HARVARD LAW LIBRARY
3 2044 059 437 202

MJENBENI ZAKON

Digitized by Google

HARVARD LAW SCHOOL
LIBRARY

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Mjenbeni zakon.

TUMAČ ZAKONSKOMU ČLANKU XXVII.: 1876

ZAJEDNIČKOGA HRVATSKO-UGARSKOGA SABORA

UZ OBZIR

NA NJEMAČKI MJENBENI RED I MJENBENO PRAVO
OSTALIH EUROPSKIH DRŽAVA.

RAZTUMAČIO

Dr. Fr. Vrbanić

KR. JAVNI REDOVITI PROFESOR NA HRVATSKOM SVEUČILIŠTU FRANJE JOSIPA I.
U ZAGREBU.

Naklada Akademijske knjižare Lav. Hartmana
KUGLI i DEUTSCH
Ilica br. 4, Hotel k caru austrijanskomu
ZAGREB
1886.

Digitized by Google

Digitized by Google

Predgovor.

Da je ovaj spis mogao svjetlo ugledati, hvala brizi hrvatskoga pravničkoga družtva oko razvoja naše knjige na polju pravo i državoslovne nauke.

Nikomu milije od mene, ako sam ovim svojim trudom štogod pripomogao k razvitku ove grane hrvatske literature. O tom neka sudi nepristrana kritika.

Da sam se kod razložbe pozitivnoga mjenbenoga prava poslužio sustavom eksegetičkim, sklonula me je ponajviše okolnost ona, što sam držao, da će uz ovakav tumač mjenbenoga zakona knjiga ova više odgovarati praktičnoj porabi, nego li da sam ju pisao načinom sustavnim. Budući sam pako želio, da i slušatelji moji dodju do knjige potrebite za njihovu obuku, osvrnuo sam se, koliko mi je samo bilo možno, na historički razvoj i na znanstvene rezultate pojedinih mjenbenih institucija. To i jest razlog, koji će biti kadar suzbiti prigovor, da je knjiga ova obsegom svojim prevelika.

Rado priznajem, da sam se mogao u većoj mjeri poslužiti dosta bogatom literaturom ove struke; nu jer sam smio rabiti samo one spise, koje sam mogao glavom proučiti, to će mi blagohotna kritika oprostiti taj nedostatak, jer sam, — osim strukovnih časopisa u naših domaćih knjižnicah — našao veoma malo potrebitih pomagala, te mi je valjalo samomu postupice pribirati knjige pisane o mjenbenom pravu.

Da sam se kod ove radnje većinom poslužio literaturom njemačkom naravna je stvar, jer je mjenbeno pravo, raztumačeno u ovom spisu, malo ne u cielosti svojoj osnovano na njemačkom mjenbenom pravu, jer na tom polju literaturi njemačkoj do sada bezuvjetno pripada prvenstvo, ter jer se napokon svi noviji mjenbeni zakoni u glavnih svojih načelih više manje sudaraju s njemačkim mjenbenim pravom. Pogledom na ove okolnosti moći će ovu knjigu uspjehom rabiti

Digitized by Google

ne samo trgovački i pravnički krugovi kraljevine Hrvatske i Slavonije te kraljevine Ugarske, već i posestrime Dalmacije te Bosne i Hercegovine.

Da sam se mogao poslužiti zapisnici onoga odbora, koji se je bavio izradbom našega mjenbenoga zakona, možebiti bi mi bilo pošlo za rukom jasnije razložiti gdjekoju točku; nu nepoznavanje magjarskoga jezika zapriečilo me je u tom.

Budući je promet s mjenicami dan danas obćenit i razgranjen po cielom izobraženom svietu, te budući da cirkulacija mjenice nije ograničena na uzki obseg jedne države, već ona prelazi bez zaprieke iz jednoga medjunarodnoga tržišta na drugo, potrebito je imenito praktičnomu trgovcu, poznavati i propise tudjih zakona. Zato sam držao za nuždno, koliko mi je samo dopustio obseg ove knjige, da se prigodice osvrnem i na inozemno mjenbeno pravo, imenito na najnovije mjenbene zakone, koji se svi više manje oslanjaju na njemačko mjenbeno pravo.

Dobro će mi doći svi prigovori razložite i nepristrane kritike, ja ću ih prigodice drage volje uvažiti.

Napokon neka mi bude slobodno izreći iskrenu hvalu slavnomu odboru pravničkoga družtva, koji je, bez ikakova prigovora, u svoje publikacije uvrstio ovaj moj spis.

U Zagrebu, na malu Gospu 1884.

Dr. **Fran Vrbanić.**

Digitized by Google

Uvod.

§. 1.

Pojam mjenice.

Govorilo se o postanku i o razvoju mjenice što mu drago, jedno se poreći neda, da joj je pravi izvor u odnošajih kredita, napose pako u tako zvanom kreditu izplatnom, a naravni zadatak u tom, da poput ostalih kreditnih papira svojim posebnim oblikom kredit učini samostalnim predmetom prometa.[1] Nu premda je u tom pogledu mjenica ravna svim ostalim kreditnim papirom, razlikuje se ona od njih ponajprije tim, što je onaj, koji je preuzeo obvezu na temelju mjenice, dužan izplatiti ju bezuvjetno, t. j. bez obzira na razlog i bez obzira na posao, koji je temeljem toj obvezi,[2] i drugo tim, što zahtjevom osnovanim na mjenici u prilog dolazi poseban strožji parbeni postupak.[3] Jednu i drugu okolnost nazivlju neki posebnom mjenbenom strogošću, i to onu prvu materijalnom, a ovu drugu procesualnom. Ja se ovomu nazoru ne opirem, nu čini mi se, da bi bilo sgodnije pojam mjenbene strogosti razširiti na sve one posebitosti, koje se po pozitivnih pravnih propisih tiču mjenice u materijalnom i u procesualnom pogledu.

Prema tomu biti će najjednostavniji pojam mjenice onaj, kojim se veli: *mjenica je pismena izprava, kojom se netko pod mjenbeno-pravnom strogosti obvezuje, da će izplatiti stanovitu svotu novca.*[4]

---

[1] Vidi dr. Lorenz *Stein:* „die Volkswirthschaftslehre, zweite Auflage 1878", str. 292—295; od *istoga:* „Handbuch der Verwaltungslehre, zweite Auflage 1876", str. 479, 550 i 551.

[2] Povodom tim i nastaje u mjenbenih poslovih drugi sustav prigovora, a mjenbena obveza ne ima drugoga sadržaja do li izplate svote označene na mjenici; povodom tim i jest mjenica postala samostalnim platežnim sredstvom.

[3] Vidi dr. Heinrich *Thöl:* „Wechselrecht" 3. izdanje 1873 § 157.

[4] Obično se tvrdi, „da je mjenica pismena izprava izdana u zakonskoj formi, kojom sa svatko, tko podpiše ili tu izpravu ili izjavu, koja s njom u savezu stoji, obvezuje pod mjenbenom pravnom stro-

Digitized by Google

Izdatnik ovakove izprave može se na izplatu ove svote obvezati ili tako, da će ju on sam glavom izplatiti, ili da će to učiniti po trećoj kojoj osobi. U slučaju prvom zove se mjenica *vlastitom*, a u posljednjem mjenicom *tezicom*. Obširnije o jednoj i drugoj vrsti niže.

Po svom naravnom značenju ne bi se hrvatska rieč „mjenica" mogla protegnuti na nijedno drugo znamenovanje, do li na izpravu spomenutoga sadržaja, a napose ne bi se pod tim izrazom razumievati moglo niti ono, što znači rieč „cambium", niti ono što se u obće razumieva pod njemačkom rieči „Wechsel". Nu pogledom na ustanovu točke 1. § 3. mjenb. zakona, gdje se rieči „mjenica" daje značenje, koje se ne odnosi li na sam papir, na kojem je napisan spomenuti sadržaj, moramo dopustiti, da se pod tom riečju takodjer razumieva i napose sam pravni momenat, t. j. obveza na izplatu mjenbene svote pod *mjenbeno-pravnom* strogosti.

---

gosti, da će ovlaštenomu posjedniku ove izprave stanovitu svotu novca u vrieme dospjelosti izplatiti". Napose označuje ovimi riečmi mjenicu dr. Johann *Blaschke* u svojoj obće rabljenoj knjizi „das österreichische Wechselrecht". Njegovoj definiciji, kojoj su više manje slične i definicije drugih učitelja mjenbenoga prava (vidi dr. Franz *Haimrl:* „Anleitung zum Studium des Wechselrechtes 1855"; *Kitka* „Erläuterungen über die österr. Wechselordnung" i dr.) dalo bi se prigovoriti, da je preuzka i preširoka. Preuzka je s toga, jer čim su se stali navadjati neki bitniji momenti, tada je trebalo navesti u obće sve one momente, bez kojih se stanovita izprava mjenicom nazvati ne može. Tako bi n. p. valjalo, kao što to čini Haimrl, već u definiciji izreći, da dotična izprava mora biti označena kao „mjenica". Nu kad bi se tako postupalo, tada bi se za svaku državu prema dotičnoj zakonskoj ustanovi morao napose opredieliti pojam mjenice, jer se u svih državah posve jednakim načinom ne ustanovljuju potrebštine njezine; tako n. p ne mora po francezkom, a od novijih po englezkom i belgijskom, zakonu izprava biti označena kao mjenica; u Englezkoj ne treba niti oznake remitenta, jer može mjenica glasiti i na donosnika; isto tako ne spada ovdje medju bitne potrebštine mjenice oznaka kada i gdje je mjenica izdana, mjesto gdje se mjenica platiti ima itd. Preširokom mi se čini ova oznaka s toga jer čim se u njoj govori o mjenbeno-pravnoj strogosti, već se po sebi razumjeva, da mora ta izprava biti podpisana, da se odnosna svota mora platiti u vrieme dospjelosti itd.

Da se prema naravi i znamenovanju mjenice opredieli njezina prava oznaka, koja će se moći rabiti bez obzira na različite pozitivne zakonske ustanove, najbolji je put, kojim je u spomenutoj knjizi na str. 2 u opazci pošao *Kitka,* kad je glavnu važnost u definiciji mjenice postavio u rieči „nach Wechselrecht" veleć: „der Wechsel ist eine schriftliche Urkunde, durch welche sich Jemand nach Wechselrecht verpflichtet die Zahlung zu leisten". Izraz „nach Wechselrecht"

Digitized by Google

Od postojećih mjenbenih zakona skoro svi prepuštaju znanosti, neka ona ustanovi pojam mjenice, jedino zakon englezki i talijanski upuštaju se u ustanovu toga pojma. U odsjeku 3. točki 1. označuje englezki zakon pojam tezice tim što veli: „tezica je bezuvjetni pismeni nalog, upravljen od jedne osobe na drugu, te podpisan po onoj prvoj, kojim se ona osoba, na koju je nalog upravljen poziva, da opredieljenu svotu novaca plati na zahtjev, ili u opredieljeno vrieme, ili u vrieme, koje se ima istom u buduće ustanoviti *stanovitoj opredieljenoj osobi ili po njezinoj odredbi ili onomu, tko taj nalog pokaže*". U odsjeku pako 83. spominje se pojam *vlastite* mjenice, pod kojom se razumjeva „bezuvjetno pismeno po izdatniku podpisano obećanje stanovite osobe, dano drugoj osobi, da će se opredieljena svota novaca platiti stanovitoj" ... itd. kao kod tezice.

Zakon talijanski u čl. 250. glasi: „La cambiale contiene l'obligazione di far pagare o di pagare, alla scadenza, una somma determinata al possesore di essa, nelle forme stabilite nel presente capo".

I u ruskoj osnovi bila je prvobitno sadržana definicija mjenice, nu kod revizije je ona punim pravom izostavljena.

§ 2.

Mjenbeni posao i oznaka osoba, koje kod toga posla sudjelovati mogu.

Po pojmu mjenice, navedenom u prijašnjem paragrafu, sliedi nedvojbeno, da je mjenica oblik, pod kojim nastaju obveze, kojimi s druge strane odgovara pravo tražbine. Usljed toga naravna je

---

već u sebi sadržaje, da odnosna pismena izprava mora imati sve one potrebštine, koje pozitivno pravo za valjanost mjenice odredjuje. Čudnovato mi se samo čini, da je Kitka tu oznaku stavio samo u opazku, u kontextu samom ju pako poniešto razširio. Ja u ostalom mislim da bi definicija Kitkina bolje odgovarala naravi same stvari, kad bi se mjesto riečih „nach Wechselrecht" uzele rieči: „nach Wechselstrenge". Ova promjena tim je umjestnija, ako se mjenbena strogost shvati onako kako se shvatiti mora, te kako ju gore označih. Prema tomu se po gornjoj oznaci razumjeva pod mjenicom izprava takova, koja ima sva zakonom ustanovljena bitna svojstva mjenice, te kojom se obvezuje svatko, tko ju podpiše, da će mjenbenu svotu na stanovito vrieme i na stanovitom mjestu ili sam platiti (izdatnik mjenice vlastite, prihvatnik tezice) ili za izplatu njezinu preuzeti solidarno jamstvo pod pretnjom mjenbeno-pravnih posljedica izraženih u materijalnom i formalnom pravu. Buduć da su sve ove okolnosti sadržane u riečih „pod mjenbeno-pravnom strogosti" s toga mi se čini, da je gornja oznaka točna i podpuna, te da u sebi ne ima ništa suvišna.

Digitized by Google

stvar, da i kod mjenbene obveze, kao što kod svake druge, moraju sudjelovati barem dvie osobe: dužnik i vjerovnik Nu jer je mjenica po naravi svojoj, po svom posebnom obliku, poseban imovinski objekt, koji kao takav može biti predmetom prometa, to odnošaj, u koji na temelju mjenice dolaze pojedine osobe, ima svoju konačnu podlogu u narodno-gospodarstvenom prometu; pak kao što se svaki pojedini prometni akt u obće nazivlje poslom, tako se i pojedini prometni akt, kojim pojedine osobe na temelju mjenice dolaze u medjusobni odnošaj zove *mjenbenim poslom.*

Kolikogod ovi mjenbeni poslovi, počam od svoga početka pak do konačnoga svoga razvoja, mogu biti jednostavni, tako je s druge strane možno, da kod njih nastanu najrazličitiji zamršaji. U čem ti zamršaji nastati mogu, razložiti će sliedeći nacrt o tečaju mjenbenoga posla. Ovaj nacrt upoznati će čitatelja s nazivljem i svojstvom onih osoba, koje mogu sudjelovati kod mjenbenoga posla.

Mjenbeni posao počimlje redovito tim, da se dvie osobe medjusobno dogovore, da će jedna od njih mjenicu izdati, a druga da će ju primiti. Kod ovoga predhodnoga dogovora ustanovljuju stranke uvjete, pod kojimi se mjenbeni posao sklopiti ima, a napose na koju će svotu mjenica glasiti, kada i gdje će se platiti, te koja će se vriednost za mjenicu uzvratiti.[1]

[1] Predbježni dogovor o modalitetih, pod kojimi će se sklopiti odnosni mjenbeni posao medju onim, koji mjenicu daje i onim, koji ju prima, zove se *uglavak mjenbenoga posla* (Wechselschluss). Ovaj uglavak razlikuje se od pravoga mjenbenoga posla tim, što je on samo pripravom za taj posao, te što se zahtjevi, nastali za pojednoga od kontrahenta iz uglavka mjenbenoga posla (dakle s jedne strane izručba mjenice sastavljene prema dogovoru, a s druge strane izplata ugovorene valute), tražiti mogu samo putem gradjansko-pravnim, dočim se zahtjevi iz mjenbenoga posla kao pravi mjenbeno-pravni zahtjevi tražiti mogu tužbom mjenbenom i putem mjenbenoga postupka. Ako se ne ima umah izpuniti obveza, na koju se je dotični kontrahent obvezao kod uglavka mjenbenoga posla, tada se često o toj okolnosti izdaje posebna izprava, koja se zove *medjutimnica* ili bolje *privremenica* (Interimsschein). Ovakova privremenica jest dokazalom za obvezu, koju je preuzeo njezin izdatnik, te dokazuje prema tomu, je li ju izdao onaj, koji mjenicu daje ili onaj, koji ju prima, da je dotičnik dužan predati mjenicu odnosno izplatiti valutu. Privremenica može se izdati i u formi mjenice, nu da se ona ipak bude mogla smatrati pravom mjenicom ne smije dotična izplata biti ovisnom o kakovoj protutražbini, te mora glasiti na izplatu stanovite svote novca, dakle na izplatu valute u gotovom novcu. Ovakova privremena mjenica prosudjuje se po mjenbenom pravu kao svaka druga mjenica

Digitized by Google

Onaj, koji mjenicu daje, zove se *izdatnikom.* U svjetskom prometu znači izdati mjenicu isto što i trasirati mjenicu, zato se izdatnik i nazivlje *trasant.* Onaj koji mjenicu prima, te u korist kojega izdatnik u prvom redu mjenicu izdaje, onaj dakle, koji je usljed toga prvi ovlašten zahtievati u mjenici obećanu svotu novca, jest mjenbenim vjerovnikom, te se zove općenitim imenom *remitent.* Trasant obećaje u mjenici ili da će sam platiti mjenbenu svotu, ili naznačuje naročito u njoj samoj onu osobu, koja će to učiniti na mjestu označenom za izplatu. Ta osoba zove se *trasat,* a mjenica takova mjenicom trasiranom ili *mjenicom tezicom,* dočim se u prvom slučaju zove mjenicom *vlastitom.* Mjenica tezica počimlje obično riečmi: *„platite* na ovu mjenicu . . .", a mjenica vlastita *„platiti ću* na ovu mjenicu . . .". Trasant napisav mjenicu, predati će ju remitentu, a ovaj će mu za nju uručiti valutu.

Ako je dotična mjenica mjenicom vlastitom, te ako ju remitent kod sebe pridrži, tada će ju u vrieme kad dospije trasantu predočiti s pozivom, da ju izplati prema obećanju u njoj izrečenom. Ovaj čin zove se *predočbom na izplatu.* Kod mjenice tezice nije medjutim stvar tako jednostavna. Trasant nije vlastan trasata proti njegovoj volji obvezati jednostavnim trasiranjem, zato je od nužde, da se trasat izjavi: hoće li on zadovoljiti pozivu upravljenom na njega u mjenici, t. j. hoće li on mjenbenu svotu izplatiti. Da trasat dobije priliku izjaviti se o tom, ima mu se mjenica predočiti i on tom prilikom pozvati, da se očituje. Ako trasat prihvati poziv izdan mu u mjenici na izplatu, tada će on tu okolnost na samoj mjenici označiti; on će u tom slučaju, kako se obično veli: mjenicu *prihvatiti.* Sam taj čin zove se *prihvatom mjenice,* a trasat zove se od časa kad je prihvatio *prihvatnikom* (acceptantom), te je istom od ovoga vremena obvezan izplatiti mjenicu pod mjenbeno-pravnom strogosti. Sama pako predočba mjenice u svrhu, da se trasat uzmogne o prihvatu izjaviti, zove se *predočbom na prihvat.*

Kada mjenica dospije, predočiti će ju remitent trasatu, da ju plati, pak ako on to učini, potvrditi će mu na samoj mjenici, da je plaćena, te ju tako kvitiranu uručiti trasatu. Tim je mjenica svoj zadatak izpunila, jer je vriednost mjenice izplaćena. Trasat je zadovoljio pozivu izdanom na mjenici, a usljed toga izpunilo se je i obećanje, koje je izdatnik obećao remitentu. Moglo bi se još jedino raditi o tom, kako će se pogoditi trasat s izdatnikom zato, što je onaj mjenicu platio. Nu to su poslovi, koji više na mjenicu ne spadaju.

Digitized by Google

Ne razvijaju se medjutim mjenbeni poslovi uviek ovako jednostavno; usljed kojekakovih okolnosti postaje stvar često puta zamršenijom.

Prije svega može se dogoditi, da trasat mjenicu, predočenu mu na prihvat, ne će da prihvati, ili ako ju je možebiti prihvatio, da je prije vremena dospjelosti postao nesposobnim za izplatu, ili da ju u vrieme, kada ona dospije, u obće ne će da izplati. U tom slučaju biti će mjenbeni vjerovnik dužan pribaviti si poseban dokaz o tom, da je jedan od gore navedenih slučajeva nastao, te da on kod toga nije krivcem kakove nemarnosti. Ovaj dokaz izvesti će mjenbeni vjerovnik posebnom izpravom, koju će sastaviti osoba na to ovlaštena. Ova izprava zove se *protest* (prosvjedovnica), zato se i veli, da se mjenica mora *protestirati;* s ovim protestom obratiti će se mjenbeni vjerovnik na izdatnika mjenice, te od njega zahtievati, neka mu pruži sigurnost, da će se mjenica u pravo vrieme izplatiti, premda ju nije prihvatio trasat, odnosno premda je prihvatnik postao nesposobnim za izplatu. Ako li pako prihvatnik naprosto ne će da plati mjenice, tada će mjenbeni vjerovnik od samoga izdatnika tražiti izplatu. Ili drugimi riečmi, on će dignuti ili *regres* na sigurnost ili *regres na izplatu.*

Prvi mjenbeni vjerovnik t. j. remitent) biti će medjutim upućen regres potražiti od izdatnika samo onda, ako je mjenicu kod sebe pridržao do vremena dospjelosti. Nu često to ne biva; jer remitent mjenicu ustupa trećoj osobi, te joj jamči, isto onako kao što njemu trasant, mjenbeno-pravnim načinom, da će se mjenica u vrieme izplatiti. Ovaj ustup mjenice biva tako, da remitent na zadnjoj strani t. j. na ledjih mjenice, napiše izjavu, da je on tu mjenicu prenio na treću osobu. Ovakav prenos nazivlje se po mjestu, na kojem se nalazi ta pismena izjava, *naledjom* (indosso, indorso, indossament) ili *giro* (jer mjenica prelazom iz ruke u ruku dolazi u gibanje, u promet). Remitent, prenesav ovim načinom mjenicu, zove se tada *naledjnik (indossant* ili *girant),* a treća osoba, na koju je ta mjenicu prenešena *naledjovnik (indossatar* ili *giratar).* Ovaj indosatar ili giratar može opet s mjenicom isto ono učiniti, što je učinio remitent, dakle ju u istom obliku i opet dalje prenieti. Učini li on to, tada se on napram onomu, na koga je prenio mjenicu, ukazaje kao indosant ili girant, a ovaj opet prema njemu kao indosatar ili giratar. Budući da je ovaj giratar s mjenicom kadar učiniti isto što i njegov indosant, to može mjenica izmieniti velik broj gospodara, a broj

Digitized by Google

mjenbenih interesenta se neobično umnožiti. Svaki indosant ukazuje se naprama svomu indosataru kao njegov *prednik* a ovaj opet kao *sljednik* onoga. U obće se u poslovih mjenbenih, sa stanovišta posjednika mjenice za *prednike* smatraju svi oni, od kojih je, kod tezica počam od izdatnika, a kod mjenica vlastitih počam od remitenta, mjenica putem naledje došla u njegove ruke. *Sljednici* su naproti, sa stanovišta *prijašnjega* kojega posjednika mjenice, uračunav simo i izdatnika tezice ali ne izdatnika mjenice vlastite, svi oni, na koje je mjenica putem mjenbeno-pravne naledje prešla.

Posljedni posjednik mjenice dužan je prema okolnostim, pogledom na predočbu na prihvat i na izplatu, te pogledom na protest, sve ono učiniti što i remitent kad mjenica ne bude indosirana, jer u slučaju kakve nemarnosti gubi pravo regresa proti prednikom.

Mjenbeni poslovi mogu se medjutim još više zamrsiti tim, da kod prihvata ili izplate sudjeluju takove osobe, koje po sadržaju mjenice nisu u prvom redu na to zvane, a to biva kod tako zvane *intervencije.*

Dogadja se naime često, da je na mjenici osim trasata označena još koja osoba, na koju se mjenbeni vjerovnik obratiti ima za slučaj, ako mjenica ne bude prihvaćena ili izplaćena, ili ako bude uzkraćena sigurnost kad prihvatnik postane nesposobnim za izplatu. Takova oznaka na mjenici zove se *nuždnom adresom,* a osoba tom oznakom označena jest *nuždni adresat.* Osim ovakove intervencije, koju je na samoj mjenici označio budi trasant budi indosant, može postojati još i takozvana dobrovoljna intervencija u slučaju onom, ako se netko, premda nepozvan na mjenici, dakle dobre volje, ponudi, da će mjenicu prihvatiti ili izplatiti u nakani, da spasi kredit kojega od mjenbenih interesenta. Jedna i druga intervencija nazivlje se *honoracijom,* te je prema gornjoj razlici ili *počastni prihvat* ili *počastna izplata;* dotični pako intervenient jest prema tomu ili *počastni prihvatnik* ili *počastni platac;* u jednom i u drugom slučaju zove se on *honorant, počastnik,* a onaj, komu u korist on intervenira, *honorat, počašćenik.*

Osim dosada spomenutih još su dvie okolnosti, koje bi mogle donekle zamrsiti posao mjenbeni, a to je *mjenbeno pravno poručanstvo* i *domiciliranje mjenice.*

Svako poručanstvo, pruženo za dug mjenbeni, bude li izjavljeno na samoj mjenici, jest *mjenbeno-pravnim poručanstvom,* a osoba

Digitized by Google

ona, koja preuzima kao poruk jamstvo za drugu osobu mjenicom već obvezanu, te koja to jamstvo izjavi na samoj mjenici, zove se *mjenbenim porukom.*

Mjenicu *domicilirati* znači odrediti, da se mjenica tezica ne ima platiti na mjestu prebivališta trasatova, a mjenica vlastita na mjestu, gdje je izdana, već na drugom kojem od ovih različnom mjestu. Kod oznake ovoga mjesta može se ujedno izrikom imenovati i osoba, koja će na tom mjestu i mjenicu platiti, ova osoba zove se *domiciliat.* Domiciliat nije mjenbeno-pravno obvezan, on je samo organ, koji će mjenicu izplatiti mjesto pravoga mjenbenoga obvezanika.

§. 3.

O postanku mjenice.[1]

Mnogo se je koješta pisalo o tom, kako, kada i gdje je mjenica nastala. Ima jih, koji, tražeć za sve uzor u rimskom pravu, nastoje na njegovoj podlozi dokazati, da su već Rimljani poznavali mjenice; drugi opet misle, da su Grci već za Aleksandra Velikoga, kad je ovaj ratovao proti Perzijancem, naišli na trgovačke knjige, u kojih da je bilo spomena o nekoj vrsti vlastitih mjenica; treći drže, da su židovi, kad su protjerani iz Francezke, izumili mjenicu, da njezinom pomoći svoju imovinu spase od konfiskacije i prenesu u Italiju; četvrti opet govore, da su križarski ratovi dali povod, mjenbenim poslovom; peti pripoviedaju, da su Ghibelini, kad su protjerani iz Italije, pronašli mjenicu. Sve su ovo puke pripoviesti i puka nagadjanja. koja ne imadu znanstvene vriednosti.

Govoreć o razvoju mjenice, valja uviek imati na umu, da mjenica nije nastala preko noći, da se nije rodila u glavi pojedinca, da nije postala u okolišu stanovitoga grada, niti da joj je razlogom pojedini kakav dogodjaj.

---

[1] Kod izradbe ovoga poglavja služila mi je podlogom temeljita radnja: „Studien in der romanisch kanonistischen Wirtschafts- und Rechtslehre“ von dr. Wilchelm *Endemann,* erster Band 1874. — Vidi nadalje: „Deutsches Wechselrecht“ von dr. Johannes Emil *Kuntze,* 1862; „Wechselrechtliche Abhandlungen“ von dr. Friedrich August *Biener,* Leipzig 1859; W. *Hartmann:* „Das deutsche Wechselrecht“ str. 5—24. *Kuntze* „das Wechselrecht“ u četvrtom svezku Endemannovog „Handbuch des deutschen Handels-, See- und Wechselrechtes“.

Digitized by Google

Potrebe prometa stvarale su malo po malo mjenicu, ona se je razvijala polagano, tako rekuć neopaženo, iz postojećih prometnih forma. Napose je razvitak trgovine u srednjem vieku bio dostatnim povodom postanku mjenice.

Počam od križarskih ratova procvala je trgovina imenito na obalah mora sredozemnoga, ona se je razvila zatim uz primorje i prema sjeveru, te je pomalo prodrla i u unutarnjost zemlje. Po svom predmetu bila je to trgovina s robom, pak jer za ono doba još nije bila razvijena dioba radnje, i jer usljed toga jošte nije bilo naručbene trgovine, morao je svaki trgovac sam na svoj račun obavljati sve poslove, koji su bili potrebiti, da roba dodje u ruke konsumenta. Kad se je pako trgovina pojedinaca razgranila, nije bilo ništa osobita, da su trgovci ne samo na kontinentu, već i na obalah sredozemnoga mora i onkraj toga mora, imali svoje posebne podružnice. Čim su pako otvorene te podružnice, trebalo je novac slati sad od kuće na vanjska mjesta, sad opet kući iz tih mjesta. Kakovi su medjutim u ono doba bili odnošaji, bilo je pogibeljno novac i slati i sobom ga nositi. Pak da i nije bilo te pogibelji, bilo je prema tadanjem stanju komunikacija vrlo tegotno, a kadkada upravo nemoguće prenašati novac od jednoga mjesta na drugo. Čim je daljina mjesta bila veća, tim su i te potežkoće bile veće. Bilo je dakle od nužde uzeti u pomoć pomagalo, kojim se je mogao prištediti taj prenos novca iz jednog mjesta na drugo; takovim pomagalom bila je naravskim načinom naputnica, koja je već davno prije postojala, te kojoj se neka srodnost s mjenicom oporeći neda, Nu da se je mogao razviti redoviti promet s prenosom novca pomoćju naputnica, bilo je od potrebe trgovinu tako organizirati, da se je nalog, izdan u ovakovoj naputnici, mogao izvesti.

Prema razvoju trgovine tadanjega doba mogao je izdatnik takove naputnice izdati doznaku na podružnicu svoju, koja se je nalazila na tudjem mjestu, ili ako je nije imao, na trgovačku kuću, s kojom je stojao u poslovnoj svezi. Nu ovakovo dopisivanje ipak nebi bilo kadro stvoriti posebnoga prometa s timi naputnicami, da nije bilo posebnoga obrta, tako zvanih *mjenjača ili kampsora,* koji se iz Italije razgraniše po cielom svietu. Ovi kampsori, koji su bili namješteni od javne vlasti ili su barem trebali dozvolu za svoj posao, sačinjavali su poseban ceh, te su obično na vanjskih mjestih imali svoje poslovnice, kojimi su upravljali posebni poslovodje. Te-

Digitized by Google

meljni posao ovih kampsora[1] bila je zamjena (cambium) raznoga novca.[2]

Tečajem cieloga srednjega vieka bilo je u prometu različitoga novca, što nije bilo ništa osobita, jer je svaki knez, svaki grof, svaki grad imao pravo kovati novac. Ovaj novac bio je često nevaljan, iztrošen, prekovan, a često mu je vriednost bila opozvana ili umanjena. Kad su trgovci u ono doba dolazili na sajam, sbivalo se je povodom gornje okolnosti često puta, da su sobom donieli novac, koji na sajmištu ili nije vriedio, ili se sbog drugih nedostatnosti nije mogao više upotriebiti, a sbivalo se je s druge strane i to, da su na sajmištu dobili novac, s kojim se nisu mogli služiti kod kuće ili na drugom kojem sajmištu. Nije s toga čudo, da se je razvio obrt, koji se je bavio *zamjenom novca.* Zadatkom ovoga obrta bilo je, upoznati se s različitimi vrstmi kovanoga novca, te jih onda na zahtjev stranaka medjusobno zamienjivati. Onaj prvi zadatak zahtievao je osobitu vještinu, jer je trebalo tehničkoga znanja o kakvoći i vriednosti pojedinih kovi, od kojih se je tada kovao novac; ovaj drugi pako ograničio se je u početku na izmjenu manjih svota iz ruke u ruku, te se je s toga i zvao *cambium manuale,* ili radi svoje jednostavnosti *cambium minutum.*

Da se je medjutim ovaj posao zamjene novca uzmogao razgraniti, trebalo je izgleda, da će se obavljanjem ovoga posla moći steći dobitak. Kolik je taj dobitak bio, to se dakako brojevno opredieliti ne da; nu čini se, da se kampsori nikada nisu zadovoljili objektivnom vriednosti zamienjenoga novca i povrh toga za svoj trud još primjerenom nagradom, koja se je plaćala u formi provizije. Budući su prema nutarnjoj i vanjskoj razlikosti nastajale diferencije u vriednosti kovanoga novca, te budući da je usljed toga i sajamska ciena toga novca podvrgnuta bila najrazličitijim promjenam, to su kampsori osobitim načinom promatrali ove ciene, te na temelju različitih konjektura iz *zamjene novca stvorili poseban spe-*

---

[1] Rimljani zvali su ove kampsore *argentarii, nummularii.* Već u 12. vieku bio je za nje u običaju izraz *cambiatores* ili *campsores;* istom kasnije bilo jim je na nekih mjestih ime: *bancherii.* Gdjegdje zvali su jih još imenom: *trapezitae, mensularii, nummularii, argentarii, monetarii,* collybistae.

[2] Po starijih piscih jesu kampsori oni, koji „*paratas pecunias habent ad permutandum, minores pro majoribus et vice versa, servata permutationis aequalitate*". Rieč „campsor" izvode iz stare rieči *campso, quod hodie dicimus cambio seu permuto.*

Digitized by Google

kulativni posao. Jer je pako predmetom toga posla bio kovani novac, koji je ipak različit od druge robe, budući je općim mjerilom vriednosti svih dobara, to je naravskim načinom i javna vlast veću pazku obratila na ovaj obrt tim, što je izprva sama namještala te kampsore, a poslje zahtievala za izvršbu toga obrta posebnu koncesiju, te ga nastojala urediti i osigurati posebnimi statuti i povlasticami. K tomu je pridošla jošte i ta okolnost, da su propisi kanoničkoga prava onoga vremena branili ne samo kod zajma, već kod svake vrsti kreditnoga i novčanoga posla primati kakovu odštetu, dočim su jedini kampsori za svoj cambium minutum primali dosta znatan dobitak, ne bojeć se pri tom posljedica osnovanih na propisih kanoničke lihvarske dogme, koja je mirnom dušom kod kampsora motrila taj dobitak.

Je li dakle čudo, da su kampsori, koji su se uz tada vladajuće nazore kanonistične nauke jedini mogli upustiti u spekulaciju s novcem, nastojali posao svoj razgraniti, te da su u toj nakani na raznih mjestih otvarali posebne podružnice i stupali u poslovnu svezu s kampsori raznih mjesta? Nu kampsori nisu svoj posao ograničili jedino na zamjenu novca iz ruke u ruku; spomenute potežkoće spojene s prenosom novca, bile su razlogom, da su se trgovci i netrgovci, koji bi bili morali novac slati ili sami nositi u udaljenije krajeve, obraćali većom stranom na ove kampsore, koji su već i onako imali zalihu razne vrsti kovanoga novca, da jim za položeni u njihovoj poslovnici novac dadu naputnicu budi na svoju podružnicu, budi na kojega drugoga kampsora.

Nu ako i jesu kampsori obavljali veći dio poslova s naputnicami, to se ipak nesmie reći, da su oni te poslove imali izključivo u svojih rukuh, jer se zna, da su i drugi ljudi izdavali naputnice. Ali medju naputnicom i naputnicom bila je ipak velika razlika. Naputnica na svotu *iste vrsti* novca, koja je za nju plaćena, i naputnica na svotu *druge vrsti* novca, to su bile dvie različite naputnice, koje su za postanak mjenice najodlučnija okolnost.

Kad je izdatnik naputnice obećao za primljenu svotu izplatiti stanovitu opredieljenu svotu novca *iste vrsti,* nije bilo ništa neobična, da si je asignant, imenito ako je on bio kampsor, računao primjerenu odštetu već zato, jer je asignat bez ikakovih troškova transporta na tudjem mjestu mogao razpolagati s dotičnom svotom; a ne ima dvojbe, da si je kod te odštete kampsor računao stanovitu svotu za kredit, ako od *asignata nije možebiti primio valute.* U starije doba, dok nauka kanoničkoga prava o lihvi još nije tjerala

Digitized by Google

mak na konac, gledalo se je kroz prste kod ovakovih kampsorskih računa. Nu čim su se razgranjivale daljnje konsekvencije kanonističke nauke, na koliko su se ticale lihve, tim se je točnije počelo paziti na dobitak, što su ga kampsori imali kod naputnica. Prva posljedica toga bila je, da se je odsudila svaka naknada, koja se je zahtjevala za kredit, koji je možebiti dan tom asignacijom. Čim se pako za dani kredit nije smielo ništa tražiti pala je važnost one naputnice, koja je glasila na identičnu svotu novca. Kad je asignatar novac imao dobiti u istom kovu, što ga je izdatniku asignacije platio ili platiti imao, po kanoničkom pravu nije mogao tražiti ništa drugo do li provizije za svoj trud. O kakovoj diferenciji na kurzu nije moglo biti ni govora, jer je valuta kvalitativno i kvantitativno bila identična sa svotom označenom u naputnici. Sve što god je usljed toga išlo preko gore navedene provizije za trud kampsorov, bila je lihva, te je podpadalo pod lihvarske zakone.

Naravski dakle, da kampsori, koji su bili vični na velik dobitak, nisu marili za takav posao, kod kojega se nije dalo ništa zaslužiti do puke provizije za radnju, te da su svu svoju snagu nastojali baciti na posao s onimi naputnicami, kod kojih je medju valutom i medju svotom doznačenom u naputnici *bila razlika u vrsti kovanoga novca.*

Kraj velike razlikosti kovanoga novca i kraj velike promjene u njegovoj vriednosti bila je na sreću kampsora uporaba ovih naputnica mnogo običnija i češća. Obično se je stvar ovako sbila: trgovac platio je valutu kampsoru, ovaj pako izdao mu je naputnicu na odgovarajuću svotu novca, koja se je na vanjskom kojem tržištu imala platiti u vrsti, koju je trgovac želio. Ovu naputnicu uručio je kampsor trgovcu. Medjutim se je dogadjalo, da je kampsor izdao naputnicu, *a trgovac da mu je ostao valutu dužan;* sbilo se je i to, da je *naputnica izdana za podmirbu duga;* napokon je bilo i takovih, koji su novac, koji se je imao izplatiti na temelju naputnice, smatrali *robom,* za koju se je robu valuta platiti imala kao ciena; nu *u jednom i drugom slučaju fingiralo se je, kao da je izvedena zamjena novca.* Kod ovakovih naputnica mogao je kampsor bez povrjede kanonistične dogme tražiti dobitak prvo zato, jer se je smatralo, da je on odnosnu svotu poslao na dotično tudje mjesto, te da mu zato pripada naknada za taj prenos; a drugo zato, jer je vriednost valute bila druga na mjestu gdje je plaćena, a druga na mjestu, na kojom se je prema naputnici imala izplatiti dotična svota,

Digitized by Google

a napokon i zato, jer se je držalo, da se novac kao roba poput svake druge stvari skuplje prodati može.

Ne ima dakle dvojbe, da je razlikost mjesta i novca bitna podloga, na kojoj se temelji provizija kampsora, te da su usljed toga kampsori osobitu brigu posvećivali imenito ovakovim naputnicam.

Podloga cielomu ovomu poslu osniva se, kako se vidi, na promjeni novca, samo što je ova promjena kod cambium minutum bila *permutatio pecuniae praesentis cum praesenti,* dočim je ona kod naputnica druge vrsti bila *permutatio pecuniae praesentis cum absenti.* Iz svega ovoga sliedi, da naputnice, koje su glasile na istu vrst novca, nisu bile sposobne, da se uz njihovu pripomoć steče dobitak, koji je bio spojen s mienjanjem raznih vrstih novca. Drugačije je bilo kod one druge vrsti naputnica. One nastadoše istina usljed realne promjene novca, a povod jim je bio cambium minutum; nu uvjetom ovim naputnicam bila je ne samo *razlika mjesta,* već i *razlika svote.* Bez one prve razlike nije dotični cambium bio drugo nego cambium minutum, a bez ove druge bila je dotična izprava posve obična naputnica. *Iz ove dakle naputnice, koja se je osnivala na razlici mjesta i razlici novca, te koja se je razvila poslovanjem kampsora, nastade mjenica.*

Buduć je cielomu postupku s ovom vrsti naputnica bio povod u promjeni novca, to je izprava izdana o toj promjeni bila *instrumentum super cambium* ili *litterae cambiales;* a mi ju možemo bez prigovora nazvati *mjenicom* t. j. izpravom o zamjeni novca.

Da ta mjenica u ostalom nije tako razvijena bila kao što danas, suvišno bi bilo dokazivati. Istom po malo razvila se je misao, da se kod ove druge vrsti naputnica ne radi naprosto o zamjeni novca s novcem, već da se praesens pecunia smatrati ima cienom, a absens da je *robom,* pak usljed toga, da je podlogom mjenbenom poslu ne zamjena već *prodaja.*

Razvoju i obsežnijoj uporabi mjenica doprinieli su *sajmovi,* na kojih su bez sumnje kampsori otvorali svoje poslovnice, te imali najliepšu sgodu razgraniti svoje poslove. Buduć se je pako na tih sajmovih sastajao velik broj trgovaca, to je bilo naravski najviše i povoda i potrebe doznačivati gore spomenute mjenbene naputnice, t. j. mjenice, na ona mjesta, gdje se je držao sajam.

Ovi sajmovi obdržavali bi se u srednjem vieku na raznih mjestih; tu se je istina radilo prije svega o prometu s robom, nu bilo je na svakom sajmu dostatna povoda i prometu s mjenicami. Najgla-

Digitized by Google

sovitiji sajmovi u posljednjem pogledu bili su oni u francezkoj Champagni, zatim u Lyonu, u Besançonu i Piacenzi. Na ovih sajmovih sastajali bi se trgovci i novčari sa svih strana svieta; tu je bilo ljudih, koji su, imajuć suvišnoga novca, tražili priliku, kako da uz pripomoć raznih novčanih poslova dodju do što veće koristi; tu jim je bilo dosta sgode, da sklapaju raznovrstne mjenbene poslove. Na ovih sajmovih obavljali bi mjenbene poslove ne samo bankiri i trgovci, već i drugi ljudi, jer je svakomu bilo slobodno baviti se na sajmu timi poslovi, samo je trebalo položiti posebnu jamčevinu.

Na svakom sajmu postojalo je posebno sajamsko poglavarstvo; tko je htio ovdje sklapati mjenbene poslove morao se je prijaviti tomu poglavarstvu. Postupak s mjenbenimi poslovi bio je na ovih sajmovih uredjen koje običajem, koje posebnimi propisi.[1]

---

[1] Kod mjenbenih poslova, koji se obavljahu na sajmu mogu se razlikovati sliedeći glavni momenti:

1) *Prihvat.* Za prihvat bio je odredjen ili prvi dan sajma, ili prvih nekoliko dana. Prihvat se je obavljao u posebnih knjižicah (Scartafaccio). Svaki trgovac, koji se je na sajmu htio baviti mjenbenimi poslovi, morao si je nabaviti ovakovu knjižicu, i to za svaki sajam posebnu. U nju unašali bi se svi mjenbeni poslovi, koje bi trgovac sklapao tečajem stanovitoga sajma, te se je napose u tu knjigu moralo točno ubilježiti sve, što dotični trgovac na mjenicu dobiti ili platiti ima, budi na svoj račun budi na račun drugoga. S timi knjižicami sakupili bi se trgovci na odredjenom mjestu pred konsulom, te je redomice svaki glasno prozivao mjenice, koje je imao u rukuh kao vjerovnik. Ako se je dužnik ili mjesto njega njegov zastupnik oglasio i izjavio spremnim mjenicu podmiriti bio je prihvat gotov. Ako je mjenica prihvaćena ili prihvat odbijen, trebalo je ovu okolnost u knjižici ubilježiti. Posebne predočbe na prihvat nije trebalo Na temelju bilježaka ubilježenih u ovoj knjižici morao je po propisih sajamskoga reda svaki trgovac načiniti bilancu; iz nje se je vidjelo koliko mu na stanovitom sajmu valja platiti ili primiti. Ovu bilancu trebalo je predati sajamskomu poglavarstvu, koje je onda za svaki sajam sastavilo glavno razmjerje. Kad je jedanput ova bilanca bila predana, nije se u bilježkah navedene knjižice moglo ništa više mienjati. Kad je sajamska oblast izpitala ovu bilancu, mogao je trgovac s aktivi razpolagati po volji, a pasiva je morao podmiriti za osam dana pod pretnjom stroge ovrhe.

2) *Regulacija mjenbenoga kurza.* Ovaj posao sastojao je u tom, da je sajamsko poglavarstvo uz pripomoć ovlaštenih bankira ustanovilo cienu onih mjenica, koje su glasile od sajmišta na drugo koje mjesto, koje je stajalo u svezi s ovim sajmištem *(cambia ex nundinis s. de reditu nundinarum).* Ovo reguliranje kurza bilo je po nazoru nekih učitelja najvažnijim poslom na sajmu.

Digitized by Google

Kao što svi sajamski poslovi i sve tražbine, proiztekle iz tih posala, tako su i ovi mjenbeni poslovi uživali posebne povlastice.

Prije svega izvršivala je posebna oblast (maîtres de foires, conservator nundinarum) sudbenost u svih sajamskih, dakle i u mjenbenih, poslovih. Zadatak ove oblasti bio je u mjenbenih poslovih doduše većinom naravi administrativne, nu kad se je nakon obavljene bilance pokazao manjak, te kada bankir ili trgovac toga manjka ne bi pokrio, nastade doba, kad je sajamska oblast postupala prisilnim putem. Postupak ovaj bio je vrlo strog.

Tko prije zaključka sajma nije mogao izravnati svoje bilance taj je pao pod stečaj; on je postao *„ruptus s. decoctus"*. Sva njegova imovina, koju je imao na sajmu, pobrana je, te bez obzira na druge vjerovnike razdieljena medju vjerovnike sajamske. Bankir, koji je ovim načinom zaostao svojom bilancom, te proti komu se je moralo ovako postupati, izključen je bio iz kruga sajamskih trgovaca.

Postupak ovaj ticao se je medjutim samo sajamskih trgovaca, a napose bankira. Što se tiče drugih mjenbenih dužnika, to se je glede njih obzirom na izvršbu obveze sastaviti imao na sajmu protest, a mjenica se je utužila na mjestu izdatbe. Ako li su medju strankami glede mjenice nastale druge kakove razmirice, koje se nisu ticale same izvršbe, nu koje su se mogle samo pred poglavarstvom riešiti, to se je i u ovom posljednjem slučaju, ako stranke baš i nisu bile bankiri ili sajamski trgovci, tužba mogla dignuti pred sajamskim poglavarstvom; samo nije sajamski sud smio suditi o takovih zahtjevih, nastalih iz sajamskih poslova, koji su bili stariji od pet godina.

---

3) *Kompenzacija ili skontracija.* Ona se je rabila za izvršbu mjenbene obveze. Kompenziralo ili skontriralo se je već ubilježbom u navedene knjižice čim se je kod istoga trgovca na sajmu sastao „debet" i „credit". Uspjeh ovoga skontriranja ubilježile bi stranke u svoju bilancu. Mjenbene tražbine, koje se ovim načinom ne bi izravnale, plaćale bi se drugim načinom, imenito uz pripomoć tako zvane zavratne mjenice (recambium, ricorsa).

Za kompenzaciju ili skontraciju bio je odredjen veći dio sajamskoga vremena. Zadnjim danom sajma valjalo je zaključiti sva plaćanja, te je svatko morao sajamskomu poglavarstvu izkazati, da je izjednačio bilancu.

4) *Protestacija neprihvaćenih mjenica.* Ona se je mogla obaviti za vrieme cieloga sajma; a nakon njegova svršetka bilo je mjesta protestiranju prihvaćenih ali neplaćenih mjenica. Svrha protestaciji bila je konstatirati neizvršbu stanovite mjenbene obveze. Jedan od najbitnijih zahtieva kod ovršnoga postupka bio je ovakav protest.

*

Digitized by Google

Postupak sudbeni povodom ovakovih sajamskih tražbina *bio je kratak i brz,* te je uživao takozvani *„privilegium paratae executionis“*. Postupak ovaj zametnuo bi se obično zatvorom dužnika, da bjegom svojim ne otegoti ili ne zaprieči sudbene razprave, što se je lahko moglo dogoditi, jer su dužnici obično bili tudjinci, koji su samo kratko vrieme boravili na sajmu.

Nu jer se tužbe radi mjenbenih zahtjeva nisu dizale samo na sajmovih već često i izvan sajmišta, zahtjevao je trgovački promet, da se i za takove mjenbene tražbine uvede brz i siguran postupak. Zato vidimo kako malo ne svaki gradski statut, u kojem ima ustanova o mjenica, za mjenbene tražbine dozvoljuje gore navedenu povlasticu paratae executionis.

Uvjetom ovakovomu postupku bila je bezpogrješna izprava, na kojoj se je osnivala mjenbeno-pravna obveza. Na temelju ovih izprava mogao se je navedeni bržji postupak dozvoliti tim prije, jer su jih izdavali bankiri, koji su po svom položaju bile nekim načinom poluslužbene osobe, te su zato i same izprave uživale poslužbeno svojstvo.

Kako se iz dosadanje razložbe vidi, postojale su u prvo doba dvie vrsti mjenica: jedna vrst bile su mjenice, glaseće od stanovitoga kojega mjesta *na sajam, ili od sajma na sajam;* a drugo takove, koje su kolale *izvan* sajma. Mjenice prve vrsti zvahu se *„cambium regulare“*, a one druge *„cambium irregulare“*. Tehničke razlike nije doduše bilo medju jednom i drugom vrsti, nu odkada se počam od 16. stoljeća u velikom obsegu razviše sajmovi, te odkad se je razširila uporaba sajamskih mjenica, i za nje uvele neke osobite pogodnosti, dodjoše nesajamske mjenice u posve podredjen odnošaj.

Samo uz pripomoć sajamskih mjenica razvili su se kod mjenice neki oblici, kojih kod mjenica nesajamskih nije bilo, te koji su mjenicu priveli do sadanje njezine forme. Vidi se to iz sljedećeg: Budući da je prvobitni povod mjenice ležao u zamjeni novca, to se ova zamjena nije morala učiniti na temelju pismene izprave, već se je mogla obaviti iz ruke u ruku (cambium minutum pecuniae praesentis cum praesenti). Nu akoprem za zamjenu nije trebalo pismena oblika, jer je mjenbena pogodba postajala pukom privolom kontrahenta, to se je u praktičnom životu ona ipak skoro uviek sklapala na temelju pismene izprave. Ovakovih zamjena na temelju pismene izprave bilo je ne samo na sajmu i za sajam (cambium regulare, nundinale s. feriarum), nego i izvan sajma (cambium plateale, sim-

Digitized by Google

plex, non nundinale). K ovoj pismenosti doprinieie su dakako mjenice sajamske s toga, jer je pismena izprava bila nuždna imenito onda, kad se je radilo *o izplati* na tudjem kojem mjestu; to se je sgadjalo uviek kod sajamskih mjenica, jer se je samo na temelju pismene mjenice mogla izdati zavratna mjenica, koja je imenito kod sajamskih mjenica, prigodom kompenzacije ili skontracije, igrala veliku ulogu.

Važna uloga, koju su u prometu vršile pismene mjenice, dopriniela je bez dvojbe, da se je ta pismenost malo po malo za svaku mjenicu ukazala neobhodno nuždnom.

Izdavati ove vrsti mjenica bili su u prvo doba ovlašteni kampsori, što je posve naravski, jer je mjenica u početku bila samo neka vrst zamjene raznih vrstih novca. Na ovu pako zamjenu imali su povlasticu izključivo mjenjači. Razvoj sajmova i sajamskih mjenica doprinio je medjutim, da je malo po malo nestalo ovoga monopola. Čim je naime zavladalo načelo, da uz stanovite uvjete svaki trgovac sudjelovati može kod sajamskoga prometa, bila je nuždna posljedica, da se je moralo dozvoliti svim trgovcem, da moga izdavati mjenice. Kasnije se je medjutim razvila bila misao, da mjenicu izdati može svatko počam od vladara do posljednjega seljaka; nu uz sve to tajiti se neda, da su na promet s mjenicami većim dielom uplivali stanoviti trgovci, koji su se već po svom zvanju bavili mjenbenimi poslovi, a to su bili imenito bankiri.

Oni su u početku u zajednici s kampsori istina uživali monopol, nu čim su se mjenice sve to manje izdavale radi zamjene kovanoga novca (cambium minutum), čim je izdavanje mjenica sve to više nalazilo povod u asignaciji, u bankovnom prometu i u depozitnih poslovih, te čim su se s timi poslovi baviti mogli ne samo kampsori i bankiri, nego i drugi, tada je malo po malo ne stalo potrebe i za tu koncesiju.

Da je pako mjenica služiti mogla *u razne svrhe, a ne samo za zamjenu novca,* vidi se najjasnije iz načina njezine uporabe, i iz osoba, koje su sudjelovale kod mjenbenoga posla.

Kao što za svaku pogodbu tako su i za mjenicu bile potrebne dvie osobe: ona koja daje ili obećaje valutu *(cambio dans),* i ona, koja obećaje mjenbenu svotu *(cambio accipiens sc. valutam).* Ona prva osoba zvala se *kampsor,* a ova druga *kampsuar.* Jer se je pako već od davna mjenica rabila u tu svrhu, da se pod njezinim oblikom *kredit traži i nudja,* to je incijativa u ovom slučaju proizlazila od onoga, koji je taj kredit trebao, dakle od izdatnika mje-

Digitized by Google

nice, dočim je u slučaju onom, kad se je radilo o zamjeni novca mjenicu izdavao kampsor.

Pokraj ova dva kontrahenta još su dvie osobe sudjelovale kod mjenbenoga posla. Jedno je osoba pozvana da mjenicu plati *(cui tracta cambii dirigitur)*, ta osoba bila je trasat u današnjem smislu; a drugo je bila osoba, koja je imala izplatu mjenbene svote primiti *(cui remissa dirigitur)*. Obe ove osobe nisu sudjelovale kod mjenbenoga posla kao kontrahenti, već u nakani, da se uz njihovu pripomoć izvede realiziranje mjenice *(ad perfectionem et implementum cambii)*. Način kojim je trasat uveden u mjenicu posve je naravan. Već najstarije mjenice nisu bile drugo nego naputnice na vlastite filijalke mjenjača i trgovaca. Kad se je pako razvio promet u obće, najpače pako kad se razviše sajmovi, po sebi se je razvio običaj, da se je običavalo asignirati na poslovne prijatelje, bankire, dužnike, i u obće na sve one, kod kojih je izdatnik imao ili novca u pologu ili kredita. K tomu nadodje jošte jedna okolnost, koja je nuždno zahtievala obstanak ovakovoga trasata. Čim je naime netko izdatniku za mjenicu dao ili obećao dati valutu, tim je stekao pravo zahtievati od izdatnika mjenice, da će se on za izplatu mjenbene svote kod treće osobe pobrinuti. Ovakovo shvaćanje bilo je posljedicom onoga nazora, da se mjenica ima smatrati kao neka naknada za danu valutu, i to *uz stanovitu opredieljenu cienu*. Samo ovakovo shvaćanje mjenice moglo je opravdati dobitak, jer po ovakovomu shvaćanju nitko nije mogao u mjenici tražiti niti zadužnice niti zajma; dočim se je kod mjenice vlastite, kod koje nije bilo razlike medju dužnikom i onim, koji će mjenicu platiti, svaki dobitak smatrao lihvom, budući izdatnik neposredno svojim vlastitim novcem stiče dobitak.

Što se tiče one osobe, kojoj je mjenica poslana u svrhu, da na njezinu temelju izplatu primi, to ova osoba u mjenbenom poslu nije bila tako nuždnom, jer se je sbivalo, da se je mjenbeni ovlaštenik sam uputio na odredjeno mjesto i tamo izplatu primio. Nu većim dielom prištedio bi si mjenbeni ovlaštenik taj put. U starije doba bivalo je istina, da se je na samoj mjenici označio ne samo onaj, koji je prvi ovlašten primiti izplatu već eventualno i druga koja osoba; a dogadjalo se je i to, da je na to bio ovlašten svatko, tko mjenicu pokaže. Nu ovakav postupak nije bio pouzdan, imenito kod mjenica sajamskih. Sajamski redovi zahtjevali su, da onaj tko se na sajmu bavi mjenbenimi poslovi bude na to ovlašten. Tko dakle sam nije išao na sajam, morao je tamo naći čovjeka ovlašte-

Digitized by Google

noga za obavljanje sajamskih poslova, koji će mjesto njega obaviti poslove mjenbene; takovi pako ljudi bili su imenito bankiri. K svemu tomu pridošla je još i ta okolnost, da je veći dio mjenica izdanih na stanoviti sajam bio takove naravi, da mjenbeni vjerovnik nije ni mogao očekivati, da će na sajmu moći sam te mjenbene poslove do kraja dovršiti. Pak jer se naledja u ono doba još nije bila razvila, bilo je od potrebe označiti još četvrtu osobu, koja će mjenbeni posao kraju privesti. Osoba ova zvala se je *remisar*.

Kod mjenica nesajamskih nije u ostalom trebalo ove četvrte osobe

Po svemu ovomu, što do sada spomenusmo, ne ima dakle dvojbe, da su sajmovi najviše doprinieli k razvoju mjenbenoga instituta, te da je imenito praktičan duh trgovaca uz pripomoć trgovačkoga običaja znao mjenbene poslove razviti do stalnoga oblika, koji je bio kasnije točno opredieljen i u pojedinih sajamskih statutih.

Napose pako pokazuje gornja razložba:

1. da se je mjenica razvila iz naputnice;

2. da se prvotni povod mjenicam tražiti ima u onih naputnicah, koje su izdavali kampsori o zamjeni novca;

3. da se je po malo razvio običaj izdavati mjenice i onda, kad se nije ni radilo o zamjeni novca, već da se je ta zamjena samo fingirala, a povod izdavanju mjenice, da je ležao u drugih okolnostih, imenito u kreditu;

4. da se je promet s mjenicami usavršio i razgranio na sajmovih, pak zato da su bile najviše razgranjene mjenice sajamske;

5. da su ovaj promet s mjenicami sajamskimi najviše podupirale posebne sajamske povlastice;

6. da su se ove povlastice po malo protegnule i na mjenice nesajamske; te napokon

7. da se je uz pripomoć ovih sajamskih mjenica razvio sadanji oblik mjenice.

Kad se je ovako uz pripomoć sajamskih mjenica razvila bila uporaba mjenica, istom onda je moglo biti govora o znanstvenom razlaganju mjenbenoga instituta.

Nu čim su u drugoj polovini 17. stoljeća sajmovi počeli gubiti svoju važnost, čim je više ne stajalo hegemonije i monopola bankira, počele su nesajamske mjenice opet dobivati svoju važnost. Kad je pako mjenica počela u većoj mjeri prodirati u trgovinu nastade potreba, da se ona učini što okretnijom i što prikladnijom za promet; k tomu razvoju doprinesoše pako naviše sami trgovci,

Digitized by Google

koji su incijativu u poslovih mjenbenih uzeli posve u svoje ruke. Napose su tri okolnosti doprinele k današnjemu razvoju mjenbenoga instituta. Prije svega *usavršio se je prihvat,* te je zavladalo načelo, da je svaki trasat prihvatom svojim obvezan neposredno svakomu posjedniku mjenice, i da se jedanput učinjen prihvat više opozvati ne može; zatim se je mjenica *učinila neovisnom od odnošaja valute* i podmirbe; te napokon treće, *uvedena je naledja* i tim mjenica postala ne samo prikladnijom za promet, nego usljed jamstva naledjnika i sigurnijim papirom.

Kad se je ovako mjenbeni posao razvio, kad ga je trgovina posve prigrlila, bila je naravska posljedica, da se je i pozitivno pravo moralo mjenicom baviti.

§ 4.

Teorije o naravi mjenice.

U nauci o mjenica jedno od najzamršenijih jest pitanje: o pravnoj naravi mjenice; ne s toga, jer se je njim smieralo zadovoljiti praktičnim potrebam prometa, već s toga, jer se propisi prava mjenbenoga nisu tumačili prema naravi onih odnošaja iz kojih i radi kojih su nastali, te jer je nauka o mjenica i mjenicu i ustanove pozitivnoga prava nastojala protumačiti i nadopuniti na temelju nauke rimskoga prava, koja mjenice ni ne poznaje.

Malo ne svi učitelji mjenbenoga prava slažu se u tom, da se mjenbena obveza osniva na pravnom poslu, i to na pogodbi; samo je nastalo pitanje, koje je upravo i dalo povod prepirci: na kakovoj vrsti pogodbe se osniva obveza mjenbena, i gdje leži pravni razlog toj obvezi? Ovo pitanje postavila si je nauka novija mnogo odlučnije nego li je to činila nauka starija; dapače, u nauci srednjega vieka nije se ni pitalo za taj razlog;[1] jer je trgovački promet svako ozbiljno obećanje, ne pitajući za njegov povod (causa), smatrao podpuno obvezatnim i zato dovoljnim za pogodbeni odnošaj. Pa ako se je uza sve to iztraživalo, u koju vrst pogodbe spada mjenbena obveza, činilo se je zato, da se pokaže kako mjenica ne spada pod pravila lihvarske dogme; jer u tom slučaju bi se bilo dopustilo, da se mjenica osniva na zajmu ili kakovom kreditnom poslu ili pogodbi, na temelju koje se iz novca za pruženi kredit korist vadi, a tada bi bez sumnje i ona bila došla pod propise, koji su vriedili za lihvu.

[1] Vidi *Endemann* „Studien in der romanisch kanonistischen Wirtschafts- und Rechtslehre“ I B. str. 304.

Digitized by Google

Kako se vidi bilo je nauci mjenbenoj s praktičnih uzroka stalo do toga, da se razloži narav mjenbenoga posla a usljed toga i narav mjenice, nije joj pako bilo do toga, kao što novijoj doktrini, da urine mjenicu u kakav sustav obveznoga prava.[1]

U toj nakani jedni su spisatelji mjenbeni posao smatrali za *pogodbu zamjenbenu,* kod koje se je mienjao novac za novac *(permutatio pecuniae cum pecunia).* Po historičkom razvoju nastala je doista mjenica ovim putem, nu kao što gore razložismo, vidjelo se je tečajem prometa, imenito kod mjenica sajamskih, da ne treba baš zamjene novca, jer se je mnogo puta doista kreditirala ne samo mjenbena svota nego i valuta.

Bilo je opet drugih spisatelja, koji su mjenicu smatrali *zajmom.* Ovaj smjer nauke išao je očice zatim, da posve osudi poslove mjenbene kao poslove lihvarske. Po kanonističko-skolastičnoj nauci smatrao se je poslom lihvarskim svaki zajam, koji se je davao radi dobitka; pak budući da se je i kod mjenbenih poslova tražio dobitak, i oni se po naravi smatrali poslom zajmovnim, smatrali su jih za poslove lihvarske, a usljed toga za poslove zabranjene.

Jedan dio nauke vidio je u mjenici pogodbu *najamnu* (locatio conductio) zato, jer se je zamienjeni novac morao tobože prenašati na drugo mjesto, a za ovaj prenos, što ga je izdatnik preuzeo kao locator conductor, mogao je tražiti naknadu. Kako se opaža, smjerao je ovaj nazor pod plaštem prevoza opravdati kod mjenice dobitak u formi naknade za trud kod prenosa novca.

Bilo je napokon takovih, koji su u mjenici nalazili *pogodbu kupovnu,* ili u mjenbenom poslu nazirali tako zvani *inomminatni kontrakt,* držeć se kod ove vrsti pogodbe poznatog načela: do ut des.

Pokraj ovih nazora izčezava mnenje ne samo onih, koji su držali, da je svaki od razvijenih nazora vrstan opravdati narav mjenice, već i onih, koji su scienili. da pravo bivstvo mjenice leži u odnošaju valute, jer valuta niti je posebitost mjenbenoga posla, niti je ona potrebita, da se protumači razlog mjenbenoj obvezi.

Ovi nazori vladali su o mjenbenom poslu do polovine 17. vieka; poslje toga vremena, kad se je uporaba mjenice sve to više razgranila, razvila se je i teorija o njezinoj naravi u različitom pravcu. Prema izjavi raznih spisatelja shvaćala se je narav mjenice

[1] Vidi osim spomenutoga *Endemannovog* djela, starije teorije navedene kod *Kuntze-a,* u Endemannovom trgovačkom pravu, sv. 4, str. 47 i sl.

Digitized by Google

kao: 1. kup; 2. najam; 3. zamjena; 4. zajam; 5. depozitum; 6. nalog; 7. contractus innomminatus, do ili facio ut facias; 8. ustup; 9. intercesija; 10. osiguranje; 11. akcesorna pogodba; 12. izplata; 13. naputnica s mjenbeno-pravnom strogosti; 14. spoj više pogodba; 15. darovna pogodba; 16. ponuda; 17. posebna vrst pogodbe; 18. obećanje izplate; 19. literalni kontrakt; 20. sredstvo izplate; 21. papirni novac; 22. reprezentant kovanoga novca, kolajući novac, roba. Tvrdilo se je nadalje: 23. da mjenbena pogodba u obće nije pogodbom; 24. da je pravo posjednika mjenice stvarno pravo; 25. da je izdatnik jamac mjenice.[1]

Ovako se je o naravi mjenice i mjenbenoga posla sudilo u nauci o mjenica sve do prije nekoliko desetaka godina. Nu sva ova razmatranja niti su bila sustavna, niti su prodirala dublje u dno same stvari, dok nije god. 1839. Njemac *Einert* svojim djelom: „das Wechselrecht nach dem Bedürfnisse des Wechselgeschäfts im 19 Jahrhunderte" dao povod novomu pokretu na polju mjenbeno-pravne doktrine. Ovaj pokret, koji u pravom svojem svjetlu počimlje s Einertom, te koji se čudnovatim načinom razvija u uzkoj svezi s pokusi novoga mjenbenoga zakonodavstva, tim je važniji, jer su spisatelji, promatrajuć narav mjenice, izpitivanja svoja razmaknuli i preko toga okvira tim, što su se tom sgodom obsežnije baviti počeli vriednostnimi papiri u obće, a napose onimi, koji glase na donosnika. Mjenbeno-pravna nauka udarila je usljed ovoga pokreta bez sumnje novim pravcem, ona je mnogo dublje i temeljitije nego li je to do sada bivalo zasegnula u samu stvar. Od ovo doba pojavilo se je u našoj nauci dosta znamenitih i zanimivih radnja. Nu kraj svega toga razvoja može se svatko, tko se bavi naukom mjenbenom, punim pravom zapitati: je li ipak, uz sve to, pitanje o naravi mjenice riešeno, i ako da, u kojem pravcu? Mi sudimo da nije, a za dokaz tomu razgledat nam je u glavnih crtah temeljna načela nekih važnijih teorija o naravi mjenice.

* * *

Izmedju novijih teorija o pravnoj naravi mjenice zaslužuje, da se na prvom mjestu spomene *Einertova* teorija *o papirnom novcu*, jer je ona bila razlogom, da se je narav mjenbenoga instituta stala

[1] Vidi *Thöl* „das Handelsrecht, zweiter Band das Wechselrecht" 3. zidanje § 231 i 232. Ovdje se ovim redom pobliže ocienjuju ovi rezultati prijašnje nauke, te se podjedno i navode zastupnici ovih pojedinih nazora.

Digitized by Google

dublje razvijati. U gore spomenutom djelu „das Wechselrecht nach dem Bedürfnisse des Wechselgeschäftes“ naglašuje prije svega Einert, da prednosti mjenbenoga posla ovise o zadatku, što ga ima mjenica u državnom i poslovnom životu, a napose ob udesu i napredku same trgovine; a zatim tvrdi, da je mjenica *papirni novac trgovaca,* te da je ponajprije kod mjenice provedena ideja, novac predstaviti u obliku papira, dosljedno tomu, da bankovni i državni papirni novac ima svoj izvor upravo u mjenici. Dokaz tomu, da je mjenica papirni novac trgovaca, izvodi Einert iz načina, kojim trgovci rabe mjenicu kod trgovine s robom. Trgovac plaća robu mjenicom, a prodavalac robe scieni, da je samom mjenicom naplaćen. Promatrajuć Einert pobliže sadržaj mjenice, dolazi do rezultata, da bivstvo njezino ne leži u tom, što je mjenica izprava, kojom se obećaje izplata; svojstvo njezino kao izprave samo je sredstvom zato, da ona bude kadra vršiti funkciju papirnoga novca; pak upravo zato, jer ona ima biti sredstvom izplate, mora u sebi imati i obećanje izplate. .

Razlika medju mjenicom i drugim papirnim novcem jest po Einertu ta, što se kod papirnoga novca druge vrsti, prije nego li on bude izdan, oglašuje općinstvu izrok ili program, te se općinstvu, a ne opredieljenomu pojedincu, obećaje zamjena papira s kovanim novcem. Kada pako pojedina privatna osoba izdaje mjenicu, da ju kao novac u promet stavi, tada ona ne može te svoje nakane objaviti putem programa prije nego li se mjenica izda, taj program zastupa sam zakon t. j. mjenbeno pravo. Po zakonu se smatra, da je obećanje, odkupiti mjenicu, dano općinstvu, kojemu je mjenica namienjena, te da se to obećanje ne može ni promieniti, ni umanjiti, ni oslabiti usljed okolnostib, koje nastaju po novih posjednicih mjenice. Bilo bi s toga najnaravnije, kad bi svaka mjenica glasila na donosnika, odnosno kad bi svaka naledja bila naledja biela.

Prema tomu ima po Einertu svaka mjenica u sebi *abstraktnu obvezu,* koja leži jedino u pismeno izjavljenoj volji izdatnika, indosanta i prihvatnika. Svaki od novih giratara ovlašten je *izključivo na temelju mjenice, i to posve neovisno od prigovora,* koji bi možebiti mogli nastati usljed odnošaja njegovih prednika.

Teorija Einertova bila je pravo rekuć povodom čitavoj revoluciji u nauci mjenbenoj; u ovo doba stadoše se tako zvane mjenbene teorije sve to više razvijati. Izmedju ovih teorija valja već po kronologičkom redu prvu spomenuti teoriju *Liebeovu, o formalnom aktu.*

Digitized by Google

U različitih svojih spisih[1] smatra Liebe mjenicu *jednostranim formalnim aktom*, na temelju kojega *samim postankom mjenice* nastaje stanoviti posljedak, bez da mu treba tražiti pravni razlog bilo u suglasju stranaka, bilo u inomminatnom kontraktu upravljenom na zamjenu novca, bilo u ustupu kakovoga zahtjeva, bilo u čem drugom. Kod mjenice obećaje izdatnik primatelju njezinu stanovitu svotu novca tako, *da pravna kriepost toga obećanja počiva jedino i samo u formi mjenice bez obzira na okolnosti, koje su temeljem mjen. poslu i bez obzira na uzvratu, koju primatelj mjenice izdatniku njezinu ima možebiti dati.*

Posljedica ovoga načela jest: a) da u mjenici ne treba navesti „causam debendi"; b) da je mjenica, makar još i nije prešla iz rukuh izdatnikovih, imovinska vriednost (nomen), t. j. izdatnik mjenice stvara originiranim načinom imovinsku vriednost, te ju prenosi na drugoga u svrhu, da on taj stvoreni nomen uporabi. Izdatnik je po tom prvi indosant, a remitent prvi indosatar. Mjenica je već u izdatnikovih rukuh dobro, koje prenosom mienja samo svoga vlastnika. Iz toga sliedi, da potrebit uvjet za postanak mjenbene obveze nije ni davanje ni primanje (Geben und Nechmen) mjenice. Daljnja posljedica ove nauke jest, da se mjenbena obveza ne preuzimlje obzirom na opredieljenu treću osobu, već obzirom na svakoga posjednika mjenice, da obstanak mjenbene obveze nije ovisan o neprekidnom obstanku mjenbenoga vjerovnika, te da se napokon pravo mjenbene tražbine osniva jedino u samoj mjenici. Po ovoj teoriji je *sama mjenica prvi vjerovnik*, a posjednik njezin samo je reprezentant, zastupnik mjenice.

Liebe razlikuje kod mjenice *pozitivno formalna* svojstva, pod kojimi razumieva stanoviti zakonom opredieljeni i na zakonsku formu vezani sadržaj mjenice, i zatim tako zvanu *negativnu formu* t. j. neovisnost mjenbene obveze od tako zvane causae t. j. abstraktnu jednostranost mjenbene obveze.

Uz ovu teoriju pristaje poglavito *Bähr*[2] te naglašuje, kako je mjenica nadkrilila rimsku „stipulatio" tim, što se ona može *nale-*

---

[1] *Liebe:* „Entwurf einer Wechselordnung für Braunschweig sammt Motiven" 1843; „Die Stipulation und das einfache Versprechen" Braunschweig 1840; i napokon uvod k obćem njemač. mjenb. redu „die Allg. deutsche Wechsel-Ordnung mit Einleitung und Erläuterungen". Leipzig 1848. Pri ruci sam imao samo ovo posljednje djelo.

[2] „Die Anerkennung als Verpflichtungsgrund, 2. Auflage Cassel 1867. — Knjiga ova nije mi bila pri ruci; potrebita razjašnjenja

Digitized by Google

djom prenieti, dakle bez obzira na one prigovore, koji bi se možebiti mogli staviti pogledom na osobu onu, koja mjenicu prenaša. Tim se po nazoru Bährovu formalna narav mjenice još jače izrazuje.

Točnije i temeljitije razvio je ovu Liebeovu teoriju *Thöl*[1] u svojoj nauci ob obećanju svote, ili kako ju on zove „Summenversprechen". Po nazoru Thölovu jest temeljem svakomu mjenbenomu obećanju *mjenbena pogodba;* ovo mjenbeno obećanje osnovano je s jedne strane na mjenici, a s druge na mjenbenoj pogodbi. I mjenica (t. j. izprava), i mjenbena pogodba imadu svoju formu; forma mjenice jest pismo, a forma mjenbene pogodbe jest davanje i primanje mjenice. Usljed toga ne utemeljuje mjenbenu pogodbu obećana, već *predana* mjenica. Ovo primanje i davanje mjenice mora biti učinjeno nakanom, koja se u ostalom uviek predmnieva kadgod je mjenica dana i primljena. Obećanje mjenbeno jest obećanje svote (Summenversprechen). Puko obećanje svote je inače bez krieposti, jer je po naravi svojoj dano bez ikakove causae debendi, budući se ne obećaje drugo do li svota, bez obzira na okolnosti, koje su temeljem tomu obećanju; nu bude li novčana svota obećana u mjenici, to ovakovo obećanje ima iznimice podpunu kriepost. Mjenbeno obećanje jest dakle obećanje novčane svote bez protivnoga obećanja, odtuda sliedi, da je davatelju mjenice posve ravnodušna osoba onoga, koji mjenicu prima.

Mjenbena pogodba jest dvovrstna, ona je ili pogodba *predajna* (Begebungsvertrag) ili *prihvatna* (Acceptationsvertrag); onu prvu sklapa trasant ili indosant, a ovu posljednju prihvatnik.

Sasvim s protivnoga gledišta polazi *Kuntze* u svojoj teoriji *o kreaciji.*[2] On razlikuje kod mjenice pet temeljnih mjenbeno-pravnih načela i to: a) abstraktni karakter obveze; b) literarni karakter

---

našao sam u Hoffmannovoj razpravi: „Kritische Darstellung und Beleuchtung der neuern Theorien des heutigen Wechselinstituts", napisanoj u Goldschmidtovom „Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht" svez. XII., str. 432 i sl.

[1] Dr. Heinrich *Thöl:* „Das Handelsrecht. Zweiter Band: das Wechselrecht. 3. Auflage 1873." §§ 191—199.

[2] Vidi *Kuntze:* „deutsches Wechselrecht" Leipzig 1862. dritter Exkurs str. 264 Uz ovu svoju teoriju stoji odrješito *Kuntze* i u svojem najnovijem mjenbenom pravu, izašlom u navedenom već Endemmanovom „Handbuch d. d H. S. und WR". Vidi 4 svezak str. 61 i sl. — Svoje stanovište brani ovdje *Kuntze* odlučno proti svim dosadanjim teorijam.

Digitized by Google

obveze; c) stvarajući karakter dispozicije; d) posljedak novacije (Novations-Effekt); i e) posljedak solidarnosti (Solidar-Effect) kod cirkulacije. U pogledu ovih načela izjavljuje *Kuntze* svoje misli u glavnih crtah ovako:

Ad a). Puko je prepiranje, da li se ono svojstvo mjenbene obveze, po kojem je ona lišena svake causae debendi, zove formalnim aktom ili obećanjom svote ili papirnim novcem. Kod obveze se mogu pomisliti dva sustava: po jednom izjavljuje dužnik *abstraktnu* izjavu, da hoće dati, a po drugom mora napose iztaknuti *posebni razlog,* kojim se volja za djelovanje individualnije motivira. U slučaju prvom leži pravna kriepost izjavljene volje jedino u njoj samoj, u eneržiji poslovnih interesenta u obće; u drugom pako slučaju stavlja se momenat volje u svezu s cielom (individualnom) osobnosti poslovnih interesenta, s njihovimi etičkimi i ekonomičkimi svrhami, s njihovom koristću u konkretnom slučaju. U sredini medju oba ova sustava leži nekim načinom priznanje duga t. j. ono obećanje, koje se osniva na priznanju postojeće obveze. Premda je mjenbena izprava nastala svečanim priznanjem duga u obliku opazke o valuti, to je ipak, odkada je nadošla obvezna moć prihvata, prevladala misao, da obveza mjenbena nastati može pukom eneržijom volje, t. j. abstraktnim obećanjem činitbe. Po tom nazoru kadra je privatna volja sama po sebi, ako je samo zrela i ozbiljna, proizvesti privato-pravni odnošaj.

Ad b). Gdjegod pako abstraktna volja proizvodi sama pravnu kriepost, biva to u svečanom obliku; taj oblik jest kod mjenice pismo. Mjenica nije s toga puka stvar, već obveza, i to pismena obveza. Literarni akt ne ima ovdje samo enuncijativno (demonstrativno) već i dispozitivno znamenovanje. Usljed ove organičke sveze medju papirom i dugom nastaje trostruka funkcija obveze: 1. obveza nastaje samo uz pripomoć papira; 2. samo dotle, dok papir u obće postoji, može se imovinska vriednost pomoćju papira u prometu gibati i promieniti; 3. obveza može se dokinuti samo pomoćju papira (ipso jure). Kuntze nazivlje ove funkcije: genitalnom, vitalnom i finalnom funkcijom. Načelo pismene obveze najjasnije je izraženo u tako-zvanom rekta-papiru, koji se u genitalnoj i finalnoj funkciji slaže s papiri za cirkulaciju, a u pogledu vitalne funkcije razlikuje se u tom, što se na drugoga prenieti može samo s voljom i sudjelovanjem izdatnika, dakle putem delegacije s effektom novacije. Nadalje je u bivstvu rekta-papira, da se tražbina prenieti može samo putem pismenim i uručbom papira. Svi papiri za cirkulaciju

Digitized by Google

imadu tu osobitost, da se kod njih izdatnik odriče prava, da bude u obveznoj svezi jedino s prvim vjerovnikom; on ovlaštuje i njega i svakoga sljednika, da slobodno razpolaže s papirom, t j. s obligacijom u njem izraženom, tako, da dosadanji vjerovnik posve izstupa ex nexu, a sljednik proprio jure et nomine postaje vjerovnikom. — Mjenica ima danas redovito karakter papira po nalogu (Ordrepapir).

Ad c). Kuntze shvaća pismenu obvezu u načelu kao tvorbu izdatnika, a dispozitivni akt izdatbe kao jednostrani pravni akt, kao tvorni akt (Kreationsakt). Ako je pismo bitna podloga i elemenat obveze, to ne može volja vjerovnika bitno i paritetično sudjelovati kod te tvorbe. S toga sliedi, da je izdatnik sam dužnikom, a obveza da je jednostrana. Samo izdatnik može disponirati s izpravom, a primatelj ju može steći i biti ovlašten. Po nazoru Kuntzeovu nije dakle mjenica pogodba, već pravni akt, kojega se jednostranost vidi u tom, što se izdatnik ne obraće na remitenta već na trasata, i što ovaj svoj prihvat izjavljuje, bez obzira na koju osobu. Ova jednostranost izrazuje se i u tom, što izdatnik može mjenicu dati prihvatiti i prije nego li imenuje remitenta, što dakle stvara acceptirani papir bez sudjelovanja remitentova; najjasnije pako vidi se okolnost ova kod mjenice na vlastitu odredbu, u kojem se slučaju mjenica stvara bez obzira na ikakovoga mjenb. vjerovnika.

Ad d). Pogledom na promet mjenica tvrdi Kuntze, da se njihova cirkulacija, isto onako kao što i cirkulacija prometnih vriednostnih papira, svesti ima na pravni oblik novacije.

Ad e). Solidarnost obveze mjenbenih dužnika nastoji Kuntze razjasniti na temelju formalne obligacije tim što veli, da mjenica izrazuje vazda isti „nomen“, te što je usljed toga svaki mjenbeni dužnik na temelju iste mjenice obvezan na „idem nomen“. Sve mjenbene obveze dadu se svesti na jednu, posve jednostavnu, pravnu misao a ta je: solidarna obveza svih mjenbenih obvezanika na „eadem pecunia“. Mjenica predstavlja jednu jedinu obvezu, kod koje mnogi sudjeluju i aktivno i pasivno. Ovaj solidarni odnošaj mjenbenih obvezanika jest neka posebitost mjenice.

Ovu *Kuntzeovu* teoriju zaoštruje nekim načinom tako zvana teorija *personifikacije,* koju postaviše *Volkmar* i *Löwy.*[1] Dočim

[1] *Volkmar und Löwy:* „Begriff und Charakter des Wechsels“ Goldschmidt Zeitschrift, svez. II. od god. 1859, str. 552—569. — Istu teoriju ponovno razviše obojica u svojoj raduji „die deutsche Wechselordnung“ 1862. Uvod str. V—XIX.

Digitized by Google

Kuntze drži, da mjenbena obveza nastaje pukim stvaranjem mjenbene izprave, te da obligacija u život stupa istom onda, kad se za nju nadje posjednik i u njem sam vjerovnik, misle Volkmar i Löwy, *da je vjerovnikom mjenbene obveze sam papir, a posjednik toga papira,* da je *samo zastupnik vjerovnika.*

Po ovoj nauci svadja se narav mjenice na sliedeća načela: 1. mjenica, makar još i nije predana, jest u rukuh izdatnika *nomen,* imovinska vriednost; u *primanju* i *davanju mjenice ne leži postanak obveze mjenbene;* 2. s toga i nije primanje i davanje mjenice nuždan uvjet za stvaranje mjenbene obveze; 3. mjenbeni dug ne preuzimlje se napram opredieljenoj trećoj osobi; 4. obstanak mjenbenoga duga ne ovisi ob obstanku vjerovnika, kako se to zahtjeva po pojmovih civilnoga prava; mjenica bo često postoji bez vjerovnika n. p. mjenica krivotvorena; 5. pravo tražbine leži jedino u samoj mjenici, jer je ona pravi vjerovnik, posjednik njezin samo je reprezentant mjenice.

Različna od ove nauke jest nauka *Bienerova,*[1] jer on mjenicu ne smatra kao samu pogodbu, već ju označuje kao *izvršbu pogodbe,* i to poglavito kao *izvršbu pogodbe kupovne.* On smatra naime dogovor stranaka o stanovitoj činitbi kontraktom, a kod davanja i primanja mjenice ne ima takova dogovora, jer je sadržaj njezin već prije dogovoren. Ovaj dakle akt ne može se smatrati kontraktom. Isto tako nije predmetom posebnoga dogovora, koji bi se imao uglaviti istom kod predaje mjenice, obveza, koju na sebe preuzimlje izdatnik ili davatelj mjenice, jer je ta obveza opredieljena stalno ili običajem ili zakonom. U ostalom ne protivi se niti Biener tomu, kad se u nekom općenitom smislu predaja mjenice označuje kao pogodba t. j. kao suglasna izjava volje; nu ova izjava volje ne biva toliko riečmi koliko čini, a ovo suglasje ide za tim, da se izpuni ono, što je već prije ugovoreno. Na temelju historičkoga razvoja nastoji Biener dokazati, da se mjenica i predaja njezina smatrati imadu izvršbom pogodbe, koja po svojoj podlozi nije drugo nego li pogodba kupovna.

Oko ovih, možemo skoro reći temeljnih, teorija, vrte u njemačkoj literaturi sve daljnje razprave o naravi mjenice. Jedni kao što n. p. *Renaud, Ladenburg, Fick* pristaju malo ne bezuvjetno uz teoriju Thölovu; drugi opet kao što: *Jolly, Goldschmidt, Grawein, Hartmann, Wächter, Unger* itd. usvajaju ovu teoriju uz neke sad više sad manje znatne promjene.

---

[1] *Biener*: „Wechselrechtliche Abhandlungen" 1859. St. 367—379.

Digitized by Google

Kao što Thölova ima i Kuntzeova teorija svojih privrženika, koji ju medjutim riedko kad prisvajaju u njezinoj čistoći. Medju takove sad bližje sad daljnje privržene broji sam *Kuntze* u svom najnovijem mjenbenom pravu poimence: *Bluntschlia, Grünhuta, Borchadta, Endemanna, Blaschkea, Dernburga, Siegela* i druge.

Nije mjesta, da se upustimo u potanju razpravu i razložbu svih ovih teorija; za to bi jedva dotekla posebna knjiga, a trebalo bi i posebne temeljite studije, da se čovjek snadje u tih, često puta, vrlo subtilnih nazorih.[1]

Bilo bi svakako skrajnje doba, da se ovo pitanje već jedanput na čistac izvede; nu može li se to očekivati kraj tolikih i toli različitih nazora, koji se gube u subtilnih filozofičkih razmatranjih, koja najmanje dolikuju onako praktičnoj stvari kao što mjenica?

Da je od potrebe prosuditi narav mjenice o tom ne ima dvojbe, jer je poznavanje te naravi potrebno i za praktično prosudjivanje prometa s mjenicami i za razložbu mnogovrstnih pravnih odnošaja, koji nastaju po mjenici. Nu dvojimo, da će doduše duboko ali nepraktično umovanje njemačkih pisaca dovesti do željne svrhe. I kod drugih naroda želi se upoznati narav mjenice, ali tolikoj prepirci o tom pitanju ne ima ni traga. Praktični Francezi zadovoljiše se s teorijom Einertovom, te se njihovi najbolji učitelji mjenbenoga prava

[1] Koli zamršeni i upravo nerazumljivi su često puta nazori mnogih pisaca o naravi mjenice, svjedoči n. p. izjava *Hoffmannova* u njegovoj spomenutoj razpravi: „Darstellung und kritische Beleuchtung der neuern Theorien des heutigen Wechselrechtes". Na kraju ove razprave svadja Hoffmann svoje nazore u jedno, te završuje ovako: „Der trassirte Wechsel ist einerseits ein, jedoch durch eine abstract einseitige Verpflichtungsform sich auszeichnendes, Einzelpapier und Namenspapier, als solches aber — wenigstens regelmässig — zugleich ein Ordrepapier. Andererseits ist derselbe ein Geldpapier, jedoch indiwidualisirt, nämlich lautend auf eine indiwiduelle Summe und gebunden an eine bestimmte Orts- und Zeitangabe. Specieller ist der trassirte Wechsel — als ein derartiges Einzel-Geldpapier — ein garantirtes Geldanweisungspapier und zwar ein solches, welches in seinem Verlaufe regelmässig weitere Einzel-Garantieen an sich zieht und durch die Unterwerfung der einzelnen Garanten unter die Wechselhaft noch besonders gedeckt ist. — Der (trassirte) Wechsel ist endlich fünftens seinem Zwecke nach ein Einlösungspapier und nur in zweiter Linie und in beschränkter, oben näher dargestellter, Weise ein Circulationspapier, was sich z. B. bei der Banknote anders verhält".

Digitized by Google

prislanjaju uz tu teoriju, smatrajuć mjenicu papirnim novcem, pomoćju kojeg se obavljaju izplate i umanjuje uporaba kovanog novca.[1]

Mi ne tvrdimo tim, da ova teorija odgovara u istinu naravi stvari, nu ona je svakako izljev praktičnoga života, iz kojega upravo i nastade mjenica.

Bilo bi možda uputno, da ovdje prestanemo s razložbom tih teorija,[2] nu ipak nam se čini, da ne će biti suvišno razložiti jošte teoriju *Ungerovu,* jer se na nju oslanjaju i mnogi naši domaći pravnici kad prosudjuju narav prenosa mjenice, i teoriju *Siebenhaarovu,* jer ona po našem sudu od svih njemačkih teorija najviše odgovara praktičnomu životu.

Da razgledamo najprije teoriju *Ungerovu.*

U posebnoj monografiji[3] povladjuje *Unger* onomu mnienju, koje izjavljuje, da mjenica spada u pravo obvezno, da mjenbene obveze nisu drugo nego li formalne obligacije, a mjenbena pogodba, da je formalni kontrakt. Unger drži, da mjenice sačinjavaju samo posebnu vrst onih papira, koji glase po naredbi i na donosnika (Ordre- und Inhaberpapiere), pak da obveze, koje nastaju iz tih papira spadaju k formalnim obligacijam; pogodbe pako, koje tu postaju, da su pogodbe formalne,[4] i to: *negativno formalne,* jer se pogodba osniva jedino na prihvaćenom, jednostavno obveznom obećanju, i *pozitivno formalne,* jer je izjava volje vezana na opredieljenu

---

[1] Vidi Ch. *Lyon-Caen et L. Renault* „Précis de droit commercial". Paris 1882, str. 535 odsjek 1006, i str. 537 odsjek 1009

[2] Komu je s volje upustiti se u dublji studij teorija o naravi mjenice, tomu će najbolje služiti *podlogom* najnovije Kuntzeovo mjenbeno pravo u Endemannovom izdanju trgovačkoga prava. Zatim razprava *Golschmidtova:* „Miscellen zur Theorie der Werthpapiere" u njegovom „Zeitschrift für d. g. H. R.", svezak 28 od god. 1882, str. 63 i sl.

[3] Vidi dr. *Joseph Unger:* „die rechtliche Natur der Inhaberpapiere" Leipzig 1857.

[4] Formalne pogodbe jesu po Ungeru one, kod kojih stranke *znalice* i *hotice* obvezno obećanje odluče od njegove „causae", da time utemelje abstraktno pravo tražbine. Ova abstrakcija od „causae" mora nastati naročitom voljom stranaka; gdje toga ne ima, tamo ne postoji formalna već materijalna pogodba, tamo se obvezno obećanje ne može u obzir uzeti samo za sebe, već jedino u savezu s njegovom „causa" (str. 67). Kao osobito vrstno sredstvo, kojim se može obećanje posve odlučiti od svoje „causae" i utemeljiti abstraktno pravo tražbine, jest pismo, takove pako pogodbe jesu pismene formalne pogodbe „literalni kontrakti modernoga prava" (str. 68).

Digitized by Google

formu, na pismo. Papiri na donosnika i oni po naredbi imadu se dakle smatrati kao literalni kontrakti modernoga prava. Pismo u ovom slučaju nije, kao što obično, samo dokaz obveze, koja postoji izvan pisma, već je ono razlog postanku (Entstehungsgrund) obveze.

Tko izdaje ovakovo pismo, ovakovu obveznicu, taj sklapa formalnu pogodbu s onim, koji takovo pismo prima. Kod mjenice, te kod papira, koji glase po naredbi ili na donosnika,[1] sklapa se dakle pogodba medju dvie osobe, od kojih jedna abstraktno obećanje daje a druga ga prima. Usljed toga nastaje ovaj literarni kontrakt, medju dužnikom i vjerovnikom, predajom i primanjem papira. Ova pogodba nazivlje se obično *pogodbom predatnom* (Begebungsvertrag).

Pravu narav ove pogodbe označuje Unger ovako: za svaku pogodbu potrebito je suglasje jedne i druge stranke; zato i kod literalnih kontrakta ne utemeljuje obveze samo pismo, već je od potrebe, da se pismeno obećanje prihvati. Ovaj prihvat obećanja biva izrikom ili muče, unapried ili naknadno. U onih slučajevib, u kojih je pismo oblik, kojim se pogodba sklopiti ima, može pogodba nastati samo predajom i primanjem pisma.

Što se tiče načela, na kojem se osniva *promet* s papiri, koji glase na donosnika ili po naredbi, to se ono ne osniva niti na ustupu, niti na kakovoj vrsti realnoga prava t. j. na nazoru, kao da je obligacija utjelovljena u papiru, koji glasi na donosnika; načelo to osniva se na *novaciji*, i to na tako zvanoj *novatio qualificata* s promjenom osobe vjerovnikove, t. j. na *delegaciji*. Za pojam delegacije potrebita je prije svega privola dužnika, a zatim treba, da se medju novim vjerovnikom i dužnikom sklopi obnovna pogodba; jednom rieči: za delegaciju ne treba samo privole nego i sudjelovanja dužnika. U rimskom pravu pokazalo se je ovo sudjelovanje u novoj stipulaciji medju delegatarom i delegatom (str. 112). Na istom načelu osniva se i cirkulacija papira glasećih na donosnika i po naredbi, samo što na mjesto ustmene pogodbe (verborum obligatio)

[1] Razlika medju mjenicom i drugimi papiri, koji glase na donosnika ili po naredbi jest ponajprije ta, što su za mjenicu neki zahtjevi pozitivno propisani tako, da se bez svih tih potrebština odnosno pismo nipošto ne smatra mjenicom. Daljnja i najvažnija razlika leži u sadržaju; u mjenici se naime uviek obećaje novčana svota, a u papirih, koji glase na donosnika ili po naredbi, mogu biti obećanja najrazličitije vrsti. Napokon se razlikuje jedna vrst od druge u pogledu procesualnom, jer za zahtjeve iz prava mjenbenoga postoji poseban sudbeni postupak, tako zvana procesualna mjenbena strogost (str. 88—90).

Digitized by Google

stupa pismeni oblik (litterarum obligatio). Kad A. izda B-u papir po naredbi ili glaseći na donosnika, to leži u tom činu dvostruko obećanje: ponajprije se tu nalazi obećanje, da će A. B-u nešto izpuniti, a zatim leži tu ujedno i obećanje, da će dužnik s onom osobom, koju će B. označiti, sklopiti obnovnu pogodbu, po kojoj nastaje delegacija.

Ako A. s osobom označenom po B-u, s delegatarom C-om, sklopi pismenu obnovnu pogodbu, to je i u toj pogodbi, budući se radi o pravu tražbine opredieljenom za cirkulaciju, sadržano ne samo obstraktno obećanje činitbe (Leistungsversprechen), već i obećanje, da će A. s osobom, koju će označiti C, sklopiti obnovnu pogodbu. Ovim načinom raztvara se cieli postupak u čitav niz delegacija, koje sliede jedna za drugom, kod kojih dužnik svaki put s dotičnim delegatarom sklapa novi literarni kontrakt. Nu da se nakana stranaka podpuno izpuni bilo je od potrebe svakokratno sudjelovanje dužnika suvišnim učiniti, te prenos tražbine od jednoga vjerovnika na drugoga prepustiti samo sudjelovanju ove dvojice, a sredstvo za to pruža zastupstvo. Po načelih pako zastupstva nije od potrebe, da dužnik, koji privoljuje na delegaciju, sam sklapa obnovnu pogodbu; on to može učiniti po zastupniku, a taj zastupnik je svaki put dotični delegant.

U *izdavanju* papira, koji glasi po naredbi ili na donosnika, sadržano je troje: a) abstraktno obećanje činitbe dano primatelju papira; b) obećanje, koje se neprekidno nastavlja, da će se promitirati delegataru označenom po svakokratnom vjerovniku; i napokon c) podieljenje punomoći, koja se neprekidno nastavlja, da se u ime dužnika s trećom osobom može sklopiti obnovna pogodba

U *prenosu* papira glasećega na donosnika ili po naredbi leži dvoje: izjava, da delegant privoljuje uz delegaciju, i ujedno uglavak obnovne pogodbe, kojom se dovršuje delegacija po delegantu u ime delegata. Ovim se načinom podpuno postizava sve, što stranke s takovimi papiri nakanjuju.

Prenos prava tražbine od jedne osobe na drugu obavlja se tako lahko, kao što n. p. prenos prava vlastničtva. Tu postoji načelo: koliko prenosa toliko obligacija; nu mjesto izreke, koliko delegacija toliko papira, nastupa pravilo: mnogo delegacija jedan papir. Zato danas ne ima više toliko mjenica koliko naledja, već samo jedna mjenica kraj više naledja.

Kod mjenica, glasećih po naredbi nastaje delegacija pismenim načinom. Dosadanji vjerovnik označuje na papiru onu osobu, na

Digitized by Google

koju pravo tražbine putem delegacije preći ima. Indosant prestaje biti vjerovnikom, on gubi svoju tražbinu; indosatar pako jest sam mjenbeni vjerovnik. Naledja nije ponajprije drugo nego zasvjedočenje pravnoga posla na hrbtu mjenice. Naledja u pravom smislu nije po tom ništa drugo nego li novacija i to delegacija. S delegacijom, koja se izvodi indosiranjem, može se povrh toga izrikom ili putem običajno — pravne interpretacije spojiti i abstraktno obećanje, da će se zavratna svota izplatiti; nu bitno to nije. Pak zato kod naledje „bez obveze" izostaje doduše ono jamstvo, nu delegacija ipak postoji.

Kod papira, koji glasi na donosnika odpada pismeno zasvjedočenje obavljene delegacije: delegacija nastaje jednostavno predajom i primanjem papira.

Što se tiče znamenovanja papira kao takovog, izrazuje se Unger ovako (str. 123):

Papir je ponajprije uvjet za postanak obligacije, a pismo razlog postanku njezinom; bez papira ne ima obligacije po naredbi ili na donosnika; pak zato ne ima bez mjenice ni mjenbenoga prava ni mjenbene obveze.

Nu papir je nadalje uvjet za prenos tražbine putem delegacije na drugu osobu. Vjerovnik, koji je mjenicu izgubio, može ju istina još cedirati, ali ju ne može delegirati.

Papir je nadalje podjedno i dokazalo za postanak obligacije iz literalnoga kontrakta, on je napokon za posjednika njegova i legitimacija, kojom se on legitimira kao vjerovnik. Naproti pako, ako i jest papir uvjetom za postanak obligacije, nije on uvjetom za obstanak njezin. Jedanput nastala obligacija ne ovisi ob udesu onoga pisma iz kojega je nastala, isto onako kao što ni verborum obligatio nije više ovisna o riečih, nakon što su one, jedanput izrečene, proizvele obligaciju.

Ne stane li dakle papira, to propada samo sredstvo prenosa i dokazalo nastale obligacije, ali ne propada ona sama. Okolnost ona, da se uz ovo načelo kod papira, koji glase po naredbi ili na donosnika, ipak povesti mora tako zvani usmrtbeni postupak, tumači se jedino tim, što je od potrebe prije svega pronaći, da li je papira doista ne stalo, te da li ga je u istinu imao onaj, koji se je javio i potražio amortizaciju. Kao što papir nije uvjetom za obstanak obligacije, tako nije on ni neobhodno absolutnim uvjetom, da onaj, koji traži prava nastala iz tog papira, taj papir u istinu ima.

Digitized by Google

Što se tiče napokon teorije *Siebenhaarove,* to je ona razložena u posebnoj razpravi njegovoga arkiva.[1]

Po njegovu nazoru leži tajna koju mjenica u sebi krije u tom, što je ona **imovinska vriednost utielovljena u pismu,** koja mjenbenimi operacijami, a napose izdavanjem, naledjom i prihvatom, postati može objektom najrazličitijih pravnih posala.

Vriednost mjenice osniva se na kreditu izdatnika; nu ta vriednost raste prihvatom i naledjom. Po toj vriednosti je mjenica **imovinski objekt,** u pogledu kojega se sklopiti mogu najraznovrstniji pravni poslovi, koji se ukazuju u formi različitih mjenbenih operacija.

Da tu svoju tvrdnju dokaže, razlikuje Siebenhaar u pogledu mjenice četiri posebna momenta odnosno akta; i to dva, koja leže u izpravi samoj, a dva koja su izvan nje. *Prvi* momenat osniva se *na običnoj imovinskoj vriednosti i na razložbi njezinoj u samoj izpravi;* to biva oznakom svote, vremena i mjesta izplate; *drugi* pako momenat leži u mogućnosti točnoga i brzoga realiziranja ove idealne imovinske vriednosti, koja okolnost nastaje tim, da mjenica bude sastavljena u posebnoj pismenoj, zakonom samim točno označenoj formi, te da mjenbeni obvezanici mjenbenu obvezu preuzmu podpisom svojim. Ovim načinom nastao je objekt, koji može biti predmetom različitih pravnih posala; *mjenica je time postala nosiocem abstraktnoga mjenbenoga duga; usljed toga nije ni ona sama osnovana na pravnom poslu, ona ne utemeljuje posebne obveze, te nije ni sama kakovom obvezom, već je ona samo objektom, obzirom na koji se mogu sklopiti pravni poslovi, te obzirom na koji različite osobe kao vjerovnici i dužnici medjusobno doći mogu u obvezatni odnošaj.*

---

[1] *Siebenhaar:* „Prüfungen der Wechseltheorien". Archiv für deutsches Wechselrecht und Handelsrecht. Herausgegeben von Dr. Eduard *Siebenhaar* svez. 16, str. 113 i sl.

Proti ovoj teoriji ustao je u istom časopisu ponajprije dr. *Carl Gareis:* „Zur Prüfung der Wechselrechtstheorien" svez 17, str. 266; a zatim dr. *Emil Hoffmann:* „Ueber die Wechseltheorie von Siebenhaar" itd. svez. 18, str. 349.

U svom najnovijem djelu „Das deutsche Handelsrecht", drugo izdanje 1884 na str. 529 osudjuje ponovno ovu teoriju *Gareis* veleć: „Verwerflich wäre daher eine rein sachenrechtliche Behandlung der Werthpapiere, ja auch die vorzugsweise Betonung der Bedeutung der Werthpapiere als Waaren; das Recht der Werthpapiere und mit ihm demnach auch das Wechselrecht ist vielmehr in das Obligationenrecht (Recht der Forderungs- und Schuldverhältnisse) zu stellen".

Digitized by Google

Ovako pripremljena mjenica postaje predmetom prave obligacije istom po *trećem* momentu t. j. predajom i primanjem njezinim. Ova predaja i ovo primanje mjenice osniva se na *četvrtom* momentu, na posebnom pravnom poslu, koji ni malo ne upliva na sadržaj obveze, kako je ona označena u mjenbenoj izpravi.

Ovi pako čini, po kojih mjenica, kao izrazito označen dug, kao svota, koja se ima primiti u stanovito doba i na stanovitom mjestu, postaje predmetom obligacije, nazivlju se *mjenbenimi operacijami.*[1] I ove mjenbene operacije nisu pravni poslovi, već samo jednostrane dispozicije onih, koji ih označuju. Ove dispozicije postaju istom onda obvezatnimi, kad budu preduzete obzirom na drugu koju osobu kao vjerovnika, te kad mu budu predane kao gotov imovinski objekt, u pogledu kojega je preuzeta obveza izplate. Koji je povod, da je netko na tom temelju preuzeo obvezu izplate, to je za funkciju mjenice svejedno.

§. 5.

Nastavak.

Razmotriv ovako najvažnije teorije o naravi mjenice, priznati nam je bez okolišanja, da veći dio učitelja mjenbenoga prava ne razpravlja toliko pitanje o bivstvu i o naravi mjenice, koliko nastoji razložiti pitanje drugo, naime: kako i kojim načinom se ima protumačiti postanak obveze mjenbenoga dužnika, odnosno ovlaštenje mjenbenoga vjerovnika, te na koje mjesto u postojećem pravnom sustavu uvrstiti valja pravne odnošaje, koji mjenbenim poslom nastaju?

U riešenju toga pitanja može se reći, da se većina učitelja slaže u tom, da pravni odnošaji nastali mjenicom spadaju u red obligacija, a razlikuju se u tom, da li jih uvrstiti valja u kategoriju pogodba ili u red tako zvanih formalnih akta. Naš je nazor u tom pogledu posve jednostavan.

Nu prije nego li se rieši pitanje o naravi pravnih odnošaja nastalih mjenicom, treba ponajprije poznavati narav i bivstvo mjenice. U tom pogledu ne može nas zadovoljiti teorija Einertova o papirnom novcu, koja kako se čini najviše nastoji razložiti bivstvo

[1] „Wir verstehen unter Wechseloperationen die Handlungen, durch welche der Wechsel als sinnlich dargestellte Schuld, als nach Höhe, Zeit, und Ort empfangbare Summe, zum Gegenstande einer Obligation, einer Wechselforderung und einer Wechselschuld gemacht, die Formen in welchen das Wechseldebitum als eine Wechselobligation ins Leben gerufen werden kann". — Vidi Sibenhaar ibid. str. 138.

Digitized by Google

i narav mjenice, ako ne s drugoga razloga a ono barem s toga, što je bitni uvjet, da papir postane novcem taj, da država stanovitomu papiru dade pravo, da se prima kod plaćanja, t. j. tako zvanu vriednotu; gdje toga ne ima, tamo se ne može govoriti o papirnom novcu. Tim je naveden najvažniji prigovor proti Einertovoj teoriji, a moglo bi se spomenuti proti njoj i više nuzgrednih okolnostih. Tako n. p. papirni novac ide iz ruke u ruku, a posjednik ne ima brige kako će ga zamieniti za gotov novac; kod mjenice naproti mora posjednik njezin tražiti izplatu bilo neposredno kod trasata odnosno prihvatnika, bilo opet putem regresa. Mjenica je nadalje vezana na stanovitu formu, a novac nije; kod mjenice može se izplata zahtjevati tužbom, kod novca toga ne ima, već se izplata u kovanom novcu obavlja iz razloga financijalnih ili se ona u obće ne obavlja.

Kad se dakle narav i bivstvo mjenice ne mogu protumačiti na temelju teorije o papirnom novcu, u čem leži ta narav i to bivstvo?

Mi smo u početku ove knjige natuknuli tu okolnost, a da to na ovom mjestu jasnije učinimo, vratiti nam se je na *izvor* mjenice, to je pako *kredit* u obće, a *izplatni kredit napose.*

Na ovoj točki moramo se nehotice osvrnuti na narodnu ekonomiju.

O kreditu pravo rekuć možemo govoriti istom kod poduzeća, jer se slični odnošaji, koji nastaju kod gospodarstva nazivlju zajmom.[1] Kod kredita treba prije svega na um uzeti funkciju njegovu t. j. one vrsti kredita, koje nastaju različitom njegovom uporabom i različitom povratom njegovom, koja povrata upravo ovisi o različitoj njegovoj uporabi.[2] U pojedine vrsti kredita, koje nastaju usljed ove funkcije, spada po Steinu, po kojem i priobćujemo cielu ovu razložbu o kreditu, i tako zvani *izplatni kredit,* t. j. kredit takav, koji je opredieljen u svrhu, da se njegovom pomoći obavi izplata dospiele tražbine, te koji je, što no rieč, „pokriven" dužnom izplatom treće osobe. Povod ovomu kreditu nalazimo u trgovini, a najpače u tako zvanom trgovačkom kreditu.

Postanak ovoga kredita skroz je naravan. Producent, najpače onaj, koji producira u veliko, dakle poglavito industrija, predaje svoje proizvode trgovini, da njom povisi njihovu vriednost, te da jih

[1] Vidi dr. *Lorenz Stein* „Volkswirtschaftslehre" 2. Aufl. str. 285.

[2] Vidi dr. *Lorenz Stein:* „Handbuch der Verwaltungslehre", 2. Auflage str. 468.

Digitized by Google

privede onomu, tko jih treba. Trgovina prodaje te proizvode konsumentu, koji kupnjom stiče njihovo vlastničtvo. Kupac dakle daje prodavaocu, t. j. trgovcu cienu, koju je trgovac obećao preducentu t. j. industriji. Da dakle trgovina uzmogne na prodaju preuzeti proizvode industrije, mora na izplatu čekati sve dotle, dok ti proizvodi predju u ruke konsumenta, koji te proizvode plaća. To obrtnik dobro znade, te hoćeš nećeš mora čekati na tu izplatu, jer da nije trgovine bila bi i njegova produkcija jalova. Zato predaje industrija, t. j. producent, svoje proizvode trgovini pouzdano očekujuć, da će trgovina prihod od prodaje upotrebiti bezuvjetno za naplatu svote dužne industriji. To je posve naravno, jer je izplata toga prihoda uvjet pod kojim je industrija u obće kadra producirati svoje proizvode.

Predaja tih proizvoda u toj nadi jest posebna forma kredita, kod kojega sigurnost za izplatu kreditirane svote leži u tom, da će trgovac svoj dug moći podmiriti od prihoda iz prodaje na pojedine konsumente. Jer je pako povratak ovoga duga neobhodno potrebit i za obrtnika, da mu produkcija ne zapne, i za trgovca, koji je te produkte možebiti dalje prodao na vjeru, da si uzmogne pribaviti daljnje produkte potrebite za prodaju, to mora povratak dužne svote biti bezuvjetno siguran, te ne smije ovisiti o prigovorih dužnika; t. j. drugimi riečmi: ne bude li kreditirana svota u vrieme povraćena, ne smije zahtjev te svote ovisiti ob običnom parbenom postupku i o načinu dokazivanja odredjenom kod toga postupka, jer nijedno poduzeće ne bi bilo kadro pružiti kredit, kad bi moralo čekati povratu duga u vremenu, koje se zahtieva po redovitom postupku.[1]

Treba dakle pronaći formu, kojom će se izreći, da je dužnik dužan izpuniti obvezu bez obzira na razlog, koji je uzrokom toj obvezi, dakle formu, koja ne sadržaje ništa drugo nego bezuvjetnu i abstraktnu obvezu na izplatu. Ovu pako formu pruža mjenica.

Ne ima dakle dvojbe, da prvobitni povod mjenici leži u pogodbi, koja sastoji iz dva momenta: iz obveze s jedne te iz tražbine s druge strane, a konačna njezina svrha, da ide za izplatom te tražbine. Nu čim se ova pogodba protegne na trgovinu, nastaje potreba, da ta tražbina i te obveze postanu samostalnim predmetom prometa, a to će se moći učiniti samo onda, *ako vriednost te tražbine dobije samostalni vanjski oblik.*

Da se pako to uzmogne učiniti treba: a) vriednost dotične tražbine omjeriti o novac, te ju spojiti stanovitim vidljivim pred-

[1] Vidi dr. *L. Stein:* „Gegenwart und Zukunft" str. 260.

Digitized by Google

metom, a taj predmet jest posebna izprava; zatim je od potrebe b) tu vriednost tražbine izraženu u novcu, premda ona ima svoj izvor u individualnoj obvezi i tražbini, posve odieliti od te individualnosti, te ju u toj izpravi izraziti kao neki abstraktni dug bez ikakova obzira na causam debendi tako, da dotično pravo na vriednost ne bude ovisno o dokazu kakove pogodbe, već jedino o posjedu izprave, na kojoj je označena svota odnosne vriednosti. Čim se pako to učini postaje odnosna vriednost tražbine *posebnim imovinskim objektom, koji kao takav može biti samostalnim predmetom prometa i predmetom najraznovrstnijih pravnih posala.*

Ako ovako shvatimo narav mjenice, te ako uzmemo na um, da se po funkciji, koju mjenica u prometu ima, i po narodno-gospodarstvenih načelih o kreditu i vriednosti, ona drugačije shvatiti ne može, to dolazimo do zaključka, da od svih navedenih teorija ponajviše teorija Siebenhaarova odgovara praktičnim zahtjevom i znamenovanju mjenice, a sve druge, da se više manje odlikuju odveć velikim teoretičkim razmatranjem, koje vodi samo do nepotrebitih komplikacija i do pomutnje pojmova.[1] Šteta samo, što Siebenhaar, razlažuć svoju teoriju, nije jasnije odkrio temelj, s kojega je pošao, te da nije izrikom razložio ona narodno-gospodarstvena načela, koja su ga po svoj prilici vodila kod njegova razmatranja, te koja on samo iz daleka natuca. Takovim postupkom bio bi on ne samo razgovetnijim, već bi bio i izbjegao i mnogim netemeljitim tvrdnjam. Obaziruć se na ova načela, kako ih gore razložismo, dolazimo uz pripomoć teorije Siebenhaaroae, do sliedećega razlaganja.

Da mjenica bude imovinskim objektom, i kao takav samostalnim predmetom prometa, bilo je od potrebe onu formu, pod kojom se je vriednost odielila od tražbine urediti tako, da ona bude u istinu nosiocem te vriednosti, i to nosiocem takovim, koji će moći postati predmetom prometa; a zato ju je valjalo omjeriti o obće mjerilo vriednosti t. j. o novac, ili drugimi riečmi: odnosnu izpravu valja ponajprije sastaviti tako, da ona glasila bude na stanovitu svotu novca, koja svota predstavlja vriednost dotične tražbine. Jer je pako prvi izvor, s kojega je potekao ovakav imovinski predmet, kredit, to je bez dvojbe, da će i vriednost ovakovoga imovinskoga objekta rasti čim bude točnije označeno vrieme kada i gdje će se odnosna

[1] Nije s toga opravdano kad *Kuntze* o toj teoriji tvrdi, da ona proizliče „von der Hineinsenkung des Versprechens in das Papier als *einem undefinirbaren Räthsel*".

Digitized by Google

vriednost izplatiti, i čim bude pouzdanije očekivanje, da će u slučaju neizplate biti bržji i uspješniji postupak, koji će pripomoći toj izplati. Sve ove okolnosti zahtievaju u pogledu mjenice postojeći zakoni, pak zato svaki od njih zahtieva od nje što veću točnost u pogledu oznake svote, vremena kada, i mjesta gdje će se odnosna svota platiti. Posljednji pako zahtjev, glede što bržjega i sigurnijega postupka, uredjen je mjenbenim postupkom.

Iz toga sliedi, da mjenica ima doduše svoje poreklo u pogodbi, ali da ona *predstavlja vriednost pogledom na stanovitu tražbinu,* da ona proizvodi pravo na izplatu ove vriednosti u novcu; pak buduć je ovo pravo od nje nerazdruživo, da *može ona sama mjesto novca kod izplate funkcionirati.* Usljed toga nije mjenica kao takova nikakovom obvezom, *ona je poseban imovinski objekt,* obzirom na koji se stanovito pravni čini preduzeti mogu. Nu jer samostalnost vriednosti, kako nas uči narodna ekonomija, ne može nikada absolutnom biti, te jer se ona kod mjenice pokazuje pogledom na postojeći već obvezni odnošaj, to sliedi, da će svatko, tko mjenicu stavio bude u promet, te ju posebnim pravnim poslom kao samostalno dobro na drugoga prenio, posjedniku njezinom morati jamčiti za izplatu odnosne vriednosti.

Mjenica dakle kao posebno dobro jest te naravi, *da obzirom na nju* stanovite osobe doći mogu u obveznu svezu kao dužnici i vjerovnici. U tu je pako svrhu od potrebe: a) da se preduzmu takovi čini, koji su kadri proizvesti mjenbenu obvezu; a zatim b) da se ti čini preduzmu pogledom na stanovitu drugu osobu kao vjerovnika, te da se zatim tako pripremljeni i gotovi imovinski objekt, tomu vjerovniku preda.

Prva vrst čina jest posve jednostrana, oni se imadu prosuditi jedino po vanjskoj formi, u kojoj se prikazuju, a ta vanjska forma jest podpis, koji se može prikazati ili u izdavanju mjenice, ili u naledji ili u prihvatu sa njegovimi nuzgrednimi kategorijami, koje se pokazuju ili u tako zvanom mjenbenom jamstvu, ili nuždnoj adresi ili počastnom prihvatu.

Druga vrst čina osniva se jedino na odsvojbi mjenice, na predaji njezinoj. Ova predaja je jednostavni akt odsvojbe; ona biva predajom mjenice od strane odsvojitelja i primanjem od strane onoga, koji ju stiče. Razlog, na kojem se osniva ovaj akt posve je ravnodušan za njegovo prosudjivanje, on se ima shvatiti isto onako, kao i predaja stvari kakove u nakani prenieti njezino vlastničtvo

Digitized by Google

onomu, koji ju prima, odnosno kao primanje njezino u nakani steći na njoj vlastničtvo.

Pravni posao, koji se izpunjuje tim aktom posve je ravnodušan, jer je svejedno, da li predavalac primatelju mjenicu dariva, prodaje, ili s drugoga razloga predaje; to su pravni odnošaji, koji jedino spadaju na ove osobe, t j. na predavatelja i primatelja; mjenica obavlja svoju funkciju bez obzira na ove okolnosti, pak zato o tih okolnostih ne ima u njoj nikakove razložbe.

Prema ovomu shvaćanju sliedi: da izdatnik izdavajuć mjenicu stvara abstraktni dug, t. j. takav, koji je posve odieljen od causae debendi, te se obvezuje, na izplatu stanovite svote novca u stanovito vrieme i na stanovitom mjestu. Tu imovinsku vriednost predaje on onomu, koji ju preuzeti kani, a to je remitent, koji tim, što je postao vlastnikom toga imovinskoga objekta, dobiva pravo tu izplatu primiti. S kojega razloga i kojim povodom je izdatnik mjenicu predao remitentu, to je kako rekosmo stvar, koja se tiče njih dvojice, ona na mjenicu ne spada.

Kao što je izdatnik mjenicu stavio u promet, tako ju može i remitent; i on ju može kao imovinski objekt predati dalje, samo treba, da se kod te predaje drži onoga načina, što ga propisuje zakon, a to je naledja. Remitent, koji mjenicu dalje predaje dolazi tim u isti položaj, u kojem se nalazi i izdatnik, a onaj komu ju predaje t. j. indosatar, u isti položaj, u kojem je bio remitent.

Po postojećih mjenb. propisih jamči medjutim izdatnik, isto tako kao što i svaki indosant, ne samo za izplatu nego i za prihvat mjenice. Pita se s toga kakav položaj zauzimlje takov prihvatnik?

Ako pravo razgledamo naravski razlog, s kojega se na mjenici imenuje trasat, to ova naznaka ne ide za drugim već, da se označi osoba ili firma, koja će u mjestu domicila mjenice, u vrieme u njoj odredjeno, izplatiti označenu svotu. Po ovakovom shvaćanju nije trasat ništa drugo nego li organ, kojim se izdatnik služi za izplatu mjenice, pak zato je sasvim naravna i ona odredba zakona u § 8., kojom se propisuje, da izdatnik jamči za izplatu mjenice.

Prema gornjem shvaćanju indosantovog položaja vriedi to isto i za njega, te se s tim i opravdava slična ustanova §. 12. Nu u istih ovih zakonskih odredbah tvrdi se i to, da izdatnik odnosno indosant jamče i za prihvat mjenice. Sadržaj ovoga jamstva jest taj, da izdatnik odnosno indosant jamče, da će trasat u istinu na se preuzeti dužnost za izplatu mjenice na označenu mjestu i u označeno vrieme, a zatim, da će on tu preuzetu dužnost u istinu izpuniti.

Digitized by Google

Po ovom shvaćanju biti će izdatnik odnosno indosant riešen toga jamstva onda, ako se ne samo obveže na izplatu, već onda, ako on u označeno vrieme tu izplatu doista obavi.

Iz svega toga sliedi, da je obveza, koju trasat preuzimlje prihvatom, obveza abstraktna, izjavljena bez obzira na ikakove druge odnošaje jedino u toj nakani, da trasat zadovolji onoj obvezi, koju je preuzeo izdatnik odnosno indosant.

Na koliko se ovo razlaganje nebi posve moglo protegnuti na mjenicu vlastitu u stvari samoj ne mienja jer je vlastita mjenica samo copia, i to dosta nepodpuna, mjenica tezice.

§. 6.

Mjenbeno pravo i mjesto mu u sustavu pravnom.

Tim što mjenica postaje samostalnim predmetom prometa, naravski je posljedak, da pojedine osobe upravo pogledom na mjenicu dolaze u različite pravne odnošaje, koji se, obzirom na narav i na narodno-gospodarstveni zadatak mjenice, razlikuju od pravnih odnošaja drugih narodno-gospodarstvenih grana. Razumije se s toga po sebi, kao što pokazuje historički razvoj mjenice, da su ovi odnošaji morali stvoriti svoje posebno pravo. Nije to bilo preko noći. U početku, kad su se poslovi mjenbeni stali razvijati, nije nigdje bilo pozitivnih ustanova, koji bi uredjivali pravne odnošaje nastale iz tih posala; pravni odnošaji nastali usljed prometa s mjenicami uredjivali bi se običajem *(consuetudo mercantiae, stylus mercantilis)*; ovaj običaj bio je pogledom na mjenbeno-pravne odnošaje jednoličniji i suglasniji nego li u ijednoj drugoj grani pravnoga života, a to s toga, jer su se mjenbenim prometom poglavito bavili trgovci, koji su, kao što u svih trgovačkih odnošajih, tako i u prometu s mjenicami, nastojali postići što veću jednoličnost i što bolje suglasje. Uz to valjalo je kod prosudjivanja tih odnošaja obazirati se na ona pravna načela, koja proizlaze iz svrhe i naravi mjenbenoga instituta.

Istom malo po malo, počam od 16. stoljeća, počelo se običajno mjenbeno pravo bilježiti, a kad je to učinjeno, nije ni zakonodavstvo pojedinih država moglo propustiti, da samostalnimi odredbami ne uredi pojedine odnošaje mjenbenoga prometa. Čim su se ove odredbe državne vlasti više obazirale na postojeće običajno pravo, tim su više one odgovarale praktičnim potrebam.

Prema tomu razumievamo pod *mjenbenim pravom skup onih pravnih ustanova, po kojih prosudjivati valja mjenicu i pravne odnošaje nastale mjenbenim prometom.*

Digitized by Google

Kao što svako pravo, tako se i mjenbeno pravo može osim ovoga objektivnoga značenja shvatiti i u pogledu subjektivnom, u kojem slučaju razumievamo *skup onih ovlastih, koje ima svaki pojedinac, koj sudieluje kod mjenbenoga prometa.* Zadatak naš jest, kao što se po sebi razumieva, razložiti objektivno mjenbeno pravo naše države.

Na pitanje, gdje je mjesta mjenbenom pravu u općem pravnom sustavu, odgovoriti nam je, da je po naravi i svrsi mjenice mjenbeno pravo sastavni dio prava trgovačkoga; ne s toga, jer je po historičkom razvoju bila izključiva povlastica trgovaca služiti se mjenicami, a niti zato, jer se i danas, kad ta povlastica više ne postoji, većim dielom trgovci služe institutom mjenica, već s toga, jer je i u mjenbenom pravu isto onako kao što i u cielom pravu trgovačkom *vriednost onaj momenat,* koji svojim samostalnim gospodarstvenim pojavom stvara posebne pravne odnošaje i posebno pravo. Nije ovdje mjesto da razlažemo, kako sve to više prodire onaj nazor, koji tvrdi, da se trgovačko pravo absolutno ne može razumieti, ako se za podlogu njegova razmatranja ne uzmu pojmovi narodno-gospodarstveni. Po tih načelih očita je važnost, koju ima vriednost u životu narodno-gospodarstvenom; da pako ta vriednost uzmogne izpuniti tu svoju veliku funkciju, mora se ona odieliti od pojedine ograničene stvari i postati napram njoj posve samostalnom. Tim postaje vriednost a ne stvar životom dobara; ona stvara poseban posjed, posebnu uporabu, posebno založno pravo, posebno pravo vlastničtva; pogodba, kojoj je svrhom stvaranje vriednosti, postaje različnom od pogodbe privatnog prava; tražbina koja glasi na vriednost, postaje posebnom samostalnom stvari. Tim nastaje nov život dobara, i novi organizam, koji stvara svoje posebno pravo, a to je *pravo trgovačko.*[1]

Istina je doduše, da se u mnogih državah, kao što u Njemačkoj, Austriji i kod nas, mjenbeno pravo ukazuje kao posebno samostalno pravo; ovakovo shvaćanje može biti praktično, ali ono nije neobhodno nuždno, nu ono ne smeta, da se mjenbeno pravo smatra kao sastavni dio prava trgovačkoga, dočim ne ima nikakove znanstvene podloge onaj nazor, koji govori o „trgovačkom i mjenbenom pravu".[2] Mjenbeno pravo valja razlagati ili posve samostalno, ili ga treba razpravljati u sustavu prava trgovačkoga.

---

[1] Vidi Dr. *Lorenz Stein:* „Gegenwart und Zukunft der Rechts- und Staatswissenschaft" 1876. str. 253 i sl.

[2] Vidi Dr. *L. Stein:* „Gegenwart und Zukunft" str. 264.

Digitized by Google

§. 7.

Medjunarodni karakter mjenbenoga prava.

Narav mjenice i funkcija njezina u sveobćem prometu razlogom su, da se je mjenica po malo razširila po cielom svietu; kao bitno pomagalo trgovine prodrla je ona u sve one krajeve kamo ju je dovela potreba trgovine. Istina je doduše, da je zakonodavstvo kasno, a izprvice u vrlo nepodpunom obliku, u svoj djelokrug povuklo mjenicu; nu tomu nedostatku pripomogoše sami trgovci tim, što su i na najudaljenijih mjestih kod prometa s mjenicami postupali suglasno po jednakih načelih. To je bilo tim laglje učiniti, jer mnoga pravila, po kojih valja urediti mjenbeni promet, nastaju iz bivstva njegova i naravi same stvari, a to bivstvo i ta narav jesu jednaki kod svih civiliziranih naroda. Pak zato ne ima mjenbeno pravo toliko narodni koliko medjunarodni karakter; zato se i protivi naravi stvari, kad se mjenbeno pravo uredjuje posebnimi partikularnimi propisi, te kad se tim načinom njegova obćenitost uništava.

Mjenbeno pravo nije ovisno o individualnosti pojedinoga naroda, zato i jest već s narodno-gospodarstvenih obzira nuždno, da se izjednače koliko više moguće one razlike, koje postoje medju pozitivnim pravom pojedinih država. Ova potreba jednakoga mjenbenoga zakonarstva postaje sve to nuždnijom, čim se više širi industrija, i čim više usljed razvijenih komunikacija narodi dolaze u medjusobni doticaj.

Usljed toga nije čudo, da su učitelji mjenbenoga prava, ne samo kod Njemaca, nego i kod Franceza i kod Engleza, počeli već od davna ne samo prispodabljati mjenbeno-pravne ustanove različitih država, već odlučno zahtievati, da se kod svih civiliziranih naroda uvede jedinstveno mjenbeno pravo. Ne ima sumnje, da je ovo nastojanje donekle odziv našlo u sveobćem njemačkom mjenbenom pravu; nu to ne bilo dosta. Misao o jedinstvenom mjenbenom pravu obuzela je doskora ne samo širje trgovačke i pravničke krugove, nego i iste državnike.

Tako je talijanski ministar poljodjeljstva i trgovine *Minghetti* god. 1869. stavio upit na kongres trgovačkih komora sabran u Genovi: bili koristno i prikladno bilo, da vlada poprimi inicijativu u svrhu, da se povedu razprave s vanjskimi vladami u pogledu sveobćega mjenbenoga prava? Kongres usvojio je s velikim odobravanjem tu misao. Kad je povodom prusko-francezkoga rata dne 13. kolovoza 1870. izdan zakon francezki o moratoriju, nastadoše u

Digitized by Google

pojedinih državah velike potežkoće radi nesuglasja pozitivnih mjenbeno-pravnih ustanova. To je bio povod, da se je u mnogih sastancih pravnika, tako u Budapešti g. 1870., u Kodanju i Frankfurtu g. 1872. odlučno tražilo, neka se u civiliziranih državah uvede jedinstveno mjenbeno pravo. U istoj Englezkoj, gdje se nisu izprvice pokazivali sklonimi tomu jedinstvu, okrenuše se nazori u prilog assimilaciji mjenb. prava.

Nu sve što je u tom pravcu do sada učinjeno bili su samo puki osiećaji neodoljive potrebe, bile su izjave, kojimi se je nastojala obrazložiti izvedivost toga jedinstva. Pozitivnih predloga, kako da se toj potrebi doskoči, nije bilo. Istom kad je povodom odluke obranbenoga suda u Genfu od 14. rujna 1872. u tako zvanom Alabamskom pitanju nastao življi pokret na polju medjunarodnoga prava, činilo se je, da će i pitanje o sveobćem mjenbenom pravu dobiti pozitivniji karakter. Tako i bilo.

Izkusni državnici i glasoviti pravnici, potaknuti gornjim povodom, nastojahu, da se na polju medjunarodnoga prava uvedu reforme, da se institucija obranbenih sudova razvije, te da se što više ograniči povod medjunarodnim razpram, znanstvenom ustanovom medjunarodnih pravnih pravila. Da se ovi nazori u život privedu, ustrojene budu g. 1873. dvie medjunarodne zadruge, jedna u Genfu a druga u Bruselju.[1]

Već treće godine obstanka tih udruga primiše se obe ozbiljno posla, da se postojeće pravo pojedinih država što više u sklad dovede. Prvi pogled u tom nastojanju baci „udruga za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava“ na područje prava mjenbenoga. Oba tajnika ove udruge upraviše godine 1875. na glasovite pravnike i na druge znamenite osobe do 13 raznih pitanja, u pogledu jedinstva i drugih konkretnih odnošaja mjenbenoga prava. Svi odgovori na ova pitanja bijahu suglasni u tom, da je assimilacija mjenbeno-pravnih ustanova potrebna, te da je već nadošlo vrieme, kad bi valjalo stvoriti medjunarodni mjenbeni kodeks.

Povodom ovih odgovora zaključeno bude na sastanku u Haagu, postaviti medjunarodno mjenbeno povjerenstvo od 11 članova, koje bi imalo potanje proučiti pitanje o jedinstvu mjenbenoga prava. U tom povjerenstvu bile su zastupane sjevero-amerikanske države, te

[1] Jedna od njih nazivlje se imenom: „Institut de droit international“, a druga „udruga (associjacija) za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava“.

Digitized by Google

osim Rusije sve veće europske države po muževih glasovitih na polju mjenbenoga prava. Na sastanku ove udruge, držanom najprije u Bremenu g. 1876., zatim u Antwerpenu g. 1877. i napokon u Frankfurtu na M. g. 1878., razpravljalo se je po nacrtu spomenutoga povjerenstva o načelih, na kojih bi valjalo osnovati medjunarodno mjenbeno pravo.

U zaključcih udruge za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava spominju se glede mjenbenoga prava sljedeće točke:

1. mjenbena sposobnost; 2. mjenbena klauzula; 3. klauzula o valuti; 4. običajne (uso) mjenice; 5. biljegovina; 6. rekta klauzula (ne po naredbi); 7. mjenice na donosnika i mjenice bjelice; 8. distantia loci; 9. biela naledja; 10. naknadna naledja; 11. ima li prihvat biti na mjenici pismen; 12. može li trasat svoj prihvat ograničiti na jedan dio svote; 13. potreba dignuti regres za izplatu ciele, na mjenici napisane, svote ujedno s troškovi nakon odbitka diskonta, ne bude li mjenica u obće prihvaćena ili samo pod uvjetom; 14. nedopustivost brisanja jedanput napisanoga prihvata; 15. potreba regresa na izplatu ciele, na mjenici napisane, svote ujedno s troškovi nakon odbitka diskonta u slučaju, ako prihvatnik obustavi plaćanja prije dana dospjelosti; 16. zabrana dana oduhe; 17. dozvola posjedniku mjenice, da si kod regresa može izabrati naledje po volji, te da može odustati od izbora u tom pogledu jednom već učinjenog; 18. potreba protesta i notifikacije, da se uzčuva regres; 19. potreba bezodvlačne obavjesti, budu li uzkraćeni prihvat ili izplata, da se uzmogne uzdržati mjenbeni regres; 20 rok za protest u slučaju višje sile; 21. suvišnost kasatoričke klauzule kod mjenbenih duplikata; 22. dozvola, da se mjenbena tužba može u isto doba dignuti proti svim ili samo proti nekim mjenbenim obvezanikom; 23. jamstvo poruka, koji ima jamčiti mjenbeno pravno i solidarno s onom osobom, za koju je jamstvo preuzeo; 24. sposobnost inozemca preuzeti mjenbenu obvezu; 25. izraz englezkoga prava „Bill of Exchange", koji se ima protegnuti na „Promissory note" ali nipošto na kupone, bankovne checkse i slične izprave, s kojimi se u nekih zemljah postupa kao s mjenicami; 26. zastara mjenbene tužbe, koja zastaruje za 18 mjesecih, računajuć od dana dospielosti mjenice, proti svim osobam obvezanim na temelju mjenice (prihvatniku, izdatniku, indosantu i poruku); 27. pogodnost vlastnika izgubljene, uništene i prihvaćene mjenice, da može u slučaju, ako je mjenica valjano protestirana, radi neizplate zahtjevati uz pruženu

Digitized by Google

sigurnost izplatu od prihvatnika, od svakoga predidućega indosanta ili od izdatnika.[1]

Ovim nastojanjem učinjen je dobar početak na polju jedinstva mjenbenoga prava, te stoji samo do pojedinih država, da one što revnije pristanu uz ovo nastojanje. Čini se, da kod njih neće uzmanjkati dobre volje; podkriepljuje nas u tom uvjerenju okolnost ona, što je povoljan odziv našao poziv njemačke državne vlade, da se na podlozi njemačkoga mjenbenoga reda stvori zajednički europski mjenbeni zakon. Neke države kao: Austro-Ugarska, Švedska i Norvežka, Danska, Italija, Švicarska i Rusija, izjaviše se spremnimi nastojati oko toga jedinstva; dapače vidimo, kako su neke od njih praktičnim načinom već posvjedočile tu svoju sklonost tim, što su u svojem najnovijem mjenbenom pravu uz neke modifikacije prihvatile gore navedene točke, zaključene na sastancih spomenute udruge.

Uz ovo nastojanje ne ima dvojbe, da će se doskora moći govoriti o *sveobćem* ili *medjunarodnom* mjenbenom pravu, koje će, ako i ne bude možebiti kodificirano u jednom zakoniku, kod svih izobraženih naroda ipak biti osnovano na istih načelih i istih pravilih, te biti podlogom za jednako prosudjivanje svih pravnih odnošaja, nastalih mjenbenim prometom.

I u najnovije doba učinjen je u tom pogledu još znatan korak napried, jer je „Institut de droit international" na kongresu držanom mjeseca rujna 1882. u Turinu, ne samo preporučio jedinstveno zakonodavstvo za pravo mjenbeno, već izabrao i poseban odbor, koji ima izraditi posebnu osnovu, kojom se kani postići medju-narodno jedinstvo obzirom na pozitivno pravo mjenica i drugih prometnih papira.[2]

§. 8.

Izvori mjenbenomu pravu.

Izvori mjenbenomu pravu isti su kao što i izvori pravu trgovačkomu; oni se osnivaju ili na pozitivnih odredba državne vlasti ili na običaju; da je pako jednomu i drugomu od ovih vriela znatnom

[1] Vidi u ostalom obsežnu razpravu o cielom tom pitanju: Dr. *Georg Cohn* „Beiträge zur Lehre vom einheitlichen Wechselrecht". Heidelberg 1880; zatim *Pappenheim* „Die Uniformirung des Wechselrechtes". Goldschmidt Zeitschrift f. d. g. H. R. svez. 28, str. 509 i sl.

[2] Vidi „Revue de droit international" XIV. str. 600.

Digitized by Google

pomoćnicom znanost, razumieva se po sebi. Napose spada na izvore mjenbenoga prava:

1. *Mjenbeni zakon,* i to kod nas zak. čl. XXVII: 1876 zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora;

2. *Trgovački običaj,*[1] koji i u mjenbenom kao što i u trgovačkom prometu igra osobitu ulogu. Nu običaj kao pravno vrielo ima se rabiti istom u drugom redu, naime onda, kada ne dosegnu pozitivni mjenbeni propisi. Da običaj, koji je u ostalom po historičkom razvoju, kao što i gore spomenusmo, prvim i pravim izvorom mjenbenom pravu, bude *pravnim* vrielom, treba da imade sva ona svojstva, koja se zahtjevaju od običaja u obće a trgovačkoga napose. Pogledom na uporabu običajnoga prava u mjenbenom prometu vrieditи će s toga ista ona načela, koja u tom obziru valjaju i u pravu trgovačkom.[2]

3. *Analogija* ustanova *mjenbenoga* zakona (§. 7. o. g. z.);

4. *Ustanove obćega gradjanskoga prava,* jer se pravo trgovačko, dakle po našem gornjem shvaćanju i pravo mjenbeno, smatrati ima kao posebno područje prava gradjanskoga.[3]

5. *Analogija obćega gradj.* zakona (§. 7. o. g. z.).

Od ovih navedenih izvora samo je onaj, naveden pod točkom 1) glavnim, dočim su ostali izvori samo vriela pomoćna.

Ove izvore valja rabiti onim redom, kojim su gore navedeni

---

[1] Vidi §. 1. trgov. zak. (zak. čl. XXXVII. od g. 1875. zajedničkoga hrvatsko ugar. sabora).

[2] Vidi u ostalom: Dr. *L. Goldschmidt:* „Handbuch des Handelsrechtes" I. svezak, drugo izdanje g. 1874. §§. 35. i 36.

[3] Vidi: dr. *L. Stein:* „Gegenwart und Zukunft" str. 220 i sl. Tu se gradjansko pravni sustav dieli u tri područja: u područje privatnoga, trgovačkoga i družtvenoga ili bolje udružnoga prava.

Dr. *M. Derenčin* „Tumač k obćem austrij. gradj. zakonu" svezak I, str. 42.

Pfaff i Hoffmann: „Commentar zum österr. allgem. bürgl. Gesetzbuch". Band I. str. 93 i 94.

Dr. *Fr. Haimerl:* „Anleitung zum Studium des Wechselrechts" str. 25.

§. 1. trg. zakona.

Točka VII car. patenta od 8. lipnja 1811., kojim je u nasljednih zemljah uveden obći austrij. gradj. zakon.

Čl. XI. car. pat, od 29. studenoga 1852, kojim se za kraljevine Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju uvodi obći gradj. zakon.

Digitized by Google

§. 9.

Pozitivno mjenbeno pravo europskih država.

Što se tiče pozitivnih odredaba državne vlasti kao vriela mjenbenomu pravu, to danas sve civilizirane države imadu posebno kodificarno mjenbeno pravo, budi kao samostalno posebno pravo budi kao sastavni dio prava trgovačkoga.

Pozitivno mjenbeno pravo pojedinih država može se razdieliti u dva ili kako Borchardt scieni u tri glavna skupa.[1] U skup *francezki, englezko-amerikanski* i *njemački*, ili kako neki još izpravnije diele: u skup romanski, grmanski i englezko-amerikanski. Razlika ova ne počiva medjutim na narodnom karakteru već na vremenu, kad je dotično pravo kodificirano.[2] Romansko pravo oslanja se još uvjek na starije nazore, imenito na onaj, da težište mjenice leži u mjenbenoj pogodbi, dočim germansko i englezko pravo drže, da je kod mjenice odlučni momenat u samoj izpravi, t. j. u formi njezinoj.

Mi ćemo se na pojedinih mjestih ove knjige, koliko bude od potrebe, pobližje osvrnuti na razlike pozitivnoga prava pojedinih država, nu sada već možemo spomenuti, da se te razlike u glavnom tiču mjenbene sposobnosti, potrebština mjenice, biele naledje, regresa radi neprihvata, dana oduhe (Respecttage), notifikacije, reda i roka, u kojem se ima dignuti regres, te tužbe ob obogaćenju.

---

[1] Vidi: Dr. *S. Borchardt:* „Vollständige Sammlung der geltenden Wechsel und Handelsgesetze aller Länder. Erste Abtheilung. Die Wechselgesetze". Berlin 1871. — Zatim dr. *Oskar* v. *Wächter:* „Encyclopädie des Wechselrechts" Stuttgart 1880. str. 9. — Dr. *Georg Cohn* ibid. str. 37. i sl.

Borchardtova sbirka imade u prvom svezku sve mjenbene zakone pojedinih država u njemačkom prevodu, dočim drugi svezak sadržaje originalni text tih zakona.

Godine 1883 izadje nakon smrti Borchardtove od njegova sina dr. *Oscara Borchardta:* „Sammlung der seit dem Jahre 1871. publicirten Wechselgetze" u njemačkom prevodu i izvornom textu. Nadalje je *isti pisac* god. 1883 počeo izdavati: „die geltenden Handelsgesetze des Erdballs". Ovdje priobćuje *Borchardt* u njemačkom prevodu pozitivno trgovačko pravo pojedinih država; u koliko su pako u tih zakonicih sadržani i propisi mjenbenoga prava priobćeni su i oni u toj sbirci. Dosada je izašao svezak I. i II.

Na koliko je mjenbeno pravo kodificirano zajedno sa zakonom trgovačkim, vidi obsežnu razložbu o tom: Dr. *L. Goldschmidt:* „Handbuch des Handelsrechts" svezak I. izdanje 2, §§ 17—32.

[2] Vidi *Bocchardt* ibid. Uvod; zatim *Cohn* ibid. str. 38.

Digitized by Google

U **prvi** skup t. j. u skup *romanski* ili francezki, kao u skup starijega prava, spadaju sve one države, u kojih ili u podpunom obsegu vriede ustanove francezkoga trgovačkoga prava (Code de commerce), ili u kojih je taj zakon bio glavnom podlogom posebnomu pravu. Simo spadaju napose:

Francezka; ovdje je počam od 1. siečnja 1808. u krieposti Code Napoléon, koji u trgovačkom pravu „Code de commerce (knjizi I. naslovu VIII.) imade propise o pravu mjenbenom (čl. 110—189). Neke promjene toga prava nastale su kasnijimi zakoni od 19. ožujka 1817., 23. ožujka 1848., 24. ožujka 1848. i 3. svibnja 1862.

Grčka; trgovački zakon grčki, proglašen g. 1835., većinom je doslovni prevod franc. code-a. Isti ovaj zakon vriedi i na jonskih otocih.

Hollandija; u svom trgovačkom zakonu od 10. travnja 1838. uredjuje po načelih francezkoga zakona mjenbeno pravo u čl. 100 do 229. Medjutim se ovdje danas radi o novom mjenbenom pravu, te je odnosna osnova već izradjena, ali nije još proglašena.

Luxemburg; ovdje je ostao u podpunoj krieposti „Code de commerce".

Otok *Malta;* tu postoji od god. 1857. obsežno kodificirano mjenbeno pravo; nu ono je dielimice osnovano na francezkom a dielimice na njemačkom pravu.

Kneževina *Monaco;* ona ima trgovački zakon od 18. siečnja 1818; tu se razpravlja o mjenbenom pravu u čl. 100—177. Ovaj zakon slaže se skoro doslovce s francezkim, samo se regres radi neizplate mora dignuti u roku od 5 dana.

Portugalska i njezine naselbine imadu trgovački zakon od 8. lipnja 1833., koji u čl. 321—443. razpravlja o pravu mjenbenom, i to posve na podlozi Code Napoléona.

Poljska (ruska); tu je u krieposti Code Napoléon.

Rumunjska; ovdje je u krieposti zakon, proglašen za Vlašku u lipnju 1840., a za Moldavsku 2. prosinca 1863. U tom zakonu, koji se samo u nekih točkah razlikuje od Code Napoléona, razpravlja se mjenbeno pravo u čl. 106—184.

Španjolska ima trgovački zakon od 30. svibnja 1829. osnovan na podlozi franc. zakona; ustanove o mjenb. pravu nalaze se u čl 426—582. Ovaj je zakon proglašen i u prekomorskih naselbinah španjolskih.

Srbija; tu je proglašen 26. siečnja 1860. „zakonik trgovački", koji na temelju francezkoga zakona u čl. 76—168 ima ustanove o mjenbenom pravu. U nekih točkah uzimlje se obzir i na načela njemačkoga mjenbenoga prava.

Digitized by Google

Turska; ovdje je na temelju Code Napoléona izdan poseban trgovački zakon g. 1850; ustanove o mjembenom pravu nalaze se u čl. 70—146. Ove ustanove nadopunjene su dodatkom od mjeseca travnja g. 1860.

Kneževina *Bugarska;* ovdje je i nadalje u valjanosti ostao turski mjenbeni zakon.

U **drugi** skup t. j. u skup germanski, spadaju one države, koje svoje mjenbeno pravo osnivaju na podlozi općega njemačkoga mjenbenoga reda. Simo spadaju;

Austrija; carskim patentom od 25. siečnja 1850. proglašen je kao zakon obći njemački mjenbeni red. Ovaj je zakon uveden i u kneževini Lichtensteinskoj.

Belgija; zakonom od 20. svibnja 1872. izašla je nova kodifikacija mjenbenoga prava, dočim su prije s malimi iznimkami vriedile one ustanove, koje propisuju „Code de commerce". Neki misle, da je i taj novi zakon ostao u okviru francezkoga prava, nu važne preinake, imenito one o valuti i o bieloj naledji, opravdavaju temeljito onaj nazor, koji sadanji belgijski zakon stavlja u skup germanskoga prava.

Finska; mjenbeni red od 29. ožujka 1858. slaže se ovdje skoro rieč po rieč sa starijim švedskim mjenbenim pravom od 23. kolovoza 1851., koje je u svojih bitnih ustanovah u suglasju s njemačkim mjenbenim redom.

Njemačka; tu valja u cielom području obći njemački mjenbeni red, kako je prihvaćen na konferenciji u Lipskom g. 1847. s nadopunjci nürnberžkih novela od g. 1862.

Skandinavske države. U *Danskoj, Norvežkoj* i *Švedskoj* proglašen je zajednički „sjeverni mjenbeni zakon" od 7. svibnja 1880., te je stupio u kriepost 1. siečnja 1881. Uvedenje zajedničkoga mjenbenoga prava u ovih državah tim je znamenitije, jer je jasnim svjedočanstvom, kako se i u privatnom pravu podpuno složiti mogu države samostalne i jedna od druge podpuno nezavisne. Povjerenstvo spomenutih triju država, koje je imalo izraditi dotičnu osnovu, uzelo je za podlogu njemački mjenbeni red, te se skandinavski zakon s materijalnog i folmalnog gledišta u razredbi ustanova prislanja na njemački zakon. Nu ipak nije skandinavski zakon puka reprodukcija njemačkoga mjenbenoga reda; mnogi nedostatci su izpravljeni, a mnogo toga, što je manjkalo, nadopunjeno je. Imenito su uvaženi malo ne svi gore spomenuti zaključci udruge za kodifikaciju prava medjunarodnoga.

Digitized by Google

Italija. Od 1. siečnja 1883 ima ciela Italija jedan zakon trgovački, koji u mjenbenom pravu prekida dosadanju uzku svezu sa zakonom francezkim, te se novi mjenbeni zakon prislanja uz njemačko mjenbeno pravo.

Već onda, kad je kraljevina Mljetačka sjedinjena s Italijom, počelo se je ozbiljno misliti, kako da se za Italiju uvede *jedan* trgovački zakon. Godine 1869 imenovao je ministar *Pironti* na predlog Manciniev povjerenstvo te mu povjerio zadatak, da izradi novi zakon trgovački. Akoprem se je umah stalo raditi oko izradbe toga zakona, ipak je istom ministru *Mancinin* g. 1877 pošlo za rukom podpuno sgotoviti osnovu toga zakona, te ju predati senatu na ustavnu razpravu. Trebalo je punih pet godina dok je ta osnova prošla sve stupnjeve parlamentarne razprave, i na temelju kraljevske sankcije od 2. travnja 1882 postala zakonom.

Nu jer je zakonodavstvo talijansko i nakon prihvata ove osnove scienilo, da bi u njoj moglo biti raznih nedostataka i oprieka, te jer s druge strane nije htielo, da se otegne uvedenje tako važnoga zakona, ovlaštena bude vlada, da može u samom zakonskom tekstu preduzeti takovih promjena, koje bi bile kadre pojedine ustanove dovesti u što bolje suglasje s drugimi zakoni i pravnimi uredbami.

Usljed toga bude zakon predan na razpravu novomu povjerenstvu, a kraljevskom naredbom od 31. listopada 1882 bude tekst zakona konačno ustanovljen i odredjeno, da ima 1. siečnjem 1883 u život stupiti kao „codice di Commercio del Regno d' Italia". U naslovu X (čl. 251—338) toga zakona nalaze se ustanove o pravu mjenbenom, koje se u svojih glavnih točkah prislanjaju uz pravo njemačko. Izmedju ostaloga uvedena je u tom zakonu novotarija, da se ujedno razpravljaju ustanove o tezica i o mjenica vlastitih.[1]

Švicarska. Ako igdje bilo je upravo ovdje skrajne vrieme, da se već jedanput uvede jedinstveno mjenbeno pravo. Bilo je tu takovih kantona, koji nisu ni imali pisanoga prava, a bilo ih je, koji su osnivali svoje pravo na francezkom code de comm., dočim su se treći povadjali za njemačkim mjenbenim redom, a četvrti za posebnim *starijim* njemačkim pravom. Ovoj smjesi učinjen je kraj zakonom švicarskoga saveza ob *obveznom pravu* od 14. lipnja 1881, koji je zakon u život stupio 1. siečnja 1883. U naslovu 29. ovoga

[1] Vidi potanku razložbu o postanku talijanskoga mjenbenoga prava kod *Mittermaier-a:* „Italienisches Handelsgesetzbuch von 1882." u Goldschmidtovom Zeitschriftu f. d. g. H. R. u svezku 29, str. 132 i sl.

Digitized by Google

zakona (§§. 720—829) nalazi se kodificirano mjenbeno pravo. Ono se još više od skandinavskoga slaže s njemačkim pravom, te je veći dio paragrafa rieč po rieč puki prepis njemačkoga mjenbenoga reda, nu ipak ima nekoliko ustanova, kojimi se zakon švicarski razlikuje od zakona njemačkoga.[1]

Ugarska, te kraljevina *Hrvatska* i *Slavonija*. Zakon. članak XXVII.: 1876 osnovan je podpuno na njemačkom pravu, te je ponajveći dio zakona rieč po rieč preveden iz njemačkoga mjenbenoga reda. U nekih točkah imade ipak znamenitih razlika; ove razlike razabrati će čitatelji kod tumačenja pojedinih paragrafa zakona.

Bosna i *Hercegovina*. Od 1. studenoga 1883 stupio je ovdje u život njemački mjenbeni red, koji je proglašen i u zapadnoj poli monarkije, s nekimi promjenami (n. p. u pogledu mjenbene sposobnosti), koje ćemo spomenuti na odnosnih mjestih.

U ovaj skup država brojiti će za kratko vrieme i *Rusija*. Postojeće rusko pravo ne drži se niti načela romanskoga niti grmanskoga skupa, ono ide svojim posebnim putem. Ruski mjenbeni zakon izdan je 25. lipnja 1832, te se ima smatrati sastavnim dielom ruskoga trgovačkoga zakona, koji je stupio u kriepost 1. siečnja 1835. U izdanju trgovačkoga zakona, koje je izašlo g. 1857 uvršten je zakon mjenbeni medju čl. 540—684. Neke neznatne promjene provedene su na postojećem mjenbenom pravu naredbom od 3. i 15. prosinca 1862.

Davno se je u Rusiji uvidjalo, da treba ostaviti zastarieli sustav, na kojem počiva dosadanje mjenbeno pravo. U toj nakani već je god. 1869 proglašena nova osnova Nu s raznih uzroka stvar je zaspala, dokle nije 19/31. svibnja 1882 proglašena nova osnova, koja se je posve razkrstila s dosadanjim zastarielim sustavom i prislonila se odlučno uz sustav njemački. Uz to je osnova velikim dielom uvažila i spomenute zaključke udruge za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava, a obazriela se je i na neke posebitosti sadržane u pravu našem i švicarskom.

Ruskoj vladi bilo je odlučno stalo do toga, da novi ruski mjenbeni zakon odgovarao bude svim zahtjevom znanosti i potrebam sveobćega prometa, pak je zato izdala i službeno izdanje te osnove u prevodu njemačkom „da svim onim, koje bude zanimala upitna osnova, pruži sgodu, kako će svoje primjetbe moći priobćiti".

---

[1] Vidi razložbu o postanku sadanjega švicarskoga prava u predgovoru djela „Das schweizerische Obligationenrecht" Zürich 1882, od dr. *A. Schneidera* i dr. *H. Ficka*.

Digitized by Google

Nakana ruske vlade nije ostala bez uspjeha, jer su najznamenitiji učitelji mjenbenoga prava izjavili svoj sud o toj osnovi.[1] Na temelju različitih ociena revidirala je ruska vlada spomenutu osnovu uvaživ svjestno prigovore, koji su stavljeni. Tako revidirana osnova proglašena je 30. listopada 1883, te je podjedno izašlo i službeno izdanje ove osnove na jeziku njemačkom.

Znamenit korak učinjen je obzirom na razvoj mjenbenoga prava u najnovije doba u *Englezkoj,* gdje je prvi put kodificirano mjenbeno pravo, te uveden jedan mjenbeni zakon za Englezku, Irsku i Škotsku. Ovaj zakon dobio je kraljevsku sankciju 18. kolovoza 1882, te je proglašen pod naslovom: „Bills of Exchange Act., 1882 45 & 46 Vict. (Ch. 61).

Sve do proglašenja ovoga zakona bilo je englezko mjenbeno pravo osnovano stranom na razbacanih statutarnih propisih, koji za Škotsku sižu sve do god. 1681; a za Englezku i Irsku do god. 1698,[2] a stranom na trgovačkom običaju i sudačkoj praksi, koja je ovaj običaj svagda priznavala Nu ovi običaji i ove postojeće pozitivne ustanove ne bijahu jednaki u cieloj V. Britaniji, u nekih točkah bilo je razlike medju Englezkom i Škotskom.

U očigled napredka, kojim je kodifikacija mjenbenoga prava napredovala na kontinentu, osjetila se je i u V. Britanji potreba takove kondifikacije, te je usljed toga na zahtjev nekih trgovačkih korporacija, u englezkoj literaturi poznati pisac *M. D. Chalmers*

---

[1] Znamenitije ociene ove osnove napisali su: Dr. *Achilles Renaud:* „Kritik des Entwurfs einer Wechselordnung für das russische Reich", u *Buschovom:* „Archiv für Theorie und Praxis d. allg. d. H. und W. R." svez 43, str. 1 i sl.

Gareis: „Ueber den Entwurf einer Wechselordnung für das Russische Reich", u *Grünhutovom:* „Zeitschrift f. d. Privat und öffent. R." svezak X, str. 104 i sl.

Od osobite je znamenitosti kritika *Georga Cohna* u Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft od Bernhöfta i dr. svezak 4, pod naslovom: „Der Entwurf e. W. O. f. d. Russische Reich". U ovoj razpravi prispodablja *Cohn* s ruskom osnovom nove mjenbene zakone izašle u Belgiji, Ugarskoj, Skandinaviji, Švicarskoj, Italiji i V Britaniji.

Pogledom na ovu prispodobu vriedna je spomena i razprava: „Die Uniformirung des W. R. auf Grundlage der allg. deutschen W. O" od Pappenheima priobćena u Goldschmidtovom Zeitschriftu f. d. g. H. R. svezku 28 str. 509 i sl.

[2] Svi ovi propisi u koliko sižu do g 1874 sabrani su u navedenoj već Borchardtovoj sbirci; u koliko se pako protežu na kasnije doba pobilježeni su na raznih mjestih Goldschmidtovoga Zeitschrifta.

Digitized by Google

izradio posebnu osnovu mjenbenoga prava, koja je 19. srpnja 1881 predložena doljnjoj kući englezkoga parlamenta.

Buduć pako ova osnova nakon dvokratnoga čitanja nije bila riešena, bude ona g. 1882 po drugi put u parlamentu predložena. Poseban odbor, koji je razpravljao ob ovoj osnovi predloži, pokraj nekih dosta važnih preinaka, da bi se novo mjenbeno pravo imalo protegnuti ne samo na Englezku i Irsku, kako je bilo prvobitno u osnovi predloženo, nego i na Škotsku.

Doljnja kuća prihvati ovaj predlog, te nakon što je i gornja kuća o njem razpravljala, zadobije novi mjenbeni zakon sankciju krune 12. kolovoza 1882.

Ovaj dogodjaj tim je od veće važnosti, jer je ovo prvi put, da je u Englezkoj nakon višekratnih pokušaja za rukom pošla kodifikacija ustanova privatnoga prava.

Englezko mjenbeno pravo ima u svemu 100 odsjeka, te nije sadržajem svoje ništa drugo nego li kodifikacija postojećega mjenbenoga prava, koje se osniva na običaju i sudačkoj judikaturi. Nije medjutim moglo izbjeći a da se ne uvedu neke najnuždnije promjene i konačno rieše neka preporna pitanja.

Prema podlozi, na kojoj je ovo pravo osnovano, najviše je ono srodno s pravom grmanskim.[1]

§. 10.

Obći njemački mjenbeni red.

Od svih do sada navedenih pozitivnih mjenbenih zakona mora nas bez sumnje najviše zanimati obći njemački mjenbeni red, ne samo s toga, jer je on podlogom zakonu našem, već i zato, jer je taj mjenbeni red sve do nedavno vriedio i u jednom dielu naše domovine, jer je on u krieposti u zapadnoj poli monarkiji te u Bosnoj i Hercegovini, s kojimi zemljami nas spajaju tjesne trgovačke sveze. Pogledom na ovu okolnost dužnost nam je razložiti postanak toga mjenb. reda.

Sve do onoga vremena, dok nije bilo kodificirano sveobće njemačko mjenbeno pravo, u nekih je njemačkih državah bio u krieposti francezki „Code de commerce“, dočim je opet u drugih postojalo svega do 60 različitih mjenbenih redova; a bilo je napokon u Njemačkoj i takovih država, koje nisu u obće ni imale posebnoga mjenbenoga

[1] Vidi *Max Heinsheimer:* „Die Englische Wechsel-Ordnung vom J. 1882“. Pisac priobćuje novi mjenbeni zakon u englezkom izvorniku i u njemačkom prevodu.

Cohn ibid. str. 11—13.

Digitized by Google

prava. Ovaj partikularizam nije mogao dugo obstojati, imenito odkada se je u sve to većoj mjeri razvijati počeo promet; nije s toga čudo, da se je svakim danom sve to više osiećala potreba jednoga jedinstvenoga mjenbenoga prava. Prvi praktični pokušaj u tom pogledu učini njemačka carinska zajednica (deutscher Zollverein), kojoj je zadaća sizala daleko preko financijalnoga jedinstva u carinskih pitanjih. Osobitu pozornost obratila je ta carinska zajednica oko nastojanja, da se u obrtnom i trgovačkom zakonodavstvu postigne što veća jednoličnost. U toj nakani predložio je već g. 1836. würtemberžki poslanik carinskoj konferenciji u Monakovu posebnu spomenicu, u kojoj se je za države carinske zajednice izticala potreba zajedničkoga trgovačkoga zakonika i naglašivala nepodobština, koja često nastaje usljed tolike razlike u mjenbenom pravu.

U Prusiji izradilo je već g. 1836. posebno povjerenstvo osnovu o mjenbenom zakonu, koja je bila naknadno revidirana i g. 1838. na javu predana. Na temelju ove prve osnove radio je nakon nekoliko godina poseban odbor kralj. državnoga savjeta opetovano o novoj osnovi mjenbenoga prava. Rezultatom ovih razprava bila je nova osnova od 300 članaka, koja je god. 1845. svjetlo ugledala. Ova osnova izradjena je poglavito po ustanova pruskoga Landrechta, nu ipak obzirom na propise, koje je odredjivao „Code de commerce". Osnova ova bude predana posebnomu povjerenstvu od osam vještaka i tri pravnika. Ovo povjerenstvo viećalo je u Berlinu od 2. do 19. prosinca 1845. te je uz posebno izvješće o tih razprava izdalo god. 1846. *drugu* osnovu od 100 članaka.

Ob ovoj drugoj osnovi viećao je opet poseban odbor državnoga vieća, te je g. 1847. na temelju svojih razprava izdao *treću* osnovu od 104 članka. I ova je osnova opet revidirana, te u nekih točkah promienjena. Napokon je ovako promienjena osnova kao *četvrta* štampana i s dotičnimi motivi proglašena. Kad je ova osnova sgotovljena, pozove pruska vlada sve njemačke savezne države na posebnu konferenciju, koja je imala viećati o kodifikaciji posebnoga mjenbenoga prava. Ovomu pozivu odazvaše se sve pozvane države; konferencija sastade se 20. listopada 1847. u Lipskom, te u 35 sjednica, do 9. prosinca 1847. dogotovi na temelju pruskoga nacrta svoj rad, koji je svjetlo ugledao pod imenom „obćeg njemačkog mjenbenog reda" u 100 članaka. Zapisnici o razprava ove konferencije štampani su napose.[1]

[1] Ob ovih razprava izašla su četiri izdanja: *jedno* službeno za članove konferencije; *drugo* g. 1848. u Mannheimu i *još dva,* od kojih smo ono, koje najprije navodimo, rabili kod naše radnje. Jedno od ovih

Digitized by Google

Osnova mjenbenoga reda, kako je zaključena u Lipskom, uvedena je doskora, do g. 1850., malo ne u svih njemačkih državah. U uvodnih naredbah ili zakonih, kojimi su pojedine države taj mjenbeni red uvele, odredjena je doduše gdjegdje po koja promjena, nu ove promjene vrlo su neznatne.

Kod tumačenja ovoga mjenbenoga reda pokazalo se je doskora obzirom na pojedine točke, kod sudova pojedinih država, različito shvaćanje. Da se medjutim uzčuva jedinstvo u mjenbenom pravu, naloženo bude zaključkom saveznoga vieća od 19. veljače 1857. konferenciji u Nürnbergu, koja je baš u ono vrieme viećala o njemačkom trgovačkom zakonu, da razmotri: kako bi se riešiti imala neka preporna pitanja u smislu njemačkoga mjenbenoga reda i obzirom na postojeće potrebe. Predlozi nürnberžke konferencije, (poznati pod imenom nürnberžkih mjenbenih novela „Nürnberger Wechsel-Novellen"), u kojih se nalazi 8 dodataka k njemačkom mjenbenom redu, uvedeni su od g. 1861—1865 skoro u svih njemačkih državah posebnimi zemaljskimi zakoni

Zakonom sjevero-njemačkoga saveza od 5. lipnja 1869. uveden je njemački mjenbeni red s nürnberžkimi novelami kao *savezni zakon* (Bundesgesetz), a kad je Njemačka postala carevinom, tada je mjenbeni red s nürnberžkimi novelami proglašen zakonom *državnim*. U Elsaskoj i Lotaringiji stupio je obći njemački mjen. red u kriepost 1. listopada 1872.

§. 11.

Mjenbeno pravo u Austriji.

Niti u Njemačkoj nije u pogledu mjenbenoga prava vladao toliki partikularizam kao što u našoj monarkiji. Istina je doduše, da su se i ovdje odnošaji mjenb. prometa izprvice prosudjivali jedino po običaju; nu odkada se je postojeće običajno pravo stalo sabirati, te odkada se je državna vlast svojom vlašću stala miešati i u ovo područje, tada je napisano pravo počelo malo po malo odgibati od

štampano je g. 1848 u Lipskom te nosi naslov: „Protokolle der zur Berathung einer allgemeinen deutschen Wechsel-Ordnung in der Zeit vom 20. Oktober bis zum 9. Dezember 1847 in Leipzig abgehaltenen Conferenz". U tom izdanju nalazi se i gore navedena pruska osnova s dotičnimi motivi.

Drugo izdanje izdao je glasoviti učitelj mjenbenoga prava Dr. Heinrich *Thöl* pod naslovom: „Protokolle der Leipziger Wechsel-Conferenz", Göttingen 1866. I u ovom izdanju štampana je spomenuta pruska osnova ali bez obrazloženja. U ovoj radnji citira se vazda ono prvo izdanje.

Digitized by Google

obćenitosti, koja je bila nuždnom posljedicom prometa, te su se mjesto obćenitih pravila, osnovanih za zahtjevih prometa, stale uvlačiti želje pojedinih prediela, dapače kadšto i pojedinih osoba. Tako je bilo svagdje, pak i u našoj monarkiji.

Istom u 17. stoljeću počeše se bilježiti ti običaji, nu oni se tom sgodom shvaćahu izprvice u pravcu provincijalnom ili pače lokalnom.[1]

Najstarije u Austriji, po državi izdano, mjenbeno pravo bio je mjenbeni red izdan za Carla VI. mjenbenim patentom od 10. rujna 1717. za Beč i doljnju Austriju. Ovaj mjenbeni red uveden je kašnje patentom od 20. svibnja 1722. u Štajerskoj, Koruškoj, Kranjskoj, Gorici, Gradiški, Trstu, Rieci i ostalih austrijskih morskih lukah. Za vojvodinu Šlezku proglašen je 12. kolovoza 1738. mjenbeni red, koji je s malimi promjenami bio samo prepis mjenbenoga reda, izdanoga po gradskom poglavarstvu u Vratislavi 28. studenoga 1672. Za carice Marije Terezije izdan je 1. listopada 1763. novi mjenbeni patenat, kojim je proglašen mjenbeni red za Česku, Moravsku i Šleziju, za Austriju nad i pod Ennsom, Štajersku, Korušku i Kranjsku. Ovaj mjenbeni red bio je mnogo obsežniji od prijašnjih, nu uz njega je ipak u krieposti ostao i prije spomenuti mjenbeni zakon od god. 1717.

Mjenbeni red carice Marije Terezije od g. 1763. preveden je i na talijanski, te je 2. travnja 1765 proglašen za Trst i Primorje; izuzet je bio jedino članak 54., koji se je ticao samo grada Beča.

Patentom od 22. srpnja 1775. izdan je za iztočnu Galiciju mjenbeni red na latinskom jeziku, ponešto različan od onoga od g. 1763. Isto tako izašao je patentom od 10. rnjna 1797. na njemačkom jeziku mjenbeni red za zapadnu Galiciju. I ovaj mjenbeni red osnovan je na onom od g. 1763., samo su izostavljeni čl. 46., zatim članci 48—52 i čitav drugi dio.

U južnom Tirolu, Dalmaciji i u Krakovu vriedile su ustanove talijanskoga „Codice de commercio", koji nije drugo nego puki prevod francezkoga „Code de commerce" s nekimi promjenami u čl. 160., 166. i 167. U sjevernom Tirolu proglašen je mjenbeni red od god. 1763., a u Salzburgu bio je na temelju carske odluke od 11. listopada 1818. uveden bavarski i augsburgžki mjenbeni red.

---

[1] Vidi: Dr. Franz *Haimrl:* „Anleitung zum Studium des Wechselrechtes". Wien 1855. —

Dr. Johann *Blaschke:* „Das österreichische Wechselrecht". Wien.

Digitized by Google

Uzmemo li u obzir, da je pokraj mnogih tolikih mjenbenih propisa tečajem vremena izdano više odredaba, kojimi se sad ova sad ona točka postojećega prava nadopunjuje ili razjasnjuje, ne ćemo se čuditi, da se je sa više strana, a ne samo kod vlade, oćutila potreba, da se tomu partikularizmu na kraj stane, a s druge opet strane, da se mjenbeno pravo uredi podpunije, te sgodnije prema zahtjevom znanosti i prometa Već godine 1816 izradilo je bilo posebno dvorsko povjerenstvo osnovu novoga mjenbenoga reda za sve pokrajne austrijske monarkije, te je ova osnova na zapovjed Njeg. Veličanstva prevedena na jezik talijanski i predana prizivnomu sudištu u Mljetcih, te senatu vrhovnoga suda u Veroni, da o njoj izreknu svoj sud. Po previšnjoj odluci od 28. listopada 1826 predana je zatim ova osnova s primjetbami tih sudišta na razpravu posebnomu povjerenstvu sastojećemu iz teoretičkih i praktičkih pravnika i trgovaca.

Ovo povjerenstvo izradilo je osnovu mjenbenoga reda za njemačke i talijanske zemlje austrijske carevine, koja je osnova god. 1833 štampana i razposlana vještakom, da se o njoj izjave. Da se mnogobrojne primjetbe vještaka izpitaju, postavljeno bude kod doljno austrijske vlade opet posebno povjerenstvo. Ova osnova nije medjutim zadobila previšnje sakcije, već je godine 1843 opet iznova štampana.

Medjutim se je bio u Njemačkoj pojavio pokret, koji je smjerao, kako gore razložismo, oko toga, da se za sve njemačke države stvori jednako mjenbeno pravo. Taj pokret rodio je konferencije u Lipskom, kod kojih je i Austrija sudjelovala po posebnom izaslaniku, pravosudnom dvorskom savjetniku *Heyssleru,* koji je medju članove konferencije bio razdielio gore navedenu osnovu mjenbenoga reda za njemačke i talijanske zemlje austrijske carevine, štampanu jur god 1843.

Uz konačne zaključke konferencije u Lipskom pristala je i Austrija, te je carskim patentom od 25. siečnja 1850 izdan za obseg ciele monarkije obći mjenbeni red, koji je posve suglasan s osnovom zaključenom na konferencijah u Lipskom. Neke neznatne promjene spomenute su u tom patentu imenito u §§. 3. i 4.[1]

---

[1] Car. patent od 25. siečnja 1850.:

§ 3. „Mjenice, koje su izdane, da se izplate na ovozemnih sajmovih ili vašarih, nije slobodno predočiti prije nego sajam počme; a ako sajam traje osam dana ili duže nije ih slobodno predočiti prije druge polovice sajma".

Digitized by Google

Ovaj mjenbeni red stupio je u kriepost 1. svibnja 1850, te vriedi još i danas u cieloj zapadnoj poli monarkije. U prijašnjem paragrafu navedene nürnberžke novele nisu u Austriji proglašene, jer su već naredbom ministarstva pravosudja od 2. studenoga 1858 (br. 192 hrv. zem. vlad. lista i br. 197 drž. z. l.),[1] ustanove mjeb. reda nadopunjene u istom onom smislu, kako jih nadopunjuju i nürnberžke novele.

§. 12.

Razvoj mjenbenoga prava u Ugarskoj.

Razvoj mjenbenoga prava u iztočnoj poli monarkije tekao je dvostrukim pravcem; s jedne strane razvijalo se to pravo *zajednički*, a s druge *napose* za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, za Ugarsku i za Erdelj. O razvoju toga prava u našoj domovini u sljedećem paragrafu.

Kao što svagdje tako se je i u Ugarskoj mjenbeni promet prosudjivao po običaju; o kakavom pozitivnom pravu nije ovdje bilo ni govora. Ugarski sabor pokušao je istina dva puta, da se stvori

---

§. 4. „Takove mjenice ako sajam samo jedan dan traje dospievaju isti dan. Ako sajam traje više dana ali ne preko osam, dospjevaju jedan dan prije zakonitoga svršetka sajma. Mjenice, koje glase na sajmove, trajuće preko osam dana, dospjevaju treći dan prije zakonitoga svršetka sajma".

[1] Naredba ministarstva pravosudja od 2. studenoga 1858 glasi ovako:

„Da se rieše i dokinu dvojbe, koje su nastale, popunjuju se usljed povlade dobivene previšnjom odlukom od 24. listopada 1858, članci 4, 7, 18, 30 i 99 reda mjenbenoga od 25. siečnja 1850 kao što sliedi:

1. U članku br. 4 ima se poslje riečih „Platežni rok može" umetnuti: „za svukoliku novčanu svotu biti samo jedan te isti, i može".

2. U članku 7. ima se poslje riečih: „potrebština mjenbena" umetnuti: „ili u kojem se obećavaju kamate".

3. U članku 18. ima se kao dodatak k prvoj točki umetnuti: „protivan ugovor ne ima mjenbeno-pravne krieposti".

4. K članku 30. ima se dodati na kraju alinee: „ako je platitba ustanovljena na početak ili na svrhu mjeseca, ima se poda tim razumievati prvi ili posljednji dan mjeseca".

5. Članku 99. ima se dodati: „Osim toga, da se sačuva pravo mjenbeno proti izdatniku, nije potrebno ni predočiti mjenice na dan platežni niti podići prosvjeda".

Grof **Nádasdy** s. r.

Digitized by Google

za Ugarsku posebno mjenbeno pravo, kako se vidi iz zak. članka 17 : 1792 i zak. članka 8 : 1827 ugarskog sabora; nu odnosni zaključci nisu nikada postali zakonom. Istom godine 1839. izaslao je ugarski sabor posebno povjerenstvo za kodifikaciju mjenb. prava i onih zakona, koji s njim u savezu stoje. Ovo povjerenstvo, kod kojega je sudjelovao i bečki odvjetnik dr. Ignatz *Wildner,* počelo je svoju razpravu 1. studenoga 1839. Za podlogu ovim razpravam služila je gore navedena osnova mjenbenoga reda od g. 1833., izradjena za njemačke i talijanske zemlje austrijske carevine, i pregledana po povjerenstvu doljnjo-austrijske vlade. Konačni izradak ugarskoga povjerenstva predložen je ugarskomu saboru, koji ga je prihvatio i predložio na previšnju sankciju, koja je u istinu udieljena 13. ožujka 1840., te je dotični zakon inartikuliran kao zak. članak XV : 1840. Ovaj je zakon kasnije prema zahtjevom izkustva donekle preinačen a donekle nadopunjen zak. čl. VI : 1844. zajedničkoga sabora.[1]

Tako je Ugarska došla do svoga posebnoga mjenbenoga prava; nu kasnije nastali dogadjaji s jedne strane, a uz to živo nastojanje, da se u cieloj monarkiji uvede jedinstveno mjenbeno pravo, bijahu razlogom, da je njemački mjenbeni red carskim patentom od 25. siečnja 1850. uveden i u kraljevini Ugarskoj, te da su usljed toga izvan krieposti stavljeni zak. čl. XV : 1840. i VI : 1844. ugarskoga sabora. Usljed naročite ustanove §. 7. carskoga patenta od 25. siečnja 1850. ostadoše medjutim i u buduće od starijega mjenb. prava u krieposti, i to od zak. čl. XV : 1840.: §§. 39. i 40. (o naledji na krivotvorenoj mjenici), 54—57. (o predočbi i prihvatu u nedjelju ili koj svetac, te o predočbi na prihvat kod onih mjenica, koje su plative na ovozemni sajam), 97 (o dospjelosti mjenica sajamskih), 112 (o vrsti novca, u kojem se ima mjenica platiti), 135 (o pristojbi za protest) i napokon §§. 193—200 (o založnom i priuzdržnom pravu). Od zak. čl. VI : 1844 ostavljen je u krieposti §. 2. (o nevaljanosti mjenica pisanih židovskimi pismeni) i §. 28 (o krivotvorenju mjenice). Na ovom temelju počivalo je mjenbeno pravo u Ugarskoj sve do g. 1861. Kad je naime cars. diplomom od 20. listopada 1860. pružena mogućnost posebnoga zakonodavstva u privatnom pravu ovkraj i onkraj Litave, poslužiše se i Magjari

[1] Vidi Dr. Stefan *Apáthy:* „Handbuch des ungarischen Wechselrechtes". Pest 1873. Njemačko izdanje izradjeno po magjarskom izvorniku.

Digitized by Google

tom prilikom, da u Ugarskoj dokinu one zakone privatnoga prava, koji su donešeni za vrieme absolutne vlade. Da se pronadju promjene, koje bi valjalo preduzeti na onih austrijskih zakonih, koji su za to vrieme proglašeni u Ugarskoj, sastade se u Budimpešti posebna, tako zvana judex-kurialna, konferencija. Po zaključcih ove konferencije imao se je u Ugarskoj izvan krieposti staviti obći njemački mjenbeni red, uveden carskim patentom od 25. siečnja 1850., a mjesto njega opet uzpostaviti mjenbeno pravo uredjeno zak. čl. XV : 1840. odnosno zak. čl. VI : 1844. ugarskoga sabora Ugarski sabor prihvatio je 21. lipnja 1861. predloge te konferencije, a kralj im je već unapried udielio previšnju sankciju S mnogih strana žalilo se je, što je njemački mjenb. red izvan krieposti stavljen, jedno s toga, jer je prekinuto jedinstvo u mjenbenom pravu ne samo u monarkiji nego i u kraljevini Ugarskoj, budući da je u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji te u Erdelju i nadalje u krieposti ostalo njemačko mjenbeno pravo; a zatim, jer se je mjenbeno pravo ugarsko od g. 1840. usljed razvoja prometa i pravosudja bilo preživielo. Nije s toga čudo, ako se je češće pojavljivala želja, imenito sa strane trgovačko-obrtničkih komora, da se opet uvede njemačko mjenbeno pravo.

Nedostatak postojećega mjenbenoga prava uvidjali su i pravnički, imenito odvjetnički, krugovi, te je napose na pravničkom sastanku od g. 1870. stvorena resolucija, u kojoj se je očito izrazila želja za promjenom postojećega prava. Ovim zaključkom bio je utrt put novoj kodifikaciji. Mjerodavni krugovi počeli su ozbiljno o tom misliti; nu premda se je s mnogih strana pokazivala želja za jednostavnom recepcijom njemačkoga prava, to se ipak ti krugovi ne mogoše na to sklonuti stranom s razloga političkih, a stranom opet obzirom na posebne prometne potrebe zemlje; nu ipak se je uz sve to dobro uvidjalo, da se ugarsko zakonodavstvo pogledom na interese trgovačkoga prometa ne smie bitno udaljiti od njemačkoga prava ni u trgovačkom ni u mjenbenom zakonu. Prema tomu povjereno bude peštanskomu profesoru dr. Stjepanu *Apáthy-u,* da izradi na temelju obćega njem. mjenb. reda osnovu za novi ugar. mjenb. zakon. Već godine 1873. izradio je spomenuti profesor odnosnu osnovu s obsežnom motivacijom. Kod ugarskoga ministarstva pravosudja pretresivala se je ova osnova, te je ne promienjena predložena ugarskomu saboru na ustavnu razpravu. Pravosudni odbor ugarskoga sabora izrazio se je u obće vrlo pohvalno o toj osnovi, te je samo prigovarao sustavu, na kojem je ona bila osnovana. Sustav naime osnove Apáthyeve u bitnosti se je razilazio od sustava obć. njem. mjenb.

Digitized by Google

reda, premda se je materijalni dio s neznatnimi iznimkami slagao s njemačkim pravom Obzirom na tu okolnost promienio je pravosudni odbor sustav Apáthyeve osnove, prihvativ u cjelosti isti onaj sustav, na kojem je osnovan i obći njemački mjenbeni red. Meritorne ustanove Apáthyeve osnove ostavio je odbor u bitnosti netaknute. Pravosudni odbor podnio je 21. veljače 1876. svoj izvještaj ugarskomu saboru, te su obe kuće za kratko vrieme razpravu o tom predmetu dovršile. Zaključci ugarskoga sabora zadobili su 5. lipnja 1876. previšnju sankciju, te je dotična osnova tim postala zakonom i inartikulirana kao članak XXVII. zajedničkoga sabora od g. 1876. Ovaj je članak proglašen u kući zastupnika 7. a u kući velikaša 10. lipnja 1876.

Što se tiče Erdelja, to je ovdje običajem uveden mjenbeni red od 1. listopada 1763., koji je, kako gore spomenusmo, bio proglašen za neke cislitavske zemlje, a uz to je bilo ustanova za neke odnošaje mjenb. prometa i u zak. čl. 37 : 1791 i 2 : 1792 erdeljskoga sabora. Carskim pako patentom od 25. siečnja 1850. uveden je i ovdje obći njem. mjenbeni red. Usljed posvemašnjega sjedinjenja Erdelja s kraljevinom Ugarskom protegnuta je napokon i na Erdelj valjanost gore navedenoga zak. čl. XXVII : 1876 zajedničkoga sabora.

§. 13.

Razvoj mjenbenoga prava u Hrvatskoj i Slavoniji.

Razvoj mjenbenoga prava u Hrvatskoj i Slavoniji uzko je spojen s razvojem njegovim u kraljevini Ugarskoj. Razlike neke nastale su u tom pogledu usljed političkih okolnostih i političkih odnošaja. I u našoj domovini nije bilo pisanoga mjenbenoga prava; mjenbenopravni odnošaji prosudjivali bi se po običaju; samo za karlovačko okružje (koje je godine 1813., ujedno s okružjem riečkim, došlo bilo pod vladu u Ljubljani) proglašena je 31. prosinca 1819. na *hrvatskom* i njemačkom jeziku zapadno galički mjenbeni red, o kojem gore rekosmo, da je uveden c. patentom od 10. rujna 1797.[1]

Tako je bila naša domovina, osim jedinoga karlovačkoga okružja, bez pisanoga mjenb. prava sve do g. 1840.; ove je godine, usljed političkoga položaja kraljevine Hrvatske i Slavonije napram kraljevini Ugarskoj, i na Hrvatsku protegnuta valjanost zak. čl. XV : 1840 odnosno zak. čl. VI : 1844 ugar. sabora. Ovo mjenbeno pravo stu-

[1] Žao mi je, da si uz najbolju volju nisam nigdje mogao pribaviti hrvatski tekst ovoga mjenbenoga zakona.

Digitized by Google

pilo je i kod nas izvan krieposti, kad je carskim patentom od 25. siečnja 1850. za obseg ciele monarkije, ne izuzev dakle niti Krajine, proglašen obći njemački mjenbeni red. Ovaj mjenbeni red uveden bude u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji uz iste one modifikacije, uz koje je uveden i u kraljevini Ugarskoj.[1] Ove modifikacije, osim sajamskih mjenica, nisu dakako vriedile za Krajinu, jer do ovoga vremena ovdje nije bilo nikakovoga pisanoga mjenbenoga prava. Od ovo je doba razvoj mjenb. prava kod nas posve suglasan s razvojem njegovim u zapadnoj poli monarkije. Dogodjaji nastali povodom listopadske diplome g. 1860. nisu u nas, kao što u kraljevini Ugarskoj, promjenili mjenbenoga prava, akoprem se je i kod nas kao što i u Ugarskoj bilo povelo pitanje o pravnoj krieposti zakona, donešenih za doba neustavne vladavine.

Sabor je naime hrvatski od g. 1861. zaključkom svojim, sadržanim u čl. 53.,[2] izaslao poseban pravosudni odbor, koji je izmedju ostaloga imao „pregledati te vremenu shodno popraviti dotično preinačiti sve zakone, što su tečajem prošlih 12 godina u pravosudnoj osobito struci neustavnim putem izdani". Ovaj odbor stavio si je takodjer pitanje: bi li se zaključci judex-kurijalne konferencije u Budapešti uvažiti mogli i za našu domovinu, te je odlučio saboru podnieti na razpravu zaključak,[3] iz kojega proizlazi, da je spomenuti odbor pogledom na gore označeni predmet: „uvaživši jedno, da mu valja svekoliko pravosudje, zasiecalo ono u struku gradjansku ili kaznenu, prilagoditi institucijam ustavnim . . . . , a drugo uvidivši, da bi slabo odgovorio uzvišenoj svojoj zadaći i očekivanju naroda, kad bi, budi zakone do god. 1850. u krieposti stojavše u cielom obsegu svom, bez ikakove promjene, oživotvorio, a uvedene od poslje neustavnim načinom zakone prosto zabacio; budi protivnom uputio se stazom, sve domaće ustavnim putem donešene zakone odstranio i tudjim zakonom jedino saborskim zaključkom podielio vid i sućnost zakonitosti, koja im dosada manjka . . . ."[4] — pošao putem srednjim, te odlučio sve zakone, koji su u nas obstojali do g. 1850. opet uzpostaviti, na koliko bi odgovarali zahtjevom znanosti i prometa, one pako zakone, koji su uvedeni za vrieme absolutizma, pridržati

[1] Vidi razložbu na str. 64.

[2] Vidi „Spisi saborski sabora kraljevinah Dalmacije, Hrvatske i Slavonije od g. 1861." svezak I. str. 72.

[3] Vidi „Spisi saborski" svezak IV str. 262. Tu se pobliže opisuje postupak odborov kod toga posla.

[4] Vidi „Spisi saborski" svezak IV. str. 1.

*

Digitized by Google

samo u toliko, u koliko to svjetuje politička nužda i njihova dielomična valjanost. Obzirom na ovo načelo zaključio je odbor, što se napose tiče mjenb. prava, predložiti saboru, da se počam od 1. siečnja 1862. obćem njem. mjenb. redu, proglašenom carskim patentom od 25. siečnja 1850., uz neke naročito naznačene primjetbe,[1] imade podieliti moć ustavna. Ove primjetbe ne promienjuju nimalo ustanova mjenb. reda, već jih nadopunjuju u smislu dosada izdanih ministarskih naredaba, a navlastito u smislu gore navedene naredbe od 2. studenoga 1858.

Nu predlozi ovoga odbora nisu nikada došli pred sabor, jer je on nenadanim razpustom svoje djelovanje morao prekinuti. I tako je mjenb. red od 25. siečnja 1850. i nadalje ostao kod nas u krieposti kao zakon neustavan.

Političke okolnosti nastale poslje dogodjaja od g. 1868. bijahu medjutim razlogom i promjeni mjenb. prava u našoj domovini. Zakonski čl. I: 1868 hrvatskoga sabora o nagodi, sklopljenoj medju kraljevinom Ugarskom te kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom, prešlo je zakonodavstvo o mjenbenom pravu na kompetenciju zajedničkoga sabora. Nu ovaj djelokrug zajedničkoga sabora proteže se samo na pravo materijalno, jer je u smislu §.48. nagode zakonodavstvo u pogledu prava formalnoga pridržano saboru hrvatskom. Kad se je s toga u Ugarskoj počelo misliti o novom mjenbenom zakonu, nije bilo dvojbe, da će se valjanost toga zakona u smislu nagode morati protegnuti i na kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju. Zato je ugarska vlada pozvala hrvatsku vladu, da i ona po svom izaslaniku sudjeluje kod viećanja ob osnovi novoga mjenb. zakona. Taj izaslanik bio je odsječni savjetnik dr. Ante *Stojanović*. Pa kad je ta osnova postala zakonom, proglašen je novi mjenbeni zakon kao članak XXVII: 1876 zajedničkoga sabora i za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, te je priobćen u „Sborniku zakona i naredaba valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju“ u komadu V. broju 8. od godine 1877. Naredbom pako bana od 27. travnja 1877. br. 57 (Sbornika komad XIV br. 36) stupio je taj novi mjenbeni zakon u kriepost 1. lipnja 1877. Tim je u bivšem gradjanskom dielu domovine toga dana izvan krieposti stupio mjenb. red od 25. siečnja 1850., dočim je u bivšoj hrv.-slav. Krajini još i nadalje ostao u krieposti. Istom na temelju previšnje odluke od 28. travnja 1879. odredjeno bude, da počam od 1. siečnja 1880. i u Krajini vrieditи ima kao zakon zak. čl. XXVII: 1876 zajedničkoga sabora.

[1] Vidi „Spisi saborski“ svezak IV. str. 211.

Digitized by Google

Tim je i u iztočnoj poli monarkije uzpostavljeno jedinstvo mjenbenoga prava.

§. 14.

Literatura.

Književnost prava mjenbenoga vrlo je obsežna; ona se većinom prislanja uz literaturu prava trgovačkoga, imenito ondje, gdje se mjenbeno pravo smatra sastavnim dielom toga prava.[1]

Buduć je po historičkom razvoju Italija koljevkom mjenice, to su i prve znanstvene razprave o njoj napisane u Italiji; jer se je pako usljed razvitka sajmova mjenica po malo razgranila po Francezkoj i Njemačkoj, to je i ovdje znanost već za rana povukla u svoje razmatranje mjenice i njezine odnošaje.

Od *starijih* djela *talijanske* literature spominjemo:

Thomas de Vio. „De cambiis". 1499. — Benev. *Straccha.* „Mercator jurisperitus s. de mercatura cambiis etc. decisiones" 1576. — Sigism. *Scacia* „De commerciis et cambio" 1618. — *Raphael de Turri.* „Tractatus de cambiis" 1641. — *Ansaldus de Ansaldis.* „Discursus legales de commercio et mercatura." 1698.

Iz starije *francezke* literature vriedno je spomenuti sljedeća djela:

Jacques *Savary:* „Le parfait negociant, ou instruction général parce qui regard le commerce." 2 Tom. ed I. Genev 1675., napokon u Parizu 1800.

Dupuis de la *Serra:* „L' art des lettres de change suivant l' usage des principales places de l' Europe", Paris 1693., 1767. i 1789.

R. I. *Pothier:* „Traité du contract de change". Paris 1763.

Njemačka literatura ima sljedeća znamenitija starija djela:

Bode: „Diss. de cambiis" 1646.

Vogt: „Tractatus analyticus de cambiis" 1658. i 1670.

Franck: „Institutiones juris cambialis", treće izdanje 1751.

Heineccius: „Elementa juris cambialis" 8. izdanje 1779.

Martens: „Grundriss des Handels-Wechsel- und Seerechts" 1789. i 1820.; od *istoga:* „Versuche e. histor. Entwickelung d. wahren Ursprungs d. Wechselrechts" 1797.

[1] U koliko se je literatura o mjenica i o mjenbenom pravu razvijala zajedno s literaturom o pravu trgovačkom, vidi potanko nabrajanje pojedinih spisa: *Goldschmidt* „Handbuch des Handelsrechtes" drugo izdanje svezak I. §§. 3—9.

Digitized by Google

Treitschke: „Handbuch des Wechselrechts“ 1824.

Einert: „D. Wechselrecht nach d. Bedürfniss d. Wechselgeschäfts im 19. Jahrh.“ 1839.

Dedekind: a) „Abriss e. Geschichte d. Quellen d. Wechselrechts und seiner Bearbeitung in sämmt. Staaten Europas“ 1843; b) „Vergangenheit und Zukunft d. deutschen Wechselrechts“ 1844.

Thöl: „D. Wechselrecht“ 1847.

Kad je na konferenciji u Lipskom dogotovljen njemački mjenbeni red množila se je imenito njemačka literatura o mjenbenom pravu. Po nas je ova literatura tim zanimivija, jer je i naš zakon osnovan na pravu njemačkom, i jer sve države danas idu za tim, da svoje pravo što više preurede po načelih njemačkoga mjenbenoga reda. Mi ćemo ovdje iz novije literature spomenuti samo ona djela, *koja su nam bila pri ruci kao pomagalo* kod izradbe ove knjige, ne obaziruć se na one, koji su kao Beseler, Dernburg, Gerber i drugi, tumačili mjenbeno pravo u svojih spisih o privatnomu pravu u obće.

I. Povjest mjenice i mjenbenoga prava.

Dr. Friedrich August *Biener:* „Wechselrechtliche Abhandlungen“. Leipzig 1859.

Dr. Johannes Emil *Kuntze:* „Deutsches Wechselrecht“. Leipzig 1862. *Isti:* „Das Wechselrecht“, 4. svezak Endemannovog: „Handbuch des deutschen Handels- See- und Wechselrechts“. Leipzig 1883.

W. *Hartmann:* „Das deutsche Wechselrecht historisch und dogmatisch dargestellt“. Berlin 1869.

Dr. Wilhelm *Endemann:* „Studien in der romanisch-kanonistischen Wirtschafts- und Rechtslehre“. I. Band Berlin 1874.

II. Djela koja obradjuju mjenbeno pravo načinom sustavnim.

Dr. Johannes *Kuntze* i W. *Hartmann* kao gore.

Liebe: „Die allgemeine deutsche Wechsel-Ordnung mit Einleitung und Erläuterungen“. Leipzig 1848.

Dr. Oscar *Wächter:* „Wechsellehre nach den deutschen und ausländischen Gesetzen“. Stuttgart 1861.; *isti:* „Das Wechselrecht des deutschen Reiches“, Stuttgart 1883.

Dr. Achilles *Renaud:* „Lehrbuch des allg. deutschen Wechselrechts“ 3. Auflage Giessen 1868.

Digitized by Google

Dr. Heinrich *Thöl:* „Das Handelsrecht" zweiter Band: „das Wechselrecht" 3. Auflage. Leipzig 1873; 4. izdanje izašlo je g. 1878.

Paul *Kreis:* „Lehrbuch des d. W. Rechts" Berlin 1884.

Dr. Karl *Gareis:* „Das Handelsrecht. Ein kurzgefasstes Lehrbuch des im Deutschen Reiche geltenden Handels-Wechsel und Seerechtes", drugo izdanje, Berlin und Leipzig 1884, str. 526—644.

III. Komentari, koji tumače njemački mjenbeni red po redu zakonskom.

Wilhelm *Brauer:* „Die allgemeine deutsche Wechsel-Ordnung" 2 Auflage, Erlangen 1851.

Dr. Emil *Hoffmann:* „Ausführliche Erläuterung der allgemeinen deutschen Wechselordnung". Giessen 1859.

L. *Volkmar* i S. *Löwy:* „Die deutsche Wechselordnung". Berlin 1862.

H. *Bierer:* „Wechsellehre". — Wien und Pest 1870.

IV. Djela encyclopedička.

Dr. Oscar *Wächter:* „Encyclopädie des Wechselrechts der europäischen und ausser europäischen Länder." Stuttgart 1880.

V. Djela, koja napose tumače austrijsko mjenbeno pravo.

Josef *Kitka:* „Erläuterungen über die österreichische Wechselordnung". Wien 1854.

Dr. Franz *Haimerl:* „Anleitung zum Studium des Wechselrechts". Wien 1855.

Carl Peter *Kheil:* „Wechselrecht des österreichischen Kaiserstaates". Prag 1859.

Dr. Franz Eduard *Kalessa:* „Handbuch des österr. und gesammten deutschen Wechselrechtes". Wien 1859.

Dr. Johann *Blaschke:* „Das österreichische Wechselrecht". Wien 1872. 6. Auflage. Godine 1877 izašlo izdanje sedmo.

Peter *Resch:* „Das österreichische Wechselrecht". Wien 1882.

Dr. Theodor *Theumann:* „Das österreichische Wechselrecht". 3. Auflage, Wien 1884.

VI. Sbirke sudbenih rješitba.

Dr. Julius *Peitler:* „Sammlung von Wechselrechtlichen Entscheidungen des österr. obersten Gerichthofes". Wien 1864.

Digitized by Google

Otto *Fuchsberger:* „Die Entscheidungen des Reichsoberlandesgerichtes. II. Theil. Das Wechselrecht nebst Wechselprocessrecht". Giessen 1881.

H. *Rehbein:* „Allg. deutsche Wechsel-Ordnung". Berlin 1882.

Bernhard *Hartmann:* „Die allg. deutsche Wechsel-Ordnung". Berlin 1882.

Dr. S. *Borchardt:* „Die allgemeine deutsche Wechsel-Ordnung". 8. Auflage. Berlin 1882.

VII. Sbirke mjenbenih zakona i razprave konferencija.

„*Protocolle* der zur Berathung einer allg. deutschen Wechselordnung in der Zeit vom 20. October bis zum 9. December 1847 in Leipzig abgehaltenen Konferenz." — Izdanje Hirschfeldovo. Leipzig 1848.

Thölovo izdanje istih zapisnika Göttingen 1866.

Dr. Oscar *Borchardt:* „Sammlung der seit dem Jahre 1871 publicirten Wechselgesetze". Berlin 1883; od *istoga:* „Die geltenden Handelsgesetze des Erdballs". Berlin, Band I. 1883. Band II. 1884.

VIII. Monografije o pojedinih pitanjih mjenbenoga prava.

Dr. Emil *Hoffmann:* „Grundzüge des sogenannten civilen Wechselrechts". Giessen 1862.

Dr. Sigmund *Wehli:* „Das Wesen des Wechsels und sein Verhältniss zu andern Schuldurkungen". Wien 1867.

Dr. Alesander *Grawein:* „Die Perfektion des Acceptes". Graz 1876.

Dr. Joh. Bapt. *Braun:* „Die Lehre vom Domicilwechsel". Wien 1880.

Dr. Georg *Cohn:* „Beiträge zur Lehre vom eincheitlichen Wechselrecht". Heidelberg 1880.

Isti: „Der Entwurf einer Wechselordnung für das russische Reich, und die neuen Wechselgesetze Belgiens, Ungars, Skandinaviens, der Schweiz, Italiens und Grossbritaniens". Otisak iz Bernhöftovog „Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft". Stuttgart 1883.

Wilchelm Max *Werner:* „Die exceptio doli im Wechselrecht". Dresden 1882.

Justus *Budde:* „Die rechtliche Natur des Wechsel-Indossaments". Giessen 1884.

Digitized by Google

Osim dosada spomenutih djela imao sam pri ruci:

Ch. Lyon-Caen et L. Renault: „Précis de droit commercial.“ Paris 1882. U ovom djelu razpravlja se na strani 520—728 ob onih ustanova sadržanih u „code de commerce“, koje se odnose na mjenbeno pravo.

Alberto *Marghieri:* „La Cambiale — Saggio intorno al titolo X. del libro I. del nuovo codice di commercio del regno d' Italia“. Napoli 1883.

Ercole *Vidari:* „Il nuovo codice di commercio.“ Milano 1884. Na str. 220—300 nalazi se razložba o pravu mjenbenom.

Glede razprave *našega* mjenbenoga zakona obzirom na starije ugarsko mjenbeno pravo služile su mi knjige:

Anton *Ottmayer:* „Wechsel-Gesetz-Buch für das Königreich Ungarn und Nebenländer“. Ofen 1840. Prevod iz magjarskoga izvornika.

Dr. Stefan *Apathy:* „Handbuch des ungarischen Wechselrechts“. Pest 1873. Njemačko izdanje izradjeno po magjarskom izvorniku.

U *našoj domaćoj* literaturi izašle su o mjenbenom pravu dvie knjige:

Andrija *Gjorgjević:* „Nauk o meničnom pravu. Po Renou, Braunu i dr.“ Beograd 1881.[1]

Dr. Vilim *Winter:* „Tumač mjenbenomu zakonu, zak. čl. XXVII. zajedn. sabora od g. 1876.“ Zagreb 1882.[2]

Od časopisa, koji se naročito bave ovom strukom, te u kojih imade važnih razprava i praktičnih slučajeva o mjenbenom pravu, rabio sam:

„Archiv für Deutsches Wechselrecht“ herausgegeben von *Siebenhaar* und *Tauchnitz.* Leipzig 1851 i sl. Svezak 1—5. Počam od svezka 6. pod naslovom: „Archiv für deutsches Wechselrecht und Handelsrecht“. Od svezka 10—18 izdavao je ovaj časopis sam *Siebenhaar,* a kasnije od god. 1870—1873 kao „Neue Folge“ Frh. von *Bernewitz.*

---

[1] Ovo djelo ocjenio sam u „Mjesečniku pravničkoga družtva“ od g. 1882. Vidi str. 198, 231, 266 i 293.

[2] Ocjenu ob ovom „Tumaču“ napisao sam u „Mjesečniku“ od g. 1882. Vidi str. 391.

Digitized by Google

„*Archiv für Theorie und Praxis des Allgemeinen Deutschen Wechselrechtes*“ von *Busch* (počam od g. 1863). Od god. 1872. izlazi pod naslovom: „Archiv für Theorie und Praxis des Allgemeinen Deutschen Handels- und Wechselrechtes“. Neue Folge.

„*Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht*“. Herausgegeben von dr. L. *Goldschmidt;* počam od god. 1864. Kasnije izdavao je s njim *Laband,* a danas uredjuju pokraj ove dvojice još: *Hahn, Keyssner* i *E. Sachs.* Godine 1881. izdao je Dr. Hermann *Gabriel:* „Systematisches General-Register zur Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht“. Ovaj registar siže do svezka XXV.

„*Mjesečnik pravničkoga družtva u Zagrebu.*“ Pod uredničtvom sveučilištnoga profesora dr. Blaža *Lorkovića;* počam od g. 1875. Od god. 1877—1880 uredjivao ga je s njim u zajednici sveučilištni profesor dr. Jaromir *Hanël.*

Osim toga imade praktičnih mjenbenih slučajeva i pomanjih razprava o mjenbenom pravu malo ne u svih juridičkih časopisih. Nu koliko sam ih upotrebio spominjem to na odnosnih mjestih.

Pokraj „Tumača“ Winterovog imade *o našem* mjenbenom zakonu jošte nekoliko komentara, koji su medjutim izašli svi samo na jeziku magjarskom. U Goldschmidtovom Zeitschriftu u svezku 28. spominje *Nagy* sliedeće:

„Anyagi és alaki váltójog“ (Materijalno i formalno mjenbeno pravo). Od dr. Stjepana *Apáthy-a.* 2 svezka. Budapešta 1877—1878.

„A magyar váltójóg kéxikönyve“ (Priručnik ugarskoga mjenbenoga prava). Od dr. Alexandra *Plósza.* — Budapešta 1877.

Digitized by Google

ZAKONSKI ČLANAK
O MJENBENOM ZAKONU.

Dio I.
O sposobnosti mjenbenoj.

§. 1.

Pasivnu mjenbenu sposobnost ima svatko, tko se pravovaljano može obvezati pogodbom.

Nepunoljetni imadu samo onda pasivnu mjenbenu sposobnost, ako obrt samostalno tjeraju (§ 2. zak. član. VIII. od god. 1872).

I u slučaju punoljetnosti ustanovljene u § 2-om zak. čl. XXIII. od g. 1874 imadu žene, — na koliko samostalna obrta netjeraju, — pasivnu mjenbenu sposobnost samo onda, ako su 24. godinu života svoga navršile.

Mjenbena sposobnost jest pravna ovlast, kojom stanovita osoba može pravovaljano sklapati mjenbene poslove. Ova mjenbena sposobnost, nazvana *subjektivnom,* jest dvovrstna prema tomu, da li ta pravna ovlast služi u svrhu, da dotična osoba mjenbenim poslom steče samo prava, ili da ona tim poslom bude mjenbeno-pravno obvezana. U prvom slučaju govorimo o mjenbenoj sposobnosti *aktivnoj,* a u drugom o mjenbenoj sposobnosti *pasivnoj.*

Aktivno mjenbeno sposoban jest svatko, tkogod ima pravnu sposobnost, dakle u obće, tkogod je sposoban teći prava. Ovo pravilo, koje se osniva na općih načelih pravne nauke, nije zakonodavac u mjenbenom pravu ni htio ni mogao promjeniti, pak zato naprosto mukom prelazi tu aktivnu mjenbenu sposobnost, koja se mora usljed toga prosudjivati po odnosnih ustanova zakona gradjanskoga.[1]

[1] Vidi §. 16. i §. 18. o. g. z.

Digitized by Google

Kao što ove aktivne, tako zakon napose ne spominje niti *objektivne* mjenbene sposobnosti, t. j. on napose u ovom dielu ne navodi one imovinske predmete, na koje pojedina mjenica glasiti može. Ovaj postupak zakonodavca posve je opravdan, jer prema naravi mjenice, kako ju označismo u uvodu.[1] svaka mjenica glasiti mora na stanovitu svotu novca.

Mjenbeno pravo, ne samo naše već i ono ostalih naroda, razpravlja samo o mjenbenoj sposobnosti *subjektivnoj,* i to o *pasivnoj,* pak s toga se i u obće razumieva ova *pasivna* mjenbena sposobnost, kad god je govor o mjenbenoj sposobnosti bez potanje oznake.

Pitanje ob obsegu pasivne mjenbene sposobnosti nije ni danas podpuno rješeno. Jer je mjenbena obveza strožja od obveze u pravu gradjanskom, to se je nastojalo ovoj mjenbenoj sposobnosti postaviti sad veće sad opet manje granice. Jedni hoće, da samo stanoviti razredi žiteljstva budu mjenbeno sposobni; drugi usvajaju načelo, da je mjenbeno sposoban svatko, tko se je *u obće* kadar pogodbom obvezati; treći opet polaze srednjim putem te drže, da bi *trgovcem* imalo biti bez ograničenja slobodno obvezati se mjenicom, dočim bi valjalo tu pasivnu mjenbenu sposobnost ograničiti kod onih, koji nisu trgovci.

Današnje mjenbeno pravo stoji u pogledu pasivne mjenbene sposobnosti na stanovištu, da je mjenbeno sposoban svatko, tko je u obće vlastan obvezati se pogodbom.[2] Ovoga načela drže se, barem glede mužkaraca, s malimi iznimkami sve civilizirane države.[3] Ovomu

[1] Vidi str. 41 i sl.

[2] Vidi dr. Georg *Cohn:* „Beiträge" str. 49.; *isti:* „Der Entwurf" itd., str. 17.

[3] Mjenbena sposobnost mužkaraca ograničena je napose:

a) u *Rusiji* naredbom od 3. prosinca 1862 Po ovoj naredbi ne mogu se mjenbeno pravno obvezati svećenici svih vjeroizpovjesti, zatim seljaci, koji ne imaju zemljištnoga posjeda, osim ako su ovlašteni baviti se trgovinom, i napokon vojnici nižjega stupnja. — Najnovija osnova mjenbenoga zakona odustaje od svakoga ograničenja, te usvaja načelo, na kojem stoje naš i njem. mjenb. zakon;

b) u *Srbiji* sljedećom ustanovom trgovačkoga prava, koja u §. 77. glasi; „Izuzimaju se od toga samo seljaci, koji se ratarskim poslom zanimaju, prosti vojnici i svi nižega čina od podporučnika garnizonske vojske, žene udate i maloljetnici, ako ovi posljednji (žene i maloljetnici) ne imaju na to propisanog dozvolenja."

c) u *Španjolskoj* i *Portugalu,* te u mjenbenih zakonih onih zemalja, koje se prislanjaju uz španjolsko mjenbeno pravo, odredbom, po kojoj nisu mjenbeno sposobne sve one osobe, koje ne spadaju u red trgovaca.

Digitized by Google

načelu prigovaralo se s mnogih strana poglavito s toga, jer da je njim otvoreno široko polje lihvarskim rukam, i jer da se mnogi ne dozvoljeni poslovi sakrivaju pod krinku mjenbenoga posla.

Što se tiče napose žena, to se one, glede mjenb. sposobnosti, po pozitivnom europskom pravu mogu dieliti u tri skupa: u *prvi* skup spadaju *trgovkinje,* one su svagdje mjenbeno sposobne; u *drugi* skup računaju se *punoljetne* ali *neudate* žene, osim u Francezkoj[1] one su *u pravilu* mjenbeno sposobne; u *treći* napokon skup broje se *žene udate;* u Francezkoj one nisu mjenbeno sposobne, u ostalih državah mogu se one mjenbeno pravno obvezati ili privolom muža (n. pr. u Prusiji, Belgiji, Rusiji itd.) ili bez te privole, prema tomu, da li po odnosnih zakonih mogu upravljati svojim imetkom neovisno od volje svoga muža te se bez njegove privole pogodbom obvezati.[2]

Naš zakon usvojio je u pogledu mjenbene sposobnosti isto načelo, na kojem su osnovani i drugi moderni zakonici a napose njemački,[3] te odredjuje, da je pasivno mjenbeno sposoban svatko, tko god se pravovaljano može obvezati pogodbom. Po ovom pravilu mjenbenoga zakona proteže se mjenbena sposobnost jednako na sve vrsti mjenica, a ne samo na mjenice tezice, kako je to odredjivao zak. čl. XV: 1840 ugarskoga sabora;[4] isto tako daje se ta sposob-

---

Nu ako bi ipak ove osobe usljed trgovačkih operacija trasirale ili prihvatile mjenicu, tada su takove izjave valjane po mjenbenom pravu, ako posjednik mjenice tu okolnost dokaže. Naledje stavljene na mjenicu i po netrgovcih obvezuju indosanta kao jamca;

d) u *Švicarskoj* je doduše glede mjenbene sposobnosti prihvaćeno ono isto načelo, uz koje pristaje i zakon njemački, ali samo pogledom na materijalnu mjenbenu strogost; što se pako tiče processualne mjenbene strogosti, to je ona po čl. 720. stegnuta samo na trgovce i na družtva, koji su uknjiženi u trgovački registar. — Vidi *Schneider:* „D. Schweizerische Obligationen Recht" str. 500;

e) u *Bosnoj* i *Hercegovini* ograničena je mjenbena sposobnost izključivo na trgovce i trgovačka družtva, koji su uknjiženi u trgovački registar (§. 1.)

[1] C. d. c. čl. 113 „La signature des femmes et des filles non negociantes ou marchandes publiques, sur lettres de change, ne vaut, à leur égard, que comme simple promesse".

[2] Vidi *Borchardt* str. 15 i sl., dodatak 27—35.

[3] Artikel 1: „Wechselfähig ist Jeder, welcher sich durch Verträge verpflichten kann".

[4] Zak. čl. XV: 1840 odredjuje u tom pogledu sljedeće:

„§. 8. Pasivna mjenbena sposobnost, t. j. sposobnost, da se netko može mjenbeno obvezati, jest različita prema tomu, da li su mjenice tudje ili mjenice vlastite.

Digitized by Google

nost svim, koji su kadri obvezati se pogodbom a ne samo trgovcem i obrtnikom. Nu i po sadanjem zakonu nisu mjenbeno sposobni svi oni, koji su kadri u obće pravovaljano pogodbu *sklopiti* i time prava teći, već samo oni, koji su kadri pogodbom se pravovaljano *obvezati*. Pitanje, koje se osobe mogu pravovaljano pogodbom obvezati, riešava se po pravilih prava gradjanskoga.

Na temelju tih propisa ne mogu se pravovaljano pogodbom obvezati, ne imaju dakle pasivne mjenbene sposobnosti:

1. Maloljetnici, t. j. osobe koje nisu navršile 24. godinu života,[1] jer se one u obće ne mogu pogodbom valjano obvezati.[2]

Po ustanova obćega gradjanskoga prava nastaje od ovoga pravila iznimka u slučaju §§ 174 i 252 t. j. budi *emancipacijom* maloljetna djeteta, budi *oprostom maloljetnosti* (venia aetatis). Posljedica jedne i druge okolnosti jest ista, kao da je dotični maloljetnik u istinu postao punoljetnim.

Komentatori austrijskoga mjenbenoga prava[3] protežu ove iznimke i na mjenbenu sposobnost, jer tvrde, da ona ne ovisi o *fizičnoj* punoljetnosti; pak s toga drže za mjenbeno sposobne i one maloljetnike, koji su budi emancipirani po § 174 o. g. z, budi dobili veniam aetatis prema propisu § 252 o. g. z.

Prema *samoj stilizaciji* našega mjenbenoga zakona ne bi se, po mojem sudu, ovi posljedci za nas mogli izvoditi: gornji bo paragraf tako je stiliziran, da bi se na njegovu temelju moralo zaključiti, da je za mjenbenu sposobnost potrebita *fizična* punoljetnost, dakle naročito navršena 24. godina. Ponajprije nas na to upućuje stavka druga § 1. mjen. zakona, jer se po toj stavci od fizične puno-

---

§. 9 Tudjom mjenicom, izdavanjem, naledjom, prihvatom ili jamstvom na mjenici, može se obvezati svatko punoljetan, tko je po postojećih zakonih kadar pravovaljanu pogodbu sklopiti Žene naproti, udate i neudate, osim ako su po zakonu protokolirane i na trgovinu ovlaštene, ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti ni u pogledu mjenica tudjih.

§. 10. Trgovci, fabrikanti i obrtnici, koji su već postali punoljetni, te koji su protokolirani kod mjenbenoga suda u smislu 3. poglavja II. diela, mogu bez ograničenja izdavati vlastite mjenice; naproti ne imadu mjenbeno pravne krieposti vlastite mjenice izdane po drugih državljanih".

[1] § 21. o. g. z.

[2] §§ 152. i 244. o. g. z.

[3] Vidi Josef *Kitka* str. 36; dr. Franz *Haimrl* str. 42; dr Th. *Theumann* str. 18; dr. Johann *Blaschke* str. 94.

Digitized by Google

ljetnosti dopušta samo *jedna* iznimka, koja se tu naročito spominje tim što se veli: da nepunoljetne osobe imadu *samo onda,* dakle a contrario u *nijednom drugom slučaju,* pasivnu mjenbenu sposobnost, *ako samostalno tjeraju obrt,* te ako su kod toga *zadovoljile propisom § 2. obrtnoga zakona* t. j. zak. čl. VIII: 1872. zajedničkoga sabora.[1] Dakle bi se činilo, da samo tako zvana *tacita venia aetatis,* o kojoj je takodjer spomena u § 252 o. g. z., daje maloljetniku pasivnu mjenbenu sposobnost.[2]

Na isto tumačenje ovlaštuje nas nadalje i posljednja alineja § 1., u kojoj se odredjuje, da su žene pasivno mjenbeno sposobne *samo onda,* kad navrše 24. godinu života, *pa makar se one po § 2. zak. čl. XXIII: 1874. zajedničkoga sabora inače punoljetnimi smatrale.*[3] A napokon i stilizacija zakona „i u slučaju punoljetnosti", u savezu s predidućom stavkom „nepunoljetni imadu *samo onda* pasilnu mjenb. sposobnost" govori zato, da bi za mjenb. sposobnost imala biti potrebita samo fizična punoljetnost.

Nu premda bi se po slovu zakona jedino ovako mogla tumačiti gornja ustanova § 1., uz sve to se ipak čini, da nije bila

---

[1] § 2. obrtnoga zakona glasi: „Samostalan obrt mogu uz privolu otca, tutora ili tutorstvene oblasti tjerati i maloljetnici, i u tom slučaju razpolažu oni slobodno imetkom svojim". Najnoviji obrtni zakon t. j. zak. čl. XVII: 1884 donekle je u tom pogledu različit te odredjuje u § 2: „Maloljetnici navršivši 18. godinu života, mogu otčevom dotično skrbnikovom, po tutorstvenoj oblasti, potvrdjenom privolom tjerati samostalno obrt i postaju tada punoljetni".

[2] Vidi dr. *Derenčin:* „Tumač k o. aust. gr. zakonu" knjiga I. str. 596.

[3] Zak. čl. XXIII: 1874 ugarskoga sabora glasi:

„§ 1. Neudate žene čim dostignu 24. godinu života postaju punoljetnimi, te stupaju u uživanje svih prava spojenih s punoljetnošću.

§ 2. Svaka žena postaje punoljetna čim se uda bez obzira na njezinu dobu; to pravo ona pridržaje bez obzira, da li je dostignula dobu opredieljenu u § 1. i onda, postane li udovicom, bude li sudbeno od muža razstavljena ili bude li ženitba razriešena."

Da je zakonodavac ovu okolnost naročito naglasio samo u pogledu žena razlogom je, što su u vrieme kad je stvoren ovaj mjenbeni zakon postojali u Ugarskoj pozitivni propisi ob oprostu maloljetnosti samo glede žena.

Propisi čl. XXIII. ugar. sabora u ostalom se ne tiču Hrvatske i Slavonije, jer je ona po nagodi u pogledu privatnoga prava samostalna; kod nas valjaju glede punoljetnosti žena ustanove zakona gradjanskoga, koje su do nekih iznimaka suglasne za oba spola (vidi n. p. §. 174. o. g. z u pogledu emancipacije mužkoga djeteta itd.).

Digitized by Google

nakana zakonodavca mjenbenu sposobnost ograničiti li na fizičnu punoljetnost. Na ovaj zaključak nuka nas zak. čl. XX : 1877 zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora „o uredjenju tutorskih i skrbničkih odnošaja".

Ustanove ovoga zakona nisu doduše u smislu nagodbenoga zakona (zak. čl. I. : 1868 hrvatskoga sabora) obvezatne za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju, nu mi ih, na koliko se odnose na mjen. zakon, moramo ipak smatrati kao veoma važnu okolnost za interpretaciju toga zakona.

U drugoj stavci § 7. zak. čl. XX. veli se naime doslovce: *„Pogledom na pasivnu mjenbenu sposobnost ostaje § 1. zak. čl. XXVII : 1876.* **nepromienjen**; *usljed toga su i prije navršene 24. godine života pasivno* mjenbeno sposobni oni, koji u smislu §§ 4., 5. i 6. ovoga zakona postanu punoljetni".

Ne može dakle biti dvojbe, da se pasivna mjenbena sposobnost nije ni prvobitno smierala ograničiti li na fizičnu punoljetnost, kako bi se to moralo zaključiti iz vrlo nespretne stilizacije gornjega paragrafa, koji bi prema tomu korektno glasio samo onda, da je izostavljena druga i treća stavka te pridržana samo prva, jer bi se onda jedino po ustanova gradjanskoga prava, odnosno u Ugarskoj po ustanova posebnih tamo valjajućih zakona, imalo prosuditi, u kojem se slučaju i maloljetnik može pogodbom obvezati.

U ustalom ne ima sumnje, da je zak. člankom XX : 1876 za obseg kraljevine Ugarske barem prividno preinačena ustanova druge stavke gornjega paragrafa, jer se ovdje naročito veli, da žene imadu mjenbenu pasivnu sposobnost *samo onda* ako su navršile 24. godinu (na koliko ne tjeraju samostalna obrta), dočim se u drugoj stavci § 7. zak. čl. XX : 1876 daje ta sposobnost i za slučaj emancipacije i veniae aetatis *svim* maloljetnikom bez razlike spola dakle i ženam. Uz svu tu preinaku ostaje ipak i u Ugarskoj stavka druga gornjega paragrafa u krieposti u toliko, što zak. čl. XX : 1876 nije dokinut zak. čl. XXIII : 1874, te slučaj punoljetnosti žena, o kojem govori čl. XXIII. ni u buduće im ne daje pasivne mjenbene sposobnosti.

Nas se medjutim ova okolnost ne tiče, jer kao što spomenusmo, za nas valjanosti ne ima ni zak. čl. XXIII : 1874 ni XX : 1876; dosta je, da smo iz zak. čl. XX. upoznali pravu nakanu zakonodavca glede pasivne mjenbene sposobnosti osoba maloljetnih.

Usljed toga moramo, uzprkos vrlo nespretne stilizacije gornjega paragrafa i glede našega zakona pristati uz nazor komentatora austrijskoga prava, te iznimke §§ 174 i 252 o. g. z. protegnuti i

Digitized by Google

na pasivnu mjenbenu sposobnost. Prema tomu se ni kod nas za pasivnu mjenbenu sposobnost ne traži fizična punoljetnost, te će biti pasivno mjenbeno sposobni i oni maloljetnici, koji su punoljetnimi postali budi emancipacijom budi oprostom punoljetnosti (venia aetatis).

Pasivne mjenbene sposobnosti ne imadu nadalje:

2. Osobe punoljetne, u pogledu kojih je sud dopustio i javno oglasio, da se otčinska vlast ili tutorstvo za nje produljiti ima.[1]

3. Osobe biesne, lude i slaboumne, za tim rasipnici, koje je sud za takove proglasio te jih stavio pod skrbničtvo.[2]

4. Gluhoniemi, kojim je nakon dovršene 24. godine na njihov zahtjev sud postavio skrbnika.[3]

5. Nepovlašteni izseljenici nisu po nazoru nekih učitelja mjenbenoga prava, kao Blaschkea i Theumanna, takodjer mjenbeno sposobni, budu li priznani krivimi nepovlaštenoga izseljivanja.[4] Meni se medjutim čini, da ovaj nazor nije opravdan ni za zapadnu polu monarkije, jer ovdje po čl. 4. državv. temelj. zakona od 21. prosinca 1867 (d. z. l. br. 142) sloboda izseliti se nije ograničena drugim, nego vojničkom dužnošću,[5] — a kamo li za polu iztočnu, gdje su mjerodavni propisi zak. čl. 50: 1879 zajedničkoga sabora, o stečenju i gubitku državljanstva. Po smislu i duhu ovoga zakona[6] tvrdimo, da propisi c. patenta od 24. ožujka 1832 kod nas više ne imaju krieposti, te da usljed toga nepovlašteni izseljenici, u koliko jih možebiti po tom zakonu ima, ne gube djelotvorne, dakle ni pasivne mjenbene sposobnosti.

6. Nedopuštena družtva, jer po §. 26. o. g. z. ona nisu sposobna teći prava, te se usljed toga ne mogu pogodbom ni obvezati.

---

[1] §§ 172. i 251. o. g. z.

[2] §§ 21. i 273. o. g. z.

[3] § 275. o. g. z.

[4] Vidi „Dodatak k ob. g. z." br. 13.; naročito pako §. 10. car. patenta od 24. ožujka 1832. ob izseljivanju.

[5] Dr. *Derenčin:* „Tumač k o. g. z." knj. I. svez. II., str. 206 drži, da su ustanove gornjega patenta u nas još sveudilj u krieposti; kasnije medjutim izdani su propisi o stečenju i gubitku državljanstva u iztočnoj poli monarkije, te nam se usljed toga čini, da je prestala i kriepost ustanova ovoga patenta. Vidi: *Pfaff-Hofmann* „Commentar zum österr. allg. bürgl. G." II. str. 23. — *Randa:* „Das Eigenthumsrecht" str. 25 u opazci.

[6] Vidi §. 48. zak. čl. L: 1879.

Digitized by Google

7. Oni, koji su radi zločinstva osudjeni na kazan smrti ili na kazan težke tamnice; imenito ne mogu ovi posljednji dotle, dok jim traje kazan sklopiti za sebe obvezatna posla (§. 27. k, z.).[1]

8. K osobam mjenbeno nesposobnim brojimo još i one osobe, kojim je mjenbena sposobnost oduzeta posebnimi propisi; u ovaj red spadaju napose oni, koji su *položili zavjet redovnički,* te koji usljed toga ne mogu upravljati svojim imetkom.[2] Ako dotični redovnik izstupi iz reda prestaje njegova pasivna mjenbena nesposobnost, nastala s toga razloga. U ostalom valja ovu okolnost svaki put prosuditi prema pravilom odnosnoga reda.

Prepornim se čini pitanje, da li medju osobe, koje nisu mjenbeno sposobne, brojiti valja i *vojnike?* Po dosadanjoj praksi obično se misli, da aktivni i umirovljeni častnici, te momčad boreće se se vojske, tako zvani kombatanti, ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti. Ovaj nazor osniva se na car. naredbi od 3. srpnja 1852 (br. 138 d. z. l.),[3] koja je izdana kao *nadopunjak* k čl. 1. austr. mjenb. reda, te koja je usljed toga još i danas kriepostna u zapadnoj poli monarkije. Nu motreći u nas razvoj mjenbenoga prava za vrieme odkada je uveden dualizam, te uvaživ ustanove zakona glede obranbene sile s druge strane, moramo uztvrditi, da ova naredba u nas više krieposti ne ima; pak budući da za iztočnu polu monarkije nije izašla posebna odredba, koja bi i članovom vojske, bilo linijske bilo domobranske, oduzela pasivnu mjenbenu sposobnost,

---

[1] Po kaznenih propisih valjajućih u zapadnoj poli monarkije i u kraljevini Ugarskoj ne gubi osudjenik osudom djelotvorne dakle ni mjenbene sposobnosti.

[2] U pogledu tih osoba odredjuje izvanparbeni postupnik u §. 182: „Ako tko položi zavjet redovnički, iz kojega potiče po zakonu gubitak slobodne uprave s imovinom, tad će sud postaviti skrbnika za imovinu onu, o kojoj nije bio razredio medju živimi."

[3] Spomenuta car. naredba od 3. srpnja 1852. glasi u izvoru:

„Um den nachtheiligen Folgen vorzubeugen welche aus der unbeschränkten Ausdehnung der Wechselfähigkeit entstehen können, finde Ich in *Beziehung auf den Artikel I.* der, mittelst des Patentes vom 25. Jänner 1850 Nr. 51 des R.-G.-B kundgemachten *Wechselordnung, nach Vernehmung Meiner Minister und Anhörung Meines Reichsrathes* zu bestimmen: Die wirklichen sowohl activen als pensionirten Officiere und die Mannschaft des streitbaren Standes sind nicht wechselfähig. Diese Verordnung hat binnen acht Tagen nach ihrer Kundmachung im Reichsgesetzblatte in Wirksamkeit zu treten, und ist auf früher eingegangene Wechselgeschäfte nicht anzuwenden."

Digitized by Google

to sljedi, da su u onom dielu monarkije, u kojem ima valjanost zak. čl. XXVII: 1876, članovi vojske, glede pasivne mjenbene sposobnosti podpuno ravni ostalomu žiteljstvu.

Uvedenjem mjenb. zakona od g. 1876. stavljeni su izvan krieposti svi zakoni i propisi, koji su do onda postojali u pogledu materijalnoga mjenb. prava, dakle i spomenuta car. naredba od g. 1852., koja je tim više morala stupiti izvan krieposti, jer ona nije izdana po kruni, kao naredba *naravi vojničke*, poput onih što ih izdaje vladar u svojstvu vrhovnoga vojskovodje, već kao *nadopunjak* k čl. 1. mjenb. reda. Dokaz tomu su faktori uz sudjelovanje kojih je ta naredba nastala i mjesto gdje je ona proglašena.

Pa kad bi ova naredba u svoje doba i bila izdana po kruni kao odredba vojnička, ni onda ona danas više kriepostnom biti ne bi mogla, jer po §. 14. zak. čl. XII: 1867, odnosno po §. 54. zak. čl. XL: 1868 zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora, i oni članovi vojske, koji su u službi aktivnoj, podpadaju u svojih gradjanskih odnošajih i obvezanostih, koji se ne protežu na njihovu vojničku službu, pod gradjanske sudove i oblasti; a odredbe glede članova vojske obzirom na njihove državljanske odnošaje, prava i obveze, na koliko se ne tiču dužnosti vojničke, izdavati ima zakonodavstvo dotično odgovorna vlada jedne i druge pole.[1]

Usljed toga ne može biti dvojbe, da je i za vojnike u iztočnoj poli monarkije kriepostan u svih svojih ustanova ovaj mjenbeni zakon, da se mjenbena sposobnost vojnika prosudjivati ima po istih pravilih i načelih kao što i kod drugih državljana, te da pripadnost k aktivnoj vojsci, budi linijskoj budi domobranskoj, nije povod gubitku pasivne mjenbene sposobnosti.[2]

---

[1] U izvedenju ovoga načela, izrečenoga u temeljnih zakonih o zajedničkih poslovih i ob obranbenoj sili, izdan je u zapadnoj poli monarkije zakon od 20. svibnju 1869 (br. 78 d. z. l.) *o djelokrugu vojničkih sudova;* u tom zakonu veli se u §. 9. doslovce: „In bürgerlichen Rechtsangelegenheiten . . . . . unterstehen sowohl die im activen Dienste als auch die ausserhalb desselben befindlichen Militärpersonen und das Aerar in Angelegenheiten des Militärwesens den Civilgerichten".

[2] U tom smislu raztumačilo je i vrhovno zapovjedničtvo kr. hrv.-ugar. domobranstva odlukom svojom od 3. srpnja 1879. br. 1277/pr. odnosnu ustanovu mjenbenoga zakona; u toj se odluci veli: „da je domobranski u aktivnoj službi stojeći častnik, ako je punoljetan, isto tako mjenbeno sposoban i na izdanje, primanje i prenašanje mjenice vlastan kao svaki drugi državljanin, koji je sposoban ugovore sklopiti". Vidi *„Mjesečnik"* br. 6. razdjel A. od g. 1882. str. 364 na kraju.

*

Digitized by Google

U zapadnoj poli monarkije postoje medjutim glede vojnika, obzirom na mjenbenu sposobnost, drugi odnošaji; tamo *nisu mjenbeno sposobni* svi aktivni i umirovljeni častnici i sva momčad boreće se vojske, jer je ovdje spomenuta carska naredba *sastavni dio* mjenb. zakona. Odredba ove car. naredbe proteže se u ostalom samo na *prave* častnike, dakle ne na one osobe, koje imadu častnički karakter; usljed toga su i u zapadnoj poli monarkije pasivno mjenb. sposobni: auditori, vojnički lječnici, intendanti itd. Isto su tako mjenbeno sposobni častnici u pričuvi i oni, koji su izstupili iz vojske, pridržav častnički karakter.

Što se tiče momčadi ne razlikuje doduše spomenuta naredba, da li je ona u aktivnoj službi ili ne; nu pogledom na postojeći ustroj obranbene sile moramo i momčadi, koja se nalazi u pričuvi, priznati pasivnu mjenbenu sposobnost; ne imaju pako te sposobnosti oni vojnici, koji su samo privremeno na dopustu.[1]

U pogledu cislitavskoga domobranstva ne ima u spomenutoj naredbi naravskim načinom nikakove odredbe, a nije mi poznat u tom pogledu niti postupak judikature cislitavske; nu po analogiji mora se tvrditi, da pasivne mjenbene sposobnosti ne imadu samo oni domobranski častnici i vojnici, koji su u tako zvanoj aktivnoj službi ili su umirovljeni, dočim ju imadu oni, koji su u tako zvanom dopustnom staležu (Urlauberstand).

Aktivna mjenbena sposobnost pripada i u zapadnoj poli monarkije svim vojnikom bez razlike.

Napokon brojimo medjn osobe, koje ne imadu pasivne mjenbene sposobnosti i one, *koji neznadu pisati*. O tih osoba vidi daljnju razložbu kod §. 104. mjenbenoga zakona.

Prieporno je, jesu li osobe *sliepe* mjenbeno sposobne? Obično se drži, da te osobe ne imadu mjenbene sposobnosti, jer da sliepac vlastitim osjetilom ne može razpoznati niti što je u izpravi, niti da li je u obće svoje ime podpisao.[2] Budući da po ustanova obćega gradj. prava sliepci ne spadaju medju osobe, koje se pogodbom pravovaljano obvezati nebi mogle, to će se pitanje o njihovoj mjenbenoj sposobnosti imati riešiti po načelu, po kojem odlučiti valja mjenbenu sposobnost onih, koji svoga imena na mjenici nisu kadri podpisati; o tom pako biti će govor kod §. 104.

Osobe, koje su *pod stečajem*, nisu time što su pod stečaj pale izgubile pasivne mjenbene sposobnosti, jer jim se ni jednim zakonom

[1] Vidi *Borchardt* „D. allg. d. W.-O." izdanje 8. str. 14 dodatak 26 u opazci; — *Theumann*, str. 19 i 20; *Resch*, str. 27.

[2] Vidi *Theumann* str. 20 u opazci; *Borchardt* str. 12 dodatak 21.

Digitized by Google

ne oduzimlje sposobnost, da se mogu pogodbom obvezati; one jedino nisu vlastne razpolagati s onom imovinom, koja je pod stečajem.[1] U pogledu pako one imovine, koja ne spada u stečajnu masu,[2] imadu kridatari pravo podpune dispozicije.[3]

U red osoba, koje imadu pasivnu mjenbenu sposobnost, moramo uvrstiti ne samo osobe *fizične* nego i osobne *zajednice*, bile one udruge, zadruge ili družtva, spadale one u kategoriju juristićnih osoba ili ne, jer se i one mogu po svojih zastupnicih pogodbom obvezati.

Osobe, koje stoje pod otćinskom vlašću, ili pod tutorstvom odnosno skrbništvom, ili koje s drugoga kojega razloga ne mogu razpolagati svojom imovinom, ako i nisu same za sebe mjenbeno sposobne, mogu ipak posredovanjem svojih pravovaljanih zastupnika biti mjenbeno-pravno obvezane.

O zastupnicih kod mjenbenih posala biti će govora kod § 105.

U pogledu žena stoji naš zakon na istom stanovištu kao što i u pogledu mužkaraca, te daje pasivnu mjenbenu sposobnost *svim ženam* bez razlike, ako su samo kadre obvezati se pravovaljano pogodbom.

Do sada navedena načela u pogledu mjenbene sposobnosti tiču se samo ovozemaca, jer se mjenbena sposobnost inozemaca imade u pravilu prosuditi po zakonih one države, kojoj dotični inozemac kao podanik pripada[4]

Bude li osoba, koja ne ima pasivne mjenbene sposobnosti, ipak na mjenicu napisala kakovu mjenbenu izjavu, tada na temelju ovakove izjave po dotičnu osobu ne može nastati mjenbeno-pravne obveze. Ova posljedica nastaje pogledom na svakoga kasnijega mjenbenoga vjerovnika, a ne samo obzirom na onoga, na koga je mjenbeno nesposobna osoba mjenicu neposredno preniela.

Budući se pasivna mjenbena sposobnost temelji na zakonu, to ne će izjava mjenbeno nesposobne osobe biti od mjenbeno-pravne valjanosti ni onda, bude li ona izrikom izjavila, da hoće jamčiti mjenbeno pravo, ili da se odriće svakoga prigovora u pogledu mjenb. sposobnosti. Isto tako ne će po mjenbeno nesposobnu osobu nastati mjenbeno-pravne obveze ni onda, bude li se ona hotice, dakle u prevarnoj nakani, izdavala za mjenbeno sposobnu.

---

[1] § 62. stečaj. reda.
[2] § 63. stečaj. reda.
[3] Vidi *Borchardt* str. 14 dodatak 24.
[4] Vidi razložbu kod § 95.

Digitized by Google

Buduć da zakon mjenbeni riešava samo pitanja, koja se tiču obveze mjenbeno-pravne, to se ima prosuditi po načelih gradjanskoga prava, da li u pojedinom slučaju, na temelju izjave osobe mjenbeno nesposobne, nastaje gradjansko-pravna obveza. To će u pravilu biti uvjek onda, kada nesposobnost mjenbena ne počiva na nesposobnosti obvezati se pogodbom u obće već na drugom kojem posebnom razlogu n. p. kod osoba, koje se ne mogu mjenbeno-pravno obvezati, jer ne znadu pisati itd.

Za prosudjivanje mjenbene sposobnosti ili nesposobnosti stanovite osobe mjerodavno je ono vrieme, kad je u promet predana mjenica s podpisom ove osobe. Ako je s toga izdatnik mjenice, indosatar, poruk itd., u to vrieme bio mjenbeno sposoban, to će on ostati mjenbeno-pravno obvezanim pa makar usljed okolnostih kasnije nastalih postane osobom mjenbeno nesposobnom; ako naproti on u to vrieme nije bio mjenbeno sposoban, to nije mjenbeno obvezan ni onda, ako kasnije postane mjenbeno-sposobnim.

§. 2.

Ako se na mjenici kojoj nalaze izjave osoba, koje ne imadu pasivne mjenbene sposobnosti, to ova okolnost ne ima nikakova upliva na valjane obveze ostalih.

Posljedicom naravi mjenice i mjenbene obveze, kako ju gore razložismo,[1] jest, da je mjenbena izjava svake pojedine osobe, izjavljena na mjenici, posve samostalna i neovisna od mjenbene izjave drugih osoba.

Pogledom na ovo načelo odredio je zakon mjenbeni gornju ustanovu, po kojoj osobe pasivno mjenbeno sposobne ostaju mjenbeno-pravno obvezanimi i onda, ako se na istoj mjenici nalaze izjave takovih osoba, koje ne jamče mjenbeno-pravno, jer ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti.

Zakon dakle dopušta, da na jednoj te istoj mjenici mogu biti podpisi osoba mjenbeno *sposobnih* i mjenbeno *nesposobnih*,[2] ali obstanak ovih posljednjih ne upliva ni malo na obvezu onih prvih.

---

[1] Vidi gore str. 41 i sl.

[2] Austrijski mjenbeni zakon spominje, po zakonu njemačkom, u čl. 3. dvie kategorije osoba mjenbeno nesposobnih; on spominje još i takove osobe, koje se *s podpunim uspjehom* ne mogu mjenbeno-pravno obvezati, t. j. proti kojim nije bio dozvoljen mjenbeni zatvor. Nu odkada je u zapadnoj poli monarkije zakonom od 4. svibnja 1868

Digitized by Google

Ako dakle izdatnik mjenice ne bude imao pasivne mjenbene sposobnosti, to će takova mjenica, bude li inače imala sva zakonom propisana svojstva, ne samo biti valjana, nego će na temelju ove mjenice biti mjenbeno-pravno obvezani: prihvatnik, indosanti, mjenbeni poruci itd., riečju, sve osobe, kojih se podpisi nalaze na mjenici, ako su one samo mjenbeno sposobne. To isto vriedi i za slučaj onaj, budu li prihvatnik, indosant, mjenbeni poruk ili počastni prihvatnik itd. osobe, koje ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti.

Dio II.

O tezici.

Kao što u uvodu razložismo nastaju mjenbene obveze podpisom na posebnoj pismenoj izpravi, koja se nazivlje „mjenicom“, ili kako ju neki zovu „mjenbenicom“, za razliku od same mjenbene obveze, koja se isto tako često nazivlje „mjenicom“, i od mjenbeno-pravne strogosti, koja se takodjer krsti istim imenom. Mi ćemo izraz *„mjenica“* rabiti u najnaravnijem i najobćenitijem značenju, t. j. smatrati ćemo ju kao pismenu izpravu ili kao papir, koji odgovara pojmu, kako ga u početku ovoga spisa označismo.[1]

Običaj je mjenice dieliti u različite vrsti; razlog toj diobi leži stranom u samoj mjenici, a stranom i u okolnostih, koje leže izvan nje. Najglavnija, i po našem mjenbenom zakonu najvažnija, dioba mjenica jest razdjelba u mjenice *trasirane,* — tezice, i u mjenice *vlastite.*

Zakon naš razpravlja o *tezica* u dielu II., a o mjenica vlastitih u dielu III.

---

br. 34 d. z. l. dokinut zatvor mjenbeni, prestala je ova razlika. U kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji dokinut je mjenbeni zatvor zak. čl. VIII : 1870 hrvatskoga sabora. Ugarski zakon od g. 1840 nije u obće ni govorio o zatvoru mjenbenom. Po mjenbenom zakonu za *Bosnu* i *Hercegovinu* jamči mjenbeni obvezanik za mjenbene obveze ne samo svojom imovinom nego i *svojom osobom.* Usljed toga je ovdje za mjenbene obveze dozvoljena ne samo realna nego i *personalna* exekucija, te se po zakonu bosanskom, akoprem on to naročito ne spominje, može razlikovati i ova posebna kategorija osoba mjenbeno nesposobnih t. j. osobe takove, proti kojimi ne ima mjesta personalnoj eksekuciji kao što su n. p. udruge, družtva itd.

[1] Vidi str. 5.

Digitized by Google

Mjenice *tezice* jesu one, u kojih trasant označuje naročito i izrikom onu osobu, koja će u mjestu označenom za izplatu mjenbenu svotu izplatiti; a mjenice *vlastite* jesu one, u kojih izdatnik, *ne označiv napose te osobe, izrično* obećaje, da će mjenbenu svotu *glavom* platiti. Prema tomu razlikuje se jedna vrst mjenica od druge po svojoj formi tako, da mjenice tezice glase „platite", a mjenice vlastite: „platiti ću".

Veći dio učitelja mjenbenoga prava nalazi u tezici platežni nalog (mandatum solvendi), koji izdaje izdatnik mjenice trasatu, da mjenicu plati. Nu jer je trasat vlastan ne samo mjenicu platiti nego ju i prihvatiti, to se ukazuje u tom činu neka oprieka, naime prekoračenje naloga. Da se ta oprieka rieši, nastoje učitelji mjenbenoga prava različito ju raztumačiti, najjasnije ju razlaže Unger.[1] On drži, da i kod mjenica i kod naputnica postoji *dvostruki mandat,* nalog *na izplatu (mandatum ut solvat)* i ujedno nalog *na prihvat (mandatum ut promittat).* Trasat, koji prihvati mjenicu, radi dakle sasvim u smislu naloga.

Po našem shvaćanju mjenice ne ima medjutim u tezici nikakova naloga. Ako u pojedinom slučaju možebiti i postoji kakav nalog, što ga izdaje izdatnik trasatu, to se ovaj nalog ne osniva nipošto na *samoj mjenici,* već možebiti na ubavjestnom pismu ili na drugih okolnostih, koje za mjenbenu obvezu samoga prihvatnika nisu od upliva, te koje se obično iz same mjenice ne vide.

Imenovanje trasata po izdatniku mjenice ne znači ništa drugo nego *oznaku osobe* ili *firme,* koja će, na mjestu označenom za izplatu, mjenicu izplatiti u vrieme kada ona dospije.[2] Ovo je po našem sudu jedna od najbitnijih razlika medju tezicom i trgovačkom naputnicom, o kojoj govori zakon trgov. u §§ 291—294 i § 298.

---

[1] Vidi dr. Joseph *Unger:* „Die rechtliche Natur der Inhaberpapiere". Leipzig 1857, str. 79.

[2] Vidi dr. *Siebenhaar:* „Prüfung der Wechselrechtstheorien" u njegovom: „Archiv für deutsches Wechselrecht", svezak XVI. str. 165. Isto tako ne drži ni W. *Hartmann,* da je u tezici platežni nalog, on veli ibid. na str. 146 „ihrem rechtlichen Wesen nach ist die Tratte kein Auftrag, keine Anweisung, sondern sie begründet einen selbstständigen, in der Form bestehenden und durch dieselbe bedingten, unabhängigen, nicht aus der Person des Ausstellers hergeleiteten, daher dem Widerrufe desselben nicht unterworfenen Anspruch des Inhabers auf Geltendmachung und Uebertragung derjenigen Rechte, deren Träger die Wechselurkunde in ihrem äussern sichtbaren Inhalte ist".

Digitized by Google

Iz prispodobe zakona trgovačkoga sa zakonom mjenbenim upoznati će se ostale razlike medju naputnicom i tezicom; na ove razlike brojimo primjerice okolnost onu, da iz podpisa stavljenog na naputnicu ne nastaje obveza mjenbeno-pravna, već trgovačko-pravna, koja se u pogledu mnogih okolnostih prosudjuje takodjer po ustanova prava mjenbenoga;[1] da naputnica trg. mora glasiti po naredbi; do ona može glasiti ne samo na svotu novca nego i na vrjednostne papire i druge zamjenive stvari; da izdatnik naputnice ne jamči za prihvat njezin, te da usljed toga kod trgov. naputnice ne ima mjesta ni protestu ni regresu radi neprihvata.

Po *svojoj formi* najviše je mjenici nalik ona trgov. naputnica, koja glasi na stanovitu svotu novca, te se na oko od nje razlikuje samo tim, što u njoj mjesto rieči „mjenica" dolazi izraz „naputnica".

Ista načelna razlika postoji i medju tako zvanimi checki (cheque, check, chèque), koji po svojoj naravi takodjer nisu drugo nego li naputnice.[2] Ove vrsti naputnica nisu opredieljene za prihvat te su vezane na kratke rokove. U Englezkoj ravan je check posve domaćoj mjenici tezici, koja glasi na vid.[3] Isto tako izjednačeni su u bitnosti s mjenicom checki u Francezkoj (zakonom od god. 1874), u Belgiji (zakonom od god. 1873), u Švicarskoj (ustanovami obveznoga prava čl. 830—837) i u Italiji (čl. 338—343 trg. zak.).

U savezu s razdjelbom mjenica u mjenice tezice i u mjenice vlastite stoji i razdjelba njihova u mjenice *tudje*[4] i mjenice *vlastite,* nu ona nipošto nije identična s onom prvom. Mjenice *tudje* jesu i one mjenice, u kojih su izdatnik i trasat osobe pravno i fizično različite. Buduć pako izdatnik može mjenicu tako udesiti, da u njoj ne izjavi izrično, da će on glavom mjenicu platiti, dakle da ne upotriebi formule

---

[1] Vidi § 298. trg. zak.

[2] Vidi F. *Mittermaier* u Goldschmidtovom Zeitschrift f. d. ges. Handelsrecht, svez. X. str. 1 i sl.; svez. XVII. str. 124; svez. XX. str. 112; svez. XXI. str. 148; svez. XXIII. u prilogu str. 142 i sl.; — *Wächter* „Encyclopädie" str. 170 i sl.

[3] Vidi novi englezki mjenbeni zakon od g. 1882. Treći dio u odsjecih 73—82 sadržaje posebne ustanove o toj vrsti naputnica. Napose glasi odsjek 73: „Check je mjenica trasirana na kojega bankira a plativa po nalogu. — Propisi ovoga zakona ustanovljeni za mjenice vriede i za checke, osim ako je u ovom dielu što drugo ustanovljeno".

[4] Mjenice *tudje* zovu se u ostalom kadšto i one mjenice, koje su trasirane u inozemstvu, pak i one, koje se imadu platiti na mjestu različnom od onoga, na kojem stanuje remitent.

Digitized by Google

„platiti ću“, već da napose imenom ili firmom svojom označi sebe kao trasata t. j. kao osobu, koja će platiti mjenicu na mjestu izplate, to sljedi, da je pojam mjenice *tezice* širji od pojma mjenice tudje, jer pod onu prvu vrst spadaju i takove mjenice, u kojih izdatnik sama sebe navodi kao trasata; takove se mjenice nazivlju *trasirane vlastite* mjenice. Usljed toga su sve tudje mjenice tezice, a vlastite samo onda, ako su ujedno i trasirane.[1] Zato nam se čini sgodnije, da se mjenice ni ne diele na mjenice *tudje* i na mjenice *vlastite,* već da se u oprieku s tudjimi mjenicami stavljaju mjenice *trasirane vlastite,* a jedna i druga vrst, da se smatra podrazredbom mjenica tezica. Prema tomu bila je glavna razredba mjenica u mjenice *tezice* i u mjenice *vlastite,* a daljnja razredba tezica bila bi u mjenice *tudje* i *trasirane vlastite.*

Pokraj spomenute glavne razdjelbe mjenica u mjenice tezice i u mjenice vlastite, djele se one u različite vrsti; ova je razdjelba u ostalom samo podredjene vriednosti. Mi ćemo od tih vrstih spomenuti samo one, o kojih ne ima napose govora u našem mjenbenom zakonu; glede ostalih vrstih upućujemo čitatelja na dotična mjesta ovoga spisa.

Mjenice mogu biti:

1. *Mjestne* i *udaljene* (Platzwechsel, Distanzwechsel). *Mjestne* mjenice zovu se one, kod kojih je mjesto izdatbe i mjesto izplate jedno te isto; tamo pako gdje nastaje protivna okolnost postoje mjenice *udaljene.* Naš mjenbeni zakon dozvoljava isto onako kao što i zakon njemački uporabu jedne i druge vrsti, te ne čini u pogledu uporabe mjenbenoga prava medju njimi nikakove razlike. Samo kod trasiranih vlastitih mjenica zahtjeva zakon, da budu mjenice udaljene.

2. *Naručene mjenice* (Commissionstratten) jesu takove mjenice, kod kojih izdatnik mjenicu izdaje na račun treće osobe. Ova okolnost obično se vidi već iz same mjenice, jer se kod oznake valute stavlja dodatak „prihvatite“ ili „izplatite mjenicu na račun N-ov“. Trasat doznaje iz ovoga dometka, da je mjenica izdana na račun treće osobe, kod koje mu valja tražiti eventualnu podmirbu. Buduć da se ovakovom oznakom u ničem ne mienja obveza osoba označenih na mjenici, te buduć da se odnošaj medju naručiteljem i izdatnikom, te medju onim prvim i prihvatnikom i onako ne prosu-

[1] Vidi §. 5. m. z.

Digitized by Google

djuje po pravu mjenbenom, već po pravu gradjanskom, to mjenbeni zakon ni ne spominje ove vrsti mjenica.

3. Mjenice *neposredne* i mjenice *posredne* (Wechsel von der Hand, und gemachte Wechsel). Mjenica *neposredna* (cambium manuale) jest ona, koju prenositelj nije dobio od treće ruke već ju je sam izdao. Prenositelj taj može biti ne samo izdatnik, nego ujedno i indosant u slučaju onom, kad je mjenica izdana po vlastitoj naredbi, jer je indosant u tom slučaju ujedno i izdatnik. *Posredna* mjenica jest ona, koju je prenositelj sam dobio od treće koje osobe. Jedna te ista mjenica može dakle biti i posredna i neposredna; indosirana mjenica ne mora uviek biti i mjenica posredna, kao što biva kod mjenice po vlastitoj naredbi, ali svaka posredna mjenica uvjek je mjenica indosirana. U trgovačkom prometu milije su mjenice posredne, jer je sigurnost mjenbena kod njih veća, budući da se na takovoj mjenici nalazi više mjenbenih obvezanika.

4. *Privremena* mjenica (Interimswechsel); ona može biti mjenica tezica i mjenica vlastita.[1]

5. *Mjenice adresirane,* bile one mjenice vlastite ili mjenice tezice, jesu takove mjenice, na kojih se nalazi nuždna adresa.

6. Mjenice *kratke* i mjenice *dugačke. Kratke* mjenice jesu one, kod kojih je rok dospjelosti napram danu izdatbe ustanovljen na kratko vrieme; a bude li odredjeno protivno od ovoga, tada se ovakove mjenice zovu mjenice *dugačke.* U ostalom nije svagdje jednako ustanovljen rok, da se mjenica uzmogne smatrati kratkom ili dugom. Tu odlučuje običaj trgovački. Obično se uzimlje, da je mjenica kratka, kojoj od dana izdatbe do dana dospjelosti nije ustanovljeno preko tri nedjelje dana.[2] Na prvi je pogled jasno, da se u trgovini radje gledaju mjenice s kratkim rokom. Obe ove vrsti mjenica mogu biti mjenice tezice ili mjenice vlastite.

7. Mjenice *dobre* i mjenice *loše.* Mjenice *dobre* jesu takove, kod kojih su mjenbeni obvezanici osobe, koje uživaju dobar kredit, a protivne od ovih jesu mjenice loše.

8. *Depozitne mjenice* jesu one, koje se izdavaju pogledom na deponiranu svotu novca; one mogu biti i mjenice tezice i mjenice vlastite. Najobičniji slučaj kad se izdaje ovakova mjenica jest, kad

---

[1] Vidi str. 8 u opazci.

[2] Ne slažem se s nazorom dr. *Wintera,* da su *kratki papiri,* dakle i kratke mjenice, oni, koji glase 14 dana *poslje vida* ili na još kraće vrieme, jer može biti kratkom mjenicom i ona, koja nije mjenicom pokaznom. — Vidi dr. *Winter* str. 18.

Digitized by Google

netko gotov novac, za koji drži da mu u vlastitom stanu nije dobro spravljen, preda u pohranu trećemu komu, a ovaj mu o toj spravljenoj svoti izda mjenicu.

I. Potrebštine mjenice.

Budući da je mjenica pismena izprava, na temelju koje nastaju mjenbene obveze, te budući da je ona kao takova samostalnim predmetom prometa, to je od neobhodne nužde, da se svaka izprava za koju izdatnik hoće, da u istinu bude mjenicom, u svojem vanjskom obliku doista ukaže kao takova. Taj vanjski oblik mjenice ustanovljen je ponajprije običajem, prema naravi same mjenice i prema svrsi mjenbenoga prometa. Nu baš uz pripomoć toga običaja uvukoše se u sadržaj mjenice i takove okolnosti, koje niti su potrebite prema naravi i zadatku mjenice, niti su nuždne za prosudjivanje mjenbenih prava i obveza.

Da se povodom tim u mjenbeni promet ne uvuče nesigurnost, a tim donekle i ne zaprieči sama uporaba mjenica, bilo je od potrebe, kad se je stalo kodificirati mjenbeno pravo, da se u samom zakonu ustanove one sastavine, koje imati mora svaka izprava, za koju se hoće, da u istinu bude mjenicom. Takove sastavine nazivlju se bitnimi „potrebštinami“ mjenice, jer se odnosna izprava, u kojoj ne budu navedeni svi zakonom odredjeni zahtjevi, ne može smatrati mjenicom. Povrh ovih bitnih „potrebština“ može doduše u mjenici biti navedeno i drugih okolnostih, koje ne spominje pozitivno pravo Premda je oznaka ovih okolnostih u mnogom pogledu vrlo koristna, to ipak one nisu nuždne za pravnu valjanost mjenice. Da se medjutim postigne svrha mjenbenoga instituta, mora svako mjenbeno zakonodavstvo kod ustanova tih „potrebština“ polaziti s toga stanovišta, da s jedne strane u mjenici navedene budu sve one okolnosti, koje su obzirom na promet i narav mjenice od potrebe, a s druge strane, da izostavi sve ono, što bi moglo štetno biti po sigurnu. brzu i udobnu uporabu mjenica.

Ustanovljujuć zakon bitne „potrebštine“ mjenice nije odredio kakav format mjenica imati mora, a ne opredieljuje ni materijala, kojim se ona pisati ima, jer se po sebi razumieva, da će jedna i druga okolnost vazda biti takovom, da mjenica bude sposobna za promet. Zato ne može biti dvojbe o tom, da mjenica može biti naštampana ili litografirana, samo će ona mjesta u mjenici, glede kojih zakon to izrično traži, morati biti napisana. Nu jer se kod uporabe takovih

Digitized by Google

formulara nikada ne štampa odnosno ne litografira čitava mjenica, već se ona mjesta, koja kod različitih mjenica različito glase, ostave prazna, da ih izdavatelj po volji izpuni, to će on, da ne pruži prilike krivotvorenju morati gledati na to, da sve praznine pomno izpuni bilo riečmi bilo posebnimi crtami. Ujedno je sgodno pripaziti na to, da se na kraju svake linije pojedine rieči ne prekidaju.

Materijal, na kojem je mjenica napisana, u pravilu je papir, ali ne ima zaprieke, da mjenica bude napisana na pergameni, na platnu itd. Isto ovo vriedi i o materijalu, kojim se mjenica piše.

Kao glavno pravilo kod uporabe formata i materijala mjenice može se smatrati načelo, da kod uporabe jednoga ili drugoga ne smije nastati dvojba ob ozbiljnosti onoga, koji rabi dotični format ili materijal, da u istinu hoće izdati mjenicu, dotično da kani preuzeti mjenbenu obvezu. Upravo zato možemo si pomisliti slučaj, imenito ako izdatnik ne će, da mjenica dodje u promet, da ova bude napisana na daski, ili da bude pisana kredom ili olovkom. Ne ima razloga pobijati valjanost takove mjenice, ako samo bude bezdvojbena i jasna ozbiljna volja mjenbenih interesenta.[1]

Kojim se redom na mjenici imadu napisati bitne „potrebštine" mjenice u stvari ne odlučuje, premda se je već običajem i ova okolnost ustanovila. Zakon nabrajajuć te potrebštine, drži se sljedećega reda:

§. 3.

Bitne potrebštine tezice jesu:

1. naznaka kao mjenica, koja se u sam kontekst mjenice ima uzeti, ili ako je mjenica izdana u jeziku ne magjarskom, izraz jezika ne magjarskoga, koji onoj naznaki odgovara.

Ovom zakonskom ustanovom odredjuju se: a) da se svaka izprava, za koju izdatnik hoće, da bude mjenicom, mora označiti „kao mjenica"; b) da se taj izraz staviti mora u sam kontekst izprave; i c) da izraz taj mora biti izražen u onom istom jeziku, u kojem je napisana ciela mjenica.

Ad a). Potreba, da se mjenica naročito označi kao takova, ne leži doduše u samoj njezinoj naravi,[2] nu sigurnost prometa

[1] Vidi *Siebenchaarov* arkiv, svez. 5, str. 366.

[2] Premda veći dio država u svom pozitivnom pravu smatra bitnim uvjetom za valjanost mjenice oznaku „kao mjenica", tako n. pr. najnoviji talijanski, švicarski i skandinavski zakoni te najnovija ruska

Digitized by Google

s mjenicami odlučno zahtjeva, da već na prvi mah i onaj, koji nije vješt mjenbenim poslovom, dotičnu izpravu upozna kao mjenicu. Ovo je tim potrebitije, jer se mjenbena obveza bitno razlikuje od drugih obveza, i jer imade trgovačkih papira, medju koje poglavito brojimo trgovačke naputnice, koji se u vanjskoj svojoj formi, imenito onda, ako glase na svotu novca, od mjenice u ničem re razlikuju. Najsigurniji put, da se izbjegne svakoj bludnji, te da se već na prvi mah predoči svim, koji takovu izpravu podpisuju, da se obvezuju mjenbeno pravno, jest onaj, kojim udara naš zakon i najveći dio modernih zakona, t. j. da se mjenica označi kao takova. Ova oznaka ima se označiti riečju „mjenica"; mjesto te rieči mogao bi se dozvoliti jedino još takav izraz, koji ne samo u svom unutarnjem značenju nego i svojom vanjskom formom ovomu izrazu *podpuno* odgovara. Zato dopuštamo, da se dotična izprava valjano označiti može mjesto riečju „mjenica" i izrazom „mjenbeno pismo", „mjenbena izprava",[1] jer ne može biti sumnje, da svi ti izrazi znače jedno te isto, te da se pod riečju „mjenica" već po sebi razumieva, da je ona pismena izprava ili ako je komu volja pismo. Ne slažemo se medjutim s onimi, koji dopuštaju, da se mjesto rieči „mjenica" mogu rabiti izrazi drugi, koji sadržajem i vanjskim izražajem svojim ne odgovaraju posve toj oznaci; zato držimo, da niti će se moći rabiti rieč „tezica", niti *same za sebe,* u trgovini običajne rieči „Prima", „Secunda" itd., niti „mjenbena zadužnica", niti po „mjenbenoj strogosti" itd.[2]

---

osnova, to ipak imade i takovih država, u kojih se mjenbena klauzula ne smatra bitnim zahtjevom, tako napose ondje, gdje je Code de commerce izvorom prava. Imenito stoji na ovom stanovištu i Belgija u svom najnovijem pravu a isto tako ne zahtjeva se ni po englezkom ni po sjevero-amerikanskom pravu ta oznaka kao bitni uvjet za valjanost mjenice.

Švicarsko obvezno pravo (čl. 838—842) ne smatra takodjer nevaljanimi one izprave, koje imadu sve bitne sastavine mjenice, ali im samo manjka rieč „mjenica"; takovi papiri uzporedjeni su posve s mjenicami, samo se na nje ne uporavljuje procesualna mjenbena strogost niti ustanove zakona o prihvatu. Nu i ovakovi papiri da budu imali ovo svojstvo, moraju glasiti izrikom „po naredbi." Vidi *Schneider* str. 582 i sl.

[1] Vidi „Protocolle zur Berathung der A. D. W.-O." str. 233.

[2] Protivnoga je nazora barem donekle *Kitka* (str. 251), a napose *Blaschke* (str. 55); za podkriepu svoje tvrdnje navodi ovaj posljedni ne samo način, kojim je nastala ova ustanova, nego i samu stilizaciju dotične zakonske ustanove, u kojoj da se ne veli, da se ima upotriebiti

Digitized by Google

Ad b). Da se izraz „mjenica“ upotriebiti ima u samom slogu mjenice, da nije dovoljno upotriebiti tu rieč samo kao nadpis dotične izprave, te napokon, da nije zadovoljeno odredbi zakona ni onda, ako se oznaka „mjenica“ spomene gdje drugdje na samoj izpravi, ali izvan samoga sloga, — o tom po našem zakonu, kraj tako jasne stilizacije dvojbe biti ne može. Usljed toga je suvišna svaka prepirka, koja bi se u tom pravcu možebiti mogla poroditi. Stilizacija mjenice udešena je medjutim već običajem tako, da svaka mjenica počimlje riečmi: „Platite na ovu mjenicu“ ili „Platiti ću na ovu mjenicu“. —

Ad c). Da mjenica napisana biti može u kojem god jeziku, o tom nebi smielo u obće ni biti dvojbe, kad to i nebi sljedilo iz same, inače vrlo nespretne, stilizacije zakona; tu se naime dopušta, da mjenica može biti izdana i u jeziku nemagjarskom.[1]

Moglo bi samo nastati pitanje: može li se mjenica izdati i na jeziku židovskom sa slovi židovskimi? Buduć da zakon mjenbeni ne izuzimlje niti jedan jezik, te budući se je moglo očekivati, da bi zakonodavac izrikom bio spomenuo, da mjenice izdane na jeziku židovskom ne imadu mjenbeno pravne valjanosti, kao što se to naročito izriče u §. 2. zak. čl. VI: 1844 ugar. sabora, to smo ovlaš-

---

rieč „mjenica“, već „naznaka kao mjenica;“ a u drugoj pako stavci, gdje se govori o mjenici, koja je izdana u tudjem jeziku, da se ne kaže, da se ima rabiti izraz koji odgovara *„onoj rieči“*, već „onoj naznaki“. Ovoj argumentaciji ne možemo prigovoriti u toliko, u koliko dopuštamo, da se rieč „mjenica“ izključivo ne mora rabiti, ali se ne slažemo s njom, u koliko ona može biti razlogom, da se njom dozvoli uporaba takovih izraza, koji ili ne odgovaraju svrsi, s bog koje je zakon gornju ustanovu odredio, ili *podpuno* ne označuju ono, što se izrazom „mjenica“ hoće da rekne. Zato ne držimo dostatnim izraz „tezica“, niti izraz „mjenbena zadužnica“.

[1] Buduć da se u smislu zak. čl. I. 1868 svaki zajednički zakon izdati ima za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju u hrvatskom izvorniku; buduć je nadalje istim zakonom kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji zajamčena podpuna uporaba hrvatskoga jezika, te buduć da usljed toga, kad se zakoni zajednički i nebi morali izdavati u hrvatskom originalu, u tih zakonih hrvatskomu jeziku pravno pristoji podpuna jednakost s jezikom magjarskim, to se je u hrvatskom tekstu mjenbenoga zakona ili imao spomenuti mjesto jezika magjarskoga jezik hrvatski, ili je trebalo u jednom i drugom izvorniku svaku spomen posebnoga jezika izostaviti. Ovo se je moralo tim više učiniti, jer je vrlo nespretno kad se tvrdi, da na bitne potrebštine spada *„naznaka kao mjenica“*, pak onda se nastavlja: „ili ako je mjenica izdana u jeziku *nemagjarskom*, izraz nemagjarskoga jezika koji toj oznaci odgovara“. —

Digitized by Google

teni zaključiti, da bi u nas morale imati pravnu valjanost i mjenice izdane na jeziku židovskom. Ovomu se tumačenju doduše opiru dekreti dvorske kancelarije od 22 listopada 1814. i 4. ožujka 1846., u smislu kojih je u obće nevaljanom svaka izprava pisana židovskimi slovi, a podpisi obavljeni ovim pismom smatrati se imadu samo ručnim znakom

Meni se međutim čini, da se uporaba ovih dvorskih dekreta na mjenbene poslove opravdati neda, jer je mjenbeni zakon kasnije izdan od spomenutih dvorskih dekreta, te su njim izvan krieposti stavljeni svi dosadanji propisi na koliko se tiču mjenica. Ovo se stanovište tim više uvažiti ima, jer su ustanove odnosnih dvorskih dekreta u očitoj oprieci s našim mjenbenim zakonom, koji valjanost mjenice ne samo neovisnom čini od uporabe stanovitog pisma i jezika, već stilizacijom svojom u točki 1. ovoga paragrafa dopušta, da se može kod mjenice rabiti svaki „nemagjarski" jezik.

U ostalom kriv je nazor onih, koji tvrde, da se podpisi sa židovskimi slovi na mjenica imadu smatrati kao rukoznaci, jer su rukoznaci samovoljni znaci a ne mogu se pod njimi razumjevati slova i u obće znakovi, koji spadaju u stanoviti točno opredieljeni alfabetički sustav. Obzirom na to smatraju mnogi austrijski sudovi, da spomenuti dvorski dekreti ne imadu glede mjenica valjanosti ni u Cislitaniji, dočim naša sudačka praksa drži, da se još i danas po tih dekretih prosudjivati imadu podpisi sa židovskimi pismeni, pak s toga ne priznaje valjanosti mjenicami, na kojih je tim pismom podpisan podpis mjenbenoga obvezanika.[1]

Bila u ostalom mjenica pisana u kojemgod jeziku, svakako se zahtjeva, da oznaka dotične izprave „kao mjenica" napisana bude onim izrazom, koji u odnosnom jeziku toj oznaci odgovara.[2] Bude li s toga mjenica izdana u jeziku hrvatskom, morati će se upotriebiti rieč „mjenica"; ako u njemačkom rieč „Wechsel", ako u talijanskom rieč „lettera di cambio" itd. Ne će biti s toga valjanom mjenicom izprava. koja bi glasila „platite na ovaj Wechsel itd."

---

[1] Vidi *„Mjesečnik"* od g. 1880. str. 132, od g. 1883. str. 215, zatim str. 381 - 384; *Borchardt* str. 512, dodatak 913; *Theumann* str. 29 u opazci; protivnoga je nazora *Blaschke* na str. 54, jer drži, da se mjenica može pisati i podpisati i sa židovskimi slovi.

U Njemačkoj se takodjer priznaje za mjenice valjanost židovskomu pismu. Vidi *Wächter:* „D. W.-R." str. 136.

[2] Vidi *„Mjesečnik"* od g 1884. str. 191.

Digitized by Google

2. naznaka novčane svote, koja se platiti ima. Ako se iznad svote mjenbene ugovore još i pripadci, takav se ugovor smatra kao da nepostoji;

Narav mjenice nuždno zahtjeva, da ona glasi na novčanu svotu, te da se usljed toga izključi svako drugo obećanje, glasilo ono na stanovitu količinu zamjenivih stvarih ili na što drugo. Izraz novčana svota ima se rabiti u običnom znamenovanju, te se pod tim izrazom jedino razumieva novac, bez obzira je li to novac kovani ili papirni. Usljed toga ne će mjenica moći glasiti niti na vriednostne papire, niti na stanovitu količinu dragocjenih kovih, niti na opredieljenu količinu robe.

Novčana svota, na koju mjenica glasi, nazivlje se obično mjenbenom svotom, te je od bitnoga zahtjeva za valjanost mjenice, da ona bude *točno* označena.[1] Ovoj točnoj oznaci mjenbene svote ne protivi se, ako uz nju bude stavljen dometak: „ili vriednost", „ili po tečaju", jer se tim izrazom ne označuje ništa drugo, nego da se mjenica platiti može mjesto u onoj vrsti novca, na koju ona glasi, u drugoj vrsti, koja onoj prvoj po vriednosti ili po tečaju odgovara; nu nije u ovom slučaju slobodno mjenbenomu obvezaniku mjesto izplate u gotovu pružiti vjerovniku robe ili što drugoga. Ovakav izbor ne slaže se s naravju mjenice. Mjenice označene ovakovom oznakom nazivlju se *„vrjednostne mjenice"* (Werth-Wechsel).

Na kojem mjestu i kojim načinom se novčana svota na mjenici napisati ima, o tom zakon ne odredjuje ništa. Običaj je medjutim, da se novčana svota na mjenici piše dva puta: jedan put s brojevi na desnom kraju mjenice, a drugi put sa slovi u samom kontekstu.

Dapače se kadšto sbiva, da je novčana svota označena i po treći put; izdatnik naime, osobito ako sam nije pisao kontekst mjenice, napiše pred svojim podpisom još jedanput čitavu svotu. Nu uz sav taj običaj ne će biti mjenica nevaljanom ni onda, bude li novčana svota napisana samo jedanput, i to ili samo s brojevi ili samo sa slovi. Isto tako nije od nužde, da bude novčana svota označena u samom kontekstu mjenice.[2] Da se medjutim otegoti krivotvorenje mjenice u pogledu svote, svakako je sigurnije, da se novčana svota

[1] Vidi *Wächter* „D. W.-R." str. 141.

[2] Po nekih zakonih, kao što napose po švicarskom (čl. 722) i srbskom (§. 80), mora novčana svota biti naročito izražena slovi, i to u samom kontekstu mjenice.

Digitized by Google

spomene dva puta: jedanput s brojevi na okrajku, i zatim u kontekstu mjenice sa slovi.

Mjenbena svota treba da bude točno označena, te ne će biti mjenica valjanom bude li se moralo istom iz okolnostih, koje leže izvan nje, zaključivati kolika je ta svota.

Dugo je bilo prepornim pitanje: mogu li se u mjenici obećati kamati i drugi pripadci? Povod ovoj prepirci dala je imenito okolnost ona, što u njemačkom pravu izprvice o tom nije bilo posebne ustanove. Ciela prepirka vrtila se je oko toga: imade li se mjenica smatrati *nevaljanom*, budu li u njoj obećani kamati; ili ima li se cieli takav dodatak smatrati kao da nije ni napisan, a mjenica, da pridrži svoju kriepost: i napokon, ne bi li se i obećanje kamata moglo smatrati podpuno valjanim, te kamate isto tako kao i mjenbena svota mogle utužiti po mjenbenom pravu.[1]

Kad je povodom ove prepirke u nürnberžkoj konferenciji, sazvanoj za razpravu zakona trgovačkoga, ob ovom pitanju rieč povedena, bude stavljen predlog, da se mjenica, budu li u njoj obećani kamati, smatrati ima nevaljanom; nu nürnberžka konferencija nije pristala uz ovaj predlog, već je zaključila, da se obećanje kamata u mjenici ima smatrati kao da nije napisano.[2] U mjenbenom redu proglašenom u našoj monarkiji, koji je bio kriepostan i u našoj domovini, nije takodjer izprvice bilo o tom posebne ustanove; istom naredbom ministarstva od 2. studenoga 1858. (br. 192 d. z. l.) bude odredjeno, da se u čl. 7. ima staviti dometak, koji proglašuje *nevaljanimi* one mjenice, u kojih se obećavaju kamati. Zakon naš nije se držao ovoga načela, već odredjuje „ako se iznad svote mjenbene ugovore još i pripadci, takav se ugovor smatra kao da ne postoji“; dakle ne samo kamati, kako to spominju drugi zakonici, već u obće svi pripadci, obećani u mjenici, smatraju se kao da *nisu napisani*.

---

[1] Po englezkom pravu odsjeku 9. toč. 1. i 3. mogu se u mjenici obećati kamati. — *Francezki* zakon ne ima posebne ustanove ob ovoj okolnosti; po praksi francezkih sudova smatra se medjutim mjenica valjanom i onda, ako se u njoj obećaju kamati. — Vidi Ch. *Lyon-Caen et L. Renault:* „Précis de droit commercial“ str. 557. — Vidi *Cohn:* „Der E. e. russ. W.-O.“ str. 25.

[2] Usljed novele 4. umetnut je k čl. 7. njem. mjenb. reda dodatak: „Das in einem Wechsel enthaltene Zinsversprechen gilt als nicht geschrieben“.

Digitized by Google

Koje od ovih stanovišta jest bolje, o tom postoji razlika mislih. Jedni od učitelja mjenbenoga prava[1] prigovaraju odlučno stanovištu, na kojem stoji naš zakon i na koje se postaviše nürnberžke novele, jer ono, da ne odgovara ni volji ni koristi primatelja mjenice, te jer je povodom mnogim nepodobštinam. Primatelj mjenice, tvrde prijatelji toga stanovišta, ima nakanu, da se čitav posao kao takav uzdrži, pa ako zakon tu njegovu volju ne će da prizna, tada on hoće, da bude stavljen u ono stanje, u kojem je bio prije zaključenoga mjenbenoga posla, a ne da se taj posao samo djelimice u krieposti uzdrži. S druge opet strane stoji oznaka kamata u oprieci s onim zahtjevom, po kojem se novčana svota mora točno označiti, a točno će biti samo onda naznačena, bude li se mogla izraziti i s brojevi i sa slovi. Ako li se pako u mjenici spomenu i kamati, tada novčana svota, na koju mjenicu glasi, nije točno označena.

Proti tomu se navodi, da oznaka kamata ne može mjenici oduzeti njezine valjanosti, jer joj tim ne manjka nijedno svojstvo, a napose ne manjka joj oznaka novčane svote; s toga, ako se već ne će da dopusti, da se u mjenici obećane kamate budu mogle utužiti po mjenbenom pravu, da se imadu smatrati kao da nisu ni obećane.

Po našem sudu je svakako izpravnije stanovište austrijskoga mjenbenoga prava, po kojem se u obće mjenica ima smatrati nevaljanom, budu li u njoj obećani kamati, jer mjenica, u kojoj se obećaju kamati nije drugo nego zadužnica, i jer obećanje kamata upućuje na obstanak causae debendi, kojoj kod mjenice mjesta biti ne može.[2] Obećanjem kamata grieši se s toga svakako proti pravnoj naravi mjenice.

Ako u ostalom izdatnik kani izdati mjenicu o stanovitoj svoti ujedno s kamati, može on obračunati kamate do dana dospjelosti, te jih uračunati u samu mjenbenu svotu. Mjesto dakle, da napiše mjenicu, izdanu 1. siečnja 6 mjesecih a dato, na 2000 for. sa 6% kamata, napisati će on jednostavno svotu od 2060 for. Osim toga običaje se onoj okolnosti, da se u mjenici obećani kamati imadu smatrati kao da nisu napisani, na put stati tim, da si primatelj mjenice kod izplate valute jednostavno odbije odnosne kamate.

---

[1] Vidi dr. Emil *Hoffmann* str. 188; *Blaschke* str. 58 opazka 1.

[2] Vidi *„Protokolle“* konferencije u Lipskom str. 160; — *Siebenhaar* ibid. svez. 16 str. 122.

Digitized by Google

Kamati, koji pripadaju posjedniku mjenice od dana *dospjelosti*, osnovani su na zakonu (§ 50. i § 51), te ne spadaju u ovu kategoriju. — Da bude mjenica valjanom nije od potrebe napose označiti niti novčanog mjerila niti vrsti novca. — U kojoj vrsti novca mjenicu platiti valja, razpravlja se kod razložbe § 37.

Kolika ima biti svota, na koju će mjenica glasiti, ovisi o volji i dogovoru stranaka. Kani li izdatnik na istoga trasata trasirati u isto doba više mjenica s istim vremenom dospjelosti, koristno je, za izbjeći svakoj smutnji, da se na svakoj od tih mjenica označi druga svota. Bude li pako od potrebe takove mjenice izdati u jednakih svota, tada je praktično, da se te mjenice drugim načinom jedna od druge razlikuju n. p. drugom vrsti pisma, te da se zatim trasat u ubavjestnom pismu na ovu okolnost upozori.[1]

3. ime remitenta to jest one osobe ili tvrdke, kojoj ili po naredbi koje ima se platiti;

Akoprem danas svi zakonici, osim englezkoga, kao *bitni* uvjet mjenice odredjuju, da se u njoj označiti mora remitent t. j. ona osoba, kojoj ili po odredbi koje se mjenica platiti mora, to je ipak i u najnovije doba oživiela prepirka: da li ovaj zahtjev proizliče iz naravi mjenice, te ne bi li se od toga zahtjeva moglo odstupiti i mjesto mjenica s tom oznakom, uvesti mjenice, koje glase na donosnika ili mjenice bjelice.

Neposredni povod toj prepirci pružili su zaključci udruge za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava,[2] koja se je izmedju ostaloga izjavila, kako bi valjalo izreći načelo, da se ne dopuštaju mjenice, koje glase na donosnika.[3] Zagovarala je ovo načelo već konferencija u Lipskom, a kasnije su ga branili mnogi učitelji prava mjenbenoga,[4] dočim su ga drugi odlučno pobijali.[5]

---

[1] Vidi *Theumann* ibid. str. 32; *Wächter* „d. W. R." str. 143.

[2] Vidi str. 49.

[3] S mjenicom na donosnika (au porteur) spominje se u savezu mjenica bjelica (Blanco-Wechsel), u kojoj je mjesto oznake remitenta ostavljen prazan prostor.

[4] Vidi *„Protokolle"* str. 11; *Hoffmann* str. 65 i sl.; *Liebe* „die A. D. W. O." str. 45 i sl.; itd.

[5] Vidi *Mittermaier:* „Archiv für civillist Praxis" svez. XXV. str. 288; *Kitka* ibid. str. 28 i sl.; a u najnovije doba imenito dr. *G. Cohn:* „Beiträge zur Lehre von einheitlichen Wechselrecht" str. 90 i sl.

Digitized by Google

Za razlog, da bude slobodno izdavati mjenice, koje glase na donosnika, navodi se, da nije u redu priečiti kontrahente, da si sami po volji izabiru najprikladniji oblik obveznice; zatim da su ovakove mjenice u interesu brzoga prometa; da su osobito prikladne za prenos; da ne ima nikakovih potežkoća za legitimaciju; da zakon i onako već dopušta naledju bielu; da je protuslovje zabraniti mjenicu na donosnika a ujedno dopustiti, da bielom naledjom svaka mjenica dobije isto ono svojstvo, koje ima mjenica glaseća na donosnika.

Da se obrani načelo, po kojem se remitent n mjenici navesti ima, spominju se sljedeći razlozi:

Mjenice na donosnika stoje u oprieci s naravju mjenice, jer mjenbena pogodba zahtjeva dva kontrahenta, te naročiti spomen jednoga i drugoga; buduć da se predmnieva, da je posjednik mjenice ujedno i vlastnik njezine, to se mjenice na donosnika mogu jako lahko zlorabiti, a pogibelj zlorabe osobito otegoćuje diskontiranje mjenice; usljed toga što mjenica glasi na donosnika težko je razpoznati identičnost mjenice, zato je težka kontrola občinstva, kada izdatnik izdaje više mjenica, a to bi moglo dati povoda, da se mjenice izdavaju u množtvu; mjenice na donosnika unapredjuju znatno prevaru i lihvarstvo; kod njih ne staje jačega i akumuliranoga jamstva za izplatu, premda je ono upravo karakteristikom mjenice; potreba prometa ne zahtjeva nuždno obstanak mjenica na donosnika, toj se potrebi zadovoljava tim, što je dopuštena bila naledja; i napokon se navodi, da mjenice, koje glase na donosnika tako rekuć konkuriraju s banknotami odnosno s državnim papirnim novcem, te da se od njega ne razlikuju.

Ne upuštajući se u razglabanje temeljitosti ili ne temeljitosti pojedinih razloga jedne i druge stranke, naglasiti nam je, da se mjenice na donosnika po našem sudu ne protive naravi mjenice, kako ju gore označismo, akoprem neki, kao napose Siebenhaar,[1] s kojim se u razložbi o naravi mjenice prilično slažemo, misle, da se mjenica bez remitenta ni pomisliti ne da. I mi dopuštamo, da se izplata svote, o kojoj se kod mjenice radi, bez oznake vjerovnika i dužnika pomisliti ne da, nu upravo zato, jer se tu, kako i sam Siebenhaar tvrdi, ne radi o konkretnom mjenb. vjerovniku, već o vjerovniku u obće, mislimo, da se taj vjerovnik ne mora izraziti konkretno imenom ili firmom, već da se kao takav spomenuti može u obće svatko, tko mjenicu u ruci ima. Ovo je shvaćanje u suglasju s gore razvi-

[1] Vidi *Siebenhaar* svez. 16 str. 132.

Digitized by Google

jenim nazorom,[1] da mjenica svoj izvor ima u kreditu, te da je ona vriednost, koja je postala samostalnim predmetom prometa. Nu ako uz sve to ne stojimo uz one, koji dopuštaju mjenicu na donosnika, činimo to s razloga shodnosti i s razloga toga, jer se, kako pokazuju postojeći zakoni,[2] u samom prometu ta potreba toli nuždnom ne pokazuje. Pogibelj, koja može nastati izdavanjem mjenica na donosnika mnogo je veća od koristih, koje se njimi pružaju; dočim se opet s druge strane na ove probitke prometa dovoljan obzir uzimlje tim, što se dopuštaju naledje biele.

Po propisu mjenbenoga zakona mora na svakoj mjenici biti označeno ime remitenta. Remitentom mjenice može biti ne samo pojedina osoba nego i zajedinstvo, bilo ono družtvom, udrugom ili zadrugom, bilo on osobom jurističkom ili ne. Svaki remitent ima se na mjenici označiti imenom; ako li je pako taj remitent trgovcem, te ako pod posebnim imenom obavlja svoju trgovinu, odnosno ako je remitentom udruga akcijonarna ili zadruga, o kojoj je spomen u zakonu trgovačkom, tad se takav remitent ima na mjenici označiti firmom.

Ako je remitentom pojedina osoba, koja ne ima posebne firme, tada je dovoljno, ako se navede samo njezino gradjansko ime; krstnoga imena nije doduše od potrebe spomenuti, ali je shodno i koristno to učiniti, da se izbjegne kojekakovim neprilikam. Isto tako je suvišno navesti prebivalište i zanimanje remitenta.

Ne bude li remitentom fizična osoba već zajedinstvo kakovo, bilo ono universitas personarom ili universitas bonorom, tada se i to zajedinstvo kao remitent ima označiti svojim imenom.

Što se ima razumievati pod firmom, odlučuje se po propisih zakona trgovačkoga; nu za valjanu oznaku remitenta niti je od potrebe, da dotična firma bude unešena u registar trgovački, niti da bude proglašena u novinah. Svaka druga oznaka remitenta, pa makar inače dotična osoba bude valjano označena, nije dovoljna, te se dotična izprava ne može smatrati mjenicom, makar u njoj sve ine potrebštine mjenice budu dobro navedene. Nu nije *u obće* na štetu valjanosti mjenice, budu li ime ili firma remitenta krivo

---

[1] Vidi gore str. 40 i sl.

[2] I najnovije skandinavsko mjenbeno pravo zahtjeva oznaku remitenta, premda je prijašnji zakon danski dopuštao mjenice na donosnika. Jedini englezki zakon priznaje valjanost mjenici, koja glasi na donosnika.

Digitized by Google

navedeni; okolnost ova može biti od upliva u toliko, u koliko se ona osoba, koja ne nosi imena označenog na mjenici, ne može smatrati mjenbenim vjerovnikom.

Pogledom na ovu odredbu mjenbenoga zakona sljedi, da kod nas niti su valjane mjenice, koje glase na donosnika, niti mjenice bjelice t. j. one, u kojih je mjesto oznake remitenta ostavljen prazan prostor; nu ove posljednje mogu postati valjanimi, ako se ime remitenta *naknadno* izpuni. Vidi niže § 93.

Iznimka od pravila, da se remitent ima označiti imenom ili firmom postoji samo kod mjenica po vlastitoj naredbi. Vidi niže § 6.

Po ustanova našega mjenbenoga zakona dovoljno je za valjanost mjenice, bude li u njoj bez ikakova daljnjega dometka označen remitent imenom ili firmom, te ne će biti od potrebe, da se ovakova mjenica plati neposredno samomu remitentu, već će se ona moći valjano platiti i onomu, komu je mjenica pravovaljanim načinom u ruke došla iz rukuh remitentovih. Drugimi riečmi: remitent će moći mjenicu dalje prenieti i onda, ako on na to i ne bude napose ovlašten posebnim dometkom u samoj mjenici.

U tom pogledu stoji naš zakon u oprieci sa zakonom francezkim i sa svimi onimi zakoni, koji su poglavito osnovani na njegovoj podlozi.[1] Po ovom naime zakonu nuždno je, da u mjenici pokraj imena remitentovog bude dodana klauzula, na temelju koje se on ovlaštuje, mjenicu prenieti na drugoga. U toj nakani rabi se klauzula „à l' ordre", „po naredbi", „po odredbi", premda nije od potrebe, da se rabe upravo ove rieči, već je slobodno upotriebiti i drugi izraz, kojim se označuje ista nakana.[2] Ovaj dodatak „po naredbi" znači dakle, da remitent ne mora mjenice za sebe pridržati te u vrieme dospjelosti glavom tražiti izplatu, već da je on vlastan mjenicu dalje prenieti.

---

[1] Code de commerce art. 110: „Elle est à l'ordre d'un tiers, ou à l' ordre du tireur lui — même". — Srbski trgovački zakon nabrajajuć u § 80 potrebštine mjenice odredjuje, da mjenica mora sadržavati „3. po čijoj se naredbi ima platiti".

Uz ovaj zahtjev pristaje i novije belgijansko pravo od g 1872 (čl. 1), dočim najnoviji zakoni skandinavski i englezki u tom pogledu stoje na stanovištu njemačkoga odnosno našega prava

[2] Vidi *Ch. Lyon-Caen et L. Renault* ibid str. 548. „Il n'y a pas d'expression sacramentelle et il suffit que l' intention ne soit pas douteuse. On considèrerait comme des mentions suffisantes: veuillez payer à M. ou à tout porteur légitime; à M. ou à sa disposition".

Digitized by Google

Mjenicu izdati „po naredbi“ znači dakle izrikom ovlastiti remitenta, da ju može mjenbeno pravno dalje prenieti. Nu jer je po našem zakonu (§ 8). svaki remitent vlastan mjenicu mjenbeno pravno dalje prenieti i bez naročite ovlasti, samo ako mu to ne bude izrikom zabranjeno, posve je dosljedno, kada valjanost mjenice nije ovisna ob ovom dometku.

U prvo doba nije remitent mjenice prenosio na drugu osobu, jer je izplatu na temelju mjenice mogao dobiti samo onaj, na čije je ime ona glasila, dakle remitent. Istom kasnije u 17. vieku stvorila je potreba prometa naledju, koja je u svom prvom početku bila raznim načinom ograničena; izmedju ostaloga bilo je od potrebe već u prvom početku naledje, da izdatnik mjenice već unapred privoli na prenos njezin, a to se je učinilo tako, da je mjenica izdana *po naredbi.* Usljed toga su i stariji zakoni nuždno zahtjevali, da svaka mjenica, koja se je kanila staviti u promet, bude glasila „po naredbi“. Pa kad se je tečajem vremena uporaba mjenica razvila samo pogledom na trgovački promet, bilo je posve naravno, da se je kao bitna sastavina mjenice zahtjevalo, da ona glasi po naredbi. Istom u najnovije doba počelo se je uvidjati, da je prenos mjenice tako nešto naravna, da je remitent ovlašten mjenicu dalje prenieti, ako i ne bude na to naročito ovlašten, samo ako mu to ne bude u mjenici izrikom zabranjeno.

Nauka mjenbenoga prava i pozitivno zakonarstvo nastojali su, prije nego se odluče ob ovoj okolnosti, riešiti pitanje: je li prenosivost mjenice *bitno* svojstvo njezino, ili se to svojstvo osniva *na naravi* njezinoj, ili je pako ta okolnost nešto *slučajna.* Prema odgovoru na pitanje: da li je prenosivost *essentiale, naturale* ili *accidentale* mjenice,[1] ima se odlučiti i daljnja okolnost: da li je od potrebe, da mjenica baš glasi „po naredbi“.[2]

[1] Vidi Dr. *Georg Cohn* „Beiträge“ str. 80.

[2] Zakonodavstvo francezko smatra prenosivost kao *essentiale* mjenice: pak zato mora ne samo mjenica nego i naledja glasiti „po naredbi“; ne bude li stoga u mjenici ove klauzule ili druge, koja ima isto znamenovanje, ili bude li prenos mjenice naročito zabranjen, tada izprava takova ne ima mjenbeno-pravne krieposti. Zato francezki zakon zabranjuje i recta-mjenicu i recta naledju.

Holandesko i portugisko pravo smatra prenosivost kao *accidentale* mjenice. Da se usljed toga mjenica *uzmogne* prenieti na drugoga, to ona mora glasiti „po naredbi“ Ne bude li mjenica imala ove klauzule, to je ona istina valjana, ali se ne može dalje prenieti; zato je svejedno, obzirom na prenos mjenice, ili se u mjenici izostavio ovaj dometak, ili bude li se prenos naročito zabranio.

Digitized by Google

Mnogo se je razpravljalo o tom, kojemu od ovih nazora, da bude prednost. Proti francezkom nazoru, da je prenosivost *essentiale* mjenice, izjavio se veći dio učitelja mjenbenoga prava, jer da je često trasantu i indosantu stalo do toga, da mjenica ne bude dalje prenešena, te da ne bi bilo pravedno niti po promet koristno ne dozvoliti jim te pogodnosti, bude li ona u njihovoj koristi. Interes prometa ne traži, da se svaka mjenica bude mogla prenieti; on zahtjeva samo to, da mjenica u obće bude sposobna za prenos.[1]

Stanovište njemačkoga prava, po kojem je prenosivost *naturale* mjenice, pobijali su odlučno mnogi njemački pisci, a medju njimi navlastito *Biener*[2] i *Thöl*,[3] brane ga pako izmedju ostalih napose *Hoffmann* i *Wächter*.[4] Proti njemačkom, a za stanovište, po kojem je prenosivost *accidentale* mjenice, spominje se izmedju ostaloga, da niti pravna narav mjenice niti svrha tezice ne traže, da mjenica kao takova bude imala svojstvo prenosa; pokraj toga, da je svaki prenos mjenice na štetu njezina izdatnika, da je upravo zato potrebita privola njegova, te da je napokon po trgovačkom nazoru važno, ako se na mjenici nalaze rieči „po naredbi", ili ako su te rieči prekrižene.

Da se opravda stanovište njemačkoga prava spominje se, da je vlastniku tražbine slobodno ustupiti ju drugomu, da ga pomanjkanje klazule „po naredbi" ne može u toj slobodi smetati; da u većini slučajeva ni trasant ni indosant ne zapriečuju prenosa mjenice, pak s toga da je naravnije kad se uzme, da se već po sebi razumieva ono, što se obično želi, a ne ono što se redje sbiva; te napokon, da primatelju mjenice negativna klauzula, kojom se prenos

---

Njemačko pravo, i svi oni zakoni, koji se ugledaše u to pravo, smatraju prenosivost kao *naturale* mjenice. Usljed toga, ne treba u mjenici naročito spomenuti, da je ona izdana „po naredbi"; ona je i bez toga valjana, te se može prenieti i onda, ako ne ima ove klauzule. Samo onda ne bude li izdatnik htio, da se mjenica dalje prenosi, ima on ovu okolnost naročito označiti i prenos zabraniti. Nu ova zabrana ne oduzimlje mjenici mjenbeno pravne valjanosti. (Vidi „Leipziger Conferenz Protokolle" sjednica od 25. i 26 listopada 1847 str. 11 i sl.).

[1] Vidi *Thöl* str. 454.

[2] Vidi *Biener:* „Vertheidigung des Valutenbekenntnisses und der Stellung auf Ordre im Wechsel" *Siebenhaarov* Archiv für d. W. und H. R. svez. V. str. 241 i sl.

[3] Vidi *Thöl* § 257. str. 446 i sl.

[4] Vidi *Hoffmann* str. 57 i 58; *Wächter* „Wechsellehre" 1861, str. 248.

Digitized by Google

zabranjuje, jače u oči udara, a bludnje i oštete, da se laglje izbjeći mogu nego li po sustavu englezkom.

Naš zakon stavio se je na stanovište sustava njemačkoga, koji po našem sudu jedini odgovara naravi mjenice kako ju gore označismo.

Glasi li usljed toga mjenica „platite gospodinu Pavloviću", to je ova stilizacija mjenice s pravnoga gledišta od iste krieposti kao da je napisano: „platite gosp. Pavloviću ili po njegovoj naredbi". Obično je medjutim stilizirana mjenica tako, da glasi: „platite po naredbi g. Pavlovića", te se na oko čini, kao da dužnik mjenbeni ne bi imao platiti Pavloviću, već onomu, na koga on mjenicu prenese; nu jer remitentu na volju stoji, hoće li on mjenicu dalje prenieti ili ju za sebe pridržati, jer dakle nije dužan mjenice prenieti, to navedena stilizacija znači takodjer isto, kao da je na mjenici napisano „platite g. P. *ili* po njegovoj naredbi".

4. naznaka vremena kad se ima platiti, koje vrieme može za svukoliku mjenbenu svotu samo jedno te isto biti. Platežni rok može se ustanoviti samo na urečeni dan koj, na vid (na pokaz, po volji), na ustanovljeno vrieme poslie vida ili poslie dana izdatbe ili na sajam koj;

Važnost ustanove, po kojoj se u mjenici označiti ima vrieme, kad će se izplatiti mjenbena svota, leži već u samoj naravi mjenice; te se bez ove oznake niti može smatrati točno označenom mjenbena svota, niti ustanoviti pravila za predočbu, za protest i za zastaru. Mjenica bez oznake vremena kad ju valja platiti, nije vrstna za cirkulaciju jer svota, koja se ima platiti na stanoviti dan ima drugu vriednost od isto tolike svote, koja je plativa na drugi dan, i jer se rokovi za predočbu i protest radi ne izplate, te za zastaru regresa ravanuju uvjek po danu dospjelosti.[1] Nu ovaj dan dospjelosti

[1] Neki noviji zakonici, ne drže oznaku vremena dospjelosti bitnom sastavinom mjenice, oni bo odredjuju, da se ima smatrati mjenicom *na vid* ona mjenica, u kojoj ne bude navedeno to vrieme. Tako čine zakon i: belgijski (čl. 2), skandinavski (§ 3) i englezki (odsjek 10. toč. 1. b). I prvobitna ruska osnova imala je istu ustanovu, akoprem je oznaku vremena dospjelosti smatrala bitnom.

Nu ovo stanovište ipak ništa ne mienja na rečenih razlozih, jer usljed gornjega izričnoga dometka vrieme dospjelosti ipak nije ne opredieljeno, ono je ustanovljeno, ako i ne izrikom, a ona mučke prema

Digitized by Google

mjenice ne valja mješati s danom izplate, akoprem se obično pogledom na mjenbene poslove oba pojma rabe u istom smislu.[1]

Dan *dospjelosti* jest onaj dan, kad bi se prema sadržaju mjenice mjenbena svota platiti imala, a *dan izplate* jest onaj dan, kad se izplata te svote zahtjevati može. Tko razgleda ustanove mjenbenoga zakona o rokovih, taj će umah ovu razliku razabrati. Izplata mjenice ne može se naime zahtjevati uvjek, već onoga dana, kad bi mjenbenu svotu valjalo platiti: kad n. p. mjenica dospjeva u nedelju ili obći blagdan, tad se izplata može tražiti istom sljedeći djelatni dan (§ 103), u tom je slučaju mjenica istina dospjela, ali nije još plativa.

Ustanove zakona o vremenu izplate odviše su u zakonu razbacane; imenito se, osim gornjega propisa, ove ustanove nalaze još u §§ 30—35, zatim u § 103, te bi bilo od nužde, da se neke od tih ustanova, napose one u §§ 30—35, spoje ujedno, jer su načela za naznaku vremena, kad će se mjenica platiti, i za izvršbu mjenbene dužnosti jedna te ista.

Da se vrieme dospjelosti mjenica ne previdi, običaje se ono napose označiti (obično crvenom tintom) na lievoj strani mjenice nad sadržajem njezinim. Za oznaku vremena, kad se mjenica platiti ima, valja glavno pravilo, da se ovo vrieme unapried *točno* i *nedvojbeno* označiti mora, da se ono jasno vidjeti mora *iz same mjenice,* te da ne smie ovisiti o volji trasata odnosno prihvatnika. Usljed toga niti će biti valjane one mjenice, u kojih je vrieme izplate označeno pogledom na buduci koji dogodjaj (n. p. na dan moje smrti), kao ni one, kod kojih je to vrieme ustanovljeno na odpovjed, ili koje bi glasile „platite tečajem jedne godine", „po izmaku od tri mjeseca", *„do"* stanovitog dana;[2] itd. Vrieme kad se

načelu „quod sine die debetur, statim debetur". Meni se medjutim ova novotarija ne samo ne čini uputnom, već upravo štetnom po promet, jer je svakako bolje, i pogledom na bivstvo mjenice naravnije, kad se vrieme dospjelosti vidi iz same mjenice. Ovu je okolnost uvažila i revidirana ruska osnova, koja je ovu sastavinu mjenice označila bitnom, te izostavila gornji dometak.

[1] Vidi *Haimerl* ibid str. 53.

[2] Po praksi naših sudova valjano je označeno vrieme izplate riečmi *„do* 14. siečnja". Vidi *„Mjesečnik"* od g. 1877 str. 189. U istom smislu sudili su i sudovi u Českoj te vrhovno sudište bečko. Vidi *„Mjesečnik"* od g. 1880 str. 210. Meni se ovo stanovište ne čini izpravnim, a osudjuje ga većim dielom i praksa njemačka i cislitavska. Vidi *Borchardt* str. 46. dodatak 94 b). U istom smislu izjavljuje se i *Wächter:* „Encyclopädie" str. 412, i dr.

Digitized by Google

mjenica platiti ima ne smie biti ustanovljeno alternativno (platite 1. ožujka ili 1. travnja t. g.), a od potrebe je, da to vrieme za cielu mjenbenu svotu bude jedno te isto.[1] Zato su nevaljane tako zvane *obročne* mjenice, u kojih se za pojedine dielove mjenbene svote odredjuju različiti rokovi.[2]

Na temelju gornjega razlaganja biti će nevaljane i one mjenice, u kojih vrieme kad jih platiti valja ne bude *jasno* ustanovljeno, osim ako se ta nejasnost bude nedvojbeno protumačiti mogla iz ostaloga sadržaja mjenice. U stvari nipošto ne odlučuje, je li ta nejasnost sastala usljed same oznake ili usljed nečitljivoga pisanja ili usljed izpravka već napisanoga vremena.

Da bude mjenica valjana ne smie vrieme izplate biti nemoguće, niti u oprieci s danom kad je mjenica izdana. Zato ne valja mjenica izdana 1. koloveza 1882, koja dospjeva 1. ožujka iste godine. Nu nejasnom ne će biti ona mjenica, u kojoj je naveden dan i mjesec kad ju platiti valja, ali je izostavljena oznaka godine, jer se u tom slučaju po § 30 ima razumievati ona godina, u kojoj je mjenica izdana, a ako je taj dan u toj godini već prošao, tada se razumieva taj dan u sljedećoj godini.[3]

[1] U njemačkom mjenbenom redu nije u tom pogledu bilo naročite odredbe; da se medjutim izbjegne svakoj dvojbi, odredjuju nürnberžke novelle u točki 3. poput našega zakona, da za cielu mjenbenu svotu, kad će se ona platiti, mora biti jedno te isto vrieme. Sličnu ustanovu odredjuje za austrijsko mjenbeno pravo naredba ministarstva pravosudja od 29. listopada 1852 br. 218 d. z. l.

[2] Kod obročnih mjenica običavala se je primetnuti ustanova, da se pojedini obroci, ustanovljeni za izplatu mjenbene svote, mogu umah utjerati mjenbenim putem, čim se prvi rok ne bude u vrieme platio. Ovakova primjetba zove se *kasatorička klauzula*. Ova klauzula čini mjenicu nevaljanom već s toga, jer je vrieme izplate ustanovljeno pod uvjet, dakle nije označeno točno. Englezki zakon odsjek 9. toč. 1). 6) i 3) dozvoljava ipak ovakove obročne mjenice, te dopušta i spomenutu kasatoričku klauzulu.

[3] Budući da njemačko, a po njem ni austrijsko, pravo slične ustanove ne ima, to je praksa u tom pogledu odlučivala različito; jer dočim su jedni svaku mjenicu bezuvjetno smatrali nevaljanom, u kojoj kod vremena izplate nije označena ujedno i godina, drže drugi, da izrični navod ove okolnosti nije neobhodno nuždan ako dotični dan još dolazi u onoj godini, u kojoj je mjenica izdana; ako toga dana u odnosnoj godini, kad je mjenica izdana, više ne ima, tada mjenica nije valjana. Ovaj drugi nazor broji mnogo više privrženika. — Vidi Otto *Fuchsberger* „Die Entscheidungen des Reichsoberhandelsgerichtes und Reichsgerichtes“ II. Theil Giessen 1881. str. 25—26. — Dr. S. *Borchardt* „die A. d. W. O.“ str. 41 dod. 89, 90, i 92 a).

Digitized by Google

Način, kojim se označuje vrieme, kad će se mjenica platiti, može biti doduše različito, ali zato ipak ta oznaka ne smie biti kako se komu svidi. Zakon izrikom i naročito odredjuje, kako se može označiti vrieme, kada se mjenica platiti ima, jer se platežni rok ustanoviti može *samo* ili: a) na urečeni koji dan; b) na vid; c) na ustanovljeno vrieme poslje vida ili dana izdatbe; i d) na stanoviti sajam. Svaka oznaka vremena, obavljena drugim kojim načinom, razlogom je, da se dotična izprava ne može smatrati mjenicom. Usljed toga su napose nevaljane tako zvane *običajne mjenice* (Uso mjenice), t. j. takove, kod kojih se vrieme, kad jih platiti valja, ravna po običaju mjesta. Na mnogih naime mjestih već se je od davna, čim se je počeo širiti promet s mjenicami, razvio običaj kada se platiti imadu mjenice trasirane od drugud na to mjesto; napose je to vrieme uredjeno običajem medju onimi mjesti, medju kojimi je bio življi promet s mjenicami. Ovaj rok računao se je različito, te je iznosio i po jedan dan i po više mjesecih; u pravilu je ovaj rok počimao teći od pokaza mjenice, ali je bilo i takovih mjesta, gdje se je počeo računati od dana kad je mjenica izdana ili kad je prihvaćena. Ovo vrieme računalo se kad što jednostruko, kadšto dvo ili višestruko, a kadšto bi se i prepolovilo. Zato ima običajnih mjenica, koje glase na pol običajnoga vremena, na dvostruko običajno vrieme itd. ($^1/_2$ uso, 2 uso itd.).

Proti daljnjem obstanku ovih običajnih mjenica govori ponajprije sigurnost prometa, jer se radi različitoga običaja, kod svake takove mjenice, vrieme dospjelosti napose ustanoviti mora i to često puta uz pripomoć koje kakovih nesigurnih pomagala; a zatim jer je, kako spomenusmo, i toli različit običaj pogledom na rok od kojega počimlje to običajno vrieme. Pokraj svega toga nastaje često puta prepirka, da li je odlučno vrieme običajno na mjestu, na kojem je mjenica izdana, ili na mjestu, na kojem ju platiti valja.

S tih se je razloga i naš zakon poveo za onimi zakoni, koji običajnih mjenica ne priznavaju za valjane, akoprem i danas još imade zakona, koji stoje na protivnom stanovištu.[1] Jedinstvo u tom

[1] Od postojećih zakona dopuštaju običajne mjenice: zakon francezki (čl. 129 i 132), zakon belgijanski od g. 1872, zatim svi oni zakonici, koji su osnovani na zakonu francezkom. Usljed toga dopušta ovu vrst mjenica i zakon srbski, koji u § 103 odredjuje: „obično vreme jeste 15 dana, koje se broje od sledujućeg dana po izdanju menice". Isto tako odredjuje i zakon ruski, da običajna mjenica dospjeva 15 dana poslje predočbe na prihvat. Novija osnova mjenbenoga

Digitized by Google

obziru bilo bi koristno, nu to će biti samo onda, ako se valjanost tih mjenica svagdje dokine, jer se za sve države kod uso-mjenica ne može ustanoviti isti rok dospjelosti, buduć da on poglavito ovisi o daljini mjesta, koju mjenica proći mora.

Prema oznaci vremena, kada se mjenica platiti ima, kako je ona navedena u našem zakonu, dielimo mjenice u četiri glavna skupa, u mjenice: 1) dnevne; 2) po datumu; 3) pokazne; i 4) sajamske.

1. Mjenice *dnevne* jesu one, kod kojih je vrieme, kad jih platiti valja opredieljeno na dan točno ustanovljen, bilo po kolendaru, bilo drugim kojim načinom. Takove se mjenice zato i zovu mjenice precizne, točne, s točno opredieljenim rokom.

Rok dospjelosti ustanovljen je točno onda, kad se on po kolendaru opredieliti dade, dakle n. p. „platite 1. prosinca", „platite na Gjurgjev dan", „platite na čistu sriedu 1885". Simo spadaju i one mjenice, kod kojih je dan dospjelosti odredjen na „početak", „sriedinu" ili „konac" mjeseca (primo, medio, ultimo), jer po naročitoj ustanovi zakona (§ 30) takove mjenice dospjevaju na prvi, petnaesti, odnosno zadnji dan dotičnoga mjeseca. Mjenica dakle, koja glasi: „platite početkom listopada", ravna je onoj, na kojoj je rok dospjelosti odredjen na 1. listopada, a ona, koja glasi: platite „sredinom" ili „polovicom" mjeseca studenoga, ne razlikuje se od mjenice koja glasi „platite 15. studenoga"; napokon mjenica, na kojoj je rok, kad se ima platiti, ustanovljen riečmi „platite koncem veljače" ili „koncem ožujka", ne razlikuje se od mjenice, koja glasi „platite 28. veljače", ili ako je prestupna godina „29. veljače", odnosno „31 ožujka".

Nije točno ustanovljen dan izplate, pak je zato i mjenica nevaljanom, kad je vrieme, u koje mjenicu platiti valja, ustanovljeno riečmi „platite na uzkrs", „na duhove", „na Ivanje", jer se iz ove oznake ne može razabrati, da li vrieme dospjelosti pada na prvi ili drugi dan uskrsa ili duhova; odnosno jer ima više Ivana, ne vidi se na koje Ivanje platiti valja. Naproti je valjana oznaka vremena, kad je ono označeno riečmi: „u četvrtak poslje uskrsa", ili

---

zakona ne dopušta medjutim takovih mjenica. Ni englezko pravo ne zabranjuje mjenica običajnih, ali one se riedko rabe

Pravo govoreć nisu medjutim ove mjenice ni po gornjih zakonih mjenice običajne, jer jim, kako se vidi, rok dospjelosti ne ustanovljuje običaj već sam zakon. Zato i jest oznaka ovih mjenica kao uso-mjenica contradictio in termino.

Digitized by Google

„poslje duhova", ili „tri dana po trojacih"[1] jer je u ovom posljednjem slučaju ne dvojbeno, da je dan dospjelosti treći dan poslje drugoga duhovskoga svetka. Neki pisci drže, da nije dovoljno označeno vrieme riečmi „platite na Božić",[2] nu bez razloga, jer je Božić samo 25. prosinca, dočim na 26. prosinca ne dolazi svetkovina Božića već svetac sv. Stjepana.

Kad su već valjane mjenice one, u kojih pokraj oznake vremena nije napose označena godina, moglo bi se poroditi daljnje pitanje: je li valjanom ona mjenica, u kojoj nije spomenut napose i mjesec, u koji to vrieme dospjelosti pada? Odgovor na ovo pitanje je jednostavan; za valjanu oznaku vremena nije u načelu od potrebe, da bude spomenut dotični mjesec, u kojem se odnosni dan nalazi; nu bude li se taj dan mogao točno označiti samo uz oznaku dotičnoga mjeseca, tada je ta oznaka za valjanost mjenice nuždnom. Zato će biti valjanom mjenica: „platite na Markovo", i bez oznake mjeseca; dočim će oznaka vremena: „platite na Josipovo" biti nedostatnom, ako se k tomu ne primetne mjesec, u kojem se nalazi dotični dan sv. Josipa; dakle će morati takova mjenica glasiti n. p.: platite na Josipovo mjeseca ožujka"; ili „mjeseca kolovoza".

Mjenica će biti valjanom i onda, bude li vrieme izplate ustanovljeno na onaj isti dan, kad je ona izdana, bude li dakle mjenica glasila „platite danas". U praksi će se medjutim ovakova mjenica jedva kada izdati, budući da joj ne ima nikakove razložite svrhe. Valjanosti mjenice nebi smetalo, kad bi se vrieme dospjelosti označilo riečmi: „platite početkom godine", ili „koncem godine", jer bi se po analogiji § 30 kao dan dospjelosti smatrati morao 1. siečanj, odnosno 31. prosinca. Oznaka medjutim „platite sredinom godine" ne može se smatrati točnom, dakle niti valjanom. U obće je pako za sigurnost prometa s mjenicami najprobitačnije, kad je vrieme, u koje se mjenica platiti ima, podpuno označeno po kolendaru.

2. Mjenice *po datumu,* (dato-mjenice) jesu one, u kojih je rok dospjelosti ustanovljen na stanovito vrieme od dana kad je mjenica izdana. Vrieme ovo mora biti točno ustanovljeno bilo po danih, tjednih, mjesecih ili godina; a isto tako mora se jasno navesti, da dotični rok počimlje teći od dana izdatbe bilo to riečmi: „od danas", „a dato", ili drugim kojim sličnim izrazom.

[1] Vidi *Borchardt* str. 47 dod. 97.

[2] Vidi *Wächter* „Encyclopädie" str. 410; dr. *Hoffmann* str. 198.; *Theumann* str. 37; dr. *Winter* „Tumač mjenb. zakonu" str. 18; zapisnici konferencije u Lipskom str. 14.

Digitized by Google

Zato nije valjanom ona mjenica, koja glasi „platite za tri mjeseca po izmaku školskih praznika“, ili „mjesec dana poslje moje smrti“, ili „za godinu dana“.[1]

Oznaka vremena kad se mjenica platiti ima od dana izdatbe mora biti jasna, te bude li ta oznaka navedena na više načina, ne smie biti sama sobom u oprieci. Zato ne valja mjenica, koja glasi: „platite mjesec dana ili četiri tjedna od danas“, jer po računu mjenbenoga prava „mjesec dana“ i „četiri tjedna“ nisu odsjeci vremena istovjetni,[2] a isto tako nije valjanom ona mjenica, koja glasi: „platite tečajem jedne godine od danas“. U pogledu načina kako se imade obračunati vrieme, kad je rok dospjelosti ustanovljen po danih, tjednih, mjesecih ili godina vidi § 32 m. z.

3. Mjenice *pokazne* (Sichtwechsel) jesu one, kod kojih se vrieme kada jih platiti valja opredieljuje po *predočbi*. One su ili mjenice *na vid*, ili mjenice koje *dospjevaju stanovito vrieme poslje vida*.

Kod jedne i druge vrsti ovisi vrieme dospjelosti o volji samoga posjednika mjenice.

A. *Mjenice na vid* dospievaju kad se predoče na izplatu. Budući da ovisi li o volji posjednika mjenice, kada će takovu mjenicu predočiti, to se ovakove mjenice ne izdavaju na velike svote, jer ne samo da bi trasat mogao u nepriliku doći, ne znajuć u napred kad mu valja mjenicu platiti, već bi i sam izdatnik bio vezan na regres neizvjestno vrieme, koje bi moglo trajati do dvie godine dana.

Da stanovita mjenica u istinu bude mjenicom na vid mora biti tako sastavljena, da se iz nje same ta okolnost jasno bude vi-

---

[1] Pogledom na ovaj posljednji slučaj sudio je njemački sud R. O. H. G., da je mjenica valjana, ako se i ne navede rok od kojega dotično vrieme započimlje, jer da se tada razumieva „od danas“ t. j. od dana izdatbe.

Ima medjutim rješitba sudova, u kojih se polazi s protivnoga stanovišta. Vidi *Borchardt* ibid str 50 dodatak 104. Ovaj protivni nazor svakako je izpravniji, jer se vrieme dospjelosti mora iz same mjenice jasno razabrati. Uz ovaj nazor pristaju izmedju ostalih: *Hoffmann* str. 195; *Bierer* str. 20; *Wächter* u svojoj „Wechsellehre“ str. 137., dočim u svojoj „Encyclopädie des W. R.“ str. 412. i svom najnovijem djelu „d. W. R.“ str. 153 usvaja gornji nazor, po kojem je takova oznaka dovoljnom onda, ako prihvat ne ima datum različit od dana izdatbe; *Renaud* str. 67; W. *Hartmann* W. R. str. 160. Vidi u ostalom i Bernhard *Hartmann* die „A. D. W. O.“ str. 39 i 40, gdje su navedene različite rješitbe njemačkih sudova; — zatim *„Mjesečnik“* od g. 1880 str. 133.

[2] Vidi § 32 m. z.

Digitized by Google

djela; pak zato i glase takove mjenice: „platite na vid“, „na pokaz“, „po volji“. Zakon u obće nije ustanovio stalna oblika, kako te mjenice glasiti imadu; to dokazuju izrazi, koje on rabi kod oznake tih mjenica (na vid, na pokaz, po volji); nu jer je od potrebe, da se iz same oznake jasno vidi, da mjenicu platiti valja čim se ona na izplatu predoči, nije dozvoljen takav dometak, iz kojeg bi proizlazilo, da se mjenica prije izmaka stanovitog vremena ne može predočiti na izplatu. Ovakova primjetba učinila bi samu mjenicu nevaljanom.

B. Mjenice, koje dospjevaju *stanovito vrieme* poslje vida, jesu one, koje dospjevaju po izmaku stanovitoga roka, koji počimlje teći od dana kada mjenica bude predočena. Ovaj rok može se ustanoviti isto onako kao što i kod mjenica po datumu: po danih, tjednih, mjesecih ili godina. Takova mjenica glasi n. p. „osam dana poslje vida“, „tri mjeseca poslje vida“, itd.

Može se dogoditi, da mjenica glasi „poslje vida“ ali da ne bude ustanovljeno vrieme po izmaku kojega mjenica dospjeva. Ovakova mjenica ima se smatrati ne valjanom, jer nije označeno vrieme dospjelosti, te ne bi bilo dopušteno ovakovu mjenicu uzporediti s onom, koja glasi „na vid“; zakon bo naročito razlikuje i u oprieku stavlja mjenice *„na vid“* i one *„poslje vida“*. Budući da je i kod ovih mjenica stavljeno na volju posjedniku njezinom, da ju predoči kad ga je volja, te da tim ustanovi početak roka, to ne će biti valjanom ona mjenica, u kojoj bi predočba na vid bila ograničena tim, da se u njoj odredi rok, prije kojeg se mjenica nebi smiela predočiti.

Ob obračunu vremena kod ovih mjenica vidi § 30; a o daljnjih okolnostih u pogledu predočbe mjenica pokaznih u obće, biti će govora kod §§ 19., 20. i 31.

4. *Mjenice sajamske* jesu one, koje dospjevaju za vrieme stanovitoga *opredieljenoga* sajma, te koje se imadu ne samo platiti u mjestu gdje se taj sajam drži, već koje su *ujedno* i *trasirane* na mjesto dotičnoga sajma. Usljed toga mora kod sajamske mjenice kao vrieme dospjelosti biti ustanovljen stanoviti opredieljeni sajam u obće, a ne treba napose označiti dana dospjelosti. Dakle će takova mjenica morati glasiti: „platite na margaretinskom sajmu t. g. u Zagrebu“; ili „na kraljevskom sajmu t. g. u Zagrebu“, a ne: „platite na margaretinskom sajmu dne 13. srpnja t. g.“ ili na „kraljevskom sajmu dne 21. kolovoza t. g.“ Isto tako nije valjana oznaka: „platite na prvi dan margaretinskoga“ ili „kraljevskoga sajma u Zagrebu“. Mjenice s ovakovom oznakom moći će se medjutim smatrati

Digitized by Google

za mjenice dnevne. Jer pako sajmovi obično traju više nego jedan dan, to samom oznakom sajma nije vrieme dospjelosti točno ustanovljeno. Tu nepodpunost nadoknadjuje kod nas zakon ustanovom § 35., po kojoj dospjeva mjenica kad glasi na sajam domaći: a) na dan sajma, ako sajam traje jedan dan; b) na posljednji dan sajma, ako sajam traje više od jednog dana ali ne preko osam dana; i c) na osmi dan sajma, ako mjenica traje dulje od osam dana. Ako mjenica ne glasi na sajam domaći, tada odlučuju zakoni onoga mjesta, gdje se izplata tražila bude. Vidi § 97.

Povrh toga se zahtjeva od sajamske mjenice, da bude plativa na mjestu gdje se odnosni sajam drži; nu nije od potrebe, da to mjesto bude *izrikom* i *napose* označeno, jer se iz oznake dotičnoga sajma vidi, da je mjesto izplate ono, gdje se sajam drži; samo ne smije u mjenici označeno biti kao mjesto izplate drugo koje mjesto različno od onoga, na kojem se sajam obdržaje. Za to je valjana mjenica, koja glasi: „platite na zagrebačkom šimunskom sajmu“, jer se i bez posebne oznake platišta po sebi razumieva, da će se mjenica platiti u Zagrebu, ako samo u mjenici ne bude označeno drugo mjesto izplate.

Napokon se od sajamske mjenice zahtjeva, da bude i trasirana na mjesto dotičnoga sajma; zakon bo napose za ove mjenice, samo pogledom na ovu okolnost, odredjuje u § 18. vrieme, kad se one mogu predočiti na prihvat. Ne će se s toga moći smatrati sajamskom mjenicom ona, koja istina dospjeva u vrieme stanovitoga sajma, ali je samo na dotični sajam *domicilirana*. Nije usljed toga sajamskom mjenicom ona, koja ovako glasi:

U Zagrebu 15. travnja 1882. Na 500 for. a. v.

Na margaretinskom sajmu u Zagrebu t. g. platite na ovu mjenicu gospodinu N. Martinoviću svotu od pet stotina forintih a vr.

Gosp. Nikoliću Pavlović
u Osiek.

Buduć ova mjenica nije mjenicom sajamskom, jer nije trasirana na mjesto, gdje se gore označeni sajam drži, to se ni vrieme dospjelosti ne može po § 35. za nju točno ustanoviti, za to ovakova izprava u obće nije mjenicom, jer joj manjka oznaka vremena.[1]

[1] Vidi *Blaschke* str. 68 opaz. 17.

Digitized by Google

5. podpis imena ili tvrdke izdatnika (teznika);

Budući da je pismeni oblik bitna podloga mjenice, to je za valjanost njezinu neobhodno nuždno, da ju svojim imenom ili firmom podpiše onaj, koji je mjenicu učinio imovinskim objektom, te ju kani učiniti samostalnim predmetom prometa.[1] Kad pako zakon za valjanost mjenice zahtjeva „podpis" izdatnika, to sljedi iz smisla te rieči, da se oznaka izdatnika po svom vanjskom obliku u istinu ukazati mora kao podpis, a ne kao umetak u kontekst same mjenice. Nije po smislu i duhu zakona slobodno, da izdatnik ime svoje napiše poprieko preko konteksta ili uz kontekst mjenice, a nije ni dopušteno, da izdatnik ime svoje napiše na zadnjoj strani mjenice.[2]

Podpis izdatnika stavlja se na mjenici na kraju gdje ona dovršuje, obično na desno izpod konteksta. Nu u stvari nije odlučno, da li je taj podpis stavljen više na desno ili na lievo izpod konteksta. Isto tako ne upliva na valjanost mjenice, da li je podpis izdatnika napisan tintom, olovkom, bojom ili s drugim materijalom, da li je kontekst mjenice pisao sam izdatnik ili tko drugi, da li je podpis izdatnika stavljen in bianco, te kontekst naknadno napisan ili izpunjen; a nije zaprieka valjanosti ako podpis bude stavljen na biljegu.

Za valjanost mjenice zahtjeva se, da bude ime izdatnika *napisano;* nije s toga dovoljno bude li to ime natiskano, litografirano ili stampigliom udareno. Kod podpisa izdatnikova dostatno je spomenuti njegovo ime u obće bez ikakove daljnje oznake, a napose ne treba spomenuti ni krstnoga imena, ni stana, ni zanimanja izdatnikova. Uvjek je medjutim dobro ime izdatnikovo pobliže ozna-

---

[1] Vidi str. 43.

[2] Code de commerce u čl. 110 doduše izrikom ne veli, da na mjenici mora biti podpis izdatnika, nu taj zahtjev već se sam po sebi razumieva. Vidi *Lyon-Caen et L. Renault* str. 544.

Thöl drži, da ime izdatnika ne leži u bivstvu mjenice, te da bi stanovita izprava mogla i bez toga imena biti valjanom mjenicom kada njem. mjen. red toga izrično i ne bi zahtjevao (vidi str. 141). U ostalom je, kako on misli, i po zakonu mjenica valjana, ako počimlje s imenom trasanta n. p. „Ja N. N. pozivljem Vas", budući da se ne traži da ime izdatnika mora na mjenici zauzimati stanovito mjesto (vidi u 4. izdanju § 33. u opazci 18 i 19). Ovoj tvrdji protive se mnoge rješitbe sudova. — Vidi *Borchardt* str. 53 dodatak 108; Otto *Fuchsberger* str. 33 i 34; B. *Hartmann* str. 43. S nazorom Thölovim stoje u oprieci izmedju ostalih: W. *Hartmann* str. 163; *Kuntze* str. 78; *Renaud* str. 62; *Wächter,* „Encycl." str. 417; *Blaschke* str. 69; *Haimerl* str. 58.

Digitized by Google

čiti osobito onda, kad se više njih pišu jednakim imenom. Obično se s toga kod podpisa izdatnikova navodi i krstno ime, ako i ne cielo, barem početnimi slovi.

Izdatnik se ostalom može u označiti i *firmom* t. j. imenom pod kojim trgovac trguje.[1] Kako valja podpisivati firmu trgovaca, a napose trgovačkih udruga, odredjuje zakon trgovački. Buduć da zakon za valjanost mjenice zahtjeva samo podpis izdatnikov, to će biti mjenica valjanom i onda, ako taj podpis ne bude istinit t. j. ako ga i ne bude podpisala osoba, koja je kao izdatnik navedena; razumieva se medjutim po sebi, da ne će biti mjenbeno obvezan taj tobožnji izdatnik, jer se on nije mjenbeno obvezao,[2] nu ne će biti mjenbeno obvezan niti onaj, koji je tudje ime zlorabio, jer se njegovo ime ne nalazi na mjenici. Za valjanost mjenice je svejedno, je li podpis izdatnika istinit ili nije, dovoljno je ako se na njoj samo taj podpis nalazi.[3]

Isto tako ne upliva na valjanost mjenice *netočnost* i *nepodpunost* imena izdatnikova, samo je od potrebe, da bude ime dotično tako označeno, da se iz rabljenih slova u istinu bude mogla razabrati odnosna osoba, te da ne bude nikakove dvojbe o tom, da je dotična osoba u istinu namjeravala cielo svoje ime napisati. Ni onda ne će biti mjenica nevaljanom, ako se podpis izdatnikov ne bi mogao pročitati, ako se samo iz odnosne oznake imena razabire, da je to u istinu podpis. Sve ostalo ima prepustiti sudac postupku i ogledbi, ili pobijanju istinitosti izprave.[4]

U kojem jeziku i kakovimi slovi je podpisano ime izdatnika u stvari ne odlučuje. Glede podpisa sa židovskimi slovi valja ono, što s pomenusmo na drugom mjestu.[5]

Buduć da je i po mjenbenom pravu dozvoljeno zastupanje[6] pogledom na sve mjenbene poslove, to će se i podpis izdatnikov moći obaviti po zastupnicih tim načinom, da ne će biti mjenbeno

---

[1] Ova je okolnost posljedicom pravne naravi firme. Tko je trgovac i što se ima razumievati pod firmom, prosudjuje se po propisih zakona trgovačkoga. Za valjanost firme nije u ostalom od potrebe, da ona bude jasno oglašena ili sudbeno protokolirana.

[2] Vidi o tom niže kod poglavja XIV. o mjenica lažnih i krivotvorenih.

[3] Vidi *Borchardt* str. 57, dodatak 120.

[4] Vidi B. *Hartmann* str. 44; W. *Hartmann* str. 162; *Borchardt* str. 54 dodatak 113.

[5] Vidi str. 95 i 96.

[6] Vidi § 105. mj. z.

Digitized by Google

obvezan dotični zastupnik, već onaj u čije ime taj zastupnik radio bude. Bude li netko podpisao mjenicu kao zastupnik treće osobe, učiniti će to najsgodnije tako, da najprije podpiše onu osobu, u čije ime izdaje mjenicu uz oznaku, da postoji punovlastni odnošaj, a za tim, da pod njezino ime stavi podpis svoga imena n. p. za Milu Brajkovića, Petar Raslić. Nu da mjenica bude valjanom biti će dovoljno, ako dotični zastupnik jednostavno podpiše ime svoga punovlastnika bez posebne oznake, da postoji punovlast.[1] Ako pako netko, premda ima punovlast treću osobu podpisati kao izdatnnika, mjenicu podpiše svojim vlastitim imenom ne spomenuv pri tom imena svoga mandanta, tada jamči dotični mandatar sam na temelju svoga podpisa. Kojim će načinom podpisivati trgovačku firmu trgovački punomoćnici, a napose prokuristi, te zastupnici trgovačkih udruga, to odredjuju propisi zakona trgovačkoga.[2] Isto tako se ima prosuditi po dotičnih propisih, kako valja podpisivati mjenice izdane po gradskih ili ladanjskih občina,[3] te po javnih zavodih ili javnih zaklada. Posebna pako pravila pojedinih udruga, na koliko one ne spadaju pod ustanove zakona trgovačkoga, odredjuju, tko i kojim načinom može udrugu mjenbeno-pravno obvezati, dakle i u njezino ime mjenice izdavati.

Bude li po punomoćniku na mjenici izdatnik označen tako, da odnosni mandatar napiše najprije ime svoga mandanta a onda svoj podpis, tada će se odnosni mandant moći označiti tako, da ime ili firma njegova budu natiskani, litografirani, štampigliom udareni ili drugim sličnim načinom označeni;[4] zakon bo zahtjeva samo *podpis faktičnoga* izdatnika, a taj u ovom slučaju nije odnosni mandant već dotični mandatar.

---

[1] U austrijskih pokrajinah nije po zakonu od 19. lipnja 1872 br. 88 d. z. l. dozvoljeno ovakovo podpisivanje mandanta. Vidi pobliže o tom kod § 105. mj. z.

[2] Vidi §§ 40, 44, 67. stav. 2, 114, 128, 185 i 241 trg. zak.

[3] U pogledu *gradskih* občina imati će se u tom pogledu držati propisi zakona od 28. siečnja 1881 „ob ustroju gradskih občina u kraljev. Hrvat. i Slav.“, napose § 76; glede *selskih* občina zak. čl. XVI: 1870 hrvat. sabora, koji istina u tom obziru napose ništa ne odredjuje, ali se iz § 27. i § 42. izvesti mora, da će se kod mjenbenih poslova občina obvezati moći podpisom načelnika i dvojice odbornika. U tom smislu propisuje občenito pravilo i red za gradove u Krajini od 8. lipnja 1871 u § 35. i red za občine od istoga dana u § 28.

[4] Vidi Otto *Fuchsberger* str. 35.

Digitized by Google

Ovakav način podpisivanja dovoljan je za valjanost mjenice; da li on pako odgovara punovlastnom odnošaju to je pitanje neovisno od formalne valjanosti mjenice, te će se morati prosuditi po propisih gradjanskoga odnosno trgovačkoga prava.

O mjenbenih izjava učinjenih po punovlastnicih razpravlja u ostalom potanje § 105. mj. z.

Od gornjega pravila, da je za valjanost mjenice od potrebe, da izdatnik svoje ime podpiše, dopušta zakon iznimku u onom slučaju, ako izdatnik radi tjelesne mane ne može podpisati svoga imena, ali je inače pisanju vješt; u tom je slučaju mjesto podpisa izdatnikova dovoljan njegov rukoznak, koji u ustalom mora biti ovjerovljen po sudu ili po javnom bilježniku. Vidi potanje kod § 104. mjen. zak.

6. ime tezovnika to jest one osobe ili tvrdke, koja ima platiti;

Zakon zahtjeva kao bitni uvjet za valjanost mjenice, da se u njoj samoj označi ona osoba, koja će ju u vrieme dospjelosti izplatiti; ovu osobu nazivlje zakon *trasatom.*[1] Trasat se u mjenici označuje imenom ili firmom, te nije od potrebe navesti ni krstnoga imena, ni zanimanja ni prebivališta njegova, premda može često puta biti od osobite koristi, da se ove okolnosti navedu. Napose ne smeta valjanosti mjenice, ako nije označeno mjesto prebivališta trasatova, jer zakon zahtjeva samo oznaku mjesta, gdje će se mjenica platiti, a ovo mjesto ima se smatrati za njegovo prebivalište makar ono u istinu i nije takovim. U obće vriedi i u pogledu oznake trasata imenom ili firmom ono isto, što je gore navedeno obzirom na remitenta i izdatnika. Zakon ne propisuje mjesto, na kojem se ima u mjenici staviti oznaka trasata ili tako zvana adresa; u pravilu se medjutim ta oznaka stavlja na prednjoj strani i to odsdol s lieva.

Pogledom na gornju odredbu zakona ne će biti mjenica valjanom, ako kod trasirane vlastite mjenice trasat bude označen riečmi: „na mene samoga“.

Nu ne će smetati valjanosti mjenice, ako trasat bude označen netočno ili nepodpuno ili makar posve krivo. U ovom slučaju nastati mogu doduše neprilike obzirom na prihvat, koji takodjer može

[1] Narav i znamenovanje ove oznake vidi gore str. 9. i 44.

Digitized by Google

biti nevaljanim, ali ova okolnost ne će biti na štetu valjanosti same mjenice, te će ostale mjenbene izjave, stavljene na takovu mjenicu, biti od mjenbene krieposti. Izvodimo to odatle, što valjanosti mjenice ne smeta ni lažan ni krivotvoren podpis; tim manje ima razloga, da joj smeta netočna i nepodpuna oznaka trasatova imena. Ali će biti zapriekom valjanosti mjenice, bude li trasat tako označen, da se ne bi moglo razabrati, koja osoba ili firma ima biti trasatom. Tako n. p. biti će mjenica valjana ako je trasat označen riečmi: „ravnateljstvu prve hrv. štedione u Zagrebu", mjesto „prvoj hrvatskoj štedionici u Zagrebu"; ili „eskomptnoj banci u Zagrebu" mjesto „hrvatskoj eskomptnoj banci u Zagrebu"; ali ne će biti dostatna oznaka: „novčanomu zavodu u Zagrebu".

Ne bude li osoba, koja je mjenicu prihvatila, identična s osobom trasatovom, tada valja tu okolnost prosuditi po pravilih navedenih kod § 21. mj. z.

U mjenici može biti označeno i više trasata, i to ne u obliku nuždne adrese, već posve samostalno i neovisno jedan od drugoga tako, da posjednik mjenice svakoga od njih na prihvat i izplatu pozvati može; a bude li nakan dignuti regres na sigurnost ili na izplatu, tada to upravo učiniti mora.

Po njem. zakonu nije slobodno u ovom slučaju, da kod svakoga od ovih trasata bude navedeno drugo prebivalište, ako za mjenicu ne bude navedeno posebno mjesto, gdje će se ona platiti; u ovom će slučaju biti mjenica nevaljanom, jer je mjesto izplate u tom slučaju neopredieljeno. Nu bude li mjesto izplate u mjenici napose i naročito navedeno, tada ni po njemačkom zakonu nije mjenica nevaljanom, jer je nestalo glavnoga razloga radi kojega je ovakova oznaka raznih prebivališta zabranjena.

Po našem zakonu medjutim (vidi niže točku 7) ne će biti zapriekom valjanosti mjenice, ako u slučaju više trasata navedeno bude kod svakoga njih drugo prebivalište, te ako uz to i ne bude spomenuto posebno mjesto izplate, jer će se po analogiji stavke druge točke 7. kao mjesto izplate imati smatrati ono mjesto, koje je navedeno kod najprije imenovanoga trasata. Ne bude li se moglo razabrati, koji je trasat prvi naveden, te ne bude li uz to spomenuto posebno mjesto izplate, tada će se morati mjenica smatrati nevaljanom, jer nije mjesto izplate točno navedeno.[1]

[1] Vidi dr. *Winter* „Tumač" str. 19. Pisac se ne obazire kod svoga nazora na stavku 2. točku 7. § 3. mjen. zak., a nije njegovo mnjenje suglasno s našim ni sa stanovišta zakona njemačkoga.

Digitized by Google

Da se izbjegne svim neprilikam biti će najbolje u tom slučaju ili za sve trasate navesti isto prebivalište, ili posebno mjesto, gdje se mjenica platiti ima.

7. naznaka mjesta, gdje se ima platiti. Mjesto naznačeno pored imena ili tvrdke tezovnika, ako na mjenici nije obsebi naznačeno koje ino platište, valja i kao platište i kao prebivalište tezovnika.

Ako je na mjenici više mjesta naznačeno, to valja prvo imenovano mjesto kao platište;

Oni isti razlozi, koji zahtjevaju, da na mjenici bude navedeno vrieme, kad će se platiti u njoj navedena svota, nuždno traže, da bude spomenuto i mjesto, na kojem će se ta svota platiti. Mjesto gdje će se mjenica platiti, mora se iz mjenice jasno razabrati ne samo za to, jer se mnogi mjenbeno-pravni čini imadu preduzeti na tom mjestu, već i zato, jer mjenbena svota nije točno ustanovljena ne bude li to mjesto točno označeno, budući da jedna te ista svota ima raznu vriednost ne samo u različito doba nego i na različitih mjestih.[1]

U početku razvoja mjenice, dok je mjenica bila izpravom o zamjeni novca kolajućega na različitih mjestih, te dok je bila zadaća mjenici, da nepotrebnim učini prenos novca iz jednoga mjesta na drugo, nuždno se je tražila od mjenice tako zvana *„distantia loci“*, t. j. da mjenica bude plativa na drugom mjestu a ne na onom gdje je izdana. Kad je usljed razvoja prometa zadatak mjenice postao drugim, nije se ova *„distantia loci“* više zahtjevala kao bitni uvjet za valjanost njezinu, akoprem se i danas još razlikuju mjenice *mjestne* (Platztratten) od mjenica *udaljenih* (Distanzwechsel).

Potreba prometa i zahtjevi kredita zahtjevaju danas obe ove vrsti mjenica, akoprem se trgovina služi ponajviše mjenicami udaljenimi, pak zato i naš zakon, poput njemačkoga i velikoga diela ostalih zakona, jednako dopušta obe vrsti mjenica, te kao bitni uvjet za valjanost mjenice ne zahtjeva *„distantiam loci“*.[2] Jedinu

[1] Po englezkom mjenbenom pravu nije mjenica nevaljanom, ako ne bude označeno mjesto izplate; a ni po belgijskom zakonu nije mjesto izplate bitnom sastavinom mjenice, jer se u tom slučaju prebivalište trasatovo smatra mjestom izplate.

[2] Zakon francezki, i veći dio zakona osnovanih na njegovu temelju, zahtjevaju kao bitni uvjet za valjanost mjenice, da ona mora biti

Digitized by Google

iznimku od ovoga pravila čine trasirane vlastite mjenice. Vidi niže § 5.

Mjesto gdje se ima mjenica platiti označuje se obično kod oznake trasata, n. p. gosp. Petrović u Karlovcu; nu ne smeta ni malo valjanosti mjenice, ako se mjesto izplate ne spomene kod adrese već u samom kontekstu mjenice. Dakle može mjenica glasiti „platite na ovu mjenicu u Sisku itd.“

Mjesto gdje će se mjenica platiti obično se sudara s mjestom trasatova prebivališta, pak zato ne treba u mjenici spomenuti posebnoga mjesta izplate, ako je kod adrese navedeno mjesto prebivališta trasatova, jer zakon predmnieva, da je ovo mjesto ujedno i mjesto izplate.[1] Dapače i onda, ako nije izrikom navedeno ni mjesto prebivališta trasatova, ni posebno mjesto izplate, biti će mjenica valjanom, ako je samo *u obće* polag imena trasatova *spomenuto kakovo mjesto,* jer zakon naročito ističe predmnievu, da je to mjesto ujedno i prebivalište trasatovo i mjesto izplate. Je li to mjesto u istinu trasatovo prebivalište, ili ako je ono izprvice i bilo, a kašnje ga je trasat promienio, u stvari ne mienja, jer je mjerodavno samo ono mjesto, koje je na mjenici navedeno. Samo na tom mjestu imadu se preduzimati čini potrebiti za realiziranje mjenbenoga prava.

Mjenica će biti samo onda ne valjanom, ako u njoj ne bude napose navedeno ni mjesto gdje će se ona platiti, niti polag imena trasatova posebno koje mjesto. Pomanjkanje oznake mjesta, gdje se mjenica platiti ima, ne može nadoknaditi niti mjesto izdatbe niti okolnost ona, da je prihvatnik kod prihvata spomenuo posebno koje mjesto.

Mjesto izplate ima se na mjenici jasno i razgovetno naznačiti, da ne bude dvojbe o tom, gdje je platište njezino. Nu ne traži se za točnu oznaku, da bude navedena ulica i kuće broj, gdje će se mjenica izplatiti; dovoljno je, da se označi samo političko mjesto, premda će u stanovitih slučajevih biti od osobite koristi, da se navedu i gornje okolnosti.

---

trasirana od jednoga mjesta na drugo; tako se veli u čl. 110 Cod. de com. „La lettre de change est tirée d' un lieu sur un autre“.

Od ovoga zahtjeva francezkoga zakona odstupio je i novi belgijanski zakon od g. 1872; a ne traži ga ni najnoviji zakon skandinavski. I srbsko mjenbeno pravo, premda je inače većim dielom osnovano na francezkom, ne stavlja za valjanost mjenice kao bitni uvjet „distantiam loci“.

[1] Vidi niže razložbu kod § 24.

Digitized by Google

Prepornim se čini pitanje: je li dovoljno u mjenici kao mjesto izplate spomenuti samo predgradje ili ulicu bez posebne oznake grada ili mjesta u političkom smislu rieči? Komentatori austrijskoga mjenb. prava[1] — oslanjajuć se na jednu rješitbu bečkoga vrhovnoga sudišta,[2] koje je smatralo dovoljnom oznakom „in der Leopoldstadt Nr. — an der Donau“ — tvrde, da je mjesto izplate dovoljno označeno i bez posebne oznake grada s jednostavnim navodom predgradja, ako samo takovom oznakom o mjestu izplate ne nastane nikakove dvojbe.

Komentatori njemačkoga mjenbenoga prava[3] vele naproti, da se mjesto izplate ima označiti oznakom posebnoga mjesta u političkom smislu rieči, te da nije dovoljno navesti samo ulicu i predgradje, pak se kod toga pozivlju na čl. 24 njem. mjenb. reda, koji je sasvim suglasan s § 24. našega mjenb. zakona.

Po našem nazoru ne stoje oba nazora u oprieci, jer jedan i drugi zahtjevaju za oznaku platišta, da se navede mjesto u političkom smislu rieči, samo što austrijski pravnici ne traže, da se to mjesto označi baš izričnim imenom dotičnoga grada, trgovišta ili sela, već dopuštaju, da se ono navede i drugim načinom, ali ipak tako jasno, da ne bude nikakove dvojbe o tom mjestu. Ako se ovo tumačenje shvati u ovom smislu, ne može mu biti prigovora, a nije ono u protuslovju ni s § 24 mjenb. zakona.

Sigurnost mjenbenoga prometa zahtjeva doduše, da mjesto izplate bude što točnije navedeno, a napose je potrebna točna oznaka onda, kad ima više mjesta istoga imena, da se uzmogne jasno razabrati, koje je to mjesto; nu ne bude li to učinjeno ne će biti na štetu valjanosti mjenice, te će posjednik njezin u tom slučaju kao mjesto izplate odabrati moći ono od istoimenih mjesta, koje mu se prema okolnostim najsgodnijim svidi; na tom će mjestu on mjenicu predočiti na izplatu i eventualno protestirati,[4] te mu ne će biti slobodno staviti prigovor, da je izdatnik u istinu mislio drugo

---

[1] Vidi *Blaschke* str. 73; *Theumann* str. 45 u opazci; *Haimerl* str. 61; i dr.

[2] Vidi: „Oesterr. G. Ztg.“ od g. 1852 br. 26.

[3] Vidi *Wächter* „Encycl“ str. 422; *Rehbein* str. 20 toč. 37; *Borchardt* str. 63 dodatak 147; *Fuchsberger* str. 42; *Bierer* str. 301; B. *Hartmann* str. 52.

[4] Vidi *Wächter* „Encycl.“ str. 424; W. *Hartmann* str. 169; *Rehbein* str. 20. toč. 36; *Fuchsberger* str. 40 i 41; *Borchardt* str. 66 dodatak 148.; B. *Hartmann* str. 53.

Digitized by Google

koje od isto imenovanih mjesta, jer mu je bila dužnost to mjesto točnije označiti. Samo onda će biti umjestan ovakov prigovor, bude li posjednik mjenice postupao ex dolo, t. j. bude li mjenicu predočio na drugom mjestu, akoprem se očito vidi i zna, da izdatnik nije to mjesto namieravao.

Preporno je pitanje po njemačkom pravu: smeta li valjanosti mjenice, bude li u njoj navedeno više mjesta izplate bilo alternativno bilo komulativno? S jedne se strane misli, da se ustanova više mjesta izplate ne slaže s onim zahtjevom mjenice, po kojem se to mjesto točno označiti ima, a točne oznake da ne ima ondje, gdje je navedeno više mjesta bilo to alternativno ili kumulativno; pa kao što mora vrieme dospjelosti za mjenicu biti samo jedno, isto tako, da i mjesto izplate može biti samo jedno.[1]

Drugi opet drže, da ne smeta valjanosti mjenice, ako se kao platište navede više mjesta. U tom slučaju valja po nazoru Thölovu[2] mjenicu predočiti na svih tih mjestih, dočim Hoffmann drži,[3] da posjednik mjenice ima pravo izbora; treći naproti misle,[4] da odlučuje samo prvo mjesto, a ostala da se imadu smatrati kao da nisu ni napisana. Prema ovim nazorom pošla je i judikatura pravcem različitim[5].

Ovu kontroverzu nastojao je naš zakon zapriečiti drugom stavkom točke 7. tim, što odredjuje, da prvo imenovano mjesto valja kao platište, ako je na mjenici naznačeno više mjesta. Iz ove ustanove sljedi, da svaka mjenica imati može samo jedno platište, nu ako je označeno više mjesta budi alternativno budi kumulativno, tada se analogno točki drugoj §. 3. takova oznaka smatra kao da i nije napisana, te vriedi, bez obzira na sva ostala mjesta, ono mjesto kao platište, koje je najprije spomenuto. Ne bude li se pako iz mjenice moglo razabrati, koje od navedenih mjesta je prvo imenovano, tada mjenica neće biti valjanom, jer će joj manjkati točna oznaka platišta

Na temelju gornjega razlaganja ne će s toga biti valjanom mjenica, na kojoj bude platište označeno izrazom: „platiti će se gdjegod“, ili „na svih mjestih“, jer ovakom oznakom mjesto izplate nije

---

[1] Vidi *Wächter* „Encycl.“ str. 423.
[2] Vidi *Thöl* str. 190 opazka 8.
[3] Vidi *Siebenhaarov* Archiv svez. XVI str. 335.
[4] Vidi *Siebenhaarov* Archiv svez. XII. str. 407.
[5] Vidi *Fuchsberger* str. 42 i 43; *Borchardt* str. 67 dodatak 156; B. *Hartmann* str. 53; *Rehbein* str. 20 toč 36.

Digitized by Google

ustanovljeno. Neće naproti smetati valjanosti mjenice, bude li naročito spomenuto kao platište posebno mjesto, te ovomu mjestu primetnute gornje oznake; dakle bude li mjenica glasila: „platiti će se u Zagrebu ili gdjegod“, jer se ovaj dometak smatra kao da nije napisan. Komentatori njemačkoga prava priznavaju takodjer ovakovu mjenicu valjanom, te pripisuju dometku „na svih mjestih“ ili „gdjegod“ procesualno značenje pogledom na podsudnost izdatnika, koji na temelju ovoga dometka radi mjenice može biti tužen svagdje, gdje ga zateku.[1] U ovom smislu shvaća i njemačka judikatura taj dometak.[2]

Pogledom na ustanovu car. patenta od 16. veljače 1853 (gradjanski sudovnik) izrečenu u § 42[3] sudimo, da se dodatku „gdjegod“ ili „na svih mjestih“ ne može kod nas dati ono procesualno znamenovanje, koje mu davaju njemački sudovi, jer se i kod „forum cantractus“ mora *izrično* spomenuti, gdje će se obveza izpuniti, a toga u tom dodatku ne ima.[4] Dapače držimo, da ni *naročita* oznaka više platišta ne ima procesualnoga znamenovanja u tom smislu, da bi tužitelju bilo na volju stavljeno tužbu podići na kojem god o tih navedenih mjesta, jer za mjenicu može postojati samo *jedno* platište, te kod više navedenih mjesta posjednik mjenice ne ima prava izbora, jer se sva navedena mjesta, osim najprije spomenutoga, smatraju kao da nisu ni napisana.[5]

Mjesto gdje će se mjenica platiti, ne mora u ostalom biti suglasno s mjestom prebivališta trasatova. O tom više kod § 24.

8. naznaka mjesta, dana, mjeseca i godine izdatbe.

Svaka mjenica da bude valjanom, mora po propisih zakona biti datirana; ovo datiranje ima se obaviti oznakom mjesta gdje i

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 168; *Wächter* „Encycl.“ str. 423; *Rehbein* str. 20 toč 36.

[2] Vidi *Fuchsberger* str. 41.

[3] § 42. sudovnika glasi:

„Ako mjesto gdje treba da se što plati ili da se izpuni druga koja obveza, bude **izriekom** ustanovljeno u ugovoru, mogu se tada sve tužbe odnoseće se na taj ugovor, bile upravljene na izpunitbu ili ukinuće toga ugovora ili na odštetu poradi neizpunitbe njegove, podignuti pred onim sudom, kojemu bi obtuženik podčinjen bio, kad bi bio u mjestu gdje se ugovor izpuniti ima“.

[4] Vidi *Blaschke* str. 76 u opazci. — *Isti* „der österr. „Wechselprocess“ 1872, str. 29

[5] Dr. *Winter* u svom „Tumaču“ nimalo ne razsvietljuje te okolnosti već naprosto tvrdi na str. 20 „Mjenica koja glasi „plativo u Zagrebu ili gdjegod“ je valjana, ***pa se može gdjegod utužiti***“.

Digitized by Google

vremena kada je mjenica izdana. Kad se za valjanost mjenice ne traži, da ona bude trasirana od jednoga mjesta na drugo, ne bi baš bilo nuždno zahtjevati datiranje za sve mjenice već samo za one, kod kojih se vrieme dospjelosti ravna po danu izdatbe t j. kod datomjenica; a pogledom na ustanovu §§ 19 i 20 mj. zakona nastaje ta nužda i za mjenice pokazne.

Koristno je medjutim po svaku mjenicu datiranje njezino pogledom na prosudjivanje mjenbene sposobnosti njezinoga izdatnika, pogledom na prosudjivanje valjanosti mjenice prema načelu „locus regit actum",[1] pogledom na odluku, da li se koja mjenica smatrati ima trasiranom vlastitom mjenicom itd. Obzirom na sve ove okolnosti pristao je i naš zakon uz načelo njem. mjenb. reda, da se datiranje mjenice ima smatrati bitnom sastavinom mjenice. Za valjanost mjenice zahtjeva se u ostalom, da bude u obće navedeno mjesto gdje, i vrieme kada je mjenica izdana; da li pako ta oznaka istini doista odgovara, to je za valjanost njezinu svejedno.[2]

Vrieme kada je mjenica izdana može se označiti samo načinom kolendarskim, te će svaka druga oznaka biti nevaljanom. Kolendarska oznaka nije medjutim samo ona, u kojoj je stanoviti mjesec označen imenom svojim, a dan dotičnim kolendarskim brojem, već i ona, iz koje se bezdvojbeno može razabrati, makar i drugim načinom, dotični mjesec i dan izdatbe; zato će biti valjano datirana, mjenica, koja bude glasila: „U Zagrebu na Markovo g. 1882", ali neće biti valjana ona, koja bude glasila „na uzkrs" ili „na duhove" itd.[3]. S razloga navedenog kod dnevnih mjenica držimo analogno, da će mjenica biti valjano datirana i onda, bude li glasila na „početak", „sredinu", ili „konac" kojega mjeseca. Nije dopušteno na mjenicu staviti dvostruki datum, osim ako se vrieme označuje po starom i novom kolendaru, jer se ne može razabrati, koji od tih datuma je mjerodavan; ali je slobodno mjenicu datirati prije i poslje.

Datum na mjenici ne može se nadoknaditi datumom kod prve naledje, premda je možebiti mjenica izdana na vlastitu odredbu.

I krivotvoreni datum ne upliva na valjanost mjenice. Vidi o tom razložbu kod mjenica lažnih i krivotvorenih.

---

[1] Vidi § 96 mjen. z.

[2] Vidi *Thöl* str. 147; W. *Hartmann* str. 165. Protivnoga je mnienja *Liebe* na str. 50.

[3] Vidi gore str. 110.

Digitized by Google

Nebitni dodatci na mjenici.

Mjenbeni zakon spominje u § 3. samo one sastavine mjenice, koje su za njezinu pravnu valjanost neobhodno nuždne, te bez kojih se pojedina izprava ne može smatrati mjenicom. Nu obično imade u mjenici i takovih dodataka, kojih mjenbeni zakon ne propisuje, dapače i takovih, o kojih u zakonu u obće ni spomene ne ima. Takovi dodatci, imajući često puta historički izvor, dobili su oblik svoj običajem, te ne imaju mjenbeno pravne znamenitosti; oni niti su od upliva na samu mjenbenu obvezu, niti su usljed toga za valjanost mjenice potrebiti. Na takove dodatke spada izmedju ostaloga:

a) Oznaka valute.

Valuta je uzvrata, koju primatelj mjenice pruža onomu, koji mu ju u vlastničtvo predaje; ona je razlog, s kojega trasant ili indosant drugomu komu daje mjenicu.[1] Valuta možebiti različita, ona ovisi o predhodnom dogovoru medju onim, koji mjenicu daje i onim, koji ju prima, ona je causa praecedens sbog koje izdatnik mjenicu izdaje, ili ju posjednik dalje prenosi, premda se često sbiva, imenito kod mjenica na vlastitu odredbu, da izdatnik mjenicu izdaje ne dogovoriv se prije o valuti s onim, komu ju kani predati.

Već s ovih razloga nije valuta od upliva na valjanost mjenice. Suvišno je s toga pitanje, koje se je stavljalo s više strana: hoće li izdatnik, odnosno indosant, u mjenici potvrditi, da je tu uzvratu primio, i ako da, kojim načinom? Više nego li je bilo od nužde razpravljalo se ob ovom pitanju, a odgovaralo se je stranom na temelju historičkoga razvoja mjenice, a stranom prema shvaćanju njezine pravne naravi. Nu ni prva ni druga okolnost ne opravdava nazor onih, koji oznaku valute smatraju bitnom sastavinom mjenice. Ne ima dvojbe, da je u ono vrieme, kad se je mjenbeni posao smatrao pukom zamjenom novca, *permutatio praesentis pecuniae cum absenti,* bilo od potrebe u dotičnoj izpravi spomenuti valutu t. j.

[1] Vidi o naravi valute *Hoffmann* § 3. str. 21 i sl.

Digitized by Google

iznos i vrst novca, koji se je zamjeniti imao. Nu nije se ova potreba pokazivala s bog juridičke konstrukcije mjenbene pogodbe, ili zato, što je tobože bivstvo mjenice osnovano na toj valuti; jer se je i puko obećanje, *sponsio*, u savezu s prihvatom njegovim i onako smatralo dovoljnim razlogom za postanak odnosne obveze, te je po prvobitnu mjenicu bilo dovoljno obećanje, koje je prihvatila druga stranka, da će se na trećem mjestu priskrbiti izplata zamjenjenje svote, a da za to nije bilo od potrebe napose se pozvati na obstanak valute. Nužda pozvati se naročito na valutu ležala je u naravi tadanje kanonističke lihvarske dogme. Da nije bilo kanoničke teorije o lihvi, ne bi si ni pravnici ni bogoslovi u ono doba bili puno razbijali glave o valuti. Kad se je naime htielo, da mjenica i po kanoničkoj nauci bude poslom dopuštenim, trebalo je, dotični posao u istinu prikazati poslom o zamjeni; u tu pako svrhu morala se je valuta staviti u omjer s mjenbenom svotom, da se vidi, da li je u istinu opravdan dobitak, koji pripada jednoj strani, te da li taj dobitak leži izvan okvira lihve.[1]

Kad se je tečajem vremena razgranila uporaba mjenice, kad joj nije bilo više povoda samo u zamjeni novca, te kad ju je čitava trgovina prigrlila, tada je i ta oznaka postala suvišnom. Najprije se je odstupilo od specijalne oznake valute, zadovoljiv se općenitom oznakom, a zatim se je dopustilo kreditiranje valute (valuta u računu), a napokon se je obveza trasantova smatrala takovom, koja nije ovisna od uzvrate za danu mjenicu, već koja se osniva u mjenici samoj.[2]

Nu ne samo historički razlozi, već ni sama narav mjenice ne traže, da bude u njoj označena valuta. Ne obazirući se na narav mjenice, kako bi se ona imala shvatiti po našem sudu,[3] po kojem shvaćanju, kad bi se ono provelo dosljedno, morala bi se nevaljanom smatrati svaka mjenica, u kojoj se spominje valuta, upozorujemo na one teorije učitelja mjenbenoga prava, po nazoru kojih pravni razlog

---

[1] Vidi dr. W. *Erdemann* „Studien" str. 112, i 305. svez. I.

[2] Različite su misli učitelja prava o postanku i o potrebi valute; predaleko bi nas vodilo o tom dalje razpredati: usvojismo nazor Endemanov, koji nam se čini najviše opravdanim. Vidi u ostalom: *Kuntze* str. 79, 131, 176 i 177; tu su navedeni najstariji oblici mjenica, u kojih se spominje valuta; Dr. *Cohn* str. 61; *Wächter* „Wechsellehre" str. 74 i sl.; W. *Hartmann* str. 127; *Biener* str. 179, 233; *Liebe* str. 50.

[3] Vidi str. 40 i sl.

Digitized by Google

za obvezu mjenbenu leži u pukom obećanju, koje se nalazi u mjenici bez obzira na posao ili na odnošaj, koji joj je bio povodom.

Po shvaćanju znanosti nije mjenica puko dokazalo za obstanak kakove mjenbene pogodbe, ona je sama po sebi sjedište obligacije i to obveze posve abstraktne; ili kako si ju mi predstavljamo, ona je poseban imovinski objekt, koji kao takav može biti predmetom prometa, dakle i predmetom obveze. S jednoga i drugoga gledišta mjenica, kao takova, je neovisna od pravnih odnošaja, koji leže izvan nje same, a takav odnošaj je bez sumnje i odnošaj valute.

Ali bez obzira na sve to, ne bi bilo uputno oznaku valute postaviti kao bitni uvjet za valjanost mjenice, jer će ta oznaka morati biti ili sasvim općenita, ili pako posve točna. U prvom slučaju, nije takova oznaka ništa vriedna, jer ili se reklo „valutu primio", ili „vriednost se razumieva" itd., ili se ništa ne spomenulo u mjenici o valuti, u samoj stvari ne mienja. Kad bi se pako zahtjevala točna oznaka valute, te tražilo, da se naročito navede, kojim je načinom dana valuta, da li je ona pružena u gotovu novcu ili u robi, dali je ona kreditirana ili ne, tada bi se neopravdanim načinom tražilo imenito od trgovaca, da odkriju svoje poslovne odnošaje, te bi se pružio povod različitim prepirkam, jer trgovački stališ odlučno perhorescira, da mu se na javu predadu njegove poslovne sveze.

Ovi i drugi slični razlozi[1] bili su uzrokom, da je njemačko pravo zabacilo zahtjev, po kojem bi se oznaka valute smatrati imala bitnim uvjetom za valjanost mjenice.[2] S istoga stanovišta pošlo je i naše zakonodavstvo, te je u § 3 taj zahtjev posve izostavljen.

Ako se medjutim kraj svega toga obično u mjenicah spominje klauzula o valuti biva to stranom s toga, da ne bude možebiti zaprieke za cirkulaciju mjenice, jer se u mnogih državah[3]

[1] Vidi dr. *Cohn* „Beiträge" str. 70 i sl.

[2] Vidi motive k osnovi mjenb. reda za prusku državu str. XXXIII i XXXIV; te sjednicu konferencije u Lipskom od 25. listopada 1847 str. 10 i 11 zapisnika.

[3] Francezki zakon i svi oni, koji se povedoše za njim, zahtjevaju oznaku valute kao bitni zahtjev. Tako će veli u čl. 110. Code de comm, da se u mjenici mora navesti: „La valeur fournie en espèces, en marchandises ,en compt. ou de toute autre manière". Srbski trgovač. zakon odredjuje u § 80 toč. 9., da mjenica mora sadržavati „vrednost u novcu, espapu, računu ili na drugi koji način primljenu".

Da se je francezko zakonodavstvo u pogledu valute postavilo na ovo stanovište razlog je taj, jer je teorija smatrala mjenicu kao „l' in-

Digitized by Google

oznaka valute zahtjeva kao bitna njezina sastavina, a stranom s toga, jer je ta oznaka prešla u običaj, bez da se u obće i misli štogod s njom izreći. Dokaz tomu, što se i kod mjenica po vlastitoj naredbi stavlja dometak „valuta u računu“, premda taj dometak nikakova smisla ne ima.

Obične oznake, kojimi se označuje odnošaj valute jesu: „valutu primo“ ili „vriednost primio“, kada je izdatnik odnosno indosant od primatelja mjenice primio uzvratu za to, što mu je ovaj mjenicu dao; „valuta u novcu“ ili „valuta u robi“, kada uzvrata dana za mjenicu sastoji u gotovu novcu ili u robi; „valuta u računu“, kad je valuta kreditirana ili kada davatelj i primatelj mjenice stoje u zamjenitom obračunu; „valuta u zamjeni“, kad je dana mjenica za mjenicu; „valuta se razumieva“, kad se je davatelj mjenice s primateljem sporazumio o naknadnoj izplati itd.

Izdatnik mjenice na vlastitu odredbu, bude li pisao klauzulu o valuti. napisati će: „vriednost“ ili „valuta kod mene samoga“, jer doklegod on mjenicu naledjom ne prenese, niti je tko valutu platio, niti ju tko duguje.

Odnošaj valute ne mora u ostalom postojati medju remitentom i izdatnikom, on može postojati i medju ovim posljednjim i trećom osobom, što biva imenito kod naručenih mjenica, gdje za onoga, koji prima mjenicu netko treći valutu daje.[1]

---

strument à l' aide duquel se réalise la convention de change“, te jer u mjenbenoj pogodbi nije nalazila „rien autre que la vente et l' achat d' un argent livrable dans un lieu autre que celui où le contrat est souscrit“. Dakle ništa drugo nego stara teorija, koja smatra mjenicu kao instrumentum debiti ex causa cambii i kao emptio venditio pecuniae absentis pro praesenti.

Učitelji francezkoga prava smatraju medjutim ovaj zahtjev posve neopravdanim. Tako veli Ch. Lyon-Caen et L. Renault na str. 559.: „Nous croyons avec la plupart des auteurs, qu' il y a là une mention inutilement gênante. Que le preneur ait ou non remis au tireur l' équivalent de la lettre, cela n' importe ni aux tiers qui en deviendront ensuite cessionnaires, ni au tiré; cela n' intéresse que le tireur et le preneuer qui ont à indiquer, comme ils l' entendent, l' effet de la création de la lettre sur leurs rapports. Du reste, les expressions autorisées par la loi réduisent son exigence a' une vaine formule; son emploi n' expliquera pas grand' chose et son omission entraînera la nullité de la lettre“.

[1] Vidi *Hoffmann* ibid str. 26, *Wächter* „Wechsellehre“ § 71 itd.

Digitized by Google

b) Oznaka podmirbe.

Kao što je valuta uzvrata, koju primatelj mjenice daje onomu, od koga je mjenicu dobio, tako je i podmirba ili pokriće naknada, koju izdatnik mjenice, ili onaj po nalogu kojega je mjenica izdana, daje trasatu, koji je mjenicu platio.

Pogledom na položaj, u koji dolazi trasat, kada mjenicu plati, pače i onda kada ju samo ne prihvati, ne može se očekivati, da će on mjenicu unapřečac platiti ili samo prihvatiti, on će to učiniti samo onda, bude li dobio ili bude li imao nade dobiti naknadu za onu vriednost, koju mu valja dati kod izplate mjenice. Trasat će stoga mjenicu izplatiti odnosno prihvatiti onda, ako u tu svrhu dobije naknadu, sastojala ona u gotovu novcu, vriednostnih papirih ili tražbina, koje ili dospjevaju prije od mjenice ili koje trasat pod gotov novac primi; on će to učiniti i onda, ako je izdatniku ili onomu, po čijem nalogu se mjenica izdaje, dužan izpuniti tražbinu kakovu, koju će tražbinu namiriti tim, ako mjenicu izplati. Trasat će se medjutim sklonuti na izplatu mjenice odnosno na njezin prihvat i onda, ako bude voljan odnosnu svotu kreditirati trasantu ili onomu, na čiji se račun mjenica izdaje; a to će učiniti ili onda, ako bude imao u ruci sigurnost, da će mu trasant ili onaj, na čiji je račun mjenica izdana, tu svotu s kamati i troškovi nadoknaditi, ili ako mu bude htio uslugu time učiniti, nadajuć se pouzdano, da će i bez ove sigurnosti dobiti naknadu.

Da li je trasat za izplatu, odnosno za prihvat, mjenice podmiren ili nije, i ako jest, kojim načinom, to su sve okolnosti, koje na samu mjenicu ne spadaju, jer se osnivaju na odnošajih, koji leže izvan nje. Izdatnik kad je izdao mjenicu, obvezao se je *naprosto,* da će mjenica biti izplaćena po osobi onoj, koju je on označio, po trasatu; da li je on i ako jest, kakove je korake učinio, da njegovo obećanje bude izvedeno; je li on napose onoga, koji će tu mjenicu platiti podmirio, i ako jest, kojim načinom, to je stvar njegova, o kojoj niti ovisi obveza njegova, ni prihvatnikova niti drugoga kojeg mjenbenog interesenta.

Bude li pako trasat mjenicu prihvatio ili platio, te ne bude li za to podmiren, to će on bez dvojbe moći tu podmirbu zahtjevati, ali ovaj zahtjev neće biti naravi mjenbeno-pravne, već strogo naravi gradjansko-pravne. Da se medjutim ovaj zahtjev obrazloži ne će biti nipošto dovoljno pozvati se naprosto na poziv izdan u mjenici na trasata, već će tužitelj morati razložiti, koje su

Digitized by Google

okolnosti povodom, da je na njega mjenica trasirana te dokazati, da ga je trasant u istinu dužan podmiriti i u koliko.[1]

Ako je mjenica trasirana na račun treće osobe a ne na račun trasanta, tada će se trasat u pogledu podmirbe imati držati onoga, na čiji je račun mjenica izdana. Izdatnik u tom slučaju doduše nije dužan podmiriti trasata, ali njegova mjenbeno-pravna obveza kao izdatnika ostaje netaknuta.

U pogledu prava tražiti podmirbu ravan je trasatu i domiciliat, koji će za izplaćenu mjenicu tražiti podmirbu od trasata.

Budući da, kako se iz svega vidi, podmirba ne spada na samu mjenicu, to se s jedne strane iz okolnosti one, što je trasat mjenicu prihvatio ne može već po sebi zaključiti, da je on u istinu podmiren, kao što se opet ni s druge strane, bude li trasat u istinu podmiren, ne može posjedniku mjenice priznati ovlast, da on tu podmirbu za sebe traži. On može po mjenbenom pravu zahtjevati samo prihvat i izplatu mjenice, eventualno ako to ne postigne, može mjenicu protestirati i podignuti regres; podmirba tiče se samo trasata i trasanta, pak zato može onaj dobivenu podmirbu jednostavno povratiti trasantu, ako ne će mjenice da prihvati ili plati, a posjednik mjenice ne će moći tomu prigovoriti.[2]

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 155 dodatak 308 a); W. *Hartmann* str. 30; zatim dr. *Hoffmann*: „Grundzüge des sogenannten civilen Wechselrechts. Giessen" 1862 str. 16, gdje se ova okolnost napose razpravlja pod naslovom: „Von den civilrechtlichen Verhältnissen zwischen dem Aussteller und Bezogenen, welche dem Accepte vorausgehen und aus diesem, sowie aus der Einlösung entspringen".

[2] Na drugom stanovištu stoji donekle pravo francezko, kao i svi oni zakonici, kojimi je uzorom služio „code de commerce". Biti će s toga dovoljno, da ovdje spomenemo samo ustanove srbskoga prava, koje se je u tom pogledu povelo za zakonom francezkim. Srbski trgovački zakon ustanovljuje naime:

„§ 45. Izdatelj mjenice ili onaj, za koga se račun ona izdaje, mora se brinuti, da blagovremeno pošlje povučenu menicom sumu; no izdatelj menice za račun koga drugog lično je obvezan samo prema prenositeljima i pritežatelju menice.

§ 86. Zakon smatra da su novci blagovremeno poslani ako onaj, na koga je menica povučena u vreme kad je rok njenom plaćanju, duguje izdatelju ili onome za koga je račun menica vučena, onoliku sumu, kolika je u menici označena.

§ 87. Primi li se (akceptira) menica, onda se smatra, da je suma za izmirenje potrebna u rukama prijemnika (akceptanta); prijem služi za dokaz o tome prema prenositeljima (žirantima). Ali primila se menica ili neprimila, to opet izdatelju u slučaju odricanja pripada do-

Digitized by Google

Kraj svega toga što podmirba ne ima mjenbeno pravnoga značenja, običaje se ipak na mjenici spomenuti odnošaj podmirbe medju izdatnikom i trasatom. Nu budući da taj odnošaj nastaje usljed različitih okolnostih, koje se same mjenice ni najmanje ne tiču, te budući da se imenito trgovačkomu svietu ne mili, isto tako kao što ni kod oznake valute, ove odnošaje na javu iznieti, to se formula o podmirbi, ili tako zvana podmirbena klauzula, običaje što obćenitije izraziti. Obično se na mjenici veli „te ćete ju izplatiti (na ime mjenbenu svotu) na moj račun". Po sebi ova oznaka ne znači ništa, jer se njom u bitnosti samo veli, da će se izdatnik i trasat, kad ovaj bude platio, o podmirbi već sporazumieti. Donekle bi neku važnost, ali i to ne mjenbenu pravnu, ova klauzula imala, kad bi glasila na osobu treću, na račun koje se mjenica izdaje. Ova se osoba označuje obično početnimi slovi n. p : „te ćete ju izplatiti na račun N." Pogledom na sve ove okolnosti sljedi, da podmirbena klauzula nije bitnom sastavom mjenice.

c) Oznaka ubavjesti.

U prijašnjoj točki navedeni odnošaj, u kojem se nalazi izdatnik napram trasatu, povodom je, da će trasant, ne bude li medju njim i trasatom već prije dogovoreno, trasata za vremena ubavjestiti o sadržaju mjenice, koju je na njega trasirao ili koju kani trasirati, te mu tom prilikom priobćiti, kako će za izplatu ove mjenice biti podmiren. Ova ubavjest biva u formi posebnoga pisma, koje se na-

---

kazati, da su oni, na koje je mjenica vučena bila imali u rukama sumu za podmirenje njeno potrebnu.

Ne uzmože li to dokazati mora dati jamstvo, ma da je protest i poslje odredjenog vremena iziskat".

Prema tomu osnovano je francezko pravo, i ono, koje je sagradjeno na njegovoj podlozi, na načelu: a) da će izdatnik mjenice, odnosno onaj na čiji je račun mjenica izdana, podmiriti trasata; b) da trasat ipak ne ima prava te podmirbe tražiti putem mjenbeno-pravnim; c) da izdatnik mjenbeno-pravno jamči bio trasat podmiren ili ne; d) da postoji predmjeva, da je trasat pokriven bude li mjenica prihvaćena; e) da posjednik mjenice ima pravo na podmirbu danu trasatu ako ovaj mjenice i ne prihvati; i f) da je izdatnik, ako ne dokaže, da je trasat podmiren, obvezan na regres i onda, ako bude protestirana mjenica prejudicirana.

O postanku i znamenovanju ustanova francezkoga prava vidi: *Biener* str. 233—236; zatim *Ch. Lyon-Caen et L. Renault* str. 607 i sl. „1° de la provision".

Digitized by Google

zivlje *pismom ubavjestnim* (Avisbrief, epistola advisoria, spaccio, Bericht).

Ovakova ubavjest važna je napose u poslovnom životu s toga, jer se njom često puta može na put stati krivotvorenim i lažnim mjenicam. Trasat naime trebati će samo prispodobiti predočenu mu mjenicu sa njezinim sadržajem označenim u ubavjestnom pismu, te će umah moći doznati, je li predočena mu mjenica lažna ili krivotvorena.

Obično ubavješćuje izdatnik trasata; nu bude li mjenica trasirana na tudji račun, može onaj, na čiji se račun mjenica izdaje, takodjer ubavjestiti trasata; u tom slučaju šalju se dva ubavjestna pisma, ali je dovoljno i jedno.

Da je ovakova ubavjest u istinu poslana, ili da se kani poslati, običaje se označiti na samoj mjenici dodatkom „po ubavjesti". Svaki trasat dobiv mjenicu s ovakovim dodatkom dobro će učiniti, da ju ne prihvati odnosno ne izplati dok, ne bude dobio toga pisma jer je moguće, da će ga sadržaj njegov sklonuti, da ne prihvati ili ne plati mjenice kao obični već kao počastni prihvatnik ili platac, imenito ako trasant u njem bude naveo posebne modalitete pod kojimi bi trasat imao prihvatiti odnosno platiti. Važan je napokon po trasata sadržaj ovoga ubavjestnoga pisma ſ pogledom na onu okolnost, bude li on možebiti kasnije tražio od trasanta podmirbu; jer ga je ovaj dužan samo onda podmiriti, bude li trasat zadovoljio njegovu nalogu, izdanom u tom ubavjestnom pismu.

Često puta nekani izdatnik poslati ubavjestnoga pisma, te označuje tu okolnost na samoj mjenici dometkom: „bez ubavjesti"; a često puta opet izdatnik kad izdaje mjenicu još nije odlučan hoće li neće li ubavjestiti trasata, te i ovu okolnost spominje na mjenici dometkom; „po ubavjesti ili bez nje".

Ako u tom slučaju trasat prihvati ili izplati mjenicu, te naknadno dobije ubavjest, u kojoj mu se nalaže, da mjenice ne plati ili da ju plati uz stanovite uvjete, to ova okolnost ne će biti od upliva na njegovo pravo zahtjevati podmirbu, jer je bio vlastan prihvatiti odnosno platiti mjenicu i bez ubavjesti. S toga će biti uputno, da izdatnik umah, čim je izdao mjenicu, ili još prije, pošalje trasatu ubavjestno pismo, ako ga u obće kani poslati te ako je to označio na mjenici.

Po današnjih propisih mjenb prava niti je izdatnik dužan priposlati trasatu ubavjestnoga pisma, osim ako je kod uglavka mjenbenoga posla to ugovoreno, u kojem slučaju je ta obveza ipak na-

Digitized by Google

ravi gradjansko pravne, niti je obvezan tu okolnost spomenuti na mjenici, niti ima ubavjest u obće mjenbeno-pravno značenje.

d) Oznaka „po naredbi".

Obično se na mjenici spominje i ova oznaka, stranom s toga jer se je već uobičajila, a stranom s toga, jer ima država gdje se ovakova oznaka „po naredbi" smatra bitnom sastavinom mjenice. Buduć je po našem zakonu mjenica već kao takova vrstna za prenos i bez posebne ovlasti, to je ovakova oznaka suvišna, te ne ima mjenbeno pravnoga značenja.[1]

e) Biljegovanje mjenice.

Kao što u svih državah, tako su i kod nas mjenbeni poslovi podvrgnuti biljegovini, koja se odmjeruje po svoti, na koju mjenica glasi. Ne bude li medjutim mjenica biljegovana, ili bude li biljegovana ali ne u pravo vrieme ili u nedostatnom iznosu, to ova okolnost nije od upliva niti na valjanost same mjenice niti na mjenbenu obvezu mjenbenih interesenta, premda je s tim spojen dohodarinski prestupak, koji se ima kazniti po postojećih financijalnih propisih.[2]

Niže priobćujemo radi jasnijega pregleda one financijalne propise, koji se tiču biljegovanja mjenica.

Osim ovih oznaka, koje se obično nalaze na mjenici, te koje nisu bitne sastavine njezine, imade još i drugih dodataka, od kojih neki, akoprem ne spadaju medju bitne sastavine mjenice, imadu ipak mjenbeno pravno znamenovanje; medju ove dodatke spada: domiciliranje mjenice; nalog, da se mjenica ima predočiti na prihvat; dometak kad se mjenica ima predočiti na izplatu kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida; odpust protesta; recta-klauzula itd.

---

[1] Vidi str. 103—106.

[2] S ovim načelom ne stoji u suglasju mjenbeno pravo u Englezkoj, Italiji, Portugalu, Rusiji i sjevernoj Ameriki (vidi *Cohn* „der Entwurf e. W. O. f. d. r. R." str. 31; *Wächter:* „Encyklp." str. 908 i 909), jer je u ovih državah valjanost mjenice ovisnom učinjena od biljegovanja. Ovo stanovište ne može se nipošto opravdati, jer nije u redu, da fiskalni interesi tako daleko idu te liše tražbine vjerovnika, koji ne pozna biljegovih propisa, a zlobnoga dužnika, da time od njegove obveze oslobode.

Digitized by Google

Mi ćemo će se na ovakove dodatke na odnosnih mjestih ove knjige osvrnuti.

Bude li na mjenici takovih dodataka, koji ne imaju u obće nikakove važnosti, to oni ne smetaju valjanosti njezinoj.

Dodatak.

Propisi o biljegovanju mjenica.

Propisi o biljegovanju mjenica raztepeni su po raznih zakonih i naredba izdanih stranom još prije god. 1868. Zak. čl. XXVI.: 1881. zajedničkoga sabora, koji je ponovno proglašen u „Sborniku" zakona i naredaba valjanih za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju od g. 1883. komadu VII. br. 31., preinačene su neke ustanove zakona i propisa glasećih o biljega i pristojba, te je odredbom § 29. toga zakona upućen ministar financija, „da biljegovne i pristojbene propise, kao i u zakonskih člancih XXIII: 1868, XVI: 1869, LVIII: 1870, LXIII: 1871, IX: 1873 i XVI te XXV: 1875 sadržane ustanove — u koliko se ovim zakonom ne preinačuju — izda i obnarodi u uredovnoj sbirci, zajedno sa ostalimi odredbami ovoga zakona:"

Ugarski ministar financija zadovoljio je ovoj ovlasti, te je kr. ugar. ministarstvo financija i na hrvatskom jeziku izdalo knjigu pod naslovom: „Uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi. U Zagrebu knjigotiskarna C. Albrechta 1883." Iz ove uredovne sbirke priobćujemo sljedeće ustanove, koje se tiču bljegovanja mjenica:

Biljegovina za mjenice izdane u ovozemstvu može se podmiriti jedino uporabom *erarijalnih* mjeničnih bjelica, na kojih je odgovarajuća biljegovka *već natiskana.*

Privatne mjenične bjelice slobodno je upotriebiti samo pod uvjet, budu li one *prije* podpisa *prebiljegovane* po kojem uredu za odmjerivanje pristojba, po poreznom ili drugom uredu ili organu ovlaštenom na to po ministru financija. Mjenice izdane inim načinom na privatnih bjelica imadu se smatrati kao da nisu biljegovane, pak makar i bile providjene propisanom biljegovkom. (§. 28.)

Glasi li mjenica na tako veliku svotu, da joj ne odgovara niti najviša, na erarijalnih mjeničnih bjelica natiskana, biljegovka (15 fr.), tada se ima manjkajući dio pristojbe u roku od 8 dana iza podpisa mjenice *u gotovu* novcu uplatiti kod kojega poreznoga ureda.

Digitized by Google

Isto tako valja postupati i onda, kad se pristojba za mjenicu, podmirena prvobitno po ljestvici I., nadopuniti ima u smislu postojećih naredaba do iznosa pristojbe označene u ljestvici II. (§. 29.).

Kod mjenica izdanih u inozemstvu, prilieplјuje se biljegovka na ledja mjenice neposredno izpod na njoj možebiti se nalazećih naledja ili napisa izdanih u inozemstvu, te se ova biljegovka ili mora prebiljegovati prema ustanovi § 28., ili pako datumom i podpisom imena prepisati po onoj osobi, koja prva u ovozemstvu na mjenicu odnoseći se pravni čin izvede, ili u tom pogledu koga drugoga na mjenici ovlasti.

Nu ako se takav čin još izveo nije, onda imade kod mjenica izdanih u inozemstvu ali plativih u ovozemstvu, pristojbu podmiriti na gore navedeni način u roku od 14 dana — računajuć od dana, kad je mjenica u ovozemstvo unešenena — onaj, u čijih se je rukuh mjenica nalazila onda, kad je obveza za biljegovanje nastala. (§ 30. Pristojbene tarife čl. 21. opazka 3.)

Ustanove o biljegovnih i pristojbenih propisih odnosećih se na inozemstvo i inozemce, ne mogu se ni kod mjenica uporaviti na zemlje i državljane zastupane u carevinskom vieću. U doticajih stanovničtva obijuh državnih područja valjaju u tom pogledu sljedeći propisi (§ 224.):

Na biljegovinu i pristojbu, koja se ima plaćati u gotovu novcu imade pravo ono državno područje, u kojem prije nastane ona okolnost, koja utemeljuje obvezu na pristojbu ili dužnost na plaćanje veće pristojbe. § 225.)

Prema tomu valja za one mjenice, koje se imadu biljegovati po propisih o biljegovini i pristojbi, pripadajuću biljegovinu podmiriti biljegovkami onoga državnoga područja, u kojem je mjenica izdana (§ 226.).

Od svih izprava i pravnih poslova, od kojih se ima prema propisom o biljegovini i pristojbi uredovno odmjeriti postepena pristojba, valja ovu pristojbu odmjeriti u onom državnom području, gdje je bio pravni posao pristojbom uglavljen (§ 227.).

Biljegovke ne nadležnoga državnoga područja smatraju se kao da ih i ne ima (§ 255.).

Ako se mjenice prenašaju iz jednoga državnoga područja u drugo, imadu se stranke, glede po § 257.[1] možda plaćati se imajuće dopunitbene pristojbe držati ustanova tarife čl 21. te § 30.

[1] Spomenuti § 257. i § 256., na koji se onaj prvi pozivlje glase: „§ 256. Ako se u jednom državnom području izdavaju takove izprave, koje bi u drugom državnom području pod pristojbu podpadale.

Digitized by Google

Ako propisana mjenička biljegovka premašuje 25 for. može se biljegovina uplatiti i u gotovom novcu kod poreznih ureda, odnosno kod ureda za odmjerivanje pristojba; u tom slučaju ima se potvrda uplate napisati na mjeničku bjelicu, a kod mjenica izdanih u inozemstvu na samu mjenicu (§ 31).

Svako produljenje mjenice imade se u pogledu biljegovine smatrati kao izprava sastavljena o sasvim novom poslu. (§ 51).

Ne bude li kod mjenica, koje se imadu biljegovati po ljestvici I. biljegovna pristojba *u obće* podmirena ili u manjem iznosu nego li to zakon propisuje, tada će se ona stranka, koja je u smislu pristojbenih propisa obvezana podmiriti tu pristojbu, kazniti petdeseterostrukim iznosom biljegovne pristojbe, koja se je imala platiti. Ne bude li pako biljegovna pristojba podmirena, *propisanim načinom*, tada iznosi ta kazan deseterostruki iznos. Kad se kod mjenica u smislu postojećih biljegovnih propisa imade biljegovina nadoplatiti po ljestvici drugoj, kazniti će se s deseterostrukim iznosom ona stranka, koja je obvezana na podmirenje pristojbe, ako toj naknadi ili u obće ne zadovolji ili u nedovoljnom iznosu, ili ako tu naknadu ne izvede propisanim načinom (§ 106 i § 107).

Kod takovih mjenica, kod kojih biljegovina ili pristojba ili nije nikako podmirena, ili samo manjkavo ili načinom nepropisanim, dužan je dotični sud ili ured, pod osobnom odgovornošću sastaviti uredovni nalaz, te ga na daljnji postupak priposlati dotičnomu uredu za odmjerivanje pristojba. (§ 217).

---

da su ondje bile izdane, i ako se prenesu u ovo državno područje, podvrgavaju se pristojbenoj dužnosti po zakonih, postojećih u ovom potonjem državnom području, i to u roku od 15 dana iza njihova prenosa, dapače prije, naime prije nego se uredovno upotriebe, ili prije nego se izpuni obveza na temelju onakove izprave preuzeta, ili prije nego se kakov pravovaljani čin izvrši; a pristojba za koju se dokaže, da je bila u onom državnom području, u kojem bje izprava izdana po propisu porabom biljegovka, ili neposrednim platežem podmirena, — uračunati će se dotičnoj stranci

§ 257. U § 256. sadržana pristojbena obveza imade se izpuniti kod izprava, od kojih se pristojba uporabom biljegovka podmiriti može tako, da se iza uračunanja, pri izdavanju izprave upotriebljenih biljegovka, možda još potriebni pristojbeni višak, dopuni prilieplјenjem i uredovnim prebiljegovanjem biljegovka ovlaštenoga državnoga područja.

Digitized by Google

Pristojbena tarifa

za mjenice i mjenbene prosvjede.

Ljestvica I. (§. 3. z. čl. XXVI: 1881)				Pristojba for.	Pristojba nvč.
do	75			—	05
preko	75	f. do	150	—	10
„	150	„ „	300	—	20
„	300	„ „	450	—	30
„	450	„ „	600	—	40
„	600	„ „	750	—	50
„	750	„ „	900	—	60
„	900	„ „	1050	—	70
„	1050	„ „	1200	—	80
„	1200	„ „	1350	—	90
„	1350	„ „	1500	1	—
„	1500	„ „	3000	2	—
„	3000	„ „	4500	3	—
„	4500	„ „	6000	4	—
„	6000	„ „	7500	5	—
„	7500	„ „	9000	6	—
„	9000	„ „	10500	7	—
„	10500	„ „	12000	8	—
„	12000	„ „	13500	9	—
„	13500	„ „	15000	10	—
„	15000	„ „	16500	11	—
„	16500	„ „	18000	12	—
„	18000	„ „	19500	13	—
„	19500	„ „	21000	14	—
„	21000	„ „	22500	15	—

itd., od svakih 1500 for. za jednu forintu više, a ostatak manji od 1500 for. ima se smatrati kao podpuna svota.

Ljestvica II.				Pristojba for.	Pristojba nvč.
do	20	f		—	7
preko	20	„ do	40	—	13
„	40	„ „	60	—	19
„	60	„ „	100	—	32
„	100	„ „	200	—	63
„	200	„ „	300	—	94
„	300	„ „	400	1	25
„	400	„ „	800	2	50
„	800	„ „	1200	3	75
„	1200	„	1600	5	—
„	1600	„ „	2000	6	25
„	2000	„ „	2400	7	50
„	2400	„ „	3200	10	—
„	3200	„ „	4000	12	50
„	4000	„ „	4800	15	—
„	4800	„ „	5600	17	50
„	5600	„ „	6400	20	—
„	6400	„ „	7200	22	50
„	7200	„ „	8000	25	—

preko 8.000 for. ima se od svakih 400 for. platiti 1 for. 25 novč. više u ime pistojbe, a primećuje se, da se ostatak od 400 for. smatra kao podpuna svota.

Čl. 21. Za mjenice glaseće na stanoviti platežni rok, kao što i na pokaz i na stanoviti rok poslje pokaza, bez razlike, da li su izdane u tuzemstvu ili u inozemstvu, te da li se imadu platiti u tuzemstvu ili u inozemstvu, a isto tako za sve njihove sugubke (druga, treća itd., mjenica) i za svaki naledjen prepis mjenice imade se podmiriti pristojba:

a) ako se već iz same mjenice ne razabire, da se platež ima obaviti kasnije od 6 mjesecih od dana izdatbe, — ako je mjenica

Digitized by Google

u tuzemstvu izdana — a kasnije od 12 mjesecih, ako je mjenica u inozemstvu izdana, prema svoti mjenbene tražbine po pomičnoj ljestvici I.;

b) od svake druge mjenice, koja ne spada pod a), prema svoti mjenbene tražbine po pomičnoj ljestvici II.

Opazke:

1. I od mjenica pod a) nabrojenih na pokaz ili na stanoviti rok poslje pokaza glasećih, nastaje sljedeći dan iza 6 odnosno iza 12 mjesecih (prema tomu, da li je mjenica izdana u tuzemstvu ili inozemstvu), — ako mjenica nije bila jošte plateža radi predočena — obveza doplatiti naknadno onaj dio pristojbe, koji još manjka po ljestvici II. tako, da se biljegovka primjerena manjkajućoj svoti na ledja mjenice priliepi i po dotičnom uredu prebiljeguje.

Slična obveza za doplatu prstojbe nastaje i u onih slučajevih, kada se mjenice, na stanoviti rok izdane, dalje daju (ili naledjuju) poslje 6 odnosno poslje 12 mjesecih računajuć od dana izdatbe.

2. Svako produživanje mjenice podpada pod pristojbu, i to po ljestvici I. ako produženi platežni rok ne premašuje 6 odnosno 12 mjesecih, a u svakom drugom slučaju po ljestvici II.

3. Pristojba pripadajuća od mjenica u inozemstvu izdanih, ima se u smislu § 30. podmiriti prije, nego se u tuzemstvu stave u promet, — prije nego se na nje napiše kakav prihvat, giro ili drugo kakovo naledje; prije nego se mjenica na drugoga prenese, platež obavi, prosvjed podigne ili se mjenica uredovno upotriebi, te ako sa ima u tuzemstvu platiti, — svakako prije, nego mine 14 dana, iza kako je u tuzemstvo prenešena. Od inozemskih mjenica pripada ustanovljena pristojba ugarskome eraru u podpunoj svoti i onda, ako je mjenica prispjela na područje krune ugarske preko područja u carevinskom vieću zastupanih kraljevina i zemalja,

Pristojbu dužan je platiti onaj, koji je u tuzemstvu izveo koji od gore navednih čina, služeći temeljem pristojbenoj obvezanosti, odnosno ona u tuzemstvu stanujuća osoba, kod koje se mjenica nalazi u ono vrieme, u kojem je nastala dužnost plaćanja biljegovine poslje prenosa mjenice u tuzemstvo.

4. Za propisanu pristojbu, obzirom na vrieme kada je nastala pristojbena obveza, — jamče solidarno sa držateljem mjenice njezin izdatnik, prihvatnik, svaki naledjnik kao što i onaj, koji je prosvjed sastavio ne prijaviv po propisu prikratu pristojbe. Svaki, koji je dužan jamčiti za pristojbu, pripadajuću od mjenice, ovlašten je, ako mjesto izdatnika ili kojega prednika zadovolji biljegovnoj

Digitized by Google

dužnosti, — pošlužiti se zavratom proti izdatniku i svakom predniku, ako ovi imadu po propisih jamčiti.

5. Kada se mjenica za stečenje kakovog hipotekarnog prava uknjiži ili predbilježi, u koliko je od nje pistojba samo po ljestvici I. podmirena, — nastaje za nju neposredna, obveza, da se po ustanova opazke 1., prije nego se podnese uknjižbena ili predbilježbena molba, — dopuni na mjenici onaj dio pristojbe, za koji bi pristojba uporabom ljestvice II. veća podmirena bila.

Čl. 20. *Od mjenbenih prosvjeda* ima se podmiriti stalna biljegovna pristojba:

a) kad ih sastave mjenbeni bilježnici ili kr. javni bilježnici ili pako kotarski sudovi, kada u sjedištu ovih potonjih ne ima kr. javnoga bilježnika, od jednoga arka jedna forinta;

b) kad ih sastave sudovi:

aa) ako mjebena tražbina ne premašuje 200 forintih od jednoga arka dvie forinte:

bb) ako mjenbena tražbina premašuje 200 forintih od jednoga arka tri forinte.

§. 4.

Ako je na mjenici svota platežna i slovom i brojevi naznačena, tada u slučaju razlike valja svota izražena slovom.

Ako li je svota izražena više puta budi slovom budi brojevi, tada u slučaju razlike valja manja svota.

Buduć da se novčana svota obično u mjenici označuje dva ili više puta, sa slovi i s brojevi, može se lahko dogoditi, da u toj oznaci bude razlike. Za taj slučaj odredjuje zakon sljedeće pravilo, po kojem se opredieliti ima mjenbena svota: a) svota označena sa slovi ima bezuvjetnu prednost pred svotom označenom s brojevi, buduć da se kod oznake svote s brojevi mnogo laglje podkrasti može bludnja ili sama oznaka krivotvoriti;[1] b) manji iznos uvjek

[1] Neki učitelji mjenbenoga prava drže, da izkustvo pokazuje protivno, jer da se može redje pogriešiti kad se svota piše s brojevi nego li sa slovi (vidi *Cohn* „der E. einer W. O. f. d. r. R.“ str. 22). Obzirom na tu okolnost je prvobitna ruska osnova davala *vazda* prednost manjoj svoti, ako je ta svota bila više puta na mjenici označena. To isto odredjuju zakon talijanski (čl. 290) i skandinavski. Ostali zakoni ili u tom pogledu ne odredjuju ništa, ili stoje na stanovištu, na kojem i naš zakon (tako od novijih imenito zakon englezki. Odsjek 9 toč. 2). Revidirana ruska osnova kanila se je prvobitnoga stanovišta, jer se mjenbena svota mora napisati sa slovi.

Digitized by Google

odlučuje, kada mjenbena svota bude izražena više puta i to ili *samo* s brojevi ili samo sa slovi.

Može se medjutim dogoditi, da će mjenbena svota biti izražena više puta sa slovi a jedanput s brojevi, ili opet obratno, jedanput sa slovi a više puta s brojevi, te da u ovoj tro ili višekratnoj oznaci neće biti suglasja. Ob ovom slučaju ne govori doduše zakon izrično, nu on se prema gornjoj ustanovi može jedino tako riešiti, da onda, kada svota označena bude više puta s brojevi a samo jedanput sa slovi, odlučiti ima svota označena sa slovi.

Bude li pako mjenbena svota izražena samo jedanput s brojevi, a više puta sa slovi, te bude li u ovoj oznaci razlike, tada odlučuje ona svota označena sa slovi, koja je manja, pa makar bila po svom iznosu veća od svote označene s brojevi. Ne možemo se s toga složiti s onim nazorom, po kojem odlučuje ona svota, glede koje su suglasne dvie oznake, ako mjenbena svota bude označena dva put sa slovi a jedan put s brojevi.[1]

U obće valja ovo pravilo samo onda, budu li razlike glede količine novčane svote a ne glede oznake novčane vrsti. Bude li u mjenici novčana vrst, na koju mjenbena svota glasi, različito označena, tada se ne može uporaviti propis § 4.; u tom slučaju odlučiti će obća načela mjenb. prava uz možebitnu pripomoć propisa prava gradjanskoga. Prema tomu u obće sudimo, da takova mjenica ne će biti pravno valjana, jer joj manjka bitni zahtjev: točna oznaka mjenbene svote.

§. 5.

Izdatnik može remitentom i sama sebe imenovati (mjenica na naredbu vlastitu), a može imenovati sama sebe i tezovnikom, ako se mjenica platiti ima na drugom mjestu različnom od onoga, gdje je izdana (tezica vlastita). Ovakove mjenice imadu u svakom obziru kriepost tezice.

U savezu s pravilom navedenim u paragrafu trećem, po kojem se u svakoj mjenici označiti mora ne samo remitent nego i trasat, ustanovljuje zakon u ovom paragrafu neku preinaku toga pravila tim što dopušta, da izdatnik u mjenici sama sebe imenovati može ne samo remitentom nego i trasatom. U slučaju prvom nazivlje zakon odnosnu mjenicu mjenicom *na vlastitu naredbu*, ili bolje *po vlastitoj odredbi*, a u drugom *tezicom vlastitom*.

[1] Vidi *Theumann* ibid. str. 48.

Digitized by Google

1. Mjenica na vlastitu naredbu.

Spomenusmo već u uvodu ovoga spisa, kako su izprvice kod svake mjenice sudjelovale četiri osobe:[1] trasant, remitent, prezentant i trasat, te kako se je po malo razvila mjenica samo s tri osobe tim, što je prezentant kao takav odpao. Kasnije uobičajile su se mjenice i s dvie osobe, jer se je uloga izdatnika i remitenta sjedinila u jednoj, te su usljed toga na nekih mjenica bili spomenuti samo: izdatnik i trasat. Na ovaj običaj prislonio se je i naš zakon tim, što dopušta iznimku od pravila, po kojem se remitent mora na mjenici označiti imenom ili firmom. Izdatnik može naime mjenicu izdati tako, da u njoj ne spomene remitenta posebnim imenom ili firmom, već da ju izda na vlastitu naredbu, te da time sebe samoga označi kao remitenta. Ovakove mjenice glase: „platite na moju vlastitu naredbu“ ili „po mojoj vlastitoj odredbi“, ali one mogu i ovako glasiti: „platite meni samomu“, jer su i ove vrsti mjenica posve ravne ostalim vrstim tezica, te su i one sposobne za naledju, bio ili nebio u njih dometak „po naredbi“. Ne ima dvojbe, da bi izdatnik izdavajuć mjenicu na vlastitu naredbu do istoga cilja došao i mjenicom vlastitom tako, da trasat izda mjenicu vlastitu, u kojoj bi njega označio kao remitenta. Nu buduć da vlastite mjenice nisu u prometu obične, te buduć da trgovački sviet od tih mjenica zazire, jer bi se mogla lahko poroditi sumnja o kreditnoj sposobnosti izdatnika, to je mjesto toga dužniku milije, da njegov vjerovnik mjenicu izda na vlastitu naredbu, a on da ju prihvati. Mjenice na vlastitu naredbu obično se izdavaju onda, kada vjerovnik ne kani mjenice staviti u promet, već se samo kod dužnika mjenbenim načinom osigurati za svoju tražbinn.

Nu više puta ipak ne kani izdatnik takove mjenice pridržati, pak jer još ne zna na koga će ju prenieti ili tko će ju uz povoljnije uvjete htieti preuzeti, nije voljan u mjenici umah označiti treće osobe kao remitenta, već ju izda na naredbu vlastitu, te ju pošalje na prihvat svomu dužniku, i tako prihvaćenu indosira kad mu se pruži prilika.

Uza sve to, što su mjenice na vlastitu naredbu vrlo sgodne, i što su u prometu omilile, one su ipak povodom mnogim prepornim nazorom, koji su novijimi zakoni barem donekle izravnani. Tako se misli, da je mjenica na vlastitu naredbu nepodpuna, te da postaje pravom mjenicom istom onda, kad ju izdatnik naledjom dalje prenese

[1] Vidi str. 22.; zatim *Endemann* § 8. napose str. 196; *Kuntze* str. 30; *Biener* § 8. napose str. 71; zatim str. 181.

Digitized by Google

i time označi pravoga njezinoga primatelja t. j. remitenta. Dosljedno tomu se je držalo, da trasat, kad bi i prihvatio takovu mjenicu, nije mjenbeno-pravno obvezan izdatniku dok ju ovaj dalje ne prenese.[1]

Ovako shvaćaju narav mjenice na vlastitu odredbu i fracezka teorija i praksa, smatrajuć ovakovu mjenicu podpunom istom onda, kad bude indosirana, te zahtievajuć, da takova naledja glasila bude na mjesto različno od prebivališta trasantova.[2]

Njemačko pravo, za kojim se je povelo i naše zakonodavstvo, drži mjenicu na vlastitu odredbu ravnom svakoj drugoj tezici, te ju usljed toga smatra podpunom i prije nego li ona bude indosirana. Istina je doduše, da stilizacija čl. 6. njem. mjenb. reda nije u tom pogledu posve jasna, ali već ona okolnost, što se čl. 6. pozivlje na čl. 4. točku 3. dovoljnom bi imala biti, da u tom pogledu razprši svaku dvojbu. Naš je zakon u tom pogledu jasniji, jer se, uvaživ postojeće prepirke, nije zadovoljio pukim citatom § 3. toč. 3., već u posljednjoj stavci § 5. naročito odredjuje, da i mjenice na vlastitu naredbu i tezice vlastite imadu u *svakom pogledu* kriepost tezice.[3] Ovakovo shvaćanje mjenice po vlastitoj odredbi podpuno odgovara njezinoj pravnoj naravi, kako ju u uvodu označismo; jer ako je mjenica imovinski objekt, glede kojega se istom sklapaju mjenbene obveze, to je za njezinu valjanost svejedno, da li je remitentom sam izdatnik ili koja treća osoba. Priepor o valjanosti mjenice na vlastitu naredbu mogao je nastati samo usljed različitoga

---

[1] Vidi *Renaud* str. 152. Po nazoru *Thölovu* je prihvaćena ali ne indosirana mjenica na vlastitu naredbu mjenica vlastita u obliku mjenice tezice; istom onda, kad ona bude indosirana postaje podpunom tezicom. Vidi *Thöl* § 296.

[2] Vidi *Ch. Lyon-Caen et L. Renault* str. 150 i 151; zatim *motivaciju k pruskoj osnovi* str. XXXII; — *Biener* str. 181 i 183. Isto se tako shvaća i u Srbiji narav ovakove mjenice. Vidi Andrija *Gjorgjević* str. 44.

[3] Samovoljna je s toga tvrdnja *Winterova* u njegovom „Tumaču" na str. 21, da će takova mjenica pravnu kriepost steći istom *prihvatom* ili *naledjom*, jer što onda u ovom slučaju znači posljednja alineja § 5.? U obće se čini kao da je pisac ovu načelnu odredbu mjenbenoga zakona kod svoga „Tumača" posve s vida ostavio, te ju protegnuo samo na tezice vlastite (vidi str. 22 u početku). Da se pako ova zadnja stavka jednako tiče i mjenica na vlastitu naredbu i tezica vlastitih sljedi iz same stilizacije zakona, jer se ovdje naročito veli „ovakove mjenice", a ne „ovakova mjenica" kako bi moralo biti, da se ova stavka odnosi samo na rieči „tezica vlastita".

Digitized by Google

shvaćanja pravne naravi same mjenice, imenito usljed onoga nazora, koji pravnu narav mjenice u uzki savez stavlja s pogodbom.

Polazeć s posve korektnoga i jasnoga stanovišta našega zakona, ne će biti težko prosuditi druge neke nazore o mjenici na vlastitu naredbu.

Ponajprije se tvrdi, da je za pravnu existenciju ove mjenice od potrebe, da ona bude ili prihvaćena ili indosirana, jer da u njoj inače ne ima razlike medju vjerovnikom i dužnikom, budući da sve dotle nije stavljena u pravni odnošaj prema stanovitoj osobi, a dok toga ne bude, da ne ima mjenbene obligacije.[1]

Mjenica na vlastitu odredbu, koja još nije ni prihvaćena ni indosirana posve je ravna onoj mjenici tezici, koju je izdatnik načinio ali glede koje još nije sklopio pravnoga posla; pa kao što se glede takove mjenice ne može reći, da ona pravno ne postoji, tako se to isto ne može uztvrditi niti o mjenici po vlastitoj odredbi, koja nije prihvaćena ili indosirana. Pravna existencija mjenice ne nastaje istom predajom njezinom remitentu,[2] jer kao što se ne može prodati ili darovati predmet, koji još ne postoji, tako se u obće ne mogu sklapati pravni poslovi o imovinskom objektu, koga jošte ne ima, dakle niti o mjenici, koja još ne postoji. Istina je, da ne ima obligacije dotle, dok mjenica ne bude stavljena u pravni odnošaj prema stanovitoj osobi, nu toga upravo za existenciju mjenice ne treba, jer mjenica sama po sebi niti jest niti može biti obligacijom, ona je samo predmetom glede kojega obligacija nastati može. Razlika medju običnom tezicom i mjenicom na vlastitu odredbu je ta, što se kod obične tezice prvi pravni posao glede nje sklapa medju izdatnikom kao takovim i medju remitentom, dočim kod ove posljednje prvi pravni posao nastaje medju izdatnikom kao remitentom i medju prvim indosatarom. Nu ova okolnost na pravni obstanak mjenice kao takove ne ima nikakova upliva, isto tako kao ni okolnost ona, da li je mjenica na vlastitu naredbu prihvaćena ili nije. Jer bude li mjenica na vlastitu naredbu prihvaćena ali ne bude li indosirana, tada je ona ravna onoj tezici, koja je prihvaćena ali koju izdatnik nije predao remitentu; a ne bude li prihvaćena ali

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 237.

[2] Prvobitna ruska osnova (§ 15.) i zakon englezki (odsjek 21) nastoje pitanje o postanku mjenice riešiti tim, što prihvaćaju načelo, da mjenica dobiva mjenbenu kriepost istom onda kad bude predana remitentu. — Ovo stanovište pobija *Cohn* „d. E. einer W.-O. f. d. russ. R.“ str. 31. Ostali zakoni ne imaju glede toga pitanja nikakove ustanove.

Digitized by Google

bude li indosirana, tada je ravna običnoj tezici, koju je izdatnik predao remitentu.

Kad se pako tvrdi, da mjenica na vlastitu naredbu prefektnom postaje ili prihvatom ili naledjom, moralo bi se dosljedno reći, da i obična mjenica postaje perfektnom prihvatom ili predajom njezinom remitentu. Mi pako prema našem shvaćanju naravi mjenice ne možemo uztvrditi ni jedno ni drugo.

Dalnji priepor u pogledu mjenice na vlastitu odredbu tiče se pitanja: mogu li mjenice vlastite biti izdane na vlastitu odredbu? Velik dio učitelja mjenbenoga prava i sudbena praksa odgovaraju da ne može,[1] dočim drugi dio učitelja ili smatra cielo pitanje dvojbenim[2] ili je protivnoga nazora, ako i ne s gledišta pozitivnoga prava a ono ipak sa stanovišta teorije, priznavajuć ovu mjenicu podpunom i valjanom istom onda kad bude indosirana.[3]

Naše je mnienje u pogledu tih mjenica, da jim za stanovišta teorije prigovora biti ne može, dočim se sa stanovišta pozitivnoga prava one valjanimi smatrati ne mogu. Ne stoji naime tvrdnja, da mjenice *vlastite* na vlastitu naredbu ne imaju smisla, jer da u njih nije izražen odnošaj medju dužnikom i vjerovnikom, koji odnošaj kod *tezica* po vlastitoj odredbi da ipak nastaje prihvatom, o kojem kod vlastite mjenice ni govora ne ima.

Čim smatramo mjenicu kao imovinski objekt, u pogledu kojega se pravni poslovi sklapaju, to moramo i mjenicu vlastitu, izdanu po vlastitoj odredbi, prosudjivati isto onako, kao što i tezicu po vlastitoj odredbi, koja još nije ni prihvaćena ni indosirana. Pa kao što se ova prema gornjoj razložbi uz sve to smatrati ima valjanom mjenicom, tako se s istih razloga to isto reći mora i o mjenici vlastitoj izdanoj na vlastitu odredbu.

Drugačije je medjutim po pozitivnom pravu, po kojem se za svaku mjenicu, bila ona tezica ili vlastita, kao bitno svojstvo zahtjeva oznaka remitenta imenom ili firmom. Iznimka od ovoga pravila nastaje samo ondje, gdje to zakon naročito spominje. Takovu izričnu iznimku ustanovljuje pako zakon u § 5. samo glede tezica, dočim glede mjenica vlastitih takove iznimke zakon ne dopušta, jer

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 239; *Wächter:* „Encycl." str. 321. *Hoffmann* str. 153; *Theumann* u I. izdanju str. 34; *Blaschke* str. 62; *Fuchsberger* str. 46 i 47; *Borchardt* str. 525 dodatak 935; B. *Hartmann* str. 261; *Rehbein* str. 126.

[2] *Biener* str. 392.

[3] Vidi *Haimerl* str. 278; *Thöl* str. 638; *Renaud* str. 165 na kraju.

Digitized by Google

ravi gradjansko pravne, niti je obvezan tu okolnost spomenuti na mjenici, niti ima ubavjest u obće mjenbeno-pravno značenje.

d) Oznaka „po naredbi".

Obično se na mjenici spominje i ova oznaka, stranom s toga jer se je već uobičajila, a stranom s toga, jer ima država gdje se ovakova oznaka „po naredbi" smatra bitnom sastavinom mjenice. Buduć je po našem zakonu mjenica već kao takova vrstna za prenos i bez posebne ovlasti, to je ovakova oznaka suvišna, te ne ima mjenbeno pravnoga značenja.[1]

e) Biljegovanje mjenice.

Kao što u svih državah, tako su i kod nas mjenbeni poslovi podvrgnuti biljegovini, koja se odmjeruje po svoti, na koju mjenica glasi. Ne bude li medjutim mjenica biljegovana, ili bude li biljegovana ali ne u pravo vrieme ili u nedostatnom iznosu, to ova okolnost nije od upliva niti na valjanost same mjenice niti na mjenbenu obvezu mjenbenih interesenta, premda je s tim spojen dohodarinski prestupak, koji se ima kazniti po postojećih financijalnih propisih.[2]

Niže priobćujemo radi jasnijega pregleda one financijalne propise, koji se tiču biljegovanja mjenica.

Osim ovih oznaka, koje se obično nalaze na mjenici, te koje nisu bitne sastavine njezine, imade još i drugih dodataka, od kojih neki, akoprem ne spadaju medju bitne sastavine mjenice, imadu ipak mjenbeno pravno znamenovanje; medju ove dodatke spada: domiciliranje mjenice; nalog, da se mjenica ima predočiti na prihvat; dometak kad se mjenica ima predočiti na izplatu kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida; odpust protesta; recta-klauzula itd.

---

[1] Vidi str. 103—106.

[2] S ovim načelom ne stoji u suglasju mjenbeno pravo u Englezkoj, Italiji, Portugalu, Rusiji i sjevernoj Ameriki (vidi *Cohn* „der Entwurf e. W. O. f. d. r. R." str. 31; *Wächter:* „Encyklp." str. 908 i 909), jer je u ovih državah valjanost mjenice ovisnom učinjena od biljegovanja. Ovo stanovište ne može se nipošto opravdati, jer nije u redu, da fiskalni interesi tako daleko idu te liše tražbine vjerovnika, koji ne pozna biljegovih propisa, a zlobnoga dužnika, da time od njegove obveze oslobode.

Digitized by Google

vrstne funkcije ovaj dometak u smislu § 12. mjenb. zak. protezati na izdatnika mjenice po vlastitoj odredbi samo kao na remitenta, a ne će se nipošto ticati njegove obveze kao izdatnika. Pravni poslovi izdatnika mjenice na vlastitu naredbu, koje on sklapa kao remitent, sasvim su neovisni od samoga izdavanja mjenice; oni su i po svom obliku i po svojih pravnih posljedica samostalni, a fizično jedinstvo osobe izdatnikove i remitentove nije pogledom na ove okolnosti od upliva; tu odlučuje juristična razlika medju izdatnikom i remitentom, koja se razlika uz sve fizično jedinstvo pregledati ne smie. Ovo fizično jedinstvo medju izdatnikom i remitentom od praktične je važnosti samo u toliko, što prvi pravni posao, koji se sklapa obzirom na mjenicu po vlastitoj naredbi, ne nastaje, kao što kod drugih mjenica, medju izdatnikom i remitentom, već medju remitentom kao indosantom i medju indosatarom; što nadalje remitent kod ove mjenice ne može u istinu zatražiti izvršbe mjenbene obveze od izdatnika t. j. od sama sebe; te što napokon gore navedena naledja „bez obveze“ u istinu ne ima praktične posljedice, budući da posjednik mjenice, ako i ne bude mogao zahtjevati mjenbene obveze od remitenta kao prvoga indosanta, moći će ju od njega tražiti kao od izdatnika.

Napokon nam je spomenuti obzirom na mjenicu izdanu na vlastitu naredbu, da se ona može izdati i kao tezica vlastita, dakle, da ne ima zaprieke, da na mjenici, jedna te ista osoba bude izdatnikom, remitentom i trasatom. To sljedi s jedne strane iz toliko puta spomenutoga načela, da ova vrst mjenice ima u svakom pogledu kriepost tezice, a s druge strane iz same naravi mjenice; samo treba da u ovom slučaju mjenica odgovara zahtjevom tezice vlastite.

2. Tezica vlastita.

Izdatnik mjenice može u njoj izrikom izjaviti, da će mjenbenu svotu glavom platiti; u tom će slučaju izdati mjenicu vlastitu, ne označiv u njoj napose one osobe, koja će mjenicu izplatiti na mjestu, odredjenom za izplatu. Nu on može i ne spomenuv izrikom, da će on sam tu mjenicu platiti, kod oznake one osobe, koja će u mjestu izplate platiti mjenicu, sama sebe navesti kao trasata. U tom slučaju izdati će on mjenicu tezicu i u njoj kao trasata označiti sebe samoga. Ovakova je mjenica po svom obliku tezica, a po svom sadržaju mjenica vlastita; zato se i zove *tezica vlastita* ili

*

Digitized by Google

trasirana vlastita mjenica. Ob ovih mjenica govori zakon u drugoj stavci gornjega paragrafa.

Tezice vlastite ne samo da nisu nikakova novotarija novijega doba, već su one naproti jedan od najstarijih oblika mjenice; kod tih je mjenica jedna te ista osoba podjedno vršila dvie funkcije: funkciju trasanta i funkciju trasata. Običaj izdavati ovakove mjenice u uzkoj je svezi s posebnimi poslovnicami (komanditami) talijanskih mjenjača, i sa sajamskim prometom srednjega vieka; a rabio se je ovaj oblik napose i kod takozvanih *ricorsa-mjenica, (uzmjenica* ili bolje *zavratnih mjenica)*, kojimi je bila glavna nakana, da, pod formom dozvoljenoga posla, za dani zajam obidju kanoničke propise o zabrani kamata.[1]

Distantia loci, koja se danas za tezice vlastite zahtjeva kao neka posebitost, bila je negda zahtjevom za sve mjenice, te je upravo ta okolnost bila povodom, da su se pod formom mjenice prikrivali kojekakovi zajmovni poslovi, da se tako izbjegne propisom lihvarske dogme.

Kad se je kasnije mjenica emancipirala od upliva talijanskih kampsora i sajmova, te kad je ne stalo moći kanoničkoga prava nad prometom, nije prestala potreba tezica vlastitih; trgovački običaji pridržali su sve mjenice, a pozitivni su jih zakoni po malo priznali.

Tezice vlastite u običaju su danas, kada izdatnik mjenice ima na drugom mjestu svoje prebivalište, a na drugom svoju poslovnicu; ili kad on pod svojom firmom na raznih mjestih ima svoje podružnice; u tom slučaju često mu je vrlo prikladno, da mjenicu trasira od glavnoga skladišta na podružnicu, ili opet obratno; ove posljednje mjenice zovu se mjenice *podružničke* ili *komanditne.* Nu može se sbiti, da je izdatniku sgodnije, da mjenicu sam plati na drugom mjestu, a ne na onom, gdje ju je izdao, ako n. p. kupi robu u Zemunu, te ju platiti kani na karlovačkom sajmu; u tom će slučaju on mjenicu trasirati u Karlovac na sama sebe.

Do iste svrhe mogao bi izdatnik mjenice u ostalom doći i vlastitom mjenicom, jer je napokon svejedno, da li izdatnik u mjenici izrikom navede, da će on mjenicu glavom platiti, ili da li on sama sebe u mjenici označi kao onu osobu, koja će to učiniti na mjestu izplate. Nu jer se mjenica vlastita niti rado rabi u prometu,

[1] Vidi *Endemann* str. 98 i sl., str. 196; a napose o ricorsa mjenica str. 269 i sl.; *Biener* str. 93, str. 193 i sl.; a napose o ricorsa mjenica str. 97, 98, 99 i 100; *Hoffmann* § 5 str. 34—43; W *Hartmann* str. 240.

Digitized by Google

biti nevaljanim, ali ova okolnost ne će biti na štetu valjanosti same mjenice, te će ostale mjenbene izjave, stavljene na takovu mjenicu, biti od mjenbene krieposti. Izvodimo to odatle, što valjanosti mjenice ne smeta ni lažan ni krivotvoren podpis; tim manje ima razloga, da joj smeta netočna i nepodpuna oznaka trasatova imena. Ali će biti zapriekom valjanosti mjenice, bude li trasat tako označen, da se ne bi moglo razabrati, koja osoba ili firma ima biti trasatom. Tako n. p. biti će mjenica valjana ako je trasat označen riečmi: „ravnateljstvu prve hrv. štedione u Zagrebu", mjesto „prvoj hrvatskoj štedionici u Zagrebu"; ili „eskomptnoj banci u Zagrebu" mjesto „hrvatskoj eskomptnoj banci u Zagrebu"; ali ne će biti dostatna oznaka: „novčanomu zavodu u Zagrebu".

Ne bude li osoba, koja je mjenicu prihvatila, identična s osobom trasatovom, tada valja tu okolnost prosuditi po pravilih navedenih kod § 21. mj. z.

U mjenici može biti označeno i više trasata, i to ne u obliku nuždne adrese, već posve samostalno i neovisno jedan od drugoga tako, da posjednik mjenice svakoga od njih na prihvat i izplatu pozvati može; a bude li nakan dignuti regres na sigurnost ili na izplatu, tada to upravo učiniti mora.

Po njem. zakonu nije slobodno u ovom slučaju, da kod svakoga od ovih trasata bude navedeno drugo prebivalište, ako za mjenicu ne bude navedeno posebno mjesto, gdje će se ona platiti; u ovom će slučaju biti mjenica nevaljanom, jer je mjesto izplate u tom slučaju neopredieljeno. Nu bude li mjesto izplate u mjenici napose i naročito navedeno, tada ni po njemačkom zakonu nije mjenica nevaljanom, jer je nestalo glavnoga razloga radi kojega je ovakova oznaka raznih prebivališta zabranjena.

Po našem zakonu medjutim (vidi niže točku 7) ne će biti zapriekom valjanosti mjenice, ako u slučaju više trasata navedeno bude kod svakoga njih drugo prebivalište, te ako uz to i ne bude spomenuto posebno mjesto izplate, jer će se po analogiji stavke druge točke 7. kao mjesto izplate imati smatrati ono mjesto, koje je navedeno kod najprije imenovanoga trasata. Ne bude li se moglo razabrati, koji je trasat prvi naveden, te ne bude li uz to spomenuto posebno mjesto izplate, tada će se morati mjenica smatrati nevaljanom, jer nije mjesto izplate točno navedeno.[1]

[1] Vidi dr. *Winter* „Tumač" str. 19. Pisac se ne obazire kod svoga nazora na stavku 2. točku 7. § 3. mjen. zak., a nije njegovo mnjenje suglasno s našim ni sa stanovišta zakona njemačkoga.

Digitized by Google

Da se izbjegne svim neprilikam biti će najbolje u tom slučaju ili za sve trasate navesti isto prebivalište, ili posebno mjesto, gdje se mjenica platiti ima.

7. naznaka mjesta, gdje se ima platiti. Mjesto naznačeno pored imena ili tvrdke tezovnika, ako na mjenici nije obsebi naznačeno koje ino platište, valja i kao platište i kao prebivalište tezovnika.

Ako je na mjenici više mjesta naznačeno, to valja prvo imenovano mjesto kao platište;

Oni isti razlozi, koji zahtjevaju, da na mjenici bude navedeno vrieme, kad će se platiti u njoj navedena svota, nuždno traže, da bude spomenuto i mjesto, na kojem će se ta svota platiti. Mjesto gdje će se mjenica platiti, mora se iz mjenice jasno razabrati ne samo za to, jer se mnogi mjenbeno-pravni čini imadu preduzeti na tom mjestu, već i zato, jer mjenbena svota nije točno ustanovljena ne bude li to mjesto točno označeno, budući da jedna te ista svota ima raznu vriednost ne samo u različito doba nego i na različitih mjestih.[1]

U početku razvoja mjenice, dok je mjenica bila izpravom o zamjeni novca kolajućega na različitih mjestih, te dok je bila zadaća mjenici, da nepotrebnim učini prenos novca iz jednoga mjesta na drugo, nuždno se je tražila od mjenice tako zvana *„distantia loci“*, t. j. da mjenica bude plativa na drugom mjestu a ne na onom gdje je izdana. Kad je usljed razvoja prometa zadatak mjenice postao drugim, nije se ova *„distantia loci“* više zahtjevala kao bitni uvjet za valjanost njezinu, akoprem se i danas još razlikuju mjenice *mjestne* (Platztratten) od mjenica *udaljenih* (Distanzwechsel).

Potreba prometa i zahtjevi kredita zahtjevaju danas obe ove vrsti mjenica, akoprem se trgovina služi ponajviše mjenicami udaljenimi, pak zato i naš zakon, poput njemačkoga i velikoga diela ostalih zakona, jednako dopušta obe vrsti mjenica, te kao bitni uvjet za valjanost mjenice ne zahtjeva *„distantiam loci“*.[2] Jedinu

[1] Po englezkom mjenbenom pravu nije mjenica nevaljanom, ako ne bude označeno mjesto izplate; a ni po belgijskom zakonu nije mjesto izplate bitnom sastavinom mjenice, jer se u tom slučaju prebivalište trasatovo smatra mjestom izplate.

[2] Zakon francezki, i veći dio zakona osnovanih na njegovu temelju, zahtjevaju kao bitni uvjet za valjanost mjenice, da ona mora biti

Digitized by Google

iznimku od ovoga pravila čine trasirane vlastite mjenice. Vidi niže § 5.

Mjesto gdje se ima mjenica platiti označuje se obično kod oznake trasata, n. p. gosp. Petrović u Karlovcu; nu ne smeta ni malo valjanosti mjenice, ako se mjesto izplate ne spomene kod adrese već u samom kontekstu mjenice. Dakle može mjenica glasiti „platite na ovu mjenicu u Sisku itd.“

Mjesto gdje će se mjenica platiti obično se sudara s mjestom trasatova prebivališta, pak zato ne treba u mjenici spomenuti posebnoga mjesta izplate, ako je kod adrese navedeno mjesto prebivališta trasatova, jer zakon predmnieva, da je ovo mjesto ujedno i mjesto izplate.[1] Dapače i onda, ako nije izrikom navedeno ni mjesto prebivališta trasatova, ni posebno mjesto izplate, biti će mjenica valjanom, ako je samo *u obće* polag imena trasatova *spomenuto kakovo mjesto*, jer zakon naročito ističe predmnievu, da je to mjesto ujedno i prebivalište trasatovo i mjesto izplate. Je li to mjesto u istinu trasatovo prebivalište, ili ako je ono izprvice i bilo, a kašnje ga je trasat promienio, u stvari ne mienja, jer je mjerodavno samo ono mjesto, koje je na mjenici navedeno. Samo na tom mjestu imadu se preduzimati čini potrebiti za realiziranje mjenbenoga prava.

Mjenica će biti samo onda ne valjanom, ako u njoj ne bude napose navedeno ni mjesto gdje će se ona platiti, niti polag imena trasatova posebno koje mjesto. Pomanjkanje oznake mjesta, gdje se mjenica platiti ima, ne može nadoknaditi niti mjesto izdatbe niti okolnost ona, da je prihvatnik kod prihvata spomenuo posebno koje mjesto.

Mjesto izplate ima se na mjenici jasno i razgovetno naznačiti, da ne bude dvojbe o tom, gdje je platište njezino. Nu ne traži se za točnu oznaku, da bude navedena ulica i kuće broj, gdje će se mjenica izplatiti; dovoljno je, da se označi samo političko mjesto, premda će u stanovitih slučajevih biti od osobite koristi, da se navedu i gornje okolnosti.

---

trasirana od jednoga mjesta na drugo; tako se veli u čl. 110 Cod. de com. „La lettre de change est tirée d' un lieu sur un autre“.

Od ovoga zahtjeva francezkoga zakona odstupio je i novi belgijanski zakon od g. 1872; a ne traži ga ni najnoviji zakon skandinavski. I srbsko mjenbeno pravo, premda je inače većim dielom osnovano na francezkom, ne stavlja za valjanost mjenice kao bitni uvjet „distantiam loci“.

[1] Vidi niže razložbu kod § 24.

Digitized by Google

slimo, da je posve temeljit onaj nazor, po kojem se tezica vlastita i pogledom na oblik i pogledom na pravne posljedice mora prosudjivati sasvim onako kao što i svaka druga tezica. Čim pako to stoji, tada ona tezica vlastita, koja ne odgovara zahtjevom zakona, dakle, u kojoj nije provedeno načelo distantiae loci, ne ima sva svojstva mjenice tezice, dakle nije u obće ni tezicom; a jer ne ima oblika mjenice vlastite, buduć da kod mjenice odlučuje upravo njezin vanjski oblik, i jer se napokon njemački mjenbeni red kod razprave o mjenica vlastitih ni malo ne pozivlje na tezice vlastite, to je podpuno opravdan nazor onih, koji drže, da tezica vlastita ili je tezicom, ako ima sve potrebštine, dakle i distantiam loci, ili nije u obće nikakova mjenica, ako joj koja bitna okolnost manjka.

Da se čitava stvar ovako shvatiti ima i po našem zakonu, dokazuje okolnost ona, što u zadnjoj točki § 5. zakon naročito veli, da ovakove mjenice u svakom obziru imadu kriepost tezice;[1] čim pako o tom ne može biti dvojbe, tada prema onomu, što gore spomenusmo sljedi, da mjenica tezica, u kojoj ne ima distantiae loci ne ima u obće mjenbeno pravne valjanosti, te da se ne može smatrati ni mjenicom vlastitom.

Daljnja posljedica u zakonu naročito priznatoga načela, da tezica vlastita u svakom pogledu ima kriepost tezice jest, da u mjenbeno-pravnih odnošajih s tezicom vlastitom isto onako postupati valja kao što sa svakom drugom tezicom. Tezicu vlastitu moći je dakle predočiti na prihvat, te eventualno poslužiti se regresom radi neprihvata, a u onih slučajevih, u kojih se tezica u obće *mora* predočiti na prihvat, moraći će se to učiniti i s tezicom vlastitom; nadalje se i na tezicu vlastitu imadu uporaviti propisi: o predočbi na izplatu, o protestu radi neizplate, o notifikaciji itd. Ako je izdatnik tezicu vlastitu prihvatio, tada jamči kao što prihvatnik svake druge tezice; ako nije, tada je on mjenbeno-pravno obvezan kao što svaki drugi izdatnik mjenice.

Napokon, pogledom na sve to, ne ima zaprieke, da tezica vlastita bude izdana po vlastitoj naredbi.

---

[1] *Winter* u svom „Tumaču“ ne izriče doduše u tom pogledu jasno svoje misli, ali citirajuć na str. 21. naprosto Apáthya, čini se, da se s njim slaže u tom, da tezica vlastita, u kojoj nije različno mjesto izplate od mjesta gdje je ona izdana, vrieditи može kao mjenica vlastita. — Ovaj je nazor posve kriv, te je u oprieci s duhom i smislom posljednje točke § 5.

Digitized by Google

§. 6.

Iz izprave, kojoj manjka koja bitna potrebština mjenbena (§ 3) nenastaje nikakova mjenbena obveza.

Na takovu izpravu postavljene izjave neimaju krieposti mjenbene.

Valja kao manjkanje bitne potrebštine, ako je takova hotomično izbrisana.

Dok se protivno nedokaže stoji predmnjeva, da je izbrisanje bilo hotomično.

Da se stanovita izprava smatrati bude mogla mjenicom, mora podpuno odgovarati onim zahtjevom, koje je zakon za njezinu valjanost označio u § 3; ovi su zahtjevi za pravni pojam mjenice tako absolutno potrebiti, da je pomanjkanje makar samo jedne od potrebština navedenih u gornjem paragrafu uzrokom, da dotična izprava ne može biti mjenicom. Ovakova izprava, koja bi po nakani izdatnika imala biti mjenicom; ali radi pomanjkanja bitne koje sastavine ipak nije, zove se *nevaljanom* mjenicom.[1]

Ovo je bez sumnje i smisao gornje zakonske ustanove, te bi bilo uputnije, da je zakon taj smisao ovako naprosto i izrekao, jer izrazi: „ne nastaje *nikakova mjenbena* obveza", i zatim „ne imaju krieposti *mjenbene*", mogli bi biti povodom krivomu shvaćanju, da na temelju ovakove izprave ipak nastaje *gradjansko-pravna* obveza. Ovo shvaćanje ovako naprečac medjutim uzeto ne stoji, jer se imade u pojedinom slučaju prosuditi po propisih prava gradjanskoga, da li na temelju nevaljane mjenice nastaju obveze gradjansko-pravne.

Nuždna posljedica ove okolnosti s jedne, a pravne naravi same mjenice s druge strane, jest daljna ustanova zakona, po kojoj mjenbene izjave stavljene na takovu izpravu ne imaju mjenbene krieposti. Svaka naime mjenbena izjava, bila ona prihvatom, naledjom, poručanstvom ili kakove druge naravi, izjavljuje se pogledom na postojeću već mjenicu; ovakova mjenbena izjava, nije drugo nego li djelovanje, kojim se preuzimlje obveza obzirom na postojeći već imovinski objekt t. j. obzirom na gotovu već mjenicu.[2] Usljed toga

[1] Ein unförmlicher Wechsel.

[2] Propis § 6. mjenbenoga zakona nuždnom je posljedicom onoga shvaćanja naravi mjenice, kako ga u uvodu označismo; zato i jest *Thöl* sa stanovišta svoje teorije mogao reći: „der Mangel in der Tratte hat nur dann Einfluss auf die an sie angeschlossenen Wechsel (das

Digitized by Google

se prihvat ili naledja stavljeni na takovu izpravu ne mogu smatrati ni mjenbenim prihvatom ni mjenbenom naledjom; naproti s druge strane ne može nepodpunost ili nevaljanost ovakove mjenbene izjave uplivati na valjanost same mjenice.

Sudac će biti dužan na nevaljanu mjenicu ureda radi se obazrieti, te ne će morati čekati istom prigovor tuženoga; jer na temelju izprave, koja nije mjenicom ne može se povesti ni mjenbeni postupak.

U ostalom se pomanjkanje koje bitne sastavine mjenice ima prosudjivati po onom času, kada ili bude sastavljen protest ili kad se bude podigla tužba, kojom se traže na mjenici osnovana prava, jer se bitne sastavine, po pozitivnom pravu, ne moraju na mjenicu napisati jedna za drugom ili stanovitim redom, već je slobodno mjenicu i naknadno izpuniti.[1]

S pomanjkanjem bitne sastavine mjenice stavlja zakon uzporedo i *hotomično* brisanje bitne potrebštine.

U načelu odgovara ova zakonska ustanova običnomu shvaćanju, po kojem se izjava, izjavljena pismom, bude li izbrisana, predočuje kao da je ni ne ima; pak zato se i izbrisana mjenbena izjava uzimlje kao da je i uništena. Bude li se pako ovo brisanje protegnulo na jednu od bitnih sastavina mjenice, tada nastaje isti posljedak, kao da te potrebštine na mjenici nije ni bilo.

Nu dok i teorija i judikatura stoje na stanovištu, da kod mjenice odlučuje o njezinoj valjanosti jedino forma, da se niti juristič-kom interpretacijom niti okolnostmi, koje leže izvan mjenice, zaključivati ne ima na smisao i znamenovanje pojedine mjenbene izjave, već da se taj smisao i to znamenovanje prosuditi imadu jedino po pukih riečih napisanih na mjenici, te dok bi se usljed toga moralo uzeti, da svako brisanje bitne sastavine mjenice uništuje njezin obstanak ne gledeć tko je to učinio, da li hotice ili ne, da li prije ili poslje protesta ili kad drugda[2] — ograničuje naš zakon tu posljedicu brisanja samo na *hotomično* izbrisanu potrebštinu, dopuštajuć tim, da se bitna potrebština mjenice, koja bude izbrisana slučajem,

---

Accept, das Indossament, den Aval), wenn der fehlende Inhalt der Tratte diesen neuen Wechseln wesentlich ist und in ihnen fehlt". Vidi *Thöl* str. 148 u opazci 3. Naravska je stvar, da je i Thöl morao priznati, da njem. mjenb. zakon, koji je u tom suglasan s našim, stoji na drugom stanovištu.

[1] Vidi § 93. mj. z.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 179; *Wächter* „Encycl." str. 660; *Rehbein* str. 24; *Fuchsberger* str. 51 i sl.

Digitized by Google

bludnjom ili zlobom, smatra i nadalje kriepostnom a mjenica sama valjanom.

Zakonodavac je, kako se čini, sam shvatio veliki zamašaj ovakove ustanove, te je oštrinu njezinih posljedica time nastojao ublažiti, što u zadnjoj točki § 6 ustanovljuje općenitu predmnjevu, i to praesumtio juris, da je svako brisanje bitne potrebštine mjenice učinjeno hotice, a tko protivno tvrdi, taj da mora dokazati. Nu kraj svega toga čini mi se, da ova ustanova, koje u ostalom ne ima u njemačkom mjenb. pravu,[1] ne odgovara niti zahtjevom prometa niti naravi same mjenice, a u oprieci da je sa stanovištem, na koje se je postavio § 3 mjenbenoga zakona. Svaka bo mjenica obstanak svoj sama sobom dokazuje; okolnosti, koje leže izvan nje, mogu biti od upliva pogledom na pravni posao, koji je glede mjenicə nastao medju dva kontrahenta, ali za samu mjenicu su ti odnošaji irrelevantni. Usljed toga bilo bi uputnije, da se *svako* brisanje bitne potrebštine kao što i svake druge na mjenici napisane izjave smatra kao da je tim ta izjava uništena.

S gledišta, na kojem zakon stoji u pogledu bitnih sastavina mjenice, morati će se prosuditi i brisanje nebitnih dodataka na mjenici, samo što usljed brisanja ovakovoga nebitnoga dodatka mjenica ne postaje nevaljanom.

U savezu s tim valjalo bi promotriti, u koliko na valjanost mjenice uplivaju različiti izpravci, nedostatci, nadopunjci itd., na koliko ne stoje u savezu s mjenicami krivotvorenimi ili lažnimi. Naš zakon nije se kao ni njemački upustio u razpravu ovih odnošaja, jer je držao, da će se prepirke, koje bi nastale u tom pogledu, riešiti imati po običnih gradjansko-pravnih propisih.[2]

II. Izdatnik.

§. 7.

Izdatnik mjenice jamči mjenbeno za prihvat i izplatu njezinu.

Po sebi jasne i kratke ustanove ovoga paragrafa, koji je, mimogred budi rečeno, u podpunom suglasju s odnosnimi propisi zakona njemačkoga, mogle bi biti, kao što su i bile, povodom raznovrstnih nazora onda, kad bi se nastojao dublje razložiti razlog

[1] Sličnu ustanovu ima samo englezki zakon (odsjek 63 toč. 1.).
[2] Vidi ustanove gradj. parb. postupnika poglavje osmo.

Digitized by Google

Nebitni dodatci na mjenici.

Mjenbeni zakon spominje u § 3. samo one sastavine mjenice, koje su za njezinu pravnu valjanost neobhodno nuždne, te bez kojih se pojedina izprava ne može smatrati mjenicom. Nu obično imade u mjenici i takovih dodataka, kojih mjenbeni zakon ne propisuje, dapače i takovih, o kojih u zakonu u obće ni spomene ne ima. Takovi dodatci, imajući često puta historički izvor, dobili su oblik svoj običajem, te ne imaju mjenbeno pravne znamenitosti; oni niti su od upliva na samu mjenbenu obvezu, niti su usljed toga za valjanost mjenice potrebiti. Na takove dodatke spada izmedju ostaloga:

a) Oznaka valute.

Valuta je uzvrata, koju primatelj mjenice pruža onomu, koji mu ju u vlastničtvo predaje; ona je razlog, s kojega trasant ili indosant drugomu komu daje mjenicu.[1] Valuta možebiti različita, ona ovisi o predhodnom dogovoru medju onim, koji mjenicu daje i onim, koji ju prima, ona je causa praecedens sbog koje izdatnik mjenicu izdaje, ili ju posjednik dalje prenosi, premda se često sbiva, imenito kod mjenica na vlastitu odredbu, da izdatnik mjenicu izdaje ne dogovoriv se prije o valuti s onim, komu ju kani predati.

Već s ovih razloga nije valuta od upliva na valjanost mjenice. Suvišno je s toga pitanje, koje se je stavljalo s više strana: hoće li izdatnik, odnosno indosant, u mjenici potvrditi, da je tu uzvratu primio, i ako da, kojim načinom? Više nego li je bilo od nužde razpravljalo se ob ovom pitanju, a odgovaralo se je stranom na temelju historičkoga razvoja mjenice, a stranom prema shvaćanju njezine pravne naravi. Nu ni prva ni druga okolnost ne opravdava nazor onih, koji oznaku valute smatraju bitnom sastavinom mjenice. Ne ima dvojbe, da je u ono vrieme, kad se je mjenbeni posao smatrao pukom zamjenom novca, *permutatio praesentis pecuniae cum absenti*, bilo od potrebe u dotičnoj izpravi spomenuti valutu t. j.

[1] Vidi o naravi valute *Hoffmann* § 3. str. 21 i sl.

Digitized by Google

iznos i vrst novca, koji se je zamjeniti imao. Nu nije se ova potreba pokazivala s bog juridičke konstrukcije mjenbene pogodbe, ili zato, što je tobože bivstvo mjenice osnovano na toj valuti; jer se je i puko obećanje, *sponsio*, u savezu s prihvatom njegovim i onako smatralo dovoljnim razlogom za postanak odnosne obveze, te je po prvobitnu mjenicu bilo dovoljno obećanje, koje je prihvatila druga stranka, da će se na trećem mjestu priskrbiti izplata zamjenjenje svote, a da za to nije bilo od potrebe napose se pozvati na obstanak valute. Nužda pozvati se naročito na valutu ležala je u naravi tadanje kanonističke lihvarske dogme. Da nije bilo kanoničke teorije o lihvi, ne bi si ni pravnici ni bogoslovi u ono doba bili puno razbijali glave o valuti. Kad se je naime htielo, da mjenica i po kanoničkoj nauci bude poslom dopuštenim, trebalo je, dotični posao u istinu prikazati poslom o zamjeni; u tu pako svrhu morala se je valuta staviti u omjer s mjenbenom svotom, da se vidi, da li je u istinu opravdan dobitak, koji pripada jednoj strani, te da li taj dobitak leži izvan okvira lihve.[1]

Kad se je tečajem vremena razgranila uporaba mjenice, kad joj nije bilo više povoda samo u zamjeni novca, te kad ju je čitava trgovina prigrlila, tada je i ta oznaka postala suvišnom. Najprije se je odstupilo od specijalne oznake valute, zadovoljiv se općenitom oznakom, a zatim se je dopustilo kreditiranje valute (valuta u računu), a napokon se je obveza trasantova smatrala takovom, koja nije ovisna od uzvrate za danu mjenicu, već koja se osniva u mjenici samoj.[2]

Nu ne samo historički razlozi, već ni sama narav mjenice ne traže, da bude u njoj označena valuta. Ne obaziruć se na narav mjenice, kako bi se ona imala shvatiti po našem sudu,[3] po kojem shvaćanju, kad bi se ono provelo dosljedno, morala bi se nevaljanom smatrati svaka mjenica, u kojoj se spominje valuta, upozorujemo na one teorije učitelja mjenbenoga prava, po nazoru kojih pravni razlog

[1] Vidi dr. W. *Erdemann* „Studien" str. 112, i 305. sveš. I.

[2] Različite su misli učitelja prava o postanku i o potrebi valute; predaleko bi nas vodilo o tom dalje razpredati: usvojismo nazor Endemanov, koji nam se čini najviše opravdanim. Vidi u ostalom: *Kuntze* str. 79, 131, 176 i 177; tu su navedeni najstariji oblici mjenica, u kojih se spominje valuta; Dr. *Cohn* str. 61; *Wächter* „Wechsellehre" str. 74 i sl.; W. *Hartmann* str. 127; *Biener* str. 179, 233; *Liebe* str. 50.

[3] Vidi str. 40 i sl.

Digitized by Google

za obvezu mjenbenu leži u pukom obećanju, koje se nalazi u mjenici bez obzira na posao ili na odnošaj, koji joj je bio povodom.

Po shvaćanju znanosti nije mjenica puko dokazalo za obstanak kakove mjenbene pogodbe, ona je sama po sebi sjedište obligacije i to obveze posve abstraktne; ili kako si ju mi predstavljamo, ona je poseban imovinski objekt, koji kao takav može biti predmetom prometa, dakle i predmetom obveze. S jednoga i drugoga gledišta mjenica, kao takova, je neovisna od pravnih odnošaja, koji leže izvan nje same, a takav odnošaj je bez sumnje i odnošaj valute.

Ali bez obzira na sve to, ne bi bilo uputno oznaku valute postaviti kao bitni uvjet za valjanost mjenice, jer će ta oznaka morati biti ili sasvim općenita, ili pako posve točna. U prvom slučaju, nije takova oznaka ništa vriedna, jer ili se reklo „valutu primio", ili „vriednost se razumieva" itd., ili se ništa ne spomenulo u mjenici o valuti, u samoj stvari ne mienja. Kad bi se pako zahtjevala točna oznaka valute, te tražilo, da se naročito navede, kojim je načinom dana valuta, da li je ona pružena u gotovu novcu ili u robi, dali je ona kreditirana ili ne, tada bi se neopravdanim načinom tražilo imenito od trgovaca, da odkriju svoje poslovne odnošaje, te bi se pružio povod različitim prepirkam, jer trgovački stališ odlučno perhorescira, da mu se na javu predadu njegove poslovne sveze.

Ovi i drugi slični razlozi[1] bili su uzrokom, da je njemačko pravo zabacilo zahtjev, po kojem bi se oznaka valute smatrati imala bitnim uvjetom za valjanost mjenice.[2] S istoga stanovišta pošlo je i naše zakonodavstvo, te je u § 3 taj zahtjev posve izostavljen.

Ako se medjutim kraj svega toga obično u mjenicah spominje klauzula o valuti biva to stranom s toga, da ne bude možebiti zaprieke za cirkulaciju mjenice, jer se u mnogih državah[3]

---

[1] Vidi dr. *Cohn* „Beiträge" str. 70 i sl.

[2] Vidi motive k osnovi mjenb. reda za prusku državu str. XXXIII i XXXIV; te sjednicu konferencije u Lipskom od 25. listopada 1847 str. 10 i 11 zapisnika.

[3] Francezki zakon i svi oni, koji se povedoše za njim, zahtjevaju oznaku valute kao bitni zahtjev. Tako se veli u čl. 110. Code de comm, da se u mjenici mora navesti: „La valeur fournie en espèces, en marchandises ,en compt. ou de toute autre manière". Srbski trgovač. zakon odredjuje u § 80 toč. 9., da mjenica mora sadržavati „vrednost u novcu, espapu, računu ili na drugi koji način primljenu".

Da se je francezko zakonodavstvo u pogledu valute postavilo na ovo stanovište razlog je taj, jer je teorija smatrala mjenicu kao „l' in-

Digitized by Google

dana pokriti, to se je pako moglo učiniti ne samo izplatom nego i drugim načinom, a napose novimi mjenicami (ritorno mjenice, cambia de reditu nundinarum). Kako se iz ovoga postupka vidi, to u njem leži neka klica prometu s mjenicami, te je cirkulacija mjenbene valute u formi skontracije bez dvojbe olahkoćena. Nu ova skontracija jedva je dosizala u vrieme, dok je promet s mjenicami bio malo ne izključivo u rukuh kampsora, dok se je on ograničio takorekuć samo na sajmove, te dok je izvan sajmova bio jedva spomena vriedan.

Nu kasnije, kad je prestala izkjučiva povlastica kampsora kod prometa s mjenicami, kad je mjenica postala svojinom čitavoga trgovačkoga svieta, kad se je pojedini trgovac bavio poslom mjenbenim sam bez intervencije tih kampsora, te kad se mjenica nije realizirala više redovito na sajmovih, valjalo je poći za korak dalje. Trgovac, komu je kupac za prodanu robu dao mjenicu, nije mogao mjenice spraviti do dana dospjelosti, on je morao misliti, kako će valutu mjenice još prije toga vremena za svoj posao što koristnije upotriebiti, a to je mogao učiniti samo tako, da je mjenicu predao drugomu, a ovaj da je na temelju te mjenice imao ista ona prava kao i njezin prvobitni remitent.

Ovo pako nastojanje o uporabi valute dovelo je po malo do podpunoga razvoja naledje. Prvi početci naledje nastaju doduše u Italiji, i to početkom 17. vieka,[1] nu pravi njezin razvitak pokazuje se istom u Francezkoj, gdje se je u 17 vieku bujno razvijala trgovina, a promet se kretao u što lagljih forma, medju kojimi papiri na donosnika zauzimlju jedno od prvih mjesta.

Ovaj trgovački običaj, koji je smierao za tim, da promet s papiri na donosnika bude što jednostavnijim, te da jih učini isto onako sposobnimi za promet, kao što je novac, taj isti običaj bacio je svoje oko i na mjenice. Tomu nastojanju podjoše u susret s jedne strane već spomenuti običaj skontracije na sajmištih, a s druge strane i stari oblici mjenice. Po skontraciji došla je nekim načinom mjenbena valuta usljed zamjenitoga obračuna u cirkulaciju, a po starijem obliku mjenice, u kojem su bile spome ute *četiri* osobe, već je u osobi prezentanta bio donekle označen prvi indosatar; jer mjenica nije imala ostati u rukuh remitenta, već preći u ruke treće osobe, prezentanta, koji je mjenicu imao realizirati. Čim se je pako u tr-

[1] Prvi put se u pozitivnom zakonu govori o naledji u pragmatici napuljskoj od 8. studenoga 1607. Vidi W. *Hartmann* str. 247.

Digitized by Google

govačkom svietu razgraniła misao, da vlastnik mjenice do valute može doći još prije skontracije, te da je upravo u njegovom interesu, kako će valutu mjenbenu upotriebiti moći za svoj posao još prije dana dospjelosti, morao je spekulativni duh trgovaca polugu za izvršbu ovoga nastojanja naći u dosadanjem obliku mjenice sa četiri osobe tako, da je mjesto odredjeno na mjenici za oznaku praezentanta ostalo prazno, te da se je prepustilo remitentu, neka on sam tu prazninu izpuni. Tako je mjenica postala faktično mjenicom bjelicom, te je bila izpunjena istom kod realiziranja na dan dospjelosti.

Sada nije bilo nikakove zaprieke njezinoj cirkulaciji. Premda je ovaj način prenosa mjenice bio neobičan, ipak su ga štitili konzularni i trgovački sudovi, te se je iz toga običaja po malo razvilo trgovačko-običajno pravo. Nu nije trgovački sviet išao samo za tim, da prenos mjenice bude što lagljim, već je nastojao i o tom, kako da se samim prometom mjenice povisi i njezina sigurnost i to tako, da za konačnu izplatu mjenice ne bude jamčio samo izdatnik, već svatko tko god bude sudjelovao kod prenosa njezinog. U tu pako svrhu nije bio dovoljan gore navedeni prenos mjenice bjelice, već je bilo od nužde, da se taj prenos iz nje same vidi, a posjednik mjenice, da bude njom samom kadar dokazati, da je u vrieme dospjelosti ovlašten, dignuti u mjenici označenu svotu. To se je pako postignulo ponajprije tim, da je remitent u mjenici naročito bio ovlašten dalje ju prenieti; ova je ovlast označena tako, da je mjenica izdana po naredbi. Tim je ne stalo potrebe, da mjenica glasila bude na četiri osobe; u njoj su od tada navedene samo tri osobe, a remitentu je pružena mogućnost, da mjenicu u vrieme dospjelosti sam realizira, ili da ju prije toga vremena na drugoga prenese, t. j. indosira. Kad je napokon preoteo mah onaj nazor, da je svaka mjenica već kao takova odredjena za promet, da dakle ona ne mora glasiti po naredbi, tada je remitent mogao mjenicu prenieti i bez posebne ovlasti od strane izdatnika.

Nazori o pravnoj naravi naledje tako se medjusobno razlikuju kao što i misli o pravnoj naravi same mjenice. Nauka mjenbenoga prava može se o tom pitanju svesti na sljedeće točke.[1]

[1] U glavnih crtah sabrani su rezultati o pravnoj naravi naledje u monografiji: „Die rechtliche Natur des Wechsel-Indossaments“ von Justus *Budde*. Giessen 1884“.

Digitized by Google

Stariji spisatelji mjenbenoga prava, kao što n. p. *Treitschke, Pöhl* i drugi, ne nalaze u naledji ništa drugoga do li ustup (cessio) mjenice. Nu jer je po naravi ustupa cesionar samo zastupnik prvobitnoga vjerovnika, cedenta, to on ne može imati ni većih ni drugih prava od svoga cedenta, dočim se s druge strane i cesionaru mogu staviti svi oni prigovori, koji i cedentu.

Ovakovo medjutim shvaćanje naledje ne zadovoljava prometu s mjenicami, posjednik bo mjenice ne će da bude zastupnikom prijašnjega posjednika, on hoće da steče mjenbeno pravo posve samostalno i neovisno od osobnoga prava svoga prednika, te bez obzira na pravni razlog, s kojega je taj prednik stekao mjenicu, dakle bez obzira na prigovore, koji se mogu staviti tomu predniku, S toga su stariji pisci naledju smatrali kao *priviligirani* ustup, koji ima *osobite* od općega prava *različite* posljedice. Nu doskora se je uvidilo, da kod stanovitoga pravnoga instituta suglasni biti moraju posljedci s njegovom naravju i s njegovim bivstvom; ne bude li toga, a napose budu li ti posljedci u odlučnoj oprieci s naravju i s bivstvom ustupa, kao što to biva po gornjoj nauci, tada se mora postaviti protivna tvrdnja naime, da naledja nije ravna cesiji, t. j. da je ona nešto drugoga a ne obični gradjansko-pravni ustup.

Drugim putem udario je *Einert* na podlozi svoje teorije o papirnom novcu Po njegovu nazoru biva cirkulacija mjenice, isto onako kao što i cirkulacija papirnoga novca, pukom predajom, jer se legitimacija posjednika ne osniva na izpravi već na faktičnomu posjedu; ako li se pako na mjenici ipak nalazi kakova naledja, to joj nije svrhom prenositi pravo na drugoga, *već povećati jamstvo za izplatu mjenice.* Naledja ima po Einertu vlastitost poručanstva za izdatnika i indosante, t. j. drugimi riečmi, indosant je mjenbeni poruk, a kao takav odrekao se je prava na sve prigovore.

Ovomu se shvaćanju prigovara, kako svako poručanstvo predpostavlja, da postoji neki dug, za koji se jamstvo preuzimlje, usljed toga da ne bi bilo mjesta naledji n. p. kod mjenice lažne ili krivotvorene, što ipak da ne stoji. Pokraj toga valja na um uzeti, da indosatar naledjom ne postaje samo vjerovnik izdatnikov već i indosantov, dakle onoga istoga, za koga je jamstvo preuzeo.

Thöl[1] nalazi pravnu narav naledje u tom, što je ona nova mjenica, dakle po njegovu novi platežni nalog i novo mjenbeno obe-

[1] Vidi *Thöl* § 250 str. 423

Digitized by Google

Kraj svega toga što podmirba ne ima mjenbeno pravnoga značenja, običaje se ipak na mjenici spomenuti odnošaj podmirbe medju izdatnikom i trasatom. Nu budući da taj odnošaj nastaje usljed različitih okolnostih, koje se same mjenice ni najmanje ne tiču, te budući da se imenito trgovačkomu svietu ne mili, isto tako kao što ni kod oznake valute, ove odnošaje na javu iznieti, to se formula o podmirbi, ili tako zvana podmirbena klauzula, običaje što obćenitije izraziti. Obično se na mjenici veli „te ćete ju izplatiti (na ime mjenbenu svotu) na moj račun". Po sebi ova oznaka ne znači ništa, jer se njom u bitnosti samo veli, da će se izdatnik i trasat, kad ovaj bude platio, o podmirbi već sporazumieti. Donekle bi neku važnost, ali i to ne mjenbenu pravnu, ova klauzula imala, kad bi glasila na osobu treću, na račun koje se mjenica izdaje. Ova se osoba označuje obično početnimi slovi n. p : „te ćete ju izplatiti na račun N." Pogledom na sve ove okolnosti sljedi, da podmirbena klauzula nije bitnom sastavom mjenice.

c) Oznaka ubavjesti.

U prijašnjoj točki navedeni odnošaj, u kojem se nalazi izdatnik napram trasatu, povodom je, da će trasant, ne bude li medju njim i trasatom već prije dogovoreno, trasata za vremena ubavjestiti o sadržaju mjenice, koju je na njega trasirao ili koju kani trasirati, te mu tom prilikom priobćiti, kako će za izplatu ove mjenice biti podmiren. Ova ubavjest biva u formi posebnoga pisma, koje se na-

---

kazati, da su oni, na koje je mjenica vučena bila imali u rukama sumu za podmirenje njeno potrebnu.

Ne uzmože li to dokazati mora dati jamstvo, ma da je protest i poslje odredjenog vremena iziskat".

Prema tomu osnovano je franczezko pravo, i ono, koje je sagradjeno na njegovoj podlozi, na načelu: a) da će izdatnik mjenice, odnosno onaj na čiji je račun mjenica izdana, podmiriti trasata; b) da trasat ipak ne ima prava te podmirbe tražiti putem mjenbeno-pravnim; c) da izdatnik mjenbeno-pravno jamči bio trasat podmiren ili ne; d) da postoji predmjeva, da je trasat pokriven bude li mjenica prihvaćena; e) da posjednik mjenice ima pravo na podmirbu danu trasatu ako ovaj mjenice i ne prihvati; i f) da je izdatnik, ako ne dokaže, da je trasat podmiren, obvezan na regres i onda, ako bude protestirana mjenica prejudicirana.

O postanku i znamenovanju ustanova franczezkoga prava vidi: *Biener* str. 233—236; zatim *Ch. Lyon-Caen et L. Renault* str. 607 i sl. „1° de la provision".

Digitized by Google

zivlje *pismom ubavjestnim* (Avisbrief, epistola advisoria, spaccio, Bericht).

Ovakova ubavjest važna je napose u poslovnom životu s toga, jer se njom često puta može na put stati krivotvorenim i lažnim mjenicam. Trasat naime trebati će samo prispodobiti predočenu mu mjenicu sa njezinim sadržajem označenim u ubavjestnom pismu, te će umah moći doznati, je li predočena mu mjenica lažna ili krivotvorena.

Obično ubavješćuje izdatnik trasata; nu bude li mjenica trasirana na tudji račun, može onaj, na čiji se račun mjenica izdaje, takodjer ubavjestiti trasata; u tom slučaju šalju se dva ubavjestna pisma, ali je dovoljno i jedno.

Da je ovakova ubavjest u istinu poslana, ili da se kani poslati, običaje se označiti na samoj mjenici dodatkom „po ubavjesti". Svaki trasat dobiv mjenicu s ovakovim dodatkom dobro će učiniti, da ju ne prihvati odnosno ne izplati dok, ne bude dobio toga pisma jer je moguće, da će ga sadržaj njegov sklonuti, da ne prihvati ili ne plati mjenice kao obični već kao počastni prihvatnik ili platac, imenito ako trasant u njem bude naveo posebne modalitete pod kojimi bi trasat imao prihvatiti odnosno platiti. Važan je napokon po trasata sadržaj ovoga ubavjestnoga pisma ſ pogledom na onu okolnost, bude li on možebiti kasnije tražio od trasanta podmirbu; jer ga je ovaj dužan samo onda podmiriti, bude li trasat zadovoljio njegovu nalogu, izdanom u tom ubavjestnom pismu.

Često puta nekani izdatnik poslati ubavjestnoga pisma, te označuje tu okolnost na samoj mjenici dometkom: „bez ubavjesti"; a često puta opet izdatnik kad izdaje mjenicu još nije odlučan hoće li neće li ubavjestiti trasata, te i ovu okolnost spominje na mjenici dometkom; „po ubavjesti ili bez nje".

Ako u tom slučaju trasat prihvati ili izplati mjenicu, te naknadno dobije ubavjest, u kojoj mu se nalaže, da mjenice ne plati ili da ju plati uz stanovite uvjete, to ova okolnost ne će biti od upliva na njegovo pravo zahtjevati podmirbu, jer je bio vlastan prihvatiti odnosno platiti mjenicu i bez ubavjesti. S toga će biti uputno, da izdatnik umah, čim je izdao mjenicu, ili još prije, pošalje trasatu ubavjestno pismo, ako ga u obće kani poslati te ako je to označio na mjenici.

Po današnjih propisih mjenb prava niti je izdatnik dužan priposlati trasatu ubavjestnoga pisma, osim ako je kod uglavka mjenbenoga posla to ugovoreno, u kojem slučaju je ta obveza ipak na-

Digitized by Google

ravi gradjansko pravne, niti je obvezan tu okolnost spomenuti na mjenici, niti ima ubavjest u obće mjenbeno-pravno značenje.

d) Oznaka „po naredbi".

Obično se na mjenici spominje i ova oznaka, stranom s toga jer se je već uobičajila, a stranom s toga, jer ima država gdje se ovakova oznaka „po naredbi" smatra bitnom sastavinom mjenice. Buduć je po našem zakonu mjenica već kao takova vrstna za prenos i bez posebne ovlasti, to je ovakova oznaka suvišna, te ne ima mjenbeno pravnoga značenja.[1]

e) Biljegovanje mjenice.

Kao što u svih državah, tako su i kod nas mjenbeni poslovi podvrgnuti biljegovini, koja se odmjeruje po svoti, na koju mjenica glasi. Ne bude li medjutim mjenica biljegovana, ili bude li biljegovana ali ne u pravo vrieme ili u nedostatnom iznosu, to ova okolnost nije od upliva niti na valjanost same mjenice niti na mjenbenu obvezu mjenbenih interesenta, premda je s tim spojen dohodarinski prestupak, koji se ima kazniti po postojećih financijalnih propisih.[2]

Niže priobćujemo radi jasnijega pregleda one financijalne propise, koji se tiču biljegovanja mjenica.

Osim ovih oznaka, koje se obično nalaze na mjenici, te koje nisu bitne sastavine njezine, imade još i drugih dodataka, od kojih neki, akoprem ne spadaju medju bitne sastavine mjenice, imadu ipak mjenbeno pravno znamenovanje; medju ove dodatke spada: domiciliranje mjenice; nalog, da se mjenica ima predočiti na prihvat; dometak kad se mjenica ima predočiti na izplatu kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida; odpust protesta; recta-klauzula itd.

---

[1] Vidi str. 103—106.

[2] S ovim načelom ne stoji u suglasju mjenbeno pravo u Englezkoj, Italiji, Portugalu, Rusiji i sjevernoj Ameriki (vidi *Cohn* „der Entwurf e. W. O. f. d. r. R." str. 31; *Wächter:* „Encyklp." str. 908 i 909), jer je u ovih državah valjanost mjenice ovisnom učinjena od biljegovanja. Ovo stanovište ne može se nipošto opravdati, jer nije u redu, da fiskalni interesi tako daleko idu te liše tražbine vjerovnika, koji ne pozna biljegovih propisa, a zlobnoga dužnika, da time od njegove obveze oslobode.

Digitized by Google

naledju, isto tako kao što i izdavanje mjenice, mjenbenom operacijom, koja od mjenice stvara imovinski objekt; usljed toga je podpis indosanta podpuno ravan podpisu izdatnika, a indosatar stupa na mjesto remitenta.

Promotriv sve ove nazore o pravnoj naravi i o bivstvu naledje vidimo, kako se opetuju isti oni pojavi, koji nam se pokazuju i kod promatranja same naravi mjenice. I doista je jedno s drugim u tako uzkoj svezi, da se o pravnoj naravi i o bivstvu naledje samo onda razlogom razpravljati može, kad se rieši pitanje o bivstvu i naravi same mjenice. Predaleko bi nas vodilo, kad bismo razglabali pojedina gore iztaknuta načela, ali spomenuti moramo, da razlog, s kojega pitanje o naravi naledje kod pravnika još ni danas konačno riešeno nije, ne leži drugdje nego li u prevelikom teoretiziranju i u nastojanju, da se svi pojavi praktičnoga života što više sprave pod kalup postojećih juristićnih pojmova. Čitava prepirka o tom pitanju ne tiče se toliko mjenbeno pravne posljedice naledje, koliko njezinog teoretičkoga shvaćanja i nastojanja, kako da se ona stavi pod gradjansko pravne pojmove. Naledja je srodna sa svimi onimi instituti, s kojimi se običaje u savez dovoditi: s cesijom, s jamstvom itd.; nu ona nije ni jedno ni drugo; ona je *posebna mjenbeno-pravna institucija,* koja se mora prosudjivati i razvijati po svojoj posebitosti i po potreba mjenbenoga prometa.[1]

Po našem sudu valja i pitanje o naledji, kao što i o naravi mjenice, rješiti s praktičkoga narodno-gospodarstvenoga stanovišta, koje jedino odgovara pravom stanju same stvari.

Kao što na drugom mjestu spomenusmo[2] konačni je cilj svakoj mjenici, da vriednost stanovite tražbine, koja se je od ove posljednje odielila, te u formi mjenice postala samostalnim predmetom prometa, bude izplaćena u vrieme označeno na samoj mjenici. Ovo pravo tako je naravi absolutne, da ono ovisi jedino o posjedu mjenice, a nipošto o dokazu kakove pogodbe. Svatko dakle, tko na drugoga bude prenio mjenicu, prenio je na njega ne samo imovinski objekt, već i s njim pravo, da on u svoje vrieme može zahtjevati izplatu. Ovaj proces, kojim se mjenica prenosi iz jedne ruke u drugu, ili da ekonomički govorimo iz jednoga kapitala u drugi, zove se *promet* s mjenicami. Ovaj promet tako je jednostavan, -- upravo zato, jer

---

[1] Vidi „Motive zum Entwurf einer W. O. für die preussischen Staaten" str. 36.

[2] Vidi gore str. 43 i sl.

Digitized by Google

pravo na vriednost dotično na izplatu te vriednosti ne ovisi o dokazu prava na odnosnu tražbinu — da se već iz same naravi stvari, bez ikakovoga posebnoga teoretiziranja i filozofiranja, upoznati može i pravna njegova narav.

Pojedini prometni akt — bio mu razlog koji mu drago —, kojim netko prenosi na drugoga mjenicu i *time ujedno* s njom spojeno pravo zahtjevati izplatu, nije po svom bivstvu u istinu ništa drugoga, nego li *konačni* prenos prava, kojega je izvršba spojena s posjedom same izprave t. j. mjenice. Usljed toga je ovakav prenos u stvari samoj u istinu mnogo sličan gradjansko-pravnoj cesiji; nu jer je pojedini prometni akt, kojim se na drugoga prenosi mjenica, kao samostalni imovinski objekt, i s njom pravo na izplatu, posve samostalan i neovisan od prometnoga akta, kojim je mjenica došla u ruke onoga, koji ju prenaša; te jer je nadalje ovaj prenos mjenice neovisan ne samo od tražbine, pogledom na koju mjenicu predstavlja posebnu vriednost, već i od onih okolnostih i pravnih odnošaja, koji su povodom i temeljem pojedinomu prometnomu aktu, to se u ovih okolnostih ukazuje znatna razlika medju običnom cesijom i ovim prenosom mjenice.

K svemu tomu dolazi još jedna okolnost, koja ovakovomu prenosu mjenice upravo daje značaj naledje. Po onom naime što gore spomenusmo,[1] mora već usljed naravi mjenice svatko, tko ju stavio bude u promet, posjedniku njezinom jamčiti za izplatu odnosne vriednosti; da je pako netko s prenosom mjenice ujedno preuzeo i ovo jamstvo, mora to izjaviti vanjskom formom na samoj mjenici, a ta forma jest podpis. Usljed toga sljedi, da će se samo onaj prenos mjenice smatrati naledjom, kod kojega prenositelj preuzimlje jamstvo za izplatu odnosne vriednosti. S toga velimo: *naledja je na samoj mjenici izjavljeni prenos mjenice i s njom spojenoga prava, uz samostalno jamstvo prenositelja, da će se u mjenici označena svota u vrieme u njoj odredjeno u istinu izplatiti.*

Usljed ovakovoga shvaćanja mjenice i naledje čini mi se, da je od svih navedenih teorija najviše opravdana ona teorija, koja pravnu narav naledje nalazi u prenosu prava. Ovaj naš nazor nije, kako se vidi, posve u suglasju s nazorom Siebenhaarovim, s kojim se prilično slažemo u shvaćanju naravi mjenice; nu Siebenhaar drži naledju isto tako kao i izdavanje mjenice mjenbenom operacijom, kojom se *stvara imovinski objekt.* Ali kod naledje se ne radi o stvaranju

[1] Vidi gore str. 43 i sl.

Digitized by Google

Ako propisana mjenička biljegovka premašuje 25 for. može se biljegovina uplatiti i u gotovom novcu kod poreznih ureda, odnosno kod ureda za odmjerivanje pristojba; u tom slučaju ima se potvrda uplate napisati na mjeničku bjelicu, a kod mjenica izdanih u inozemstvu na samu mjenicu (§ 31).

Svako produljenje mjenice imade se u pogledu biljegovine smatrati kao izprava sastavljena o sasvim novom poslu. (§ 51).

Ne bude li kod mjenica, koje se imadu biljegovati po ljestvici I. biljegovna pristojba *u obće* podmirena ili u manjem iznosu nego li to zakon propisuje, tada će se ona stranka, koja je u smislu pristojbenih propisa obvezana podmiriti tu pristojbu, kazniti petdeseterostrukim iznosom biljegovne pristojbe, koja se je imala platiti. Ne bude li pako biljegovna pristojba podmirena, *propisanim načinom*, tada iznosi ta kazan deseterostruki iznos. Kad se kod mjenica u smislu postojećih biljegovnih propisa imade biljegovina nadoplatiti po ljestvici drugoj, kazniti će se s deseterostrukim iznosom ona stranka, koja je obvezana na podmirenje pristojbe, ako toj naknadi ili u obće ne zadovolji ili u nedovoljnom iznosu, ili ako tu naknadu ne izvede propisanim načinom (§ 106 i § 107).

Kod takovih mjenica, kod kojih biljegovina ili pristojba ili nije nikako podmirena, ili samo manjkavo ili načinom nepropisanim, dužan je dotični sud ili ured, pod osobnom odgovornošću sastaviti uredovni nalaz, te ga na daljnji postupak priposlati dotičnomu uredu za odmjerivanje pristojba. (§ 217).

---

da su ondje bile izdane, i ako se prenesu u ovo državno područje, podvrgavaju se pristojbenoj dužnosti po zakonih, postojećih u ovom potonjem državnom području, i to u roku od 15 dana iza njihova prenosa, dapače prije, naime prije nego se uredovno upotriebe, ili prije nego se izpuni obveza na temelju onakove izprave preuzeta, ili prije nego se kakov pravovaljani čin izvrši; a pristojba za koju se dokaže, da je bila u onom državnom području, u kojem bje izprava izdana po propisu porabom biljegovka, ili neposrednim platežem podmirena, — uračunati će se dotičnoj stranci

§ 257. U § 256. sadržana pristojbena obveza imade se izpuniti kod izprava, od kojih se pristojba uporabom biljegovka podmiriti može tako, da se iza uračunanja, pri izdavanju izprave upotriebljenih biljegovka, možda još potriebni pristojbeni višak, dopuni prilieplјenjem i uredovnim prebiljegovanjem biljegovka ovlaštenoga državnoga područja.

Digitized by Google

načelu, koje je u ostalom osnovano na naravi mjenice, može svaka mjenica, već kao takova, biti predmetom prometa, pak zato nije od potrebe, da remitent bude napose ovlašten mjenicu na drugoga prenieti. On to može svagda učiniti, glasila mjenica po naredbi ili ne, samo ako izdatnik daljni prenos naročito ne zabrani.[1]

Buduć je pako naledja onaj prometni akt, kojim mjenica u promet dolazi, to je svaka mjenica već po sebi sposobna, da bude indosirana, a remitent ima i bez posebnoga ovlaštenja pravo, da mjenicu putem naledje prenese.

Samo onda, ako izdatnik promet s mjenicom zabrani, gubi ona narav prenosivosti, te se ne može pravovaljano indosirati. Takova zabrana zove se *recta-zaporka,* a sama mjenica *recta-mjenicom* t. j. takovom, po kojoj s njom spojena prava stiče *samo* u njoj označeni remitent; usljed toga se i ima mjenica njemu izplatiti.[2]

Razlozi, s kojih izdatnik izdaje takovu recta-mjenicu, mogu biti različiti; obično će takav slučaj nastati onda, kad izdatnik ne će, da se znadu njegovi poslovni odnošaji, ili kad mu napram remitentu pripadaju kojekakovi zahtjevi, s kojimi bi se mogao poslužiti kad se bude tražila izplata mjenice, te koji se mogu u obzir uzeti samo pogledom na remitenta, ali ne obzirom na indosatara; a napokon može biti razlogom i to, što izdatnik, izdavajuć mjenicu, ne će da se izvrgne pogibelji, da bude morao platiti troškove i proviziju.

Da se medjutim mjenica u istinu smatrati bude mogla recta-mjenicom, mora to njezino svojstvo biti navedeno u samom kontekstu, t. j. izdatnik mora daljnju naledju naročito i jasno zabraniti u samom slogu mjenice. U tu svrhu rabe se obično rieči: „ne po naredbi"; dakle n. p. „platite gosp. Petroviću nu ne po njegovoj naredbi" itd. Slobodno je medjutim mjesto ovih riečih, koje zakon samo primjerice navodi, rabiti i drugi koji izraz, kojemu je isti smisao, dakle n. p. „bez naledje" „bez daljnjega prenosa" itd. Ne će medjutim biti dovoljno za oznaku recta-mjenice, budu li na ti-

---

[1] Vidi o tom obsežnije gore na str. 103 i sl.

[2] Revidirana ruska osnova ne poznaje nikakove recta-zaporke, akoprem je u prvobitnoj osnovi (§ 19) bilo dozvoljeno izdatniku i indosantu poslužiti se takovom zaporkom. Mislilo se je pri tom, da obzirom na ruske odnošaje institut mjenica valja što više ujednostručiti te mjenicu, koliko se samo dade, riešiti kojekakovih klauzula. Zakon francezki i svi oni, koji se za njim povedoše, te koji smatraju prenosivost kao essentiale mjenice, ne dopuštaje ni recta-mjenice ni recta-naledje. Vidi gore str. 104 u opazci 2.

Digitized by Google

u tuzemstvu izdana — a kasnije od 12 mjesecih, ako je mjenica u inozemstvu izdana, prema svoti mjenbene tražbine po pomičnoj ljestvici I.;

b) od svake druge mjenice, koja ne spada pod a), prema svoti mjenbene tražbine po pomičnoj ljestvici II.

Opazke:

1. I od mjenica pod a) nabrojenih na pokaz ili na stanoviti rok poslje pokaza glasećih, nastaje sljedeći dan iza 6 odnosno iza 12 mjesecih (prema tomu, da li je mjenica izdana u tuzemstvu ili inozemstvu), — ako mjenica nije bila jošte plateža radi predočena — obveza doplatiti naknadno onaj dio pristojbe, koji još manjka po ljestvici II. tako, da se biljegovka primjerena manjkajućoj svoti na ledja mjenice priliepi i po dotičnom uredu prebiljeguje.

Slična obveza za doplatu prstojbe nastaje i u onih slučajevih, kada se mjenice, na stanoviti rok izdane, dalje daju (ili naledjuju) poslje 6 odnosno poslje 12 mjesecih računajuć od dana izdatbe.

2. Svako produživanje mjenice podpada pod pristojbu, i to po ljestvici I. ako produženi platežni rok ne premašuje 6 odnosno 12 mjesecih, a u svakom drugom slučaju po ljestvici II.

3. Pristojba pripadajuća od mjenica u inozemstvu izdanih, ima se u smislu § 30. podmiriti prije, nego se u tuzemstvu stave u promet, — prije nego se na nje napiše kakav prihvat, giro ili drugo kakovo naledje; prije nego se mjenica na drugoga prenese, platež obavi, prosvjed podigne ili se mjenica uredovno upotriebi, te ako sa ima u tuzemstvu platiti, — svakako prije, nego mine 14 dana, iza kako je u tuzemstvo prenešena. Od inozemskih mjenica pripada ustanovljena pristojba ugarskome eraru u podpunoj svoti i onda, ako je mjenica prispjela na područje krune ugarske preko područja u carevinskom vieću zastupanih kraljevina i zemalja,

Pristojbu dužan je platiti onaj, koji je u tuzemstvu izveo koji od gore navednih čina, služeći temeljem pristojbenoj obvezanosti, odnosno ona u tuzemstvu stanujuća osoba, kod koje se mjenica nalazi u ono vrieme, u kojem je nastala dužnost plaćanja biljegovine poslje prenosa mjenice u tuzemstvo.

4. Za propisanu pristojbu, obzirom na vrieme kada je nastala pristojbena obveza, — jamče solidarno sa držateljem mjenice njezin izdatnik, prihvatnik, svaki naledjnik kao što i onaj, koji je prosvjed sastavio ne prijaviv po propisu prikratu pristojbe. Svaki, koji je dužan jamčiti za pristojbu, pripadajuću od mjenice, ovlašten je, ako mjesto izdatnika ili kojega prednika zadovolji biljegovnoj

Digitized by Google

dužnosti, — pošlužiti se zavratom proti izdatniku i svakom predniku, ako ovi imadu po propisih jamčiti.

5. Kada se mjenica za stečenje kakovog hipotekarnog prava uknjiži ili predbilježi, u koliko je od nje pistojba samo po ljestvici I. podmirena, — nastaje za nju neposredna, obveza, da se po ustanova opazke 1., prije nego se podnese uknjižbena ili predbilježbena molba, — dopuni na mjenici onaj dio pristojbe, za koji bi pristojba uporabom ljestvice II. veća podmirena bila.

Čl. 20. *Od mjenbenih prosvjeda* ima se podmiriti stalna biljegovna pristojba:

a) kad ih sastave mjenbeni bilježnici ili kr. javni bilježnici ili pako kotarski sudovi, kada u sjedištu ovih potonjih ne ima kr. javnoga bilježnika, od jednoga arka jedna forinta;

b) kad ih sastave sudovi:

aa) ako mjebena tražbina ne premašuje 200 forintih od jednoga arka dvie forinte:

bb) ako mjenbena tražbina premašuje 200 forintih od jednoga arka tri forinte.

§. 4.

Ako je na mjenici svota platežna i slovom i brojevi naznačena, tada u slučaju razlike valja svota izražena slovom.

Ako li je svota izražena više puta budi slovom budi brojevi, tada u slučaju razlike valja manja svota.

Buduć da se novčana svota obično u mjenici označuje dva ili više puta, ša slovi i s brojevi, može se lahko dogoditi, da u toj oznaci bude razlike. Za taj slučaj odredjuje zakon sljedeće pravilo, po kojem se opredieliti ima mjenbena svota: a) svota označena sa slovi ima bezuvjetnu prednost pred svotom označenom s brojevi, buduć da se kod oznake svote s brojevi mnogo laglje podkrasti može bludnja ili sama oznaka krivotvoriti;[1] b) manji iznos uvjek

[1] Neki učitelji mjenbenoga prava drže, da izkustvo pokazuje protivno, jer da se može redje pogriešiti kad se svota piše s brojevi nego li sa slovi (vidi *Cohn* „der E. einer W. O. f. d. r. R.“ str. 22). Obzirom na tu okolnost je prvobitna ruska osnova davala *vazda* prednost manjoj svoti, ako je ta svota bila više puta na mjenici označena. To isto odredjuju zakon talijanski (čl. 290) i skandinavski. Ostali zakoni ili u tom pogledu ne odredjuju ništa, ili stoje na stanovištu, na kojem i naš zakon (tako od novijih imenito zakon englezki. Odsjek 9 toč. 2). Revidirana ruska osnova kanila se je prvobitnoga stanovišta, jer se mjenbena svota mora napisati sa slovi.

Digitized by Google

odlučuje, kada mjenbena svota bude izražena više puta i to ili *samo* s brojevi ili samo sa slovi.

Može se medjutim dogoditi, da će mjenbena svota biti izražena više puta sa slovi a jedanput s brojevi, ili opet obratno, jedanput sa slovi a više puta s brojevi, te da u ovoj tro ili višekratnoj oznaci neće biti suglasja. Ob ovom slučaju ne govori doduše zakon izrično, nu on se prema gornjoj ustanovi može jedino tako riešiti, da onda, kada svota označena bude više puta s brojevi a samo jedanput sa slovi, odlučiti ima svota označena sa slovi.

Bude li pako mjenbena svota izražena samo jedanput s brojevi, a više puta sa slovi, te bude li u ovoj oznaci razlike, tada odlučuje ona svota označena sa slovi, koja je manja, pa makar bila po svom iznosu veća od svote označene s brojevi. Ne možemo se s toga složiti s onim nazorom, po kojem odlučuje ona svota, glede koje su suglasne dvie oznake, ako mjenbena svota bude označena dva put sa slovi a jedan put s brojevi.[1]

U obće valja ovo pravilo samo onda, budu li razlike glede količine novčane svote a ne glede oznake novčane vrsti. Bude li u mjenici novčana vrst, na koju mjenbena svota glasi, različito označena, tada se ne može uporaviti propis § 4.; u tom slučaju odlučiti će obća načela mjenb. prava uz možebitnu pripomoć propisa prava gradjanskoga. Prema tomu u obće sudimo, da takova mjenica ne će biti pravno valjana, jer joj manjka bitni zahtjev: točna oznaka mjenbene svote.

§. 5.

Izdatnik može remitentom i sama sebe imenovati (mjenica na naredbu vlastitu), a može imenovati sama sebe i tezovnikom, ako se mjenica platiti ima na drugom mjestu različnom od onoga, gdje je izdana (tezica vlastita). Ovakove mjenice imadu u svakom obziru kriepost tezice.

U savezu s pravilom navedenim u paragrafu trećem, po kojem se u svakoj mjenici označiti mora ne samo remitent nego i trasat, ustanovljuje zakon u ovom paragrafu neku preinaku toga pravila tim što dopušta, da izdatnik u mjenici sama sebe imenovati može ne samo remitentom nego i trasatom. U slučaju prvom nazivlje zakon odnosnu mjenicu mjenicom *na vlastitu naredbu*, ili bolje *po vlastitoj odredbi*, a u drugom *tezicom vlastitom*.

[1] Vidi *Theumann* ibid. str. 48.

Digitized by Google

1. Mjenica na vlastitu naredbu.

Spomenusmo već u uvodu ovoga spisa, kako su izprvice kod svake mjenice sudjelovale četiri osobe:[1] trasant, remitent, prezentant i trasat, te kako se je po malo razvila mjenica samo s tri osobe tim, što je prezentant kao takav odpao. Kasnije uobičajile su se mjenice i s dvie osobe, jer se je uloga izdatnika i remitenta sjedinila u jednoj, te su usljed toga na nekih mjenica bili spomenuti samo: izdatnik i trasat. Na ovaj običaj prislonio se je i naš zakon tim, što dopušta iznimku od pravila, po kojem se remitent mora na mjenici označiti imenom ili firmom. Izdatnik može naime mjenicu izdati tako, da u njoj ne spomene remitenta posebnim imenom ili firmom, već da ju izda na vlastitu naredbu, te da time sebe samoga označi kao remitenta. Ovakove mjenice glase: „platite na moju vlastitu naredbu“ ili „po mojoj vlastitoj odredbi“, ali one mogu i ovako glasiti: „platite meni samomu“, jer su i ove vrsti mjenica posve ravne ostalim vrstim tezica, te su i one sposobne za naledju, bio ili nebio u njih dometak „po naredbi“. Ne ima dvojbe, da bi izdatnik izdavajuć mjenicu na vlastitu naredbu do istoga cilja došao i mjenicom vlastitom tako, da trasat izda mjenicu vlastitu, u kojoj bi njega označio kao remitenta. Nu buduć da vlastite mjenice nisu u prometu obične, te buduć da trgovački sviet od tih mjenica zazire, jer bi se mogla lahko poroditi sumnja o kreditnoj sposobnosti izdatnika, to je mjesto toga dužniku milije, da njegov vjerovnik mjenicu izda na vlastitu naredbu, a on da ju prihvati. Mjenice na vlastitu naredbu obično se izdavaju onda, kada vjerovnik ne kani mjenice staviti u promet, već se samo kod dužnika mjenbenim načinom osigurati za svoju tražbinu.

Nu više puta ipak ne kani izdatnik takove mjenice pridržati, pak jer još ne zna na koga će ju prenieti ili tko će ju uz povoljnije uvjete htieti preuzeti, nije voljan u mjenici umah označiti treće osobe kao remitenta, već ju izda na naredbu vlastitu, te ju pošalje na prihvat svomu dužniku, i tako prihvaćenu indosira kad mu se pruži prilika.

Uza sve to, što su mjenice na vlastitu naredbu vrlo sgodne, i što su u prometu omilile, one su ipak povodom mnogim prepornim nazorom, koji su novijimi zakoni barem donekle izravnani. Tako se misli, da je mjenica na vlastitu naredbu nepodpuna, te da postaje pravom mjenicom istom onda, kad ju izdatnik naledjom dalje prenese

[1] Vidi str. 22.; zatim *Endemann* § 8. napose str. 196; *Kuntze* str. 30; *Biener* § 8. napose str. 71; zatim str. 181.

Digitized by Google

lesna stvar dobrom, a usljed toga i predmetom prometa. Buduć pako svaka vriednost, dakle i ona, koja se je odielila od dobra, te koja je postala samostalnim dobrom, služiti ima za stvaranje kapitala; buduć se ona svesti ima na stanovito opredieljeni kapital, koji je kod mjenice izražen u stanovitoj svoti novca, to će i konačni cilj mjenice biti, da ta svota bude izplaćena, i to u vrieme označeno u samoj mjenici. Ovo pravo, zahtjevati tu izplatu, pripada onomu, koji je vlastnik te samostalne i posebnim imovinskim objektom postale vriednosti. Jer pako ova vriednost, buduć joj je upravo narodno-gospodarstveni zadatak, da ima biti predmetom samostalnoga prometa, — vezana biti mora na stanovitu posebnu izpravu t. j. na mjenicu, te jer i pravo zahtjevati konačnu izplatu te vriednosti ovisi jedino o posjedu ove izprave t. j. mjenice, to sljedi, da će vlastnik te izprave biti ujedno i vlastnikom vriednosti, a kao takav da će imati na mjenicu sva prava vlastnika, te da će usljed toga moći mjenicu prenieti na drugoga. Nu jer kod prometa s mjenicami nije kao što kod prometa onih papira, koji glase na donosnika, dovoljna faktična predaja mjenice, da se vlastničtvo njezino prenese na drugog, već jer je od nužde, da se na samoj izpravi u vanjskoj formi ujedno izjavi volja prenositelja, da kani prenieti vlastničtvo mjenice, to je za prenos mjenice opredieljen poseban oblik, a taj oblik jest naledja.

Ovakovom formom stečeni posjed mjenice utemeljuje mjenbeno-pravnu legitimaciju za posjednika njezinog, da je na njega prenešeno vlastničtvo mjenice, te mu daje sva ona prava, koja ima vlastnik ove samostalne vriednosti i posjednik mjenice.

Na ovom shvaćanju osniva se i ustanova § 9 mjenb. zakona; iz njega se izvode aktivni pravni posljedci naledje t. j. prava indosatara.

Nu posjed mjenice po indosataru i pravo njegovo zahtjevati efektuiranje one vriednosti, koja je sadržajem mjenice, akoprem proizti̇če od indosanta, ipak kao što leži u naravi prometa vriednosti, ne ovisi o materijalno valjanom pravnom naslovu nego jedino na vanjskoj formi same mjenice. Razlog, s kojega je mjenica prenešena na indosatara, posve je ravnodušan za prosudjivanja naledje; pravo zahtjevati realiziranje vriednosti ovisi jedino o posjedu mjenice, to je pravo samostalno i posve neovisno od onih okolnostih, koje su povodom i temeljem ma kojem pojedinom prometnom aktu, koji se je sbio s mjenicom.

Digitized by Google

shvaćanja pravne naravi same mjenice, imenito usljed onoga nazora, koji pravnu narav mjenice u uzki savez stavlja s pogodbom.

Polazeć s posve korektnoga i jasnoga stanovišta našega zakona, ne će biti težko prosuditi druge neke nazore o mjenici na vlastitu naredbu.

Ponajprije se tvrdi, da je za pravnu existenciju ove mjenice od potrebe, da ona bude ili prihvaćena ili indosirana, jer da u njoj inače ne ima razlike medju vjerovnikom i dužnikom, budući da sve dotle nije stavljena u pravni odnošaj prema stanovitoj osobi, a dok toga ne bude, da ne ima mjenbene obligacije.[1]

Mjenica na vlastitu odredbu, koja još nije ni prihvaćena ni indosirana posve je ravna onoj mjenici tezici, koju je izdatnik načinio ali glede koje još nije sklopio pravnoga posla; pa kao što se glede takove mjenice ne može reći, da ona pravno ne postoji, tako se to isto ne može uztvrditi niti o mjenici po vlastitoj odredbi, koja nije prihvaćena ili indosirana. Pravna existencija mjenice ne nastaje istom predajom njezinom remitentu,[2] jer kao što se ne može prodati ili darovati predmet, koji još ne postoji, tako se u obće ne mogu sklapati pravni poslovi o imovinskom objektu, koga jošte ne ima, dakle niti o mjenici, koja još ne postoji. Istina je, da ne ima obligacije dotle, dok mjenica ne bude stavljena u pravni odnošaj prema stanovitoj osobi, nu toga upravo za existenciju mjenice ne treba, jer mjenica sama po sebi niti jest niti može biti obligacijom, ona je samo predmetom glede kojega obligacija nastati može. Razlika medju običnom tezicom i mjenicom na vlastitu odredbu je ta, što se kod obične tezice prvi pravni posao glede nje sklapa medju izdatnikom kao takovim i medju remitentom, dočim kod ove posljednje prvi pravni posao nastaje medju izdatnikom kao remitentom i medju prvim indosatarom. Nu ova okolnost na pravni obstanak mjenice kao takove ne ima nikakova upliva, isto tako kao ni okolnost ona, da li je mjenica na vlastitu naredbu prihvaćena ili nije. Jer bude li mjenica na vlastitu naredbu prihvaćena ali ne bude li indosirana, tada je ona ravna onoj tezici, koja je prihvaćena ali koju izdatnik nije predao remitentu; a ne bude li prihvaćena ali

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 237.

[2] Prvobitna ruska osnova (§ 15.) i zakon englezki (odsjek 21) nastoje pitanje o postanku mjenice riešiti tim, što prihvaćaju načelo, da mjenica dobiva mjenbenu kriepost istom onda kad bude predana remitentu — Ovo stanovište pobija *Cohn* „d. E. einer W.-O. f. d. russ. R.“ str. 31. Ostali zakoni ne imaju glede toga pitanja nikakove ustanove.

Digitized by Google

bude li indosirana, tada je ravna običnoj tezici, koju je izdatnik predao remitentu.

Kad se pako tvrdi, da mjenica na vlastitu naredbu prefektnom postaje ili prihvatom ili naledjom, moralo bi se dosljedno reći, da i obična mjenica postaje perfektnom prihvatom ili predajom njezinom remitentu. Mi pako prema našem shvaćanju naravi mjenice ne možemo uztvrditi ni jedno ni drugo.

Dalnji priepor u pogledu mjenice na vlastitu odredbu tiče se pitanja: mogu li mjenice vlastite biti izdane na vlastitu odredbu? Velik dio učitelja mjenbenoga prava i sudbena praksa odgovaraju da ne može,[1] dočim drugi dio učitelja ili smatra cielo pitanje dvojbenim[2] ili je protivnoga nazora, ako i ne s gledišta pozitivnoga prava a ono ipak sa stanovišta teorije, priznavajuć ovu mjenicu podpunom i valjanom istom onda kad bude indosirana.[3]

Naše je mnienje u pogledu tih mjenica, da jim za stanovišta teorije prigovora biti ne može, dočim se sa stanovišta pozitivnoga prava one valjanimi smatrati ne mogu. Ne stoji naime tvrdnja, da mjenice *vlastite* na vlastitu naredbu ne imaju smisla, jer da u njih nije izražen odnošaj medju dužnikom i vjerovnikom, koji odnošaj kod *tezica* po vlastitoj odredbi da ipak nastaje prihvatom, o kojem kod vlastite mjenice ni govora ne ima.

Čim smatramo mjenicu kao imovinski objekt, u pogledu kojega se pravni poslovi sklapaju, to moramo i mjenicu vlastitu, izdanu po vlastitoj odredbi, prosudjivati isto onako, kao što i tezicu po vlastitoj odredbi, koja još nije ni prihvaćena ni indosirana. Pa kao što se ova prema gornjoj razložbi uz sve to smatrati ima valjanom mjenicom, tako se s istih razloga to isto reći mora i o mjenici vlastitoj izdanoj na vlastitu odredbu.

Drugačije je medjutim po pozitivnom pravu, po kojem se za svaku mjenicu, bila ona tezica ili vlastita, kao bitno svojstvo zahtjeva oznaka remitenta imenom ili firmom. Iznimka od ovoga pravila nastaje samo ondje, gdje to zakon naročito spominje. Takovu izričnu iznimku ustanovljuje pako zakon u § 5. samo glede tezica, dočim glede mjenica vlastitih takove iznimke zakon ne dopušta, jer

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 239; *Wächter:* „Encycl." str. 321. *Hoffmann* str. 153; *Theumann* u I. izdanju str. 34; *Blaschke* str. 62; *Fuchsberger* str. 46 i 47; *Borchardt* str. 525 dodatak 935; B. *Hartmann* str. 261; *Rehbein* str. 126.

[2] *Biener* str. 392.

[3] Vidi *Haimerl* str. 278; *Thöl* str. 638; *Renaud* str. 165 na kraju.

Digitized by Google

napose ovlastiti, da mu je slobodno mjenicu dalje prenieti. Na temelju pako druge okolnosti sljedi, da je indosatar vlastan mjenicu indosirati na koga ga je volja, te da njegov indosatar ne mora biti niti pasivno mjenbeno sposoban, da uzmogne pravovaljano steći mjenicu.

Zakon u gornjem peragrafu nije mogao potanko izcrpiti svih onih osoba, na koje se mjenica može indosirati, te bi se s toga bio mogao zadovoljiti i obćenitim pravilom izrečenim glede toga u stavci prvoj; nu da se razprše dvojbe o tom, da li se može mjenica indosirati na one osobe, koje su već sudjelovale kod prometa jedne te iste mjenice, izrečena je naročito u drugoj stavci ustanova, po kojoj se mjenica valjano može indosirati i na izdatnika itd.; t. j. drugimi riečmi, mjenica se indosirati može ne samo na one osobe, koje još ne stoje u mjenbenoj svezi, nego povrh toga još *i* na izdatnika itd., dakle na one osobe, koje su već obvezane pogledom na tu mjenicu. Zakon medjutim u drugoj stavci § 9. ne izcrpljuje ni svih onih osoba, koje su već mjenbeno obvezane, te na koje se mjenica indosirati može; on naime ne spominje ni počastnog prihvatnika ni mjenb. poruka, a ne ima ipak dvojbe, da se mjenica i na ove osobe može valjano indosirati.

Nastane li medjutim ovaj slučaj, t. j. bude li mjenica indosirana na takovu osobu, koja pogledom na jednu te istu mjenicu već stoji u mjenbenoj obvezi, tada se pravo takovoga indosatara ili ograničuje ili posve izjednačuje obzirom na mjenbenu obvezu, na koju je on obvezan usljed prijašnjega svoga položaja budi kao prihvatnik budi kao mjenbeni obvezanik druge vrsti. Ova okolnost nastaje ne samo u onom slučaju, kad prijašnji mjenbeni obvezanik mjenicu kao indosatar opet dobije te ju pridrži, već i onda, kad ju on i opet dalje indosira; njemu bo kao indosataru pripadaju sva prava iz mjenice, dakle i mjenicu opet staviti u promet. Da se odstrani svaka dvojba potvrdjuje ovu okolnost i sam mjenbeni zakon, odredjujuć, da se ne samo mjenica može valjano opet indosirati na izdatnika itd. nego, da ju oni isto tako valjano opet dalje mogu naledjiti.

Važnost ove ustanove počiva u tom, što se indosiranjem mjenice na osobu, koja je već mjenbeno obvezana na temelju iste mjenice, u jednoj te istoj osobi stiče i mjenbeno pravo i mjenbena obveza. Po propisih gradjanskoga prava (§ 1445) imalo bi u tom slučaju prestati jedno i drugo *sjedinjenjem* (confusio); nu

Digitized by Google

vrstne funkcije ovaj dometak u smislu § 12. mjenb. zak. protezati na izdatnika mjenice po vlastitoj odredbi samo kao na remitenta, a ne će se nipošto ticati njegove obveze kao izdatnika. Pravni poslovi izdatnika mjenice na vlastitu naredbu, koje on sklapa kao remitent, sasvim su neovisni od samoga izdavanja mjenice; oni su i po svom obliku i po svojih pravnih posljedica samostalni, a fizično jedinstvo osobe izdatnikove i remitentove nije pogledom na ove okolnosti od upliva; tu odlučuje juristična razlika medju izdatnikom i remitentom, koja se razlika uz sve fizično jedinstvo pregledati ne smie. Ovo fizično jedinstvo medju izdatnikom i remitentom od praktične je važnosti samo u toliko, što prvi pravni posao, koji se sklapa obzirom na mjenicu po vlastitoj naredbi, ne nastaje, kao što kod drugih mjenica, medju izdatnikom i remitentom, već medju remitentom kao indosantom i medju indosatarom; što nadalje remitent kod ove mjenice ne može u istinu zatražiti izvršbe mjenbene obveze od izdatnika t. j. od sama sebe; te što napokon gore navedena naledja „bez obveze“ u istinu ne ima praktične posljedice, budući da posjednik mjenice, ako i ne bude mogao zahtjevati mjenbene obveze od remitenta kao prvoga indosanta, moći će ju od njega tražiti kao od izdatnika.

Napokon nam je spomenuti obzirom na mjenicu izdanu na vlastitu naredbu, da se ona može izdati i kao tezica vlastita, dakle, da ne ima zaprieke, da na mjenici, jedna te ista osoba bude izdatnikom, remitentom i trasatom. To sljedi s jedne strane iz toliko puta spomenutoga načela, da ova vrst mjenice ima u svakom pogledu kriepost tezice, a s druge strane iz same naravi mjenice; samo treba da u ovom slučaju mjenica odgovara zahtjevom tezice vlastite.

2. Tezica vlastita.

Izdatnik mjenice može u njoj izrikom izjaviti, da će mjenbenu svotu glavom platiti; u tom će slučaju izdati mjenicu vlastitu, ne označiv u njoj napose one osobe, koja će mjenicu izplatiti na mjestu, odredjenom za izplatu. Nu on može i ne spomenuv izrikom, da će on sam tu mjenicu platiti, kod oznake one osobe, koja će u mjestu izplate platiti mjenicu, sama sebe navesti kao trasata. U tom slučaju izdati će on mjenicu tezicu i u njoj kao trasata označiti sebe samoga. Ovakova je mjenica po svom obliku tezica, a po svom sadržaju mjenica vlastita; zato se i zove *tezica vlastita* ili

*

Digitized by Google

trasirana vlastita mjenica. Ob ovih mjenica govori zakon u drugoj stavci gornjega paragrafa.

Tezice vlastite ne samo da nisu nikakova novotarija novijega doba, već su one naproti jedan od najstarijih oblika mjenice; kod tih je mjenica jedna te ista osoba podjedno vršila dvie funkcije: funkciju trasanta i funkciju trasata. Običaj izdavati ovakove mjenice u uzkoj je svezi s posebnimi poslovnicami (komanditami) talijanskih mjenjača, i sa sajamskim prometom srednjega vieka; a rabio se je ovaj oblik napose i kod takozvanih *ricorsa-mjenica, (uzmjenica* ili bolje *zarratnih mjenica)*, kojimi je bila glavna nakana, da, pod formom dozvoljenoga posla, za dani zajam obidju kanoničke propise o zabrani kamata.[1]

Distantia loci, koja se danas za tezice vlastite zahtjeva kao neka posebitost, bila je negda zahtjevom za sve mjenice, te je upravo ta okolnost bila povodom, da su se pod formom mjenice prikrivali kojekakovi zajmovni poslovi, da se tako izbjegne propisom lihvarske dogme.

Kad se je kasnije mjenica emancipirala od upliva talijanskih kampsora i sajmova, te kad je ne stalo moći kanoničkoga prava nad prometom, nije prestala potreba tezica vlastitih; trgovački običaji pridržali su sve mjenice, a pozitivni su jih zakoni po malo priznali.

Tezice vlastite u običaju su danas, kada izdatnik mjenice ima na drugom mjestu svoje prebivalište, a na drugom svoju poslovnicu; ili kad on pod svojom firmom na raznih mjestih ima svoje podružnice; u tom slučaju često mu je vrlo prikladno, da mjenicu trasira od glavnoga skladišta na podružnicu, ili opet obratno; ove posljednje mjenice zovu se mjenice *podružničke* ili *komanditne.* Nu može se sbiti, da je izdatniku sgodnije, da mjenicu sam plati na drugom mjestu, a ne na onom, gdje ju je izdao, ako n. p. kupi robu u Zemunu, te ju platiti kani na karlovačkom sajmu; u tom će slučaju on mjenicu trasirati u Karlovac na sama sebe.

Do iste svrhe mogao bi izdatnik mjenice u ostalom doći i vlastitom mjenicom, jer je napokon svejedno, da li izdatnik u mjenici izrikom navede, da će on mjenicu glavom platiti, ili da li on sama sebe u mjenici označi kao onu osobu, koja će to učiniti na mjestu izplate. Nu jer se mjenica vlastita niti rado rabi u prometu,

[1] Vidi *Endemann* str. 98 i sl., str. 196; a napose o ricorsa mjenica str. 269 i sl.; *Biener* str. 93, str. 193 i sl.; a napose o ricorsa mjenica str. 97, 98, 99 i 100; *Hoffmann* § 5 str. 34—43; W *Hartmann* str. 240.

Digitized by Google

pogledu prestati, dočim će opet u drugom pogledu i nadalje postojati.[1] Bude li usljed toga njegovoj drugoj naledji primetnut dodatak „bez obveze“ ili slični koji izraz (§ 12 mjenb. zak.), to će se ovaj dometak ticati samo sljednika druge naledje, te ne će biti od upliva na mjenbenu obvezu nastalu usljed naledje prve.

5. Postane li indosatarom *počastni prihvatnik,* te bude li on posjednikom mjenice u vrieme dospjelosti, tada prestaje njegova mjenbena obveza pogledom na sljednike honoratove, jer je po § 60 mjenb. zak. počastni prihvatnik mjenbeno-pravno obvezan svim sljednikom honoratovim; tim pako što je mjenica na njega indosirana, postali su sljednici honoratovi ujedno njegovimi prednici i usljed toga njemu mjenbeno-pravno obvezani. Ako li pako on mjenicu dalje indosira, tada jamči kao počastni prihvatnik svim sljednikom honorata, a kav indosant svomu indosataru i njegovim sljednikom. Ovo dvovrstno *(ali nipošto dvostruko)* jamstvo pokazuje jasno sljedeći primjer: mjenica glasi na 2000 for., trasat ju prihvati samo za 1500 for. A ju pako honorira u korist B—a kao počastni prihvatnik za ostatak od 500 for.; nu tečajem prometa indosira C mjenicu glaseću na 2000 for. na A—a. Ako sada A ovu istu mjenicu indosira na D—a, tada će morati platiti svih 2000 for. ako D proti njemu ustane zavratnom tužbom, naproti će biti obvezan platiti samo 500 for. bude li na izplatu pozvan od onih, na koje je mjenica naledjom prešla od B—a pak sve do vremena kad je indosirana na A—a.

6. Bude li mjenica napokon indosirana na *mjenbenoga poruka* te ovaj mjenicu pridrži, valjati će analogno po gornjem razlaganju, u savezu s ustanovami mjenb. zakona o mjenbenom jamstvu (§§ 66-69 m. z.), prosuditi, da li nastaje prestanak prava „sjedinjenjem“ ili ne. Ako mjenbeni poruk, na koga je mjenica indosirana ovu dalje indosira, tada i on jamči u dvovrstnom svojstvu kao poruk i kao indosant.[2]

Kod naledje moglo bi nastati pitanje: je li slobodno mjenicu tako indosirati, da se ona za jedan dio svote prenese na jednoga indosatara a za drugi dio na drugoga? Mjenbeni zakon o takovoj *djelomičnoj* naledji ne govori, a kod učitelja mjenbenoga

---

[1] Vidi *Blaschke* str. 136. u opazci.

[2] Vidi u ostalom o posljedica, koje po njem. mjenb. pravu nastati mogu ako se mjenica indosira na mjenbenoga poruka potanje *Blaschke* str. 134 i 135; *Resch* ibid. str. 86; *Kitka* § 27.

*

Digitized by Google

„tezovnika“ t. j. osobe one, koja ima mjenicu platiti, pak zato se ne će kod tezice vlastite trasat moći označiti samo riečmi „meni samomu“, već će se morati naročito spomenuti ime izdatnikovo, koji je ujedno i trasat; dakle će adresa morati kod tezice vlastite glasiti n. p. „Meni Petru Pavloviću“.

Moglo bi se doduše reći, da istim onim pravom, kojim se iznimice kod mjenice po vlastitoj naredbi remitent ne mora označiti imenom ili firmom; već jednostavnim izrazom: „na moju vlastitu naredbu“, ne bi ni kod tezice vlastite trebalo trasata označiti imenom, već da bi dovoljan bio n. p. izraz „meni samomu“; pak usljed toga, da bi valjalo uztvrditi, da zakon i glede tezica vlastitih pogledom na §. 3. točku 6. postavlja istu iznimku kao i glede mjenica na vlastitu naredbu pogledom na § 3 točku 3. Nu kod toga prigovora ne treba zaboraviti, da je zakon jednim i drugim dometkom, navedenim u zaporci § 5., samo pobližje označio one vrsti mjenica, koje on tom ustanovom dozvoljava, te da već u pojmu mjenice na vlastitu naredbu leži, da upravo dometak „na vlastitu naredbu“ ili drugi slični izraz tu vrst mjenica podpuno karakterizira. Ovako su i običaj i teorija shvatili pojam mjenice na vlastitu naredbu, a zakonodavac nije našao ni shodnim ni potrebitim od toga shvaćanja odstupiti, već ga je upravo potvrdio gore navedenim dodatkom, koji bi u protivnom slučaju bio iz zakona sigurno izostao. Drugačije je kod tezica vlastitih, kod kojih se za pojam njihov doduše zahtjeva identičnost osobe izdatnikove i trasatove; nu da se ova identičnost uzmogne izraziti ne ima nikakova razloga odstupiti od pravila, da se u mjenici trasat mora označiti naročito imenom svojim.

Drugo se zahtjeva od tezica vlastitih, da mjesto izplate bude različito od mjesta, gdje je mjenica izdana. Distantia loci, koju, kako gore spomenusmo, ni naš ni njemački zakon nije uvrstio medju bitna svojstva mjenice, jest nuždnim i bitnim zahtjevom kod tezica vlastitih; za nje postoji dakle iznimka od gore spomenutoga načela.

Ova se razlikost tiče medjutim razlike mjesta u političkom smislu riečí, te ne će biti dostatno za valjanost tezice vlastite, bude li ona izdana u drugom lokalu ili dielu grada, a bude li se platiti imala opet u drugom lokalu ili predielu *istoga* grada ili mjesta. Ovakovo tumačenje odgovara i duhu i smislu ne samo § 5. nego i točke sedme § 3.[1]

[1] Ovomu nazoru protivi se *Thöl* jer veli: „verschiedene Orte im Sinne der D. W. O. sind hier nicht nur eine Stadt und eine andere Stadt, sondern auch eine Stadt und ein anderes Ort, auch ein Haus

Digitized by Google

benu obligaciju u njezinoj objektivnoj suvislosti. Ovo formalno i materijalno jedinstvo, koje je spojeno s pojmom mjenice i mjenbene obligacije, tako nastavljaju privrženici ovoga nazora, ne uništuje se tim, ako se mjenbena svota u mjenbeno pravnoj formi razdieli na više naledja; temeljna mjenica i pobočne izprave, koje se stvaraju u svrhu razdjelbe mjenbene svote, sačinjavaju u svojoj ukupnosti onu jednu mjenicu i mjenbenu obligaciju, u pogledu koje se mjenbeni interesenti ukazuju kao ovlaštenici i obvezanici.

Ne ima dvojbe, da je djelomično indosiranje mjenice kadro prouzročiti veliku smetnju i znatno otegotiti promet s mjenicami, te se s toga u praktičnom životu riedko rabi; ali uz sve to držimo, da se ono ne protivi ni zakonu ni naravi mjenice. Djelomično indosiranje ne protivi se zakonu, jer on to izrikom ne zabranjuje, a bio bi kraj postojeće teoretičke prepirke to doista učinio, da je to nedopustivim smatrao;[1] da ga pako naročito nije povladio razlog je taj, jer je ono za promet nepraktično te je i riedko u običaju. Naravi pako mjenice ne protivi se s toga, jer je i kod mjenice vriednost omjerena o novac kao i kod akcije,[2] te jer se novac već po svojoj naravi dieli u manje djelove. Nu buduć da mjenica ne izrazuje kao akcija vriednost poduzeća već vriednost tražbine, te buduć da mjenica predstavlja samostalnu posebnu cjelinu, to će se ta razdjelba moći izvesti samo na duplikatih i prepiscih, koji svi zajedno predstavljaju jednu mjenicu[3] Usljed toga pristajemo uz onaj nazor,[4] koji tvrdi, da se djelomično indosiranje može obaviti samo uz uporabu duplikata i prepisaka tako, da se na jednom duplikatu odnosno na originalu mjenice označi, da je ona na drugom primjerku ili prepisku djelimice indosirana,[5] a ovdje da se navede što je s drugim dielom mjenbene svote.[6]

---

[1] Tako je englezki zakon u odsjeku 32. zabranio djelimični prenos mjenice, te ga ne smatra naledjom; to isto čini i revidirana ruska osnova u čl. 23.

[2] Vidi moju razpravu u „Mjesečniku“ od god. 1881. „Pojam i bivstvo akcije i akcijonarne udruge“ str. 500.

[3] Vidi § 71 mjenb. zak.

[4] Vidi *Renaud* ibid. str. 199.

[5] n p. riečmi: „od ove mjenice indosirana je na njezinom prepisku svota od x forintih a. vr. na g. Petrovića“.

[6] n. p. „original (odnosno prima) indosiran je na M-a u iznosu od y forintih a. vr.“

Digitized by Google

§. 10.

Naledja ima se napisâti na ledja mjenici ili prepisu mjenice, ili na list (prodiljku) skopčan s mjenicom ili s prepiskom, ter je valjana i onda, ako naledjnik samo svoje ime ili svoju tvrdku napiše na ledja mjenici ili prepisku ili na prodiljku (biela naledja).

Ova ustanova mjenbenoga zakona rješava samo djelimice pitanje o formi naledje; u njoj se točno i podpuno odredjuje samo o tom, gdje se ima naledja napisati, dočim se o samom njezinom sadržaju, t. j. o tom, što se ima napisati, da dotična pismena izjava u istinu bude naledjom, spominje jedino u pogledu takozvane biele naledje.

Da naledja u obće bude mjenbeno-pravno valjanom zahtjeva se prije svega, da izpravi, na koju bude naledja stavljena, ne manjka nijedna bitna mjenbena sastavina (§ 6. mjenb. zak.). Bude li temeljnoj mjenici manjkao jedan od bitnih zahtjeva, ili bude li mjenica zagodom ili inim kojim načinom, (n. p. kod mjenica prejudiciranih) izgubila svojstvo svoje kao mjenica, tada ne imaju mjenbene pravne krieposti ni naledje stavljene na takovu izpravu. Ne će naproti biti na uštrb mjenbenoj krieposti naledje, bude li mjenica nedostatna s unutarnjih razloga, ako n. p. izdatnik ili koji prijašnji indosant ne bude mjenbeno sposoban, ili bude li mjenica lažna ili krivotvorena. Iz ovoga razlaganja sljedi, da se naledja prislanja samo na postojeću mjenicu, da je ona samo njezin pripadak, pak da zato nije indosant vlastan mjenjati sadržaj mjenice, kako ga je ustanovio izdatnik.

Naledja se prema gornjoj ustanovi može napisati: ili a) na izvornu mjenicu — kamo spadaju i duplikati mjenice (§§ 70.—73. m. z.); ili b) na prepisak mjenice (§§ 74.—76. m. z.); ili napokon c) na prodiljku. Pismena izjava o prenosu mjenice izjavljena gdje drugdje ne ima mjenbeno pravne krieposti.

O duplikatih i o prepiscih mjenice biti će govora kod dotičnih paragrafa; što se pako tiče prodiljke (allonge), to se pod njom razumieva komadić papira, obično u formatu same mjenice, koji se s mjenicom ili s prepiskom spoji u svrhu, da se indosiranje nastaviti može, ako na samoj mjenici ili njezinom prepisku ne bi više mjesta bilo za daljnje naledje. U zakonu ne ima posebnoga propisa kako se ta prodiljka spojiti ima. Kad bi stvar htieli strogo prosudjivati sa stanovišta gradjanskoga postupnika (§ 130. g. p. p.), to bi tre-

Digitized by Google

balo oba diela prošiti koncem, a krajeve toga konca učvrstiti pečatom izdatnikovim. Nu ovaj postupak nepraktičan je za promet, pak zato se obično prodiljka na mjenicu priliepi, a prva se naledja na prodiljci tako piše, da slova prvoga redka te naledje dodju djelimice na mjenicu, a djelimice na prodiljku; na praznoj pako strani prodiljke t. j. na nastavku mjenice s prednje strane, napiše se sadržaj mjenice uz primjetbu, da je dotični list papira dodatak mjenice, kojoj je sadržaj ovdje označen. Ne bude li ni na prodiljci doticalo mjesta za potrebite naledje, ne ima zaprieke, da se odnosna mjenica opet dalje produlji novom prodiljkom.[1]

Izgornje ustanove zakona, te iz same naravi naledje sljedi nadalje, da naledja mora biti napisana. Ustmenih naledja ne ima. Nadalje *mora* svaka naledja biti napisana po izričnoj ustanovi našega zakona na *zadnjoj* strani mjenice; po njemačkom zakonu (čl. 11 i 12) ne ima zaprieke, da naledja bude stavljena i na prednju stranu mjenice, ako se samo iz dotične izjave bezdvojbeno vidi, da je ona u istinu naledjom.[2] Ustanova našega zakona više odgovara naravi naledje te odstranjuje mnoge neprilike, koje mogu nastati onda, kad se naledja piše na prednjoj strani.

Red naledja počimlje na zadnjoj strani mjenice obično na onom mjestu, na kojem se na *protivnoj* strani nalazi podpis izdatnikov, a to zato, da ne bude i naledja oštećena u onom slučaju, ako bi se možebiti odrezao protivni okrajak mjenice, na kojem se na prednjoj strani nalazi vignetta.

Naledja može po svom obliku biti *podpuna* ili izpunjena, te *nepodpuna* ili naledja biela; ob ovoj drugoj govori zakon o drugoj stavci gornjega paragrafa.

Za formalnu valjanost podpune naledje ne treba po shvaćanju i po duhu našega zakona ništa više nego: a) ime ili firma onoga, na koga se mjenica mjenbeno-pravno prenosi t. j. indosatara, i b) podpis onoga, koji mjenicu prenosi t. j. indosanta. Indosatar mora kod naledje biti jasno označen; nu nejasnost ili nepodpunost u oznaci indosatara biti će samo onda od upliva na valjanost naledje,

---

[1] Imade i takovih mjenica, na kojih se radi udobnosti one naledje, za koje više mjesta ne ima, mjesto na prodiljci pišu preko onih naledja, koje se već na mjenici nalaze. Premda se ovakav običaj ne može zagovarati, to ipak ovako napisane naledje ne će biti nevaljane, ako se samo bude moglo razabrati, da su one nastavak postojećega niza naledja Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 74.

[2] Vidi „Mjesečnik“ od g. 1884. str. 524.

Digitized by Google

se prihvat ili naledja stavljeni na takovu izpravu ne mogu smatrati ni mjenbenim prihvatom ni mjenbenom naledjom; naproti s druge strane ne može nepodpunost ili nevaljanost ovakove mjenbene izjave uplivati na valjanost same mjenice.

Sudac će biti dužan na nevaljanu mjenicu ureda radi se obazrieti, te ne će morati čekati istom prigovor tuženoga; jer na temelju izprave, koja nije mjenicom ne može se povesti ni mjenbeni postupak.

U ostalom se pomanjkanje koje bitne sastavine mjenice ima prosudjivati po onom času, kada ili bude sastavljen protest ili kad se bude podigla tužba, kojom se traže na mjenici osnovana prava, jer se bitne sastavine, po pozitivnom pravu, ne moraju na mjenicu napisati jedna za drugom ili stanovitim redom, već je slobodno mjenicu i naknadno izpuniti.[1]

S pomanjkanjem bitne sastavine mjenice stavlja zakon uzporedo i *hotomično* brisanje bitne potrebštine.

U načelu odgovara ova zakonska ustanova običnomu shvaćanju, po kojem se izjava, izjavljena pismom, bude li izbrisana, predočuje kao da je ni ne ima; pak zato se i izbrisana mjenbena izjava uzimlje kao da je i uništena. Bude li se pako ovo brisanje protegnulo na jednu od bitnih sastavina mjenice, tada nastaje isti posljedak, kao da te potrebštine na mjenici nije ni bilo.

Nu dok i teorija i judikatura stoje na stanovištu, da kod mjenice odlučuje o njezinoj valjanosti jedino forma, da se niti juristič-kom interpretacijom niti okolnostmi, koje leže izvan mjenice, zaključivati ne ima na smisao i znamenovanje pojedine mjenbene izjave, već da se taj smisao i to znamenovanje prosuditi imadu jedino po pukih riečih napisanih na mjenici, te dok bi se usljed toga moralo uzeti, da svako brisanje bitne sastavine mjenice uništuje njezin obstanak ne gledeć tko je to učinio, da li hotice ili ne, da li prije ili poslje protesta ili kad drugda[2] — ograničuje naš zakon tu posljedicu brisanja samo na *hotomično* izbrisanu potrebštinu, dopuštajuć tim, da se bitna potrebština mjenice, koja bude izbrisana slučajem,

---

Accept, das Indossament, den Aval), wenn der fehlende Inhalt der Tratte diesen neuen Wechseln wesentlich ist und in ihnen fehlt". Vidi *Thöl* str. 148 u opazci 3. Naravska je stvar, da je i Thöl morao priznati, da njem. mjenb. zakon, koji je u tom suglasan s našim, stoji na drugom stanovištu.

[1] Vidi § 93. mj. z.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 179; *Wächter* „Encycl." str. 660; *Rehbein* str. 24; *Fuchsberger* str. 51 i sl.

Digitized by Google

bludnjom ili zlobom, smatra i nadalje kriepostnom a mjenica sama valjanom.

Zakonodavac je, kako se čini, sam shvatio veliki zamašaj ovakove ustanove, te je oštrinu njezinih posljedica time nastojao ublažiti, što u zadnjoj točki § 6 ustanovljuje općenitu predmnjevu, i to praesumtio juris, da je svako brisanje bitne potrebštine mjenice učinjeno hotice, a tko protivno tvrdi, taj da mora dokazati Nu kraj svega toga čini mi se, da ova ustanova, koje u ostalom ne ima u njemačkom mjenb. pravu,[1] ne odgovara niti zahtjevom prometa niti naravi same mjenice, a u oprieci da je sa stanovištem, na koje se je postavio § 3 mjenbenoga zakona. Svaka bo mjenica obstanak svoj sama sobom dokazuje; okolnosti, koje leže izvan nje, mogu biti od upliva pogledom na pravni posao, koji je glede mjenice nastao medju dva kontrahenta, ali za samu mjenicu su ti odnošaji irrelevantni. Usljed toga bilo bi uputnije, da se *svako* brisanje bitne potrebštine kao što i svake druge na mjenici napisane izjave smatra kao da je tim ta izjava uništena.

S gledišta, na kojem zakon stoji u pogledu bitnih sastavina mjenice, morati će se prosuditi i brisanje nebitnih dodataka na mjenici, samo što usljed brisanja ovakovoga nebitnoga dodatka mjenica ne postaje nevaljanom.

U savezu s tim valjalo bi promotriti, u koliko na valjanost mjenice uplivaju različiti izpravci, nedostatci, nadopunjci itd., na koliko ne stoje u savezu s mjenicami krivotvorenimi ili lažnimi. Naš zakon nije se kao ni njemački upustio u razpravu ovih odnošaja, jer je držao, da će se prepirke, koje bi nastale u tom pogledu, riešiti imati po običnih gradjansko-pravnih propisih.[2]

II. Izdatnik.

§. 7.

Izdatnik mjenice jamči mjenbeno za prihvat i izplatu njezinu.

Po sebi jasne i kratke ustanove ovoga paragrafa, koji je, mimogred budi rečeno, u podpunom suglasju s odnosnimi propisi zakona njemačkoga, mogle bi biti, kao što su i bile, povodom raznovrstnih nazora onda, kad bi se nastojao dublje razložiti razlog

[1] Sličnu ustanovu ima samo englezki zakon (odsjek 63 toč. 1.).
[2] Vidi ustanove gradj. parb. postupnika poglavje osmo.

Digitized by Google

izdatnikovu jamstvu za prihvat i izplatu mjenice.[1] Po onom medjutim, što spomenusmo u uvodu ovoga spisa,[2] leži razlog izdatnikovoj obvezi za izplatu mjenice u tom, što je on prvi odielio vriednost od individualne obveze i tražbine te ovu vriednost izrazio kao abstraktni dug izjaviv, da će se svota označena u mjenici u istinu izplatiti u stanovito vrieme i na stanovitom mjestu, i to po onoj osobi, koju je on na mjenici označio za svoj organ, t. j. po trasatu. U ovoj izjavi izdatnika valja takodjer tražiti izvor i njegovom jamstvu za prihvat mjenice, t. j. izdatnik, kad je izjavio, da će trasat mjenicu izplatiti izjavio je time ujedno, da će on (trasat), bude li pozvan, tu dužnost na sebe doista i preuzeti. U ovih okolnostih valja tražiti izvor gornjoj zakonskoj ustanovi, po kojoj svaki izdatnik mjenice jamči: a) za prihvat njezin pod prietnjom posljedica navedenih u § 25.; i b) za izplatu njezinu pod prietnjom posljedica navedenih u § 41. i sl. Nu ova obveza izdatnikova ne nastaje pukim tim činom, što je on mjenicu izdao, on je tim preduzeo samo takav čin, kojim je stvoren imovinski objekt, koji ima postati predmetom prometa; pak ni ona okolnost, što je mjenica izdana pogledom na opredieljenog vjerovnika, t. j. remitenta, nije dovoljnom za postanak gornje obveze, već je od potrebe, da mjenice *predje iz rukuh izdatnikovih u ruke remitentove*. Koji je pravni posao bio podlogom ovomu prelazu, to je za mjenbenu obvezu izdatnikovu svejedno, taj pravni posao ne prosudjuje se po zakonu mjenbenom već po načelih občega gradjanskoga prava, po kojih valja podjedno prosuditi i sva ona pitanja, koja se tiču perfekcije ovoga pravnoga posla.

U propisu gornjega paragrafa nije doduše ustanovljeno, kojim osobam izdatnik mjenice jamči za prihvat i za izplatu, ali pogledom na prvu stavku § 8., zatim obzirom na ostale ustanove mjenb. zakona (a imenito pogledom na §§ 49, 50 i 91), sljedi bezdvojbeno, da je on obvezan remitentu i svim onim, na koje je mjenica iz njegovih rukuh prešla „po njegovoj naredbi“.[3] Buduć se pako pod ovimi osobami ne razumieva trasat, pa makar on mjenicu i prihvatio,

[1] Tako n. pr. misli *Einert*, da se u mjenici tezici nalazi poziv izdatnika na trasata, da preuzme jamstvo za dug mjenbeni; dočim se obćenito drž, da mjenica sadržaje platežni nalog na trasata i ujedno obećanje izdatnika, da će on na mjestu i u vrieme odredjeno za izplatu izplatiti vriednost mjenbene svote, dakle da će on za izplatu mjenice jamčiti. Vid. *Haimerl* str. 70. W. *Hartmann* § 53.).

[2] Vid. gore str. 42 i sl.

[3] Znamenovanje riečih „po naredbi“ vidi na str. 103 i sl.

Digitized by Google

to izdatnik njemu ne jamči mjenbeno pravno. Pravilo ovo u ostalom izrikom spominje § 23 mjenb. zak. Ako medjutim trasat (odnosno prihvatnik) na temelju kojega pravnoga posla dodje u red onih osoba, na koje je mjenica prešla „po naredbi remitenta", dakle postane li on indosatarom ili počastnim platcem, tada će i njemu biti obvezan izdatnik u gornjem smislu, ali ne kao trasatu već kao počaštnomu platcu ili indosataru.

Pravna narav izdatnikove obveze ukazuje se već u samoj naravi mjenice tezice. Izdatnik tezice u njoj naročito izjavljuje, da ne će on sam mjenice izplatiti, već da će mjesto njega u mjestu odredjenom za izplatu to učiniti trasat; pak istom onda, ne bude li trasat toga učinio, dolazi red na izdatnika. Pak i doista onaj, koji mjenicu pravnim kakovim poslom preuzimlje, očekuje u smislu sadržaja njezina, da će ona plaćena biti na mjestu izplate po trasatu. Obveza izdatnika mjenice tezice jest usljed toga accesorna, ona ovisi o tom, hoće li glavni dužnik mjenicu izplatiti Posjednik mjenice morati će s toga prije nego izdatnika pozove na izplatu obratiti se na onu osobu, koju je ovaj označio kao platca, te će istom onda, ako ova osoba ne plati, moći zahtjevati izplatu od izdatnika. Ovu okolnost uvažuje i postojeće mjenbeno pravo; te i naš zakon poput ostalih odredjuje one korake, koje posjednik mjenice preduzeti mora prije, nego li pozove na izplatu izdatnika tezice; o tih koracih ovisi s jedne strane pravo posjednika mjenice na regres proti izdatniku, a s druge strane i obveza ovoga posljednjega platiti mjenicu.

Punim se pravom može s toga reći, da je obveza izdatnika tezice *uvjetna* u toliko, u koliko ona ovisi o izvršbi onih uvjeta, koje zakon propisuje, da se uzmogne vršiti budi regres na sigurnost budi onaj na izplatu. (Vidi o tom niže kod regresa).

Kada je jedanput mjenica iz rukuh izdatnikovih pravovaljano prešla u ruke remitenta, tada se on svoje mjenbeno pravne obveze ne može više rešiti, pa makar izdao trasatu protivan nalog, da mjenice ne prihvati odnosno ne plati, ili makar bio svomu podpisu primetnuo dometak „bez obveze" ili drugi koji, iz kojega bi se dalo zaključiti, da on, premda je izdao mjenicu, nije voljan preuzeti mjenbeno-pravnoga jamstva. Ovaj bo dometak vlastan je po propisu § 12· svojoj naledji pridodati samo indosant mjenice.

Digitized by Google

III. Naledja.

Već po naravi svojoj odredjena je mjenica za promet; nu cirkulacija njezina ne može se obaviti onim načinom kao što n. p. kod novca ili kod papira na donosnika; narav i zakonom odredjeni oblik mjenice nuždno zahtjevaju ne samo poseban oblik, kojm mjenica dolazi u cirkulaciju, nego i posebne pravne posljedice pojedinoga prometnoga akta. Onaj pako oblik, kojim se mjenica uz posebne mjenbeno-pravne posljedice stavlja u cirkulaciju zove se *naledjom*.[1]

Naledja razvila se je poput same mjenice istom po malo; potrebe prometa i zahtjevi trgovine stvoriše postupice pogledom na cirkulaciju mjenice običajno pravo, koje je istom kasno zadobilo zakonsku formu.[2] Izprvice bila je cirkulacija mjenice vrlo kratka. Mjenica je obično išla od mjesta izdatbe na mjesto izplate, iz rukuh izdatnika u ruke remitenta, koji je njezinu izplatu i realizirao.

Čitav promet s mjenicom, kako već spomenusmo u uvodu, bio je usredotočen na sajmovih; izdatnik trasirao bi mjenicu na mjesto sajma ili na svoju komanditu ili na kojega prijatelja. Sve do 17. vieka realizirane su mjenice većom stranom na sajmovih i to ili izplatom ili uz pripomoć takozvanih scartafazia,[3] izravnanjem — skontracijom. Posljedica ove skontracije, koju je imao nadzirati nadzornik sajma, te za koju su na pojedinih sajmovih postojali posebni propisi, bila je ta, da je mnogo tražbina izravnano putem kompenzacije, a glede ostalih, da su se pokazali ostatci, saldi, i to aktivni (avantia) ili pasivni (mancamenta). S aktivnimi saldi mogao je bankir razpolagati po volji, a pasivne trebalo je za osam

---

[1] „Indossament, endossement" izvodi se iz talijanske odnosno latinske rieči: „il torro, il dosso, in dorso, in dorsum"; s toga i znači doslovce indosirati: napisati na ledjih ili na hrbtu, dakle na zadnjoj strani mjenice. Mjesto gornjega naziva rabi se često i naziv „giro". „Gyrus, Girus, giro" jest skup. stecište, trgovaca na pojedinih tržištih, a rabi se taj izraz i za posao skontriranja, kod kojega se je usljed obračuna valuta kretala od jednoga do drugoga, dok nije opet došla do dužnika. Ovo značenje prenosa bilo je razlogom, da se je rieč „giro" rabila i za naledju

[2] Vidi o historičkom razvoju naledje: *Biener* str. 121 i sl.; *Hoffmann* str. 53 i sl.; W. *Hartmann* §§ 92, 93; *Kuntze* § 16. *Volkmar* i *Loewy* str. 51 i 52.

[3] To je bila knjiga u koju je svaki na sajam pušteni trgovac točno morao bilježiti, koliko je od mjenica imao primiti, a koliko platiti, bilo u vlastito ime i na vlastiti konto, bilo u drugo ime i na drugi konto. Vidi *Endemann* str. 167, 177.

Digitized by Google

dana pokriti, to se je pako moglo učiniti ne samo izplatom nego i drugim načinom, a napose novimi mjenicami (ritorno mjenice, cambia de reditu nundinarum). Kako se iz ovoga postupka vidi, to u njem leži neka klica prometu s mjenicami, te je cirkulacija mjenbene valute u formi skontracije bez dvojbe olahkoćena. Nu ova skontracija jedva je dosizala u vrieme, dok je promet s mjenicami bio malo ne izključivo u rukuh kampsora, dok se je on ograničio takorekuć samo na sajmove, te dok je izvan sajmova bio jedva spomena vriedan.

Nu kasnije, kad je prestala izkjučiva povlastica kampsora kod prometa s mjenicami, kad je mjenica postala svojinom čitavoga trgovačkoga svieta, kad se je pojedini trgovac bavio poslom mjenbenim sam bez intervencije tih kampsora, te kad se mjenica nije realizirala više redovito na sajmovih, valjalo je poći za korak dalje. Trgovac, komu je kupac za prodanu robu dao mjenicu, nije mogao mjenice spraviti do dana dospjelosti, on je morao misliti, kako će valutu mjenice još prije toga vremena za svoj posao što koristnije upotriebiti, a to je mogao učiniti samo tako, da je mjenicu predao drugomu, a ovaj da je na temelju te mjenice imao ista ona prava kao i njezin prvobitni remitent.

Ovo pako nastojanje o uporabi valute dovelo je po malo do podpunoga razvoja naledje. Prvi početci naledje nastaju doduše u Italiji, i to početkom 17. vieka,[1] nu pravi njezin razvitak pokazuje se istom u Francezkoj, gdje se je u 17 vieku bujno razvijala trgovina, a promet se kretao u što lagljih forma, medju kojimi papiri na donosnika zauzimlju jedno od prvih mjesta.

Ovaj trgovački običaj, koji je smierao za tim, da promet s papiri na donosnika bude što jednostavnijim, te da jih učini isto onako sposobnimi za promet, kao što je novac, taj isti običaj bacio je svoje oko i na mjenice. Tomu nastojanju podjoše u susret s jedne strane već spomenuti običaj skontracije na sajmištih, a s druge strane i stari oblici mjenice. Po skontraciji došla je nekim načinom mjenbena valuta usljed zamjenitoga obračuna u cirkulaciju, a po starijem obliku mjenice, u kojem su bile spome ute *četiri* osobe, već je u osobi prezentanta bio donekle označen prvi indosatar; jer mjenica nije imala ostati u rukuh remitenta, već preći u ruke treće osobe, prezentanta, koji je mjenicu imao realizirati. Čim se je pako u tr-

[1] Prvi put se u pozitivnom zakonu govori o naledji u pragmatici napuljskoj od 8. studenoga 1607. Vidi W. *Hartmann* str. 247.

Digitized by Google

govačkom svietu razgraniła misao, da vlastnik mjenice do valute može doći još prije skontracije, te da je upravo u njegovom interesu, kako će valutu mjenbenu upotriebiti moći za svoj posao još prije dana dospjelosti, morao je spekulativni duh trgovaca polugu za izvršbu ovoga nastojanja naći u dosadanjem obliku mjenice sa četiri osobe tako, da je mjesto odredjeno na mjenici za oznaku praezentanta ostalo prazno, te da se je prepustilo remitentu, neka on sam tu prazninu izpuni. Tako je mjenica postala faktično mjenicom bjelicom, te je bila izpunjena istom kod realiziranja na dan dospjelosti.

Sada nije bilo nikakove zaprieke njezinoj cirkulaciji. Premda je ovaj način prenosa mjenice bio neobičan, ipak su ga štitili konzularni i trgovački sudovi, te se je iz toga običaja po malo razvilo trgovačko-običajno pravo. Nu nije trgovački sviet išao samo za tim, da prenos mjenice bude što lagljim, već je nastojao i o tom, kako da se samim prometom mjenice povisi i njezina sigurnost i to tako, da za konačnu izplatu mjenice ne bude jamčio samo izdatnik, već svatko tko god bude sudjelovao kod prenosa njezinog. U tu pako svrhu nije bio dovoljan gore navedeni prenos mjenice bjelice, već je bilo od nužde, da se taj prenos iz nje same vidi, a posjednik mjenice, da bude njom samom kadar dokazati, da je u vrieme dospjelosti ovlašten, dignuti u mjenici označenu svotu. To se je pako postignulo ponajprije tim, da je remitent u mjenici naročito bio ovlašten dalje ju prenieti; ova je ovlast označena tako, da je mjenica izdana po naredbi. Tim je ne stalo potrebe, da mjenica glasila bude na četiri osobe; u njoj su od tada navedene samo tri osobe, a remitentu je pružena mogućnost, da mjenicu u vrieme dospjelosti sam realizira, ili da ju prije toga vremena na drugoga prenese, t. j. indosira. Kad je napokon preoteo mah onaj nazor, da je svaka mjenica već kao takova odredjena za promet, da dakle ona ne mora glasiti po naredbi, tada je remitent mogao mjenicu prenieti i bez posebne ovlasti od strane izdatnika.

Nazori o pravnoj naravi naledje tako se medjusobno razlikuju kao što i misli o pravnoj naravi same mjenice. Nauka mjenbenoga prava može se o tom pitanju svesti na sljedeće točke.[1]

[1] U glavnih crtah sabrani su rezultati o pravnoj naravi naledje u monografiji: „Die rechtliche Natur des Wechsel-Indossaments" von Justus *Budde*. Giessen 1884".

Digitized by Google

Stariji spisatelji mjenbenoga prava, kao što n. p. *Treitschke*, *Pöhl* i drugi, ne nalaze u naledji ništa drugoga do li ustup (cessio) mjenice. Nu jer je po naravi ustupa cesionar samo zastupnik prvobitnoga vjerovnika, cedenta, to on ne može imati ni većih ni drugih prava od svoga cedenta, dočim se s druge strane i cesionaru mogu staviti svi oni prigovori, koji i cedentu.

Ovakovo medjutim shvaćanje naledje ne zadovoljava prometu s mjenicami, posjednik bo mjenice ne će da bude zastupnikom prijašnjega posjednika, on hoće da steče mjenbeno pravo posve samostalno i neovisno od osobnoga prava svoga prednika, te bez obzira na pravni razlog, s kojega je taj prednik stekao mjenicu, dakle bez obzira na prigovore, koji se mogu staviti tomu predniku, S toga su stariji pisci naledju smatrali kao *privilegirani* ustup, koji ima *osobite* od običega prava *različite* posljedice. Nu doskora se je uvidilo, da kod stanovitoga pravnoga instituta suglasni biti moraju posljedci s njegovom naravju i s njegovim bivstvom; ne bude li toga, a napose budu li ti posljedci u odlučnoj oprieci s naravju i s bivstvom ustupa, kao što to biva po gornjoj nauci, tada se mora postaviti protivna tvrdnja naime, da naledja nije ravna cesiji, t. j. da je ona nešto drugoga a ne obični gradjansko-pravni ustup.

Drugim putem udario je *Einert* na podlozi svoje teorije o papirnom novcu Po njegovu nazoru biva cirkulacija mjenice, isto onako kao što i cirkulacija papirnoga novca, pukom predajom, jer se legitimacija posjednika ne osniva na izpravi već na faktičnomu posjedu; ako li se pako na mjenici ipak nalazi kakova naledja, to joj nije svrhom prenositi pravo na drugoga, *već povećati jamstvo za izplatu mjenice.* Naledja ima po Einertu vlastitost poručanstva za izdatnika i indosante, t. j. drugimi riečmi, indosant je mjenbeni poruk, a kao takav odrekao se je prava na sve prigovore.

Ovomu se shvaćanju prigovara, kako svako poručanstvo predpostavlja, da postoji neki dug, za koji se jamstvo preuzimlje, usljed toga da ne bi bilo mjesta naledji n. p. kod mjenice lažne ili krivotvorene, što ipak da ne stoji. Pokraj toga valja na um uzeti, da indosatar naledjom ne postaje samo vjerovnik izdatnikov već i indosantov, dakle onoga istoga, za koga je jamstvo preuzeo.

Thöl[1] nalazi pravnu narav naledje u tom, što je ona nova mjenica, dakle po njegovu novi platežni nalog i novo mjenbeno obe-

[1] Vidi *Thöl* § 250 str. 423

Digitized by Google

ćanje, t. j. novo obećanje svote (Summenversprechen). Po ovoj teoriji zauzimlje indosant mjesto trasanta a indosatar mjesto remitenta.[1]

Prigovara se ovomu nazoru, da se po njem ne može protumačiti kako može novi remitent, t. j. indosatar, na temelju te nove mjenice steći pravo zavrate proti prednikom svoga indosanta, a napose, kako može svojoj naledji primetnuti dometak „bez obveze“;[2] trasant toga učiniti ne može, kako dakle da ima indosant više prava od njega? Ako indosant nije drugo nego trasant, to mora imati ne samo sva prava nego i sve dužnosti njegove; pa ipak ne može indosant za mjenicu odrediti posebnoga vremena dospjelosti, opredieliti drugoga mjesta izplate, ni kod domicilirane mjenice naložiti predočbu radi prihvata[3] itd.; a napokon, po § 93. mjenbenoga zakona, ostaje izdatnik mjenice posjedniku njezinom gradjanskopravnim putem i onda obvezan, ako obveza izdatnikova prestane budi usljed zastare budi usljed mjenb. propusta, dakako samo u toliko, u koliko se je štetom posjednika mjenice obogatio; proti indosantom pako ovakovoj tužbi ne ima mjesta.[4] Iz svega se vidi, da se ni po Thölovu nazoru ne može protumačiti pravna narav naledje.

Drugim putem pošao je *Jolly* u svojoj razpravi: „von dem Indosamente;“[5] on drži, da mjenbena obveza spada u red abstraktnih imovinskih prava, te da se kao takova može prenieti od jednoga vjerovnika na drugoga. Ovu pako okolnost protumačuje Jolly tim, što je s remitentom mjenbena pogodba sklopljena ne kao s kakovom individuelnom i opredieljenom osobom, već kao s pravnim subjektom *u obće*, koji će se točno opredieliti (individualisirati) istom poslje. Sredstvo pako, da se točno opredieli, individualizira, ovaj vjerovnik, koji je u mjenbenoj pogodbi samo *in abstracto* označen, jest naledja. Indosant je dakle zastupnik toga in abstracto označenog pravnog subjekta, pak usljed toga postaje indosatar na temelju pravovaljane naledje mjenbenim vjerovnikom i onda, ako indosant možebit takovim i nije bio.

---

[1] Ovu teoriju o pravnoj naravi naledje usvojio je naprosto i dr. *Winter* u svom „Tumaču mjenbenomu zakonu“ str. 27.

[2] § 12 mjenb. zak.

[3] § 24 stav. 2.

[4] Posebne prigovore proti ovom shvaćanju stavlja sa stanovišta svoje teorije *Siebenhaar* u svom arkivu svez. 16 str. 153. — Vidi prigovore proti ovoj teoriji u spomenutoj monografiji *Budde*-ovoj.

[5] Vidi Siebenhaarov arkiv svez. 4 na strani 374., te nastavak ove razprave u svez. 5.

Digitized by Google

Ovaj je nazor donekle *Jolly* kasnije promienio[1], ali je ipak u bitnosti ostao kod istoga stanovišta. Ova teorija o pravnoj naravi naledje samo bi onda mogla, barem donekle, biti opravdanom, kad bi u istinu kod mjenbene pogodbe postojali vjerovnici *in abstracto*. Nu po našem sudu niti u mjenici leži pogodba, niti kad bi to bilo, možemo dopustiti, da kod mjenice postoje kakovi vjerovnici *in abstracto*.

Nazore *Ungerove* i *Kuntzeove* o pravnoj naravi naledje spomenusmo u uvodu.[2] Jedan i drugi osniva teoriju svoju o naledji na novaciji; nu svaka obnova (novatio) predpostavlja ponajprije, da je medju interesenti, koji sklapaju obnovnu pogodbu, već postojala pogodba, a zatim, da se stara pogodba dokida i sklapa nova. Nu kod naledje oba ova momenta ne nastaju; jer ako se i uzme, da u mjenici leži obligacija, to se ipak naledjom ta prvobitna obligacija ne dokida, već ona i nadalje ostaje u krieposti.

Goldschmidt[3] spominjuć razliku medju korrealnimi obligacijami i papiri glasećimi na donosnika, nalazi ju u tom, što kod korrealnih obligacija postoji pogodba s opredieljenim vjerovnikom, dočim se kod papira glasećih na donosnika kontrahira s ne opredieljenimi vjerovnici. Kao što u obće kod papira na donosnika, tako i kod mjenice može nastati ne opredieljen niz vjerovnika; istom posjed papira opredieljuje tko može biti vjerovnikom. Ovaj akt čini, po sebi ne opredieljen niz vjerovnika opredieljenim, ali je još uvjek tim samo opredieljen, broj onih, koji jedino *mogu* biti vjerovnici. Is'om pravim izvršivanjem obligacije napram dužniku (predočbom, tužbom, inkasacijom) pokazuje se, koji je od tih mogućih vjerovnika u istinu pravi vjerovnik. Do toga časa nalaze se vjerovnici *in pendenti*. Prelaz papira putem posjeda ili naledje ne ukazuje se dakle kao prenos tražbine, koja bi *već pripadala* prenositelju, dakle niti kao cesija, niti kao novacija, niti kao delegacija, već kao onaj akt, koji je nuždan, da se dosadanjemu krugu mogućih vjerovnika pridruži jedan novi mogući vjerovnik. Na svakoga pako od ovih vjerovnika pristao je izdatnik tim, što je primetnuo klauzulu „po naredbi". Svaki dakle, koji u istinu postane vjerovnikom, može napram izdatniku stupiti kao prvobitni vjerovnik.

---

[1] Vidi: „Kritische Vierteljahrsschrift" svez. 2. str. 564.

[2] Vidi gore str. 31. 36. i 37.

[3] Vidi u *Goldschmidtovoj* kritici spisa „Fitting H. die Natur der Korrealobligationen. Eine civilistische Abhandlung. Erlangen 1859.", u „Goldschmidts Z. f. d g. H. R." svez. III. str. 267.

*

Digitized by Google

Narav ove teorije označio je *Volkmar* ovimi riečmi:[1] „Ili vjerovnik u istinu postoji ili ne: ako ne postoji, to se doista ne će moći ni reći, da postoji kakav dužnik; ako pako postoji, to on ne smie svaki čas visiti medju nebom i zemljom, već mora biti pravi ali ne prividni vjerovnik. Hoće li i kada će jedan ili drugi girant svoje pravo izvršiti, to ne upliva na vjerovnike kao takove, već samo na „cedere" i „venire" „dies"-a. Podjeli se pako s toga gledišta, da su do izvršbe prava svi vjerovnici samo prividni, to valja poći dalje te priznati: da je mjenica pravi dužnik, a posjednici da su njezini zastupnici: oni nisu ni mogući ni „prividni, ni pravi vjerovnici".

Pokraj dosada spomenutih nazora o pravnoj naravi naledje misle neki, da se naledjom naprosto prenose prava, koja su u mjenici sadržana[2], te da usljed toga svaki posjednik postaje vjerovnikom; ali on to svoje pravo ipak ne izvodi od svoga prednika, već iz same mjenice.

Čini se, da ova teorija o prenosu prava (Rechtsübertragung), ima najviše privržnika: njoj se medjutim prigovara, da se po njoj ne može protumačiti: zašto se indosataru ne mogu staviti oni isti prigovori, koji pripadaju proti cedentu; a napose, da se ne može po ovoj nauci shvatiti, kako može postojati pravovaljana naledja onda, kad posjednik mjenice ne ima nikakova prava, kao što n. p. kod mjenice po vlastitoj odredbi, koja još nije prihvaćena, kod mjenice lažne i krivotvorene itd.

Proti ovoj nauci ustadoše s ovimi prigovori napose *Volkmar i Lövy*;[3] po njihovoj razložbi je naledja samo znak, kojim se prenosi posjed mjenice. Svrha i funkcija naledje nije prenieti ili stvoriti pravo kakovo; naledja ima samo negativnu funkciju, odstraniti znakove prijašnjega posjeda, te ustanoviti *bonam fidem* posjednika mjenice, koja bi inače štetovala usljed tih znakova. Po ovoj teoriji, kolikogod u njoj imade mnogo istinitih tvrdnja, ne može se razložiti mjenbeno pravni odnošaj medju indosantom i indosatarom; budući se pako naledjom ovaj odnošaj u istinu stvara, to se ne može reći, da naledja ima samo nagativnu funkciju.

Siebenhaar,[4] dosljedno svojoj teoriji o naravi mjenice, smatra

[1] Vidi *Volkmar i Lövy* str. 58.

[2] Vidi *Renaud* str. 173; *Hoffmann* § 8; *W. Hartmann* str. 281. Živo zagovara ovu teoriju u spomenutoj monografiji *Budde* § 10.

[3] Vidi *Volkmar i Lövy* § 29. str. 59.

[4] Vidi *Siebenhaar*: „Prüfung der Wechselrechtstheorien" u njegovom arkivu sv. 16. str. 159.

Digitized by Google

naledju, isto tako kao što i izdavanje mjenice, mjenbenom operacijom, koja od mjenice stvara imovinski objekt; usljed toga je podpis indosanta podpuno ravan podpisu izdatnika, a indosatar stupa na mjesto remitenta.

Promotriv sve ove nazore o pravnoj naravi i o bivstvu naledje vidimo, kako se opetuju isti oni pojavi, koji nam se pokazuju i kod promatranja same naravi mjenice. I doista je jedno s drugim u tako uzkoj svezi, da se o pravnoj naravi i o bivstvu naledje samo onda razlogom razpravljati može, kad se rieši pitanje o bivstvu i naravi same mjenice. Predaleko bi nas vodilo, kad bismo razglabali pojedina gore iztaknuta načela, ali spomenuti moramo, da razlog, s kojega pitanje o naravi naledje kod pravnika još ni danas konačno riešeno nije, ne leži drugdje nego li u prevelikom teoretiziranju i u nastojanju, da se svi pojavi praktičnoga života što više sprave pod kalup postojećih juristićnih pojmova. Čitava prepirka o tom pitanju ne tiče se toliko mjenbeno pravne posljedice naledje, koliko njezinog teoretičkoga shvaćanja i nastojanja, kako da se ona stavi pod gradjansko pravne pojmove. Naledja je srodna sa svimi onimi instituti, s kojimi se običaje u savez dovoditi: s cesijom, s jamstvom itd.; nu ona nije ni jedno ni drugo; ona je *posebna mjenbeno-pravna institucija,* koja se mora prosudjivati i razvijati po svojoj posebitosti i po potreba mjenbenoga prometa.[1]

Po našem sudu valja i pitanje o naledji, kao što i o naravi mjenice, rješiti s praktičkoga narodno-gospodarstvenoga stanovišta, koje jedino odgovara pravom stanju same stvari.

Kao što na drugom mjestu spomenusmo[2] konačni je cilj svakoj mjenici, da vriednost stanovite tražbine, koja se je od ove posljednje odielila, te u formi mjenice postala samostalnim predmetom prometa, bude izplaćena u vrieme označeno na samoj mjenici. Ovo pravo tako je naravi absolutne, da ono ovisi jedino o posjedu mjenice, a nipošto o dokazu kakove pogodbe. Svatko dakle, tko na drugoga bude prenio mjenicu, prenio je na njega ne samo imovinski objekt, već i s njim pravo, da on u svoje vrieme može zahtjevati izplatu. Ovaj proces, kojim se mjenica prenosi iz jedne ruke u drugu, ili da ekonomički govorimo iz jednoga kapitala u drugi, zove se *promet* s mjenicami. Ovaj promet tako je jednostavan, -- upravo zato, jer

---

[1] Vidi „Motive zum Entwurf einer W. O. für die preussischen Staaten" str. 36.

[2] Vidi gore str. 43 i sl.

Digitized by Google

pravo na vriednost dotično na izplatu te vriednosti ne ovisi o dokazu prava na odnosnu tražbinu — da se već iz same naravi stvari, bez ikakovoga posebnoga teoretiziranja i filozofiranja, upoznati može i pravna njegova narav.

Pojedini prometni akt — bio mu razlog koji mu drago —, kojim netko prenosi na drugoga mjenicu i *time ujedno* s njom spojeno pravo zahtjevati izplatu, nije po svom bivstvu u istinu ništa drugoga, nego li *konačni* prenos prava, kojega je izvršba spojena s posjedom same izprave t. j. mjenice. Usljed toga je ovakav prenos u stvari samoj u istinu mnogo sličan gradjansko-pravnoj cesiji; nu jer je pojedini prometni akt, kojim se na drugoga prenosi mjenica, kao samostalni imovinski objekt i s njom pravo na izplatu, posve samostalan i neovisan od prometnoga akta, kojim je mjenica došla u ruke onoga, koji ju prenaša; te jer je nadalje ovaj prenos mjenice neovisan ne samo od tražbine, pogledom na koju mjenicu predstavlja posebnu vriednost, već i od onih okolnostih i pravnih odnošaja, koji su povodom i temeljem pojedinomu prometnomu aktu, to se u ovih okolnostih ukazuje znatna razlika medju običnom cesijom i ovim prenosom mjenice.

K svemu tomu dolazi još jedna okolnost, koja ovakovomu prenosu mjenice upravo daje značaj naledje. Po onom naime što gore spomenusmo.[1] mora već usljed naravi mjenice svatko, tko ju stavio bude u promet, posjedniku njezinom jamčiti za izplatu odnosne vriednosti: da je pako netko s prenosom mjenice ujedno preuzeo i ovo jamstvo, mora to izjaviti vanjskom formom na samoj mjenici, a ta forma jest podpis. Usljed toga sljedi, da će se samo onaj prenos mjenice smatrati naledjom, kod kojega prenositelj preuzimlje jamstvo za izplatu odnosne vriednosti. S toga velimo: *naledja je na samoj mjenici izjavljeni prenos mjenice i s njom spojenoga prava, uz samostalno jamstvo prenositelja, da će se u mjenici označena svota u vrieme u njoj odredjeno u istinu izplatiti.*

Usljed ovakovoga shvaćanja mjenice i naledje čini mi se, da je od svih navedenih teorija najviše opravdana ona teorija, koja pravnu narav naledje nalazi u prenosu prava. Ovaj naš nazor nije, kako se vidi, posve u suglasju s nazorom Siebenhaarovim, s kojim se prilično slažemo u shvaćanju naravi mjenice; nu Siebenhaar drži naledju isto tako kao i izdavanje mjenice mjenbenom operacijom, kojom se *stvara imovinski objekt*. Ali kod naledje se ne radi o stvaranju

[1] Vidi gore str. 43 i sl.

Digitized by Google

imovinskog objekta, jer je taj objekt već gotov, njega je stvorio izdatnik, a indosant ne stvara više ono, što je već gotovo, on samo može već gotovi imovinski objekt staviti u promet onako, kao što ga je stavio i izdatnik; u tom pogledu ravan je indosant izdatniku. Pa kao što je izdatnik, predajom mjenice remitentu, na ovoga prenio pravo, da on može zahtjevati i primiti izplatu one vriednosti, koju mjenica predstavlja, tako je to isto učinio indosant obzirom na indosatara.[1]

Uz ovakovo shvaćanje pravne naravi naledje mogu se protumačiti svi propisi mjenbenoga zakona, koji i sam stoji na tom istom stanovištu; pokazuju to i ustanove pojedinih paragrafa, gdje se govori uvjek o prenosu.[2]

Prenosu mjenice putem naledje u pravilu je podlogom *valuta*, t. j. uzvrata, koju indosatar daje indosantu za prenešenu mjenicu. Ovaj odnošaj valute, koji usljed toga nastaje medju indosantom i indosatarom posve je ravan sličnomu odnošaju, koji nastaje medju izdatnikom i remitentom; zato valjaju i ovdje ista ona pravila, koja spomenusmo u tom pogledu na strani 126.

Odnošaj *podmirbeni*[3] ostaje naledjom netaknut; trasat odnosno prihvatnik plaća bo mjenicu ili na račun izdatnika ili one osobe, na račun koje je mjenica izdana.

§. 8.

Remitent ima pravo mjenicu naledjom na drugoga prenieti. Nu zabranio li je izdatnik prenos mjenice riečmi: „ne po naredbi“ ili inim kojim isto znamenujućim izrazom, tad naledja neima mjenbene krieposti.

Prije svih daljnih ustanova o naledji izrekao je zakon u gornjem paragrafu načelo, na kojem se osniva promet s mjenicami. Po ovom

---

[1] Vidi gore str. 44.

[2] Vidi § 8: „Remitent ima pravo mjenicu naledjom na drugoga *prenieti*“.

§ 9.: „Naledjom *prelaze* na naledjovnika sva prava iz mjenice“.

§ 15: — „onda naledja *neprenosi* vlastničtva“.

Ove ustaneve našega zakona u suglasju su s odnosnimi ustanovami njemačkoga mjenbenoga reda u čl. 9. 10. i 17. Na koliko pozitivni zakon i njegov postanak govore za teoriju o prenosu mjenice vidi *Budde* §. 8.

[3] Vidi gore str. 130 i sl.

Digitized by Google

načelu, koje je u ostalom osnovano na naravi mjenice, može svaka mjenica, već kao takova, biti predmetom prometa, pak zato nije od potrebe, da remitent bude napose ovlašten mjenicu na drugoga prenieti. On to može svagda učiniti, glasila mjenica po naredbi ili ne, samo ako izdatnik daljni prenos naročito ne zabrani.[1]

Budući je pako naledja onaj prometni akt, kojim mjenica u promet dolazi, to je svaka mjenica već po sebi sposobna, da bude indosirana, a remitent ima i bez posebnoga ovlaštenja pravo, da mjenicu putem naledje prenese.

Samo onda, ako izdatnik promet s mjenicom zabrani, gubi ona narav prenosivosti, te se ne može pravovaljano indosirati. Takova zabrana zove se *recta-zaporka*, a sama mjenica *recta-mjenicom* t. j. takovom, po kojoj s njom spojena prava stiče *samo* u njoj označeni remitent: usljed toga se i ima mjenica njemu izplatiti.[2]

Razlozi, s kojih izdatnik izdaje takovu recta-mjenicu, mogu biti različiti: obično će takav slučaj nastati onda, kad izdatnik ne će, da se znadu njegovi poslovni odnošaji, ili kad mu napram remitentu pripadaju kojekakovi zahtjevi, s kojimi bi se mogao poslužiti kad se bude tražila izplata mjenice, te koji se mogu u obzir uzeti samo pogledom na remitenta, ali ne obzirom na indosatara; a napokon može biti razlogom i to, što izdatnik, izdavajuć mjenicu, ne će da se izvrgne pogibelji, da bude morao platiti troškove i proviziju.

Da se medjutim mjenica u istinu smatrati bude mogla recta-mjenicom, mora to njezino svojstvo biti navedeno u samom kontekstu, t. j. izdatnik mora daljnju naledju naročito i jasno zabraniti u samom slogu mjenice. U tu svrhu rabe se obično rieči: „ne po naredbi“: dakle n. p. „platite gosp. Petroviću nu ne po njegovoj naredbi“ itd. Slobodno je medjutim mjesto ovih riečih, koje zakon samo primjerice navodi, rabiti i drugi koji izraz, kojemu je isti smisao, dakle n. p. „bez naledje“ „bez daljnjega prenosa“ itd. Ne će medjutim biti dovoljno za oznaku recta-mjenice, budu li na ti-

---

[1] Vidi o tom obsežnije gore na str. 103 i sl.

[2] Revidirana ruska osnova ne poznaje nikakove recta-zaporke, akoprem je u prvobitnoj osnovi (§ 19) bilo dozvoljeno izdatniku i indosantu poslužiti se takovom zaporkom. Mislilo se je pri tom, da obzirom na ruske odnošaje institut mjenica valja što više ujednostručiti te mjenicu, koliko se samo dade, riešiti kojekakovih klauzula. Zakon francezki i svi oni, koji se za njim povedoše, te koji smatraju prenosivost kao essentiale mjenice, ne dopuštaje ni recta-mjenice ni recta-naledje. Vidi gore str. 104 u opazci 2.

Digitized by Google

skanoj bjelici naprosto izbrisane rieči „po naredbi“, jer je mjenica sposobna za prenos i onda, kad ne glasi „po naredbi“; isto tako ne će biti naročitom i jasnom zabranom daljnjega prenosa, bude li mjenica glasila n. p.: „platite *samomu* gosp. Petroviću“[1], ili bude li ona izrikom označena kao „ostavna mjenica“ (Depotwechsel), jer je ovakovom oznakom samo označena svrha, u koju je mjenica izdana, a nije učinjena nikakova odredba u pogledu njezinoga prenosa.

Buduć da zabrana daljnje naledje mora biti naročito u kontekstu mjenice spomenuta, to ne će biti zaprieke mjenicu dalje prenieti, bude li ta zabrana napisana na zadnjoj strani mjenice.

Bude li uz svu ovu zabranu recta-mjenica ipak indosirana, tada po naročitoj odredbi zakona ovakova naledja *ne ima mjenbeno pravne krieposti,* t. j. prenos mjenice obavljen po remitentu, komu je izdatnik zabranio naledju, ne ima svojstva mjenbeno pravne naledje, te ne samo da izdatnik takove mjenice ne jamči mjenbeno-pravno onomu, na koga je remitent tu mjenicu prenio, već ni prihvatnik takove mjenice ne jamči drugomu već samo remitentu i izdatniku njezinom; isto tako ne obvezuje se mjenbeno-pravno ni remitent sa svoje strane takovim prenosom. Daljnja posljedica toga jest, da nijedan prenos ovakove mjenice ne može imati narav mjenbeno-pravne naledje,[2]

---

[1] Vidi *Kitka* str. 176 i 177.

[2] *Siebenhaar* u svom članku „Prüfung der Wechselrechtstheorien“ (vidi njegov arkiv svez. 16. str. 146. 147. i 162.) tumači ustanovu čl. 9. njem. mjenb. reda, koja odgovara propisu § 8. našega zakona, tako, da se klauzula „ne po naredbi“ ne proteže na ovlast mjenicu indosirati, već jedino na neke okolnosti nevedene u čl. 51.—53. (po našem zakonu §§ 51.—53.) njem. mjenb. reda. Usljed tog drži Siebenhaar, da je smisao čl. 9. taj, da mjenica, u kojoj ne ima klauzule „ne po naredbi“, ovlaštuje na naledju, i obvezuje izdatnika na trošak tako, da je on dužan, ne bude li mjenica u vrieme dospjelosti plaćena, i bude li sastavljen protest sbog neizplate, remitentu naknaditi svu štetu, koja nastaje tim, što je mjenica indosirana u očekivanju na pravovremenu izplatu. Mjenica pako, na kojoj se nalazi gornja klauzula posve izključuje gornju obvezu na naknadu štete. Bude li s toga recta-mjenica indosirana, to je posljedica ovoj naledji jedino ta, da izdatnik mjenice ne jamči za veći trošak, koji je nastao tim, što je remitent recta-mjenicu stavio u cirkulaciju.

Ovakovo tumačenje ustanove čl. 9. njem. mjenb. reda (odnosno § 8. našega zakona) u najužem je savezu sa Siebenhaarovom teorijom o naravi mjenice i naledje, po kojoj kod ove posljednje o *ustupu prava* ni govora biti ne može. Kad bi ovi nazori sami po sebi i bili opravdani, oni su u oprieci s našim i s njem. mjenbenim pravom, po kojem

Digitized by Google

te da se s toga recta-mjenica u obće ni indosirati ne može. Posljedica dakle recta-zaporke, stavljene po izdatniku, jest naravi *absolutne.*

Drugo je pitanje, glede kojega su učitelji mjenb. prava različite misli, da li prenos recta-mjenice ima barem kriepost gradjansko pravne cesije? Jedni,[1] koji drže, da je recta-mjenicom pravo mjenbeno strogo vezano na osobu remitentovu, misle, da ovakav prenos ne može imati kriepost cesije, jer da se ustupiti mogu samo ona prava, koja nisu vezana na osobu posjednika. Drugi[2] opet misle, da prenos recta-mjenice *može* imati jednaku posljedicu kao što cesija; ali da valja prosuditi po propisih civilnoga prava, da li taj slučaj u istinu nastaje. Treći drže,[3] da prenos recta-mjenice ima naprosto kriepost cesije; a četvrti[4] napokon mniju, da prenos takav ima ili kriepost cesije ili punovlastne naledje, u slučaju pako dvojbe, da valja uzeti, da je tim prenosom naumljena bila cesija.

Ne ima dvojbe, da se prepirka ob ovom pitanju riešiti ne može po ustanovi gornjega paragrafa, koji propisuje samo to, da prenos recta-mjenice ne ima *mjenbeno-pravne* krieposti, t. j. da on nije naledjom. Daljnje pitanje morati će se svakako riešiti budi po ustanova prava gradjanskoga (§§ 1392—1399 o. g. z.[4] budi po analogiji § 16 m. z. Po pravu gradjanskom ne može se opravdati nazor onih, koji misle, da prenos recta-mjenice u obće *ne može* imati krieposti

---

se kod recta-mjenice prenos njezin ne može smatrati naledjom, te ne ima mjenbene krieposti, dakle onih posljedica, koje ima svaka naledja. Drugo je dakako pitanje de lege ferenda: da li se ovo stanovište zakona dade opravdati, te ne bi li bilo dosljednije, u slučaju daljnjega prenosa recta mjenice, da se takovim prenosom gubi samo mjenbeno pravo *proti izdatniku*, a sve ostale mjenbeno-pravne posljedice, da ostanu ne taknute? — Vidi zaplsnik konferencije u Lipskom str. 23.

[1] Vidi *Volkmar i Löwy* str. 69.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 258; *Wächter:* „Wechsellehre" str. 249; *isti* „Encyklopedie" str. 492; *Blaschke* str. 125; *Haimerl* str. 78; zapisnike konferencije u Lipskem str. 23; *Jolly:* „Von dem Indosamente" Siebenhaarov arkiv svez IV. str. 397 i 398.; *Kitka* ibid. str. 173 i sl.

[3] Vidi *Koch:* „das Wechselrecht" kod tumačenja čl. 9.; *Winter:* „Tumač" str. 28., premda Thöl nije toga nazora S istoga stanovišta polazi zakon talijanski, koji u čl. 257. izrikom daje kriepost cesije onim naledjam, koje su uzprkos zabrane stavljene na mjenicu, i to pogledom na onoga, koji je takovu zabranu stavio

[4] Vidi *Hoffmann* ibid. str. 232.

Digitized by Google

gradjansko-pravne cesije, jer se prije svega po samom zakonu zabrana prenosa tiče samo naledje i onih posljedica, koji su *po mjenbenom zakonu* s njom spojeni, pak uprav zato još ne sljedi, da mjesto naledje nebi smio nastupiti drugi pravni posao, koji ne ima onih posljedica kao što naledja; a zatim, jer se ustanova § 1393 o. g. z., po kojoj se ne mogu ustupiti ona prava, „koja su spojena s osobom, te koja s njom prestaju", nipošto ne može protegnuti na pravo spojeno s mjenicom, po kojem se u vrieme dospjelosti tražiti može izplata njezine vriednosti. Isto tako ne može se uzeti izpravnim stanovište protivno, da se prenos recta-mjenice, obavljen u formi naledje, *već po sebi* ima smatrati cesijom, jer mogu u pojedinom slučaju nastati okolnosti takove, koje po općih gradjansko-pravnih propisih ne će dopustiti, da nastanu posljedice spojene sa cesijom n. p. pomanjkanje potrebite volje htieti mjenicu i s njom spojena prava cedirati itd.

Smatrajuć usljed toga cielo pitanje sa *strogo materijalne* strane držimo, da je najopravdaniji nazor onaj, po kojem se od slučaja do slučaja uz pripomoć propisa prava gradjanskoga prosuditi ima, da li prenos recta-mjenice u formi naledje ima kriepost gradjansko-pravne cesije.[1] Jer pako po našem mjenbenom zakonu[2] kod gradjansko-pravne cesije odlučuje i *strana formalna,* to bi moglo nastati daljnje pitanje: da li se prenos recta-mjenice *u onom slučaju, kada ima kriepost gradjansko-pravne cesije,* smatrati ima ustupom mjenbeno ili gradjansko-pravnim u užjem smislu? Pogledom na pojam ustupa, kako ga shvaća naš zakon, te kako ga razlažemo kod § 16 m. z., moramo uztvrditi, da se prenos recta-mjenice u formi naledje u tom slučaju smatrati ima mjenbeno-pravnim ustupom. Nu ni onda, kad prenos recta-mjenice imao bude kriepost mjenbeno-pravnog ustupa, ne će cesionar moći mjenice dalje indosirati, jer je kao što gore spomenusmo, recta-zaporka naravi absolutne.

Daljnje pitanje, može li se na recta-mjenicu staviti naledja punovlastna, morati će se, već prema gornjem razlaganju, jestno riešiti, jer je punovlastni indosatar samo zastupnik indosantov, u našem slučaju remitentov, i jer mu se kao takovomu i onako mogu staviti svi prigovori kao i remitentu; dakle se ni u ovom slučaju

---

[1] Vidi *Cohn* „d. E. e. russ. W. O." str. 37.

[2] Vidi razložbu kod § 16. m. z

Digitized by Google

ne mienja položaj remitentov kako mu ga je bio namienio izdatnik recta-mjenice.[1] U ostalom se sam prenos recta-mjenice, obavljen u formi naledje, ne može još smatrati punovlastnom naledjom, jer se punovlastna naledja u svojoj vanjštini ukazati mora kao takova.

Ako recta-mjenica, koju je remitent uzprkos zabrane prenio na drugoga, opet prispije u njegove ruke, to on zauzimlje opet svoj prvobitni položaj, t. j. njegova mjenbena prava kao remitenta proti izdatniku i prihvatniku ostaju ne taknuta, jer samo naledja njegova i njegovih sljednika ne ima mjenbeno-pravne krieposti.

O cesiji mjenice, kao i o razlici medju naledjom i prostom cesijom, vidi razložbu kod § 16. m. z.

§. 9.

Naledjom prelaze na naledjovnika sva prava iz mjenice, a osobito i pravo mjenicu i dalje naledjiti. Mjenica može se valjano naledjiti i na izdatnika, tezovnika, piihvatnika ili prediućega kojega naledjnika, a oni ju isto tako valjano opet dalje mogu naledjiti.

Pravni posljedci naledje mogu se, i po nazoru nekih učitelja mjenbenoga prava,[2] promatrati s dvostrukoga gledišta: pogledom na prava indosatara i pogledom na dužnosti indosanta. S ovoga stanovišta polazi i naš zakon, kad u gornjem paragrafu razlaže aktivnu, a u § 12. pasivnu stranu naledje. Nu teorija prava mjenbenoga ne može se zadovoljiti s ovim jednostranim stanovištem, ona će posljedice naledje promatrati s višjega općenitoga gledišta, s kojega se izvode prava indosanta i dužnosti indosatara. Ovo je pako gledište s jedne strane narav te bivstvo mjenice i naledje, a s druge promet s mjenicami.

S ovoga gledišta sljedi, na temelju onoga što na drugom mjestu spomenusmo,[3] da je mjenica pogledom na svoju vanjsku formu tjelesna pokretna stvar, koja može prelaziti iz ruke u ruku, a po svom sadržaju imovinski objekt, jer je u njoj sadržana vriednost stanovite tražbine; usljed ovoga drugoga momenta postala je ova tje-

---

[1] Protivnog je nazora *Volkmar* str. 69.

[2] Vidi *Blaschke* ibid. str. 130; *Theumann* ibid. str. 78; *Rehbein* str. 27.

[3] Vidi gore str. 40 i sl., zatim str. 165 i sl.

Digitized by Google

lesna stvar dobrom, a usljed toga i predmetom prometa. Buduć pako svaka vriednost, dakle i ona, koja se je odielila od dobra, te koja je postala samostalnim dobrom, služiti ima za stvaranje kapitala; buduć se ona svesti ima na stanovito opredieljeni kapital, koji je kod mjenice izražen u stanovitoj svoti novca, to će i konačni cilj mjenice biti, da ta svota bude izplaćena, i to u vrieme označeno u samoj mjenici. Ovo pravo, zahtjevati tu izplatu, pripada onomu, koji je vlastnik te samostalne i posebnim imovinskim objektom postale vriednosti. Jer pako ova vriednost, buduć joj je upravo narodno-gospodarstveni zadatak, da ima biti predmetom samostalnoga prometa, — vezana biti mora na stanovitu posebnu izpravu t. j. na mjenicu, te jer i pravo zahtjevati konačnu izplatu te vriednosti ovisi jedino o posjedu ove izprave t. j. mjenice, to sljedi, da će vlastnik te izprave biti ujedno i vlastnikom vriednosti, a kao takav da će imati na mjenicu sva prava vlastnika, te da će usljed toga moći mjenicu prenieti na drugoga. Nu jer kod prometa s mjenicami nije kao što kod prometa onih papira, koji glase na donosnika, dovoljna faktična predaja mjenice, da se vlastničtvo njezino prenese na drugog, već jer je od nužde, da se na samoj izpravi u vanjskoj formi ujedno izjavi volja prenositelja, da kani prenieti vlastničtvo mjenice, to je za prenos mjenice opredieljen poseban oblik, a taj oblik jest naledja.

Ovakovom formom stečeni posjed mjenice utemeljuje mjenbenopravnu legitimaciju za posjednika njezinog, da je na njega prenešeno vlastničtvo mjenice, te mu daje sva ona prava, koja ima vlastnik ove samostalne vriednosti i posjednik mjenice.

Na ovom shvaćanju osniva se i ustanova § 9 mjenb. zakona; iz njega se izvode aktivni pravni posljedci naledje t. j. prava indosatara.

Nu posjed mjenice po indosataru i pravo njegovo zahtjevati efektuiranje one vriednosti, koja je sadržajem mjenice, akoprem proizti̇če od indosanta, ipak kao što leži u naravi prometa vriednosti, ne ovisi o materijalno valjanom pravnom naslovu nego jedino na vanjskoj formi same mjenice. Razlog, s kojega je mjenica prenešena na indosatara, posve je ravnodušan za prosudjivanja naledje; pravo zahtjevati realiziranje vriednosti ovisi jedino o posjedu mjenice, to je pravo samostalno i posve neovisno od onih okolnostih, koje su povodom i temeljem ma kojem pojedinom prometnom aktu, koji se je sbio s mjenicom.

Digitized by Google

Buduć pako već narav mjenice zahtjeva, da svatko, tko ju u promet stavi, tko vriednost kao posebno dobro drugomu preda na temelju pravnoga kakovog posla, jamčiti mora, da je doista posebna vriednost sadržajem mjenice, te da će se ta mjenica u istinu izplatiti,[1] pak buduć se i ovo jamstvo osniva na vanjskoj formi t. j. na podpisu indosanta, to sljedi, da je sa svakom naledjom spojena i pasivna strana t. j. dužnost indosanta, o kojoj govori § 12 mj. zakona.

Da se medjutim vratimo k prvoj točki t. j. k aktivnoj strani naledje, o kojoj govori gornji paragraf

Naledjom prelaze na „naledjovnika sva prava *iz* mjenice"; ovako ustanovljuje zakon aktivnu stranu pravnih posljedica svake naledje, i to punim pravom kako se vidi iz gornje razložbe. Indosatar bo ne dobiva na temelju naledje prava svoja usljed toga, jer su ona pripadala indosantu, on ne dobiva upravo ona prava, koja je imao indosant, niti u onoj mjeri, u kojoj ih je on mogao vršiti, jer on nije *pravni* nasljednik indosantov; on je stekao mjenicu kao pravno legitimirani vlastnik naledjom i predajom, bez obzira na prava indosantova; on je tim dobio posve *samostalno* sva ona prava, koja pripadaju vlastniku mjenice po sadržaju njezinom i po naravi njezinoj. Ova prava indosatarova svadjaju se na sljedeće točke:

1. ako mjenica još nije predočena na prihvat, može ju indosatar predočiti te u slučaju neprihvata protestirati (§ 17 m. z.);

2. ako je mjenica već prihvaćena, tada pripadaju indosataru prava mjenbena proti prihvatniku;

3. on ima, pod uvjeti označenimi u zakonu, pravo zavrate na sigurnost bilo sbog neprihvata (§§ 25—28 mjen. zak.) bilo sbog nesigurnosti prihvatnika (§ 29. mjenb. zak.); ako je pako već pružena sigurnost za mjenbenu tražbinu, tada on dobiva naledjom i prava na tu već danu sigurnost;

4. kad mjenica dospije može indosatar zahtjevati izplatu, eventualno mu pripada pravo regresa sbog neizplate. Dosljedno tomu ima indosatar ne samo pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku nego i pravo regresa proti svomu indosantu i njegovim prednikom, odnosno i proti mjenbenim intervenientom;

5. on je vlastan tražiti, da se izda duplikat mjenice (§ 70 stav. 2. mjenb. zak.);

6. indosatar može zahtjevati amortizaciju izgubljene mjenice (§ 77. mjen. zak.);

[1] Vidi gore stranu 43. i str. 166.

Digitized by Google

7. njemu pripada, pod uvjeti označenimi u zakonu, pravo založno i priuzdržno radi mjenbene tražbine (§§ 106—109 mj. zak.); i napokon

8. dobiva indosatar pravo mjenicu opet dalje indosirati.

Sva ova prava, kako već gori naglasismo, dobiva indosatar posve *samostalno* i *neovisno*, bez obzira je li nije li ta prava imao njegov indosant i bez obzira na to, jesu li nisu li ta prava kod prijašnjega prometa možebiti preinačena medju pojedinimi kontrahenti.

Posljedicom ovoga načela jest: da će indosatar izplatu mjenice moći tražiti od prihvatnika i od svojih prednika; da ne će biti kod toga vezan na red prijašnjih naledja; da mu na volju stoji, kojega će od mjenbenih obveznika na izplatu pozvati, da li prihvatnika, izdatnika, prijašnjega kojega indosanta, ili sve mjenbene obvezanike; da može mjenbenu tužbu podignuti proti pojedincu, a druge mimoići i opet novom tužbom ustati proti drugim mjenbenim obvezanikom;[1] da pravnoj valjanosti naledje ne smeta, da li je mjenica ili naledja koja krivotvorena, lažna ili inače nevaljana,[2] samo ako je mjenica valjana; da se indosataru radi njegove mjenbene tražbine mogu staviti samo takovi prigovori, koji proizticu iz same mjenice odnosno iz prava mjenbenoga, ili koji pripadaju neposredno proti njemu kao tužitelju[3], a nipošto takovi, koji se ne tiču vlastite osobe indosatarove, već koji proizviru iz pravnih odnošaja, koji se tiču prednika njegovih. Ako dakle indosatar Petrović mjenbenom tužbom tuži jednoga od svojih prednika n. p. Pavlovića, ne će ovaj moći prigovoriti, da mu pripada osobna tražbina proti neposrednom Petrovićevom predšastniku (indosantu) Martinkoviću.

Od svih gore spomenutih prava, koja naledjom dobiva indosatar, spominje zakon napose u gornjem paragrafu pravo „mjenicu dalje naledjiti", s jedne strane zato, da i ovdje potvrdi gore iztaknuto načelo, po kojem je mjenica već kao takova bez ikakove posebne ovlasti sposobna za promet, a s druge strane i s toga, da naročito razprši dvojbu, usljed koje bi se moglo misliti, da je broj naledja na mjenici ograničen, kao što je to bilo po nekih starijih zakonih.

Usljed prve okolnosti sljedi, da indosant ne treba dometkom „po naredbi" ili drugim kojim sličnim izrazom indosatara u naledji

---

[1] §§ 49. i 91. mjenb. zak.
[2] §§ 2., 6., 36., 81—83 mjenb. zak.
[3] § 92 mjenb. zak.

Digitized by Google

napose ovlastiti, da mu je slobodno mjenicu dalje prenieti. Na temelju pako druge okolnosti sljedi, da je indosatar vlastan mjenicu indosirati na koga ga je volja, te da njegov indosatar ne mora biti niti pasivno mjenbeno sposoban, da uzmogne pravovaljano steći mjenicu.

Zakon u gornjem peragrafu nije mogao potanko izcrpiti svih onih osoba, na koje se mjenica može indosirati, te bi se s toga bio mogao zadovoljiti i obćenitim pravilom izrečenim glede toga u stavci prvoj; nu da se razprše dvojbe o tom, da li se može mjenica indosirati na one osobe, koje su već sudjelovale kod prometa jedne te iste mjenice, izrečena je naročito u drugoj stavci ustanova, po kojoj se mjenica valjano može indosirati i na izdatnika itd.; t. j. drugimi riečmi, mjenica se indosirati može ne samo na one osobe, koje još ne stoje u mjenbenoj svezi, nego povrh toga još *i* na izdatnika itd., dakle na one osobe, koje su već obvezane pogledom na tu mjenicu. Zakon medjutim u drugoj stavci § 9. ne izcrpljuje ni svih onih osoba, koje su već mjenbeno obvezane, te na koje se mjenica indosirati može; on naime ne spominje ni počastnog prihvatnika ni mjenb. poruka, a ne ima ipak dvojbe, da se mjenica i na ove osobe može valjano indosirati.

Nastane li medjutim ovaj slučaj, t. j. bude li mjenica indosirana na takovu osobu, koja pogledom na jednu te istu mjenicu već stoji u mjenbenoj obvezi, tada se pravo takovoga indosatara ili ograničuje ili posve izjednačuje obzirom na mjenbenu obvezu, na koju je on obvezan usljed prijašnjega svoga položaja budi kao prihvatnik budi kao mjenbeni obvezanik druge vrsti. Ova okolnost nastaje ne samo u onom slučaju, kad prijašnji mjenbeni obvezanik mjenicu kao indosatar opet dobije te ju pridrži, već i onda, kad ju on i opet dalje indosira; njemu bo kao indosataru pripadaju sva prava iz mjenice, dakle i mjenicu opet staviti u promet. Da se odstrani svaka dvojba potvrdjuje ovu okolnost i sam mjenbeni zakon, odredjujuć, da se ne samo mjenica može valjano opet indosirati na izdatnika itd. nego, da ju oni isto tako valjano opet dalje mogu naledjiti.

Važnost ove ustanove počiva u tom, što se indosiranjem mjenice na osobu, koja je već mjenbeno obvezana na temelju iste mjenice, u jednoj te istoj osobi stiče i mjenbeno pravo i mjenbena obveza. Po propisih gradjanskoga prava (§ 1445) imalo bi u tom slučaju prestati jedno i drugo *sjedinjenjem* (confusio); nu

Digitized by Google

ovaj prestanak ne nastaje kod mjenica onda, bude li mjenica prije nego li dospije opet dalje indosirana.

Pogledom na gore iztaknutu narav naledje ne može u tom slučaju biti govora o prestanku prava sjedinjenjem, jer obzirom na pravo sljedećega indosatara nastaju iste posljedice, kao da nikada nije ni bilo sjedinjenja Ovakav prestanak mjenbenoga prava nastati će samo onda, bude li mjenica u vrieme dospjelosti u posjedu jedne od onih osoba, koja je već mjenbeno obvezana na temelju iste mjenice. S toga se može pravilom smatrati, da indosiranjem mjenice na kojega od mjenbenih obvezanika ne nastaje „confusio", *već da izvršba mjenbenoga prava samo počiva dotle, dok bude možno drugoj osobi, koja nije mjenbenim obvezanikom, to pravo vršiti.* Ovo je načelo izraženo i u drugoj stavci gornjega paragrafa.[1]

Napose nastaju u pojedinom slučaju sljedeće posljedice:

1. Bude li mjenica indosirana na *izdatnika* mjenice tezice valja razlikovati: je li ona već prihvaćena ili nije. Ako mjenica još ne bude prihvaćena, te bude li se u vrieme dospjelosti nalazila u rukuh izdatnikovih, tada on, premda je indosatarom, ne ima mjenbeno-pravnoga zahtjeva proti nikomu, dakle niti proti svomu neposrednom indosantu, on bo kao izdatnik jamči za izplatu mjenice i svomu indosantu i svim njegovim prednikom (§ 7. mjenb. zak.). U ovom slučaju prestaje mjenbeno-pravni zahtjev „sjedinjenjem", te se ima uporaviti pravilo „quem de evictione tenet actio eum agentem repellit exceptio".

Ako li pako izdatnik, na koga je mjenica indosirana, nju opet dalje naledji prije nego ona dospije, tada on jamči u dvovrstnom svojstvu: kao izdatnik svim svojim sljednikom, a kao indosant svomu indosataru i njegovim sljednikom.

Bude li pako mjenica prihvaćena, te postane li izdatnik indosatarom takove mjenice, tada on, ako je u vrieme dospjelosti još u posjedu njezinom, ima mjenbeno-pravni zahtjev proti prihvatniku, jer po § 23 mjenb. zakona jamči prihvatnik mjenbeno-pravno izdatniku mjenice; okolnost ona, što je mjenica indosirana na izdatnika to jamstvo u ničem ne mienja.

2. Ako je mjenica indosirana na *trasata*, tada ne nastaju pogledom na gornje okolnosti nikakove posebitosti, jer je trasat, dokle mjenice ne prihvati, ravan svakoj trećoj osobi; on kao takav nije mjen-

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 71; *Blaschke* str. 135; *Resch* „das österr. Wechselrecht" str. 83; *Kitka* str. 116 i sl.

Digitized by Google

beno-pravno obvezan. Naledjom prelaze na njega sva prava i sve dužnosti indosatara.

Za slučaj regresa proti prednikom, bio to regres na sigurnost ili na izplatu, morati će i trasat kao što i svaki drugi indosatar protestirati mjenicu sbog neprihvata odnosno sbog neizplate, te ne smeta u stvari, da on kao indosatar taj protest diže proti samomu sebi kao trasatu.

3. Postane li *prihvatnik* indosatarom, te ostane li mjenica do vremena dospjelosti u njegovih rukuh, tada on postaje svojim vlastitim obvezanikom, te ne ima nikoga, tko bi mogao izvršivati mjenbeno pravo. Ako li on pako mjenicu prije dospjelosti dalje indosira, tada jamči mjenbeno-pravno: kao prihvatnik i kao indosant. Ova razlika pokazuje se imenito kod mjenbeno-pravnoga propusta, kod zastare, i u onom slučaju, ako je prihvatnik kod prihvata svoju obvezu ograničio samo na jedan dio mjenbene svote. Ako n. p. mjenica glasi na 2000 for., a on ju prihvati samo na 500 for.; bude li mjenica na njega indosirana i on ju dalje ne stavi u cirkulaciju, tada nije dužan platiti ni ovih 500 for.; ako li je pako mjenicu dalje prenio, tada on svojim sljednikom jamči za izplatu ciele svote od 2000 for., u kojoj je sadržan i gornji iznos od 500 for., dočim je onim mjenbenim interesentom, koji se nalaze prije njegove naledje, obvezan samo kao prihvatnik na izplatu od 500 for.

Prihvatnikov položaj kao indosatara nipošto medjutim ne upliva na njegov položaj kao prihvatnika; bude li on dakle kao indosatar mjenicu indosirao s dodatkom „bez obveze“, ne će biti nikakove zaprieke, da se proti njemu *kao prihvatniku* digne mjenbena tužba. Analogan slučaj nastaje i onda, bude li mjenica indosirana na izdatnika mjenice vlastite.

4. Bude li mjenica indosirana *na kojega od prijašnjih indosanta*, te bude li ju ovaj pridržao do dospjelosti, tada prestaju biti obvezanimi oni indosanti, koji se nalaze medju onom naledjom, kojom je on mjenicu prije stavio u promet, i ovom, kojom ju je on kasnije opet dobio: takav naime indosant jamči mjenbeno-pravno kao indosant svim sljednikom (kasnijim indosantom) svoje prve naledje: njemu mogu oni u slučaju zavratne tužbe staviti gore pod 1. navedeni prigovor. Mjenbena obveza ovih kasnijih indosanta počimlje iz nova ako prijašnji indosant mjenicu prije dospjelosti opet dalje indosira, on pako jamči u tom slučaju dvovrstno, te može stoga nastati slučaj, da će njegova prava i njegove dužnosti u jednom

Digitized by Google

pogledu prestati, dočim će opet u drugom pogledu i nadalje postojati.[1] Bude li usljed toga njegovoj drugoj naledji primetnut dodatak „bez obveze“ ili slični koji izraz (§ 12 mjenb. zak.), to će se ovaj dometak ticati samo sljednika druge naledje, te ne će biti od upliva na mjenbenu obvezu nastalu usljed naledje prve.

5. Postane li indosatarom *počastni prihvatnik,* te bude li on posjednikom mjenice u vrieme dospjelosti, tada prestaje njegova mjenbena obveza pogledom na sljednike honoratove, jer je po § 60 mjenb. zak. počastni prihvatnik mjenbeno-pravno obvezan svim sljednikom honoratovim; tim pako što je mjenica na njega indosirana, postali su sljednici honoratovi ujedno njegovimi prednici i usljed toga njemu mjenbeno-pravno obvezani. Ako li pako on mjenicu dalje indosira, tada jamči kao počastni prihvatnik svim sljednikom honorata, a kav indosant svomu indosataru i njegovim sljednikom. Ovo dvovrstno *(ali nipošto dvostruko)* jamstvo pokazuje jasno sljedeći primjer: mjenica glasi na 2000 for., trasat ju prihvati samo za 1500 for. A ju pako honorira u korist B—a kao počastni prihvatnik za ostatak od 500 for.; nu tečajem prometa indosira C mjenicu glaseću na 2000 for. na A—a. Ako sada A ovu istu mjenicu indosira na D—a, tada će morati platiti svih 2000 for. ako D proti njemu ustane zavratnom tužbom, naproti će biti obvezan platiti samo 500 for. bude li na izplatu pozvan od onih, na koje je mjenica naledjom prešla od B—a pak sve do vremena kad je indosirana na A—a.

6. Bude li mjenica napokon indosirana na *mjenbenoga poruka* te ovaj mjenicu pridrži, valjati će analogno po gornjem razlaganju, u savezu s ustanovami mjenb. zakona o mjenbenom jamstvu (§§ 66-69 m. z.), prosuditi, da li nastaje prestanak prava „sjedinjenjem“ ili ne. Ako mjenbeni poruk, na koga je mjenica indosirana ovu dalje indosira, tada i on jamči u dvovrstnom svojstvu kao poruk i kao indosant.[2]

Kod naledje moglo bi nastati pitanje: je li slobodno mjenicu tako indosirati, da se ona za jedan dio svote prenese na jednoga indosatara a za drugi dio na drugoga? Mjenbeni zakon o takovoj *djelomičnoj* naledji ne govori, a kod učitelja mjenbenoga

---

[1] Vidi *Blaschke* str. 136. u opazci.

[2] Vidi u ostalom o posljedica, koje po njem. mjenb. pravu nastati mogu ako se mjenica indosira na mjenbenoga poruka potanje *Blaschke* str. 134 i 135; *Resch* ibid. str. 86; *Kitka* § 27.

*

Digitized by Google

prava vlada u tom pogledu prepirka. Oni, koji ne dopuštaju djelomičnu naledju[1] opravdavaju nazor svoj tim, što je izdatnik pravo tražbine uzko spojio s odnosnim papirom t. j. s mjenicom, te što s toga papir obstojati i dalje živjeti mora u istoj kakvoći, u kojoj ga je stvoritelj mjenice sastavio; ako li se pako dopusti djelomična naledja, to se indosantu dozvoljuje, da ovlast spojenu s jednim i nerazdieljivim papirom prenese na razne osobe: te pako ovlasti indosant imati ne može. Mjenica je, po nazoru tih učitelja, nerazdjeliva cjelina; prihvatnik i indosant stupiše u mjenbenu svezu obzirom na ovu nerazdjeljenu mjenbenu obligaciju; djelomičnom pako naledjom dokida se ovaj jedinstveni odnošaj, jer na mjesto jednog vjerovnika dolazi njih više. S praktičkoga pako gledišta, tvrde privrženici ovoga stanovišta, nije dopustivo ovakovo djelomično indosiranje, jer da se tim promet mjenbenih operacija otegoćuje i on postaje odviše obsežnim. Tako n. p. kad bi mjenica glasila na 10.000 for. i indosirana bila na 10 raznih djelova po 1000 for., tada bi se, ne bude li ona u vrieme dospjelosti plaćena, i posjednici ovih djelomičnih iznosa se ne budu složili, — moralo sastaviti 10 raznih protesta, a trošak za nje ipak nije dužan po zakonu nositi mjenbeni obvezanik.

Drugi naproti,[2] koji dopuštaju djelomičnu naledju, priznavaju takodjer jedinstvo mjenice, koje je izraženo u jednoj izpravi tako, da sv. sastavine mjenice sadržane biti moraju u toj izpravi; i oni drže, da se ne slaže s jedinstvenom naravi mjenice i sa sigurnošću mjenbenoga prometa, kad bi se pojedini momenti, koji spadaju na bivstvo mjenice, stavili izvan izprave, ili kad bi se sadržaj mjenice izrazio u više posebnih izpravah. Stari medjutim običaj, sankcijoniran kasnije i pozitivnim zakonom, dopušta ne samo radi udobnosti nego i radi sigurnosti prometa, da mjenica bude izdana u više primjeraka, te da se mogu načiniti i prepisci mjenice. Nu ovi prepisci i duplikati predstavljaju pravno mjenicu u njezinom jedinstvu, a mjen-

[1] Vidi *Volkmar* i *Löcy* str. 67; *Resch* str. 90; *Wächter:* „Wechsellehre" str 254; nu u svojoj „Encyclopädie" na str. 408 tvrdi samo, da je prenos mjenice putem djelomične naledje *pogibeljan,* ali mu ipak ne poriče mjenbene valjanosti. *Rehbein* ibid. str. 28.; *Jolly* u Siebenhaarovom arkivu sv. IV. str. 399.; *Gareis* str. 574.

[2] W. *Hartmann* str. 254; *Blaschke* str. 138; *Hoffmann* str. 238; *Renaud* str. 178. i 199; *Thöl* str. 484; *Kuntze* str 84; isti u *Endemannovom* „Handbuch d. d H. S. und W. R." str. 160; *Borchardt* str. 85. u opazci 149; B. *Hartmann* str. 66. *Haimerl* str. 83.

Digitized by Google

benu obligaciju u njezinoj objektivnoj suvislosti. Ovo formalno i materijalno jedinstvo, koje je spojeno s pojmom mjenice i mjenbene obligacije, tako nastavljaju privrženici ovoga nazora, ne uništuje se tim, ako se mjenbena svota u mjenbeno pravnoj formi razdieli na više naledja; temeljna mjenica i pobočne izprave, koje se stvaraju u svrhu razdjelbe mjenbene svote, sačinjavaju u svojoj ukupnosti onu jednu mjenicu i mjenbenu obligaciju, u pogledu koje se mjenbeni interesenti ukazuju kao ovlaštenici i obvezanici.

Ne ima dvojbe, da je djelomično indosiranje mjenice kadro prouzročiti veliku smetnju i znatno otegotiti promet s mjenicami, te se s toga u praktičnom životu riedko rabi; ali uz sve to držimo, da se ono ne protivi ni zakonu ni naravi mjenice. Djelomično indosiranje ne protivi se zakonu, jer on to izrikom ne zabranjuje, a bio bi kraj postojeće teoretičke prepirke to doista učinio, da je to nedopustivim smatrao;[1] da ga pako naročito nije povladio razlog je taj, jer je ono za promet nepraktično te je i riedko u običaju. Naravi pako mjenice ne protivi se s toga, jer je i kod mjenice vriednost omjerena o novac kao i kod akcije,[2] te jer se novac već po svojoj naravi dieli u manje djelove. Nu buduć da mjenica ne izrazuje kao akcija vriednost poduzeća već vriednost tražbine, te buduć da mjenica predstavlja samostalnu posebnu cjelinu, to će se ta razdjelba moći izvesti samo na duplikatih i prepiscih, koji svi zajedno predstavljaju jednu mjenicu.[3] Usljed toga pristajemo uz onaj nazor,[4] koji tvrdi, da se djelomično indosiranje može obaviti samo uz uporabu duplikata i prepisaka tako, da se na jednom duplikatu odnosno na originalu mjenice označi, da je ona na drugom primjerku ili prepisku djelimice indosirana,[5] a ovdje da se navede što je s drugim dielom mjenbene svote.[6]

---

[1] Tako je englezki zakon u odsjeku 32. zabranio djelimični prenos mjenice, te ga ne smatra naledjom; to isto čini i revidirana ruska osnova u čl. 23.

[2] Vidi moju razpravu u „Mjesečniku“ od god. 1881. „Pojam i bivstvo akcije i akcijonarne udruge“ str. 500.

[3] Vidi § 71 mjenb. zak.

[4] Vidi *Renaud* ibid. str. 199.

[5] n p. riečmi: „od ove mjenice indosirana je na njezinom prepisku svota od x forintih a. vr. na g. Petrovića“.

[6] n. p. „original (odnosno prima) indosiran je na M-a u iznosu od y forintih a. vr.“

Digitized by Google

§. 10.

Naledja ima se napisati na ledja mjenici ili prepisu mjenice, ili na list (prodiljku) skopčan s mjenicom ili s prepiskom, ter je valjana i onda, ako naledjnik samo svoje ime ili svoju tvrdku napiše na ledja mjenici ili prepisku ili na prodiljku (biela naledja).

Ova ustanova mjenbenoga zakona rješava samo djelimice pitanje o formi naledje; u njoj se točno i podpuno odredjuje samo o tom, gdje se ima naledja napisati, dočim se o samom njezinom sadržaju, t. j. o tom, što se ima napisati, da dotična pismena izjava u istinu bude naledjom, spominje jedino u pogledu takozvane biele naledje.

Da naledja u obće bude mjenbeno-pravno valjanom zahtjeva se prije svega, da izpravi, na koju bude naledja stavljena, ne manjka nijedna bitna mjenbena sastavina (§ 6. mjenb. zak.). Bude li temeljnoj mjenici manjkao jedan od bitnih zahtjeva, ili bude li mjenica zagodom ili inim kojim načinom, (n. p. kod mjenica prejudiciranih) izgubila svojstvo svoje kao mjenica, tada ne imaju mjenbene pravne krieposti ni naledje stavljene na takovu izpravu. Ne će naproti biti na uštrb mjenbenoj krieposti naledje, bude li mjenica nedostatna s unutarnjih razloga, ako n. p. izdatnik ili koji prijašnji indosant ne bude mjenbeno sposoban, ili bude li mjenica lažna ili krivotvorena. Iz ovoga razlaganja sljedi, da se naledja prislanja samo na postojeću mjenicu, da je ona samo njezin pripadak, pak da zato nije indosant vlastan mjenjati sadržaj mjenice, kako ga je ustanovio izdatnik.

Naledja se prema gornjoj ustanovi može napisati: ili a) na izvornu mjenicu — kamo spadaju i duplikati mjenice (§§ 70.—73. m. z.); ili b) na prepisak mjenice (§§ 74.—76. m. z.); ili napokon c) na prodiljku. Pismena izjava o prenosu mjenice izjavljena gdje drugdje ne ima mjenbeno pravne krieposti.

O duplikatih i o prepiscih mjenice biti će govora kod dotičnih paragrafa; što se pako tiče prodiljke (allonge), to se pod njom razumieva komadić papira, obično u formatu same mjenice, koji se s mjenicom ili s prepiskom spoji u svrhu, da se indosiranje nastaviti može, ako na samoj mjenici ili njezinom prepisku ne bi više mjesta bilo za daljnje naledje. U zakonu ne ima posebnoga propisa kako se ta prodiljka spojiti ima. Kad bi stvar htieli strogo prosudjivati sa stanovišta gradjanskoga postupnika (§ 130. g. p. p.), to bi tre-

Digitized by Google

balo oba diela prošiti koncem, a krajeve toga konca učvrstiti pečatom izdatnikovim. Nu ovaj postupak nepraktičan je za promet, pak zato se obično prodiljka na mjenicu priliepi, a prva se naledja na prodiljci tako piše, da slova prvoga redka te naledje dodju djelimice na mjenicu, a djelimice na prodiljku; na praznoj pako strani prodiljke t. j. na nastavku mjenice s prednje strane, napiše se sadržaj mjenice uz primjetbu, da je dotični list papira dodatak mjenice, kojoj je sadržaj ovdje označen. Ne bude li ni na prodiljci doticalo mjesta za potrebite naledje, ne ima zaprieke, da se odnosna mjenica opet dalje produlji novom prodiljkom.[1]

Izgornje ustanove zakona, te iz same naravi naledje sljedi nadalje, da naledja mora biti napisana. Ustmenih naledja ne ima. Nadalje *mora* svaka naledja biti napisana po izričnoj ustanovi našega zakona na *zadnjoj* strani mjenice; po njemačkom zakonu (čl. 11 i 12) ne ima zaprieke, da naledja bude stavljena i na prednju stranu mjenice, ako se samo iz dotične izjave bezdvojbeno vidi, da je ona u istinu naledjom.[2] Ustanova našega zakona više odgovara naravi naledje te odstranjuje mnoge neprilike, koje mogu nastati onda, kad se naledja piše na prednjoj strani.

Red naledja počimlje na zadnjoj strani mjenice obično na onom mjestu, na kojem se na *protivnoj* strani nalazi podpis izdatnikov, a to zato, da ne bude i naledja oštećena u onom slučaju, ako bi se možebiti odrezao protivni okrajak mjenice, na kojem se na prednjoj strani nalazi vignetta.

Naledja može po svom obliku biti *podpuna* ili izpunjena, te *nepodpuna* ili naledja biela; ob ovoj drugoj govori zakon o drugoj stavci gornjega paragrafa.

Za formalnu valjanost podpune naledje ne treba po shvaćanju i po duhu našega zakona ništa više nego: a) ime ili firma onoga, na koga se mjenica mjenbeno-pravno prenosi t. j. indosatara, i b) podpis onoga, koji mjenicu prenosi t. j. indosanta. Indosatar mora kod naledje biti jasno označen; nu nejasnost ili nepodpunost u oznaci indosatara biti će samo onda od upliva na valjanost naledje,

---

[1] Imade i takovih mjenica, na kojih se radi udobnosti one naledje, za koje više mjesta ne ima, mjesto na prodiljci pišu preko onih naledja, koje se već na mjenici nalaze. Premda se ovakav običaj ne može zagovarati, to ipak ovako napisane naledje ne će biti nevaljane, ako se samo bude moglo razabrati, da su one nastavak postojećega niza naledja Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 74.

[2] Vidi „Mjesečnik“ od g. 1884. str. 524.

Digitized by Google

bude li nastala dvojba ob identičnosti osobe indosatarove. U ovom slučaju ne može se naledja smatrati naledjom bielom, jer indosant nije bio nakan na mjenicu staviti ovakovu naledju

O podpisu indosanta valja ono isto, što spomenusmo na drugom mjestu i o podpisu izdatnikovu. U ostalom mora indosant naledju podpisati sam ili po svom punomoćniku, dočim ostali sadržaj naledje može biti napisan drugom rukom, a može biti označen i mehaničkim načinom n. p štampilijom itd.; dapače može prostor za oznaku drugoga sadržaja naledje i praznim ostati.

Nakana, da se mjenica na drugoga naledjom prenosi ne mora biti *naročito* izjavljena niti kod podpune naledje, jer se već iz mjesta, na kojem se naledja napisati mora, zatim iz same stilizacije, i napokon iz predaje mjenice u ruke indosatarove, dosta jasno i bezdvojbeno ukazuje volja indosantova, da on kani mjenicu prenieti na indosatara. Obične formule, koje se kod naledje rabe jesu: „mjesto mene gosp. Petroviću"; „za mene platite gosp. P." ; „nek se plati g. P."; „platite g. P."; „gosp. Petroviću ili po njegovoj odredbi"; „po odredbi gosp. Petrovića"; dapače ne ima zaprieke za valjanost podpune naledje, ako je ona naprosto označena riečmi: „gospodin Petrović" uz podpis indosantov, jer se i iz ovakove naledje razabire bezdvojbeno, da je indosant kanio mjenicu prenieti, te ova formula znači toliko kao da je napisano: „gospodin P. neka digne mjenbenu svotu".

Obično se kod svake podpune naledje označuje mjesto i vrieme, kada i gdje je naledja stavljena na mjenicu, ujedno se potvrdjuje primitak valute, te pridodaje, da je naledja izdana „po naredbi". Nu oznaka svih ovih okolnostih za valjanost podpune naledje *nije od nužde;* dapače naledja je valjana i onda, ako nijedna od spomenutih okolnostih ne bude navedena. Imade medjutim razloga, s kojih je od osobite važnosti, da se kod svake naledje označi mjesto i vrieme, gdje i kada je ona na mjenicu stavljena. Oznaka mjesta kod naledje važna je pogledom na § 47 mjenb. zak., po kojem je slobodno kod notifikacije posve mimoići onoga indosanta, koji kod naledje nije stavio oznake mjesta; a oznaku vremena dobro je staviti kod naledje zato, jer imade u mjenbenom pravu okolnostih, koje prosudjivati valja prema vremenu kad je učinjena mjenbena izjava, kao što n. p. pitanje o kojem razpravlja § 14. mj. zak. itd.[1]

[1] Imade medjutim zakona, kod kojih se kao uvjet za valjanost naledje traži, da ona bude datirana; tako n. p. zakon francezki (čl. 137), srbski (§ 109) talijanski (čl. 257), belgijski (čl. 27).

Digitized by Google

Da naledja glasiti može i bez dodatka „po naredbi“, te da je indosatar vlastan mjenicu s takovom naledjom opet dalje indosirati, sljedi već iz onoga, što gore spomenusmo o znamenovanju toga dodatka.[1] Isto tako razabire se iz razložbe razložene na drugom mjestu,[2] da ni za valjanost naledje kao što ni za valjanost mjenice nije potrebita oznaka valute.

Pokraj dosada spomenute vrsti mjenbene naledje spominje zakon i *naledju bielu* ili nepodpunu (giro in bianco, charta blanche), pod kojom razumievamo naledju takovu, kod koje ime indosatarovo nije označeno. Ovo se može učiniti ili tako, da indosant jednostavno bez ikakovoga dometka napiše svoje ime (naledja biela u pravom smislu rieči), ili pako, da se sve onako napiše kao što kod obične podpune naledje, a mjesto gdje bi imalo doći ime indosatarovo, da ostane prazno (naledja biela u širem smislu).

Kao što podpuna naledja tako može po našem zakonu i naledja biela stajati samo na zadnjoj strani mjenice. O tom kraj jasne ustanove zakona našega ne može biti dvojbe, te prestaje razlog svakoj prepirci, koja bi mogla nastati glede toga.[3]

Dvojbeno je pitanje: da li je posjednik mjenice vlastan podpunu naledju pretvoriti u naledju bielu tim, da na napisanoj već naledji izbriše izjavu prenosa i ime indosatarovo, te da ostavi samo podpis indosantov?

Jedni od učitelja mjenbenoga prava to dopuštaju,[4] jer da je brisanje u obće sredstvo, kojim se nešto, što je napisano predstaviti kani kao nevaljano, te kao da u obće nije ni napisano; čim se pako brisanjem uništiti može čitava naledja, to da ne ima razloga, zašto da se ne dopusti izbrisati jedan dio naledje naime onaj, kojim se izjavljuje prenos mjenice. Privrženici ovoga stanovišta priznavaju, da se time pruža prilika nepoštenomu posjedniku, da napisanu naledju pretvori

[1] Vidi gore str. 134.

[2] Vidi gore str. 126 i sl.

[3] Po njemačkom zakonu (čl. 12) mora biela naledja stajati na zadnjoj strani mjenice onda, ako ne sadržaje ništa drugoga nego podpis indosantov, jer se inače iz pukoga podpisa indosantovog na prednjoj strani mjenice ne bi moglo zaključiti, da se radi o prenosu mjenice, već da se preuzeti kani kakova mjenbena obveza. Bude li na bieloj naledji osim podpisa indosantovog još napisana i izjava prenosa ili oznaka, da dotičnik hoće jamčiti samo kao indosant (girant), tada se po nazoru učitelja njemačkoga mjenb. reda takova biela naledja može napisati i na prednju stranu mjenice. — Vidi „Mjesečnik“ od g. 1884. str. 525.

[4] Vidi W. *Hartmann* str. 264.

Digitized by Google

u naledju bielu, da tim načinom uzmogne doći do pravovaljane legitimacije; nu po njihovom mnenju ne može to biti razlogom, da se ograniči ovlast brisanja.

S druge se opet strane tvrdi,[1] da čl. 13. njem. mjenb. reda (§ 11 našega mjenb. zakona) ovlaštuje posjednika mjenice samo na to, da bielu naledju može popuniti; članak pako 36. (§ 36. našega zakona) da mu daje samo pravo naledju posve ali ne djelimice izbrisati. Napokon se s te strane tvrdi, da se i narav same stvari protivi djelomičnomu brisanju, jer kad bi bilo dopušteno punu naledju pretvoriti u bielu, to da bi se morala dopustiti svaka promjena i svaki dometak kod podpune i već napisane naledje. Posjednik mjenice, koja je njegovom krivnjom prejudicirana, trebao bi samo naledji svoga prednika primetnuti dodatak „bez protesta", i time odklonuti posljedice prejudica.[2]

Ovo je stanovište i po našem sudu više opravdano i po sigurnost prometa bolje od onoga prvoga, nu samo s tom primjetbom, da treća osoba nije vlastna podpunu naledju brisanjem pretvoriti u naledju bielu pošto bude mjenica već *predana;* ali nije zabranjeno, da sam indosant *prije* nego mjenicu preda indosataru izbriše i u naledju bielu pretvori onu podpunu naledju, koju je sam napisao.[3]

Svrha je bieloj naledji, da se njom olahkoti mjenbeni promet, te da se mjenica za taj promet prikladnijom učini; tim naime, što je uvedena na mjenici naledja biela postiglo se je, da posjednik može mjenicu dalje prenieti pukom predajom bez ikakove daljnje naledje; samo onda, ako je onaj, koji je mjenicu stekao bielom naledjom, nakanio mjenb no-pravno jamčiti za izplatu mjenbene svote, potrebna je *nova* naledja.

Daljnja posljedica biele naledje jest, da se pravovaljanim posjednikom (dok se protivno ne dokaže) smatrati ima onaj, koji je bez ikakove naledje došao u posjed mjenice, na kojoj je posljednja naledja naledjom bielom; za njega se predmnieva, da je on mjenbenim vjerovnikom (vlastnikom mjenice).

Obično se stavlja na mjenicu biela naledja onda, kada ju posjednik kani prodati uz pripomoć kakovoga posrednika, ili kada ju kani eskomptirati kod kojega novčanoga zavoda, ili ju u obće pre-

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 75.

[2] Uz ovo stanovište pristaje i *Wächter* „Encyclop." str. 501.; *isti* „Wechsellehre" str. 268; *B. Hartmann* str 73; *Blaschke* str. 128 u opazci; *Resch* str. 95.

[3] Vidi *Rehbein* str. 29. kod točke 7.

Digitized by Google

nieti na kojeg poslovnoga druga ne znajući, hoće li i komu će posrednik tu mjenicu prodati, te hoće li dotični novčani zavod odnosno poslovni prijatelj htieti kao indosatar mjenicu primiti. Uspje li ova nakana, to će se mjenica naprosto predati kupcu, banki ili poslovnomu prijatelju; ne podje li ona za rukom, to se iz same mjenice ne vidi, kakova se je operacija njom htiela postignuti.

Pokraj ovih slučajeva dogadja se više puta, da onaj, koji preuzimlje mjenicu, naročito zahtjeva, da se ona na njega prenese naledjom bielom, jer je njegova namjera mjenicu staviti u daljnji promet bez ikakove posebne naledje i time od sebe svaliti svako jamstvo za izplatu mjenbene svote. Posjednik mjenice mogao bi to doduše postići i tim, da svojoj naledji primetne dodatak „bez jamstva", nu ovakova se naledja ne stavlja rado, jer je od štetnog upliva po kredit mjenice.

Tako zvani bieli podpisi (signatures en blanc), već su davno (u 17. stoljeću) napose u Francezkoj bili u običaju; vjerovnik naveden u zadužnici napisao bi odtraga jednostavno svoje ime u nakani, da u svoje doba posjednik njezin nad tim podpisom napiše namiru o primljenoj izplati. Posjednik zadužnice, na kojoj se je nalazio ovakav bieli podpis, smatrao se je medjutim samo kao zastupnik — prokurista, mandatar — vjerovnikov; ovakovim bielim podpisom nije nastala promjena u osobi ovlaštenika. Kad je tečajem vremena kod mjenica uvedena naledja, te kad je na nekih mjestih prenos mjenice putem naledje bio posve zabranjen, ili samo jedanput dozvoljen, tada je ovakav bieli podpis mogao služiti u tu svrhu, da se mjenica uzprkos svih tih zabrana stavi u cirkulaciju. Kad je naime mjenica dospjela i predočila se na izplatu, tada se je naprosto nad onim bielim podpisom napisala namira o primljenoj izplati, ili se je naledja izpunila Tim se je moglo pokazati, da mjenica u obće ili nije indosirana, ili da je naledja stavljena samo jedanput. Usljed toga postupka nastalo je naravskim tečajem stvari, da se je po malo odustalo od prije navedene posljedice, koja se je spajala s bielim podpisom, te da su se takovi podpisi na mjenici rabili i u tu svrhu, da se njimi prenosi vlastničtvo mjenice na onoga, komu je ona predana.[1] Nu premda se je trgovački promet rado služio bielimi naledjami, ipak je zakonodavstvo priekim okom gledalo ovaj običaj, te ne samo da nije biele naledje držalo shodnim

[1] Vidi o historičkom razvoju biele naledje *Biener* str. 225 i sl., zatim str. 403 i sl.

Digitized by Google

sredstvom, kojim se prenosi mjenica, već je cirkulaciju mjenica s bielom naledjom često smatralo pogibeljnom i štetnom. Usljed tih nazora udarili su i noviji zakonici različitim pravcem, te se je čitava razprava o tom pitanju vrtila oko načela: da li je mjenica s bielom naledjom vrstna za promet, te da li se pukom predajom takove mjenice može prenieti i njezino vlastničtvo? Uz ovo načelo pristaje od europskih zakona pravo englezko, njemačko, skandinavsko, hrvatsko-ugarsko, portugalsko u pogledu naledje u širem smislu,[1] rusko, belgijsko, srbsko, talijansko i švicarsko. Naproti se protive ovomu načelu pravo francezko i španjolsko. Po francezkom pravu ne prenosi se doduše bielom naledjom vlastničtvo mjenice, ali ipak takova naledja vriedi kao naledja punovlastna;[2] po španjolskom pako pravu upravo je zabranjeno na mjenicu stavljati biele naledje.[3] Zak. čl. XV. ugar. sabora od g. 1840, dopuštajuć u § 34 naledju bielu, smatra ju doduše samo kano punovlast, ali spaja s njom iste posljedice kao i s punom naledjom, jer dopušta posjedniku mjenice, da ju može dalje naledjiti ili drugim načinom odtudjiti, sudbenim ili izvansudbenim putem ustupiti, te u tu svrhu prisegu ponuditi, prihvatiti ili uzvratiti, i napokon nagodu sklopiti i obranike birati.[4]

Proti bieloj naledji pisalo se je i govorilo mnogo, a napose je u konferenciji u Lipskom proti njoj ustao *Camphausen,* a živo ju u obranu uzeo *Einert,* te je usljed te obrane konferencija jednoglasno zaključila, da se ima biela naledja pridržati.[5] Iznova se je

---

[1] Čl. 356 dopušta nepodpunu ili tako zvanu bielu naledju u toliko, u koliko takova naledja imade barem datum i podpis indosantov. Vidi *Wächter* „Encyclop." str. 536.

[2] Vidi *Lyon-Caen et L. Renault* str. 603.

[3] Vidi *Wächter* „Encyclop." str. 540.

[4] Vidi *Apáthy:* „Handbuch des ungarischen Wechselrechts" str. 75.

[5] U sjednici od 27. listopada 1847 stavljeno bude na razpravu pitanje: imade li se prema § 13 osnove tako zvana biela naledja priznati kriepostnom i valjanom? Razprava o tom pitanju ubilježena je u dotičnih zapisnicih na str. 20, 21 i 22 ovako: „Herr *Camphausen* sprach sich in Beziehung auf diese Frage verneinend aus, und bat, da Niemand in der Versammlung über oder gegen das Indosament in blanco das Wort nehme, nur kurz einige der Gründe vortragen zu dürfen, wegen deren er sich dagegen erklären müsse. Die Uebernahme von Verpflichtungen durch blosse Namensunterschrift, ohne ihren schriftlichen Ausdruck durch Worte, sei ein unnatürliches Verfahren, das besonderer Gründe zu seiner Rechtfertigung bedürfe. Er nehme diese Gründe nicht wahr und wenn er auch zugebe, dass durch den das

Digitized by Google

proti bieloj naledji ustalo u bernskoj konferenciji, te su razlozi Camphausenovi opet proti njoj navedeni. Nu s druge se je strane živo u obranu uzela biela naledja, a napose se je navelo, da su prednosti biele naledje tolike, da pred njimi izčezavaju sve štetne posljedice, koje bi s njom mogle biti spojene. Te prednosti jesu napose: a) *po onoga, koji mjenicu stiče:* 1) što ne mora strogo izpitivati legitimaciju svoga prednika; 2) što mu nije od potrebe, da se izkaže o svojoj vlastitoj legitimaciji; 3) što napokon on (i to je u

---

Werthbekenntniss entfernenden Beschluss der Versammlung ein wesentlicher Bestandtheil des Indossaments bereits beseitigt sei, so berechtige dies andererseits zu der Erwartung, dass die Beibehaltung der übrigen Bestandtheile (Zahlungs-Aufforderung an Ordre, Name des Indossatars und Datum) um so geringeren Bedenken unterliege. Es sei kein Bedürfniss vorhanden, durch erleichterten Umlauf von Hand zu Hand den Wechsel dem Gelde zu assimiliren, im Gegentheile sei durch die Erfahrungen der letzten 50 Jahre der Staatswissenschaft das als ein Axiom gewonnen, dass alles Papiergeld unter der Beaufsichtigung der Oeffentlichkeit stehen und dass Jedem die Beurtheilung der für die Einlösung vorhandenen Garantieen möglichst leicht gemacht werden müsse Das Bedürfniss des Geldumlaufs unterscheide sich scharf von dem Bedürfnisse des Personal-Credits; beide hätten sich innerhalb der ihnen angewiesenen Grenzen zu bewegen. Dem gesunden Credit, der Solidität des allgemeinen Verkehrs entspreche es, dass Jeder den Lauf der Wechsel von einer Hand in die andere vefolgen könne. Er wolle nicht bestreiten, dass es häufig für den Einzelnen vortheilhaft sein werde, das Blanco-Indossament zur Verdeckung seiner Wechsel-Operationen benutzen zu können, dass mancher Privatman sich dadurch im Stande sehen werde, im Verborgenen bedeutende Wechselgeschäfte zu betreiben; dieser Vortheil des Einzelnen gestalte sich aber zum Nachtheile für das Allgemeine, in dessen Interesse es liege, die Verheimlichung auffallender Wechsel-Operationen zu erschweren. Von grosser Wichtigkeit sei die Zulassung des Blanco-Indossaments für diejenigen Handlungshäuser an den grösseren Börsenplätzen, welche häufig Aufträge ihrer Freunde zur Uebersendung von Wechseln auszuführen hätten; sie würden sich in der Lage befinden, die Aufträge ohne ihr eigenes Giro auszuführen, und ihre Sorgfalt werde auf Kosten der Solidität des Wechsel-Verkehrs eine geringere sein, als wenn sie sich vermöge ihres Indossaments dem Wechselregresse aussetzen müssten. Der Regress werde erschwert oder unmöglich, wen der Inhaber den Wohnort der Blanco-Indossanten nicht in Erfahrung bringen könne; dies sei schon hinsichtlich der bekannteren und bedeutenderen Handelsfirmen denkbar, deutlicher aber werde der Uebelstand, wenn sich unter den Indossanten häufig vorkommende Namen, wie Müller, Becker, Schmidt befänden, wo es geradezu unmöglich werden könne, in der vorgeschriebenen Frist zu ermitteln, wo der betreffende Müller, Becker

Digitized by Google

praksi najglavnije), kod daljnjega prenosa može izbjeći daljnjoj obvezi, bez da mu je od potrebe formalnim načinom odkloniti tu obvezu, koja je okolnost uvjek zazorna i po kredit mjenice štetna; b) *po onoga, koji mjenicu daje* zato: 1) jer je on tim ovlašten: staviti mjenicu u promet bez da treba poznavati onoga, koji će ju preuzeti. Ovo je osobito važno onda, kad se mjenica predaje mešetaru ili daje u naručbu za prodaju; 2) jer mu biela naledja omogućuje, da mjenicu dade u zalog ili da ju remitira na

---

oder Schmidt wohne. Ausserdem sei die Datirung des Indossaments erforderlich zu Beweisen in Streitsachen, zur Verhinderung von Täuschungen, von Antedatirungen, von betrüglichen Entziehungen bei Fallimenten. Durch die Zulassung der Blanco-Indossamente sei, wenn nicht die Nothwendigkeit, doch die Veranlassung gegeben, nun auch die Ausfüllung aller Indossamente als ein gesetzliches Recht dem jedesmaligen Inhaber zuzusprechen und dadurch den Letzteren zur Angabe von Thatsachen, deren Richtigkeit er nicht kenne, zu ermächtigen. Ihm scheine in dieser Verfügung eine Verletzung des öffentlichen Rechtsbewusstseins zu liegen, welche, wenn sie eine unvermeidliche Folge des Blanco-Indossaments wäre, allein dessen Verwerfung begründen würde. Das Indossament in blanco mit der gesetzlichen Ermächtigung zur Ausfüllung Aller werde um so bedenklicher, weil die ungebürliche Anwendung der in den §§. 15 und 17 des Entwurfs gestatteten Zusätze die wechselmässige Verbindlichkeit unterbrechen würde. Er wolle schlüsslich kein durchschlagendes Gewicht darauf legen, dass die bestehende Gesetzgebung in weitem Kreise die Ausfüllung des Indossaments vorschreibe; da jedoh die Conferenz zusammengetreten sei, um für einen grossen Länderkreis ein gemeinschaftliches recht zu gewinnen, so vermöge er es auch nicht für gleichgültig zu erachten, ob durch den Beschluss der Versammlung in einer wichtigen Frage die Gleichförmigkeit für 100 Millionen oder für 40 Millionen Menschen vorbereitet werde.

Zu dieser Erklärung bemerkte der Grossherzl. Hessische Bevollmächtigte, Herr Ministerialrath Dr. *Breidenbach,* weiter: Er würde sich erlaubt haben, die für die Nothwendigkeit des Werthbekenntnisses, also gegen die Statthaftigkeit des Blanco-Indossaments sprechenden, von den Behörden des Grossherzogthums, welche den Entwurf begutachtet haben, angeführten Gründe der Conferenz vorzutragen, wenn nicht die so eben vernommene Auseinandersetzung des Herrn *Camphausen* das Wesentlichste bereits enthielte. Auch in der Hessischen Rheinprovinz wünsche man in dieser Beziehung die Beibehaltung des Code de commerce, und nicht minder sei der Handelsstand der Stadt Offenbach hiermit einverstanden. Er könne daher nur wünschen, dass es der Versammlung gefallen wolle, jene Gründe in Erwägung zu ziehen; sollten sich jedoch durch dieselben die übrigen Herren Abge-

Digitized by Google

kojega poslovnoga prijatelja, pak makar primatelj ne bi mjenice u obće mogao upotriebiti ili barem ne pod propisanimi uvjeti. On će to moći učiniti bez da će u tom eventualnom slučaju morati brisati napisanu naledju, što bi po kredit mjenice svakako bilo od štete; 3) jer napokon može diskontiranje mjenice tajnim držati tim, da diskontiranu mjenicu prije dospjelosti opet izkupi.[1]

---

ordneten nicht bestimmen lassen können, von dem §. 13 abzugehen, so werde er allein keinen Diesens machen.

Hiegegen ward bemerkt, dass man zwar das Gewicht der angeführten Gründe nicht verkennen wolle, jedoch nicht unbeachtet lassen dürfe, dass das Blanco-Indossament schon seit sehr langer Zeit und selbst im Widerspruche mit bestehenden Gesetzen, im Verkehre sich geltend gemacht habe. In dieser Beziehung führte Herr Vicepräsident *Einert* die Leipziger Wechsel Ordnung vom Jahre 1682 als Beleg an, in welcher das giro in blanco nach dem Vorgange der Statuten einiger Reichstände *abgeschafft* werde; was unverkennbar auf ein früheres Bestehen dieser Art des Giro hinweise. Er bemerkte dabei, dass ungeachtet des in der Leipziger Wechsel-Ordnung ausgesprochenen Verbots der Gebrauch des giro in blanco wie an anderen Orten, so auch in Sachsen, im Verkehre sich erhalten habe und dass es unter diesen Umständen bedenklich erscheine, einer nicht zu bezweifelden Usance entgegen zu treten. Nicht minder wurde erwähnt, dass selbst in Frankreich, wie es notorisch sei, eine grosse Menge Effecten mit Indossament in blanco negociirt und dass dabei den Inhabern nicht das Recht abgesprochen werde, das Eigenthum zu übertragen, indem sich die Sache so stelle, dass man bei den Gerichten freilich solche Inhaber nur als Mandatare ansehe, doch aber, unter Beistimung von Schriftstellern über das Handelsrecht, zu dem Resultate gekomen sei, dass solche Inhaber als Mandatare das Recht hätten, das Eigenthum zu übertragen, dass man aber freilich in Frankreich diesen ungewissen Zustand als etwas Drückendes empfinde und eine Veränderung durch die Legislation herbeiwünsche, dass ferner, was die übrigen angeführten Nachtheile des Indossirens in blanco betreffe, ein Jeder, der einen Wechsel kaufe oder annehme, die Güte des Giro nach dem ihm bekannten Namen beurtheilen und eventualiter verlangen werde, dass derjenige, von dem er den Wechsel erhalten, ihn auch indossire, und dass es endlich an einer entsprechenden Strafe fehlen dürfte, die geeignet erscheine, einem etwaigen Verbote des Blanco-Giro Wirkung zu verschaffen. In Erwägung dieser Gründe entschied die Versammlung sich einstimmig für die Zulassung des Blanco-Indossaments "

[1] Vidi u ostalom potanje razložene razloge, koji govore za bielu naledju: Dr. Georg *Cohn* „Beiträge" točka IX str. 104—114. Zatim motive k pruskoj osnovi mjenbenoga zakona str. 37 i 38.

Digitized by Google

§. 11.

Svaki posjednik mjenice ima pravo popunite biele naledje, koje se na mjenici nahode, ili naledjiti mjenicu dalje, i nepopunivši jih.

Pravne posljedice biele naledje osnivaju se na istoj podlozi, na kojoj su osnovane i posljedice naledje podpune,[1] a napose valjaju za legitimaciju kod naledje biele jednaka načela, koja vriede i za legitimaciju kod naledje podpune. Svaki pošteni posjednik mjenice, koji je na temelju biele naledje došao u posjed njezin, smatra se njezinim vlastnikom i *indosatarom* onoga, koji je na mjenicu stavio bielu naledju; pak zato i pripadaju ovakovomu posjedniku sva ona prava, koja kod podpune naledje dobiva indosatar. Onaj medjutim, koji je *mala fide* (dolo) stekao mjenicu, koja je indosirana naledjom bielom, ne može imati prava poštenoga posjednika. Zakon ipak predmnieva, da je svaki posjednik mjenice indosirane naledjom bielom ujedno i pravovaljani vlastnik njezin; nu ova predmnjeva samo je *praesumtio juris*, te vriedi dok se protivno ne dokaže.[2]

Pravo mjenbeno na temelju mjenice, kod koje je posljednja naledja biela osniva se za posjednika njezina na predaji njezinoj: usljed toga temelji se legitimacija njegova samo na posjedu mjenice tako, da se gubi i mjenbeno pravo ako se izgubi mjenica.

Usljed toga postaje svaka mjenica po naledji bieloj *faktično* vriednostnim papirom na donosnika;[3] ona to svoje svojstvo dotle pridržaje, dokle ju posjednik ili ne prenese dalje naledjom punom, ili dok ne izpuni naledje biele, kojom je dobio mjenicu.

Zakon mjenbeni razpravlja o jednoj i drugoj okolnosti u gornjem paragrafu.

Posjednik mjenice ovlašten je po ovoj ustanovi izpuniti bielu naledju, koja se nalazi na mjenici i to bez obzira, hoće li on mjenicu pridržati ili ju opet dalje prenieti. Posjednik mjenice vlastan je to učiniti ne samo s onom bielom naledjom, na temelju koje je mjenicu dobio, već on može izpuniti i prijašnje biele naledje, ako se takove na mjenici nalaze, i to ili sve ili samo pojedine. Nu ova

[1] Vidi gore razložbu kod § 9. m. z.

[2] Vidi obsežnije kod § 36 mjenb zak.

[3] Vidi protivni nazor kod *Kuntze-a* u Endemannovom Handbuchu str. 104.

Digitized by Google

ovlast posjednika mjenice samo je obćenito u zakonu spomenuta, a nije rečeno kako će on bielu naledju moći izpuniti.[1]

Pogledom na pojam biele naledje, kako ga gore razvismo, ne može biti dvojbe, da se ta ovlast proteže na to, da posjednik mjenice bez ikakove posebne dozvole na bieloj naledji izpuniti može sve one momente, koji po zakonu i po naravi stvari leže *u bivstvu same naledje;* ali nije vlastan umetnuti takove dometke, koji budi po sebi budi usljed ustanova samoga zakona promenjuju pravni položaj indosantov, ili mu bez njegove privole namiću veće i težje obveze. Usljed toga moći će posjednik mjenice izpuniti naledju bielu imenom indosanta, datumom naledje i izjavom prenosa, ako ove posljednje dvie okolnosti već i onako nisu napisane, ne će pako moći bez naročite privole indosanta umetnuti klauzulu: „vriednost primio", „bez obveze", „bez protesta" ili drugi koji dometak, kojim se mienja obseg obveze indosantove. Isto tako nije vlastan posjednik mjenice izpuniti prazna mjesta ostavljena na prednjoj strani za podpise mjenbenih obvezanika; ali će moći bielu naledju izpuniti naledjom punovlastnom, jer tim po indosanta ne nastaje nikakove mjenbene obveze.

Nadopunjak biele naledje oznakom mjesta i vremena nije u pravilu od praktične važnosti, jer za valjanost naledje tih oznaka i onako ne treba, pak zato je u pravilu svejedno, da li te okolnosti istini odgovaraju ili ne. Nu ako je u pojedinom slučaju datiranje od važnosti, te ako su s njim spojene materijalne posljedice tako, da od toga ovisi hoće li se u stanovito vrieme ili na stanovitom mjestu preduzeti kakovi mjenbeno-pravni čini, tada će takovo datiranje od strane posjednika mjenice biti mjerodavno samo onda, ako je učinjeno ovlaštenjem indosantovim; jer kao što je već gore iztaknuto, indosatar ne može mienjati jednostrano obseg obveze indosantove. Bez ovakovog ovlaštenja ne će datiranje mjenice sa strane posjednika njezina imati pravne krieposti bude li dokazano, da je on ne istinito.

Moglo bi se staviti pitanje: čije se ime može u bielu naledju umetnuti kao ime indosatarovo? Uzev u obzir § 36. mjenb. zak., po kojem se, kod predočbe mjenice na izplatu, prezentant legitimirati mora kao vlastnik mjenice neprekinutim redom naledja, koji se red spušta od ozgo dolje sve do prezentanta, moramo na gornje

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom; napose sjednicu od 27. listopada 1847 str. 24 i 25.

Digitized by Google

pitanje odgovoriti, da se indosant sljedeće naledje uvrstiti mora u prijašnj bielu naleduju kao indosatar; ako li je pako posljednja naledja naledjom bielom, *te kani li posjednik mjenice i tu naledju izpuniti,* tada može kao indosatara biele naledje napisati samo sebe, ako mjenice ne kani dalje prenieti; ako li pako to učiniti kani, tada samo ime onoga, na koga mjenicu prenosi.

Pogledom na gore iztaknutu narav naledje biele, a imenito pogledom na spomenutu ovlast posjednika mjenice, da ju može izpuniti ili mjenicu dalje predati i ne izpuniv naledje biele sljedi, da će posjednik mjenice, kod koje je posljednja naledja naledjom bielom, tu mjenicu moći dalje prenieti na različiti način; on će moći: a) bielu naledju izpuniti te sebe kod te naledje upisati kao indosatara, i zatim mjenicu naledjom dalje prenieti bilo to naledjom bielom ili naledjom podpunom; b) bielu naledju ostaviti ne izpunjenu te mjenicu dalje prenieti naledjom bilo bielom bilo podpunom; e) bez ikakove naledje mjenicu prenieti jednostavnom predajom; i napokon d) mjenicu predati trećemu tako, da će naledju bielu izpuniti označiv tu treću osobu kao indosatara.

U posljednja dva slučaja ne će medjutim onaj, koji mjenicu dalje predaje, a svoga imena na mjenici ne podpiše, stupiti u mjenbenu obvezu, jer je temeljno načelo mjenbenoga prava, da mjenbena obveza samo podpisom nastaje; takav prenositelj mjenice niti se na mjenici ne ukazuje kao prednik indosatarov. Da li u pojedinom slučaju po njega nastaje gradjansko-pravna obveza, a napose ima li se takav prenos smatrati gradjansko-pravnim ustupom mjenbene tražbine, valja prosuditi od slučaja do slučaja prema okolnostim, koje su služile za podlogu ovakovomu prenosu mjenice. Ovakav prenos mjenice sasvim nadomješta podpunu naledju napisanu na mjenici s dodatkom „bez obveze“, on je u prometu miliji od ovoga posljednjega, te nije ni malo na uštrb mjenbenomu kreditu. Bude li biela naledja jedanput izpunjena, tada se mjenica može opet dalje prenieti samo novom naledjom, te nije dopušteno, prema onomu što već gore spomenusmo, izpunjenu naledju izbrisati, i opet ju pretvoriti u naledju bielu.

Budući da je pravna kriepost naledje biele podpuno ravna krieposti naledje podpune, to se ona ne će smieti prosudjivati kao naledja punovlastna, pak zato će indosant biele naledje iz svoga podpisa jamčiti kao svaki drugi indosant (osim ako je primetnuo svojoj naledji dometak „bez obveze“); dočim se s druge strane posjedniku takove mjenice ne će moći staviti prigovori, koji se tiču osobe indosantove.

Digitized by Google

O prepornom pitanju: može li se mjenica „na vlastitu naredbu“ indosirati in bianco bio je govor kod § 5.[1]

§. 12.

Naledjnik jamči po pravu mjenbenom svakomu sljedećemu posjedniku mjenice za prihvat i izplatu njenu.

Nu pridodao li je naledjnik naledji svojoj opazku „bez jamstva“, „bez obveze“ ili drugi koj pridržaj istoga znamenovanja, tada je prost od obveze iz svoje naledje.

Spomenusmo na drugom mjestu,[2] da je sa svakom naledjom spojena i tako zvana pasivna strana, t. j. dužnost indosanta, usljed koje on jamčiti mora, da je posebna vriednost u istinu sadržajem mjenice, te da će se ta vriednost u istinu izplatiti u vremenu u mjenici označenom. O toj pasivnoj strani govori gornji paragraf mj. zakona.

Po ustanovi ovoga paragrafa jamči svaki indosant ne samo svomu indosataru nego i svakomu sljedećemu posjedniku mjenice *po pravu mjenbenom:*

1. da će trasat, bude li mu mjenica na prihvat predočena, nju bez ograničenja prihvatiti;

2. da će trasat bude li mjenicu prihvatio do vremena dospjelosti biti sposoban za izplatu; i napokon

3. da će trasat mjenicu u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti.

Ovo jamstvo indosantovo, osnovano (kako ćemo niže razložiti) pod prietnjom posljedica navedenih u §§ 25, 29 i 41 mj. zakona, posve je ravno jamstvu izdatnikovu, pak zato i jest obveza indosanta, isto onako kao što i obveza izdatnika mjenice tezice, *accesorna,* t. j. ona ovisi o tom, hoće li glavni obvezanik mjenicu izplatiti.[3] Ovo jamstvo indosantovo razlikuje se od jamstva, što ga ima cedent napram cesionaru za istinitost i utjerivost ustupljene tražbine tim, što je obveza indosantova *posve samostalna i neovisna* od okolnostih, koje su bile neposrednim povodom prenosu mjenice, te se usljed naravi i mjenice i naledje ne proteže samo napram neposrednom sljedniku indosantovu t. j. indosataru, već i napram svakomu trećemu posjedniku mjenice.

---

[1] Vidi gore str. 146.
[2] Vidi gore str. 172.
[3] Vidi gore str. 157.

*

Digitized by Google

Usljed ove samostalnosti neovisna je mjenbena obveza indosantova od mjenbene sposobnosti izdatnika mjenice ili kojega prijašnjega indosanta, dapače niti okolnost ona, bude li mjenica lažna ili krivotvorena, ne će biti od upliva na tu mjenbenu obvezu indosanta, bude li samo mjenica imala sva zakonom propisana svojstva, i bude li indosant osoba mjenbeno sposobna.

Da medjutim ova obveza indosanta u istinu i nastane, nije dovoljno, da ovaj samo napiše naledju na mjenicu, već je od potrebe, da on mjenicu svomu indosataru *faktično uruči.*[1] Dok ne bude mjenica indosataru uručena, niti će ovaj moći izvršivati mjenbena prava, spojena s posjedom mjenice, niti će indosant biti zapriečen. da naledju svoju izbriše. Nu ova predaja indosirane mjenice mora biti u nakani, da se njom prenosi vlastničtvo, dočim ju s druge strane mora i primatelj primiti u namjeri, da kani postati mjenbenim vjerovnikom. Bude li mjenica u rukuh onoga, koji je na njoj označen kao indosatar, to se predmnieva, da ova nakana u istinu postoji; nu ova je predmnjeva samo *praesumtio juris.*[2] Ne bude li se medjutim ova nakana vidjela iz same mjenice, moći će indosant svoju mjenbenopravnu obvezu odbiti samo napram svomu neposrednomu sljedniku ako dokaže, da nije imao nakane prenieti vlastničtva mjenice, a napram ostalim sljednikom samo onda, bude li mogao dokazati, da su znali, da on te nakane nije imao.

Ove mjenbene obveze može se medjutim svaki indosant riešiti; jer ako mu i nije slobodno kod prenosa mjenice bitni sadržaj mjenbene izprave preinačiti, to mu je ipak dopušteno naledji svojoj primetnuti takove zaporke, kojimi se doduše ne mienja sadržaj same mjenice, ali kojimi se preinačuje onaj pravni odnošaj, što bi ga on kao indosant redovito zauzeo napram svojim sljednikom. O takovoj jednoj zaporci spomen je u drugoj stavci gornjega paragrafa.

Po ovoj ustanovi vlastan je svaki indosant odklonuti od sebe gore spomenuto mjenbeno jamstvo za prihvat i izplatu mjenice tim, da naledji svojoj primetne dodatak „baz jamstva“, „bez obveze“ ili drugi koji dometak istoga znamenovanja. Zakon je naime ova dva dometka naveo samo primjerice, te će se moći postići isti cilj budu li se rabili i drugi izrazi, samo ako se njimi izrazuje ista misao n. p. „bez zavrate“, „sine obligo“ ili što sličnoga.

---

[1] Vidi „Mjesečnik“ od g. 1883. str. 537.

[2] Vidi *Wächter* „Encyklop.“ str. 489; *Barchardt* str. 78 dodatak 206 i 207.

Digitized by Google

Posljedice ovakovoga dometka zamašne su, pak zato se i ne rabe često ovakove klauzule; imenito proviruje iz ovakovoga dometka dvojba, da li će se mjenica u vrieme dospjelosti izplatiti. Usljed toga su ovakovi dometci na uštrb kreditu dotične mjenice, te zapriečuju njezinu cirkulaciju. Da ovakav dometak medjutim bude od mjenbeno-pravne krieposti od nužde je, da bude *jasno* i *razgovetno* napisan na samoj mjenici, jer se na izjave izjavljene izvan mjenbene izprave u mjenbenom pravu obzir ne uzimlje. U ostalom ne mienja u stvari, bude li ovaj dometak napisan prije ili iza podpisa indosantovoga. Ovakovim se dometkom u ostalom zapriečuje mjenbena obveza samo pogledom na *onoga indosanta,* koji je naledji svojoj takovu klauzulu primetnuo; sljednici ovakovoga indosanta ostaju iz svojih naledja mjenbeno-pravno obvezani u smislu propisa prve stavke gornjega paragrafa, ako možebiti i oni svojoj naledji ne budu primetnuli gornjega dometka; dapače i onaj indosant, koji je jedanput indosirao mjenicu s dodatkom „bez obveze", pak ju poslje opet stekao te po drugi put naledjio ali bez gornjega dometka, biti će mjenbeno-pravno obvezan sljednikom ove druge naledje.

Glavna posljedica ovakovoga dometka „bez obveze" jest, da je onaj indosant, koji je indosirao mjenicu s tim dometkom odrješen svake mjenbeno-pravne obveze, te da se proti njemu ne može dignuti niti regres sbog neprihvata, dosljedno ni onaj sbog nesigurnosti prihvatnika, niti regres sbog neizplate. Bude li ovakovoj naledji pridodana nuždna adresa, tada počastni platac ne dobiva prava regresa proti tomu indosantu kao honoratu (§ 63 mjenb. zakona), jer plativ on mjenicu dobiva proti honoratu ona prava, koja je proti njemu imao posjednik mjenice, a ovomu proti honoratu ne pripada nikakovo pravo regresa, jer je on kao indosant svaki regres od sebe odklonuo, primetnuv svojoj naledji dometak „bez obveze".[1]

Buduć se u ostalom gornjim dometkom mienja položaj indosantov jedno napram sljednikom njegovim, a njegov pravni odnošaj napram njegovim prednikom uz sav taj dometak ostaje nepromienjen, s toga postoji i za takovoga indosanta obzirom na njegove prednike dužnost notifikacije; s druge opet strane dužni su dosljedno tomu i sljednici njegovi ubavjestiti ga ob udesu mjenice.[2] Moglo bi se medjutim pitati pogledom na posljedice naledje izdane s dometkom „bez obveze": da li se je s tim dometkom indosant već po sebi

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 256.
[2] Vidi W. *Hartmann* str. 257.

Digitized by Google

riešio *u obće svakoga,* dakle i gradjansko-pravnoga a ne samo mjenbeno-pravnoga jamstva? Odgovor na ovo pitanje ovisi s jedne strane o pitanju: da li se prenos mjenice s takovim dometkom ima uza sve to smatrati gradjansko-pravnim ustupom, a s druge strane o tumačenju samoga zakona. Što se tiče prve okolnosti, to će o njoj biti govora kod § 16, a pogledom na drugu, zakon naročito veli, da je takav indosant prost od obveze *iz svoje naledje;* on ga dakle oslobadja samo od mjenbeno-pravnog a nipošto od gradjansko-pravnog jamstva.[1] Svakako će i ovakav indosant u svakom slučaju jamčiti za *istinitost* mjenbene obveze izdatnikove i svojih prednika, na koliko se već iz same mjenice ne bi vidjelo, da dotične izjave nisu valjane, ili na koliko sam primatelj mjenice ne bude znao za njihovu nevaljanost. Dakle jamči indosant svakako za istinitost podpisa i za mjenbenu sposobnost onih, kojih su imena na mjenici bila podpisana u vrieme, kad je ona prenešena uz klauzulu „bez obveze."[2]

I biela naledja može se na mjenicu staviti s dometkom „bez obveze", jer se ona od podpune naledje samo tim razlikuje, da u njoj nije izraženo ime indosatara. Punovlastnoj naledji naproti ne može se primetnuti ovakav dometak, jer ne ima smisla, buduć da punovlastni indosant i onako ne ima napram punovlastnom indosataru mjenbeno-pravnoga regresa. Pitanje: može li izdatnik mjenice po vlastitoj naredbi nju indosirati s dometkom „bez obveze" razpravismo kod § 5 mjenb. zak. na str. 146.

Onaj tko je prodajom ili drugim kojim pravnim poslom dobio pravo zahtjevati, da mjenica na njega prenešena bude, ima pravo tražiti, ne bude li što drugoga ugovoreno, da se mjenica na njega indosira naledjom *redovitom,* dakle bez gornjega dometka.

---

[1] Vidi *Volkmar i Löwy* str. 76; B. *Hartmann* str. 77; *Hoffmann* str. 251; *W. Hartmann* na str. 257 drži naproti na temelju jedne rješitbe vrhovnoga tribunala u Berlinu od 30. studenoga 1865, da klauzula „bez obveze" upliva i na gradjansko-pravnu obvezu nastalu s takovim prenosom mjenice.

[2] Vidi *Wächter* „Wechsellehre" str. 260; *Hoffmann* str. 249 i 250.

Digitized by Google

§ 13.

Kad je u naledji riečmi: „ne po naredbi“ ili kojim drugim isto znamenujućim izrazom zabranjen daljnji prenos mjenice, tada proti naledjniku zabranom takovom se služećemu neimaju zavrate oni, na koje iz rukuh naledjovnika prelazi mjenica.[1]

Ovlast zabraniti mjenbeno-pravni prenos mjenice putem naledje daje zakon ne samo izdatniku[1] nego i svakomu posjedniku mjenice, dozvoliv mu gornjom ustanovom, da naledji svojoj primetnuti može naročiti dodatak, da se mjenica dalje ne ima indosirati. Ovakova se zabrana, kao što već razložismo na drugom mjestu, nazivlje recta-zaporkom, a naledja sama usljed toga recta-naledjom, dotični pako indosant jest prema tomu recta-indosant, a onaj, na koga se mjenica indosira s takovom zaporkom recta-indosatar. Da se pako naledja u istinu bude mogla smatrati recta-naledjom, mora zabrana prenosa biti naročito spomenuta u kontekstu same naledje, te se u tu svrhu isto tako kao što i kod recta mjenice rabi obično dometak „ne po naredbi“, ali je slobodno mjesto tih riečih, rabiti i drugi koji izraz, koji ima isti smisao kao n. pr. „bez naledje“, „bez prenosa“ itd. U obće vriedi u pogledu oblika recta-naledje ono isto, što spomenusmo i glede recta-mjenice.

Bude li uz ovu zabranu mjenica po recta-indosataru ipak dalje indosirana, tad *proti recta-indosantu* „ne imaju zavrate oni, na koje iz rukuh naledjovnika prelazi mjenica,“ t. j. drugimi riečmi, recta-zaporka ne upliva na mjenbenu obvezu ni prednika ni sljednika recta-indosanta; recta-naledja ne dokida obzirom na posjednika mjenice niti mjenbene obveze izdatnika niti prihvatnika mjenice; *ona ne prieči, da se mjenica i nadalje pravovaljano indosirati ne bi mogla;* jedino ne imaju oni indosatari, kojim poslje recta-indosatara u ruke došla bude mjenica, mjenbeno-pravnoga regresa proti onomu indosantu, koji je stavio recta zaporku. Druge su dakle posljedice, ako izdatnik zabrani prenos mjenice,[2] a druge ako tu zabranu po-

---

[1] Vidi gore str. 168.

[2] Od novijih zakona pripisuju *jednake* posljedice indosiranju mjenice, u kojoj je zabranio prenos budi izdatnik budi indosant, zakon talijanski (čl. 257) i zakon englezki (odsjek 8 i 35). Po zakonu talijanskom jest posljedica takove zabrane u oba slučaja naravi *relativne,* a po englezkom pravu naravi *absolutne.* Sa zakonom talijanskim bila je glede toga suglasna i prvobitna ruska osnova (§ 19). Vidi opazku 2 na strani 168.

Digitized by Google

stavi indosant; u prvom bo slučaju jesu posljedice naravi *absolutne*, a u posljednjem naravi *relativne*.[1]

Moglo bi se pitati: imadu li sljedeće naledje *napram recta-indosantu* kriepost cesije?

Volkmar i Löwy odgovaraju niečno na ovo pitanje,[2] a drugi napose Blaschke[3] mniju, da sljedeće naledje imadu *redovito* kriepost cesije.

Pozivom na razloge navedene u tom pogledu kod recta-mjenice[4] moramo i za recta-naledju uztvrdit, da se ima od slučaja do slučaja uz pripomoć propisa gradjanskoga prava odlučiti, da li prenos mjenice, na kojoj se nalazi recta-naledja, napram recta-indosantu vriedi kao gradjansko-pravna cesija. Nu i u ovom slučaju smatrati će se ta cesija kao mjenbeno-pravni ustup.[5] Isto tako ne ima s istih razloga zaprieke, da poslje recta-naledje stavljena bude na mjenicu naledja punovlastna, te je punovlastni indosatar legitimiran i na tužbu napram recta-indosantu.[6]

Bude li recta-zaporku stavio izdatnik mjenice po vlastitoj odredbi kod naledje a ne u mjenici, tad se, kako je naravno, ova okolnost ima prosudjivati po § 13, a ne po § 8 m. z.

Naledja s recta-zaporkom razlikuje se prema tomu od naledje s dometkom „bez obveze", jer je kod ove posljednje indosant slobodan od obveze *na temelju svoje naledje,* dakle ne jamči mjenbeno-pravno niti svomu indosataru niti njegovim sljednikom, dočim je kod recta-naledje indosant mjenbeno-pravno obvezan svomu neposrednomu indosataru.

§ 14.

Kad se mjenica naledji iza kako mine rok ustanovljen za dignuće prosvjeda radi neizplate, tad naledjovnik dobije prava naledjnika.

Naledjnik sam nije u slučaju ovom mjenbeno obvezan.

Premda je promet s mjenicami glavni cilj, koji se spaja s mjenbenim institutom, to ipak leži već u naravi same mjenice, da je

[1] Vidi tumačenje gore na str. 170.

[2] Vidi *Volkmar* str. 79.

[3] Vidi *Blaschke* str. 125 u opazci 7.

[4] Vidi gore str. 170. i 171.

[5] Vidi razložbu kod § 16 m. z.

[6] Uz ovo stanovište pristaje i *Volkmar* na str. 79. dočim je za recta mjenicu protivnoga nazora.

Digitized by Google

toj cirkulaciji granica postavljena oznakom onoga vremena, kad se po sadržaju mjenice mjenbena svota izplatiti ima. Izmakom ovoga vremena imao bi prestati svaki promet s dotičnom mjenicom, a posjedniku njezinom ne preostaje drugo, ne bude li mjenica izplaćena u vrieme dospjelosti, nego zavratom obratiti se opet na one, od kojih je mjenica putem naledje prispiela u njegove ruke. Ali uz svu ovu naravsku granicu, odredjenu za cirkulaciju mjenice, sbiva se ipak, da se mjenica u promet stavlja još i onda, nakon što je već izminulo vrieme, kad bi ju valjalo platiti po njezinom sadržaju. Ovaj pojav nastaje usljed potrebe prometa, te bi bilo uzalud htieti ga zapriečiti pozitivnimi propisi. Čim se pako to učiniti ne da, valjalo je pomisliti na različita pravna pitanja, koja nastaju čim se dopusti prenos mjenice još i onda, kad je već minulo vrieme dospjelosti označeno na mjenici. Ova se pitanja moradoše poroditi jedno s toga, jer su i s posjedom takove mjenice spojena neka prava, a drugo za to, jer i to vrieme poslje dospjelosti može biti različito. Mjenica se naime može staviti u promet još za vremena dozvoljenoga poslje dana dospjelosti za protest (§ 41 mjenb. zak. stav. 2), ali prije nego li taj protest bude sastavljen; ona se može prenieti poslje dana dospjelosti pošto je već sastavljen protest sbog neizplate; i napokon može mjenica biti prenešena poslje roka odredjenog za protest sbog neizplate ali tako, da ne bude taj protest sastavljen.

Bude li mjenica stavljena u promet doduše poslje roka odredjenoga za izplatu mjenbene svote, ali ipak prije nego li mine vrieme, u kojem se po § 41 m. z. dignuti može protest sbog neizplate i prije nego li taj protest u istinu bude sastavljen — tada s juristićkoga gledišta ne može nastati nikakovih potežkoća. Po odredbi naime zakona može se izplata mjenbene svote pravovaljano zahtjevati i obaviti još i drugi djelatnik poslje dana dospjelosti, te se usljed toga juristično još i ovaj dan smatrati može kao dan dospjelosti. Bude li s toga mjenica prenešena u to doba, tada se smatra kao da je prenešena prije nego li je dospjela, te ju može novi njezin posjednik još za vremena predočiti na izplatu i eventualno protestirati. Bude li medjutim mjenica tako kasno prenešena, da ju posjednik ne bude mogao još za vremena predočiti na izplatu i protestirati, tada se takav prenos ima smatrati kao da je učinjen poslje dospjelosti; jer se nitko u svoju obranu ne može pozvati na propust kakav, komu je sam kriv.[1] Isto tako ima se smatrati, da

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 233.

Digitized by Google

je mjenica poslje dospjelosti prenešena onda, bude li ona u vrieme odredjeno za protest, sbog neizplate protestirana i zatim indosirana.

Usljed toga smatramo prenosom, ili jer se tu radi samo o prenosu putem naledje, *naledjom poslje dospjelosti* ne samo onu naledju, koja je stavljena na mjenicu po izmaku dana odredjenih u smislu § 41 m. z. za sastavak protesta sbog neizplate, već i onu, koja je napisana poslje dana dospjelosti ali prije izmaka drugoga djelatnika odredjenoga za protest, ako je taj protest u istinu sastavljen. Usljed toga mi se čini, da je preuzka stilizacija § 14., u kojem se govori samo u obće o naledji mjenice „iza kako mine rok, ustanovljen za dignuće protesta radi neizplate". Ne može biti medjutim dvojbe, da se tu razumevaju i naledje takove mjenice, koja je indosirana prije izmaka roka ustanovljenog za dignuće protesta, ako je taj protest u istinu dignut.[1]

Čim se pako sbiva, da se mjenica indosirati može poslje dospjelosti, naravna je stvar, da razmotriti valja narav i pravnu kriepost takove naledje; imenito se tim povodom može pitati: 1) jesu li mjenbeni obvezanici t. j. izdatnik i prihvatnik te indosanti, na koje je mjenica prešla prije dospjelosti, samostalno i mjenbeno-pravno obvezani onim posjednikom mjenice, na koje ona bude prenešena poslje dospjelosti putem naledje; 2) jesu li oni indosanti, koji su mjenicu indosirali poslje dospjelosti, na temelju svoje naledje mjenbeno-pravno obvezani; i napokon 3) da li je za posjednika, koji je budi naledjom budi inim prenosom stekao mjenicu, dovoljna legitimacija po pravu mjenbenom, ili je ona vezana na zahtjeve prava gradjanskoga.[2] Odgovor na sva ova pitanja visi o tom, da li se naledja poslje dospjelosti smatrati ima kao naledja mjenbeno-pravna, kao ustup ili kao punovlast.

U tom pogledu razlikuju se ne samo nazori učitelja mjenbenoga prava nego i propisi zakonodavstva.

Što se napose tiče propisa pozitivnoga prava možemo dotične zakone razdieliti u pet razreda.[3]

1. Mjenbeni zakon francezki, zatim najnoviji mjenbeni zakon

---

[1] Bilo bi jasnije, da je zakon naš poput prvobitne ruske osnove odnosnu ustanovu ovako stilizirao: „kad se mjenica naledji poslje protesta sastavljenog sbog neizplate, ili ne bude li protest dignut iza kako . . . itd."

[2] Vidi *Hoffmann* str. 255

[3] Vidi *Dr. Georg Cohn* „Beiträge" str. 116.; *isti:* „d. E. e. W. O. f. d. russ. R." str. 38; *Wächter* „Encyklop." str. 531. i sl.

Digitized by Google

skandinavski i onaj u Finskoj *prelaze mukom* pitanje o naledji mjenice poslje dospjelosti.[1]

2. Naledja poslje dospjelosti *nije* u obće *dopuštena* u Holandiji (čl. 139.), Argentinskoj republici (čl. 813.), Uruguayu (čl. 831.) i donekle u Rusiji (čl. 625.).

3. Neki zakonici pripisuju naledji poslje dospjelosti kriepost formalne legitimacije, te usljed toga dozvoljuju indosataru, na koga je mjenica prenešena poslje dospjelosti, da *u vlastito* ime, dakle ne u tudje poput prokuriste, traži izplatu mjenbene tražbine, ali kod toga ne davaju naledji one samostalnosti, po kojoj bi izključeni bili oni prigovori, koji se mogu staviti osobi prednika, jer su prava indosatarova u ovom slučaju samo izvedena.

Najčišće provedeno je ovo načelo u našem i englezkom (odsjek 36. točka 2.) mjenbenom pravu te u revidiranoj ruskoj osnovi (čl. 29.). Po španjolskom (čl. 474.) i portugizkom (čl. 360.) pravu, zatim po onih zakonih srednje i južne Amerike, koji su se poveli za ovim pravom, imade naledja poslje dospjelosti kriepost *ustupa* (cessio), nu dozvoljeno je indosantu i indosataru, da zamjenita svoja prava urede posebnom pogodbom na koliko se to učiniti može bez štete trećih osoba. Uz ovaj princip prislanja se donekle i zakon belgijski, po kojem indosatar poslje dospjelosti ne dobiva prava *svoga* indosanta, već prava onoga, koji je mjenicu imao na dan dospjelosti; dočim zakon talijanski (čl. 260.) naprosto odredjuje, da naledja poslje dospjelosti ima kriepost cesije.

4. Po nekih propisih ravna je naledja poslje dospjelosti podpuno naledji prije dospjelosti, imenito po pruskom Landrechtu, po starijih austrijskih zakonih, a rabi se ovo načelo i ondje, gdje pozitivno pravo o tom posebnoga propisa ne ima, kao što u Francezkoj I prvobitna osnova ruskoga mj. zakona pristaje u glavnom uz ovo načelo (§§ 18. i 23.), jer indosataru poslje dospjelosti daje samostalna mjenbena prava iz mjenice. Onaj medjutim indosant, koji je indosirao mjenicu poslje dospjelosti nije mjenbeno obvezan te je ravan onomu indosantu, koji je svojoj naledji primetnuo dometak „bez obveze“ onda, ako je već sastavljen protest sbog neizplate.

5. Po stanovištu njemačkoga i švicarskoga prava, za kojim se je poveo i srbski trgovački zakon, dobiva indosatar naledjom dospjele ali sbog neizplate još *ne protestirane* mjenice prava proti prihvatniku, a pravo zavrate proti indosantom, koji su indosirali mjenicu

[1] To isto čini i ugar. zak. čl. XV. 1840.

Digitized by Google

poslje dospjelosti. Bude li pako protest sastavljen, tada imade indosatar samo prava svoga indosanta proti prihvatniku, izdatniku i onim indosantom, koji su mjenicu indosirali prije dospjelosti [1]

Ovo je načelo usvojeno u bitnosti i na otoku Malti (čl. 126. i 127.).

Kako se vidi ovo je stanovište kombinacija načela izraženoga pod točkom 3 i 4. Usljed toga bilo je potrebito lučiti tako zvane prejudicirane mjenice, t. j. takove kod kojih je izgubljeno pravo zavrate, jer nisu preduzeti oni čini, koji su odredjeni zakonom za uzdržanje mjenbenog prava, od onih, kod kojih je u odredjeno vrieme sastavljen protest sbog neizplate. Za one prve usvojeno je načelo izrečeno pod točkom 4., t. j. indosatar na koga je mjenica indosirana poslje dospjelosti dobiva samostalna prava, a za ove posljednje načelo navedeno u točki 3., t. j. takav indosatar dobiva samo prava svoga prednika.

Naš mjenbeni zakon, kako pokazuje gornja ustanova, nije držao za shodno mimoići pitanje o naledji mjenice poslje dospjelosti i to punim pravom, jer su usljed različitoga shvaćanje i naravi i pravne krieposti takove naledje, širom otvorena vrata najraznovrstnijim argumentacijam ne samo sa strane teorije već i sa strane prakse. Najjasniji nam u tom pogledu primjer pokazuje Francezka, gdje se je

---

[1] Čl. 16. *njemač.* mjenb. reda glasi doslovce:

„Wenn ein Wechsel indosirt wird nach dem die für die Protesterhebung Mangels-Zahlung bestimmte Frist abgelaufen ist, so erlangt der Indossatar die Rechte aus dem etwa vorhandenen Accepte gegen den Bezogenen und Regressrechte gegen Diejenigen, welche den Wechsel nach Ablauf dieser Frist indosirt haben.

Ist aber der Wechsel vor dem Indossamente bereits Mangels-Zahlung protestirt worden, so hat der Indossatar nur die Rechte seines Indossanten gegen den Acceptanten, den Austeller und Diejenigen, welche den Wechsel bis zur Protesterhebung indossirt haben. Auch ist in einem solchen Falle der Indosant nicht wechselmässig verpflichtet".

Ustanove *srbskoga* trgovačkoga prava odredjuju u tom pogledu: „§ 113. Kad se prenese menica počem je vreme za podizanje protesta sbog neizplate proteklo, onda onaj na koga je preneta dobija prava iz prijema ako je menica primljena, prema prijemniku, i prava naknade prema onima, koji su menicu po iztečenju ovoga roka preneli.

§. 114 No ako je menica već pre prenašanja sbog neizplate protestirana bila, onda onaj na koga je preneta dobija samo prava svoga prenositelja prema primcu, izdatelju i prema onima, koji su menicu do iziskanog protesta preneli. Prenositelj ovake protestirane menice nije menično obvezan".

Digitized by Google

i u znanosti i u judikaturi različito shvaćala narav i pravna kriepost naledje poslje dospjelosti.[1]

Isto tako nije mogao zakonodavac pristati uz to, da se naledja poslje dospjelosti naprosto zabrani, jer niti stoji, da je mjenica s danom dospjelosti posve izgubila svoju narav kao mjenica, niti su potežkoće spojene s praktičnim oživotvorenjem ovakove naledje, tolike, da se ne bi dale svladati.[2]

I poslje dospjelosti odieljena je vriednost od tražbine,[3] ona ostaje i poslje toga vremena spojena sa posebnom izpravom t. j. s mjenicom, te je u njoj izražena kao neki abstraktni dug bez obzira na causam debendi; ona je dakle još uvjek imovinski objekt, te može kao takav biti samostalnim predmetom prometa. Razlika je samo ta, što je kod takove mjenice već nadošlo vrieme, da se prema njezinom sadržaju zahtjevati može efektuiranje te vriednosti t. j. izplata mjenbene svote. Usljed toga može se na temelju takove mjenice već tražiti izpunjenje mjenb. obveze od prihvatnika eventualno zavrata od prednika.

Što se tiče praktičnih potežkoća spojenih s oživotvorenjem te naledje, to one istina postoje, ali samo za onoga, koji je i onako za nje već znao kad je privolio na naledju poslje dospjelosti, te u

---

[1] Vidi Ch. *Lyon-Caen et L. Renault* ibid. str. 594 i 595; zatim Dr. *Georg Cohn* „Beiträge" str. 118, i napokon motive k obrazloženju pruske osnove mjenb. zakona str. XLIII. *Siebenhaar* u svojoj razpravi „Prüfung der Wechselrechtstheorien" na str. 154 drži, da nije trebalo u mjenb zakonu ustanove čl. 16. mj. zak. osim možebiti odredbe o naledji poslje dospjelosti za mjenice *protestirane.*

[2] U konferenciji u Lipskom spominjali su se unutarnji i vanjski razlozi, usljed kojih bi trebalo zabraniti naledje poslje dospjelosti. Po nazoru dotičnoga izvjestitelja spada k razlogom *unutarnjim;* „dass der Wechsel mit Eintritt des Verfalltags seine Bedeutung als Wechsel bis auf die etwaige Regressnahme gegen diejenigen, durch deren Hände er bis dahin gegangen sei, verliere und, wenn bei nicht erfolgter Einlösung, nach Verfall eine weitere Begebung Statt finde, der Gegenstand eines neuen Geschäfts werde, bei welchem, ausser der ersten Reihe von Indossanten auf die der Wechsel vor Verfall übergangen, eine zweite Reihe von Indossanten und Indossataren, die erst nach dem Verfalltage eingetreten seien, sich bilde. Die hiemit entstehenden Schwierigkeiten, dem nach Verfall bewirkten Indossamente praktische Geltung zu verschaffen, sowie insbesondere der Umstand, dass nicht alle hiebei in Frage kommenden Umstände durch den Wechsel selbst dargethan werden können, müssten als äussere Gründe angesehen werden, wegen deren man das Indossament nach Verfall anzuerkennen Anstand genommen habe." — Vidi „Protokolle" str. 26.

[3] Vidi gore str. 42.

Digitized by Google

to vrieme mjenicu stekao; usljed tih potežkoća nije opravdano posve zabraniti naledju poslje dospjelosti, već je uputno samo promieniti njezinu kriepost.

Pokraj svega toga često puta je neobhodna nužda mjenicu poslje dospjelosti staviti u promet, ako je n. p. umah poslje dana dospjelosti posjednik zapriečen bez svoje krivnje zahtjevati izplatu, pak jer mu treba novca dobije ga od prijatelja, na koga prenese tu dospjelu mjenicu. Slični slučajevi mogu se dogoditi ako mjenica kasno prispije, jer je zakasnila željeznica ili pošta. Zakonodavac pošao bi odviše daleko, kad bi htio zabraniti, da se barem na drugoga prenese onaj zahtjev, koji na temelju takove mjenice pripada proti prihvatniku. Istina je, da bi se u tu svrhu mogla rabiti punomoć ili cesija, ali ne ima nikakova razloga zašto se to ne bi moglo učiniti u obliku naledje, samo se dakako radi o tom, da se ustanovi, kakovu kriepost ima takova naledja.[1] Pogledom na ove razloge držao je naš zakon za nuždno, da se naledja poslje dospjelosti dozvoli, te je s tom naledjom spojio posebne posljedice.

Zakon naš riešavajuć to pitanje, držao je ponajprije za potrebito, da mu je jednako postupati sa svakom naledjom, koja bude na mjenicu stavljena poslje dospjelosti, te da mu nije od potrebe razlikovati medju protestiranimi i prejudicirami mjenicami kao što to čini zakon njemački.

Ova razlika doista i nije opravdana, jer protest niti jest niti može biti kakovim znakom, da je kriepost mjenice prestala; protest je, kako ćemo niže razložiti, samo dokazalo, da je mjenica uzalud predočena na izplatu; on ne stoji u nikakovom savezu s prenosom mjenice; već prvobitno bio je protest od naledje razlučen, jer je mnogo stariji od nje; funkcija jednoga posve je različita od funkcije drugoga.[2] Usljed toga odredjuje naš zakon jednake posljedice za

---

[1] Vidi *Grünhut:* „Lehre von der Wechselbegebung nach Verfall" str. 2.

[2] Zakon njemački razlikuje u čl. 16. medju mjenicom prejudiciranom i onom, kod koje je protest za vremena podignut, te pripisuje druge posljedice naledji jedne a druge naledji druge vrsti. Vidi razprave konferencije u Lipskom „Protokolle" str. 26, 27 i 28, gdje je za ovu razliku odlučila ona okolnost, što u trgovačkom prometu vrlo riedko biva, da bude indosirana ona mjenica, koja je već protestirana sbog neizplate, dočim da se često dogadja, da su indosirane mjenice, koje su već propale te kod kojih nije sastavljen protest sbog neizplate. — Vidi *Cohn* „Beiträge" str. 127 i 128, — *isti:* „d. E. e. W. o. f. d. russ. R." str. 38.; *Grünhut* str. 53, 54.

Digitized by Google

sve naledje, koje su stavljene na mjenicu poslje kako je minuo rok ustanovljen za „dignuće prosvjeda“ sbog neizplate; te pako posljedice jesu, *da indosatar na temelju takove naledje ne dobiva nedovita prava spojena s indosiranjem mjenice, već samo prava svoga naledjnika.*

Posljedicom ovoga stanovišta jest, da indosatar naledje stavljene na mjenicu poslje dospjelosti ne stiče prava spojena s naledjom *samostalno* već načinom *izvedenim*, t. j. samo u toliko, u koliko su mjenbena prava pripadala indosantu. Iz ovoga načela sljedi, da će se svakomu indosataru moći staviti oni isti prigovori, koji bi se eventualno bili mogli staviti i onomu, koji je prvi poslje dana dospjelosti mjenicu indosirao.

Odredba našega zakona osniva se na tom, što su svi mjenbeni interesenti stanovite mjenice stupili u mjenbeni odnošaj, pogledom na *vrieme dospjelosti* označeno u mjenici. Čim se pako mjenica platiti mora u to doba, tada s jedne strane legitimiran posjednik dobiva pravo zahtjevati izplatu, dočim su s druge strane prihvatnik, izdatnik i drugi indosanti, koji su mjenicu naledjili prije dospjelosti, obvezani, da u to doba vriednost mjenice efektuiraju.

Prihvatnik naime obvezao se je prihvatom, da će mjenicu platiti *u vrieme dospjelosti,* dočim su ostali mjenbeni interesenti *za to doba* tu izplatu garantirali i to *onomu, koji u to vrieme bude posjednikom mjenice.* Zamjenita prava i dužnosti mjenbenih interesenta konačno su dakle uglavljeni prema vremenu dospjelosti mjenice. Bude li u to doba mjenica plaćena ne staje svake podloge njezinomu daljnjemu obstanku; ne bude li pako mjenica plaćena, moći će posjednik mjenbenom tužbom zahtjevati tu izplatu budi od prihvatnika, budi od izdatnika ili od prijašnjih indosanta, dakako u toliko, u koliko prava posjednika mjenica ne budu ograničena ili dokinuta.

Prava odnosno obveze mjenbenih interesenta, kako su postojala u vrieme dospjelosti, imadu i nadalje obstojati, te se daljnim prenosom ne mogu mienjati.[1] Napose pako ne će pogledom na ovo

[1] Vidi motive k pruskoj osnovi zakona mjenbenoga str. XLIII i XLIV; *Hoffmann* str. 255; *Grünhut* str. 38. — S protivnoga stanovišta polazi *Cohn* „Beiträge“ str. 129 i sl; *Thöl* str. 485. Ovaj posljednji drži, da je naledja poslje dospjelosti nova mjenica s novim danom dospjelosti, koji glasi na vid, pak usljed toga da posjednik mjenice ne može imati posebnoga prava ni proti prihvatniku, niti izdatniku niti prijašnjim indosantom.

Digitized by Google

pravilo indosatar poslje dospjelosti steći druga prava do onih, koja je imao prvi indosant poslje dospjelosti proti izdatniku tezice i svim indosantom, koji su mjenicu indosirali prije dospjelosti. Oni su naime jamčili za realiziranje vriednosti samo pod uvjet, da mjenica za vremena bude prezentirana i protestirana. Ne bude li ovaj uvjet izpunjen prestaje njihova obveza, prava zavrate proti njima ne ima, ono je izgubljeno, pak zato se to pravo ne može naledjom ni prenieti.

Bude li ovaj uvjet izpunjen, tada je uzdržano doduše pravo regresa proti izdatniku i prijašnjim indosantom, ali se je ipak uz sve to promjenila narav obveze dosadanjih zavratnih obvezanika tim, što je prestala njihova dužnost jamčiti, da će se vriednost mjenice u vrieme dospjelosti u istinu realizirati. Oni ne mogu više biti obvezani na to jamstvo, već na *bezuvjetnu* izplatu; a posjednik mjenice ima pravo od njih tražiti naknadu radi toga, što mjenbena svota u vrieme nije plaćena. Ova pako naknada ne sastoji se samo u izplati one novčane svote, na koju mjenica glasi, već u naknadi kamata, provizije i troškova protesta, nastalih radi toga, što mjenica u vrieme plaćena nije. Ova pako svota, jer nije više ona svota, koja je na mjenici označena, te jer se ni ne može više platiti u vrieme označeno na mjenici, ne predstavlja više *one* vriednosti, koja se je odielila od *prvobitne* 'ražbine te postala samostalnim predmetom prometa, pak zato nije više ni kadra doći u promet uz one iste posljedice kao i prije. Ali jer su dignutim protestom uglavljena i prava i obveze onih osoba, koje su do sada sudjelovale kod cirkulacije mjenice, to ne ima istina zaprieke, da se ta prava prenesu na drugoga pak makar i u formi mjenbene naledje, ali nipošto ne uz one posljedice, koje se spajaju s naledjom, niti uz onu samostalnost i neovisnost prenosa, kojom se odlikuje naledja prije dospjelosti, već načinom ograničenim tako, da na indosatara prelaze samo prava njegovoga indosanta napram prihvatniku, izdatniku i onim, koji su mjenicu indosirali poslje izpunjenoga uvjeta t. j. poslje kako je sastavljen protest sbog neizplate.

Stanovište zakona našega u pogledu izdatnika i prijašnjih indosanta ukazuje se dakle po našem sudu opravdanim. Što se tiče prava onoga indosatara, na koga je mjenica indosirana poslje dospjelosti, napram prihvatniku, to je već iz onoga što gore navedosmo opravdano, da ta prava mogu i opet biti samo ona, koja je imao indosant. Prihvatnik obećao je izplatu vriednosti mjenice u vrieme dospjelosti označeno na njoj samoj, dakle i uz okolnosti, koje će u

Digitized by Google

pogledu te izplate u to vrieme postojati. Usljed toga moglo bi se dogoditi, da bi obveza prihvatnikova na izplatu mjenbene svote, napram onomu posjedniku, koji mjenicu ima u vrieme dospjelosti, mogla biti oslabljena, ako i ne posve dokinuta, s bog protutražbina, koje prihvatnik možebiti ima napram dotičnomu posjedniku mjenice.

Ne bi s toga bilo pravedno staviti prihvatnika u gorji položaj tim, da se prenosu mjenice obavljenom poslje dospjelosti dade kriepost mjenbene naledje, dakle karakter samostalnog i od dosadanje cirkulacije neovisnog prenosa. Okolnost ona, što prihvatnik jamči i preko vremena dospjelosti sve dotle, dok napram njemu mjenbeni zahtjev nezastari u stvari ne mienja, jer premda prihvatnikova obveza ne prestaje s danom dospjelosti već s danom zastare, to ipak ova obveza u vrieme zastare ne može biti drugačija nego je bila u vrieme dospjelosti.

O pravu indosatara, na koga je mjenica poslje dospjelosti indosirana, napram trasatu ne može biti govora, budući da trasat kao takav, dok mjenice ne prihvati, i onako ne ima nikakove mjenbeno-pravne obveze, dakle ne može ni indosant imati napram njemu mjenbenoga prava; pak zato se to pravo ne može dati niti rečenomu indosataru, koji naledjom i onako dobiva samo prava svoga indosanta. Nu ovakav indosatar ne ima prava niti mjenice poslje dospjelosti predočiti na prihvat, jer po § 17 m. z. može posjednik to učiniti samo do vremena dospjelosti.[1]

Drugo je pitanje pogledom na naledju poslje dospjelosti: u kojem odnošaju stoji indosant napram indosataru? Zakon naš na ovo pitanje odgovara, da „naledjnik u ovom slučaju nije mjenbeno obvezan"; dakle drugimi riečmi, naledje stavljene na mjenicu poslje roka dospjelosti ne imaju mjenbeno-pravne krieposti ni pogledom na odnošaj indosanta napram indosataru.

Ovo stanovište čini nam se posve opravdanim, jer se indosant u obće niti nije kadar obvezati mjenbeno-pravno, a indosatar nije prema načelu izraženom u prvoj stavci vrstan steći samostalnoga mjenbenoga prava. Naledja dakle poslje dospjelosti ne može imati ni aktivnih ni pasivnih posljedica, o kojih je bilo govora kod § 9 odnoso § 12 m. z. O aktivnih posljedica mjenbeno-pravne naledje ne može u ovom slučaju biti govora, jer po izričnoj ustanovi prve stavke §. 14. indosatar dobiva iz takove naledje samo *prava indosanta*.

[1] Protivnoga je nazora *W. Hartmann* str. 294.

Digitized by Google

Isto tako ne ima tu mjesta ni pasivnim posljedicam mjenbenopravne naledje, kako ih spominje § 12 mjenb. zak., jer je glavni sadržaj dužnosti indosantove jamčiti, da će se vriednost mjenice u vrieme u njoj označeno u istinu platiti; kako će pako indosant *poslje dospjelosti* preuzeti jamstvo, da će se ta vriednost u *vrieme dospjelosti* u istinu izplatiti? Veli se doduše, da u tom slučaju indosant jamči, da će se mjenica izplatiti do stanovitog muče ustanovljenog roka, ili drugimi riečmi da je u mjenici rok dospjelosti promienjen. Nu ponajpri jene ima u mjenici muče opredieljenoga roka, taj rok mora biti stalno opredieljen i to načinom odredjenim u § 3; moglo bi se u najboljem slučaju uzeti, kako što to u istinu i neki učitelji uzimlju,[1] da novi rok dospjelosti nastaje onda, kad se mjenica pokaže, da je dakle sada mjenica pretvorena u mjenicu „na vid". Nu da se stanovita mjenica u istinu takovom smatrati uzmogne, mora ona naročito kao takova biti izražena, što u nazočnom slučaju ne stoji. Rok do kojega mjenica dospjeva iztekao je, i tim je ne stalo jedne od glavnih formalnih potreba za valjanost mjenice; ta potreba ne može se nadoknaditi ni tim, da se uzme, kao da mjenica glasi na vid, jer bi se to jedva moglo učiniti onda, kad bi mjenica *naročito* na vid glasila.[2]

---

[1] Vidi *Thöl* §. 264.; *Wächter*, „Wechsellehre"; *Cohn* „d E. e. W. o. f. d. russ R." str. 41. Od pozitivnih zakona kušali su neki. koji glede naledje poslje dospjelosti stoje na drugom stanovištu od zakona našega, ovo pitanje riešiti. To čine poimence zakon englezki i švicarski. Zakon englezki (odsjek 10. toč. 2.) odredjuje, da se mjenica prihvaćena ili indosirana poslje dospjelosti smatrati ima mjenicom koja se ima platiti „na zahtjev." Ovakova pako mjenica ima se po odsjeku 45. toč. 2. predočiti na izplatu „u primjerenom roku". — Po švicarskom pravu (čl. 734) ima se mjenica indosirana poslje dospjelosti, ako je već prihvaćena, na izplatu predočiti tečajem trijuh godina, računajuć od dana dospjelosti; ako li pako nije prihvaćena ili ako glasi „na vid", tečajem jedne godine, računajuć od datuma prve naledje poslje dospjelosti.

[2] Vidi *Grünhut* str. 41; *Hoffmann* str. 257; obrazloženje pruske osnove mjenb zakona str. XLIII. i XLIV. —Dr. *Georg Cohn*, „Beiträge" str. 131—135, zagovara odlučno stanovište, po kojem bi naledja stavljena na mjenicu poslje dospjelosti morala biti posve ravna naledji prije toga vremena. U kasnijoj medjutim razpravi ob osnovi ruskoga mjenb. zakona drži, da bi bilo najuputnije, kad bi se za uzdržanje regresa proti indosantom poslje dospjelosti odredilo, da mjenicu valja svagda na izplatu predložiti tečajem jedne godine, računajuć od datuma dotične naledje poslje dospjelosti; a ne bude li naledja datirana od vremena prvobitnog roka odredjenog za protest.

Digitized by Google

Razmotriv posljedice naledje stavljene na mjenicu poslje njezine dospjelosti, kako jih ustanovljuje naš zakon, opažamo naročito, da ovakova naledja u *materijalnom* pogledu u ničem ne ima posljedica mjenbene naledje, već da su te posljedice ravne gradjanskopravnoj cesiji. Usljed toga moglo bi se činiti, da bi bilo uputnije i naravnije mjesto o naledji poslje dospjelosti govoriti o gradjanskopravnom ustupu mjenice. Da se to medjutim ipak ne čini ima razlog svoj u *formalnoj* strani i *formalnih* posljedicah naledje. Premda naš zakon s prenosom mjenice poslje dospjelosti nije spojio materijalnih posljedica naledje, on je ipak takovomu prenosu dao formalne posljedice naledje. Usljed toga biti će i indosatar, na kojeg je mjenica indosirana poslje dospjelosti, legitimiran kao pravovaljani posjednik mjenice neprekinutim redom naledja, te ne će trebati drugim načinom, propisanim u gradjanskom pravu, dokazati svoga vlastničtva, a usljed toga ne će ni dužnik mjenbeni morati izpitivati istinitost naledja. U tom pogledu valja i za naledje poslje dospjelosti sve ono, što je u pogledu *formalne* strane naledje i u pogledu legitimacije rečeno kod § 36 m. z.

Premda se dakle s naledjom poslje dospjelosti ne spajaju mjenbeno-pravni posljedci naledje, te akoprem bi u materijalnom pogledu i gradjansko-pravna cesija mogla poslužiti istoj stvari, to se ipak nije zakonodavac poput zakona talijanskog zadovoljio jednostavnom ustanovom, po kojoj bi se naledja naprosto uzporedila s gradjanskopravnom cesijom, već je pošao za korak dalje dopustiv tomu prenosu, *bude li obavljen u formi naledje*, kriepost formalne legitimacije, a tim je po našem sudu naledja poslje dospjelosti ravna mjenbeno-pravnom ustupu, o kojem govori § 16 m. z.[1]

[1] U pogledu posljedica, koje po njemačkom zakonu čl. 16., nastaju kod naledje poslje dospjelosti razlaže *Haimerl* dotičnu odredbu u svojoj „Anleitung zum Studium des Wechselrechtes" na str. 92., 93. i 94. u bitnosti ovako:

1. Posjednik mjenice, pa bila ona indosirana i poslje dospjelosti, može proti *prihvatniku* bez zaprieke vršiti sva prava posjednika mjenice, dakle može napose dignuti i mjenbenu tužbu; prihvatnik bo jamči bezuvjetno pravovaljanom posjedniku na temelju svoga prihvata. U tom slučaju može prihvatnik posjedniku mjenice prigovoriti samo takove prigovore, koji proizliču iz samoga mjenbenoga prava, ili koje on kao takav prigovoriti može upravo samomu tužitelju (čl. 82); ali ne može staviti onih prigovora, koji bi se mogli prigovoriti samo indosantu; to imenito valja o prigovoru kompenzacije.

2. Pogledom na prava indosatara mjenice indosirane poslje dospjelosti proti prednikom valja razlikovati:

*

Digitized by Google

Pogledom na gore iztaknute posljedice naledje poslje dospjelosti biti će u pojedinom slučaju od važnosti znati, da li je stanovita naledja stavljena na mjenicu u istinu prije ili poslje dospjelosti.

Bude li naledja datirana, ne će biti potežkoće to opredieliti: isto tako moći će se ova okolnost dokazati s protestom u onom slučaju, kada taj protest sbog neizplate bude sastavljen. Ne bude li se ova okolnost razabrati mogla niti iz datuma niti iz protesta. tada će se teret dokaza, da u istinu postoji naledja poslje dospjelosti, ravnati po obćih pravilih dokaza.[1]

---

a) je li uz sve to, što je mjenica dospjela, jošte vremena, da se protestira ne bude li u vrieme plaćena (čl. 41). U tom slučaju prenosi indosant naledjom sva prava (čl. 10); indosataru valja se pobrinuti samo za to, da mjenica, ne bude li plaćena, prije izmaka vremena odredjenoga za protest u istinu protestirana bude;

b) je li u vrieme, kad je indosirana mjenica poslje dospjelosti, iztekao rok odredjen za protest, bez da je taj protest sastavljen. U ovom slučaju nosi indosatar, koji preuzimlje mjenicu prejudiciranu, na mjesto indosanta svu štetu, koja nastaje usljed toga, što nije protest dignut. Tim propustom *gube se* pako prava regresa proti onim prednikom, na koje je mjenica bila prenešena do vremena dospjelosti. Naproti pako ima indosatar na temelju naledje poslje dospjelosti *pravo regresa* proti svomu indosantu t. j. proti onomu, koji je na njega prenio prejudiciranu mjenicu poslje roka odredjenog za izplatu i za protest. Ovu mjenicu može ovaj indosatar opet dalje indosirati s istom posljedicom. I tako može na takovoj mjenici nastati *dvostruki red* prednika i garanta; *jedan red*, počimljuć od izdatnika, obuzimlje sve one, koji su mjenicu imali prije dospjelosti, te ju i indosirali; *drugi pako* obuhvaća sve one, koji su mjenicu naledjom dobili, te ju opet dalje prenieli poslje dospjelosti i po izmaku roka opredjeljenog za protest. Članovi prvoga reda, ako nastane gore navedeni slučaj, nisu više obvezani; članovi drugog reda jamče posjedniku mjenice solidarno, ako trasat mjenice ne plati;

c) treći slučaj nastaje onda, bude li mjenica u vrieme dospjelosti za dobe (čl. 41) protestirana sbog neizplate i zatim dalje indosirana. U tom slučaju stupa svaki sljedeći posjednik mjenice na mjesto prvog indosanta poslje dospjelosti, te mu se usljed toga kod zahtjeva dotičnoga prava mogu staviti svi oni prigovori, koji bi se bili mogli staviti i prvomu indosantu, da je sam vršio svoje mjenbeno pravo. Drugimi riečmi: naledje stavljene poslje dospjelosti na mjenicu protestiranu sbog neizplate imadu kriepost gradjansko-pravne cessije.

— Vidi o naledji poslje dospjelosti izmedju ostalog razpravu *Dr. Wolfa:* „Das Indossament nach Verfall (Art. 16 der allg. deutschen Wechselordnung)“, *Siebenhaarov* arkiv svez 13 str. 137 i sl.

[1] Vidi u ostalom *Hoffmann* str. 266; *B. Hartmann* str. 84; *Volkmar* str. 82; *W. Hartmann* str. 292.

Digitized by Google

Naledja poslje dospjelosti može u ostalom biti podpuna ili biela. Isto tako ne ima zaprieke, po onom što rekosmo kod § 11 m. z., da se posjednik mjenice, na kojoj je prije dospjelosti posljednja naledja naledjom bielom, ne bi mogao legitimirati kao pravovaljani vlastnik njezin. Nu jer zakon druge pravne posljedice spaja s naledjam *prije,* a druge opet s naledjam *poslje* dospjelosti, to nastaje važno pitanje: u koje je vrieme obavljen prenos mjenice, ako je posljednja naledja prije dospjelosti bila naledjom bielom, odnosno, da li je posjednik takove mjenice legitimiran kao indosatar prije ili poslje dospjelosti? Kod odgovora na ovo pitanje mjerodavno je načelo, da za prosuditi vrieme prenosa mjenice nije odlučno doba, kad je biela naledja na mjenicu stavljena, već kad je mjenica novomu posjedniku u istinu predana. Ako je usljed toga biela naledja predajom mjenice *prije* dospjelosti postala perfektnom, tada će posjednik mjenice, koji ju je stekao na temelju biele naledje, moći *samostalno* vršiti sva mjenbena prava proti prihvatniku i prednikom obvezanim na regres, a moći će tu mjenicu ako ga je volja opet dalje prenieti, i to na sve one načine, kako se predavaju mjenice, kod kojih je posljednja naledja naledjom bielom. Bude li on tu mjenicu, koju je stekao bielom naledjom, dalje prenio pukom predajom, tada prestaje njegov odnošaj napram mjenici i napram mjenbenim obvezanikom. Bude li on naproti bielu naledju izpunio na svoje ime, ili ju prenio daljnjom naledjom, tada on stupa u mjenbeno-pravni odnošaj po gore navedenih pravilih.

Nu ako ovakav posjednik mjenice, koji ju je stekao naledjom bielom, tu mjenicu prenese *poslje* dospjelosti, bilo naledjom punom bilo bielom, tada je on indosant, koji je mjenicu naledjio poslje dospjelosti, a onaj na koga je tu mjenicu prenio, smatra se indosatarom poslje toga vremena Takav se posjednik ukazuje na mjenici samo kao osoba, od koje potiče daljnja mjenbeno-pravna legitimacija za daljnju cirkulaciju mjenice, te obzirom na koju se ustanovljuju prava sljedećega t. j. prvoga indosatara poslje dospjelosti. Ne prenese li pako on mjenice poslje dospjelosti naledjom već pukom predajom, tada će on u gore naveden položaj doći samo onda, ako u vrieme opredieljeno mjenicu protestira; tim načinom su njegova prava uglavljena protestom, te će onaj, na koga bude takova mjenica prenešena poslje dospjelosti, dobiti prava toga indosanta, koji doduše nije označen na mjenici, ali je označen u protestu.

Ako posjednik mjenice, koji ju je dobio nakon dospjelosti, te koji je legitimiran izpunjenom naledjom, ove izpunjene naledje iz-

Digitized by Google

briše sve do one naledje biele, koja je stavljena na mjenicu prije dospjelosti, pak ako on sada uz pripomoć ove naledje mjenicu dalje prenese bez naledje pukom predajom, to će se on i tada morati smatrati indosatarom poslje dospjelosti, jer on svoga prava uz sve to ne izvodi iz prava onoga indosanta, koji je stavio naledju bielu, već iz prava onoga, koji je prvi nakon dospjelosti mjenicu indosirao.[1]

Ako koji od prednika, koji je mjenicu indosirao prije vremena dospjelosti, dodje u posjed mjenice usljed regresa sbog neizplate, tada ova okolnost ne ima onih posljedica kao što naledja poslje dospjelosti; takav predník, bude li se služio zavratom proti daljnjim svojim prednikom, ima samostalno pravo regresa, te mu se mogu staviti samo oni prigovori, koji tuženiku pripadaju proti njegovoj osobi.[2]

Pogledom na posljedice, koje ima naledja poslje dospjelosti sljedi, da izdatnik mjenice po vlastitoj naredbi, koji je mjenicu iznova indosirao i to poslje dospjelosti, ne će novomu indosataru jamčiti niti kao izdatnik, jer indosatar poslje dospjelosti dobiva samo prava svoga indosanta, a ovaj proti samomu sebi kao izdatniku nije imao nikakova prava regresa.

Ovim razlaganjem odgovorili smo na pitanja iztaknuta u početku ovoga paragrafa.

§. 15.

Doda li se naledji opazka: „na inkasaciju", „za punovlašće" ili druga koja opazka, znamenujuća punomoćje, onda naledja ne prenosi vlastničtva mjenice; nego naledjovnik može mjenicu inkasirati, dignuti prosvjed, obavjestiti prednika naledjnika svoga o neizplati, utužiti neizplaćenu mjenicu i dignuti svotu mjenbenu, ako bude gdjegod u pologu.

Takav naledjovnik može prava svoja sličnom naledjom i na drugoga prenieti, no nije vlastan dalje dati vlastničtvo mjenice ni onda, ako se u naledji punovlastnoj i nalazi izraz „ili po naredbi".

---

[1] U pogledu legitimacije ovakovoga posjednika mjenice veoma su preporni nazori. Vidi o tom obsežno razlaganje: *Fuchsberger* str. 90; *W. Hartmann* str. 305; *Wächter* „Encyclop" st 526; *Volkmar* str. 85—86; *B. Hartmann* str. 85; *Thöl* str. 494.

[2] Vidi *Borchardt* str. 124. Protivnoga je nazora *W. Hartmann* str. 304, koji takova posjednika smatra indosatarom poslje dospjelosti. Ovo stanovište nije medjutim opravdano, jer takov posjednik nije došao do mjenice naledjom već regresom.

Digitized by Google

Pravni posljedci naledje mogu se ograničiti ne samo tim, da joj se primetnu dodatci „bez jamstva“, bez obveze‘ (§ 12 mjenb. zak.), ili da se dometkom „ne po naredbi“ zabrani daljnji prenos mjenice, nego i tim, da se naledjom na indosatara ne bude prenielo ni vlastničtvo mjenice kako to biva kod naledje redovite, već samo ovlast zastupati indosanta za slučaj onaj, kad bude trebalo njegova mjenbena prava čuvati ili vršiti. O takovom ograničenju pravnoga posljedka mjenbene naledje razpravlja gornji paragraf. Ona pako naledja, kojom se niti obvezuje indosant mjenbeno-pravno, niti ovlašćuje indosatar, da *sam za sebe* kao vlastnik mjenice vrši ona mjenbena prava, kojimi se inače služiti može svaki indosatar proti svomu indosantu i njegovim prednikom, već kojom se indosataru daje samo punovlast, da *mjesto* indosanta vrši mjenbena prava, zove se naledjom *punovlastnom* ili *prokura-naledjom,* ili *naledjom za inkasaciju,* takodjer i naledjom *izvanrednom, nepravom, jednostavnom.*

Naledjom punovlastnom daje se dakle u formi mjenbeno-pravnoj nalog mandataru, da u ime mandanta vrši mjenbena prava. Vlastnik mjenice nije u ostalom dužan služiti se ovim oblikom punovlasti, on može kojim god načinom dozvoljenim po pravu gradjanskom ovlastiti treću osobu, da za občuvanje njegovih mjenbeno-pravnih zahtjeva preduzme sve potrebite čine, a napose, da mjenicu protestira i mjenbenu svotu digne. Ustanovom gornjom nije naime rečeno, da se ovakova punovlast udieliti može *jedino* načinom odredjenim u tom paragrafu.[1]

Usljed ove naravi naledje punovlastne ima se ona razmotriti s dvostrukoga gledišta; s jedne strane valja ju u obzir uzeti *kao naledju,* a s druge *kao punovlast.*

Kao naledja, na koliko se tiče legitimacije napram mjenbenom obvezaniku, ne razlikuje se ona od naledje redovite; a isto je tako i forma njezina ona ista, koja se rabi kod naledje obične. Nu jer su njezini pravni posljedci ipak različiti od naledje redovite, mora se naledji punovlastnoj primetnuti dodatak, iz kojega se jasno razabire volja indosantova, da indosatar bude samo njegovim punovlastnikom. To se može učiniti ili tako, da se na samoj mjenici napiše naročita punomoć, n. p. „ja opunovlaštujem N. N., da u moje ime vrši sva ona prava, koja mi pripadaju iz ove mjenice“; ili što je običnije, da se primetne naledji dometak, koji u kraćoj formi isto

[1] Vidi *Borchardt* str. 132 dodatak 294.

Digitized by Google

izriče. Obično se u tu svrhu rabi dometak „za punovlast“, „za inkassaciju“, „na moj račun“, „per prokura“ itd.[1]

Dometak ovaj mora u ostalom da bude *jasno izražen*, jer se inače naledja ne bi mogla smatrati naledjom punovlastnom već naledjom redovitom, kojom se prenosi vlastničtvo mjenice. Punovlastna naledja može se izdati i u formi naledje biele, dakle tako, da uz ime indosanta bude kod naledje naveden barem gornji dometak; u tom se slučaju smatra svaki posjednik punovlastnim indosatarom, te mu je kao takovomu slobodno mjenicu i jednostavno dalje predati.

Dometak o valuti ne nalazi se redovito kod punovlastne naledje, jer po naravi stvari obično ne postoji kod ove naledje odnošaj valute medju indosantom i indosatarom. U ostalom kad bi se kod takove naledje i našla klauzula o valuti, ne bi se s toga smielo zaključiti, da odnosna naledja nije naledjom punovlastnom.

Punovlastna naledja postaje *perfektnom* poput ostalih naledja istom *predajom* mjenice u ruke punovlastnog indosatara.

Zabrana daljnjega prenosa mjenice bilo od strane izdatnika (§ 8 m. z.) bilo od strane indosanta (§ 13 m. z.) ne upliva na punovlastnu naledju; a isto tako ne smeta, da se punovlastna naledja s podpunom krieposti stavi na mjenicu i poslje dospjelosti, jer se ustanove § 14 m. z. tiču samo naledje redovite.

Punovlastni indosant ne mora biti osoba mjenbeno-sposobna, već samo osoba takova, koja je u obće po gradjansko-pravnih propisih kadra dati punovlast; tu se naime ne radi o podpunom, već ob ograničenom mjenbeno-pravnom prenosu, kojim se prenosi samo punovlast.

Pogledom pako na ovu drugu stranu punovlastne naledje sljede pravne posljedice iz naravi same punovlasti. Punovlastni indosatar samo je *zastupnik* indosanta; on posjedom mjenice ne dobiva ovlasti, da samostalno sam za sebe izvršuje mjenbena prava, već samo po nalogu i u ime indosanta; on dakle izvršujuć tu ovlast ne radi na temelju svoga, već na temelju tudjega prava; on u tom pogledu s mandantom sačinjava jednu osobu. Iz ovoga pravnoga jedinstva

[1] U onih zakonicih, u kojih se naročito propisuje oblik, kako ima glasiti naledja red vita, smatra se naledjom punovlastnom svaka naledja, koja ne odgovara tim zakonom ustanovljenim potrebštinam. Tako odredjuje mjenbeno pravo u Francezkoj (čl. 138), Holandiji (čl. 195), Portugalskoj (čl. 357), Srbiji (§. 111.) i Španiji (čl. 468); u istom smislu glasi i odredba prijašnjega ugarskoga mjenbenoga zakona (vidi §. 34. zak. čl. XV. od god. 1840.)

Digitized by Google

sljedi po sebi, da je punovlastni indosatar vlastan vršiti mjenbena prava, koja izviru iz odnosne mjenice, samo u onom obsegu, u kojem ta prava pripadaju punovlastnomu indosantu; usljed toga moći će mu mjenbeni obvezanik staviti sve one prigovore, koje bi bio mogao staviti punovlastnomu indosantu, a ne će se moći služiti takovimi prigovori, koji se tiču li osobe punovlastnog indosatara.

Pravni odnošaj medju punovlastnim indosantom i indosatarom ravna se po propisih gradjanskoga prava o punovlastnoj pogodbi (Poglavje XXII. drugoga diela o. g. z.). Po tih propisih valjati će prosuditi na koliko je punovlastni indosatar samo *orlašten* a na koliko *obvezan* vršiti prava podieljena mu ustanovom § 15 mjen. zak.; po tih propisih valjati će takodjer u pojedinom slučaju odlučiti, na koliko je punovlastni indosatar od punovlastnog indosanta, ili obratno ovaj od onoga, vlastan tražiti naknadu budi za uložen trud budi za učinjene izdatke, ili za što drugoga, ili opet obratno radi prekoračenoga ili neizvršena naloga. Isto tako odlučiti će propisi gradjanskoga prava, u koliko se punovlastna naledja po indosantu opozvati može.

Pogledom na ove ustanove ne ima dvojbe, da je s jedne strane punovlastni indosant vlastan svoju punovlastnu naledju opozvati, dočim s druge i punovlastni indosatar može indosantu mjenicu povratiti prije nego izpuni dani mu nalog.

Na temelju punovlastne naledje legitimiran je punovlastni indosatar pravovaljano preduzeti sve čine, koji njegovomu indosantu pripadaju po pravu mjenbenom, te koje opredieljuje ustanova gornjega paragrafa. Treća osoba nije kao što ni kod redovite naledje dužna izpitivati istinitost naledja,[1] ali je ipak vlastna prigovoriti legitimaciji punovlastnog indosatara budi s toga, što punovlastna naledja nije istinita, budi što je opozvana punovlast, koja je indosataru dana naledjom

Posjedniku mjenice, koji je legitimiran redovitom naledjom, u kojoj ne ima punovlastne klauzule, ne može se s uspjehom prigovoriti, da je on u istinu uza sve to samo punovlastni indosatar, pak da mu se zato mogu staviti prigovori, koji tuženomu pripadaju proti indosantu. Ovaj prigovor bio bi dozvoljen samo kao *exceptio doli* proti onomu indosataru, koji bi znao, da je indosant doduše namjeravao prenieti mjenicu punovlastnom naledjom, ali da ju je faktično indosirao u formi naledje redovite samo zato, da ovakovom redovitom

[1] Vidi §. 36. mjenb. zak.

Digitized by Google

naledjom mjenbenomu obvezaniku oduzme one prigovore, kojimi bi se on pravovaljano mogao poslužiti, da je izdana punovlastna naledja.[1]

Prava punovlastnoga indosatara ustanovljuje § 15; ona su obsežnija od onih prava, što jih po gradjanskom pravu ima obični mandatar. Po toj ustanovi vlastan je punovlastni indosatar:

a) preduzeti sve one mjenbene čine, koji vode do toga, da se u vrieme dospjelosti mjenbena svota bude mogla dignuti; on je dakle ovlašten mjenicu predočiti na prihvat i na izplatu;

b) protestirati mjenicu ne bude li ona prihvaćena eventualno plaćena; buduć ga pako zakon u obće ovlaštuje na protest, to će on biti vlastan osim gornja dva prosvjeda sastaviti i prosvjed za sigurnost kad nastane slučaj § 29 m. z.;

c) ubavjestiti *prednika svoga indosanta,* kad mjenica ne bude plaćena. Buduć da je punovlastni indosatar s punovlastnim indošantom pravno samo jedna osoba, to on ne ima ubavjestiti (§ 45 m. z.) punovlastnog indosanta, već, kako se u zakonu naročito veli, njegova prednika.

Do sada navedene povlasti pripadaju i običnomu punomoćniku onda, ako ga posjednik mjenice opunovlasti ne naledjom punovlastnom, već drugim načinom dozvoljenim po pravu gradjanskom (§ 1009 o. g z.), da čuva njegove mjenbeno-pravne zahtjeve.

Osim toga vlastan je punovlastni indosatar, već kao takav, bez posebne punovlasti:

d) „inkasirati" mjenicu, t. j. od mjenbenoga obvezanika primiti izplatu;

e) utužiti neizplaćenu mjenicu. ne samo proti glavnomu obvezaniku (prihvatniku odnosno izdatniku vlastite mjenice), već i proti prednikom obvezanim na regres;

f) dignuti mjenbenu svotu bude li ona gdjegod u pologu;

i napokon

g) punovlast svoju daljnjom punovlastnom naledjom na drugoga prenieti.[2]

Obični punomoćnik ne ima ovlastih navedenih u posljednjih točkah, osim ako prema propisu § 1008 o. g. z. bude za te poslove napose ovlašten; isto tako nije obični punomoćnik svoju ovlast vlastan na drugoga prenieti, ne bude li mu to u punovlasti naročito

[1] Vidi *Wächter* „Encyclop" str. 365 i 366; *W. Hartmann* str. 267; *Rehbein* str, 33 toč. 29.

[2] Po englezkom pravu (odsjek 35. točka 2. i 3.) treba u tu svrhu izrične ovlasti u samoj naledji.

Digitized by Google

dozvoljeno, ili ne nastane li usljed nastalih okolnostih neobhodna nužda za to (§ 1010 o. g. z.);

Drugačija je stvar s prokuristom i s trgovačkim punomoćnikom. Punovlast onoga prvoga siže već po samomu zakonu (§ 38 trg. zak.) u poslovih mjenbenih dalje od punovlasti punovlastnoga indosatara, jer je on bez ikakove posebne punomoći, već tim što mu je podieljena prokura, vlastan ne samo preduzeti gore navedene čine, već on može i svoga mandanta mjenbeno-pravno obvezati, dakle mjenicu u ime njegovo izdati, prihvatiti i indosirati; razumieva se naravski samo u toliko, u koliko se ti mjenbeni poslovi odnose na obavljanje *trgovine u obće.*

Drugačije je s trgovačkim punomoćnikom. Njegova se ovlast u pogledu mjenbenih poslova ravna po punovlasti, koju mu dade principal. Nu bude li netko imenovan i generalnim punomoćnikom, ne će bez *posebne i naročite* punovlasti moći mjenbeno-pravno obvezati principala niti u njegovo ime utužiti neizplaćenu mjenicu (§ 43. trg. zak.), ali će i on biti vlastan bez posebne punomoći preduzeti u mjenbenom poslu, na koliko se odnosi na dotičnu trgovinu, sve mjenbene čine, kojimi se njegov principal mjenbeno-pravno *ne obvezuje* Dakle mu pripadaju već kao takovomu sve one ovlasti, koje i punovlastnom indosataru, osim one pod e) navedene, jer će za nju trebati punomoć posebna.

Budući da je punovlastni indosatar ovlašten samo čuvati prava svoga indosanta, to on nije vlastan za svoga indosanta sklapati mjenbenih obveza, jer nitko ne može na drugoga više prava prenieti nego li ga sam ima Usljed toga ne može on prenieti mjenice na drugoga naledjom redovitom, jer se njom prenosi vlastničtvo mjenice i indosant mjenbeno-pravno obvezuje. On toga učiniti ne može ni onda, bude li punovlastnoj naledji i pridodan dometak „po naredbi". S toga sljedi, ako je na mjenici samo jedna naledja naledjom punovlastnom, da se tada sve sljedeće naledje, koje sljede iza punovlastnoga indosatara, mogu smatrati samo kao naledje punovlastne, jer „substitutus substituti est substitutus instituti".[1]

[1] *Blaschke* na str. 148. u opazci 13. drži, da je punovlastni indosatar vlastan mjenicu indosirati redovirom naledjom onda, bude li mu to pravo u samoj naledji naročito dano. — Prema odredbi druge stavke §. 15, po kojoj to pravo punovlastnomu indosataru ne pripada ni onda, a ako se u naledji punovlastnoj nalazi i dometak: „ili po naredbi" držim, da Blaschkeova tvrdnja nije opravdana. Bude li punovlastni indosant to htio, može taj uspjeh postići drugim putem, zato mu ne treba izdavati punovlastne naledje.

Digitized by Google

Punovlastni indosant moći će medjutim punovlastnomu indosataru po analogiji § 13 m. z. zabraniti daljnji prenos mjenice i punovlastnom naledjom, dometnuv naledji svojoj dometak „ne po naredbi“ ili drugi koji slični izraz. Bude li medjutim punovlastni indosatar ipak usljed okolnostih prinuždeu, da mjesto sebe postavi drugoga punomoćnika, n. p. jer je obolio, te jer ne može sam u vrieme mjenice prezentirati i protestirati, moći će on to učiniti, te će jamčiti samo za krivnju počinjenu kod izbora osobe (§ 1010 o. g. z.).[1]

Položaj punovlastnoga indosatara u slučaju parnice ima narav zastupstva; napram parničnom strankom nije on drugo već punovlastni indosant; pak zato pripadaju protivnoj stranci oni prigovori, koje bi ona staviti mogla i onda, da je indosant glavom tužbu podigao. Ovaj položaj zauzima punovlastni indosatar bez razlike, podigne li tužbu on sam kao punomoćnik indosantov ili u vlastito ime na temelju ovlasti pripadajućemu po § 15. mjen. zak.[2]

IV. Ustup.

§. 16.

Prava iz mjenice proizličuća mogu se i putem ustupa prenieti s kriepošću tom, da ustupovnik može mjenbenim putem izvesti pravo svoje proti prihvatniku i prednikom ustupitelja.

Ustup valja isto tako kao i naledju napisati na samu mjenicu ili na prepisak njen ili na list (prodiljku) skopčan sa mjenicom ili s prepiskom.

Na drugom mjestu[3] spomenusmo, da je prenos mjenice putem naledje u stvari samoj mnogo sličan gradjansko-pravnoj cesiji, razlika da je ipak ta, što je prometni akt, kojim se mjenica naledjom na drugog prenosi, posve *samostalan i neovisan* od prometnoga akta, kojim je ona došla u ruke prenositelja, te što je prenositelj preuzeo

---

[1] Ne slažem se s toga s nazorom *Dr. Wintera* izraženom u njegovom „Tumaču“ na str. 34, po kojem se punovlast punovlastnoga indosatara ne može ograničiti, jer da je punovlastna naledja prokura podieljena za čuvanje i ostvaranje mjenbenih prava. Punovlastna naledja nije prokura, jer je prokuru moći rabiti samo u poslovih trgovačkih, a po njezinom pojmu se obseg prokure proteže mnogo dalje. a ne samo na čuvanje i ostvaranje prava.

[2] Vidi *Fuchsberger* str. 101; *W. Hartmann* str. 268.; *B. Hartmann* str. 85 na kraju; *Borchardt* str. 131. dodatak 289—291.

[3] Vidi gore str. 166.

Digitized by Google

samostalno jamstvo, da će se mjenica u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti. Može se medjutim dogoditi, da će posjednik mjenicu na drugoga prenieti tako, da taj prometni akt s jedne strane ne bude samostalan i neovisan od prometnoga akta, kojim je mjenica došla u njegove ruke, te da on ne preuzimlje *samostalnoga jamstva,* da će se mjenica u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti.

U ovom slučaju prenaša doduše prenositelj takodjer vlastničtvo mjenice i s njom spojena prava, ali s jedne strane on ne preuzimlje *samostalnoga* mjenbenog jamstva, da će se mjenica u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti, dočim s druge strane tim prenosom na svoga sljednika prenosi prava iz te mjenice *samo u onoj mjeri,* u kojoj ih je on sam mogao vršiti, dakle sa svimi onimi ograničenji, kojimi je podvrgnuta bila izvršba prava s njegove strane. On dakle ustupa svomu sljedniku ona *ista* mjenbana prava, koja njemu pripadaju, a ne će da kod toga *mjenbeno-pravno* jamči, da će se mjenica u vrieme dospjelosti u istinu platiti. Ovakav prenos mjenice po svom materijalnom sadržaju bitno je različit od mjenbeno-pravne naledje, on nije drugo nego gradjansko-pravna cesija onoga mjenbeno-pravnoga zahtjeva, *koji pripada cedentu.*

Da se pako uz prenos vlastničtva mjenice na drugog prenieti mogu prava spojena s mjenicom i putem gradjansko-pravne cesije, o tom, kad za to i ne bi govorio historički razvoj prometa s mjenicami, ne može biti dvojbe pokraj ustanove gradjanskoga prava, po kojoj se ustupiti mogu sva prava, koja se mogu i odtudjiti. (§ 1393 o. g. z.).[1] Samo bi moglo nastati preporno pitanje: u kojoj se formi može obaviti ovakav gradjansko-pravni ustup prava, spojenog s posjedom mjenice? Ne ima dvojbe, da bi o tom imali odlučiti propisi gradjanskoga prava, po kojih se i ustupovna pogodba kao i svaka druga obaviti može ustmeno ili pismeno (§ 883 o. g. z.). Nu bila forma te pogodbe koja mu drago, ona sama po sebi niti dokazuje, da je cesionar vlastnikom mjenice i mjenbene tražbine (§ 427 o. g. z.)[2], niti mu pruža mogućnosti, da na njezinom samom temelju zahtieva izvršbu mjenbene tražbine od mjenbenih obvezanika. U tu je svrhu od potrebe, da mjenica[3] sama bude predana cesionaru.

[1] Vidi motive k pruskoj osnovi str. XXXVI.; zatim zapisnike konferencije u Lipskom, sjednicu od 27. i 28. listopada 1847 str. 26 i sl.

[2] Vidi *Randa* „Das Eigenthumsrecht" str. 382 i sl.

[3] Vidi *Borchardt* str. 95 toč. 222.

Digitized by Google

Ali i u tom slučaju biti će aktivna legitimacija cesionara spojena s težkoćami i neprilikami, jer će mu s jedne strane, ne bude li na mjenici posljednja naledja naledjom bielom, povrh mjenice za legitimaciju trebati i posebna ustupovna izprava, kojom mu je cedent tražbinu mjenbenu ustupio, dočim će se s druge strane *po gradjansko-pravnih* propisih prosudjivati i pravo cendenta i istinitost podpisa, i dopustivost ustupa i oblik same ustupovne pogodbe.

Da će usljed ovakovoga prava prigovaranja i usljed ovakove legitimacije u najboljem slučaju biti barem dvojbeno, da li će se cesionar, tražeć od mjenb. obvezanika izvršbu mjenbene obveze, moći poslužiti mjenbenim ili općim parbenim postupkom, sljedi već iz glavnih načela, na kojih se mjenbeni postupak osniva[1]. Još je napokon preporno pitanje, da li je cesionar vlastan mjenicu opet dalje indosirati ili prava spojena s njom samo cedirati? Oni, koji nječno na ovo pitanje odgovaraju,[2] pozivlju se na čl. 36. mjenb. reda (§. 36. našeg m. z.), po kojem se za legitimaciju traži neprekinut red naledja; čim je pako cesijom taj red prekinut, da ne može biti govora o neprekinutom redu.

Svim onim dvojbam i neprilikam staje na put zakon naš, propisujuć u gornjem paragrafu i oblik ustupa mjenice i posljedice njegove[3]

Po ovoj ustanovi ima se ustup „isto tako *kao što i naledja*" napisati na samoj mjenici odnosno na prepisku ili prodiljci; dakle

---

[1] Vidi *W. Hartmann* str. 288; *Volkmar i Löwy* str. 66. Doljnjo austrijsko prizivno sudište izreklo je, da se ne može izdati *platežni nalog* budu li prava iz mjnice prenešena prostom cesijom, jer da tužitelj nije legitimiran načinom propisanim u čl. 36. mjenb. reda. Vidi Osterr. G. Z. od g. 1857. br. 154. Ovomu se nazoru donekle protivi *Blaschke* „Der österr. Wechselprozess" 2. izdanje str. 54. u opazci; jer dopušta, da bi se mogao izdati platežni nalog bude li ob ovakovom ustupu sastavljena javna bilježnička izprava. Vidi *isti* „Wechselrecht„, str. 144 u opazci 4.

[2] Vidi *Volkmar i Löwy* str. 66; protivnoga je nazora *Blaschke* str. 144. u opazci 3.

[3] U ostalih pozitivnih zakonicih ne ima posebnih propisa ob ustupu mjenice, jer se je mislilo, da ustanove u čisto gradjansko-pravnom poslu ne spadaju u pravo mjenbeno. Posljedicom toga jest gore navedena nestalnost i nesuglasje u tumačenju posljedica gradjansko pravne cesije u poslovih mjenbenih.

Prijašnji mjenbeni zakon ima posebnu ustanovu o cesiji mjenice u §. 38.

Digitized by Google

isti onaj vanjski oblik, koji se rabi za naledju, ima se *per analogiam* rabiti i za ustup. Usljed toga biti će od nužde, da se ustup napiše na zadnjoj strani mjenice;[1] a biti će ustup i onda valjan, ako ne bude označeno ime cesionara, te će za takav ustup valjati ono isto, što i za bielu naledju.

Da se pako već po svojem vanjskom obliku ustup mjenice razlikovao bude od naledje treba, da mu bude pridodan dodatak, iz kojega se umah razabrati dade, da mjenica nije indosirana već cedirana, jer se bez takovoga dometka dotični prenos mjenice ne bi mogao smatrati ustupom već naledjom. Do volje stoji ustupitelju, da se u tu svrhu služi kojim god dometkom, iz kojega će se njegova nakana moći razabrati. U ostalom nije neobhodno nuždno za valjanost mjenbeno-pravnog ustupa, da takav dometak u obće i bude stavljen, ako se samo drugim načinom razabrati dade nakana indosantova, da nije kanio mjenice indosirati već samo cedirati.

Da pako i ovakov ustup mjenbenih prava bude perfektan treba kao što i kod naledje, da bude mjenica cesionaru *predana*. Bez ovakove predaje niti stiče cesionar vlastničtva mjenice (§. 425. o. g. z.) niti je kadar izvršivati ona prava, koja mu je daje zakon, te koja su spojena s posjedom mjenice.[2] Ovakav ustup mjenice, koji se obavlja u formi naledje na samoj mjenici, mogli bi nazvati *mjenbeno-pravnim* ustupom za razliku od ustupa gradjansko-pravnog, koji ne biva u toj formi već kojim god inim načinom, dopuštenim po pravu gradjanskom. Ali jer su ipak jednomu i drugomu ustupu *materijalno-pravne* posljedice *iste*, s toga se i onaj prvi nazivlje ustupom gradjansko-pravnim. Mi bismo za ne pomješati pojmove ovaj drugi nazvati mogli gradjansko-pravnim ustupom u užjem smislu.

Pravne posljedice ovakovoga ustupa jesu sljedeće:

1. Budući da ustupitelj (cedent) na svoga sljednika (cesionara) po naravi ustupa prenosi samo *ona prava*, koja na temelju mjenice njemu pripadaju, to će prema načelu: *nemo in alium plus juris trarsferre potest quam ipse habet*, prava cesionarova biti ona

[1] Ne slažem se s toga s nazorom Dr. *Wintera*, da se „ustupovna pogodba“ može napisati i na prednju stranu mjenice. Vidi njegov „Tumač“ str. 36. Ova je tvrdnja ovako izrečena preobsežna kao što je u obće i čitavo njegovo razlaganje o §. 15. nejasno; ustup, koji je napisan na prednjoj strani mjenice, ne može imati onih posljedica, koje mu daje zakon u §. 16., on će se prosudjivati sasvim po propisih gradjanskoga prava.

[2] Vidi *Borchardt* st. 96.

Digitized by Google

ista, koja je imao i cedent; cesionar kad bude tražio mjenbena prava, smatrati će se zastupnikom prvobitnoga vjerovnika (§. 1394. o. g. z.) Posljedicom ovoga stanovišta jest, da će mjenbeni obvezanik cesionaru moći staviti sve one prigovore, koji mu pripadaju proti cedentu (§. 1396. o. g. z.), što kod naledje ne biva, jer su ovdje dopušteni samo oni prigovori, koji tuženiku pripadaju neposredno proti indosataru; a zatim da cesionaru pripadaju i oni isti zahtjevi, koje bi mogao podignuti i cedent.

2. Odnošaj medju cedentom i cesionarom prosudjuje se i kod mjenbeno-pravnoga ustupa po propisih prava gradjanskoga (§§. 1397. i 1399. o. g. z.) Usljed toga ne jamči cedent kao što indosant mjenbeno-pravno, da će se mjenica u vrieme dospjelosti izplatiti. Jamstvo cedentovo ravna se prema tomu, da li je mjenica ustupljena uz plaću ili bezplatno. Ako je ovo posljednje, ustupitelj tada ne jamči za ništa, o-im možebiti po analogiji §. 945. o. g. za štetu nanešenu mu tim ustupom. Bude li pako mjenica ustupljena uz plaću, tada jamči cedent ponajprije za *istinitost* mjenbenog zahtjeva, dakle zato, da ustupljeno mjenbeno pravo na izplatu vriednosti u istinu postoji, da na temelju ustupljene mjenice pripada njezinom posjedniku u istinu mjenbeno-pravni zahtjev proti izdatniku i indosantom ako jih ima na mjenici, te eventualno proti prihvatniku, ako je ovaj u istinu mjenicu prihvatio. Usljed toga ne će onaj, koji je ustupio prihvaćenu mjenicu jamčiti svomu cesionaru, da će ona biti u istinu prihvaćena, jer mjenica, koja u vrieme ustupa još ne bude prihvaćena, ne daje mjenbenog prava proti trasatu, već samo proti izdatniku i prednikom, a cedent jamči za istinitost pravnoga zahtjeva proti ovim osobam. Pravo pako mjenb. zahtjeva proti trasatu nastaje istom onda, kad ovaj mjenicu prihvati.

Povrh toga jamči cedent cesionaru još i za *utjerivost* ustupljenoga mjenb. zahtjeva, ali u ovom kao i u prvom slučaju samo za onoliko, koliko je primio od cedenta. Nu cedent ne jamči ni za utjerivost zahtjeva mjenbenog, ako je mjenica u vrieme ustupa bila utjeriva a poslje slučajem ili krivnjom cesionara postala ne utjerivom (§. 1398. o. g. z.) Kako se vidi različito je ovo jamstvo cedentovo od jamstva indosantovog, koji bez obzira na to je li mjenica indosirana uz plaću ili bez nje, jamči za prihvat i za izplatu njezinu, pa makar mjenbeni zahtjev slučajem postao i ne utjerivim.

3. Budući da je mjenbeno-pravni ustup, izveden načinom propisanim u gornjem paragrafu, u svojoj vanjskoj formi ravan naledji, to će mjenbeni obvezanik imati platiti po §. 36. legitimiranomu

Digitized by Google

cesionaru, te se ne će kao što kod obične cesije imati uporaviti propis §. 1395. o. g. z., po kojem je dužnik, dok ne bude o cesiji ubavješten, ovlašten platiti cedentu ili drugim se načinom s njim pogoditi. Daljnja pako posljedica toga stanovišta jest, da mjenbeni obvezanik niti kod mjenbeno-pravnoga ustupa nije dužan izpitivati istinitost naledja, dočim se dužnik kod običnoga gradjansko-pravnoga ustupa prije nego plati mora osigurati o valjanoj legitimacijj cesionarovoj. Ova pako legitimacija ima se obaviti dokazali propisanimi u gradjanskom postupniku.

Ova razlika medju mjenbeno i gradjansko-pravnim ustupom opaža se imenito onda, bude li ustup lažan ili krivotvoren. Kod mjenbeno-pravnoga ustupa biti će mjenbeni obvezanik oslobodjen i onda, ako plati premda je mjenbeno-pravni ustup lažan ili krivotvoren, samo ako mu se ne bude moglo prigovoriti, da je kod toga radio *dolo* ili *culpa lata*. Drugačije kod obične cesije; kod ove je dužnik ne samo vlastan nego i *dužan* izpitivati legitimaciju cesionarovu.

4. Kod mjenbeno-pravnoga ustupa može cesionar *mjenbeno-pravnim putem*, dakle po propisih *mjenbenoga postupka*, zahtjevati pravo svoje proti prednikom cendenta i proti prihvatniku; kod običnoga ustupa to pravo cesionaru ne pripada; on će moći ustupljeno mjenbeno pravo zahtjevati samo običnim gradjansko-pravnim putem.[1]

5. Cesionar, koji je dobio mjenicu putem mjenbeno-pravnoga ustupa moći će ju još dalje indosirati, ako to indosiranje u obće bude dopušteno.[2] Cedent medjutim, koji je mjenicu svomu sljedniku ustupio, ne će biti mjenbeno-pravno obvezan sljednikom svoga cesionara; ali ni oni, na koje je mjenica kasnije putem redovite naledje prešla iz rukuh cesionarovih, ne će imati prema prednikom *odnosnoga cedenta* više prava nego li ih je imao dotični cesionar, jer ni ovaj nije putem naledje mogao obzirom na svoga prednika više prava prenieti nego li ga je sam imao. — Kod običnoga ustupa moglo

---

[1] Nazori učitelja prava nisu o tom suglasni. Vidi *Blaschke* str. 144. u opazci 3.; *Volkmar i Löwy* str. 66.; *Wächter* „Encyclop.“; isti „Wechsellehre“ str. 278. itd.

Po §. 16. našega mjenb. zakona ne može medjutim biti dvojbe, da to pravo cesionaru pripada samo onda, ako mjenica ustupljena bude putem mjenbeno-pravnoga ustupa.

[2] Vidi §§. 8. i 14. m. z.

Digitized by Google

bi naproti, po onom što gore rekosmo, biti preporno: može li cesionar mjenicu opet indosirati redovitom naledjom?

Daljnje pitanje, može li se mjenica ustupiti i drugim načinom a ne putem mjenbeno-pravnoga ustupa, već je riešeno gornjim razlaganjem tako, da pokraj ustanove §. 16. ne ima zaprieke, da se mjenbena prava ustupe i putem obične gradjansko-pravne cesije; na taj zaključak ovlaštuju nas propisi prava gradjanskoga (§. 1393. o. g. z. i sl.), a ne smeta nas u tom ni gornja ustanova §. 16., koja govori samo o mjenbeno-pravnom ustupu. Način i posljedice gradjansko-pravnog ustupa prosudjivati će se po propisih prava gradjanskoga. Mi smo ih već gore označili.

U onih slučajevih, u kojih naledje stavljene na mjenicu ne budu imale krieposti mjenbeno-pravnoga prenosa, kao što u slučaju §§. 8., 13. i 14 mjenb. zak., morati će se takovim naledjam pripisati kriepost mjenbeno-pravnog ustupa.

V. Predočba radi prihvata.

Već smo na drugom mjestu[1] označili tezicu kao onu mjenicu, u kojoj izdatnik naročito i izrikom označuje onu osobu, koja će u mjestu opredieljenom za izplatu, mjenbenu svotu izplatiti, te smo ujedno i spomenuli, da izdatnik jamči ne samo za izplatu mjenbene svote nego i za prihvat mjenice, t. j. za to, da će se ta treća osoba (trasat) u istinu izjaviti spremnom mjenicu izplatiti. Da se pako postigne ova izjava trasatova biti će od potrebe, da on bude prije upitan, hoće li se u istinu odazvati želji trasatovoj te mjenicu izplatiti; ovaj pako upit biva *predočbom mjenice na prihvat.* Ako trasat na samoj mjenici izjavi, da će on prema njezinom sadržaju, na mjestu odredjenom za izplatu, mjenbenu svotu u istinu platiti, tada se veli, da je on mjenicu *prihvatio* (acceptirao); a sam taj čin zove se *prihvatom* (acceptom); trasat pako nije više trasatom, t. j. onom osobom, na koju je poziv upravljen, već *prihvatnikom* (acceptantom) t. j. osobom takovom, koja je pristala uz poziv izdan na mjenici.

Pod prihvatom razumievamo dakle *po trasatu na mjenici napisanu izjavu, da će se mjenica izplatiti prema svomu sadržaju u vrieme odredjeno za izplatu.*

Pitamo li za početke prihvata u historičkomu razvoju, vidjeti ćemo, da ti početci sižu tako daleko kao što i mogućnost, da se mjenica

[1] Vidi gore str. 88.

Digitized by Google

izda na samostalnoga trasata;[1] nu u prvo doba, dok je cirkulacija mjenica bila ograničena i pogledom na vrieme i pogledom na prostor, dok potrebe prometa nisu nuždno zahtjevale, da mjenica prolazi iz ruke u ruku kao što danas, dok je trasatom bio poslovni drug ili prijatelj izdatnikov, koji se je nalazio na mjestu izplate, a često puta i njegova vlastita trgovačka podružnica, — dotle nije se niti stavljala velika važnost na sam prihvat. Prihvat se je ne samo često obavljao ustmeno, jer se je medju trgovci na rieč vjerovalo, već se u prvo vrieme nije prihvat strogo razlučivao ni od izplate kao što danas[2]; izdatnik jamčio je za izplatu i time indirektno i za prihvat, dovoljan dakle razlog, da se je predočba na prihvat i na izplatu zajedno spajala Effektivna predočba na prihvat bila je nuždna samo kod onih mjenica, koje su glasile stanovito vrieme poslje vida. Ako je prihvat bio uzkraćen, tada nije bilo od nužde ponajprije sastaviti protest sbog neprihvata i onda opet sbog neizplate, već je bio dovoljan jedan protest za regres sbog neprihvata i za onaj sbog neizplate.

Nu kad se je jedanput promet s mjenicami razgranio, kad mjenbeni poslovi nisu više bili monopolom kampsora, a napose od kada se je počela rabiti naledja, — tada se je već po sebi nudjalo, da se je prihvat od izplate strožije lučio, da se je posjednik mjenice prije nego li je nadošlo vrieme dospjelosti ogledao za osobom trasata, te da ga je upitao, hoće li on doista izplatiti mjenicu u vrieme dospjelosti i onim načinom, kako se veli u mjenici. Svemu tomu bilo je opet posljedicom, da je izjavom trasatovom, kojom prihvaća poziv za izplatu, nastao pravni razlog njegovoj mjenbeno-pravnoj obvezi, dočim je u protivnom slučaju po izdatnika nastala dužnost jamčiti za izplatu mjenice.

Ponajprije se je ova razlika medju prihvatom i izplatom opažala na sajmovih; po propisih sajamskih, kako u uvodu razložismo, bilo je propisano, kojim redom imadu teći poslovi mjenbeni. Izprvice sudarao se je i ovdje prihvat s izplatom, nu kasnije bilo je jedno od drugoga razdieljeno, te je za prihvat bilo drugo vrieme, a za izplatu drugo. Ova se je razlika opažala imenito kod tako zvane skontracije[3], kod koje se je obzir uzimao samo na mjenice prihvaćene.

[1] Vidi *Endemannn* str. 206.

[2] Vidi *Endemann* str. 318 i sl

[3] Vidi gore str. 19.

*

Digitized by Google

I naledja je uzdigla važnost prihvatu, jer se je njim još više ojačao izgled na izplatu i pribavilo u tu svrhu novo jamstvo; s toga je bilo od potrebe što prije predočiti mjenicu trasatu na prihvat. U prvo doba obavljao se je na sajmovih taj prihvat ustmeno; predočba na prihvat nije se smatrala svečanim kakovim aktom, pak zato kod sajamskih mjenica pravo rekuć i nije trebalo ove predočbe. Kad su se naime na sastajalištu pred konsulom u vrieme sajma sakupili trgovci, koji se na sajmu odlučiše baviti poslovi mjenbenimi, tada je svaki od njih glasno prozivao one mjenice, koje je imao kao vjerovnik ili za kojega vjerovnika. Ako se je prozvani dužnik ili njegov zastupnik izjavio spremnim mjenicu platiti, tada je prihvat bio gotov, te se je ova okolnost ubilježila u knjižicu (scartafaccia)[1]; i to ako je mjenice prihvaćena, stavljen je bio na dotičnom mjestu u knjižici križ, ako li je dužnik zahtjevao rok za promišljanje, koji je rok trajao jedan dan, tada je ta okolnost u knjižici označena sa „Vû“[2]; ako li je pako odbio prihvat, tada je u knjižici stavljen znak S. P.[3]

Dok je medjutim kod mjenica sajamskih u pogledu prihvata sve bilo obavljeno ubilježbom u knjižicu, morao je kod mjenica nesajamskih mjenbeni ovlaštenik izhoditi izjavu o prihvatu mjenice; ova izjava mogla se je dati ili pismeno[4] ili ustmeno ili pače mučke tim, da se je pridržala sama mjenica. Kad se je pako razvio promet s mjenicami putem naledje, kad se je učvrstio zahtjev, da se mjenica u svih svojih djelovih osloniti mora na pismo kao na najsigurnije i najtrajnije dokazalo, tada se je uvidilo, da ustmeni prihvat ne može biti dostatnim, već da ga treba kao što svaku drugu mjenbenu izjavu staviti pismeno na mjenicu. Ova pako nužda uvidila se je još u većoj mjeri onda, kad je obće priznato pravilo, da trasat prihvatom mjenice jamčiti ima svakomu njezinomu posjedniku. Usljed toga je i pozitivno pravo, prinukano tečajem vremena razvojem i potrebami prometa, došlo do toga, da je ne samo moralo strogo lučiti prihvat od izplate, te usljed toga i predočbu na prih-

---

[1] Vidi gore str. 18.

[2] t. j. „vû pour répondre à tems.“ — Vidi W. *Hartmann* str. 308; *Biener* str. 111 i sl.

[3] „sopra protesto“, ili kako neki tumače „sine praejudicio.“

[4] Najstariji trag pismenomu prihvatu nalazimo u jednoj naredbi za Barcelonu god. 1394 (Vidi *Biener* str. 110.)

Digitized by Google

vat od predočbe na izplatu, već da je uztražilo, da svaki prihvat bude na mjenicu stavljen pismeno.[1]

O *pravnoj naravi* prihvata pisalo se je i razpravljalo isto tako kao što i o pravnoj naravi mjenice, te postoji i u tom pogledu ista, ako ne još veća, razlika mislih.[2] Pak dok su jedni u prihvatu nazirali *jednostrani akt*, kojim se stvara obveza već tim, što je prihvatnik svoju volju podpisom na mjenici izjavio,[3] nalaze drugi u prihvatu *elemenat pogodbe.*[4] Treći naproti drže, da se prihvat mjenice radi svoje posebitosti ne može pridružiti nijednoj vrsti gradjansko-pravne pogodbe[5], a napose ga smatraju neki[6] *formalnim aktom,* lišenim svih materijalnih pravnih odnošaja, kojim trasat kao korrealni obvezanik pristupa k mjenbeno-pravnoj imovinskoj vriednosti, koju je stvorio izdatnik; dočim napokon *Einert*[7] u prihvatu vidi *jamstvo* u korist posjednika mjenice.

Ovi i svi ostali nazori o pravnoj naravi prihvata obično stoje u uzkoj svezi s razmatranjem o pravnoj naravi mjenice; pa kao što se teorija još nije složila ob ovoj okolnosti, tako ne ima ni o pravnoj naravi prihvata jošte potrebitoga suglasja, a ipak bi ono bilo od neobhodne nužde, da se prosude mnoga pitanja, koja su ovisna o stanovištu, koje se zauzimlje u tom pogledu; tako n. pr. pitanje o mjenbeno-pravnom jamstvu prihvatnika napram izdatniku, o perfekciji prihvata itd.

Naše stanovište moći će čitatelji razabrati iz gornjega našega razlaganja o naravi mjenice i o pojmu mjenice tezice.

Ponajprije ne držimo, da se prihvat mjenice osniva na kakovom platežnom nalogu ili kakovoj asignaciji od strane izdatnika mjenice. Istina je doduše, da se tezica po svojoj stilizaciji ukazuje u svom vanjskom obliku kao nekakav platežni nalog, jer izdatnik nekim načinom trasata pozivlje, da mjenicu posjedniku njezinom izplati,

---

[1] Vidi potanje o historičkom razvoju prihvata: *Biener* str. 108 i sl., i str. 231 239; *Kuntze* str. 154 i str. 165 i 174; *Endemann* str. 205—209 i str. 317—320; *W. Hartmann* str. 307 i 308; *Wächter:* „Wechsellehre" str. 341.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 320.

[3] Vidi *Kuntze* str. 303.

[4] Vidi *Thöl* §§ 215, 216, 217 i 218; *Renaud* str. 131; *Wächter* „Wechsellehre" str. 141; *isti* „Encyklopädie" str. 41.

[5] Vidi *Haimrl* str. 105.

[6] Vidi *Liebe* str. 92; W. *Hartmann* str. 321.

[7] Vidi *Einert:* str. 95.

Digitized by Google

a on taj poziv svojim prihvatom prima; ali uz sve to prihvat niti odgovara asignaciji rimskoga prava niti onoj našega gradjanskoga zakona (§ 1400 o. g. z.).

Prihvat ne odgovara asignaciji rimskoga prava, jer ako je istina da se prihvat osniva na platežnom nalogu izdanom po izdatniku na trasata u svrhu, da on remitentu plati mjenbenu svotu, tada ovaj nalog bez dvojbe počiva na kakovom pravnom poslu medju remitentom i trasantom; trasat pako prihvatom svojim pristupa tomu poslu u korist trasanta; tim pako pristupom nastaje opet pravni posao medju trasatom i remitentom. Pa ipak se zna, shvatili mi narav mjenice kako mu drago, da niti postoji uvjek kakav pravni posao medju remitentom i izdatnikom, niti da izdatnik izdaje vazda mjenicu u korist svoga vjerovnika, da ga njom podmiri, niti da se onaj pravni posao, koji je temeljem i povodom izdavanju mjenice, izrazuje u njoj samoj, niti napokon, da se na temelju toga posla mogu izvoditi mjenbena prava i mjenbeni prigovori. Kad bi prihvat u istinu sadržavao kakav platežni nalog: kako bi prihvatnik mogao ograničiti prihvat svoj na stanovitu svotu, te kako bi on mogao biti mjenbeno pravo valjanim bude li n. pr. izdatnik (dakle onaj, koji izdaje platežni nalog), osoba mjenbeno nesposobna, ili bude li njegov podpis krivotvoren?

Nu prihvat po svojoj naravi ne odgovara niti asignaciji našega obć. gradj. zakona, jer se kod ove radi o tom, da mjesto *dosadanjega* dužnika pridodje novi; ali kao što već spomenusmo ne mora postojati medju izdatnikom i remitentom kakav obvezni odnošaj, isto tako kao što ni trasat nije uvjek dužnik trasantov; a napokon su i posljedice druge kod asignacije, a druge kod prihvata, jer se izdatnik kao asignant svoga jamstva nikako rješiti ne može. Trasat nije s toga punovlastnik izdatnikov; on ne prihvaća usljed naloga danog mu na mjenici. Povod njegov privoli, da će izplatiti mjenicu kao prihvatnik, može ležati u najrazličitijih gradjansko-pravnih odnošajih, koji medjutim na njegovu mjenbenu obvezu ne uplivaju.

Oznaka trasata na mjenici kao što već spomenusmo na drugom mjestu[1], ne ima drugoga značenja nego, da se s njom navede osoba, koja će u mjestu označenom na mjenici svotu mjenbenu izplatiti. Trasat nije ništa drugo nego organ, koji će mjenicu izplatiti; a zato, da on to bude, ne treba da postoji kakav obvezni odnošaj niti medju remitentom i trasatom niti medju ovim posljednjim i iz-

[1] Vidi gore str. 88.

Digitized by Google

datnikom. Istina je doduše, da će različiti pravni odnošaji biti povodom, da se mjenica ne samo izda nego i trasira na stanovitoga trasata; nu kao što takove okolnosti, koje stoje izvan mjenice, ne uplivaju na mjenbenu obvezu u obće; kao što pravo na vriednost, koju predstavlja mjenica, nije ovisno o dokazu kakove pogodbe već jedino o posjedu izprave; te kao što napokon mjenbena obveza ne sadržaje drugo nego bezuvjetnu i abstraktnu obvezu na izplatu mjenbenene svote[1], isto je tako i obveza, koju preuzimlje trasat prihvatom u nakani, da u vrieme dospjelosti izplati mjenbenu svotu, *obveza abstraktna,* koja je posve odieljena od onih pravnih odnošaja, koji su povodom i uzrokom njezinu postanku Ovo suglasje medju obvezom prihvatnika i ostalih mjenbenih obvezanika ima svoj razlog u naravi same mjenice, ova je narav jednaka pogledom na sve one, koji se obvezuju u vrieme dospjelosti efektuirati vriednost njezinu. Pak upravo zato, jer je trasat onaj organ, koji ima mjenicu izplatiti na mjestu odredjenom za izplatu, čim se on na to spremnim izjavi, biti će svaki posjednik mjenice dužan *ponajprije* potražiti izplatu kod toga organa, pak će se istom onda, ako ju ovdje ne dobije, moći obratiti na druge mjenbene obvezanike. Tu leži razlog zašto se tvrdi, da je prihvatnik obvezan bozuvjetno, a ostali mjenbeni obvezanici da su obvezani samo uvjetno. Nu dobro primjećuje Braun,[2] da ni obveza ostalih (zavratnih) mjenb. obvezanika nije uvjetna već bezuvjetna, ali je uvjetno *oživotvorenje* ove obveze, t. j. ono ovisi o neprihvatu odnosno o neizplati i o dokazu ove okolnosti putem protesta. Pita se sada samo kada ovakav prihvat postaje perfektnim? O tom dolje niže kod §. 21.

§. 17.

Posjednik mjenice ima pravo mjenicu, — izuzam mjenice sajmovne — radi prihvata tezovniku do dospjetka makar kad predočiti, ter u slučaju neprihvata dignuti prosvjed. Protivan ugovor ne ima mjenbeno pravne krieposti.

Goli posjed mjenice ovlašćuje na predočbu radi prihvata, ter na prosvjedovanje u slučaju neprihvata.

---

[1] Vidi gore str. 44.

[2] Vidi *Braun* str. 25 u opazci; *isti* u razpravi „Einige Bemerkungen über den Protest Mangels-Zahlung" priobćenoj u „Allg. österr. G. Ztg." od g. 1879. str. 134. u opazci 54.

Digitized by Google

§. 18.

Mjenice glaseće na sajmove domaće, mogu se za trajanja sajma do platežnoga roka naznačenoga u §. 35. radi prihvata makar kada predočiti.

Po naravi i pojmu tezice imao bi ju u vrieme dospjelosti izplatiti trasat; nu jednostavnom oznakom ne može trasat biti mjenbeno-pravno obvezan niti onda, ako medju izdatnikom i trasatom postoji kakav pravni posao, koj je bio povodom, da je izdatnik upravo stanovitu osobu označio trasatom, a kamo li onda, ako medju njimi u tom pogledu ne ima nikakova pravna odnošaja. U tu je svrhu od potrebe, već po pravnoj naravi prihvata, da trasat sam privoli, da će on mjenicu u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti.

Da se pako trasat u tom smjeru uzmogne izjaviti, valja mu *predočiti* mjenicu, t. j. treba ga upitati prihvaća li oznaku navedenu na mjenici, te hoće li ju u istinu u vrieme dospjelosti izplatiti. Ovaj čin zove se *predočbom na prihvat*, a onaj, koji mjenicu predodočuje, dakle posjednik njezin, zove se *prezentant*, dočim se onaj, komu se ona predočuje, dakle trasat, nazivlje *prezentat*. Uzme li se u obzir na drugom mjestu navedena ustanova, po kojoj i izdatnik i indosant jamče mjenbeno-pravo ne samo za izplatu, nego i za prihvat mjenice, te uvaži li se s druge strane korist, koja usljed prihvata nastaje po posjednika mjenice, to se s prihvatom štiti s jedne strane interes mjenbenih obvezanika a s druge i mjenbenih ovlaštenika Pak upravo pogledom na ovu okolnost nastaje pitanje: da li je posjednik samo ovlašten ili je upravo obvezan mjenicu predočiti na prihvat?[1] Po starijem shvaćanju i po starijih propisih, kad se je posjednik mjenice smatrao kao mandatar ili negotiorum gestor svojih prednika i svojih sljednika označenih na mjenici, te kad je kao takav bio obvezan brinuti se za njihove interese, tada se je smatralo njegovom dužnosti predočiti mjenicu na prihvat, jer je prihvatom mjenica postala sposobnijom za promet, i jer se je tim pomnožala njezina sigurnost. Nu kad je tečajem vremena pravni položaj posjednika mjenice postao samostalnijim i neovisnijim od ostalih mjenbenih obvezanika, kad se je on imao brinuti samo za svoje interese, a nije se više smatrao mandatarom ostalih mjenbenih interesenta, tada već nije bilo razloga obvezati posjednika mjenice, da ju on *mora* na prihvat predočiti. Ovakovom obvezom ograničio bi se i promet s mjenicami, jer bi u slučaju ne-

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 32 i sl.; te str. 57 i sl.

Digitized by Google

prihvata posjednik mjenice bio prinuždeu *umah* dati sastaviti protest sbog neprihvata. Usljed toga se je i naš zakon poput njemačkoga i ostalih zakona postavio na stanovište, po kojem posjednik mjenice ne ima dužnosti već samo pravo mjenicu predočiti na prihvat. On može i smije ako ga je volja, ali ne mora toga učiniti; a on će to bez sumnje svagda uraditi, kad mu predočba na prihvat bude pružala koristi, kad ona bude povećala kredit mjenice. Ovo pravo posjednika mjenice tako je naravi absolutne, da se ono posebnim dogovorom stranaka niti može ograničiti niti dokinuti, jer takav dogovor ne ima mjenbeno-pravne krieposti.

Ovo pravo posjednika mjenice nije u ostalom vezano na poseban rok, te je on vlastan makar kad, dakle i umah čim mu bude mjenica izručena[1], predočiti ju na prihvat, a ako ga je volja može i ne predočiv ju na prihvat, predočiti ju na izplatu. Zakon dakle ne postavlja nikakova početka roka, počam od kojega je posjednik mjenice vlastan predočiti ju na prihvat; nu isto tako nije posjednik vezan ni na rok do kojega bi morao najdulje to učiniti. Zakon doduše spominje, da se posjednik tim pravom služiti može „do dospjetka", nu ovim dometkom zakon posjednika mjenice u njegovom pravu ni malo ne ograničuje, jer se ona kad dospije na izplatu predočiti mora, te nastupom toga vremena i onako prestaje redovito svaki povod i svaka korist predočiti ju na prihvat. Usljed toga nije bilo nikakove zaprieke, da se taj dometak posve izostavi, kao što je izostavljen i u zakonu njemačkom. Mogla bi samo usljed ovoga dometka nastati dvojba: može li se mjenica na prihvat predočiti i poslje kako ona dospije? Buduć da je s pravom prezentacije na prihvat spojeno i daljnje pravo mjenicu u slučaju neprihvata protestirati te dignuti regres sbog neprihvata, pak buduć da je svrha ovoj predočbi osigurati izplatu mjenice na dan dospjelosti, to se poslje toga vremena mjenica ne će moći predočiti na prihvat s tom posljedicom, da bi se u slučaju neprihvata mogla ona protestirati, te da bi se na temelju toga protesta mogao dignuti regres sbog neprihvata. Nu jer zakon ne zabranjuje predočbe poslje dospjelosti, te jer može kadkada biti u interesu posjednika, da mjenica bude prihvaćena,

[1] U praktičnom životu riedko će se medjutim mjenica na prihvat predočiti čim bude izdana, jer prihvat sa strane trasata obično ovisi od ubavjesti, te bi se s toga moglo lahko dogoditi, da će trasat odbiti prihvat, jer nije ubavješten. Zato je sasvim u redu, te i biva u prometu s mjenicami, da se mjenica na prihvat ne predočuje dok barem ne izmine vrieme potrebito za ubavjest trasata.

Digitized by Google

makar i poslje dospjelosti, buduć da prihvatnik jamči sve dotle, dok ne izteče rok zastare, to ne će biti zaprieke, da se mjenica i poslje dospjelosti predoči na prihvat;[1] u tom slučaju jamčiti će prihvatnik mjenbeno-pravno dokle mjenica ne zastari, ali o protestu i regresu sbog neprihvata ne može biti ni govora.

Gornjom ustanovom zakona nije medjutim posjednik mjenice dobio samo pravo predočiti mjenicu na prihvat, zakon mu daje daljnje pravo za slučaj ne bude li mjenica prihvaćena, da može dignuti prosvjed sbog neprihvata. Buduć pako posjednik mjenice ima samo ovlast hoće li i kada će mjenicu predočit, to je i u pogledu protesta morao dobiti istu ovlast; pak zato može posjednik ako ga je volja umah sastaviti protest sbog neprihvata, ali se može zadovoljiti i tim, da protesta ne sastavi.

Moglo bi se možebiti poroditi pitanje: da li je posjednik mjenice, ne bude li ona kod predočbe na prihvat prihvaćena, vlastan umah dignuti protest sbog neprihvata, ili je, kao što to propisuju neki zakoni, dužan trasatu dati vremena da se promisli?[2] Zakon naš u tom pitanju stoji posve na stanovištu zakona njemačkoga, te ne daje trasatu nikakova vremena za promišljanje; usljed toga je posjednik mjenice vlastan sastaviti protest sbog neprihvata ako se trasat umah, čim mu bude mjenica predočena, ne izjavi, da ju prihvaća.[3]

Od gore spomenutoga pravila, da se mjenica na prihvat predočiti može makar kad, dokle god ne dospije, ustanovljuje zakon u

---

[1] Nu i to će moći učiniti samo onaj, koji je u posjed mjenice došao najkasnije do dana dospjelosti; indosataru *poslje dospjelosti* ovoga prava priznati ne možemo pogledom na narav, što ju po našem zakonu ima naledja poslje dospjelosti. Vidi gore razložbu kod § 14, a napose str. 209.

[2] Tako odredjuju zakon belgijski (čl. 16), francezki (čl. 125), skandinavski (§ 21). holandezki (čl. 112), malteški (čl. 134), portugalski (čl. 333). ruski (čl. 572), švicarski (čl. 736), srbski (§. 95), talijanski (čl. 264) te ruska osnova (§ 30), da se trasat o prihvatu izjaviti ima najkasnije za 24 sata od vremena, kad mu je mjenica na prihvat predočena.

[3] U konferenciji u Lipskom od 29. listopada 1847. pojavila se je s neke strane želja, da se poput francezkoga zakona dade trasatu rok od 24 sata za promišljanje, te da prije izmaka toga roka posjednik ne može sastaviti protesta sbog neprihvata. Za opravdanje ovoga nazora navadjali su se razlozi pravičnosti, jer da se trasatu mora dati neki rok za promisliti: hoće li ne će li mjenicu prihvatiti; to mu vrieme treba, da uzmogne pregledati svoju korespondenciju, tekuće

Digitized by Google

§ 18 iznimku u pogledu sajamskih mjenica i to onih, koje glase na *sajmove domaće.* Ova je posebitost za mjenice sajmovne ustanovljena s jedne strane pogledom na postojeći već stari običaj, a s druge strane pogledom na to, što se trasat u pravilu naći može istom za vrieme i u mjestu sajma, što su takove mjenice većinom trasirane na kupca takove robe, koja se preuzeti mora istom na dotičnom sajmu, pak što bi usljed toga težko bilo trasatu izjaviti se o prihvatu mjenice, dok roba ne stigne i dok ju ne pregleda, te napokon što se sajamska mjenica podmiriti ima istom od novaca, koji će unići od sajamskih poslova.[1] Kad se je zakonodavcu s ovih razloga činilo potrebitim za mjenice sajamske stvoriti iznimku od gornjega pravila, akoprem mi se čini opravdanijim onaj nazor, da se ni za ove mjenice ne stvara poseban privilegij[2], to bi upravo s gornjih razloga bilo sgodnije, kad se naš mjenbeni zakon ne bi bio držao načela, da se sajamske mjenice mogu predočiti kadgod *za trajanja sajma* dokle mjenica na izplatu ne dospije, jer bude li se mjenica predočila umah čim sajam započme, tada se nipošto ne radi u prilog onim okolnostim, sbog kojih se ta iznimka ustanovljuje. Bilo bi s toga bolje, da se je dozvolilo, imenito kod onih sajmova, koji traju dulje vremena, da prije proteče neko vrieme sajma, n. pr. polovina, dok se trasat uzmogne razabrati.[3]

Po našem zakonu ne mogu se sajamske mjenice predočiti prije početka sajma, a kad sajam počme može ih posjednik predočiti kadgod ga je volja, dokle mjenica ne dospije; dakle, ako sajam traje samo jedan dan, taj dan. U ovom slučaju biti će medjutim predočba na prihvat suvišna, jer se vrieme odredjeno za predočbu sudara s vremenom dospjelosti. Ako sajam traje dulje od jednoga dana, ali ne više od osam dana, može posjednik mjenicu

---

račune s izdatnikom, blagajnu itd. Ovaj nazor nije konferencija prihvatila, jer se mjenica trasatu predočiti ima u njegovoj poslovnici, a tu, da će on i onako moći umah ugledati gornje okolnosti. Vidi zapisnike iste konferencije str. 35 i 36. Ovaj nazor odlučno zastupa i *Cohn* „d. E. e. W. O. f. d. russ R." str. 53 i 54.

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 38 i sl

[2] Vidi *Cohn* „d. E. e W. O. f. d. russ R." str. 49. Zakoni skandinavski, italski, belgijski i englezki ne odredjuju posebnih posebitostih za mjenice sajamske.

[3] Tako ustanovljuje austrijski uvodni zakon k njemač. mjenb. redu u §. 3., da se mjenice ne mogu na prihvat predočiti, dok ne izmine polovina sajamskoga vremena ako sajam traje osam ili više dana.

Digitized by Google

predočiti kad ga je volja sve do posljednjega dana sajma; ako pako traje sajam dulje od osam dana, samo za prvih osam dana (Vidi §. 35 mjenb. zakona.).[1]

U pogledu mjenica, koje glase na sajmove inozemske, vriede tamo valjajući propisi.

Preporno je pitanje: mogu li se predočiti na prihvat mjenice, koje glase na vid? Istina je doduše, da predočba ovakove mjenice na prihvat ne ima pravoga smisla[2], jer se ona može umah i na izplatu predočiti; nu s druge je strane istina i to, kako dobro primećuje Thöl[3], da prihvat i izplata kod ovih mjenica ne padaju u isto vrieme. Mjenica na vid dospjeva kad se predoči *na izplatu;* ona se može prema svom pojmu *u tu svrhu* kadgod predočiti, dok ne izmine zakonom odredjeno vrieme; nu za to ne ima zaprieke, zakon barem tomu nije na putu, da se ona ne predoči *najprije na prihvat.* S predočbom na prihvat ona još ne dospjeva, u tu svrhu treba ju napose predočiti na izplatu. Usljed toga može se i takova mjenica napose protestirati sbog neprihvata a napose sbog neizplate; te ne ima zaprieke, da se napose digne regres za sigurnost sbog neprihvata, a napose regres sbog neizplate. Prema tomu ne počimlje proti prihvatniku ovakove mjenice teći rok zastare od dana kad mu je mjenica predočena na prihvat, već od dana predočbe na izplatu; ako li pako ovakova prihvaćena mjenica, koja glasi na vid, ne bude napose predočena na izplatu, tada počimlje zastara teći

---

[1] I ove ustanove svakako su prikladnije od ustanova prijašnjega ugarskoga mjenb. zakona.

Zak. čl. XV. 1840, ustanovljuje u §. 57.:

a) ne treba predočiti na prihvat mjenica, koje glase na sajmove, koji traju samo jedan dan;

b) mjenice, koje valja platiti na sajmovih, koji traju više od jednog ali ne preko 8 dana, predočuju se na prvi dan sajma;

c) takove napokon mjenice, koje glase na sajmove trajuće preko osam dana, moraju se predočiti prve sajamske nedelje, nu ova se predočba može obaviti kadgod do uključivo subote.

Po njemačkom mjenb. redu valjaju u pogledu predočbe na prihvat kod mjenica sajamskih pravila odredjena na mjestu, gdje se sajam drži; a ne bude li na mjestu sajma zakonom ustanovljen rok za predočbu, tad se može mjenica predočiti kadgod za trajanja sajma dokle ona ne dospije.

[2] Vidi *Hoffmann* str. 275.

[3] Vidi *Thöl* str. 161.

Digitized by Google

proti prihvatniku od zadnjeg dana predočbenoga roka, t. j. nakon dvie godine od dana izdatbe.[1]

Druga alineja §. 17. odredjuje, tko je legitimiran predočiti mjenicu na prihvat i eventualno protestirati ju sbog neprihvata? Po ovoj se ustanovi za tu legitimaciju ne zahtjeva dokaz vlastničtva mjenice, već je u tu svrhu dovoljan faktični njezin posjed, jer se i po trgovačkom običaju i po zakonu predmnieva, da je i puki posjednik opunovlašten preduzeti sve one čine, koji su nuždni za uzdržanje mjenb. prava. Usljed toga se kod predočbe na prihvat i kod protesta sbog neprihvata ne će moći tražiti legitimacija po § 36 m. z,; a bila bi ona i onako suvišna, jer se trasat s prihvatom mjenice ne obvezuje prezentantu već onomu, koji će se u vrieme dospjelosti po §. 36. m. z. kao vlastnik mjenice legitimirati. Usljed toga niti će se kod predočbe na prihvat gledati, je li posjednik legitimiran neprekinutim redom naledja, niti na to, da li je onaj, koji mjenicu na prihvat predočuje, u istinu posljednji indosatar. Na prihvat moći će se predočiti i duplikat mjenice, jer ovaj u svemu zastupa original, ali ne će moći prepis, koji je sposoban samo za izvorne naledje, ali nije za prihvat.

S ovom legitimacijom stoji u savezu i legitimacija prezentata, t. j. onoga, komu se mjenica može na prihvat predočiti. Legitimiran na prihvat mjenice jest po zakonu samo *trasat;* on je jedini prema naznaci izdatnika zvan, da mjenicu plati, dakle da ju na zahtjev posjednika mjenice i prihvati; zato i veli zakon, da posjednik mjenice ima pravo mjenicu predočiti na prihvat *tezovniku* (trasatu). Osim trasata moći će se mjenica pravovaljano na prihvat predočiti i onoj osobi, koja je *po njem naročito ovlaštena*, da u ime njegovo sklapati može mjenbene poslove. Predočitelj mjenice biti će s toga dužan izpitivati, da li je dotičnik u ime treće osobe ovlašten prihvatom se obvezati, te nije dužan primiti prihvat od takove osobe, koja na zastupstvo nije legitimirana. I kod mjenica domiciliranih, kod kojih je domiciliat označen, ima se mjenica na prihvat predočiti trasatu a ne domicilijatu (§ 24 m. z.) Ako je na mjenici označeno više trasata ovisi o posjedniku mjenice, hoće li ju predočiti svim imenovanim trasatom ili samo jednomu od njih.

Bude li trasatom označena kakova udruga, bila ona udrugom

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 185 do 412 i str. 318 do 701; *Renaud* str. 212; *Fuchsberger* str. 238; *Volkmar i Löwy* str 143; *Wächter* „Encyclop" str. 885 do 969. — Vidi razložbu kod §. 31 m. z.

Digitized by Google

trgovačkom ili ne, tada se ima mjenica predočiti onoj osobi, koja je na zastupstvo te udruge pravovaljano ovlaštena.

I tada valja mjenicu predočiti na prihvat trasatu, a ne upravitelju stečajne mase, ako je trasat pao pod stečaj, jer je i otvorenje stečaja i imenovanje toga upravitelja čin, koji leži izvan mjenice, te je posjedniku njezinom možebiti ne poznat.[1]

Bude li u mjestu prebivališta trasatova više osoba istoga imena, pak ako posjednik mjenice iz nje same ne može razabrati, koja od njih jest ona osoba, na koju je mjenica trasirana, biti će dovoljno, za obrazložbu regresa, ako je samo jednoj od tih istoimenih osoba mjenicu predočio, te ju zatim sbog neprihvata protestirao.

Mjenica se ima na prihvat predočiti u mjestu, koje je na mjenici označeno kao prebivalište trasatovo. Da li trasat na tom mjestu u istinu stanuje, u stvari je svejedno; posjednik mjenice izpunio je svoju dužnost, ako je mjenicu predočio na tom mjestu. Ne ima medjutim zaprieke, da se dogovorom i u sporazumku stranaka mjenica pravovaljano predoči i na drugom kojem mjestu, samo će se u onom slučaju, ne bude li na tom mjestu prihvaćena, morati opet predočiti na mjestu prebivališta označenom u mjenici, jer se inače ne će moći dignuti protest. Lokal, u kojem se mjenica predočiti ima, ne budu li stranke što drugoga ugovorile, jest poslovnica trasatova, a ne bude li on imao posebne poslovnice, njegov stan. Vrieme, u kojem se ta predočba obaviti ima jest doba od 9—12 satih prije i od 2—5 satih poslje podne[2]; nu sporazumkom stranaka moći će se mjenica predočiti i u drugo doba. Buduć da posjednik mjenice ima samo pravo, a ne dužnost u slučaju neprihvata mjenicu protestirati, to će on moći mjenicu *opetovano* predočiti na prihvat, i onda istom, bude li ta predočba bezuspješna, sastaviti protest i dignuti regres sbog neprihvata.[3]

§. 19.

Mjenice, koje valja na stanovito vrieme poslje vida platiti, imadu se pod gubitak prava zavrate proti naledjnikom i izdat-

---

[1] Vidi *W. Hartmann* str. 314; *Wächter* str. 717.

[2] Vidi §. 102. mjenb. zak.

[3] U Njemačkoj može se mjenica na prihvat predočiti i uz pripomoć poštarskoga naloga (Postauftrag) uz slične modalitete kao što biva i predočba na izplatu. Po naših poštarskih propisih mogu se poštarski nalozi upotrebiti samo kod predočbe na izplatu. Vidi razložbu kod §. 41 m. z.

Digitized by Google

niku predočiti radi prihvata po glasu osobitih u mjenici sadržanih ustanova, a u pomanjkanju istih u dvie godine iza kako je izdana mjenica.

Ako je naledjnik koj na mjenici takovoj dodao naledji svojoj osobiti rok predočbe, njegova mjenbeno-pravna obveza utrnjuje, čim mjenica na taj rok ne bude predočena radi prihvata.

Od pravila izrečenoga u prijašnjem paragrafu, da je posjednik mjenice samo ovlašten a ne obvezan mjenicu predočiti na prihvat, ustanovljuje zakon u §. 19 iznimku, po kojoj se one mjenice, koje glase stanovito vrieme poslje vida, moraju u stanovitom roku predočiti na prihvat. Ova obveza nije medjutim takove naravi, da bi joj odgovaralo pravo treće osobe, na temelju kojeg bi ona od posjednika mjenice tužbom tražiti mogla tu predočbu, već je samo uvjetom i predpostavom mjenbenoga prava zavrate proti naledjnikom i izdatniku. Svrha ovoj predočbi nije toliko, da se njom poluči prihvat mjenice, koliko da se njom ustanovi dan dospjelosti, koji u samoj mjenici nije ustanovljen; ovo je dakle pravo rekuć *predočba na uvid,* kojom se ustanoviti kani početak ovoga roka — *terminus a quo,* — od kojega počimlje teći ono vrieme, po izmaku kojega dotična mjenica dospjeva. Bez ovakove točne ustanove ovoga roka bili bi prednici posjednika mjenice neizvjestno vrieme izvrgnuti mjenbenoj obvezi, premda je upravo u interesu prometa, da se mjenbeni posao što brže razvije, a mjenbeni obvezanici u stanovitom opredieljenom vremenu rieše svoje obveze; bez ovakove ustanove roka mogao bi posjednik mjenice s predočbom zavlačiti po svojoj volji, a ne bi ga u tom mogla smetati ni zastara mjenice, jer ona počimlje istom s danom dospjelosti, ovaj pako dan kod ove vrsti mjenica bez predočbe opredieljen nije.

Predočba dakle mjenice, koja glasi stanovito vrieme poslje vida, ima sasvim drugo znamenovanje od predočbe na prihvat; dokaz tomu, što se, ne predoči li se mjenica, ne gubi samo pravo regresa na sigurnost već i pravo regresa na izplatu; što prihvat bez datuma kod ovakove mjenice ne odgovara predočbi na uvid (§ 20 m. z.), te se ovakova prihvaćena ali kod prihvata ne datirana mjenica mora protestirati; što je nadalje predočbi na uvid zadovoljeno, ako trasat i ne prihvativ mjenice označi samo datum, kad mu je mjenica na uvid predočena; te što se napokon i mjenica vlastita, glaseća na stanovito vrieme poslje vida, mora predočiti na uvid, akoprem kod nje o prihvatu ni govora biti ne može.

Iz svega ovoga sljedi, da odredba gornjega paragrafa po na-

Digitized by Google

ravi same stvari ne bi imala biti iznimkom od prije iztaknutoga pravila, po kojem posjednik mjenice nije dužan već samo ovlašten mjenicu na prihvat predočiti, ova je odredba samo neka posebitost mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida, pak s toga bi i bilo naravnije, da je zakon u gornjem paragrafu obvezao posjednika mjenice, da ju predloži trasatu *na uvid*. Nu jer se kod onih mjenica tezica, glasećih stanovito vrieme poslje vida, koje su u promet stavljene prije nego su prihvaćene, već po sebi razumieva, da u predočbi takove mjenice na uvid leži ujedno i predočba na prihvat, to je zakon naš poput njemačkoga, koji mu je u tom pogledu služio uzorom, mjesto gornje formulacije rabio ovu drugu, te obvezao posjednika mjenice na predočbu radi prihvata. I samo pogledom na ovu naročitu ustanovu, ali ne po naravi stvari, može se govoriti o gornjoj iznimci.[1]

Kad je pako zakon posjednika mjenice obvezao ovakovu mjenicu predočiti na prihvat, morao je dosljedno odrediti i rok, do kojega se ta predočba najdulje obaviti ima. Kod odredbe ovoga roka nije se naš zakon obazirao na udaljenost mjesta izplate, već je za sve vrsti mjenica odredio jedan te isti rok. Da pako taj jedan rok bude prikladan za sve vrsti mjenica, morao je on biti nešto dulji, pak zato ga zakon odredjuje na *dvie godine*,[2] računajuć od dana kad je mjenica izdana, tako dakle, da se mjenica, glaseća na stanovito vrieme poslje vida, koja je izdana n. pr. 5. prosinca 1884. predočiti ima najdulje do 5. prosinca 1886.

Ovaj zakonom odredjeni rok predočbe može se medjutim pro-

---

[1] Ruska osnova usljed toga punim pravom napose razpravlja o predočbi na prihvat, a napose o predočbi na uvid kod onih mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida.

[2] Mjenbeni zakoni ostalih država imadu takodjer sličnih ustanova o predočbenom roku za mjenice, koje glase stanovito vrieme poslje vida, samo što je ovaj rok različito odredjen prema daljini mjesta, na koje je mjenica trasirana Tako n. pr. odredjuju zakon belgijski i francezki rok od 3, 4, 6 i 12 mjesecih prema daljini mjesta od kojega i na koje je mjenica trasirana; zakon skandinavski opredieljuje to vrieme na 6 a iznimice na 12 mjesecih. U zakonu srbskom odredjen je taj rok na 3, 6 i 18 mjesecih (§ 36). Zakon njemački ustanovljuje u tu svrhu kao što i naš zakon vrieme od dvie godine dana (čl. 19). Po englezkom i amerikanskom pravu ima se ovakova mjenica, ne bude li trgovački običaj što drugo uglavio, predočiti tečajem primjerenog vremena; ovo vrieme valja prema okolnostim prosuditi od slučaja do slučaja. Švicarski i talijanski zakon te osnova ruska zadovoljuju se rokom od jedne godine.

Digitized by Google

mieniti odredbom izdatnika i indosanta mjenice, te su jedan i drugi ovlašteni primetnuti *kraći* ili *dulji* rok do kojega valja mjenicu predočiti.[1]

Nu ne će niti jednomu niti drugomu biti slobodno ograničiti predočbu tako, da se mjenica ne bi smjela predočiti prije stanovitoga roka, ili da se predočba obaviti ima u stanoviti opredieljeni dan, jer bi u prvom slučaju ograničen bio posjednik mjenice u svom pravu, da može mjenicu predočiti kakdgod ga je volja, a to ograničenje zakon u §. 19 dopušta samo u pogledu svršetka, a ne u pogledu početka vremena dozvoljenog za predočbu; u drugom pako slučaju promjenila bi se sama narav mjenice dospjevajuće stanovito vrieme poslje vida.

Pitanje, da li se rok odredjen za predočbu u gornjem paragrafu protegnuti ima samo na mjenice izdane u ovozemstvu, ili i na one, koje su izdane u iznozemstvu, ima se riešiti po ustanova §. 95—97. mjenb. zakona.

Ne bude li mjenica, koja glasi stanovito vrieme poslje vida predočena trasatu unutar roka odredjenoga budi po zakonu budi po izdatniku ili indosantu, tada gubi posjednik mjenice mjenbeno *pravo regresa* bez obzira na razlog, koji je povodom, da nije mjenica predočena. Ne će dakle gubitak toga prava zapriečiti niti dogodivši se kakav slučaj (casus nocet domino) niti okolnost ona, bude li po izdatniku ili indosantu vrieme za predočbu tako kratko odredjeno, da se u to vrieme mjenica i ne bude mogla predočiti.

Bude li kod ove predočbe promašen onaj rok, što ga je možebiti postavio izdatnik mjenice, tada posjednik gubi mjenbeno pravo regresa proti svim prednikom; dakle su i indosanti i izdatnik u tom slučaju riešeni mjenbene obveze. Ako li je pako indosant postavio takav rok, tada ovaj rok dolazi samo njemu u prilog, t. j. ne bude li mjenica u to vrieme predočena, tada se gubi pravo re-

[1] *Hoffmann* na str. 283 i 285 scieni, da ni jedan ni drugi nisu vlastni odrediti rok, koji bi prelazio vrieme zakonom odredjeno, dakle ne više od dvie godine. Nu odredba čl. 19. njem. mjemb. zak., koji je u tom pogledu suglasan s ustanovom našega § 19, tako je obćenita, da je i izdatniku i indosantu sasvim na volju stavljeno hoće li za predočbu odrediti dulji ili kraći rok od onoga, *što ga zakon odredjuje.* Oni mogu dakle rok predočbe protegnuti ako im je volja na 20 i više godina. U pogledu indosanta nastaje promjena u toliko, što vrieme njegove obveze ne može biti dulje od trajanja obveze izdatnika iste mjenice.

Digitized by Google

gresa samo proti njemu; proti prednikom i sljednikom njegovim ostaje pravo posjednika mjenice netaknuto. Nu jer se indosant ne može strožije obvezati od izdatnika, i jer on nadalje nije vlastan mjenicu kao takovu preinačiti, to ne će indosant za predočbu moći odrediti *dulji* rok od onoga, *što ga je opredielio izdatnik;* ali ne ima zaprieke, kako gore rekosmo, da on za predočbu odredi dulji *od zakonom ustanovljenoga* roka, ako je već izdatnik sam taj rok produljio. Usljed toga se n. pr. mjenica, izdana 15. listopada 1880. tri mjeseca poslje vida, mora predočiti najkasnije 15. listopada 1882.; ako li je pako izdatnik rok predočbe odredio najkasnije do 25. travnja 1883., to će i indosant kod svoje naledje moći odrediti rok dulji od zakonom ustanovljenog, ali ne dulji od 25. travnja 1883.

Ne bude li pako izdatnik odredio posebnoga roka, to vriedi za njega i za sve indosante, koji nisu ustanovili drugoga roka, rok zakonski; ali indosant u tom slučaju ne će biti vlastan vrieme predočbe odrediti preko toga vremena, dakle u gornjem slučaju preko 15. listopada 1882.[1]

Premda medjutim propust predočbe mjenice, unutar roka odredjenog po indosantu, u prilog dolazi samo njemu, to ipak bude li mjenica u to vrieme predočena, dan predočbe vriedi za sve ostale mjenbene interesente, te se prema tomu danu ustanovljuje rok dospjelosti za čitavu mjenicu.

§ 20.

Ako se prihvat mjenice, koju valja na stanovito vrieme poslje vida platiti, nije mogao izposlovati, ili ako tezovnik neuzhtije naznačiti datum prihvata, dužan je posjednik mjenice pod gubitak prava zavrate proti naledjniku i izdatniku dokazati prosvjedom dignutim uz rok u §. 19. naznačeni, da je predočba mjenice za vremena učinjena. Dan prosvjeda smatra se u tom slučaju kao dan predočbe.

Ne digne li se prosvjed, tad se suprot prihvatniku, koj nije prihvat datirao, broji dospjetak mjenice počam od posliednjega predočbenoga roka.

---

[1] Posve s protivnoga stanovišta u tom pogledu polazi *Kitka* u § 65. — Prvobitna ruska osnova u tom pogledu naročito odredjuje, da indosant može odrediti za predočbu samo kraće vrieme, ako je već izdatnik odredio rok predočbi (§. 50.) U revidiranoj osnovi izostavljen je ovaj dometak.

Digitized by Google

Buduć da se kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida predočba obaviti mora u svrhu, da se tim opredieli dan kada valja mjenicu predočiti na izplatu, to je od potrebe, da se ta predočba točno ustanovi. Bude li s toga mjenica predočena na prihvat i ujedno prihvaćena, tada valja tu okolnost ustanoviti datiranjem prihvata, te se onda vrieme dospjelosti mjenice računa od toga roka. Usljed toga i jest od nužde kod mjenica ove vrsti datirati prihvat, premda u obće za kriepost prihvata datum nije potrebit.

Ako li prihvat ne bude datiran, tada mora posjednik mjenice, *unutar roka označenoga u prijašnjem paragrafu* za predočbu mjenice, dati sastaviti protest, ne sbog neprihvata, jer je prihvat obavljen, već u svrhu, da se opredieli dan, *terminus a quo*, od kojega počimlje teći vrieme opredieljeno za dospjelost mjenice. Prije izmaka navedenoga roka nije posjednik dužan mjenice protestirati, usljed toga i ne ima zaprieke, da on predočbu ponovi unutar toga roka; a isto tako slobodno je prihvatniku, koji nije datirao svoga prihvata, prije nego izmine rok odredjen za predočbu, naknadno datirati svoj prihvat. Ako je s toga n. pr. mjenica, koja glasi 4 mjeseca poslje vida, prihvaćena 5. travnja, prihvat pako ne bude datiran, a protest sastavljen kasnije, uzmimo 5. svibnja, tada počimlje vrieme dospjelosti teći od toga dana, a mjenica dospjeva 5. rujna.

Ne bude li posjednik u pravo vrieme mjenice protestirao, tada on gubi pravo regresa proti prednikom, jer sam prihvat, ako ne bude datiran, u ovom slučaju nije dovoljnom podlogom za izvršbu mjenbenih prava proti rečenim osobam. Nu jer je trasat u ovom slučaju ipak mjenicu prihvatio, to on posjedniku mjenice jamči mjenbeno-pravno, premda ovaj nije dao sastaviti protest.

Da se pako ipak uzmogne ustanoviti vrieme, kada mjenica dospjeva, postavlja zakon fikciju, da je trasat, premda se je kratio datirati prihvat, datirao ga „posljednji dan predočbenoga roka". Samo bi moglo nastati pitanje koji predočbeni rok u tom slučaju zakon mjerodavnim smatra, da li samo onaj, što ga zakon ustanovljuje, ili i onaj, što ga odrediti mogu izdatnika i indosanti? Učitelji mjenb. prava, držeć se strogo slova zakona, tvrde većim dielom,[1] da se tu ima razmievati ne samo zakonom, nego i odlukom izdatnika ili kojega indosanta odredjeni predočbeni rok. Nu po našem sudu ne može se pogledom na prihvatnika razumievati drugi nego zakonom odredjeni rok i to s toga, jer bi u protivnom slučaju mo-

[1] Vidi protivni nazor *Volkmar* i *Löwy* str. 103.

*

Digitized by Google

gla nastati prepirka, koji je predočbeni rok mjerodavan po prihvatnika onda, ako je ne samo izdatnik, nego ako su i pojedini indosanti za predočbu odredili posebne rokove predočbe. Svaki od ovih predočbenih rokova prem bi mogao biti mjerodavan po onoga, koji ga je stavio, ne može ipak biti odlučan po prihvatnika, jer bi onda obzirom na njega kao mjenb. obvezanika vrieme dospjelosti pogledom na različite mjenbene interesente bilo razno, što s bivstvom mjenice nipošto u suglasju nije. Bude li s toga mjenica izdana 1. siečnja 1885. 14 dana poslje vida, a prihvatnik ne bude datirao svoga prihhvata ni posjednik mjenice sastavio protesta, tada se bez obzira na to, je li izdatnik ili koji indosant odredio poseban predočbeni rok, dospjetak mjenice počimlje računati od zakonom opredieljenoga posljednjega dana predočbenoga roka t. j. od 1. siečnja 1887., a mjeseca dospjeva 14. siečnja 1887. Ovo je shvaćanje tim više opravdano, jer zakon u prvoj stavci §§. 19 i 20 govori samo o gubitku prava zavrate, a ne direktnog tužbenog prava proti prihvatniku.[1] Pogledom na izdatnika i na indosante ne ima nedatirani prihvat, ne bude li dignut prosvjed, nikakove krieposti, te se uzimlje kao da mjenica i nije predočena, dakle ne može obzirom na nje biti govora niti o regresu na sigurnost.

Ako trasat ne bude mjenice prihvatio, tada valja razlikovati: je li prihvat naprosto odbijen, ili je trasat, premda nije prihvatio, stavio datum kad mu je mjenica predočena. U prvom slučaju t. j. bude li trasat odbio prihvat i ne stavio na mjenicu datuma kad mu je ona predočena, morati će posjednik mjenice unutar roka označenog u § 19. (dakle, ne bude li odredjen posebni rok za predočbu, za dvie godine računajuć od dana kad je mjenica izdana, a bude li taj rok po izdatniku ili indosantu označen prije izmaka toga roka) podignut protest i njim dokazati, da je mjenica u vrieme predočena. Dan kad je dignut protest smatra se u tom slučaju kao dan kad je mjenica predočena, te se analogno, kao što kod mjenica po datumu, od toga dana počimlje računati vrieme kada mjenica dospjeva. Glasi li n. pr. mjenica 14 dana poslje vida, pak bude li protest radi uzkraćenog prihvata sastavljen 2. kolovoza, to takova mjenica dospjeva 16. kolovoza.

Može se medjutim dogoditi, da će trrsat prihvat odbiti, ali da će ipak na samoj mjenici potvrditi, da mu je ona predočena n. pr. „vidio ali ne prihvatio 3. svibnja 1883.“ U tom bi slučaju mogla na-

[1] Vidi §. 31. m. z.

Digitized by Google

stati dvojba: je li od potrebe dignuti protest? Oni, koji tvrde, da je i u tom slučaju protest potrebit, mogli bi se prije svega pozvati na § 20 mj. z.[1], koji naročito odredjuje, da je posjednik dužan mjenicu protestirati kad ona ne bude u *obće prihvaćena*, ili kad i bude prihvaćena ali prihvat ne bude datiran; dakle i onda kad ona ne bude prihvaćena ali uvid mjenice bude datiran.

Nu uzmemo li na um svrhu i zadatak, koji se spaja s predočbom mjenice, koja glasi stanovito vrieme poslje vida, te usljed toga i nakanu zakonodavca, to ćemo morati uz svu stilizaciju § 20 uztvrditi, da u tom slučaju ne će trebati sastavljati protesta.

Svrha predočbi mjenice, koja glasi stanovito vrieme poslje vida ne može biti druga, nego da se ustanovi dan od kojega počimlje teći rok po izmaku kojega mjenica dospjeva, t. j. dan kad je mjenica predočena na uvid, jer od dana uvida a ne od dana prihvata započimlje početak toga roka; pak upravo zato se zakon ne zadovoljava samim prihvatom, već zahtjeva datiranje prihvata, te uzimlje, da je taj dan ujedno i danom predočbe. U stvari je medjutim svejedno, je li nije li mjenica prihvaćena, jer se ni ne radi o prihvatu, već o tom, da se točno ustanovi, da je mjenica predočena na uvid, a to je ustanovljeno i onda, ako trasat i ne prihvati mjenice već ako samo izrikom označi, da mu je i kad mu je mjenica predočena na uvid. Protivilo bi se dakle duhu i smjeru zakona, kad bi se uza sve to, što je ustanovljen dan predočbe, taj dan opetovno morao konstatirati protestom. Da se ovako ima shvaiti smisao § 20. dokazuje i on sam, jer se dignutim protestom ne ima dokazati, da je prihvat mjenice odbijen, već *„da je predočba mjenice za vremena učinjena“*; ako li je pako to već izjavljeno na samoj mjenici, tada je protest suvišan bila mjenica prihvaćena ili ne.

Ne ima medjutim sumnje, da je stilizacija § 20 nespretna, te da bi bilo više u duhu mjenb. zakona, kan bi uvod u § 20 glasio: „Ako se uvid mjenice, koju valja na stanovito vrieme poslje vida platiti, i potvrda toga uvida te vrieme kad je mjenica na uvid predočena nije mogao izposlovati[2].“

Bude li trasat mjenicu prihvatio, ali s tim ograničenjem, da će ju platiti kasnije nego li glasi vrieme odredjeno na mjenici, to će posjednik njezin doduše moći sastaviti protest sbog neprihvata, ali će se ipak vrieme dospjelosti, kao što je naravno, ravnati od

[1] Vidi *Volkmar i Löwy* str. 104.

[2] Vidi *Hoffmann* str. 290; *Kitka* str. 291 i 292.

Digitized by Google

datuma protesta, te će mjenica dospjeti po izmaku vremena odredjenog na mjenici.

Vrieme ustanovljeno za predočbu mjenice budi zakonom budi voljom izdatnika ili indosanta nije mjerodavno za trasata, jer mu se još i poslje toga mjenica može valjano na prihvat predočiti i po njem posve pravovaljano prihvatiti, zakon bo u prijašnja dva paragrafa govori samo o gubitku *prava zavrate* proti izdatniku i naledjnikom.

VI. Prihvat.

Iz pravne naravi prihvata, kako ju na drugom mjestu razložismo, proizlazi, da je prihvat neovisna abstraktna mjenbena obveza, nu ipak takova, kojoj je podlogom valjana trasirana mjenica. Ne bude li s toga izprava, na koju je prihvat stavljen, imala sva svojstva mjenice tezice, ili ne bude li dotična mjenica trasirana, već samo mjenica vlastita, tada takav prihvat ne ima mjenbeno-pravne krieposti. Osim toga je materijalnim preduvjetom za valjanost prihvata (§ 1 m. z.), da prihvatnik bude osobom mjenbeno-sposobnom; nu mjenbena nesposobnost ostalih osoba, kojih se podpisi možebiti nalaze na mjenici, ne ima nikakova upliva na valjanost obveze prihvatnikove (§. 2. m. z.).

Nije od važnosti po pravovaljanost prihvata niti okolnost ona, kada i kojim je redom na mjenicu stavljen, imenito je li u doba prihvata mjenica bila posve izpunjena, ili su možebiti naknadno napisane njezine potrebštine, samo je od potrebe, da u vrieme kad se na temelju prihvata traži izvršba mjenbene obveze, mjenica bude podpuna, te da ima zakonom odredjena svojstva.[1]

Prihvatnikom mjenice može u ostalom biti samo trasat, jer je samo on po izdatniku označen kao osoba, koja će mjenicu u vrieme dospjelosti izplatiti. Na to upućuje naročito i stavka druga § 21 m. z. Prihvat mjenice po osobi trećoj, koja nije označena kao trasat, nevriedi.[2]

Usljed toga tako rekuć već po sebi sljedi, ako treća osoba podpiše mjenicu kao prihvatnik, da ona može biti mjenbeno-pravno obvezana samo ili kao počastni prihvatnik, ili kao osoba, koja je supodpisala podpis prihvatnikov. U prvom slučaju prosudjuje se ta obveza

[1] Vidi §. 93. m. z.

[2] Vidi *Volkmar i Löwy* ibid str. 110 i 111; *Wächter* „Encyclop" str. 29.

Digitized by Google

po pravilih navedenih kod počastnoga prihvata, a u drugom po pravilih, koja vriede za podpis „per aval“, o kojem razlažemo kod poglavja „o mjenbenom jamstvu“. Čim se prihvat takove osobe, koja nije na mjenici navedena kao trasat, ne može smatrati ni jedno ni drugo, tada ni podpis takav ne ima u obće mjenbene krieposti, jer se sadržaj i obseg mjenbene obveze svakoga, tko se na mjenici podpiše, prosudjuje po sadržaju mjenice, te se iz nje same razabrati ima odnošaj, u kojem napram njoj stoji onaj, tko je svoj podpis na mjenicu stavio.[1]

Bude li mjenica trasirana na više osoba, a prihvaćena samo po jednoj, tada je na temelju takovoga prihvata taj prihvatnik mjenbeno obvezan za čitavu na mjenici označenu svotu.

Zakon doduše ne opredieljuje roka, do kojeg je najkasnije moći mjenicu *prihvatiti*, nu pogledom na razloge spomenute na str. 233, držimo, da ne će biti zaprieke prihvatu i nakon što bude mjenica dospjela; ali svakako ne će valjan biti prihvat stavljen na mjenicu nakon vremena odredjenoga zakonom za zagodu (§ 84 m. z.)[2].

O podmirbenom odnošaju medju trasatom i izdatnikom rekli smo svoju gore na strani 130. i sl.

§. 21.

Prihvat mjenice ima se učiniti na samoj mjenici pismeno.

Svaka izjava napisana na mjenici i podpisana po tezovniku smatra se kao prihvat bezuvjetan, ako u njoj ne bude izrikom rečeno, da tezovnik ili u obće neće, ili da samo pod stanovitim ograničenjem hoće da prihvati.

Isto tako smatra se kao bezuvjetan prihvat, ako tezovnik bez svakog inog dodatka na prednju stranu mjenice napiše ime svoje ili svoju tvrdku.

Prihvat jednom učinjen ne može se natrag uzeti.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 353 dod. 748 a) i b); *Wächter* „Encyklop“ str. 29; *Resch* str. 119. Ne mogu s toga pristati uz nazor onih, koji zajedno s Thölom (Vidi *Thöl* str. 283 i sl.) tvrde, da se prihvat onoga, koji nije trasat, ako se ne može smatrati kao sudpodpis (per aval) ili kao počastni prihvat, shvatiti ima kao vlastita mjenica. Vidi u ostalom niže razložbu „o mjenbenom jamstvu.“

[2] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 108. — Revidirana ruska osnova izrikom dozvoljuje, da se mjenica može prihvatiti i poslje dospjelosti, te daje takovomu prihvatu istu kriepost, kao da je obavljen prije toga vremena (čl. 45).

Digitized by Google

Ustanove ovoga paragrafa u bitnom su dvovrstne; ponajprije se propisuje o formi, zatim o perfekciji prihvata.

Pogledom *na formu* prihvata prvi je zahtjev, da prihvat bude pismen, i to tako, da ta izjava o prihvatu bude napisana na samoj mjenici. Zahtjev ovaj sljedi već iz naravi mjenice, koja nuždno zahtjeva, da svaka mjenbena izjava, na temelju koje nastaje obveza, bude *napisana* na mjenici. Usljed toga niti će biti od mjenbeno-pravne krieposti prihvat ustmen, niti onaj, koji bude izjavljen mučke takozvanim konkludentnimi čini, a napokon niti prihvat pismen ne bude li napisan na mjenici već na posebnoj izpravi, pak makar ta izprava bila podpisana po dva svjedoka i sastavljena pred javnim bilježnikom[1] te spojena s mjenicom. Pod mjenicom razumieva se samo original, pak budući da su po zakonu i duplikati posve izravnani s izvornikom, moći će se prihvat staviti i na duplikat; ali nipošto ne na prepis[2], jer je i narav i funkcija prepiska različita od naravi i funkcije duplikata. Bude li izdano više duplikata, to je prihvat samo jednog od njih dovoljan; dapače kad bi trasat prihvatio više exemplara jedne te iste mjenice, mogao bi doći u taj neugodan položaj, da plati mjenbenu svotu toliko puta, na koliko primjeraka je svoj prihvat postavio. U ostalom je u stvari svejedno, koji od izdanih exemplara je trasat prihvatio.

Za valjanost prihvata ne zahtjeva zakon posebne formule[3], dapače je po stavci trećoj gornjega paragrafa dovoljno, ako trasat na prednjoj strani mjenice naprosto napiše svoje ime ili svoju firmu, jer se jednostavni podpis trasata ne može drugačije shvatiti nego kao privola na poziv, da mjenicu izplati.[4]

---

[1] Pozitivni propisi svih država, osim republike argentinske i nekih državica sjeverne Amerike, zahtjevaju za valjanost prihvata formu pismenu; a isto se tako samo u vrlo riedkih državah dopušta prihvat takozvanimi konkludentnimi čini, kao što n. pr. u nekih državah južne Amerike i Španjolskoj, gdje je trasat, koji mjenicu kod sebe pridrži više od 24 sata, obvezan na izplatu isto tako, kao da je mjenicu prihvatio.

[2] Protivan nazor zastupaju *Haimerl* str. 108 i *Resch* str. 114. Toga istoga mnienja bio je izprvice i *Thöl*, nu kasnije je od njega odstupio. Vidi str. 262.

[3] Neki zakoni kao što franczki, ruski, španjolski, brazilijanski i bolivijanski odredjuju za valjanost prihvata stanoviti oblik. Po § 92 zak. srbsk. „treba da se prijem menice označi sa ovom rieči: „primljena"".

[4] Budući je ovo u ostalom samo praesumtio juris, dopušten je prvobitnomu vjerovniku protudokaz, da trasat svojim podpisom nije kanio mjenice prihvatiti već podpisati samo kao svjedok Vidi *Borchardt* str. 144 dodatak 323.

Digitized by Google

Obični oblik prihvata jest taj, da trasat napiše na prednjoj strani pod adresom ili preko mjenice „prihvaćam", „primam" ili drugi kakav izraz sličnoga znamenovanja, te da primetnuv datum tu izjavu podpiše. Zakon naš u ostalom na ovu običnu formu prihvata ne stavlja važnosti, jer *svaku* izjavu napisanu i podpisanu na mjenici po trasatu smatra pravovaljanim prihvatom, ako trasat ne bude naročito izjavio, da ili u obće ne će da prihvaća, ili samo pod stanovitim ograničenjem. Po svem tom pada glavna važnost prihvata na podpis trasatov, pak upravo zato mora biti *podpisano* ime ili firma trasata, dočim ostali sadržaj kao što i gore spomenuta prihvatna klauzula i datum mogu biti štampani, litografirani itd.

Da bude prihvat valjan može u ostalom mjesto trasata podpisati i njegov pravovaljani punomoćnik, a može trasat mjesto svoga podpisa u stanovitih slučajevih i uz stanovite uvjete staviti naprosto svoj ručni znak.[1]

Ime odnosno firma prihvatnika moraju biti suglasni s imenom ili firmom trasata, jer bude li temeljite dvojbe ob indentičnosti osobe prihvatnikove s osobom trasatovom, tada iz prihvata ne nastaje mjenbeno-pravne obveze.

Prihvat redovito se stavlja na prednjoj strani mjenice, ali ne ima zaprieke, da trasat i na zadnjoj strani izjavi,[2] da mjenicu prihvaća; samo će u ovom slučaju morati primetnuti dometak, iz kojega se razabire, da se tu radi o prihvatu a ne o kakovoj drugoj mjenbenoj obvezi, jer jednostavni podpis trasata utemeljuje pravovaljani prihvat samo onda, ako je stavljen na prednju stranu mjenice. Budući da datiranje prihvata nije bitnim zahtjevom za njegovu valjanost, to ne će smetati bude li postojalo nesuglasje medju datumom prihvata i datumom, kad je mjenica izdana. Kraj svega toga biti će ipak datiranje prihvata vrlo sgodno, a potrebito kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida, da se uzmogne ustanoviti vrieme kad mjenica dospjeva.[3]

Svaka izjava prihvata bila ona izjavljena jednostavnim podpisom ili uz dometak druge izjave, smatra se *prihvatom podpunim ili neograničenim* ili nestegnutim, t. j. takovim, kojim se trasat obvezuje mjenbenu svotu izplatiti upravo onako, kako se to u mjenici

---

[1] Vidi §§. 104 i 105 mjenb. zak.

[2] Protivne je misli *Blaschke* str. 160 u opazci 3.

[3] Bude li prihvatnik, koji ne bude datirao svoga prihvata, tvrdio, da u to vrieme nije bio mjenbeno sposoban, morati će za tu tvrdnju sam preuzeti teret dokaza. Vidi *Borchardt* str. 148. dometak 330 b).

Digitized by Google

odredjuje. Samo onda, ako trasat *izrikom* svoj prihvat ograniči, jest takav prihvat prihvatom *ograničenim*. Nejasne i nerazumljive primjetbe ne mogu se s toga smatrati niti prihvatom ograničenim niti uzkratom prihvata.[1]

Trasat može kod prihvata naročito spomenuti i svotu, za koju prihvaća. Ovakav je dometak koristan, da se što više zaprieči krivotvorenje mjenice. Bude li kod prihvata označena svota manja od svote naznačene u mjenici, tada se takav prihvat smatra nepodpunim ili ograničenim, te ga valja prosuditi po ustanovi §. 22 m. z. Bude li naproti kod prihvata označena svota veća, tada takav prihvat nije od mjenbeno-pravne krieposti u pogledu onoga iznosa, koji nadmašuje svotu označenu u kontekstu mjenice, jer trasat nije ovlašten mjenici dati veću vriednost od one, koju joj je dao izdatnik, i jer za taj veći iznos ne ima temelja mjenbenoj obvezi.

Prihvat može se obaviti i na mjenici bjelici (in bianco) t. j. na takovom papiru, koji još ne ima svih potrebština mjenice, ali je svakako od nužde, da se manjkajuće potrebštine izpune prije nego se mjenica utuži, te da ovo izpunjenje ne bude proti učinjenom dogovoru.[2]

Kod mjenica domiciliranih, kod kojih nije domicilijat označen, može trasat imenovati domicilijata[3].

Posljednja stavka gornjega paragrafa, da se prihvat jednom učinjen ne može više natrag uzeti, u podpunom je suglasju s odnosnom ustanovom zakona njemačkoga,[4] te je izložena svim onim prigovorom, kojim i odnosni propis njemačkoga zakona. Razlog ovim prigovorom odnosno ovomu nesuglasju, koje nastaje u shvaćanju ovoga propisa leži u tom, što pitanje ob opozivu jednom učinjenoga prihvata ovisi o tom, kad se prihvat mjenice perfektnim smatrati ima; da li onda, kad je izjava prihvata na mjenicu napisana, ili onda istom, kada prihvatnik prihvaćenu mjenicu dalje preda.

Po obćem shvaćanju, pa bila ono osnovano na kojoj mu drago teoriji o naravi mjenice, postoji suglasno mnienje, da po izdatnika mjenice ne nastaje definitivna i kriepostna mjenbena obveza dotle, doklegod se mjenica nalazi u njegovih ruku, a usljed toga, da je on vlastan

---

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 108.

[2] Vidi § 93 mjenb. zak.

[3] Vidi niže § 24 mjenb. zak.

[4] Stavka 4. čl. 21 njemačkoga zakona glasi: „Die einmal erfolgte Annahme kann nicht wieder zurückgenommen werden."

Digitized by Google

bez povrjede prava trećih osoba mjenicu i uništiti. Ti isti nazori vladaju i za naledju pogledom na podpis, što ga indosant stavi na mjenicu. Dosljedno tomu se s neke strane drži, da bi to isto pravilo vrieditи imalo i za prihvat, te da trasat nije jošte mjenbenopravno obvezan onim časom, kad je na mjenicu napisao svoj prihvat, već istom onda, kad je prihvaćenu mjenicu iz ruke dao; pak zato se misli, da je trasat, isto tako kao i izdatnik i indosant, vlastan sve dotle prihvat svoj izbrisati i time zapriečiti postanak mjenbene obveze, doklegod prihvaćena mjenica ne bude po trasatu uručena trećoj osobi. Nu s druge se strane opet tvrdi, da za prihvat vriedi drugo pravilo, jer da je on perfektan već onda, kad bude napisan.[1]

Izhodište cieloj ovoj prepirci jest gornja ustanova njemačkoga odnosno našega zakona, po kojoj se prihvat „jednom učinjen" ne može više natrag uzeti. Da se na temelju ove ustanove uzmogne prosuditi pitanje o perfekciji, a po tom i pitanje ob opozivu samoga prihvata, valja prosuditi što zakon razumieva pod riečju „prihvat". Jer ako se pod tim izrazom razumieva samo podpis imena trasatovog, tada je smisao gornje ustanove ta, da je trasat već samim podpisom obvezan, te da je odlučni momenat za postanak obveze trasatove upravo sam akt podpisa. Ako li se pako pod tim izrazom razumieva cielokupni juristični postupak, kojim trasat stupa u mjenbenu ob-

---

[1] Nesuglasje ovo vlada ne samo u znanosti nego i u pozitivnom pravu različitih država.

Prvi nazor, da je prihvat perfektan istom izručbom prihvaćene mjenice zagovaraju izmedju ostalih: *Gerber, Biener, Siebenhaar, Borchardt, Fontenay, W, Hartmann, Gareis, Resch, Oskar Wächter* u svojoj „Encyclopädie" i ostali.

Drugi nazor, da je prihvat perfektan već u onaj čas. kad je napisan, zagovaraju: *Liebe, Hoffmann, O. Wächter* („Wechsellhre"), *Goldschmidt, Kuntze, Volkmar i Löwy, B. Hartmann, Apatty, Blaschke, Haimerl, Kalessa, Renaud, Cohn i drugi.* Srednjim putem polazi *Thöl,* koji takodjer smatra, da obveza mjenbena postaje perfektnom istom izručbom prihvaćene mjenice, ali drži, da je podpisatelj prihvata *dužan* izručiti prihvaćenu mjenicu. (Vidi str. 265 i 266).

Od pozitivnih zakona slaže se s prvim nazorom izmedju ostalih zak. francezki (čl. 125), talijanski (čl. 265), srbski (§. 95), englezki (odsjek 2 § 21), španjolski (čl. 460 i 461) i belgijski (čl. 11).

Uz drugi nazor pristaje naročito zakon portugalski (čl. 340), skandinavski (§. 21), švicarski (čl. 740) i prvobitna ruska osnova (§ 34), dočim revidirana osnova posve odrješito i jasno zagovara prvo stanovište (čl. 44.).

Digitized by Google

vezu, tada je smisao gornje ustanove, da trasat ne može više od svoje obveze odstupiti onda, kad taj cieli postupak bude dovršen i on podpuno obvezan.

Ovu prepirku prilično je po mojem sudu na čistac izveo *Grawein* temeljitimi razlozi razloženimi u posebnoj monografiji[1]; on smatra prihvat perfektnim čim je trasat na mjenicu stavio svoj podpis, te drži usljed toga, da se jedanput *napisani* prihvat ne može više opozvati.[2] Razlozi ovomu tumačenju mogu se svesti po Graweinu na sljedeće točke:

Kad se izdaje mjenica tada nastaje obvezni odnošaj medju izdatnikom i remitentom; mjenbeni obvezanik obvezan je samo jednomu vjerovniku. Da se ova pravna posljedica spojena s izdatbom uzmogne protegnuti osim remitenta i na drugu osobu, dotično na čitav niz osoba, koje nisu sudjelovale kod izdavanja mjenice, treba preduzeti drugi, odnosno čitav niz pravnih čina, pomoćju kojih će se razširiti broj vjerovnika preko osobe remitentove. Ove pako pravne čine ne će preduzeti izdatnik već remitent odnosno posljednji vjerovnik, koji je došao do mjenice, a to će on učiniti prenosom mjenice u formi naledje. To isto biva i kod naledje, gdje mjenbeni obvezanik u pravni odnošaj dolazi samo napram jednoj jedinoj osobi, napram indosataru. Istom daljnim prenosom mjenice, sljedećimi naledjami, dolazi indosant isto tako kao i izdatnik u obvezni odnošaj napram većem broju vjerovnika. Drugačije biva kod prihvata. Prihvatom se prihvatnik ne obvezuje samo onoj osobi, s kojom on kod prihvata u doticaj dolazi, naime prezentantu, već i njegovim prednikom, on dapače ostaje obvezan i sljednikom prezentantovim.

Da se proizvede ovaj pravni efekt napram većem broju vjerovnika, *ne treba posebnoga prenosa;* u tu je svrhu dovoljan sam čin prihvata. Da ovaj efekt nastaje već samim prihvatom sljedi odtuda, što prednik, plativ mjenicu, ne treba da istom postane vjerovnikom posebnim kakovim prenosom mjenice; prihvatnik je njemu obvezan već tim, što je stavio svoj podpis na mjenicu. Istina je, da čitav čin prihvata sastoji u predočbi mjenice, u podpisu trasata i u izručbi prihvaćene mjenice prezentantu. Nu niti predočba niti izručba mjenice nisu takovi momenti, koji stvaraju prihvat; jer bu-

[1] „Die Perfektion des Acceptes, eine wechselrechtliche Abhandlung von Dr. Alexander *Grawein*. Graz 1876."

[2] I po zaključcih udruge za reformu i kodifikaciju medjunarodnog prava valjalo bi odrediti, da je bez krieposti brisanje jedanput *napisanoga* prihvata (zaključak XIV.). Vidi *Cohn* „Beiträge" str. 136.

Digitized by Google

duć je predočba samo poziv trasata na prihvatnu izjavu i usljed toga samo sgoda pružena mu u tu svrhu, to može nastati slučaj, da će trasat ako mu se pruži prilika, i bez ovakove predočbe svoj podpis staviti na mjenicu. Isto tako nije ne moguć slučaj, da prihvatnik poslje podpisa ne će moći u obće mjenice vratiti prezentantu, jer ova nije ni bila u njegovih rukuh, on je n. pr. podpisao mjenicu, koju je prezentant u ruci držao.

Konstitutivni momenat prihvata, *jest samo podpis trasata*, bez kojega u obće prihvata nikada ne ima; on je evidentan za sve mjenbene interesente, dočim predočba i izručba nastaju medju trasatom odnosno prihvatnikom i samo jednim mjenbenim interesentom, one ne ostavljaju nikakovih tragova na samoj mjenici. K svemu tomu dolazi, da izdatnik i indosant podpis svoj stavljaju na papir, koji je njihovim vlastničtvom, te s kojim usljed toga mogu po volji razpolagati; trasat pako svoj podpis stavlja na papir, koji je vlastničtvom treće osobe. Ovaj različiti juristični položaj razlogom je, zašto se obzirom na izdatnika i indosante, radi njihovog prava vlastničtva na dotični papir, konstitutivni momenat prihvata stavlja na sam podpis. Ovakovo shvaćanje podpuno odgovara i onomu položaju, što ga zauzimlje prihvatnik, jer on i onako opet povratiti mora papir, koji je tudjim vlastničtvom.

Da se perfekcija prihvata stavi u momenat kad bude prihvat napisan, a ne istom onda kad bude prihvaćena mjenica uručena, zahtjevaju s jedne strane interesi prometa, jer je često puta težko, ako ne upravo i ne moguće, dokazati faktum izručbe, dočim s druge strane to isto traži i shvaćanje trgovaca, koji prihvatom preuzetu obvezu u svoje knjige uknjižuju čim bude prihvat napisan, ne čekajuć dok bude mjenica izručena ili odposlana.

Ali ne samo da narav stvari opravdava ove nazore o perfekciji prihvata, nego nas i samo tumačenje zakona dovodi do ovoga shvaćanja. Systematička interpretacija §. 21 (čl. 21 mjemb. zak)., na temelju cielokupnoga sadržaja i duha mjenb. zakona, zahtjeva, da se zadnja stavka gornjega paragrafa tumači tako, da se jedanput *napisani* prihvat ne može opozvati. Kod protivnoga bo shvaćanja ponovio bi s jedne strane zakon u zadnjoj stavci § 21 ono isto načelo, koje je već jedanput izrekao u §§. 81 i 92, naime abstraktnost mjenbene obveze; dočim s druge strane ova ustanova ne bi spadala na § 21, gdje se govori samo formalnosti prihvata, već na § 23 gdje je govor o posljedcih prihvata. Čim se pako u podpis stavlja konstitutivni momenat prihvata, tada je odnosnoj ustanovi zakona

Digitized by Google

mjesta ondje, gdje se govori ob onih formalnostih, koje su potrebite za postanak prihvata.

Ovakovo tumačenje podpuno odgovara i temeljnomu načelu, na kojom počiva mjenb. zakon, naime na principu, da ne samo postanak nego i obstanak mjenbene obveze bude što manje ovisan ob okolnostih, koje leže izvan mjenice, te da se sva odlučna juristična fakta postave u one okolnosti, koje proizlaze iz same mjenice; ovomu pako načelu mogao je zakon mjenbeni vjeran ostati samo onda, kad je za perfekciju prihvata zahtjevao onu okolnost, koja proizlazi iz same mjenice, te koju mogu konstatirati svi mjenbeni interesenti — naime podpis.

Isto ovo stanovište valja i za počastni prihvat i za suprihvat[1].

Podpisom stavljenim po trasatu na mjenicu ne samo, da nastaje posljedica, da se taj podpis ne može više opozvati, nego je i tim obveza prihvatnikova podpuna, te za tu podpunost nije od potrebe, kao što kod drugih obveza, da mjenica bude predana. Usljed svega toga ne može se onaj pravni akt, kojim po prihvatnika nastaje obveza mjenbena, subsumirati pod pojam pogodbe, već pod pojam jednostranog pravnog posla; to sljedi već i odtuda, što je prihvat neovisan od predočbe mjenice na prihvat.

Praktične posljedice ovoga shvaćanja jesu: 1) da mjenbena obveza prihvatnika, kad je on jedanput svoj podpis na mjenicu stavio, ne može prestati niti opozivom niti brisanjem niti korekturom; prihvat može se bezkriepostnim učiniti samo kvitiranjem mjenice; 2) da naknadna modifikacija prihvata nije kriepostna; 3) ako je prihvatnik u vrieme, kad je svoj podpis stavio na mjenicu, bio mjenbeno sposoban te kasnije postao mjenbeno nesposobnim, tada je on ipak na temelju svoga prihvata mjenbeno obvezan; 4) da na mjenbenu obvezu prihvatnika ne upliva, je li prihvaćena mjenica s voljom ili proti volji njegovoj prešla iz njegovih rukuh. On jamči i onda ako je mjenicu izgubio ili bude li mu ona ukradjena; i napokon 5) da će za onaj slučaj, ako trasat padne pod stečaj, pošto je već na mjenicu stavio svoj prihvat, pa makar ju izručio prezentantu istom nakon otvorenoga stečaja, ovaj (prezentant) na temelju ovakovoga prihvata svoj mjenbeno-pravni zahtjev moći staviti proti stečajnoj masi.

---

[1] Ova teorija Graweinova o perfekciji prihvata ne samo, da se ne protivi naravi prihvata, kako ju gore razložismo, već je dapače s tim shvaćanjem u podpunom suglasju.

Digitized by Google

§. 22.

Tezovnik može stegnuti prihvat svoj na jedan dio svote zapisane na mjenici; svako ino ograničenje smatra se kao podpuno uzkraćenje prihvata. Prihvatnik ipak jamči i u ovom slučaju po sadržaju izjave svoje mjenbeno.

Trasatu stoji na volju, hoće li mjenicu prihvatiti ili ne. Medju trasatom i izdatnikom može doduše postojati posebna pogodba, na temelju koje je onaj prvi dužan prihvatiti mjenicu bez ikakova ograničenja, te će usljed toga morati ovomu posljednjemu odgovarati bude li prihvat odbio ili ga promienio različito od sadržaja ove pogodbe; nu ovaj dogovor medju trasatom i izdatnikom nije naravi mjenbeno-pravne, te se s toga ni malo ne tiče posjednika mjenice. Obveza trasatova na prihvat morati će se prosudjivati po propisih gradjanskoga prava. Trasat stupa u mjenbeno-pravni odnošaj istom onda, kada mjenicu prihvati, pak upravo zato moći će on bez povrjede toga odnošaja mjenicu prihvatiti drugačije nego li glasi sadržaj same mjenice.

Ako trasat mjenicu prihvati upravo onako, kako ona glasi, t. j. ako se izjavi spremnim u mjenici navedenu svotu izplatiti u vrieme, na mjestu te uz okolnosti tamo naznačene, tada je takav prihvat *podpun* ili *neograničen*. Svaki drugi prihvat je *ograničen* ili *nepodpun*. Ovo ograničenje može se medjutim izjaviti ili tako, da se izplata obeća onda, kad se sbude kakav budući dogododjaj, za koji se još ne zna hoće li se sbiti, tada je prihvat *uvjetan;* ili tako, da trasat doduše prihvati u mjenici označenu svotu, ali ju obeća platiti budi na drugom mjestu, budi u drugo vrieme, budi drugoj osobi ili firmi, budi napokon drugim načinom nego li je to odredjeno u mjenici — tada je to prihvat *qualificiran;* ili napokon tako, da on svoj prihvat samo stegne na svotu manju od one, koja je u mjenici navedena, tada je to prihvat *stegnut* ili *djelimičan*.

Kod svakoga ograničenoga prihvata nastaje pitanje: hoće li prihvatnik, koji je svoj prihvat ograničio, u obće jamčiti mjenbeno-pravno, i ako da, u kojem obsegu; te zatim, kakovu kriepost ima ovakav ograničen prihvat napram posjedniku mjenice i njegovim prednikom?

Pozitivni zakoni polaze u tom pogledu s različitoga gledišta; tako ih ima, koji svako ograničenje prihvata smatraju *bezkriepost-*

Digitized by Google

nim[1] t. j. takovim kao da on nije ni napisano. Po ovom shvaćanju ostaje dakle prihvatnik obvezan, kao da je prihvatio bez ikakova ograničenja. Drugi naproti smatraju, da je prihvat naprosto *odbijen*, ako mjenica bude *uvjetno* prihvaćena; prezentant dakle ne dobiva prava mjenbenih proti takovomu prihvatniku, te mora mjenicu protestirati kao da u obće nije ni prihvaćena.[2]

Po zaključcih udruge za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava[3] imalo bi se u tom pogledu provesti jedinstvo tako, da se trasatu dozvoli prihvat stegnuti na jedan dio svote, a svako drugo ograničenje, da se smatrati ima kao uzkrata prihvata, posjednik pako mjenice, da je u tom slučaju dužan dignut regres na izplatu proti izdatniku i indosantom.

Naš zakon, držeći se u tom pogledu propisa njemačkoga mjenbenoga reda[4], nije se s oslonio posvema na ni jedno od ova dva stanovišta, već je pošao srednjim putem, i to punim pravom. Jer što se ponajprije tiče prvoga stanovišta, ne samo da je prestrogo ako se prihvatnik smatra mjenbeno pravno obvezanim prema cjelomu sadržaju mjenice, akoprem se je izjavio, da ju prihvaća samo uz ograničenje, već ovakovo shvaćanje niti je pravedno niti odgovara naravi samoga prihvata. Pravedno nije zato, jer ako trasat u obće nije mjenbeno-pravno obvezan mjenice prihvatiti, to je sasvim dosljedno, da mu bude na volju, ako ju u obće prihvatiti kani, da ju prihvati ili podpuno ili s ograničenjem; ako li pako ovo posljednje učini, t. j. ako prihvati uz ograničenje, zašto mu podmetati, da je ono prvo htio, t. j. da je htio prihvatiti bez ograničenja. Naravi prihvata ne odgovara ovo shvaćanje za to, jer čim izjava trasatova ne glasi tako, da će on mjenicu izplatiti podpuno prema sadržaju njezinom, tada to nije prihvat, te se protivi njegovu pojmu kad se

[1] Tako najnoviji skandinavski zakon u §. 22, i zak portugalski u čl. 241; ali i jedan i drugi dopuštaju, da se prihvat stegne na jedan dio svote. Prvobitna ruska osnova u § 33 odredjuje to isto.

[2] U ovom smislu valja shvatiti propis zakona belgijskog (čl. 15), francezkog (čl. 124), holandezkog (čl. 120), srbskog (§ 94) i španjolskog (čl. 459) Ali i svi ovi zakoni dopuštaju, da prihvat bude stegnut samo na jedan dio svote. Na istom stanovištu stoji i revidirana ruska osnova (čl. 42).

[3] Vidi *Cohn* „Beiträge“ str. 135

[4] Za njemačkim pravom pošao je zakon talijanski (čl. 266) i švicarski (čl. 741); a ne protivi se tomu stanovištu ni zakon englezki (odsjek 19, 44 i 54).

Digitized by Google

takovoj izjavi trasata u obće i daje moć prihvata. Pokraj svega toga protivne su ovakovomu shvaćanju i potrebe prometa, te je ono kadro proizvesti zamašne nesporazumke i velike neprilike.

Ono drugo stanovište, po kojem se ograničen prihvat u obće ne može smatrati prihvatom, odgovora doduše naravi stvari, ali je nepodpuno pogledom na daljnje pitanje: je li ipak uputno, da bude trasat iz svoga ograničenoga prihvata mjenbeno-pravno obvezan? Po ovom drugom shvaćanju ovakova mjenbena izjava trasata ne povlači za sobom nikakove mjenbene obveze, dakle kao da podpisa trasatovog u obće ne ima; pa ipak je glavno pravilo, da obveze mjenbene nastaju podpisom, te da svatko tko mjenicu podpiše a ne će da jamči mjenbeno-pravno, tu okolnost naročito spomenuti mora na samoj mjenici.

Napokon se ne bi mogao opravdati ni nazor, koji se gdjegdje pokazuje, te po kojem se posljedak ograničenoga prihvata prosuditi ima obzirom na to, da li je posjednik mjenice ili drugi koji prednik na to ograničenje pristao ili ne; jer s jedne strane nastaju neprilike pogledom na konstatiranje te privole, dočim se s druge strane tim dopušta, da se jednostavnom privolom promieniti može i sama narav prihvata.

Svim ovim prigovorom izbjegava gornja ustanova §. 22. našega zakona, koja je rieč po rieč prenešena iz čl. 22. njem. mjenb. reda[1]. Po ovoj ustanovi valja razlikovati prihvat *stegnut* ili djelomičan od prihvata ograničenog u drugom pogledu.

Trasat može prihvat svoje stegnuti na jedan dio svote, a posjednik mjenice mora na ovakav stegnuti prihvat pristati; svaka bo svota djeliva je, a po §. 38. m. z. posjednik mjenice ne smie odbiti djelomične izplate ako mu se ona ponudi. Prihvat se u ovom slučaju smatra kao da je samo djelimice odbijen; pak zato može posjednik mjenice u pogledu neprihvaćenog diela svote, ako ga je volja, dignuti regres na sigurnost te prije toga mjenicu protestirati. Ne će li se on poslužiti regresom na sigurnost, tada mu naravski ni kod stegnutoga prihvata nije od nužde dati sastaviti protest. Bez obzira na ovaj stegnuti prihvat morati će medjutim u vrieme dospjelosti posjednik mjenicu pravodobno na izplatu predočiti, pa ako je prihvatnik možebiti ne plati u cjelom iznosu, morati će sa-

[1] Vidi o postanku te ustanove u zapisnicih konferencije u Lipskom obrazloženje k pruskoj osnovi na str. LII., LIII i LIV.; te zatim sjednicu desetu od 2. studenoga 1847 str. 47 i 48; i sjednicu devetnaestu od 29. studenoga 1847. str. 197—200.

Digitized by Google

staviti protest, da uzmogne dignuti regres sbog neizplate ne izplaćenoga diela.

Drugačije okolnosti nastaju, bude li prihvat ograničen u drugom obziru, t. j. bude li on uvjetan ili qualificiran. U tom slučaju nastaje po posjednika mjenice drugi pravni odnošaj napram prednikom, a drugi napram prihvatniku.

Prihvat ograničen u ovom smislu ne oduzimlje ni posjedniku mjenice niti ostalim njegovim prednikom mjenbenih prava, jer ograničenje prihvata ograničuje posjednika mjenice samo *napram prihvatniku*, a ne napram prednikom obvezanim na regres. Pak upravo zato smatra se obzirom na prednike ograničen prihvat kao da i nije prihvat, dakle kao da je trasat prihvat odklonio. Posjednik mjenice, koji u ostalom ako ne će ne mora pristati uz ovakav ograničen prihvat, *moći će u svakom slučaju, pristao on uz njega ili ne, sastaviti protest kao da je prihvat odbijen*, te na temelju toga protesta tražiti regres na sigurnost; ne bude li htio toga regresa ne će mu naravski trebati niti protesta.

U vrieme dospjelosti morati će posjednik mjenice postupati kao da mjenica nije ni prihvaćena. Što se pako tiče trasata, koji je na mjenicu stavio svoj ograničen prihvat, to je on bez obzira na odnošaj posjednika mjenice napram ostalim mjenbenim obvezanikom, mjenbeno-pravno obvezan svakomu posjedniku mjenice prema sadržaju svoga prihvata.

Svaki ograničen prihvat, bio on stegnut ili qualificiran, ima biti takav, da dotično ograničenje bude napisano u neposrednom savezu sa samom izjavom prihvata, dakle s podpisom prihvatnika; ako je dakle prihvatnik napisao ime svoje na prednjoj a dotično ograničenje na zadnjoj strani mjenice, tada se dotični prihvat smatrati ima kao neograničen.

Prema raznim vrstim ograničenoga prihvata nastaju i različite posljedice, i to napose: 1. Bude li prihvat *stegnut* u pogledu svote, tada nastaju posljedice gore navedene. Ako je mjenica prihvaćena na drugu vrst novca ili po drugom tečaju nego li je označeno na mjenici, tada valja odlučiti prema okolnostim od slučaja do slučaja, imali se takovo ograničenje smatrati prihvatom stegnutim ili qualificiranim. 2. Bude li prihvat ograničen u pogledu *vremena*, tada takovo ograničenje ne mienja medjusobnoga odnošaja mjenbenih interesenta izuzev samoga trasata, jer ovaj jamči samo prema sadržaju svoga prihvata, te ne može biti prisiljen da plati prije vremena opredieljenoga po njemu samomu kod prihvata. Po-

Digitized by Google

sjednik pako takove mjenice, da si uzčuva regres sbog neizplate, mora mjenicu na izplatu predočiti *u vrieme odredjeno prvobitno na mjenici* po izdatniku, te protestirati sbog neizplate. U ostalom slobodno je posjedniku mjenice radi takovoga ograničenoga prihvata protestirati mjenicu kao da nije prihvaćena i dignuti regres sbog neprihvata. Preporna je samo ta okolnost, da li u ovom slučaju zastara mjenbene obveze proti prihvatniku počimlje po izmaku vremena ustanovljenoga na mjenici ili po izmaku onoga, koje je on kod prihvata odredio. Po našem sudu opravdan je samo onaj nazor, po kojem je i u ovom slučaju mjerodavno vrieme odredjeno na mjenici, jer trasat prihvatom svojim ne može mienjati ni naravi mjenice ni vremena odredjenog za zastaru njezinu. Vidi u ostalom više kod §. 84. m. z.

3. Bude li prihvat ograničen u pogledu *mjesta,* t. j. ako trasat kod prihvata mjenice izjavi, da će izplatiti mjenbenu svotu na drugom mjestu, a ne na onom, koje je prvobitno odredjeno, tada će posjednik mjenice moći radi toga ograničenja dignuti regres na sigurnost sbog neprihvaćene mjenice. U vrieme dospjelosti morati će, da si uzdrži pravo regresa sbog neizplate, ipak mjenicu predočiti na izplatu na mjestu opredjeljenom prvobitno na mjenici. Obično medjutim biva, da će se mjenica ako uztreba, te ako ikako vrieme dopušta[1], predočiti na jednom i drugom mjestu.

Ne može se medjutim smatrati ograničenim prihvatom, ako trasat na samoj mjenici opredieli osobu ili označi posebnu adresu, koja će mjenicu izplatiti na onom istom mjestu, koje je u mjenici odredjeno za izplatu. Nastane li u ostalom potreba, da bude nuždno mjenicu protestirati, to će se posjednik mjenice držati njezinoga prvobitnoga sadržaja, te će zadovoljiti obvezi svojoj bude li mjenicu predočio prihvatniku, a ne adresi odredjenoj po prihvatniku.

4. Bude li prihvat ograničen u pogledu *drugih okolnostih*, n. pr. da će mjenbenu svotu platiti u obrocih, pod stanovitim uvjetom itd. itd., i tada vriede u obće pravila gore navedena

Ako izdatnik ili indosant mjenicu naledjom prenese istom onda, kad je trasat svoj ograničen prihvat na nju već stavio bio, tada se ne smie uzeti kao da je on mučke pristao na to ograničenje. Usljed toga nije za regres na izplatu mjerodavno vrieme odredjeno kod

---

[1] Tu valja obzir uzeti rok od dva dana odredjen u zadnjoj stavci §. 41. m. z.

*

Digitized by Google

prihvata, već ono, koje je prvobitno na mjenici odredjeno. Protivno shvaćanje protivi se načelu, po kojem se uvjeti za regres ravnati imadu samo prema sadržaju mjenice. U ostalom ne može se u ovom slučaju ni govoriti o kakovoj privoli, okolnost bo ona, da je izdatnik ili indosant mjenicu prenio premda je trasat svoj prihvat ograničio, ne dokazuje drugo nego, da se je onaj, na kojega je mjenica prenešena, odrekao zavrate na sigurnost.[1]

§ 23.

Prihvatom je tezovnik mjenbeno-pravno obvezan izplatiti o dospjetku svotu, koju je prihvatio.

Iz prihvata jamči tezovnik i izdatniku mjenbeno-pravno; usuprot tezovniku ne pripada na temelju prihvata njegova mjenbeno-pravna tužba protiva izdatniku.

Dokle trasat mjenice ne prihvati, dotle ne ima ni govora o kakovoj mjenbenoj obvezi s njegove strane; istom onda, kada po gore navedenih pravilih prihvat perfektnim postane, stupa i trasat u mjenbeno-pravnu obvezu. Sadržaj ove obveze ustanovljuje se u prvoj stavci gornjega paragrafa, a obseg njezin propisuje stavka druga. Ako trasat mjenicu prihvati bez ikakova ograničenja, tada je on dužan pod mjenbeno-pravnom strogošću kada mjenica dospije izplatiti cielu u njoj označenu mjenbenu svotu; bude li pako trasat na mjenicu stavio samo stegnut prihvat, dužan je izplatiti samo onu svotu, na koju njegov prihvat glasi, a bude li prihvatio pod stanovitim ograničenjem, tada je vezan na izplatu prihvaćene svote samo prema sadržaju svoga prihvata.

Ova mjenbena obveza prihvatnikova nije ovisna o tom, da li ga je izdatnik za prihvat podmirio, da li je izdana tako zvana naručena mjenica, te hoće li se prihvatnik radi svoga prihvata imati držati komitenta a ne izdatnika; isto tako ne odlučuje u pogledu ove obveze, je li trasat mjenicu prihvatio iz uslužnosti ili s drugoga razloga, da li i koliko je remitent odnosno indosatar za prenešenu mjenicu izplatio itd.; sve ove okolnosti mogu biti od upliva obzirom na pravo prihvatnika zahtjevati podmirbu, — koja se u ostalom može tražiti samo gradjansko-pravnim putem — ili pogledom na eventualne prigovore, koji se tiču neposrednoga odnošaja medju tužiteljem i tuženikom; ali one u obće ne mienjaju gornje prihvat-

[1] Vidi *Hoffmann* str. 309—311.

Digitized by Google

nikove obveze. Ova obveza prihvatnikova razlikuje se od obveze izdatnikove i indosantove tim, što je prihvatnik dužan prihvaćenu svotu prema sadržaju svoga prihvata izplatiti bez obzira na to, da li je on u vrieme dospjelosti na izplatu pozvan ili ne, t. j. bez obzira, da li je mjenica na izplatu predočena; njegova obveza traje sve dotle dok ne izmine vrieme zastare, ali mu je slobodno, ako se izplata ne zaište kad mjenica dospije, deponirati mjenbenu svotu kod suda[1] i time se riešiti daljnje obveze. Iznimka je samo kod mjenice domicilirane, u kojoj je domicilijat označen.

Ne bude li prihvatnik, pozvan na izplatu, izplatio po njem „prihvaćene svote", tada je obveza njegova pogledom na sadržaj širja od obveze ustanovljene u gornjem paragrafu, jer je u tom slučaju dužan platiti sve, što je posjednik mjenice sbog neizpunjene mjenbene obveze ovlašten tražiti[2], dakle zatezne kamate i eventualno provizuju, troškove protesta i ine troškove.[3]

Obveza prihvatnika budući posve samostalna i neovisna od pravnih odnošaja, koji su povodom njegovu prihvatu, neovisna je usljed toga i od mjenbene sposobnosti izdatnika i indosanta, te od istinitosti njihovih podpisa i same mjenice; samo je od nužde, da izprava, na kojoj se nalazi podpis prihvatnikov ima sve potrebštine mjenice.

U drugoj stavci gornjega paragrafa naglašuje zakon obseg obveze prihvatnikove pogledom na osobe, kojim je on iz svoga prihvata obvezan. Razumieva se po sebi, da je prihvatnik mjenbeno-pravno obvezan svakomu posjedniku mjenice; to leži u naravi same mjenice. Prepornom je bila samo okolnost ona, je li prihvatnik obvezan i izdatniku mjenbeno pravno? Starija teorija, polazeć sa stanovišta, da medju izdatnikom i prihvatnikom postoji punovlastni odnošaj, smatrala je, da je taj odnošaj naravi gradjansko-pravne, pak je s toga držala, da u slučaju neizplate ne može izdatnik imati napram prihvatniku tužbe mjenbeno-pravne, već da mu pripada samo *actio mandati directa.*[4]

---

[1] Vidi §. 40. mjen. z.

[2] Vidi §. 91. mjen. zak.

[3] Vidi §§. 50. i 51. mjenb. zak.

[4] Isto tako drži i francezki zakon, da je odnošaj medju jednim i drugim gradjansko-pravne naravi, jer se u obće prihvat stavlja u savez s podmirbom. To isto čine i oni zakoni, koji se u glavnom povedoše za zakonom francezkim. Vidi gore na strani 131.

Digitized by Google

Samo u pojedinih slučajevih držalo se je, da izdatniku pripada i proti prihvatniku mjenbeno pravo, imenito onda, ako je on mjenicu na temelju ubavjesti izdao na račun trećega; ili ako je izdao mjenicu po vlastitoj odredbi te podigao mjenbenu tužbu u svojstvu remitenta[1]; ili ako je putem naledje opet došao u posjed mjenice.

Njemački zakon smatrajuć prihvat obvezom abstraktnom, te ne obazirući se na materijalno-pravne odnošaje, u kojih stoji izdatnik napram prihvatniku, postavio se je na stanovište, da prihvatnik na temelju svoga prihvata izdatniku mjenbeno pravno jamči.[2]

I naš je zakon gornjom odredbom podpuno usvojio stilizaciju i stanovište prava njemačkoga i to punim pravom, jer po našem sudu i onako ne ima punovlastnog odnošaja medju izdatnikom i prihvatnikom, jer je obveza ovoga posljednjega naravi abstraktne i neovisna o svih odnošajih, koji možebiti postoje izvan mjenice medju jednim i drugim, i jer napokon ovo gledište u svemu odgovara propisu §. 6. i §. 10. mjenb. zakona, po kojem može izdatnik sama sebe označiti remitentom, a s druge opet strane indosatar mjenicu indosirati opet na izdatnika.

Prihvatnik je mjenbeno-pravno obvezan svakomu pravovaljanomu posjedniku mjenice, dakle i izdatniku ako se on nalazi u posjedu njezinom. Nu proti počastnomu prihvatniku ne ima izdatnik mjenice kao takav mjenbenoga prava, jer gornja ustanova govori samo ob običnom prihvatu, a pokraj toga je počastni prihvatnik mjenbeno-pravno obvezan samo sljednikom honorata.[3]

Naproti ne ima trasat usljed svoga prihvata proti izdatniku tužbe mjenbeno-pravne, Ova ustanova zakona posve je naravi gradjansko-pravne, te joj usljed toga ne bi ni imalo biti mjesta u propisih zakona mjenbenoga i to tim manje, jer se obveza izdatnikova, — podmiriti trasata zato što je on mjenicu prihvatio i eventualno izplatio, — osnivati može samo na pravnih odnošajah, koji leže izvan mjenice, a nipošto na pravnoj naravi same mjenice.

---

[1] Na ovom stanovištu stoji i zak. čl. XV. 1840. ugar. sabora odredjujuć u §. 80.: „Prihvatom nastaje mjenbeno-pravna obveza platiti mjenicu; ta obveza nastaje dapače i proti izdatniku, ako mjenica glasi po vlastitoj odredbi."

[2] Vidi potanju razložbu stanovišta, s kojega je njemačko-mjenbeno pravo ovo pravilo naročito iztaknulo u „Motive zum Entwurf einer W. O. für die preussischen Staaten," sadržanih u zapisnicih konferencije u Lipskom na strani XLVIII—LII.

[3] Vidi §. 60. mjenb. zak.

Digitized by Google

Ne bude li podmirio prihvatnika izdatnik ili treća osoba, na račun koje je mjenica prihvaćena i izplaćena, moći će on proti ovim osobam ustati tužbom na podmirbu;[1] ali ova tužba nije mjenbeno već gradjansko-pravna. Zahtjev prihvatnika na podmirbu moći će se mjenbeno-pravnim putem staviti samo u obliku prigovora, ako na ime izdatnik ili onaj, na račun koga je mjenicu prihvatio i izplatio, podigne proti prihvatniku mjenbenu tužbu premda ga nije prema obećanju podmirio.[2]

Kad bude prihvatnik stavljao ovu tužbu na podmirbu, morati će u njoj dokazati temeljitost svoga zahtjeva, te ne će biti dovoljno u tu svrhu pozvati se na mjenicu, u kojoj je on naznačen kao trasat, te koju je izplatio,[3] jer se tezica ne može smatrati platežnim nalogom;[4] on će morati razložiti one okolnosti i odnošaje, na kojih osniva dužnost izdatnikovu, da ga podmiri.

Da mjenica sama po sebi još ne utemeljuje obveze izdatnikove podmiriti prihvatnika, sljedi i iz gornje ustanove zakona, po kojoj je prihvatnik mjenbeno-pravno obvezan i izdatniku mjenice tezice.[5]

Ne bude li prihvatnik budi s kojega razloga izplatio mjenice prestaje naravski i njegov zahtjev tražiti podmirbu.

Tužba na podmirbu ne zastaruje usljed gornjih okolnostih u vremenu odredjenom za zastaru mjenbenih već gradjansko-pravnih tražbina.

§. 24.

Ako je u mjenici naznačeno platište od prebivališta tezovnika različno, pak se iz mjenice još neuzvidi tko će mjenicu izplatiti, tad je tezovnik ovlašten prigodom prihvata naznačiti

---

[1] Revalirungsklage. O toj tužbi vidi Siebenhaarov arkiv svez I. N. F. str 6.

[2] Vidi §. 92. mjenb. zak,

[3] Drugačije po pravu francezkom (vidi gore str. 130 i sl.) i po nazoru onih, koji tezicu smatraju platežnim nalogom. Vidi *Thöl:* „Praxis des Handelsrechts und Wechselrechts" str. 52; *Renaud* str. 145.

[4] Ovoga se stanovišta drže oni, koji inače tezicu smatraju platežnom nalogom. Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 199; *Haimerl* str. 114; *Hoffmann* str. 316; *isti*: „Grundzüge des sogenannten civilen Wechselrechts" §. 4; *Rehbein* str. 40; B. *Hartmann* str. 98; *Fuchsberger* str. 366; *Borchardt* str. 155 dometak 348 a). Potanju razložbu ove točke vidi *Bierer* ibid str 66—69.

[5] Vidi *Borchardt* str. 155. dod. 348 a), a napose kod *istoga* rješitbu njemačkoga državnoga sudišta od 7. travnja 1880.; W. *Hartmann* str. 99.

Digitized by Google

obitovnika. Ako toga neučini, stoji predmnjeva, da tezovnik sam kani izplatiti mjenicu na mjestu domicila.

Izdatnik mjenice obitovane može u njoj odrediti predočbu radi prihvata.

Ne drži li se taj propis, to se gubi zavrata proti izdatniku i naledjnikom.

Posjednik mjenice tezice dužan je izplatu potražiti kod onoga, koji je u njoj označen, da će na mjestu odredjenom mjenbenu svotu izplatiti; to mjesto smatra se kao redovito prebivalište trasatovo.

Za prvoga razvoja mjenice bilo je pravilo, da se je ona izplaćivala na tom mjestu; nu već za rana zahtjevahu potrebe prometa, da se je mjenica uplatiti mogla i na drugom kojem mjestu budi s toga, jer je tu izplatu imala obaviti koja poslovnica trasata, budi zato, jer je izdatnik mjenice naročito htio, da ona ne bude plaćena na mjestu trasatova prebivališta već na drugom kojem mjestu. Radi nedostatnih komunikacija, radi malenog broja mjesta, na kojih se je mienjao novac, te napokon radi još ne razvijenog prenosa mjenice, bilo je riedko kada možno, da se je ona mogla izplatiti upravo na mjestu prebivališta trasatova. Bilo je s toga potrebno, da se izplata mjenice odredi na mjestih, na kojih se je sticao promet, a to su bila razna sajmišta, na kojih se sastajahu trgovci i kampsori iz svih strana svieta; baš na tih mjestih dokončavali bi oni svoje mjenbene poslove bilo izplatom bilo skontracijom. Ova okolnost, imenito ovaj konačni obračun, bijaše povodom, da su usljed toga nastajali novi mjenbeni a imenito novi sajamski poslovi. Nove mjenice, izdavane ovom prilikom, trasirane bijahu ili na drugi sajam ili na prebivalište kampsora, na kojeg je mjenica trasirana bila.[1] U ovih okolnostih leži klica, iz koje se je na mjenici razvila razlika medju prebivalištem trasatovim i mjestom izplate.

Kad su usljed razvoja trgovine sajmovi izgubili svoju prvobitnu važnost, kad je prestankom monopola svaki trgovac mogao izdavati mjenice, te ih nakon razvoja naledje bez potežkoće slati na sve strane svieta, tada su i sajamske mjenice izgubile svoju prvobitnu važnost te ustupile prvenstvo mjenicam nesajamskim. Kod ovih pako mjenica bilo je od velike važnosti, što se nisu morale

---

[1] W. *Hartmann* str. 217; *Biener* str. 177 i 178; Dr. Joh *Braun* „Die Lehre vom Domizilwechsel.“ Wien 1880 str. 2.

Digitized by Google

platiti baš na trasatovom prebivalištu, već što je slobodno bilo platiti ih i na drugom kojem mjestu, gdje je bio promet veći, te gdje za realiziranje mjenice niti je trebalo kakovih potežkoća niti troškova. S toga je već od davna nastao običaj, da se je prema potrebi za mjenicu odredilo i posebno mjesto, različno od prebivališta trasatova, na kojem je valjalo mjenicu izplatiti.

Ovu su okolnost po malo više manje uvažili svi zakonici mjenbenoga prava, te priznali potrebu tako zvanih domiciliranih mjenica. I naš se je zakon na ovu okolnost osvrnuo.

Po §. 3. točka 7. spada naznaka mjesta, gdje se mjenica platiti ima, na bitna svojstva mjenice.

Ovo mjesto izplate pravi je domicil mjenice, te je oznaka ovoga mjesta, kako drugdje razložismo, bitnim zahtjevom za valjanost njezinu. Budući pako mjenicu, prema njezinom sadržaju, izplatiti ima trasat, te budući se u pravilu sbiva, da trasat mjenicu izplaćuje na mjestu svoga prebivališta, to se obćenito uzimlje, da su domicil mjenice i domicil trasatov mjesta identična. S ovoga stanovišta polazi i naš mjenbeni zakon kada s jedne strane trasata označuje kao osobu, koja će mjenicu izplatiti, te kad s druge strane predmnieva, da je mjesto označeno pored imena ili firme trasata i platište mjenice i ujedno prebivalište trasata, ako na mjenici ne bude napose označeno koje drugo platište. Je li to mjesto u istinu prebivalište trasatovo ili ne, to u stvari ne odlučuje.[1] Nu kako nas medjutim uvjerava gore navedeni historički nacrt i svagdanji nam život pokazuje često biva, da je na mjenici napose označeno mjesto trasatova prebivališta, a napose mjesto, na kojem se ima mjenica izplatiti; ova posebna oznaka ima dakako samo onda smisla, ako je jedno mjesto od drugoga različito.

Ovakova posebna oznaka mjesta, na kojem će se mjenica izplatiti, biva imenito onda, kad je izdatnik uvjeren, da će laglje naći kupca bude li mjenica plativa na drugom kojem mjestu a ne na trasatovu prebivalištu. Ne ima dvojbe, da po gore iztaknutoj predmnjevi (§. 3. točka 7. mjenb. zak.) izdatnik tomu doskočiti može jednostavno tim načinom, da kraj imena ili firme trasata navede ono mjesto, na kojem želi, da se mjenica plati, premda nije trasatovim prebivalištem. Nu jer ovakova naznaka može dovesti do

[1] Vidi gore str. 120.

Digitized by Google

smutnja i neprilika, to je svakako sgodnije u tom slučaju napose označiti prebivalište trasatovo a napose platište mjenice.[1]

Ovakove mjenice, na kojih je označeno prebivalište trasatovo drugo, a mjesto izplate drugo, zovu se mjenice *domilicirane*; ono mjesto pako, na kojem se mjenica platiti ima zove se *domicil* mjenice.

Da bude mjenica domicilirana od nužde je: 1) da bude mjesto izplate mjenice različito od mjesta trasatova prebivališta (§. 3. toč. 7; §. 24. st. 1., §. 43. st. 1.).; 2) da ova oznaka bude naročito vidljiva iz same mjenice (§. 3. t. 7); 3) da ovo domiciliranje mjenice *potiče od izdatnika,* a od druge osobe n. pr. od prihvatnika samo onda, ako je u sporazumku s izdatnikom.

Ad 1). Razlika medju prebivalištem trasatovim i platištem mjenice mora biti zemljopisna a ne samo prostorna. Nije s toga mjenica domicilirana bude li trasat stanovao u drugoj sobi, u drugom spratu, u drugoj kući ili drugoj ulici, a mjenica se morala platiti opet u drugoj ali u jednom te istom mjestu u političkom smislu rieči; isto tako ne ima mjenice domicilirane ni onda, ne bude li mjenice imao platiti trasat već druga koja osoba ali u mjestu trasatova prebivališta.[2]

Da li trasat u istinu stanuje na drugom mjestu, a ne na onom, gdje se mjenica platiti ima, to je u stvari svejedno; dovoljno je, da ova razlika proizlazi iz same mjenice, ako i ne odgovara istini. Isto tako ne odlučuje oblik, u kojem se označuje ova geografska ili politička razlika mjesta. Zato će biti isto, ako se mjesto izplate označi riečmi: „platiti će se kod samoborske štedionice", ili „kod štedionice u Samoboru", ako samo ne nastane dvojbe o mjestu, na kojem će se mjenica platiti, dakle ako je u Samoboru samo jedna štedionica, na koju se ova oznaka protezati može.

Ad 2). Bitni uvjet, da mjenica bude domicilirana jest, da se razlikost prebivališta trasatova od mjesta izplate bude *jasno* vidjela

---

[1] N. pr. trasat *Petrović* stanuje u Karlovcu, a izdatnik želi, da se mjenica plati na Rieci; jer remitent hoće da primi samo mjenicu s takovim platištem. On može s toga adresu napisati ovako: „Gospodinu Petroviću na Rieci". Ali jer bi moglo nastati neprilike. budući da na Rieci ne ima Petrovića, to je svakako sigurnije po mjenicu, ako se adresa ovako napiše: „Gosp. Petroviću u Karlovac, platiti će se na Rieci."

[2] Vidi *Borchardt* str. 165. dodatak 365; *Rehbein* ibid str. 41; *Mjesečnik* od g 1884 str. 409.

Digitized by Google

iz same mjenice. Usljed toga ne će sudac, tumačeć sadržaj mjenice, da dokaže obstanak domicilirane mjenice, biti ovlašten navesti okolnosti, koje leže izvan mjenice, na koje se stranke u mjenici samoj ne pozivaju.[1] Obično se ova oznaka piše polag imena trasatova, ali ne ima zaprieke, da se platište različito od prebivališta trasatova navede i u samom kontekstu mjenice.

Ne će biti dovoljno za pojam domicilirane mjenice, bude li prebivalište trasatovo, *koje nije navedeno* u mjenici, u istinu različito od mjesta izplate; tada je mjenica doduše valjana ali nije domilicirana, jer se ova okolnost ne vidi iz same mjenice. Isto se tako ne može mjenica smatrati domiciliranom niti onda, bude li ona izdana na mjestu različnom od prebivališta trasatova, te bude li kod adrese stavljen dodatak: „ima se platiti kod izdatnika", jer se razlika medju mjestom izplate i trasatovim prebivališta mora jasno i neposredno vidjeti iz same mjenice.

Ad 3). Samo izdatnik a ne indosant ili prihvatnik može mjenicu domicilirati,[2] jer oznaka platišta spada na bitne sastavine mjenice, a mjenicu izdati te ju sastaviti onako kako to zahtjeva propis §. 3. m. z. može samo izdatnik. Kad bi s toga prihvatnik svomu prihvatu dodao drugo platište, tada bi to bio ograničen prihvat, a mjenica ne bi bila domiciliranom. Domicil mjenice označen po izdatniku mjerodavan je za sve kasnije posjednike mjenice, te bi svaki posjednik, koji bi samovlastno pridodao oznaku domicila, mjenicu krivotvorio. Niti onaj, tko je primio mjenicu bjelicu, na kojoj se nalazi samo napisan prihvat, nije vlastan mjenice domicilirati, jer mu je slobodno izpuniti samo one momente na mjenici, koji su po §. 3. m. z. potrebiti za valjanost njezinu i to onako, kako je medju strankami ugovoreno (§. 93. mjenbenog zakona).

Nu kao što izdatnik ne mora sam pisati sadržaja mjenice, isto tako nije od potrebe, da sam vlastoručno napiše i domicil njezin,

---

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 137 i 138; *Borchardt* str. 165, dodatak 396.

[2] Vidi *Fuchsberger* str. 37; *Borchardt* str. 164; *Rehbein* str. 41. — *Hoffmann* na str. 327 mnije, da i indosant može mjenicu domicilirati, jer kad ju može *bez obveze* prenieti, da može naznačiti i platište posebno. Ovaj razlog ne čini mi se osnovanim pogledom na goreiztaknutu okolnost kao i pogledom na to, da je indosant vlastan staviti samo takova ograničenja, koja se tiču njegove vlastite obveze a ne bitnih sastavina mjenice.

Digitized by Google

on ga može dati napisati po drugoj osobi, jer se njegov podpis, nalazeći se pod mjenicom, proteže i na oznaku platišta pak zato je od nužde, da se iz same mjenice vidi, da je oznaka domicila, koju je napisala treća osoba, napisana privolom odnosno po nalogu izdatnika. Prema tomu biti će domiciliranom ona mjenica, u kojoj ili sam izdatnik ili s njegovim sporazumkom tko drugi kao platište točno i naročito označi takovo mjesto, koje je geografski različito od mjesta prebivališta trasatova, te koje se jasno iz same mjenice razabire.[1]

Mjenicu može u ostalom u mjestu domicila izplatiti ne samo trasat odnosno prihvatnik, nego i treća osoba, koja je naročito u mjenici kao platac označena; ta osoba zove se *domicilijatom*.

Nu čim se je na mjenici moglo označiti platište mjenice različito od prebivališta trasatova, te čim je mjenicu u mjestu domicila mogao izplatiti ne samo trasat, nego i treća koja osoba, stavilo se pitanje: je li time nastala nužda, da se izrično spomene i osoba, koja će u mjestu domicila mjenicu izplatiti? Na ovo pitanje odgovara zakon u gornjoj ustanovi tim što odredjuje, da postoji predmnjeva, da će trasat sam izplatiti mjenicu na mjestu domicila, ako se iz nje same ne vidi, tko će ju platiti na tom mjestu.

Razlog ovoj ustanovi leži u pravnom položaju, što ga zauzimlje ta treća osoba, koja bi imala u mjestu domicila mjenicu izplatiti, i u odnošaju, u kojem ta osoba stoji napram trasatu odnosno prihvatniku. Što se napose tiče ovoga posljednjega odnošaja, to se njegova narav pogledom na naše shvaćanje trasatova odnosno prihvatnikova položaja može jedino ovako shvatiti:

Kad je na mjenici pokraj imena ili firme trasata označeno samo prebivalište trasatovo, tada se već tom oznakom razumieva po sebi, da je trasat ujedno i ona osoba, koja će mjenicu na tom mjestu izplatiti, tada je već tim rečeno i potanje označeno u čijoj poslovnici, eventualno u čijem stanu valja mjenicu u smislu § 102.

---

[1] Ovako označuje pojam domicilirane mjenice i *Braun:* „Die Lehre vom Domicilwechsel" str. 15. Vidi definiciju ove vrsti mjenice: *Hoffmann* str. 205; *Renaud* str. 76; *Thöl* str. 640; W. *Hartmann* str. 219; *Volkmar* i *Löwy* str. 119; *Blaschke* str. 73 i 74; *Siebenhaar* u svom arkivu str. 124 svez. 16; *Haimerl* str. 61 i 114; *Wächter* „Encyklop" str, 220; *isti* „*Wechsellehre*" str. 150; *Resch* str. 7, 53 i 120; *Theumann* str. 108; *Kuntze* str. 91; *isti* u Endemanovom „Handbuchu" str 202; *Bierer* str. 70; *Gjorgjević* str. 42; *Lyon-Caen et L. Renault* str. 553.

Digitized by Google

mjenbenog zakona na izplatu predočiti. Bude li pako pokraj prebivališta trasatova na mjenici navedeno još i posebno platište, tada ipak, premda se prema pravnom položaju što ga zauzimlje trasat istina znade osoba, koja je zvana na izplatu, može nastati neprilika pogledom na odredbu §. 102. m. z., po kojoj se mjenica ima na izplatu predočiti ili u poslovnici ili u stanu obvezanika. U mjestu, na kojem je prebivalište trasata i platište mjenice jedno te isto, znati će posjednik mjenice, da mu valja radi predočbe na izplatu tražiti stan ili poslovnicu trasata, makar ove dvie potonje okolnosti i ne bile na mjenici potanje označene. Nu ne nastane li ovaj slučaj, t. j. budu li prebivalište trasatovo različito od platišta mjenice, te ne budu li u tom slučaju napose označeni niti stan niti poslovnica, gdje valja mjenicu na izplatu predočiti odnosno protestirati, tada mogu nastati neprilike ne samo po posjednika mjenice nego i po trasata odnosno prihvatnika. Posjednik naime mjenice, budući da platište označeno na mjenici nije ujedno i prebivalište trasatovo, ne će pravo znati, na kojem će mjestu mjenicu predočiti, te će često puta mjenicu protestirati ne mogav naći poslovnice ni stana trasatova odnosno prihvatnikova, koga na mjestu platišta u tom slučaju obično ne ima. Da se s toga toj neprilici izbjegne, označiti će se stan odnosno poslovnica, u kojoj će se mjenica u mjestu domicila predočiti na izplatu, ili što je običnije, mjesto toga ona osoba, koja se nalazi u mjestu platišta, te kojoj se mjenica ima na izplatu predočiti. Ova se osoba zove *domicilijat*, te se oznakom te osobe ne namjerava drugo postići već samo potanje označiti stan odnosno poslovnica, gdje mjenicu predočiti valja. Vidi se iz ovoga, da domicilijat nije osoba, koja stoji u mjenbenoj svezi; ona je samo punovlastnikom prihvatnikovim odnosno trasatovim; ona je pravno jedna te ista osoba s trasatom odnosno prihvatnikom, pak zato je samo trasat zvan da mjenicu prihvati, a prihvatnik obvezan da ju plati bez obzira je li domicilijat na mjenici naveden ili ne.

Usljed ovoga razlaganja tvrdimo, da za pojam domicilirane mjenice nije od potrebe označiti domicilijata, da karakteristični znak ove mjenice ne leži u imenovanju te osobe,[1] te da je napokon domicilirana mjenica podpuna već i onda, ako i ne bude domicilijat naročito spomenut. Usljed toga ne odobravamo razdjelbe domiciliranih mjenice niti u *podpune* i *nepodpune*,[2] niti u *opredieljene* i *ne-*

[1] Vidi protivni nazor kod *Brauna* str. 17.
[2] Vidi *Braun* str. 19

Digitized by Google

opredieljene[1], niti u *prave* i *neprave*[2]; po našem sudu jedino je osnovana ona razdjelba, koja domicilirane mjenice dieli u takove, u kojih je domicilijat označen i takove, u kojih domicilijat nije naveden.

Domicilijata[3] može imenovati: 1. *trasat* kod prihvata mjenice; ovo je najobičniji i prema gore označenomu položaju domicilijata najnaravniji slučaj; a spominje to i sam zakon u gornjoj ustanovi kad veli: „. . . . tad je tezovnik ovlašten prigodom prihvata naznačiti obitovnika"; 2. *izdatnik* kad bude izdavao mjenicu, jer propis gore spomenutoga paragrafa „ako je u mjenici naznačeno platište od prebivališta tezovnika različno, *pak se iz mjenice još ne uzvidi, tko će mjenicu izplatiti*", znači, da izdatnik kad bude izdavao mjenicu može imenovati i osobu različitu od osobe trasatove, koja će mjenicu izplatiti. Osim toga se ova ovlast izvodi i od tuda, što izdatnik može sadržaj mjenice urediti kako ga je volja, a kasnijim mjenbenim interesentom stoji do volje uz taj sadržaj pristati ili ne. To isto vriedi i o trasatu, koji, prihvativ domiciliranu mjenicu s označenim domicilijatom, obećaje mjenicu izplatiti po domicilijatu, te time tu naznaku odobrava.

Pogledom na položaj, što ga u mjenb. poslu zauzimlje domicilijat sljedi, da domicilijatom biti može svaka osoba, koja je kadra pravovaljano izplatu obaviti, te koja je fizički različita od prihvatnika;[4] premda bi se dosljednim načinom domicilijatom morao nazvati svatko, dakle i prihvatnik, ako u mjestu domicila mjenicu izplati. Nu po našem zakonu smatra se domicilijatom samo ona osoba, koja nije fizički identična s trasatom odnosno s prihvatnikom. (§. 43. i 44. m. z.).

Domicilijat ne mora biti osoba mjenbeno sposobna, jer on izplatom ne dolazi u mjenbenu svezu; isto tako ne odlučuje u stvari, da li domicilijat u istinu stanuje u mjestu domicila; jer je domicil mjenice na mjestu označenom za izplatu, na tom mjestu valja izplatu tražiti i obaviti.

Domicilijatom može biti i izdatnik i indosant i posjednik mjenice.[5]

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop" str 220.

[2] *Volkmar* i *Löwy* str. 120.

[3] Onaj, koji na mjenici označi domicilijata zove se *domicilijant.*

[4] Ako prihvatnik sama sebe označi kao domicilijata, ili ako mjenicu plati, jer nije imenovan poseban domicilijat, tada je on to učinio u svojstvu prihvatnika kao glavni i prvobitni mjenbeni obvezanik.

[5] Vidi §. 43. m. z

Digitized by Google

Medju domicilijatom i onim, koji ga je na mjenici naznačio — domicilijantom — može doduše postojati pravni odnošaj, ali taj odnošaj nije mjenbeno već gradjansko-pravni, jer domicilijat kao takav ne stoji u mjenbeno-pravnoj svezi. Nu ni ovaj gradjansko-pravni odnošaj medju domicilijatom i domicilijantom ne nastaje samom naznakom domicilijata na mjenici, već treba da se domicilijat izrikom ili muče izjavi spremnim mjenicu izplatiti mjesto trasata odnosno prihvatnika; a to će on učiniti onda, kad bude ubavješten o domiciliranju mjenice, i pozvan da ju izplati, te kad mu bude označena podmirba za eventualnu izplatu. Ovu ubavjest odnosno ovaj poziv za izplatu daje domicialijatu trasat odnosn › prihvatnik, jer onaj kod izplate samo zastupa ovoga posljednjega, i to i onda, ako je domicilijantom i izdatnik. U ovom medjutim posljednjem slučaju nastaje pravni odnošaj medju trasatom i domicilijatom istom onda, kada trasat mjenicu prihvati, jer on tim prihvatom naznaku domicilijata odobrava, te obećaje u mjestu domicila mjenicu po njem izplatiti.

Ne prihvati li trasat mjenice, tada on ne stupa u mjenbeno-pravnu svezu, dakle niti u gradjansko-pravni odnošaj prema domicilijatu; pak ako ipak domicilijat mjenicu plati, to ju on nije platio niti mjesto trasata niti za njega, te će naknadu za učinjenu izplatu moći tražiti samo od izdatnika, jer je radio u njegovu korist.

S toga sljedi, da medju domicilijantom i domicilijatom nastaje pravni odnošaj uvjek onda, ako je domicilijantom trasat odnosno prihvatnik; ako li je pako domicilijantom izdatnik, tada nastaje medju njim i domicilijatom pravni odnošaj onda, kad trasat mjenice ne će da prihvati, a domicilijat ju ipak uz sve to izplati. U ostalom nije izključena mogućnost, da se pravni odnošaj medju domicilijantom i domicilijatom osniva i na drugih okolnostih, koje medjutim vazda prosuditi valja po propisih prava gradjanskoga.

Za obavljenu izplatu imati će domicilijata podmiriti prihvatnik i onda, kad je domicilijantom izdatnik, jer domicilijat plaća mjenicu mjesto prihvatnika, a izdatnik ima podmiriti trasata odnosno prihvatnika a ne domicilijata. Budući da domicilijat napram mjenici ne stoji u mjenbeno-pravnom odnošaju, to ne ima ni mjenbeno-pravne obveze mjenice platiti; pak usljed toga ako i ne plati ne odgovara njezinom posjedniku, već prema okolnostim samo onomu, koji mu je naložio da ju plati, i to samo pd načelih gradjanskoga prava.

Pitanje, da li se na mjenici može budi alternativno budi kumulativno naznačiti više domicila, koji su medjusobno različiti, ne

Digitized by Google

može biti preporno po našem zakonu (§. 4. točka 7.), jer tada kao platište valja najprije imenovano mjesto.[1]

U pogledu mjesta, gdje se u mjenici domiciliranje ima naznačiti ne odredjuje mjenbeni zakon ništa, pak zato će imenito pogledom na §§. 3. i 24. m. z. biti svejedno, da li je to domiliciranje naznačeno izpod ili uz adresu trasata ili možebiti u samom kontekstu mjenice.

Domiciliranje mjenice može biti od zamašnoga upliva pogledom na predočbu na prihvat i pogledom na sam prihvat.

Mjenicu prihvatiti može samo trasat; on postaje samo prihvatom mjenbeno-pravno obvezan mjenicu izplatiti; da pako ta njegova obveza nastane, ima se mjenica samo njemu na prihvat predočiti i samo po njem prihvatiti. Posjednik mjenice ima ju s toga na prihvat predočiti na mjestu prebivališta trasatova a ne u mjestu domicila, jer je domicil mjenice, ako je u obće prije prihvata na mjenici naveden, opredieljen samo za *izplatu* mjenbene svote.

Usljed toga ne može se mjenica na prihvat predočiti niti domicilijatu, jer je on odredjen samo, da *mjesto trasata* odnosno prihvatnika mjenicu izplati; on izpunjuje samo njegovu mjenbenu obvezu u pogledu izplate te ne stupa u red mjenbenih obvezanika. Mjesto trasata i za trasata *ne može on mjenice prihvatiti.* To nije njegov zadatak. Kad bi domicilijat bio zvan, da mjenicu plati *i ujedno prihvati*, tad bi trasat bio posve suvišan. U ostalom slobodno je domicilijatu kao što i svakomu trećemu preuzeti mjenbenu obvezu svojim podpisom, nu u tom slučaju ne će on jamčiti kao prihvatnik već budi kao intervenient budi kao poruk.[2]

Domicilirana mjenica ne mora se kao što ni svaka druga tezica predočiti na prihvat, premda je kod ove vrsti mjenica uputnije nego li kod običnih tezica, da se to učini, jer se tim priprema izplata mjenice u mjestu domicila. Izdatnik moći će s toga u vrieme dospjelosti u mjestu domicila zahtjevati izplatu, a da ne bude prije predočbom na prihvat o sadržaju njezinom ubavjestio trasata. Nu da za taj slučaj ne bude izplata odbijena, imati će se izdatnik pobrinuti, da za vremena ubavjesti trasata o sadržaju mjenice, o domicilu njezinom i o domicilijatu.

---

[1] Vidi gore str. 123.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 226; *Braun* str. 87; protivnoga je nazora *Hoffmann* str. 326.

Digitized by Google

Da medjutim izdatnik što više osigura izplatu domilicirane mjenice, te da ne nastane pogledom na tu okolnost neprilika za onaj slučaj, kad ju posjednik ne bi predočio na prihvat, dopušta zakon u stavci drugoj gornjega paragrafa, da izdatnik domicilirane mjenice može u njoj odrediti, da se ona predoči na prihvat, te da posjednik njezin, za onaj slučaj kad se ne bi držao ove odredbe, gubi *u obće* pravo regresa proti izdatniku i indosantom, dakle ne samo pravo regresa sbog neizplate nego i pravo tražiti sigurnost. I u ovom slučaju biva ova predočba trasatu u mjestu njegova prebivališta, a ne u mjestu domicila njegove mjenice.

Ne bude li izdatnik naznačio domicilijata, tada dolazi trasat prigodom predočbe na prihvat u sgodu, da ga on sam navede. Ne bude li trasat ovom prilikom spomenuo onoga, koji će mjenicu platiti u mjestu domicila, tada nastaje prodmnjeva, da će on sam u mjestu domicila mjenicu izplatiti, te ne ima posjednik u tom slučaju prava mjenice protestirati radi toga, što nije domicilijat imenovan, jer se mjenbeno pravo posjednika mjenice svadja samo na pravo, tražiti izplatu mjenice u mjestu domicila; tko će na tom mjestu mjenicu izplatiti to je po njega svejedno.

Ako trasat u obće ne bude htio prihvatiti domicilirane mjenice, tada će posjednik kao što u svakom drugom slučaju mjenicu protestirati sbog neprihvata, ako se u obće bude kanio poslužiti regresom na sigurnost.

Bilo medjutim odredjeno ili ne, da se domicilirana mjenica na prihvat predočiti ima, te bila ta mjenica prihvaćena, odnosno sbog neprihvata protestirana ili ne, u svakom je slučaju posjednik dužan mjenicu na izplatu predočiti u mjestu domicila.

Ako domicilirana mjenica dospjeva kad se na izplatu predoči, t. j. ako ona glasi na vid, što je u ostalom u prometu vrlo riedko, tada ju može posjednik umah kadgod mu se svidi na izplatu predočiti u mjestu domicila, i ne predočiv ju prije na prihvat. Mjenice pako, koje glase stanovito vrieme poslje vida, pak bile one i domicilirane, te bio u njih domicilijat označen, imadu se već po gore navedenih pravilih predočiti na prihvat. Ovu predočbu valja obaviti u svakom slučaju u mjestu prebivališta trasatova a ne u mjestu domicila mjenice, i to trasatu a ne domicilijatu.

Zakon istina ne rieša izrikom pitanja, može li i indosant isto tako kao i izdatnik mjenice odrediti, da se domicilirana mjenica predoči na prihvat, ali pogledom na onu okolnost, da se po dru-

Digitized by Google

goj alineji gornjega paragrafa to pravo naročito daje samo izdatniku, ne možemo se složiti s Hoffmannom,[1] koji to pravo indosantu priznaje usljed analogije s čl. 19. njem. zakona, koji je istovjetan s našim §. 19., jer indosantu u obće ne dopuštamo prava mjenicu domicilirati. Preporno je pitanje: je li izdatniku mjenice domicilirane, koji je odredio predočbu na prihvat, slobodno primetnuti i poseban rok, do kojeg se mjenica predočiti mora?[2] Na konferenciji u Lipskom, gdje se je i o tom razpravljalo, bila je većina jedan put za to a drugi put proti tomu, te je sa 10 proti 9 glasova jedan put odlučeno ovako a drugi put onako.[3]

Po našem sudu o tom ne bi smjelo biti dvojbe, jer kad je u obće zakon izdatniku dozvolio, da može odrediti predočbu na prihvat, ne može mu biti zabranjeno ni manje pravo odrediti vrieme dokle se mjenica predočiti ima. Ovo pravo bilo je tim manje nuždno napose u mjenici spomenuti, jer je izdatniku i onako slobodno sadržaj mjenice ustanoviti po volji na koliko se to naročito ne protivi odredbam mjenbenoga zakona i bivstvu mjnnbenoga posla.

Bude li na mjenici izbrisana već naznačena oznaka domicila, tada mjenica takovim brisanjem ne gubi svoje valjanosti, jer domiciliranje ne spada na njezine bitne sastavine. Nu ako je bez privole izdatnika, prihvatnika, ili onoga, na koga je prenešena mjenica domicilirana, izbrisana oznaka domicila, tada tim osobam pripada bez sumnje pravo prigovora, jer su njihova mjenbena prava odnosno njihove dužnosti osnovane na mjenici domiciliranoj, te se ni ta prava ni te dužnosti ne mogu jednostavno mienjati.[4]

Usljed toga može mjenica, na kojoj se nalazi izbrisana naznaka domicila, postati izpravom sumnjivom i proizvesti sve posljedice, koje usljed takove izprave nastaju.

VII. Zavrata na sigurnost.

Po naravi i bivstvu mjenice obećaje izdatnik, da će vriednost njezinu izplatiti u odredjeno vrieme osobi na mjenici označenoj; za tu pako izplatu, kao što gore spomenusmo, jamče izdatnik i indo-

---

[1] Vidi *Hoffmann* str. 327.

[2] *Volkmar* na str. 124 to u obće dopušta, a *Kitka* na str. 295 samo donekle.

[3] Vidi *„Protokolle"* sjed. XII. str. 59, i sjednicu XXXI. str. 230.

[4] Vidi B. *Hartmann* str. 102; *Rehbein* str. 41; *Borchardt* str. 253; *Fuchsberger* ibid str. 56.

Digitized by Google

santi. Sve što bi dakle moglo pomutiti ovo očekivanje ili pače osujetiti samu izplatu, ovlaštuje posjednika mjenice, da se obrati na one, koji su obećali i zajamčili pravovremenu izplatu mjenbene svote, t. j. na svoje prednike, te da od njih potraži budi samu izplatu budi sigurnost, da će se kraj svih nastalih smutnja i neprilika mjenica u odredjeno vrieme u istinu izplatiti. Skup pako onih ovlastih, što ih ima posjednik mjenice proti svojim *prednikom* za onaj slučaj, ako izplata u mjenici označene svote postane dvojbenom, ili ako ta svota u odredjeno vrieme ne bude plaćenom, zovemo u mjenbenom pravu mjenbeno-pravnom zavratom ili naprosto *zavratom* ili *regresom.*

Onaj, koji se može služiti regresom proti kojemu od svojih prednika, zove se *regredient,* ovlaštenik zavratni; onaj pako, od koga se putem zavrate tražiti može budi sigurnost budi izplata, zove se *regresat,* zavratni obvezanik.

Posjednik mjenice imati će povoda putem zavrate obratiti se na prednike svoje uvjek onda, kada redoviti tečaj mjenbenoga posla bude ili sasvim pomućen, ili kada nastane temeljite bojazni, da bi se konačno izvedenje toga posla moglo pomutiti, a to se može dogoditi:

1). kada mjenica predočena na prihvat ili u obće ne bude prihvaćena ili samo uz stanovito ograničenje; 2). kada mjenica doduše bude prihvaćena, ali kada uz sve to nastane temeljita bojazan, da ju prihvatnik ne će izplatiti; i napokon 3). kada u vrieme dospjelosti prihvatnik odnosno trasat mjenbenu svotu ili u obće ne bude platio ili samo djelimice.

Svrha ove zavrate može s toga prema ovomu povodu biti dvovrstna: ili će naime posjednik mjenice tražiti, da mu se radi pomućena izgleda na sigurnu izplatu pruži dovoljna sigurnost, da će se mjenica kraj svega toga ipak izplatiti kad dospije, to će biti *zavrata na sigurnost,* te joj je mjesta kad nastane jedan od prva dva napomenuta slučaja; ili će posjednik mjenice zahtjevati, da mu se pruži naknada zato, jer mjenica nije bila izplaćena kako je bilo obećano, to je *zavrata na povratak* (remboursement) ili zavrata na izplatu, te se posjednik mjenice može njom poslužiti kada nastane posljednji od navedena tri slučaja.

Bude li se posjednik mjenice u kojemgod od navedena tri slučaja poslužio zavratom, tada će ili morati strogo paziti na onaj red, kojim je mjenica došla do njegovih rukuh tako, da će se moći držati ponajprije svoga neposrednoga prednika, pak

Digitized by Google

istom ako ovaj ne pruži sigurnosti ili mjenice ne plati, da je vlastan obratiti se na daljnjega prednika, to je *zavrata ograničena* ili zavrata po redu *(regressus per ordinem)*; ili će mu biti na volju stavljeno, da se obrati na kojegagod prednika, to je *zavrata neograničena* ili slobodna *(regressus per saltum)*. Kod ove posljednje zavrate moći će se napokon poći ili s toga gledišta, da se oni prednici, koji kod zavrate jedanput budu preskočeni ne će više moći pozvati niti da dadu sigurnost niti da mjenicu plate, ili će posjedniku mjenice biti slobodno opet se obratiti i na onoga prednika, koji je kod zavrate bio već preskočen, ovo je *zavrata s pravom izbora* ili tako zvane izmjene *(regressus cum jure variandi)*.

Zakon naš razlikuje pojedine vrsti zavrate prema povodu, koji može biti uzrokom zavrati. Usljed toga govori zakon ponajprije o zavrati

I. Radi neprihvata.

§ 25.

Ako mjenica u obće ne bude prihvaćena ili bude prihvaćena pod ograničenjem kojim ili ne na čitavu svotu, tad može posjednik mjenice uz izručenje podignuta prosvjeda od izdatnika i naledjnika sigurnost potražiti u tu svrhu, da će se zapisana u mjenici svota dotično neprihvaćeni iznos o dospjetku izplatiti ujedno s troškovi neprihvatom prouzročenimi.

Način i količinu sigurnosti mogu dotične stranke same sporazumno ustanoviti, ako li se u tom ne mogu pogoditi, tad valja iznos, koji se ima osigurati, položiti u gotovu pri sudu.

§. 26.

Posjedom prosvjeda podignuta radi neprihvata ovlašten je svaki prednik, da od ma kojega prednika svoga može iskati sigurnost putem tužbe mjenbene.

Pokazati mjenicu ili dokaz, da je zavratnik sliednikom svojim dao sigurnost, pri tom ne treba.

Posjednik može ali ne mora — izuzev neke slučajeve — mjenice predočiti na prihvat; on može počekati vrieme dospjelosti te mjenicu umah predočiti na izplatu. Ako kod predočbe na prihvat ne bude mjenica prihvaćena, ili uz neka ograničenja, tada je opet posjedniku njezinom samo na volju stavljeno, hoće li naprosto poče-

Digitized by Google

kati dok ona dospije, te ju onda predočiti na izplatu, ili će već umah poslje uzkraćenog ili ograničenog prihvata ustati zavratom proti prednikom. Da će se posjednik mjenice redovito poslužiti ovim posljednjim pravom ne ima dvojbe, jer čim mjenica ili ne bude prihvaćena ili samo uz stanovito ograničenje, nastaje po posjednika njezinog temeljita briga: hoće li se ona u vrieme dospjelosti izplatiti onako, kako je to odredjeno na mjenici.

Po nekih zakonicih može posjednik mjenice u ovom slučaju od prednika zahtjevati umah izplatu mjenbene svote, po drugih opet vlastan je on tražiti samo sigurnost[1]. Zakon naš poveo se je u tom pogledu za zakonom njemačkim, te u slučaju sasvim uzkraćenoga ili ograničenoga prihvata ne daje posjedniku mjenice prava na izplatu već samo na sigurnost.[2]

[1] Zakon francezki (čl. 20.) i zakon belgijski (čl. 10.) stavljaju na volju *prednikom,* hoće li pružiti sigurnost ili će valutu s troškovi umah izplatiti (Vidi *Ch. Lyon-Caen et L. Renault)* str. 637).

Najnoviji zakoni švicarski (čl. 44.) i talijanski (čl. 314.) te prvobitna ruska osnova (§§. 37. i 40.) ne odgiblju od ustanova zakona našega i njemačkoga, premda je udruga za reformu i kodifikaciju medjunarodnoga prava u tom pogledu stvorila sljedeći zaključak: „Za slučaj odbijenog ili uvjetnog prihvata ima posjednik mjenice umah proti izdatniku i indosantom pravo zavrate *na izplatu* mjenbene *svote s troškovi* odbiv disconto." (Vidi *Cohn* „Beiträge" str. 136; *Pappenheim* „Die Uniformirung des Wechselsrechts," u Goldschmidtovom Zeitschriftu svez. 28. str. 539.)

Po zakonu skandinavskom (§. 29.) može *posjednik* mjenice za slučaj neprihvata mjesto sigurnosti tražiti umah izplatu mjenbene svote ujedno s troškovi i s provizijom odbiv 5 postotne kamate za vrieme do dospjetka mjenice. Isto tako može i zavratni obvezanik, ako ga je volja, mjesto da pruži sigurnost, mjenicu umah izplatiti (§ 29.).

Po englezkom pravu (odsj. 43. toč. 2. i odsj. 55. toč. 2.) može posjednik mjenice, ne bude li ona u obće prihvaćena ili samo ograničeno — obratiti se zavratom neposredno na izdatnika i indosante bez da mu je od potrebe mjenicu prije predočiti na izplatu. — Ova zavrata je bez sumnje zavrata na izplatu.

Zakon srbski u §. 90. odredjuje, da su u slučaju neprihvata, dokazanoga protestom, prenositelj i izdatelj dužni dati obezbiedjenje, te se prema tomu slaže sa zakonom njemačkim a ne s francezkim kako to spominje *Wächter.* (Vidi „Encyklop" str. 832.) Revidirana ruska osnova prislanja se uz sustav englezki, te ovlaštuje posjednika mjenice, da može u tom slučaju umah predočiti mjenicu na izplatu i za stučaj neizplate dignuti regres sbog neizplate (članak 78).

[2] Za jedno i drugo stanovište vojuju dosta važni razlozi. Čim trasat neprihvati mjenice osujetio je on glavno obećanje izdatnika tezice, kojim se je obvezao mjnnbenu svotu po trasatu izplatiti, pra-

Digitized by Google

Da se medjutim uzmogne u ova dva slučaja potražiti zavrata na sigurnost treba: 1). *da mjenica bude predočena trasatu na prihvat,* i to prije dospjelosti te bez obzira je li to mjenica takova, koja se na prihvat predočiti mora, ili takova, koju posjednik predočiti može ako ga je volja. Prije dospjelosti valja mjenicu na prihvat zato predočiti, jer regres na sigurnost ne ima smisla po izmaku vremena odredjenoga za izplatu; 2.) da mjenica ili *u obće ne bude prihvaćena,* ili da bude prihvaćena pod kakovim uvjetom ili na manju svotu nego li ona glasi. Ne će biti razloga regresu na sigurnost, ako mjenica, koja glasi stanovito vrieme poslje vida bude istina prihvaćena ali ne bude datirana. Bude li prihvat ograničen na manju svotu, tada se samo u pogledu neprihvaćene svote može tražiti zavrata na sigurnost; 3) *da bude sastavljen protest sbog neprihvata.*

Ako mjenica izdana bude u više primjeraka i jedan od njih bude poslan na prihvat, tada može posjednik onoga primjerka, koji je stavljen u promet, te na kojem je spomenuto, u koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, poslužiti se zavratom na sigurnost samo onda ako protestom dokaže: a) da mu čuvaoc nije uručio onoga exemplara, koji je poslan na prihvat; i b) da ni na duplikat nije mogao dobiti prihvata.

U ovom slučaju potrebita su iznimno dva protesta, dočim je inače dovoljan samo jedan. Isto tako može se iznimno zavrata na sigurnost dignuti i bez protesta *sbog neprihvata* onda, kada na zahtjev posjednika indosirane kopije, na kojoj je navedeno gdje se nalazi izvorni primjerak, ne bude uručen original mjenice. U ovom je slučaju dovoljan protest *sbog neizručbe* originala, te se na njegovu temelju može uzeti zavrata na sigurnost proti onim indosantom, kojih se izvorne naledje nalaze na kopiji[2].

---

vedno je s toga, da posjedniku mjenice u tom slučaju bude slobodno vratiti mjenicu onomu od koga ju je dobio i zahtjevati natrag valutu, koju je za tu mjenicu dao. Nu s druge se je opet strane tvrdilo, da je posjednik mjenice dobio pravo zahtjevati izplatu istom na dan kad mjenica dospije, pak zato da niti on ima prava tražiti izplatu prije toga vremena, niti da je obvezanik vezan svotu mjenb. prije toga vremena platiti. Tim pako što mjenica nije prihvaćena, da još nije izključena mogućnost, da ona ne će biti plaćena; posjedniku mjenice glavno je do toga, da dobije sigurnost, da će se ona u istinu u vrieme izplatiti. — Živo zagovara stanovište englezkog prava proti njemačkom *Cohn* „d. E. e. W. O. f. d. russ. R.“ str. 63—65.

[2] Vidi ob ovom i prije navedenom slučaju potanju razložbu kod §§. 73. i 76· m. z.

Digitized by Google

Ako se na mjenici nalazila bude nuždna adresa, koja glasi na mjesto izplate, od potrebe je prije nego se uzmogne tražiti zavrata na sigurnost zahtjevati prihvat od nuždne adrese.[1]

Budu li na mjenici naznačena dva trasata, može posjednik svakomu od njih mjenicu predočiti na prihvat, pak ako ju samo jedan od njih ne bude prihvatio, može se on poslužiti zavratom na sigurnost, jer je izdatnik mjenice zajamčio prihvat jednoga i drugoga, te se je prihvatom samo jednoga od njih sigurnost mjenice umanjila.[2]

Zavratu na sigurnost *vlastan* je tražiti svaki *sljednik*[3] od svoga prednika, dakle remitent od izdatnika, i svaki sljedeći indosatar od prijašnjih indosanta i od izdatnika. Jedino za slučaj počastnoga prihvata mogu se pravom zavrate služiti samo honorat i njegovi prednici.[4] Prema tomu *obvezan* je pružiti sigurnost svatko, od koga je mjenica mjenbeno-pravnim putem bilo neposredno ili posredno prešla u ruke kojega sljednika; dakle su na to obvezani svi indosanti i izdatnik, osim ako je koji od indosanta naledji svojoj primetnuo dodatak „bez jamstva“ ili „bez obveze“. (Vidi §. 12. m. z.)[5]

Osobe ovlaštene tražiti sigurnost mogu ju iskati od svojih prednika ili izvansudbeno, ili mogu svoj zahtjev staviti sudbeno putem mjenbeno-pravnoga postupka. Legitimiran na ovu mjenbenu tužbu jest svaki od gore spomenutih ovlaštenika, koji se nalazi u

---

[1] Vidi obsežnije kod §. 54. mjenb. zak.

[2] Vidi W. *Harmann* str. 336.; *Wächter* „Wechsellehre“ str. 368.; *Rehbein* str. 43.

[3] Premda je naš zakon u §. 26. obćenitije stiliziran od odgovarajućeg mu čl. 26. njem. zakona, ipak mi se ni stilizacija našega zakona ne čini izpravnom. Tu je naime govor ob aktivnoj legitimaciji na zavratu za sigurnost, te je nakana zakonu ovdje označiti sve one osobe, koje su ovlaštene tražiti sigurnost. Ustanovom pako: „ovlašten je svaki prednik“, to učinjeno nije, jer se pod tim izrazom ne može razumievati i posjednik mjenice, koji nije ničiji prednik. Zato bi bilo izpravnije, da odnosna stavka glasi „ovlašten je svaki *sljednik*“; ili jer je u §. 25. to pravo kako se po sebi razumieva u prvom redu priznano posjedniku mjenice tada je trebalo dotičnu stavku barem stilizirati ovako: „ovlašten je posjednik i svaki prednik.“ Nu prva je stilizacija već zato korektnija, jer je tim bezdvojbeno rečeno, da nisu izključeni od prava regresa ni oni, na koje je mjenica prenešena poslje podignutoga protesta.

[4] Vidi §. 63. m. z.

[5] Premda mjenbeni poruk nije ovdje napose spomenut, to se pod prednici ima i on razumievati pogledom na narav njegove obveze. (Vidi niže §. 66—69. m. z.).

Digitized by Google

posjedu protesta, te mu u tu svrhu nije od potrebe pridonieti mjenice, jer je u protestu sadržan prepis njezin te ujedno naveden i mjenbeni ovlaštenik i mjenbeni obvezanik; a pokraj toga valjalo je obzir uzeti i na to, da mjenbenomu vjerovniku mjenica treba u svrhu, da u vrieme dospjelosti uzmogne zahtjevati izplatu.

Regresat može u ostalom na ovu zavratnu tužbu staviti sve prigovore, koji su dozvoljeni i na zavratnu tužbu sbog neizplate, te se eventualno može dogoditi, da će regredientu biti od potrebe pridonieti i mjenicu, da uzmogne te prigovore suzbiti.[1] Ako se na mjenici nalazi više prednika, nije regredient vezan na red, kojim će od njih tražiti zavratu, jer u ovom slučaju ne postoji regressus per ordinem, već se ima rabiti neograničena zavrata i to ona cum jure variandi; t. j. regredientu je na volju stavljeno od kojega će prednika tražiti sigurnost, a slobodno mu je od zavratne tužbe, podignute proti jednomu predniku, odustati te se obratiti proti drugomu, a može napokon ustati i proti svim prednikom, te od svih tražiti sigurnost. To je posljedica solidarne obveze mjenbenih obezanika.

Da se regredient s uspjehom poslužiti uzmogne zavratom proti svojim prednikom ne treba mu dokazati, da je sljednikom svojim, ako ih ima na mjenici, dao sigurnost. Na takove prigovore svojih prednika ne treba se on obazirati, jer akoprem je svakomu mjenbenomu interesentu stalo do toga, da izplata protestirane mjenice bude osigurana, to se ipak može dogoditi, da se od pojedinog mjenb. obvezanika ta sigurnost nije tražila obzirom na pouzdanje u njegovu osobu.[2]

Prednici su dužni u ostalom dati sigurnost samo uz uručbu podignutoga protesta, jer samo tim dolazi pojedini prednik u sgodu, da i on može od svojih prednika tražiti sigurnost. Posebne notifikacije prednika, da mjenica ili nije prihvaćena ili da je prihvaćena drugačije nego li glasi, ne treba.

Sigurnost pružena sbog neprihvata mjenice ima jamčiti, da će se u mjenici označena svota, odnosno ako je mjenica samo djelimice prihvaćena neprihvaćen ostatak, ujedno s troškovi prouzročenimi sbog neprihvata, u vrieme dospjelosti u istinu izplatiti. Kolik je taj iznos, koji se ima platiti, ustanoviti će se istom onda kada mjenica dospije.

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 826.; *W. Hartmann* str. 336.

[2] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 60. 66.

Digitized by Google

Način i količina sigurnosti, koju će za slučaj neizplate mjenbeni vjerovnik za svoju podmirbu upotriebiti, ovise o dogovoru stranaka, jer su one najbolje kadre uvažiti pogibelj, u kojoj se nalazi mjenbena tražbina i vriednost sigurnosti, koja se kani dati. Isto tako ovisi o sporazumku stranaka hoće li se i gdje će se dana sigurnost spraviti.

Nu da se osigura siguran postupak u mjenbenih poslovih, nije zakon mogao ostati samo kod ove ustanove, jer se može dogoditi vrlo lahko, da se stranke u pogledu sigurnosti ne će sporazumieti. Bilo je dakle od potrebe riešiti pitanje: koja sredstva za osiguranje pripadaju u tom slučaju mjenbenomu vjerovniku?

Ovo pitanje nije se kanilo riešiti po odnosnih propisih prava gradjanskoga[1] već s toga, jer ustanove toga prava ne vriede u cieloj iztočnoj poli monarkije, te jer se je s druge strane mislilo, da ne bi odgovaralo ni strogosti mjenbenoga postupka ni brzini prometa, kad bi se u pojedinom slučaju procjenom i drugimi izvidjenji morala prosudjivati dostatnost pružene sigurnosti, koja u ostalom ne služi samo onomu, koji ju traži, nego i ostalim mjenbenim interesentom, pak se uprav zato mogu vrlo razilati nazori njihovi o vriednosti i valjanosti poruka odnosno danoga zaloga. Svim tim razpravam i prepirkam, koje u ostalom po svojoj naravi ne bi imale spadati u okvir postupka mjenbenoga, stao je na put zakon onom odredbom u drugoj alineji gornjega paragrafa, po kojoj se za slučaj onaj, ako se stranke o sigurnosti ne sporazumiju dotični iznos, koji se ima osigurati, položiti mora pri sudu.[2] Premda ova odredba istina odgovara zahtjevom mjenbenoga prometa, to se ipak ona već na prvi mah ukazuje odviše oštrom, jer je po mjenbenoga obvezanika u stvari samoj ovakav polog ravan izplati, pa ipak se iz-

[1] Vidi §. 1373. o. g. z., koji glasi: „Tko je obvezan dati sigurnicu, valja da izpuni obvezu ovu pokretnim zalogom ili hipotekom. Samo u slučaju, da nije u stanju dati zaloga primaju se sposobni poruci."

[2] Zakon njemački u čl. 25. ne opredieljuje načina sigurnosti, već prepušta tu odluku razsudi sudca; on samo ovlaštuje mjenbene obvezanike, da *mogu* dužnu svotu ako ih je volja i deponirati ili kod suda ili kod nadležne oblasti. Mjenbeni zakon austrijski i bosanski imadu u tom pogledu posve suglasnu ustanovu sa zakonom našim. Isto je tako suglusna glede toga prvobitna ruska osnova (§. 40.), dočim se švicarsko obvezno pravo (čl. 744.) slaže sa zakonom njemačkim; ostali pako zakoni ne imaju u tom pogledu nikakove posebne ustanove, već u obće ovlaštuju posjednika mjenice, da može tražiti sigurnost.

Digitized by Google

plata putem regresa ne može tražiti ne samo dokle mjenica ne dospije nego ni dotle, dok se ona na izplatu ne predoči i ne protestira.

Prema stanovištu, na kojem stoji naš zakon, da posjednik mjenice za slučaj neprihvata tražiti ne može umah izplate već samo sigurnost, odgovarala bi više odredba zakona njemačkoga; pa kad se i u ovom slučaju nije kanilo dosljedno provesti to stanovište, bilo bi sgodnije, da se je za slučaj onaj, kada stranke u pogledu sigurnosti, ne bi bile sporazumne, dozvolilo posjedniku mjenice, da može umah zahtjevati izplatu njezinu; po regresata bo svejedno je morali on mjenbenu svotu deponirati kod suda ili ju umah izplatiti posjedniku, dapače bi ovo posljednje bilo po njega povoljnije, jer bi onda mogao umah potražiti putem zavrate povratak izplaćene svote.

Da posjednik mjenice (ako se stranke ne slože) dobije ovu sigurnost, može zahtjevati ovrhu prisilnom prodajom nekretnina i pokretnina, te sudbeni polog unišle kupovine.[1]

Samo je dvojbeno pitanje, može li se na mjenicu zahtjevati uknjižba i predbilježba prava zaloga, i ako može, kada?

Na koliko se u obće mjenica može smatrati valjanom izpravom, na temelju koje se može dozvoliti i intabulacija i prenotacija[2], to ne ima dvojbe o tom, da se *suglasnom privolom* stranaka može mjenica intabulirati i prenotirati prije i poslje kako dospije.

Preporno je medjutim pitanje: može li se mjenica predbilježiti *proti volji* dužnika i prije vremena dospjelosti? Budući da se prenotacija u svakom pogledu smatrati ima sredstvom za osiguranje, te budući da o načinu i količini sigurnosti odlučuju sporazumno same stranke, a ne bude li toga sporazumka dotična se svota položiti ima u gotovu kod suda, to sljedi, da niti u slučaju §. 25. m. z., niti onoga u §. 29. ne može biti govora u prenotaciji mjenice ako se stranke o tom ne slože.[3]

---

[1] Vidi §. 17. naredbe minist. pravosudja od 25. siečnja 1850. br. 52. d. z. l.; §. 3. naredbe ministarstva pravosudja od 18. srpnja 1859. br. 132. d. z. l. te zakon hrvatskoga sabora od 17. prosinca 1876. o preinaci nekojih ustanova gradj. parb. postupnika od 16. rujna 1852.

[2] Vidi §§. 69.. 81., 82., zatim §§. 87. i 88. gruntovnoga reda.

[3] Vidi *Haimerl* ibid str. 120., koji zagovara gornje stanovište; *Blaschke* str. 303; *Kitka* str. 215. Praksa i naših i austrijskih sudova, premda je i u tom pogledu istovjetan zakon naš sa zakonom austrijskim, postupa kako se čini protivno. Vidi *Borchardt* str. 181.

Digitized by Google

Na novčani iznos, koji je prema gornjem razlaganju u gotovu položen kod suda, imade vjerovnik zakonsko pravo zaloga ako mu ono i ne bude izrikom podieljeno.[1]

§ 27.

Dana sigurnost jamči ne samo zavratniku nego i svim ostalim sliednikom onoga, koj ju dade, u koliko bi oni proti njemu uzeli zavratu sigurnosti radi. Ovi imadu samo onda pravo iskati još i veću sigurnost, ako uzmognu s temeljem štogod prigovoriti načinu ili količini dane sigurnosti.

Prema gore navedenoj odredbi §. 25. dužan je mjenbeni obvezanik pružiti sigurnost samo uz uručbu sastavljenoga protesta, a mjenbeni ovlaštenik ovlašten je opet tražiti regres na sigurnost samo onda, ako se nalazi u posjedu toga protesta; tim je mjenb. obvezanik u povoljnom položaju, da se po drugi put od njega ne može tražiti sigurnost, dočim opet mjenb. ovlaštenik usljed toga ne može zavratu na sigurnost tražiti više nego samo jedanput.

S ovoga stanovišta polazi i mjenbeni zakon u prvom dielu gornje ustanove, kojom se je kanilo izreći, da je svaki mjenbeni obvezanik *dužan samo jedanput* dati sigurnost i zatim, da je svaki mjenbeni ovlaštenik *vlastan samo jedanput* tu sigurnost tražiti.[2]

Obično se drži, da se proti prihvatniku tezice odnosno izdatniku mjenice vlastite može tražiti predbilježba već prema § 453. o. g. z., te da u obće ne treba prije dokazati, da je mjenbena tražbina u pogibelji, a proti prednikom da je ta prenotacija dozvoljena samo u slučaju §. 25 i §. 29. mjenb. zakona.

Kad bi se u obće i mogla dopustiti prenotacija mjenice prije dospjelosti i proti volji mjenbenih obvezanika, to joj ipak u nijednom slučaju ne bi smielo biti mjesta obzirom na §. 453. o. g. z. već jedino pogledom na §. 25 i §. 29. mjenb. zakona, koji jedini odredjuju uvjete, pod kojimi se može zahtjevati sigurnost.

[1] Ako o tom u našem mjenbenom zakonu i ne ima posebne ustanove poput austrijskoga i bosanskoga mjenbenoga prava, to ipak gornja tvrdnja proizlazi iz §. 395. g. p. postupnika koji glasi: „Što se za osiguraj kojega vjerovnika položi kod suda ima se od to doba smatrati kao zalog dan mu sudbeno, na koj sa štetom njegovom ne može nitko treći stvarnoga prava steći.“

[2] Prema ovomu smislu, kojemu odgovara i smisao čl. 27. njemačkoga zakona, pravom tvrde *Volkmar i Löwy* (vidi str. 131), da stilizacija ovoga paragrafa nije sretna, te da se njom ne izrazuje ona smisao, koja se je kanila izreći. Usljed toga bilo je možno, da se je našlo komentatora, koji su gornjoj ustanovi podmetnuli posve drugi smisao.

Digitized by Google

Sigurnost, koju je dao jedan od prednika jamči u ostalom samo onomu mjenbenomu ovlašteniku, koji je bio digao zavratu na sigurnost, te kojemu je ta sigurnost dana; nu jer je pojedini mjenbeni obzezanik u obće napram svim mjenbenim ovlaštenikom dužan sigurnost dati samo jedanput, pak jer s druge strane svaki od mjenbenih interesenta ima pravo na sigurnost u slučajih odredjenih zakonom, to je zakon morao pružiti sredstvo kako da se ova prividna oprieka izravna. To sredstvo navedeno je u odredbi gornjega paragrafa, po kojoj jedanput dana sigurnost jamčiti ima svakomu, *koji bi pokraj prvoga regredienta tražio od istoga prednika zavratu.* Iz toga sljedi:

a) doklegod koji od sljednika regresatovih ne bude zahtjevao zavrate na sigurnost, dotle sigurnost, koju je prvomu regredientu pružio regresat, postoji samo u prilog toga regredienta, te je ovomu slobodno, ako ga je volja, danu mu sigurnost jednostavno i povratiti; b) ako osim prvoga regredienta još koji od mjenbenih ovlaštenika tražio bude putem zavrate sigurnost od *istoga* prednika, tada se po njem već jedanput dana sigurnost naprosto protegnuti ima i na onoga drugoga regredienta, te i ovaj drugi stiče pravo zaloga i na svotu mjenbenu položenu kod suda, a ovaj prvi regredient više ne ima prava razpolagati s danom sigurnosti kao što u slučaju prvom.

Bude li se medjutim kasnije možebiti radilo o tom, da se pružena sigurnost napusti, trebati će zato privole svih onih regresatovih sljednika, koji su od njega tražili zavratu za sigurnost.

Iz svega toga proizlazi, da jedanput dana sigurnost sljednikom regresatovim ne jamči *ipso jure*, već istom na temelju posebne sudačke odredbe, koja će se izreći usljed podignute posebne zavratne tužbe. Buduć je medjutim pravo pojedinoga mjenbenoga ovlaštenika, tražiti sigurnost, podpuno samostalno i neovisno od volje prvoga regredienta, moći će svaki od regresatovih sljednika ako ne bude zadovoljan budi s načinom budi s količinom pružene sigurnosti, putem zavratne tužbe zahtjevati ili veću ili drugu sigurnost; o temeljitosti ovakovoga prigovora odlučuje sudac.

U ostalom ne će sljednici regresatovi tako lahko doći do sgode, da zahtjevaju zavratu na sigurnost, jer je prvi regredient morao uručiti regresatu protest, koji je uvjetom za taj regres. U ostalom može se taj slnčaj dogoditi onda, ako ili regredient mjenicu naledjom dalje prenese, te kasniji indosatar dade sastaviti protest sbog neprihvata, ili ako regredient ne uruči kod zavrate na sigur-

Digitized by Google

nost protesta regresatu, već nepravim načinom kojemu od njegovih sljednika.

Regresat, koji je pružio sigurnost, dobro će medjutim učiniti, da si od regredienta osim protesta dade uručiti i posebnu potvrdu, da je i kakovu je sigurnost dao, jer protest sam po sebi još ne dokazuje, da je dana sigurnost.

U ostalom može onaj, koji je dao sigurnost, od svojih prednika opet dalje tražiti sigurnost, on će pako to moći učiniti, jer je pruživ sigurnost svojim sljednikom došao u posjed protesta [1]

Moglo bi nastati pitanje, može li regresat, koji je već usljed zavrate pružio sigurnost, zahtjevati, da mu se ta sigurnost povrati, ako je on od svojih prednika izhodio i dobio sigurnost? Premda sigurnost dana po jednom od prednika jamči svim ostalim sljednikom, i premda je prednik prvoga regresata ujedno i prednikom njegova regredienta, to ipak držimo, da prvobitni regresat ne će moći zahtjevati, da mu se vrati sigurnost, koju je on dao, jer sigurnost, koju je on dobio od daljnjega prednika, jamči sljednikom prvobitnoga regresata, dakle i prvobitnomu regredientu samo „u koliko bi oni *proti njemu uzeli zavratu sigurnosti radi*", a toga prvobitni prednik više učiniti ne može, jer niti ima u rukuh protesta, niti može po gornjem razlaganju sigurnost tražiti više nego samo jedanput.[2]

Kad mjenica jedanput dospije ne će se više moći tražiti sigurnost, jer je već riešena stvar, je li mjenica plaćena ili nije, te ne ima više nikakova povoda takovoj sigurnosti, kojoj je po §. 25.

---

[1] Prepornim se medjutim čini, može li svaki mjenbeni ovlaštenik od bilježnika, koji je sastavio protest, zahtjevati, da i njemu izda jedan primjerak? Po našem sudu ne može, premda Winter u svom „Tumaču" tvrdi da može, jer da svim prednikom pripada pravo označeno u ovom paragrafu, pak s toga da im moraju pružena biti i sredstva za izvršbu toga prava. Nu ovo pravo nije podieljeno absolutno svim mjenbenim ovlaštenikom, već samo onim, koji se nalaze u posjedu protesta, sastavak pako protesta i njegovu izručbu može tražiti samo posjednik mjenice, te je javni bilježnik dužan protest izručiti samo posjedniku mjenice ili njegovu ovlašteniku (§. 101. mjenb. zak.). Osim toga naročito odredjuje zakon, da se zavrata može dignuti uz izručbu protesta, i tim označuje put kako dolazi prednik do protesta. Kad bi stajala Winterova tvrdnja tad bi zakon mjesto toga jednostavno bio ovlastio prednika, da može tražiti od bilježnika jedan primjerak protesta. (Vidi *Winter* str. 47.)

[2] Protivno tvrdi *Hoffmann* na str. 336.

Digitized by Google

svrha pružiti jamstvo, da će se mjenbena svota o dospjetku izplatiti.[1]

§. 28.

Sigurnost ima se vratiti:

1. **ako se mjenica naknadno podpunoma prihvati;**
2. **ako se proti onomu, koj je dao sigurnost u godinu dana, računajuć od dospjetka mjenice, za izplatu mjenice ne digne zavrata;**
3. **kad se mjenica izplati, ili ako onomu, koj je sigurnost dao, prestaje mjenbeno-pravna obveza.**

Čim ne stane onih okolnostih sbog kojih je nastupila bojazan ili pogibelj za redovitu izplatu mjenice, prestao je i razlog daljnoj sigurnosti; s toga će se u takovom slučaju dana sigurnost na zahtjev mjenbenoga obvezanika, koji je dao sigurnost, ili morati povratiti, ili će prema njezinoj naravi (kad se o formalnom povratku ne može govoriti n. pr. kod jamca) kriepost njezina prestati. Ti slučajevi nastaju:

a) Bude li mjenica naknadno i to podpuno prihvaćena, dakle za cielu mjenbenu svotu i bez ikakova ograničenja. Naknadni počastni prihvat *po trasatu,* premda može biti u prilog posjedniku mjenice, ne ima ipak ove posljedice, te nije razlogom za povratak sigurnosti. Ne će se u ostalom moći tražiti od trasata mjenice, da on naknadnim prihvatom preuzme i troškove za protest sbog neprihvata i za postupak zavrate na sigurnost, jer trasat na prihvat mjenice i onako nije bio mjenbeno-pravno obvezan, pak s toga nije uzkratom prihvata povriedio mjenbeno-pravne dužnosti, jamstvo za prihvat mjenice preuzeli su izdatnik i indosanti.

Ako se je medjutim trasat kojemu od mjenbenih interesenta izvan mjenice obvezao, da će ju prihvatiti, pak toj obvezi ne zadovolji, tada može doduše po njega nastati i daljnja dužnost, da naknadi troškove prouzročene neprihvatom, nu tu okolnost valjati će prosuditi po načelih općeg gradj. prava, a izplatu te naknade tražiti po postupku gradjanskom.

---

[1] Protivni nazor zastupa *Kitka* na str. 227.; on i za taj slučaj dopušta tražiti sigurnost, jer da onaj, koji može zahtjevati izplatu može tražiti i sigurnost, ali samo po općem gradj. pravu.

Digitized by Google

b) Buduć da po gornjoj odredbi §. 25. dana sigurnost jamčiti ima, da će se na mjenici označena svota u vrieme dospjelosti izplatiti to sljedi, da obstanak i pravna kriepost dane sigurnosti u najužjoj svezi stoje s obstankom same mjenbene obveze, te da s toga s prestankom njezinim prestaje i povod samoj sigurnosti. Čim dakle nastane budi kakav razlog sbog kojega prestaje mjenbena obveza, ne staje i povoda pruženoj sigurnosti. Nu jer prestanak same mjenbene obveze može biti dvostruk t. j. absolutan i relativan, naime pogledom na mjenicu kao takovu i pogledom na pojedinu osobu, to je i zakon naš u točki trećoj gornjega paragrafa ova dva slučaja uzeo u obzir. Ponajprije se tu veli, da valja danu sigurnost vratiti kad se mjenica plati; nu pogledom na gornje razlaganje kao i pogledom na okolnost onu, što imade takovih slučajeva absolutnomu prestanku mjenbene obveze, koji su u juristično pogledu podpuno ravni izplati, jer imadu istu posljedicu, ne može biti dvojbe o tom, da se pod izplatom takodjer razumievaju svi takovi slučajevi. Dakle će se dana sigurnost morati vratiti i onda, ako kriepost mjenice prestane zagodom, mjenbeno-pravnim propustom ili inim načinom.[1]

Zatim odredjuje zakon u točki 3., da se sigurnost i onda vratiti ima, ako onomu, koj je sigurnost dao, prestaje mjenbeno-pravna obveza. Ovom se je ustanovom s istih razloga obazrio zakon i na relativan prestanak mjenbene obveze, jer se i ovdje ima uporaviti načelo „cessante causa, cessat effectus.“ Nu ako je koji od prednika natrag dobio pruženu sigurnost, jer je prestala njegova mjenbena obveza, slobodno je posjedniku mjenice, uz uvjete navedene u §. 25. m. z. i prema gore označenim načelom, zahtjevati novu sigurnost.

Uz ova dva slučaja, u kojih se tražiti može povratak dane sigurnosti, te koji se po sebi nudjaju iz naravi same stvari, spominje zakon u točki drugoj poseban slučaj, koji se osniva jedino na razlozih pravičnosti pogledom na onoga, koji je pružio sigurnost. Pružena sigurnost ima se naime vratiti i onda, ako se tečajem jedne godine, računajuć od dana dospjelosti mjenice, ne digne zavrata na izplatu proti onomu, koji je dao sigurnost.

---

[1] S toga mi se čini, da je shodnija odnosna ustanova njemačkoga zakona u čl. 28. toč. 3, po kojoj se sigurnost vratiti ima: „kad se mjenica izplati ili njezina mjenbena kriepost utrne.“ Ovu je ustanovu pridržalo i švicarsko obvezno pravo (čl. 47.), dočim je prvobitna ruska osnova poprimila stilizaciju našega zakona (§. 43.).

Digitized by Google

Ovaj rok od jedne godine računa se od dana *dospjelosti* mjenice, a ne od posljednjega dana protesta. Ovaj rok nije ni u suglasju s rokovi, u kojih mjenbena obveza zastaruje, te koji su u §§. 85. i 86. ustanovljeni na 3, 6 i 18 mjesecih, pak se s toga može dogoditi, da će onaj, koj je dao sigurnost, prije izmaka jedne godine biti riešen svoje mjenbene obveze, te da će moći zahtjevati povratak dane sigurnosti. Nu jer rokovi zastare proti različitim prednikom samo *postupice* počimlju načinom ustanovljenim u §§. 85. i 86. m. z., te jer se nije moglo ustanoviti, kada će za stalno zavratni obvezanik biti rješen svoje obveze, bilo je od potrebe opredieliti stalan rok, kada će mjenb. obvezanik najkasnije biti vlastan zahtjevati povratak dane sigurnosti, ako se do toga vremena ne digne zavratna tužba na izplatu.

Kako se iz svega vidi nije odredba navedena u točki 3. u savezu sa zastarom, zato će se mjenbeni vjerovnik i po izmaku ove godine dana, i premda je dana sigurnost povraćena, moći poslužiti regresom na izplatu i proti onomu, koji je bio sigurnost dao, te ju po izmaku one godine natrag tražio, samo ako to pravo regresa nije zastarielo u smislu navedenih ustanova mjenb. zakona.

Ne bude li po izmaku jedne godine ta sigurnost povraćena, to se regredient kod regresa na izplatu, dignutoga poslje toga vremena, ne će moći naprosto osloniti na tu sigurnost.[1]

2. Radi nesigurnosti prihvatnika.

§. 29.

Kad je mjenica prihvaćena ili posvema ili dielom, tad zavrati radi nesigurnosti ima mjesta samo:

1. **ako je prihvatnik pod stečaj pao;**
2. **ako se iza prihvata dotično iza izdatbe mjenice radi novčane tražbine koje proti prihvatniku povede kakova ovrha bez uspjeha.**

U takovom kojem slučaju može posjednik mjenice i svaki naledjnik, ako prosvjedom dokaže, da od prihvatnika nije sigurnosti dobio te da na mjenici imenovani nuždovnici nisu mjenice prihvatili, iskati sigurnost tako od prednika kao što od samoga prihvatnika.

---

[1] Vidi *Renaud* ibid str. 286. u opazci 18 ; *Volkmar i Löwy* str. 134

Digitized by Google

Glede načina i valjanosti takove sigurnosti imade se 2. točka §-a. 25-tog. te §-a. 27-og. primjereno uporabiti.

Sigurnost ima se vratiti u slučaju 2. i 3. točke §. 28. kao što i onda, ako je možebitni nuždovnik mjenicu naknadno prihvatio.

Prednici mogu i onda tražiti, da jim se sigurnost, koju su oni dali vrati. ako prihvatnik naknadno pruži podpunu sigurnost.

Goli posjed mjenice ima se smatrati kao punomoć, na koje se temelju u slučajevih pod točkom 1. ili 2. može iskati od prihvatnika sigurnost ter, ako je nepoda, dignuti prosvjed.

Ako već puki neprihvat mjenice ovlaštuje mjenbenoga ovlaštenika, da može zahtjevati od prednika zavratu na sigurnost, tim mu se prije dozvoliti mora pravo zavrate za slučaj onaj, ako trasat mjenicu istina prihvati, ali ako u njegovih imovinskih i kreditnih odnošajih nastanu takove nepovoljne promjene, sbog kojih je ne stalo nade, da će taj prihvatnik tu mjenicu izplatiti uz sve to, što ju je prihvatio, te što je radi toga prvi zvan na izplatu. Položaj mjenbenoga ovlaštenika u toliko je u ovom slučaju nepovoljniji nego li u slučaju neprihvata, jer ne bude li mjenica prihvaćena ipak je još možno, da će se trasat možebiti predomisliti te ju htjeti platiti; budu li pako njegovi imovinski odnošaji posve poremećeni, tada je već unapred za stalno, da on mjenice ne će platiti. U tom slučaju nastaju bez dvojbe sve gore navedene predpostave za zavratu na sigurnost, te je s toga i naš zakon poput ostalih punim razlogom dozvolio tu zavratu za slučaj nesigurnosti prihvatnika.

S neke se je strane ovomu načelu istina prigovaralo, da je prihvatnik poruk izdatnikov, pak da se ne može od izdatnika tražiti, da on još jamči za solventnost porukovu, posjednik mjenice neka si sam pripiše posljedice, ako je neoprezno povjerovao osobi porukovoj;[1] nu ova tvrdnja odpada već tim, što prihvatnik nije poruk već samostalni obvezanik, koji je u prvom redu zvan da mjenicu plati. U toj vjeri preuzeo je on mjenicu, ta vjera u njega uzdrmana je ne samo ako trasat mjenice ne prihvati već i onda, ako prihvatnik postane nesposobnim za izplatu, pak zato je u jednom i u drugom slučaju potrebito jednako sredstvo osiguranja. To sredstvo

[1] Prigovarao je gornjemu stanovištu imenito *Einert* u sjednicah konferencije u Lipskom. Vidi odnosne zapisnike na str. 61 i 62. — Razloge proti ovim prigovorom spominje *Wächter* „Wechsellehre", str. 415. i 416.

Digitized by Google

pruža i naš zakon u zavrati na sigurnost s tom ipak razlikom, da su uvjeti zavrate u oba slučaja drugi, dočim joj je uspjeh i cilj u oba slučaja jedan te isti.[1]

Da se dakle u nazočnom slučaju uzmogne ustati zavratnom tužbom na sigurnost prvi je uvjet, da je prihvatnik postao nesigurnim za izplatu. Ova će nesigurnost imati nastati u osobi *prihvatnika*, a ne u osobi trasata, jer doklegod trasat ne prihvati mjenice, dotle on još ne spada u red mjenb. obvezanika, dotle vriednost mjenice počiva jedino na obvezi izdatnika i dotičnih indosanta, dotle je sposobnost ili nesposobnost trasatova za izplatu od isto tolikoga upliva na mjenicu kao i nestalnost o tom, hoće li ju on u istinu prihvatiti ili ne.

Pa kao što ova posljednja okolnost sama po sebi ne može biti razlogom zavrati na sigurnost već se mora najprije mjenica predočiti na prihvat, te prema uspjehu ove predočbe dignuti zavrata, isto tako nije ni insolvencija trasatova povod ovomu regresu.

Da se u ostalom uzmogne dignuti regres na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika od potrebe je, da ova nesigurnost *postoji* u onaj čas, kad se ova zavrata uporaviti kani, te nije dovoljno, da je prihvatnik bio u insolventnom položaju prije toga vremena.[2] Važno je medjutim pitanje: u kojem času bi imalo nastati to insolventno stanje prihvatnikovo, da se mjenb. ovlaštenik uzmogne poslužiti regresom na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika, a napose postoji li ovlast na ovaj regres i onda, ako je prihvatnik bio insolventnim već u onom času, kad mu je posjednik mjenicu predočio na prihvat, te od njega u istinu taj prihvat i primio?[3] Odgovor na ovo pitanje dati ćemo uzporedo s odgovorom na daljnje pitanje: kada se prihvatnik ima smatrati tako nesposobnim za izplatu, da se opravdanim načinom može od njega tražiti sigurnost?

Zakon mjenbeni spominje dva slučaja, u kojih može biti govora ob ovoj zavrati i to tako, da je svaki ini slučaj insolventnosti

---

[1] Kao što kod neprihvata mjenice tako misle neki, da bi i u slučaju nesigurnosti prihvatnika bilo uputnije mjesto sigurnosti umah zahtjevati izplatu. Ovo stanovište zagovara udruga za kodifikaciju medjunarodnoga prava, a brani ga odrješito *Cohn* „d. E. W. O. f. d. russ. R." str. 69. I revidirana ruska osnova prijanja uz ovaj nazor (čl. 78.).

[2] Vidi *Borchardt* str. 178. toč. 392.

[3] Obsežno razpravlja ovo pitanje *Kuntze* u Endemanovom „Handbuch-u" str. 227.

Digitized by Google

prihvatnikove izključen, te se *samo* u jednom od ova dva slučaja može tražiti ovaj regres. Ovi slučajevi jesu:

1. Kad je prihvatnik pod stečaj pao.

Okolnost ova razabrati će se moći samo na temelju ustanova stečajnoga reda od 18. srpnja 1853., te će se na tom temelju svakako zahtjevati, da bude stečaj otvoren pravomoćnom odlukom nadležnoga suda. Nije dakle dovoljno, da samo postoje materijalni razlozi stečaju, već je od potrebe, da postoji tako zvani formalni stečaj, t. j. pravovaljani zaključak suda, kojim se otvara stečaj. Ovoga stanovišta držao se je naš zakon tako stalno, da nije poput zakona njemačkoga, ovaj regres dopustio za slučaj onaj, kad bi prihvatnik samo plaćanja svoja obustavio. Ne ima dvojbe, da je zakonodavca na ovu odluku potaknula uzka sveza, koja postoji medju otvorenjem stečaja i obustavom plaćanja, koja obustava obuhvaća sve one faktične momente, koji su uvjetom za otvorenje stečaja tako, da se može uzeti, da je stečaj *faktično* nastao čim je i ta obustava nastala samo treba još s formalnoga gledišta odluke suda, da stečajni postupak doista u tečaj dodje.

Ali jer je po našem i po najnovijem ugarskom stečajnom redu[1] obustava plaćanja s otvorenjem stečaja u tako uzku svezu dovedena samo pogledom na takozvani trgovački stečaj, dočim se ustanove mjenbenoga zakona protežu na sve one, koji su mjenbeno sposobni, bili oni ili ne bili trgovci, to se imenito pogledom na one, koji nisu trgovci, u gornjoj ustanovi pokazuje neka praznina, koja se tim više osjeća, što kod prihvatnika može nastati nesposobnost za izplatu i osim ona dva slučaja, što ih gore zakon navodi. Dapače i kod samih trgovaca ne pada obustava plaćanja i otvorenje stečaja u jedan čas, te bi i obzirom na nje bilo uputno razlikovati jednu okolnost od druge, jer se inače, budući da medju obustavom plaćanja i otvorenjem stečaja svakako proteče neko vrieme, može nanieti šteta vjerovniku.[2]

Prigovor, da treba, pogledom na zaštitu mjenbenoga dužnika od hira njegovih vjerovnika, imati sigurno uporište s kojega se može ustanoviti: je li i od kojega je časa prihvatnik postao nesposobnim

---

[1] Vidi poglavje osmo naredbe ministarstva za pravosudje od 18. srpnja 1853., zatim §. 244. zak. čl. XVII. 1881 ugar. sabora.

[2] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 63. i 64. — Ovo stanovište zastupa i *Cohn* „d. e. W. O. f. d. russ R" str. 70.; *Mjesečnik* od god. 1883. str. 827.

*

Digitized by Google

za izplatu, a to da se kod obustave plaćanja netrgovaca ustanoviti ne da, — taj prigovor nije temeljit, jer se i kod ovih posljednjih, premda nešto teže, ova okolnost ustanoviti dade. S toga je opravdana tužba onih, koji drže, da zakon mjenbeni nije smio uzkratiti zavrate na sigurnost i onda, kad je prihvatnik svoja plaćanja obustavio i to tim manje, jer su i onako malobrojni oni slučajevi, kad zakon u obće dopušta zavratu na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika.[1]

Zakon ne riešava pitanja, u koje je doba imao prihvatnik pasti pod stečaj, da se s ovoga razloga uzmogne tražiti zavrata na sigurnost; a napose, je li ova zavrata dopuštena onda, ako je prihvatnik bio pod stečajem već prije nego li je mjenica izdana? Ova je posljednja okolnost važna imenito s toga, jer se punim pravom uzimlje, da onaj koji stiče mjenicu već tim priznaje, da su mjenbeni obvezanici, koji se na njoj nalaze, sposobni za izplatu, inače bo da ne bi mjenice htio preuzeti. Usljed toga se tvrdi s te strane, da je zavrata opravdana samo onda, ako trasat odnosno prihvatnik pod stečaj padne nakon što je mjenica izdana odnosno preuzeta.

Premda se ne može odreći opravdanost ovakovom shvaćanju, ipak se ono ne može uporaviti po našem zakonu, jer se samo za slučaj naveden pod toč. 2. naročito odredjuje, da on ima nastati „iza izdatbe mjenice", a bio bi to zakon odredio i za slučaj ovaj, da mu je to bila nakana.

U stvari je dakle svejedno, da li je stečaj otvoren prije ili poslje kako je mjenica izdana, samo je od potrebe, *da se prihvatnik pod stečajem nalazi, kad se traži zavrata na sigurnost.*[2] Usljed toga nije korektna ustanova zakona, „ako je prihvatnik pod stečaj pao," već bi imala glasiti „ako se prihvatnik pod stečajem *nalazi*".

Bude li se s toga trasat nalazio pod stečajem, morati će mu se svakako mjenica predočiti na prihvat, pak ako ju prihvati poslužiti će se se posjednik mjenice zavratom na sigurnost sbog nesigurnosti; ako li ju ne prihvati, tada može uporaviti zavratu sbog neprihvata.

2. Ako se iza prihvata, dotično iza izdatbe, mjenice radi novčane tražbine koje proti prihvatniku povede kakova ovrha bez uspjeha.

Da li je ova ovrha bila bezuspješna radi mjenbene ili koje

---

[1] Vidi Dr. *Hinković:* „Mjenbena zavrata radi nesigurnosti prihvatnika" u „Mjesečniku" od god. 1882. str. 210. i sl.

[2] Vidi *Borchardt* str. 178 dodatak 392.

Digitized by Google

druge tražbine ne odlučuje, samo se zahtjeva ponajprije, da bude ovrha radi svote novca, a ne radi predaje stanovite stvari, a zatim da ona bude povedena i bezuspješnom se pokazala *nakon što je mjenica izdana i prihvaćena* tako, da bezuspješna ovrha na imovinu trasatovu dok još nije prihvatio, makar bila povedena i poslje kako je mjenica izdana, ne može biti razlogom ovoj zavrati[1].

Samo s ova dva dosada navedena razloga, a s nijednoga drugoga, može se zahtjevati zavrata na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika i to i onda, ako je više prihvatnika prihvatilo mjenicu pak je samo jedan od njih u gornjem smislu postao nesigurnim. To je posljedicom solidarne obveze svih onih, koji su prihvatili mjenicu; ali ni u ovom slučaju ne će posjednik mjenice moći tražiti sigurnosti od onoga drugoga prihvatnika, koji nije postao nesigurnim.

Postane li u smislu gore navedene razložbe prihvatnik nesigurnim, tada će posjednik mjenice prije nego li uzmogne ustati zavratom na sigurnost morati izpuniti sljedeće uvjete:

1). On će morati ponajprije od prihvatnika potražiti sigurnost; prihvatnik bo, koji je u prvom redu zvan da mjenicu izplati, dužan je dosljedno tomu i prvi pružiti sigurnost, da će se mjenica u istinu izplatiti, te istom u drugom redu dolaze u obzir prednici posjednika mjenice, koji po mjenbenom zakonu jamče za prihvat i izplatu.

Obzirom na gornja dva slučaja, u kojih je upitni regres dozvoljen, a imenito pogledom na položaj, u koji dolazi po stečajnom redu prihvatnik, misli se s neke strane, da je ovaj zahtjev posve suvišan, jer da prihvatnik, koji je pod stečajem, *ne smije* dati sigurnosti.

Ne valja medjutim zaboraviti, da stečajni red, ovakove obćenite i kategorične odredbe ne ima, te da je kraj svih posljedicah, što ih ima otvorenje stečaja na imovinu prihvatnikovu ipak moguće, da će mu pružiti takovu sigurnost za izplatu, s kojom se posjednik mjenice može zadovoljiti. On može n. pr. ponuditi intervenciju treće osobe, koja će preuzeti ili mjenbeno-pravno jamstvo ili dati drugu kakovu sigurnost, a može pružiti i sam prihvatnik sigurnost dobro-

---

[1] I ovdje nam se čini, da stilizacija zakona nije izpravna. U prihvatu je svakako sadržana i izdatba mjenice, te bi bilo s toga dovoljno reći *„ako iza prihvata“*; daljnje rieči *„dotično iza izdatbe“* kadre su čitatelja smesti, te im pogledom na tezice ne ima mjesta u ovom §-u; samo onda, ako se one protegnu na mjenice vlastite, ima smisla gornja stilizacija, nu onda bi bilo uputnije to spomenuti kod §. 112. točke 4.

[2] Vidi Dr. *Hinković* str. 125.

Digitized by Google

voljno iz one imovine, koja se inače pod ovrhu uzeti ne može, te koja s toga ni ne dolazi pod stečaj.

Nu akoprem i po stečajnom redu s formalnoga gledišta prigovora biti ne može ovoj ustanovi, ipak nam se ona sa stvarnoga gledišta čini ne samo vrlo problematičnom nego i pogibeljnom. Pak zato mi se čini, da je sgodniji sustav belgijski i onaj nazor, što ga je prihvatila medjunarodna udruga, po kojem bi se umah, *bez predhodnoga postupka kod prihvatnika,* imao dopustiti regres na sigurnost.[1]

2). Ako se na mjenici nalazi nuždna adresa, ima joj posjednik mjenicu predočiti na prihvat; ako nuždna adresa mjenicu prihvati tada se posjednik njezin ne može poslužiti regresom na sigurnost, jer po propisu druge stavke §. 60. m. z. to pravo pripada samo honoratu i njegovim prednikom.

3). Ako prihvatnik na gornji zahtjev ne pruži sigurnosti, ili ako nuždna adresa ne prihvati mjenice, tada je posjednik njezin jednu i drugu okolnost dužan dati uglaviti posebnim protestom, i to u slučaju prvom protestom sbog nepružene sigurnosti, a u drugom protestom sbog neprihvata nuždne adrese. Jer se pako prihvat od nuždne adrese ne može tražiti dok se ne dokaže, da se je sigurnost bezuspješno zahtjevala od prihvatnika, to će u ovom slučaju za regres biti potrebita obadva protesta.

Protestom sastavljenim sbog nesigurnosti prihvatnika ima se dokazati samo okolnost ona, da se je od prihvatnika zahtjevala sigurnost, a on da je nije dao; daljnje okolnosti, sbog kojih je prihvatnik postao nesigurnim, valja tužitelju dokazati napose u zavratnoj tužbi dokazali, odredjenimi u postupniku. Prema okolnostim mogu medjutim i podatci sadržani u protestu biti dostatni, da se na njihovu temelju nesigurnost prihvatnikova dokazanom smatrati može.[2]

Mjenica se ima protestirati proti prihvatniku u mjestu prih-

---

[1] Vidi *Cohn* „Beiträge" str. 136.; *isti:* „d. E. e. W. O. f. d. r. R." str 72.

[2] Vidi *Borchardt* ibid st. 177. dodatak 391.; *Blaschke* st. 240. kod op. 8. *Dr.* — *Hinković* u navedenom svom članku (st. 215) smatra ovaj protest posve suvišnim, te ne uvidja razloga zašto se ne bi mogla zahtjevati zavrata na temelju odluke, kojom se nad imovinom prihvatnika otvara stečaj. Nu čim zakon stoji na stanovištu, da se ponajprije od prihvatnika ima potražiti sigurnost, te čim se ovim protestom ima uglaviti, da ta sigurnost nije dana, ne može se ni taj protest smatrati posve suvišnim. A pokraj toga valja uzeti na um i na zadatak, što ga protest zauzimlje u postupku dokazanom Vidi pobliže razložbu poglavja o protestu.

Digitized by Google

vatnikova prebivališta, pak zato se i mjenica domicilirana, u kojoj je domicilijat naveden, ne ima protestirati niti u mjestu domicila niti proti domicilijatu; ovo pravilo ima ostati kriepostnim i onda, ako bude prihvatnik pod stečajem, te se napose ne će mjenica protestirati proti upravitelju stačajne mase.[1]

Mjenicu predočiti prihvatniku odnosno nuždnom adresatu, te zahtjevati sigurnost dotično prihvat, i za slučaj ne postigne li se jedno ili drugo protestirati ju, ovlašten je isto tako kao što u slučaju §. 17. stav. 2. *faktični* posjednik mjenice bez obzira na legitimaciju odredjenu u §. 36. m. z. Puki posjed mjenice zastupa u ovom slučaju punomoć od mjenbenoga vjerovnika; pak zato će prihvatnik pravovaljano moći sigurnost dati i faktičnomu posjedniku mjenice kao zastupniku mjenbenoga vjerovnika.

Na temelju ovoga protesta može se zahtjevati sigurnost bilo putem izvansudbenim, bilo putem sudbenim posebnom zavratnom tužbom. Nu na ovu zavratnu tužbu legitimirane su one iste osobe, koje i na zavratu sbog neprihvata mjenice, ako se nalaze u posjedu gore navedenoga protesta. Nije dakle *na ovu tužbu* ovlašten puki faktični posjednik, već samo onaj, koji je legitimiran u smislu propisa mjenbenoga zakona, jer se za svakoga zavratnoga tužitelja u ovom slučaju zahtjeva, da pogledom na onu mjenicu, na temelju koje se traži sigurnost, bude u mjenbenoj svezi.[2]

Zavratna tužba na sigurnost može se u ovom slučaju upraviti koli proti samomu prihvatniku toli proti prednikom tužitelja.[3]

[1] Vidi *Borchardt* str. 175 dodatak 383.

[2] Vidi gore str 279.

[3] Po njemačkom pravu dugo je bilo preporno pitamje: može li se ova tužba podignuti i proti prihvatniku? Dapače u samoj nürnberžkoj konferenciji izjavljen je nazor, da posjednik mjenice nije ovlašten od prihvatnika putem mjenbenoga postupka tražiti sigurnost, te da se posljednja stavka čl. 29. imade tumačiti samo u tom smislu, da prije nego li se podigne zavratna tužba na sigurnost valja pokušati tu sigurnost dobiti od prihvatnika, pak ako je on ne bi pružio, da se ta okolnost ima konstatirati protestom. (Vidi zapisnike nürnberžke konferencije str. 42, 47, 52, 79, 83, 95, 96, 100, 113.).

Pogledom na austrijski mjenb. red raztumačen je smisao posljednje stavke čl. 29. naredbom ministarstva pravosudja od 2. stud. 1858. tim, „da je držatelj mjenice vlastan u slučajevih pomenutih u članku 29. i od prihvatnika tražiti sigurnost putem parnice mjenbene.“

Za njemački pako mjenbeni red riešen je onaj priepor novelom I. čl. 1. br. 6, koja kao dodatak čl. 29. glasi: „Der Wechselinhaber ist berechtigt in den Nro. 1. und 2. genannten Fällen auch von dem Acceptanten im Wege des Wechselprocesses Sicherheitsbestellung zu

Digitized by Google

Pogledom na red, kojega se regredient za slučaj ove tužbe držati mora, vriedi ono isto, što je rečeno i za zavratu na sigurnost sbog neprihvata mjenice.[1] Da se u ostalom u ovom slučaju uzmogne dignuti tužba *proti prihvatniku* ne će biti od potrebe mjenice protestirati sbog nepružene sigurnosti, jer je ovaj protest samo uvjetom zavratne tužbe proti prednikom a ne proti prihvatniku; isto tako ne će u ovom slučaju biti nuždno mjenice protestirati i proti *nuždnoj adresi*, jer i ona u obzir dolazi samo kod zavrate proti prednikom.[2] Istina je doduše, da stilizacija zakona u tom po-

---

fordern." — Skandinavsko pravo nije prihvatilo stanovišta prava njemačkoga; isto tako ni zakon englezki (odsjek 51. točka 5) ni prvobitna ruska osnova (§. 48.)

Zakon mjenb. u Švicarskoj (čl. 748.) suglasan je sa zakonom njemačkim, a kako *Cohn* misli pristaje uz njega i talijansko pravo, te postupnik danski i norvežki. (Vidi „d. e. W. O. f. d. r. R." strana 72. i 73.).

Po zakonu francezkom može se posjednik mjenice u gornjem slučaju obratiti samo na indosante i na izdatnika (Vidi *Ch. Lyon-Caen et L. Renault* str. 638. točka 1156 i str. 639. toč. 1159.)

Proti ovoj ustanovi našega zakona, kojom se u ovom slučaju dozvoljava zavratna tužba i proti prihvatniku, ustao je kod nas dr. *Hinković* (Vidi ibid str. 214.), jer da se nalazi u oprieci sa stečajnim redom.

Ne ima dvojbe, da će zavratna tužba proti prihvatniku, koji se nalazi pod stečajem, biti bez ikakova uspjeha pogledom na položaj, u koji dolazi prezaduženik otvorenjem stečaja, osobito od kada se ne može voditi ovrha proti osobi prezaduženikovoj. Obzirom na to bilo bi svakako uputnije, da je i naš zakon pristao uz ono mnenje, koje u obće u ovom slučaju daje regredientu pravo zavrate samo proti prednikom, a proti prihvatniku možebiti iznimice samo u slučaju navedenom pod točkom 2). Ovakova odredba ne bi smetala gornjoj ustanovi zakona, po kojoj posjednik prije podignute zavratne tužbe mora od prihvatnika potražiti sigurnost, jer se u ovom slučaju radi samo o dobroj volji prihvatnika hoće li tu sigurnost pružiti ili ne, dočim je kod zavratne tužbe posljedicom, da se ta sigurnost i prisilnim načinom tražiti može, što se opet protivi stečajnom redu. Nu uz sve to ne mogu nastati štetne posljedice iz ove odredbe, jer se posjednik mjenice samo *može*, a ne mora tom tužbom obratiti na prihvatnika, pak će se s toga, obzirom na očevidnu bezuspješnost, takova šta u praktičnom životu i onako riedko dogoditi, te će se posjednik mjenice u tom slučaju uvjek radje obratiti zavratom na prednike.

[1] Vidi gore str. 279.

[2] Vidi *Borchardt* str. 175. dodatak 382. i str. 177. dodatak 390. Protivnoga je nazora jedna rješitba vrhovnoga bečkoga sudišta od 4. ožujka 1853. (Oesterr. G. Ztg. od g. 1856. br. 121.)

Digitized by Google

gledu nije jasna, te da bi se po strogom slovu opravdati mogao i protivni nazor; nu tomu se protivi ponajprije ustanova §. 44. m. z., po kojoj za uzdržati mjenbeno pravo proti prihvatniku ne treba mjenice protestirati, izuzev jedan samo slučaj naveden u §. 43. m. z., a zatim okolnost ona, što je protest po duhu mjenb. zakona potrebit *samo kod regresa,* kod tužbe pako proti prihvatniku, pa makar se njom tražila samo sigurnost, ne može se govoriti o regresu u pravom smislu.

Buduć da je dužnost pružiti sigurnost samo pravnom posljedicom mjenbeno pravne obveze na izplatu mjenbene svote, to će se tuženik moći kod tužbe na sigurnost služiti svimi onimi prigovori koje bi mogao eventualno upotriebiti u svrhu, da od sebe odbije izplatu.[1]

U ostalom se i ova tužba u svemu ravna po onih propisih, koje spomenusmo za zavratnu tužbu sbog neprihvata; isto tako imati će se ovdje upotriebiti ista pravila i u pogledu načina te valjanosti ovakove sigurnosti; a napokon će se povratak pružene sigurnosti ravnati i ovdje *per analogiam* po istih načelih, koja vriede i kod zavrate na sigurnost sbog neprihvata; usljed toga upozorujemo čitatelje na sve ono, što u tom pogledu gore navedosmo.

Zakon još napose u gornjem paragrafu spominje dva slučaja, kada se izim okolnostih navedenih u §. 28. potražiti može povratak pružene sigurnosti a to je: 1). ako je nuždovnik mjenicu naknadno prihvatio; i 2). ako prihvatnik naknadno pruži podpunu sigurnost.

Nu i bez naročite ove ustanove već bi se po sebi razumievalo, da se u ova oba slučaja sigurnost vratiti ima, jer joj je ne stalo svakoga povoda, te i ovdje vriedi pravilo: *cessante causa cessat effectus.* Jer pako za slučaj počastnoga prihvata po nuždnoj adresi prava na sigurnost ne imaju samo sljednici honorata, to ne će morati vratiti već možebiti dobivenu sigurnost honorat i njegovi prednici. U obće se i ovdje ima uzeti u obzir načelo, da se pružena sigurnost i bez posebne te naročite ustanove zakona vratiti ima svagda, kad prestanu razlozi sbog kojih se je ona tražila. Da li je pako taj slučaj u istinu nastao, imati će, ne budu li stranke medjusobno sporazumne, odlučiti sudac.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 180. dodatak 396.

Digitized by Google

VIII. Izpuna mjenbene obveze.

Usljed naravi mjenice, kako ju razložismo na drugom mjestu,[1] konačna njezina svrha smiera na izplatu one vriednosti, koja je u formi mjenice postala samostalnim predmetom prometa. Usljed toga radja mjenica pravo na izplatu te vriednosti, ovo je pravo od nje nerazdruživo, pak zato može mjenica kod plaćanja funkcijonirati mjesto novca.

Ovu konačnu izplatu vriednosti, na koju mjenica glasi, ne valja u ostalom miešati s onom izplatom, koja se često puta obavlja na temelju mjenice usljed njezine cirkulacije; izplata ove vrsti samo je posljedicom stanovitoga pravnoga posla, koji se je preduzeo pogledom na mjenicu kao poseban imovinski objekt. Konačna izplata one vriednosti, na koju mjenica glasi, posve je druge naravi, jer njom prestaje mjenica kao takova; ona je tim dokučila svoj cilj.[2] Pak upravo već pogledom na ovu okolnost trebalo je u mjenici samoj točno označiti vrieme, kad se ta vriednost izplatiti ima. Ovo vrieme jest vrieme *dospjelosti;* ono je u životu mjenice od osobite važnosti, jer se po njem opredieljuje s jedne strane obveza prihvatnikova na izplatu, dočim je s druge strane ono od upliva i pogledom na izvršbu onih uvjeta, koje valja izpuniti prije nego li se uzmogne zahtjevati regres sbog neizplate.

Ovo *vrieme dospjelosti* sudara se doduše većom stranom s onim vremenom, kad mjenbeni ovlaštenik izplatu mjenice zahtjevati može; nu s razloga različitih (§. 41. i §. 103. m. z.) može se dogoditi, da mjenbeni ovlaštenik ili ne može ili opet ne mora izplate tražiti na onaj dan kad mjenica dospjeva, već za koji dan kasnije; u ovom slučaju nije s ovim vremenom u suglasju vrieme dospjelosti, pak zato velimo, da je ono vrieme, u kojem se izplata mjenice od mjenbenoga obvezanika s uspjehom *tražiti može*, *vrieme izplate* Na koliko pako vrieme dospjelosti i vrieme izplate pada na točno ustanovljeni dan, zove se taj dan *danom dospjelosti,* odnosno *danom izplate.*

Pogledom na izvršbu mjenbene obveze odgiblje zakon mjenbeni od načela obćega gradjanskoga prava (§. 1334. o. g. z.), po kojem je dužnik redovito dužan i bez posebnoga poziva od strane vjerovnika svoju obvezu izpuniti. Mjenbeno pravo ne drži se pravila

---

[1] Vidi gore str. 40. i sl.

[2] Vidi posve druge nazore o bivstvu i znamenovanju izplate kod *Volkmara* i *Löwya* st. 146. §. 100.

Digitized by Google

dies interpellat pro homine, već stoji pogledom na promet mjenica na stanovištu, da je mjenbeni ovlaštenik dužan sam potražiti kod trasata odnosno prihvatnika izplatu mjenbene svote, te da ima u tu svrhu mjenicu na izplatu predočiti. Prije vremena odredjenoga ne može se zahtjevati izplata mjenice.

Vrieme dospjelosti, koje se većom stranom sudara s vremenom izplate, odredjuje se u samoj mjenici; nu da se u tom pogledu svaka dvojba odkloni postavlja zakon u §§. 30—34. neka pravila, koja se na dotičnih mjestih potanje razlažu.

Kod ustanove tih pravilah ne obazire se medjutim zakon ni malo na tako zvane dane oduhe (Respecttage)[1], niti na dane izplatne (Cassiertage), a isto tako ne govori zakon tom sgodom ništa od prolongaciji mjenice.

Dani *oduhe* su takovi dani, kojimi se vrieme izplate, odredjeno mjenicom ili zakonom, za neko doba produljuje, te usljed toga posjednik mjenice do izmaka tih dana svojim zahtjevom na izplatu čekati ili smije ili mora. Dani oduhe odredjeni su bili prvobitno u korist prezentanta, da mu se tim za slučaj nepredvidjenih zaprieka dozvoli još izvanredan rok za predočbu; napose je bio veći broj ovih dana dozvoljen pogledom na pomorske gradove radi nestalnosti pomorskoga puta. Nu jer se je tečajem vremena pokazalo, da se ta pogodnost zlorabi i ovi dani rabe u prilog prihvatnika, i time produljuje dan dospjelosti, to ih je već francezki trgovački zakon dokinuo a za njim se povedoše i drugi zakoni.[2] Naš zakon ne odredjuje o tih danih ništa, te ne ima usljed toga nikakove dvojbe, da o njih po našem pravu ne može biti govora.

---

[1] jours de grace, jours de faveur.

[2] Izrikom dokida dane oduhe zakon francezki (čl. 135.), srbski (§. 106.), španjolski (§. 447.), njemački (§. 33.), egipatski (§. 139.), švedski (§. 31.), talijanski (§. 290.), švicarski (čl. 752.), te prvobitna ruska osnova (§. 63.).

Po englezkom pravu (odsjek 14. toč. 1.) postoje tri dana oduhe (days of grace), koja se tri dana, ako u mjenici ne bude druge odredbe, imadu priračunati k danu dospjelosti odredjenom u mjenici. U ove dane oduhe imadu se uračunati svetci i nedelje.

Po ruskom postojećem pravu (čl. 608.) dozvoljavaju se kao dani oduhe *tri* dana kod mjenica, koje glase na vid, a kod ostalih opredieljeno je u tu svrhu 10 dana.

Posebne ustanove o tih danih oduhe ne imaju osim našega ni belgijski zakon ni revidirana ruska osnova.

Digitized by Google

Bude li se mjenica imala platiti u mjestu, gdje takovi dani postoje, tada se valja ravnati po propisih, koji postoje u mjestu izplate.[1]

Ovim danom oduhe donekle su slični oni dani, koje naš zakon posjedniku mjenicu dozvoljuje preko dana dospjelosti u svrhu, da uzmogne dignuti protest sbog neizplate (§. 41. i §. 103. m. z.).

Isto tako imade sličnosti medju dani oduhe i obćimi izplatnimi dani (Cassiertage). Običaj je naime na nekih trgovačkih mjestih, da su u svakom tjednu opredieljeni stanoviti dani, kad se tražbine obračunavaju i plaćaju; drugi koji dan ne može vjerovnik tražiti izplate ako je tražbina medjutim i dospjela; takovi dani nazivlju se *dani izplate* ili *dani izplatni*. Nije bilo ništa naravnijega nego da se je valjanost ovih dana protegnula i na tražbine mjenbene tako, da se mjenice, koje dospjevaju na drugi koji dan a ne na obći izplatni dan, na izplatu predočiti mogu istom sljedećega obćega izplatnoga dana.

Naš zakon nije se na ovu okolnost ni osvrnuo, jer takovih obćih izplatnih dana ni u iztočnoj ni u zapadnoj poli monarkije ne ima, ako li se pako mjenica koja ptatiti ima u inozemstvu, i to u mjestu gdje postoje takovi obći izplatni dani, tada valja u obzir uzeti propise, koji vriede na mjestu odredjenom za izplatu.[2]

U uzkom savezu s vremenom dospjelosti stoji i *prolongacija*[3]

---

[1] Vidi §. 96. mjen. z.

[2] Zakon njemački u čl. 93. spominje ove izplatne dane pogledom na običaj, koji se je u nekih mjestih Njemačke, kao u Augsburgu i Bremenu, na nje obazirao. Ovim propisom potvrdjuje se za mjenice običaj izplate, koji je na tih mjestih postojao uz neke izuimke; tako se mjenice, koje glase na vid uvjek platiti imadu kad se predoče. Nu odkada je u Njemačkoj ne stalo tih obćih izplatnih dana, ne ima ni ova ustanova njemačkoga zakona praktične važnosti.

[3] Vidi o tom: *Wächter* st. 746. i sl.; *isti „Wechsellehre“* st. 573.; *isti* „D. W. R.“ str. 324. i sl.; *Blaschke* str. 205.; *Hoffmann* str. 352.; W. *Hartmann* str. 372.; *Kitka* §§. 11., 12. i 13. str. 72—86.; *Volkmar* i *Löwy* str. 269.; *Renaud* §. 67. str. 219; *Thöl* §. 316., str. 731 – 737.; *Swoboda* „Ueber die Bedeutung und Rechtswirkung der sogenannten Wechselprolongation“ u Siebenharovom arkivu svez. 16., str. 29. i sl ; *Dr. R. Sohm* „Ueber die Prolongation der Wechselschuld“, u Goldschmidtovom Ztschftu f. d. g. H. R. str. 476. i sl. svez. XXIII.; *Winter* str. 56.; *Apathy* §. 49. str. 66.; *Kuntze* u Endemannovom Handbuchu str. 247 i sl.; zapisnike konferencije u Lipskom: str LXXIV. prvu stavku i str. 228.

Digitized by Google

mjenice ili bolje mjenbene obveze, o kojoj ni u našem zakonu kao što ni u novijih mjenbenih zakonicih (osim švicarskoga čl. 761.) ne ima posebne ustanove. Prolongacija mjenice *kao takova* vrlo se riedko rabi u prometu mjenbenom, jer je i sgodnije i sigurnije u slučaju potrebe mjesto stare izdati novu mjenicu. Nazori teorije i prakse u ostalom se veoma razlikuju ne samo pogledom na pojam i bivstvo prolongacije, nego još više pogledom na njezine pravne posljedice.

Budući da mjenbeni zakon o prolongaciji ne ima posebnih propisa, to će se bez sumnje njezina pravna kriepost morati prosudjivati po propisih gradjanskoga prava, ali se razumieva po sebi, da će se kod ove uporabe morati obzir uzeti na narav i bivstvo mjenice, te da će se prema tomu morati promjeniti i pravila općega prava.

Budući da je mjenica poseban samostalni imovinski objekt, kod kojega je oznaka vremena za izplatu njezine vriednosti *bitnom njezinom sastavinom,* budući da svatko tko mjenicu stavi u promet jamči, da će se vriednost, na koju ona glasi, *u to vrieme* izplatiti, jer nitko nije vlastan mienjati te naznake vremena, to se ni suglasnom voljom pojedinih mjenbenih interesenta ova oznaka vremena ne može promieniti. Mjenica ima cirkulirati u prometu onako kako je izašla iz ruke izdatnika; pak ako indosant kod prenosa ili trasat kod prihvata svojoj naledji odnosno svomu prihvatu primetne kakav dometak, koji nije u suglasju sa sadržajem mjenice, to se takovim dometkom ne mienja sadržaj njezin; ovaj se dometak tiče samo onoga, koji se je njim poslužio i to napram onim, kojim je on usljed svoje izjave mjenbeno obvezan. Na pravni odnošaj ostalih mjenbenih interesenta ovakav dometak nije od upliva. Obzirom na ovu okolnost valja prosuditi na koliko je prolongacija kod mjenica dopustiva.

Nu prije svega treba da ustanovimo pojam prolongacije već zato, jer nazori učitelja mjenbenoga prava nisu o tom suglasni. Jedni smatraju prolongaciju produljenjem *vremena dospjelosti*[1] označenoga na mjenici; drugi opet drže, da je mjenica prolongirana onda, kad se odgodi *vrieme izplate*; po nazoru trećih ne mienja se prolongacijom ni vrieme dospjelosti ni vrieme izplate, već se samo ustanovljuje neki rok unutar kojega se izplata mjenice tužbom tra-

[1] Ovo stanovište imenito zastupa *Pirka* u „Mjesečniku" od g. 1875. str. 255. i sl; zatim u istom časopisu od g. 1879. u članku „O produženju mjenbenoga duga" str. 537. i sl.

Digitized by Google

žiti ne će, premda je već proteklo vrieme dospjelosti; četvrti napokon ili se u obće ne osvrću na prolongaciju ili se samo na pojam njezin ne obaziru. Po našem sudu odgovara bivstvu mjenice jedino ono shvaćanje, koje prolongaciju mjenbene obveze smatra pogodbom sklopljenom medju mjenb. ovlaštenikom i obvezanikom, kojom se onaj prvi obvezuje, da nakon dospjelosti mjenice ne će od dotičnoga obvezanika tužbom zahtjevati izplate, dok ne izmine vrieme ustanovljeno prolongacijom. Prolongacija je dakle pogodba odgodna (Stundungsvertrag), *pactum conventum de von petendo intra certum tempus,* te se ne može smatrati obnovom (§. 1379. o. g. z.), pak zato ostaje prvobitna obveza netaknuta, te se prolongacijom ne mienja ni pravi položaj mjenbenih poruka, ako ih ima, niti se njom preinačuju ostala prava.

Prolongacija je ili *dobrovoljna (prorogatio voluntaria)* ili *nuždna (prorogatio necessaria)* prema tomu, da li se osniva li na suglasnoj volji mjenbenih interesenta ili na odredbi vlastih budi tim, da se kao što kod sajamskih mjenica sajam odgodi na daljnji koji rok budi tim, da se ona odredi zakonom ili naredbom po nadležnoj oblasti usljed sveobćih kakovih dogadjaja n. pr. rata, povodnje ili druge koje obće nevolje. Doseg nuždne prolongacije valja uvjek prosudjivati prema sadržaju odnosne odredbe[1], pak se zato sljedeće razlaganje tiče samo prolongacije dobrovoljne.

Prolongirati mjenicu (ili bolje mjenbenu obvezu) vlastan je samo onaj njezin posjednik, koji je u smislu §. 36. mjenbenog zakona legitimiran *kao vlastnik* njezin, dakle može to učiniti osim remitenta i indosatara još i onaj honorant ili indosant, koji je mjenicu izplatio i time došao u njezin posjed. Prepornim se s neke strane čini pitanje: može li to učiniti i punovlastni indosatar? Nu pogledom na narav punovlastne naledje, kao i pogledom na okolnost onu, da §. 17. mjenb. zakona obseg oblasti punovlastnoga indosatara nabraja taksativno, u kojem nabrajanju nije napose spomenuta ovlast i mjenicu prolongirati, ne bi smielo biti dvojbe o tom, da punovlastni indosatar kao takav, bez posebne punovlasti indosantove, toga učiniti ne može.[2]

---

[1] Na koliko nuždna prolongacija odredjena po ovozemnih oblastih upliva na mjenbene izjave izjavljene u inozemstvu i obratno, vidi *Borchardt* str. 171. dodatak 374., str. 236. dodatak 501. toč. 14., i str. 841. dodatak 841.; zatim *Blaschke* str. 207. u opazci 11. i 12.

[2] Istoga je nazora *Svoboda* str. 38. i 39.; *Kitka* str. 85. Protivi se tomu *Blaschke* str. 205. u opazci 2. pozivom na §. 1009.

Digitized by Google

Prolongacija može se dozvoliti samo mjenbenomu obvezaniku, dakle prihvatniku tezice odnosno izdatniku mjenice vlastite, izdatniku tezice, honoratu i indosantu, proti kojem se zavratna tužba podignuti kani, i poruku mjenbenom.

Budući da prolongaciju prosudjivati valja u obće po propisih prava gradjanskoga, te budući je ona po naravi svojoj pogodba, a za pogodbe se *u pravilu* ne zahtjeva posebna forma[1], to se i prolongacija može dozvoliti ustmeno, pismeno i mučke konkludentnimi čini.

Nu jer je dokaz kod prolongacije dozvoljene ustmeno ili mučke bez sumnje težji nego li kod pismene, te jer će nadalje pismena prolongacija napisana na samoj mjenici po smislu i duhu mjenbenoga postupka[2] biti dovoljnim razlogom, da će se prije nego li bude izdan platežni nalog, morati saslušati tuženik, to je najobičniji i najprikladniji pismeni oblik prolongacije napisane na samoj mjenici. U tu se svrhu obično rabi klauzula „produljuje se do toga i toga dana". Ova se klauzula može napisati na prednjoj ili na zadnjoj strani mjenice, a ne ima zaprieke, da se to učini i na prepisku njezinom ili na posebnoj izpravi, samo treba u ovom posljednjem slučaju u toj izpravi točno opisati i samu mjenicu.

Vrieme prolongacije označuje se ili oznakom stanovitoga opredieljenoga dana kad se mjenbena svota platiti ima (n. pr. produljuje se do 1. veljače t. g.), ili oznakom roka po izmaku kojega se izplata obaviti ima (n. pr. produljuje se na osam dana). Nu u ovom posljednjem slučaju počima se ovaj rok računati od dana, koji sljedi za danom *dospjelosti*[3], jer se prije toga vremena izplata mjenice ni ne može tražiti, te mjenbenom obvezaniku ni ne treba prolongacije.

---

o. g. z., po kojem je mandatar premda ima ograničenu punovlast ovlašten upotrebiti sva sredstva, koja su nuždno spojena s naravju posla ili su u suglasju s izjavljenom nakanom mandanta; nu to se upravo o prolongaciji ne može uztvrditi.

[1] Vidi §§. 863. i 883. o. g. zak.

[2] Vidi §. 5. i § 59. mjenb. postupka od 25. siečnja 1851. br. 52. d. z. l.

[3] S neke se strane tvrdi (vidi *Thöl* str. 734.; *Wächter* „Encyklop" str. 747.), da ovaj rok počima tek poslje dana *izplate*, a ne poslje dana *dospjelosti*, nu čini mi se, da je gore iztaknuti nazor više opravdan, jer po izmaku vremena dospjelosti nastaje po mjenb obvezanika dužnost platiti mjenicu, budući se vrieme dospjelosti odredjuje pogledom na obvezu mjenbenog obvezanika, dočim je vrieme izplate usta novljeno pogledom na ovlast mjenb. ovlaštenika.

Digitized by Google

Trajanje ovoga roka ne računa se po propisih gradjanskoga već po načelih mjenbenoga prava.[1]

Za valjanost prolongacije je svejedno, da li je ona datirana ili ne; isto tako ne odlučuje, da li je mjenbena obveza prolongirana prije ili poslje kako je mjenica dospjela. Bude li mjenbena obveza opetovano produljena, tada počimlje novi rok teći po izmaku prvoga. Ako je mjenbena obveza produljena bez posebne ustanove roka, tada nastaje dužnost mjenicu platiti od dana učinjene opomene (§§. 904. i 1417. o. g. z.); ali će se i ova opomena morati obaviti prije nego mjenbena obveza zastari.[2]

U slučaju pismene prolongacije preporno je pitanje: imade li ju podpisati mjenbeni dužnik ili vjerovnik, ili obadva? Budući da se mjenbena obveza prolongirati može samo u sporazumku i u suglasju medju mjenbenim obvezanikom i ovlaštenikom, to je svakako u pravilu od potrebe, da pismenu prolongaciju podpišu obojica; nu ako se iz konkludentnih čina zaključiti može na privolu budi mjenbenoga vjerovnika, budi mjenb. dužnika biti će dovoljan podpis i samo jednoga od njih. Samo kad to ne bi bilo moguće, ne bi pismena prolongacija imala pravne krieposti onda, kad bi ju podpisao samo jedan od njih.[3]

---

[1] Vidi §. 32. mjen. zak.

[2] Neki učitelji sude, da prolongacija bez posebne oznake roka ne ima pravne krieposti. Vidi W. *Hartmann* str. 374.; *Blaschke* str. 205.; *Renaud* str. 220. u opazci 8.

Uz nazor gore naveden pristaju izmedju ostalih *Thöl* str. 734.; *Wächter* „Encyklop" st. 748.; *Kitka* st. 83. Ovaj posljednji pisac izmedju ostalog drži, da se po analogiji čl. 19. i 31. m. z. ova opomena mora učiniti najkasnije za dvie godine od dana dozvoljenoga produljenja, dočim se opet s druge strane sudi, da se u ovom slučaju vrieme prolongacije računa na tako dugo, kako je prvobitno odredjeno, ili ako je mjenica već jedanput prolongirana, da se tada uzimlje ono vrieme, na koje je glasila posljednja prolongacija. Nu obzirom na to, da se prolongacijom u obće zastara ne prekida, ne može se ni jedan od ovih nazora priznati izpravnim. Hrvatski sudovi shvaćaju to pitanje s različitog stanovišta ali uz veoma čudnovatu motivaciju. U praktičnom slučaju priobćenom glede toga u „Mjesečniku" od g. 1883. na str. 454. i sl. navode se u svih trih molbah razlozi, koji nam se s gore navedenih razloga nipošto ne čine osnovanimi.

[3] Iz same te okolnosti, što vjerovnik mjenbeni nije za vremena podigao tužbe, ne može se još zaključiti, da je mjenbena obveza prolongirana suglasnom voljom mjenbenih kontrahenta. Vidi *Borchardt* str. 443. dodatak 799 a).

Digitized by Google

Pravne posljedice prolongacije mogu se svesti na sljedeće točke:

1. Prolongacijom ne može se promjeniti prvobitno vrieme dospjelosti označeno na mjenici; oznaka vremena dospjelosti spada na bitne sastavine mjenice isto tako kao i oznaka svote i navod pojedinih mjenbenih interesenta kao što: trasanta, trasata i remitenta. Kad je mjenica jedanput stavljena u promet ne može se njezin sadržaj, dakle ni vrieme dospjelosti, više po nikomu mienjati. Jedino onda, kad bi se mjesto stare izdala nova nova mjenica moglo bi se to učiniti.[1]

2. Prolongacija upliva pravno samo na one, koji su ju neposredno ugovorili, te se ne proteže na ostale mjenbene interesente, jer *actus inter alios gestus tertio nec prodest nec nocet.* Usljed toga imaju pravo oni, koji tvrde, da indosatar, koji mjenicu dobije s klauzulom prolongacije smatrati ima, kao da ta prolongacija ni napisana nije; i zatim, da prihvatnik, komu je produljena mjenbena obveza ne može pravovaljano staviti prigovora prolongacije ni onomu, koji je usljed protesta ili regresa mjenicu izkupio i došao u njezin posjed, niti onomu, na koga je mjenica indosirana nakon dozvoljene već prolongacije, jer dogovorena prolongacija nedjeluje *in rem* već samo *in personam.*[2]

3. Premda prolongacija ne ima mjenbeno-pravne krieposti to ipak medju vjerovnikom i dužnikom, koji tu prolongaciju ugovoriše, nastaje odnošaj naravi gradjansko-pravne, kojega se pravne posljedice opažaju imenito u parnicah. Vjerovnik mjenbeni, koji je dozvolio prolongaciju (prolongant), ne može od onoga obvezanika, komu je dozvoljena odgoda (prolongat), zahtjevati izplate dokle god ne izmine prolongirani rok; jer mu prolongat može pravovaljano prigovoriti ili prigovor *actionis nondum natae,* ili prigovor *pacti conventi de non petendo intra certum tempus.*

Mjenbeni obvezanik moći će mjenicu izplatiti i prije nego iz mine prolongirani rok, jer se u slučaju dvojbe uzimlje, da je obveza prolongirana u korist obvezanika mjenbenoga.[3]

---

[1] Vidi obsežniju razložbu o tom: Dr. *Svoboda* str. 45. i sl.; *Sohm* „Prolongation der Wechselschuld" u Goldschmidtovom „Zeitschrift f. d. g. H. R." svez. XXII. str. 478. i 479.

[2] Protivnoga je mnienja *Blaschke* str. 206. i *Kitka* ibid str. 83. Po ovom nazoru može se pismena prolongacija pravovaljano prigovoriti svakomu posjedniku mjenice, te će i svaki sljednjik morati ju priznati pravovaljanom.

[3] Vidi W. *Hartmann* str. 374.

Digitized by Google

Ne bude li u pogledu kamata ništa posebnoga ugovoreno, tada može mjenbeni vjerovnik tražiti kamate istom od prolongiranoga roka.

4. Pogledom na posljedice prolongacije označene pod točkom 2. te pogledom na okolnost onu, da se prolongacijom ne mienja prvobitno vrieme dospjelosti, mora se protest, koji je uvjetom zavrate, dignuti u vrieme označeno prvobitno na mjenici, dosljedno tomu mora se radi toga i mjenica u to vrieme predočiti na izplatu prihvatniku, pa makar mu posjednik mjenice i prolongirao mjenbenu obvezu. Prolongacijom bo dozvoljenom prihvatniku ne odriče se posjednik mjenice prava regresa proti svojim prednikom, te se njom prihvatnik ne pozivlje, da u vrieme dospjelosti ne plati mjenbene svote, već tim obećaje posjednik mjenice, da ne će proti njemu udariti tužbom dotle, dok ne izmine vrieme dozvoljeno prolongacijom.[1]

Usljed toga moći će prologant ustati regresom proti prednikom, makar da je i prihvatniku prolongirao mjenbenu obvezu.[2]

5. Prolongacijom se ne zapriečuje početak mjenbene zastare,[3] koja po naravi svojoj počimlje onim časom, kad dotično pravo nastane: prolongacija pako po svojoj naravi ne odgadja postanka prava mjenbenog, već je samo pactum de non petendo intra certum tempus. Pravo mjenbeno jedanput nastalo ograničeno je vremenom; to vrieme ne može se prolongacijom produljiti; u njezinoj naravi ne leži ništa drugo nego izjava od strane vjerovnika, da se odriče realiziranja svoga prava tečajem stanovitoga vremena; tom pako izjavom ne stvara se novo pravo. Kad je pako vrieme mjenbene zastare jedanput počelo teći, tad se ono više ne može prekinuti, jer pojam

---

[1] Vidi *Hoffmann* str. 353.; zatim §. 41. m. z.

[2] Protivnoga je mnienja *Volkmar* i *Löwy* str. 270., jer da je tužitelj sam skrivio kad prihvatnik ne će da plati, a za posljedice svoga vlastitoga djela da on sam odgovara.

[3] Učitelji mjenbenoga prava tvrde priličnom suglasnošću, da se prolongacijom mjenbena zastara ne prekida, nu u praksi vladaju u tom pogledu različiti nazori, te ima dosta rješitba austrijskih i njemačkih sudova, koji zauzimlju protivno stanovište. *Borchardt* u svom djelu „D. allg. d. W. O." nabraja ove rješitbe na str. 334. i 335. — *Pirka* u „Mjesečniku" od god. 1875. str. 255. i sl. zastupa posve protivno stanovište od onoga, što ga gore iztaknusmo, on drži, da prolongacija ne prekida zastare, već da se do produljenoga roka odgadja početak njezin. Taj isti nazor brani *Pirka* i u „Mjesečniku" od god. 1879. na strani 540.

Digitized by Google

mjenbene zastare izključuje svako prekinuće osim slučaja navedenog u §. 87. i §. 89. m. z., koji se slučajevi u ostalom i ne mogu smatrati prekinućem u običnom smislu.

Moglo bi se samo još pitati: mogu li stranke medjusobnim dogovorom produljiti vrieme zastare, te vrieme za koje se mjenbena obveza prolongira u račun uzeti ne u početku nego na kraju zastarnoga vremena? Uzev u obzir narav mjenbene zastare, koja u istinu nije drugo nego li zagoda (Rechtsbefristung), moglo bi se uztvrditi, da stranke medjusobnim dogovorom to vrieme u istinu mogu produljiti. Nu ovakovo produljenje zakonom odredjenoga roka, po izmaku kojega prestaju mjenbena prava, ima narav novacije, a prolongacija te naravi ne ima ako onaj, komu je mjenbena obveza prolongirana ne uzmogne dokazati, da je kod prolongacije mučke dogovoreno, da se ima produljiti trajanje zakonom odredjenog vremena mjenbene zastare. Ali ovakav dogovor uglavljen izrikom ili mučke može kod mjenice imati pravnu kriepost samo onda, bude li stavljen u formu, koja se u obće za mjenicu zahtjeva; u tu pako svrhu treba nove mjenice, u kojoj će se taj dogovor izraziti tako, da se za mjenicu ustanovi novo vrieme dospjelosti.[1]

Usljed toga niti se može prolongirati mjenbena obveza, koja je utrnula budi zastarom budi propustom mjenbenih čina, niti se može prolongacija dozvoliti preko vremena, u kojem zastaruje mjenbena obveza. U ovom posljednjem slučaju mogao bi mjenbeni vjerovnik izbjeći štetnim posljedicam nastalim usljed prolongacije samo tim, da uz sve to što je prihvatniku prolongirao mjenicu, proti njemu podigne mjenbenu tužbu, akoprem zna, da će biti odbijen, te da time u smislu §. 87. m. z. prekine zastaru.

Iz svega proizlazi, da baš nije uputno mjenice prolongirati, jer prolongacija i onako ne ima mjenbene krieposti, i jer se njom s neopreznosti lahko izgubiti mogu mjenbena prava. Da se prolongacijom postigne naumljena svrha, a kraj toga mjenbena prava za stalno uzdrže, biti će najsgodnije, da se po trasantu mjesto stare mjenice izda nova, ako na to pristanu svi mjenbeni interesenti, ali tako, da ona bude posve suglasna sa starom, a samo vrieme dospjelosti da bude

---

[1] Vidi niže kod poglavja o mjenbenoj zastari. — *Grawein* „Verjährung und gesetzliche Befristung“ Leipzig 1880. Erster Theil. Civilrechtliche Grundlegung“ str. 85—89. — Nije s toga izpravna ustanova zakona švicarskoga (čl. 803.), po kojoj se kod prolongirane mjenice zastara računati ima od dana kad proteče prolongacija.

*

Digitized by Google

preinačeno prema prolongiranomu roku. Na ovako iznova izdanu mjenicu imaju indosanti kao i prije opet staviti svoje naledje. Ovakova mjenica zove se *mjenicom odgodnom* (Prolongationswechsel).

I. Dan platežni.

Propisi §§. 30—35. samo su potanja razložba glavne zakonske odredbe navedene u točki 4. §. 3., po kojoj u mjenici označiti valja vrieme kad se ona platiti ima. Prema oznaci toga vremena diele se i mjenice u četiri glavna skupa;[1] o svakom ovom skupu navodi zakon napose kako se to vrieme obračunati ima.

Pri tom polazi zakon s gledišta, da je dan dospjelosti ujedno i dan izplate, ne dirajuć tim u kasnije ustanove, koje se imaju smatrati samo iznimkom toga stanovišta, te po kojih lučiti valja jedan dan od drugoga.

§ 30.

Ako je naznačen u mjenici kao dan platežni stanoviti koj dan, tad pada dospjetak na taj dan.

Ako je rok platežni postavljen na sried mjeseca kojega, tad dospjeva mjenica na 15. onoga mjeseca; ako li je rok ustanovljen na početak ili na izmak kojega mjeseca, tad pada dospjetak na prvi dotično na posljednji dan ovoga mjeseca.

Ako u roku platežnom pokraj dana i mjeseca manjka godina, to se ima ona godina razumjevati, u kojoj je mjenica izdana; nu ako je platežni dan u ovoj godini jur izminuo, to pada dospjetak na sliedeću godinu.

U ovom paragrafu spominje zakon *mjenice dnevne* odredjujuć, da kod tih mjenica vrieme dospjelosti pada na onaj dan, koji je tu označen kao dan izplate.

Vlastnik mjenice, koja glasi: „platite 10. travnja 1885.," moći će dakle izplatu zahtjevati već 10. travnja, a ne istom 11[2], jer se na mjenice ne može uporaviti propis §. 903. o. g. z., po kojem osobi obvezanoj u prilog dolazi cieli dan, ustanovljen za izvršbu kakove obveze.

U drugoj stavci tumači se, kako treba računati dan dospjelosti ako je dan izplate ustanovljen na *početak, sredinu,* ili na *izmak* (ko-

---

[1] Vidi str. 110. i sl.

[2] U koliko ne nastane iznimka usljed §. 103. m. z.

Digitized by Google

nac) stanovitoga mjeseca, te se odredjuje, da je u tom slučaju danom dospjelosti 1., 15., odnosno posljednji dan dotičnoga mjeseca.

Nu jer ovom odredbom nije postavljena posebna praesumtio juris et de jure, moći će stranke pod izmakom mjeseca sporazumno razumievati i drugi, a ne baš zadnji dan.[1]

Odredbom posljednje stavke rješena je konačno prepirka, koja se toli često pojavlja o valjanosti onih mjenica, u kojih pokraj dana izplate nije označena godina.[2]

Pozitivni zakoni ostalih država ovoga dometka ne imaju, premda se on posve opravdanim smatrati mora.[3]

§ 31.

Mjenice na vid glaseće dospjevaju pri pokazu. Mjenice takove valja pod gubitak prava zavrate proti naledjnikom i izdatniku predočiti plateža radi po glasu osobitih u mjenici sadržanih ustanova, a ako takovih ne ima, u dvie godine računajuć od izdatbe.

Ako je na mjenici na vid glasećoj naledjnik koj primetnuo naledji svojoj osobiti koj rok predočbe, to njegova mjenbena obveza utrnjuje čim mjenica u taj rok nebude predočena.

§. 32.

Glede mjenica, koje glase na stanoviti rok iza vida ili datuma, sliedeće ustanove služe mjerilom za izračunanje dospjetka:

1. ako je rok urečen na dane, dospjetak pada na posljednji dan roka; pri računanju rokova ne uzima se u račun dan izdatbe kod mjenice glaseće na rok iza date, ni dan predočbe radi prihvata kod mjenice glaseće na rok iza vida;

2. ako je rok ustanovljen na tjedne, na mjesece, na razdobje od više mjesecih, na godinu, pol ili četvrt godine, tad do-

---

[1] S ovoga razloga sudilo je jedno njemačko sudište, da mjenica tezica trasirana 10. travnja 1869., u kojoj je vrieme izplate označeno riečmi: „platite koncem lipnja ove godine dne 23.“ — dospjeva dne 23. lipnja Vidi *Borchardt* str. 184. dodatak 407.

[2] Vidi str. 108. kod opazke 3.

[3] Vidi *Cohn* „d. E. e. W. o. f. d. russ R.“ str. 83. — Prvobitna ruska osnova prihvatila je u §. 56. ovo tumačenje; prigovarao mu je, ali neopravdano, *Renaud* u svom članku: „Kritik des Entwurfes einer W. o. für das russ. Reich“ u Buschovom arkivu svez. 43. na str. 27. U revidiranoj osnovi izostavljen je odnosni dometak.

Digitized by Google

spjetak pada na onaj dan platežnoga tjedna ili mjeseca, koj imenom ili brojem svojim odgovara danu izdatbe ili predočbe; ako li dana toga u mjesecu platežnom neuzbude, tad mjenica dospjeva posljednji dan toga mjeseca;

3. pod polovinom mjeseca razumievaju se svaki put petnaest dana.

Ako je rok ustanovljen na jedan ili više pudpunih mjesecih i na jednu polovinu mjeseca, tad se polovica mjeseca ima svaki put na kraju roka računati.

Ustanovom ovih paragrafa razlaže se pitanje, kako se ima vrieme dospjelosti obračunati kod *pokaznih mjenica*. Prema dvojakoj vrsti ovih mjenica i ove su odredbe dvojake, te se one u §. 31. tiču mjenica *na vid,* a one u §. 32. mjenica, koje dospievaju *stanovito vrieme poslje vida.*

I. *Mjenice na vid.* Ove vrsti mjenica dospjevaju umah čim se na izplatu predoče, te se imadu umah i platiti; samo onda kad bi ovakova mjenica predočena bila u nedjelju i obći blagdan može mjenbeni ovlaštenik, premda je mjenica dospjela, ovom predočbom izplatu zahtjevati istom sljedeći djelatni dan (§. 103. mjenb. zak.). Nu da se ova predočba u istinu bude mogla smatrati predočbom na izplatu, te da se na temelju njezinu uzmogne ustanoviti, da je mjenica dospjela, treba da mjenica bude predočena na *mjestu izplate* i osobi, koja je u prvom redu zvana na izplatu a to je kod tezica trasat odnosno prihvatnik, kod mjenica domiciliranih domicilijat, ako je on na mjenici označen, a kod mjenica vlastitih izdatnik. Nu da mjenbeni obvezanici odviše dugo ne budu u neizvjestnosti ob udesu mjenice, ustanovljuje zakon skrajni rok do kojeg se ovakova mjenica najdulje predočiti ima; ovaj rok ustanovljen je na *dvie* godine od dana kad je mjenica izdana, ako odredbom budi izdatnika budi kojega indosanta ne bude odredjen drugi kakav rok. U tom pogledu valja analogno uporaviti sva ona pravila, koja spomenusmo kod §. 19.[1]

Razumieva se po sebi, da će mjenica, koja glasi na vid dospjeti i onda, ako je posjednik kušao mjenicu na izplatu predočiti ali ju nije mogao, jer nije našao mjenbenoga obvezanika, te ako je radi toga podigao protest. U tom slučaju nadoknadjuje protest samu predočbu.[2]

---

[1] Vidi str. 239. i sl.

[2] Vidi *Borchardt* str. 184. dodatak 410.

Digitized by Google

Preporno je pitanje: može li kod ove vrsti mjenica predočbu nadomjestiti podignuta i uručena tužba? Jedni tvrde da može, jer da je u samom tom činu, što je podignuta tužba, sadržana i volja ustanoviti *dan dospjelosti,* koji još nije nastupio; ako li pako mjenica glasi stanovito vrieme poslje vida, tada se po ovom nazoru dan uručene tužbe smatrati imao kao dan od kojega teći ima rok dospjelosti. Drugi naproti misle, da uručba tužbe nije predočba originalne mjenice, pak da poziv u mjenici ide za tim, da se mjenica plati kad bude predočena, a trasat da ima na ovu predočbu čekati.[1]

Po našem sudu pripada ovomu potonjemu stanovištu bezuvjetna prednost ne samo zato, jer je predočba mjenice posve nešto drugoga od uručbe tužbe, već i s toga, jer su s predočbom spojene druge posljedice, a s tužbom opet druge, te mjenbeni vjerovnik kad bi se i dopustila izpravnost prvoga nazora, ako i usljed podignute tužbe budi s kojega razloga ne bi dobio izplate ne bi mogao mjenice protestirati bez posebne predočbe, a bez protesta ne može biti ni govora o regresu proti prednikom. Zamjeniti dakle predočbu s tužbom znači odreći se prava zavrate.

Da se mjenica, koja glasi na vid, predočiti može napose na prihvat, a napose na izplatu, te da ona u ovom slučaju dospjeva na dan ove druge predočbe, spomenusmo na drugom mjestu.[2]

Prepornim se čini nadalje pitanje: ako mjenica, koja glasi na vid, bude bez uspjeha predočena na izplatu pak ne bude protestirana, da li se ona može kasnije još *prije izmaka* zakonom ustanovljenoga dvogodišnjega ili u mjenici označenoga posebnoga roka iznovice na izplatu predočiti i protestirati? Tvrdi se, da mjenica dospjeva *samo jedan put* i to kod prve predočbe, pak jer se protest sbog neizplate mora dignuti najkasnije drugi djelatnik iza platežnoga dana (§. 41. m. z.), to da se i u ovom slučaju mjenica protestirati mora umah poslje prve predočbe, te da nije s toga dozvoljena iznovična predočba. Nu iz §. 31. ova se tvrdnja izvesti ne da, jer se po ovoj odredbi mjenica predočiti mora pod pretnjom tamo navedenih posljedica *prije izmaka ili zakonom ili u samoj mjenici*

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 734. u opazci 2. i 3. te str. 885.; zatim *Borchardt* str. 129. dodatak 288., str. 139. dodatak 312. b), str. 186. dodatak 416.; *Fuchsberger* str. 144. Kako se razabire iz sudbenih rješitba, koje navode ovi spisatelji, sudbena praksa nagiblje i jednomu i drugomu nazoru.

[2] Vidi str. 236.

Digitized by Google

ustanovljenoga roka, te protest, sastavljen sbog neizplate *najkasnije u tom vremenu*, ovlašćuje na zavratu proti izdatniku i indosantom. Posjedniku mjenice, koja je unutar toga roka predočena na izplatu a nije protestirana, može se tim manje uzkratiti ovlast po drugi put ju prije izmaka rečenoga roka predočiti te konstatirati neuspjeh ove predočbe na izplatu, što se tim u ničem ne vriedjaju prava ni izdatnika ni indosanta, koji mogu zahtjevati samo to, da se predočba obavi prije nego izmine to vrieme. Pak osim toga se u slučaju mjenbene parnice posjedniku mjenice ne bi ni mogao staviti prigovor, da nije protestirao mjenice umah poslje prve predočbe, jer se taj prigovor u smislu §. 92. m. z. ne osniva niti na neposrednom odnošaju medju tužiteljem i tuženikom, niti on ne proizlazi iz samoga mjenbenoga prava, jer se iz mjenice nigdje ne vidi, da je ona bila već jedanput predočena na izplatu pak da nije protestirana. vrieme pako dospjelosti može se u ovom slučaju ustanoviti samo protestom.[1]

Ne bude li mjenica, koja glasi na vid, predočena na izplatu i u slučaju neizplate protestirana najkasnije u roku od dvie godine, računajuć od dana izdatbe, ili ako je u mjenici ustanovljen drugi rok najkasnije u tom roku, tada posjednik njezin gubi pravo zavrate proti izdatniku i naledjnikom, odnosno samo proti onom indosantu, koji je postavio poseban rok.[2] Budući da zakon ovdje spominje samo izdatnika i naledjnike, te budući da govori jedino o gubitku prava zavrate, porodilo se je pitanje, koje posljedice nastaju u ovom slučaju pogledom na prihvatnika, ako je mjenica glaseća na vid bila prihvaćena?

Prihvatnik mjenice, koja glasi na vid, uz sve to što mjenica nije na izplatu predočena u vrieme označeno u stavci drugoj gornjega paragrafa, ostaje ipak mjenbeno-pravno obvezan; gornja bo ustanova samo je iznimne naravi, te se proteže jedino na pravo zavrate proti izdatniku i indosantom; obveza prihvatnikova kako je ustanovljena u §. 23. tim se nipošto ne mienja, te prihvatnik ostaje bez obzira na tu predočbu obvezan sve dotle dokle njegova obveza

---

[1] Vidi prusku osnovu k mjenbenomu zakonu u zapisnicih konferencije u Lipskom str. XLVII. XLVIII. kod §. 20.; *Hoffmann* str. 355.; *Wächter* „Encyklop" str. 768. kod opazke 41.; *isti* „Wechsellehre str. 453.; *Volkmar* i *Löwy* str. 143.; *Borchardt* str. 187. kod dodatka 417. — Vidi gore str. 243.

[2] Vidi §. 19. m. z. na str. 241.

Digitized by Google

ne zastari po §. 84. mjenb. zakona, t. j. dok ne izminu tri godine od dospjetka mjenice. Ali jer u ovom slučaju o dospjelosti u običnom smislu govora biti ne može sbog nepredočene mjenice na uvid odnosno, ako je mjenica predočena ali nije protestirana radi neizplate, sbog nepodignutoga protesta, to valja ustanoviti vrieme kada je obveza prihvatnikova dospjela dotično kad počimlje proti njemu teći zastara mjenbene obveze.

U tom pogledu valja analogno uporaviti ista pravila, koja spomenusmo kod §. 20. m. z.[1] u pogledu mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida. Usljed toga tvrdimo, da će kod onih mjenica glasećih na vid, u kojih niti je po izdatniku niti po indosantu postavljen poseban predočbeni rok, zahtjev mjenbeni proti prihvatniku dospjeti po izmaku od 2 godine poslje dana izdane mjenice, te će od toga vremena početi proti njemu teći i mjenbena zastara ustanovljena po §. 84. m. z. na tri godine.

Ako li je budi po izdatniku budi po kojem indosantu predočbeni rok napose ustanovljen i tada se po našem sudu, s razloga navedenih kod §. 20. m. z., obzirom na prihvatnika računa rok dospjelosti odnosno vrieme za početak zastare po izmaku od dvie godine od dana izdane mjenice, dakle kao da posebni predočbeni rok i nije postavljen.[2]

Prihvatniku mjenice tezice u tom je pogledu posve ravan i izdatnik mjenice vlastite, te se na ovoga ne mogu uporaviti pravila, koja vriede za izdatnika tezice.[3]

II. *Mjenice koje dospjevaju stanovito vrieme poslje vida.* Ove vrsti mjenica dospjevaju nakon što je od dana predočbe odnosno od dana dignutoga protesta proteklo vrieme u mjenici označeno. Pogledom na obračun ovoga vremena valjaju sljedeća pravila:

a). Ako je rok, odredjen za dospjelost mjenice, ustanovljen po danih (n. pr. 10 dana poslje vida), tada se ne računa dan kad je mjenica predočena odnosno protestirana, već se dotično vrieme počima brojiti od sljedećega dana tako, da mjenica dospjeva na po-

---

[1] Vidi gore str. 243. i sl.

[2] Vidi *Borchardt* str. 185. dodatak 412. i 413.; *Fuchsberger* str. 143. i 144.; *Rehbein* str 47. toč. 3.; B. *Hartmann* str. 113.; *Wächter* „Encyklop" str. 884; *Volkmar* i *Löwy* str. 143. Ovdje se ponajviše ističe protivan nazor od onoga, što ga gore spomenusmo.

[3] Vidi *Fuchsberger* str. 144. i 145.

Digitized by Google

sljednji dan toga roka. Ako mjenica dakle glasi 10 dana poslje vida, te bude predočena na prihvat 1. lipnja 1885., tada ona dospjeva 11. lipnja 1885. Ako ona glasi na 8 dana poslje vida, tada se računa podpunih osam dana, a ne možebiti jedan tjedan.

b) Bude li vrieme dospjelosti ustanovljeno na tjedne, i tada se dan kad je mjenica predočena ili protestirana ne računa, već se počam od sljedećega dana uzimlje za svaki tjedan sedam dana, a mjenica dospjeva zadnji dan tjedna, ili što je svejedno mjenica dospjeva onaj dan u tjednu, koji imenom svojim odgovara onomu danu, kad je mjenica predočena odnosno protestirana. Mjenica dakle, koja glasi na „dva tjedna poslje vida", te koja bude na prihvat predočena u ponedeljak, dospjeva u drugi ponedeljak t. j. 14 dana iza dana predočbe ili podignutoga protesta.[1]

c) Bude li vrieme dospjelosti odredjeno po mjesecih, tada dospjeva mjenica na onaj dan mjeseca odredjenoga za izplatu, koji svojim datumom odgovara danu predočbe. Kod ovoga obračuna ima se dakle u obzir uzeti račun koledarski a ne onaj, koji je odredjen u §. 902. o. g. z., po kojem se mjesec računati ima sa 30 dana. Isto tako ne valja ovdje računati dana dospjelosti kako neki čine[2] tim načinom, da dotični dan u mjesecu i imenom odgovarati mora danu predočbe, ovaj račun stoji samo kad se računa po nedjelja. Zato nije korektan račun kad se veli: mjenica koja glasi 8 mjesecih poslje vida, a predočena je u subotu 3. ožujka, dospjeva u subotu 4. studenoga, jer ova mjenica dospjeva 3. studenoga premda ovaj dan pada u petak. Isto tako dospjeva mjenica, koja glasi jedan mjesec poslje vida, te koja je predočena 1. veljače na dan 1. ožujka, premda veljača ima samo 28 dana.

Ako li toga dana ne bude u onom mjesecu, u kojem mjenicu platiti valja, tada ona dospjeva zadnjega dana u dotičnom mjesecu. Dakle n. pr. mjenica, koja glasi četiri mjeseca poslje vida a predočena je 31. listopada dospjeva 28., odnosno ako je prestupna godina 29. veljače buduće godine.

---

[1] Krivo veli s toga *Wächter* „Encyklop" na str. 890.: „Mjenica predočena u petak 3. siečnja, koja glasi 3 tjedna poslje vida, ima se platiti u petak 24. siečnja. *Ovdje se dakle dan vida* računa, a mjenica dospjeva zadnji dan, računajuć tjedan na 7 dana." — Kad bi se dan vida računao i tjedan po 7 dana, tada bi mjenica dospjela 23. a ne 24. dakle u četvrtak a ne u petak, što ne stoji. Dan vida ne ima se uračunati pak upravo zato mjenica dospjeva u petak 24.

[2] Vidi *Haimerl* str. 131. c).

Digitized by Google

d) Ako je vrieme dospjelosti odredjeno po godina, tada mjenica dospjeva na onaj koledarski dan, koji u dotičnoj godini *brojem svojim* odgovara danu predočbe. Ni ovdje se dakle ne računa po računu prava gradjanskoga (§. 902. o. z.), po kojem se godina broji sa 365 dana. Mjenica dakle, koja glasi 3 godine poslje vida, a predočena je 4. lipnja 1885., dospjeva 4. lipnja 1888.

U ostalom i ovdje valja sve ono što i kod obračuna po mjesecih, jer se mjesto po godina može naprosto računati po mjesecih tako, da se godina računa na 12, polovina na 6, a četvrt godine na tri mjeseca.

e) Ako se pri ovoj oznaci vremena morala bude u račun uzeti i polovina mjeseca, budi sama za sebe budi u svezi s cjelimi brojevi, tada se uvjek pod tom polovinom razumieva 15 dana bez obzira na to, koliko dana u mjesecu imade. Nu ako ovu polovinu u račun uzeti valja u svezi s cjelimi brojevi, te mjenica glasi na jedan ili više mjesecih i na jednu polovinu, tada se ta polovina ima uvjek računati *na kraju* roka. Mjenica dakle, koja glasi: „mjesec i pol poslje vida," ako je n pr. predočena 28. veljače, dospjeva 12 travnja t. j. dne 28. ožujka + 15 dana = 12. travnja. Kad bi se tih 15 dana računalo najprije tada bi mjenica dosjevala za puna 3 dana kasnije t. j. 15. travnja. Rok naime od 15 dana počeo bi teći od dana poslje predočbe dakle 1. ožujka, a svršio bi se zadnji, dakle petnaesti, dan t. j. 15. travnja, što ne valja.

Razlika u ovom obračunu nastaje usljed toga, što mjeseci ne imadu isti broj dana; pak zato i jest ova diferencija kod mjeseca veljače najveća. Ne bi bilo nikakove diferencije kad bi u račun došla dva mjeseca koja imadu jednaki broj dana; kad bi n. pr. gornja mjenica predočena bila 31. srpnja, tad bi dospjela svakako 15. rujna računalo se tih 15 dana prije ili poslje.

§. 33.

Platež valja obaviti na dan platežni do 12 satih u podne.

Mjenbeni zakon nije se zadovoljio pukim zahtjevom, usljed kojega mjenica mora imati točno opredieljeni dan kad ju platiti valja, već je htio bez obzira na razlikost poslovnih ura u pojedinih mjestih i kod pojedinih stranaka točno ustanoviti vrieme do kojega mjenbeni obvezanik, da ne bude krivcem zatezanja, izplatiti ima mjenicu, pak zato odredjuje, da se izplata ima obaviti do 12 satih u podne

Digitized by Google

na dan platežni. Do toga roka ne mogu mjenbenoga obvezanika stignuti štetne posljedice zatezanja, pak makar mjenbeni vjerovnik i tražio izplatu. Ustanovu ovu treba uzeti u obzir u savezu sa zadnjom stavkom §. 41. m. z., po kojoj ni mjenbeni vjerovnik ne može protesta sbog neizplate dignuti prije 12 satih u podne, i s propisom prve stavke §. 102., m. z. po kojoj se tamo navedeni čini imadu preduzeti u razdobju od 9—12 satih prije ili od 2—5 satih poslje podne.

Usljed toga ne može se u poslovih mjenbenih uporaviti pravilo gradjanskoga prava, po kojem se, tamo gdje je za stečenje prava ustanovljen naročiti dan, pravo stiče već početkom dana, dočim osobi obvezanoj za izvršbu obveze u prilog dolazi čitav ustanovljeni dan (§. 903. o. g. z.).[1]

§. 34.

Ako je mjenica glaseća na rok iza date, koja se ima platiti u tuzemstvu, izdana u zemlji kojoj, gdje se broji po starom kalendaru, te ne bude na mjenici naznačeno, da je datovana po novom kalendaru, ili ako bude datovana po kalendaru i jednom i drugom, tad se broji dospjetak počam od onoga dana po kalendaru novom, koji odgovara danu izdatbe, naznačenu po starom.

Mjenice po datumu. Vrieme dospjelosti kod mjenica po datumu ima se obračunavati suglasno po onih pravilih, koja vriede i za mjenice, koje glase stanovito vrieme poslje vida. To propisuje zakon naročito u §. 32., zato valja i kod ove vrsti mjenica uporaviti u tom pogledu ona ista pravila, koja gore spomenusmo.

Nu jer se dogoditi može, da je mjenica po datumu izdana u državi, u kojoj se računa po koledaru starom (julijanskom),[2] a platiti da se ima u ovozemstvu, dakle u državi, u kojoj se računa

---

[1] Neki stariji mjenbeni zakoni imali su sličnu ustanovu; tako je i u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji vriedila slična odredba i prije uvedenja ovoga mjenbenoga zakona, a to s toga, jer je po §. 7. carsk. patenta od 25. siečnja 1850, kojim je i kod nas uveden njemački mjenb. zakon, u krieposti ostavljen §. 109. zak. čl. XV. ugar. sabora od god. 1840. Ovaj paragraf glasi: „Na dan dospjelosti mora se izplata obaviti redovito do 12 satih u podne; izuzimlju se mjenice, glaseće na sajmove, koje traju samo jedan dan; ove mjenice mogu se na izplatu predočiti do 4 sata poslje podne."

[2] Takove su države: Rusija, Grčka, Rumunjska, Srbija, Bugarska i Crnagora.

Digitized by Google

vrieme po koledaru novom (gregorianskom), te buduć da je i dan dospjelosti različit prema tomu, da li se za izhodište obračuna uzme vrieme dospjelosti ili vrieme izdatbe, to je u zakonu valjalo u tom pogledu ustanoviti stalno pravilo.[1]

Zakon u gornjem paragrafu zadovoljava tomu zahtjevu postavljajuć dva temeljna načela i to:

a) Svaka mjenica *po datumu,* izdana u državi, u kojoj se računa po starom koledaru, ako se platiti ima u ovozemstvu smatra se, da je datirana po starom kolendaru. Ovo je praesumtio juris et de jure, proti kojoj predmjevi protudokaz nije dozvoljen, te se takova mjenica smatra datiranom po koledaru novom samo onda, ako je to na mjenici naročito spomenuto.[2]

---

[1] Odredba ovoga paragrafa ima se uporaviti samo na mjenice *po datumu;* ako je s toga mjenica takova, *koja* glasi na *stanoviti dan,* izdana u državi, u kojoj se računa po starom koledaru, te ako se ima platiti u zemlji gdje se računa po koledaru novom, tada po §. 30. vrieme dospjelosti pada nu taj dan *po novom* kolendaru. (Vidi *Borchardt* str. 189.; u ovom smislu glasi i jedna rješitba aust. vrh. sudišta od 30. siečnja g. 1878. naštampana u Jur. Bl. od g. 1878. str. 322.). Najnoviji zakon skandinavski ne ograničuje slične odredbe samo na mjenice po datumu već odredjuje, da se kod *svake* mjenice izdane u zemlji gdje se računa po starom koledaru navodi u pogledu vremena ravnaju po ovom koledaru, ako iz mjenice što drugoga ne proizlazi (§. 34).

[2] Ako je mjenica, koja glasi *na stanoviti dan,* izdana u ovozemstvu, te trasirana u državu, gdje se računa po starom koledaru, a ne bude u pogledu koledara ništa napose spomenuto, tada se predmnieva, da će se mjenica platiti na dan po starom kalendaru. (Vidi *Borchardt* str. 189. dodatak 419). Kod prosudjivanja ove okolnosti smatra se mjerodavnim propis §. 326. prve stavke našega trgov. zakona (odnosno čl. 336. njem. trg. zak.) gdje se veli: „U slučaju dvojbe imadu se mjera, teža, mjerilo novčano, vrst novaca, računanje vremena i daljina smatrati kao ugovoreno, koje je običajno *u mjestu izvršenja.*“ — Po prvobitnoj ruskoj osnovi, opredieljuje se vrieme *izdatbe* po koledaru gdje je mjenica izdana, a vrieme *izplate* po koledaru gdje se ona platiti ima, ako u mjenici ne bude odredjeno po kojem se koledaru ima računati, Po revidiranoj osnovi (§. 58.) odlučuje i u ovom drugom slučaju koledar, po kojem se računa na mjestu izdatbe.

Bude li mjenica po datumu izdana u inozemstvu, gdje se računa po starom koledaru i datirana jednim datumom, te trasirana na mjesto u *inozemstvu* gdje se računa po novom koledaru, tada se dan dospjelosti ima obračunati po novom datumu. (Vidi *Borchardt* ibid str. 127. §. 34.).

Digitized by Google

2. Obračun staroga koledara po novom ima se obaviti prema danu *izdatbe* a ne prema danu *dospjelosti.*[1] Razlika je znatna da li se obračunava s jednoga ili s drugoga gledišta, n. pr. mjenica je izdana 23. veljače po starom računu te glasi dva mjeseca *a dato.* Ako se najprije obračuna dan izdatbe na novi koledar, tada je dan izdatbe, budući da razlika medju starim i novim računom iznosi 12 dana, sedmi ožujak po novom koledaru, a mjenica dospjeva onda 7. svibnja. Ako li se pako dan dospjelosti ponajprije opredieli po starom koledaru, te onda istom taj dan sračuna po novom računu, tada bi mjenica dospjela već 5. svibnja, jer bi dan dospjelosti po starom računu bio 23. travanj, koji odgovara 5. svibnju po novom. Ovaj posljednji obračun protivi se odredbi gornjega paragrafa.

Često se mjenica ovakova datira po starom i po novom računu u obliku slomka n. pr. 20. veljače/4. ožujka. U ovom se slučaju uzimlje, da oba ova dana jedan drugomu odgovaraju, te da gore označeni dan znači datum po starom a doljnji po novom računu. Ako oba ova datuma jedan drugomu odgovaraju, tada u stvari ne ima potežkoće; nu ako oba ova datuma ne budu u suglasju n. pr. 20. veljače/1. ožujka, t. j. ako gore označeni dan staroga koledara ne odgovara niže navedenomu danu novoga koledara, tada se pravim danom izdatbe smatra onaj dan, koji odgovara računu vremena na mjestu gdje je mjenica izdana, a dospjeva tada po računu vremena opredieljenom na mjestu, gdje se mjenica platiti ima. Ako je dakle mjenica izdana u Biogradu te je trasirana u Zagreb dva mjeseca a dato, a datirana je 20. veljače/1. ožujka, tada ona dospjeva 4. svibnja po novom koledaru.

§. 35.

Mjenice izdane na sajmove domaće, dospjevaju:

1. **na dan sajma, ako sajam jedan dan traje;**
2. **na posljedni dan sajma, ako sajam dulje no jedan dan ili najdulje 8 dana traje;**
3. **na osmi dan sajma, ako sajam traje dulje od osam dana.**

Mjenice sajamske. Tko mjenicu trasira na kakav sajam, taj obično sudi, da će na sajmu moći prodati robu, te unišlim novcem podmiriti svoje obveze. S toga je u interesu prometa, da mjenbenomu obvezaniku bude u prilog cielo vrieme sajma, te da mu se ne

[1] Vidi *Liebe* ibid str. 127 §. 34.

Digitized by Google

stavljaju potežkoće tim, da vjerovniku bude slobodno zahtjevati izplatu čim sajam započme. S druge opet strane nije se činilo uputnim ovaj rok otegnuti na zadnji čas onda, kada sajam i onako dugo vremena traje, te kad su obziri na obvezanika suvišni.

Na ovih razlozih osnovana je i gornja ustanova u pogledu sajamskih mjenica. Ona u ostalom nije za nas ništa nova, jer je u glavnom vriedila i prije uvedenja novoga mjenbenoga zakona, buduć da je cars. patentom od 25. siečnja 1850., kojim je uveden njemački mjenbeni zakon, u §. 7. odredjeno, da i nadalje u krieposti ima ostati §. 97. prvog diela zak. čl. XV. ugar. sabora od god. 1840., kojim se odredjuje isto što i u gornjem paragrafu s tom iznimkom, da su mjenice glaseće na sajmove, koji traju preko osam dana, dospjevale u sriedu drugoga sajamskoga tjedna.

Za sajamske mjenice, koje dospjevaju na sajmovih inozemnih, valjaju propisi kriepostni na mjestu izplate.[1]

2. Platež.

§. 36.

Pri naledjenih mjenicah naledjovnik obzakoni se kao vlastnik mjenice neprekinutim redom naledja koji se od ozgo dolje tja do njega spušta. Ovaj savez postoji onda, ako je prva naledja podpisana imenom remitenta, a svaka sliedeća naledja imenom onoga, kojega neposredno prediduća naledja naznačuje naledjovnikom. Kad za bielom naledjom kojom sliedi još koja naledja, tad stoji predmnjeva, da je izdatnik potonje naledje stekao mjenicu naledjom bielom.

Izbrisane naledje smatraju se pri izpitivanju obzakonjenja kao da ni ne postoje.

Platac nije dužan izpitivati istinitosti naledja.

---

[1] Po njemač. mjenb. zakonu (čl. 35.) opredieljuje se dospjelost sajamskih mjenica po propisih mjesta, gdje se sajam drži. Samo onda, ako na tom mjestu ne bude posebnih propisa, dospjeva mjenica na posljednji dan pred zakonitim svršetkom sajma; ako li sajam traje samo jedan dan, dospjeva mjenica na taj dan.

Za zapadnu polu monarkije odredjuje §. 4. uvodnoga patenta k mjenbenomu zakonu, da mjenice sajamske dospjevaju, ako sajam traje jedan dan, isti dan; ako više dana ali ne preko osam dana, jedan dan prije zakonitog svršetka sajma; ako li pako sajam traje više od osam dana, treći dan prije zakonitog svršetka sajma. Ovu ustanovu uvodnoga patenta prihvatio je i mjenbeni zakon za Bosnu i Hercegovinu u §. 35.

Digitized by Google

Kod izplate mjenice valja svaki put biti na čistu, tko je ovlašten primiti izplatu odnosno komu će mjenbeni obvezanik moći pravovaljano izplatiti vriednost mjenice? Na pitanje ovo odgovara barem donekle gornji paragraf, odredjujuć način, kojim će se netko legitimirati, da je ovlašten primiti izplatu.

Odgovarajuć na ovo pitanje nije zakon u ostalom kanio odlučiti tko se ima smatrati vlastnikom, ni ustanoviti, što je potrebito, da se uzmogne steći vlastničtvo mjenice. Mjenica se istina ima platiti onomu posjedniku, koji je ujedno i vlastnik njezin; ali zato nije izključeno, da se ona ne bi mogla platiti i onomu, koji nije vlastnikom njezinim. Dapače, posjednik ne treba ni dokazati podpunoga vlastničtva na mjenici. Nije usljed toga smisao riečih gornjega §-a. „obzakoni kao vlastnik", da izplatu zahtjevati može samo vlastnik, već da ju istim pravom tražiti može svatko, tko je u *zakonitom* posjedu mjenice.

Pogledom medjutim na to, što je mjenica samostalan imovinski objekt, koj već kao takav može biti samostalnim predmetom prometa, te što zakonitomu posjedniku mjenice, kao posjedniku samostalne imovinske vriednosti, u vrieme dospjelosti pripada izplata ove vriednosti, bio bi na gornje pitanje najnaravniji takav odgovor, po kojem bi mjenbeni obvezanik bio dužan naprosto mjenicu izplatiti svakomu zakonitomu posjedniku mjenice. Nu čim bi se samo zakonit posjed smatrao dovoljnom legitimacijom, valjalo bi, da se ne zaprieči promet s mjenicami, poći za korak dalje, te u svakomu posjedniku mjenice predmnievati poštenoga posjednika, te uz ovu predmnjevu obvezaniku dozvoliti protivan dokaz.

Prema tomu odgovaralo bi najviše i naravi mjenice i naravi prenosa, kad bi se pitanje o legitimaciji prosudjivalo jedino sa stanovišta stvarnoga prava. Ali dvie su okolnosti zapriekom tomu: s jedne strane propis zakona, usljed kojega se kod prenosa mjenice držati treba posebne zakonom propisane forme t. j. naledje, a s druge okolnost ona, što kod toga mjenbenoga prenosa uvažiti valja i osobni momenat, koji se pokazuje u jamstvu onoga, koji mjenbenim načinom stavlja mjenicu u promet.

Usljed ove okolnosti ne može se ovlast, zahtjevati izplatu, osnivati na samom pa makar i zakonitom posjedu mjenice, već treba uvažiti i obvezni odnošaj onih, koji se svojim podpisom na mjenici mjenbeno-pravno obvezaše. Prema tomu kad zakon mjenbeni i ne bi imao posebne ustanove o legitimacije, ne bi se ovo pitanje moglo prosuditi jedino sa stanovišta stvarnoga već i sa gledišta obveznoga

Digitized by Google

prava imenito pogledom na načela o prenosu obveznih prava.[1] Ali narav i bivstvo naledje, kako ju na drugom mjestu razložismo, ne dopušta, da ova legitimacija osnovana bude na načelih općega gradjanskoga prava, već zahtjeva, da se ona osnuje na pravilih, koja odgovaraju i naravi i prometu mjenice. Istina je, ako se stavimo na stanovište obveznoga prava, da se tražbine mogu i po gradjanskom pravu prenieti na drugoga; ali onaj na koga se pravo tražbine prenosi stiče ga upravo onako, kako je ono utemeljeno medju prvobitnimi kontrahenti; on svoj zahtjev osnivati može jedino na pravu onoga, koji je sklopio pogodbu iz koje izvire prenešena tražbina, on samo *po tom* pravu dolazi u obligatorni odnošaj. Iz toga sljedi, da će i legitimacija i obseg ovlastih, što ih ima onaj na koga je tražbina prenešena, ovisiti o pravnoj naravi prenešene tražbine *u njezinom odnošaju napram prvobitnim kontrahentom i napram onim osobam, koje su sudjelovale kod prenosa.*

S toga će se prigovor, kojim se pobija obveza pogledom na njezin postanak ili pogledom na njezin prenos moći neposredno staviti i onomu, na koga je tražbina prenešena, te će se tim prigovorom moći dokinuti i ovlast i legitimacija njegova na iskanje prenešene tražbine. Usljed toga morati će onaj, koji po gradjanskom pravu prenosom stiče kakovu tražbinu izpitati ne samo pravovaljanost njezinu pogledom na postanak njezin već i pravnu temeljitost samoga prenosa, i to, ako je tražbina više puta prenešena obzirom na sve one operacije, kojimi se je ona prenašala; samo tim načinom moći će se on uvjeriti, da li je pravovaljano stekao pravo na prenešenu tražbinu te da li se njegov zahtjev na pravu osniva.[2]

Ovakovo izpitivanje i iztraživanje, kad bi se sve i dalo izvesti kod mjenica, bilo bi velikom zapriekom njihovomu prometu, a pokraj toga ne bi ono odgovaralo niti naravi mjenice niti naravi naledje. Pak s toga i jest mjenbeno pravo obzirom na dokaz, da je stanovita osoba ovlaštena zahtjevati izplatu mjenbene svote t. j. obzirom na aktivnu legitimaciju, odustalo od zahtjeva, da je dotičnik dužan izpitivati pravovaljanost i istinitost prijašnjih prenosa mjenice; ono je glavno težište legitimacije stavilo s jedne strane u posjed mjenice, a s druge samo na vanjski savez pojedinih pronosa na temelju kojih je mjenica došla u promet. Zato i jest narav ove legitimacije jedino *formalna.*

---

[1] Vidi *Liebe* str. 128. i sl.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 353.

Digitized by Google

Razlog s kojega je mjenica izdana ili prenešena posve je ravnodušan za cirkulaciju njezinu; o njem u mjenici ne ima i onako nikakove razložbe; obveza mjenbenoga obvezanika osniva se jedino na vanjskoj formi t. j. na podpisu, a ovlast vjerovnika jedino na posjedu[1] mjenice i na onom, što se kod podpisa obvezanikova veli. Ovaj posjed mjenice mora biti *zakonit*, t. j. posjednik mjenice treba da ju ili posjeduje u namjeri biti vlastnikom njezinim i mjenbenim vjerovnikom, ili da bude *pravovaljanim* punomoćnikom toga vlastnika i mjenbenoga vjerovnika.

Na temelju ovih načela legitimiran je zahtjevati izplatu mjenice ponajprije *remitent* i to onaj, koji je na mjenici kao takav označen. Legitimaciji njegovoj ne smeta, ako se na mjenici nalaze daljnje naledje bez obzira jesu li one prekrižene ili nisu.

Osim remitenta legitimiran je zahtjevati izplatu onaj *indosatar*, na koga je remitent mjenicu indosirao; razumieva se po sebi sve dotle, dok ju opet nije dalje prenio. Ovaj indosatar osniva legitimaciju svoju na naledji napisanoj na mjenici, u kojoj je remitent označen kao prvi indosant, a on kao prvi indosatar. Ako ovaj drugi indosatar mjenicu indosira označiv sebe kao indosanta, a treću osobu kao indosatara, tada je ovaj drugi indosatar legitimiran tražiti izplatu, i tako dalje svaki sljedeći. Ovim načinom nastaje *neprekinut* red naledja, kod kojih je prvim indosantom remitent, a svakim sljedećim onaj, koji je u neposrednoj prijašnjoj naledji imenovan indosatarom.

Iz ovoga neprekinutoga reda naledja vidi se, kako se pravo zahtjevati izplatu postupice prenosi od jednoga mjenbenoga ovlaštenika na drugoga, te kako ono u vanjskoj svezi stoji s pravom prvoga vjerovnika mjenice t. j. remitenta

Da se usljed toga uzmogne indosatar legitimirati mora red naledja počam od remitenta pak sve do njega biti neprekidan. Ova neprekidnost mora postojati samo pogledom na imena mjenbenih interesenta, a ne mora se ticati ni oznake mjesta ni vremena pojedinih naledja. Od potrebe je naime, da se *iz same mjenice* vidi, kako je ona prelazila od remitenta na indosatara itd. sve do posljednjega posjednika.

Ako se iz same mjenice, u njezinoj vanjskoj formi, ne bude vidjela ova neprekinuta sveza u redu naledja, imenito, ako se ne

[1] Na koliko nastaje iznimka od ovoga pravila kod mjenica izgubljenih vidi poglavje XIII. „Mjenice izgubljene."

Digitized by Google

bude moglo razabrati, da je indosant sljedeće koje naledje indosatarom prijašnje naledje, tada je red naledja prekinut, tada nastaje u redu naledja *praznina*, usljed koje posjednik takove mjenice nije legitimiran, te ne može zahtjevati izplate niti od prihvatnika niti od onih prednika, kojih se naledje nalaze na mjenici pred ovom prazninom.

Preporno je pitanje: imade li posjednik mjenice pravo regresa, t. j. je li on legitimiran zahtjevati izplatu proti onim indosantom, kojih se naledje nalaze na mjenici *poslje* ove praznine? Ova se je prepirka zametnula već u konferenciji u Lipskom.[1] Veći dio učiučitelja mjenbenoga prava priznaje to pravo posjedniku mjenice,[2] dočim se manji dio ovomu stanovištu protivi.[3] Zastupnici prvoga stanovišta osnivaju svoj nazor na samostalnosti i neovisnosti naledje, te na onoj okolnosti, što je prvi indosant, koji je indosirao mjenicu poslje one praznine, preuzeo mjenbenu obvezu obzirom na sve svoje sljednike. Osim toga tvrdi Blaschke, da čl. 36. njemačkog zakona (s kojim se sudara i gornji §. 36.) govori samo o legitimacij napram prihvatniku, te opravdava svoj nazor i tim, što je po čl. 72. njem. mjenb. reda (§. 76. našega zakona) dozvoljen regres i na temelju kopije, proti onim, kojih se originalne naledje nalaze na mjenici.

Protivnici ovoga nazora, a navlastito *Thöl*, opravdavaju svoje stanovište tim što tvrde, da naledjom ne legitimiranoga indosanta ne prelaze prava iz mjenice, pak zato da ni jedan od sljedećih indosatara ne može biti legitimiran. Tko pako kao indosatar primi mjenicu, na kojoj se očice nalazi naledja, koja ne može služiti za legitimaciju, taj da si je sam kriv.

Po našem je sudu prvo mnenje pravilnije te odgovara više naravi i svrsi naledje, ne zato, jer da se, kako Blaschke tvrdi, §. 36. tiče samo odnošaja napram prihvatniku, budući da §. 36. vriedi i pogledom na legitimaciju za pravo regresa, — već pogledom *na samo-*

---

[1] Vidi zapisnike ove konferencije na str. 87.

[2] Vidi B. *Hartmann* str 358. kod opazke 32.; *Theumann* ibid str. 132. u opazci 2.; *Resch* str. 145. u opazci 6.; *Blaschke* str. 210. u op. 4.; *Winter* str. 58. pristaje uz ovaj nazor akoprem se s njim ne slaže Thöl.

[3] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 635.; *isti* „Wechsellehre" str. 287.; *Thöl* str. 508. u opazci 22.; *Kuntze* u Endemanovom „H. B." str. 242. — Praksa sudačka pristaje uz jedan i drugi nazor. Vidi *Borchardt* str. 212. dodatak a) i opazka 2).

*

Digitized by Google

stalnost i neovisnost naledje, kako Hartmann dobro primiećuje. Tvrdnja, da naledjom ne legitimiranoga indosanta ne prelaze prava iz mjenice, protivi se bivstvu same naledje i naravi mjenbeno-pravnoga prenosa; pa kad lažne i krivotvorene naledje ne uplivaju na mjenbeno-pravnu moć kasnijih zakonitih posjednika mjenice, tim će manje uplivati naledja ne legitimiranoga indosanta. Zato tvrdimo, da će u onom slučaju, ako u redu naledja nastane kakova praznina, posjednik mjenice imati pravo mjenbene tužbe proti onim indosantom, koji sljede iza one naledje, u kojoj je red prekinut, a ne će biti legitimiran proti prihvatniku ni onim indosantom, koji se nalaze pred tom prazninom.

Ovaj neprekinut red naledja potreban je u ostalom za legitamaciju samo do posjednika mjenica; kakav je taj red obzirom na sljedeće naledje, to za legitimaciju posjednika mjenice nije od upliva. Isto tako ne upliva na ovu okolnost, da li je koja od prijašnjih naledja naledja neograničena ili samo punovlastna, jer je, kako na drugom mjestu spomenusmo, i punovlastni indosatar vlastan mjenicu dalje indosirati s tom posljedicom, da sljedeći indosatar bude vlastan zahtjevati izplatu. Ovaj red naledja, koji je potrebit za legitimaciju, ne će biti prekinut, ako se medju prijašnjimi naledjami nalazi naledja biela ili ako je posljednja naledja na mjenici takove vrsti.

U slučaju prvom, t. j. kad se u redu naledja nalazi naledja biela, te kad za njom sljedi naledja podpuna, nije prekinuti red naledja s toga, jer se po §. 11. m. z. mjenica s bielom naledjom prenieti može i pukom predajom, te sljedeći posjednik posjeduje mjenicu na temelju pismenoga ne doduše podpisanoga, ali po zakonu dopuštenoga prenosa, t. j. na temelju naledje biele. Ovoga načela držao se je i mjenbeni zakon, kad je u gornjoj ustanovi odredio, da se u onom slučaju kad za bielom naledjom sljedi još koja naledja predmnieva, da je indosatar potonje naledje stekao mjenicu naledjom bielom, t. j. tada se uzimlje, da je indosat ove sljedeće naledje u prijašnjoj bieloj naledji postavljen za indosatara. Nu pogledom na način, kojim se po mjenbenom pravu mogu prenašati mjenice s bielom naledjom, ne ima ova premnjeva toga smisla, da je ovaj indosant dobio mjenicu *neposredno* od indosanta biele naledje, već se u obće predmnieva, da je on makar posrednim putem dobio mjenicu od indosanta biele naledje, jer se usljed gornje predmnjeve uzimlje, da i oni, koji su nakon biele naledje prenašali mjenicu ne mjenbenim već gradjansko-pravnim putem, sačinjavaju

Digitized by Google

neprekinut red prenosa.[1] Nu ova predmnjeva nije praesumtio juris et de jure, jer nije izključen protudokaz, da indosant naledje, koja sljedi iza biele naledje, nije bio ovlašten mjenicu indosirati.

I u slučaju drugom, t. j. ako je posljednja naledja naledjom bielom, biti će posjednik mjenice legitimiran napram trasatu odnosno prihvatniku te za slučaj regresa i napram prednikom, jer se posjednik mjenice, na kojoj je posljednja naledja naledjom bielom, smatra vlastnikom njezinim, odnosno ako je to naledja punovlastna punovlastnim indosatarom, te se nije dužan izkazati niti o povodu i razlozih naledje biele, niti o pravnom odnošaju medju njim i njegovim indosantom. Isto tako biti će legitimiran i indosant posljednje biele naledje, ako bude u rukuh imao mjenicu, bez obzira na to, je li ju on opet natrag dobio ili ju možebiti još nije dalje predao.

Buduć da naš zakon u *formalnom* pogledu ne razlikuje, da li je naledja stavljena na mjenicu prije ili poslje dospjelosti,[2] prije ili poslje podignutoga protesta, to će ova pravila o legitimaciji vrediti i za naledje stavljene na mjenicu poslje kako je ona dospjela, samo će u tom slučaju pogledom na različite materijalne posljedice nastati potreba, da se ustanovi, imali se posjednik mjenice smatrati legitimiranim kao indosatar, koji je mjenicu stekao prije ili poslje kako je ona dospjela. Po kojih pravilih ovu okolnost ustanoviti valja navedosmo na drugom mjestu.[3]

Kao naledja biela, koja može služiti za legitimaciju, vriedi samo ona, koja se u istinu kao takova ukazuje, a ne ona koja je bila izprvice podpuna, te kasnije izbrisana i pretvorena u naledju bielu.

Ako poslje biele naledje sljede naledje pune pak ako su one izbrisane, tada se uzimlje kao da tih kasnijih naledja ni ne ima, jer se one smatraju kao da nisu ni napisane. Isto tako ne smeta legitimaciji onoga, koji je mjenicu stekao bielom naledjom, ako je na mjenicu poslje biele naledje stavio daljnju naledju, ali mjenice još nije predao, ako tu naledju i ne bude izbrisao, jer ona i onako postaje perfektnom istom nakon što bude mjenica indosataru predana.[4]

Donekle druge okolnosti nastaju pogledom na legitimaciju

[1] Vidi *Thöl* str. 506.
[2] Vidi §. 14. m. z.
[3] Vidi gore str. 212. i sl.
[4] Vidi „Mjesečnik“ od g. 1883. str. 537.

Digitized by Google

onda, kada koji od prednika dodje do mjenice bilo tim, što je mjenica na njega opet indosirana, bilo tim što ju je on izplatio nakon što je ona dospjela Ova izplata mogla se je obaviti ili usljed podignuta regresa sbog neizplate ili s toga, što je mjenbeni obvezanik, da od sebe odkloni posljedice regresa, platio mjenbenu svotu s kamati i s troškovi (§. 48. mjenb. zak.).

Ako je prednik stekao mjenicu usljed opetovane naledje tada je za njegovu legitimaciju potrebit neprekinut red naledja, te treba i za njega kao što za svakoga drugoga posjednika uporaviti gore navedena pravila.

Ako je mjenica već dospjela te nakon toga došla u posjed kojega od prednika usljed izplate po njem obavljene valja razlikovati: je li ta mjenica protestirana sbog neizplate ili nije.

Ako mjenica ne bude protestirana, tada će prednik, koji je došao u posjed njezin biti legitimiran zahtjevati izplatu od *prihvatnika* pukim posjedom mjenice i bez protesta i bez posebnoga dokaza, da je podmirio svoga sljednika od koga je mjenicu dobio, ako samo do njega bude dopirao neprekinut red naledja, ili ako je ona naledja, na kojoj on svoju legitimaciju osniva naledja biela. Jesu li sljedeće naledje izbrisane ili ne u stvari ne mienja.

Bude li mjenica protestirana sbog neizplate, te dodje li u njezin posjed koji od prednika jer ju je izplatio bilo dobre volje bilo usljed regresa sbog neizplate, tada je on legitimiran zavratnom tužbom zahtjevati *od prednika* izplatu samo onda, ako se nalazi u posjedu ne samo mjenice vec i dotičnoga protesta podignutoga sbog neizplate, te ako uz to do njega dopire neprekinut red naledja, ili ako je odnosna naledja, na kojoj svoju legitimaciju osniva naledja biela. Ne bude li dotični prednik imao protesta, tada je on legitimiran zahtjevati izplatu samo od prihvatnika. Nu u nijednom slučaju ne treba predniku dokazati, da je podmirio svoga sljednika; on se može s toga valjano legitimirati i bez posebne na mjenici napisane namire o podmirbi svoga sljednika, jer tim što prednik ima u ruci mjenicu i protest postoji pravna predmnjeva, da se nalazi u zakonitom posjedu mjenice, te da je podmirio svoga sljednika.

Istim načinom legitimirati će se i mjenbeni intervenienti, koji se nalaze u mjenbenoj svezi. Ako li pako izplatom do mjenice dodje takova osoba, koja ne stoji u mjenbenoj svezi, tada će se ona moći legitimirati mjenbeno-pravno budi novom naledjom, koja na nju glasi, budi pako bielom naledjom, koja je ili po sebi posljednja, ili

Digitized by Google

kojoj ta vlastitost pripada tim, što su izbrisane one naledje, koja za njom sljede.

Budući da se kod izpitivanja legitimacije gledati ima na vanjsku formu, to se prema drugoj stavci gornjega paragrafa izbrisane naledje smatrati imadu kao da nisu ni napisane.

Na samu legitimaciju ne upliva kada su dotične naledje prekrižene, tko ih je prekrižio i u kojoj nakani.

U savezu s ovom odredbom zakona stoji daljnja ustanova u §. 55., po kojoj je svaki indosant namiriv kojega od svojih sljednika vlastan izbrisati i naledju svoju i naledje svojih sljednika. Budući da je ovo samo ovlast dotičnoga indosanta, to njegovoj legitimaciji proti daljnim prednikom i proti prihvatniku ne će smetati, ako on i ne izbriše onih naledja, koje sljede za njegovom naledjom.

Izbrisati sljedeće naledje nije medjutim ovlašten samo prijašnji indosant već i svaki treći, koji je došao do zakonitoga posjeda mjenice; ako se na mjenici nalazi biela naledja može zakoniti posjednik izbrisati one naledje, koje sljede poslje ove biele naledje.

Slobodno je mjesto prekrižiti naledje i drugim načinom učiniti ih neprikladnimi za legitimaciju n. pr. radiranjem, ili tim da se preko napisane naledje priliepi komadić papira itd.

Ako usljed toga u redu naledja, navedenom u gornjem paragrafu, imade naledja prekriženih ili inim načinom izbrisanih ne će tim biti prekinut red naledja, ako samo ne nastane usljed toga praznina medju onimi naledjami izmedju kojih se nalaze te izbrisane naledje.

Ako se na mjenici nalaze izbrisane naledje ne ima posjednik mjenice prava regresa proti indosantom ovih izbrisanih naledja, jer nije prema njim legitimiran u smislu gornje ustanove.

Ne budu li u protestu kao izbrisane označene one naledje, koje su u originalnoj mjenici u istinu izbrisane, to ova okolnost ne može ovim izbrisanim naledjam povratiti mjenbene valjanosti, jer se legitimacija temelji na izvornoj mjenici a ne na prepisu, koji se nalazi u prosvjedovnici.

Može se medjutim dogoditi, da će na mjenici biti izbrisane sve naledje, te da se tim ipak ne će zapriečiti legitimacija, ako ona u pojedinom slučaju ne bude upravo ovisila od izbrisanih naledja, ako n. pr. mjenica bude opet indosirana na izdatnika te ako ovaj izbriše sve naledje; on će ipak kao izdatnik biti legitimiran zahtjevati izplatu od prihvatnika.

Budući da se za naledju upotriebiti može ne samo izvorna

Digitized by Google

mjenica već i prepis i duplikat, to će u ovom slučaju za legitimaciju valjati doprinieti sve one one exemplare, bili to prepisi ili duplikati, na temelju kojih će prezentant moći dokazati neprekinut red naledja.

Bitnim uvjetom za legitimaciju nije istinitost naledja, jer je promet s mjenicami često puta ne samo tako brz, već i tako razgranjen na različita udaljena mjesta i na razne nepoznate osobe, da onaj, koji stiče mjenicu ne ima prilike izpitivati, je li podpis mjenbenih obvezanika istinit. Bilo bi s toga na veliku zaprieku prometu s mjenicami, kad bi se mjenbenomu obvezaniku naložila obveza, da mora izpitivati istinitost naledja. Ovu je okolnost uvažio i zakon u posljednjoj stavci gornjega paragrafa. Nu moglo bi nastati pitanje: da li je mjenbeni obvezanik, ako i nije dužan, ipak *ovlašten* izpitivati istinitost naledja, te da li je prema okolnostim vlastan i dužan izplatu uzkratiti, dotično mjenbenu svotu deponirati?

Akoprem je Hartmann[1] priznao ovu ovlast mjenbenomu ovlašteniku, te se, da opravda svoj nazor, pozivao na historički razvoj dotične ustanove njem. mjenb. reda, koja je posve suglasna s gornjom ustanovom našega zakona, to ipak njegov nazor ne možemo smatrati opravdanim ne samo s toga, jer se je povjerenstvo, koje je razpravljalo u Nürnbergu o novela k njem. mjenbenom redu naročito izjavilo, da mjenbeni obvezanik nije *ovlašten* izpitivati istinitost naledja[2] i time protumačilo izjavu njem. mjenb. reda stvorenu na konferencija u Lipskom, već i zato, jer bi se ovakova ovlast protivila naravi mjenbene legitimacije. Legitimacija posjednika mjenice, kako gore razložismo, osniva se jedino na neprekinutom redu naledja, od kojih se zahtjeva, da su samo po svojoj vanjskoj formi valjane. Da one u istinu potiču od onoga, koji ih je bio ovlašten staviti, to zakon mjenbeni ne traži, dapače u §. 81. m. z. naročito se odredjuje, da lažni ili krivotvoreni podpisi na mjenici ne uplivaju na obvezu istinitih podpisa. Kad je pako ovo pravilo izrečeno, tada je posjednik mjenice vlastan tražiti izplatu čim se može izkazati formalnim neprekinutim redom naledja bez obzira na njihovu istinitost. Kad je pako istinitost naledja bez upliva na legitimaciju, tada se ni dužnost mjenbenog obvezanika, izplatiti mjenicu, ne može učiniti ovisnom ob izpitivanju istinitosti naledja.[3]

[1] Vidi *Hartmann* str. 359. i 360.

[2] Vidi zapisnike o razpravi konferencija u Nürnbergu od god. 1856. str. XLVIII—L.

[3] S istoga gledišta polazi veći dio učitelja mjenb. prava; vidi

Digitized by Google

S toga mi se čini, da bi i stilizacija gornje ustanove korektnije glasila, da se je reklo mjesto „nije dužan", „nije vlastan" ili naprosto „ne ima".

Posve je drugačiji položaj stvari onda, ako je sam posjednik mjenicu dobio neposredno od onoga, koji ju je spotvorio ili koji je izdao lažnu naledju, te ako se okriviti može, da je mjenicu stekao zlom vjerom ili grubom nemarnošću. U ovom slučaju prezentant ne ima zakonitoga posjeda, on je dužan mjenicu izdati vlastniku ili onomu, koji ima bolji naslov od njega, te će mjenbeni obvezanik moći prigovoriti posjedniku mjenice prigovor *doli* ili *culpae latae*. Nu tada se ne će raditi o pukom izpitivanju legitimacije u smislu §. 36., već o prigovorih, koji pripadaju mjenbenomu obvezaniku; prigovore ove valja prosudjivati prema načelom §. 92. m. z.

Nu akoprem je mjenbeni obvezanik dužan izpitivati legitimaciju posjednika mjenice samo prema vanjskom obliku mjenice, te akoprem nije ovlašten izpitivati materijalnu valjanost pojedinih prenosa, to će ipak bude li znao ili prema postojećim okolnostim znati mogao, da je posljednji posjednik mjenice došao do nje načinom nepoštenim, morati ili takovomu posjedniku izplatu uzkratiti ili mjenbenu svotu kod suda deponirati.

Donekle preporno je pitanje: je li platac mjenice dužan uvjeriti se ob indentičnosti osobe prezentantove s osobom onom, koja je na temelju mjenice vlastna zahtjevati izplatu? U tom pogledu valja razlikovati: Imade li posjednik mjenicu na temelju naledje *biele*, tada o dokazu identičnosti ne može biti ni govora, tada sam faktum posjeda konstatira vlastničtvo mjenice. Ako li je posljednja naledja *podpuna*, tada se s jedne strane drži, da je posjednik prezumtivni vlastnik mjenice, pak s toga, da ga je mjenbeni obvezanik, ako mu što protivnoga ne bude poznato, dužan priznati kao mjenbenoga vjerovnika, bez da od njega prije traži dokaz ob identičnosti osobe. Pak ako je kod toga bio brižan poput oprezna trgovca ne može se prigovoriti, da je povrjedio svoju dužnost, ako je i platio osobi, koja nije identična s onim, na koga mjenica glasi. Slobodno je pako bez dvojbe mjenbenomu obvezaniku tražiti dokaz, ako

---

Volkmar i *Löwy* str. 149.; *Wächter* „Encyklop" st. 643.; *isti* „Wechsellehre" 289.; *Hoffmann* str. 361; *Renaud* str. 226; *Liebe* str. 132.; *Kuntze* str. 98.; *Haimerl* str. 140.; *Thöl* str. 513.; *Blaschke* str. 212. u opazci 7.; *Resch* str. 146. u opazci 8. Rješitbe sudova u ovom smislu navodi *Borchardt* str. 192. u dodatku 427.; B. *Hartmann* ibid str. 116.; *Fuchsberger* str. 161.

Digitized by Google

se:u njemu porodi temeljita sumnja ob identičnosti osobe prezentantove.[1]

S druge se opet strane misli,[2] da je mjenbeni obvezanik *dužan* uvjeriti se ob identičnosti osobe prezentantove, a mjenbeni vjerovnik, da je obvezan tu identičnost uvjek dokazati. Akoprem zagovornici ovoga nazora drže, da u tom leži razlika medju mjenicom, koja glasi na donosnika i onom, koja glasi na ime, te premda se oni pozivlju na obća pravna načela, koja nisu dokinuta mjenbenim zakonom, po kojih dužnik, da bude oprošten svake daljnje obveze, dug izplatiti može samo onda, ako plati osobi na to ovlaštenoj, to je ipak prvo stanovište po našem sudu korektnije. Zakon bo mjenbeni ne obvezuje naročito mjenbenoga obvezanika, da je dužan uvjeriti se ob identičnosti posjednika mjenice s onom osobom, na koju posljeduja naledja glasi, a bio bi to doista učinio, da je kanio tu dužnost mjenbenomu obvezaniku naložiti.[3] A osim toga, kako dobro primećuje Hartmann, ne mogu se na ovaj slučaj uporaviti pravila obćega prava, jer kod mjenbene izplate vjerovnik mora potražiti dužnika te je njegova stvar, da se legitimira kao osoba, koja je ovlaštena primiti izplatu; mjenbeni obvezanik ima se kod toga više pasivno držati. Pak napokon leži u naravi mjenice, da je zakoniti posjednik njezin vlastnik vriednosti na koju ona glasi; a za onog, koji je legitimiran samo gore navedenim zahtjevom, da vojuje predmnjeva vlastnosti; naravska pako posljedica te predmjeve jest, da je mjenbeni obvezanik, ako mu ne bude što protivna poznato, vlastan izplatiti vriednost legitimiranomu posjedniku bez da je prije dužan zahtjevati dokaz ob identičnosti osobe prezentantove.

Ne bude li posjednik mjenice valjano legitimiran za izplatu, ili nastane li temeljite sumnje o njegovoj identičnosti, morati će

---

[1] Vidi B. *Hartmann* str. 363. i 364.; *Hoffmann* str. 365.

[2] Vidi *Borchardt* str. 211. dodatak 445.; *Blaschke* str. 214.; *Wächter* „Encyklop" st. 644.; *Thöl* st. 513. III.; *Renaud* st. 266.; *Volkmar* i *Löwy* str. 150.; *Haimerl* str. 140.; *Kuntze* u Endemannovom Handbuchu str. 245.

[3] Dokazuju to i razprave konferencije u Lipskom, gdje je po jednom članu bio predložen dodatak, *po kojem se trasatu daje pravo* od nepoznatog mu prezentanta tražiti dokaz o njegovoj identičnosti. Pak ni ovaj predlog nije prihvaćen, a kamo li naložena pozitivna dužnost mjenb. obvezaniku, da se mora u svakom slučaju uvjeriti ob identičnosti osobe prezentantove. Vidi XIV. sjednicu str. 70. zapisnika.

Digitized by Google

mjenbeni obvezanik izplatu uzkratiti; jer ako uz sve to mjenbenu svotu izplati učiniti će to na svoju vlastitu pogibelj, te će odgovarati za to zakonitomu vlastniku mjenice. U ostalom slobodno mu je ako hoće da se rješi svake daljnje mjenbene obveze, mjenbenu svotu deponirati kod suda.[1]

Osim načina navedenog u gornjem paragrafu, kojim se posjednik mjenice legitimira „kao vlastnik" mjenice, moći će se on legitimirati „kao vlastnik":[2]

1. sudačkom osudom, kojom mu je dosudjeno vlastničtvo; bude li n. pr. mjenica izgubljena i poveden usmrtbeni postupak, te povodom nastale prepirke o vlastnosti njezinoj sud dosudi vlastničtvo na temelju §. 80. m. z. ne posjedniku njezinom već onomu, koji je zahtjevao amortizaciju;

2. drugim načinom n. pr. gradjansko-pravnim ustupom, na na koliko taj ustup nije obavljen u formi naledje, nasljedstvom itd. U svih ovih slučajevih morati će se legitimatio ad causam dokazati po običnih gradjansko-pravnih načelih.

Izplatu mjenice moći će u ostalom zahtjevati i punomoćnik, samo će i on morati svoju punovlast dokazati, a to će moći učiniti ili na temelju punovlastne naledje, ili izvan mjenice, na temelju punovlasti, kojom je ovlašten u ime vlastnika zahtjevati izplatu. Ovu punovlast valja prosuditi po običem pravu.[3]

§. 37.

Platež valja učiniti u onoj vrsti novca, koja je u mjenici napisana.

Kad mjenica glasi na takovu vrst novca, koja na platištu nekruguje, ili kad glasi na vriednotu računsku: tada — ako izdatnik riečju „effektivno" ili drugim kojim sličnim izrazom ne bude ustanovio, da se mjenica ima izplatiti vrstom novca, u njoj imenovana — može se platež učiniti u vrsti novca, koja u zemlji kruguje po tečaju; kao takav ima valjati poprečna ciena tečaja, koji su za onu istu vrstu novca bilježeni na burzi vriednota u Budimpešti najposljednji put prije dana platežnoga.

Mjenica se ima u pravilu izplatiti u gotovu novcu; samo onda ako se posjednik mjenice sporazumie s mjenbenim obvezanikom, može

[1] Vidi §. 40. m. z.
[2] Vidi *Blaschke* str. 213.
[3] Vidi *Blaschke* str. 213. opaz. 12

Digitized by Google

se izplata obaviti i drugim načinom prema dogovoru stranaka, kao što n. pr. skontracijom, kompezacijom, redukcijom, asiguracijom itd.

Mjenbena svota, koja se platiti ima, naznačena je u mjenici[1], te se izplata u gotovu ima obaviti u pravilu u onoj vrsti novca, koja je u mjenici naznačena. Pogledom medjutim na prisilni tečaj, što ga u nas imadu i državne i bankine note, moći će se mjenbena svota platititi u tih notah, premda možebiti mjenica glasi, da se ima platiti u zlatu ili u srebru, ako ne bude naročito rečeno, da se izplata izpuniti ima u kovanom novcu, i ako se izplata obaviti ima u austrijskoj vrlednosti.[2]

Iznimka od ovoga pravila nastaje onda, kada mjenica glasi na takovu vrst novca, koja nije u cirkulaciji u mjestu, na kojem se mjenica platiti ima ili kada glasi na računsku vriednost. U oba ova slučaja može se mjenica izplatiti u onoj vrsti novca, koja je u cirkulaciji u zemlji, i to u onom iznosu, koji po kurzu, notiranom na budapeštanskoj burzi dan prije izplate, odgovara svoti one vrsti novca ili računske vriednosti, koja je napisana na mjenici.

Usljed toga morati će mjenbeni vjerovnik mjesto ove vrsti novca, koja je označena u mjenici, zadovoljiti se i izplatom ili u našem srebrenom novcu ili, u smislu kod nas valjajućih propisa, izplatom u notah državnih ili bankovnih.[3]

Izdatnik može u ostalom u mjenici izrikom odrediti, da ju platiti valja u onoj vrsti novca, koja je naročito u njoj navedena; ova naročita odredba biva obično riečju „effektivno“ ili drugim sličnim dodatkom. U ovom slučaju treba mjenicu izplatiti u onoj vrsti novca, koja je u mjenici navedena, te se ne će izplata moći obaviti niti u novcu papirnom, premda on ima prisilni tečaj,[4] niti u našem kovanom novcu, ako mjenica glasi na novac, koji nije u nas u cirkulaciji.

---

[1] Vidi §. 3. toč. 2. m. z.

[2] Vidi c. p. od 2. kolovoza 1848.; zakon od 5. svibnja 1866. i 25. kolovoza 1866. (br. 51. i 101 d. z. l.); §. 86. zak. čl. XXV. g. 1878. zajed. sabora (sbornika komad XXIX. br. 67.).

[3] U sitnom novcu dužan je mjenbeni obvezanik primiti izplatu samo do 50 nvč. u bakrenom, i do 2 for. u srebrenom sitnom novcu. — Carski patent od 27. travnja 1858; naredba ministarstva financija za zapadnu polu monarkije od 16. srpnja 1868.

[4] Protivno tvrdi *Blaschke* str. 219. opaz. 7.; toga istoga mnenja je *Resch* str. 149 opaz. 6. i *Winter* str. 59.

Za naš nazor govori ustanova §. 86. zakona ob ustrojstvu austro-ugarske banke (zak. čl. XXV. 1878. zajed. sabora).

Digitized by Google

Ako mjenica glasi na računsku vriednost, tada se već obzirom na narav i bivstvo računske vrjednosti ima mjenica izplatiti u novcu, koji je u nas u cirkulaciji, pa makar se u mjenici i naročito odredilo, da se izplata ima obaviti effektivno, in natura itd., jer se u gornjem paragrafu sadržane rieči od *„ako izdatnik riečju“* do *„imenovana“* protezati mogu samo na onaj slučaj, kada mjenica glasi na vrst novca, koja u mjestu platišta nije u cirkulaciji, a ne na računsku vriednost.[1]

Ako je u mjenici kod naznake svote naveden kurs po kojem se mjenica platiti ima, tada je kod izplate mjerodavan taj kurs. Ne bude li u mjenici napose ništa spomenuto o vrsti novca, tada odlučuju o tom ponajprije postojeći propisi, a zatim običaj onoga mjesta, na kojem se mjenica platiti ima.

§. 38.

Posjednik mjenice ne smije dionoga plateža kad mu se ponudi odbiti.

Zakon mjenbeni nije u gornjem paragrafu u pogledu izplate usvojio pravila izrečenoga u općem gradjanskom pravu (§. 1415.), po kojem vjerovnik nije dužan primiti izplate djelimične, već je pristao uz stanovište, na kojem je stajao i prijašnji mjenbeni zakon od god. 1840., nu ipak s tom promjenom, da je posjednik mjenice obvezan primiti djelimičnu izplatu nudila mu se ona i u najmanjem iznosu.[2]

Ova odredba ne samo da je u suglasju s ustanovom §. 22. mjenb. zak., po kojoj je posjednik mjenice dužan primiti djelimični prihvat, već je ona opravdana i pogledom na promet s mjenicami. Djelimičnom izplatom ne može nastati štete po nikoga, a predni-

---

[1] Vidi *Hoffmann* str. 368; *Volkmar* i *Löwy* str. 155.

[2] Po §. 116. zak. čl. XV. 1840. bio je posjednik mjenice obvezan primiti djelimičnu izplatu samo onda, ako je ponudjena svota bila većom od polovine mjenbene svote.

Svi postojeći mjenbeni zakoni, s neznatnimi iznimkami, suglasni su u tom pogledu s ustanovom gornjega §. 38. Zakon francezki ne obvezuje medjutim posjednika, da primi djelimičnu izplatu (čl. 156.), a zakon španjolski (čl. 502.) naročito odredjuje, da se mjenbena svota djelimice platiti može samo privolom posjednika mjenice.

Digitized by Google

kom, koji su obvezani na regres, može biti od znatne koristi, jer se njihovo jamstvo ovakovom djelimičnom izplatom umanjuje.[1]

Ova obveza posjednika mjenice obstoji bez obzira na iznos, u kojem je mjenica prihvaćena, te nije posjednik mjenice djelimičnu izplatu vlastan odbiti niti onda, bude li mjenica prihvaćana na cjeli iznos naveden u mjenici.[2]

Posjednik mjenice dužan je medjutim primiti djelimičnu izplatu samo onda, ako mu se ona ponudi kad mjenica dospije, te kad ju on predoči na izplatu. Bude li mjenica protestirana, jer nije u vrieme plaćena, vlastan je posjednik naknadnu djelimičnu izplatu odbiti, pa makar mu ju poslje toga vremena ponudio prihvatnik ili koji od prednika ili intervenienta, jer se ustanova gornjega paragrafa, kako već pokazuje mjesto na kojem se on nalazi, proteže samo na onu izplatu, koju je u vrieme dospjelost dužan izplatiti prihvatnik.[3]

Da si posjednik mjenice, kod djelimične izplate uzčuva regres proti prednikom sbog neizplaćenoga diela, dužan je mjenicu protestirati[4] pogledom na taj neizplaćeni dio. Ako posjednik mjenice ne bude htio primiti ponudjene mu djelimične izplate, tada gubi obzirom na taj dio pravo regresa proti prednikom, a pogledom na samoga prihvatnika stižu ga sve posljedice *morae accipiendi*.[5] Nu obzirom na ostali dio svote slobodno mu je uz sve to mjenicu protestirati i poslužiti se regresom.

§. 39.

Dužnik mjenbeni dužan je platiti samo, kad mu se izruči mjenica providjena namirom.

Ako je jedan dio duga mjenbenoga izplatio, vlastan je samo iskati, da se učinjeni platež na mjenici zabilježi, a njemu da se uruči namira napisana na prepisku mjenice.

Vlastnik mjenice ujedno je i vlastnikom vriednosti, koju pred-

---

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom sjednicu XIV. str. 72.

[2] Zakon njemački ovu okolnost naročito ističe premda se ona već po sebi razumieva. To isto čine zakon švicarski i talijanski.

[3] Vidi *Kitka* str. 296. i 297.; *Borchardt* str. 216. dodatak 462. Protivnoga je mnienja *Hoffmann* str. 370.

[4] Neki mjenbeni zakoni ovu dužnost napose ustanovljuju; tako od novijih zakon talijanski (čl. 291,) i belgijski (čl. 46.); nu ova se dužnost već po sebi razumieva.

[5] Vidi *Kitka* str. 297.

Digitized by Google

stavlja mjenica; čim dakle mjenbeni dužnik izplati ovu vriednost, može zahtjevati, da mu se povrati i mjenica; dapače u njegovom je interesu, da kod izplate zahtjeva izručbu njezinu, jer kraj obćenite predmnjeve u mjenbeno-pravnih odnošajih, da je posjednik mjenice ujedno vlastnikom vriednosti mjenbene, mogao bi mjenbeni obvezanik dospjeti u taj nepovoljni odnošaj, da će morati po drugi put platiti vriednost mjenbenu, ako mjenica, premda je izplaćena, iz rukuh prijašnjega mjenbenoga vjerovnika dodje u ruke treće osobe. U tom bo slučaju, ako se iz same mjenice ne bude vidjelo, da je ona plaćena, ne će mjenbeni obvezanik po §. 92. mjenb. zakona moći kod opetovanoga zahtjeva staviti prigovor izplate.

Pogledom na ovu okolnost odredjuje zakon u gornjoj ustanovi, da je mjenbeni obvezanik dužan platiti vriednost mjenice samo onda, kad mu se mjenica izruči. Razumieva se medjutim po sebi, da on ovu izručbu mjenice samo onda tražiti može, kada mjenbenu svotu *podpuno* izplati.

Bude li mjenica izdana u više primjeraka[1] i jedan od njih prihvaćen, tada će prihvatnik biti dužan platiti samo uz povratak prihvaćenoga primjerka, jer kao što je već po obćem gradj. pravu (§. 1428.) dužnik vlastan zahtjevati svoju obveznicu, tako je i prihvatnik svoj prihvat, koji po njega utemeljuje obvezu izplate. Bude li vjerovnik mjenben osim mjenice imao u rukuh i ručni kakav zalog založen po mjenb. obvezaniku, tada može zahtjevati izplatu ne samo uz povratak mjenice nego i zaloga.[2]

Ako je pako mjenica prenotirana to se mjenb. obvezanik ne ima zadovoljiti samo s izručbom mjenice, već može od vjerovnika tražiti takovu pismenu izjavu, na temelju koje će po obstojećih gruntovnih propisih moći tražiti brisanje ove prenotacije.[3]

Ako je radi prolongacije prihvaćena bila nova mjenica, tada je mjenbeni obvezanik dužan izplatiti samo uz povratak stare i nove mjenice.[4]

Kad se od mjenbenoga obvezanika zahtjeva izplata, tada je on vlastan pokraj mjenice tražiti još i namiru ob učinjenoj izplatiti, te je dužan platiti samo onda, kad mu se ta namira uruči.

Da si mjenbeni obvezanik u ostalom osigura dokaz ob obav-

[1] Vidi §. 70. mjenb. zak.
[2] Vidi *Borchardt* str. 219., dodatak 463. br. 9
[3] Vidi *Resch* str. 377. opaz. 4.; *Blaschke* str. 221. u opazci.
[4] Vidi *Borchardt* str. 219. dodatak 463. br. 11.

Digitized by Google

ljenoj izplati nije baš dužan zahtjevati namire, on se može zadovoljiti i pukom izručbom mjenice, jer već puki posjed mjenice u njegovoj ruci vojuje zato, da je on mjenicu izplatio, te će u eventualnom slučaju vjerovnik morati dokazati, da mjenica nije plaćena.[1]

Ova namira ima se napisati na samoj mjenici, te se obično piše na zadnjoj strani jednostavnom formulom „primio", „pour acquit", „per acquit", ili drugim kojim načinom uz podpis imena valjano legitimiranoga posjednika mjenice. Ne bude li mjesta na zadnjoj strani, tada se quitira izplata na prednjoj.

Budući da izručba quitirane mjenice biva ruka u ruku s izplatom, to se može dogoditi, da je posjednik mjenicu unapried quitirao u sigurnoj nadi, da će ona biti plaćena; ne bude li medjutim mjenica ipak plaćena, tada može posjednik bez štete napisanu namiru izbrisati, te se tako izbrisana namira ima smatrati kao da i nije napisana.

U ostalom može se namira napisati i na posebnoj izpravi, ako mjenbeni obvezanik naročito ne zahtjeva, da se napiše na mjenici. Ova namira mora odgovarati propisom zakona gradjanskoga (§. 1426.).

Ako s privolom mjenbenoga obvezanika treći tko plati mjenicu nakon što je platežni nalog postao pravomoćnim, tada on može zahtjevati samo izručbu quitirane mjenice. a ne može tražiti, da mu se ustupe i prava mjenbenoga vjerovnika. Ovakova bo treća osoba ne ima više prava od samoga mjenb. obvezanika, a §. 1422. o. g. z. ne može se protegnuti na promet s mjenicami.[2]

Pod mjenbenim obvezanikom, o kojem govori gornja ustanova, razumieva se ne samo prihvatnik tezice i domicilijat kao njegov zastupnik, već i trasat, a kod mjenica vlastitih izdatnik. Na prednika, obvezanoga na regres, ne proteže se gornja ustanova, jer o njem govori §. 54. mjenb. zak.

Ne bude li mjenica po mjenb. obvezaniku izplaćena *u podpunom iznosu*, tada on ne može zahtjevati izručbe quitirane mjenice, a mjenb. vjerovnik ne bi ju ni mogao dati, jer ju treba za regres sbog ne izplaćenoga diela; nu on može tražiti, da se izplaćeni dio na originalnoj mjenici odpiše, a zatim, da mu se o izplati toga diela izda namira.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 220. dodatak 466. a).
[2] Vidi *Borchardt* str. 221 dodatak 468.

Digitized by Google

Ovaj odpis biva tako, da se na originalnoj mjenici, koja ostaje u rukuh posjednika, napiše onaj dio svote, koji je izplaćen, n. pr. na račun primio ili na račun izplaćeno 300 for. Zahtjevati taj odpis može samo obvezanik mjenbeni a ne posjednik mjenice; ali ni on nije *dužan* taj odpis tražiti, jer ako djelimična izplata i ne bude odpisana nije ona zato nevaljana, samo će se morati drugim načinom dokazati.[1] Nu svakako je po mjenbenoga obvezanika sgodnije ako se izplata odpiše na mjenici, jer on time za slučaj parnice dobiva prigovor izplate, koji može staviti svakomu posjedniku mjenice a ne ssmo onomu, komu je izplatio dio mjenbene svote.

Ni onda ne će mjenbeni obvezanik moći zahtjevati povratka mjenice ako usljed stečajnoga postupka, povedenoga nad njegovom imovinom, bude posjednik mjenice samo djelimice namiren za dug mjenbeni. I u ovom slučaju ima se izplaćeni dio na mjenici odpisati.[2]

Namira o djelimičnoj izplati ima se napisati na prepisku mjenice, a ovaj prepis valja uručiti mjenbenomu obvezaniku. Bude li mjenb. obvezanik naročito tražio, može se namira o djelimičnoj izplati izdati i na posebnoj izpravi. U tom slučaju treba da ova namira bude sastavljena kao što i kod podpune izplate.

Prepornim se donekle čini pitanje: komu će posjednik izručiti mjenicu ako bude podpuno namiren djelimičnom izplatom raznih mjenbenih obvezanika? Na ovo pitanje treba odgovoriti po načelih obćega gradjanskoga prava. Oni, koji su uplatili različite djelove mjenbene svote, stekli su zajedničko pravo na izručbu mjenice; nije s toga opravdan nazor onih, koji misle, da se ima mjenica uručiti onomu, koji je izplatio posljedni dio, jer premda je tim mjenica podpuno izplaćena ipak je to sa strane posljednjega platca samo djelimična izplata, te valja i obzirom na nju uporaviti pravilo druge stavke gornjega paragrafa.[3]

§. 40.

Kada se platež mjenice o dospjetku nezaište, tad je nakon roka odredjena za dignuće prosvjeda radi neizplate prihvatnik vlastan položiti svotu mjenbenu pri sudu na pogibelj i trošak

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 223. dodatak 473. c).

[2] Vidi *Borchardt* str. 225. dodatak 477. a), 478. i 479.; *Theumann* ibid str. 139. u opazci drugoj.

[3] *Borchardt* str. 225. u opazci 2.; i dodatak 477. b). — *Volkmar* i *Löwy* str. 158.

Digitized by Google

posjednika mjenice. Nije potrebno pozvati posjednika mjenice pred sud, da bude polog valjan.

Da je u stanovitih slučajevih glavnomu mjenbenomu obvezaniku slobodno mjenbenu svotu položiti pri sudu o tom već po općih pravnih pravilih ne može biti dvojbe; pita se samo: je li on dužan ili samo ovlašten na deponiranje, i ako jedno ili drugo, kada?

Akoprem je u svakoj mjenici točno ustanovljeno vrieme kad ju platiti valja, te akoprem po općem gradj. pravu (§. 1334) u ovom slučaju dužnik i nepozvan svoju obvezu izpuniti ima *(dies interpellat pro homine),* jer ga inače stižu sve posljedice zatezanja *(mora solvendi),* to se ipak ovo pravilo općega prava na mjenbenoga obvezanika uporaviti ne može ne samo pogledom na dosada postojeći trgovački običaj, nego i pogledom na narav same mjenice. Mjenica kao poseban imovinski objekt dolazi u promet, a mjenbeni obvezanik često puta u vrieme dospjelosti ni nezna u čijih se rukuh ona nalazi; pokraj toga je kod izplate mjenice potrebito i sudjelovanje mjenbenoga vjerovnika, jer je mjenbeni obvezanik dužan platiti samo uz povratak mjenice, ovaj pako povratak ima narav protučinitbe; samo onda kada mjenica bude u rukuh mjenbenoga obvezanika biti će on oslobodjen od svake dalnje izplate.[1] Zato i jest mjenbeni vjerovnik vezan s mjenicom u ruci potražiti izplatu u vrieme dospjelosti, t. j. on je dužan mjenicu predočiti na izplatu. Ova predočba nije isto što i opomena na izplatu u smislu §. 1334. o. g. z.

Ako mjenica u vrieme ne bude predočena na izplatu ne može mjenb. obvezanika stignuti nikakova šteta, jer je predočba upravo uvjetom *morae solvendi.*[2] Dok se taj uvjet ne izpuni nije mjenb. obvezanik dužan mjenice platiti, a čim to nije, ne može biti ni dužan mjenbenu svotu deponirati. Ako se izplata u vrieme ne zaište,

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* §. 108.

[2] *Blaschke* (str. 180 u opazci 3.) i *Liebe* (ibid str. 138. kod §. 40.) drže, da je prihvatnik *in mora* već onda, ako ne plati u vrieme dospjelosti, odnosno kad izminu dani protesta. Dosljedno tomu imao bi prihvatnik platiti i zatezne kamate ako ne plati u vrieme dospjelosti. Kad bi ova tvrdnja bila temeljitom tada bi mjenb. zak. za slučaj, ne bude li mjenica na izplatu predočena, bio morao mjenbenomu obvezaniku ili naložiti deponiranje mjenb. svote ili ga obvezati, da potraži sam mjenbenoga vjerovnika te da mu ponudi izplatu, nu toga zakon mjenbeni nigdje ne čini. — Vidi *Borchardt* str. 226. dodatak 482. a). — Prema gornjem stanovištu valjalo je prosuditi i slučaj naveden u *„Mjesečniku“* od g. 1878. na str. 38. i sl.

Digitized by Google

može prihvatnik naprosto pridržati mjenbenu svotu bez da će ga usljed toga stići posljedice zatezanja, a napose bez da će morati platiti zatezne kamate.[1]

Nu time što mjenica nije u pravo vrieme predočena na izplatu nije vjerovnik mjenbeni izgubio mjenbenoga prava proti prihvatniku; on može proti njemu dignuti mjenbenu tužbu, jer je *actio nata,* i bez predočbe na izplatu. U ovom slučaju uručba tužbe nadomješta predočbu, te je prihvatnik *in mora* od onoga dana, kad mu je uručena tužba, ako mjenice ne plati.[2]

Pogledom na ove navedene okolnosti nastaje pravilo: čim je predočba mjenice na izplatu uvjetom, da mjenbeni obvezanik bude *in mora,* to deponiranje mjenbene svote ne može biti njegova dužnost već samo njegova ovlast; nu mjenbeni vjerovnik ovlašten je na tužbu i bez predočbe, a uručba tužbe nadomješta u ovom slučaju samu predočbu.

Na ovom stanovištu stoji i zakon mjenbeni kad u gornjem paragrafu odredjuje, da je prihvatnik *vlastan* mjenbenu svotu deponirati. Mjenbeni obvezanik deponirati će mjenbenu svotu, da time odkloni svaku pogibelj, koja bi mogla nastati obzirom na tu svotu, bilo usljed gubitka, bilo usljed diferencije na kurzu ili drugoga kojega razloga.

Budući da deponiranje mjenbene svote biva na pogibelj i trošak vjerovnika, ne će moći obvezanik mjenbeni toga učiniti dokle god mjenbeni vjerovnik ne dodje *in mora,* a to će biti istom nakon što izmine rok odredjen u smislu §. 41. m. z. za protest sbog neizplate; vjerovniku bo slobodno je prije izmaka ovoga roka bez ikakove štete mjenicu predočiti, makar da je izminuo dan platežni. Ako medjutim mjenb. obvezanik ponudi podpunu izplatu mjenbene svote vjerovniku umah čim mjenica dospije, a ovaj ju ne bude htio primiti, tad može obvezanik bez zaprieke odnosnu svotu umah deponirati. Bude li mjenb, svota deponirana prije izmaka vremena dozvoljenoga za protest,[3] tada ova depozicija nije pravovaljanom,

---

[1] Vidi *„Mjesečnik"* od god. 1883. str. 681. i sl.

[2] Vidi *Borchardt* str. 229. dodatak i 485. i 488.; *Volkmar* i *Löwy* str. 162.; *Kitka* str. 308. §. 42. — Protivno proizlazi iz rješitbe navedene u *„Mjesečniku"* od g. 1883. str. 889.; potvrdjuje pako taj nazor rješitba navedena u *„Mjesečniku"* iste godine na str. 682. — Nevalja u ostalom ovaj slučaj pomiešati sa slučajem navedenim gore na str. 311.

[3] Vidi *Hoffmann* ibid str. 373.

*

Digitized by Google

pak zato i sva pogibelj pada na deponenta. Nu i prerana depozicija može naknadno postati krjepostnom, ako je vjerovnik pustio, da proteče vrieme odredjeno za protest, te ako u to vrieme ne bude tražio izplate mjenice; u tom se slučaju uzimlje, da je svota deponirana za vremena.

Mjenbena svota ima se deponirati pri sudu. Formalnosti deponiranja uredjene su posebnimi propisi. Nu da bude polog valjan ne treba k tomu napose prizvati mjenbenoga vjerovnika *ad videndum deponi*, ne samo zato, jer se u pravilu za njega ne zna, već i s toga, jer mjenbeni obvezanik u obće nije dužan novce priposlati posjedniku mjenice. Ovo i jest razlog zašto gornja odredba odgiblje od ustanove obćega gradjanskoga zakona (§. 1425.), po kojoj se za valjanost depozicije zahtjeva, da o njoj bude ubavješten vjerovnik odnosno skrbnik, koji mu bude postavljen.

Valjano obavljena depozicija mjenbene svote ima kriepost izplate, pak zato se posjednik mjenice u buduće može držati samo pologa. Mjenbeni obvezanik riešen je deponiranjem mjenbene obveze;[1] nu slobodno mu je deponiranu već svotu opet natrag uzeti. On može to učiniti ne samo poslje kako mjenica zastari ili poslje kako bude prejudicirana nego i prije toga vremena, jer na deponiranje i onako nije obvezan već samo ovlašten. Ako je mjenbeni obvezanik to učinio prije nego je mjenica zastariela, tada se cieli odnošaj ima tako uzeti, kao da mjenbena svota nije ni bila deponirana; ako li je on mjenbenu svotu natrag uzeo poslje toga vremena, tada će, jer je zastarom njegova obveza prestala, na daljnju izplatu moći biti pozvan samo u toliko, u koliko se je neopravdanim načinom obogatio.

Pod mjenbenom svotom ne ima se razumievati samo ona svota, koja je navedena u mjenici, već eventualno i ona, o kojoj govore §§. 50. i 51. m. z., jer je samo izplatom ove svote mjenb. obvezanik podpuno riešen svoje obveze.

Pod mjenb. obvezanikom, koji je u slučaju gornjega paragrafa

---

[1] Protivnoga je nazora W. *Hartmann* str. 367 ; njega se drži i *Wächter* „Encyklop" str. 212. i 213. — „Meldet sich inzwischen der Wecheselgläubiger und präsentirt er den Wechsel, so kann der Acceptant entweder unmittelbar Zahlung leisten oder dem Präsentanten behufs Tilgung der Wechselschuld die deponirte Summe überweisen. Ohne eine solche freiwillige oder richterliche Ueberweisung erlangt der Wechselinhaber an dem Depositum keine Eigenthumsrechte." (W. *Hartmann* str. 347. kod op. 17.).

Digitized by Google

vlastan na deponiranje mjenbene svote razumieva se ne samo prihvatnik, kojega izrikom zakon spominje, nego i domicilijat i trasat. Da je domicilijat vlastan deponirati mjenb. svotu sljedi iz njegovoga pravnoga položaja, što ga on zauzmlje prema prihvatniku kao njegov zastupnik; što se pako tiče trasata, to on doduše nije mjenbeno-pravno obvezan na izplatu, ali obzirom na položaj, što ga zauzimlje po naravi mjenice kao i pogledom na odnošaj gradjansko-pravni, u kojem on prema okolnostim stajati može napram izdatniku budi tim što mu je obećao prihvat, budi tim, što je možebiti već podmiren, ne može se ovlast deponiranja ni njemu uzkratiti.

Zakon mjenbeni govori o deponiranju mjenbene svote ne samo u paragrafu gornjem nego i u §§. 25. i 78. m. z.; usljed toga može se opravdanim načinom pitati: je li dopušteno deponiranje mjenbene svote i u drugih slučajevih, n. pr. indosantu ako bude uzkraćen prihvat, ako prezentant ne bude dovoljno legitimiran, ako na mjenb. svotu bude stavljena sudbena zabrana, ako nastane mora accipiendi itd.?

Budući da se gornjom ustanovom ne odredjuje iznimka od obćega prava, već samo razširuje ovlast deponiranja u tom smislu, da za valjanost pologa nije potrebita ubavjest vjerovnika kao što u slučaju §. 1425. o. g. z., to ne ima dvojbe, da će i u mjenbenih poslovih biti dopušteno dužniku deponirati dužnu svotu u svih onih slučajevih, u kojih bi on to mogao učiniti i po obćem gradjanskom pravu.[1]

Posljedica izplate. Izplatom mjenice prestaje mjenbena obveza i to ne samo obzirom na prihvatnika nego i pogledom na zavratne obvezanike, jer su oni obvezani samo eventualno za slučaj onaj, ne bude li mjenica plaćena po trasatu odnosno po prihvatniku. Da medjutim izplata mjenice bude u istinu imala ovaj posljedak, te da prigovor izplate bude naravi mjenbeno-pravne, t. j. da se pravnim uspjehom bude mogao prigovoriti svakomu, od potrebe je prema gornjoj razložbi: 1) da mjenicu plati prihvatnik, domicilijat ili trasat; 2) da mjenica bude plaćena legitimiranomu posjedniku; 3) da izplata bude potvrdjena na mjenici, te da ovako kvitirana mjenica bude vraćena platcu. Kod djelimične izplate ne će se moći zahtjevati povratak mjenice, već će se kako gore spomenusmo izplata odpisati na mjenici; 4) da mienica bude plaćena u pravo vrieme, u podpunom iznosu i odredjenoj kakvoći novca.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 230. dodatak 492.

Digitized by Google

pak zato i sva pogibelj pada na deponenta. Nu i prerana depozicija može naknadno postati krjepostnom, ako je vjerovnik pustio, da proteče vrieme odredjeno za protest, te ako u to vrieme ne bude tražio izplate mjenice; u tom se slučaju uzimlje, da je svota deponirana za vremena.

Mjenbena svota ima se deponirati pri sudu. Formalnosti deponiranja uredjene su posebnimi propisi. Nu da bude polog valjan ne treba k tomu napose prizvati mjenbenoga vjerovnika *ad videndum deponi*, ne samo zato, jer se u pravilu za njega ne zna, već i s toga, jer mjenbeni obvezanik u obće nije dužan novce priposlati posjedniku mjenice. Ovo i jest razlog zašto gornja odredba odgiblje od ustanove obćega gradjanskoga zakona (§. 1425.), po kojoj se za valjanost depozicije zahtjeva, da o njoj bude ubavješten vjerovnik odnosno skrbnik, koji mu bude postavljen.

Valjano obavljena depozicija mjenbene svote ima kriepost izplate, pak zato se posjednik mjenice u buduće može držati samo pologa. Mjenbeni obvezanik riešen je deponiranjem mjenbene obveze;[1] nu slobodno mu je deponiranu već svotu opet natrag uzeti. On može to učiniti ne samo poslje kako mjenica zastari ili poslje kako bude prejudicirana nego i prije toga vremena, jer na deponiranje i onako nije obvezan već samo ovlašten. Ako je mjenbeni obvezanik to učinio prije nego je mjenica zastariela, tada se cieli odnošaj ima tako uzeti, kao da mjenbena svota nije ni bila deponirana; ako li je on mjenbenu svotu natrag uzeo poslje toga vremena, tada će, jer je zastarom njegova obveza prestala, na daljnju izplatu moći biti pozvan samo u toliko, u koliko se je neopravdanim načinom obogatio.

Pod mjenbenom svotom ne ima se razumievati samo ona svota, koja je navedena u mjenici, već eventualno i ona, o kojoj govore §§. 50. i 51. m. z., jer je samo izplatom ove svote mjenb. obvezanik podpuno riešen svoje obveze.

Pod mjenb. obvezanikom, koji je u slučaju gornjega paragrafa

---

[1] Protivnoga je nazora W. *Hartmann* str. 367 ; njega se drži i *Wächter* „Encyklop“ str. 212. i 213. — „Meldet sich inzwischen der Wecheselgläubiger und präsentirt er den Wechsel, so kann der Acceptant entweder unmittelbar Zahlung leisten oder dem Präsentanten behufs Tilgung der Wechselschuld die deponirte Summe überweisen. Ohne eine solche freiwillige oder richterliche Ueberweisung erlangt der Wechselinhaber an dem Depositum keine Eigenthumsrechte.“ (W. *Hartmann* str. 347. kod op. 17.).

Digitized by Google

vlastan na
vatnik, kojega
Da je domicilijat
voga pravnoga
njegov zastupnik
beno-pravno
uzimlje po naravi
pravni, u kojem
niku budi tim
već podmiren,

Zakon
u paragrafu
se opravdanim
svote i u drugih
prihvat, ako
svotu bude
piendi itd.?

Buduć da
ćega prava,
za valjanost
slučaju §.
poslovih biti
slučajevih, u
pravu.[1]

Posljedica
i to ne samo
obvezanike,
bude li
medjutim
prigovor
uspjehom
gornjoj
sat; 2) da
izplata bude
bude vraćena
vati
odpisati
u

[1]

Bude li mjenica izplaćena samo djelimice, tada nastaju ovi posljedci samo pogledom na izplaćeni dio. Na koliko će platac mjenice moći za izplatu tražiti podmirbu, prosudjuje se po propisih općega gradjanskoga prava.

IX. Zavrata radi neplateža.

§. 41.

Da se zadrži zavrata, koja je dozvoljena radi neplateža proti izdatniku i naledjnikom, potrebno je:

1. da mjenica bude bila predočena radi plateža;

2. da ova predočba i neplatež bude dokazan prosvjedom za doba podignutim.

Dignuće prosvjeda dopušta se poslie 12 satih u podne na dan platežni, a mora se učiniti najdulje u drugi djelatnik iza platežnoga dana.

Buduć smo na drugom mjestu[1] razložili pojam i vrsti regresa, osvrnuti nam se je u ovom odsjeku napose na *regres sbog neizplate.* Pravna njegova narav i bivstvo njegovo ne razlikuju se od zavrate na sigurnost, samo mu je svrha druga i drugi uvjeti, pod kojimi se je moći njim poslužiti. Dok se zavratom na sigurnost postići kani sigurnost, da će se mjenica pravovremeno izplatiti, svrha je zavrati sbog neizplate dobiti mjenbenu svotu, — jer ona nije plaćena po onom, koji je na mjenici prvi na izplatu pvzvan, t. j po prihvatniku odnosno po trasatu, — od onih, koji su podpisom svojim preuzeli solidarnu obvezu, za pravovremenn izplatu mjenice.

Regredientom (zavratnim ovlaštenikom) kod ove vrsti regresa može biti samo posjednik mjenice, i to ponajprije onaj, koji je mjenicu na izplatu predočio, dakle posljednji posjednik (§. 50. m. z.), zatim — buduć da mjenica poslje dospjelosti usljed regresa opet dolazi u ruke onih, koji su ju stavili u cirkulaciju te podpisom svojim zajamčili izplatu, — onaj indosant, koji je mjenicu opet stekao (§. 51. m. z.). Isto tako može biti regredientom i svaki intervenient, koji je mjenicu izplatio (§. 63. m. z.). Izdatnik kao takav može se poslužiti pravom regresa samo u slučaju §. 43. m. z., inače je pravo regresa već izcrpljeno kad mjenica dodje do izdatnika, te on ima samo još pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku. U ostalom se ovim regresom može poslužiti samo onaj posjednik mjenice, koji se

[1] Vidi gore str. 275. i 276.

Digitized by Google

je uz ostale uvjete potrebite za izvršbu ovoga regresa, kadar legitimirati načinom razloženim kod §. 36. mjenb. zak.[1]

Regresatom (zavratnim obvezanikom) jest svatko, osim prihvatnika (trasata) odnosno izdatnika mjenice vlastite, tko je podpisom svojim na mjenici preuzeo mjenbeno-pravnu obvezu; glavna bo razlika medju obvezom prihvatnika i ostalih obvezanika mjenbenih jest ta, što je onaj u prvom redu zvan na izplatu vriednosti, na koju mjenica glasi, a ovi potonji samo u onom slučaju, ako prihvatnik (trasat) ne bi u vrieme dospjelosti mjenice izplatio.

Usljed toga je obvezan na ovaj regres:

a) *izdatnik*, koji je mjenicu izdao i predao remitentu, odnosno kod mjenice po vlastitoj naredbi, kad ju je indosirao i predao indosataru, osim ako je izdao mjenicu s tako zvanom recta-zaporkom (§§. 7. i 8. m. z.); b) *indosant*, koji je mjenicu naledjom stavio u cirkulaciju, ako nije naledje svoje ograničio (§§. 12. i 13. m. z.), ili ako nije na mjenicu stavljena naledja poslje dospjelosti (§. 14. m. z.) Nu indosant obvezan je samo svojim sljednikom; bude li s toga mjenica na njega opet naledjom prenešena, tada ga ne mogu zavratom pozvati na izplatu sljednici njegove prve naledje, jer su oni, tim što je mjenica opet na njega prenešena, faktično postali njegovimi prednici. U obće ne ima mjesta regresu proti takovomu predniku, koji je ujedno sljednikom posjednika mjenice;[2] c) *počastni prihvatnik* (§§. 60. i 61. m. z.); i d) *mjenbeni poruk* (§. 68. m. z.)

Donekle je obvezi regresata slična i obveza prihvatnika one domilicirane mjenice, u kojoj je imenovan domicilijat, jer je kod ove mjenice u prvom redu zvan na izplatu domicilijat, a prihvatnik samo onda, ako ovaj mjenice u vrieme dospjelosti ne bi izplatio. (Vidi §. 43. m. z.)

Zakon u gornjem paragrafu govori samo o regresu proti izdatniku i indosantu, jer na drugom mjestu spominje, kad se može dignuti regres proti počastnomu prihvatniku i mjenbenomu poruku. (Odsjek X. i XI.)

Uvjeti pod kojimi je proti izdatniku i indosantom dozvoljen regres sbog neizplate jesu dvostruki: 1) treba da mjenica bude predočena na izplatu; i 2) da ona kod predočbe ne bude izplaćena, te da jedna i druga okolnost, t. j. predočba i neizplata, budu dokazane protestom.

[1] Vidi gore str. 320. i sl.
[2] Vidi gore str. 177. i sl.

Digitized by Google

Ad 1). Da predočba bude pravovaljanom od potrebe je, da mjenica bude na izplatu predočena u pravo vrieme, na pravom mjestu i po osobi ovlaštenoj i odredjenoj za izplatu.

Mjenica se ne može na izplatu predočiti doklegod ne dospije; mjenica predočena na izplatu prije vremena dospjelosti niti će se morati izplatiti, niti će se na temelju tako uzkraćene izplate moći dignuti regres sbog neizplate, pak makar takova mjenica i bila protestirana. Mjenica se u ostalom ne mora predočiti onoga dana kada dospjeva, već se to može učiniti i kasnije, nu svakako prije nego li izmine vrieme za protest odredjeno u zadnjoj stavci gornjega paragrafa, t. j. najkasnije drugi djelatni dan poslje dana platežnoga.

Kod mjenica, koje dospjevaju *na vid* (§. 31. m. z.) ne dolaze *za predočbu* u račun ova dva dana, jer se mjenica ovakova predočiti mora unutar predočbenoga roka, te se i uvjet naveden pod 2) mora izpuniti unutar ovoga roka.[1] I na sajamske mjenice ne mogu se uporaviti ova dva dana protesta, te se i one moraju na izplatu predočiti eventualno protestirati unutar roka označenoga u §. 35. mjenb. zak.

Bude li mjenica na izplatu predočena poslje ovoga vremena, tada nije izpunjen uvjet za regres, te se pravo regresa radi zakašnjene predočbe gubi; nu na obvezu prihvatnika mjenice ova okolnost nije od upliva.

Mjesto na kojem se mjenica na izplntu predočiti mora jest mjesto izplate označeno na samoj mjenici, odnosno kod mjenica domiciliranih mjesto domicila, a kod mjenica sajamskih mjesto sajma.[2]

Mjenicu može pravovaljano na izplatu predočiti i protestirati samo onaj posjednik, koji je prema pravilom §. 36. m. z. valjano legitimiran, odnosno njegov pravovaljani punomoćnik. Ne bude li mjenica predočena i protestirana po osobi legitimiranoj tada takova predočba i takav protest ne mogu služiti podlogom mjenbenoj tužbi.[3]

Osoba, kojoj se mjenica na izplatu predočiti mora (prezentat), jest kod tezica trasat, dotično ako je mjenica prihvaćena prihvatnik. Kod mjenica domiciliranih kod kojih je domicilijat označen valja mjenicu na izplatu predočiti domicilijatu (§. 43. m. z.) U ostalom

---

[1] Vidi gore str. 310. i sl.

[2] U pogledu mjesta t. j. lokala i vremena predočbe vidi §§. 102. i 103. mjenb. zak.

[3] Vidi *Borchardt* str. 232.; *Fuchsberger* str. 173.; *Rehbein* str. 58. toč. 4.

Digitized by Google

može biti prezentatom nuždni adresat, počastni prihvatnik (§. 61. m. z.), te prema okolnostim i mjenbeni poruk (§. 68. m. z.) I u onom slučaju ako bi prezentat pao pod stečaj ima se mjenica njemu predočiti na izplatu a ne upravitelju stečajne mase.[1] Bude li mjenica trasirana na trgovačko družtvo, tada je dovoljno ako se ona predoči kojoj god osobi, koja je ovlaštena na zastupstvo

Ako kod mjenice, *koja nije domicilirana*, izdatnik pokraj imena trasatova označi posebnu adresu, kojoj se ima mjenica na izplatu predočiti, tada je posjednik mjenice dužan to učiniti kod ove adrese; ako li je takovu posebnu adresu označio *prihvatnik*, tada mora posjednik, da se uzmogne poslužiti pravom zavrate, mjenicu na izplatu predočiti prihvatniku, a ne bude li on platio ovoj posebnoj adresi. Mjenica se može predočiti i prokuristi bude li konstatirana udsutnost principaleva, na kojega glasi mjenica. Ako je na mjenici označeno više trasata ili se nalazi više prihvatnika treba svakomu od njih mjenicu na izplatu predočiti prije nego li se posjednik njezin uzmogne poslužiti zavratom.

Predočba na izplatu ima se obaviti tako, da se mjenica prezentatu pokaže i od njega uztraži izplata.

Predočiti se ima na izplatu u pravilu izvornik mjenice; ako je osim izvornika bio indosiran još i prepisak, morati će se da se uzmogne obaviti legitimaciju, na izplatu predočiti izvornik i prepisak. Ako posjednik prepiska, na kojem se nalaze izvorne naledje, ne bude imao izvornika, treba razlikovati, je li na prepisku navedeno kod koga se nalazi izvorna mjenica ili nije. Ako jest, tada treba postupati po pravilih navedenih kod §. 76. m. z., ako nije, tada se iznimice ima na izplatu predočiti prepisak mjenice.[2]

Ako je izdano više primjeraka jedne mjenice tada je dovoljno, da se jedan od njih na izplatu predoči. Ako je jedan od više izdanih primjeraka mjenice prihvaćen, tada se u pravilu ima na izplatu predočiti ovaj prihvaćeni primjerak osim slučaja navedenoga kod §. 73. mjen. zak. kada je dovoljna predočba i neprihvaćenoga exemplara mjenice.

Mjenica može se na izplatu predočiti i uz pripomoć posebnoga poštarskoga naloga; ali samo u unutarnjem prometu Austro-Ugarske monarkije do iznosa od uključivo 200 for. a. vr. Dotičnomu

---

[1] Obsežno je razložen ovaj nazor po najvišjem njem. držav. trg. sudištu. Vidi *Fuchsberger* str. 169—171.

[2] Vidi §. 74. m. z.

Digitized by Google

poštarskomu nalogu ima se priklopiti kvitirana mjenica, da se uzmogne uručiti onomu, koji ju ima izplatiti. Poštarska uprava ne preuzimlje medjutim nikakova jamstva, da će se ovaj poštarski nalog u pravo vrieme predočiti.[1]

Ad 2). Ne bude li mjenica plaćena na ovakovu, valjanim načinom obavljenu, predočbu, tada će si posjednik mjenice morati pribaviti valjan pismen dokaz o jednoj i drugoj okolnosti t. j. o predočbi i o neizplaati, a taj dokaz jest protest.

Ovaj protest nije samo posebno dokazno sredstvo ob učinjenoj predočbi i uzkraćenoj izplati, već je on bitnim uvjetom za regres tako, da bez *protesta ne ima regresa.*

Protest o kojem se ovdje radi jest protest sbog neizplate, te ga ne može nadomjestiti protest sbog neprihvata isto onako kao

---

[1] Naredba kr. ug. ministarstva za komunikacije od 19. studenoga 1882. br. 34.821. (Poštarskog naredbenika br. 37. od g. 1882.)

Ova je naredba za predočbu mjenica na izplatu u toliko od slabe praktične važnosti, jer ne bude li plaćena predočena mjenica, tada se ona ima ili umah natrag poslati, ako je to na zahtjev odpremiteljev ubilježeno na poštarskomu nalogu dodatkom „umah natrag", ili u protivnom slučaju po poštarskomu uredu još jedanput tečajem četrnaest dana na izplatu predočiti. Nu jer se mjenica pravovaljano na izplatu predočiti može samo kada dospije, to će svaka mjenica, koja na predočbu poštarskoga ureda ne bude plaćena, dok stigne natrag u ruke odpremitelja biti prejudicirana, te se ne će više moći protestirati sbog neizplate. Svakako je dakle s predočbom mjenice na izplatu uz pripomoć poštarskoga naloga spojen riziko, da bi posjednik mjenice veoma lahko mogao izgubiti regres na izplatu. Tomu se može izbjeći, te predočba putem poštarskoga naloga praktičnom učiniti samo onda, ako za slučaj neizplate poštarski ured bude ovlašten i mjenicu protestirati sbog neizplate.

Naknadnom naredbom od 9. prosinca 1882. br. 37.288. (Pošt. naredbenika br. 46.) odredjeno je naročito, da se ured poštarski kod predočbe mjenica na izplatu držati ima propisa §§. 102. i 103. mjenbenoga zakona.

Sličnu naredbu izdalo i ministarstvo cislitavsko za zapadnu polu monarkije.

I u Njemačkoj postoje propisi, po kojih je moći mjenicu na izplatu predočiti posebnim poštarskim nalogom; po ovih propisih dužni su poštarski uredi, ako na njihovu predočbu mjenica ne bude plaćena, kad se na poštarskom nalogu nalazi opazka „Sofort zum Protest", mjenicu umah priposlati odnosnomu činovniku, koji je vlastan sastavljati mjenbene prosvjede. (Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 740—742. u opazci.). U Belgiji je izdan sličan zakon od 30. svibnja 1879. (Vidi *Borchardt* „Sammlung der Wechselgesetze" 1883. str. 161.

Digitized by Google

što ni predočbu na izplatu ne može zamieniti predočba za prihvat.[1] Samo u slučaju §. 76. m. z. moći će se *bez protesta sbog ne izplate,* ali na temelju protesta *sbog neizručbe izvornika,* dignuti zavratna tužba proti onim indosantom, kojih se izvorne naledje nalaze na prepisku.[2]

Da na temelju ovoga protesta posjednik mjenice uzmogne dignuti regres na izplatu od potrebe je, da protest bude sastavljen u pravo vrieme, t. j. ili na dan izplate ili najkasnije *drugi djelatni* dan poslje dana izplate. Iz ovoga pravila, navedenoga u zadnjoj stavci gornjega paragrafa, sljedi ponajprije, da se protest sbog neizplate može dignuti na dan dospjelosti samo u toliko u koliko je taj dan ujedno i danom izplate, dakle u istinu takav dan, kad se izplata može zahtjevati; ako je dakle dan dospjelosti nedjelja ili obći svetac istom sljedeći djelatni dan; a zatim da protest sbog neizplate podignut prije dana dospjelosti ne može služiti temeljem za regres na izplatu, jer je upravo predpostava ovomu regresu, da mjenica u vrieme dospjelosti ne bude plaćena, a prihvatnik prije vremena dospjelosti nije ni obvezan na izplatu. Pače ni u onom slučaju nebi bio opravdan protest sastavljen prije vremena, kad bi trasat odnosno prihvatnik pao pod stečaj; u ovom slučaju dao bi se opravdati samo protest sbog nesigurnosti.[3]

Vrieme kad se ima mjenica protestirati ravna se prema vremenu dospjelosti označenom prvobitno u samom kontekstu mjenice; s toga ne će biti mjenica u pravo vrieme protestirana bude li protest sastavljen na dan dospjelosti kako ga je možebiti prihvatnik označio kod prihvata mjenice. Usljed toga ne će ni dobrovoljna prolongacija (prorogatio voluntaria) posjednika mjenice osloboditi dužnosti, da mjenicu protestira u vrieme odredjeno prvobitno na mjenici ako si želi sačuvati pravo regresa; ovo pravilo

---

[1] Po zakonu skandinavskom (§. 41.) nije potrebita ni predočba na izplatu ni protest sbog neizplate, ako je prije dignut protest sbog neprihvata, te ako je po §. 29. mjenica plaćena ili ako je izposlovana sigurnost za izplatu. (Vidi gore str. 277. u opazci.) Po englezkom pravu ne treba protesta, odnosno kod domaćih mjenica (vidi niže opazku) ubavjesti sbog neizplate onda, ako je neprihvat redovito notificiran. (Odsjek 48. toč. 2. i odsjek 51. točka 9.). Zakon talijanski (čl. 307.) i belgijski (čl. 54.) odredjuju naročito, da protest sbog neprihvata ne rieša dužnosti mjenicu protestirati sbog nizplate.

[2] Vidi §. 76. mj. zak.

[3] Vidi *Borchardt* str. 234. dodat. 501. toč. 4.

Digitized by Google

vriedi prema naravi prolongacije[1] i za onoga mjenbenoga obvezanika, koji je pristao uz prolongaciju.[2] Kod prolongacije nuždne (prorogatio necessaria), kod koje se odredbom vlasti produljuje rok ili za podnesak mjenbene tužbe ili za protestiranje mjenice, obvezatna je ova odgoda za sve one mjenbene interesente, koji podpadaju vlasti dotičnoga zakona ili dotične naredbe; ali ova prolongacija ne upliva pravno na mjenbenu obvezu onih mjenbenih obvezanika, koji ne podpadaju vlasti odnosnoga zakona ili naredbe, oni jamče mjenbenopravno samo onda, bude li mjenica protestirana u vrieme dospjelosti odredjeno u njoj samoj, ili najkasnije drugi djelatni dan poslje dana opredieljenoga za izplatu.[3]

Pogledom na načelo, sadržano već u §. 33. m. z., po kojem je mjenb. obvezanik, da ne bude krivcem zatezanja, dužan mjenicu izplatiti na dan platežni do 12 satih u podne, izriče zakon u zadnjoj stavci gornjega paragrafa pravilo, da se mjenica može protestirati na dan odredjen za izplatu istom *poslje* 12 satih u podne; obzirom pako na odredbu §. 102. m. z. ne će se mjenica moći protestirati toga dana niti medju 12 i 2 sata poslje podne, već dobiva posjednik mjenice pravo pravovaljano ju protestirati na dan platežni istom kako odbiju dva sata poslje podne.

Nu protest sbog neizplate može se dignuti i sljedeći koji dan, ali se mora sastaviti najkasnije *drugi djelatnik* iza platežnoga dana. Ovom posve točnom ustanovom učinjen je kraj prepirci, koja se je pojavila već kod razprave zakona mjemačkoga u konferencijah u

---

[1] Vidi gore str. 306.

[2] Vidi u istom smislu rješitbe njemač. sudova kod *Bochardta* str. 235. dodat. 501. toč. 11. — Po protivnom nazoru može se sačuvati regres na izplatu proti onomu predniku, kojemu je dozvoljena prolongacija i onda, ako se mjenica protestira za vrieme prolongirano. Vidi sličnu obrazloženu rješitbu kod *Fuchsbergera* na str. 178. Ovo mnenje zastupa i *Wächter* „Encyklop" str. 767. ali ujedno i dodaje, da se i u ovom slučaju posjednik mjenice ne mora držati prolongiranoga roka, te da mu je slobodno i pogledom na onoga prednika, kojemu je dozvoljena prolongacija, mjenicu protestirati i u vrieme odredjeno prvobitno na mjenici.

[3] Vidi *Fuchsberger* str. 179.; tu se navodi rješitba njemač. vrhovnoga trg. sudišta, koje je, povodom francezkoga zakona od 13. kolovoza 1870., kojim je rok za protestiranje mjenica produljen na mjesec dana, — odlučilo u jednom slučaju, u kojem je prihvatnik stanovao u Parizu, da za izdatnika i indosanta ostaje mjerodavno vrieme dospjelosti označeno na mjenici, jer da se na nje kriepost francezkoga zakona ne proteže.

Digitized by Google

Lipskom: može li se mjenica protestirati već na dan platežni ili istom poslje toga dana, i ako da u koje doba.[1]

Ova odredba, koja je doslovce uzeta iz mjenbenoga zakona njemačkoga dala je povoda mnogim, po našem sudu netemeljitim, prepirkam. Držalo se je naime s jedne strane, da se izraz „drugi djelatnik" ima tako shvatiti, da se za protest dozvoljuju *dva djelatna dana*, od kojih, da je prvi dan platežni, a drugi onaj djelatni dan, koji sljedi iza platežnoga dana; ako dakle mjenica dospjeva u petak, tada se ona protestirati ima na ovaj dan, a najkasnije sljedeći dan, t. j. u subotu. S druge se je strane tvrdilo, da osim dana izplate, posjedniku mjenice u prilog dolaze dva dana, od kojih *samo drugi* mora biti dan djelatni, dočim da prvi može biti ili nedjelja ili obći svetac. Ako dakle mjenica dospjeva u subotu, to je ponedeljak zadnji dan za protest. Nu ni prvo ni drugo shvaćanje ne odgovara ni slovu zakona, ni namjeri zakonodavca, koji je obzirom na potrebe prometa posjedniku mjenice *osim dana platežnoga* htio u prilog dati *još dva djelatna dana*. Usljed toga se punim pravom veći dio njemačkih učitelja danas slaže u tom, da se mjenica sbog neizplate može protestirati na dan platežni ili na koji *od sljedeća dva djelatna dana*. Ako dakle mjenica dospjeva u subotu ona se može protestirati još u ponedeljak ili najkasnije u utorak. Ovakovo

---

[1] Vidi zap. konf. i to sjednicu od 8. stud. 1847. str 78. in fine i str. 79. — „Code de commerce" u čl. 162. dozvoljuje protest sbog neizplate *istom sljedeći dan* (le lendemain) poslje dana dospjelosti. U istom smislu glasi i §. 762. novoga švicarskoga mjenb. prava, po kojem nije dopušteno mjenicu protestirati na dan platežni. Po zakonu srbskom mora se „ako se u odredjeni dan mjenica ne izplati, *odma* prvoga dana *za ovim*, protestom dokazati, kako je izplata izostala." Belgijski zakon ne govori o tom ništa, ali se, kako pokazuje *Lyon-Caen* na str. 680., tumači u smislu francezkoga prava. Po zakonu njemačkom i po drugih, koji se za njim povedoše, dozvoljeno je mjenicu protestirati *na dan izplate*. Doba, kad se to učiniti može *toga dana* nije potanje označena, te je ova okolnost prepuštena običaju, pak se s toga poglavito ravna prema obćim poslovnim uram dotičnoga mjesta. Nu jer se je u nekih slučajevih činilo ipak potrebitim dobu potanje označiti, to je ona za neka mjesta posebnimi propisi u istinu opredieljena. Tako n. pr. naredb. minist. pravosudja od 30. srpnja 1853. za Prag (br. 153. d. z. l.), a naredbom od 28. ožujka 1854. za Trst (br. 69. d. z. l.). U Pragu dozvoljeno je mjenicu sbog neizplate protestirati na dan izplate istom od 1 sat, a u Trstu od 4 sata poslje podne. Isto tako je naredbom ministarstva pravosudja od 25. svibnja 1857. (br. 100. d. z. l.) odredjeno za Lavov, da se mjenica može protestirati na dan platežni istom počam od 3 sata poslje podne.

Digitized by Google

tumačenje odgovara i slovu našega zakona, ono je i u običaju trgovačkom. Pak jer prema gornjem razlaganju i platežni dan mora biti djelatnik to posjedniku mjenice u prilog dolaze za protest svagda tri djelatna dana. Ako dakle mjenica dospjeva u nedjelju, to je dan izplate ponedeljak, a protestirati se može mjenica još u utorak i u sriedu, ako i toga dana nije kakav obći svetac.[1]

Ne bude li mjenica u vrieme na izplatu predočena i u slučaju neizplate prema gore navedenim pravilom protestirana, tada postaje mjenica *prejudiciranom*, t. j. tada je izgubljeno pravo regresa proti prednikom te posjednik mjenice ne može ustati mjenbenom zavratnom tužbom proti izdatniku i indosantom; on se može poslužiti samo još mjenbenom tužbom proti prihvatniku, odnosno kod mjenica vlastitih proti izdatniku vlastite mjenice, ali i to samo onda, ako nije mjenica domicilirana kod koje je označen domicilijat (§. 43 m. z.).

Protest je bitnim uvjetom za regres, neima li protesta ili ne bude li on pravovaljano i u vrieme sastavljen, tada manjka zakoniti preduvjet svakoj zavrati, jer bez protesta ne ima regresa; nu ne samo mjenbeno-pravni već i gradjansko-pravni zahtjev gubi posjednik mjenice u tom slučaju proti prednikom.[2]

---

[1] Krivo je s toga kad tvrdi *Wächter* „Encyklop" na str. 766. točki trećoj: „ako mjenica dospjeva u nedjelju, tada se ona može protestirati još i u utorak", jer se ta mjenica valjano protestirati može još i u sriedu. Ovoj Wächterovoj tvrdnji protivi se njegovo razlaganje u opazci 36.

Neki mjenbeni zakoni ne dozvoljuju ovakovih dana u prilog posjednika mjenice. Tako se po francezkom i po srbskom zakonu mjenica mora protestirati umah iza dana dospjelosti. (Vidi gore op. 2. str. 349.). — Po prijašnjem ugarskom mjenbenom zakonu (zak. čl. XV. 1844. §. 127.) morao se je dignuti protest najdulje za 24 sata u mjestih, gdje su postojali posebni mjenbeni sudovi, a na ostalih mjestih najdulje za osam dana. — Po englezkom mjenb. pravu nije kod mjenica *domaćih* od potrebe mjenice protestirati, da se uzmogne dignuti regres proti izdatniku i prednikom; kod mjenica inozemnih postoji naproti potreba protestacije te se mora ovakova mjenica protestirati ili barem notirati onoga dana kad ne bude honorirana. (Odsjek 51., toč. 1. 2. i 4.). Mjenica domaća (inland bill) jest ona, (a) koja je izdana i plativa unutar britanskih otoka, ili (b) koja je trasirana na osobu, koja stanuje na otocih britanskih ili koja se barem izvana takovom ukazuje. Svaka druga mjenica je strana, inozemska (foreign bill.). Odsjek 4. toč. 1.

[2] Vidi §. 90. mjenb. zakona.

Digitized by Google

Ova posljedica nastaje bez obzira na to, da li je protest propušten krivnjom posjednika mjenice, ili bez njegove krivnje ili usljed nastale više sile.

§. 42.

Ako je prednik koj odpustio prosvjed riečmi: „bez prosvjeda" ili „bez troškova", to posjednik mjenice za uzdržanje prava zavrate proti ovom predniku nije dužan dignuti prosvjed. Odpust prosvjeda ipak posjednika mjenice neoprašta obveze, da mjenicu za doba predoči. Ako obvezanik mjenbeni, koj je prosvjed odpustio, zanieče, da je predočba za doba učinjena: dužan je uzeti na se teret dokaza.

Odpust prosvjeda neriešava prednika od dužnosti naknade prosvjednih troškova.

Premda je protest bitnim uvjetom za regres, ipak se često sbiva, da koji od mjenbenih interesenta posebnim dometkom na mjenici izjavi, da se može i ne dignuti protest, te da se dopušta regres i bez protesta. Ovaj odpust protesta biva imenito u tu svrhu, da se u interesu maloga prometa prištede troškovi, koji su vazda spojeni s protestiranjem mjenice.

Da se ovakav dometak na mjenicu staviti može o tom ne ima sumnje, ali je samo pitanje: koja je posljedica takovomu dometku? Nazori i teorije i pozitivnoga prava u tom se pogledu medjusobno bitno razlikuju.

Jedni drže, da se u načelu ovakav dometak ne bi smio dopustiti, jer da se protivi naravi mjenice, pak usljed toga, ako bi na mjenicu i bio stavljan, da se ima smatrati kao da nije ni napisan.[1] Ovoga stanovišta drži se i zakon talijanski.[2] Drugi dopuštaju na mjenici ovakav dometak, ali mu pripisuju razne posljedice; treći napokon[3] ne spominju ovoga dometka, premda ga i teorija i judikatura i običaj dozvoljuju.[4]

Prvi nazor, koji je bio usvojen već u pruskoj osnovi[5], pobijao

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str, 173.

[2] Čl. 309.

[3] Tako zakon francezki, srbski i svi oni, koji se strogo povode za njim; za tim zakon ruski i najnovija ruska osnova.

[4] Vidi *Lyon-Caen et L. Renault* ibid str. 572. toč. 1063. i str. 689. toč. 1249.

[5] Vidi „Protokole" str. LVIII.

Digitized by Google

se je živo na konferenciji, u Lipskom[1], jer se je činilo, da se tim neopravdanim načinom zasiže u slobodnu volju i radi u prilog dolus-u, budući se dopušta onomu, koji je na mjenicu stavio gornju klauzulu, da prigovara ne samo svojoj vlastitoj odredbi nego i posjedniku mjenice, koji se je držao odredbe, kojom je mjenb. obvezanik izjavio, da će mjenbeno pravno jamčiti i bez protesta. S ovih je razloga zabacio već njemački zakon ovo stanovište, a zabacuju ga, osim talijanskoga, svi ostali zakonici i to punim pravom, jer se ova klauzula ne protivi naravi mjenice, i jer je ona poćudna interesom malenoga prometa.

Nu ako se dopusti na mjenici ovakav dometak, dalnje je opet pitanje: koje su mu posljedice? Po nekih zakonih riešen je posjednik mjenice u ovom slučaju samo obveze *mjenicu protestirati*[2], te se ne oslobadja niti od pravovremene predočbe na izplatu, niti od notifikacije, niti od naknade troškova ako je ipak mjenica protestirana; po drugih opet oslobodja se posjednik mjenice ovakovim dometkom i od naknade troškova, ali ne od predočbe na izplatu niti od notifikacije[3].

Jedni od postojećih zakona protežu ovu klauzulu samo pogledom na onoga koji ju je na mjenicu stavio[4], drugi opet odredjuju, da je ova klauzula naravi absolutne, ako ju je stavio izdatnik, ako li ju je pako stavio koji indosant tada da vriedi za onoga, koji ju je na mjenicu napisao i za njegove sljednike. Naš je zakon glede ove klauzule izjavio svoje stanovište u svakom obziru.

Po gornjoj ustanovi ne ima dvojbe, da je ovaki *prednik*, obvezan na regres, vlastan odpustiti protestiranje mjenice, koje je inače uvjetom za izvršbu prava regresa.

Zato mogu protest odpustiti: izdatnik, indosant i poruk mjenbeni, ali to ne može učiniti prihvatnik niti onda, bude li mjenica domicilirana i domicilijat označen. Po njemačkom pravu dopušta se obćenito i u teoriji i u praksi,[5] da kod mjenica domiciliranih s navedenim domicilijatom prihvatnik može odpustiti protest; ovo je

---

[1] Vidi „Protokolle“ ibid str. 81. sjednicu od 8. studenoga god. 1847.

[2] Tako zakon naš i njemački (čl. 42.), zakon skandinavski (§. 42.) i švicarski (čl. 763.)

[3] Tako zakon belgijski u čl 59. stav. 2. i 3.

[4] Tako naš i njemački, skandinavski i švicarski zakon.

[5] Vidi *Borchardt* str. 242. dodatak 517. a), str. 251. dodat. 535.; *Rehbein* str. 60. toč. 12.

Digitized by Google

shvaćanje s gledišta njemačkoga prava opravdano, jer je zakon njemački tako općenito stiliziran[1], da je po njem dopušteno odpustiti protest *svakomu,* komu je obveza ovisna o protestu. Zakon naš medjutim ograničio je u gornjoj ustanovi ovu ovlast samo *na prednike,* pak jer se prihvatnik u nijednom slučaju ne može medju nje brojiti, to mu ova vlast ne pripada. Isto tako ne može ni počastni prihvatnik odpustiti protesta, jer se i on ne može brojiti u kategoriju prednika, i jer je protest takovim uvjetom intervencije, koga ne može odpustiti niti jedan od mjenbenih interesenta.

Da u ostalom ovaj odpust regresa bude valjan, treba da potiče *naročito* od onoga, za koga mjenica pokazuje, da je dotičnu izjavu stavio. S toga ne će moći onaj, koji je mjenicu stekao bielom naledjom, prijašnje naledje izpuniti tako, da im primetne klauzulu ob odpustu protesta; to bi mogao učiniti samo onda, kad bi ga naročito na to ovlastio onaj, koji je bielu naledju na mjenicu stavio[2].

Najobičniji oblik, kojim se odpušta protest, jest klauzula navedena u samom zakonu: „bez prosvjeda" ili „bez troškova"; ali ova klauzula nije jedino valjana, te je predniku slobodno poslužiti se i drugim kojim izrazom; samo je od potrebe, da bude *jasno* rečeno, da se odpušta protest.

Da klauzula ob odpustu protesta imala bude mjenbeno pravnih posljedica mora se staviti na mjenicu, ali nije od potrebe, da ona bude napisana u samom kontekstu, niti da bude u očitom savezu s podpisom kojega od mjenbenih interesenta. Dovoljno je, da dotična klauzula bude stavljena ili kao nadpis ili izpod podpisa; a pravilo je, da ona obvezuje onoga, pod čijim se podpisom nalazi. Ne bude li se moglo razabrati od koga ova klauzula potiče, tada

---

[1] Art. 42. „Die Aufforderung keinen Protest erheben zu lassen („ohne Protest", „ohne Kosten" etc.) gilt als Erlass des Protestes, nicht aber als Erlass der Pflicht zur rechtzeitigen Präsentation. Der Wechselverpflichtete von welchem jene Aufforderung ergeht, muss die Beweislast übernehmen, wenn er die rechtzeitig geschehene Präsentation in Abrede stellt.

Gegen die Pflicht zum Ersatze der Protestkosten schützt jene Aufforderung nicht".

Oslanjajuć se na ovu ustanovu njem. zakona drži i *Winter* u svom „Tumaču", da i prihvatnik domicilirane mjenice može odpustiti prosvjed. Vidi str. 68.

[2] Vidi *Borchardt* str. 244. dodatak 519 b); *Fuchsberger* str. 185.

Digitized by Google

će onaj, koji se na nju u svoju korist pozivlje, morati dokazati, da ona potiče od onoga, proti komu ju uporaviti kani[1].

Budući da u ostalom zakon ne propisuje opredieljenoga oblika, moći će se protest odpustiti i izvan mjenice, i to ili pismeno na posebnoj izpravi ili ustmeno; ali ovakav odpust ne će imati krieposti mjenbene izjave, on će vrieditи samo napram onomu, komu je protest odpušten, a ne će se njim moći poslužiti sljednici njegovi. Ovakav odpust protesta biti će eventualno povodom prigovoru, kojim će se moći poslužiti samo oni, koji su ga ugovorili[2].

Klauzula, kojom se odpušta protest, može se na mjenicu staviti kad god, dakle i naknadno dokle god ne minu dani odredjeni za protest; poslje toga vremena stavljena klauzula ne ima pravne krieposti[3]. Ako bi koji zavratni obvezanik mjenicu izkupio bez protesta, tim se je on faktično odrekao uvjeta, da bude mjenica protestirana[4].

Pravna posljedica klauzule, kojom se odpušta protest jest ta, da se proti onomu predniku, koji je protest odpustio, može dignuti zavratna tužba i bez protesta. Nu ova posljedica nastaje samo pogledom na onoga prednika, koji je protest odpustio, te je on i bez protesta mjenbeno pravno obvezan svim svojim sljednikom. Svi ostali zavratni obvezanici, bili oni prednici ili sljednici onoga, koji je stavio odpustnu klauzulu, obvezani su mjenbeno pravno samo onda, ako bude mjenica za vrieme protestirana sbog neizplate, osim ako je koji od njih svojoj mjenbenoj izjavi takodjer pridodao takovu odpustnu klauzulu. Zato će i odpustna klauzula, koju bude na mjenicu stavio izdatnik, vrieditи samo za njega, te posjednik mjenice ne će ni u ovom slučaju biti rješen dužnosti protesta, bude li se htio poslužiti regresom proti ostalim prednikom[5]. S toga će za slučaj neizplate biti uputno ne protestirati mjenice samo onda, ako svaki od prednika kod svoje mjenbene izjave bude stavio odpustnu klauzulu.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 243., dodat. 518 a) i b); *Fuchsberger* str. 183.

[2] Vidi *Borchardt* str. 242. dodatak 514 a).

[3] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 113.

[4] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 774. kod opazke 63.

[5] Protivnoga je nazora *Hoffmann* na str. 391., ali ga nije potanje obrazložio. Svi ostali učitelji mjenbenoga prava i sudbena praksa stoje na gornjem stanovištu.

Digitized by Google

Nu odpustom protesta nije posjednik mjenice rješen one druge dužnosti, koja je uvjetom za regres, to jest predočbe na izplatu; pak buduć da je ova predočba po ustanovi prijašnjega paragrafa isto tako absolutnim uvjetom za regres kao što i protest, te buduć da zakon govori samo ob odpustu protesta a ne ujedno i ob odpustu predočbe, to sudimo, da se predočba mjenice ne može odpustiti[1]. Ako se medjutim mjenica budi s kojega razloga ne bi nipošto mogla predočiti, tada je dovoljno, da je predočba barem *pokušana;* ali ni u tom slučaju ne će posjednik mjenice, da uzdrži pravo regresa proti onomu, koji je stavio odpustnu klauzulu, tu okolnost morati dokazati protestom, kako se to odredjuje u stavci drugoj §. 102.[2] Nu jer se obavljena predočba mjenice kao uvjet regresu redovito dokazati može samo protestom, te jer mjenica u ovom slučaju nije protestirana, buduć je prednik odpustio protest, to postoji predmnjeva za regredienta obzirom na onoga regresata, koji je odpustio protest, da je mjenica valjano predočena na izplatu, te da nije plaćena. Ako dotični regresat to poriče, biti će mu dužnost dokazati, da mjenica ili u obće ili u pravo vrieme nije predočena na izplatu.

Klauzulom ob odpustu protesta riešen je posjednik mjenice, obzirom na onoga, koji je tu klauzulu na mjenicu stavio, samo *dužnosti* mjenicu protestirati; bude li ju on uz sve to ipak protestirao, moći će ipak i od takovoga prednika zahtjevati naknadu troškova spojenih s protestiranjem. Ova ustanova zakona naravnom je posljedicom onoga načela, po kojem odpustna klauzula ne vriedi za one prednike, koji ju nisu stavili, te po kojem je posjednik dužan mjenicu protestirati, da si proti njim sačuva pravo zavrate. Isto tako može regredient od takovoga regresata zahtjevati i proviziju.

Buduć se spomenutom odpustnom klauzulom posjednik mjenice riešava samo *dužnosti protesta,* to on time nije lišen obveze na notifikaciju propisanu u §. 45. m. z.

Posjednik mjenice nije u ostalom obvezan držati se ove odpustne klauzule, to je samo njegovo pravo a nije njegova dužnost.

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 174.; *Blaschke* str. 192. opazka 4. — Protivnoga su nazora rješitbe mnogih sudova, vidi *Borchardt* strana 241., dodatak 513.; *Fuchsberger* strana 184 ; *Rehbein* str. 60. točka 13.

[2] Vidi *Borchardt* str. 244. dodatak 519 a).

*

Digitized by Google

§. 43.

Mjenice obitovane valja plateža radi predočiti obitavaocu, ili ako takav nije imenovan, samomu tezovniku i to na mjestu, na koje je mjenica obitovana. Na istom mjestu valja dignuti prosvjed, ako se neplati.

Ako se pri obitovaocu propusti za vremena dignuti prosvjed, tad posjednik mjenice gubi ne samo pravo zavrate proti izdatniku i naledjnikom, već i pravo tužbe mjenbene proti prihvatniku.

§. 44.

Za uzdržanje prava mjenbenoga proti prihvatniku netreba dignuća prosvjeda izuzam slučaj napomenut u drugoj alineji §-a. 43-ega.

Ova ustanova proteže se i na obitovane mjenice, na kojih kao obitavaoc nije naznačena osoba od tezovnika različita, ili gdje je obitavaoc podjedno posjednik mjenice.

K ustanovam o domiciliranoj mjenici, spomenutim u §. 24. m. z., nadovezuje zakon u gornjih paragrafih daljnje propise o predočbi domicilirane mjenice na izplatu, te o eventualnoj potrebi protesta sbog neizplate kod ove vrsti mjenica. Nastavljajuć razložbu mjenica domiciliranih navedenu na drugom mjestu[1], razgledati nam je gornje ustanove zakona.

Pogledom na narav domiciliranih mjenica morati će se izplata takove mjenice zahtjevati ne u mjestu prebivališta trasatova odnosno prihvatnikova, već u mjestu domicila, jer je domicil naročito označeno platište mjenice. Što se pako tiče osobe, kojoj se mjenica u mjestu domicila na izplatu predočiti ima, valja razlikovati medju domiciliranimi mjenicami, kod kojih nije domicilijat označen i medju takovimi, na kojih je domicilijat imenovan.

U prvom slučaju uzimlje se, da će sam trasat, prihvatio on ili ne prihvatio mjenice, platiti ju u mjestu domicila; s toga će posjednik mjenice u mjestu domicila njega potražiti, pak ako ga ne nadje, morati će ovu okolnost konstatirati posebnim protestom. Ako li ga pako nadje, tada će mu mjenicu na izplatu predočiti i za slučaj neizplate protestirati ju kao što svaku drugu. U jednom i drugom slučaju sačuvao si je on protestom pravo zavrate proti prednikom;

---

[1]) Vidi gore str. 264. i sl.

Digitized by Google

ako li on toga ne učini, tada je istina tim propustom izgubio pravo regresa proti prednikom, ali nije izgubio prava mjenbene tužbe proti prihvatniku. Obveza prihvatnikova kod ove vrsti mjenica posve je ravna obvezi njegovoj kod mjenica, koje nisu domicilirane[1].

Posve druge okolnosti nastaju u slučaju drugom, t. j kod mjenica domiciliranih, kod kojih je domicilijat naznačen. Oznakom domicilijata mienja se donekle položaj prihvatnika mjenice, ako i ne materijalno a ono barem formalno. I u ovom slučaju ostaje prihvatnik usljed prihvata mjenbeno pravno obvezan na izplatu mjenbene svote, ali ova njegova obveza samo je eventualna t. j. za slučaj onaj, ako domicilijat ne plati mjenbene svote. Oznakom domicilijata imenovan je samo zastupnik prihvatnikov, koji će za njega i mjesto njega izpuniti obvezu mjenbenu u mjestu domicila. Tim što je trasat, prihvativ mjenicu domiciliranu, ili sam kod prihvata na mjenici odredio domicilijata, ili prihvatom svojim odobrio domicilijata navedenog po izdatniku[2], izjavio je on naročito, da će mjenicu izplatiti u mjestu domicila a ne u mjestu svoga prebivališta, i to ne sam već po domicilijatu. Budući je pako domicilijat obvezan na izplatu samo *ex mandato* kao punomoćnik prihvatnikov, to će biti prihvatnik prinuždeu pobrinuti se za podmirbu domicilijata, t. j. za to, da sredstva potrebita za izplatu mjenice budu u pripravi na dan dospjelosti ne kod njega u mjestu njegova prebivališta, već kod domicilijata u mjestu domicila. Usljed toga mora se prihvatniku priznati mjenbeno pravo, da može od posjednika mjenice zahtjevati, neka izplatu mjenice uztraži ne kod njega i u mjestu njegova prebivališta, već kod domicilijata u mjestu domicila; jer kad bi bilo stavljeno na volju posjedniku mjenice, da može zahtjevati iz-

---

[1]) Proti ovomu nazoru izjavio se je bio *Fr. Koch* u „Archiv f. W. R." svez. VII. str. 8—16. Njega su pobijali više manje svi učitelji mjenbenoga prava, pozivajući se ponajviše na postanak §§. 43. i 44. njem. mjenb. reda. (Vidi „Protokolle" str. 83. i sl., sjednicu XVI. od 9. studenoga 1847.; str. 237. sjednicu XXXIII. od 7. prosinca 1847.) Poimence je Kochovo stanovište obsežno pobijao *Braun* „Die Lehre vom Domizilwechsel" na str. 105. i sl., a odsudila ga je i sudbena praksa. Vidi *Borchardt* str. 248. dodat. 527. točka a); *Fuchsberger* str. 189. Po zakonu našem može u tom pogledu još manja dvojba nastati nego li po zakonu njemačkom, jer je imenito stilizacija §. 44. m. z. jasnija, budući se ovdje u prvoj stavci naročito veli, da proti prihvatniku ne treba dignuti protest, izuzam slučaj spomenut u *drugoj alineji* §. 43. t. j. u slučaju ako je domicilijat imenovan.

[2]) Vidi gore str. 270

Digitized by Google

platu bud kod jednoga bud kod drugoga, tada bi morao prihvatnik držati u pripravi sredstva za izplatu na jednom i na drugom mjestu, što se od njega ne može pravom tražiti[1]. U istinu može se s toga punim pravom reći, kao što je naglašeno i u konferenciji u Lipskom, da je položaj prihvatnika napram domicilijatu jednak položaju, u kojem se nalazi izdatnik napram trasatu, da je s toga posve dosljedno, ako je u ovom slučaju i jamstvo prihvatnikovo ravno jamstvu izdatnikovu.

Posljedica ovoga položaja, u kojem se nalazi prihvatnik kod mjenica domiciliranih, kod kojih je domicilijat naveden, izražena je u gornjoj ustanovi §. 43. m. z., po kojoj je posjednik kod mjenica ove vrsti dužan mjenicu predočiti na izplatu *domicilijatu* u mjestu domicila, pak ako ona na ovu predočbu ne bude plaćena, sastaviti protest sbog neizplate. Budući se pako mjenica platiti ima u mjestu domicila a ne u mjestu prihvatnikova prebivališta, treba mjenicu i protestirati u mjestu domicila.

Ne bude li za slučaj neizplate mjenica protestirana, tada posjednik mjenice gubi:

a) pravo mjenbene zavrate proti prednikom t. j. proti izdatniku i naledjnikom; i

b) pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku[2]).

Ovo je iznimka od temeljnoga pravila, izrečenoga obzirom na obvezu prihvatnika u prvoj stavci §. 44. m. z., po kojem je on kao neposredni obvezanik na izplatu mjenbene svote mjenbeno pravno obvezan tečajem cieloga vremena zastare (§. 84. mjen. zak.) bez da je od potrebe mjenicu u vrieme dospjelosti na izplatu predočiti i u slučaju neizplate protestirati. Po ovom glavnom pravilu može posjednik mjenice tečajem vremena zastare kad god uzhtije proti prihvatniku dignuti mjenbenu tužbu, ako u vrieme dospjelosti i ne bude izplata zaiskana ili ako mjenica i ne bude protestirana

---

[1]) Vidi „Protokolle“ sjednicu XVI. od 9. studenoga 1847. str. 83.

[2]) Da prihvatnik u ovom slučaju ne može odpustiti protesta vidi gore str. 352. Ovaj posljedak nastaje i onda, kad mjenica ne bude protestirana s razloga, jer je prihvatnik prije dospjelosti možebiti pao pod stečaj ili umro; zakon bo propisuje bezuvjetno, da mjenicu valja domicilijatu predočiti na izplatu, te ju za slučaj neizplate protestirati; on ne izuzimlje niti smrt prihvatnikovu, niti stečaj nad njegovom imovinom. Vidi *Borchardt* str. 251. dodatak 534.

Digitized by Google

sbog neizplate. Prihvatniku slobodno je medjutim mjenbenu svotu deponirati[1].

Buduć da zakon naročito odredjuje, da u pravilu nije potrebito mjenice protestirati za uzdržati mjenbeno pravo proti prihvatniku, preporno je pitanje: je li prihvatnik dužan nadoknaditi troškove protesta, ako mjenica bude protestirana a posjednik mjenice se ne bude poslužio pravom regresa proti prednikom, već ako tečajem vremena zastare podigne mjenbenu tužbu proti prihvatniku? Istina je doduše, da bi u ovom slučaju protest bio suvišan, ali zakon posjedniku mjenice nigdje ne zabranjuje protestirati mjenice, dapače mu on to nalaže, ako se želi poslužiti se zavratom proti prednikom; njemu je pako na volju stavljeno, hoće li se poslužiti tom zavratom ili mjesto toga udariti direktnom tužbom proti prihvatniku. Da je prihvatnik platio mjenicu, kad mu je ona predočena, bio bi suvišan protest, a kad toga učinio nije samo je njegova krivnja, pak s toga nije ništa nepravilna, da je on dužan naknaditi troškove protesta; on je po §. 91. m. z. solidarno obvezan s drugimi mjenbenimi obvezanici na sve, što god je posjednik mjenice radi neizpunjene mjenbene obveze vlastan iskati[2].

Ovo pravilo prve stavke §. 44. m. z. glede obveze prihvatnikove, provedeno je u svih *novijih* mjenbenih zakonih, ali samo u belgijskom mjenbenom pravu bez ikakove iznimke. Svi ostali mjenbeni zakoni ustanovljuju od ovoga praviia iznimku u pogledu mjenica domiciliranih, u kojih je domicilijat imenovan[3]. Nu ova iznimka nije tako obsežna u zakonu našem, kao što u njemačkom i u onih zakonih, koji se za njemačkim zakonom povadjaju. Jer dok je u

---

[1]) Vidi gore str. 341.

[2] Vidi *Haimerl* str. 145.; protivne rješitbe sudova navedene su kod *Borchardta* na str. 268. dodatak 582. a). — Revidirana ruska osnova naročito ističe, da je posjednik mjenice u ovom slučaju vlastan sastaviti protest (čl. 64).

[3] Njemački (čl. 43. i 44.); skandinavski (§§. 43. i 44.); švicarski (čl. 764. i 765.); talijanski (čl. 315.); prvobitna ruska osnova (§. 70). Revidirana ruska osnova nije prihvatila ove iznimke, već u čl. 64. izriče općenito pravilo, po kojem nije od potrebe mjenice protestirati, da se uzdrži mjenbeno pravo proti prihvatniku.

Englezko pravo odredjuje ovu iznimku s posve drugoga stanovišta; mjenica se naime ima prihvatniku na izplatu predočiti samo onda, ako je kod ograničenoga prihvata trasat ovakovu predočbu naročito ugovorio; inače ne treba za uzdržati mjenbeno pravo proti prihvatniku mjenice ni predočiti ni protestirati. (Odsjek 52.).

Digitized by Google

čl. 43. njem. zakona iznimka ustanovljena u obće za sve domicilirane mjenice, u kojih je domicilijat imenovan, povraća se naš zakon u drugoj stavci §. 44. mjen. z. i u pogledu ovih mjenica k prvobitnomu pravilu, odredjujuć za onaj slučaj, kad su domicilijat i trasat ili domicilijat i posjednik mjenice osobe identične, da ne treba mjenice predočiti na izplatu i protestirati za uzdržati mjenbeno pravo proti prihvatniku[1].

Ovom su izričnom odredbom uklonjene sve prepirke, koje se u tom pogledu mogu poroditi po zakonu njemačkom; samo nastaje daljnje pitanje, koje se u praksi često puta stavlja, te na koje u našem zakonu nije obzir uzet: je li potrebita predočba u svrhu, da se uzdrži mjenbeno pravo proti izdatniku u onom slučaju, ako je domicilijat i *izdatnik* osoba identična? U praksi se uzimlje[2], da u ovom slučaju nije od potrebe mjenice protestirati, da se uzdrži mjenbeno pravo proti izdatniku, jer da se ne ukazuje kao glavni obvezanik prihvatnik već izdatnik, a pogledom na njega, da mjenica preuzimlje narav mjenice vlastite, kod koje izdatnik jamči neposredno a ne istom putem regresa. Ovakovo shvaćanje protivi se medjutim ne samo naročitoj ustanovi §. 43. mjenbenoga zakona, koji u tom obziru ne zna za nikakovu iznimku, nego i bivstvu mjenbene obveze. Tim što je izdatnik imenovan domicilijatom nije mogao postati glavnim mjenbenim obvezanikom, jer domicilijat u obće ni ne spada u red *mjenbenih* obvezanika; njegovom oznakom samo je potanje označeno mjesto, gdje će se mjenica platiti. Samo onda ako ga je prihvatnik podmirio biti će dužan platiti mjenicu kao domicilijat i to pogledom na mandatni odnošaj, u kojem stoji napram prihvatniku, ali taj odnošaj nipošto

---

[1] Judikatura njemačkih sudova nije u ostalom uvjek u suglasju, jer ima većina takovih rješitba, koje i po njemačkom zakonu drže, da je za uzdržati mjenbeno pravo proti prihvatniku suvišna predočba odnosno protestacija kod domiciliranih mjenica, ako je domicilijat identična osoba s posjednikom mjenice. Vidi *Peitler* str. 62. i 162. *Borchardt* str. 248. dodatak 527. b); *Fuchsberger* str. 191.; *Rehbein* str. 60., točka 14.; B. *Hartmann* str. 133. U nauci njem. mjenbenoga prava, danas se to pitanje ne može još smatrati podpuno riešenim. Vidi *Braun* str. 116. §. 14.; *Volkmar* i *Löwy* str. 177.; *Renaud* str. 148.; *Blaschke* strana 195.; *Wächter* „Encyklop" strana 761.; *isti* „das Wechselrecht" str 370.; W. *Hartmann* str. 234.; *Theumann* str. 146—149.; *Resch* str. 163.; *Thöl* str. 646.; *Kheil* str. 220.; *Hoffmann* str. 398.; *Kuntze* u Endemannovom Handbuchu str. 214.

[2] Vidi *Borchardt* str. 249. dodatak 527. d).

Digitized by Google

nije mjenbeno već gradjansko-pravni. Čim pako to stoji, tada imenovanjem izdatnika za domicilijata ne može mjenica dobiti svojstvo mjenice vlastite; ona po svom obliku i po svojoj naravi ostaje vazda mjenicom trasiranom[1]. Po gore navedenom pravilu imati će se takodjer riešiti i pitanje: je li potrebita predočba onda, ako je mjenica izdana po vlastitoj odredbi te domicilirana kod izdatnika, odnosno ako je ona domicilirana kod remitenta pak ju u jednom i drugom slučaju remitent nije dalje indosirao? U oba ova slučaja je domicilijat i posjednik mjenice osoba identična, pak s toga po drugoj stavci §. 44. m. z. ne treba predočbe[2]. Ako li u oba ova slučaja mjenica bude indosirana na treće osobe, tada po gornjem pravilu treba predočbe i eventualno protesta.

S ovimi domiciliranimi mjenicami ne valja miešati one mjenice, koje nisu domicilirane, nu kod kojih je *u mjestu* prebivališta trasatova označena posebna adresa, kod koje će se mjenica platiti. Ako je ova adresa stavljena po izdatniku, trebati će mjenicu ovdje predočiti i eventualno protestirati, jer je izjava izdatnikova mjerodavna za posjednika mjenice. Ako li je naproti prihvatnik prigodom prihvata ovu adresu stavio, tada će posjednik izplatu doduše tražiti kod ove adrese, ali ne bude li mjenica ovdje plaćena, morati će poći u poslovnicu odnosno u stan trasata i onda mjenicu protestirati, da si uzmogne uzčuvati regres, jer izdatnik jamči samo onda, bude li se postupalo prema sadržaju mjenice.

§. 45.

Posjednik mjenice prosvjedovane radi neplateža, držan je u dva daua, računajuć od dana dignuta prosvjeda, neposrednoga prednika svoga pismeno obavjestiti o neplatežu mjenice; u tu je svrhu ipak dovoljno, ako pismo obavjestno bude u taj rok pošti predano.

Svaki obavješteni prednik mora u roku od dva dana, računajuć od dana primljena doglasa, obavjestiti istim načinom neposrednoga prednika svoga.

Posjednik mjenice ili naledjovnik, koji takovu obavjest propusti ili je neupravi na neposrednoga prednika svoga, držan je

---

[1] Vidi *Braun* str. 122. i 123.; *Volkmar i Löwy* str. 178.; W. *Hartmann* str. 234.

[2] Drugačija je praksa po njemačkom pravu; vidi B. *Hartmann* str. 132.; *Borchardt* str. 248 dodatak 527 c); *Fuchsberger* str. 187.

Digitized by Google

odatle proiztičuću štetu svim prednikom dotično onim, koji budu preskočeni, naknaditi. K tomu gubi još proti ovim osobam pravo na kamate i troškove za vrieme od dospjetka do uručbe sudbene odluke, na tužbu donešene.

§. 46.

Za dokaz, da je obavjest za doba učinjena, dovoljno je dokazati svjedočbom poštanskom, da je na ustanovljeni dan za dotičnoga prednika predano pismo, izim ako naslovljena stranka dokaže, da je pismu ini bio sadržaj.

A i dan primljene obavjesti dokazuje se poštarskom svjedočbom.

§. 47.

Bude li naledjnik koj dao mjenicu dalje, a pri tom ne naznačio mjesta, tad se može obavjestiti o neplatežu onaj neposredni prednik naledjnikov, koj je uz naznaku mjesta preneo dalje mjenicu.

Kad bude mjenica protestirana sbog neizplate, imati će posjednik njezin, da dodje do izplate vriednosti, udariti putem zavrate. Kako će se pri tom urediti postupak, to je jedno od najtežjih pitanja prava mjenbenoga, jer kod toga valja čuvati ne samo interes posjednika mjenica nego i korist prednika. Posjedniku je mjenice do toga, da ne izgubi prava zavrate proti nijednom od mjenbenih obvezanika, te da do izplate mjenice dodje u što kraćem vremenu i sa što manjim troškom; prednici pako idu zatim, da ili budu riešeni obveze ili opet da što prije i sa što manjim troškom zavratnim putem dodju do mjenice, da se opet sami uzmognu poslužiti daljnjim regresom.

Da se ovaj cilj postigne, svakako je izmedju ostaloga od potrebe, da zavratni obvezanici (izdatnik i indosanti) ponajprije doznadu, je li mjenica usljed neizplate došla u nuždu, te ne ide li ona putem zavrate opet natrag od kuda je i došla, da za slučaj onaj, bude li ju koji od prednika morao platiti uzmogne pripremiti potrebite novce, te svoja prava čuvati pogledom na zavratu proti daljnjim prednikom. U tu svrhu slažu se noviji zakonici u tom, da se prednici imadu ubavjestiti *(notificirati)* ob udesu mjenice; nu kako da se ta ubavjest provede, o tom još ni danas suglasja ne ima. Načela i postupak, kojim pojedini zakoni stupaju u ovom pi-

Digitized by Google

tanju, pokazuju nam razni sustavi, po kojih se ravnaju pojedini zakoni glede ubavjesti. Ti sustavi jesu sljedeći:

1. Strogi ubavjestni ili njemački sustav. Bivstvo ovoga sustava sastoji se u tom, da je posjednik mjenice, *želi li se poslužiti regresom,* dužan ubavjestiti svoje prednike o njezinom udesu čim bude mjenica protestirana. Sustav ovaj razvio se je imenito u starijih njemačkih mjenbenih propisih, a osniva se na običaju trgovaca, koji i onako nikada ne propuštaju ubavjestiti prednika, kad mjenica u nuždu dodje — za to i jest prozvan taj sustav trgovačkim. — Kad su po ovom sustavu prednici ubavješteni o stanju stvari, tada se za tužbu ne čini potrebnim postavljati kraće zastarne rokove, jer svaki mjenbeni interesent usljed toga znade za položaj, u kojem se mjenica nalazi, te može prema tomu svoje poslove urediti. Sustav ovaj, osnovan na stanovištu, da je posjednik mjenice punomoćnik izdatnika i indosanta, pak kao takav, da je pogodbom obvezan brinuti se ne samo za svoj interes nego i za interes svojih prednika, — bio je donekle opravdan, dok je postojao regres *per ordinem,* dokle posjedniku mjenice nije bilo slobodno po svojoj volji posegnuti budi za kojim prednikom, već dok se je on morao držati reda tako, da se je mogao zavratom obratiti najprije na svoga neposrednoga prednika, pa ako mu ovaj nije platio, na sljedećeg i tako dalje sve do izdatnika. Po ovom sustavu dovoljno je ubavjestiti o podignutom protestu neposrednoga prednika, jer je vazda ob udesu mjenice obavješten onaj, komu je jedino prietila tužba zavratna[1].

Ovaj sustav prozvan je *njemačkim,* jer se je ponajprije razvio u njemačkom mjenbenom pravu; nu kasnije uveden je u Englezkoj, u Americi i u Rusiji, a prihvatila ga je i udruga za reformu i modifikaciju medjunarodnoga prava[2]. Dapače je i najnovije englezko mjenbeno pravo vjerno uztrajalo kod toga sustava[3].

---

[1] Vidi *Brauer* str. 95. i 96.; B. *Hartmann* str. 397. i 398; *Biener* str. 341. i 342; *Haimerl* str. 156.; *Liebe* str. 150.

[2] Vidi *Cohn* „Beiträge" str. 136.

[3] Po englezkom zakonu ovisi pravo regresa od redovite ubavjesti *svih* prednika, da mjenica ili nije prihvaćena ili da nije plaćena. Svaki prednik, koji ne bude ubavješten rješen je svoje mjenbene obveze. Budu li prednici ubavješteni, da mjenica nije prihvaćena, tada je suvišna ubavjest o neizplati, osim ako bude mjenica naknadno prihvaćena. Ubavjestiti se može pismeno ili ustmeno, ili samo tako, da se naprosto povrati ne prihvaćena odnosno ne izplaćena mjenica. Posjednik mjenice mora, izuzev osobite okolnosti, poslati ubavjest o neizplati svomu predniku najkasnije onaj dan, koji sljedi iza dana kad mjenica

Digitized by Google

2. *Sustav francezki ili sustav zastare,* uveden u Francezkoj već odredbom „Ordonnance sur le commerce" od g. 1673., te priznan zakonom trgovačkim (čl. 165—170), ne stavlja na ubavjest *mjenbeno pravne* važnosti, već nastoji mjenbene interesente ob udesu mjenice brzim načinom tako ubavjestiti, da za zavratne tužbe ustanovljuje što kraće zastarne rokove, koji se ravnaju prema daljini, koja postoji medju prebivalištem tužiteljevim i tuženikovim. Ovaj se sustav nazivlje takodjer zakonskim, jer se kao što svaka zastara novijega doba može uvesti samo zakonom. Mjenbeni vjerovnik mora u roku odredjenom po zakonu podnieti zavratnu tužbu, inače utrnjuje zastarom njegovo zavratno pravo. U pravo vrieme tuženi indosant može tužbu podnieti proti svomu daljnjemu predniku u roku, koji teče od dana sudbenoga poziva[1].

3. *Sustav, kojim je ubavjest* doduše propisana, ali ne kao uvjet prava regresa, već *kao uvjet zahtjevati naknadu štete, troškova i kamata.* Ovaj sustav, koga možemo u oprieci sa strogim ubavjestnim sustavom nazvati *ublaženim* ubavj. sustavom, uveden je po njemačkom[2], našem[3], skandinavskom[4] i talijanskom[5] mjenbenom pravu s nekimi promjenami, koje nisu u ostalom načelne[6].

---

ne bude prihvaćena odnosno plaćena. Ubavješteni prednik dužan je u istom roku ubavjestiti daljnjega prednika. Ova strogost englezkoga sustava ublažuje se formalno nekimi odredbami, tako n. pr. fikcijom, da je ubavjest u redu obavljena, ako je valjano adresirana i valjano na poštu predana, premda nije valjano odpravljena. Isto se tako u nekih slučajevih izpričava propust ili zatezanje ubavjesti i to: napose radi više sile, radi toga što je ubavjest izrikom ili muče odpuštena, radi identičnosti trasata ili domicilijata s onim, koji je vlastan ubavjest zahtjevati. (Odsjek 48., 49., 50. i 52 englez mjen. prava).

[1] Po slovu zakona francezkoga (čl. 165.) razlikuje se kod zavrate sbog neizplate dvojaki postupak: najprije treba prednika ubavjestiti o protestu, pak ako ne plati valja tužbu podnieti za 14 dana (ili za dulje prema udaljenosti prednikova prebivališta napram mjestu izplate mjenice). U praksi se medjutim jednim aktom ubavješćuje prednik i podnaša tužba. (Vidi *Lyon-Caen:* str. 687.) Isti sustav postoji i po zakonu srbskom §. 141 i sl. Ne stoji s toga, što tvrdi *Gjorgjević* u svom „meničnom pravu", na str. 92., da je *predpostavak* regresa sbog neizplate, da posjednik mjenice izvjesti *prednike* o protestu.

[2] Čl 45—47.

[3] §§. 45—47.

[4] §. 45. i §. 46.

[5] Čl. 316.

[6] Izmedju ostalih pozitivnih mjenbenih zakona na koliko ne pristaju uz jedan od gore navedenih sustava, spominje zakon belgijski

Digitized by Google

Svakomu od ovih sustava prigovaraju se više ili manje opravdani prigovori. Kani li se uz današnji regres *per saltum* provesti strogi ubavjestni sustav, tada se ponajprije pružaju težkoće u pogledu pitanja: imadu li se ubavjestiti ob udesu mjenice svi prednici, ili po volji posjednika samo oni, proti kojim se kani uporaviti zavrata, ili opet samo prednik neposredni? U prvom slučaju ne samo da nije ubavjest moguća, nego je kod današnjega sustava zavrate suvišna i po posjednika odviše tegotna. Često se bo dogadja, da mjenice dolaze u cirkulaciju ne samo u razne predjele nego i u različite krajeve svieta. U tom slučaju posjednik ne samo da ne može vazda znati gdje stanuje pojedini prednik, već kad bi i znao koliko troška i koliko neprilika nastaje po njega, osobito ako je mjenica prošla kroz mnogo ruku! Pak čemu u ostalom ubavješćivati prednika, koji stanuje n. pr. u Englezkoj, ako posjednik diže regres proti predniku, koji stanuje n. pr. u Zagrebu?

Zahtjeva li se samo ubavjest neposrednoga prednika, te ovomu naloži, da on ubavjesti daljnjega prednika, tada se, dopuštajuć regres *per saltum,* može dogoditi, da posjednik mjenice zavratnom tužbom udari proti onomu predniku, koji nije ubavješten; u tom pako slučaju ne može propust notifikacije po osobi trećoj biti na štetu posjedniku mjenice.

Ako li se napokon ubavjestiti ima samo onaj prednik, proti kojemu se podignuti kani zavratna tužba, tada notifikacija nije ništa

---

obvezu ubavjesti samo za onaj slučaj, kad se na mjenici nalazi klauzula „retour sans frais". U ovom je slučaju posjednik mjenice unutar roka od dva tjedna, računajuć od dana dospjelosti, dužan o neizplati mjenice ubavjestiti onoga prednika, proti kojemu uzčuvati kani svoje zavratno pravo. Za indosatara računa se ovaj rok od dana dobivene ubavjesti (či. 59.). Pogledom na sve ostale slučajeve imade u čl. 56. stavci drugoj jedino ta ustanova, da se s pozivom zajedno dostaviti imade i protest (l' assignation contiendra *notification* du protêt), nu ovoj ustanovi nije pridodana ikakova dalnja posljedica. Akoprem je usljed toga i po belgijskom pravu posjednik mjenice obvezan na ubavjest, to ipak kao i u francezkom zakonu ne ima prisilna sredstva, kojim bi se on silio, da prije tužbe prednika ubavjesti; usljed toga se i ovdje sa sudbenim pozivom spaja i notifikacija.

Zakon švicarski odstranio je sasvim obvezu ubavjestiti prednike ob udesu mjenice, a ruska osnova i prvobitna (§. 155.) i revidirana (čl. 129.) ne obvezuje posjednika mjenice već bilježnika, da najkasnije drugi djelatni dan poslje dignutoga protesta ubavjesti sve mjenbene obvezanike, na koliko se iz same mjenice njihovo prebivalište može doznati.

Digitized by Google

drugo, nego prvi korak k mjenbenoj tužbi, a time se opet cieli sustav približuje sustavu francezkom[1].

Pokraj svih ovih potežkoća, koje su spojene sa strogim ubavjestnim sustavom, još mu se prigovara prigovor naravi jurističke. Posjednik naime, protestirav mjenicu sbog neizplate, a indosant izplativ mjenbenu svotu svomu sljedniku, stekao je već tim mjenbeno pravo proti prednikom, ne može se dakle mjenbeno pravo, koje se je već steklo, ovisnim učiniti od ubavjesti prednika[2].

Sustav francezki ne ima doduše ovih mana, nu njegova je slaba strana ta, što za tuženika, koji je zadovoljio zavrati i mjenicu izplatio, opet počimlju iznova teći zastarni rokovi pogledom na njegove prednike. Ako se usljed toga sudbeni postupak bude lagano razvijao, to će posljedni obvezanik morati dugo vremena ostati u obvezi, a da kroz cielo to vrieme ob udesu mjenice ne bude ubavješten[3].

Ublaženomu ubavjestnomu sustavu prigovara se s jedne strane, da u mjenbenom pravu nije poznata naknada štete, koja se u ostalom ni opredieliti ne da, dočim da se s druge strane dogoditi može po ovom sustavu, da dalnji prednik, na kojega se je obratio posjednik mjenice i ne bude ubavješten od svoga neposrednoga prednika, te da na zavratnu tužbu u tom pogledu i ne bude mogao staviti prigovora, dočim pravi krivac, koji je propustio daljnju ubavjest, ostaje bez kazne, a to zato, jer je po ovom sustavu svaki prednik dužan ubavjestiti samo svoga *neposrednoga* prednika, i jer se postavlja predmnjeva, da je ta dalnja ubavjest u pravo vrieme u istinu i obavljena. Usljed toga se i ovomu sustavu po nazoru

---

[1] Vidi *Brauer* str. 95. i 96.

[2] Vidi *Biener* str. 242. — Kad se je kraj svih ovih prigovora u englezkom pravu uveo strogi ubavjestni sustav, to se ovaj postupak donekle ipak opravdati dade tim, što u Englezkoj za veći dio mjenica ne postoji obveza mjenicu protestirati; za mjenice pako domaće ima ubavjest donekle nadoknaditi protest, koji je na kontinentu upravo uvjetom za regres. A napokon se ne može tajiti, da je sustav englezki u istinu prestrog i nepravedan imenito onda, ako mjenbeni obvezanik sbog propuštene ubavjesti nije pretrpio nikakove štete. Pokraj svega toga uznemiruju se bez potrebe oni prednici, kojih se posjednik mjenice i onako ne namjerava držati.

Vidi *Cohn:* „der Entwurf e. W. O. f. d. russische R.“ str. 108. — „Protokolle“ str. 89. i sl. 179. i sl.

[3] Vidi motive k pruskoj osnovi str. LX. i LXI.; W. *Hartmann* str. 308.; *Brauer* str. 97.

Digitized by Google

nekih pisaca prigovoriti dade, da je polovičan i nepodpun, pak se stoga misli, da bi bilo najshodnije sasvim pustiti na volju zavratnom ovlašteniku, hoće li ubavjestiti prednike ili ne[1].

Da nijedan od ova tri sustava nije podpun, o tom ne ima dvojbe; nu kao što je već naglašeno u konferenciji u Lipskom[2], jedva se glede toga dade što podpuna postići. Glavno je pitanje, o kojem se sve vrti: je li ubavjest prednika po mjenbeni promet koristna i nuždna? Na ovo pitanje odgovorilo se je već dovoljno u praktičnom životu, jer su se ubavješčivali prednici ob udesu mjenice i onda, kad još nije bilo o tom pozitivnih propisa, i jer se tako postupa još i danas ondje, gdje pozitivni propisi to izrikom ne zahtjevaju. Bez dvojbe je u interesu prednika, kako već gore razložismo, da znadu udes one mjenice, na temelju koje su obvezani. Samo se radi o tom, da se u tom pogledu ne traže odviše stroge formalnosti, te da se regredientu ne nalažu u tom obziru takove dužnosti, koje bi ga radi neznatne nesmotrenosti mogle lišiti njegova mjenb. prava proti prednikom. To će se postići samo onda, ako pravo zavrate ne bude ovisno o notifikaciji. Na ovom stanovištu stoji ublaženi ubavjestni sustav, koji je kraj svih nedostataka, koje mu predbacuje *Cohn,* ipak po našem sudu koristniji od onoga stanovišta, koje zabacuje svaku ubavjest. Uz ovaj ublaženi ubavjestni sustav pristaje i naš zakon, te se njegove ustanove dadu svesti na sljedeća pravila:

Dužnost ubavjestiti mjenbene interesente ob udesu mjenice postoji samo kod onih mjenica, koje su *protestirane sbog neizplate,* te se ova dužnost ne tiče slučaja, kada mjenica bude protestirana sbog neprihvata ili sbog nesigurnosti nastale u osobi prihvatnikovoj[3]. Bez protesta sbog neizplate ne ima dužnosti notifikacije; ne bude li naime u odredjeno vrieme ne izplaćena mjenica protestirana, tada

---

[1] Vidi *Cohn* „Der Entwurf e. W. O. f. d. russ. R." str. 108.

[2] Vidi „Protokolle" str. 88.

[3] Od novijih mjenbenih zakona zahtjeva zakon *englezki* uz neke iznimke, da se prednici umah moraju ubavjestiti i u onom slučaju ne bude li mjenica prihvaćena, i to pod prietnjom gubitka prava regresa (odsjek 48. i 49. br. 12, zatim 44. br. 3). Po pravu *skandinavskom* postoji dužnost ubavjesti i onda, bude li mjenica *protestirana* sbog neprihvata ili sbog nesigurnosti prihvatnika, ali samo pod prietnjom gubitka prava zahtjevati naknadu štete (§. 20. i §. 30.). Po pravu *belgijskom* je ubavjest protesta sbog neizplate (notification du protêt faute d' acceptation) uvjetom za regres sbog neprihvata (čl. 10.), ali se tu ne odredjuje rok, do kojeg se ima ova dužnost izpuniti.

Digitized by Google

je i onako pravo zavrate izgubljeno, a ubavjest bila bi bez ikakove mjenbeno-pravne važnosti. Samo u onom slučaju bude li protest odpušten[1] postoji obveza notifikacije i bez da je prije mjenica protestirana, nakon što je ona bezuspješno predočena na izplatu.

Od ove dužnosti za ubavjest valja razlikovati obvezu intervenienta ubavjestiti svoga honorata ob učinjenoj honoraciji.

Na notifikaciju obvezan je ponajprije posjednik mjenice, koji je mjenicu protestirao sbog neizplate, a zatim onaj prednik, koji je već ubavješten ob udesu mjenice. Tko nije ubavješten taj ne ima dužnosti ni dalje notificirati svojih prednika. Prepornim se nekim čini pitanje: je li na ubavjest obvezan prihvatnik mjenice, koji je mjenicu indosirao? Buduć medjutim on u tom pogledu u obzir dolazi u svojstvu indosanta a ne kao prihvatnik, te buduć da je *svaki ubavješteni* prednik obvezan ubavjestiti daljnje svoje prednike, to ne ima dvojbe, da je ovoj dužnosti podvržen i ovakav prihvatnik[2]. Ubavjestiti se ima samo *neposredni* prednik i to i onda, ako posjednik mjenice ne bude kanio proti njemu ustati zavratnom tužbom; dakle će posjednik mjenice ubavjestiti onoga indosanta, od koga je mjenicu dobio, a svaki ubavješteni već prednik opet onoga, koji je mjenicu na njega prenio, i tako dalje sve do izdatnika mjenice. Notifikacija je dakle vezana na red indosanta, dočim se pravo regresa može vršiti *per saltum;* pak upravo s toga može se dogoditi, da će netko biti tužen zavratnom tužbom, bez da je ubavješten ob udesu mjenice; tim bo, što je ubavješten neposredni prednik, postavlja se fikcija kao da je ubavjest otišla na sve daljnje prednike, bez obzira je li to učinjeno ili ne. Usljed toga ima onaj, tko je ubavjestio svoga neposrednoga prednika pravo regresa proti svojim prednikom u podpunom obsegu paragrafa 50. i 51., i to i proti onim, koji od svojih neposrednih sljednika možebiti i nisu ubavješteni. Onomu bo, tko je ubavjestio svoga neposrednoga prednika, ne može biti na štetu, ako je ovaj propustio daljnju ubavjest.

Nu dužnost ubavjestiti neposrednoga prednika postoji samo onda, ako kod naledje bude ujedno označeno i mjesto, gdje je ona izdana; ne bude li toga, tada je posjednik mjenice odnosno ubavješteni prednik *vlastan* takovoga prednika preskočiti, te je dužan ubavjestiti onoga predidućega prednika, koji je kod naledje naveo

[1] Vidi gore str. 355.

[2] Vidi *Borchardt* str. 257. dodatak 547. b).

Digitized by Google

mjesto, gdje je ta naledja izdana. Onaj bo tko je mjenicu indosirao ne označiv mjesta, kao da se je odrekao ubavjesti, te ima sam nositi posljedice toga propusta.

Iz ovoga pravila sljedi, da je propis §. 47. m. z. fakultativan, pak da je posjedniku mjenice slobodno ubavjestiti neposrednoga prednika i onda, ako kod njegove naledje nije označeno mjesto gdje je ona izdana; ali on toga u ovom slučaju nije *dužan* učiniti ni onda, ako bi možebiti i znao za njegovo prebivalište. Bude li on ipak ubavjestio onoga neposrednoga prednika, kod kojega nije označeno mjesto gdje je naledja izdana, tada je riešen dužnosti ubavjestiti daljnjega prednika. Ovo pravilo vriedi i za naledje biele. Bude li pako posjednik mjenice osim svoga neposrednoga prednika ubavjestio o neizplati još i daljnjega kojega prednika, tada ne će moći od prihvatnika zahtjevati naknadu tim nastalih većih troškova.

Prepornim se nekim čini pitanje: može li posjednik mjenice preskočiti svoga neposrednoga prednika i onda, ako je kraj njegove naledje navedeno mjesto gdje je ona izdana, te ubavjestiti daljnjega prednika?[1] Nu kraj jasne ustanove §. 45. m. z. nije slobodno ni posjedniku mjenice ni drugomu predniku obići svoga neposrednoga prednika, ako ne će da ga stignu posljedice navedene u stavci trećoj §. 45. m. z.

Ako je posjednik mjenice punovlastni indosatar, tada se pod njegovim neposrednim prednikom razumieva prednik punovlastnoga indosanta, jer je on obvezan na regres. Ubavjestiti se ima i izdatnik mjenice, jer i on spada u red onih prednika, proti kojimi se može ustati zavratnom tužbom; pak ako je mjenica izdana po vlastitoj odredbi, a izdatnik kraj svoje naledje ne primetne mjesta gdje je izdana, i tada se on ima ubavjestiti ne doduše u svojstvu indosanta ali u svojstvu izdatnika; ako li je izdatnik kasnije postao indosantom, pak kraj svoje naledje nije primetnuo mjesta, tada se može preskočiti kao svaki drugi indosant[2]. S istoga razloga ne ima se ubavjestiti onaj prednik, koji je mjenicu naledjio dodatkom „bez obveze", on bo ne spada u red mjenbenih obvezanika[3].

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 400.

[2] Vidi protivni nazor *Volkmar* i *Löwy* str. 181.; *Wächter* „Encyklop." str. 678. kod op. 5.; *isti:* „das W. R." str. 386.; zatim *Hoffmann* str. 405.

[3] Vidi *Hoffmann* str. 406.; *Volkmar* str. 180. Drugačije *Thöl* str. 391. opazka 7.

Digitized by Google

Prepornim je pitanje: imade li se kod mjenica domiciliranih, kod kojih je domicilijat označen, o neizplati mjenice ubavjestiti prihvatnik mjenice? Na ovo pitanje mora se niečno odgovoriti, jer zakon mjenbeni (§. 45.) nalaže, da se ubavjestiti ima samo *neposredni prednik,* a prihvatnik se takovim smatrati ne može ni u onom slučaju, bude li mjenica domicilirana i domicilijat označen; njegov pravni položaj je i u ovom slučaju drugačiji od položaja prednika obvezanih na regres. Ne ima dvojbe, da bi isto tako i u interesu takovoga prihvatnika bilo ubavjestiti ga za slučaj neizplate ob udesu mjenice, kao što je to u interesu drugih prednika, te bi se *de lege ferenda* s razloga oportuniteta ovaj zahtjev možebiti imao i provesti; nu strogo tumačenje mjenbenoga zakona ovakovo shvaćanje tim manje dopušta, jer bi se za ovaj slučaj ubavjest u zakonu naročito bila ustanovila, kao što je izrikom propisano, da je kod ove vrsti mjenica od potrebe mjenicu na izplatu predočiti i eventualno protestirati, da se uzdrži mjenbeno pravo proti prihvatniku[1].

Ova dužnost notifikacije imade se vršiti i onda, ako je neposredni prednik došao pod stečaj, ili ako je možebiti umro.

Oblik kojim se neposredni prednik ubavješćuje o neizplati mjenice jest pismen, te je u tu svrhu dovoljno dojaviti mu naprosto ovu okolnost, a ne treba ovoj prijavi priložiti ni mjenice ni protesta niti u njoj spomenuti, da je mjenica protestirana. Ustmena ubavjest ne ima krieposti mjenbeno pravne niti onda, ako prednik, koga ubavjestiti valja, stanuje na istom mjestu. Kojim načinom će se ova ubavjest odposlati u stvari je svejedno, te je dovoljno, da ona bude na poštu predana; ali u ovom slučaju treba svakako, da odnosno pismo bude „preporučeno“[2]. Ovu pismenu ubavjest valja odpraviti na prednika najdulje za dva dana, računajuć od sljedećega dana kad je mjenica protestirana. Ne bude li mjenica protestirana, jer je prosvjed odpušten, tada valja ubavjest odposlati najkasnije drugi dan poslje zadnjega dana, koji je inače opredieljen za protest. Za prednika obvezanoga na notifikaciju počimlje ovaj rok tek poslje onoga dana, kojega je on dobio dotičnu ubavjest od

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 196 ; *Borchardt* str. 257. dodatak 547. b); B. *Hartmann* str. 136.; *Rehbein* str. 60. toč. 15.; *Hoffmann* str. 406.; *Volkmar* i *Löwy* str. 180.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 678. kod opaz. 7.; *isti* „W. R.“ str. 385. Protivnoga je nazora izmedju ostalih W. *Hartmann* str. 235.

[2] Ne čini mi se opravdan nazor onih, koji misle, da se ovakova pismena ubavjest *mora* poštom odpraviti.

Digitized by Google

svoga sljednika. Ako posljednji dan roka odredjenoga za notifikaciju pada u nedelju ili na obći koji blagdan, tada se može ubavjest pravovaljano odposlati još i sljedeći djelatni dan[1].

Onaj tko je obvezan na notifikaciju pak ju ili sasvim propusti ili ju ne obavi u pravo vrieme, ne gubi usljed stanovišta, na kojem naš zakon u tom pogledu stoji, prava regresa proti svojim prednikom[2]; nu radi propuštene ubavjesti nastaju po njega sljedeće posljedice:

a) on ne može tražiti ni kamata ni troškova, i to ako u obće nije nikoga ubavjestio od nijednoga prednika; ako li pako nije ubavjestio svoga neposrednoga prednika od onih, koje je preskočio. Pod kamati razumievaju se zatezni kamati, o kojih je govor u §§. 50. i 51. mjen. zak., i to oni, koji bi dotičniku pripadali od dana kad je mjenica dospjela pak do dana kad mu bude uručena „sudbena *odluka*", t. j. pravomoćna rješitba suda, koja je izrečena na podnešenu zavratnu tužbu[3]. Pod troškovi imadu se razumievati i troškovi sudbenoga postupka[4] nastali povodom zavratne tužbe tako, da je tužitelj, koji je propustio ubavjest, od gore navedenih osoba vlastan tražiti „samo mjenbenu svotu" *označenu na mjenici.* Ovo istina nije naročito rečeno u našem zakonu kao što u njemačkom, nu konačnom stavkom §. 45. stavljeno je izvan svake dvojbe, da platežni nalog izdan na zavratnu tužbu onoga tužitelja, koji se nije držao propisa ob ubavjesti, može glasiti samo na mjenbenu svotu. Usljed toga ne će takav tužitelj moći tražiti ni naknade onih kamata i troškova, koje je možebiti morao naknaditi svomu sljedniku, jer mu ne pripadaju kamati i troškovi od *do-*

---

[1] §. 103. mjen. zak.

[2] Krivo ima stoga *Winter,* kad na strani 69. svoga „Tumača" tvrdi, da i *ubavjest* spada medju one čine, koji su potrebni za sačuvanje zavratnih prava.

[3] U zakonu njemačkom nije izrično spomenuto, za koje vrieme ne može tražiti zateznih kamata onaj, tko je propustio notifikaciju. U praksi se obično izriče gubitak kamata od dana dospjelosti mjenice pak do dana uručene zavratne tužbe Vidi *Borchardt* str. 258. dodatak 550.

[4] Rješitbe sudova nisu medjutim u tom pogledu suglasne, jer neki sudovi drže, da se tužitelju imadu dopitati sudbeni troškovi i proti onim prednikom, koji nisu ubavješteni, budući da se o njih i onako ne govori u materijalnom mjenbenom pravu; oni spadaju na pravo formalno. Vidi *Borchardt* str. 258. dodatak 551.; *Theumann* str. 152. opazka 6.

*

Digitized by Google

spjetka do uručbe sudbene odluke[1]. Ovakovo shvaćanje čini mi se tim više opravdano, jer se gubitak kamata i troškova smatrati ima kao kazan, kojoj podpada onaj, koji propusti ubavjestiti svoje prednike.

Ova posljedica propuštene ubavjesti može se nazvati i mjenbeno-pravnom, jer se njom gube probitci, koji mjenbenomu ovlašteniku inače pripadaju po propisih samoga mjenbenoga zakona. Nu pokraj toga nastaje s propuštene ubavjesti i gradjansko-pravna posljedica; onaj naime, tko nije ubavjestio svoga neposrednoga prednika dužan je

b) nadoknaditi štetu nastalu ili usljed propuštene ubavjesti ili usljed toga, što prednici nisu za vremena ubavješteni. Ovu štetu treba nadoknaditi ili svim prednikom, ako nije nitko ubavješten, ili samo onim, koji su kod ubavjesti preskočeni. Nu zahtjev ovaj ne može se staviti putem postupka mjenbenoga.

Buduć da ubavjest nije uvjetom zavratne tužbe, to ne će regredient biti dužan dokazivati već u samoj tužbi, da je zadovoljio dužnosti glede ubavjesti, te da je opravdan njegov zahtjev na kamate, proviziju i troškove; on može čekati dok mu protivnik prigovori, a onda će moći dokazati svimi u postupku dopuštenimi sredstvi, da je zadovoljio dužnosti u pogledu ubavjesti. U tu pako svrhu dovoljno mu je pokazati poštarsku predatnicu, iz koje proizlazi, da je predao na dotičnoga prednika pismo unutar roka odredjenoga za ubavjest. Je li to pismo na adresata u istinu prispjelo, u stvari ne mienja. Protivnoj stranci slobodno je dokazati protivno, a najpače, da je odnosno pismo, na koje se pozivlje tužitelj, bilo drugoga sadržaja.

Bude li komu od prednika prigovoreno, da nije u pravo vrieme ubavjestio daljnjega prednika, tada će moći poštarskom predatnicom dokazati, kad je primio ubavjest od svoga sljednika[2].

---

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 171. i 172.; *Volkmar* str. 181. *Blaschke* naproti razumieva pod mjenbenom svotom samo *za posjednika* mjenice svotu označenu na mjenici, a za indosanta, koji je usljed regresa podmirio svoga sljednika je mjenbena svota ona *zavratna* svota, za koju je on mjenicu odkupio (čl. 50. i čl 51. njem. mjenb. zak.) Vidi *Blaschke* str. 264. kod opazke 9.

[2] Kako se kod poštarskih ureda imadu izdavati predatnice u poslovih mjenbenih ustanovljuje naredba ministarstva trgovine, obrta i javnih radnja od 25. kolovoza 1850. br. 4252, koja je još i danas u krieposti. U toj se naredbi odredjuje, da preporučni listovi u poslovih

Digitized by Google

§. 48.

Svaki mjenbeni obvezanik, kad plati svotu mjenbenu s kamati i troškovi, ima pravo zahtievati, da mu se izruči mjenica providjena namirom, i prosvjed podignut radi neplateža.

Kad više mjenbenih obvezanika nude platež, posjednik mjenice držan je prihvatiti ponudu onoga, čijom se izplatom odrieši najveći dio obvezanika.

Po mjenbenoga obvezanika može često puta biti od koristi, da mjenbenoj obvezi zadovolji prije nego li mjenbeni vjerovnik proti njemu ustane mjenbenom tužbom. Da je pogledom na prednike obvezane na regres probitačnije platiti mjenicu prije toga vremena vidi se od tuda, što svota, koju je mjenbeni obvezanik dužan platiti postaje tim većom, čim od više prednika bude ona podmirena usljed zavratne tužbe, jer je, kako ćemo niže razložiti, svaki od zavratnih obvezanika dužan podmiriti ne samo svotu navedenu na mjenici, nego i kamate, troškove i proviziju. Za prikratiti dakle regres, za prištediti kamate i troškove, može po mjen. obvezanika biti sgodnije ponuditi izplatu prije podignutoga regresa. Pokraj toga dolazi mjenbeni obvezanik ovakovom ranijom izplatom u taj položaj, da mu ne treba čekati dok njegovi sljednici budu gotovi regresom, da uzmogne svoje mjenbene zahtjeve dalje potražiti od prednika ili prihvatnika, koji bi medjutim mogli postati nesposobnimi za izplatu; a moglo bi se napokon dogoditi i to, da bi mogao zastariti zahtjev mjenbeni proti prihvatniku; to bi se n. pr. moglo sbiti kad bi izdatnik morao čekati dok svi njegovi sljednici kraju privedu svoje zavratne zahtjeve, da uzmogne ustati mjenbenom tužbom proti prihvatniku.

Pogledom na sve ove probitke, koji mogu nastati ranijom izplatom, odredjuje zakon s jedne strane gore navedena pravila u pogledu ubavjesti, dočim s druge strane dozvoljuje svakomu mjenbenomu obvezaniku — dakle i prihvatniku — da može posjedniku

---

mjenbenoga protesta moraju na adresi biti označeni kao takovi; a poštarski uredi, da su dužni toli na predatnicu koli na povratnicu *(Aufgabs und Retourrecepisse)* — ako se ove posljednje uztraže — napisati podpunu firmu ili ime i prezime adresata, prema tomu kako adresa glasi. Podjedno su poštarski uredi dužni na zadnjoj strani predatnice izpisati podpunu firmu ili ime i prezime predatnika; ova posljednja okolnost ima se točno navesti i na onoj strani pisma, na kojoj se pečat nalazi.

Digitized by Google

mjenice ponuditi izplatu mjenbene svote zajedno s kamati i troškovi. Trasat, koji mjenice nije prihvatio ne spada u red mjenbenih obvezanika, pak mu zato ne pripada pravo, o kojem je govor u ovom §-u; on će moći u ostalom poslužiti se propisom §. 62. m. z. i ponuditi izplatu kao počastni platac; ne može medjutim biti dvojbe, da ovo pravo pripada i počastnomu prihvatniku, ako njegova obveza još nije prestala. Ovo pravo pripada mjenbenomu obvezaniku ne samo dok je mjenica u ruci *posljednjega* posjednika, već i onda kad je ona usljed regresa došla u ruke kojega prednika ili intervenienta.

Mjenbeni obvezanik, koji je ponudio izplatu u smislu ovoga §-a, dolazi u položaj sličan onomu intervenientu, koji je ponudio izplatu u svoju vlastitu korist. S toga sljedi:

a) Da mjenbenomu obvezaniku pripada pravo mjenicu izkupiti samo onda, ako je ponudio *podpunu* mjenbenu svotu, koja pripada mjenbenomu ovlašteniku, i to u gotovu. Mjenbeni ovlaštenik može stoga odbiti ponudjenu mu *djelomičnu* izplatu; a ne će biti dužan izdati ni mjenice ni protesta, bude li mu mjenbeni obvezanik mjesto izplate ponudio kompenzaciju s tražbinom kakovom.

b) Mjenbeni ovlaštenik dužan je onomu obvezaniku, koji je izkupio mjenicu, predati i mjenicu s namirom ob učinjenoj izplati i protest podignut sbog neizplate, da tako uzmogne mjenbena prava zahtjevati proti daljnjim prednikom. Mjenicu prejudiciranu (t. j. onu, koja ili nije nikako protestirana ili barem ne po propisu mjenbenoga zakona) jedva da će izkupiti koji prednik, jer je mjenica obzirom na zavratne obvezanike izgubila mjenbeno pravnu kriepost, i jer on ne ima daljnjega prava zavrate proti ostalim prednikom. Ako li bi ipak koji od prednika izkupio takovu prejudiciranu mjenicu, to ipak ne bi bio više vlastan opet natrag zahtjevati plaćenu već svotu *(condictio indebiti)*, jer se o njem ne može reći, da je platio što nije dužan. On je samo izpunio obvezu, na koju je zakonom vezan (§. 7. i §. 12. mjen. zak.), te je jedino propustio od mjenbenoga ovlaštenika zahtjevati, da izpuni formalni zahtjev potrebit za izvršbu njegovoga zavratnoga prava[1].

c) Ako se ponudi više obvezanika, da će mjenicu izkupiti, prednost ima onaj, izplatom kojega će se obveze riešiti najviše ob-

[1] Vidi *Borchardt* str. 227. dodatak 603. a).

Digitized by Google

vezanika. Dakle najprije prihvatnik, zatim izdatnik, te nadalje prvi, drugi, treći itd. indosant[1].

Posljedice izplate, o kojoj govori gornji §. razne su prema tomu, u koji red mjenbenih obvezanika spada onaj, koji je izplatu ponudio. Ako prihvatnik izplati mjenicu, tada prestaju time sve obveze nastale na temelju mjenice, jer njemu ne pripadaju više nikakova mjenbena prava. Ako koji od indosanta izkupi mjenicu, tada, predpostaviv dakako, da je mjenica protestirana, on dobiva proti svojim prednikom pravo zavrate, te ako je ona prihvaćena, pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku. Obveza sljednika prestaje, te je prednik, koji je izkupio mjenicu, vlastan izbrisati naredju svoju i svojih sljednika. Izdatnik napokon, izkupiv mjenicu, dobiva mjenbena prava proti prihvatniku, ako je mjenica prihvaćena; dočim su zavratni obvezanici prosti od obveze.

Valja u ostalom na umu imati, da onaj, koji je mjenicu izkupio *ne stupa u prava dosadanjega mjenbenoga ovlašlenika;* njegovo je pravo *samostalno*[2], ono je osnovano na mjenbenom poslu, kojim je stekao mjenicu prije nego ju je dalje prenio[3]. On je vlastan izbrisati naredju svoju i svojih sljednika, te je legitimiran prema načelom izraženim u §. 36. m. z. Ako tih naredja nije izbrisao, biti će legitimiran tražiti izvršbu mjenbene obveze od svojih prednika odnosno od prihvatnika na temelju namire izdane od mjenbenoga ovlaštenika, koga je podmirio. Njemu je u ostalom slobodno mjenicu dalje prenieti. Ovakav prenos, ako je obavljen naredjom poslje kako je minulo vrieme za protest, valja prosudjivati po §. 14. mjen. zak.

Preporno je pitanje: koje posljedice nastaju za slučaj onaj, kad posjednik mjenice odbije izplatu ponudjenu mu od kojega mjenbenoga obvezanika? Već u konferenciji u Lipskom razilazila su se mnienja glede toga. S jedne se je strane predlagalo, da budu mjenbene obveze rješeni sljednici onoga, koji je ponudio izplatu, bude

---

[1] Njemački zakon nije naročito iztaknuo ove ustanove, nu pogledom na analogiju onih propisa, koji u tom obziru vriede kod intervencije, uporavljuje se gore iztaknuto pravilo i bez naročite odredbe Ruska osnova povela se u ostalom za našim zakonom.

[2] S ovoga stanovišta valjalo je prosuditi i slučaj naveden u „Mjesečniku“ od god. 1884. na str. 715. i 716. Vidi „Mjesečnik“ od god. 1883. str. 456. i 801.

[3] Vidi B. *Hartmann* str. 139.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 352.; *isti* „D. W. R.“ str. 351. i 354.

Digitized by Google

li o tom sastavljen protest i mjenbena svota sudbeno deponirana; s druge opet strane mislilo se je, da u ovom slučaju postoji neka vrst intervencije, pak da bi stoga bilo najsgodnije upozoriti na dotične ustanove zakona ob intervenciji; treći napokon scienili su, da onaj, koji ne bude htio primiti ponudjene mu izplate, ne bi doduše imao gubiti prava regresa, ali da bi imao nadoknaditi štetu, koju je prouzročio tim, što je odbio izplatu[1]. Napokon bude odlučeno, ali samo s 9 proti 8 glasova, da je ovaj posljednji nazor najizpravniji, ali da ne treba o tom u zakonu ništa spominjati, jer da se i onako po sebi razumieva, da je onaj, tko je odbio ponudjenu mu izplatu, dužan mjenbenomu obvezaniku nadoknaditi onu štetu, koju je usljed toga imao pretrpiti[2].

Nu ako se ponuda izplate po mjenbenomu obvezaniku smatrati ima nekom vrsti intervencije u njegovu vlastitu korist, tada nam se čini korektnije, da se i na ovaj slučaj imade analogno uporaviti propis §. 62. njem. zak., koji govori o slučaju ako posjednik mjenice odbije izplatu mjenice, ponudjenu mu od makar kojega intervenienta[3].

Modifikacija neka ima nastati samo pogledom na onu okolnost, što je intervenient u nazočnom slučaju sam mjenbeni obvezanik. Ako stoga posjednik mjenice ne prihvati izplate ponudjenu mu od mjenbenoga obvezanika, tada je ovomu slobodno mjenbenu svotu s kamati i troškovi deponirati kod suda po analogiji §. 40. mjenb. zak. Tim je on riešen svake mjenbene obveze, te posjednik mjenice ne će proti njemu moći ustati tužbom. Ako li on spomenutoga iznosa ne bude položio kod suda, tada će posjednik mjenice moći istina ustati tužbom proti njemu, ali ne će od njega moći tražiti onih kamata i onih troškova, koji su narasli od dana kad je od-

---

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom, sjednicu 26. str. 179. i sjednicu 27. str. 183. i 184.

[2] Uz ovaj nazor pristaje najveći dio spisatelja mjenbenoga prava, samo se i oni razlikuju u tom, što jedni drže, da se ova naknada štete može tražiti putem postupka mjenbenoga, dočim drugi to dopuštaju samo putem postupka gradjansko-pravnoga. Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 184.; *Wächter* „Wechsel L." str. 571., *isti* „Encyklopädie" str. 351. opazka 1.; *Haimerl* str. 163.; *Renaud* str. 294.; W. *Hartmann* str. 411 ; *Resch* str. 171.; *Theumann* str. 154.; *Brauer* str. 100.; *Rehbein* str. 61. toč. 16.

[3] Vidi *Kheil* strana 229.; *Liebe* str. 158.; *Blaschke* str. 261. opazka 6.; *Bierer* str. 101. §. 48.; *Kuntze* str. 105.; *Hoffmann* str. 415.; *Vutka* str. 312. i 313.

Digitized by Google

nosni mjenbeni obvezanik izplatu ponudio. Sljednici ovoga mjenbenoga obvezanika ostaju u svakom slučaju oprošteni od dalnje izplate, te posjednik mjenice gubi po analogiji §. 62. proti njima pravo regresa.

§. 49.

Posjednik mjenice, prosvjedovane radi neplateža, vlastan je podići tužbu dotično zavratu po volji svojoj proti svimkolikim mjenbenim obvezanikom ili proti kojemgod ili proti njekolicini od njih, a da neizgubi prava tražbinskoga proti onim, na koje se nije obratio.

Posjednik mjenice nije vezan na red naledjovnika.

Čim bude mjenica protestirana sbog neizplate ne staje razlike medju mjenbenimi obvezanici; oni, koji su do sada bili obvezani samo uvjetno, stupaju u isti red s onimi, kojih obveza nije ovisila o predočbi i eventualno o protestu mjenice. Prihvatnik, izdatnik i ostali prednici obvezani su jednakim načinom; njihova je obveza solidarna, kako ju izriče i §. 91. mjenb. zakona. Posljedice ove solidarne obveze izrečene su u gornjem paragrafu, zato bi bilo sgodnije, da je ovaj paragraf spojen s ustanovom §. 91. Na temelju ove solidarne obveze sljedi:

1. Da posjednik mjenice može po svojoj volji u isto vrieme ustati tužbom i proti prihvatniku mjenice i proti prednikom, ili samo proti nekojim, ili samo proti jednomu od njih, bez da usljed toga gubi pravo tužbe proti ostalim. Njemu je napokon slobodno proti svim mjenbenim obvezanikom ustati kumulativno jednom tužbom[1].

---

[1] Uvjete pod kojimi se dopušta kumulacija tužba opredieljuje postupak, a napose se u ministarskoj naredbi od 25. siečnja 1850. u §. 4. odredjuje, da „pred nadležnim sudom platišta ili platežnoga mjesta, može držatelj mjenice jednom istom tužbom potjerati svekolike mjenbene dužnike, pred drugimi sudovi izvan platežnoga mjesta može držatelj mjenice više mjenbenih dužnika samo onda jednom tužbom potjerati, ako u kotaru njegovom stanuju". —

Rieči gornjega paragrafa, da je posjednik mjenice vlastan „podići tužbu dotično zavratu", izrečene su pogledom na razliku mjenbene obveze medju prihvatnikom i prednici. Nu jer poslje podignutoga protesta ova razlika ne postoji, to se je sasvim dobro moglo i ovdje govoriti samo o „tužbi".

Digitized by Google

2. Posjednik mjenice nije kod mjenbene tužbe vezan na red naledja; pravo njegovo prelazi zavratu ograničenu[1], on se može poslužiti zavratom slobodnom i to s pravom izbora *(regressus per saltum cum jure variandi)* tako, da mu je slobodno tužiti ponajprije kojega od prijašnjih prednika, pak istom onda, ako ne uspije, obratiti se na kojega od njegovih sljednika; dapače mu je slobodno opet iznova ustati proti onomu, koga je bio već tužio, predpostaviv dakako, da nije još izteklo vrieme odredjeno za zastaru.

3. Izplatom mjenice po jednom od mjenbenih obvezanika rješeni su obveze svi njegovi sljednici, kojimi je on sam jamčio; nu onaj, koji je mjenicu izplatio može se poslužiti pravom tužbe proti prihvatniku i ostalim prednikom.

§. 50.

Prava zavrate posjednika mjenice, koj je radi neplateža dao prosvjedovati mjenicu, protežu se:

1. na neplaćenu svotu mjenbenu sa 6% godišnjih kamata, računajuć od dospjetka;

2. na prosvjedne i ostale troškove;

3. na mjenbenu pristojbu od $^1/_3$ %.

Ove stavke može i u tom slučaju zaračunati, kad tužbu svoju izključivo proti prihvatniku upravljuje.

Ovi se iznosci, ako zavratnik stanuje u mjestu od platišta različnu, imadu platiti po onom popriečnom mjenbenom tečaju, što no imadu mjenice na vid glaseće, potegnute s platišta na prebivalište zavratovnika.

Ako se ipak nebilježi mjenbeni tečaj s platišta na ono prebivalište, ima se uzeti tečaj po trgu, prebivalištu zavratnikovu najbližem.

Tečaj se na zahtjev zavratnika ima posvjedočiti listom tečajnim, izdanim po vlašću javnom ili svjedočbom dvojice trgovaca.

Kod regresa na izplatu jedno je od najvažnijih pitanja: koliko je regredient putem zavrate vlastan zahtjevati? Kod odgovora na ovo pitanje treba razlikovati dva slučaja, naime: da li zavratu zahtjeva onaj posjednik mjenice, koji ju je protestirao sbog neizplate, ili onaj, koji je mjenicu usljed regresa već izplatio, te daljnjim re-

[1] Vidi gore str. 276.

Digitized by Google

gresom traži izplatu od prednika. O prvom slučaju odlučuje ovaj paragraf, a o drugom je govor u sljedećem. U jednom i drugom slučaju valja medjutim pravilo, da predmetom zavrate nije samo svota označena na mjenici, t. j. ona, koju trasat odnosno prihvatnik mjenice platiti ima u vrieme kada mjenica dospije (svota mjenbena), već svota ona, koja odgovara *vriednosti,* koju bi po posjednika mjenice imala svota mjenbena, da je plaćena u vrieme i na mjestu označenom na mjenici, a to je tako zvana *svota zavratna.* Iz ove općenite oznake sljedi, da visina zavratne svote niti je opredieljena samom mjenicom, niti da je ona za svakoga regredienta jednako velika. Upravo zato je od potrebe, da se ustanovi načelo, po kojem se obračunati ima ova svota. Ovo načelo mora pogledom na bivstvo mjenice i pogledom na interese javnoga kredita i na promet mjenbeni imati svoje uporište u samoj mjenici. Zato na zavratnu svotu ne može uplivati niti podpuna naknada pretrpljene štete niti izmakli dobitak, koji je minuo posjednika mjenice, buduć mjenica nije plaćena u opredieljeno vrieme i na odredjenom mjestu, jer se ni jedno ni drugo ne može ustanoviti mjenicom. Isto tako ne može u tom pogledu biti mjerodavnom valuta, koja je plaćena za mjenicu, jer se ni ona ne može razabrati iz mjenice, te jer je ona osnovana na poslu, koji je povodom prenosu njezinom. Zavratna svota imade u sebi sadržavati mjenbenu svotu uz naknadu ne samo onoga troška, što bi ga posjednik mjenice morao potrošiti, kad bi si na mjestu izplate i u vrieme odredjeno za izplatu htio pribaviti svotu označenu na mjenici, već i onoga, što ga je potrošio, kad je naknadno zahtjevao izplatu od svoga prednika. Sve ovo dobiti će regredient, budu li mu kod zavrate izplaćene stavke, o kojih govori zakon u gornjem paragrafu. Prema ovomu načelu protežu se zavratna prava posjednika mjenice, koji ju je protestirao sbog neizplate, na sljedeće zahtjeve:

1) na neplaćenu mjenbenu svotu, i to na cielu svotu, na koju mjenica glasi, ako na nju još ništa plaćeno nije; a na ostatak, ako je od ove svote koji dio već izplaćen (§. 38. m. z.);

2) na šestpostotne godišnje kamate, računajuć od dana kad je *mjenica dospjela*[1], i to tako, da se dan dospjelosti u obzir ne uzimlje;

[1] Ovo nisu zatezni kamati kako se misli s neke strane (vidi *Haimerl* strana 166.; *Volkmar* i *Löwy* str. 187.; *Blaschke* str. 259. opazka 2.), jer ne počimlju teći od dana kada je regresat opomenut na izplatu, već od dana dospjelosti, dakle redovito od časa kada pred-

Digitized by Google

kamati bo mogu se računati istom od dana, koji sljedi poslje dana dospjelosti[1]. Ne računaju se dakle kamati istom od dana *kad je mjenica protestirana,* niti od cielokupne zavratne svote, t. j. i od prosvjednih i ostalih troškova, te od mjenbene pristojbe, kako misle *Blaschke, Kheil* i drugi, već se ovi postotci prema naročitoj ustanovi gornjega paragrafa mogu računati samo od *ne plaćene mjenbene svote;*

3) na troškove protesta i ostale troškove. Na troškove protesta računa se biljegovna pristojba i naknada, koju valja platiti javnomu bilježniku za sastavak protesta; a medju ostale troške spada: poštarina, mešetarska pristojba, trošak za tečajnu cedulju i t. d.[2];

4) na mjenbenu pristojbu od $^1/_3$ *postotka;* ova se pristojba računa od mjenbene svote, te se ima smatrati kao naknada za trud i neprilike, koje usljed zavratnoga postupka nastaju po posjednika mjenice.

Prepornim se čini pitanje: je li regredient vlastan sve ove stavke zahtjevati ne samo od zavratnoga obvezanika, već i od glavnoga dužnika, dakle i od prihvatnika mjenice? Sudeć po prvoj stavci §. 50., koja je rieč po rieč prešla u naš zakon iz njem. mjenbenoga prava, ne bi posjednik mjenice mogao od prihvatnika zahtjevati svih gore navedenih stavaka, jer mu proti prihvatniku ne pripada pravo zavrate, o kojem govori gornji paragraf, već pravo izravne mjenbene tužbe. Nu ako je posjednik mjenice nju protestirao sbog neizplate, pak onda, mimoišav regres, udario izrav-

nik još niti ne može znati hoće li biti pozvan na zavratu. Ovo su kamati zakonski odredjeni zakonom kao odšteta zato, što mjenica nije u vrieme plaćena. (Vidi *Fuchsberger* str. 201. i 202.; *Thöl* str. 274. opazka 9.; *Wächter* „Encyklop." str. 842. op. 9.; *isti* „D. W. R." str. 395.) Proti ovomu stanovištu odlučno ustaje *Kuntze* u svom najnovijem mjenbenom pravu (vidi Endemannov „Handbuch" str. 279. do 283.), smatrajuć ove kamate kao kamate zatezne, koji se ne imadu platiti od dana *dospjelosti* već od dana *izplate.*

[1] Vidi *Borchardt* str. 267.

[2] Ne mogu se brojiti u ovaj skup parbeni troškovi, koji su po posjednika mjenice nastali usljed prijašnje parnice proti kojemu od mjenbenih obvezanika (ako se je n. pr. posjednik mjenice bez uspjeha obratio bio na prihvatnika ili kojega prednika), jer su predmetom naknade samo takovi troškovi, koji su potrebiti za uzdržanje mjenbenoga prava proti *svim mjenbenim obvezanikom* i za realiziranje zavratnoga prava. Vidi B. *Hartmann* str. 143.; *Volkmar* str. 188.; *Hoffmann* str. 421.; *Fuchsberger* str. 203.; *Kuntze* str. 283.

Digitized by Google

nim putem proti prihvatniku, moći će i od njega zahtjevati sve gore navedene stavke; jer tim, što je mjenicu protestirao sbog neizplate, vlastan je podići mjenbenu tužbu odnosno regres po svojoj volji ili proti svim mjenbenim obvezanikom, ili proti kojemugod od njih ili proti nekolicini (§. 49. m. z.). Svi oni obvezani su solidarno posjedniku mjenice, a ova obveza proteže se po §. 91. mjen. zak. na sve, štogod je posjednik mjenice sbog ne izpunjene obveze vlastan zahtjevati. Ovakovo shvaćanje uvažio je i naš zakon, pak zato, da odstrani svaku dvojbu u tom pogledu, odredjuje u trećoj stavci gornjega paragrafa izrikom, da posjednik mjenice gornje stavke zaračunati može i onda, kad tužbom svojom ustaje izključivo i proti prihvatniku. Ovakove izrične ustanove njemački mjenbeni zakon ne ima.

Ne bude li mjenica sbog neizplate protestirana, ili u obće ako ne nastane uvjeta za regres sbog neizplate, kao n. pr. kod mjenica po vlastitoj odredbi, koje nisu indosirane, već koje su ostale u ruci remitenta, tada posjednik mjenice ne će moći od prihvatnika zahtjevati ni provizije niti naknade troškova za protest[1].

Posjednik mjenice vlastan je zahtjevati, da zavratna svota, prema gore navedenim stavkam, bude plaćena u mjestu, odredjenom za izplatu na samoj mjenici. Ako mjenbeni obvezanik obvezi svojoj u istinu zadovolji na tom mjestu, tada posjednik mjenice ne može tražiti veće svote od one, koja je uglavljena prema gornjim stavkam. Ako regresat stanuje u mjestu, označenom na mjenici kao platište, tada će on bez dvojbe i izplatu obaviti na ovom mjestu; nu ako on ne stanuje na istom mjestu, pak ako usljed toga regredient dodje u sgodu, da mu izplata bude ponudjena ne u mjestu odredjenom na mjenici, već u mjestu, na kojem stanuje regresat, tada je regredient dužan primiti izplatu i na tom mjestu; ali jer vriednost mjenbene svote nije vazda jednaka na jednom i na drugom mjestu, regredient je vlastan tražiti onu vriednost, koju ima ta svota na mjestu platišta odredjenom na mjenici, te će regresat biti dužan nadoknaditi onu razliku u vriednosti. Ova pako razlika, koja postoji u vriednosti mjenbene svote medju mjestom platišta i

[1] *Wächter* „D. W. R.“ str. 295.; *Volkmar* str. 189.; *Resch* str. 173.; *Theumann* str. 157., opazka 3.; B. *Hartmann* str. 144.; *Blaschke* str. 260. opazka 3.

Digitized by Google

medju mjestom prebivališta regresatova izjednačuje se u tečaju ili kurzu mjenice[1].

---

[1] Obično se pod tečajem ili kurzom mjenice razumieva sajamska ciena, koju imadu na stanovitom mjestu mjenice plative na drugom kojem mjestu; ili se opet označuje kurz mjenice kao diferencija u vriednosti mjenbene svote, koja postoji medju mjestom izplate i medju prebivalištem zavratnoga obvezanika. Nu u istinu se pod kurzom mjenbenim svagdje ne razumieva jedno te isto. Kurz je 1) ili sajamska ciena, koju ima stanovita svota novca, na koju mjenica glasi, na drugom kojem mjestu različnom od mjesta izplate; ili je 2) mjenbena svota, za koju se na mjestu različnom od platišta mjenice plaća stanovita opredieljena ciena. Ova razlika u oznaci mjenbenoga kurza osniva se na sljedećem praktičnom postupku:

ad 1) Na nekih tržištih s mjenicami opredieljuje se kao *stalna valuta* stanovita količina jedinica one vriednote, koja postoji u mjestu *platišta mjenice,* te se onda za ovu količinu plaća sad veća sad manja svota domaćega novca. Ova svota novca jest onda kurz mjenice. U ovom je slučaju *stalna valuta u inozemstvu, a promjenljiva kod kuće. Stalna valuta jest predmet kupa, a promjenljiva je ciena za taj predmet.* N. pr. kad je na *bečkoj* burzi dne 18. rujna 1883. kurz mjenbeni bio označen:

Berlin 100 maraka njem. drž. vr.	4	mjeseca	58	for.	50	novč.
London 10 funti sterlinga	3	„	„	119	„	90	„
Paris 100 franaka	3	„	„	47	„	37	„

tada ova oznaka znači: za mjenbenu svotu od 100 maraka, koja dospjeva za 4 mjeseca, a ima se platiti u Berlinu, plaća se u Beču 58 for. 50 novč. u gotovu; za mjenb. svotu od 10 funti ster., koja dospjeva za 3 mjeseca, a ima se platiti u Londonu, plaća se u Beču 119 for. 94 novč. u gotovu; za mjenbenu svotu od 100 franaka, koja dospjeva za 3 mjeseca, a platiti se ima u Parizu, plaća se u Beču 47 for. 37 novč. u gotovu. Ovako se notiraju kurzi mjenbeni na svih austro-ugarskih, njemačkih, francezkih, švicarskih, belgijskih, talijanskih, holandezkih, skandinavskih, poljskih i grčkih mjenbenih tržištih.

Kod ovakovoga notiranja znači veći kurz, da su mjenice skuplje, a manji da su jeftinije. U ovom slučaju postoji ista analogija kao kod trgovanja s robom; n. pr. jedan klg. kave, koji je prije stajao 2 for., jest skuplji ako se danas plaća sa 2 for. 50 novč., a jeftiniji ako se plaća sa 1 for. 90 novč.

ad 2) Na drugih pako tržištih postupa se obratno. Tu se uzimlje kao stalna ciena stanovita količina novčanih jedinica, koje cirkuliraju u mjestu, *gdje se mjenica u promet stavlja,* te se za ovu količinu plaća sad veća sad manja mjenbena svota, t. j. ona svota, koja je u cirkulaciji na mjestu platišta mjenice. U ovom je slučaju *stalna valuta kod kuće, a promjenljiva u inozemstvu. Stalna valuta jest ciena, a promjenljiva jest predmet kupa.* N. pr. kad je na burzi

Digitized by Google

Ako usljed toga zavratni obvezanik ne bude platio mjenice u mjestu, koje je navedeno kao njezino platište, već u mjestu svoga

---

u *Londonu* notirano: Hamburg 20·45, Paris 25·40, tada ova oznaka znači, da se u Londonu plaća 1 funta sterlinga u gotovu za mjenbenu svotu od 20 maraka 45 pfeniga, koja je plativa u Hamburgu; ili za mjenbenu svotu od 25 franaka 40 centima, koja je platíva u Parizu. Ovako se notiraju mjenbeni kurzi u Petrogradu i Madridu; stranom ovako, a stranom po načinu navedenom ad 1) u Londonu, Lisabonu, New-Yorku i Carigradu. U ovom slučaju znači veći mjenbeni kurz, da su mjenice pojeftinile, a manji, da su poskupile. Slučaj je isti kao i kod robe, ako jedna žemička, koja je prije vagala 25 a sada 30 gramma, stoji jednako 2 novč., tada je ona sada jeftinija, a biti će skupljom bude li težka samo 20 gramma.

Podloga mjenbenomu kurzu jest mjenbeni pari (mjenbena jednakost). Pari-kurz jest ona svota novca, koja ima istu vriednost metala, kao što i ona svota, koja se za nju daje; n. pr. 100 franaka u zlatu imade $29^1/_{31}$ gramma zlata, jer se iz 900 gramma čistoga zlata kuje 3100 franaka; stoga je ona svota maraka, u kojoj takodjer imade $29^1/_{31}$ gramma čistoga zlata pari-kurz od Njemačke na Paris, a to je 81 marka. Pari-kurz je medjutim samo onda stalna olina, kad oba mjenbena sajmišta imadu istu vriednotu. Gdje toga nije, gdje je na jednom sajmištu zlatna, a na drugom srebrena vriednota, tada valja u obzir uzeti omjer vriednosti, u kojem stoje obe vrsti vriednote; pak budući da se taj omjer mienja, to je usljed toga promjenljiv i pari-kurz. N. pr. kani li se pronaći pari-kurz u Njemačkoj na austrijsko mjenbeno sajmište, pa ako je ciena jednoj funti čistoga srebra 77 maraka, tada je, budući da se iz jedne funte čistoga srebra kuje 45 for. a. vr., pari-kurz za 100 for. a. vr. $= 171^1/_9$ marke. Prema tomu pako, kako se mienja ciena srebru, mienja se i pari-kurz. Ako na jednom sajmištu postoji čista metalna vriednota, a na drugom papirna valuta, tada valja u obzir uzeti i prid papirnoga novca kad se proračunava pari-kurz

Kurz mjenica nastaje na burzi; oni gradovi, u kojih se bilježe kurzi mjenica zovu se mjenbena sajmišta. Mjesta, koja ne imaju burze, ravnaju se po kurzu onih mjenbenih sajmišta, koja su tim mjestom najbliža.

Na burzi trguje se samo s mjenicami „prve vrsti“, t. j. takovimi, na kojih se nalaze podpune firme, koje uživaju osobit kredit (Vidi ovu razložbu o kurzu mjenica kod *Schmiedbergera* „Die Volkswirthschaftslehre“, Insbruck 1881., §. 111).

Razlozi s kojih kurz mjenice sad raste sad opet pada različiti su; u tom pogledu odlučuje kao što kod svake druge robe ponuda i tražnja stanovite vrsti mjenica; zatim veća ili manja vriednost, kovanoga novca, koji je u cirkulaciji na oba sajmišta; visina diskonta, dulji ili kraći rok za dospjelost mjenice itd. Ove i još druge neke

Digitized by Google

prebivališta[1], tada je on dužan platiti *cielu zavratnu svotu* (dakle iznos sadržan u sve tri navedene stavke) po onom mjenbenom kurzu, što ga imade na mjestu platišta mjenica, koja glasi na vid[2], te koja je trasirana od mjesta platišta na mjesto regresatova prebivališta, t. j. regredient je vlastan zahtjevati onoliko, koliko mu treba, da si na mjestu platišta mjenice od drugud pribavi mjenbenu svotu.

Mjenbeni zakon ne ima ustanove o tom, od kojega je dana mjerodavan kurz za ovu izplatu; nu po analogiji §. 37. mjen. zak. ne ima dvojbe, da odlučuje kurz, koji je postojao dan prije dospjetka mjenice[3]. Kako se opredieljuje kurz mjenice, to odredjuju propisi postojeći za svaku burzu; po tih se propisih na koncu burze svaki dan ustanovljuje kurz na temelju poprečne ciene, uz koju su se sklapali pojedini poslovi mjenbeni. Ovakav „poprečni mjenbeni tečaj" mjerodavan je i kod regresa posjednika mjenice.

Ako se medjutim na mjestu platišta mjenice ne bude bilježio kurz mjenice na prebivalište trasatovo, tada se ima za mjerilo uzeti tečaj po onom sajmištu, koje je najbliže prebivalištu regresatovu. Ako li pako ni platište mjenice ni prebivalište trasatovo ne budu

---

okolnosti, koje se ravnaju strogo po pravilih narodno-gospodarstvenih, ne uplivaju samo pojedince, vec tu djeluje i više razloga zajedno sad većom sad opet manjom silom.

[1] Zavratni obvezanik ima mjenbenu obvezu izpuniti samo u mjestu svoga prebivališta, ako ne bude u samoj mjenici što drugo odredjeno; zato je regredient dužan potražiti izplatu od regresata na tom mjestu. Prebivalište regresatovo obično je suglasno s mjestom, na kojem on redovito svoje poslove obavlja. Ovo mjesto imao je na umu i mjenbeni zakon, pak zato odlučuje ono mjesto, koje je u mjenici samoj kao takovo označeno, a to je u pogledu izdatnika ono mjesto, gdje je mjenica, a u pogledu indosanta mjesto, gdje je naledja izdana. Da li je ovo mjesto u istinu regresatovo prebivalište ili nije, u stvari je svejedno. Ne bude li na mjenici kod imena regresatova navedeno prebivalište, tada odlučuje ono mjesto, na kojem regresat u istinu stanuje u vrieme kad bude regres dignut. (Vidi *Fuchsberger* str. 204., *Volkmar* i *Löwy* str. 190.) *Wächter* „D. W. R." na str. 396. drži, da je mjerodavno mjesto trasatova prebivališta i u onom slučaju, ako se ono ne sudara s mjestom označenim na mjenici. Nu pogledom na analogiju §. 4: točke 7. mjenb. zakona ne čini mi se ovaj nazor temeljitim.

[2] Kurz mjenice, koja glasi na vid, mjerodavan je s toga, jer regredient može zahtjevati, da mu se dužna svota umah plati.

[3] Istoga je nazora i *Kuntze* u Endemannovom „Handbuch etc." str. 253.

Digitized by Google

posebna sajmišta za mjenice (Wechselplatz), tada imadu služiti mjerilom ona sajmišta, koja su tim mjestom najbližja[1].

Tko putem regresa zahtjeva diferenciju, koja postoji usljed kurza mjenice, ne mora u tužbi dokazati temeljitost svoga zahtjeva; regredient imati će to učiniti istom onda, kada regresat bude tražio dokaz tomu. Ovaj dokaz moći će regredient izvesti ili tečajnom ceduljom (Kurszetell) izdanom po vlašću javnom, ili pismenom svjedočbom dvojice trgovaca.

Zahtjevi što ih ima regredient napram regresatu, običavaju se u trgovačkom svietu točku po točku trgovački ubilježiti u posebnom računu; ukupna pako svota svih stavaka unešenih u ovakav račun pokazuje tako zvanu zavratnu svotu, koju traži regredient od regresata. Ovakav račun zove se *zavratnim računom* (Retourrechnung, compte de retour).

Zavratni račun ima u pravilu četiri diela: u prvom se nalazi nadpis: „zavratni račun"; u drugom su navedene glavne sastavine protestirane mjenice (mjenbena svota, dan i mjesto kada i gdje je mjenica izdana, ime izdatnika, trasata, remitenta, indosanta i prezentanta, vrieme kad mjenica dospjeva i mjesto gdje se ima platiti), zatim razlog s kojega je ona protestirana uz navod drugih uzgrednih okolnostih, kao n. pr. počastne izplate. U trećem se dielu spominju pojedine stavke, koje se kod zavrate zaračunavaju pozivom na priloge, te se one sve sbroje; k ovomu sbroju pribroji se jošte razlika, koja možebiti nastaje usljed mjenbenoga kurza, i time opredieljuje konačna sveukupna svota; može se pako kurz navesti i na koncu zavratnoga računa, te onda spomenuti sveukupna svota. Napokon se u posljednjem dielu nalazi datum i podpis onoga, koji zavratni račun izdaje. Ako li se medjutim zavrata zahtjeva putem

[1] Po skandinavskom mjenbenom pravu (§§ 35. i 51.) i po osnovi ruskoj (§ 80. i članak 71. revidirane osnove) vlastan je posjednik mjenice zahtjevati diferenciju, koja nastaje usljed kurza, samo onda, ako mjenica glasi na tudju vrst novca. Obračun ovaj biva prema kurzu, što ga imadu na mjestu platišta mjenice na vid, glaseće na tudju vrst novca. Ovim načinom smieralo se je donekle sniziti zavratnu svotu; nu ova svrha može se mimoići tim, što je posjednik mjenice ipak vlastan trasirati na regresata uzmjenicu, u kojem slučaju diferencija kurza i onako u račun dolazi.

Digitized by Google

tako zvane uzmjenice (§. 53. m. z.), tada se prije datuma i podpisa još navode glavne sastavine ove uzmjenice[1].

§. 51.

Naledjnik, koj je mjenicu odkupio, vlastan je iskati od predidućih naledjnika, od izdatnika i od prihvatnika:

1. svotu, koju je on platio, ujedno sa 6% godišnjih kamata, računajuć od dana izplate;

2. troškove, koje je imao;

3. mjenbenu pristojbu od $^1/_3$ %.

Ovi se iznosi, ako zavratovnik u drugom mjestu stanuje, imadu platiti po popriečnom mjenbenom tečaju, što no imadu mjenice na vid glaseće, potegnute s prebivališta zavratnikova na prebivalište zavratovnika.

Ako se ipak nebilježi mjenbeni tečaj s prebivališta zavratnikova na prebivalište zavratovnika, ima se uzeti popriečni tečaj po trgu, prebivalištu zavratnikovu najbližem.

Glede dokaza mjenbenoga tečaja valjaju ustanove §-a 50-oga.

---

[1] Najobičniji oblik ovakovoga zavratnoga računa jest:

Zavratni račun

O mjenici glasećoj na 2000 for. a. vr, koju je g. *Petar Petrović* trasirao u Zagrebu 15. svibnja 1883. 3 mjeseca a dato po naredbi g. Pavla Pavlovića na Miju Vukelića u Beč, a zatim ju remitent indosirao na g. Filipa *Martinčića* u Zadar, ovaj pako na gosp. Ivana *Junaševića* u Osiek, a ovaj na gosp. Miju *Jozića* u Zagreb, koji je posljednji napokon istu mjenicu prenio na mene podpisanoga.

Buduć mjenica nije plaćena, to je ona protestirana sbog neizplate, te stoga zahtjevam, da mi se izplati u ime:

mjenbene svote	2000	for. a.	vr.
kamata 6% za 12 dana .	4	„	—
troškova za prosvjed . .	4	„	—
provizije $^1/_8$ %	6	„	66 novč.
biljege	1	„	—
poštarine	—		40 „
Ukupno . . .	2016	for.	06 novč.,
t. j. po kurzu od 99 postotaka . .	2036	„	32 novč.

U Zagrebu, 20. kolovoza 1883.

Nikola Nikolić.

Neki zakoni opredieljuju točno sadržaj zavratnoga računa; tako belgijski (§. 76.), francezki (čl. 181.), talijanski (čl. 310.), srbski (§. 155.).

Digitized by Google

Indosant, koji je od posjednika mjenicu odkupio bilo tim, da je zavratnu svotu platio u gotovu, bilo tako, da ga je podmirio drugim načinom[1], vlastan je po svojoj volji na temelju mjenice i protesta dalje tražiti zavratu budi od daljnjih prednika, budi od prihvatnika, budi prema §. 49. m z. od svih zajedno.

Nu prednik, koji je usljed zavrate došao do mjenice, ne očekuje daljnje izplate od svojih prednika na platištu mjenice, jer je ono mjerodavno samo *za mjenbenu svotu;* on može zahtjevati izplatu zavratne svote u mjestu svoga prebivališta. Čim pako bude dulji put, kojim se mjenica od prednika do prednika vraća do glavnoga obvezanika, čim bude mjenica prolazila kroz više sajmišta, tim će biti i veći troškovi, koji se u ostalom mogu množiti već i zato, jer mogu nastati razlike u kurzu mjenice. Načelno je s toga pitanje: hoće li prednici imati podmiriti sve ove troškove, koji nastadoše usljed zavrate, ili će ih svaki od njih imati nositi sam za sebe?

U tom pogledu razviše se dva sustava: jedno je sustav *jednostavne* ili *direktne* zavrate, a drugo je *sustav kumulacije.* Po sustavu prvom ne može indosant tražiti naknade od svojih prednika za ono, što je usljed razlike kurza ili usljed većega troška morao platiti svomu sljedniku; on je dužan sve troškove sam nositi tako, da je za jednu te istu mjenicu mjerodavan samo jedan zavratni račun, naime onaj, što ga je izdao prezentant, t. j. posljednji posjednik mjenice, i to po kurzu od platišta mjenice na mjesto, gdje je mjenica izdana. Izdatnik mjenice dužan je stoga po ovom sustavu pla-

---

[1] Simo spada i slučaj, kad je indosant dobio od posjednika mjenicu kao *rimesu.* Pod *rimesom* razumieva se u prometu trgovačkom svaka mjenica, koju netko svomu vjerovniku pošalje za podmirbu svoga duga; u širjem pako smislu jest rimesa u obće mjenica, koja se komu pošalje budi mjesto izplate u gotovu, budi na račun, budi na prodaju. Usljed toga biva često, da regredient, imenito ako stoji u poslovnoj svezi s regresatom, mjesto svakoga daljnjega regresa za dug, što ga duguje s drugoga razloga, svomu predniku pripošalje (remitira) mjenicu s protestom i sa zavratnim računom uz zahtjev, da ovu mjenicu do iznosa zavratne svote primi kao posvemašnju ili djelomičnu izplatu toga duga. Regredient može regresatu takodjer zavratnu svotu kreditirati, te mu, ne čekajuć izplate, priposlati mjenicu kao rimesu.

Ovakav i sličan postupak razumievao je zakonodavac pod riečju „odkupio", pak zato i nije prihvatio stilizacije zakona njemačkoga, koji naročito u čl. 51. glasi: „naledjnik, koji je mjenicu odkupio ili primio kao *rimesu*".

*

Digitized by Google

titi zavratnu svotu samo po zavratnom računu prezentanta, t. j. posljednjega posjednika, pak makar regres išao redom svih indosanta. Po sustavu pako kumulacije može svaki indosant, koji je izkupio mjenicu putem regresa, od svoga preduika zahtjevati cieli iznos, na koji glasi zavratni račun, što ga je platio svomu sljedniku, te još k tomu svoje vlastite zavratne troškove i diferenciju na kurzu tako, da napokon izdatniku odnosno prihvatniku na teret padaju svi troškovi, koji su nastali dok je mjenica zavratnim putem došla do njega[1].

Premda se tajiti ne da, da po sustavu kumulacije zavratna svota neprekidno raste, te da dotle, dok na izplatu bude zvan izdatnik, ona narasti može do dosta znatnoga iznosa, ipak se ovaj sustav po izdatnika ne može smatrati ne pravednim, jer je on mjenicu izdao, jer je za nju primio valutu, te privolio, da se ona može dalje prenašati; on je označio trasata te preuzeo jamstvo, da će se mjenbena obveza izpuniti. Ako dakle mjenica u vrieme ne bude plaćena, to je samo naravska posljedica toga izdatnikovoga položaja, da on preuzimlje odgovornost za sve posljedice, koje nastaju usljed neizplate[2]. Uz ovaj sustav pristaju osim našega još i zakoni njemački (čl. 51.), talijanski (čl. 311. i 318.) i švicarski (čl. 769.); ostali zakoni, imenito oni, kojimi je uzorom bio „Code de commerce", stoje na stanovištu sustava prvoga, po kojem se o jednoj te istoj mjenici može načiniti samo jedan zavratni račun[3].

Stojeć naš zakon na ovom sustavu odredjuje, da je indosant, koji je usljed regresa platio mjenicu, vlastan zahtjevati ne samo od daljnjih prednika nego i od prihvatnika:

1. *svotu,* koju je platio svomu regredientu, odnosno ako nije zavratna svota u gotovu plaćena, onu svotu, koja je mjenicom kao rimesom podmirena; dakle ne samo svotu, na koju mjenica glasi, već i troškove, proviziju, diferenciju na kurzu itd., jednom rieči sve

---

[1] Vidi o razvoju ovih sustava *Biener* str. 249.—272.; *Liebe* str. 166.—169; *Wächter* „Wechsellehre" str. 559.; W. *Hartmann* str. 408. i 409.

[2] Ovomu sustavu prigovara *Biener* u §. 20.

[3] Vidi zakon belgijski (čl. 77. i čl. 78.); francezki (čl. 182. i 183.); holandezki (čl 193. i 194.); srbski (§. 158.); španjolski (čl. 554.). I sadanji ruski zakon pristaje uz ovaj sustav (čl. 673.), dočim nova osnova poput zakona skandinavskoga ovo pitanje mučke prelazi; naproti je revidirana osnova (čl. 72.) ovaj sustav usvojila. Englezko mjenbeno pravo ne izjavljuje se u tom obziru (odsjek 57.).

Digitized by Google

ono, što je platio svomu zavratnomu vjerovniku, dakle cielokupnu svotu navedenu u zavratnom računu;

2. od ove svote *šestpostotne godišnje kamate,* računajuć od dana, kad je ovu svotu svomu regredientu izplatio (odnosno kad je mjenicu odkupio), pak sve do dana kada ga njegov prednik bude podmirio;

3. *troškove,* koje je on imao *kao regredient,* dakle ne troškove protesta, niti one, koje je u račun uzeo prvi regredient (t. j. posjednik mjenice po §. 50. mjenb. z.), jer su ovi troškovi uračunani u glavnoj zavratnoj svoti, navedenoj pod točkom 1., već one, koji su nastali usljed čina potrebitih za uzdržanje i izvršbu njegovoga prava regresa; simo spadaju troškovi za poštarinu, za biljege, za tečajnu cedulju i troškovi mešetarski.

Usljed ovoga pravila ne će moći regredient zahtjevati naknadu troška, što ga je imao ili tim, da je morao novac potrebit za podmirbu svoga sljednika nabaviti od drugud, ili tim, što je njegov sljednik proti njemu morao voditi parnicu, buduć on nije zadovoljio svojoj mjenbenoj obvezi[1]. Od troškova, za koje je vlastan tražiti naknadu, ne će moći uračunati posebnih kamata;

4. *mjenbenu pristojbu* (proviziju) od $^1/_3$ postotka kao naknadu za trud i neprilike nastale usljed zavratnoga postupka[2]. Ova provizija računa se medjutim od one svote, koju je indosant svomu sljedniku platio odnosno, koju je ovaj uračunao u zavratnu svotu. Usljed toga morati će prednik, pozvan na zavratnu izplatu po sljedniku, od koga se je putem zavrate već zahtjevala izplata, nositi teret više struke provizije; on će naime morati podmiriti ponajprije proviziju, koju je dobio od mjenbene svote posjednik, koji je mjenicu protestirao, a zatim će morati platiti proviziju od zavratne svote onomu indosantu, koji se služi pravom zavrate[3].

---

[1] Hoće li se ovi parbeni troškovi prema okolnostim ipak morati naknaditi, to se ima odlučiti samo putem parnice gradjansko pravne, a nipošto putem postupka mjenbeno pravnoga.

[2] Onaj posjednik mjenice, protestirane sbog neizplate, koji do nje nije došao tim, što ju je izkupio kao indosant, već tim, što je ona putem naledje na njega prenešena, ne će moći zahtjevati ove provizije. (*Borchardt* str. 275. dodatak 595.).

[3] U nekih se zakonicih (u belgijskom, francezkom, talijanskom i dr.) ova provizija niti ne spominje; dočim se u drugih (u Skandinaviji) ona plaća samo od mjenbene svote i to najviše do iznosa od 2% ove svote tako, da prestaje svako pravo na proviziju, kad ukupna svota svih provizija dostigne taj postotak.

Digitized by Google

Indosant, koji se služi regresom, vlastan je zahtjevati, da mu regresat sve ove stavke plati u mjestu njegova prebivališta[1]; time bo što je mjenicu naledjio, odrekao se je nekim načinom prava zahtjevati izplatu u mjestu platišta mjenice; nu s druge opet strane dužan je regresat svojoj obvezi zadovoljiti samo u mjestu svoga prebivališta, ako na mjenici ne bude što drugo odredjeno. Usljed toga imati će regredient potražiti izplatu na tom mjestu. Ako regresat i regredient stanuju na istom mjestu, tad će ovaj biti podmiren, ako mu onaj izplati zavratnu svotu, kako je ona ustanovljena gornjimi stavkami. Ako li pako regresat stanuje na drugom mjestu, a ne na onom gdje i regredient, tada je dužan platiti *cielu zavratnu svotu* po onom mjenbenom kurzu, što ga imade na mjestu regredientova prebivališta mjenica, koja glasi na vid, te koja je trasirana *od mjesta prebivališta regredientova na prebivalište regresatovo,* t. j. regredient je vlastan zahtjevati onoliko, na koliko bi mjenica nominalno imala glasiti, da na mjestu svoga prebivališta uzmogne dobiti zavratnu svotu, koja mu pripada.

Ne bude li se u mjestu regredientovoga prebivališta bilježio kurz mjenice na prebivalište regresatovo, tada se ima za mjerilo uzeti kurz po onom sajmištu, koje je najbliže prebivalištu regredientovu. Ako li pako nijedno od oba prebivališta ne bude posebno sajmište za mjenice, tada imadu mjerilom služiti sajmišta ovim mjestom najbliža.

Dan po kojem se ima ravnati kurz jest, po analogiji pravila izrečena u tom pogledu u prijašnjem §-u, dan *prije* onoga dana, kad je indosant, koji se služi pravom zavrate, mjenicu odkupio.

Potreba dokazati kurz mjenice i način toga dokaza ravnaju se po pravilih navedenih glede toga u prijašnjem paragrafu.

Indosant, koji se služi zavratom, izdaje o svojih zahtjevih napram regresatu ili samostalan zavratni račun, ili pako ubilježuje ove zahtjeve u zavratnom računu, koji već postoji. U jednom i drugom slučaju navesti će on točku po točku one zahtjeve, koji mu pripadaju prema gore navedenim stavkam, a ukupna svota ovih stavaka pokazuje zavratnu svotu, koju on traži od svoga regresata.

Kad je ovaj regresat podmirio svoga regredienta, tada je on opet ovlašten zavratom obratiti se na svoga predniķa i tražiti od njega sve one stavke, koje je prvi indosant, podmiriv posjednika

[1] Što se ima razumievati pod prebivalištem vidi strana 384. opazka 1.

Digitized by Google

mjenice, od njega mogao zahtjevati. U ovom slučaju nije temeljna svota ona, na koju glasi mjenica, niti ona zavratna svota, koju je podmirio njegov regredient, već ona, koju je on platio kao zavratnu svotu. I tako ide postupak sve dalje, dok mjenice ne podmiri glavni obvezanik, t. j. prihvatnik. Čim se usljed toga strožije bude držao red naledja kod zavrate, tim će zavratna svota postajati većom. Stoga je probitačnije, koliko god se samo bude dalo, služiti se zavratom slobodnom[1].

Čitav ovaj sustav kumulacije, na kojem počiva gornji paragraf, ne može se uporaviti kod recta-mjenice, a ograničen je kod recta-naledje. Ako je recta-mjenica ipak indosirana, to ove naledje ne imaju mjenbeno-pravne krieposti, pak zato indosanti i ne imaju prava zavrate; ono pripada samo remitentu napram izdatniku. Recta-naledjnik pako kod ove mjenice, koja je ipak indosirana, obvezan je samo svomu neposrednomu sljedniku, te ne može usljed daljnjih naledja biti obvezan platiti veći zavratni račun nego li bi bio onaj, što bi ga sastaviti mogao njegov neposredni sljednik, da mjenice i nije dalje prenio[2].

§. 52.

Ustanovam, sadržanimi u točkah 1. i 3. §§-a 50. i 51. nije izključeno, da zavratnik prigodom zavrate u inozemstvo upravljene zaračuna tamo dopuštene višje stavke, a isto ima pravo

---

[1] Tako bi n. pr. indosant, koji je podmirio gore navedeni zavratni račun u iznosu od 2036 for. 32 novč. mogao zahtjevati putem daljnjega regresa:

po njemu plaćenu zavratnu svotu	2036	for.	32	novč. a. vr.
kamate 6% za 1 mjesec . . .	10	„	18	„
poštarinu	—	„	50	„
proviziju 1/3%	6	„	79	„
ostale troškove n. pr.	3	„	—	„
Ukupno . . .	2056	for.	79	novč.

po kurzu n. pr. od 99 iznosi u svemu 2077 for. 56 novč. a. vr.

Indosant podmiriv ovu svotu zahtjevati će opet dalje putem regresa ponajprije podmirenu zavratnu svotu t. j. 2077 for. 56 novčića, zatim od ove svote 6% kamate itd. itd.

[2] Vidi *Wächter* „D. W. R." strana 401.; *isti* „Encyklopädie" str. 848.

Digitized by Google

inozemski zavratnik, koj zavratu u tuzemstvo upravlja glede onih višjih stavka, koje je on platiti morao.

Propisi ovoga paragrafa ne samo da su tako jasni, da im netreba posebnoga tumača, već se oni i po sebi razumievaju. Zato u nekih zakonicih, kao što u švedskom i belgijskom, ovakove posebne odredbe ne ima.

§. 53.

Zavratnik vlastan je do iznosa tražbine svoje potegnuti na zavratovnika uzmjenicu.

U tom slučaju može priračunati tražbini svojoj još i s tržitbom uzmjenice skopčane mešetarske i možebitne biljegovne pristojbe.

Uzmjenica mora biti izdana na vid, te neposredno potegnuta na prebivalište zavratovnika.

Različit je način, kojim se može tražiti zavrata od prednika. Regredient može ponajprije poslati regresatu protestiranu mjenicu, protest i zavratni račun, te ga umoliti, da mu ili uruči dotični iznos, ili ako je s njim u obračunu, da taj iznos u njegovu korist u knjigah upiše. Ovim putem udariti će regredient samo onda, bude li imao podpunu vjeru u solidnost i poštenje regresata, jer inače ne bi radio mudro, kad bi iz rukuh dao one izprave, na temelju kojih je jedino kadar dokazati svoje mjenbeno pravo. Ne bude li on pako imao podpuna pouzdanja u regresata, tada će u mjestu regresatova prebivališta naći koga poslovnoga prijatelja, komu će priposlati gore navedene izprave, te ga opunovlastiti, da pobere zavratnu svotu.

Ako regredient i regresat stanuju na istom mjestu, tada će regredient, uz izplatu zahtjevane zavratne svote, regresatu uručiti izprave navedene u §. 54. m. z. Ovo je put jednostavnoga regresa.

Nu regredient moći će, ako regresat na zahtjev njegov ne plati mjenice, udariti proti njemu mjenbenom tužbom i tim načinom zahtjevati zavratu.

Svakako će medjutim regredient prije predočiti regresatu na izplatu mjenicu i protest. Ova predočba ima se obaviti po obćih

Digitized by Google

pravilih valjanih za predočbu mjenice (§. 102. mjenbenoga zakona)[1]. Zavratni obvezanik ne bi mogao u ostalom deponirati mjenbene svote, dok ne bude pozvan na izplatu, jer on i onako ne zna, hoće li zavratni ovlaštenik od njega upravo izplatu zahtjevati; on mora čekati, hoće li i koji će ga sljednik pozvati na izplatu. U ostalom slobodno mu je po §. 48. m. z. ponuditi izplatu; ovom ponudom nadoknadjuje mu se pravo depozicije.

Ove predočbe na izplatu ne će trebati onda, bude li regredient, mjesto do sada navedenim načinom, zavratu zahtjevao putem tako zvane *zavratne mjenice,* o kojoj je govor u gornjem paragrafu.

Običaj služiti se zavratnom mjenicom (uzmjenicom, Rückwechsel, recambium, recambio, retratta, retraite) nije ništa nova; već u 15. stoljeću spominje se ova vrst mjenica, a izvor njihovoj uporabi leži u spekulaciji i u nastojanju od kreditnih poslova, uzprkos zabrani kanonističke dogme, vući što veću korist. Svrha ovim zavratnim mjenicam bila je, pod izlikom legitimnoga posla, mimoići kanonističke propise o zabrani kamata i pozajmljivati novce uz dobitak. Kasnije, kad se je razvila naledja, bilo je suvišno kreditne poslove skrivati pod formu zavratne mjenice, a razvojem mjenbenoga prometa i prestankom kanonističke dogme o lihvi razvila se je uporaba tih mjenica u današnjem obliku[2].

Pod *zavratnom mjenicom razumieva se ona mjenica, koju trasira regredient na regresata u cielom iznosu svoje zavratne tražbine na mjesto regresatova prebivališta*[3]; premda bi bilo izpravnije označiti ju kao mjenicu, *koju trasira mjenbeni ovlaštenik u cielom iznosu svoje mjenbene tražbine na mjenbenoga obvezanika na mjesto njegova*

---

[1] Po jednoj rješitbi vrhovnoga sudišta u Berlinu opravdana je tužba proti regresatu i onda, ako mu mjenica i ne bude prije predočena. (Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 735. kod opazke 6.) Ovaj postupak može se medjutim dovesti u suglasje s gornjim zahtjevom, jer je *actio nata* i bez predočbe, i jer uručba tužbe nadomješta predočbu. U tom pogledu ravan je zavratni obvezanik prihvatniku; njihova je obveza nakon što je mjenica protestirana jednaka. (Vidi razložbu kod §. 40. mjen. zak.)

[2] Vidi *Endemann* „Studien itd." §. 40. str. 253. i sl.; *Kuntze* str. 159.; *Biener* str. 115. i 116.; str. 251.—257., str. 261.

[3] Od ove *zavratne mjenice* razlikuje se mjenica *uzvratna* (Retourwechsel), kojom remitent u obliku mjenice obećaje izdatniku, da će mu u stanovito vrieme i na stanovitom mjestu izplatiti valutu, koju mu je ostao dužan. Buduć da svaka mjenica glasiti mora na stanovitu

Digitized by Google

prebivališta[1]. Tehnički izraz za izdavanje zavratne mjenice jest *„retrasirati“*, a izdatnik njezin zove se *retrasant*, trasat pako oznaka

svotu novca, to će i uzvratna mjenica biti mjenicom samo onda, bude li valuta sastojala u novcu. Ne bude li toga, ili bude li remitent obećao izplatu dužne valute doduše pismeno, ali ne u formi mjenice, tada se takova izprava zove privremena medjutimnica (Interimsschein).

Isto tako razlikuje se od zavratne mjenice tako zvana *podmirbena mjenica*, koju izdaje trasat na trasanta prijašnje mjenice, da time dodje do podmirbe za prihvat odnosno izplatu prijašnje mjenice.

[1] Pod izrazom zavratne mjenice razumieva se imenito u njemačkoj literaturi još koješta drugoga; tako se zavratnom mjenicom zove i *kurz* uz koji se ona prenosi na drugoga, i *ukupna zavratna* svota, koju je regredient putem zavrate vlastan tražiti, i *podmirbena mjenica*, o kojoj je bilo prije spomena. Nu sve ove oznake, imenito ona, kojom se zavratna mjenica označuje kao kurz ili kao zavratna svota, nisu izpravne, te potiču odtuda, jer se neki francezki izrazi, koji se spajaju s pojmom zavratne mjenice, na njemački jezik nisu dali pravo prevesti. Tako veli Cod. de comm: „Le rechange s'effectue par une retraite (čl. 177.)“, a zatim se u daljnjih ustanovah razlikuje *„change“* od *„rechange“*. U njemačkom jeziku preveli su izraz *„rechange“* sa „Rückwechsel“, te se je usljed toga i sama oznaka pojma *„rechange“* preniela na pojam zavratne mjenice. Istina je, da se je zavratna mjenica, „retrait“, nazivala često imenom „rechange“, ali ono što Francezi zovu „rechange“ nije „retrait“.

„Change“ jest ona korist, koju zahtjeva trgovac, kada mjenicu kupuje ili izdaje (prodaje). U prvom slučaju ide ga korist zato, jer on daje (pozajmljuje) novac, koji mu se vraća istom poslje; u drugom pako slučaju hoće on da ima naknadu za trud i za trošak spojen s podmirbom. Ako sada regredient hoće da se odšteti zavratnom mjenicom, trasiranom na izdatnika do iznosa zavratne svote, on će tu mjenicu izdati te tražiti čovjeka, koji će ju kupiti, ili će ju prodati na burzi. Nu on će usljed gornje okolnosti dobiti manje od iznosa svote, na koju zavratna mjenica glasi. Da pako uzmogne dobiti podpunu svotu, koju ima pravo zahtjevati, on će svoj zavratni račun povisiti za onoliko, koliko će morati dati onomu, tko bude mjenicu preuzeo, a zahtjev svega toga ujedno s tim viškom zove se „rechange“. Budući da se pako ovaj višak poglavito opredieljuje kurzom mjenice, to se pod imenom „rechange“ razumieva i samo taj kurz. (Vidi *Biener* ibid. str. 251—254.) Da pako ovaj „rechange“ nije isto što i zavratna mjenica vidi se odtuda, što se ova povećana svota može tražiti i putem zavratne mjenice i putem jednostavnoga regresa pukom oznakom u zavratnom računu. Nije stoga osnovano kad se zavratnoj mjenici daje ime „rechange“, ili kad se pod njom razumieva što drugo nego li pismena izprava, kojoj je sadržaj gore naveden. Prema tomu je uredjena u Cod. de comm. i definicija uzmjenice; u članku naime 178. veli se: „La retraite est une nouvelle *letrre de change*, au moyen de

Digitized by Google

čuje se imenom *retrasata*. Zavratna mjenica ima oblik obične mjenice.

Izdatnik ovakove zavratne mjenice (retrasant) jest ili posljednji posjednik prvobitne (glavne) mjenice, koji ju je protestirao sbog neizplate, ili onaj prednik, koji ju je putem regresa odkupio. *Retrasat* jest onaj mjenbeni obvezanik, od koga se zahtjeva izplata prvobitne mjenice; *remitentom* pako može biti koja mu drago osoba, ako zavratna mjenica ne glasi po vlastitoj naredbi.

Mjenbena svota zavratne mjenice sastoji iz one zavratne svote, koja je sadržana u zavratnom računu, te koju je regredient po ustanova §§. 50., 51. i 53. m. z. vlastan zahtjevati, pribrojiv simo još i troškove spojene s izdavanjem zavratne mjenice kao što su troškovi za biljege, i troškovi skopčani s tržitbom zavratne mjenice kao što su troškovi mešetarski. Zavratna mjenica, koja služi u svrhu regresa, imade glasiti na vid[1], jedno zato, jer je regredient ovlašten umah zahtjevati izplatu zavratne svote, a drugo stoga, da se izbjegnu kojekakovi obračuni, kao što je n. pr. disconto itd. Da se napokon obvezaniku mjenbenomu ne nametnu suvišni troškovi, mora ovakova zavratna mjenica biti trasirana neposredno od prebivališta regredientova na prebivalište regresatovo, pak zato ne može ona biti ni domicilirana.

Regres putem zavratne mjenice probitačan je po regredienta stoga, jer je to čestoputa najkraći put, kojim on do novca doći može; zavratnu bo svotu, koju je vlastan zahtjevati, može dobiti kao valutu zavratne mjenice od onoga, koji tu mjenicu preuzme.

Najjednostavniji postupak kod toga razjasniti će sljedeći primjer:

X. u Beču imade mjenicu trasiranu u Zagreb na 2000 for. U vrieme dospjelosti predoči ju ovdje B.-u na izplatu, koji je ne plati; usljed toga ju X. protestira sbog neizplate, te odluči obratiti se regresom na C.-a, koji u ostalom stanuje u Moskvi. Nu jer bi predugo trajalo, dok bi on tim načinom do novca došao, pak jer s druge strane imade ljudih, koji rado kupuju mjenice trasirane u

---

laquelle le porteur se rembourse sur le tireur, ou sur l' un des endosseurs, du principal de la lettre protestée, de ses frais, et du nouveau change qu' il paye". Vidi u ostalom o zavratnoj mjenici po francezkom pravu: *Lyon-Caen et L. Renault* str. 692. i 693.

[1] Po zakonu francezkom, belgijskom, srbskom, te po svih onih zakonih, koji su suglasni s francezkim, ne traži se, da zavratna mjenica glasi na vid.

Digitized by Google

Moskvu, a imenito na trgovačku kuću C., to će X. umah doći do novca, ako izda zavratnu mjenicu sljedećega sadržaja:

U Beču, 29. rujna 1885. Za 2020 for. a. vr.[1]

Na vid platite na ovu prvu mjenicu po mojoj vlastitoj naredbi svotu od dvie hiljade i dvadeset forintih, te ju stavite u račun po ubavjesti. Vriednost primio.

Gospodinu C.-u X.

u Moskvu.

Na zadnjoj strani mjenice napiše X. naledju bielu, te preda ovu zavratnu mjenicu mešetaru, da ju proda onomu, tko ju kupiti kani; ili pako napiše mjesto toga naledju podpunu, ako mu je znana osoba, koja će tu mjenicu preuzeti. Podjedno ubavješćuje X. retrasata C.-a, da je na njega trasirao zavratnu mjenicu gornjega sadržaja, te mu može tom prilikom priposlati i zavratni račun o zavratnoj mjenici, ako možebiti ne će da ga preda onomu, tko je i zavratnu mjenicu preuzeo, da ju uzmogne predati retrasatu prigodom izplate.

Zavratna mjenica može se predati onomu, tko ju preuzeti kani dvostrukim načinom: ili tako, da retrasant remitentu preda samo zavratnu mjenicu, ali ne one papire, koji su temeljem zavrate po prvobitnoj mjenici — t. j. prvobitnu mjenicu, protest i zavratni račun. — U ovom slučaju ne će obično remitent ni znati, da je dotična mjenica zavratna mjenica, on će s njom morati postupati kao što sa svakom inom mjenicom. U tom ga ne će smetati ako možebiti i bude ubavješten o naravi odnosne mjenice, ili ako na njoj samoj bude navedeno, da je ona zavratna mjenica te da će odnosne papire u slučaju potrebe dobiti na platištu zavratne mjenice od ove ili od one osobe. — Ili se može zavratna mjenica predati tako, da retrasant remitentu preda i ustupi gore navedene papire potrebite za izvršbu regresa. U ovom slučaju postoji *zavratna mjenica s prilozi;* njezina vriednost je u toliko veća, što

[1] Ukupna svota zavratnoga računa od mjenice glasiće na 2000 for. a. vr. iznosi 2016 for. 6 novč., k tomu troškovi za izdavanje zavratne mjenice i mešetarska pristojba u iznosu od n. pr. 3 forinta 94 novč. a. vr. Nu može se mjenbena svota u zavratnoj mjenici navesti u iznosu zavratnoga računa prvobitne mjenice (2016 for. 6 novč.), a troškovi nastali izdavanjem zavratne mjenice i mešetarska pristojba mogu se spomenuti samo u novom zavratnom računu, koji se izdaje o zavratnoj mjenici. Da će se kod toga u račun uzeti i kurz zavratne mjenice, ako kakov postoji, razumieva se po sebi.

Digitized by Google

remitent, odnosno primatelj njezin, može za stalno računati, da će ona biti plaćena, jer inače, budući su mu u ruci pomagala, ustati može mjenbeno pravnim putem proti retrasatu.

Ne bude li naime zavratna mjenica, kad se predoči, plaćena, tada će se po postojećih propisih morati protestirati, te će se posjednik mjenice u slučaju onom, ako ne bude imao potrebitih izprava, moći zavratom obratiti samo na retrasanta — komu stoji na volju, hoće li od retrasata zahtjevati odštetu za štetu pretrpljenu tim, što nije mjenice prihvatio odnosno platio; nu zavratne troškove nastale ovim regresom moći će priračunati k zavratnom računu prvobitne mjenice, te ih mjenbenim putem zahtjevati od retrasata kao mjenbenoga obvezanika prvobitne mjenice. U drugom pako slučaju ustati će posjednik zavratne mjenice zavratom proti regresatu na temelju prvobitne mjenice, protesta i zavratnoga računa, te će osim mjenbene svote, na koju glasi zavratna mjenica, moći zahtjevati i troškove nastale tim, što retrasat nije platio zavratne mjenice. Samo će biti nuždno, da prvobitna mjenica bude na njega prenešena tako, da se bude prema propisu §. 36. m. z. mogao legitimirati. Retrasat je u ostalom dužan izplatiti zavratnu mjenicu samo onda, kad mu se uruče ne samo zavratna, već i prvobitna mjenica, prosvjed i kvitirani zavratni račun, a to s toga, jer je zavratna mjenica poseban oblik regresa, a retrasat je ujedno i regresat, te je kao takav po §. 54. m. z. dužan platiti samo uz izručbu spomenutih izprava[1].

Zavratna mjenica može se prenašati kao što svaka druga, i to ili s odnosnimi prilozi ili bez njih. Ona se pogledom na svoj vanjski oblik prosudjuje kao što svaka druga mjenica; isto tako je i mjenbeni odnošaj mjenbenih interesenta kod ove mjenice isti kao što kod svake druge.

---

[1] Kako se iz svega vidi nije po našem pravu od potrebe, da kod prenosa zavratne mjenice budu priloženi: protestirana mjenica, protest i zavratni račun. Drugačije po francezkom pravu, po kojem se zavratnoj mjenici priložiti mora i zavratni račun, koji takodjer mora biti obložen s mjenicom i s protestom. K svemu tomu dolazi i svjedočba o kurzu u slučaju, kad je zavratna mjenica retrasirana na indosanta. Usljed toga je zavratna mjenica za promet nespretna, jer je radi svojih priloga preobsežna, pak zato se ona u ovom obliku u praksi i riedko rabi. — Francezko pravo u tom pogledu sljede svi oni zakoni, koji se povode za „Cod. de com.“, tako naročito zakon srbski. Od novijih zakona stoje na ovom stanovištu zakon talijanski (čl. 310. i 311.) i zakon belgijski (čl. 75., 76. i 81.).

Digitized by Google

U ostalom može regredient svoju zavratnu tražbinu realisirati i u obliku obične mjenice, t. j. on može na svoga regresata trasirati do iznosa zavratne svote mjenicu, koja ne glasi na vid, niti je trasirana na prebivalište regresatovo; samo što u ovom slučaju, ako regresat mjenice ne prihvati odnosno ne plati, regredient od njega ne će moći zahtjevati naknadu troškova nastalih trasiranjem ove mjenice. Praktično bo znamenovanje gornje zakonske ustanove o zavratnih mjenica nije drugo već, da se regredientu pruži sgoda, ako ovim putem želi zavratu tražiti od regresata, da mu retrasat jamči za troškove spojene s izdavanjem zavratne mjenice isto tako kao što i za iznos sadržan u zavratnom računu. Za taj slučaj mora zavratna mjenica biti sastavljena kako zakon odredjuje[1].

Često puta medjutim biva, da se zavratna mjenica samo pod izliku izdaje, imenito onda, ako regredient i regresat stoje u medjusobnom obračunu. U tom slučaju šalje retrasant retrasatu zavratnu mjenicu s prvobitnom mjenicom, s protestom i sa zavratnim računom, ali mu na teret stavlja samo onaj iznos, na koji glasi zavratni račun, te mu time prištedjuje onaj veći iznos, koji bi inače imao platiti usljed diferencije na kurzu, koju si diferenciju on u ostalom kod daljnjega regresa može uračunati kao da je u istinu postojala. To je tako zvana *fingirana zavratna mjenica.* Ovaj sustav fingirane zavratne mjenice prihvatio je zakon mjenbeni u ostalom i kod ustanove §. 50. i §. 51., jer se kurz, što ga regredient računati može po ovih propisih, računa tako, kao da je on u istinu izdao zavratnu mjenicu; zakon naime dozvoljuje, da si regredient računa u odnosnom zavratnom računu diferenciju onoga kurza, što bi ga imala ova mjenica. — Često medjutim biva, da se u prometu zavratna mjenica ne izdaje niti za izliku, već se samo ona spominje u zavratnom računu u svrhu, da se može naknadno izdati, ako bi to regresat zahtjevao.

§. 54.

Zavratovnik je dužan platiti samo, ako mu se izruči mjenica, prosvjed i zavratni račun providjen namirom.

Kada bude regresat izpunjivao mjenbenu obvezu morati će imati na umu, da mu se valja osigurati ponajprije, kako se na temelju iste mjenice ne će više od njega moći zahtjevati izvršba obveze, a

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 111. i 112.

Digitized by Google

zatim, kako će i on, ako nije posljednji od mjenbenih obvezanika, moći tražiti daljnju zavratu. U tu pako svrhu treba, da mu se uruče sve one izprave, koje će mu s jedne strane omogućiti daljnji regres, a s druge ga strane štititi od iznovičnoga možebiti zahtjeva. Obzirom na to odredjuje zakon prema načelu izrečenom već u §. 54., da je regresat dužan platiti samo onda, kad mu se uruče mjenica, prosvjed i kvitirani zavratni račun. Mjenicom i prosvjedom legitimiran je regresat na daljnju zavratu, a namirom potvrdjuje regredient, da je primio izplatu. Ova namira moći će se napisati i na mjenici (§. 39. m. z.), pak zato će redovito regresat moći zahtjevati, da mu se uruče ove dvie izprave; samo onda, ako regredient traži veću svotu od one, koja je na mjenici napisana, imati će sastaviti zavratni račun, te ga nakon što bude kvitiran uručiti regresatu, da on na njegovu temelju opet bude mogao putem zavrate zahtjevati tu svotu.

Pod mjenicom, koja se ima vratiti, razumieva se takova mjenica, koja je neozledjena i u takovom stanju, da regresat na njezinu temelju bude mogao tražiti sva prava proti prihvatniku i proti prednikom. Usljed toga ne smiju biti izbrisane naledje, koje su potrebite za legitimaciju, niti one, koje su od važnosti za samu zavratu; a isto tako ne smie biti izbrisan niti prihvat bez obzira na vrieme, kad je na mjenicu stavljen. Izbrisanim mjenbenim izjavam ravne su i one, koje su tako ozliedjene, da se posve uzporediti mogu s onimi, koje su izbrisane. Ako se na mjenici pokažu ovakovi nedostatci te ako oni zasiecaju u bivstvo same mjenbene obveze, riešen je regresat zavratne dužnosti[1]. Tko je te izjave izbrisao i s kojega razloga, to je u stvari svejedno.

Odredba gornjega paragrafa obćenite je naravi, te vriedi i za slučaj regresa putem zavratne mjenice.

§. 55.

Naledjnik, namiriv kojega od svojih sliednika, vlastan je izbrisati naledju svoju i naledje sliednika svojih.

Indosant, koji je mjenicu izkupio, stupio je tim u isti onaj položaj što ga je pogledom na ovu mjenicu zauzimao prije nego ju je indosirao; on ne jamči više nikomu, a sljednici njegovi riešeni su svakoga daljnjega jamstva. Usljed toga može on s mjenice

[1] Vidi *Borchardt* str. 282. i 283., dodatak 614. a) i b).

Digitized by Google

sve odstraniti, što god bi moglo služiti podlogom kakovomu daljnjemu jamstvu za njega i za njegove sljednike, te usljed toga izbrisati naledju svoju i svojih sljednika. Tim je on osiguran proti svojim sljednikom, koji na temelju ove mjenice od njega ne će moći više tražiti nikakove mjenbene izplate; a zatim je došao u priliku, da mjenicu opet dalje indosira na treću osobu, koja će se u ovom slučaju i bez protesta pukom mjenicom moći legitimirati neprekinutim redom naledja.

Ako se medjutim indosant ne bude poslužio onim pravom, to će ipak biti legitimiran kao vlastnik bez da je izbrisao naledju svoju i svojih sljednika[1].

X. Posredba.

Svatko tko preuzimlje mjenicu očekuje za stalno, da će ju trasat prihvatiti i u vrieme izplatiti. Ne bude li mjenica na zahtjev prihvaćena postaje izplata njezina dvojbenom, a posjednik mjenice može prema pravilom navedenim u §. 29. mjenb. zak. zahtjevati putem zavrate sigurnost od svojih prednika. Ne bude li pako ona u vrieme plaćena, svrha njezina je promašena, a posjednik udariti će sbog toga zavratom proti onim, koji su svojim podpisom na mjenici izplatu zajamčili. Posljedice takovoga slučaja nepovoljne su jedno s toga, jer se slabi kredit svih onih, koji su takovu mjenicu stavili u promet; drugo zato, jer po sustavu zavratnoga računa mjenbena svota postaje sve to većom; a napokon i s toga, jer posjednik mjenice, koji je za stalno računao na izplatu mjenbene svote, dolazi u novčane a time i u poslovne neprilike. Usljed toga nastojalo se je, čim se je razvio promet s mjenicami, doskočiti onim nepovoljnim posljedicam, koje bi mogle nastati usljed gornjih okolnostih. U prvo doba, kad su mjenice trasirane na vlastite komandite ili poslovne drugove, nije se bilo bojati ovakovih neprilika; istom kasnije, kad su se usljed razvoja prometa mjenice počele trasirati na osobe, koje s trasantom ne bijahu u trgovačkoj svezi, i kad se je prihvat od izplate razstavio, dogadjalo se je češće, da se mjenica nije u vrieme prihvatila odnosno platila. U tom slučaju bilo je u običaju, da netko treći (ili makar i sam remisar) izjavi, da će u čast mjenice posredovati te ju prihvatiti i izplatiti, to je bio prihvat odnosno izplata *super protestu s. praetextu in honorem*

[1] Vidi ob ustanovi ovoga §-a još str. 117.

Digitized by Google

literarum. Ovakovo posredovanje trećih osoba pokazivalo bi se imenito na sajmovih i na burza, gdje su se mjenbeni poslovi javno razriešivali u prisustvu velikoga broja trgovaca, te se je umah doznalo, da li se koja mjenica nalazi u nuždi; tom sgodom našlo bi se uvjek prijatelja izdatniku, koji su čuvali njegov kredit i branili njegove interese. Ovako se je radilo već početkom 16. vieka, te se je ovim posredovanjem branio samo interes mjenice, t. j. izdatnika, jer naledje još nije bilo. Kasnije uveo se je po malo običaj, da se je već unapried na mjenici označila osoba, koja će se zauzeti za mjenicu ne bude li ona redovito prihvaćena odnosno plaćena. Kad se je pako naledja u mjenbenih poslovih podpuno udomila, tada je i ovo posredovanje postalo zamršenijim, te je u nauci mjenbenoj i u pozitivnom pravu zauzelo važno mjesto pod imenom *intervencije* (posredbe) u poslovih mjenbenih[1].

Intervencija u mjenbenom pravu jest čin, kojim netko, bez da je mjenbeno obvezan, dobre volje bilo usljed naročitoga poziva na mjenici, bilo bez toga vlastitom odlukom, u korist kojega od zavratnih obvezanika mjesto trasata (prihvatnika) *mjenicu prihvati ili izplati, jer ju ovaj ili nije htio ili nije mogao prihvatiti odnosno platiti onako, kako se to odredjuje na mjenici, ili jer je nastala pogibelj, da ju u vriome dospjelosti ne će platiti.*

Da usljed ovoga pojma uzmogne nastati mogućnost intervencije od potrebe je, da redoviti razvoj mjenbenih posala bude poremećen, te da nastane povod zavrati bilo tim, što mjenica nije prihvaćena ili plaćena, bilo tim što je prihvatnik postao nesigurnim za izplatu (§. 29. m. z.), te zahtjevane sigurnosti nije pružio. Da se pako uzmogne uglaviti, da li ove okolnosti u istinu postoje, treba: 1. mjenicu po propisu zakona predočiti na prihvat odnosno na izplatu, eventualno od prihvatnika zahtjevati sigurnost[2]; 2. da mjenica ne bude prihvaćena odnosno izplaćena, ili da ne bude dana sigurnost; i 3. da svaka od ovih okolnostih bude dokazana načinom mjenbeno pravnim, t. j. protestom. Prema tomu ne može biti govora o intervenciji dok mjenica ne dodje u nuždu, dok red mjenbenih poslova ne bude pomućen, te dok mjenica radi toga ne bude protestirana.

---

[1] Vidi *Endemann* str. 207.—211.; *Biener* str. 113. i 114.; *Kuntze* str. 156.; W. *Hartmann* str. 413; *Volkmar* i *Löwy* str. 196.

[2] Vidi §. 29. m. z.

Digitized by Google

Ovoj intervenciji nije medjutim svrha, da se njom dokine svaki mjenbeni zahtjev na temelju odnosne mjenice; ona ne biva u korist neposrednoga mjenbenoga obvezanika, t j. trasata odnosno prihvatnika; pak zato se on intervencijom ne oslobadja od mjenbene obveze. Intervencija biva u korist *zavratnoga obvezanika,* ali i opet ne tako, da on bude riešen svake mjenbene obveze, već da se od njega odvrate neprilike, koje bi nastale, da nije bilo intervencije. Svrha je naime intervenciji: a) uzdržati mjenicu i kredit mjenbenih obvezanika; b) dokinuti svaku zavratu, ako je intervencija učinjena za izdatnika; i c) skratiti regres bude li intervencija učinjena za indosanta. Svakom intervencijom zapreèuje se regres, a time i umnažanje zavratne svote.

Onaj, koji mjesto trasata (prihvatnika) mjenicu prihvaća odnosno plaća zove se *intervenient, honorant*[1], počastnik; a onaj u èiju korist intervencija biva jest *interrent, honorat,* počašćenik.

Po svom pojmu je intervencija dvostruka, prema tomu, da li intervenient mjenicu prihvaća ili plaća, te se u prvom slučaju zove *počastni prihvat,* a u drugom *počastna izplata.* Prema ovoj razlici govori i naš zakon poput njemačkoga ponajprije o počastnom prihvatu, a zatim o počastnoj izplati. Povod intervenciji može biti ili u pozivu izdanom na samoj mjenici, ili u vlastitoj odluci stanovite osobe bez posebnoga poziva na mjenici.

Da se naime mjenica občuva od svih neprilika, koje bi mogle nastati bilo tim, da ne bude prihvaćena ili da ne bude plaćena, može svatko tko je obvezan na zavratu, dakle izdatnik i indosant, da čim sigurnije izbjegne svakomu regresu, pokraj trasata označiti još jednu osobu, koja će mjenbenu obvezu izpuniti za onaj slučaj, ako trasat ne bude mjenice prihvatio odnosno izplatio prema njezinom sadržaju. Oznaka ova zove se *nuždnom adresom* (nuždopisom), a onaj, koji je stavio nuždnu adresu zove se *nuždni adresant;* osoba pako pozvana, da u slučaju nužde intervenira jest *nuždni adresat* (nuždovnik).

Medjutim se sbiva, da treće osobe i bez takovoga poziva na mjenici, kad ona dodje u nuždu, interveniraju u korist kojega od prednika, bilo usljed vlastite odluke bilo opet stoga, jer ih je jedan od prednika umolio ustmeno ili posebnim pismom ali ne u samoj mjenici. Ovo je tako zvana *počastna intervencija u užjem smislu* (za

[1] U obće se i intervencija zove honoracijom.

Digitized by Google

razliku od nuždne adrese kao *počastne intervencije u širjem smislu).* Ona biva ili u korist izdatnika (per onor di lettera, pour l' honneur de la lettre) ili u korist kojega indosanta (per onor di giro, pour l' honneur de l' endossement). Prema ovomu povodu za intervenciju razlikovala se je u starijoj teoriji i u starijem zakonodavstvu: nuždna adresa od počastne intervencije; nu noviji zakonici, a napose i naš, ne razlikuju prihvata i izplate mjenice po nuždnoj adresi, od prihvata i izplate po trećem intervenientu, već prosudjuju obe vrsti s istoga pravnoga stanovišta, i pod istim poglavjem[1].

Teoretički medjutim valja ipak razlikovati jednu vrst od druge, jer je posve drugi pravni razlog kod intervencije po nuždnoj adresi, a drugi kod intervencije počastne u užem smislu, te jer je medju jednom i drugom ta bitna razlika, što nuždna adresa još po sebi nije intervencija, već istom vodi do prave intervencije. Nuždni adresat stoji u istom odnošaju napram nuždnom adresantu, kao što i trasat napram trasantu, dočim se intervenient kod počastne intervencije u užjem smislu smatrati ima kao *negotiorum gestor* za honorata[2].

Prije medjutim nego li se osvrnemo na obe ove vrsti odgovoriti nam je na pitanje: tko može intervenirati i za koga se može intervenirati? Kod odgovora na prvo pitanje valja imati na umu ponajprije, da intervenient ne posreduje za trasata odnosno prihvatnika, već za zavratnoga obvezanika, te da on intervencijom ne postaje samo obvezan, već da s njom stiče i mjenbena prava. S toga sljedi, da intervenirati može samo onaj, koji je dotičnom mjenicom nije mjenbeno pravno obvezan honoratu i njegovim prednikom. Usljed toga ne će moći intervenirati *prihvatnik* mjenice; on je obvezan svim mjenbenim interesentom i to u prvom redu kao glavni obvezanik, te ne može intervencijom svoje obveze pretvoriti u obvezu zavratnu; naproti može pravovaljano intervenirati *trasat,* koji još nije prihvatio, te koji je izvan mjenbene obveze. Nadalje ne može intervenirati ni *izdatnik* mjenice; on je u redu zavratnih obvezanika zadnji, kao takav obvezan je svim zavratnim ovlaštenikom, te se ne može zavratom poslužiti proti nikomu. Njemu može doduše biti stalo do toga, da se zavrata prikrati, ali onda se on ne će poslužiti intervencijom, već ustanovom §. 48. m. z. Napokon ne će moći intervenirati *indosant* u korist kojega od svojih sljednika,

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 415.; *Wächter* „Encyklop." str. 265.
[2] Vidi W. *Hartmann* str. 415.

*

Digitized by Google

kojemu je on mjenbeno pravno obvezan. Posljednji indosatar baš bi mogao intervenirati, jer njegova intervencija ne stoji u oprieci s gornjom podlogom, ali njegovoj intervenciji niti ima razloga niti smisla, jer mu i onako stoji na volju proti kojemu će od zavratnih obvezanika ustati.

Usljed toga moći će intervenirati: 1. trasat nakon što odbije prihvat ili izplatu prema sadržaju mjenice; 2. domicilijat u koliko ne bude platio za trasata; 3. indosant za svakoga prednika; 4. svaka treća osoba, makar ona i ne bila u mjenbenom odnošaju.

Intervenient mora biti osoba mjenbeno sposobna samo onda, kad on intervencijom preuzimlje mjenbenu obvezu, dakle kod počastnoga prihvata; kod počastne izplate ove mjenbene sposobnosti naravskim načinom ne treba.

Na daljnje pitanje: za koga se može intervenirati, ili drugimi riečmi, tko može biti honoratom, valja odgovoriti obzirom na okolnost onu, da intervenient ne ide samo za tim, da od honorata odvrati regres njegovih sljednika, već i za tim, da on stupi na mjesto posjednika mjenice i proti honoratu i proti njegovim prednikom. Ogledom na ovu okolnost sljedi, da je odlučujući momenat kod odgovora na gornje pitanje zavratna obveza, pak da stoga honoratom može biti samo *zavratni obvezanik*. Usljed toga ne može biti honoratom: a) osoba, koja nije mjenbeno-pravno obvezana, dakle: trasat; osoba na čiji je račun mjenica trasirana; indosant, koji je indosirao mjenicu s dodatkom „bez obveze"; i napokon posljednji posjednik mjenice[1]; b) obični prihvatnik, a kod mjenica vlastitih izdatnik, oni bo niti su zavratni obvezanici, niti se intervencijom za kojega od njih zavrata skraćuje, već se naprosto mjenbeno pravo u postojećem obsegu prenosi na trećega[2]; c) sljednik intervenientov, jer štogod je intervenient od njega vlastan zahtjevati kao od svoga honorata, to opet i ovaj od njega može zahtjevati kao od svoga prednika.

---

[1] Ako je posjednik mjenice podjedno izdatnik ili indosant, tada ne mogu biti honoratom niti one osobe, koje se nalaze u sredini medju njim kao izdatnikom odnosno indosantom i kao posljednjim indosatarom, jer štogod oni njemu duguju kao svomu sljedniku, to i on njima duguje kao njihov prednik. Vidi *Thöl* str. 540. kod opazke 7.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 439 Iznimku od ovoga pravila u slučaju §. 29. m. z. vidi niže kod počastnoga prihvata.

Digitized by Google

Dakle može biti honoratom: 1. izdatnik mjenice tezice[1]; 2. indosant, ako nije sljednik intervenienčov[2]; 3. prihvatnik domicilirane mjenice, u kojoj je domicilijat naveden, jer se i on nekim načinom smatra zavratnim obvezanikom; napokon 4. poruk kojega od zavratnih obvezanika. Označiv ovako osobe, koje mogu i za koje se može valjano intervenirati u mjenbeno-pravnom smislu, razložiti nam je pobliže gore navedene dvie vrsti intervencije.

Nuždna adresa. Ona se je označivala prije na posebnoj cedulјici, koja se je na mjenicu priljepila; po našem mjenbenom zakonu valja medjutim nuždnu adresu označiti ili na mjenici ili na kopiji (§. 61. mjenb. zak.). U ostalom je svejedno na kojem se mjestu na mjenici nalazi nuždna adresa; obično je medjutim, da je ona navedena na prednjoj strani izpod ili pokraj imena trasatova, ali se može označiti i na zadnjoj strani uz ime indosanta, koji ju stavlja. Isto tako ne odlučuje ni način, kako se ona označuje, glavno je, da se iz oznake vidi nakana opredieliti nuždnoga adresata. Podpisa adresantovoga niti treba niti je on u običaju; nuždni adresat ubavješćuje se bo posebnim ubavjestnim pismom, da je na njega upravljena nuždna adresa; nu ako koji od indosanta stavlja nuždnu adresu, tada joj on običaje dodati početna pismena svoga imena. Ne treba takodjer nuždnoj adresi dodati ni datuma ni mjesta gdje je izdana. Obični oblik, kojim se označuje nuždna adresa jest: „u nuždi kod gosp. Petrovića"; „za slučaj potrebe kod Pavlovića za V." Ako jedna te ista osoba stanovitim redom stavlja više adresa, tada ova oznaka obično glasi: „za slučaj potrebe najprije kod Pavlovića zatim kod Petrovića".

Da se na nuždnu adresu bude morao obzir uzeti treba da ona glasi na mjesto izplate; kod mjenica domiciliranih dakle na mjesto domicila[3], jer se ne može zahtjevati od posjednika mjenice, da on za slučaj nužde traži izvršbu mjenbene obveze na drugom kojem mjestu a ne na onom, koje je u mjenici odredjeno za izplatu. Nu obzirom na svezu, u kojoj stoji nuždna adresa s oznakom trasata, t. j. s glavnom adresom, uzimlje se, da nuždna adresa glasi na mjesto izplate i onda, ako kod nje nije označeno posebno mjesto.

---

[1] Intervention pour l' honneur de la letrre, per onor di lettera.

[2] Pour l' honneur de l' endossement; per onor di giro, ili della gira.

[3] Po skandinavskom mjenb. pravu (§. 56.) kod mjenica domiciliranih, na kojih je domicilijat imenovan, samo je ona nuždna adresa od mjenbene krieposti, koja glasi na mjesto trasatova prebivališta.

Digitized by Google

Usljed toga nije kod nuždne adrese redovito ni označeno posebno mjesto, te se smatra kao pravilo, da svaka nuždna adresa glasi na mjesto platišta, ako se iz nje same ne vidi, da glasi na drugo mjesto[1]. Da li nuždni adresat na ovom mjestu u istinu stanuje ili ne, to je kao što i kod trasata svejedno.

Nuždnim adresantom može biti svaki od zavratnih obvezanika; a obzirom na to, što je nuždna adresa samo *povod* kasnijoj intervenciji, te što je svakomu nuždnomu adresatu konačni cilj, da bude intervenientom, budi počastnim prihvatnikom ili počastnim platcem, za slučaj, ako mjenica dodje u nuždu, to sljedi, da nuždnim adresatom može biti samo onaj, tko može biti intervenientom[2]. Kad se usljed toga tvrdi, da kao nuždna adresa, dakle kao nuždni adresat, može biti označena i ona osoba, koja se već nalazi u mjenbenoj obvezi, dakle n. pr. izdatnik[3], ili indosant u korist kojega od svojih sljednika[4], tada ne možemo uz ovaj nazor pristati pogledom na svrhu nuždne adrese i pogledom na pojam i bivstvo same intervencije. Nuždna adresa na zavratnoga obvezanika imala bi smisla samo onda, kad bi se tim imala prikratiti njegova obveza i posjedniku mjenice naložilo, da se on mjesto zavrate na sigurnost zadovolji prihvatom one osobe, koja mu i onako već mjenbenopravno jamči. Nu tim bi se posjednik mjenice ograničio u svom pravu, a zavratnomu obvezaniku pružile pogodnosti, kojimi se ne povisuje niti kredit mjenice niti mjenbeno jamstvo za mjenbenoga vjerovnika, kojemu i onako na volju stoji obratiti se regresom na zavratnoga obvezanika, bio on ili ne bio označen nuždnim adresatom. Ovakovo ograničenje nije osnovano na zakonu. Zato se posjednik mjenice ne će morati obazirati na nuždnu adresu, u kojoj je adresatom mjenbeni obvezanik. Kod ove vrsti nuždne adrese obično je adresantom i adresatom jedna te ista osoba, izdatnik ili dotični indosant, te glasi ova adresa: „u nuždi kod mene samoga“. Ovakova adresa nazivlje se *prividnom* nuždnom adresom. Ovakovom prividnom adresom jest i ona adresa, u kojoj izdatnik ili indosant kao nuždnoga adresata označi *trasata* riečmi: „u nuždi na moj račun“,

---

[1] Prvobitna ruska osnova u §. 89. to naročito odredjuje.

[2] Prvobitna ruska osnova u §. 89. navodi osobe, koje su ovlaštene staviti nuždnu adresu.

[3] Vidi *Thöl* str. 520. kod op. 5.

[4] *Borchardt* str. 285. dodatak 620.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 672. i 673.; *isti* „D. W. R.“ str. 408. i 409; *Thöl* str. 520. kod opazke 5.

Digitized by Google

ili „u nuždi na račun P—a.“ Nu smisao ovakove adrese sasvim je drugi od smisla prave nuždne adrese, jer se njom samo označuje račun podmirbe[1] za trasata za slučaj ako on mjenicu prihvati, a ne označuje se tim osoba, koja će intervenirati za slučaj, ako mjenica *ne bude* prihvaćena ili plaćena. Prividna nuždna adresa, bez obzira na to, da li se mjenica ima prihvatiti odnosno izplatiti pa trasatu na račun izdatnika, indosanta ili treće osobe, ne može se po svom sadržaju ticati posjednika mjenica, ona se tiče samo podmirbenoga odnošaja[2], pak zato se može označiti i izvan mjenice u ubavjestnom pismu.

Pravna narav nuždne adrese označena je tim, što je oznakom nuždne adrese samo naveden još jedan trasat, koji će mjenicu prihvatiti odnosno izplatiti za onaj slučaj, ako to ne učini prvobitni trasat. Isti pravni odnošaj, koji postoji medju mjenicom i trasatom, postoji dakle medju mjenicom i nuždnim adresatom, s tom samo razlikom, da trasat svagda u obzir dolazi u prvom redu, a nuždni adresat istom u drugom, t. j. onda, kada trasat ne bude prihvatio odnosno izplatio mjenice.

Ostala pravila u nauci o nuždnoj adresi spomenuti ćemo na odnosnih mjestih zakona.

Počastna intervencija u užjem smislu. — Često se puta sbiva, da netko, *akoprem nije na mjenici naveden kao nuždni adresat,* intervenira, da time u korist kojega od zavratnih obvezanika odkloni regres radi neprihvata ili regres radi neizplate. Ovakova intervencija, koja se ne osniva na naročitom pozivu u mjenici, zove se za razliku od nuždne adrese počastnom *intervencijom u užjem ili bolje u pravom smislu,* jer nuždna adresa sama po sebi još nije intervencijom, već samo povodom kasnijoj intervenciji. Koji je povod intervenciji ovakove treće osobe to je svejedno; on može biti u vlastitoj odluci ove osobe, ali se može osnivati i na posebnom nalogu danom izvan mjenice.

Ova intervencija je ili *počastni prihvat* ili *počastna izplata.*

Intervenirati u ovom smislu može svatko, tkogod je prema gore navedenom razlaganju u obće kadar biti intervernientom, dakle i trasat, ako odbije prihvat odnosno izplatu mjenice prema pozivu nalazećem se na mjenici, te ako ju prihvati ili izplati u korist

---

[1] Vidi *Thöl* ibid. str. 243.

[2] Vidi gore str. 130. i 131

Digitized by Google

kojega od zavratnih obvezanika nakon što je mjenica protestirana sbog neprihvata ili neizplate.

Isto tako može i interventom (honoratom) biti svatko, za koga se prema gornjim pravilom u obće može intervenirati.

Posljedica počastne intervencije u pravom smislu rieči jest ista kao što i posljedica intervencije sa strane nuždne adrese; razlika medju jednom i drugom leži samo u povodu k intervenciji, te upravo s toga i u onoj okolnosti, koju ističe i §. 57. mjenb. zak., da je posjednik mjenice *dužan primiti* intervenciju nuždne adrese, dočim je vlastan odbiti intervenciju treće osobe.

Na koliko za intervenciju u pravom smislu valjaju pravila različita od intervencije po nuždnoj adresi, razložiti ćemo na pojedinih mjestih mjenbenoga zakona.

Intervencija nuždne adrese i intervencija treće osobe može biti ili *počastni prihvat* ili *počastna izplata.* Prema ovoj razlici razporedao je i naš mjenbeni zakon ustanove ob intervenciji, te razlaže

I. Prihvat počastni.

Pod počastnim prihvatom razumieva se onaj prihvat, što ga na mjenicu stavlja u korist kojega od zavratnih obvezanika ili osoba različita od osobe trasatove, ili trasat sam, ali ne u svojstvu tom već nakon što je odbio prihvat u smislu poziva stavljenoga na mjenici, i nakon što je mjenica protestirena sbog neprihvata.

Svrha počastnomu prihvatu jest, da se njim od zavratnoga obvezanika odvrati regres sbog neprihvata mjenice ili sbog nesigurnosti prihvatnika. Budući medjutim u jednom i drugom slučaju mogućnost takovoga regresa nastaje istom onda, nakon što bude uglavljeno, da trasat mjenice nije prihvatio, odnosno da prihvatnik nije pružio sigurnosti (§. 29. m. z.), te budući da i intervencija po svom pojmu mjesta ima samo u onom slučaju, kad mjenica u nuždu dodje, to će se morati prije nego li bude na mjenicu stavljen počastni prihvat ona predočiti trasatu na prihvat, odnosno od prihvatnika tražiti sigurnost Ako trasat prihvati dotično ako prihvatnik pruži dovoljnu sigurnost, tada se mjenica ne nalazi u nuždi, te nije počastni prihvat od potrebe. Ako li pako mjenica ili ne bude nikako prihvaćena ili barem ne u smislu poziva izdanoga na njoj, tada će posjednik ovu okolnost morati konstatirati protestom; istom sada može biti govora o počastnom prihvatu.

Digitized by Google

Sama valjanost počastnoga prihvata ne ovisi doduše ob ovom protestu, jer se obveza počastnoga prihvatnika osniva na njegovom podpisu, t. j. na formi počastnoga prihvata, ali o regresu ne može bez protesta biti ni govora.

Što se tiče forme počastnoga prihvata, to valja donekle razlikovati medju prihvatom nuždne adrese, i onim trećega intervenienta. U jednom i drugom slučaju treba da počastni prihvat bude pismen te napisan ili na samom *izvorniku* mjenice ili *na prepisku*; o tom ne može biti dvojbe pokraj ustanove §. 61. m. z., a leži ovakovo shvaćanje i u naravi same obveze počastnoga prihvatnika, jer i on spada u red zavratnih obvezanika kao što i svaki indosant, te je njegova obveza različna od obveze običnoga prihvatnika. Da li je mjenica honorirana na kopiji u korisi takovoga indosanta, kojega se izvorna naledja nalazi već na kopiji ili ne, to je sve jedno. Ali nipošto ne će biti dovoljno, ako se mjesto na mjenici počastni prihvat izjavi u protestu[1].

Ako se mjenica prihvaća u čast nuždne adrese, tada je isto tako kao što i kod običnoga prihvata, po analogiji druge stavke §. 21. m. z., dovoljan jednostavni podpis nuždnoga adresata, jer se iz nuždne adrese vidi što ovaj podpis znači. Naproti nije kod počastne intervencije u pravom smislu dovoljan jednostavni podpis honoranta, jer se iz pukoga podpisa još ne razabire narav mjenbene izjave; usljed toga treba, da se počastni prihvat treće osobe, koja nije nuždni adresat, u svojoj vanjštini ukaže kao takav. To biva obično riečmi: „u čast", „per onor", „supra protesto" ili samo „s. p," itd. Ovakov dometak uz podpis počastnoga prihvatnika treba da bude stavljen ili na mjenicu ili na kopiju, nipošto pako ne će biti dovoljno ako se to učini u protestu[2].

Uz ovaj dometak redovito se stavlja ime onoga, komu u korist biva počastni prihvat, t. j. ime honorata, i to obično samo

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* strana 213.; W. *Hartmann* str. 420.; *Hoffmann* str. 431.; *Thöl* str. 532; *Blaschke* str. 178. kod opazke 2.; *Wächter* „Encyklop." str. 268.; *isti* „D. W. R" str. 414.; *Resch* str. 186., i dr. — Mjenbeni zakon skandinavski (§. 58.) i prvobitna ruska osnova (§. 90.) priznavaju valjanost počastnomu prihvatu stavljenomu na kopiju mjenice samo onda, bude li počastni prihvat obavljen u korist indosanta, kojega se originalna naledja nalazi na kopiji.

[2] Ne će stoga biti dovoljno ako počastni prihvatnik naprosto na mjenici napiše: „prihvatio" i u protestu ovaj prihvat označi kao prihvat počatsni, kako to misli *Volkmar* na str. 412.

Digitized by Google

početnimi slovi. Nu ova oznaka nije za valjanost počastnoga prihvata bitna, jer se u *slučaju dvojbe* po §. 59. m. z. honoratom smatra izdatnik.

Počastni prihvat mora da bude bezuvjetan i neograničen, te se ne može ograničiti niti na jedan dio svote, kao što je to dopušteno kod prihvata običnoga. Svrha bo počastnomu prihvatu jest odklonuti regres od zavratnoga obvezanika, a to se može postignuti samo podpunim i bezuvjetnim prihvatom mjenice. Počastni prihvat, ograničen samo na jedan dio svote, ne odgovara svrsi, stoga se posjednik mjenice ovakovim prihvatom zadovoljiti ne mora niti onda, ako ga ponudi nuždna adresa. Ako li se pako ipak dogodi, da budi nuždna adresa budi treći intervenient na mjenicu stavi ograničen počastni prihvat, tada takav honorant, po analogiji pravila valjanog za običnoga prihvatnika, ipak jamči prema sadržaju svoga prihvata. Djelimični počastni prihvat dozvoljen je samo onda, kad bi se radilo o regresu sbog neprihvata s razloga, jer je trasat prihvatio samo jedan dio mjenbene svote; u ovom slučaju može se počastni prihvat protegnuti na ne prihvaćeni još iznos.

Pogledom na pitanje: komu se u prilog može obaviti počastni prihvat, odnosno tko može biti honoratom, vriede ona ista pravila, koja spomenusmo za intervenciju u obće; samo nam je još primetnuti, da se *iznimice* počastni prihvat može obaviti i za običnoga prihvatnika mjenice u slučaju §. 29. m. z. t. j. onda, kad on postane nesigurnim za izplatu; u ovom bo slučaju moći je, kako gore razložismo[1], proti prihvatniku ustati zavratom na sigurnost.

Isto tako valjaju gornja pravila i pogledom na pitanje: tko može biti počastnim prihvatnikom, jer nijedna osoba, koja ne može u obće intervenirati, ne može niti honorirati mjenice svojim prihvatom. Jer pako počastni prihvatnik spada u red mjenbenih obvezanika, to je temeljnim pravilom, da počastnim prihvatnikom može biti samo osoba mjenbeno sposobna. Napose pako biti će zvan, da mjenicu honorira kao prihvatnik nuždni adresat, jer to leži u svrsi i naravi nuždne adrese, koja je zvana ne samo, da mjenicu u počast izplati, nego da prema potrebi i prihvati. Izrečeno je to naročito i u §. 60. mjenb. zak.

Budući da po ovom pravilu kao počastni prihvatnik honorirati može mjenicu i trasat, stavilo se je s praktičnoga gledišta pitanje[2]:

---

[1] Vidi gore kod §. 29. m. z. str. 295. kod opazke 3.

[2] Vidi österr. G. Ztg. g. 1856. i 1866.

Digitized by Google

može li po trasata biti od koristi, da odbije prihvat obični, pak da mjesto toga prihvati mjenicu kao prihvatnik počastni? Pogledom na položaj, što ga zauzimlje počastni prihvatnik, i pogledom na na razlikost obveze počastnoga i običnoga prihvatnika, svakako je položaj onoga prvoga povoljniji, te može biti u interesu trasata, da odbije prihvat obični, pak da mjenicu prihvati kao prihvatnik počastni. Jer ponajprije, kako ćemo niže razložiti, počastni prihvatnik jamči manjemu broju mjenbenih interesenta nego li prihvatnik obični, ovaj bo jamči mjenbeno-pravno izdatniku i svim njegovim sljednikom, dočim je onaj prvi obvezan samo sljednikom svoga honorata. Nadalje je obzirom na zastaru mjenbene obveze i obzirom na mjenbeno-pravni propust položaj počastnoga prihvatnika ravan položaju zavratnoga obvezanika; a napokon ima počastni prihvatnik tu prednost pred običnim, što on, plativ mjenicu, tim dobiva mjenbeno pravo regresa proti honoratu i njegovim prednikom, dočim obični prihvatnik najviše ako ima pravo gradjansko-pravne zavrate proti izdatniku.

Počastnim prihvatom preuzimlje honorant mjenbenu obvezu, da će za slučaj onaj, ako trasat odnosno prihvatnik mjenice ne plati, prema njezinom sadržaju, *mjesto honorata kao zavratnoga obvezanika* mjenicu izkupiti. Iz ovoga načela sljedi, da počastni prihvatnik prihvaća zavratnu a ne kao obični prihvatnik mjenbenu svotu, on postaje počastnim prihvatom zavratni a ne, kao obični prihvatnik, glavni mjenbeni obvezanik; on preuzimlje onu dužnost regresa, na koju je zvan honorat. Jednom rieči: on ne stupa na mjesto trasata (prihvatnika), već na mjesto honorata, on usljed toga nije glavni već zavratni obvezanik. Posljedicom ovoga načela jest: da je počastni prihvatnik obvezan na izplatu samo onda, ako trasat (prihvatnik) mjenice ne izplati, te ako ova okolnost bude uglavljena posebnim protestom sbog neizplate; da njegova obveza prestaje, ako mu mjenica ne bude najkasnije drugi djelatni dan poslje dana dospjelosti na izplatu predočena; da je on obvezan samo sljedni kom honorata, a ne honoratu i njegovim prednikom, proti ovim bo dobiva on izplatom mjenice prava njezina posjednika; da počastni prihvat može stajati pravovaljano i na kopiji; da mjenbeni ovlaštenik nije dužan od počastnoga prihvatnika primiti djelomične izplate kao što ni od zavratnoga obvezanika; te napokon, da proti počastnomu prihvatniku ne ima mjesta tužbi ob obogaćenju, o kojoj govori §. 90. m. z. — Ostala pravila u nauci o počastnom prihvatu navadjamo kod tumačenja dotičnih ustanova mjenb. zakona.

Digitized by Google

§. 56.

Kad je na mjenici naznačen nuždopis na platište glaseći, držan je posjednik mjenice, ako je prihvat mjenice uzkraćen ili se nije izposlovati dao, prije nego bi mogao izvesti zavratu na sigurnost, dignuti prosvjed ter nuždovniku predočiti mjenicu prihvata radi.

Izmedju više nuždovnika treba mjenicu najprije onomu predočiti, koj je po prijašnjem predniku označen, ako li se pako ovo iz mjenice ne može razabrati, to predočba nije vezana na nikakav red.

Kad se na mjenici nalazi nuždna adresa tada je posjednik dužan mjenicu predočiti na prihvat nuždnoj adresi samo u dva slučaja, pak i to samo onda, ako ta nuždna adresa ne glasi na mjesto različito od mjesta izplate.

Prvi od ova dva slučaja spominje §. 29. m. z. Kad je naime mjenica prihvaćena, a prihvatnik postane nesigurnim za izplatu u smislu §, 29. m. z., tada mora posjednik mjenice, na kojoj se nalazi nuždna adresa glaseća na mjesto izplate, ako se kani poslužiti regresom na sigurnost, ponajprije od prihvatnika potražiti sigurnost, pak ako ovaj ne pruži zahtjevane sigurnosti, tada je posjednik mjenice dužan, prije nego li se uzmogne poslužiti regresom na sigurnost, potražiti prihvat od nuždne adrese[1].

Ako nuždna adresa prihvati, tada mjenica nije više u nuždi, te ne staje razloga daljnjemu regresu. Ako li ona ne prihvati, tada će posjednik i ovu okolnost konstatirati u posebnom protestu, te mu je sada otvoren put, da se može redovitim putem poslužiti regresom.

Drugi slučaj naveden je u prvoj stavci gornjega paragrafa, premda bi bilo sgodnije, da je poput ruske osnove i prvi slučaj ovdje spomenut.

---

[1] Nije izpravan nazor, što ga postavlja *Blaschke* (str. 176. op. 3.) i po njem *Resch* (str. 187. op. 11.), da je u slučaju §. 29. svejedno, da li nuždna adresa glasi na mjesto izplate ili ne, jer da ovaj §. u obće govori samo o nuždnih adresa, koje se nalaze na mjenici. Zahtjev, da nuždna adresa glasiti mora na mjesto izplate, da se na nju bude morao obzir uzeti, jest obćenit, te ima tim manje razloga od ovoga pravila izuzeti slučaj naveden u §. 29. m. z., jer i kod izplate mora posjednik mjenice na počastni prihvat nuždne adrese samo onda obzir uzeti, ako počastni prihvat glasi na mjesto izplate.

Digitized by Google

Ne bude li naime mjenica prihvaćena, dužan je posjednik protestirati ju sbog neprihvata[1], te kani li se sada poslužiti regresom na sigurnost sbog neprihvaćene mjenice, ima ju, ako nuždna adresa glasi na mjesto izplate, predočiti nuždnoj adresi. Ako nuždna adresa mjenicu prihvati, ne može se posjednik mjenice poslužiti regresom na sigurnost; u protivnom slučaju dužan je mjenicu protestirati sbog neprihvata po nuždnoj adresi.

Usljed toga će kod mjenica, na kojih se nalazi nuždna adresa, za zavratu na sigurnost biti potrebit protest, jedan put proti trasatu odnosno prihvatniku, a drugi put proti nuždnomu adresatu.

Ne će li posjednik mjenice, da se posluži zavratom na sigurnost, tada nije ni obvezan mjenice predočiti na prihvat nuždnoj adresi. Razlog pako, s kojega je posjednik, ako se kani poslužiti regresom na sigurnost, u oba ova slučaja dužan predočiti mjenicu na prihvat nuždnoj adresi, jest taj, jer je posjednik mjenice, kad ju je preuzeo pristao mučke na to, da će za slučaj, ako mjenica dodje u nuždu, prije nego li potraži sigurnost putem regresa udariti onim putem, koji mu je označen na mjenici, da dodje do sigurnosti, te da će se istom onda poslužiti regresom na sigurnost, ako nuždna adresa mjenice ne prihvati[2]. Ako nuždna adresa prihvati, tada posjednik mjenice ne može više tražiti zavrate na sigurnost, jer je protest podignut sbog neprihvata odnosno sbog nepružene sigurnosti morao i onako uručiti honoratu, a bez toga protesta ne ima regresa. Ako li pako posjednik mjenice ne predoči na prihvat nuždnomu adresatu, tim se je naravski odrekao regresa na sigurnost, te gubi pravo na ovaj regres. Priepornim se samo čini, da li posjednik mjenice u tom slučaju ovo pravo gubi proti svim prednikom ili samo proti nuždnomu adresantu i njegovim sljednikom? Po slovu i duhu §. 56., po kojem je posjednik, prije nego bi mogao *izvesti zavratu na sigurnost,* dužan predočiti mjenicu nuždnoj adresi, valja nam odgovoriti na gornje pitanje, da će u slučaju ako propusti predočiti mjenicu nuždnoj adresi, posjednik njezin izgubiti pravo zavrate na sigurnost proti *svikolikim prednikom,* jer

---

[1] Da se izbjegne svakoj dvojbi spomenuo je naš zakon izrikom, da je ovaj protest potrebit.

[2] Vidi razprave konferencije u Lipskom sjednicu 19., 20. i 21. — *Hoffmann* obsežno razpravlja ovo pitanje u §. 63. str. 433.—442.

Digitized by Google

zakon govori u obće o zavrati na sigurnost a ne ograničuje ju samo na adresanta i njegove sljednike.

Povrh toga govori za ovaj nazor i okolnost ona, što je posjednik mjenice (regresant) vlastan sigurnost tražiti samo jedanput[1]; tim pako, što mu je nuždnom adresom označen put, kojim će doći do sigurnosti, i tim što je on uz taj put pristao, dana mu je već unapried sigurnost ako mjenica dodje u nuždu. Tko mu je dao tu sigurnost, to je za njega sve jedno; obično on to ni ne zna, jer iz mjenice ne vidi tko je stavio nuždnu adresu, a zakon i onako stavlja predmnjevu, da je počastni prihvat učinjen u korist izdatnika (vidi §. 59.)[2] Počastni prihvat stavljen po nuždnoj adresi ne gubi svoje valjanosti ni onda, ako trasat naknadno prihvati mjenicu.

Ako se na mjenici nalazi više nuždnih adresa, koje glase na mjesto izplate, tada je posjednik mjenice, i u slučaju neprihvata i u slučaju nesigurnosti prihvatnika, vlastan poslužiti se zavratom na sigurnost samo onda, ako je od *svih* nuždnih adresa *bezuspješno* zahtjevao prihvat. Istom onda, kad protestom dokaže, da nijedna od nuždnih adresa nije honorirala mjenice, može dignuti zavratu na sigurnost. Nu čim je mjenicu honorirala samo jedna od nuždnih adresa nije posjednik mjenice više dužan tražiti prihvat kod ostalih.

Daljnje je pitanje: ako se na mjenici nalazi više nuždnih adresa, koja od njih ima prednost pred drugimi? Ovo pitanje osnovano je na posljedica honoracije, označenih niže kod §. 60. m. z., te ima smisla samo onda, kad ove adrese potiču od raznih osoba; jer ako je jedan te isti adresant stavio na mjenicu više nuždnih adresa, tada je posjedniku mjenice na volju stavljeno, kod koje od spomenutih nuždnih adresa će potražiti počastni prihvat, osim ako je sam adresant označio na mjenici red, kojega se držati ima. Posljedice bo honoracije jesu jednake honorirala mjenicu makar koja od nuždnih adresa navedenih od jednoga te istoga adresanta.

Drugačiji je medjutim odnošaj onda, kad je na mjenici navedeno više nuždnih adresa od različitih indosanta, jer se prihvatom one adrese, koju je stavio prijašnji prednik po §. 60. m. z. od zavrate oslobadja veći broj mjenbenih obvezanika tako, da su prihvatom nuždne adrese, koju je stavio izdatnik, rješeni regresa na

---

[1] Vidi §. 27. m. z.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 425.; *Volkmar* str. 205.; *Hoffmann* §. 68. str. 454.—458.

Digitized by Google

sigurnost svi mjenbeni interesenti, jer nuždni adresat, koga je označio izdatnik, prihvatom svojim postaje mjenbeno-pravno obvezan svimkolikim njegovim sljednikom. Ne ima s toga dvojbe, da je povoljnija nuždna adresa stavljena po prijašnjem predniku od adrese stavljene po kasnijem indosantu, pak da s toga onoj prvoj pripada prednost pred ovom posljednjom. S ovoga stanovišta pošao je i naš zakon ustanovljujuć, da izmedju više nuždnih adresa treba mjenicu najprije predočiti onoj adresi, koja je označena po prijašnjem predniku. Ovo načelo izriče i zakon njemački u čl. 56. samo ne tako jasno i ne tako imperativno kao što naš, jer po njem pripada prednost onoj nuždnoj adresi *izplatom* koje se rješava najviše obvezanika; nu ovdje se ne radi o izplati, jer je o njoj govor u čl. 64. već o počastnom prihvatu i o posljedica njegovih[1].

Nu ovaj postupak predpostavlja, da se iz mjenice same vidi, tko je stavio nuždnu adresu; ali obično iz nje nije moći to doznati, jer zakon ne odredjuje niti stanovitoga oblika za nuždnu adresu niti podpisa adresantovog. U ovom slučaju, t. j. ako se iz mjenice ne može razabrati, tko je stavio nuždnu adresu, nije po našem zakonu posjednik mjenice kod predočbe vezan na ikakav red; on može predočiti mjenicu adresi kojoj ga je volja. Odredbom ovom ne staje povoda prepirci, koja se pojavlja u pravu njemačkom, u kojem za ovaj slučaj ne ima posebne ustanove; usljed toga jedan dio učitelja[2] drži, da je opravdan postupak onakav, kakav je naveden u našem zakonu, dočim drugi[3] misle, da posjednik mjenice mora ponajprije upitati sve na mjenici navedene nuždne adrese, komu u čast kane prihvatiti, te ovu okolnost o protestu konstatirati, i zatim prema uspjehu ovoga postupka prihvatiti prihvat od one adrese, kojoj pripada prednost. Postupak svakako nespretan i tegotan.

Akoprem medjutim naš zakon različno od njemačkoga naročito nalaže, da mjenicu „treba“ predočiti nuždnim adresam onim redom, kako se u njem propisuje, to ipak ni on kao što ni njemački zakon ne odredjuju štetnih posljedica, koje nastaju za onaj slučaj, ako se posjednik mjenice toga reda ne bi držao. To se

[1] Poput našega zakona izriče ovo pravilo i prvobitna ruska osnova u §. 92., jer izrikom odredjuje, da mjenicu valja predočiti najprije nuždnoj adresi stavljenoj po izdatniku, zatim onoj, koju je stavio prvi indosant itd.

[2] Vidi *Haimerl* str. 177.; *Blaschke* str. 177.

[3] Vidi W. *Hartmann* str. 441.; *Wächter* str. 271.; *Volkmar* str. 206., i drugi.

Digitized by Google

medjutim nije ni moglo učiniti, jer posjednik mjenice nije u tom pogledu zvan čuvati korist mjenbenih interesenta već svoju vlastitu, pak s toga može on bez ikakovih štetnih posljedica primiti prihvat od koga je volja. Osim toga valja na umu imati, da je ovdje govor samo o regresu na sigurnost, te da se usljed toga u prvom redu radi o tom, da posjednik mjenice dobije prihvat od takove osobe, koja mu pruža najviše sigurnosti, da će se mjenica u vrieme dospjelosti izplatiti, a tu sigurnost može pružiti i kasnija nuždna adresa.

Čim je pako posjednik mjenice primio počastni prihvat makar od kojega nuždnoga adresata, dakle i od posljednjega, tim je za njega i za sljednike honorata prestalo i onako svako daljnje pravo regresa na sigurnost; pak stoga ne može nastati od tuda nikakovih štetnih posljedica ni po njega ni po daljnje prednike, koji su možebiti stavili na mjenicu nuždnu adresu. Od njih mogu zahtjevati sigurnost samo honorat i njegovi prednici; ali niti stoga ne može po nje nastati štete, jer se prije nego li se proti njima ustati može regresom na sigurnost, mora zahtjevati prihvat od one nuždne adrese, koju su oni postavili.

Obzirom na onu okolnost, što za posjednika mjenice nije u zakonu odredjena nikakova štetna posljedica ako se ne drži ustanovljenoga reda, čini nam se i ustanova druge alineje gornjega paragrafa posve suvišnom u onoj formi, u kojoj je sastavljena. Bilo bi naravnije, da se je odredilo naprosto, da posjednik mjenice, ako je na njoj navedeno više nuždnih adresa, nije u obće vezan na budi kakav red bez obzira na to, može li se ne može li se razabrati tko je stavio adresu[1]. Moglo se je doduše odrediti, da je dužnost nuždnoga adresata, neka on pazi na to, da ne prihvati mjenice prije one nuždne nuždne adrese, kojoj pripada prednost; nu jer štetne posljedice takovogo prihvata mogu nastati istom kod izplate, nije bilo umjestno govoriti o tih posljedicah kod počastnoga prihvata. Da se pako predusretne takovim štetnim posljedicam, te da se koliko moguće zaprieči već i počastni prihvat takove nuždne adrese, bilo bi dovoljno obzirom na nuždne adrese, da je u drugoj stavci gornjega §. naprosto izrečeno pravilo, kojoj od njih pripada prednost. S toga

[1] Vidi *Hoffmann* strana 458.—464; W. *Hartmann* str. 442.; *Volkmar* str. 205.—209.; *Wächter* „Wechsellehre“ str. 438.; *isti* „D. W. R.“ str. 410; *Thöl* §. 275; *Protokolle* sjednica 20. strana 122. i 126.

Digitized by Google

bi bilo sgodnije, da je zakon mjesto riečih „treba mjenicu najprije predočiti onomu“, rekao: „ide prednost onoga“; te u mjesto „to predočba nije vezana na nikakav red“, da se veli „tada nijedna nuždna adresa ne ima prednosti pred drugom“.

Kod konkurencije više nuždnih adresa ne ima trasat, ako hoće da intervenira, prednosti pred drugom kojom nuždnom adresom; samo onda, ako je on ujedno i nuždni adresat valja se na njega obazrieti, ali samo u toliko, u koliko i na svakoga drugoga; dakle na koliko intervenira za prijašnjega prednika. Ako trasat hoće da intervenira kao počastni prihvatnik, a nije označen kao nuždni adresat, tada valja za njega ono isto, što odredjuje sljedeći paragraf.

§. 57.

Onomu, koji nije imenovan na mjenici kao nuždovnik, posjednik mjenice nije obvezan dopustiti, da mjenicu počasti radi prihvati.

Ovim propisom zakon naročito ističe razliku medju intervencijom nuždne adrese i počastnom intervencijom u pravom smislu rieči, te izriče načelo, da je posjednik mjenice dužan primiti intervenciju nuždne adrese, ali mu na volju stavlja, hoće li primiti intervenciju takove osobe, koja na mjenici nije navedena kao nuždni adresat. Ako usljed toga posjednik mjenice odbije počastni prihvat, koji mu ponudi osoba, koja nije nuždni adresat, tada on time ne gubi prava zavrate; ako on naproti ovu intervenciju prihvati, tada nastaju iste posljedice, kao da je intervenirala nuždna adresa; o tih posljedica govor je niže kod §. 60. m. z. Upravo zato trebalo je posjedniku mjenice na volju staviti, hoće li se on zadovoljiti ovakovom intervencijom ili regresom na sigurnost. Ovo posljednje biti će mu sgodnije onda, kad mu se u zavrati na sigurnost činila bude veća sigurnost za izplatu mjenice nego li u intervenciji treće osobe.

Ovomu trećemu intervenientu posve je ravan i onaj trasat, koji ne će da prihvati mjenice u smislu poziva nalazećega se na mjenici, već kao počastni prihvatnik; pak zato nije posjednik mjenice dužan prihvatiti njegove intervencije. Tim bo, što je trasat odbio prihvat u smislu poziva nalazećega se u mjenici, te što time kani počastnim prihvatom doći u povoljniji mjenbeno-pravni odnošaj, stupio je on iz onoga odnošaja, u koji ga je stavio izdatnik označiv

Digitized by Google

ga trasatom, te je postao ravnim svakoj trećoj osobi. On je kao trasat ovlašten mjenicu prihvatiti samo onako, kako se to u mjenici od njega zahtjeva[1].

Ako se za intervenciju ponudi više osoba, od kojih nijedna nije imenovana nuždnom adresom, tada ovisi o volji posjednika mjenice, od koje će osobe primiti intervenciju; jer ako mu je slobodno u obće odbiti posredovanje svake od tih osoba, to mu ne može biti zabranjeno ni primiti intervencije od koje ga je volja.

§. 58.

Počastnik mora iskati, da mu se uz naknadu troška izruči prosvjed, podignut poradi neprihvata, i u dodatku k istomu ubilježi njegov počastni prihvat.

K tomu je držan, poslav mu prosvjed, obavjestiti počašćenika o posredbi i predati na poštu tu obavjest u dva dana, računajuć od dana dignuta prosvjeda. Ako toga neučini, jamči za štetu odatle proiztičuću.

Buduć da po dosadanjem razlaganju mjesta biti može intervenciji u obće, dakle i počastnomu prihvatu, samo onda, kada mjenica u nuždu dodje, t. j. kada ili ne bude prihvaćena ili kada prihvatnik postane nesigurnim za izplatu, to će honorant moći honorirati mjenicu samo onda, kada mu protestom sbog neprihvata odnosno sbog nepružene sigurnosti bude dokazano, da je ova okolnost u istinu nastala. Buduć da nadalje počastni prihvat služi kao sigurnost samo sljednikom honorata, te se njim honoratu i njegovim prednikom ne oduzimlje pravo zavrate na sigurnost, a ova se opet zahtjevati može samo na temelju protesta sbog neprihvata ili sbog nepružene sigurnosti, to će biti isto tako u interesu honorata kao i honoranta, da dodju do onoga protesta, na temelju kojega će moći tu sigurnost zahtjevati.

Pogledom na to sljedi, da je protest mjenice potrebit i honoratu i honorantu, te da je trebalo ustanoviti u zakonu, kako će do njega doći jedan i drugi. Na ovoj podlozi osnovan je propis

---

[1] Vidi W. *Hartmann* ibid. str. 435. Na protivnom stanovištu stoje zakon skandinavski (§. 57.) i prvobitna ruska osnova (§. 93.), jer je posjednik mjenice dužan prihvatiti počastni prihvat ponudjen po trasatu; i to po ruskoj osnovi onda, ako trasat ponudi podpuni prihvat, a po skandinavskom pravu, ako ne ima na mjenici nuždne adrese, jer ovoj pripada prednost pred počastnim prihvatom trasata.

Digitized by Google

gornjega paragrafa, po kojemu je počastni prihvatnik dužan izpuniti što sljedi:

1) on ima zahtjevati od posjednika mjenice, da mu ovaj uruči protest, na temelju kojega je nastala intervencija; ovaj protest ili je protest sbog neprihvata, ili sbog nesigurnosti prihvatnika;

2) on ima posjedniku mjenice nadoknaditi troškove nastale tim, što je protest sastavljen; nu ove troškove naknaditi će mu opet honorat. Ako počastni prihvatnik u vrieme dospjelosti bude mjenicu izplatio, tada će on ove troškove moći uračunati u zavratnu svotu kod regresa na izplatu, koji mu pripada po §. 63. m. z. Ako li pako počastni prihvatnik ne dodje do izplate, tada će moći samo gradjansko-pravnim putem od honorata zahtjevati naknadu toga troška, jer samim počastnim prihvatom nije stupio u mjenbeno-pravni odnošaj napram honoratu;

3) on će imati jasno izreći svoju nakanu, da kani jamčiti kao počastni prihvatnik, a to biva prije svega pismenim prihvatom na samoj mjenici ili na kopiji, a zatim tako, da se napose izvan mjenice uglavi, da je on mjenicu prihvatio kao počastni prihvat. Ovo posljednje može se učiniti ponajprije tako, da počastni prihvatnik *na svoj trošak* dade sastaviti još jedan protest (protest počastni, protest za intervenciju), u kojem će se označiti, tko i za koga je mjenicu honorirao kao počastni prihvatnik; ili tako da on u posebnoj izpravi ubilježiti dade svoju intervenciju, te da ovu izpravu spoji kao dodatak s glavnim protestom; ili napokon tako, da se u samom glavnom protestu primetne dodatak, iz kojega se vidi, da on intervenira i za koga[1]. Po našem zakonu potrebno je isto tako kao što i po njemačkom, da ova okolnost bude ubilježena u posebnom dodatku glavnomu protestu; nu slobodno je počastnomu prihvatniku, da svoj počastni prihvat konstatirati dade i u posebnom protestu za intervenciju, dakako samo na svoj trošak. U praktičnom životu ne drži se medjutim ovaj propis zakona, jer je u istinu i posve svuvišan, dovoljno bo je, da počastni prihvatnik, kad se sastavlja protest proti trasatu sbog neprihvata ili sbog nesigurnosti prihvatnika izjavi, da mjenicu honorira i komu u prilog, te da se ova okolnost ubilježi u glavnom protestu;

---

[1] Valjanost samoga počastnoga prihvata izjavljenoga na mjenici ne ovisi u ostalom od ovoga posebnoga protesta, ili od ubilježbe njegove u glavni protest.

*

Digitized by Google

4) napokon mora počastni prihvatnik o svojoj intervenciji ubavjestiti honorata, te mu podjedno poslati protest, i to najkasnije za dva dana, računajuć od dana kad je sastavljen protest. Nije dakle dovoljna sama ubavjest, već je od potrebe priposlati honoratu protest, koji mu je nuždan, da na njegovoj podlozi bude mogao zahtjevati od svojih prednika zavratu na sigurnost. Biti će medjutim dovoljno, da počastni prihvatnik i bez posebne kakove ubavjesti pošalje honoratu protest, jer se već samim tim činom postizava svrha notifikaciji[1]. Hoće li se ova ubavjest učiniti pismeno ili ustmeno u stvari je svejedno, jer zakon pismene ubavjesti naročito ne propisuje kao u slučaju §. 45. m. z., akoprem je ona u životu običajna. Za slučaj pismene ubavjesti nije medjutim nuždno, da honorat ovu ubavjest u istinu dobije; honorant je svojoj dužnosti zadovoljio bude li za vremena pismenu ubavjest ujedno s protestom odposlao honoratu; samo će ovu okolnost morati dokazati. Pogledom pako na ovaj dokaz biti će po intervenienta najsgodnije, da to učini poštom, jer će poštarskom predatnicom moći najlaglje dokazati, da je na poštu predao pismo sličnoga sadržaja[2]. Obzirom na ovu okolnost, kao i pogledom na to, da je ubavjest putem pošte najsgodnija, najsigurnija i najobičnija spominje zakon izrikom, da je honorant dužan ubavjest s protestom u označeno vrieme predati na poštu. Ovom ustanovom nije honorantu istina zabranjeno odposlati notifikaciju s protestom i drugim putem, samo u tom slučaju on preuzimlje jamstvo, da će ubavjest s protestom honoratu u istinu prispjeti, dočim je kod pošiljanja s poštom rješen svake naknade već onda, čim je predao upitnu ubavjest na poštu[3].

Rok, u kojem je počastni prihvatnik dužan ubavjestiti honorata o svojoj intervenciji i poslati mu protest, ustanovljuje zakon na dva dana, te počimlje teći prvi dan poslje dan kad je sastavljen protest[4], bez obzira je li taj prvi dan obći svetac ili nedjelja, jer

[1] Vidi *Cohn* „Der Entwurf einer W. O. F. d. russ. R." str. 131

[2] Vidi gore str. 372.

[3] Ovakovo shvaćanje ima se analogno uporaviti i kod §. 45. mjenb. zak.

[4] Ne ima dvojbe, da ova ustanova može biti neprilična po honorata, jer se može lahko dogoditi, da će počastni prihvatnik doći u posjed protesta poslje kako već proteče drugi dan nakon što je sastavljen protest. Zato bi bilo sgodnije, da ovaj rok po analogiji druge stavke §. 45. m. z. počimlje teći od dana, kad je počastni prihvatnik došao u posjed protesta. Ovako shvaća i *Kitka* na str. 197. odnosnu usta-

Digitized by Google

zakon ne govori ovdje kao što u §. 41. m. z. o dva djelatna dana. Samo onda, kad bi drugi dan bio obći svetac ili nedjelja, produljio bi se taj rok do sljedećega djelatnoga dana u smislu propisa §. 103. m. z[1].

Ova obveza na notifikaciju i na odpremu protesta ne postoji za honorata napram njegovim prednikom, jer on nije dužan čuvati njihove interese i koristi.

Ako počastni prihvatnik ove dužnosti ne izpuni, tada on jamči honoratu za svu štetu, koja ga je usljed toga zadesila, jer je on kao mandatar, odnosno kao negotiorum gestor, dužan ob udesu mjenice ubavjestiti honorata. Ova šteta može nastati s različitoga razloga, poimence n. pr. s toga, jer je počastni prihvatnik, izplativ mjenicu, ustao proti honoratu regresom na izplatu, medjutim pako postali su prihvatnik i prednici nesposobnimi za izplatu, a honorat ne znajući za intervenciju i ne imajući protesta nije mogao radi toga poslužiti se regresom na sigurnost te sada, premda je morao namiriti honoranta, ne može od prihvatnika odnosno od svojih prednika dobiti izplate. Za štetu, koju je u ovom slučaju pretrpio honorat radi nemarnosti honorantove, odgovara ovaj posljednji.

Nu naknadu ove štete može honorat tražiti samo gradjanskopravnim putem, jer počastni prihvatnik napram honoratu ne stoji u mjenbeno-pravnom odnošaju, on u taj odnošaj stupa istom počastnom izplatom, te jer njegov zahtjev na naknadu štete ne proizlazi iz mjenice.

§. 59.

Kad je počastnik propustio naznačiti u prihvatu svom, komu u korist je mjenicu prihvatio, tad se u slučaju dvojbe izdatnik smatra za počašćenika.

Kao prelaz k propisu sljedećega paragrafa, u kojem se označuju pravne posljedice počastnoga prihvata, ustanovljuje se gornjom

---

novu čl. 58. njem. mjenb. zakona, koja je posve suglasna s našim §. 58.; nu ovakovo shvaćanje, premda je naravnije, ipak se protivi naročitoj ustanovi zakona, koji izrikom odredjuje dva dana od *dignuta* protesta

Po belgijskom (čl. 18.) i talijanskom (čl. 272.) mjen. pravu mora se honorat o intervenciji ubavjestiti *umah* („san dèlai", „senza ritardo"). Skandinavsko mjenb. pravo (§. 59.) odredjuje u tu svrhu dva *djelatna* dana poslje obavljenoga počastnoga prihvata.

[1] Vidi *Blaschke* str. 180. kod opaz. 5.

Digitized by Google

ustanovom predmnjeva, tko se ima smatrati honoratom za slučaj onaj, ako počastni prihvatnik ne bude označio, komu u korist je mjenicu prihvatio. Da se svrha intervencije što više razgrani ima se u ovom slučaju smatrati honoratom izdatnik, jer intervencija u njegovu korist služi kao sigurnost najvećemu dielu mjenbenih obvezanika. Ovo je u ostalom *praesumtio juris et de jure,* te usljed toga nije dopušten protudokaz, da je počastni prihvatnik mjenicu prihvatio u korist drugoga mjenbenoga obvezanika. Nu ova predmnjeva ne nastaje već onda, ako honorat ne bude imenovan, već u *slučaju dvojbe*[1], t. j. istom onda, kad se iz mjenice ili protesta ne bude moglo razabrati, komu u korist je mjenica honorirana. Ako se dakle n. p. iz mjenice bude mogao razabrati nuždni adresat, tada će se on smatrati honoratom; a ne može biti sumnje, da će i oznaka honorata u protestu biti mjerodavnom, jer je usljed intervencije protest postao saveznim dielom mjenice. Pak ako podpisom na protestu i ne može nastati mjenbena obveza, dakle ni počastni prihvat zadobiti mjenbeno-pravne valjanosti, to će se ipak oznakom honorata u protestu mjenbenim putem razpršiti dvojba o tom, tko se ima smatrati honoratom[2]. Na ovakovo shvaćanje ovlaštuje nas u ostalom i druga stavka §. 64. m. z.

§. 60.

Počastnik je prihvatom preuzeo mjenbeno pravnu obvezanost prema svim sliednikom počašćenika. Obveza ta utrnjuje ipak, ako mu se nepredoči mjenica plateža radi prije izmaka drugoga djelatnika iza platežnoga dana.

Kad mjenicu prihvati počasti radi nuždovnik ili ini koj posrednik, tad neima zavrate na sigurnost ni posjednik mjenice

---

[1] U njemačkom pravu ne ima riečih „u slučaju dvojbe", zato se uzimlje, da gornja predmnjeva nastaje već onda, ako honorat ne bude na mjenici imenovan, pak makar se iz nuždne adrese ili protesta bude moglo razabrati, komu u korist je stavljen počastni prihvat.

Po skandinavskom pravu (§. 58.) uzimlje se, da je počastni prihvat stavljen u korist izdatnika onda, ako se niti iz prihvata niti iz njegove sveze s nuždnom adresom ne razabire na čiji je račun počastni prihvat stavljen. Prvobitna ruska osnova u §. 96. izriče sličnu odredbu. Naš zakon ostavlja riečmi „u slučaju dvojbe" šire polje interpretaciji.

[2] Protivnoga nazora bili su članovi konferencije u Lipskom; vidi zapisnike str. 128.

Digitized by Google

ni sliednici počašćenika. Ali se mogu tom zavratom poslužiti počašćenik i njegovi prednici.

Posljedice počastnoga prihvata nastaju s jedne strane pogledom na počastnoga prihvatnika, a s druge obzirom na sljednike honorata. O prvih govori prva, a o potonjih druga stavka ovoga paragrafa.

I. *Posljedice počastnoga prihvata pogledom na počastnoga prihvatnika.*

Svrha počastnomu prihvatu jest odvratiti od honorata regres za slučaj onaj, ako u vrieme dospjelosti trasat odnosno prihvatnik ne bi mjenice izplatio. Usljed toga ne stupa počastni prihvatnik na mjesto trasatovo odnosno prihvatnikovo; on ne će mjenice da plati za trasata dotično prihvatnika, već nudja svoju mjenbenu obvezu mjesto zavratne obveze honoratove. Njegova obveza nije s toga ravna obvezi običnoga prihvatnika, ona je toj obvezi samo u toliko slična, što se počastni prihvatnik obvezuje prihvatom, da će mjenicu u vrieme dospjelosti izplatiti ali samo onda, ako ju ne plati trasat odnosno prihvatnik. Pogledom na ovo stanovište sljedeće su posljedice počastnomu prihvatu:

1) Počastni prihvatnik jamči mjenbeno-pravno sljednikom honorata, dakle i posjedniku mjenice, ali ne honoratu, jer se on ima smatrati nekim načinom njegovim zamjenikom, niti njegovim prednikom, jer ovi ne imaju mjenbenih prava proti honoratu.

2) Počastni prihvatnik kao zamjenik honoratov spada u red zavratnih mjenb. obvezanika, pak zato je obvezan pod istimi uvjeti kao i ovaj, t. j. samo onda, bude li mjenica u odredjeno vrieme na izplatu predočena trasatu dotično prihvatniku, te ne bude li ju ovaj platio nakon što bude mjenica protestirana sbog neizplate. Bude li dakle mjenica prejudicirana, t. j. ne bude li u vrieme na izplatu predočena i protestirana, tada se ne može od počastnoga prihvatnika zahtjevati izplata[1].

Nu jer počastni prihvatnik kao zavratni obvezanik počastnom izplatom dobiva pravo regresa proti honoratu i njegovim prednikom, te pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku, to mu se ima što prije pružiti prilika, da on mjenbena prava proti ovim osobam bude mogao što skorije izvršivati, pak zato mu se ima mjenica na izplatu

[1] Vidi *Hoffmann* str. 485.

Digitized by Google

predočiti najkasnije *drugi djelatnik* poslje dana odredjenog za izplatu na mjenici. Ne bude li mu mjenica najkasnije u to vrieme predočena prestaje njegova obveza.

Budući da se počastni prihvat obaviti može i za običnoga prihvatnika kad ovaj postane nesigurnim za izplatu, to se s neke strane misli[1], da u ovom slučaju honorant nije rješen mjenbene obveze, ako mu se mjenica na izplatu i ne predoči najkasnije drugi djelatni dan poslje dana izplate, osim ako je mjenica domicilirana u kojoj je domiciliat naveden; počastni bo prihvatnik stupa na mjesto honorata, on je obvezan onim istim osobam i pod istimi uvjeti kao što i honorat, Nu pogledom na malo prije navedeno razlaganje ne čini mi se ovaj nazor opravdanim, jer razlog, da se mjenica ima počastnomu prihvatniku predložiti najkasnije drugi djelatnik ne leži u pravnom položaju počastnoga prihvatnika kao takovoga, već u tom, da mu se za *slučaj počastne izplate* što prije omoguće zavratna prava; pak buduć honorantu ova prava pripadaju ne samo proti prednikom honorata, već i proti samomu honoratu, to se obveza, kojom se mjenica ima predočiti počastnomu prihvatniku najkasnije drugi djelatnik, protegnuti ima i na slučaj, bude li mjenica honorirana u korist običnoga prihvatnika, koji je postao nesigurnim za izplatu, i to tim više, jer zakon u obće govori o počastnomu prihvatniku a ne samo o honorantu za izdatnika i indosanta.

3) Buduć da počastni prihvatnik spada u red zavratnih obvezanika, a ovi su obvezani na izplatu samo uz izručbu mjenice, zato će i počastni prihvatnik biti obvezan na izplatu samo onda, kad mu se mjenica s njegovim izvornim prihvatom predoči. Bude li s toga mjenica izgubljena, prestaje njegova obveza isto tako kao što i obveza svakoga drugoga indosanta, te se amortizacijom ne togu proti njemu uzčuvati mjenbena prava.

Ova obveza počastnoga prihvatnika ne mienja se tim, a trasat možebiti naknadno mjenicu prihvati. Ovaj naknadni prihv ne može mu se zapriečiti, jer se tim ništa ne čini, što bi bilo štetu posjednika mjenice. U ovom slučaju prestaje samo po hon rata i njegove prednike regres sbog neprihvata; njima bi taj regr inače pripadao premda je na mjenicu stavljen počastni prihvat.

Obveza počastnoga prihvatnika ostaje u krieposti za onaj slučaj, ne bude li mjenica prema njezinomu sadržaju plaćena.

[1] Vidi *Resch* str. 194. opazka 4.

Digitized by Google

II. *Posljedice počastnoga prihvatnika pogledom na sljednike honorata.*

Buduć da je svrha počastnomu prihvatu, da se njim odkloni regres na sigurnost od honorata i njegovih sljednika, te time umanji broj zavratnih obvezanika i ovlaštenika, to sljedi, da će počastnim prihvatom, stavio ga na mjenicu nuždni adresat ili treći intervenient, izgubiti ovo pravo regresa:

1. Posjednik mjenice, jer ako je mjenicu prihvatila nuždna adresa, tada mu je time dana ona sigurnost, na koju je on sam mučke pristao kada je preuzeo takovu mjenicu. Time je on privolio na to, da će za slučaj ako mjenica dodje u nuždu, prije nego li bude zahtjevao sigurnost od zavratnih obvezanika, najprije tražiti prihvat od nuždne adrese, te ako ona svoj prihvat na mjenicu stavi, da će se tom sigurnosti zadovoljiti. Ako nuždna adresa ne prihvati, ili postane li ona nesigurnom za izplatu nakon što je već svoj prihvat stavila, tada ne ima zaprieke, da se posjednik mjenice običnim načinom posluži regresom na sigurnost.

I onda gubi posjednik mjenice pravo na sigurnost, ako mjenicu počastnim prihvatom honorira treći intervenient, jer mu je bilo slobodno ovu intervenciju i ne primiti; tim pako što ju je primio priznao je, da ovaj počastni prihvat smatra dovoljnom sigurnosti[1].

2. Sljednici honorata. Buduć da se po gornjem razlaganju počastni prihvat smatrati ima kao sigurnost pružena posjedniku mjenice, a dana sigurnost po §. 27. m. z. jamči i sljednikom onoga, koji ju je dao, te buduć je napokon svrha počastnomu prihvatu odklonuti od honorata svaki regres, bilo sa strane posjednika mje-

---

[1] Po francezkom pravu (čl. 128.), zatim po pravu belgijskom i po svih onih zakonih, koji se povadjaju za francezkim zakonom, dakle i po pravu srbskom (§. 98.), pridržaje posjednik mjenice sva prava na sigurnost proti svim prednikom, premda je na mjenicu stavljen počastni prihvat. Ostali, imenito svi noviji, zakonici, te prvobitna ruska osnova (§. 100) slažu se u tom obziru sa zakonom njemačkim, za kojim se je poveo i naš mjenbeni zakon. Iznimkom je zakon talijanski, koji, za slučaj počastnoga prihvata po osobi trećoj, priznaje posjedniku mjenice pravo regresa na sigurnost, osim ako se iz protesta vidi, da se je on toga prava odrekao (članak 269. stavka 2). O prihvatu počastnom po nuždnoj adresi ne ima zakon talijanski posebne ustanove, s toga se zaključuje, da u tom slučaju posjednik mjenice ne ima prava na taj regres. Englezko pravo o tom ne ima ustanove. Po revidiranoj ruskoj osnovi (čl. 87.) gubi posjednik mjenice usljed počastnoga prihvata pravo zahtjevati prije dospjelosti podmirbu prihvaćene svote.

Digitized by Google

nice, bilo od sljednika honoratovih, to je trebalo u slučaju počastnoga prihvata pravo regresa na sigurnost oduzeti ne samo posjedniku mjenice već i sljednikom honorata. Sljednici honorata ne bi se u ostalom ni mogli poslužiti pogodnošću ustanovljenom u drugoj stavci §. 27. m. z., te tražiti eventualno drugu sigurnost, osim kad bi počastni prihvatnik postao nesigurnim za izplatu.

3. Sam počastni prihvatnik. Njemu ne pripada regres na sigurnost proti honoratu; to bi se s jedne strane protivilo svrsi i naravi počastnoga prihvata, jer se u protivnom slučaju ne samo ne bi skratio zavratni postupak niti od honorata odvratio regres, već bi se tim uzradilo proti onomu načelu, po kojem su počastni prihvatnik i honorat osobe malo ne identične; dočim mu s druge strane to i ne bi bilo moguće učiniti, jer je po drugoj stavci §. 58. m. z. dužan honoratu priposlati protest, a bez protesta ne ima regresa. Proti prednikom honorata ne može mu takodjer pripadati pravo regresa, jer s jedne strane on s njimi ne stoji u nikakovoj mjenbenoj svezi, istom kad mjenicu plati stiče on prava posjednika mjenice proti honoratu i njegovim prednikom (§. 63. m. z.); dočim se s druge strane on ne bi ni mogao poslužiti pravom regresa na sigurnost, jer po gore navedenoj razložbi i onako ne ima u rukuh protesta. U obće nam je pripomenuti, da odnošaj, u koji počastni prihvatnik dolazi napram honoratu, nije mjenbeno već gradjansko pravni. On bo je mjenicu prihvatio ili usljed poziva izdanoga na mjenici ili kao poslovodja bez naloga. U jednom i drugom slučaju valjati će po propisih gradjanskoga prava (§§. 1014., 1036. o. g. z.) prosuditi, na koliko je on za svoj prihvat od honorata vlastan zahtjevati podmirbu.

Naproti je uz sav počastni prihvat ovlašten poslužiti se regresom na sigurnost: a) honorat, jer sigurnost pružena počastnim prihvatom služi samo sljednikom njegovim, dočim su prednici njegovi dužni na njegov zahtjev po §. 26. m. z. pružiti mu sigurnost; a on će tu sigurnost i moći zahtjevati, jer se prema §. 58. m. z. nalazi u posjedu protesta, a protest je dovoljan po §. 26. m. z. za regres na sigurnost; b) prednici honorata s istih razloga, s kojih i on sam.

Prispodobimo li na temelju dosadanje razložbe obični prihvat s prihvatom počastnim, te uočimo li ostale ustanove mjenbenoga

Digitized by Google

zakona, na koliko se tiču jednoga ili drugoga prihvata, tada opažamo medju jednim i drugim sljedeće razlike:[1]

1. Samo trasat može na mjenicu staviti obični prihvat (§. 23. m. z.); u počast pako može mjenicu prihvatiti trasat, nuždna adresa ili treća osoba.

2. Obični prihvat može se staviti samo na mjenicu (§. 21. m. z. stav. 1.), počastni prihvat može naproti biti valjano napisan i na kopiji (§. 61. m. z. stav. 1.).

3. Običnomu prihvatu imade mjesta samo kod tezica, a počastnomu i kod mjenica vlastitih. (Vidi razložbu kod §. 112. m. z.)

4. Obični prihvat može se ograničiti i na jedan dio svote (§. 22. m. z.), počastni prihvat ne može se naproti ograničiti ni ovim načinom.

5. Obični prihvatnik jamči svim mjenbenim interesentom (§ 23. mjen. zak.), a počastni samo sljednikom honorata (§. 60. mjen. zakona).

6. Počastni prihvatnik jamči u pravilu bez obzira da li se je mjenica u vrieme dospjelosti predočila na izplatu ili ne, osim slučaja napomenutog u §. 43. m. z. (§. 44. m. z.), počastni prihvatnik pako samo pod uvjet, da mu se mjenica na izplatu predoči najkasnije drugi djelatnik poslje dospjelosti (§. 60. stav. 1. m. z.).

7. Obični prihvatnik prvi je pozvan na izplatu, njemu se ima u svakom slučaju (osim kod domiciliranih mjenica, kod kojih je domicilijat imenovan) mjenica najprije predočiti. Počastni prihvatnik naproti plaća mjenicu samo onda, ako je ne plati trasat odnosno obični prihvatnik, ili ako je ne plati intervenient, koji pred njim prednost imade.

8. Kada obični prihvatnik mjenicu plati, tada on izplatom ne dobiva mjenbenih prava; on može eventualno samo prema izdatniku imati gradjansko pravni zahtjev na podmirbu; počastni prihvatnik naproti dobiva počastnom izplatom mjenbeno pravni zahtjev proti honoratu i njegovim prednikom (§. 63. m. z.).

9. Kad se mjenica izgubi, može obični prihvatnik uzčuvati svoj mjenbeno pravni zahtjev proti običnomu prihvatniku amortizacijom mjenice (§. 78.); proti počastnomu prihvatniku prestaje u ovom slučaju taj zahtjev, te se ne može uzdržati ni amortizacijom mjenice.

---

[1] Vidi *Blaschke* str. 182. u opazci 10.; *Resch* ibid. str. 195. u opazci 6.; *Volkmar* i *Löwy* str. 201.

Digitized by Google

10. Kada obični prihvatnik prihvati više primjeraka jedne te iste mjenice, tada on jamči mjenbeno pravno iz svakoga primjerka (§. 71. m. z.); za počastnoga prihvatnika to valja samo onda, ako je i honorat iz raznih primjeraka višestrano obvezan, te ako je on na svaki od ovih primjeraka stavio svoj počastni prihvat.

11. Tužba, o kojoj govori §. 83. m. z., može se uporaviti samo proti običnomu a ne proti počastnomu prihvatniku.

12. Mjenbeno pravni zahtjev proti običnomu prihvatniku zastaruje za tri godine (§. 84. m. z.), a proti počastnomu prihvatniku za vrieme odredjeno u §. 85. m. z.

2. Platež počastni.

Po nauci o mjenica i po mjenbenom pravu govorimo o počastnoj izplati onda, kada *netko u nakani, da skrati regres u korist kojega od zavratnih obvezanika, komu nije mjenbeno pravno obvezan, mjenicu izplati, nakon što je izplata po trasatu odnosno prihvatniku ili sasvim odbijena ili barem onim načinom, kako je to u mjenici ustanovljeno.*

Iz ovoga pojma počastne izplate sljedi dvoje: a) da o počastnoj izplati ne može biti dotle govora, dokle god ne bude uglavljeno, da trasat odnosno prihvatnik nije mjenice ili u obće platio ili ne onako, kako bi to imao učiniti po sadržaju mjenice; i b) da počastni platac ne plaća mjenice za prihvatnika[1] odnosno trasata, dakle da njegovom izplatom ne prestaju obveze iz mjenice, kako bi prestale, da ju plati prihvatnik odnosno trasat, već da on plaća mjenicu za obvezanika zavratnoga, dakle da se njegovom izplatom skraćuje regres.

Pogledom na ovo stanovište izrečeno pod b) oslobadjaju se počastnom izplatom sljednici honorata; ali jer svrha ovoj izplati nije, da honorat bude rješen svake mjenbene obveze, već da se samo od njega odvrate neprilike, koje bi nastale, da nije bilo intervencije, to se počastnom izplatom ne oslobadja od mjenbene ob-

[1] Posve je krivo kada *Winter* u svom „Tumaču" na str. 84. tvrdi, da počastni prihvat ima one iste pravne posljedice, koje su skopčane s redovitim prihvatom u pogledu honorata i njegovih sljednika, pak da je počastnik samo zamjenik trasata. Ovaj krivi nazor vidi se već iz dosadanjega razlaganja o honoraciji, a razabrati će ga čitatelj i iz sljedeće razložbe.

Digitized by Google

veze honorat. Počastni platac plativ mjenicu dolazi na mjesto dosadanjega posjednika mjenice; on dobiva mjenbena prava proti honoratu i njegovim prednikom i proti prihvatniku mjenice, i to prema naravi mjenice posve samostalno i neovisno od onih prava, što ih je imao dosadanji posjednik, jer on nije njegovim zastupnikom, kao što je po gradjanskom pravu (§. 1422. i §. 1423. o. g. z.) zastupnikom vj rovnika onaj, tko je mjesto dužnika platio kakav dug.

I počastnoj izplati, kao što intervenciji u obće, može biti povod ili u pozivu izdanom na samoj mjenici, ili u vlastitoj odluci intervenienta bez posebnoga poziva. U prvom slučaju govorimo o počastnoj izplati nuždne adrese ili počastnoga prihvatnika, u potonjem pako o počastnoj izplati (počastnoj intervenciji) u užjem smislu.

Pogledom na pitanje: tko može mjenicu platiti kao *počastni platac,* t. j. s tom posljedicom, da on tom izplatom zadobije prava mjenbena proti honoratu i njegovim prednikom te proti prihvatniku mjenice, ima se riešiti po istih onih načelih, po kojih je to pitanje riešeno za intervenciju u obće.

Usljed toga ne će moći biti počastnim platcem: a) prihvatnik; b) izdatnik; c) indosant u korist kojega od svojih sljednika; d) počastni prihvatnik u korist kojega sljednika svoga honorata, jer je on počastnim prihvatom već i onako mjenbeno pravno obvezan honoratovim sljednikom.

Moći će pako mjenicu platiti kao *počastni platac:* a) trasat, nakon što odbije izplatu prema sadržaju mjenice; b) domicilijat, u koliko ne bude platio za trasata, dotično prihvatnika; c) nuždni adresat; d) počastni prihvatnik za svoga honorata i za njegove prednike; e) svaka treća osoba.

Isto tako valja po istih načelih, kao što kod intervencije u obće, riešiti daljnje pitanje: za koga se može učiniti počastna izplata, t. j. tko može biti honoratom? Prema tomu može biti honoratom kod *počastne izplate:* a) izdatnik; b) indosant ako nije sljednikom počastnoga platca; c) prihvatnik kod domicilirane mjenice, kod koje je domicilijat naveden; d) poruk zavratnoga obvezanika. Ne može pako kod počastne izplate biti honoratom: a) trasat; b) onaj, na čiji je račun mjenica izdana; c) indosant, koji je indosirao mjenicu s dodatkom „bez obveze"; d) posljednji posjednik mjenice; e) prihvatnik mjenice obični i počastni.

Honoratom je ona osoba, koja se na mjenici ili u prosvjedu (§. 64. stav. 2. m. z.) ukazuje kao takova, a ne bude li ovakove

Digitized by Google

oznake, tada u slučaju dvojbe valja kao kod počastnoga prihvata i kod nuždne adrese uzeti po analogiji §. 59. m. z., da je honoratom izdatnik.

§. 61.

Kad se na mjenici prosvjedjenoj radi neplateža ili na prepisku njenom nalazi na platište glaseći nuždopis ili počastni prihvat, tad mora posjednik mjenice prije izmaka drugoga djelatnika iza dana platežnoga predočiti mjenicu radi plateža nuždovniku dotično počastnomu prihvatniku i dati ubilježiti uspjeh u prosvjedu, podignutu radi neplateža, ili u dodatku k njemu.

Ako toga ne učini gubi zavratu proti napisniku dotično počašćeniku i njihovim sliednikom.

§. 62.

Posjednik mjenice nemože odbiti podpunu platež počastnu, ponudjenu mu od makar koga.

Odbije li takovu ponudu, tad gubi zavratu proti počašćeniku i njegovim sliednikom.

Prvi je uvjet svakoj počastnoj izplati, da mjenica dodje u nuždu, t. j. da u vrieme dospjelosti ne bude plaćena. U tu je svrhu ponajprije od potrebe, da se mjenica na izplatu predoči prihvatniku odnosno trasatu; ako ovaj mjenicu izplati, tada je suvišna svaka intervencija, dakle i počastna izplata; na možebitne nuždne adrese ili počastni prihvat ne uzimlje se nikakav obzir, osim u koliko to odredjuje §. 65. m. z. Ne bude li naproti prihvatnik odnosno trasat mjenice izplatio, tada je ponajprije od potrebe mjenicu protestirati sbog ne izplate, pak istom onda, kad je to učinjeno, može biti govora o intervenciji.

Ova intervencija ili potiče od nuždne adrese odnosno počastnoga prihvatnika ili od treće koje osobe; o slučaju prvom govori §. 61., a o potonjem §. 62. m. z.

Ako se na mjenici, koja je protestirana sbog neizplate, nalazi nuždna adresa ili počastni prihvat, tada je posjednik mjenice dužan predočiti ju na izplatu nuždnoj adresi odnosno počastnomu prihvatniku. Nu ova obveza nastaje po posjednika mjenice samo onda, kad nuždna adresa odnosno počastni prihvat glase na mjesto izplate.

Ova odredba zakona, da naime počastni prihvat i nuždna adresa moraju glasiti na mjesto izplate, ako se hoće da posjednik mjenice bude na nje morao obzir uzeti, ne ima se medjutim strogo

Digitized by Google

tumačiti, jer ne bude li kod nuždne adrese odnosno kod počastnoga prihvata označeno posebno mjesto, tada se ima uzeti, da i za počastnu izplatu valja ono isto mjesto izplate, koje je odredjeno za mjenicu u obće. Usljed toga ne će se na nuždnu adresu odnosno počastni prihvat samo onda morati uzeti obzir, budu li oni *izrikom* glasili na mjesto različno od mjesta odredjenoga za izplatu mjenice.

Buduć se pako po propisu §. 3. točke 7. m. z., ako na mjenici ne bude označeno posebno platište, smatrati ima i kao platište i kao prebivalište trasata mjesto navedeno polag imena trasatova, to će se po istoj analogiji i mjesto navedeno pokraj nuždne adrese ili počastnoga prihvata smatrati i kao prebivalište ovih osoba i kao ono mjesto, na kojem će ovi mjenicu izplatiti. Usljed toga biti će potrebito kod nuždne adrese i počastnoga prihvata ponoviti mjesto izplate označeno već na mjenici, bude li napose navedeno mjesto prebivališta ovih osoba.

U ovom slučaju, t. j. budu li počastni prihvat i nuždna adresa glasili prema gornjoj razložbi na mjesto izplate, dužan je dakle posjednik mjenice, nakon što ona bude protestirana sbog neizplate, predočiti ju nuždnoj adresi odnosno počastnomu prihvatu i to naročito *na izplatu*, te ne će biti dovoljno predočiti ju samo u tu svrhu, da se ove osobe možebiti samo izjave, hoće li i za koga će intervenirati.

Ako se na mjenici nalazi više nuždnih adresata ili više počastnih prihvatnika, tada bi moglo nastati pitanje: kojemu od njih treba mjenicu predočiti?

Ovo pitanje valja razlikovati od pitanja daljnjega: ako više njih nudi počastnu izplatu, kojemu od intervenienta pripada prednost? Ovo posljednje pitanje tiče se li intervenienta, posjedniku bo mjenice svejedno je, tko će mu platiti; pa kad je jedanput izplatu primio, tada ga više nije brige ni za protest ni za regres. Ob ovom pitanju biti će govora kod §. 64. m. z. Pitanje pako prvo tiče se li posjednika mjenica. Po pravu njemačkom[1] mora posjednik mjenice u ovom slučaju predočiti ju svim nuždnim adresam i svim počastnim prihvatnikom, koji se nalaze na mjenici, i to i onda još, ako se je koji od nuždnih adresata ili počastnih prihvatnika izjavio

[1] Čl. 62.; isto tako po zakonu švicarskom (čl. 790.) i po prvobitnoj ruskoj osnovi (§. 101.).

Digitized by Google

spremnim, da će mjenicu na počast izplatiti[1]. Uspjeh ove predočbe, učinjene kod svih nuždnih adresata odnosno počastnih prihvatnika, ima se ubilježiti u protestu podignutom sbog neizplate ili u dodatku k tomu protestu, jer da je od potrebe, da se predoči podpuna slika cieloga postupka[2].

Po zakonu našem ne zahtjeva se medjutim ovakav kompliciran postupak, jer se tu ne veli, da mjenicu valja predložiti svim nuždnim adresam i počastnim prihvatnikom, već samo *nuždorniku* dotično *počastnomu prihvatniku.* Bude li pako navedeno na mjenici više nuždnih adresata odnosno počastnih prihvatnika, tada j posjednik mjenice po analogiji §. 56. m. z. dužan ponajprije paziti na to, da li ove adrese potiču od jednoga adresanta odnosno, ako je više počastnih prihvatnika, jesu li oni honorirali za jednoga honorata, ili da li ove adrese potiču od raznih adresanta odnosno, da li su razni počastni prihvatnici mjenicu honorirali za razne honorate. U slučaju prvom stoji do volje posjedniku mjenice, kojemu od njih će najprije mjenicu predočiti na izplatu, osim ako je sam adresant dotično honorat naznačio red, kojeg se valja držati. U slučaju drugom ima se mjenica najprije predočiti onomu nuždnomu adresatu, koji je imenovan po prijašnjem predniku, odnosno onomu počastnomu prihvatniku, koji honorira mjenicu za prijašnjega prednika. Ako li se pako iz mjenice ne može razabrati tko je stavio nuždnu adresu, odnosno za koga je počastni prihvatnik honorirao mjenicu, tada posjednik mjenice nije vezan na ikakov red, on može predočiti mjenicu nuždnom adresatu odnosno počastnomu prihvatniku, kojemu ga je volja. Predočba ova mora se obaviti unutar roka odredjenoga u §. 41. m. z. za protest, t. j najkasnije drugi djelatnik nakon što je mjenica dospjela.

Uspjeh ove predočbe valja ubilježiti ili u protestu podignutom sbog neizplate ili u posebnomu dodatku k ovomu protestu, t. j. drugimi riečmi: kad bude mjenica, koja je protestirana sbog ne izplate, predočena nuždnom adresatu odnosno počastnomu prihvatniku, tada će ovaj ili mjenicu izplatiti ili obećati, da će ju platiti, ili će u

---

[1] Praktični postupak kod te predočbe priobcuje *Volkmar* i *Lövy* na str 220.; a po njem i ostali spisatelji. Svrha ovomu postupku imala bi biti, da se, na koliko se iz same mjenice ne vidi, putem protesta za intervenciju ustanovi nuždni adresant odnosno honorat.

[2] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom sjed. 33. str. 238.

Digitized by Google

obće izjaviti, da je ne će platiti[1]. U slučaju prvom biti će od potrebe ili u glavnom protestu, t. j. u onom, koji je sastavljen sbog neizplate, ili u posebnom protestu za intervenciju, ili u dodatku glavnomu protestu zabilježiti, da je počastna izplata učinjena, komu u čast je mjenica izplaćena, t. j. ime honorata, i tko ju je honorirao. Nu u praktičnom životu riedko kada će nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik platiti mjenicu umah kad mu se predoči, jer on hoće, da mu se prigodom izplate uruči osim mjenice i glavni protest i protest za intervenciju, odnosno dodatak glavnomu protestu, u kojem se izriče intervencija u gore navedenom smislu; to se pako s raznih uzroka iz ruke u ruku obično učiniti ne može. Usljed toga će javni bilježnik ili u glavnom protestu, ili u posebnom protestu za intervenciju, ili samo u dodatku glavnomu protestu ubilježiti: je li se nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik izjavio spremnim mjenicu izplatiti kao počastni platac[2] ili ne, i ako da, za koga. Dapače on može još prije nego li načini glavni protest upitati se kod nuždnoga adresata odnosno počastnoga prihvatnika, hoće li mjenicu platiti, te o svih ovih izjava podjedno sastaviti jedan protest. Ovaj protest, ili ako je sastavljen i protest za intervenciju, oba ova protesta, predati će bilježnik posjedniku mjenice, koji će, ako nije napose ovlastio bilježnika, zahtjevati od nuždnoga adresata odnosno počastnoga prihvatnika izplatu[3], te će, bez da bude od potrebe kakav naknadni protest, na mjenici napisati namiru, u kojoj će se jasno viditi, da postoji izplata počastna te komu je u prilog učinjena[4].

---

[1] Buduć posjednik mjenice od posrednika nije dužan primiti djelimične izplate, to će on moći smatrati kao da mu je izplata posve odbijena i onda, ako mu nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik ponudi samo jedan dio mjenbene svote.

[2] Sama ova okolnost, da se je nuždni adresat izjavio spremnim mjenicu platiti kao počastni platac, te da je ova izjava ubilježena u protest, još ga ne obvezuje mjenbeno pravno, jer se mjenbena obveza utemeljuje samo podpisom na mjenici. Nuždni adresat postati će mjenbeno-pravno obvezan onda, kad mjenicu prihvati kao počastni prihvatnik. Vidi *Borchardt* str. 288. dodatak 625.

[3] I to svakako prije izmaka drugoga djelatnika poslje dana dospjelosti.

[4] Vidi *Volkmar* str. 220. i 221. Nije medjutim dovoljno, ako se samo u namiri ob učinjenoj izplati bez posebnoga protesta za intervenciju konstatira, tko je intervenirao i za koga. Ove okolnosti mogu se uglaviti samo protestom.

Digitized by Google

Po ovom postupku može se dogoditi, da nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik, premda se je izjavio spremnim na izplatu, ipak ne će mjenice izplatiti; u tom slučaju morati će posjednik mjenice, da si sačuva regres, mjenicu opet protestirati, i u tom protestu dati uglaviti, da je odbijena izplata. I ovaj protest ima se sastaviti najkasnije drugi djelatnik[1].

Ovim je podjedno označen postupak za drugi i treći slučaj gore navedene alternative. Ako se dakle nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik izjavi spremnim mjenicu izplatiti, a posjednik uz to pristane, morati će mu opet prije izmaka gore navedenoga roka mjenicu na izplatu predočiti. Ako li pako on izjavi, bilo u ovom slučaju bilo umah kod prve predočbe, da mjenice ne će platiti, tada je posjednik mjenice dužan protestom dokazati neuspjeh svoje prezentacije, i to ili u posebnom protestu ili u dodatku glavnomu protestu ili u samom ovom posljednjem[2].

---

[1] Prepornim se čini pitanje: je li dozvoljeno, da nuždni adresat dotično počastni prihvatnik, ne čekajuć predočbe na izplatu i sastavak odnosnoga protesta, posjedniku izplati mjenicu, te ju zatim sam predoči trasatu, pa ako ju ovaj ne plati, da ju protestira? Ovakav postupak čini se s jedne strane opravdanim s toga, jer po zavratne obvezanike ne nastaje od tuda štete, a čitav se postupak laglje i brže razvija. Imenito je ovakav postupak od koristi po samoga intervenienta, komu je stalo do što brže izplate, da dobije vremena za notifikaciju. — Vidi *Hoffmann* str. 483. i 484.; V. *Hartmann* str. 430. — S druge se opet strane ovakav postupak odlučno pobija, jer da se protivi temeljnomu načelu svake intervencije, kojoj ima mjesta samo onda, kada mjenica u nuždu dodje, a bez protesta sbog neizplate ne može se tvrditi, da je mjenica u nuždi; pokraj toga, da se ne može ovakav intervenient mjenbenim načinom legitimirati za daljnji regres, koji mu pripada po §. 63. m. z.; jer on nije ovlašten na ovaj regres pukom izplatom, već samo posjedom mjenice i protesta. Oboje sačinjava jednu cjelinu. Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 219. I meni se ovo posljednje stanovište čini temeljitijim već s toga, jer intervenient pukim posjedom mjenice po §. 36. m. z nije legitimiran zahtjevati izplatu od trasata, pak stoga ne može ni steći mjenbenih kakovih prava na temelju onoga protesta, kojega bi on dao sastaviti.

[2] Svi noviji zakonici, tako napose njemački, švicarski, talijanski i englezki, te ruska osnova također zahtjevaju, da se uspjeh predočbe nuždnomu adresatu odnosno počastnomu prihvatniku ima uglaviti ili u glavnom protestu ili u dodatku k njemu; samo zakon skandinavski u §. 63. drži dovoljnim, da se počastna izplata spomene na samoj mjenici.

Digitized by Google

Da medjutim gore navedena predočba bude podpunom, mora se nuždnomu adresatu odnosno počastnomu prihvatniku uz mjenicu predočiti i protest podignut sbog neizplate proti trasatu dotično prihvatniku, intervenient bo vlastan je zahtjevati, da mu se uruči jedno i drugo.

Bude li na mjenici više nuždnih adresata odnosno počastnih prihvatnika, tada se ima predočiti mjenica na izplatu redom gore označenim. Čim jedan od njih plati prestaje dužnost predočiti mjenicu ostalim; nu ako koji od njih uzkrati izplatu, morati će posjednik mjenicu protestirati, te onda ju predočiti sljedećemu sve dotle, dokle obidje sve na mjenici navedene interveniente. Istom onda, kada je kod svih bila predočba bezuspješna, te ova okolnost konstatirana gore navedenim protestom, može biti govor o regresu. Buduć je pako, u slučaju kad na mjenici označeni intervenienti odbiju zahtjevanu izplatu, svakako odviše tegotno proti svakomu od njih dignuti protest, to je jednostavniji put, ako se ponajprije upitaju svi na mjenici navedeni nuždni adresati odnosno počastni prihvatnici: hoće li mjenicu u počast platiti ili ne, te uspjeh ovoga upita konstatira u jednom protestu, bilo u glavnom bilo u posebnom protestu za honoraciju. Ako se jedan od njih izjavi spremnim za izplatu, biti će suvišna daljnja predočba. Daljnji postupak je isti kao što u navedenom prvom slučaju.

Posjednik mjenice nije medjutim dužan kod izplate mjenice obazirati se samo na nuždne adrese i na počastni prihvat, već je obvezan primiti i onu *počastnu* izplatu, koju mu ponudi makar koja treća osoba[1]. Stanovište zakona razlikuje se u ovom pogledu od stanovišta njegova kod počastnoga prihvata, jer je kod ovoga po-

[1] Po njemačkom tekstu našega zakona, koji se priobćuje u različitih komentarih i razpravah njemačkoga zakona i u poluslužbenom izdanju ugarske vlade, t. j. u tako zvanoj Ráthovoj sbirci, ne bi posjednik mjenice bio dužan primiti počastne izplate od treće osobe vazda kad mjenica u nuždu dodje, te kad treća osoba takovu ponudu stavi, već samo onda, kad se na mjenici nalazi već počastni prihvat, pak kad za *takovu* mjenicu treća osoba ponudi svoju intervenciju. Dotični naime njemački tekst glasi: „Der Wechselinhaber kann die *aus dem Ehrenaccepte durch wem immer* angebotene gänzliche Zahlung nicht zurückweisen". Nije mi poznato kako glasi magjarski tekst zakona, nu bilo kako mu drago, za nas je mjerodavan hrvatski tekst, jer je on za Hrvatsku tekst izvorni, te je usljed toga za nas i jedini mjerodavan. Tekstuacija hrvatska u ostalom je suglasna sa sličnimi ustanovami mjenbenih zakona ostalih europskih država.

*

Digitized by Google

sjednik mjenice vlastan odbiti intervenciju svake osobe, koja nije označena kao nuždna adresa. Nu ova ponudjena počastna izplata mora biti podpuna, te se na djelimičnu ponudu posjednik mjenice ne ima obazirati; to je naravna posljedica stanovišta izraženoga već kod počastnoga prihvata.

Da medjutim i ova treća osoba, koja nije ni nuždni adresat ni počastni prihvatnik, počastnom izplatom uzmogne steći sva prava počastnoga platca označena u sljedećem paragrafu, moraju se držati sve one formalnosti navedene i za počastnu izplatu nuždne adrese i počastnoga prihvata, t. j. mjenica se ima ponajprije protestirati sbog neizplate, a zatim valja počastnu izplatu trećega intervenienta konstatirati ili u glavnom protestu ili u dodatku k njemu ili u posebnom protestu za intervenciju.

Razlika medju intervencijom nuždnoga adresata dotično počastnoga prihvatnika, koji glase na mjesto izplate, i trećega intervenienta jest pogledom na posjednika mjenice ta, što je ovaj dužan naročito tražiti počastnu izplatu od nuždnoga adresata i počastnoga prihvatnika, dočim se treći intervenient ima sam pobrinuti, da ponudi počastnu izplatu, t. j. da potraži posjednika mjenice, te mu novac potrebit za izplatu donese. Trećemu intervenientu ravan je i onaj nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik, obzirom na kojega nuždna adresa dotično počastni prihvat ne glase na mjesto izplate.

Ne bude li se posjednik mjenice držao do sada navedenih propisa, t. j. ne bude li mjenice na izplatu predočio nuždnoj adresi odnosno počastnomu prihvatniku, te odbije li počastnu izplatu, koju mu ponudi treći intervenient, tada gubi mjenbeno pravo regresa proti adresantu odnosno honoratu i proti sljednikom njegovim. On gubi pravo regresa proti adresantu odnosno honoratu, jer bi ovaj, da je mjenicu platio nuždni adresat dotično počastni prihvatnik ili treći intervenient, bio svakako rješen dužnosti regresa naprama posjedniku mjenice, te bi bio obvezan samo počastnomu platcu; a a pokraj toga valja uvažiti okolnost onu, da se je nuždni adresant, dotično kod počastnoga prihvata honorat, s nuždnim adresatom odnosno s počastnim prihvatnikom o izplati sporazumio, te ga možebiti već podmirio ili se barem dogovorio o njegovoj podmirbi, pak da se usljed toga ni počastni platac proti njemu ne će možebiti moći poslužiti pravom regresa, koje mu pripada[1].

---

[1] Vidi zapisnik konferencije u Lipskom str. 128. i 129., zatim str. 130. i 131. Ne ima dvojbe, da je po ovom povoljniji položaj

Digitized by Google

Nu posjednik mjenice gubi pravo regresa i proti sljednikom honorata, jer bi u jednom i drugom slučaju počastnom izplatom oni bili rješeni regresa; ta pogodnost ne može im se oduzeti zato, jer je krivnjom posjednika mjenice počastna izplata osujećena. Obzirom na prednike honorata odnosno adresanta ne nastaju propustom posjednika mjenice nikakve pravne posljedice; oni ostaju i nadalje mjenbeno-pravno obvezani, jer je intervencija za nje posve tudja stvar, *res inter alios acta*. Pravo regresa proti njima ne ovisi o izvršbi stanovitoga čina obzirom na posrednike, već samo o predočbi mjenice trasatu odnosno prihvatniku, i eventualno o sastavku glavnoga protesta sbog neizplate.

Gornjim dakle propustom ne gubi posjednik mjenice prava regresa proti svim svojim prednikom; samo u onom slučaju, ako se niti iz mjenice niti iz protesta ne bi moglo razabrati tko je honorat odnosno adresant, postoji prema gornjem razlaganju predmnjeva, da je to izdatnik, pak u tom slučaju gubi navedenim propustom po-

---

nuždnoga adresanta dotično honorata kod počastnoga prihvata, nego li je položaj honorata kod intervencije treće osobe. Pak mi se stoga čini, da je u tom pogledu izpravniji sustav njemačkoga prava, koje u čl. 62. razlikuje: je li posjednik mjenice propustio predočbu nuždnom adresatu odnosno počastnomu prihvatniku, ili je odbio počastnu izplatu ponudjenu mu po trećem intervenientu. U prvom slučaju gubi on pravo regresa proti *nuždnomu adresantu* odnosno *honoratu* i njegovim sljednikom, a u drugom samo *proti sljednikom honorata,* te mu ostaje pravo regresa proti honoratu. Napose se za ovaj drugi slučaj navodi u zapisnicih konferencije na str. 131.: „Es liege gar keine Consequenz darin anzunehmen, dass der, für welchen die Zahlung angeboten worden, nicht dem, welcher durch die Zurückweisung derselben sie eigentlich sich selbst für den Honoraten geleistet habe, wechselmässig verpflichtet sein solle. Es sei gar nicht eizusehen, warum dieser *negotiorum gestor* schlimmer daran sein soll, als der andere *negotiorum gestor*". Našemu zakonu nije se medjutim činila potrebita razlika medju nuždnim adresatom i počastnim prihvatnikom te trećim intervenientom, jer se je izmedju ostalog mislilo, da ona nije ni od praktične važnosti, jer da se obično ni neda dokazati, da je netko, tko nije imenovan na mjenici, bio spreman na počastnu izplatu. S našim zakonom u suglasju je od novijih i skandinavski te ruska osnova. Talijanski i belgijski zakon ne imaju u tom pogledu posebne ustanove, a po englezkom pravu (odsjek 63. br. 7.) gubi onaj posjednik mjenice, koji u obće odbije počastnu izplatu pravo regresa *proti svakomu, koji bi takovom izplatom bio oslobodjen,* t. j. u jednom i drugom slučaju gubi posjednik mjenice pravo regresa samo proti sljednikom honorata, jer ovaj počastnom izplatom i onako nije riešen regresa.

Digitized by Google

sjednik mjenice pravo regresa proti svim prednikom, te mu preostaje samo još pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku, koji ostaje nadalje obvezan makar se mjenica ne predočila na izplatu nuždnomu adresatu odnosno počastnomu prihvatniku, ili makar se odbila počastna izplata ponudjena od trećega intervenienta.

Moglo bi se pitati: kakove posljedice nastaju po posjednika mjenice za slučaj onaj, ako on u glavnom protestu ili u dodatku toga protesta ne ubilježi, kojim je uspjehom predočena mjenica nuždnoj adresi dotično počastnomu prihvatu, eventualno od kojeg je uspjeha bila intervencija treće osobe?

Obzirom na to valja razlikovati: je li posjedniku usljed intervencije mjenica izplaćena ili nije. Ako jest, tada ga ovim propustom ne mogu stignuti nikakove zle posljedice, jer ne samo, da on kod izplate nije dužan paziti na interese svojih prednika, već je tim, što je podmiren stupio izvan okvira mjenbenih interesenta; on ne ima više nikakova interesa na dotičnoj mjenici. On je vlastan primiti izplatu od koga je volja, mjenbena obveza pogledom na njegovu osobu prestaje pa makar se pri tom zanemarile sve formalnosti propisane pogledom na intervenciju. Štetne posljedice takovoga propusta stignuti će samo onoga, koji mu je mjenicu izplatio bez takovoga posebnoga protesta za intervenciju, a te posljedice sastoje u tom, da dotičnik takovom izplatom ne dobiva onih prava, koja u §. 62. daje zakon počastnomu platcu.

Ako li pako posjednik mjenice nije dobio izplate od intervenienta, te ako je propustio uspjeh predočbe ubilježiti gore navedenim načinom, tada gubi pravo regresa proti honoratu odnosno adresantu i njegovim prednikom, i proti počastnomu prihvatniku (§. 60. m. z.) Bude li pako posjednik mjenice zadovoljio svim propisom gornjega paragrafa, a mjenice ne bude platio nuždni adresat odnosno počastni prihvatnik, tada se posjednik mjenice može poslužiti pravom regresa ne samo proti prednikom adresanta odnosno honorata, nego i proti adresantu odnosno honoratu i njegovim sljednikom, te proti počastnomu prihvatniku.

§. 63.

Počastnik dobije platežom prava posjednika mjenice proti prihvatniku, počašćeniku[1] i svojim prednikom; stoga i može

[1] Valjda je pogrješkom tiska izostala ova rieč u tekstu priobćenom u „Sborniku“.

Digitized by Google

iskati, da mu se preda mjenica, a prema naknadi trošaka i prosvjed podignuti radi neplateža.

Prema konačnoj svrsi počastne izplate, koja ide zatim, da se skrati regres, te da se mjesto honorata izkupi mjenica, a ne da se konačno dokine mjenbena obveza svih mjenbenih obvezanika, jesu i posljedice njezine druge od posljedica izplate po trasatu odnosno prihvatniku.

Počastnom izplatom ponajprije je podmiren posjednik mjenice, on time izlazi iz sveze njezine; a zatim su rješeni svake daljnje mjenbene obveze i sljednici honoratovi, svrha bo intervencije jest skratiti regres sve do honorata, te ga odvratiti i od njega samoga. Kad bi pako i usljed počastne izplate sljednici ostali i u buduće obvezani, ne samo da ne bio skraćen regres već bi i honorat ostao obvezan, jer bi u tom slučaju i njima morao biti dozvoljen regres proti svim prednikom dakle i proti honoratu.

Nu počastnom izplatom ne oslobadja se od mjenbene obveze sam honorat, jer počastni platac ne će da mjenice u obće izplati, već samo da honorata oslobodi od regresa njegovih sljednika, pak da mjenicu plati za honorata, ali da si ipak uz to pridrži mjenbena prava proti honoratu i proti onim, koje bi honorat zavratnom tužbom bio mogao na izplatu pozvati, da je on mjenicu izkupio, a to su njegovi prednici, i ako je mjenica prihvaćena, prihvatnik.

Počastni dakle platac, koji intervenira u korist prihvatnika domicilirane mjenice, na kojoj je domicilijat označen, stiče mjenbeno pravo proti prihvatniku; onaj koji intervenira za izdatnika stiče mjenbeno pravo proti izdatniku i proti prihvatniku, ako se ovaj na mjenici nalazi; kada pako počastni platac posreduje za kojega indosanta, tada dobiva mjenbena prava proti ovomu indosantu, proti njegovim prednikom i eventualno proti prihvatniku. Tko napokon kao počastni platac plati za mjenbenoga poruka, taj dobiva mjenbena prava proti poruku mjenbenom, proti onomu za koga je ovaj preuzeo mjenbeno poručanstvo, proti njegovim prednikom i eventualno proti glavnomu dužniku.

Nu jer se u zakonu ovo pravo počastnoga platca izrikom ograničuje na pravo proti honoratu, njegovim prednikom i proti prihvatniku, to od gornjega obćenito izrečenoga načela postoji u toliko iznimka, što počastni platac ne dobiva mjenbenoga prava proti onim mjenbenim interesentom, proti kojim honorat to pravo ima, ako oni ne spadaju u red navedenih mjenbenih obvezanika. Ako se

Digitized by Google

s toga možebiti na mjenici nalaze još kakovi počastni prihvatnici, proti njima počastni platac mjenbenoga prava ne ima, jer se time regres ne bi skratio već razgranio[1].

Ova mjenbena prava počastnoga platca jesu ona ista, što ih ima po §§. 50. i 52. m. z. svaki posjednik mjenice; ova prava izvršuje počastni platac posve *samostalno,* bez obzira na dosadanjega posjednika mjenice, pak s toga se ne mogu njemu staviti oni prigovori, koji bi se bili mogli staviti dosadanjemu posjedniku, on se ne ima smatrati pukim njegovim zastupnikom ili cesionarom[2].

Ovaj položaj počastnoga platca različit je od položaja onoga indosanta, koji je putem regresa odkupio mjenicu, ne samo u toliko, u koliko se razlikuje §. 50. m. z. od §. 51. m. z., već i tim, što on počastnom izplatom dobiva dužnostih, kojih ne ima indosant. Napram honoratu smatra se naime počastni platac kao posjednik mjenice i to takav, kojemu je izplata uzkraćena, pak uprav zato obvezan je i počastni platac na notifikaciju pod prietnjom posljedice §. 45. m. z.; on je unutar roka ovdje odredjenog dužan o intervenciji ubavjestiti svoga honorata kao svoga neposrednoga prednika[3].

S istoga ovoga razloga počimlje za počastnoga platca zastara mjenbenoga prava pogledom na honorata i njegove prednike s da-

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 224.

[2] Akoprem je u tom pogledu stilizacija našega zakona sretnija od zakona njemačkoga, koji u čl. 63. veli, da počastni platac „kad plati stupa u prava držatelja", to nam se ipak ni stilizacija našega zakona ne čini posve izpravnom, jerbo i ona dopušta takovo shvaćanje, kao da bi počastni platac stupio u prava dosadanjega posjednika mjenice, dakle kao da bi njegova prava bila *izvedena* a ne *samostalna.* Ova dvojba može i po našem zakonu tim prije nastati, jer se u § 14. veli, da indosatar, na koga je mjenica indosirana poslje dospjelosti, dobiva „prava naledjnika", a ta prava, kako spomenusmo kod ovoga §. nisu *samostalna,* već upravo ona, što ih je imao dotični indosant. Pak kad se ovdje pod „prava naledjnika" razumjevati imaju i prava cedenta, to bi se po analogiji moglo isto razumjevati i pod izrazom „prava posjednika". Bilo bi stoga uputnije, da je zakon prigrlio možebiti ovu stilizaciju: „počastnik dobije platežom mjenbena prava (§§. 50. i 52. m. z.) proti prihvatniku, počašćeniku i njegovim prednikom, te preuzimlje one dužnosti, koje pripadaju posjedniku mjenice u obće; i t. d."

[3] Švicarski zakon, koji inače posjedniku mjenice ne nalaže dužnosti notifikacije, obvezuje počastnoga platca naročito na notifikaciju (čl. 781.).

Digitized by Google

nom dignutoga glavnoga protesta, a ne kao što kod indosanta, koji je putem zavrate izkupio mjenicu, s danom izplate odnosno s danom kad mu bude tužba uručena (§. 86. m. z.)[1]

Mjenbeno pravni zahtjev počastnoga platca proti navedenim osobam ravan je, na temelju gornje razložbe, pravu zavrate onoga posjednika mjenice, koji ju je dao protestirati sbog neizplate. Ova prava zavrate protežu se dakle: 1. na mjenbenu svotu, koju je platio počastni platac sa 6% godišnjih kamata, računajuć od dana dospjelosti; 2. na troškove protesta i na ostale troškove, kamo spadaju n. pr. troškovi za protest sbog neizplate, za protest sbog intervencije, za notifikaciju, za proviziju, koja se ima platiti počastnomu prihvatniku prema §. 65. m. z. itd ; 3. na mjenbenu proviziju od $^1/_3$ %[2].

Ovaj ukupni iznos zavratne svote može počastni platac zahtjevati poput svakoga indosanta, koji je mjenicu odkupio, ne samo od honorata nego i od njegovih prednika, a može se kod toga svoga zahtjeva poslužiti i uzmjenicom.

Da su honorat i prednici njegovi dužni nositi troškove spojene s intervencijom i onda, ako nuždna adresa ne potiče od njih, opravdano je s toga, jer su oni preuzeli jamstvo, da će mjenica biti redovito izplaćena, te je samo njihova krivnja ako se nisu pobrinuli, da se to u istinu sbude. A da i prihvatnik ove troškove nositi mora sasvim je naravno, jer je on povodom, što mjenica nije u vrieme plaćena.

Da počastni platac bude mogao zahtjevati ova prava od onih, koji su mu mjenbeno-pravno obvezani, morati će se valjanim načinom legitimirati; ovu pako legitimaciju moći će izvesti samo onda, bude li u posjedu mjenice, glavnoga protesta, i protesta za intervenciju; ovaj posljednji protest biti će mu potrebit onda, ne bude li u glavnom protestu ubilježen uspjeh intervencije. Pokraj toga morati će se počastni platac izkazati, da je u istinu platio mjenicu, jer u izplati njegovoj leži pravni naslov, po kojem je stekao mjenbena prava, a to će moći izvesti ili posebnom namirom, ili potvrdom na mjenici odnosno na protestu. Ovom namirom nado-

---

[1] Vidi W. *Hartmann* strana 431.; *Hoffmann* ibid. str. 486.; *Wächter* „Encyklop." str. 306.

[2] Ova provizija ne ima se računati od mjenbene svote već od one, koju je počastni platac platio posjedniku mjenice, t. j. od svote zavratne.

Digitized by Google

punjuju se dokazala za legitimaciju; nu ne će biti od potrebe, da na ovoj namiri bude navedeno ime honorata, jer se ova okolnost i onako ne može namirom dokazati

Iznimka od gore navedenoga pravila postoji samo kod mjenbeno-pravnoga zahtjeva proti prihvatniku mjenice u toliko, što se od njega može zahtjevati izplata i bez glavnoga protesta. Prihvatnik bo kao glavni obvezanik jamči bez obzira na to, je li mjenca sbog neizplate protestirana, pak zato ne treba glavnoga protesta ni počastnomu platcu za njegovu legitimaciju proti prihvatniku; on će medjutim za svoju legitimaciju svakako trebati protest za intervenciju i namiru, da je posjedniku platio mjenicu. U ovom slučaju moći će medjutim i počastni platac, ako još nije mjenica protestirana, proti prihvatniku dati sastaviti glavni protest, ako samo još nisu izminuli dani za to odredjeni. (§. 41. m. z.)

Pogledom na sve ove okolnosti može počastni platac zahtjevati, da mu se uruče sve ove izprave potrebite za legitimaciju, i to umah kod izplate tako, da se izplata s njegove strane i izručba ovih izprava obavi iz ruke u ruku. Njemu je doduše slobodno platiti mjenicu i bez toga, ali tada on to čini na svoju vlastitu pogibelj; da pako toj pogibelji izbjegne, zahtjevati će vazda uručbu ovih izprava. Za postignuti počastnu zplatu ne će usljed toga biti dovoljna sama predočba mjenice već i protesta. Ova predočba ne mora doduše biti u isto vrieme, već se prema razložbi kod §. 61. m. z. može jedna od druge odieliti tako, da se najprije predoči mjenica i zahtjeva izjava od nuždnoga adresata odnosno počastnoga prihvatnika, hoće li intervenirati kao počastni platac; pak ako se on izjavi spremnim, imati će se ova okolnost konstatirati u protestu, i onda iznova na izplatu predočiti i mjenica i odnosni protest[1].

Nu počastni platac moći će protest potrebit mu za legitimaciju zahtjevati samo uz naknadu troška, koji će trošak moći kod daljnjega regresa uračunati prema gore navedenim stavkam. Posjednik mjenice nije dužan uručiti protesta bez ove naknade, nu on nije vlastan osim mjenbene svote i naknade troškova za protest zahtjevati za sebe posebne provizije od $^1/_3$ %; pa kad bi on odbio počastnu izplatu s razloga, jer mu se ne će da izplati ova provizija, izgubio bi pravo regresa proti adresantu odnosno honoratu i njegovim prednikom[2].

---

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 212. i 213.

[2] Vidi *Borchardt* str. 291. dodatak 630.

Digitized by Google

Može se medjutim dogoditi, da intervenient ne namjerava budi s kojega razloga poslužiti se regresom, pak da zato radi prištednje troška zahtjeva od posjednika mjenice neka ne diže protesta. Bude li posjednik mjenice uza sve to protestirao, to ne bi mogao zahtjevati naknade troška[1]. Dapače bude li on zapriečio počastnu izplatu tim, što uzprkos toga poziva protestira, on će izgubiti pravo regresa proti svim prednikom, jer bi oni bili svi oslobodjeni, da je primio izplatu bez protesta[2].

Ne bude li u obće, ili ne u vrieme zakonom odredjeno, sastavljen glavni protest i protest za intervenciju, odnosno ne bude li ova okolnost ubilježena u glavnom protestu, tada je mjenica prejudicirana i prestalo pravo regresa, te u oba ova slučaja ne će ovakove mjenice honorirati nuždni adresat ni počastni prihvatnik; a budu li to ipak učinili ne će moći od honorata zahtjevati podmirbe. Inače može nuždni adresat i počastni prihvatnik, koji bude mjenicu platio kao počastni platac a ne bude zavratnim putem zato dobio naknade, zahtjevati od honorata podmirbu isto onako kao što i prihvatnik od izdatnika. Nu ovaj zahtjev moći će staviti samo putem gradjansko-pravnim. To isto moći će zahtjevati i treći intervenient, ali samo po onih pravilih, po kojih je to vlastan zahtjevati svaki poslovodja bez naloga[3].

Premda je počastni platac mjenicu odkupio moći će ju ipak trasat odnosno prihvatnik naknadno izplatiti počastnomu platcu, samo će mu se morati naknaditi sve što god je on vlastan zahtjevati od honorata.

Ako posjednik mjenice ne dobije počastne izplate od nuždne adrese odnosno od počastnoga prihvatnika, te ako mu se ne ponudi treći intervenient, kojega izplatu bi bio imao primiti, pak ako bude dao sastaviti ob ovih okolnostih potrebite proteste, pripada mu pravo zavrate proti svim prednikom i proti počastnomu prihvatniku, ako se ovaj nalazi na mjenici.

§. 64.

Izmed više njih, koji nude platež počastni, ide prvenstvo onoga, čijom se izplatom odrieši najveći dio obvezanika.

---

[1] Vidi *Haimerl* str. 187.
[2] Vidi *Wächter* „das W. R.“ str. 423.
[3] Vidi *Fuchsberger* str. 214.

Digitized by Google

Posrednik koji plati, premda se vidi iz sadržaja mjenice ili prosvjeda, da je drugi tko koj bi usljed toga imao prvenstvo, bio pripravan izplatiti mjenicu, neima zavrate proti onim naledjnikom, koji bi se obvezanosti svoje bili odriešili, da je onaj drugi prvenstvo imajući nuditelj mjenicu izplatio.

Pitanje, ako više njih ponudi počastnu izplatu, ne može se nipošto ticati posjednika mjenice, jer je on bez ikakove štetne posljedice vlastan primiti izplatu mjenice od koga ga je volja. On je po ustanovi §. 62. m z. u obće dužan samo primiti ponudjenu mu podpunu izplatu, ako ne će da ga stignu tamo navedene posljedice; nu od koga će ju primiti, to je po njega svejedno, jer kad jedan put bude izplaćen, tada mu više ne treba niti regresa niti mjenbenoga prava u obće[1]. On ima u tom pogledu podpunu slobodu izbora.

Drugačije je medjutim s intervenienti. Svrha intervencije jest, da se što više skrati regres, a počastnom izplatom oslobadjaju se od mjenbene obveze sljednici honorata; bude li s stoga koji od intervenienta htio od počastne izplate iztisnuti takovoga drugoga intervenienta, koji je nakan intervenirati za prijašnjega kojega prednika, tim će on raditi proti svrsi intervencije, jer bi počastnom izplatom ovoga posljednjega od mjenbene obveze bilo rješeno više mjenbenih obvezanika. Štetne posljedice takovoga narivavanja ne mogu stignuti mjenbene obvezanike već onoga, koji je iztisnuo boljega intervenienta, a to je bio počastni platac za kasnijega indosanta. Nu ove štetne posljedice ne mogu sastojati u pravu boljega intervenienta napram onomu, koji je mjenicu izplatom honorirao, jer intervenienti ne stoje m dju sobom u nikakovu odnošaju; ove posljedice mogu nastati samo po počastnoga platca i to obzirom na onoga prednika, proti kojemu bi taj počastni platac nakon izplate htio ustati regresom. Ako dakle na temelju ove razložbe posjednik mjenice ima posve slobodne ruke od koga će primiti izplatu, ne ima intervenient prava zahtjevati, da njegova ponudjena izplata bude prihvaćena, niti da on kod više intervenienta ima prednost pred ostalimi.

U ovom posljednjem slučaju treba naime razlikovati: da li više osoba nudi počastnu izplatu za jednu te istu osobu, ili opet za različite osobe. Nastane li ono prvo, tada radi jednakih poslje-

[1] Vidi *Thöl* str. 556.

Digitized by Google

dica intervencije ne ima nijedan od intervenienta prednost pred drugim, te ovisi o slobodnoj volji posjednika mjenice od koga će izplatu primiti; napose ne imaju u tom slučaju prednost ni počastni prihvatnik ni nuždni adresat pred trećim intervenientom[1].

Ako li pako više intervienta — ili kako zakon veli više njih[2] — ponudi počastnu izplatu, tada ima prednost onaj, čijom izplatom bi se od mjenbene obveze riešilo najviše mjenbenih obvezanika, bez obzira, da li je taj intervenient nuždni adresat, počastni prihvatnik ili treći tko. Usljed toga imati će prednost pred svimi drugimi onaj, koji bude ponudio izplatu za *prihvatnika* domicilirane mjenice, u kojoj je domicilijat označen, a zatim onaj, koji bude ponudio izplatu *za izdatnika,* i napokon onaj, koji bude htio platiti za kojega od prijašnjih indosanta.

Bude li mjenicu kao počastni platac platio koji od intervenienta premda bi ju bio pripravan izplatiti drugi intervenient, kojemu po gornjem razlaganju pripada prednost, tada takovomu počastnomu platcu ne pripada pravo regresa proti onim indosantom, koji bi bili mjenbene obveze oslobodjeni, da je platio onaj bolji intervenient, t. j. takovom izplatom nastaje ona ista posljedica, koja bi bila nastala, da je mjenicu izplatio ovaj posljednji. Kad bi dakle n. pr. netko platio mjenicu u čast kojega *indosanta,* akoprem je drugi tko ponudio počastnu izplatu za *izdatnika,* tada takav počastni platac ne ima prava regresa proti nijednomu od indosanta, jer bi svi oni kao sljednici honoratovi bili oslobodjeni od mjenbene obveze, da je kao počastni platac mjenicu honorirao onaj, koji je ponudio intervenciju za izdatnika. On će se moći poslužiti samo onim pravom, što bi ga bio imao ovaj posljednji, da je mjenicu platio kao počastni platac, t. j. pravom regresa proti izdatniku i mjenbenom tužbom proti prihvatniku. Nu da ovaj posljedak uzmogne nastati treba, da se iz mjenice ili iz protesta vidi, da li

---

[1] Po zakonu belgijskom čl. 50. ima u ovom slučaju prednost trasat, koji nije prihvatio, ako kani platiti za kojega od mjenbenih interesenta. Zakon francezki, srbski i ostali, koji su sliedili „Code d. c.“ daju prednost u oba slučaja trasatu, ako kani honorirati mjenicu u korist kojega mjenbenoga obvezanika (čl. 159. C. d. c.; §. 135. srbskog mjenb. zakona). Stariji zakon ugarski stoji u tom pogledu u jednom i drugom slučaju na istom stanovištu, kao što i sadanji. A u tom se slažu i svi noviji europski zakoni.

[2] Pod „više njih“ ne može se nitko drugi razumievati nego samo intervenienti.

Digitized by Google

počastnu izplatu nudi koji bolji intervenient. Ovaj uvid moći će imati onaj, koji nudi počastnu izplatu, jer mu se kod izplate mora predočiti i mjenica i protest. Na ponude, koje se ne razabiru niti iz mjenice niti iz protesta, ne mora se obazirati nitko, *nam quod non adparet non est.*

Ako se na mjenici nalazi nuždna adresa ili počastni prihvat, koji glase na mjesto izplate, pak ako bi njihovom izplatom riešeno bilo obveze više obvezanika, tada gorji intervenient, ako ne će da ga stignu gornje posljedice, ne može intervenirati prije, dok se ovim mjenica ne predoči na izplatu i protestom ne konstatira, da su oni odbili počastnu izplatu. Paragraf bo gornji predpolaže, da je mjenica valjano predočena.

Naš zakon poput ostalih izriče samo gubitak prava zavrate proti *naledjnikom* za slučaj, ako počastni platac ne bi obzir uzeo na one interveniente, kojimi u smislu gornjega razlaganja pripada prednost, a ne obazire se na slučaj, kad bi počastnom izplatom od mjenbene obveze riešene bile i takove osobe, koje ne spadaju u red indosanta. Kad bi dakle netko kod mjenice domicilirane, na kojoj je naveden domicilijat, platio u čast kojega indosanta, premda je dru. i intervenient pripravan platiti u čast prihvatnika mjenice, to bi po našem zakonu takav počastni platac ipak imao pravo regresa proti *izdatniku* mjenice, izdatnik bo ne spada u red *naledjnika,* premda bi bio on oslobodjen od mjenbene obveze, da je platio onaj, koji je nudio intervenciju za prihvatnika. Ova posljedica niti je pravedna niti je u suglasju s glavnom svrhom intervencije. Bilo bi s toga izpravnije, da je i naš zakon poput ruske osnove[1] odredio, da takav počastni platac ne ima zavrate proti onim *mjenbenim obvezanikom,* koji bi svoje mjenbene obveze bili riešeni, da je platio onaj, čijom izplatom bi bilo riešeno više obvezanika

§. 65.

Počastni prihvatnik koji nedospije da izplati zato, što je platio tezovnik ili ini koji posrednik, vlastan je iskati od platca mjenbenu pristojbu od $^1/_3$ %.

Pogledom na gore razvijena pravila o slučaju, kad više njih nudi počastnu izplatu, može se lahko dogoditi, da počastni prihvat-

[1] Vidi §. 105. prvobitne i čl. 95. revidirane ruske osnove.

Digitized by Google

nik ne će doći do izplate. Nu jer je on svojim prihvatom zapriečio regres na sigurnost, te preuzeo mjenbeno jamstvo, to je posve opravdano, a u suglasju je i s trgovačkim običajem, da može sbog toga zahtjevati u ime nagrade proviziju.

Ako počastni prihvatnik mjenicu plati, tada može prema gornjoj razložbi zahtjevati kod zavrate u ime provizije $^1/_3\,\%$; ovaj svoj zahtjev na proviziju priračunati će on zavratnoj svoti. Izplatom bo mjenice dobiva on ona prava, koja pripadaju posjedniku njezinom; a po ovom pravu može on u smislu §. 50. točke 3. m. z. zahtjevati $^1/_3\,\%$ u ime provizije. Ali ni onda, ako on ne dodje do izplate, budi s toga, jer je mjenicu platio trasat odnosno prihvatnik, budi drugi koji bolji intervenient, nije on izgubio prava za svoj trud i svoj riziko zahtjevati tu proviziju, jer mu gornjom ustanovom zakon to pravo naročito daje. On će ovu proviziju moći zahtjevati od onoga, koji je mjenicu izplatio, a ne od honorata, jer je ovaj put jednostavniji, i jer i onako svi troškovi nastali iz mjenice napokon padaju na jednu osobu, t. j. prema okolnostim na izdatnika ili prihvatnika[1].

Provizija ova računa se od svote, na koju mjenica glasi, ne pako od svote zavratne; a moći će ju počastni prihvatnik zahtjevati samo putem gradjansko pravnim, jer ne ima u ruci ni mjenice ni protesta, a bez ovoga ne može biti govora o mjenbenom zahtjevu. Naproti moći će počastni platac, koji počastnomu prihvatniku ovu proviziju izplati, zahtjevati povratak njezin mjenbenim putem od mjenbenih obvezanika, jer ima za taj zahtjev sve potrebite izprave.

Nu obzirom na narav ove provizije moći će ju zahtjevati samo onaj počastni prihvatnik, koji je honorirao mjenicu s toga, da odkloni regres na sigurnost sbog neprihvata ili sbog nesigurnosti prihvatnika, a ne onaj, koji je prihvatio mjenicu sbog toga, da time prinuka posjednika njezinog, da kod njega potraži počastnu izplatu; jer u ovom slučaju on još nije radio u interesu honorata, već se

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom sjednicu XXI. str. 132.

Digitized by Google

samo obvezao, da će u slučaju nužde istom u buduće platiti u njegovu korist[1].

XI. O mjenbenom jamstvu[2].

Kao što svaka tako se može i mjenbena obveza osigurati intercesijom, koja se već po svom vanjskom obliku može ukazati kao takova, a može biti prikrivena u obliku koje mjenbene izjave. Najobičniji slučaj prve vrsti jest poručanstvo, a posljednje naledja.

Naledja ne rabi se naime samo u tu svrhu, da se njom prenosi vlastničtvo mjenice, već vrlo često i zato, da se njom pridigne kredit mjenice i pribavi što veća sigurnost za izplatu njezinu; ovo svojstvo naledje leži u solidarnoj obvezi svakoga indosanta. Jer je pako svaki od mjenbenih obvezanika na temelju svoje mjenbene izjave solidarno obvezan, to je moguće, da se intercesija prikrije pod oblikom svake mjenbene izjave; povod bo s kojega je netko preuzeo mjenbenu obvezu ne samo da se ne vidi iz mjenice, već on u obće nije ni mjerodavan kod prosudjivanja posljedica mjenbene izjave, jer se ove posljedice prosudjuju li po vanjskom obliku mjenice. Usljed toga se ovakova prikrivena intercesija ne će ni prosudjivati kao takova, već kao ona mjenbena izjava, u oblik koje je ova intercesija stavljena. Ovakova prikrivena intercesija običnija je u prometu s mjenicami od intercesije očite, jer nitko, a imenito trgovac, ne će već da na prvi mah svietu prikaže svoj kredit u takovom svjetlu, da mu je za njega trebalo sudjelovanja treće osobe; on voli tu potrebu prikriti tim, da one osobe, koje u istinu posreduju za njegov kredit, prikaže u takovom obliku, koji će dopustiti

---

[1] Vidi *Volkmar* str. 226.; *Hoffmann* str. 496. Od novijih mjenbenih zakona ne ima ovakove ustanove u pogledu provizije za počastnoga prihvatnika u zakonu Belgije, Italije, V. Britanije i Švicarske, jer u praksi počastni prihvatnik tu proviziju traži od honorata čim stavi svoj počastni prihvat, te jer ju počastni platac mjenbenim putem i onako ne može zahtjevati. Od starijih zakona ne imaju o tom posebne ustanove zakon francezki ni svi oni koji su se za njim poveli; a ne ima je ni stariji zakon ugarski.

[2] Bilo bi uputnije govoriti „o mjenbenom poručanstvu“ nego li o mjenbenom jamstvu, jer je mjenbeno jamstvo širji pojam, buduć da se ono proteže i na izdatnika, prihvatnika, indosanta i počastnoga prihvatnika, a u ovom se poglavju govori samo o mjenbenom jamstvu mjenbenoga poruka.

Digitized by Google

misao, kao da te osobe sudjeluju kao mjenbeni obvezanici na stanovitoj mjenici s drugog razloga, a ne s razloga intercesije. Promet odklanja već s prve ruke kao nepouzdane takove trgovce, koji svojim mjenicam kredit i sigurnost pribaviti nastoje vidljivim posredovanjem trećih osoba. Istom onda, kad bi se pokazalo, da pouzdanje u izplatu nije bilo opravdano, te kad bude mjenica protestirana, običaj je i kod trgovaca, da se intercesija pokaže u svom pravom obliku. To isto biva i kod ne trgovaca i kod mjenica vlastitih, koje i onako nisu u običaju kod trgovaca. Prikrivena intercesija rado se naproti rabi kod mjenicah, jer se njom povisuje u obće kredit i sigurnost mjenice; intercedent bo, koji je svoju intercesiju stavio u oblik obične mjenbene izjave, ne jamči samo za stanovitoga obvezanika samo stanovitomu označenomu vjerovniku, već svakomu, komu u ruke mjenica dodje.

Prema tomu može se prikriveni intercedent ukazati kao: a) izdatnik, b) indosant, ili c) prihvatnik.

Ad a): A. je dužnik B.-ov, te mu kani za svoj dug mjenicu dati; nu B. nije zadovoljan s podpisom A.-ovim, već želi imati jamstvo treće osobe; A. mu predloži u tu svrhu C.-a. Sada će C. trasirati mjenicu po naredbi B.-ovoj na A.-a, koji mjenicu prihvati. U ovom slučaju jamči C. kao izdatnik, te će ga B putem regresa moći pozvati na izplatu ako A. u vrieme ne plati.

Ad b): Dužnik A. trasira po naredbi C.-a, a ovaj mjenicu indosira na B.-a. U ovom slučaju jamči C. vjerovniku A.-ovu B.-u kao indosant. — Ako dužnik A. već ima gotovu mjenicu, te ju za dug kani predati B.-u uz jamstvo C.-ovo, tada će ju najprije indosirati na C.-a, a ovaj na vjerovnika A.-ovog na B.-a. — Ili izdatnik mjenice po dogovoru označi remitentom C.-a, a ovaj ju indosira na A.-a, ovaj pako na vjerovnika B-a.

Ad c): Dužnik A. trasira mjenicu po naredbi B.-ovoj na C.-a, a ovaj ju prihvati.

Nu može C. intercedirati i kao počastni prihvatnik u korist A.-ovu. Dužnik naime A. trasira po vlastitoj naredbi na treću koju osobu, na P.-a, te stavi na mjenicu nuždnu adresu, označiv za nuždnoga adresata C.-a; zatim ju indosira na svoga vjerovnika B.-a, koji, prema pravilom na drugom mjestu navedenim, predoči mjenicu nuždnomu adresatu C. u, a ovaj ju prihvati kao počastni prihvatnik.

Kao što dokazuju ovi primjeri to se prikrivena intercesija u svom vanjskom obliku ne pokazuje kao takova, već kao druga ka-

Digitized by Google

kova mjenbena izjava, te se usljed toga ona i mora prosudjivati po onih istih pravilih, po kojih prosuditi valja svaku drugu mjenbenu izjavu, koja se u tom obliku pokazuje. Zato ni naš ni drugi koji mjenbeni zakon ne govore ob ovakovoj prikrivenoj intercesiji.

Prepornim se medjutim smatra pitanje: imade li se supodpis stanovite mjenbene izjave, koja se već nalazi na mjenici, smatrati kao prikrivena ili kao očita intercesija; a u ovom posljednjem slučaju, u kakovu vrst intercesije ovakav supodpis spada? Ovoj dvojbi dao je povod ponajprije zakon francezki a zatim njemački, jer se je držalo, da tako zvano jamstvo *putem avala* nije drugo nego li poručanstvo za stanovitoga mjenbenoga obvezanika, kojega se podpis već nalazi na mjenici

Aval znači supodpis na mjenici, na temelju kojega se onaj, tko supodpisuje stanovitu mjenbenu izjavu (avalist), obvezuje isto tako kao i onaj, uz čiji se je podpis avalist supodpisao, da time mjenici pruži veću sigurnost i veći kredit[1]. Ovaj aval, — kojemu nešto slična nalazimo u starijoj „subscriptio", koja je sastojala u tom, da je netko treći, koji je kanio intercedirati, supodpisao Secundu i Tertiu, — razvio se je izprvice na sajmovih, te je bio nekim prelazom k naledji mjenice[2].

Buduć da se avalom povisuje sigurnost mjenice za mjenbenoga vjerovnika, te buduć mu je nakanom učvrstiti kredit mjenice, to se aval obično zamienjuje s poručanstvom i avalist nazivlje mjenbenim porukom, premda medju jednim i drugim imade bitnih razlika, na koliko se aval ne smatra za ništa drugo nego za puki supodpis. Ponajprije ovisi svako poručanstvo ob obstanku glavne obveze; prestankom njeznim prestaje i ono prvo; poručanstvo ne može imati drugoga sadržaja od onoga, što ga ima glavna obveza,

[1] Rieč *aval (avallum, avallus,* francezki *„aval"*, talijanski *„avallo")* izvodi se po nekih od stare francezke rieči *„val"*, što znači: dolje, niže, izpod, te pokazuje na stanovitoj izpravi mjesto za podpis izpod drugoga podpisa. *Aval est locus inferior.* Drugi opet drže, da tu rieč valja izvesti od *„à valoir"*. U mjenbenom prometu znači „aval", da na mjenici izpod stanovitoga imena ili firme stoji drugo koje ime; stoga i znamenuje *„firmare a vallo"* podpisati izpod drugoga već postojećega podpisa, premda se je izprvice ovaj „firmare a vallo" protezao samo na onaj podpis, koji je stavljen neposredno izpod podpisa izdatnikova, koji se je podpisivao na dnu mjenice.

[2] Vidi *Kuntze* §. 18. str. 185.—188.; *Svoboda* „Ueber das Wesen des Avals". Siebenhaarov arkiv svezak 17. od godine 1868. str. 4.—9.

Digitized by Google

a zatim pripadaju za slučaj razpre poruku svi oni prigovori, koje glavni dužnik vjerovniku prigovovoriti može, u koliko nisu strogo ograničeni na osobu dužnikovu. Naproti je obveza onoga, koji supodpiše stanovitu mjenbenu izjavu, posve samostalna i neovisna od obveze onoga, uz kojega podpis se je aval supodpisao; ova se samostalnost vidi poglavito u tom, što mjenbena obveza avalova i onda postoji, ako onaj prvi i ne bude mjenbeno-pravno obvezan budi zato, što nije mjenbeno sposoban, budi zato, što je njegov podpis na mjenici lažan; prigovori, koji se mogu staviti onomu prvomu, u koliko ne proizlaze iz samoga mjenbenoga prava, ne mogu se staviti avalu i opet obratno.

Ovo svojstvo supodpisa leži u naravi same mjenice, jer se svaka mjenbena obveza preuzimlje podpisom, te jer je svatko, tkogod je mjenbeno-pravno obvezan, obvezan samostalno i neovisno od obveze ostalih mjenbenih obvezanika; razlog njegovoj obvezi leži u njegovomu podpisu.

Nu jer se sadržaj i obseg mjenbene obveze svakoga, tkogod se je na mjenici podpisao, prosudjuje po njezinom sadržaju, to se iz same mjenice razabire i odnošaj, u kojem stoji naprama mjenici onaj, tko je svoj podpis na nju stavio. Usljed toga je potrebno, da se svrha i narav supodpisa vidi iz same mjenice, a to će biti samo onda, ako je ili stanoviti podpis na mjenici napisan na takovom mjestu, da već po samoj zakonskoj predmnjevi ne može nastati dvojbe o njegovom znamenovanju, ili ako podpisatelj sam kod podpisa naročito iztakne svoju namjeru. Onaj pako, koji supodpiše mjenbenu izjavu, izjavljuje, da se obvezuje isto onako, kao što se je obvezao onaj, uz koga se je podpisao. Nu da taj posljedak nastane od potrebe je, da taj supodpis već po mjestu, na kojem se nalazi, bude u takovom savezu s prvobitnim podpisom, da se ne bude mogao u savez dovesti s nijednim drugim, t. j. da taj supodpis bude uz prvobitni podpis, nad njim ili izpod njega ili pako, da se naročito iztakne njegova nakana,

Tko se dakle podpiše uz podpis izdatnika odzdola na mjenici, smatra se kao suizdatnik, bez obzira na to, da li je mjenica stilizirana u jedno ili u višebroju. Njegova prava i njegove obveze iste su kao i izdatnika mjenice. Tko supodpiše prihvat smatra se kao suprihvatnik, a onaj tko se podpiše uz naledju smatra se sunaledjnikom.

Digitized by Google

Dosljedno tomu smatrati će se i onaj, tko supodpiše počastni prihvat kao počastni suprihvatnik[1].

Obveza avala jest dakle *onakove vrsti* kao što je obveza onoga, uz koga se je on podpisao, t. j. aval jamči isto onako što svaki izdatnik, indosant, prihvatnik obični ili počastni; njegova je obveza solidarna kao što obveza svakoga mjenbenoga obvezanika, pak zato i može avalom biti samo onaj, tko je mjenbeno sposoban.

Nu obzirom na samostalnost i neovisnost njegove obveze ne ovisi ona ob obstanku obveze prvoga podpisa; s toga sljedi: a) da će avalist biti obvezan i onda, ako prvi podpisatelj bude osoba mjenbeno nesposobna, ili ako njegov podpis bude lažan ili krivotvoren; b) da njegova obveza može biti obsegom manja od obveze prvoga podpisatelja, ako svomu podpisu primetne dometak, iz kojega se vidi, da je svoju obvezu ograničio; n. pr. ako mjenica glasi na 2000 for., a on svomu podpisu primetne dodatak „jamčim za 500 for.“ Nu ona može biti i većom od obveze prvoga podpisatelja, ali ne može nikada promašiti svote, na koju glasi mjenica; samo treba da i ova okolnost bude naročito iztaknuta. Ako n. pr. mjenica glasi na 2000 for., a prihvatnik ograniči svoj prihvat recimo na 1000 for.; aval, koji naprosto supodpiše ovaj prihvat, jamči takodjer samo za 1000 for., jer je supodpisom svojim pristupio samo ovoj obvezi; ali on može preuzeti i obvezu za cielu svotu od 2000 fr., samo mora ovu okolnost naročito iztaknuti.

Obzirom na supodpis stanovite mjenbene izjave, ne nastaju po posjednika mjenice nikakove veće dužnosti; pak usljed toga, ako se na mjenici nalazi supodpis prihvatnika, nije posjednik mjenice dužan mjenicu predočiti i protestirati proti avalisti, njegovo pravo zavrate proti prednikom nije ovisno od ovoga protesta. Naproti je mjenbeno pravo posjednika mjenice proti avalisti ovisno ob onih istih činih, o kojih ovisi mjenbeno pravo proti prvobitnomu obvezaniku; zato je n. pr. zavrata sbog neizplate proti avalisti izdatnika ili kojega indosanta ovisna o protestu sbog neizplate. Ovaj slučaj ne valja zamieniti sa slučajem, kad se na mjenici nalazi više izdatnika, indosanta ili prihvatnika, jer tada se izjava jednoga od njih ne prislanja uz izjavu drugoga niti u onoj mjeri u kojoj to biva kod avalista; svaki je od njih *za sebe* izdatnik, indosant ili

[1] Protivnog je nazora *Volkmar* i *Löwy* ibid. str. 283.; *Svoboda* str. 30.; a slažu se s gornjim nazorom *Thöl, Renaud, Wächter* i drugi.

Digitized by Google

prihvatnik, te je n. pr. kod više prihvatnika posjednik mjenice vlastan na regres sbog sigurnosti već i onda, ako samo jedan od njih postane nesigurnim za izplatu[1].

Pravni odnošaj, u kojem stoji avalist, koji je mjenicu izplatio, napram prvotnomu podpisatelju mjenbene izjave nije mjenbenopravni već gradjansko-pravni, te se ima prosuditi od slučaja do slučaja prama onim pravnim odnošajem, koji su bili povodom supodpisu. Napram ostalim mjenbenim obvezanikom stupa on na mjesto onoga, za koga je mjenicu izkupio, nu ipak tako, da mu se ne mogu staviti oni prigovori, koji se odnose na osobu prvotnoga podpisatelja. Avalist dakle kojega indosanta, ako se je kod izplate držao svih pravila odredjenih za izplatu, imati će pravo regresa proti predniком i pravo mjenbene tužbe proti prihvatniku mjenice.

Prema ovoj razložbi odgovoriti nam je na gornje pitanje, da se sa strogo pravnoga stanovišta supodpis stanovite već postojeće mjenbene izjave ne ima smatrati intercesijom, pak da se s toga podpis „per aval“ ne ima prosudjivati, kao mjenbeno jamstvo, već isto onako kao mjenbena obveza onoga uz čiji podpis se je avalista podpisao[2]. Tajiti se medjutim ne da, da povod ovakovomu supodpisu leži obično u nakani, da se osigura mjenbena obveza stanovitoga mjenbenoga obvezanika, i to je dalo povod, da se je podpis „per aval“ smatrao mjenbenim jamstvom, akoprem on kao što gore spomenusmo nije ništa drugo nego supodpis mjenice. Naš zakon, polazeć kako se čini s istoga stanovišta, ne spominje nigdje podpisa „per aval“, ali mjesto toga govori napose o mjenbenom poručanstvu, te se u tom pogledu razlikuje od mnogih drugih mjenbenih zakona[3].

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* ibid. str. 186.; gore str. 279.

[2] Protivnoga je nazora *Blaschke* str. 114. i sl.

[3] Zakon njemački ne govori napose o mjenbenom poručanstvu, već spominje samo na dva mjesta podpis „per aval“ u čl. 7. i u čl. 81. i to reć bi sasvim mimogredno; napose pako izriče u čl. 81., da se „obveza mjenbna tiče . . . . svakoga, koji supodpiše mjenicu . . . . i onda, kad se pri tom imenuje i samo porukom (per aval)“. Ova stilizacija dala je povod, da su neki učitelji podpis „per aval“ smatrali mjenbenim poručanstvom, akoprem smisao ove ustanove ne može biti drugi nego taj, da ni isti podpis s dodatkom „poruk za X.-a“ nije mjenbeno poručanstvo, te da usljed toga njemački zakon mjenbenoga poručanstva ni ne pripoznaje, već samo mjenbenu obvezu iz supodpisa mjenice, koja se od poručanstva bitno razlikuje.

Digitized by Google

§. 66.

Jamstvo mora biti napisano na samu mjenicu ili na prepisak ili na prodiljku skopčanu s mjenicom ili sa prepiskom, ter podpisano na način ustanovljeni u 5. točki §.-a 3.-eg, jer inače ne radja mjenbeno pravnom obvezanošću.

§. 67.

Mjenbeno jamstvo, koje osnuje solidarnu obvezu na platež, pravovaljano je i onda, ako onaj, za koga je jamstvo preuzeto, neima pasivne mjenbene sposobnosti. Ako nije jasno naznačeno za koga da je jamstvo preuzeto, to se uzimlje, da je jamstvo preuzeto za prihvatnika, ili ako mjenica još nije prihvaćena za izdatnika.

Kad bismo pojam poručanstva htieli uporaviti i na mjenbene poslove, tad bi mjenbenim poručanstvom morali označiti onu ob-

---

Zakon francezki u čl. 141. i 142. ima posve nedostatne ustanove u pogledu mjenbenoga jamstva, jer dok s jedne strane po ovom zakonu podpis avalov na mjenici ima iste posljedice kao što svaki drugi podpis, dopušta se s druge strane, da se mjenbeni poruk može obvezati podpisom i izvan mjenice na posebnoj izpravi. Francezki sudovi opirali su se medjutim ovoj novotariji, po kojoj se mjenbeno poručanstvo može dati podpisom izvan mjenice. Vidi *Lyon-Caen* str. 645. opazka 6. Prema tomu ima se i po francezkom pravu podpis „per aval" shvatiti isto onako kao što i po njemačkom.

S francezkim zakonom sudaraju se i zakon srbski i oni zakoni, koji su u svem sljedili Code d. com.

Od ostalih starijih zakona spominje mjenbeno poručanstvo zakon ugarski (zak. čl. XV.: 1840.) u §§. 47.—50. Po ovih propisih jamči poruk mjenbeno-pravno ako se podpiše na mjenici, te dobiva izplatom mjenice pravo regresa proti dužniku, za kojeg je platio, a proti ostalim mjenbenim obvezanikom dobiva on mjenbena prava samo u toliko, u koliko bi ona bila pripadala dužniku, da je on mjenicu platio.

Od svih postojećih starijih mjenbenih zakona najjasnije označuje mjenbeno poručanstvo zakon ruski u čl. 635. Po ovom zakonu jamči mjenbeni poruk samo onda, ako je glavni mjenbeni dužnik postao nesposobnim za izplatu. Ako se poruk svojim podpisom nije obvezao na mjenici već na posebnoj izpravi, tada se njegovo jamstvo ima prosuditi po obćenitih gradjansko pravnih propisih.

Od novijih mjenbenih zakona sljede švicarski i skandinavski sustav njemačkoga zakona, samo je u švicarskom zakonu umetnuta u čl. 809. stavka, koja glasi po njemačkom izvorniku: „Die Regressansprüche

Digitized by Google

vezu, kojom se netko obvezuje, da će mjenbenoga ovlaštenika podmiriti za slučaj onaj, *ako mjenbeni obvezanik svojoj mjenbenoj obvezi ne zadovolji.* Po ovom pojmu moralo bi mjenbeno poručanstvo biti obvezom *accesornom*, koja ne bi smiela biti neovisnom od obveze onoga mjenbenga obvezanika, za kojega se poručanstvo preuzimlje; te bi mjenbeni poruk istom onda mogao biti pozvan na na izplatu, kada obvezanik svojoj obvezi ne bi zadovoljio; prema tomu imala bi i obveza mjenbenoga poruka biti naravi subsidijarne. Nu jer narav mjenbenoga instituta ovakove subsidijarne obveze ne podnosi, to je i za mjenbeno poručanstvo od potrebe, da se ova vrst obveze mjenbenoga poruka promjeni, ili ako se ovakova promjena protivi naravi poručanstva, da se čitav institut mjenbenoga poručanstva dokine.

Nu jer poručanstvo u obće postojati može — barem iznimice — i bez ove subsidijarne obveze, kao što se to vidi već iz rimske *„fideiussio"*, te kao što to pokazuje obće gradjansko i trgovačko pravo[1], tako se bivstvo poručanstva ne će ni onda promjeniti, ako

---

eines Mitunterzeichners, welcher sich als Bürge benannt hat, gegen denjenigen, für welchen er sich verbürgt hat, sowie gegen allfällige Mitbürgen sind nach den Bestimmungen über Bürgschaft zu beurtheilen".

Belgijsko pravo sudara se u čl. 32. sasvim sa zakonom francezkim.

Zakon talijanski imade u čl. 273.—275. posebnih ustanova o mjenbenom poručanstvu. Ako nije označeno za koga se poručanstvo preuzimlje, smatra se kod prihvaćenih mjenica prihvatnik, a inače izdatnik kao onaj, za koga se jamstvo preuzimlje. Poruk jamči mjenbeno pravno i onda, ako budi s kojega razloga i ne obstoji obveza osobe, za koju je poručanstvo preuzeto. Poruk, koji mjenicu plati, stupa u prava posjednika mjenice proti osobi, za koju je jamstvo preuzeto i proti ostalim mjenbenim obvezanikom.

Osnova ruska sudara se u glavnom s ustanovami našega zakona. Zakon englezki ne govori napose o mjenbenom poručanstvu.

[1] I po gradjanskom pravu ne jamči poruk samo subsidijarno u sljedećih slučajevih: 1. kada glavni dužnik padne pod stečaj, ili kad se u vrieme, u koje bi valjalo dug izplatiti ne zna za njegovo boravište a vjerovnik nije krivcem kakove nemarnosti (§. 1356. o. g. z.); 2. kad se je poruk za utuženu tražbinu obvezao kao poruk i platac (§. 1357. o. g. z.); 3. kad se osoba, za koju je poručanstvo preuzeto, obzirom na svoje osobne vlastitosti nije mogla obvezati, ili kad barem nije mogla sklopiti onoga posla, glede kojeg se je poruk obvezao; 4. kad se je poruk odrekao blagodati exceptio ordinis (§. 937. o. g. z.).

Digitized by Google

se, pridržav accesorni značaj, obvezi mjenbenoga poruka oduzme „beneficium excussionis seu ordinis", pa makar i u vrlo oblaženom obliku našega gradjanskoga prava (§. 1355.), te on učini solidarno obvezanim s glavnim dužnikom. Usljed toga nam se čini, kad se već u obće želi ustanoviti pojam mjenbenoga poručanstva, da bi bilo sgodnije označiti ga kao mjenbenu izjavu, kojom se netko obvezuje *izpuniti mjesto stanovitoga obvezanika* stanovitu mjenbenu obvezu, na koju se je obvezao taj mjenbeni obvezanik.

Ovo mjenbeno poručanstvo je *očito* ili *prikriveno,* prema tomu, da li se u svojoj vanjskoj formi ukazuje kao takovo ili kao mjenbena obveza druge vrsti. U ovom posljednjem slučaju, kao što već gore spomenusmo, ne prosudjuje se dotična izjava kao poručanstvo, već kao ono mjenbeno očitovanje, u formi kojeg se je to poručanstvo pokazalo. Zato pod mjenbenim poručanstvom razumievamo vazda samo ono, koje je očito.

Razdjelba mjenbenoga poručanstva u *pravo* i *nepravo* t. j. u takovo, koje se preuzimlje podpisom na mjenici i ono, koje se preuzimlje izvan mjenice, ne ima po našem zakonu nikakova temelja, jer poručanstvo, koje se ne preuzimlje podpisom na mjenici u obće ni nije mjenbenim poručanstvom, a dotični poruk nije mjenbenopravno obvezan[1].

Po pravu trgovačkom jamči poruk solidarno kad je preuzeo poručanstvo za obvezu, koja je nastala iz trgovačkoga posla, ili kad se poručanstvo samo smatrati ima poslom trgovačkim.

[1] Niti po njemačkom mjenbenom pravu nije opravdana ova razdjelba kako ju spominje *Blaschke* (str. 114.), jer njemačko mjenbeno pravo u obće ne poznaje ni očitoga mjenbenoga poručanstva. Ovoj razdjelbi opire se i *Kitka* str. 45. u opazci; zatim *Swoboda* str. 38.—41.; a pobija ju i *Prix* u Haimerlovoj „Oesterreichische Vierteljahresschrift" svez. XII. na str. 52. Literarische Anzeigen.

S mjenbenim poručanstvom ne smie se zamjeniti poručanstvo, koje se pruža za obvezu mjenbenoga dužnika ne na mjenici već na posebnoj kakovoj izpravi; u tom slučaju ne jamči dotični poruk mjenbeno pravno, te se odnosno poručanstvo prosudjuje po propisih gradjanskoga prava. Isto tako razlikuje se od mjenb. poručanstva ono poručanstvo, koje se pruža *mjenicom* za kakav dug, bio to dug mjenbeni ili drugi. U ovom je slučaju poručanstvo samo povod stanovitoj mjenbenoj izjavi, razlog pako s kojega je dana stanovita mjenbena izjava ne prosudjuje se po pravu mjenbenom.

Napokon se ne smie s mjenbenim poručanstvom mješati tako zvana *jamčevna* ili *ostavna* mjenica (Cautionswechsel, Depotwechsel), t. j. ona, koju netko, tko hoće da osigura dug stanovitog dužnika,

Digitized by Google

Forma, kojom se preuzimlje mjenbeno poručanstvo sastoji se u tom, da poruk na mjenicu, na prepisak ili na prodiljku, napiše očitovanje odnosno dometak iz kojega se razabire, da on preuzimlje mjenbeno poručanstvo, te da ovo očitovanje odnosno ovaj dometak podpiše na mjenici onakovim načinom, kao što je to ustanovljeno za podpis izdatnika u §. 3. točki 5. Tim što se paragraf 66. pozivlje na ovu točku §. 3. naročito je rečeno, da sva ona pravila, koja se odnose na podpis izdatnikov, uporaviti valja i na podpis mjenbenoga poruka[1]. Ne bude li ovo očitovanje podpisano tim načinom, tada po dotičnoga poruka ne nastaje mjenbena obveza. Ne bude li pako mjenbeni poruk stavio takovoga dometka, iz kojega se vidi, da on preuzimlje obvezu kao poruk, tada se on smatra kao suizdatnik, suprihvatnik, ili sunaledjnik, prema tomu uz kojega mjenbenoga obvezanika se njegov podpis nalazi, bez obzira da li je on stavljen nad tim podpisom, pod njim ili uz njega. Ako li se pako ne može razabrati uz podpis kojeg mjenbenoga obvezanika se ovaj podpis prislanja, tada po dotičnoga podpisatelja iz toga podpisa ne nastaje mjenbena obveza.

Kojimi riečmi je dotično očitovanje napisano u stvari ne mienja, te će biti dovoljno, da se onaj, koji se kani obvezati kao poruk, označi dodatkom „poruk“; nu ova oznaka ne smie biti stavljena pod podpis porukov, već se mora nalaziti nad njim, jer se dotično očitovanje mora podpisati. Za valjanost poručanstva nije u ostalom od potrebe, da dotično očitovanje bude datirano.

Obzirom na to, što je kod mjenbenoga poručanstva potrebit ovakav dometak, može se mjenbeno poručanstvo napisati gdjegod na mjenici, te nije potrebno, da se nalazi uz podpis onoga mjenbenoga obvezanika, za koga se preuzimlje mjenbeno jamstvo. S ovoga razloga valja kod mjenbenoga poručanstva označiti, za koga se preuzimlje poručanstvo, nu propusti li se ova oznaka ili sasvim ili ako ona ne bude posve jasno navedena, tada poručanstvo ipak ne gubi mjenbene krieposti, zakon bo u stavci drugoj §. 67. stavlja predmjevu, da je poručanstvo preuzeto za prihvatnika, ako je mjenica već prihvaćena; ako li nije, tada se uzimlje, da poručanstvo

---

prenese na vjerovnika ovoga dužnika, budi kao izdatnik na remitenta ili kao indosant na indosatara. Vjerovnik dotični moći će ovu mjenicu realizirati kao svaku drugu, te mu upravo u tom leži sigurnost za dotičnu tražbinu.

[1] Vidi gore str. 115. i sl.

Digitized by Google

vriedi za izdatnika mjenice. Ova predmjeva nije praesumtio juris et de jure, te će strankam biti slobodno i protivno dokazati; a isto tako moći će stranke, ne bude li se iz mjenice dalo razabrati, je li poručanstvo stavljeno prije ili poslje prihvata, dokazati, da je ono stavljeno poslje; nu do toga morati će se uzeti, da je poručanstvo stavljeno prije prihvata[1].

Mjenbeni poruk preuzimlje mjenbenu obvezu *solidarno* s onim, za koga je preuzeo poručanstvo; usljed toga jamčiti će poruk prihvatnika posjedniku mjenice i svim njegovim prednikom, poruk izdatnikov remitentu i svim njegovim sljednikom, a poruk počastnoga prihvatnika svim sljednikom honorata. Nu ova obveza mjenbenoga poruka proteže se samo na *izplatu* mjenice, a ne na prihvat; usljed toga ne će se proti poruku moći rabiti regres na sigurnost sbog neprihvata mjenice ili sbog nesigurnosti prihvatnika[2]. Ova je obveza po svojoj vrsti onakova, kao što je i obveza onoga, za koga se preuzimlje poručanstvo; dokazuje to i sljedeći §. 68. Na temelju ove solidarne obveze ne će mjenbeni poruk za slučaj tužbe moći uporaviti niti exceptionem ordines niti divisionis.

Usljed svega toga mora mjenbeni poruk biti osoba mjenbeno sposobna, jer inače ne može preuzeti za izplatu mjenbene obveze, na koju je vezan mjenbeni poruk.

Prema pojmu poručanstva u obće a mjenbenoga napose moralo bi ono radi svoga accesornoga značaja biti vazda ovisno ob obvezi onoga, za koga je poručanstvo preuzeto. Iz ove sveze mjenbenoga poručanstva s glavnom obvezom sljedi ponajprije, da bi i

---

[1] Ovo naročito odredjuje i prvobitna ruska osnova u drugoj stavci §. 110.

[2] Zakon belgijski proteže obvezu avalista i na *prihvat* (čl. 10.); po zakonu skandinavskom, talijanskom, švicarskom i njemačkom je pitanje dvojbeno.

Skandinavski zakon u §. 25. ne spominje svih mjenbenih obvezanika, već samo neke, dočim §. 87. za poruka naročito odredjuje, da jamči solidarno za *obvezu* mjenbenu.

Zakon talijanski u §. 273. veli, da se *izplata* mjenice zajamčiti može porukom, a §. 274. odredjuje, da poruk preuzimlje *obvezu* osobe, za koju je preuzeo poručanstvo; napokon §. 313. ustanovljuje, da radi neprihvata solidarno jamče izdatnik i giranti.

Po švicarskom zakonu čl. 744. obvezani su samo indosanti i izdatnik pružiti sigurnost ne bude li mjenica prihvaćena, a čl. 808. odredjuje, da se *mjenbena obveza u obće* tiče avala. U istom smislu i zakon njemački u čl. 25. i čl. 81.

Digitized by Google

obstanak mjenbenoga poručanstva morao biti ovisan ob obstanku gla ne obveze onoga obvezanika, za koga se poručanstvo preuzimlje. Nu zak n ,naš nije se držao ove glavne oznake s akoga poručanstva, već odredjuje, da obveza mjenbenoga poruka postoji i onda, ako onaj, za koga je jamstvo preuzeto ni ne ima pasivne mjenbene sposobnosti, t j. i onda, ako i ne postoji ona mjenbena obveza, za koju je poručanstvo preuzeto. Tim je obveza mjenbenoga poruka učinjena posve samostalnom i neovisnom od obveze mjenbenoga obvezanika, a time je opet povriedjeno glavno načelo poručanstva, i mjenbeni poruk našega mjenbenoga prava u bitnosti posve uzporedjen s avalom, te se od njega razlikuje samo svojom vanjskom formom[1].

Ne ima sumnje, da ovakav samostalni i neovisni položaj mjenbenoga obvezanika zahtjevaju i narav mjenice[2] i mjenbeni kredit, ali upravo zato sljedi, da očito poručanstvo nije u suglasju s čitavim mjenbenim institutom, te da mu u propisih mjenbenoga zakona ne bi smielo niti biti mjesta.

Položaj mjenbenoga poruka po našem zakonu u oprieci je po ovoj ustanovi §. 67. s pojmom poručanstva, a usljed toga mjenbeni poruk našega zakona nije nikakovim porukom. Po svom bivstvu nije on ništa drugo nego li aval, te se od njega razlikuje samo vanjskom formom[3]. Čini nam se s toga, da bi više odgovaralo pravnim pojmovom, da je naš zakon, kad se je već u svem skoro poveo za zakonom njemačkim, pridržao ono stanovište, što ga u pogledu avala zauzimlje pravo njemačko.

Pogledom na ovaj samostalni položaj mjenbenoga poruka sljedi, da će poruk mjenbeni biti obvezan i onda, ako je podpis onoga, za koga je jamstvo preuzeo lažan ili krivotvoren. Ovaj slučaj

---

[1] I po našem gradj. pravu (§. 1352.) jamči onaj, tko preuzme poručanstvo za osobu, koja se radi svoje osobne vlastitosti ne može da obveže, ali ne kao poruk već kao sudužnik.

[2] Vidi §. 2. m. z.

[3] Na istom stanovištu s našim zakonom stoji i prvobitna ruska osnova u §. 111. — Vidi *Renaud* „Kritik des Entwurfs einer W. O. für das Russische Reich", Busch Archiv svez. 43. strana 35.; *Cohn* „der Entwurf einer W. O. für d. R. Reich". „Zeitschrift für vergleichende R. W." svez. 4. str. 144. — Drugačije revidirana osnova u §. 104.

Apathy drži, da je obzirom na pravni posljedak mjenbenoga poručanstva svejedno bilo ono preuzeto za osobu mjenbeno sposobnu ili nesposobnu, jer da to sljedi iz solidarne naravi poručanstva. — Vidi *Apathy* „Handbuch des. ungar. W. R." 1873.

Digitized by Google

nije doduše naročito iztaknut u našem zakonu, kao što u prvobitnoj ruskoj osnovi, nu on se ima smatrati nuždnom posljedicom gore iztaknutoga stanovišta, i one ustanove izrečene u §. 81. mjenbenoga zakona, po kojoj lažni ili krivotvoreni podpisi nalazeći se na mjenici ne imaju upliva na podpise istinite.

§. 68.

Vlastnik mjenice dužan je, da steče i občuva proti jamcu prava mjenbene tužbe dotično zavrate, učiniti sve ono, što zakon ovaj odredjuje za občuvanje prava tužbenoga dotično zavratnoga proti onim mjenbenim obvezanikom, za koje je jamstvo preuzeto.

Buduć da je mjenbena obveza poruka onakove vrsti, kakova je i obveza onoga, za koga se preuzimlje poručanstvo, to je gornja ustanova samo posljedicom ovoga načela.

Da se usljed toga *steče i sačuva* mjenbeno pravo proti mjenbenom poruku izdatnika i indosanta, te proti poruku prihvatnika one domicilirane mjenice kod koje je domicilijat označen, biti će od potrebe mjenicu u pravo vrieme na izplatu predočiti i protestirati sbog neizplate. Ova predočba i ovaj protest potrebiti su ne samo zato, da se občuva mjenbeno pravo proti mjenbenom poruku, nego upravo zato, da se to pravo *steče;* ovo je posljedicom načela izrečenoga u prijašnjem paragrafu, po kojem je mjenbeni poruk obvezan samo na izplatu mjenice, a izplata se od izdatnika, indosanta odnosno prihvatnika one mjenice, u kojoj je naveden domicilijat, ne može zahtjevati, dok se mjenica ne predoči na izplatu i ne protestira sbog neizplate. To isto valja i obzirom na poruka počastnoga prihvatnika, dočim proti poruku običnoga prihvatnika ovih formalnostih ne treba.

Obzirom medjutim na to, da je obveza mjenbenoga poruka samo *iste vrsti* kao što i obveza onoga, za koga je poručanstvo preuzeo, a *ne ona ista* na koju je obvezan ovaj posljednji, to utuženi poruk ne će moći posjedniku mjenice staviti one iste prigovore, koje bi mu mogao staviti i onaj, za koga je jamstvo preuzeo. To sljedi već i iz samostalnosti obveze porukove[1].

---

[1] Protivno *Winter* na str. 88., koji je medjutim vrlo površno razpravio i ovo poglavje mjenbenoga prava.

Digitized by Google

§. 69.

Kad jamac izplati mjenicu, tada stiče mjenbeno pravnu tužbu proti onomu, za koga je platio. Proti ostalim mjenbenim obvezanikom pripada mu pravo tužbe ili zavrate samo u toliko, u koliko bi pravo ovo u slučaju plateža pripadalo i onomu, za koga je jamac platio.

Kada mjenbeni poruk mjenicu plati, tada ima po zakonu dvovrstno pravo: s jedne strane obzirom na onoga, za koga je preuzeo mjenbeno poručanstvo, a s druge strane pogledom na ostale mjenbene obvezanike.

Izplatom dobiva mjenbeni poruk ponajprije pravo mjenbene tužbe proti onomu, za koga je preuzeo poručanstvo i mjenicu platio. Ova mjenbeno-pravna tužba posve je samostalna i neovisna od mjenbenoga prava, što ga ima *posjednik* mjenice napram onomu za koga je poruk jamstvo preuzeo, te se u tom pogledu razlikuje naš zakon od slične ustanove prvobitne ruske osnove (§. 113.) i zakona taljanskoga (§. 275.) po kojoj poruk, koji plati, stupa u prava posjednika mjenice.

Ali kao što ova posljednja ustanova zakona talijanskog i ruske osnove nije naravi mjenbeno već gradjansko-pravne, te bi mogla i posve izostati iz propisa mjenbenoga prava[1], tako s druge strane odreba našega zakona ne ima pravna temelja, jer obvezuje onoga, za koga je poručanstvo preuzeto, mjenbenomu poruku i onda, ako je ovaj i proti njegovoj volji preuzeo poručanstvo, ili ako je izplatio mjenicu premda ju je on sam bio voljan izplatiti, budući se posjednik mjenice može umah obratiti na mjenbenoga poruka. Usljed ove okolnosti može mjenbeni obvezanik ne samo doći u položaj, da bude obvezan mjenbenomu poruku mjesto posjedniku mjenice, komu bi bio platio, da ga je pozvao na izplatu; već se on lišava tim možebiti povoljnijega svojega položaja, što bi ga imao kao dužnik posjednika mjenice, jer mjenbenomu poruku ne može staviti one prigovore, što bi ih mogao staviti onomu prvomu. Ovakova ustanova nipošto ne služi za razvoj mjenbenoga kredita, ona daje mjenbenomu poruku eventualno veća prava nego li ih je imao mjenbeni vjerovnik, kojemu u prilog je poruk preuzeo poručanstvo, ona stoji u oprieci s pojmom poručanstva[2], ona obvezuje mjenbeno-

[1] Vidi §. 1358. o. g. z.
[2] Vidi *Renaud* str. 37.

Digitized by Google

pravno onoga, za koga je poručanstvo preuzeto, mjenbenomu poruku akoprem njegova obveza ovisiti može samo o posebnih pravnih odnošajih, koji su povodom bili poručanstvu, te koji ne podpadaju pod udar mjenbenoga prava. Ovu ustanovu, kao što u glavnom i cielo ovo poglavje, preuzeo je naš zakon iz prijašnjega ugarskoga mjenbenoga prava.

Pogledom na ostale mjenbene obvezanike stupa poruk mjenbeni na mjesto onoga za koga je poručaustvo preuzeo, te mu pripada mjenbeno pravo proti ostalim mjenbenim obvezanikom samo u onom obsegu, u koliko bi to pravo pripadalo i onomu prvomu, da je mjenicu platio. Ovo pravo mjenbenoga poruka nije dakle pravo samostalno već izvedeno, te će mu se moći staviti isti oni prigovori, koji bi se mogli staviti i onomu za kojega je poručanstvo preuzeto.

Nu poruk ne dobiva ovo pravo već samom izplatom, već mu u tu svrhu treba mjenice i protesta, jer je samo posjedom ovih izprava u smislu §. 36. m. z. legitimiran, da proti prednikom onoga, za koga je preuzeo mjenbeno poručanstvo, podigne zavratnu tužbu.

Bilo bi stoga korektnije, da gornji paragraf počimlje mjesto: „kad jamac *izplati* mjenicu", „kad jamac *izkupi* mjenicu"[1], jer bi se tim mjenbeni poruk obvezao na izplatu samo onda, kad mu se izruči mjenica i protest.

XII. Pomnožaj mjenica[2].

Često puta je u prometu ne samo koristno nego upravo nuždno, da se jedna te ista mjenica izda u više primjeraka. Kako lahko može se dogoditi, da se mjenica izgubi, da se razdere, zamrlja ili da inače nečitljivom postane. Kolik probitak nastaje po trgovca ako mjenicu, imenito kad ova glasi na veću svotu, može u isto doba poslati u jednom primjerku na prihvat, a dru-

[1] Njemački službeni prevod našega zakona glasi stoga posve izpravno: „Hat der Bürge den Wechsel *eingelöst*", a ne „gezahlt".

[2] Poučnu i vrlo obsežnu razpravu ob ovom predmetu napisao je Dr. J. *Jolly* pod naslovom: „Ueber Wechselduplikate und Wechselkopien" u Siebenhaarovom Archiv f. d. W. R. str. 1.—57. i 241.—296.

Digitized by Google

gim staviti ju u promet? S toga se je već od davna[1] ukazala potreba, da se jedna te ista mjenica izdaje u više primjeraka. Osobito se je ova potreba pokazala u srednjem vieku, kad je promet po tadanjih komunikacija bio ne samo nesiguran nego i nepravilan, te kad je stoga bilo pogibelji, da bi se mjenica mogla lahko izgubiti ili da bi mogla kasno prispjeti.

Ova pogibelj postade još većom, kad je usljed naledje promet s mjenicami postao češći. K svemu tomu pridodje i ta okolnost, da je usljed neprikladnih komunikacija trebalo dugo vremena, dok je mjenica došla u ruke trasata, te nakon prihvata opet natrag u ruke remitenta. Za sve to vrieme nije mjenica mogla trgovcu nositi koristi, a posljedica tomu je bila, da se je trgovac nastojao odštetiti tim, što je za mjenicu više tražio, t. j. da su mjenice poskupile[2].

Kao što se je s tih razloga već za rana razvio trgovački običaj, da su se mjenice izdavale u više primjeraka, tako je i kasnije, kad su se komunikacije popravile, promet trgovački ostao kod iste navike, jer su i danas isti probitci, koji nastaju iz više primjeraka jedne te iste mjenic.

Uporaba mjenice u više primjeraka možna je ili tako, da se o jednoj mjenici izda *duplikat,* ili tako se o njoj sastavi *prepis.*

Jedan i drugi način spominje naš zakon u ovom poglavju, te navodi najprije u §. 70—73. ustanove, koje se odnose na

I. Dvogubke od mjenica.

Pod dvogubkom ili duplikatom mjenice razumievamo *drugo izvorno, s prvim primjerkom posve suglasno, te po izdatniku podpisano izdanje jedne te iste mjenice, koje je u samom kontekstu izrikom kao takovo označeno.*

Da se dakle stanoviti primjerak mjenice bude mogao smatrati dvogubkom od potrebe je, da on bude ponajprije posve suglasan s onim primjerkom, koji je najprije izdan. Kad bi dakle iz-

---

[1] *Kuntze* na str. 138.; *Biener* str. 59. Tu se spominje od god. 1381. mjenica, iz koje se vidi, da je bilo u trgovini običajno izdavati mjenice u više primjeraka. Ova mjenica glasi: „Al nome de Dio Amen. A di primo febr. 1381. pagate per questa *prima* lettera" itd.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 189.; *Biener* str. 107.

Digitized by Google

datnik kod drugoga primjerka upriličio štogod drugačije nego li je označeno na primjerku prvom, kad bi n. pr. prvi primjerak podpisao sam, a drugi dao podpisati po svom prokuristi, tada ne bi mogli govoriti o dvogubki, već bi svaki exemplar bio za sebe posebnom mjenicom. To isto bilo bi i onda, kad bi oba primjerka bila doduše suglasna, ali svaki od njih ne bi bio napose označen kao prvo odnosno drugo izdanje mjenice.

Mjenica se medjutim može izdati ne samo u dva, nego u tri, četiri ili više primjeraka; u ovom slučaju govorimo o trogubki, četverogubki itd. (triplikatu, quadruplikatu). Obično je medjutim, kadgod se govori o duplikatu, da se pod tim razumjeva i drugo i i treće i četvrto itd izdanje jedne te iste mjenice.

Svrha sbog koje se izdaje duplikat mjenice ili može biti *udobnost* ili *sigurnost,* ili jedno i drugo. Često se puta naime dogadja, da se jedan primjerak mjenice, obično prvi, pošalje na prihvat a drugi, da se upotriebi za naledju. U ovom slučaju potrebno je obično, da osim mjenbenih interesenta, sudjeluje još koja treća osoba, kojoj je zadatkom, da primjerak odredjen za prihvat toj svrsi zbilja privede, te da onda prihvaćenu mjenicu uruči legitimiranomu posjedniku drugoga primjerka. Ova treća osoba (zvala se ona depositar, korespondent, mandatar ili kako drugačije) ne stoji medjutim u mjenbeno-pravnoj svezi; njezin odnošaj napram posjedniku drugoga primjerka, i napram onomu, koji joj je priposlao prvi primjerak, jest naravi gradjansko-pravne.

Najobičniji postupak kod toga jest sljedeći: Posjednik mjenice pošalje prvi primjerak kojemu prijatelju u mjestu trasatova prebivališta s uputom, da taj primjerak trasatu predoči na prihvat, te da ga pridrži nakon prihvata dotle, dokle ga ne uztraži legitimirani posjednik drugoga primjerka. Drugi exemplar mjenice stavi on medjutim u cirkulaciju te napiše obično na prednjoj strani pod podpisom izdatnikovim opazku, koja pokazuje kod koga se nalazi prvi primjerak poslan na prihvat. Ova opazka obično glasi: „prva mjenica poslana sbog prihvata N-u“, — ako posjednik još ne zna je li prvi primjerak prihvaćen — ili, „prihvaćena prva mjenica nalazi se kod N-a“, ako mu je već poznato, da je prva mjenica prihvaćena.

Ovim postupkom može se poslužiti ne samo izdatnik nego i remitent ili koji indosatar. Kad što se sbiva i to, da prvi primjerak mjenice, koji je poslan na prihvat nosi nadpis „samo za prihvat“, a prugi primjerak odredjen za naledju: „samo za naledju“.

Digitized by Google

Posljednji indosatar drugoga primjerka uztražiti će kad mjenica dospije od depozitara, da mu uruči prvi primjerak, te će na drugom primjerku prekrižiti gore spomenuti dometak, koji pokazuje gdje se nalazi prva mjenica poslana na prihvat, i nad tim napisati opazku, kojom će označiti, da je prihvaćena prva mjenica uručena posljednjemu indosataru druge mjenice; dakle po prilici ovako: „prihvaćena prva mjenica izručena M-u.“

Ako je mjenica domicilirana tada se primjerak, odredjen za prihvat, pošalje najprije na *trasatovo* prebivalište, a kad bude prihvaćen na mjesto domicila.

Radi sigurnosti izdavaju se duplikati mjenica ponajviše onda, kad se mjenica šalje u daleke krajeve imenito preko mora. U tom se slučaju razni primjerci šalju raznimi prilikami (brodovi, željezničkimi vlakovi itd) u svrhu, ako jedan od poslanih primjeraka ili u obće ne bi prispio ili bi kasno došao, da se barem s drugim to ne sbude.

Često puta izdaje se više primjeraka jedne te iste mjenice i radi udobnosti i radi sigurnosti. U vanjskom obliku duplikata se ne vidi, u koju je svrhu izdano više primjeraka jedne te iste mjenice. Mjenbeno pravni karakter tih duplikata vazda je isti, izdavali se oni u ovu ili onu svrhu.

Akoprem duplikati mjenice po svojem vanjskom pojavu sačinjavaju više mjenbenih izprava, te premda se na svakom mjenbenom duplikatu nalaze izvorni podpisi mjenbenih obvezanika, a napose vlastoručni podpis izdatnika mjenice, to ipak svi ovi primjerci u svojoj skuposti i svaki za sebe objektivno i materijalno predstavljaju samo jednu mjenicu, a podpisi stavljeni na ove primjerke samo jednu mjenbenu obvezu. Posljedicom ovoga načela jest, da je prenosom samo jednoga primjerka čitava mjenica prenešena, da je prihvatom samo jednoga primjerka čitava mjenica prihvaćena, i napokon, da je izplatom makar samo jednoga primjerka ciela mjenica izplaćena. Usljed toga može svaki posjednik duplikata zahtjevati izplatu ciele mjenbene svote; on ne mora u tu svrhu predložiti niti svih primjeraka niti stanoviti opredieljeni primjerak; pak ako je prva mjenica protestirana može se uz pripomoć druge mjenice (Secunde) zahtjevati zavrata; ako je tužba podignuta samo na temelju jednoga primjerka, prekida se zastara i za druge. Usljed toga ne ima nikakove pogibelji u tom, ako se izdaje više primjeraka jedne te iste mjenice, jer je izplatom jednoga primjerka izplaćena ciela mjenica.

Digitized by Google

Ovo jedinstvo u mjenbenoj obvezi, što ga predstavljaju različiti primjerci jedne te iste mjenice, prekida se u dva slučaja, o kojih je spomen niže kod §. 71. m. z.

§. 70.

Izdatnik tezice držan je, ako uzhtije remitent, izdati mjenicu u više jednakih primjeraka. Ti se primjerci imaju u kontekstu naznačiti kao „prva“, „druga“, „treća“ itd. mjenica, jer će se inače svaki pojedini primjerak smatrati kao mjenica o sebi stojeća.

Izdatbu dvogubaka vlastan je iskati i naledjovnik, obraćajuć se u tu svrhu na neposrednoga svoga prednika, koj se opet mora na svoga prednika obratiti, dok zahtjev dospije do izdatnika. Ovaj dostavlja izdane dvogubke na rečeni način naledjovniku, kojom su prilikom naledjnici držani na dvogubke napisati izvorne naledje svoje.

Pravila, po kojih se urediti ima oblik mjenbenih duplikata, osnivaju se s jedne strane na okolnosti onoj, što su ovi duplikati izvorno izdanje jedne te iste mjenice, a s druge strane na tom, što je upravo usljed toga od potrebe, da se iz njihovoga sadržaja vidi, da su ti pojedini primjerci u istinu duplikati, a da nisu različite mjenice. Prema tomu je od potrebe, da svi primjerci

1) budu doslovce suglasni u svih bitnih svojstvih mjenice navedenih u §. 3. Razlika u onih djelovih mjenice, koji ne spadaju u bitna svojstva, na koliko se ovom razlikom ne smućuje identičnost mjenbene obveze, ne može pojedinomu primjerku oduzeti narav duplikata, te ga učiniti samostalnom mjenicom. Zato će moći na pojedinomu primjerku biti mjenbenih izjava, podpisa i dometaka, kojih na drugom primjerku ne ima. Pokažu li se na kojem primjerku kakove nejasnost, tada će se one imati protumačiti iz primjerka prvoga, koji se u tom pogledu smatra kao glavni primjerak;

2) imadu originalne podpise mjenbenih obvezanika; time se upravo i razlikuje duplikat od prepiska, koji nosi na sebi samo prepis dotičnih imena;

3) da se pojedini primjerci po svom vanjskom obliku ukazuju kao duplikati, a to će se učiniti tako, da se u samom kontekstu mjenice pojedini primjerci naročito označe kao „prva“, „druga“, „treća“ itd. mjenica.

Digitized by Google

Kraj naročite odredbe mjenbenoga zakona, po kojoj se svaki dotični exemplar mjenice označiti ima izrikom kao „prva“ itd. mjenica, moglo bi se zaključiti, da je zabranjena svaka druga oznaka duplikata, kao n. pr. „Prima“, „Secunda“, „Tertia“ itd. Nu ovakovo strogo tumačenje zakona čini nam se neopravdanim jedno s toga, jer je nakana zakonodavca išla bezdvojbeno samo zatim, da za oznaku duplikata ne odredi stanoviti stalni izraz, od kojega se ne bi smielo odstupiti, već takav dometak, koji će bezdvojbeno pokazati, da se je kanio izdati duplikat mjenice; a zatim s toga, jer bi kraj stilizacije našega zakona uz ovakovo tumačenje bila isključena uporaba takovoga izraza, koji se je u prometu s mjenicami tako uobičajio, da ga trgovački sviet malo ne isključivo rabi, te da je uz ostale pozitivne mjenbene zakone uvrstio upravo taj uobičajeni izraz, a to je „Prima“, „Secunda“, „Tertia“, „Quarta“ itd.[1] Usljed ove okolnosti čini nam se, da je i naš zakon — barem hrvatski izvornik, koji je za nas jedini mjerodavan — svaki priepor u tom pogledu učinio suvišnim, akoprem bi bilo bez sumnje bolje, da je naročito iztaknuo, da se pokraj oznake „prva“, „druga“ može rabiti i drugi izraz, kojim se isto izrazuje.

Ova oznaka mora se naročito označiti u samom kontekstu dakle: „platite na ovu *prvu* mjenicu itd.“, „platite na ovu *drugu* mjenicu itd.“ Nije dakle dovoljno, da se pojedini primjerak u nadpisu ili na okrajku označi kao prva, druga itd. mjenica; premda se obično uz naznaku u kontekstu i ovo čini.

Uz jednostavnu oznaku, kojom se označuje, da se od stanovite mjenice izdaje više primjeraka, običaje se u prometu primetnuti i tako zvana *kasatorička klauzula* t. j. oznaka, kojom se na svakom pojedinom primjerku označuje, da se uz ovaj primjerak mjenbena svota samo onda izplatiti ima, ako ona nije izplaćena već na drugi koji primjerak. Ova kasatorička klauzula stavlja se na drugoj mjenici obzirom na prvu, na trećoj pogledom na prvu i drugu itd.; n. pr. druga mjenica glasi u tom slučaju: „platite na ovu drugu mjenicu, a na prvu ne itd.“; ili „.... prva se ne plaća itd.“, treća mjenica imati će se ovako sastaviti: „platite ovu treću mjenicu, prva i druga se ne plaćaju itd.“ Na prvoj mjenici ne ima

[1] I njemački službeni prevod našega zakona odredjuje, da se pojedini primjerak ima označiti kao „Prima“, „Secunda“, „Tertia“, a ne veli da ga valja označiti kao „prvu“, „drugu“, „treću“ i t. d. mjenicu.

*

Digitized by Google

obično ove klauzule, osim ako je s prvom podjedno izdana i druga mjenica.

Često puta imade u prometu tiskanih formulara, koji još nisu označeni kao prva, druga itd. mjenica, nu na kojih je ipak ova klauzula naštampana. U tom se slučaju ova oznaka prema potrebi izbriše.

Akoprem neki zakoni, imenito stariji[1], naročito zahtjevaju, da se ovakova klauzula ima staviti na duplikat, to je ona ipak sasvim suvišna, te ju i znanost kao takovu smatra, a ni noviji zakonici je ne zahtjevaju[2]. Posljedak naime, koji se kani postići ovom klauzulom, nastaje sam po sebi usljed pravne naravi duplikata, a naročito odredjuje taj posljedak i §. 71. mjenb. zakona. Usljed toga prislanja se i naš zakon uz stanovište novijega prava, koje, kasatoričku klauzulu ne smatra nuždnom ni potrebitom.

Broj primjeraka, koji se od stanovite mjenice zahtjevati mogu, nije opredieljen zakonom, akoprem se u pravilu ne traže više od tri primjerka. Prema okolnostim odlučiti će o tom sudac, jer i pravo zahtjevati duplikate imade svoje granice. Isto tako ne odredjuje zakon, da se u samom kontekstu pojedinoga primjerka navede, koljko je izdano primjeraka od pojedine mjenice; pak buduć da nije ni u običaju spomenuti ovu okolnost, to se iz same mjenice ne vidi koliko je primjeraka izdano, dapače se iz nje ne može razpoznati ni to, da li je u obće izdano više primjeraka, jer se obično svaka tezica, akoprem je ona izdana samo u jednom primjerku, označuje kao „Prima“ ili kao „prva“, da se, bude li od potrebe, uzmogne naknadno izdati više primjeraka. Zato se mjenice tezice i zovu „Prima mjenica“, „prva mjenica“, dočim se mjenice vlastitite, koje se ne izdaju u više primjeraka, te na koje se ne protežu ustanove zakona o duplikatih, nazivlju „Sola mjenice“, „mjenice samice“. Tim izjavljuje doduše izdatnik, da je od stanovite mjenice izdao samo

---

[1] Tako n. p. zakon francezki u članku 147., srbski u §. 123.: „izplata menice učinjena na drugu, treću, četvrtu itd. punovažna je, ako se na izplaćenoj stavi, da se tom izplatom vrednost sviju drugih uništava“.

[2] U XXI zaključku udruge za kodifikaciju medjunarodnog prava naročito je izrečeno: „kasatorička klauzula kod mjenbenih duplikata nije potrebita“. — I komentatori onih zakona, u kojih se ta klauzula propisuje, izriču suvišnost njezinu; tako *Lyon-Caen* na strani 667. opazci 1.

Digitized by Google

jedan primjerak, ali posjedniku mjenice nije time oduzeto pravo, da može naknadno zahtjevati više exemplara.

Nije svaki posjednik mjenice vlastan načiniti si više primjeraka jedne te iste mjenice, to pravo pripada usljed naravi duplikata samo izdatniku mjenice. Nu izdatnik mjenice nije samo ovlašten, on je po zakonu dužan od jedne mjenice izdati više primjeraka ako to njega od uztraži: a) remitent, ili b) koji od indosatara, i to pogledom na gornju okolnost bez obzira na to, je li izdavanje duplikata u početku ugovoreno bilo ili ne. Pod indosatarom ne razumieva se medjutim samo indosatar podpune naledje već i onaj, tko je bio u posjedu mjenice kao indosatar naledje biele, jer namiera zakona nije, da od prava zahtjevati duplikate izključi indosatara naledje biele. Usljed toga može zahtjevati izdanje duplikata svatko, tko je jedanput bio u pravovaljanom posjedu mjenice[1].

Ova dužnost izdatnika tako je naravi absolutne, da protivan dogovor medju njim i remitentom ne ima pravne krieposti; ovakovim protivnim dogovorom nepovlastno bi se povriedila prava trećih osoba.

Da remitent uzmogne dobiti zahtjevani duplikat obratiti će se on s odnosnim zahtjevom neposredno na samoga izdatnika, dočim se indosatar u tu svrhu svojim zahtjevom obratiti ima na svoga neposrednoga prednika, a ovaj opet na svoga najbližjega i tako dalje dokle zahtjev ne dodje do remitenta, koji će ga opet staviti na izdatnika[2].

Ako se na mjenici nalaze naledje biele, tada se pod neposrednim prednikom razumievati ima indosant, a ne indosatar ovakove naledje, jer ne samo, da se često puta ne mogu pronaći oni, koji su bili u posjedu mjenice poslje stavljene biele naledje pak do vremena dok je ili ova naledja izpunjena ili opet stavljena naledja podpuna, već jer u obće takove osobe ne dolaze više u obzir kod poslova s tom mjenicom, budući da se njihova imena na njoj ne nalaze.

I tako je remitent vazda onaj, koji u svakom slučaju od izdatnika zahtjevati ima, da se od mjenice izda više primjeraka.

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 230.

[2] Po zakonu skandinavskom (§. 67.) i po prvobitnoj osnovi ruskoj (§. 115.) mogu osim remitenta i ostali ovlaštenici *neposredno* od izdatnika tražiti, da im se izda duplikat. U revidiranoj osnovi izostavljena je ova ustanova, jer se u obće ne pripoznaje pravo naknadno zahtjevati duplikate.

Digitized by Google

Ovaj zahtjev nije u ostalom ovisan o predočbi prve mjenice; nu onaj, koji zahtjeva, da mu se izda duplikat, a ne bude predočio prve mjenice, morati će ne samo točno označiti sadržaj njezin, nego i dokazati, da je onaj, na koga se je obratio radi izdatbe duplikata, na njega u istinu prenio mjenicu takovoga sadržaja. Dokaz ovaj moći će se kadšto istina bog izvesti samo na temelju prve mjenice, nu on se može provesti i drugim načinom, imenito kod trgovaca na temelju prepisne trgovačke knjige.

Bude li medjutim prva mjenica naročito označena kao mjenica samica (kao Sola mjenica), ili ne bude li ona u obće označena kao prva mjenica, tada će onaj, koji bude zahtjevao duplikat, morati izdatniku predočiti tu mjenicu, da ju naknadno označi kao prvu mjenicu odnosno, da na njoj izbriše oznaku Sola mjenice, ili što je još izpravnije i sigurnije, da mjesto dosadanje mjenice izdade novu, koju će označiti kao mjenicu prvu[1].

Budući da svaki duplikat mjenice predstavlja cielu mjenicu, budući da se on smatrati ima izvornikom isto tako kao što i prvi primjerak, to će na svakom primjerku morati biti ne samo izvoran podpis izdatnikov već i ostalih mjenbenih obvezanika. Usljed toga i odredjuje zakon, da su svi indosanti prve mjenice dužni na duplikat staviti svoje izvorne naledje. Da pako oni toj svojoj dužnosti uzmognu zadovoljiti, ne će izdatnik duplikat dostaviti neposredno onomu, tko ga je uztražio, već remitentu, a ovaj opet svomu neposrednomu indosataru, i t. d.

Pravo na duplikat mjenice proteže se medjutim samo na gore iztaknute okolnosti, t. j. na izdanje mjenice i na podpis naledje, ne pako na prihvat i na one izjave, koje su stavljene samo zato, da se pribavi veća sigurnost mjenice, a ne da se ona stavi u promet. Ne će se s toga moći od prihvatnika tražiti, da on svoj prihvat stavi i na duplikat, niti od mjenbenoga poruka ili počastnoga prihvatnika, da i oni svoje podpise stave na drugo, treće itd. izdanje mjenice.

---

[1] *Hartmann* na str. 195. drži samo ovaj posljednji postupak korektnim te misli, da nije dopušteno na mjenici prekrižiti dometak „Sola mjenica“ i napisati mjesto toga „prva mjenica“. Istoga je nazora *Wächter* „Wechsellehre“ str. 167.; *Resch* str. 204. opaz. 2. — Naproti drži *Brauer* na str. 122., da se može izbrisati rieč „Sola“ i mjesto toga napisati „Prima“. Isto tako i *Theuman* str. 187.; i *Borchardt* str. 297. dodatak 646.

Digitized by Google

Duplikati mjenica mogu se medjutim tražiti ne samo onda, kad se mjenica izdaje već i naknadno, kako se vidi u gornjoj razložbi. Prepornim se samo nekim čini: može li se zahtjevati duplikat u slučaju kad se mjenica izgubi? Po nekih mjenbenih zakonih u tom pogledu ne može nastati dvojbe, jer oni naročito dopuštaju zahtjevati duplikate i u tom slučaju[1]. Naš zakon poput njemačkoga ne ima doduše glede toga izrične ustanove, ali je odredba §. 70. tako općenita, da se ona uporaviti ima i u slučaju kad bude mjenica izgubljena. Ova uporaba biti će tim nuždnija, jer je upravo u ovakovom slučaju posjedniku mjenice, koji ju je izgubio, najviše stalo do duplikata, da uz pripomoć njegovu opet dodje do mjenbenih prava. Jer se pako duplikat tražiti može i bez predočbe prve mjenice, to ne ima ni u tom obziru zaprieke. Samo u onom slučaju bude li prva mjenica izdana kao mjenica samica te izgubljena, ili ne bude li ona u obće označena kao mjenica prva, ne bi se mogla zahtjevati izručba duplikata, jer se u tom slučaju nije izgubljeni primjerak mogao više označiti kao mjenica prva, a bez ove oznake smatrao bi se i izgubljeni primjerak i kasniji duplikat posebnom mjenicom[2].

Ovo stanovište opravdava se već usljed okolnosti, što pravo zahtjevati duplikat nije pravo mjenbeno, te se izručba duplikat, odnosno zahtjev na kojega od naledjnika, da na duplikat svoju naledju stavi, ne može zahtjevati putem mjenbenim već putem gradjansko pravnim. Ova tvrdnja proizticе ponajprije iz okolnosti one, što je za izvršbu mjenbenoga prava potrebit posjed mjenice ili ba-

[1] Tako zakon francezki u čl 150. i sl.; zatim svi zakoni, kojimi je Cod. de com. u mjenbenom pravu služio mjerilom kao n. pr. zakon srbski u §. 126. i sl. Od novijih zakon belgijski u čl. 44.; i englezki u odsjeku 69.

[2] Ovo stanovište pobijao je odrješito *Jolly* u Siebenhaarovom arkivu najprije u svezku III. u razpravi „Über Wechselduplicate und Wechselcopien" str. 16. i sl.; zatim u svezku IV. u razprkvi „Von verlorenen Wechseln" na str. 30.—34. Proti njemu ustadoše *Volkmar* i *Löwy* §. 150. str. 231. i sl.; *Hoffmann* str 504. i sl.; *Thöl* §. 302. str. 667. i 668. u opazci 6. Uz nje pristaje izmedju ostalih i W. *Hartmann* str. 195.; *Wächter* „Wechsellehre" §. 61. str. 169. Neki učitelji mjenbenoga prava kao *Brauer* (str. 129. kod čl. 73) i *Kheil* (strana 290. §. 348.) dopuštaju izdavanje duplikata i kod izgubljene mjenice, ako ona nije bila još prihvaćena, u protivnom slučaju ne bi se po njihovom nazoru mogao izdati duplikat. Ovaj nazor valjano pobija *Volkmar* na str. 232., jer prihvat ili neprihvat mjenice ne može biti u savezu s pravom zahtjevati duplikat.

Digitized by Google

rem posjed protesta (§. 25.), dočim se duplikat zahtjevati može bez jednoga i drugoga; mjenbeni zahtjev može se po naravi svojoj staviti na kojegagod od mjenbenih obvezanika, dočim se duplikat može iskati samo od neposrednoga prednika te redom dokle taj zahtjev ne dodje do izdatnika; mjenbeni zahtjev može se staviti napokon samo na osobu mjenbeno obvezanu, a zahtjev na duplikat i na osobu, koja nije mjenbeno obvezana, n. pr. na indosanta, koji je svojoj naledji primetnuo dodatak „bez obveze". Napokon proizlazi ova okolnost, kako dobro primećuje Blaschke[1], i iz našega mjenbenoga postupnika (naredba ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850. br. 52. d. z. l.), po kojem se samo onaj zahtjev može smatrati mjenbenim, koji proiztiče iz mjenice, a to se o pravu na duplikat ne može reći.

Od ovoga prava zahtjevati izdanje duplikata mjenice bitno se razlikuje pravo zahtjevati izručbu već izdanoga duplikata; ovaj zahtjev može se tražiti putem *mjenbeno pravnim,* o njem biti će govora u §. 73. m. z.

Naš zakon nije riešio pitanja: tko ima nositi troškove spojene s izdanjem duplikata[2]; zato će se prema okolnostim morati na nj različito odgovoriti. Ako umah u početku, kad se izdaje mjenica, remitent zahtjeva, da mu se izda duplikat, te ako samo pod tim uvjetom hoće da preuzme mjenicu, tada će morati ove troškove nositi izdatnik. Bude li se pako naknadno zahtjevao duplikat, tada će troškove imati nositi onaj, tko bude tražio izdanje duplikata, jer se on izdaje u njegovu korist.

Troškovi oko izdanja duplikata sastoje se u poštarini i u biljegovini, te mogu prema okolnostim usljed toga biti dosta znatni; upravo zato bilo bi uputno, da je i naš zakon ovo pitanje konačno riešio, da ne dade povoda prepirkam, koje se glede toga u životu praktičnom mogu poroditi.

Izdanje duplikata može se zahtjevati svako doba sve dotle, dokle mjenica ne zastari ili dok ona ne bude izplaćena.

---

[1] Vidi *Blaschke* ibid. str. 87. opaz. 6.

[2] To isto ne čini ni zakon njemački, a ne rješava ga od novijih zakona ni švicarski ni talijanski ni englezki, dočim zakon belgijski u čl. 44. stavci 2. odredjuje, da u slučaju izgubljene mjenice troškove za izdanje duplikata nositi ima posjednik. Po zakonu skandinavskom (§ 67.) i po prvobitnoj ruskoj osnovi (§. 115.) ima nositi troškove onaj tko zahtjeva duplikat.

Digitized by Google

§. 71.

Kad se od više jednakih primjeraka jedne mjenice jedan primjerak izplati, tada ostali primjerci time izgube svoju kriepost.

U pogledu tom stoji iznimka:

1. gledom na naledjnika, koj je na različite osobe naledjio više primjeraka iste mjenice, ter gledom na takove potonje naledjnike, kojih se podpisi nalaze na primjercih prilikom izplate nevraćenih.

Ovi ostaju obvezani s naledja svojih, koje se na nevraćenih primjercih nalaze;

2. gledom na prihvatnika, koj je prihvatio više primjeraka iste mjenice. Taj ostaje obvezan s prihvata nalazećega se na primjercih prigodom izplate nevraćenih, na koliko se iz samoga višekratnoga prihvata nebi moglo razabrati, da je taj prihvat učinjen samo pod uvjet, što možebiti koj primjerak još nije prihvaćen.

Budući da po načelu iztaknutom na drugom mjestu više primjeraka jedne te iste mjenice sačinjavaju jednu mjenicu, a podpisi stavljeni na ove različite primjerke samo jednu mjenbenu obvezu, to će svaki posjednik duplikata moći tražiti izplatu čitave mjenbene svote, te ne će trebati u tu svrhu predočiti niti svih primjeraka niti stanoviti opredieljeni primjerak. Izplatom jednoga primjerka biti će plaćena čitava mjenica, te se na temelju ostalih primjeraka ne će više moći dignuti regres na izplatu; a prihvatom jednoga primjerka oduzeta je poluga regresu na sigurnost sbog neprihvata mjenice. Protest sastavljen na temelju jednoga primjerka prieči prejudiciranje mjenice; isto tako prekida zastaru njezinu tužba podignuta na temelju jednoga exemplara.

Budu li kod izplate mjenice povraćeni svi izdani primjerci, ne će po mjenbene obvezanike nastati nikakovih neprilika ni neugodnostih. Zamršaji mogu nastati istom onda, ako toga ne bude; zato će mjenbeni obvezanici morati paziti, da im se kod izplate povrate oni primjerci, na kojih njihova mjenbena obveza počiva.

Kad se zahtjeva izplata mjenice, izdane u više primjeraka, najpravilniji je postupak ako je jedan od izdanih primjeraka prihvaćen, da se na izplatu predoči taj primjerak, a ostali primjerci da se priklope kao dodatak k ovomu primjerku. Predočiti primjerak prihvaćeni biti će tim potrebitije, jer prihvatnik ne će htieti izplatiti drugi koji primjerak, budući da bi kraj svega toga i na-

Digitized by Google

dalje ostao obvezan na temelju prihvaćenoga primjerka; on će platiti samo uz povratak prihvaćenoga primjerka, jer će samo tako biti rješen obveze mjenbene; a pokraj toga moći će i prednik, pozvan na izplatu putem regresa, zahtjevati izručbu prihvaćenoga primjerka, budući da je on za njega od veće vriednosti nego li drugi koji exemplar (vidi §. 73 m. z.). Ako nijedan od izdanih primjeraka ne bude prihvaćen, tada je svejedno na koji od predočenih primjeraka će trasat platiti, jer on i onako nije mjenbeno pravno obvezan, dapače ako mu se u isto vrieme pokažu posjednici raznih exemplara, tada ovisi o njegovoj volji, koji će od ponudjenih primjeraka izplatiti, te se u obće ne može uztvrditi, da prva mjenica ima prednost pred drugom, trećom i t. d. Trasatu se ima izručiti izplaćeni primjerak, da si time osigura pravo podmirbe od izdatnika; a u tu pako svrhu služiti će mu svaki od izdanih primjeraka, jer je izplatom jednoga od njih ciela mjenica izplaćena.

Prednik pozvan na izplatu putem regresa biti će rješen obveze ako plati budi na koji primjerak; nu bude li jedan od izdanih exemplara prihvaćen, tada će zahtjevati, da mu se izruči kod izplate taj primjerak, jer će se samo na njegovu temelju moći obratiti mjenbenim zahtjevom proti prihvatniku.

Bude li mjenicu izplatio prednik koji na temelju jednoga primjerka, tada se na temelju ostalih exemplara ne će moći više dignuti regres na izplatu proti njegovim sljednikom, jer je on izkupio mjenicu u ime svih svojih sljednika; ali će moći prednik, koji je izkupio jedan primjerak, poslužiti se regresom proti svojim daljnjim prednikom.

Ako koji od prednika na temelju nepovraćenoga primjerka bude pozvan na izplatu premda je mjenicu platio ili trasat odnosno prihvatnik ili koji od njegovih sljednika, to će zahtjevanu izplatu odbiti prigovorom, da je mjenica plaćena; samo će ovaj dokaz prema okolnostim često puta biti vrlo tegotan.

Često se puta medjutim dogadja, da se napusti prvobitna svrha radi koje je izdano više primjeraka jedne mjenice, te pojedini primjerci upotriebe u svrhu, da se uz njihovu pripomoć jednom te istom mjenicom, koju predstavljaju ovi razni primjerci, preduzmu sa svakim exemplarom takovi čini, od kojih svaki za sebe proizvodi posebnu samostalnu mjenbenu obvezu, te da se takav pravni čin za svaki primjerak preduzme pogledom na drugu osobu, i svaki primjerak kao posebni imovinski objekt preda drugoj osobi kao vje-

Digitized by Google

rovniku. U tom se slučaju mjenbena obveza prema dotičnoj operaciji podvostručuje ili potrostručuje, te stvara iznimka od gornjega pravila, po kojem više takovih primjeraka stvara jednu mjenicu, a podpisi stavljeni na ove primjerke jednu mjenbenu obvezu.

Takove iznimke spominje zakon u gornjem paragrafu; jedna od njih odnosi se na slučaj ako više primjeraka jedne te iste mjenice bude indosirano na *različite* osobe, a druga ako više primjeraka jedne mjenice *bude prihvaćeno,* te ako u jednom i u drugom slučaju kod izplate jednoga primjerka ostali i na dalje ostanu u prometu.

I. Ako indosant koji više primjeraka jedne te iste mjenice indosira na različite osobe, tada ostaju i nadalje mjenbeno pravno obvezani na temelju onih primjeraka, koji ne budu kod izplate povraćeni:

a) indosant, koji je više primjeraka jedne mjenice indosirao na razne osobe. U tom je slučaju indosant samostalno obvezan na temelju svake svoje naledje; on jamči po §. 12. m. z. mjenbeno pravno svakomu sljedećemu posjedniku mjenice za prihvat i za izplatu mjenice; pak jer je on mjenicu, koja je, makar izdana u više primjeraka, prvobitno postojala kao jedan imovinski objekt, prenio na razne osobe, to je on obzirom na svaku takovu osobu i njezine sljednike gledom na onaj primjerak, koji je prenešen na te osobe, preuzeo samostalnu obvezu. On je time iz svakoga pojedinoga primjerka načinio poseban imovinski objekt, te za svaki taj objekt preuzeo jamstvo za prihvat i za izplatu vriednosti toga objekta. Ovo posebno jamstvo osnovano je na materijalnoj samostalnosti svake mjenbene izjave i na okolnosti onoj, što je onaj indosant, koji je više primjeraka jedne mjenice indosirao na razne osobe i više puta primio valutu.

Budu li razni primjerci iste mjenice doduše indosirani na razne osobe, ali budu li te različite naledje naledje punovlastne, to se ne može uporaviti propis gornjega §.-a; takovom bo naledjom ne prenosi se vlastničtvo mjenice na punovlastnoga indosatara, već samo punovlast za izvršbu mjenbenih prava. Indosant ostaje i nadalje mjenbenim vjerovnikom.

Zamršeniji odnošaji nastaju onda, ako indosant kod naledje raznih primjeraka na različite osobe na jedan ili na sve primjerke primetne dometak „bez obveze"; ili ako se iz pojedinih primjeraka ne bude dalo razabrati, je su li oni predani jednoj ili različitim

Digitized by Google

osobam, što biva imenito onda, ako je na razne primjerke stavljena biela naledja.

Ako je indosant, naledjiv različite primjerke jedne te iste mjenice, na jednom od njih ili na svih stavio dometak „bez obveze", tada je on po naravi stvari i po naročitoj ustanovi §. 12. m. z. rješen svake mjenbene obveze. Nu tim on nije rješen obveze gradjansko pravne, te će morati svakako, ako i ne mjenbeno pravno, a ono gradjansko pravno jamčiti, da dotična vriednost, koja je pod formom mjenice prenešena, u istinu i postoji. Pa ako usljed toga na jedan od indosiranih primjeraka ne bude dotična vriednost izplaćena, jer je izplata obavljena već na drugi primjerak, moći će se on gradjansko pravnim putem pozvati na izplatu odnosne svote. Ovo njegovo gradjansko pravno jamstvo ne odnosi se u ostalom samo obzirom na njegovoga neposrednoga indosatara već i obzirom na daljnje sljednike[1].

Budu li se napokon na duplikatih nalazile naledje biele, te budu li oni došli u ruke različitih osoba, tada će se morati predmnievati, da je dotični indosant biele naledje mjenicu u istinu indosirao na razne osobe, te prepustiti dotičnomu indosantu protudokaz, da je razne primjerke iste mjenice predao jednoj osobi. Ovo je stanovište tim pravičnije, jer je svakako velika nesmotrenost, kad se razni primjerci iste mjenice indosiraju in bianco[2];

b) svi kasniji indosanti, kojih se podpisi nalaze na onih primjercih, koji kod izplate ne budu vraćeni, jer se od onoga časa, kad je prijašnji indosant pojedine primjerke indosirao na različite osobe, svaki od tih primjeraka ukazuje kao posebna samostalna mjenica, te se izplatom jednoga primjerka ne može uništiti kriepost drugoga, dočim s druge strane ovi različiti indosatari takodjer jamče za prihvat i izplatu onoga primjerka, na kojem se njihove naledje nalaze.

Nu dok onaj indosant, koji je razne primjerke iste mjenice indosirao na različite osobe, preuzimlje obvezu mjenbenu samostalno za svaki indosirani primjerak obzirom na sljednike *svakoga* primjerka, jamči svaki kasniji indosant pojedinoga primjerka mjenbeno *samo svojim* sljednikom, t. j. onim, koji se nalaze na onom pri-

---

[1] Vidi *Jolly* „Ueber Wechselduplikate und Wechselkopien" Siebenhaarov Arkiv f. d. W. R. svez. 3. str. 30, 31. i 32.

[2] Vidi *Hoffmann* str. 510.

Digitized by Google

mjerku, što ga je on indosirao, a ne onim, koji se nalaze na ostalih primjercih.

Buduć pako razni primjerci jednu mjenicu predstavljaju samo u koliko su oni suglasni, a ovo suglasje prestaje naledjom na razne osobe; buduć je nadalje višekratnu obvezu preuzeo onaj indosant, koji je te razne primjerke indosirao na razne osobe; te buduć su napokon prednici ovoga indosanta svoje naledje stavili na više primjeraka samo kao jednu jedinu naledju, to će ovi prednici uzprkos naledje na različite osobe biti obvezani samo jedanput, te će prihvatom odnosno izplatom jednoga primjerka biti rješeni obveze mjenbene, jer su preuzeli jamstvo samo za prihvat i izplatu jednoga exemplara.

Usljed indosiranja raznih primjeraka jedne te iste mjenice može se dogoditi, da će se više njih moći pravovaljano u smislu §. 36. m z. legitimirati kao pravovaljani vlastnici mjenice. U tom slučaju ne ima sumnje, da će prihvatnik platiti samo na onaj primjerak, na kojem se bude nalazio njegov prihvat, jer će samo izplatom toga primjerka biti rješen svoje obveze. Isto tako je nedvojbeno, da će trasat odnosno zavratni obvezanik pravovaljano moći platiti na onaj primjerak, koji mu bude najprije na izplatu predočen, jer je svaki od ovih primjeraka izvorna mjenica, a jedan primjerak ne ima prednosti pred drugim. Iznimka bi nastala samo onda, kad bi na kojem primjerku bilo naročito iztaknuto, da se ima platiti samo stanoviti primjerak, n. pr. kad bi na prvom primjerku stajala opazka: „na razpoložbu indosirane druge mjenice“ itd., tim bi trasat i svaki obvezanik mjenbeni bio upućen, da ima platiti legitimiranomu posjedniku druge mjenice.

Prepornim se medjutim čini pitanje: što onda, ako se u isto vrieme na izplatu prijave bilo kod trasata bilo kod zavratnoga obvezanika razni posjednici pojedinih primjeraka, koji su svi na izplatu legitimirani?[1] Svake dvojbe moralo bi medjutim u tom obziru

[1] *Kheil* na str. 279. §. 328. drži, da bi trasat u tom slučaju imao uzkratiti svaku izplatu, te prema čl 40. odnosnu svotu kod suda deponirati. Toga nazora je i *Brauer* na str. 123., zatim *Kitka* na str. 245. Po nazoru drugih ostaje trasatu odnosno zavratnomu obvezaniku na volju, koji će od predočenih primjeraka mjenice izplatiti. Vidi *Wächter* Encyklop. str. 245.; *isti* Wechsellehre str. 173.; *Haimerl* str. 197.; *Hoffmann* str. 517.; *Volkmar* str. 242.; *Thöl* str. 663. — *Jolly* u svojoj razpravi „Ueber Wechselduplikate und Wechselkopien“ u Siebenhaarovom „Archiv f. d. W. R.“ na str. 272. i t. d.,

Digitized by Google

ne stati uzme li se ponajprije na um, da je svaki od izdanih duplikata podpuno ravan originalu, te da svakomu posjedniku pojedinoga primjerka, na koliko je valjano legitimiran, pripadaju jednaka prava, a imenito da posjednik „Prime“ u ničem ne zaostaje za posjednikom „Sekunde“, predpostaviv dakako, da nijedan od izdanih primjeraka ne bude prihvaćen; — uvaži li se zatim, da se protestom ne stvara posebno mjenbeno pravo, već da je protest potrebit samo za uzdržanje i za izvedenje postojećega već mjenbenoga prava, to ne ima druge nego mjenbenomu obvezaniku priznati, da on može platiti kojemu od njih bude htio. Napose pako ne može on biti prisiljen, da u tom slučaju odnosnu mjenbenu svotu kod suda deponira, jer ga zakon na to ne sili, i jer je i u slučaju §. 40. m. z. on samo vlastan a nije dužan deponirati odnosnu svotu, te se ni iz dotičnoga §.-a ne može izvesti obveza za mjenbenoga obvezanika na polog odnosne svote. Ne ima medjutim sumnje, da će mu biti *dopušteno* u ovom slučaju mjenbenu svotu deponirati, ako prema §. 1425. o. g. z. za to bude imao važnih razloga[1].

Ova višekratna obveza onoga indosanta, koji je indosirao razne primjerke iste mjenice na različite osobe ne tiče se medjutim njegovih prednika; oni su rješeni mjenbeno pravne obveze čim bude po trasatu odnosno prihvatniku ili kojem njihovom daljnjem predniku izplaćen samo jedan primjerak, predpostaviv dakako, da su oni razne primjerke indosirali samo na jednu osobu. Oni iz svoje naledje, koja se nalazi na nepovraćenom još primjerku, nisu više obvezani posjedn ku toga primjerka, jer se njihova naledja, premda stavljena na više primjeraka, ipak smatrati ima kao jedna.

Višekratna mjenbena obveza, koja je nastala indosiranjem na razne osobe ne prestaje tim, ako se tečajem daljnjega prometa

---

zatim u §. 22. str. 278. i sl. priznaje trasatu pravo, da plati po svojoj volji; za zavratnoga pako obvezanika tvrdi, da je dužan platiti onomu posjedniku, čiji je protest stariji, jer da se istom na temelju protesta stvara pravo regresa, a tu da valja upotrebiti pravilo prior tempore potior jure.

Od pozitivnih zakona rješava ovo pitanje jedini zakon englezki, koji u odsjeku 71. točki 3. odredjuje, da izmedju legitimiranih posjednika raznih exemplara prednost pripada onomu, koji je prije došao u posjed odnosnoga primjerka; nu tim ipak ne nastaje nikakav štetni posljedak po onoga, tko prihvati ili plati onaj primjerak, koji mu bude najprije predočen.

[1] Vidi gore str. 339. i sl.

Digitized by Google

mjenice svi ti primjerci opet sastanu u jednoj ruci. Oni indosanti, koji su mjenicu indosirali na razne osobe, obvezani su uza sve to na izplatu vriednosti za svaki pojedini primjerak[1].

Sljedeći primjer neka razjasni okolnosti navedene pod I.:

J. trasira mjenicu na T.-a, a ovaj ju preda remitentu A.-u. A. uztraži od izdatnika J.-a duplikat, te dobiv ga indosira mjenicu u oba primjerka na B.-a, a ovaj na C.-a; C. medjutim prenese naledjom „Primu" na D.-a, a „Secundu" na E.-a, te nadalje indosira D. prvu mjenicu na F.-a, a E. drugu mjenicu na G.-a. Prema tomu izgledali bi odnosni primjerci jedne te iste mjenice pogledom na mjenbene interesente ovako:

Prima			Secunda		
trasat	remitent	izdatnik	trasat	remitent	izdatnik
T	A	J	T	A	J
	B			B	
	C			C	
	D			E	
	F			G	

U vrieme dospjelosti predoči G., legitimirav se neprekinutim redom naledja, kao vlastnik „Secundu" T.-u na izplatu, a ovaj ju izplati nakon što mu je povraćena kvitirana „Secunda". Ovom izplatom rješeni su svake daljnje obveze J., te remitent A. i indosant B., jer su oni preuzeli obvezu s nakanom, da će se vriednost mjenice samo jedanput izplatiti. Nu obveze je rješen i indosant E., jer se njegova naledja nalazi na povraćenom primjerku. Naproti ostaju nadalje mjenbeno pravno obvezani: C., koji je „Primu" i „Secundu" indosirao na razne osobe, i indosant D., jer se njegova naledja ne nalazi na povraćenomu primjerku. S toga će moći F., kada trasat na predočbu „Prime" uzkrati opetovanu izplatu, nakon sastavljenog protesta, ustati regresom na izplatu proti C.-u i proti D.-u.

II. Kada trasat prihvati više primjeraka jedne te iste mjenice, tada će biti rješen svoje mjenbene obveze samo onda, ako mu se kod izplate povrate svi oni primjerci, na kojih se nalazi njegov prihvat; u protivnom slučaju ostaje on i nadalje obvezan, i to na temelju svakoga od onih prihvaćenih primjeraka, koji kod izplate ne budu vraćeni.

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 199. na kraju.

Digitized by Google

Pogledom na narav i bivstvo duplikata ne bi ni prihvatu različitih primjeraka jedne te iste mjenice smiela biti posljedicom višekratna obveza, jer kao što se izdatnik i indosant, koji svoj podpis stavlja na različite primjerke obvezuju, da će se vriednost mjenice samo jedanput izplatiti, isto tako ne podvostručuje ni trasat svojim prihvatom svoje obveze; *qui bis idem promittit is eo jure amplius quam semel non tenetur.* Usljed toga morao bi i onaj, tko je svoj prihvat stavio na različite primjerke, izplatom jednoga od njih biti rješen svake daljnje obveze, njegov prihvat akoprem stavljen na različite primjerke, ipak je samo jedan prihvat jedne te iste mjenice. Slučaj ovaj podpuno je različit od slučaja navedenog pod točkom I., jer se ovdje radi o prenosu jedne mjenice na razne osobe, jer je dotični indosant sa svakim primjerkom postupao kao s posebnim imovinskim objektom. U ovom pako drugom slučaju izjavio se je trasat u obće *bez obzira na stanovitu osobu* spremnim, da će mjesto izdatnika izplatiti mjenicu.

Nu trgovački običaj nije se držao ovih naravnih posljedica, te je pogledom na taj običaj i na potrebe mjenbenoga prometa već u njemački zakon uvrštena gornja iznimka, koja je od tuda prešla u sva ostala kasnija mjenbena prava a po tomu i u naš zakon. Mislilo se je naime[1], da bi bilo štetno po svakoga posjednika mjenice, kad bi trasat, premda je prihvatio više primjeraka jedne iste mjenice, mogao se rješiti svoje obveze izplatom jednoga primjerka, jerbo bi uviek bio u pogibelji, da ga ne preteče posjednik drugoga takodjer prihvaćenoga primjerka. Tim bi se sigurnost prometa znatno umanjila. Ovako pako siguran je svaki posjednik, da mu je prihvatnik obvezan mjenbeno-pravno na temelju prihvata bez obzira na to, je li svoj prihvat stavio još na drugi koji primjerak. Ovakav, svakako strožji, postupak nije po prihvatnika ni malo nepravedan, jer on ne mora poput izdatnika ili indosanta podpisati duplikat; ako li pako bez potrebe to ipak učini, tada je u redu, da on nosi posljedice toga čina. Dotična dakle ustanova i njemačkoga (čl. 67.) i našega zakona nije drugo nego li postulat običaja trgovačkoga i odredba učinjena u interesu sigurnosti prometa s mjenicami. Nu čim je zakon pošao s ovoga gledišta, čim je on tim usvojio nazor trgovački, da je nepravilnost velika kad trasat prihvati više primjeraka jedne te iste mjenice, te da u obće ne bi smielo biti prihvata, kojemu ne bi podjedno odgovarala obveza izplatiti od-

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom sjednica XXI. str. 135.

Digitized by Google

.nosnu vriednost mjenice, tada je bilo od potrebe bez ikakove posebne kazuistike izreći u tom pogledu načelno pravilo kako to čini zakon talijanski[1].

Naš zakonu nije medjutim tako odrješit, on bo u suglasju sa zakonom njemačkim ne veli, da je prihvatnik obvezan iz svakoga svoga prihvata, već samo s prihvata *stavljenoga na onih primjercih, koji prigodom izplate ne budu vraćeni.* Obveza prihvatnika nije dakle u tom slučaju absolutna, ona može donekle ovisiti i o dobroj volji posjednika odnosnih primjeraka; zakon bo ne rješava pitanja: može li onaj, koji je prihvatio više primjeraka, ovisnom učiniti izplatu na predočeni mu prihvaćeni primjerak o tom, da mu se predadu svi prihvaćeni primjerci? Teorija i praksa ne slažu se u odgovoru na ovo pitanje; jer dok n. pr. Jolly, u svojoj navedenoj razpravi[2], na ovo pitanje nječan odgovor daje, a Volkmar[3] ga potvrdje, treći pako opet tvrde[4], da on izplatu uzkratiti može samo onda, kad se više primjeraka nalazi u jednoj ruci, izreklo je austrijsko vrhovno sudište[5], „da je mjenbeni obvezanik, koji je prihvatio više primjeraka iste mjenice ovlašten izplatu mjenbene svote ovisnom učiniti o povratku svih exemplara."

Obzirom na to, što zakon nije ustanovio absolutnoga pravila, da svaki prihvat stavljen na pojedini primjerak jedne te iste mjenice stvara po prihvatnika posebnu obvezu, te što je očevidno polazio s istoga onoga stanovišta, s kojega i kod iznimke ustanovljene pod I., čini mi se opravdan onaj nazor, po kojem je prihvatnik vlastan izplatu ovisnom učiniti o povratku svih primjeraka onda, kad je svoj prihvat na različite primjerke stavio *u prilog* jednoga te istoga posjednika. U ovom bo slučaju zahtjeva remitent prihvat na različite primjerke samo zato, da ima u ruci prihvaćeni primjerak za slučaj onaj, ako bi se jedan od njih izgubio; trasat pako udovoljio je samo u tu svrhu njegovomu zahtjevu, a ne da vriednost mjenice više puta izplati. Ne ima medjutim dvojbe, da je u ovom slučaju dopušten protudokaz, te da će prihvatnik

---

[1] Čl. 279. stav. 2. glasi: „se piu exemplari sono accettati, l' accettante è obbligato per ciascuna accettazione".

[2] Vidi ibid. str. 25.

[3] Ibid. str. 229.

[4] Vidi *Kitka* str. 247.; *Theumann* str. 190. u opazci 2; *Rehbein* str. 211. u op. 6.; *Wächter* „D. W. R." str. 433. u opazci 35.

[5] Vidi odluku toga sudišta od 18. travnja 1861. br. 2824. priobćenu kod *Theumanna* i *Rehbeina* u navedenoj opazci.

Digitized by Google

biti obvezan iz svakoga svoga prihvata, ako taj protudokaz podje za rukom.

Da ovo shvaćanje nije u interesu prometa s mjenicami to je jasno, imenito ako se uzme na um, da trećim osobam, na koje je indosiran prihvaćeni primjerak, često puta nije poznat taj odnošaj; pak upravo zato bilo bi od potrebe *de lege ferenda* ili da se ovo pitanje naročito rješi u samom zakonu, ili da se, poput zakona talijanskoga, izreče općenito pravilo.

Zaključak gornjega paragrafa nije u oprieci s gornjim shvaćanjem, dapače protivno. Za prihvatnika bo, koji je izplatio mjenicu a nije iz prometa povukao ostalih prihvaćenih primjeraka uzimlje se, da je različite primjerke prihvatio u korist *raznih* osoba, pak ako toga učinio ne bi, tada je njegova krivnja, zašto se nije pobrinuo, da dobije ostale prihvaćene primjerke. Samo onda, ako se je prihvatnik na samoj mjenici zaštitio proti svakoj višekratnoj obvezi iz svojih prihvata, biti će obvezan samo jedanput, pa makar ostali prihvaćeni primjerci i ne bili povraćeni. To će pako moći učiniti, ako na pojedini primjerak stavi uvjetan prihvat u smislu §. 22. m. z., ili ako prema zaključnoj stavci gornjega paragrafa pojedini primjerak prihvati uz uvjet, da taj prihvat vriedi ako drugi primjerak još nije prihvaćen.

Da u ostalom zakon i nije primetnuo ovoga ograničenja, ono bi se po sebi razumievalo usljed propisa navedenoga §. 22. m. z. Svakako medjutim se zahtjeva, da se ovakovo ograničenje vidi iz same mjenice.

Iz svega medjutim proizlazi, da nije uputno po trasata prihvatiti više primjeraka jedne te iste mjenice.

Ustanove gornjega paragrafa ne protežu se medjutim na počastnoga prihvatnika; on će iz svoga prihvata na raznih primjercih višekrat jamčiti samo onda, ako i honorat, obvezan na regres, bude višekratno obvezan.

§. 72.

Tko pošalje na prihvat jedan od više primjeraka mjenice, držan je naznačiti na ostalih primjercih, u koga se nalazi onaj primjerak, koji je radi prihvata poslan; propust ove naznake mjenici ipak krieposti neotima.

Čuvaoc primjerka poslana na prihvat, držan ga je izdati onomu, koj se kao naledjovnik (§. 36.) ili inim načinom izkaže za preuzeće.

Digitized by Google

U uvodu ovoga poglavja, koje govori o pomnožaju mjenica, bilo je govora, kako se obično postupa s onimi duplikati, koji se izdavaju radi udobnosti. Na ove duplikate osvrću se gornji i sljedeći paragraf, to se napose u gornjem paragrafu odredjuje, da svatko tko od više primjeraka jedan pošalje na prihvat, na ostalih naznači, kod koga se nalazi onaj primjerak, koji je poslan na prihvat. Nu akoprem je ova oznaka po sebi važna ne samo zato, jer se njom očito upozoruje na svezu medju pojedinimi primjerci, već i s toga, jer se kasniji sljednici oslobadjaju neprilike, u koju bi mogli doći kad ne bi znali gdje je primjerak poslan na prihvat, to ipak propust ovakove oznake ne može učiniti mjenicu nevaljanom ni onda, kad to zakon u gornjem paragrafu ni ne bi bio naročito izrekao, jer po ustanovi §. 3. m. z., ovakova oznaka ne spada medju bitne sastavine mjenice. Biti će s toga briga onoga, koji naledjom preuzimlje mjenicu izdanu u više primjeraka, da bdije nad tim, da ta oznaka u istinu bude na mjenici.

Što će ta treća osoba raditi s tim primjerkom odredjenim za prihvat, to ovisi o naputku, što će ga ona dobiti od onoga, koji joj je taj primjerak priposlao. Ovaj naputuk glasiti će obično tako, da ta osoba taj primjerak na prihvat predoči, te da onda ili mjenicu natrag pošalje, ili što je običnije, da ju pridrži dok ju potraži legitimirani posjednik drugoga primjerka. Ovaj nalog može medjutim i drugačije glasiti, imenito se može toj trećoj osobi priposlati već prihvaćeni primjerak s nalogom, da ga čuva dok se javi legitimirani posjednik drugoga primjerka.

Usljed toga mogu nastati odnošaji, koje posebice prosuditi valja. Imenito se pita: a) u kojem odnošaju stoji ta treća osoba napram onoj osobi, koja joj je priposlala primjerak odredjen za prihvat; zatim b) napram posjedniku primjerka odredjenoga za cirkulaciju; i napokon c) u kojem je odnošaju posjednik exemplara odredjenog za cirkulaciju napram svojim prednikom?

Ad a). Odnošaj osobe, kojoj je priposlan primjerak odredjen za prihvat, i one, koja je taj primjerak priposlala, nije mjenbeno već gradjansko pravni; ta treća osoba niti bo dobiva vlastničtva mjenice, na temelju kojega bi mogla tražiti izplatu mjenbene svote, niti preuzimlje obveze izplatiti ili jamčiti za izplatu vriednosti, na koju glasi mjenica, takova bo obveza preuzimlje se samo podpisom na mjenici. Taj pako gradjansko-pravni odnošaj spada u okvir odnošaja punovlastnoga, te ova treća osoba nije drugo neg li mandatar onoga, koji joj je priposlao primjerak odredjen za prihvat.

*

Digitized by Google

Neki doduše smatraju taj odnošaj kao depositum, te i naš zakon govori o „čuvaocu“ primjerka poslanoga na prihvat. Nu uzmemo li na um, da s ostavnom pogodbom nije spojena druga obveza nego u pohranu preuzetu stvar čuvati i na zahtjev deponenta ovomu ju povratiti, te da ostavna pogodba po §. 960. o. g. z. dobiva narav mandata čim depozitar preuzimlje još daljnje kakove obveze, to se ovaj nazor ne može smatrati izpravnim.

„Čuvaoc“ primjerka poslanoga na prihvat imati će se s toga držati vazda naputka danog mu od mandanta. Ako je s toga dobio nalog ovaj primjerak predočiti trasatu na prihvat, morati će to učiniti, pak ako mjenica ne bude prihvaćena ubavjestiti će o tom svoga mandanta. Bude li opunovlašten u tom slučaju mjenicu protestirati radi neprihvata, što će se svagda smatrati ako mu to ne bude izrikom zabranjeno, tada će nakon sastavljenoga protesta oboje, t. j. mjenicu i protest, priposlati svomu mandantu, ako ne bude imao nalog, da jedno i drugo kod sebe pridrži dok se ne javi legitimirani posjednik drugoga primjerka. Ne bude li se „čuvaoc“ primjerka poslanoga na prihvat držao danoga mu naloga, tada jamči mandantu za svaku štetu nastalu usljed toga, po načelih prava gradjanskoga. Nu „čuvaoc“ kao takav niti je ovlašten niti legitimiran zahtjevati izplatu mjenice; a ne može se poslužiti ni regresom na sigurnost sbog neprihvata.

Pogledom na punovlastni odnošaj, koji postoji medju „čuvaocem“ primjerka poslanoga na prihvat i onim, koji je taj primjerak poslao ne ima dvojbe, da će mandant dotični nalog moći promjeniti ili ga sasvim opozvati, te će čuvaoc biti dužan tomu se nalogu pokoriti Nu ova obveza „čuvaoca“, posluhnuti protuodredbu manmandanta, ograničena je prema razložbi navedenoj u točki sljedećoj.

Ad b). Napram posjedniku primjerka stavljenoga u cirkulaciju ne stoji „čuvaoc“ u nikakovom pogodbenom odnošaju; on je za njega tudja osoba. Nu posjednik onoga primjerka, koji je opredjeljen za cirkulaciju, ima pravo na onaj primjerak, koji je poslan na prihvat; pravovaljanim bo prenosom onoga primjerka prešla je na njega čitava mjenica, on je postao vlastnikom ciele mjenbene vriednosti, jer, kako na drugom mjestu razložismo, svi primjerci predstavljaju samo jednu mjenicu i jednu vriednost. Zato je on vlastan zahtjevati od „čuvaoca“ primjerka poslanoga na prihvat, da mu taj exemplar preda, te može eventualno tužbom tražiti izručbu toga exemplara.

„Čuvaoc“ primjerka poslanoga na prihvat biti će medjutim

Digitized by Google

dužan predati ga samo onomu, tko bude prema pravilom navedenim u §. 36. m. z. pravovaljano legitimiran kao indosatar primjerka stavljenog u cirkulaciju, ili tko se *inim* načinom, t. j. po pravilih gradjanskoga prava, izkaže ovlaštenim zahtjevati izručbu odnosnoga primjerka, n. pr. pravovaljanom punovlasti onoga, koji je taj primjerak poslao na prihvat, osudom suda kojom se nekomu usljed usmrtbenoga postupka dosudjuje vlastničtvo mjenice itd.

„Čuvaoc" primjerka poslanoga na prihvat izpitati će, je li onaj, koji zahtjeva izručbu pravovaljano legitimiran, te će, kad se o tom uvjeri, izbrisati depozitnu klauzulu na Sekundi[1] i izručiti „Primu", bila ona prihvaćena ili ne, uz potvrdu, koja se obično piše na primjerku nalazećem se u cirkulaciji tako, da se nad izbrisanom depozitnom klauzulom stavi opazka, da je dotični primjerak predan, n. pr. „prihvaćenu primu izručio X-u". Nu on može o toj izručbi zahtjevati i posebnu namiru, koja će se napisati na prepisku indosiranoga primjerka.

Ne bude li „čuvaoc" htio izručiti legitimiranomu posjedniku primjerka stavljenoga u cirkulaciju onaj exemplar, koji se nalazi u njegovih rukuh, tada će on postupati po pravilih navedenih u sljedećem paragrafu, ili će, budući mu pripada *samostalno* pravo na izručbu toga primjerka, ustati proti njemu tužbom. Nu ova tužba ne može biti naravi mjenbeno-pravne; ona se ima ravnati po propisih prava gradjanskoga. Prepirka je medjutim medju učitelji mjenbenoga prava, u kakovu vrst spada ova tužba na izručbu duplikata priposlanoga na prihvat. Prepirka ova ni danas još nije rješena, ona medjutim ni ne spada u okvir prava mjenbenoga[2].

---

[1] Zakon naš doduše ne ovlaštuje izrikom „čuvaoca", da može odnosnu opazku izbrisati; toga ne čine ni drugi zakoni, nu u praksi mu je to pravo priznano, a prvobitna ruska osnova to naročito naglasuje (§§. 118. i 123.).

[2] Jedan dio učitelja smatra ovu tužbu tužbom o vlastničtvu te tvrdi, da posjedniku primjerka stavljenoga u cirkulaciju pripada *rei vindicatio* odnosno *Publiciana in rem actio*. Tako imenito *Brauer* str. 124.; W. *Hartmann* str. 204.—206.

Drugi opet poriču odnosnoj tužbi narav tužbe o vlastničtvu, jer da posjednik exemplara stavljenoga u cirkulaciju, stekav vlastničtvo ovoga primjerka, tim još nije stekao vlastničtva primjerka poslanoga na prihvat, budući mu dotični primjerak nije bio predan, a bez momenta predaje, da se ne može u ovom slučaju govoriti o vlastničtvu. Ono bi se moglo priznati samo onomu, koji je dotični primjerak „čuvaocu"

Digitized by Google

Bila u ostalom narav ove tužbe koja mu drago, preduvjet njezinomu uspjehu jest, da „čuvaoc“ u vrieme njezine izručbe bude još u posjedu primjerka poslanoga na prihvat, ili da se je prije toga *nepoštenim* načinom rješio njegova posjeda. U ovom posljednjem slučaju biti će čuvaoc dužan legitimiranomu posjpdniku primjerka poslanoga na prihvat naknaditi svu štetu, te mu u ime te naknade u pravilu izplatiti mjenbenu svotu s kamati i troškovi protesta. Ne će pako „čuvaoc“ biti odgovoran ako je mandat opozvao svoj nalog, te od njega zahtjevao povratak priposlanoga primjerka, ili mu zabranio izručbu legitimiranomu posjedniku onoga primjerka, koji se nalazi u cirkulaciji. On će ovakav opoziv prvobitnoga naloga morati posluhnuti, te eventualno dotični primjerak povratiti, ako mu je taj opoziv ili nalog za povratak stigao prije nego je posjednik indosiranoga exemplera zahtjevao izručbu. Nu od onoga časa, kad se je legitimirani posjednik primjerka poslanoga na cirkulaciju prijavio kod „čuvaoca“, tada on niti je ovlašten niti obvezan odazvati se tomu opozivu odnosno toj zabrani na izručbu, jer posjednik primjerka poslanoga na cirkulaciju ima samostalno pravo zahtjevati izručbu exemplara poslanoga na prihvat[1]. Ako li je medjutim „čuvaoc“ primjerka poslanoga na prihvat u dobroj vjeri posluhnuo opoziv svoga mandanta, te odnosni primjerak vratio, nije dužan taj svoj postupak više izpraviti n. pr. reklamacijom kod pošte.

Ad c). Što se tiče odnošaja, u kojem stoji posjednik primjerka odredjenoga za cirkulaciju prema svojim prednikom, to je ovaj od-

---

priposlao. Usljed toga priznaje ovaj skup učitelja posjedniku primjerka poslanoga u cirkulaciju samo *jus in personam*, na temelju kojega prava on od „čuvaoca“ zahtjevati može odnosni primjerak, te mu u tu svrhu priznavaju tako zvanu „actio ad exhibendum“. Tako imenito *Liebe* str. 191.; *Jolly* str. 50.—54.; *Renaud* str. 197.; *Hoffmann* str. 508.; *Fuchsberger* str. 217. i 218.

Treći drže, da dotična tužba nije drugo nego *actio utilis ex mandato*, te da je ona usljed cesije, bilo po zakonu bilo muče, prešla na posjednika primjerka stavljenoga u cirkulaciju od onoga, koji je drugi primjerak poslao čuvaocu.

Četvrti napokon, medju koje spada imenito *Volkmar* str. 236. ne slažu se s nijednim od ovih nazora već tvrde, da legitimirani posljednik ima ex lege *direktno pravo tužbe* iz same mjenice. Ova se tužba osniva na naravi duplikata, te nije tužba mjenbeno pravna, jer je upravljena proti osobi, koja ne stoji u mjenbenoj svezi.

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 218—220.; B. *Hartmann* str. 165.

Digitized by Google

nošaj obzirom na pravo regresa zahtjevati sigurnost odnosno izplatu onaj isti, u kojem se nalazi posjednik svake druge mjenice napram svojim prednikom. Samo je taj postupak nešto zamršeniji u onom slučaju, ako posjednik toga primjerka ne dobije exemplara opredieljenog za prihvat. Postupak taj ravna se po pravilih označenih u sljedećem paragrafu.

Nu prieporno je pitanje: da li posjednik exemplara odredjenoga za cirkulaciju ima napram svojim prednikom i posebno kakovo pravo zahtjevati, da mu pribave primjerak odredjen za prihvat? Po mojem medjutim sudu nije ovo pitanje od praktične važnosti, pak zato ga mnogi učitelji prava mjenbenoga ne razpravljaju, akoprem se drugi o njem vrlo prepiru. Jer ili je dotični primjerak prihvaćen ili nije. Ako nije, ne ima i onako nikakove posebite važnosti, budući da ne ima prihvatnika, obzirom na kojega bi bio taj primjerak potrebit, da se na njegovu temelju uzmogne dignuti mjenbena tužba proti acceptantu. Od prednika obvezanih na regres može se zavrata zahtjevati i bez toga primjerka uz postupak naveden u §. 73. m. z. Ako je dotični exemplar prihvaćen, te ako se posjedniku primjerka odredjenog za cirkulaciju ne izruči, tada će se on i bez toga primjerka uz postupak označen u sljedećem paragrafu moći poslužiti regresom proti svojim prednikom. Samo onda, ako prednici na regres ne bi bili sposobni za izplatu, dakle ako oni insolventni postanu, ili ako je predočba na izplatu za vremena propuštena, te ako mjenica ne bude radi toga protestirana, ako je dakle mjenica prejudicirana, moglo bi gornje pitanje biti od praktičnoga znamenovanja, budući je još prihvatnik jedina osoba od koje se može izplata zahtjevati i dobiti. Ali i u ovom slučaju ne može se dopustiti posjedniku indosiranoga primjerka mjenbena tužba proti kojemu od prednika, da mu pribavi primjerak odredjen za prihvat, jer se petit tužbe mjenbene može staviti ili u svrhu, da se pribavi sigurnost, kako će se u vrieme vriednost mjenice izplatiti, ili opet da se izplati sama mjenbena svota. Nu u ovom slučaju ne radi se ni o jednom ni o drugom. Posjedniku indosiranoga primjerka mogla bi dakle pripadati samo tužba gradjansko-pravna, ali i ona će biti i bržja i uspješnija ako se upravi neposredno proti onomu, koji posjeduje dotični prihvaćeni primjerak[1].

[1] Vidi *Volkmar* str. 246.; W. *Hartmann* str. 206. §. 79. kod opaz. 1.; obsežno razpravlja ovo pitanje *Jolly* str. 250.—260.; *Liebe* str. 190. i 191.; *Thöl* str. 664.

Digitized by Google

§. 73.

Posjednik mjenice na kojoj je naznačeno u koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, ne može radi neprihvata uzeti zavrate na sigurnost niti radi neplateža uzeti zavrate platežne, doklegod neutvrdi prosvjedom:

1. da mu od čuvaoca nije izručen primjerak poslan na prihvat, i

2. da na dvogubku nije mogao zadobiti prihvata, dotično plateža.

Bilo bi odviše tegotno, te bi predugo trajalo kad bi posjednik indosiranoga duplikata put m gradjansko-pravne parnice ustao proti „čuvaocu" primjerka poslanoga na prihvat, pak bila vrst te tužbe koja mu drago. Dok se ta parnica svrši obično bi mjenica bila već prejudicirana i tim se izgubilo pravo regresa proti prednikom. Mjesto takove tužbe moći će posjednik indosiranoga duplikata udariti putem označenim u gornjem paragrafu; ovaj je put i jednostavniji i sigurniji. Samo će trebati vazda razlikovati, je li na indosiranom primjerku označeno kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat ili ne.

Ako na indosiranom primjerku ne bude navedeno, da je izdan još koji exemplar, te kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat, tada posjednik onoga prvoga ne treba tražiti izručbe ovoga posljednjega; a kad bi i htio, toga obično učiniti ne bi mogao, jer niti mu je poznato, da je u obće odredjen poseban primjerak za za prihvat, niti ako jest, kod koga se nalazi. Posjednik indosiranoga primjerka postupati će u tom slučaju onako, kao da je od mjenice izdan samo jedan primjerak, te kao da ne ima exemplara odredjenoga za prihvat. On će na temelju svoga primjerka neposredno od trasata zahtjevati prihvat ili izplatu, te će u slučaju neprihvata ili neizplate protestirati i poslužiti se pravom regresa proti prednikom. Isti odnošaj nastaje i onda, ako na indosiranom primjerku bude doduše napisana opazka, da je drugi primjerak odredjen ili poslan na prihvat, ali ne bude spomenuta osoba mandatarova, kojoj je taj primjerak priposlan. Posjednik indosiranoga primjerka u istom je položaju kao da u obće ne ima na mjenici nikakove opazke.

Druge okolnosti nastaju u slučaju, kad na indosiranom primjerku bude navedeno kod koga se nalazi primjerak odredjen za prihvat. Ovom je oznakom naročito označena uzka sveza medju

Digitized by Google

jednim i drugim exemplarom; nakana onoga, koji je ovakovu oznaku stavio, smjera očito na to, da posjednik primjerka odredjenoga za cirkulaciju potražiti ima onaj drugi primjerak, te da na temelju jednoga i drugoga zahtjeva izvršbu mjenbenoga prava. Posjednik primjerka stavljenoga u cirkulaciju izjavio se je tim, što je preuzeo taj exemplar suglasnim sa smjerom ovakove opazke, te je usljed toga i dužan izpuniti ono, što se je tom opazkom htielo postići.

Na ovom temelju počiva i ustanova gornjega paragrafa, te je po njoj posjednik indosiranoga primjerka, ako se kani poslužiti zavratom sbog neprihvata ili sbog neizplate dužan postupati sljedećim načinom:

1. On će ponajprije od „čuvaoca" primjerka odredjenoga za prihvat potražiti izručbu toga primjerka. Razumieva se, da će se prema ustanovi §. 72. m. z. tom prilikom „čuvaocu" morati pokazati primjerak odredjen za cirkulaciju, te da će se posjednik indosiranoga primjerka morati legitimirati načinom odredjenim u tom paragrafu. Ako mu „čuvaoc" toga primjerka ne izruči, morati će konstatirati protestom tu okolnost, t. j. da se je izručba zahtjevala, ali da zahtjevu nije zadovoljeno. S kojih razloga nije izručen primjerak odredjen je za prihvat, to je stvar nuzgredna, te ne mora u protestu ni biti istaknuta. Bude li „čuvaoc" izjavio, da je taj primjerak već izručio mandantu, ili da se on nalazi u rukuh treće koje osobe, tada nije od potrebe sastavljati *posebnoga* protesta, jer je prema sadržaju odnosne opazke posjednik indosiranoga primjerka obvezan držati se samo sadržaja te opazka, a ne obazirati se na okolnosti, koje se ne vide iz same mjenice[1].

2. Kad bude mjenica protestirana radi neizručbe primjerka poslanoga na prihvat, tada će posjednik indosiranoga exemplara, taj primjerak predočiti na prihvat odnosno u vrieme dospjelosti na izplatu. Ne bude li predočeni primjerak prihvaćen, odnosno u vrieme dospjelosti po trasatu plaćen, tada je od potrebe mjenicu opet protestirati sbog neprihvata odnosno sbog ne izplate, i sada istom na temelju oba protesta, t. j. onoga sbog neizručbe i onoga sbog neprihvata odnosno sbog neizplate, može posjednik indosiranoga

[1] Protivnoga je mnenja *Wächter* „Encykl " na str. 249. u opazci 1., on drži, da bi u tom slučaju trebalo iznova mjenicu protestirati.

Digitized by Google

primjerka ustati regresom na sigurnost odnosno na izplatu proti *svakomu*[1] *od svojih prednika* bez razlike.

Predočiti indosirani primjerak na prihvat odnosno na izplatu biti će od potrebe i onda, ako je primjerak poslan na prihvat možebiti već i prihvaćen, te ako je usljed toga sigurno, da trasat indosirani primjerak ne će prihvatiti odnosno, da ga ne će izplatiti.

Punim pravom se je već na konferenciji u Lipskom[2] prigovaralo ovoj tvrdnji odnosno ustanovi gornjega §-a., iz koje ta tvrdnja proizlazi, jer da se s gledišta teoretičkoga nipošto opravdati ne da. Po načelu naime izrečenom u §. 71. (odnosno čl. 68. njemačkoga zakona) obvezan je trasat samostalno iz svakoga prihvata stavljenoga na pojedini primjerak mjenice; usljed toga niti će on bez štetnih posljedica za sebe moći zadovoljiti pozivu, da prihvati primjerak odredjen za cirkulaciju, jer je već prihvatio primjerak drugi, niti će moći taj primjerak izplatiti s uspjehom, da bi izplatom bio oslobodjen svake daljnje obveze, ako mu ne bude podjedno povraćen primjerak, na kojem se nalazi njegov prihvat. Obveza dakle, po kojoj se indosirani primjerak predočiti ima na prihvat odnosno izplatu, premda njegovu posjedniku nije izručen primjerak opredjeljen za prihvat, sadržaje u sebi poziv na takav čin, koji u smislu samoga zakona po trasata ima štetnih posljedica, te od kojega čina sam zakon odvraće. Nu kraj svega toga se je držalo, da je propis §. 73. (odnosno čl. 69. njemačkoga zakon) u suglasju s praksom, te da je opravdan s razloga, budući da je s jedne strane moguće, da se na primjerku stavljenom u cirkulaciju nalaze nuždne adrese, kojih ne ima na primjerku odredjenom za prihvat, te da je upravo s toga potrebita predočba, a s druge strane, da ne ima nikakova razloga predmnievati, da je „čuvaoc" na priposlani mu primjerak izhodio prihvat.

Ako je posjednik indosiranoga primjerka dobio primjerak odredjen za prihvat, pak ako taj primjerak nije prihvaćen, morati će ga svakako predočiti na prihvat, te ga eventualno protestirati bude li se htio poslužiti regresom sbog neprihvata, ako možebiti „čuvaoc" sam nije već dao sastavit protest.

---

[1] Donekle je protivnoga nazora *Wächter* „Encyklp." str. 252.; zatim *Jolly* str. 245.; *Brauer* str. 126.; *Hoffmann* str. 529.

[2] Vidi zapisnike ove konferencije na str. 137.

Digitized by Google

S neke strane[1] se misli, ako primjerak odredjen za prihvat ne bude prihvaćen, pak ako posjednik indosiranoga primjerka bude mogao dokazati, da ovaj exemplar nije prihvaćen, da se i bez protesta radi neizručbe primjerka odredjenog za prihvat može predočiti na prihvat primjerak odredjen za cirkulaciju, te eventualno protestirati i dignuti regres. Nu jer je ustanova gornjega paragrafa sasvim obćenita, te se ne ustanovljuje nikakova posebna iznimka, ne može se ovaj nazor smatrati opravdanim; već se mora uztvrditi, da u svakom slučaju posjednik indosiranoga primjerka gubi pravo regresa, ako ne bude zahtjevao izručbe i dao sastavit protest radi neizručbe primjerka odredjenog za prihvat.

Ne bude li posjednik primjerka odredjenog za cirkulaciju uztražio od „čuvaoca", da mu izruči onaj drugi primjerak, tada će ovaj imati o tom ubavjestiti svoga mandata, da on, ako je indosant, uzmogne čuvati svoje pravo regresa.

Vrieme kad posjednik primjerka odredjenog za cirkulaciju bude mogao zahtjevati izručbu onoga drugoga primjerka nije zakonom opredieljeno, on će to moći i učiniti kadgod ga bude volja prije ili poslje vremena dospjelosti; nu da ne izgubi prava regresa proti prednikom, morati će taj zahtjev staviti svakako tako, da bude mogao mjenicu protestirati prije nego izminu dani odredjeni za protest kako ih propisuje §. 41. m. z.

Bude li prihvat stavljen na primjerku odredjenom u tu svrhu prekrižen ili inim načinom u bitnosti oštećen, bilo slučajno bilo protupravnim postupkom „čuvaoca", tada ovakove ozlede ne mogu biti na štetu posjednika indosiranoga primjerka ako su nastale *prije* izručbe. Nu regredient morati će dokazati, da su sve te ozlede nastale *prije* izručbe; ovaj dokaz moći će regredient najsigurnije izvesti *protestom.*

2 Prepisci od mjenice.

Drugi način kako da se jedna te ista mjenica izdade u više primjeraka jest taj, da se načini kopija mjenice. Pod kopijom ili takozvanim prepisom razumievamo jednostavan ali točan prepis mjenice t. j. svega onoga, što je napisano na prednjoj i na zadnjoj strani mjenbene izprave. Već iz ovoga pojma kopije vidi se naj-

[1] Vidi *Hoffmann* str. 526.

Digitized by Google

bitnija razlika medju njim i duplikatom; jer dok je duplikat izvorna izprava jedne te iste mjenice, dok usljed toga svaki primjerak zastupa cielu mjenicu, i svaki od mjenbenih obvezanika svoj vlastoručni podpis staviti ima na svaki od izdanih duplikata — nije kopija drugo već od izvornika puki *prepis* onih izjava, koje su napisane na *izvorniku* mjenice. Usljed toga moraju kod izdavanja duplika sudjelovati sve one osobe, koje su sudjelovale kod izdavanja i prenosa prvobitnoga primjerka, dočim će si jednostavni prepis moći načiniti *sam posjednik mjenice;* usljed toga moći će se napokon duplikat upotriebiti za sve operacije mjenbene, za koje je je potrebit izvornik, dočim se kopija u mjenbenom prometu rabiti može u onoj mjeri, u kojoj to dopušta njezina narav kao puki prepis mjenice; ne će se s toga moći na temelju kopije zahtjevati ni prihvat ni izplata[1]. Napose pako može se kopija rabiti za ubavjest[2] trasata, za potvrdu da je vriednost mjenice djelimice izplaćena[3], za potvrdu dozvoljene prolongacije; najvažnija pako uporaba kopije jest, da služi za prenos mjenbene vriednosti[4], u kojem slučaju ona nije ništa drugo nego li nastavak originalne mjenice, te je kao takova njezin sastavni dio[5]. U tom pogledu je kopija kadra podpuno nadomjestiti uporabu duplikata, dapače u tu se svrhu kopije rabe češće nego li duplikat, jer je nabava duplikata težja i donekle spojena s neprilikami, dočim si kopiju svaki posjednik bez ikakove potežkoće sam načiniti može[6]. Kod ove uporabe biti će postupak posve analogan kao i kod duplikata, te će posjednik mjenice, koji je kopiju nakan upotrebiti za naledju na njoj naznačiti, komu je priposlao izvornu mjenicu odredjenu za prihvat.

Broj kopija, koje se mogu načiniti od jedne te iste mjenice nije opredieljen. U tom slučaju obično se one označe kao prva, druga, treća itd. kopija. Modjusobni odnošaj tih kopija posve je analogan odnošaju, u kojem se nalaze i duplikati mjenica. Ako s toga indosant, koji si je načinio više kopija, na nje stavi izvornu naledju, biti će on na temelju takove naledje samo jedanput

---

[1] §. 21. m. z. naročito ustanovljuje, da se prihvat učiniti može na samoj mjenici. Talijanski zakon naproti dopušta u čl. 281. prihvat i na kopiji.

[2] Vidi gore str. 133.

[3] Vidi §. 39. m. z.

[4] §. 11. i §. 75. m. z.

[5] Vidi niže §. 75. m. z.

[6] Biljegovati se moraju samo indosirane kopije.

Digitized by Google

obvezan, osim ako je te razne naledje indosirao na razne osobe.

§. 74.

Prepisak od mjenice ima sadržavati čitavi sadržaj mjenice ujedno sa naledjami i bilježkami koje se na njoj nalaze. Uz to valja na prepisku naznačiti, dokle ide kao prepisak.

Kad se izvorni primjerak pošlje na prihvat, treba na prepisku zabilježiti, gdje da se nalazi odaslani izvorni primjerak. Propust ove bilježke neotima ipak naledjenomu prepisku krieposti mjenbene.

Tko izdaje kopiju, taj će obično najprije već u samom nadpisu odnosnu izpravu označiti kao „prepis" „copia". Nu ne ima zaprieke, da se ova okolnost i na kojem drugom mjestu spomene; svakako je pako od potrebe, da se odnosna izprava već u svom vanjskom obliku ukaže kao prepis, jer bi se inače s njom postupati imalo kao s mjenicom *izvornom*[1]. Na samoj izvornoj mjenici ne ima se staviti opazka, da je načinjen prepis, jer kopija ne nadopunjuje izvornik. Poslje toga će se rieč po rieč prepisati originalna mjenica sa svimi naledjami i bilježkami, koje se na njoj nalaze, da se time uzmogne ustanoviti suglasje izvorne mjenice s odnosnom kopijom. Ovo je suglasje potrebito, jer će samo u tom slučaju posjednik kopije moći zahtjevati izručbu originala, te jer će samo onda kopija moći služiti kao potrebito pomagalo za legitimaciju. Ne bude li ovo suglasje podpuno, to ova okolnost ne će na valjanost kopije biti onda od upliva, ako se ovo nesuglasje ne bude ticalo važnih naznaka na mjenici, te ako se uz sve to bude bez ikakve dvojbe mogla ustanoviti identičnost kopije s izvornikom, ako n. pr. izvornik glasi „platite tri nedelje poslje vida" — a kopija „platite tri tjedna poslje vida".

Nadalje se mora na kopiji navesti dokle siže prepisak, da se uzmogne razabrati gdje prestaje prepis a gdje počimlju izvorne izjave.

U kojoj će se formi ova opazka na kopiju staviti to je svejedno, obično se rabe rieči: „do ovuda kopija", ili „od ovuda ori-

[1] U svojoj vanjskoj formi ukazalá bi se takova izprava kao mjenica lažna. — Vidi W. *Hartmann* str. 211.

Digitized by Google

ginal“ ili koji drugi slični izraz. Ne bude li na odnosnoj izpravi ovakove opazke tada treba razlikovati, je li ona u obće označena kao kopija ili nije. Ako jest, tada se odnosna izprava u svojoj cjelosti ima smatrati kao prepis[1], ako nije tada se s odnosnom izpravom postupati ima kao s mjenicom izvornom.

Pokraj ove opazke često se puta na kopiji nalazi i tako zvana klauzula ostavna. Ako se na ime izvorna mjenica pošalje na prihvat, a kopija upotriebi za naledju, tada se ima na kopiji isto kao što i u sličnom slučaju na duplikatu označiti, gdje se nalazi izvorni primjerak mjenice. Ne bude li na kopiji označeno kod koga se nalazi izvorni primjerak odredjen na prihvat, tada usljed toga ne gube izvorne naledje, koje se nalaze na kopiji, svoje mjenbene krieposti. Nu prepornim se čini znamenovanje ove zakonske ustanove. Po nazoru naime nekih učitelja mjenbenoga prava[2] ima se ova ustanova shvatiti tako, da posjednik indosirane kopije proti onim indosantom, kojih se izvorne naledje nalaze na prepisku, može vršiti mjenbeno pravo, ako mu podje za rukom doći u posjed izvornika, ako ne, tada njihova mjenbeno-pravna obveza prestaje, jer je glavno načelo u mjenbenom pravu, bez protesta ne ima regresa, a u ovom slučaju da o protestu ne može biti ni govora. Posjednik naime ovakove kopije ne može udariti putem označenim u §. 76. m. z. i podignuti protest sbog neizručbe originala, jer ne ima označene osobe, na koju bi se obratio, da mu taj izvornik preda, a kopija sama ne može se predočiti na izplatu, budući da prihvatnik niti hoće niti može platiti na prepisak.

---

[1] Po nazoru nekih (Wächter, Jolly, Hartmann i dr.) u ovom se slučaju samo predmnieva, da je dotična izprava u cjelosti svojoj samo prepis, te je dopušten protudokaz, da su neke naledje stavljene na toj izpravi naledje izvorne. Nu budući da kod mjenice odlučuje samo vanjska forma te se u prometu s mjenicami nije moći obazirati na okolnosti, koje leže izvan mjenice, misle drugi (Volkmar, Hoffmann, Theumann), da ovdje predmnjevi ne može biti mjesta pak da se s toga ne može dopustiti ni protudokaz, već da se ciela izprava smatrati ima kao kopija.

[2] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 250.; *Wächter* „Encyklopädie“ str. 186.; *isti* „D. W. R“ str. 436.; W. *Hartmann* str. 212.; *Rehbein* str. 73.

Digitized by Google

Izpitujuć postanak ove zakonske ustanove, kako je ona došla u zakon njemački[1], iz kojega je prešla i u naš, čini se, da je ona uvrštena samo zato, jer se je mislilo, da bi posjednik kopije mogao doći u posjed originala i onda, ako ne bude na kopiji ove ostavne klauzule, pa mu se s toga za taj slučaj ima priznati mjenbeno pravo proti onim indosantom, kojih se izvorna naledja nalazi na kopiji.

Nu sve to ne može biti dovoljnim, da se i za ovakav eventualni i iznimni slučaj u zakon *stavi ovako općenita ustanova.* Mi držimo, da je zakon namjeravao *u obće* mjenbeno-pravno obvezati indosante, kojih se naledja izvorna nalazi na kopiji i onda, ako ne bude ostavne klauzule, jer bi u protivnom slučaju ili bio posve izostavio odnosnu stavku, ili još bolje upravo protivno ustanovio, čim je u §. 75. m. z. izrekao načelo, da svaka naledja stavljena na kopiju obvezuje isto onako, kao da je stavljena na original mjenice. Kad pako zakona toga učinio nije, ne može se ustanova zakona gornjim tumačenjem naprosto iluzornom učiniti, već se zakon mora tako tumačiti, da odredba zakona istinom postati može.

Kod toga pako tumačenja valja imati na umu načelo, da bez protesta ne ima regresa. S toga će i u ovom slučaju posjednik kopije svakako sastaviti protest prije nego li uzmogne ustati regresom proti onim indosantom, kojih se originalne naledje nalaze na kopiji. Ovaj protest ne će moći biti protest radi neizručbe originala, jer posjednik kopije sbog pomanjkanja ostavne klauzule ne ima ni povoda ni dužnosti tražiti budi od koga izručbu izvorne mjenice, nu on će imati protestom konstatirati, da *u obće nije dobio u vrieme dospjelosti izplate, jer da nije mogao doći do originala* na izručbu kojeg ima pravo; a to će moći učiniti, ako od trasata odnosno prihvatnika i na temelju kopije potraži izplatu premda znade, da ju ne će dobiti, te ako onda na temelju ovoga protesta ustane regresom na izplatu proti onim indosantom, kojih se originalne naledje nalaze na kopiji[2].

Ovakovim tumačenjem dobiva gornja ustanova praktično znamenovanje, a u protivnom slučaju ne ima ona nikakova smisla[3], te

---

[1] Vidi *Volkmar* str. 250.; i zapisnike konferencije u Lipskom str. 137.

[2] Vidi *Jolly* str. 296.; *Haimerl* str. 206.; *Resch* str. 221. i 222.

[3] Od novijih europskih zakona ne ima skandinavski nikakove odredbe za slučaj onaj, ako na kopiji ne bude označena ostavna klau-

Digitized by Google

je i posve suvišna. Mi doduše dopuštamo, da ovakovo shvaćanje nije u suglasju s naravju kopije, nu ono se slaže sa slovom zakona; s toga bi mogli samo de lege ferenda prihvatiti protivni nazor. Bude li doduše na kopiji napisana ostavna klauzula, ali ne bude li spomenuto ime one osobe, kojoj je izvornik priposlan, tada nastaje isti slučaj, kao da ostavna klauzula u obće ni spomenuta nije.

Što se tiče položaja one osobe, kojoj je poslan izvornik mjenice odredjen za prihvat, i drugih okolnostih. koje nastaju usljed ove ostavne klauzule, vriedi ono što u §. 72. m. z. navedosmo o sličnom odnošaju, koji nastaje kod duplikata.

§. 75.

Izvorna naledja, nalazeća se na prepisku, obvezuje naledjnika upravo tako. kao da je izvornu mjenicu naledjio.

Najvažnija uporaba kopija jest, da služe za prenos mjenice putem naledja; ova uporaba udomila se je običajem, jer je udobnost kod prometa s mjenicami zahtjevala pokraj duplikata još drugo sredstvo, kako da se u isto doba uzmogne mjenica priposlati na prihvat i staviti u promet. U tu svrhu rabila se je češće kopija od duplikata, jer je laglje i jeftinije doći do kopije nego li do duplikata. Uz ovaj običaj prislonilo se je i pravo mjenbeno, te je dozvolilo naledju i na prepisku (§. 10. m. z.) i podielilo joj istu pravnu kriepost, kao da je stavljena na izvornu mjenicu. Čim se pako dopušta izvorna naledja na kopiji ne ima zaprieke, da se ne dopusti na kopiju staviti i nuždna adresa i počastni prihvat, jer je svakomu indosantu slobodno svojoj naledji primetnuti nuždnu adresu.

Nu čim se mjenica kao posebna imovinska vriednost prenieti može i putem naledje stavljene na kopiju, važno je pitanje: u kojem odnošaju stoji ona napram izvorniku mjenice, te koja je pravna kriepost ovakove naledje, koja se nalazi na kopiji? Podlogu za odgovor na ovo pitanje pruža nam narav mjenice, kako ju u uvodu razložismo. Po ovoj je razložbi mjenica nosioc vriednosti, koja se

---

zula. Talijanski zakon ima sličnu odredbu samo za duplikate a ne za kopije. Prvobitna ruska osnova imala je sličnu ustanovu kao i njemački zakon, nu u revidiranoj osnovi je odnosna točka izostavljena; jer da kopija bez ove ostavne klauzule ne ima vriednosti za njezina posjednika.

Digitized by Google

je odielila od tražbine i pod tom formom postala samostalnim predmetom prometa; usljed toga ne može ni jedna druga izprava biti nosiocem *jedne te iste* vriednosti, pak zato se ni kopija kao što ni duplikat ne može smatrati *posebnim i samostalnim* dielom mjenice, već jednom nerazdruživom cjelinom. Ovo jedinstvo pokazuje se kod duplikata u tom, što se pojedini primjerak vazda izdaje obzirom na drugi, što svi oni sačinjavaju jednu mjenicu, a podpisi stavljeni na različite primjerke samo jednu mjenbenu obvezu; kod kopije pako imala bi biti posljedica ovoga jedinstva, da mjenbena izjava, stavljena podpisom na kopiju, može imati mjenbenu kriepost samo onda, kad se kopija spoji s izvornikom. Ova potreba vidi se najjasnije kod naledje; naledja bo, da bude od mjenbene krieposti, mora se staviti na mjenicu, nu kopija nije mjenica već je samo prepis, pak ako se ipak na kopiju stavljaju naledje mogu one imati mjenbeno-pravnu kriepost samo u toliko, u koliko se kopija uzimlje kao nastavak izvorne mjenice; da se pako prepis kod zahtjeva mjenbenoga prava bude u istinu mogao smatrati nastavkom originala, od potrebe je, da ovlaštenik mjenbeni uz indosiranu kopiju ima i izvornik.

Dosljedna provedba ovoga odnošaja morala bi voditi do posljedice, da se posjednik indosirane kopije može napram trasatu odnosno prihvatniku legitimirati u smislu §. 36. m. z. s mo onda, ako uz indosiranu kopiju imao bude i izvornu mjenicu, da se indosirana kopija ne može bez izvornika predočiti na izplatu, a usljed toga ni sastaviti protest, ni dosljedno tomu dignuti regres.

Po našem zakonu podpuno odgovara ovomu shvaćanju ona ustanova §. 74. m. z., po kojoj valja na kopiji označiti dokle ide prepisak, nu protivi joj se zadnja stavka spomenutoga paragrafa, glede koje kod tumačenja §. 74. iztaknusmo da ju je trebalo sasvim izostaviti.

§. 76.

Čuvaoc izvornoga primjerka mjenice držan ga je izdati onomu, tko se izkaže za preuzeće izvornom na mjenici[1] nalazećom se naledjom ili inim načinom.

Ako čuvaoc ne će da izruči izvornoga primjerka, vlastan

[1] U hrvatskom izvorniku veli se pogriešno mjesto „na prepisku“ — „na mjenici“. Ova pogrješka nalazi se u tekstu priobćenom u sborniku, i u svih drugih hrvatskih izdanjih mjenbenoga zakona.

Digitized by Google

je posjednik prepiska proti onim naledjnikom, kojih se izvorne naledje na prepisku nalaze, uzeti neprihvata radi zavrata na sigurnost, a neplateža radi zavratu platežnu samo onda, ako digne prosvjed napomenut u §-u 73-em.

Prva stavka ovoga paragrafa u podpunom je suglasju sa stavkom drugom § 72. m, z.; usljed toga vriedi u pogledu legitimacije posjednika kopije, na kojoj se nalaze izvorne naledje, te na kojoj je napisana takozvana ostavna klauzula, ono isto, što spomenusmo glede legitimac je posjednika indosiranoga duplikata na kojem je napisana navedena klauzula.

Ako na zahtjev posjednika indosirane kopije „čuvaoc" izvornu mjenicu izruči, tada po posjednika indosirane kopije ne nastaju nikakove pos bitosti, on ima u ruci sve mjenbene izjave, te će se moći valjanim načinom legitimirati i učiniti sve, što mu treba, da dodje do izplate vriednosti označene na mjenici. Napose moći će od trasata zahtjevati prihvat, te u vrieme dospjelosti od njega odnosno od prihvatnika tražiti izplatu. Pak ne bude li mjenica prihvaćena dotično plaćena, moći će proti prihvatniku ustati tužbom, ili regresom proti indosantom bez razlike, da li se njihov izvorni podpis nalazi na izvornoj mjenici ili na kopiji.

Kada „čuvaoc" izvornu mjenicu izruči posjedniku indosirane kopije, on će isto tako kao i kod duplikata ostavnu klauzulu izbrisati, te nad njom staviti opazku, da je izvornu mjenicu predao n. pr. „izvornik predao N-u."

Ako čuvaoc ne izruči izvorne mjenice, tada nastaje postupak doduše sličan onomu, koji je naveden u §. 73., nu ipak u nekom pogledu veoma različit. Posjednik naime indosirane kopije morati će okolnost, da je zahtjevao izručbu izvornika pak da ga nije dobio, konstatirati posebnim protestom radi neizručbe originala; nu ne će sada nakon što je dao sastaviti ovaj protest, poput posjednika indosiranoga duplikata, trebati kopije predočiti na prihvat odnosno na izplatu, već će se naprosto na temelju toga jednoga protesta (sbog neizručbe izvornika) moći poslužiti regresom na sigurnost odnosno na izplatu proti onim indosantom, kojih se originalne naledje nalaze na kopiji.

U ovom dakle slučaju nastaje iznimka od pravila, po kojem se regres na sigurnost sbog neprihvata dignuti može samo na temelju protesta sbog neprihvata, a regres na izplatu samo na temelju protesta sbog neizplate.

Digitized by Google

Pokraj ove iznimke spominje zakon samo još jednu sličnu iznimku u §. 42., kada naime prednik koji odpusti protest primetnuv klauzulu „bez protesta“ „bez troškova“[1].

Stilizacija druge stavke gornjega paragrafa ne može biti povodom kakovoj dvojbi kao što se to s neke strane misli[2]. Zakon bo govori samo *o prosvjedu,* a ne o prosvjedih, on se ne služi niti izrazom §. 73. t. j. ne veli „dokle se neutvrdi prosvjedom 1) . . .“ Čim pako zakon govori samo o prosvjedu, to se ne može razumjevati drugi prosvjed nego li onaj, komu je zadatak, da dokaže upravo onu okolnost o kojoj je govor u istoj stavci, a to je protest sbog neizručbe originala, o kojem govori stavka 1. §. 73., te koji se jedini može razumievati po gornjoj stilizaciji. Dopuštamo da bi za uklonuti svaku dvojbu bilo sgodnije, da je zakon pridržao stilizaciju njemačkoga mjenbenoga reda, te da zaključak gornjega paragrafa glasi „ako digne prosvjed napomenut u §. 73. *točki 1.;*“ nu kad toga i nije učinio, ne ima nikakova povoda tumačiti tu ustanovu drugačije nego li se tumači odnosna ustanova čl. 72. njem. mjenbenoga reda, koja je u svojoj bitnosti prešla u naš zakon. U ostalom odgovara ovo shvaćanje i naravi same kopije, koja ne dopušta, da se kopija, pak makar se na njoj nalazile i izvorne naledje, predoči na prihvat ili izplatu.

Gornjom ustanovom označena je bitna razlika medju duplikatom i kopijom, jer se duplikat za slučaj neizručbe primjerka odredjenog za prihvat mora predočiti na prihvat eventualno na izplatu, te je onda posjednik indosiranoga duplikata vlastan udariti regresom proti *svim* prednikom; dočim posjednik indosirane kopije ne samo da nije dužan nego nije ni vlastan kopiju predočiti na prihvat odnosno na izplatu, a na temelju protesta sbog neizručbe izvorne mjenice može prije vremena dospjelosti poslužiti se zavratom na sigurnost, a poslje dospjelosti zavratom na izplatu, samo proti onim indosantom, kojih se izvorne naledje nalaze na kopiji;

---

[1] Vidi tumačenje kod §. 42. m. z.

[2] Vidi *Winter* str. 97. u opazci 2., koji drži, da bi stilizacija te stavke imala korektnije glasiti: „ . . . vlastan je posjednik prepiska . . . uzeti zavratu *na sigurnost, ako digne prosvjed napomenut u §. 73. točki 1., a neplateža radi zavratu platežnu samo onda,* ako digne prosvjed napomenut u §. 73.“ Dakle drugimi riečmi: za zavratu na sigurnost dovoljan je u ovom slučaju protest sbog neizručbe originala, a za zavratu na izplatu potrebita su oba protesta navedena u §. 73.

*

Digitized by Google

proti onim pako, kojih se izvorni podpisi nalaze na originalu ne može se ustati mjenbenom tužbom na temelju protesta sbog neizručbe izvornika; u tu svrhu mu treba original mjenice.

Dvojbenim se samo čini pitanje: je li posjednik indosirane kopije dužan i onda, ako mu ne bude izvornik izručen, obzir uzeti na nuždne adrese, koje se nalaze na kopiji? Nu jer zakon u §. 76. nigdje ne spominje nuždnih adresa, to je glede nuždnih adresa nalazećih se na kopiji jedino mjerodavan §. 56. odnosno §. 61. m. z ; po ovih pako ustanova može biti govora o predočbi mjenice nuždnoj adresi samo *nakon protistirane mjenice;* buduć pako posjednik indosirane kopije nije mogao dobiti izvorne mjenice, to ju ne može ni protestirati bilo radi neprihvata bilo radi neizplate; a jer mu §. 76. daje pravo regresa u obće bez obzira na nuždne adrese, to će on u tom slučaju bez ikakove štetne posljedice naprosto mimoići one nuždne adrese, koje se nalaze na indosiranoj kopiji[1].

Suvišno bi u ostalom bilo spomenuti, da se ustanova ovoga paragrafa proteže samo na slučaj onaj, bude li na indosiranoj kopiji navedeno gdje se nalazi izvornik poslan na prihvat; ne bude li o tom spomena, tada nastaju posljedci navedeni kod §. 74. mjenb. zak.

XIII. Mjenice izgubljene.

Ne stane li mjenice, tada su neprilike s tim spojene mnogo veće i zamašnije nego li kad ne stane druge kakove izprave. Po naravi bo svojoj nije mjenica puko dokazalo; a onaj tko ju izgubi ili onaj komu ona ne stane, ne gubi samo dokazno sredstvo, koje bi se prema okolnostim moglo nadomjestiti, već on time gubi poseban imovinski objekt, kojega narav sastoji u tom, da je on nosiocem posebne vriednosti, koja se je odielila od individualne obveze i tražbine, te da jedino o posjedu toga imovinskoga objekta ovisi i pravo na izplatu odnosne vriednosti. Bez posjeda mjenice, bez da se ona predoči i izruči, ne može se tražiti izplata mjenbene vriednosti niti od prihvatnika niti od ostalih mjenbenih obvezanika. Usljed toga moći će i zloporaba s mjenicom, koje je ne stalo, te koje se je dočepala osoba neovlaštena, biti laglja nego li s ijednom drugom izpravom.

---

[1] Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 252.

Digitized by Google

Ove neprilike ne nastaju medjutim samo onda, kad se mjenica izgubi, već vazda kadgod iz rukuh dosadanjega vlastnika bez njegove volje ne stane mjenice bilo to tim, da ju je on izgubio, bilo da mu je ona ukradjena, da je izgoriela, ili u obće, da je kojimgod načinom ne stala. Zato se pod gornjim naslovom ne imadu razumievati samo mjenice izgubljene u najužjem smislu rieči, već u obće sve mjenice, kojih je *ne stalo* bez volje dosadanjega vlastnika[1].

Kada komu ne stane mjenice, tada se može služiti raznimi sredstvi, kako da se što više zaštiti od štetnih posljedica, koje su s tim spojene.

Ova sredstva ovisiti će donekle i o tom, da li je nestala mjenica već prihvaćena ili ne.

Napose pako moći će onaj komu je ne stalo mjenice:

1) Poslužiti se prema okolnostim ili tužbom posjedovnom ili tužbom o vlastničtvu bude li mu poznato, gdje se nalazi nestala mjenica. Nu uporaba ovih pravnih sredstva ograničena je donekle obzirom na potrebe prometa prema ustanovi §. 80. m. z.

2) Ne bude li mjenica prihvaćena, obratiti se na trasata s molbom, neka je ne prihvati odnosno ne plati ako mu bude predočena; a da mu zahtjev bude uspješniji, može zahtjevati od izdatnika, neka i on pozove trasata, da to isto učini. Ako imade na mjenici osim izdatnika i drugih prednika, biti će svakako uputno i nje o tom ubavjestiti, da ne izplate mjenice nezakonitomu posjedniku. Nu ni ovaj zahtjev ne će uviek voditi do svrhe, imenito ako izdatnik još za vremena ne bude trasatu izdao protivne odredbe, jer se trasat nije dužan obazirati na ovakove zahtjeve. Dapače on će bez obzira na ovaj poziv mjenicu prihvatiti ili platiti, ako mu ju predoči osoba, koja se bude kadra legitimirati u smislu §. 36. m. z., jer bi inače njegov neprihvat odnosno njegova neizplata mogla biti povodom regresu, a prema okolnostim, ako se je trasat izdatniku obvezao, da će mjenicu prihvatiti i platiti, mogla bi se od njega zahtjevati naknada štete sbog toga, što nije mjenice prihvatio odnosno izplatio.

3) Kod suda uztražiti sudbenu zabranu (§§. 407—424. g. p. p.) na izplatu mjenbene svote i to obzirom na trasata odnosno prih-

[1] Vidi §. 603. g. p. p., koji dopušta amortizaciju izprave ne samo onda, kad je ona izgubljena, već i onda, kad je drugim načinom uništena.

Digitized by Google

vatnika i obzirom na zavratnoga obvezanika. Nu ova zabrana ne može podpuno nadomjestiti nestale mjenice ni onda, ako se spoji s postupkom, što ga propisuju sljedeći paragrafi, a kamo li ako se izhodi bez obzira na taj postupak.

4) Zahtjevati od izdatnika, da mu izda duplikat, ako možebiti mjenica već kod prvobitnoga izdanja ne bude izdana u više primjeraka. Posjednik takovoga duplikata moći će ga predočiti na prihvat, te eventualno protestirati; a moći će na njegovoj podlozi zahtjevati i izplatu mjenice, te eventualno poslužiti se i regresom sbog neizplate, dakako pod uvjet, ako je već prije dignut potrebit protest, ili ako je duplikat izdan još za vremena tako, da bude možno protestirati ga radi neizplate. Već zato ne može ni duplikat biti dovoljnim sredstvom, da se odklone neprilike i štete, koje nastaju kad ne stane mjenice, a kamo li onda, ako je nestala mjenica već prihvaćena, jer je prihvatnik dužan platiti samo uz povratak prihvaćenoga exemplara.

Onaj komu nestane mjenice mogao bi zahtjevati od izdatnika, da mu mjesto duplikata izda *posve novu mjenicu;* nu ovaj će se na to jedva sklonuti, osim u slučaju onom, bude li za stalno uvjeren, da je prva mjenica posve uništena, te da se njom više ne bude mogla zahtjevati izplata, n. pr. ako je izgoriela, ako je sasvim razderana.

Nu sva ova sredstva samo su polovične vriednosti; ona mogu voditi kadšto do svrhe ali ne uviek, jer dosljedna provedba načela o naravi mjenice zahtjeva, da onaj tko ne ima mjenice ne može zahtjevati ni izplate mjenbene vriednosti. Izdavanjem duplikata donekle se doduše ublažuju ove posljedice, ali razlozi pravičnosti zahtjevaju odlučno, da se onomu, komu je ne stalo mjenice, dadu u pripomoć i takova sredstva, koja će dosadanjemu vlastniku nestale mjenice pripomoći, da će se i bez posjeda mjenice moći legitimirati kao vlastnik one vriednosti, koju mjenica zastupa, te da će i bez nje moći doći do izplate odnosne vriednosti. To sredstvo jest *amortizacija* mjenice, o kojoj govore sljedeći paragrafi. Ona se doduše opire strogoj naravi mjenice, nu razlozi pravičnosti sklonuše pozitivno pravo na tu iznimku.

Nešto zamršeniji odnošaji mogli bi nastati onda, kad kod mjenice izdane u više primjeraka ne stane pojedinoga exemplara. Nu motrimo li stvar dublje, to se i ti slučajevi svadjaju na obća pravila. Pogledom na različitu uporabu duplikata i na različite slu-

Digitized by Google

čajeve kada ne stane kojega od izdanih primjeraka, razlikuje *W. Hartmann*[1] sljedeće točke:

1) Ne stane li primjerka opredieljenoga za prihvat kad se on nalazi u rukuh depozitara, tada pogledom na regres proti prednikom ne treba preduzimati posebnih mjera. Slučaj je ovaj ravan onomu, kao da „čuvaoc" nije htio uručiti toga primjerka, te valja uporaviti propise §. 73. (odnosno čl. 69. njem. mjenb. reda); nu da se uzdrži mjenb. pravo proti prihvatniku biti će nuždna amortizacija[2].

2) Ne stane li primjerka, na kojem se nalazi prihvat i to u vrieme, kada prihvaćeni exemplar bude u posjedu onoga, koji ima primjerak odredjen za naledju. U tom će se slučaju tražiti amortizacija primjerka, na kojem se nalazi prihvat, jer se bez njega ne može zahtjevati izplata od prihvatnika.

3) Ne stane li primjerka odredjenog za prihvat prije nego li bude prihvat stavljen, tada ne može biti govora o amortizaciji, jer se ova povesti može samo pogledom na prhvatnika.

4) Ne stane li primjerka opredieljenoga za naledju, tada valja postupati prema tomu, gdje se nalazi primjerak odredjen za prihvat. Ako je prihvaćeni primjerak još u rukuh „čuvaoca", moći će se zahtjevati amortizacija izgubljenoga primjerka, koji je bio opredieljen za cirkulaciju; tim će si onaj, komu je ne stalo indosiranoga primjerka pribaviti legitimaciju, kojom će moći zahtjevati izručbu prihvaćenoga primjerka, te eventualno ustati proti depozitaru gradjansko-pravnom tužbom. Nu ovomu nazoru, što ga izriče Hartmann protivi se stanovište zakona, po kojem se amortizacija može zahtjevati samo pogledom za prihvatnika. Zato će biti sgodnije, kako to Wächter dobro opaža, da si onaj, koji je izgubio odnosni primjerak, pribavi drugi jednako glaseći duplikat prema propisu §. 66. m. z.

Ako je prihvaćeni primjerak u rukuh onoga, komu je ne stalo primjeraka odredjenog za cirkulaciju, tada je on izgubio doduše sredstvo potrebito za legitimaciju, koja se mora prema propisu §. 36. m. z. obaviti neprekinutim redom naledja, nu moći će si on, kao što u malo prije navedenom slučaju, pribaviti novi duplikat, na kojem će se nalaziti u izvoru sve naledje kao što na izgubljenom primjerku. Ako primjerak odredjen za prihvat ne bude još

[1] Vidi W. *Hartmann* §. 160. str. 446.—448. Ob istom predmetu razpravlja u istom smislu *Jolly:* „Von den verlorenen Wechseln" u arkivu Siebenhaarovom svez. IV. str. 42. i sl.

[2] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 101.

Digitized by Google

prihvaćen nakon što je izgubljen primjerak opredieljen za cirkulaciju, tada se amortizacija ne može dopustiti.

5) Ne stanu li oba primjerka, i onaj koji odredjen za cirkulaciju i onaj na kojem se nalazi prjhvat, tada je nastao isti slučaj kao da je izgubljena ciela mjenica.

§. 77.

Vlastnik izgubljene mjenice može pred nadležnim sudom platišta zaiskati usmrtbu iste.

Molitelj dužan je pridonieti prepisak mjenice ili barem naznačiti bitni sadržaj iste, ter izkazati se, da je prije u posjedu mjenice bio. Pronadje li sud podnešene podatke dovoljnimi tad zabrani prihvatniku platež, ter izdaje izrok, kojim se uzaziva posjednik mjenice, da svoje zahtjeve uz predlog mjenice u roku od 45 dana prijavi.

Rok od 45 dana računa se, ako mjenica još nije dospjela, od prvoga dana sliedećega iza dospjetka, ako je pako mjenica jurve dospjela tada od dana sliedećeg na onaj dan, kad je u službenom listu prvi put izašao izrok, izdan radi započetka usmrtbenoga postupka.

Sudbena izjava, kojom se stanovitoj mjenici oduzimlje njezina kriepost, zove se usmrtbom — *amortizacijom* — mjenice; a postupak, kojim se po sudu postupa, da se to uzmogne učiniti, zove se usmrtbenim postupkom. Naš zakon ustanovljuje u tom pogledu obsežne ustanove, dočim se zakon njemački nije upustio u potanko propisivanje toga postupka zadovoljujuć se s nekimi obćenitimi načeli[1], te prepuštajuć potanje odredbe parbenomu postupku.

Svrha usmrtbenoga postupka kako ga uvadja naš zakon dvostruka je: s jedne strane imade se nepoznati posjednik mjenice izključiti od svakoga mjenbenoga prava spojenoga s posjedom njezinim, a zatim se ima pogledom *na prihvatnika* za onoga, koji traži amortizaciju, nadomjestiti legitimacija, za koju je inače nuždan posjed mjenice, te mu pripomoći, da dobije izplatu bez da bude morao prihvatniku uručiti quitiranu mjenicu.

Zakon naš dakle, poput njemačkoga, dopušta amortizaciju samo kod mjenica prihvaćenih; njom se imadu uzdržati samo mjenbena prava proti prihvatniku, a nipošto prava zavratna proti pred-

[1] Mjenbeni zakon za Bosnu i Hercegovinu izostavio je i ta obćenita načela, koja su navedena u zakonu njemačkomu.

Digitized by Google

nikom. Mjenica koja nije prihvaćena ne može se po zakonu našem amortizirati[1].

Povesti usmrtbeni postupak nadležan je onaj trgovačko-mjenbeni sud u području kojega se nalazi platište one mjenice, u pogledu koje se amortizacija zahtjeva. Ovaj je sud najsgodniji s toga, jer je platište u vrieme dospjelosti mjenice od osobite važnosti, i jer je upravo zato potrebito, da se svi oglasi, koji su nuždni za amortizaciju proglase na tom mjestu. Pod „nadležnim sudom platišta" ima se u ostalom razumievati samo onaj *trgovački* sud u području kojeg se nalazi platište mjenice, jer po zakonu 3. listopada 1876 (Sbornika br. 86. k. XXXI.) sudbenost u stvarih mjenbenih vrše samo trgovačko-mjenbeni sudovi[2]. U ostalom je već i po ustanovu gradjanskoga sudovnika (§. 58. druga stavka) za amortizaciju mjenice nadležan onaj trgovački sud, u području kojeg se mjenica platiti mora.

Amortizaciju izgubljene mjenice vlastan je zahtjevati samo njezin vlastnik, te je dužan svoj zahtjev na amortizaciju podkriepiti: a) kopijom izgubljene mjenice, ili ako ne bi bilo m žno pridonieti kopije imati će navesti bitni sadržaj izgubljene mjenice, te spomenuti sve što je potrebno, da se izgubljena mjenica bude mogla razpoznati; b) dokazom, da je bio *u posjedu* mjenice. Molitelj amortizacije ne će dakle morati niti dokazati niti vjerojatnim prikazati,

---

[1] Razlog je po svoj prilici taj, jer se je mislilo, da se zavratna prava proti prednikom mogu osigurati drugačije, imenito uz pripomoć duplikata. Nu stanovište ovo nije nipošto opravdano, jer se može dogoditi, da u obće ne će biti moguće pribaviti si duplikat n. p. kod mjenica samica, ili ako se ne može naći izdatnik. — Vidi *Cohn* „Der Entwurf e. W. O." str. 163. Zakoni švicarski čl. 791. i 796., skandinavski §. 73., i talijanski čl. 328. i 330. te revidirana ruska osnova čl. 115. dopuštaju amortizaciju i kod neprihvaćenih mjenica. Vidi *Fuchsberger* str. 222.

[2] Za sudove trgovačko-mjenbene označuje zakon od 3. listopada 1876. hrvat. sabora: a) kr. sudbene stolove; b) kr. kot. sud u Bakru za područje županije riečke; c) kr. kotarski sud u Senju za grad Senj. Okružnicom pako obstojaloga c. kr. glavnog vojnog zapovjedničtva kao krajiške zemaljske upravne oblasti od 18 svibnja 1879. povjerena je trgovačka mjenbena sudbenost: a) kr. sudbenim stolovom, b) kr. kot. sud u Brodu za grad Brod, c) kr. kot sud u Mitrovici za grad Mitrovicu.

Digitized by Google

da je izgubio mjenicu[1], a ne će mu biti od potrebe dokazati ni vlastničtva mjenice?[2]

Sud će po propisu sudovnika (§. 1.) imati na podnešeni zahtjev ponajprije izpitati svoju nadležnost kako glede osoba tako i glede predmeta, te će u slučajevih onih, u kojih obnadje, da je ta nadležnost očevidno neosnovana, stranke odputiti. Prema tomu imao bi sud zahtjev na amortizaciju ureda radi odputiti onda, ako odnosnoj mjenici, koja se amortizirati kani, manjka koja od bitnih potrebština. Nu pogledom na ustanovu §. 93. m. z., po kojoj mjenica ostaje valjanom i onda, ako se koja od bitnih potrebština naknadno izpuni, zavladala je kod sudova praksa, da se dopušta amortizacija i takozvane *nepodpune* mjenice t. j. takove, kojoj manjka koja od bitnih potrebština. Ali obzirom na gore iztaknuto načelo zahtjeva se svakako, da na dotičnoj izpravi, koja je nestala, bude stavljen prihvat, jer se neprihvaćene mjenice ne mogu amortizirati. Napose pako imao se je pred očima slučaj, ako ne stane tako zvanoga prihvata in bianco prije nego li izdatnik podpiše takovu nepodpunu mjenicu. Premda izdatnik u ovom slučaju pravo rekuć nije izgubio mjenice, to se ipak dopušta u tom slučaju postupak usmrtbeni u prilog onoga, koji je htio takovu nepodpunu mjenicu kao izdatnik podpisati. Njemu može naime biti stalo do toga, da se takova nepodpuna mjenica amortizira, jer je n. pr. prihvatnika podmirio, ili jer je trasat prihvatio, da podmiri time tražbinu dužnu izdatniku, a ovaj ne može proti njemu ustati tužbom na izplatu ove tražbine dok mu ili ne povrati prihvata ili dok se on ne amortizira.

Nu bude li taj prihvat amortiziran, ipak ne pripada onomu, koji je zahtjevao amortizaciju, tužba proti prihvatniku na izplatu mjenbene svote, ako je amortiziranoj bjelici, kad je izgubljena, manjkala koja bitna potrebština. Usljed fikcije utemeljene usmrtbenim postupkom, smatra se bo odnosna izprava onakovom, kakova je bila u rukuh onoga, koji ju je izgubio u vrieme kad je izgubljena, a

[1] To naročito zahtjevaju zakon švicarski (čl. 794.) i njemački parbeni postupak (§. 840.); prvobitna ruska osnova postavila je isti zahtjev, nu revidirana osnova izostavila ga je, jer da spada u pravo formalno.

[2] Zakon talijanski (čl. 330.) izrikom zahtjeva, da molitelj amortizacije dokaže i vlastničtvo mjenice i okolnost onu, da mu je mjenice ne stalo. — Po gr. p. postupku ima onaj, koji zahtjeva amortizaciju navesti s vjerojatnošću pravo na izpravu, te gubitak ili uništenje njezino.

Digitized by Google

ne onakovom kakovom bi bila mogla postati, da su sve potrebštine naknadno izpunjene[1].

Čim se pako dopušta amortizacija nepodpune mjenice ne može biti zaprieke dozvoliti amortizaciju mjenice, koja je već izgubila mjenbenu kriepost, dakle imenito mjenice prejudicirane, a to tim manje, jer zakon u ovodu gornjega paragrafa govori u obće o vlastniku *mjenice izgubljene*[2].

Kad se je sud uvjerio o svojoj nadležnosti imati će izpitati pod a) i b) spomenute okolnosti, na kojih molitelj temelji svoj zahtjev, te će, pronadje li ih dovoljnimi, dozvoliti amortizaciju i *zabraniti* prihvatniku izplatu mjenice. Ova se dakle zabrana izdaje *ureda radi* samo obzirom na prihvatnika, i to onda kad se zahtjeva amortizacija. De lege ferenda može se punim pravom prigovoriti ovoj ustanovi, jer bi valjalo dozvoliti zabranu i bez obzira na usmrtbeni postupak, budući je često puta ovaj posljednji suvišan čim se dozvoli zabrana, i jer se zabrana ne bi smiela ograničiti samo na prihvatnika već bi se u obće morala protegnuti na trasata[3].

Uz ovu zabranu izdati će sud izrok, kojim se nepoznati posjednik mjenice poziva, da mjenicu u roku od 45 dana sudu podnese. Ovomu pozivu ima se primetnuti prietnja, da će se mjenica proglasiti bezkriepostnom ako posjednik njezin ne zadovolji gornjemu pozivu.

U zakonu mjenbenom ne ima doduše naročite ustanove, da se ova prietnja uvrstiti ima u odnosni izrok, nu pogledom na propis stavke prve § 79. moramo zaključiti, da se ona u izroku svakako spomenuti ima. Ovo je tumačenje u suglasju i s odnosnom ustanovom g. p. postupnika (§. 604.).

---

[1] Vidi odnosne rješitbe sudova s dotičnom potankom motivacijom kod *Fuchsbergera* str. 223.; zatim B *Hartmann* str. 169. i 170.; *Theuman* str. 199. opazka 3.; *Resch* str. 225. op. 8.; *Borchardt* str. 308. dodatak 675.

[2] Vidi B. *Hartmann* str. 170.

[3] Vidi zakon švicarski čl 791.; za njim se je povela i osnova ruska — Od ove zabrane razlikuje se zabrana, o kojoj je govor u poglavju 20 gradj. parb. postupnika, jer se ovdje radi o zabrani, koja se ima izdati po zahtjevu vjerovnika *na tražbine njegova dužnika*, dočim odnosne ustanove mjenbenoga prava govore o tražbini, koja se ima izdati po posrednom ili neposrednom zahtjevu mjenbenoga vjerovnika *na njegovu vlastitu tražbinu*.

Digitized by Google

Odnosni izrok ima se sastaviti i proglasiti po ustanova mjenbenoga prostupnika, odnosno (budući da u njem o tom ne ima posebne odredbe) po propisu §. 604. g. pp.[1] Usljed toga valjati će taj izrok javno pribiti u mjestu suda i uvrstiti ga tri puta u službene novine.

Početak roka od 45 dana računa se prema tomu, je li mjenica, koja se amortizirati kani, dospjela ih nije. U posljednjem slučaju počimlje taj rok prvoga dana, koji sljedi za onim danom, kad mjenica dospije; a u slučaju prvom prvoga dana, koji sljedi za onim danom, kad je dotični izrok prvi put oglašen u službenih novinah[2].

§. 78.

Iza kako se povede usmrtbeni postupak, vlastnik mjenice može pod uvjet, da je mjenica jur dospjela, zaiskati od prihvatnika platež mjenbene svote, ako dotle dok se mjenica usmrti, poda valjanu sigurnost. Bez podanja ovakove sigurnosti vlastnik mjenice ima samo pravo zahtievati, da prihvatnik svotu mjenbenu položi u sudbene ruke.

Vlastnik mjenice može usmrtbu onakih obitovanih mjenica, na kojih je kao obitovnik naznačena osoba od tezovnika različita, samo onda zaiskati, ako prosvjedom dokaže, da je predočba obitovniku u valjano doba učinjena.

Čim bude poveden usmrtbeni postupak pokazuju se njegovi posljedci i pogledom na prihvatnika i obzirom na posjednika mjenice Ovaj paragraf govori u stavci prvoj o posljedcih, koji nastaju pogledom na prihvatnika.

Ne stane li mjenice, to ova okolnost na obvezu prihvatnikovu ne upliva; nu jer je legitimacija onoga, komu je ne stalo mjenice ipak dvojbena sve dotle, dok mjenica ne bude amortizirana, i jer se dogoditi može, da se pošteni posjednik mjenice bude mogao legiti-

[1] Vidi §. 26. naredbe ministarstva pravosudja od 25 siečnja 1850. br. 52. d. z. l.

[2] Svršetak gornjega paragrafa stiliziran je vrlo nesretno, a napose ne imaju nikakova smisla rieči „radi započetka“. Korektnije imao bi glasiti zaključak §. 77.: „ako je pako mjenica već dospjela, od dana, koji sljedi za onim danom, kad je prvi put u službenih novinah oglašen izrok izdan povodom povedenoga usmrtbenoga postupka“.

Digitized by Google

mirati po propisih mjenbenoga prava, te da ima bolje pravo zahtjevati od prihvatnika izplatu nego li onaj, koji zahtjeva amorti zaciju, to će prihvatnik biti dužan zadovoljiti svojoj mjenbenoj obvezi samo onda, bude li mu zajamčeno, da ne će po njega nastati nikakove štete bude li mjenicu platio. Ovo jamstvo ima prihvatniku pružiti onaj, koji je zahtjevao amortizaciju, pak zato je i njegovo pravo zahtjevati izplatu mjenice ograničeno tim, što on može po svojoj volji t ažiti ili da prihvatnik mjenbenu svotu deponira kod su a, ili da mu ju izplati uz dovoljnu sigurnost. Usljed toga ne će onaj, koji je zahtjevao amortizaciju mjenice, uvedenjem usmrtbenoga postupka moći zahtjevati naprosto izplatu od prihvatnika, već ili deponiranje mjenbene svote ili izplatu uz sigurnost. Deponirana svota čuvati će se se za onoga, tko se bude legitimirao kao njezin pravovaljani vlastnik, a pružena sigurnost odredjena je jedino u prilog prihvatnika.

Nu molitelj amortizacije[1] moći će od prihvatnika zahtjevati izplatu odnosno deponiranje mjenbene svote samo onda:

1. ako dokaže da je poveden usmrtbeni postupak; u tu svrhu biti će dovoljno doprinieti odluku suda, kojom je dozvoljen usmrtbeni postupak;

2. u slučaju da prihvatnik ne bi priznao svoga prihvata, ako dokaže, da je prihvatnik u istinu prihvatio mjenicu, o kojoj se radi. Ovaj dokaz može se izvesti svimi dokazali dozvoljenimi u postupniku;

3. ako je mjenica već dospjela, te ako obveza prihvatnika nije medjutim utrnula zastarom; i napokon

4. ako molitelj amortizacije položi valjanu sigurnost za slučaj, da bi prihvatnik bio možebiti dužan izplatiti mjenbenu svotu pravovaljanomu posjedniku mjenice. Čim prestane ova pogibelj, t. j. čim odluka o amortizaciji postane pravomoćnom, ne staje povoda ovoj sigurnosti, te se ona ima vratiti. Način i količinu sigurnosti ne ustanovljuje zakon; stoga valja postupati analogno po §. 25. m. z.

Bude li molitelj amortizacije mjesto izplate zahtjevao deponiranje odnosne svote, to će ovaj zahtjev moći staviti samo onda,

---

[1] Zakon govori u gornjem paragrafu o vlastniku, nu ne pravom; njemački službeni prevod našega zakona spominje „posjednika mjenica", koji izraz takodjer nije izpravan. Tu se radi samo o „molitelju amortizacije", njemu pripada pravo označeno u gornjem paragrafu bez obzira bio on vlastnikom ili ne.

Digitized by Google

ako dokaže okolnosti navedene pod 1) i 2), te da je protekao rok, u kojem se ima dignuti protest sbog neizplate[1].

U ostalom može prihvatnik, i ne čekajuć zahtjev molitelja amortizacije, deponirati odnosnu svotu kod suda (§. 41. m. z.), a moći će sudac odrediti deponiranje i ureda radi ako se stranke glede sigurnosti ne bi mogle složiti (§. 25. m. z).

Deponiranje svote mjenbene biva na pogibelj i trošak vjerovnika mjenbenoga bio to sad molitelj amortizacije ili posjednik mjenice.

Prepornim se medjutim smatra pitanje: da li se gornji zahtjev na izplatu odnosno depoziciju ima staviti po postupku mjenbenom ili putem obične gradjansko pravne parnice?

Jedan dio učitelja[2] mjenbenoga prava drži, da se gornji zahtjev može staviti samo putem obično a gradjansko-parbenoga postupka, jer ne ima izvorne mjenice, amortizacija pako da ne može nadomjestiti nestale mjenice. Nu uzme li se obzir, da zahtjev, kojim se traži izplata odnosno deponiranje *proizvire iz mjeniee,* koja je doduše izgubljen, da po §. 1. mjenbenoga postupnika (naredba ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850.) na mjenbeni postupak spadaju tužbe, koje proizticu iz tezica ili mjenica vlastitih, da po §. 4. zakona od 3. listopada 1876. trgovački sudovi vrše sudbenost „i u stvarih mjenbenih", te napokon uzme li se na um, da će trgovački sud po mjenbenom zakonu razpravljati imati i o samoj amortizaciji, to je svakako izpravniji nazor onaj, po kojem se gornji zahtjev na izplatu odnosno na depoziciju razpravljati ima po nadležnom sudu trgovačkom, dosljedno dakle i po postupku mjenbenom[3]. Molitelj amortizacije ne mora u ostalom zahtjevati ni deponiranje mjenbene svote ni izplatu uz položenu sigurnost; on može naprosto čekati, dok se amortizacije mjenice izreče, te onda prema

[1] Vidi razložbu kod §. 40. m. z. — Ovomu se stanovištu protivi *Volkmar* na str. 257, jer da se ovdje ne radi o slučaju §.-a 40., već upravo protivno o izvršbi stanovite obveze stoga, jer se je u vrieme dospjelosti *zahtjevala izplata* odnosno depozicija. — Slaže se pako s gornjim nazorom *Wächter* „Encykl." str. 999. opaz. 10. — *Jolly* „Von verlorenen Wechseln" u Siebenhaarovom arkivu svez. 4. str. 12.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 493.; *Thöl* str. 717.; *Rehbein* str. 72.; *Hoffmann* str. 538.; *Blaschke* str. 226. u opazci 10.; *Resch* str. 227. opaz. 14.; *Borchardt* str. 305. dodatak 665. a).

[3] *Kheil* str. 292.; *Renaud* str. 342.; B. *Hartmann* str. 173.; *Haimerl* str. 212.; *Blaschke* „der österr Wechselpeocess" 2. izdanje str. 6. na kraju opazke pod 4.

Digitized by Google

niže navedenim pravilom zahtjevati izplatu, bez da mu treba položiti ikakovu sigurnost.

U drugoj stavci gornjega paragrafa ima ustanova, kojoj slične ne nalazimo izrikom spomenute u drugih zakonicih — o amortizaciji domiciliranih mjenica, kod kojih je domicilijat označen. Razložba ove ustanove u uzkoj je svezi s pitanjem ob uplivu amortizacije na regres, budući se kod ovih mjenica prihvatnik donekle smatrati ima zavratnim obvezanikom[1].

Obveza izdatnika tezice i indosanta ovisi kako je poznato o tom, da mjenica bude u vrieme na izplatu predočena i u slučaju neizplate protestirana; bude li mjenice ne stalo, te ne bude li možno obaviti predočbe i mjenice protestirati, tada je zavratno pravo proti njima prestalo, te ono ne može oživiti više amortizacijom. Nu i onda, bude li mjenice nestalo nakon što je ona protestirana, te bude li onaj, koji ju je izgubio imao u ruci potrebiti protest, ne će se moći poslužiti pravom regresa onda, bude li mjenica amortizirana, jer je mjenbeni obvezanik dužan platiti vriednost mjenbenu samo uz povratak mjenice (§. 48. m. z.) Bez mjenice ne može se zahtjevati izplata, amortizacija pako ne može mjenice nadomjestiti. Ne stane li stoga mjenice, ne staje i svake podloge zahtjevati izplatu ma od kojega mjenbenoga obvezanika, u koliko zakon ne bi u tom obziru izrikom kakovu iznimku ustanovio. Ta pako iznimka ustanovljena je jedino pogledom na prihvatnika, obzirom na kojeg se amortizacijom uzdržati može mjenbeno pravo i onda, ako mjenice ne stane.

Ne stane li s toga mjenice ne staje i prava regresa i to ne samo proti indosantom, nego i proti počastnomu prihvatniku i proti izdatniku[2].

Druge okolnosti postoje donekle obzirom na prihvatnika onih domiciliranih mjenica, kod kojih je domicilijat spomenut. I takav prihvatnik obvezan je poput zavratnog obvezanika pod uvjet, da mjenica bude za vremena domicilijatu na izplatu predočena i u

---

[1] Vidi gore str 358.

[2] *Jolly* ibid. str 20., *Hoffmann* ibid. str. 541. dopuštaju pravo regresa proti izdatniku, ako je mjenica protestirana prije nego je izgubljena. A neki stariji učitelji priznavaju to pravo za taj slučaj u obće proti svim prednikom. Nu i po njemačkom zakonu ne stoji ovaj nazor, jer se i ovdje kao što i po našem zakonu kriepost amortizacije tiče samo prihvatnika. — Vidi W. *Hartmann* strana 496.; *Wächter* „Encyklop." str. 1003.; *Volkmar* str. 255.; *Haimerl* str. 211. i dr.

Digitized by Google

slučaju neizplate protestirana. Ne stane li stoga mjenice prije nego li se ta prezentacija i protestacija obavi, tada prestaje i obveza prihvatnikova, jer se bez mjenice ne može izpuniti uvjet, o kojem ovisi i njegova obveza. U tom je slučaju položaj takova prihvatnika ravan položaju svakoga drugoga obvezanika. Nu jer je i uz oznaku domicilijata obveza prihvatnikova druge naravi od obveze zavratnoga obvezanika, to će za slučaj, ako bude mjenica predočena i protestirana prije nego je ne stane, onaj tko je izgubio mjenicu moći zahtjevati kod suda amortizaciju i prema tomu izplatu uz sigurnost odnosno deponiranje mjenbene svote, ako dokaže protestom, da je mjenica domicilijatu u pravo doba na izplatu predočena.

Bude li protest izgubljen, tad se on bez zaprieke može nadomjestiti ovjerovljenim prepisom iz odnosnoga zapisnika (§. 101. mjenb. zak.).

§. 79.

Ako se usljed proglašenoga izroka nitko kao posjednik mjenice nejavi, mjenica izreći će se uništenom. — Ako posjednik pridonese mjenicu u rok ustanovljeni, usmrtbeni se postupak ukida, a molitelj će se uz dokinuće njemu u korist odredjene zabrane uputiti, da vlastnička prava svoja proti posjedniku mjenice izvede putem zakona gradjanskoga.

Nakon usmrtbe mjenice sudbeno priznan vlastnik iste vlastan je iskati od prihvatnika izplatu mjenice putem mjenbeno pravnim.

Pogledom na posjednika nestale mjenice različiti su posljedci usmrtbenoga postupka prema tomu, da li se je on za vrieme izročnoga roka sudu prijavio kao posjednik mjenice ili nije.

Ako se za vrieme ustanovljenog roka od 45 dana nitko ne prijavi kao posjednik mjenice, tada će sud izreći odlukom, da se mjenica smatrati ima ništetnom, te će o tom ubavjestiti ne samo molitelja nego prema §. 607. g. p. p i prihvatnika; a podjedno će izrečenu amortizaciju javno objaviti istim onim načinom kako je objavljen i izrok. Da se mjenica proglasi amortiziranom ne treba stranci podnašati nove molbe, sud će to učiniti na temelju one iste molbe, kojom je zamoljena amortizacija[1].

[1] Komentatori austrijskoga mjenbenoga prava tvrde, da se mjenica ništetnom proglasiti ima samo onda, ako molitelj amortizacije novom molbom uztraži konačnu usmrtbu. Ovo shvaćanje posve je izpravno

Digitized by Google

Pravna posljedica usmrtbe mjenice jest, da je onaj, koji je zahtjevao amortizaciju i bez mjenice legitimiran pravovaljano *od prihvatnika* tražiti mjenbeno-pravnim putem izplatu mjenbene svote. Nu prihvatnik vlastan mu je staviti sve one prigovore, koje bi bio mogao staviti, da je tužba podnešena ne na temelju usmrtbene odluke već na temelju nestale mjenice, jer je amortizacijom samo nadomještena legitimacija, i jer je molitelj amortizacije time rješen dužnosti, da svomu zahtjevu na izplatu mjenbene svote priloži mjenicu. Nu usmrtbom mjenice ne pridržaje molitelj amortizacije mjenbena prava proti ostalim mjenbenim obvezanikom; ta prava prestala su čim je mjenice ne stalo. Drugo je dakako pitanje: je li ovakovo ograničenje de lege ferenda opravdano; jer kad može amortizacija mjenicu nadomjestiti pogledom na glavnoga dužnika, zašto da joj se ta posljedica ne prizna i pogledom na eventualne obvezanike[1]?

Ako je prihvatnik mjenbenu svotu deponirao kod suda ili ju platio uz sigurnost (§. 78. m. z.), tada će u ovom posljednjem slučaju, nakon što bude odluka, kojom se amortizacija izriče, pravomoćnom postala, morati danu sigurnost povratiti, a u prvom slučaju privoliti, da se mjenbena svota izruči molitelju amortizacije.

Ako se za vrieme izročno, a roka prijavi posjednik mjenice te ju ujedno i podnese sudu, tada se radi ponajprije o tom: je li mjenica, koju je najavio njezin posjednik, u istinu ona, koja se kani amortizirati, a zatim tko ima pravo na nju, da li posjednik ili onaj tko traži amortizaciju? Naš zakon oba ova pitanja ujedno rješava tim, što odredjuje, da se u ovom slučaju dokinuti ima usmrtbeni postupak, a molitelj amortizacije uputiti, da svoja prava vlastničtva izvede putem gradjansko pravne parnice proti posjedniku mjenice;

---

po austrijskom mjenbenom redu, jer se radi pomanjkanja posebnih ustanova u zakonu mjenbenom imadu uporaviti propisi mjenbenog odnosno gradj. p. postupka, po kojem se konačna amortizacija izriče istom na temelju nove molbe. Nu zakon naš mnogo točnije označuje usmrtbeni postupak od zakona austrijskoga; u njem se naprosto izriče, da se ima mjenica proglasiti ništetnom, ako se posjednik mjenice ne javi za vrieme ustanovljeno u izroku — o potrebi nove molbe tu se ništa ne govori. — Zato mi se i čini ne izpravan nazor Winterov (vidi „Tumač“ strana 100. kod opazke 3.), da u tu svrhu treba nove molbe.

[1] Vidi *Cohn* „D. E. e. W. O. für das russ. Reich“ str. 164.

Digitized by Google

podjedno pako ima sud dokinuti zabranu, koju je u smislu §. 77. m. z. izdao u korist molitelja amortizacije onom prilikom, kad je poveo usmrtbeni postupak.

O shodnosti ove posljedne odredbe mogla bi punim pravom nastati dvojba; jer tim, što je netko pridonio mjenicu, još nije podpuno rješeno pitanje ob identičnosti podnešene mjenice s onom, glede koje je poveden usmrtbeni postupak[1]

U parnici, koja će se voditi s posjednikom mjenice o pitanju: tko ima pravo na nju, da li posjednik njezin ili onaj, koji je zahtjevao amortizaciju, imati će služiti podlogom načelo izrečeno u sljedećem paragrafu.

§. 80.

Tko se izkaže kao posjednik mjenice polag ustanova §.-a 36.-oga, može na izručbu mjenice biti pridržan samo onda, ako je stekao mjenicu zlom vjerom, ili ako se pri stečenju njenom može okriviti grubom nemarnošću.

O naravi i vrsti tužbe, kojom će proti posjedniku mjenice ustati onaj, tko misli da ima pravo na nju, ne govori zakon u gornjoj ustanovi, jer je cielu razpravu o tom uputio na put gradjanskopravne parnice; pak zato ne spada simo ni priepor, da li se odnosna tužba smatrati ima kao prava rei vindicatio ili ne. Dapače kao što zakon u §. 36. nije kanio odlučiti pitanja o vlastničtvu mjenice, tako ga nije ni htio ni trebao razpraviti ni u ovom paragrafu.

Kao što na drugom mjestu spomenusmo radi se kod mjenice jedino o posjedu i vanjskoj svezi onih prenosa, usljed kojih je mjenica došla u promet[2]; nu jer se ovakovo obćenito pravilo o legitimaciji mjenbenoga ovlaštenika, kako ga izriče §. 36. m. z., često puta može i zlorabiti, te jer bi se usljed toga mogao smatrati ovlaštenim i onaj, tko je nepoštenim načinom došao u posjed mjenice, to je zakon u interesu prometa donekle ograničio načelo, izrečeno

---

[1] Po revidiranoj ruskoj osnovi (čl. 126.) i po zakonu švicarskom (čl. 800.) ima sud u slučaju onom, ako mu se mjenica prije amortizacije podnese, na zahtjev posjednika mjenice odrediti rok, do kojeg molitelj amortizacije ima podnieti tužbu na izručbu mjenice. Ne podnese li se u tom roku ova tužba, *istom tada će sud dokinuti zabranu.*

[2] Vidi gore str. 321. na kraju.

Digitized by Google

u §. 36. m. z.[1], odrediv, da posjednik mjenice, makar i bude legitimiran u smislu §. 36. m z., može u dva slučaja biti pridržan, da izruči mjenicu, i to: a) ako ju je stekao zlom vjerom, i b) ako se je kod stečenja mjenice okrivio grubom nemarnošću.

Zlom vjerom (mala fide) stekao je mjenicu onaj, tko ju je prisvojio činom nedopuštenim po zakonu, bilo kaznenom bilo gradjanskom; tko ju je primio od osobe takove, za koju je znao, da u vrieme, kada je mjenica prenešena, ona nije bila ovlaštena na prenos; i napokon onaj, tko je znao, da je koji od prijašnjih indosanta mjenicu stekao nepoštenim načinom, premda ju je kasniji posjednik stekao u dobroj vjeri. Dakle n. pr. onaj, tko je mjenicu ukrao, našao, ugrabio; tko je znalice primio mjenicu od osobe, koja ju je ukrala, našla, ili nije imala prava razpolagati s mjenicom; ili tko je znao, da je jedan od prijašnjih indosanta mjenicu ukrao ili našao, akoprem je posljednji posjednik bio u dobroj vjeri.

Grube nemarnosti (culpa lata) biti će krivcem onaj, koji bi i kod obične pazljivosti, kojom se u svakdanjem prometu služe i najobičniji ljudi, bio mogao opaziti, da onaj, koji prenosi mjenicu, nije bio ovlašten na to. Napose pako biti će krivcem grube nemarnosti onaj, tko se ne bude uvjerio ob identičnosti osobe, koja prenosi mjenicu s osobom onom, na koju posljednja naledja glasi. U ostalom ne će onaj tko prima mjenicu biti dužan upuštati se u točno i potanko izpitivanje ove identičnosti, on je zadovoljio dužnosti, ako je kod toga izpitivanja upotrebio običnu pomnju i brigu.

U tužbi na izručbu mjenice morati će tužitelj dokazati one okolnosti, iz kojih izvodi svoje pravo na mjenicu; u tu pako svrhu treba, da dokaže: a) da je on ili remitent ili indosatar odnosne mjenice, te da se je kao takav kadar legitimirati neprekinutim redom naledja u smislu §. 36. m. z. U ostalom je svejedno, je li on posljednji indosatar, ili neposredni prednik onoga, od koga traži izručbu, ili daljnji koji prednik, ako je mjenicu putem regresa izkupio, jer su u ovom slučaju njegovi sljednici izvan svake mjenbene obveze; b) da mu je mjenice ne stalo, jer mu ne pripada zahtjev na izručbu, ako je mjenicu naledjom prenio[2]; c) da je već bio posjednikom mjenice, i to takovim, koji je legitimiran po §. 36. m. z. Onaj, tko još nije bio u posjedu mjenice, ne će moći staviti

[1] Zato bi i bilo sgodnije, da je ova ustanova uvrštena umah poslje §. 36., kako to čini i revidirana ruska osnova.

[2] Vidi *Thöl* str. 711.

*

Digitized by Google

tužbe na izručbu[1]; ali će ju moći staviti izdatnik, ako je mjenice ne stalo prije nego li je došla u ruke onoga, komu je bila namienjena[2].

Tuženikom biti će kod ove tužbe onaj, koji je doduše legitimiran u smislu §. 36. m. z., nu koji je prema gornjem razlaganju stekao mjenicu ili zlom vjerom, ili je kod stečenja bio krivcem grube nemarnosti. Budući da ova *mala fides* odnosno *culpa lata* mora postojati u vrieme kad je dotičnik stekao mjenicu, to *mala fides superveniens non nocet*[3].

Tužba na izručbu mjenice, koja se osniva na §. 80. m. z., smiera na to, da se mjenica izruči; ako medjutim onaj, koji je mjenicu stekao zlom vjerom ili grubom nemarnošću nije više u posjedu njezinom, već ako je ili na njezinu temelju primio izplatu, ili ju je dalje prenio uz izplatu valute, tada je vlastan od njega zahtjevati ne samo ono, što je tuženik za mjenicu primio, već cielu vriednost, koju bi tužitelj dobio, da tuženik nije mjenice iz rukuh dao, već da ju je predao tužitelju[4]. On se u tom slučaju smatra kao onaj, *qui dolo malo posidere desiit.*

XIV. Mjenice lažne i krivotvorene.

Po nadpisu ovoga poglavja valja kod krivotvorenja mjenica razlikovati mjenice lažne od mjenica krivotvorenih. O mjenici *lažnoj* može se u obće govoriti uviek onda, kadgod je izpod stanovite mjenbene izjave stavljen podpis, koji ne potiče od one osobe, za

---

[1] Vidi *Hoffmanu* str. 545. Tu se u opazci naročito spominje rješitba suda u Darmstadtu, koji je odbio tužbu na izručbu mjenice i zato, jer je ne stalo mjenice, koja je poslana poštom prije nego li je prispjela u ruke remitenta.

[2] Vidi *Hoffmann* str. 344.

[3] Ne bude li tuženik legitimiran u smislu §. 36., tada tužitelju ne pripada tužba na temelju §. 80. m. z.

[4] U švicarskoj osnovi naročito se veli, da je legitimirani posjednik vlastan zahtjevati izručbu mjenice. „beziehungsweise des Betrages, welchen er durch Einkassirung oder Weiterbegebung empfangen hat“ (čl. 790.). Vidi u ostalom *Hoffmann* str. 546.; *Thöl* str. 712.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 996.; B. *Hartmann* str. 176. toč. 6. — *Volkmar* na str. 259 toč. 5. drži, da ovaj paragraf ne može služiti podlogom za prosudjivanje ovoga pitanja, jer se njim hoće samo da uredi razpra medju pravim posjednikom i onim, koji je mjenicu izgubio.

Digitized by Google

koju se po vanjskom njegovom izgledu čini, da je tu izjavu na mjenicu stavila.

Prema tomu se pojam *lažne* mjenice tiče samo podpisa, a nipošto neistinitoga njezinoga sadržaja, jer se izprava, koja ima sve potrebštine spomenute u §. 3. m. z., bili navodi tih potrebština istiniti ili ne, ima smatrati u svakom slučaju mjenicom, kod koje su mjerodavne naznake u onom smislu, kako su na njoj napisane. Buduć se pako na mjenici nalaze razne izjave, to može biti lažan podpis izdatnika, prihvatnika, indosanta, počastnoga prihvatnika i mjenbenoga poruka. Nu obično se *mjenica* nazivlje lažnom samo onda, bude li *lažan podpis izdatnika,* t. j ne potiče li on od onoga, koji je označen kao izdatnik ili od njegova punomoćnika; u protivnom pako slučaju, t. j. bude li taj podpis istinit, može se prema okolnostim govoriti o lažnom prihvatu ili o lažnoj naledji, ali ne o lažnoj mjenici.

Naproti će mjenica biti *krivotvorenom* onda, kad se neovlaštenim načinom promjeni na mjenici već nalazeća se mjenbena izjava. Usljed toga može mjenica biti krivotvorena ili pogledom na stanoviti na mjenici nalazeći se podpis, n. pr. ako se podpis T. Petrović preinači u F. Petrović, ili obzirom na drugi sadržaj n. pr. obzirom na svotu, na vrieme, na mjesto izplate i t. d.

U sljedećih paragrafih razpravlja zakon o lažnih i krivotvorenih podpisih u obće, te se ne ograničuje poput zakona njemačkoga samo na lažan odnosno krivotvoreni podpis izdatnika; a zatim se osvrće (§. 82.) napose i na krivotvoreni sadržaj mjenice. Zakon njemački nije u svojih ustanovah uzeo obzir na o u posljednju okolnost.

§. 81.

Na mjenici nalazeći se lažni ili krivotvoreni podpisi neimaju upliva na mjenbeno pravnu moć istinitih na mjenici nalazećih se podpisa.

Usljed toga, što se cirkulacijom podpisi pojedinih mjenbenih interesenta stavljaju na mjenicu postupice, može se dogoditi, da će se na jednoj te istoj mjenici nalaziti podpisa istinitih i podjedno podpisa *lažnih.* S toga je važno pitanje: koji upliv imadu lažni podpisi s jedne strane na samu mjenicu kao takovu, a s druge strane na istinite podpise, koji se nalaze na mjenici? Odgovor na ovo pitanje namiće se po sebi iz naravi same mjenice. Buduć je

Digitized by Google

mjenica poseban imovinski objekt obzirom na kojeg se stanoviti pravni čini preduzeti mogu, buduć se nadalje oni čini, iz kojih nastaje mjenbena obveza, prosudjuju jedino po vanjskoj formi, u kojoj se oni ukazuju[1], buduć su napokon pojedini čini, kojimi mjenica dolazi u promet, neovisni jedan od drugoga i posve samostalni, to sljedi, da lažni podpisi ne mogu uplivati ni na narav ni na valjanost mjenice, i za tim, da istiniti podpisi, koji se nalaze na mjenici, pridržavaju svoju mjenbeno pravnu kriepost, akoprem na mjenici imade podpisa, koji su lažni. Svatko bo tko je podpisao mjenicu, jamči mjenbeno pravno zato, jer ju je podpisao sam, a ne zato jer ju je podpisao drugi tko, n. pr. izdatnik, prihvatnik, ili indosant

Što se tiče pravnih posljedica lažnoga podpisa pogledom na onoga, koji je drugoga neovlašteno podpisao i pogledom na osobu, koja je lažno podpisana, to će u okvir mjenbenoga prava spadati samo pitanje: da li ove osobe lažnim podpisom postaju mjenbeno pravno obvezane? a sve drugo spada u područje gradjanskoga odnosno prema okolnostim kaznenoga prava. Već pogledom na obća pravna pravila mora se na ovo pitanje odgovoriti, da lažan podpis *mjenbeno pravno* ne upliva niti na onoga, tko je lažno podpisan, niti na onoga, tko je drugoga lažno podpisao Na onoga prvoga zato ne, jer on mjenice nije podpisao, jer nije imao volje preduzeti s mjenicom takove čine, iz kojih proizvire mjenbena obveza; a na ovoga posljednjega zato ne, jer na mjenici ne ima njegova imena ni njegove firme; mjenbena bo obveza nastaje samo za onoga, tko je mjenicu svojim imenom vlastoručno podpisao ili po svom punomoćniku podpisati dao.

Obzirom na ova pravila nastaju u pojedinom slučaju usljed lažnoga podpisa sljedeće posljedice:

1. Ako je podpis izdatnika mjenice lažan, tada po tobožnjega izdatnika ne nastaje mjenbena obveza; a isto tako nije mjenbeno pravno obvezan ni onaj, koji je na mjenicu stavio lažan podpis. Prema okolnostim moći će doduše ovoga posljednjega na odštetu tužiti onaj, komu je takova lažna mjenica predana, ali ovaj zahtjev ne će se moći staviti mjenbenom tužbom, već po ustanova prava gradjanskoga. Nu jer obveza svakoga mjenbenoga obvezanika, dakle i izdatnika, perfektnom postaje istom odsvojbom mjenice, t. j. predajom u ruke primatelja, to je nuždna posljedica, da će izdatnik

[1] Vidi gore str. 43.

Digitized by Google

mjenice, akoprem je netko drugi njegov podpis na mjenicu stavio, ipak biti mjenbeno pravno obvezan, ako je on sam takovu mjenicu u promet stavio, t. j. predao ju remitentu, jer je tim odobrio onaj podpis, što ga je drugi mjesto njega podpisao. U tom slučaju ne može biti govora o mjenici lažnoj, jer se podpis izdatnikov ne nalazi načinom neovlaštenim na mjenici; on ga je odobrio akoprem naknadno.

Ako li je izdatnik stavio doduše svoj podpis na mjenicu, ali je nije odsvojio, već je to bez znanja i volje njegove netko drugi učinio, tada doduše ne ima mjenice lažne, jer je podpis istinit, ali odnosni izdatnik ne će biti mjenbeno pravno obvezan, jer pogodba o prenosu mjenice nije perfektnom postala. On će moći svaki zahtjev odbiti prigovorom[1].

Prihvatnik ovakove lažne mjenice, ako je njegov podpis istinit, jamči mjenbeno pravno remitentu i svim njegovim sljednikom[2]; a isto tako pridržavaju mjenbenu valjanost i istinite naledje.

2. Bude li prihvat lažan, tada tobožnji prihvatnik nije mjenbeno pravno obvezan, ali su obvezani izdatnik i indosanti, te mjenbeni poruk i počastni prihvatnik, ako su im podpisi istiniti.

Budući se medjutim ovakav lažan prihvat ne može u obće smatrati prihvatom, to će se svatko, na koga bude prenešena mjenica s lažnim prihvatom, moći poslužiti se regresom na sigurnost sbog neprihvata, dakako istom onda, kad bude mjenica valjano protestirana sbog neprihvata.

Ne čini mi se tako jednostavnim pitanje: da li se mjenice, koje glase stanovito vrieme poslje vida, te na kojih se nalazi lažan prihvat providjen s datumom, moraju u svakom slučaju predočiti na prihvat i eventualno protestirati u roku odredjenom po §. 19.

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop." strana 457. kod opazke 3.; vidi gore str. 196.

[2] Promotriv pravnu narav prihvata, moglo bi se punim pravom pitati: može li se kod mjenice, na kojoj je podpis izdatnika lažan, govoriti o mjenbenoj obvezi prihvatnika kad se znade, da prihvatnik nije drugo nego li organ, koji za izdatnika preuzimlje izplatu? I *Thöl* se protivi po svojoj teoriji nazoru, po kojem je prihvatnik mjenbeno pravno obvezan kod mjenice lažne, ali samo pogledom na prvoga primatelja mjenice. (Vidi *Thöl* str. 677. §. 306.) Po postojećem našem zakonu ne ima dakako povoda dvojbi o prihvatnikovoj obvezi, priepor mogao bi nastati samo de lege ferenda.

Digitized by Google

m. z.? Thöl a po njem i Wächter[1] drže, da se mjenica, koja glasi stanovito vrieme poslje vida, ako se na njoj nalazi lažan prihvat pak makar on i bio datiran, imade unutar roka odredjenog za predočbu protestirati radi neprihvata, jer da je inače prejudicirana; a to zato, jer lažan prihvat nije nikakav prihvat, dakle ni oznaka datuma kod takovog prihvata da nije nikakova. Meni se medjutim čini, da bi u ovom slučaju valjalo postupati isto onako, kao što i kod mjenica krivotvorenih, o kojih govori paragraf sljedeći, jer valja lučiti lažan podpis od drugih oznaka, a takova posebna oznaka jest i datum stavljen kod prihvata. Tko je primio mjenicu, kad je na njoj već bio lažan prihvat uz oznaku datuma, taj je obvezan prema tomu datumu s istih onih razloga, s kojih je i onaj, koji je indosirao mjenicu krivotvorenu, obvezan prema krivotvorenomu sadržaju; a pogledom na one, koji su prenieli mjenicu prije toga vremena, valja vrieme prvobitno, koje se ima opredieliti prema §. 19. m. z., t. j. samo obzirom na nje može vrieditи nazor Thölov.

3. Ako se na mjenici nalazi lažna naledja, tada uza sve to ostaju mjenbeno pravno obvezani prihvatnik, izdatnik i svi prednici, koji se nalaze pred ovakov m lažnom naledjom, ako su njihovi podpisi istiniti; naproti ne nastaje mjenbena obveza po onoga, koji je lažno označen kao indosant Što se tiče kasnijih naledja, koje sljede iza naledje lažne, to ni na njihovu obvezu ova okolnost u ničem ne upliva, odnosni bo indosanti, ako su im podpisi istiniti, jamče mjenbeno pravno, kao da pred njimi i ne ima lažne naledje, a indosatari se mogu legitimirati uzprkos prijašnje lažne naledje, jer kod legitimacije s jedne strane odlučuje samo vanjska forma, dočim se s druge strane od kasnijih indosatara ne može zahtjevati, da izpituju istinitost prijašnjih naledja, jer su mjenicu primili u dobroj vjeri, te jer im naprosto to u obće ni nije moguće[2]. Od ovoga pravila nije izuzet niti onaj indosatar, koji je dobio mjenicu neposredno iza lažne naledje, jer je i on pravovaljano legitimiran prema propisu §. 36. m. z.; nu bude li stekao mjenicu u zloj vjeri ili usljed grube nemarnosti, moći će njezin pravovaljani vlastnik zahtjevati od njega, da mu ju izruči.

---

[1] Vidi *Thöl* strana 704; *Wächter* „Encyklop.“ str. 459.; *isti* „das W. Recht“ str. 477.

[2] Vidi *Thöl* str. 685 — 696.; *Haimerl* str. 220. i 111. Tu se obširno razlaže i protivni nazor, po kojem sljednikom lažne naledje ne pripada mjenbeno pravo proti onim indosantom, koji se nalaze pred tom naledjom.

Digitized by Google

Nu ovo pravo treće osobe *na mjenicu* različno je od prava, koje legitimirani posjednik ima *iz mjenice,* pak makar on znao, da je lažna naledja, kojom je došao do mjenice. On će uzprkos tomu moći zahtjevati izplatu mjenbene svote, nu mjenbeni obvezanik moći će se proti takovomu zahtjevu braniti s prigovorom *falsi vel doli.*

4. Ako je podpis mjenbenoga poruka lažan, tada po gornjih načelih nije *mjenbeno* obvezan ni tobožnji poruk ni onaj, koji ga je neovlaštenim načinom podpisao. Mogla bi samo nastati dvojba o mjenbenoj obvezi poruka mjenbenog za onaj slučaj, bude li podpis mjenbenog poruka istinit, a lažan podpis onoga, za koga je dotični poruk poručanstvo preuzeo. Po pojmu i po naravi poručanstva moralo bi ono vazda biti ovisno ob obvezi onoga, za koga je poručanstvo preuzeto, nu kao što već na drugom mjestu spomenusmo[1], po stanovištu i po shvaćanju našega zakona ova posljedica ipak ne nastaje, jer mjenbeni poruk zauzimlje posve samostalni položaj. Usljed toga biti će on mjenbeno pravno obvezan ako i bude lažan podpis onoga, za koga je poručanstvo preuzeo.

Iz dosadanje razložbe proizlazi bezdvojbeno, da se lažni podpisi prosudjivati imadu po jednakih načelih, ticali se oni izdatnika ili nuzgrednih mjenbenih podpisa t. j. prihvatnika, indosanta ili mjenbenoga poruka.

§. 82.

Ako je mjenica krivotvorena, to su oni naledjnici, koji su mjenicu dalje podali prije krivotvorenja, obvezani prema izvornomu sadržaju mjenice; usuprot naledjnici oni, koji su mjenicu iza krivotvorenja naledjili, obvezani su prema krivotvorenomu sadržaju.

U slučaju dvojbe stoji predmnjeva, da su naledje učinjene prije krivotvorenja.

§. 83.

Ustanove predidućega paragrafa valjaju u slučaju krivotvorenja i u pogledu na prihvatnika kao što i na jamca.

O *krivotvorenoj* mjenici govorimo onda, kad je koja prvobitna mjenbena izjava ne ovlaštenim načinom promjenjena. Ovo krivotvorenje može se ticati ne samo bitnih svojstva mjenice, nego i na-

[1] Vidi gore str. 459.

Digitized by Google

knadnih mjenbenih izjava, a može se krivotvoriti nalazeći se već podpis na mjenici ili druga koja izjava, te prema tomu nastaju i različiti posljedci takovoga krivotvorenja.

S krivotvorenjem mjenice ne valja pomješati naknadno nadopunjivanje kojega bitnoga svojstva mjenice, ako je ona izpunjena proti učinjenoj pogodbi. Takav postupak pak makar i bio učinjen u zloj nakani valja prosuditi prema načelom navedenim kod §-a 93. m. z. Isto tako ne može se krivotvorenjem smatrati svaka naknadna promjena u sadržaju mjenice, ako je n. pr. promjenjena koja točka u sporazumku s mjenbeni interesenti; nu može se dogoditi, da ć mjenica usljed raznih izpravaka i popravaka postati sumnjivom.

Kao što kod lažne tako je i kod krivotvorene mjenice načelnim pitanje: kako upliva ovo krivotvorenje na obvezu mjenbenih obvezanika? Kod odgovora na ovo pitanje vriedi p najprije pravilo, da s istih onih razloga, s kojih podpisi lažni ne mogu uplivati na narav i na valjanost mjenice te na mjenbenu kriepost istinitih podpisa, ne upliva ni krivotvorenje mjenice na valjanost istinitih ne krivotvorenih mjenbenih izjava; te zatim, da nitko ne može biti obvezan za više niti drugačije nego za onoliko i onako, za koliko i kako se je obvezati kanio kad je *preuzeo odnosnu* mjenbenu obvezu. Buduć pako po mjenbenoga obvezanika istom onda nastaje mjenbena obveza, kad dotični mjenbeni posao postane perfektnim, te buduć se volja mjenbenoga obvezanika prosudjuje prema sadržaju mjenice, to sljedi, da će ob obsegu, u kojem je mjenbeni obvezanik obvezan, odlučivati onaj sadržaj mjenice, kakav je postojao u vrieme kad je odnosna izjava postala perfektnom.

Na ovom temelju osniva se ustanova §. 82 m. z., po kojoj su oni indosanti, koji su svoju naledju stavili na mjenicu te ovu *dalje podali*[1] prije krivotvorenja, obvezani prema prvobitnom sadržaju, a oni, koji su u promet stavili mjenicu krivotvorenu, prema krivotvorenom sadržaju. Nastane li pako dvojba o tom, da li je mjenica prenešena prije ili poslje krivotvorenja, to je onomu, tko protivno tvrdi dužnost tu svoju tvrdnju dokazati. Zakon dakle mjenbeni u ovoj ustanovi sadržaje dvostruko pravilo i to: a) podpisi stavljeni na mjenicu, nakon što je promienjen prvobitni sadržaj mjenice, obvezuju podpisatelja prema promienjenomu sadržaju;

[1] Vidi moj člančić u „Mjesečniku“ od g. 1882. „Exceptio falsi“ na str 246.

Digitized by Google

i b) mjenbene izjave stavljene na mjenicu prije učinjene promjene ne gube time mjenbene krieposti, one obvezuju podpisatelje *prema prvobitnomu sadržaju.* Tim je po našem pravu rješena prepirka, koja još postoji po drugih zakonih, koji toga pitanja rješili nisu[1].

Prema ovim načelom nastaju u pojedinih slučajevih krivotvorenja sljedeći posljedci:

I. Ako je krivotvoren istinit podpis nalazeći se na mjenici bilo tim, da su pridodana slova, imena, oznake ili drugi dodatci, bilo tim, da su na podpisu učinjene druge kakove promjene, tada u glavnom valjaju ista pravila kao kod lažnoga podpisa. Ona osoba, koja se prema krivotvorenom sadržaju ukazuje kao podpisatelj, ne jamči mjenbeno pravno, jer mjenice nije podpisala. Naproti će onaj, koji je prvobitno podpisao mjenbenu izjavu ostati mjenbeno obvezan, ako se istinitost njegova podpisa iz same mjenice bude mogla razabrati[2].

II. Ako su na mjenici krivotvorene pojedine mjenbene izjave, tada valja razlikovati: 1. je li krivotvoreno koje od bitnih svojstva mjenice, ili 2. druga koja nuzgredna izjava.

Ad 1. Bude li krivotvoreno koje od bitnih svojstva mjenice, tada treba gledati: je li tim krivotvorenjem to svojstvo *sasvim uništeno* ili je samo *drugim zamienjeno.* U prvom slučaju oduzet je tim postupkom mjenici neobhodno joj nuždni sadržaj, a time i mjenbena valjanost; na temelju takove izprave prestaje mjenbena obveza svih, koji su ju podpisali, pak zato ne imaju ni naknadne izjave stavljene na takovu izpravu mjenbene krieposti. Ako je koje od bitnih svojstva mjenice doduše uništeno, ali samo zato, da se zamieni s drugim, pak ako je ta zamjena u istinu i učinjena (n. pr. mjesto 100 for. stavljeno je 1000 for., mjesto dana dospjelosti 1. travnja, stavljen je 19. travnja itd.), tada je prije svega odlučno vrieme, kad je odnosno svojstvo mjenice krivotvoreno. Na mjenbene obveze onih, koji su preuzeli obvezu prije nego li je mjenica krivotvorena, to krivotvorenje ne upliva; naproti će se obveze onih osoba, koje su stupile u mjenbeni odnošaj nakon obavljenog krivotvorenja,

---

[1] Vidi *Cohn* „D. E. einer russ. W. O." str. 188. On medjutim ne pravom sudi, da ni zakon naš te prepirke rješio nije. Dokazuju to naročito rieči: „naledjnici, koji su mjenicu dalje podali prije krivotvorenja, obvezani su *prema izvornom sadržaju*". Pobližje o tom niže.

[2] Vidi *Hartmann* str. 184.

Digitized by Google

prosudjivati jedino prema kasnijemu, dakle prema krivotvorenomu, sadržaju.

Bude li s toga na mjenici krivotvorena mjenbena svota, to će oni, koji se obvezaše prije krivotvorenja, biti dužni platiti samo prvobitnu svotu; a oni, koji su mjenicu u promet stavili nakon krivotvorenja, morati će platiti krivotvorenu svotu. Usljed toga nisu izdatnik i indosant, ako su mjenicu stavili u promet prije učinjene promjene, obvezani na regres prema novomu sadržaju mjenice; a isto tako nije ni prihvatnik dužan platiti tu novu svotu, ako je svoj prihvat na mjenicu stavio prije učinjene promjene, te ako je taj prihvat prije toga vremena postao perfektnim. On nije na izplatu *promienjene* svote obvezan ni onim, koji su mjenicu u promet stavili prije krivotvorenja, ni onim, koji su to učinili poslje krivotvorenja. O tom ne može biti nikakove dvojbe, te ne ima glede toga ni u judikaturi ni u literaturi prepirke. Isto tako ne ima dvojbe ni o tom, da će *indosant,* koji je mjenicu u promet stavio nakon krivotvorenja, biti obvezan na regres prema toj promienjenoj svoti. Ali se radja ponajprije dvojba i nesuglasje glede toga, da li su izdatnik i indosant, koji su mjenicu stavili u promet prije krivotvorenja, još mjenbeno pravno obvezani *prema prijašnjem sadržaju?* Ova dvojba, koju naročito ističe Wächter[1], opravdana je ondje, gdje pozitivni zakon o tom ništa ne odlučuje[2], jer ne ima dvojbe, da je promjenom kojega od bitnih svojstva, medju koje spada i oznaka svote, prvobitne mjenice nestalo, da dotični izdat-

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop." strana 464.; zatim *isti* „d. W. R." 478. i 479.

[2] Od pozitivnih mjenbenih zakona rješava to pitanje u nekom smislu sakon englezki u odsjeku 64., odredjujuć, da mjenica postaje bezkriepostnom ako bude u mjenici ili na prihvatu učinjena bitna promjena bez privolje svih osoba, koje su na temelju ove mjenice obvezane, nu ona ostaje u krieposti obzirom na one osobe, koje su tu promjenu preduzele, ili koje su uz tu promjenu pristale, te koje su takovu mjenicu poslje učinjene promjene indosirale. Nu s druge strane biti će legitimirani posjednik ovlašten prema prvobitnomu sadržaju, dakle glede njega ne će mjenica izgubiti svoje krieposti, ako promjena na mjenici bude doduše bitna ali ako se ona ne bude mogla razpoznati (not apparent).

I revidirana ruska osnova ustanovljuje u čl. 152. i 153., da u slučaju, onom kad promjena na mjenici ne bude očita, jamče po prvobitnom sadržaju oni, koji su mjenicu stavili u promet prije te promjene, na koliko se taj prvobitni sadržaj može još razpoznati.

Digitized by Google

nik odnosno indosant nije stavio u promet mjenice, kako se ona ukazuje u promienjenoj formi, te da je usljed toga nestatkom te mjenice prestala i obveza onih, koji ju staviše u promet. Nu ovakovo tumačenje, akoprem osnovano na naravi stvari, odlučno se protivi interesom prometa, jer bi se svaki mjenbeni obvezanik lahkim i jednostavnim načinom mogao lišiti obveze mjenbene.

S ovoga gledišta polazio je i zakon naš, kad je u §. 82. odredio, da su oni *naledjnici,* koji su mjenicu dalje predali prije krivotvorenja, obvezani prema izvornom sadržaju, da dakle njihova *prijašnja* obveza stoji i nadalje, akoprem je mjenica krivotvorena makar u čem, dakle i glede bitnoga kojega svojstva. Ova ustanova govori doduše samo o naledjnicih a ne o izdatniku, nu ne može bit dvojbe o tom, da ju valja protegnuti i na izdatnika, jer je s jedne strane narav mjenbene obveze izdatnika i indosanta jednaka, dočim s druge strane isti oni razlozi, s kojih ima netaknutom ostati obveza indosantova, govore u tom smislu i za obvezu izdatnikovu. Pak osim toga govori ovomu shvaćanju u prilog i to, što se iz svega vidi, da izdatnik nije iz ovoga paragrafa nahvalice izpušten; ova je ustanova na ime prenešena naprosto iz §. 39. odnosno §. 41. zak. čl. XV.: 1840.; budući se pako ovi paragrafi nalaze u poglavju, koje govori o naledji, to se naravskim načinom u njih radi samo o indosantu, a ne o drugih mjenbenih obvezanicih.

Da li se pokraj krivotvorenja prvobitni sadržaj mjenice može razpoznati, ili je mjenica tako krivotvorena, da je prvobitne oznake sasvim ne stalo, o tom zakon ne govori, pak zato moramo uztvrditi, da se spomenuta ustanova proteže bez obzira na ovu okolnost. Razumjeva se po sebi, da će mjenbeni obvezanik, bio on indosant ili izdatnik, morati dokazati ne samo, da je mjenica krivotvorena, nego, ako se prvobitna oznaka svote ne bi mogla iz krivotvorene mjenice razpoznati, i iznos te svote.

Daljnja dvojba i prepirka u istom smjeru mogla bi nastati u pogledu prihvatnika. S jedne bo strane se tvrdi, da je prihvatnik, akoprem je svoj prihvat na mjenicu stavio dok se je na njoj nalazila prvobitna svota, ipak obvezan platiti veću svotu onim indosatarom, koji su dobili mjenicu nakon učinjene promjene[1]; s druge

[1] Vidi *Thöl* str. 702. Ovaj je nazor posljedicom Thölove teorije, po kojoj se svaka naledja shvatiti ima kao posebna mjenica, i kao posebni samostalni nalog izdan trasatu, da tu mjenicu plati.

Digitized by Google

pako strane se misli, da je obveza prihvatnikova sasvim prestala, ako bude krivotvoreno bitno koje svojstvo mjenice, dakle imenito ako bude promienjena svota, jer da je time uništena ona mjenica, koju je on prihvatio[1].

Po našem zakonu rješeno je to pitanje u istom smislu kao i za indosanta, jer se po §. 83. m. z. i na prihvatnika imadu uporaviti propisi §. 82. m. z., te će usljed toga prihvatnik, koji je prihvatio mjenicu s prvobitnom svotom jamčiti svim indosantom samo za tu svotu, pa makar mjenica i bude naknadno krivotvorena i odnosna svota povišena, i to bez obzira na to, može li se usljed krivotvorenja prvobitna svota razpoznati ili ne. On će dakako prema okolnostim morati dokazati onu veću svotu, koja se od njega bude možebiti zahtjevala.

Bude li trasat prihvatio mjenicu nakon što ona bude krivotvorena, tada je posjedniku mjenice, koji se nalazi u dobroj vjeri, obvezan mjenbeno pravno za krivotvorenu svotu.

Sudeć medjutim po naravi prihvata ne bi se ova pravila dakako mogla u cjelosti opravdati; nu to je pitanje, o kojem može biti govora samo de lega ferenda.

Nastane li u ostalom dvojba, je li prihvat na mjenicu stavljen prije ili poslje kako je ona krivotvorena, tada vojuje predmnjeva zato, da je mjenica prihvaćena prije nego li je krivotvorena.

Ista ova pravila valja analogno uporaviti u slučaju krivotvorene mjenbene svote i ostalih mjenbenih izjava, a napose izjave mjenbenog poruka.

Bude li na mjenici krivotvoreno vrieme dospjelosti i mjesto izplate, tada valja uporaviti ista pravila kao i kod krivotvorenja svote, t. j. oni, koji mjenicu u promet staviše prije krivotvorenja, obvezani su mjenicu platiti u vrieme i u mjestu prvobitno na mjenici označenom, u protivnom pako slučaju onda i ondje, kako je to navedeno na krivotvorenoj mjenici. I ovomu shvaćanju stavljaju se jednaki prigovori kao i kod krivotvorenja svote; tvrdi se naime, da su dan dospjelosti i mjesto izplate bitna svojstva mjenice, budu li ta svojstva promjenjena, tada da ne mogu biti više obvezani oni, koji staviše u promet mjenicu s prvobitnim vremenom i mjestom izplate; prvobitna bo mjenica da je uništena, a sadanja oznaka

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 465.; *isti* „d. W. R." strana 480. — Protivnog je nazora W. *Hartmann* str. 186.

Digitized by Google

vremena i mjesta izplate da ih ne obvezuje. Dapače se misli[1], da je ovo shvaćanje jedino opravdano samo za krivotvorenje vremena dospjelosti i mjesta izplate, a ne za oznaku mjenbe e svote, jer se ovdje radi samo o količini, gdje vriedi načelo *„in majore et minus“*, dočim se u slučaju prvom radi samo o kakvoći, a tu se ovo načelo uporaviti ne da.

Premda bi se ovo shvaćanje u mnogom dalo opravdati, ne može se ono ipak uporaviti na naš zakon, koji u §. 82. m. z. govori o krivotvorenju u obće, ne razlikujuć pojedine vrsti.

Ad 2. Pokraj bitnog kojeg svojstva mjenice može se krivotvoriti i nebitna koja sastojina ili nuzgredna koja izjava, n. pr. mjenica je izdana kao duplikat, te je s toga označena kao „Prima“, „Secunda“ i t. d., a netko izbriše tu oznaku, te mjesto toga označi mjenicu kao „samicu“; ili je izbrisana oznaka domicila, nuždna adresa, klauzula primetnuta kojoj naledji riečmi „bez obveze“, naznaka kad se ima predočiti mjenica, koja glasi stanovito vrieme poslje vida; ili je prihvatnik ograničio svoj prihvat na manju svotu od one, koja je navedena u mjenici, pak se ta manja svota pretvori u veću, mjenica n. pr. glasi na 1000 for., trasat ju prihvati na 300 for., a netko izbriše ovih 300 for., te mjesto toga stavi 500 for. i t. d.

I u ovom slučaju odlučuje pravilo navedeno pod točkom 1., t. j. i ovdje je mjerodavno vrieme krivotvorenja, te usljed toga ne će biti u ničem promienjena mjenbena obveza onih, koji su mjenicu u promet stavili prije krivotvorenja; za nje kao da ni ne postoji promienjeni sadržaj mjenice. Obveza pako onih, koji su mjenicu u cirkulaciju stavili nakon krivotvorenja, opredieljuje se jedino po onom stanju, u kojem se mjenica nalazi nakon što je krivotvorena, dakle n. pr. u gornjem primjeru jamčiti će prihvatnik samo za 300 for., nu morati će dokazati, da je prihvatio samo u iznosu ove svote. Ako je na prihvaćenoj mjenici, koja nije domicilirana, kasnije označen domicil i naveden domicilijat, tada je prihvatnik obvezan mjenbeno pravno bez da je od potrebe mjenicu predočiti najprije domicilijatu, a bude li to ipak učinjeno i mjenica radi neizplate protestirana, ne će takav prihvatnik biti dužan naknaditi troškove protesta

Ako mjenica glasi stanovito vrieme poslje vida, pak kod predočbe na prihvat ne bude datirana, već je oznaka datuma na-

[1] Vidi *Volkmar* str. 263.

Digitized by Google

knadno i to neovlašteno pridodana, tada se vrieme dospjelosti računa za prihvatnika i sve, koji su mjenicu stavili u promet, od posljednjega dana predočbenoga roka, a za ostale od dana krivotvorenoga vremena; n. pr. mjenica glasi tri dana poslje vida, a izdana je 8. kolovoza 1883., 16. kolovoza bude ona prihvaćena ali bez oznake datuma. U tom slučaju dospjeva ova mjenica prema §. 19. i §. 20. m. z. dne 11. kolovoza 1885., te se od toga vremena računa i zastara mjenice, pak s toga ta mjenica napram tomu prihvatniku zastaruje godine 1888. Bude li medjutim spomenutomu prihvatu naknadno primetnut datum, n. pr. 19. kolovoz 1883., tada ova mjenica dospjeva pogledom na one, koji su ju u promet stavili nakon krivotvorenja, 22. kolovoza; nu obzirom na prihvatnika ipak ne zastaruje ona g. 1886., već takodjer g. 1888., jer kao što krivotvorenje nije od štete onim, koji su u mjenbenu svezu stupili prije krivotvorenja, isto tako ne mogu oni iz te okolnosti za sebe nikakove koristi izvoditi.

O prigovorih, koji mogu nastati usljed lažne ili krivotvorene mjenice biti će govor kod §. 92. m. z.

S lažnimi mjenicami se stavljaju u savez i take zvane *izmišljene* mjenice ili kako ih neki zovu podrumske ili pivnične mjenice (Kellerwechsel)[1]. *Izmišljena* mjenica jest takova mjenica, na kojoj se nalaze podpisi osoba fingiranih, t. j. imena osoba takovih, koje u istinu ne postoje. Obično je na takovoj mjenici istinit samo podpis onoga, koji takovu mjenicu izdaje, dočim su sve ostale osobe fingirane; nu biva više puta, da su fingirane samo neke osobe, označene na takovoj mjenici, a druge opet da su istinite. Ove mjenice razlikuju se od mjenica lažnih samo time, što izdatnik takove mjenice ne ima uviek nakane koga prevariti, već si samo pribaviti za čas novca, te u vrieme dospjelosti mjenicu izplatiti.

Tko se služi izmišljenom mjenicom, taj obično označuje kao izdatnika, prihvatnika i remitenta osobu izmišljenu, zatim navede samoga sebe kao prvoga indosatara, te stavi na mjenicu bielu naledju. Da prikrije lažnost svoje mjenice označi on često puta kao domicilijata osobu, koja u istinu postoji, te joj u ime izmišljenoga prihvatnika u vrieme dospjelosti pripošalje potrebit novac, da mje-

---

[1] Pivnične mjenice nazvane su s toga, jer se ugiblju javnosti, te se usljed toga običavaju sastavljati u zakutnih mjestih, u pivnicah.

Digitized by Google

nicu izplati, ili pako označi kao domicilijata pouzdanoga prijatelja, koji ga u njegovom poslu podupire. Ovako sgotovljena mjenica diskontira se zatim i to kod čovjeka poznatoga, za koga se znade, da će ju do vremena dospjelosti mirno ostaviti u svojoj listnici. Kad mjenica dospije, tada ju onaj, tko ju je izdao, izkupi ili zamjeni s drugom, obično sličnom, mjenicom. U tom slučaju spajaju se izmšljene mjenice s tako zvanim *mjenčarenjem.*

Bila medjutim nakana sastavitelja ovakovih mjenica prevariti koga ili ne, na pravnu narav njihovu ta okolnost ne upliva; ovakove mjenice u svemu su ravne lažnim mjenicam, pak s toga se i imadu prosudjivati po načelih ovoga poglavja.

Ove *izmišljene* mjenice nazivlju se kadkada i mjenicami *prividnimi* (proforma mjenice — Scheinwechsel); nu u pravilu se pod ovom posljednjom vrsti razumievaju one mjenice, na kojih se nalaze sve sami istiniti podpisi, nu gdje podpisatelji pojedinih mjenbenih izjava ne imaju nakane obvezati se mjenbeno pravno, već pružaju svoj podpis s drugoga razloga, obično iz uslužnosti, da time posjedniku takove mjenice pripomognu do novca; zato se i broje u ovaj skup ponajprije tako zvane *uslužne mjenice* (Gefälligkeitswechsel). Jer se medjutim kod mjenice ne uzimlju u obzir okolnosti, koje leže izvan nje same, te jer se svaka mjenbena izjava tumačiti ima onako, kako se ukazuje, to se prividna mjenica ima prosudjivati kao svaka druga; a oni, kojih su podpisi na ovakovoj mjenici istiniti, obvezani su mjenbeno pravno bez obzira na njihovu nakanu. Samo bi ovakav obvezanik prema okolnostim mogao svomu neposrednomu kontrahentu staviti prigovor simulacije.

Napokon nam valja jošte spomenuti na ovom mjestu tako zvano *mjenčarenje* (Wechselreiterei)[1], pod kojim se razumieva opetovano trasiranje mjenica u svrhu, da se tim načinom dodje do novca. Mjenčar si pribavlja novac mjenicom, koju on uz gotov novac proda; jer pako prihvatnika mjenice podmiriti mora, to izda opet novu mjenicu, koju takodjer proda uz gotov novac, koji rabi za podmirbu prvoga prihvatnika; da podmiri ovoga drugoga prihvatnika pribavit će si opet novac novom mjenicom i t. d. Ona prva mjenica zove se *temeljnom mjenicom,* a one kasnije *podmirbenimi mjenicami.*

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 1032.

Digitized by Google

Način, kojim ovakav mjenčar postupa može biti različit[1]; on ili jedini znade za to mjenčarenje, ili si uzimlje u pripomoć još jednu ili više osoba; n. pr. dva prijatelja trebaju novca, da dodju do njega trasira jedan na drugoga mjenicu[2]. Svaki od njih da dodje do novca proda prihvat onoga drugoga.

Ovakove mjenice nastale zamjenitim trasiranjem zovu se njemački „Reitwechsel“[3].

Ako se ovakav švindel opetuje, tada iz takovog zamjenitog i opetovanog trasiranja nastaje pravo mjenčarenje, ili kako ga Njemci zovu „Wechselreiterei“, jer da tobože svaki trasant pojedine mjenice jaši na prihvatu trasanta druge mjenice, te uz pripomoć tih tako zvanih „Reitwechsel“ dolazi do novca[4]. — Ovakovim postupkom služe se obično ljudi insolventni, a konac ovakovog mjenčarenja ipak je taj, da netko bude nasamaren i prevaren Čovjek reelan ne će se služiti ovakovim mjenčarenjem.

S gledišta mjenbenoga prava prosudjuje se ovakovo mjenčarenje kao svaka druga mjenica, jer se, kao što već više puta spomenusmo, ne može nikako obzir uzeti na okolnosti, koje leže izvan mjenice

XV. Zastara mjenice.

Buduć da u zakonu mjenbenom nije proveden strogi ubavjestni sustav[5], te buduć je posjedniku mjenice slobodno služiti se zavratom s pravom izbora *(regressus cum jure variandi)*, bilo je od potrebe ustanoviti neki rok, preko kojega mjenbeni obvezanici ne će više biti obvezani jamčiti za obveze mjenbene. Jer kao što s jedne strane sigurnost prometa odlučno zahtjeva, da s izmakom vremena dospjelosti umah ne prestaje obveza mjenbenih obvezanika, tako je

---

[1] Vidi ove načine navedene kod *Wächtera* „Encyklop.“ strana 1033.; *isti* „Wechsellehre“ str. 209.

[2] U njemačkom trgovačkom govoru zove se trasant takove mjenice „Reiter“, a trasat „das Pferd“. — Vidi *Kheil* str. 39.

[3] Nu kod ove vrsti mjenica može biti podlogom i sasvim reelna nakana, što biva imenito kod mnogih bankarskih kuća, koje trasiraju mjenice jedna na drugu. — Vidi *Wächter* „D. W. R.“ str. 484.

[4] *Gjorgjević* nazivlje ovakovo mjenčarenje „menićnim utrkivanjem“.

[5] Vidi gore str. 367.

Digitized by Google

s druge strane od potrebe, da se odviš ne razmakne ono vrieme preko roka dospjelosti, tečajem kojeg će mjenbeni obvezanici ostati obvezani; potrebe bo prometa, imenito pako narav same mjenice, odlučno zahtievaju, da se mjenbeni poslovi brzo razvijaju, te da se novac, na koji mjenica glasi, bude mogao upotrebiti za druge poslove. A pokraj svega toga zahtjeva i obzir na same mjenbene obvezanike i na njihov kredit, da ne budu obvezani na neopredieljeno vrieme.

U toj nakani uvedena je i u mjenbenom zakonu posebna institucija, koja ide za tim, da mjenbena prava izmakom stanovitoga vremena prestati imadu. Dosadanja nauka o mjenica smatra tu instituciju „zastarom", koja počiva na istih načelih, na kojih je osnovana i zastara prava gradjanskoga, samo što su u mjenbeno pravo uvedene neke nuždne promjene prema zadatku i naravi mjenice. Nu mnogobrojni priepori, koji postoje u literaturi, dadoše nauci o takozvanoj mjenbenoj zastari u najnovije doba drugi pravac; tako zvana mjenbena zastara počela se je naime smatrati ne kao slučaj prave zastare, već kao pojav, koji je s njom samo iz vana srodan, u istinu pako po svom bivstvu posve različan, jer se drži, da mjenbena zastara nije drugo nego li vremenito ograničenje prava usljed zakonom ustanovljenoga *dies ad quem*. Ovaj novi pravac pokrenuo je *Grawein* svojim znamenitim spisom „Verjährung und gesetzliche Befristung", od kojega je dosada izašao samo prvi dio[1], u kojem se razlaže samo gradjansko pravni temelj toga pitanja, dočim bi se u drugom dielu, koji do sada žalibože još nije ugledao svjetla, imali rješiti razni mjenbeno pravni priepori.

Ne ima dvojbe, da će ova oštroumna radnja Graweinova pokrenuti i u literaturi i u zakonodavstvu[2] novim pravcem, te da se samo po njoj dadu protumačiti ustanove i našega zakona o takozvanoj mjenbenoj zastari.

Sljedeću razložbu o takozvanoj mjenbenoj zastari osnovao sam na podlozi te nauke, upućujuć one, kojimi je stalo do potanje studije toga predmeta, na spomenutu razpravu.

---

[1] Vidi kritiku o tom spisu u Goldschmidtovom „Z. f. d. g. H." svez. 27. na str. 308. od *Ehrenberga*.

[2] Tako se je već i revidirana ruska osnova postavila posve na stanovište Graweinove nauke, te se u njoj više niti ne govori o zastari mjenbenoj (vidi čl. 157. i čl. 158. osnove).

*

Digitized by Google

Načela općega gradjanskoga prava razlikuju se u pogledu zastare od sličnih načela prava mjenbenoga ne samo tim, što su kod onog prvog rokovi dulji, već i tim, što u mjenbenom pravu ne ima zaustave, dočim je prekidanje „zastare" kod mjenica ograničeno samo na dva slučaja: na dignuće tužbe (§. 87.) i na slučaj stečaja (§. 89.). Nu gubitak mjenbenoga prava, koji nastaje izmakom vremena, kako ga ustanovljuju §§. 84., 85., 86. i 114. m. z., nije prava zastara, t. j. taj gubitak ne nastaje zato, što se stanoviti zahtjev, koji bi već izprvice bio proračunan na neopredieljeno i neograničeno trajanje, nije izpunio, već taj gubitak spada pod pojam takozvane pravne zagode[1], t. j. mjenbena obveza nastaje pogledom na stanovito već unapried ograničeno vrieme, te prestaje *sama po sebi* čim proteče odmjereno joj vrieme trajanja. Usljed toga ne treba da nadodju posebne okolnosti, koje će to pravo dokinuti. Razlog prestanku takovoga prava, koje je već izprvice ograničeno vremenom, ne leži izvan toga prava, t. j. ne treba da izvana djeluje kakova okolnost, te da prestanak prava bude posljedicom te okolnosti kao svoga uzroka, već leži razlog prestanku toga prava u samom tom pravu, jer ono nije kadro po sebi da postoji preko odredjenoga dana. To se pravo s toga ne dokida, ono prestaje samo po sebi[2].

Buduć se zastara shvatiti ima kao dokinuće stanovitog pravnog zahtjeva, jer se tečajem nekog vremena nisu preduzeli oni čini, koje zakon označuje kao razloge, koji prekidaju zastaru, to sljedi,

---

[1] Je li ta rieč za pojam „Rechtsbefristung" sgodno odabrana o tom neka sude čitatelji. Do sada se je zagoda kadšto rabila za „Verjährung", nu ipak se je više uobičajila za ovaj pojam rieč zastara, tako, da se može uzeti, da se je ona u tom smislu posve udomila. Usljed toga mi se čini, da ne bi bilo neuputno za „Rechtsbefristung" u buduće rabiti rieč „zagoda" i to tim više jer ona prilično odgovara i bivstvu toga pojma. Rieč *„god"* ne znači bo samo *godište* nego i u obće *rok; zagoditi* znači isto što i zakasniti, premašiti rok; u tom smislu se veli: pravo je zagodilo, „die Befristung des Rechtes ist eingetreten". Bude li u ostalom pošlo komu za rukom odabrati za ovaj pojam bolju rieč hrvatsku, biti će mi još milije; dok toga ne bude ja ću smatrati, da je zastara = Verjährung, a zagoda = Befristung Ako u ovoj radnji nisam prema gornjoj razložbi svagdje gdje je govor o „mjenbenoj zastari" ipak upotrebio i rieč „zagoda" kako bi dosljednim načinom bio morao učiniti, učinio sam to samo zato, jer zakon govori o „zastari", i jer je istom na ovom mjestu prilika strogo označiti razliku medju „zagodom" i „zastarom".

[2] „Wie viel Frist, so viel Recht" *Grawein* str. 25.

Digitized by Google

da ondje, gdje nije moguće prekinuti tečaj vremena i time obstanak nekog prava uzdržati preko zastarnoga roka, ne postoji pravo podvrgnuto zastari, već samo pravo ograničeno vremenom (befristetes Recht).

Zastari i zagodi zajednički je samo pozitivan momenat, t. j. izminuće stanovitog vremena, a posve je različan negativni momenat, neposlovanje — bezposlenost — ovlaštenoga. Taj negativni momenat sastoji se kod zastare u tom, da se tečajem zastarnoga vremena ne preduzimlju one zaštitne mjere, koje zastaru prekidaju — dakle u *podpunoj* pasivnosti ovlaštenoga. Kod zagode naproti sastoji se neposlovanje ovlaštenika u neizvršivanju, u pravoj neporabi (non usus) pravnoga zahtjeva. Drugo kakovo poslovanje, kojim se odnosno pravo ne bi upravo vršilo, već koje bi se ukazalo samo kao prekinuće mučanja, ne smeta prestanku pravnoga zahtjeva, koji je ograničen na stanovito vrieme.

Kod zastare je napokon podpuna pasivnost, mučanje, — juge silentium — uzrokom, da pravo propada, dočim je kod zagode neizvršba prava uvjetom negativnim, usljed kojeg se pravo oživotvoriti ne da.

Uporavimo li ove razlike na pravo mjenbeno, to moramo s Graweinom uztvrditi, da gubitak mjenbenog zahtjeva, o kojem je govor u spomenutih paragrafih, nije tehnička zastara, akoprem mjenbeni zakon samo o njoj govori, već pravna zagoda[1].

---

[1] Razlika medju zastarom i zagodom prava nije važna samo s gledišta teoretičkoga, već i s gledišta praktičkoga. *Grawein* navodi 11 slučajeva, u kojih se praktično razlikuje jedan pojam od drugoga. Buduć su ove praktične razlike važne i u pravu mjenbenom, nabrojiti ćemo ih u kratko:

1. Kod zagode prava počimlje teći rok vazda onim časom, kad dotično vremenom ograničeno pravo nastane. Kod zastare naproti nije mjerodavan onaj momenat, kojim pravo nastaje, već onaj čas, kojim počimlje onaj razlog, koji dotično pravo dokida (t. j. mučanje); usljed toga može zastara često puta početi mnogo kasnije.

2. Na bivstvo zastare spada, da se ona može zaustaviti, da može neko vrieme mirovati. Kod zagode ne može biti govora o zaustavi. Strogost ovoga posljedka može u slučaju neodoljive nužde ublažiti samo zakonodavac posebnimi odredbami, kao što n. pr. kod mjenica posebnim moratorijem.

3. Zastara se može prekinuti; to prekidanje stoji u uzkoj svezi s njezinim bivstvom, te se zastara u pravom smislu bez toga ne može ni pomisliti. Tim što zakonodavac pruža ovlašteniku sredstva, da može

Digitized by Google

Pokraj navedenoga još je u mjenbenom pravu jedan slučaj, u kojem izmakom stanovitog vremena prestaje pravo. I ovaj slučaj nalik je zastari u toliko, što nastaju štetne posljedice po onoga, koji je tečajem stanovitog odredjenog vremena bio bezposlen u nastojanju oko stanovitog prava; nu ipak se ova ustanova vremena razlikuje

---

svoje pravo uzčuvati za sva vremena, ako ih u pravo doba upotriebi, kadar je on svoja prava sačuvati; a propusti li on rabiti ova zaštitna sredstva, tada se dokida pravo zastarom. Kod zagode ne može biti ni govora o prekinuću; kad jedanput počme teći rok, tada se svakim iznovičnim početkom toga roka produljuje ustanovljeno vrieme, a svako takovo produljenje stvara *novo* pravo.

4. Medjusobnim dogovorom moći je produljiti ustanovljeno vrieme samo kod zagode prava, ali ne kod zastare; prikratiti pako može se taj rok u jednom i drugom slučaju.

5. Dozvoljeno je pogodbom izključiti posljedice pravne zagode, ali ne posljedice zastare.

6. Posljedica pravne zagode jest, da sasvim ne staje prava izmakom vremena, te da ne preostaje od toga prava ništa više. Kod zastare stvarnoga prava gubi se jedino pravo tužbe, pravo samo ostaje i nadalje; dapače i kod obveznoga prava ostaje po nazoru Graweinovu naturalis obligatio.

7. Na zastaru ne ima sudac ureda radi obzir uzeti, dočim kod pravne zagode valja protivno.

8. Ako se obvezanik, nakon što je proteklo vrieme zastarno, naknadno odreče prigovora zastare, tada staro pravo ostaje uzprkos zastare nepromienjeno i nadalje. Ako se naproti kod zagode obvezanik odrekne prigovora, da je proteklo ustanovljeno vrieme (exceptio temporis), tada nastupa mjesto starog prava sasvim novo, koje je sa starim suglasno samo po sadržaju, te su dapače za postanak toga prava potrebiti svi oni konstitutivni momenti, koji su u obće nuždni za postanak takovog prava.

9. Kod zastare ima dužnik dokazati, da je proteklo vrieme, odnosno vjerovnik, da je zastara prekinuta, dočim kod zagode vjerovnik mora dokazati, da njegovo pravo još postoji.

10. Ako u život stupi novi zakon, dok teče vrieme odredjeno prijašnjim zukonom, tada može dužnik, ako je po novom zakonu odredjeno vrieme *kraće,* kod zastare uporaviti onaj zakon, koji je po njega povoljniji; ako li je to vrieme *dulje,* tada se može pozvati samo na zakon stariji. Kod pravne zgode odlučuje vazda zakon stariji, jer u dvojbi zakoni ne dieluju natrag, te ne mogu promieniti sadržaj stanovitog prava.

11. Ako nastane kolizija zakona u pogledu njihove prostorne valjanosti, tada po nazoru Graweinovu ima kod zastare odlučiti mjesto dužnikova prebivališta Kod pravne zagode naproti je mjerodavan onaj zakon, po kojem se pravne posljedice u obće prosudjivati imadu.

Digitized by Google

od zastare tim, što štetna posljedica spojena s izmakom vremena ne sastoji u prestanku *već postojećeg* prava, već u tom, što se zapriečuje *postanak budućeg* prava, koje je istom imalo nastati.

S ovoga stanovišta polazi se često puta ne samo u formalnom nego i u materijalnom pravu; imade bo i u njem ustanova, po kojih se pravne posljedice sa stanovitim aktom spajaju samo onda, ako taj akt bude obavljen unutar roka, odredjenoga zakonom za obavljanje takovoga čina.

Takovih odredaba imade zakon mjenbeni u §§. 19., 31., 41., 43., 45., 61. i 99. m. z.[1]; smisao ovih zapornih rokova jest taj, da se pravo navedeno u ovih paragrafih steći može samo tako, da se u odnosnom vremenu, najdulje do roka opredieljenog u zakonu, preduzmu propisani čini.

Bezkoristni izmak ovoga vremena nazivlje nauka mjenbena *„propustom“* ili *„prejudiciranjem“* mjenice, te se i obično kod razprave o tako zvanoj mjenbenoj zastari označuje i potanja razlika medju njom i propustom. Nu dobro primjećuje Grawein na str. 36., da ne ima znanstvena temelja shvaćanje, kojim se karakteriziraju posljedice, koje nastaju izmakom toga roka. Veli se naime, da se mjenbenim propustom gubi uvjetno pravo, koje se je imalo pretvoriti u pravo bezuvjetno, nu ova pretvorba da nije izvedena, jer se je propustilo za vremena preduzeti zakonom ustanovljene čine.

Premda se ovo shvaćanje slaže sa slovom mjenbenoga zakona, ipak mu valja odreći svaku znanstvenu vriednost. Jer dokle god ne bude obavljen čin, koji se ima obaviti do stanovitog zapornog roka, dotle ne ima ni prava, koje bi se moglo tražiti. Ako li se sada to pravo, dok se ne izvrši taj akt, smatralo bude pravom uvjetnim, izvršba toga akta izpunjenjem, a bezuspješni izmak vremena neizpunjenjem odnosnoga uvjeta, tada bi ovakovo shvaćanje bilo osnovano samo onda, kad bi se dotični uvjet smatrao kao conditio juris. Pravilo je pako, da dotle dok taj uvjet ne bude izpunjen, ne ima podpunog prava; tu postoji samo neko nepodpuno stanje, iz kojega se može razviti pravo onda, kad se izpuni navedena conditio juris — do toga pako vremena ne ima prava.

Ako li je sada zapornim rokom stavljena neka granica, do kada se ima izpuniti onaj čin, kojemu je zadatak nadopuniti ono

---

[1] U ovu vrst spadati će bez dvojbe i propis §. 20. m. z.; nu ne ćemo pod mjenbeni propust u ovom smislu moći računati odredbe §§. 24, 62 i 64. m. z kako ih broji *Blaschke* na str. 300.

Digitized by Google

nepodpuno stanje i stvoriti neko pravo, te ako taj rok bezuspješno proteče, tada ne može nastati ta štetna posljedica, da se gubi *postojeće* pravo, već se gubi samo izgled, da bi se moglo steći pravo, koje je istom imalo postati. Ovo stanovište pokazuje jasno, da često puta pukom predajom mjenice nije izcrpljen konstitutivni čin za mjenbeno pravni zahtjev, već treba da pokraj toga posjednik pisma pridoda još neke čine i time u život privede pravni zahtjev, koji će se moći utužiti. Ako dakle posjednik mjenice za vrieme ustanovljeno u zakonu u tom pravcu bude bezposlen, tada ova bezposlenost u ovih slučajevih ne stvara posljedice, koja bi dokidala *postojeći* zahtjev, već ona naprosto u prvobitnoj nepodpunosti ostavlja ono stanje, iz kojeg je moglo nastati pravo.

Iz toga sljedi, da se mjenbeni propust razlikuje ne samo od zastare nego i od zagode, jer posljedica, koja kod mjenb. propusta nastaje bezuspješnim izmakom zapornoga roka ne sastoji se u prestanku već *postojećega prava;* kod zagode postoji tečajem čitavoga zakonom opredieljenoga vremena utuživo pravo, kod mjenbenoga propusta odnosno kod zapornoga roka ne, u prvom slučaju prestaje nastupom ustanovljenoga roka postojeće već pravo u drugom slučaju to ne biva.

Shvativ ovako narav mjenbeno pravnog propusta, morati će sudac ureda radi, i ne čekajuć prigovor tuženoga, odbiti mjenbenu tužbu, iz koje se ne razabire, da je preduzet čin, koji se je po zakonu unutar zapornoga roka imao preduzeti, jer je sudac ureda radi dužan paziti, da *fundamentum actionis* bude podpun. S istoga razloga moći će sudac ureda radi odbiti mjenbenu tužbu, iz koje se doduše razabire, da je odnosni čin preduzet, ali prekasno, a tužitelj morati će dokazati, da je dotični akt pravodobno preduzet ako nastane priepor, da li je odnosni čin obavljen u pravo vrieme, ili ako tuženik uztvrdi, da nije. Samo u slučaju §. 42. m. z. nastaje protivan postupak usljed izrične ustanove zakona; pak usljed toga ne će sudac moći ureda radi odbiti tužbe, iz koje se ne razabire, da je obavljen akt potrebit za perfekciju mjenb. prava; a tuženik će na sebe morati preuzeti teret dokaza bude li uztvrdio, da odnosni čin ili u obće nije obavljen ili prekasno.

Označiv ovako po Graweinu bivstvo i razliku medju pravnom zagodom u pravu mjenbenom i medju mjenbenim propustom, razabiremo, da kod mjenica ne možemo govoriti o zastari u pravom smislu, te bi nam usljed toga valjalo u buduće posve zabaciti rieč

Digitized by Google

zastaru; nu ako u daljnjoj razložbi ipak toga ne činimo razlogom je, što zakon te rieči ne rabi, te što bi nam valjalo prema tomu mienjati i sam tekst zakona, na što nismo ovlašteni. Mi ćemo s toga unapredak ostati kod izraza zakonskoga s tom naročitom primjetbom, da pod *mjenbenom zastarom* razumievamo vazda pojam, koji je suglasan s pojmom pravne zagode, a to tim više, jer zastara o kojoj govori zakon mjenbeni, po ustanova samoga zakona nije u istinu zastara već zagoda, kako ćemo se osvjedočiti kod razložbe sliedećih paragrafa.

Razpravljajuć zakon o mjenbenoj zastari nije poput nekih zakona razdvojio ustanove glede zastare za mjenbene zahtjeve proti prihvatniku i za one proti zavratnim obvezanikom, već je odredbe za jedne i druge uvrstio u isto poglavje, ustanovljujuć za jedne i druge isto bivstvo zastare, a razlikujuć ih samo pogledom na trajanje zastarnoga vremena i *prividno* samo obzirom na početak zastare[1].

[1] Pozitivni zakonici nisu suglasni u propisih svojih pogledom na zagodu mjenbenih prava. Tako nalazimo u francezkom pravu pogledom na prestanak mjenbene tražbine bitnu razliku medju glavnim dužnikom i zavratnimi obvezanici. U pogledu ovih posljednjih odredjuje Code de commerce (čl. 165. i čl. 166.) različite kratke zaporne rokove — tako zvane *délais,* po izmaku kojih posjednik mjenice gubi svą prava prema indosantom, odnosno pod uvjeti čl. 170. i proti izdatniku. — Proti prihvatniku i izdatniku mjenice vlastite imadu se uporaviti pravila *obične* zastare, kako ih ustanovljuju obćenita načela u Code civil. U prvom slučaju nastaje tako zvana *déchéance* mjenbenog zahtjeva, a u drugom *prescription.* — Na istom stanovištu stoje svi oni zakoni, kojimi je podlogom bio zakon francezki, od kojih napose spominjemo zakon srbski (čl. 141.—144). Od novijih zakona pridržaše ovaj dualizam zakon belgijski i talijanski. Onaj prvi imade u poglavju 14. (čl. 82.) posebne ustanove „de la prescription", dočim poglavje 11., o pravih i dužnostih posjednika mjenice (čl. 51.—63.), sadržaje propise o „déchéance". Zakon talijanski ima u odsjeku X., o mjenbenih tužba (čl. 320. i 321), propise o zagodi zavratnih zahtjeva, dočim o zastari mjenbenih tužba (proti prihvatniku i izdatniku mjenice vlastite) govori na kraju zakona trgovačkoga (članak 915. i sl.). Zakon njemački (čl. 77.—80.), švicarski (čl. 803.—807.) i skandinavski (§§. 77.—80.) slažu se sa zakonom našim, te ne razlikuju *u načelu* zastare mjenbenoga zahtjeva proti glavnom dužniku i zavratnim obvezanikom. U ovaj skup može se računati i zakon portugalski (čl. 423.).

U zakonu španjolskom (čl. 557.) prestaju naprosto sva prava iz mjenice nakon četiri godine od dana dospjelosti, te se ovo vrieme na-

Digitized by Google

§. 84.

Mjenbeno pravna tužba proti prihvatniku zastaruje u tri godine računajuć od dospjetka mjenice.

Ustanovljujuć zakon zastarne rokove za mjenbene obveze, nije se poveo za onim nazorom, po kojem bi za sve mjenbene obvezanike valjalo ustanoviti i jednako vrieme zastare[1] i jednaki rok od kojega počimlje zastara.

Po ovom nazoru moglo bi se dogoditi veoma lahko, da mnogomu mjenbenomu obvezaniku prije izmaka zastarnoga roka ne bi bilo možno zahtjevati izplatu budi od prihvatnika budi od svojih prednika, jer je posjednik mjenice odviše kasno od njega tražio izvršbu mjenbene obveze.

Ovoj neprilici bilo bi tim težje doskočiti, što naš zakon nije pristao uz strogi ubavjestni sustav, usljed česa je mjenbenomu obvezaniku oduzeta prilika, da se ubavješću tužbe štiti od možebitnih štetnih posljedica[2]. Usljed toga ustanovljuje i naš zakon različito vrieme zastare prema osobi mjenbenoga obvezanika.

Što se napose tiče prihvatnika mjenice, to se ustanova zakona osniva na načelu[3]: a) da je vrieme zastare pogledom na mjenbeni

---

ročito razlikuje od zastare, ono se ima smatrati pravom zagodom, kako je gore razložena.

Revidirana ruska osnova nije ostavila ni po imenu mjenbene zastare, te je upravo povodom gore navedenoga spisa Graweinovog podpuno prihvatila sustav zagode tako, da o zastari u njoj ni neima govora (čl. 157. i 158.). Nu i bez obzira na to, još je razlika medju osnovom ruskom te našim zakonom ta, što izmakom roka prestaje proti direktnomu dužniku svaki zahtjev, dapače i ista tužba ob obgaćenju; to i jest razlog, da je vrieme zagode proti prihvatniku produljeno na *pet* godina, a proti zavratnim obvezanikom na tri godine. Početak zagodnog roka ustanovljuje revidirana ruska osnova jednako obzirom na sve mjenbene obvezanike, naime na dan dospjelosti.

Englezko najnovije mjenbeno pravo ne ima posebnih ustanova o mjenbenoj zastari, te se i na mjenice imadu uporaviti obća pravila o zastari.

[1] Tako čini pruska osnova k njem. mjenb. zakonu u §. 73.; isto tako je i udruga za kodifikaciju medjunarodnoga prava držala, da bi za sve mjenb. obvezanike bilo od potrebe ustanoviti vrieme zastare na 18 mjesecih. Vidi *Cohn* „Beiträge zur Lehre vom einheit. W. R." str. 137.

[2] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 185. i sl.

[3] Vidi *Hoffman* str. 559.

Digitized by Google

zahtjev proti prihvatniku mnogo dulje od zastare zahtjeva mjenbenoga proti zavratnim obvezanikom; b) da je ovo vrieme zastare vazda jednako bez obzira na mjesto gdje se mjenica platiti ima; i c) da zastara počimlje od istoga časa jednako za sve mjenbene ovlaštenike, te da ona teče bez obzira na odnošaj, u kojem se nalaze indosanti, dakle bez obzira na to, je su li zavratni zahtjevi proti njima izvedeni odnosno već zastarieli[1].

Vrieme zastare pogledom na mjenbeno pravni zahtjev proti prihvatniku mjenice odredjuje zakon na *tri* godine dana[2], jer se je držalo, da se u tom vremenu poslovi mjenbeni mogu podpuno razviti i mjenbeni zahtjevi putem regresa provesti.

Nu jer ovo vrieme zastare jednako počimlje i jednako traje za sve mjenbene ovlaštenike počam od posljednjega indosatara pak sve do izdatnika to se može dogoditi, da će se i kod trogodišnjega roka zastare postup k zavratni tako zavući, da onaj, koji je usljed zavratnoga roka posljednji platio mjenicu, ne će više moći ustati proti prihvatniku, jer je proteklo vrieme od tri godine. Posljedice toga slučaja morati će dakako sam nositi; nu da se koliko moguće tim posljedicam izbjegne, može se on poslužiti propisom §. 48. m. z. i drugom stavkom §. 87. m. z., a napokon morati će se zadovoljiti i tužbom, koju spominje §. 90. m. z.

Pogledom na narav mjenbene zastare, koja, kako na drugom mjestu iztaknusmo, nije obična zastara već zagoda, počimlje teći zagodni rok od onoga časa, kada nastane mjenbeno pravo zahtjevati izplatu, a to je dan dospjelosti. U suglasju s tim načelom odredjuje i zakon u gornjoj ustanovi, da mjenbeno pravna tužba proti prihvatniku zastaruje u tri godine, *računajuć od dospjetka mjenice.* Buduć pako po §. 33. pravo zahtjevati izplatu u život stupa na dan platežni poslje 12 sati u podne, to bi i zastara imala početi u strogom smislu umah poslje 12. ure platežnoga dana; nu obzirom na načelo, na kojem se u mjenbenom pravu osniva obračun vremena[3], izvodimo, da zastara počimlje s danom, koji sljedi iza

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 971.

[2] Revidirana ruska osnova odredjuje (čl. 157), da se tužba proti prihvatniku ima podignuti najkasnije za 5 godina; isti rok odredjuje i sustav francezki, uz koji prijanjuju od novijih zakona zakon talijanski (čl. 919. toč. 2.) i belgijski (čl. 82.).

[3] Vidi *Fuchsberger* str. 326.; B. *Hartmann* str. 185. kod odsjeka 7.; *Borchardt* str. 318. dodatak 701. a) i 702. Protivnog su nazora *Volkmar* str. 273.; *Thöl* str. 784.

Digitized by Google

dana kako je mjenica dospjela, te se usljed toga sam dan dospjelosti u vrieme zastarno ne ima računati. Ako je prihvatnik svomu prihvatu primetnuo poseban dan izplate, različit od vremena dospjelosti navedenoga u mjenici, tada počimlje zastara obzirom na prihvatnika po izmaku dana dospjelosti označenog na mjenici, a ne od dana što ga je opredielio prihvatnik, jer je pravo zahtjevati izplatu nastalo s danom dospjelosti označenim na mjenici, a ne s danom, što ga je kao uvjet prihvata naveo prihvatnik[1].

Budući kod mjenica pokaznih vrieme dospjelosti nije u samoj mjenici onako stalno ustanovljeno kao što kod ostalih vrstih, jer ono ovisi o predočbi, to bi mogla nastati dvojba, kada počimlje zastara kod ove vrsti mjenica. Obzirom na ovu dvojbu nastoje neki noviji zakonici ovaj priepor riešiti pozitivnimi ustanovami[2].

I kod ove vrsti mjenica odlučuje temeljno načelo izrečeno u gornjem paragrafu, da proti prihvatniku pokazne mjenice počimlje zastara s danom dospjelosti; koji se pako dan ima smatrati danom dospjelosti kod ove vrsti mjenica, o tom odlučuju pravila navedena kod §. 31. i §. 32[3].

Bude li napose mjenica, koja glasi na vid, prihvaćena, tada ne odlučuje o vremenu dospjelosti predočba na prihvat, već predočba *na izplatu,* pak zato se i zastara računa od dana ove posljednje, a ne od predočbe na prihvat[4], bio taj prihvat datiran ili ne. Bude li s toga mjenica na vid prihvaćena, biti će od potrebe napose ju predočiti na izplatu; pak budući se i kod ovih mjenica moraju analogno uporaviti ona ista pravila, koja su kod §§. 19. i 20. razložena za mjenice, koje glase stanovito vrieme poslje vida[5], morati će se predočba na izplatu, ne bude li mjenica plaćena, ustanoviti

---

[1] Vidi gore str. 255. i sl. — Zatim *Grawein* str. 84.

[2] Tako zakon skandinavski (§. 77.), belgijski (čl. 82.) i talijanski (čl. 919.) u pogledu mjenica glasećih na vid, a zakon talijanski i belgijski takodjer i u pogledu mjenica, koje dospjevaju stanovito vrieme poslje vida. Po ovih ustanova počimlje zastara kod mjenica na vid od dana kad one budu predočene na izplatu; a ne bude li to učinjeno unutar zakonom odredjenog roka, tada počimlje zastara zadnjim danom toga roka U istom smislu rješava to pitanje i prvobitna ruska osnova (§. 135.). Revidirana ruska osnova koja pitanje zastare rješava s posve drugoga stanovišta, ne ima o tom posebne ustanove.

[3] Vidi gore str. 310. i sl., zatim „Mjesečnik" od g. 1884. str. 272.

[4] Vidi gore str. 236.

[5] Vidi gore str. 310. i sl.

Digitized by Google

protestom i time označiti dan dospjelosti odnosno početak zastare. Ne bude li to učinjeno, prestaju prava zavrate proti prednikom, ali prihvatnik ostaje i nadalje obvezan; za njega se uzimlje, da je mjenica predočena posljednji dan predočbenoga roka, pak obzirom na njega počimlje zastara sljedeći dan po izmaku toga roka, t. j. po izmaku od dvie godine poslje kako je izdana, ili ako je u mjenici postavljen posebni rok za predočbu po izmaku toga roka[1].

Analogna pravila valjaju i za mjenice, koje dospjevaju stanovito vrieme poslje vida Bude li s toga kod ovih mjenica predočba ustanovljena posebnim datumom kod prihvata ili protestom, tada počimlje zastara sljedeći dan poslje kako mjenica dospije[2]; ne bude li pako prihvat datiran niti sbog toga protest sastavljen, tada se kao u gornjem slučaju uzimlje, da je mjenica predočena posljednji dan predočbenoga roka, te se prema tomu računa i početak zastare[3].

Kod mjenica, koje dospjevaju stanovito vrieme poslje datuma, počimlje zastara prema gore iztaknutom pravilu po izmaku onoga dana, kojega mjenica dospjeva prema obračunu ustanovljenom u §. 32. m. z.

Kod mjenica domiciliranih, kod kojih je označen domicilijat, zastaruje mjenbena tražbina proti prihvatniku bez obzira na tu okolnost, dakle poslje tri godine od dana dospjelosti mjenice, a ne istom od dana kad bude mjenica protestirana sbog toga, što domicilijat nije mjenice platio. Ovo pravilo posljedicom je onoga položaja, što ga prihvatnik odnosno domicilijat zauzimlje kod ove vrsti mjenica[4].

Priepornim je pitanje: imade li se ustanova gornjega paragrafa protegnuti i na počastnoga prihvatnika? Veći dio učitelja mjenbe-

---

[1] Vidi protivno mnienje u „Mjesečniku" od g. 1876. str. 460., što ga je razložio J. *Pirka* pod naslovom „Mjenbeno pravne razpravice".

[2] Vidi gore str. 313. i sl.

[3] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 969. i 970.; W. *Hartmann* str. 448.; *Borchardt* str. 318. i 319. dodatak 701. c) i d); *Fuchsberger* str. 238. i 239. Donekle drugi nazor ima *Thöl* str. 783.; *Hoffmann* str. 562.

[4] Vidi gore str. 357. i sl. — Vidi *Borchardt* str. 319. dodatak 701. e).

Digitized by Google

noga prava drži, da može[1]; nu ja ne mogu pristati uz ovaj nazor. Zakon bo ponajprije govori samo o „prihvatniku“ a ne o počastnom prihvatniku, koji se, kako na drugom mjestu razložismo, od onoga prvoga bitno razlikuje; on bo ne će da plati mjenice za prihvatnika, već nudja izplatu mjesto honorata, te se ima smatrati njegovim zamjenikom; on stupa u red zavratnih mjenbenih obvezanika[2]. Zakon nadalje razlikuje vazda jednoga i drugoga, te nije u gornjoj ustanovi pod prihvatnikom mogao razumievati i počastnoga prihvatnika već s toga, što se gornji rok, kad počimlje zastara proti običnom prihvatniku, naime dan dospjelosti, ne može uporaviti i na prihvatnika počastnoga, jer se s danom dospjelosti mjenice još ne stiče pravo mjenbeno proti počastnomu prihvatniku, ono postaje perfektnim istom onda, kad mu bude mjenica predočena na izplatu i *sbog neizplate protestirana*[3], a do toga vremena ne može početi proti njemu ni zastara mjenbeno pravne tužbe. Usljed toga imadu se obzirom na zastaru mjenbenoga zahtjeva proti počastnom prihvatniku uporaviti ona pravila, koja vriede za zastaru mjenbenog zahtjeva proti zavratnim obvezanikom[4].

Pogledom na mjenbenoga poruka, koji je preuzeo poručanstvo za prihvatnika, valjaju obzirom na zastaru ista pravila, koja su navedena i za prihvatnika[5].

---

[1] Vidi *Hoffman* str. 560.; *Renaud* str. 305.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 971.; W. *Hartmann* str. 447.; B. *Hartmann* str. 187.; *Thöl* str. 782

[2] Vidi gore str. 423.

[3] Vidi razložbu kod § 61. m. z., gore na str. 430. i sl.

[4] Ovo stanovište zastupa i *Blaschke* na str. 290. u opazci 6.; *Volkmar* na str. 273.; *Rehbein* str. 85. toč. 3. — I revidirana ruska osnova slaže se s ovim nazorom, po čl. 157. ima se naime tužba radi mjenbene tražbine podignuti proti počastnomu prihvatniku u istom roku, u kojem i proti izdatniku mjenice-tezice i proti indosantom t. j. za 3 godine. dočim je pogledom na prihvatnika ovo vrieme ustanovljeno na 5 godina.

[5] Vidi J. *Pirka* u „Mjesečniku“ od g. 1876. str. 459.; pisac odgiblje od ovoga stanovišta za slučaj kada mjenbeni poruk tek poslje dospjelosti mjenice preuzme poručanstvo za prihvatnika. Ja ne mogu pristati uz ovaj nazor.

Digitized by Google

§. 85.

Prava zavratna posjednika mjenice proti izdatniku i ostalim prednikom zastaruju:

1. u 3 mjeseca, ako se je mjenica imala platiti u Europi; izuzam Islandiju i otoke Farojske;

2. u šest mjesecih, ako se je mjenica imala platiti u primorskih zemljah azijskih i afrikanskih diljem mora sredozemnoga i crnoga, ili na otocih ovih mora k napomenutim kontinentom spadajućih;

3. u 18 mjesecih, ako se je mjenica imala platiti u inoj kojoj zemlji izvaneuropejskoj ili u Islandiji ili na otocih farojskih.

Zastara počima u navedenih slučajevih proti posjedniku mjenice sa danom dignuta protesta.

§. 86.

Prava zavratna naledjnika proti izdatniku i ostalim prednikom zastaruju:

1. u 3 mjeseca, ako zavratnik stanuje u Europi, izuzam Islandiju i otoke Farojske;

2. u šest mjesecih, ako zavratnik stanuje u primorskih zemljah azijskih ili afrikanskih diljem mora sredozemnoga i crnoga, ili na otocih ovih mora k napomenutim kontinentom spadajućih;

3. u 18 mjesecih, ako zavratnik stanuje u inoj kojoj zemlji izvaneuropejskoj ili u Islandiji ili na otocih farojskih.

Rok počima proti naledjniku, ako plati prije, nego se proti njemu digne tužba mjenbena, sa danom izplate, u svakom drugom slučaju pako sa danom, kad mu tužba bude uručena.

Akoprem zastara mjenbenih zahtjeva proti izdatniku i prednikom imade istu narav i isto bivstvo, koju i zastara mjenbenog zahtjeva proti prihvatniku — jer jedna i druga ima narav zagode — ipak je bilo od potrebe za jednu i drugu zastaru u zakon uvrstiti posebne ustanove. Ova razlika tiče se ponajprije *vremena* zastare. Nije se naime moglo za sve zahtjeve mjenbene ustanoviti isto vrieme zastare, jer je valjalo u obzir uzeti, da svatko tko usljed regresa bude izplatio mjenicu, bude kadar svoje mjenbene zahtjeve tražiti budi od svojih daljnjih prednika budi opet od prihvatnika. Kad bi pako za sve mjenbene obvezanike bilo ustanovljeno isto

Digitized by Google

vrieme zastare, moglo bi se dogoditi, da koji od prednika bude tako kasno na izplatu pozvan, da prije izmaka zastarnoga roka ne će više moći ustati mjenbenom tužbom niti proti daljnjim prednikom niti proti prihvatniku. S druge opet strane valjalo je u obzir uzeti i tu okolnost, da valja zastarne rokove za obvezu zavratnu tako udesiti, da se mjenbeno pravni zahtjev proti zavratnim obvezanikom odviše ne otegne.

Pogledom na navedene okolnosti ustanovljuje zakon mjenbeni za zastaru zavratnih prava kraće rokove i to prema daljini stanovitog mjesta, bilo platišta bilo prebivališta regredientova napram prebivalištu regresatovu, dočim s druge strane odredjuje različit početak zastarnoga vremena prema tomu, da li se radi o zastari zavratnoga zahtjeva posljednjega posjednika mjenice ili kojega od predn.ika, koji je mjenicu izplatio usljed regresa.

Što se tiče ponajprije trajanja zastare, to ustanovljuje naš zakon sasvim suglasno sa zakonom njemačkim to vrieme pogledom na daljinu mjesta i pogledom na kakvoću komunikacija, te razlikuje prema tomu tri skupa:

a) Europu izuzev Islandiju i otoke farojske;

b) primorske zemlje Azije i Afrike uzduž mora sredozemnoga i crnoga te otoke, koji se nalaze na jednom od ovih mora; i napokon

c) ostale izvaneuropske zemlje, zatim Islandiju i otoke farojske. Prema ovim različitim skupovom zastaruje zavratni zahtjev za 3, 6 odnosno 18 mjesecih i to onda:

1) kad se radi o zavratnom zahtjevu posljednjega posjednika mjenice t. j. onoga, koji je mjenicu predočio na izplatu te sbog ne izplate protestirao (§. 50. m. z.), ako se mjenica *platiti* ima u mjestu, koje leži u jednom od navedena tri skupa; te ako se usljed toga duljina zastarnoga vremena ravna prema daljini mjesta gdje se nalazi platište mjenice, jer se u ovom slučaju regres traži na mjestu izplate[1];

2) kad se radi o zavratnom zahtjevu indosanta, koji je mjenicu izkupio, ako *regredient stanuje* u kojem mjestu nalazećem se u jednom od spomenuta tri skupa. U ovom je dakle slučaju mjerodavno mjesto regredientova prebivališta, jer je regredient vlastan zahtjevati izplatu na mjestu svoga prebivališta[2].

---

[1] Vidi §. 51. m. z.

[2] Vidi §. 52. m. z.

Digitized by Google

Nu u jednom i drugom slučaju se predpostavlja, da zavratni obvezanik stanuje u ovozemstvu, t. j. na teritoriju, u kojem je kriepostan ovaj mjenbeni zakon, jer će se samo onda moći pozvati na zastaru, kako ju uredjuje ovaj zakon. Stanuje li zavratni obvezanik u inozemstvu, tada valja uporaviti zakone inozemstva.

Pogledom na vrieme kada počimlje zastara zavratnoga prava valja vazda na umu imati ponajprije onaj momenat, kada se zavratno pravo, o zastari kojeg se radi, smatrati ima perfektnim, a zatim okolnost onu, da mjenbena zastara nije običnom zastarom već zagodom. — Obzirom na to ne će za zastaru zavratnih zahtjeva moći biti mjerodavnim dan dospjelosti, jer kao što na drugom mjestu razložismo, treba za postanak toga prava još nešto više, a to je predočba mjenice na izplatu i protest. S onim časom kad bude dignut protest perfektno je i pravo o zastari kojeg se radi; to pravo imalo bi postojati neprekidno sve dotle, dok ne izmine zakonom ustanovljeni rok. Ovoga stanovišta drži se i naš mjenbeni zakon[1], ali samo pogledom na posljednjega posjednika mjenice (§. 85.), dočim odgiblje od ovoga pravila, kad se radi o zastari zavratnoga prava indosanta, koji je mjenicu izkupio (§. 86. m. z.).

Prema pozitivnim propisom našega mjenbenoga zakona počimlje zastara za zavratne zahtjeve posjednika mjenice onim danom, kad bude mjenica protestirana, nu ipak tako, da se dan kad bude protest sastavljen u vrieme zastarno ne ima računati, jer se i ovdje kod obračuna vremena imadu analogno uporaviti propisi §. 32. m. z.[2]; usljed toga ne će se ni mjeseci računati po računu gradjanskoga zakona, već po pravilih spomenutih kod §. 32. m. z.

Priepornim je pitanje: kada počimlje zastara pogledom na onoga prednika, koji je u smislu §. 42. m. z. odpustio protest posebnom klauzulom? Obično se drži i u teoriji i u praksi, da zastara počimlje onim danom, kad bi posjednik mjenice *najkasnije* bio morao protestirati mjenicu, da nije odpušten protest[3]; veli se bo, da

---

[1] Krivo je s toga stanovište skandinavskoga mjenbenoga zakona (§. 78.) i revidirane ruske osnove (čl. 153.), po kojih za zavratni zahtjev posjednika mjenice rok zagode počimlje već od dana dospjelosti.

[2] Vidi *Borchardt* str. 321. dodatak 708.; *„Mjesečnik“* od godine 1884. str. 524.

[3] Vidi B. *Hartmann* str. 184.; *Fuchsberger* str. 241.; *Borchardt* strana 323. dodatak 711.; *Wächter* „Encyklop.“ strana 973.; *Volkmar* str. 274.

Digitized by Google

ustanova čl. 78. njem. mjenb. reda, koja je posve suglasna s našim §. 86., nije dokinuta propisom čl. 42. (odnosno našega §. 42.); odpust protesta samo je neko olahkoćenje posjedniku mjenice, te nije kadar prikratiti vremena zastare. Nu jer i u ovom slučaju posjednik mjenice ipak nije riješen dužnosti mjenicu na izplatu predočiti, te jer njegovo zavratno pravo perfektnim postaje već danom same predočbe, to mi se čini, da bi u ovom slučaju početak zastare proti takovomu predniku valjalo računati već od dana predočbe.

S posjednikom mjenice ravan je obzirom na početak zastare i počastni platac, glede kojega počimlje zastara pogledom na njegov zahtjev proti honoratu i njegovim prednikom s danom dignutoga glavnoga protesta[1]. Proti počastnomu prihvatniku ne počimlje za posjednika mjenice zastara s danom dignutoga glavnoga protesta, već s danom kad bude *proti njemu* mjenica sbog neizplate protestirana, jer istom od ovoga časa postaje proti njemu pravo zavrate perfektnim[2].

S drugoga stanovišta polazi zakon obzirom na zastaru zavratnoga prava onoga *indosanta, koji je mjenicu usljed regresa izplatio,* jer zastara ne počima onim časom kad je zavratno pravo proti prednikom postalo perfektnim, t. j. od dana dignutoga protesta, već istom onim danom, kad mu bude moguće svoje zavratno pravo utužiti; držalo se je naime, da bi se inače često puta moglo dogoditi, da će vrieme zastare izteći prije nego li takav prednik bude mogao vršiti svoje zavratno pravo. Nu kod provedbe ovoga stanovišta nije se mogao za sve indosante, koji su mjenicu platili, ustanoviti isti početak zastare, već se je moralo označiti samo općenito pravilo, po kojem se u svakom pojedinom slučaju taj početak obračunati ima tako, da za *svakoga pojedinoga* indosanta zastara počimlje u istinu *u drugo vrieme.*

Da se obzirom na indosanta ustanovi početak zastare, valja razlikovati, da li je on mjenicu dobre volje platio, ili istom onda, nakon što je proti njemu podignuta zavratna tužba? U slučaju prvom došao je indosant izplatom do mjenice i do protesta, a time do sgode, da svoje zavratno pravo može vršiti proti daljnim prednikom. S ovim dakle danom, t. j. s danom izplate, počimlje teći i

---

[1] Vidi goče str. 441.

[2] Vidi gore stranu 542. — Protivnoga je nazora *Volkmar* na str. 274.

Digitized by Google

gore navedeni zastarni rok od 3, 6 ili 18 mjesecih, nu ipak tako, da se prema §. 32. m. z. sam dan izplate ne računa.

Nije u ostalom od potrebe, da indosant svoga mjenbenoga vjerovnika izplati u gotovu, te se ne može ustanova zakonska tumačiti doslovce; tu se pod izplatom razumievaju sve one okolnosti, koje služe mjesto izplate, te koje su indosantu pripomogle, da je opet došao do mjenice i do protesta[1].

Ne bude li indosant dobre volje podmirio zavratnoga vjerovnika, te dodje li do zavratne tužbe, tada bi strogo uzev zastara mogla početi istom od onoga časa, kada usljed izplate, obavljene na temelju osude suda, indosant dodje do mjenice i protesta. Nu zakon je i opet ostavio stanovište, koje je i onako već u oprieci s naravju zagode te odredio, da zastara počimlje već *od dana kada dotična tužba indosantu uručena bude.* Držalo se je naime, da dotični indosant, ako i ne može bez mjenice i bez protesta ustati zavratnom tužbom proti prednikom, ipak uručbom tužbe dobiva sgodu doznati za udes mjenice te usljed toga i priliku čuvati svoja zavratna prava proti prednikom bilo tim, da mjenicu plati te tužbu podigne, bilo da se barem posluži sredstvom, koje mu daje druga stavka §. 87. m. z., t. j. ubavješću tužbe. Dan kad bude tužba uručena ne računa se u zastarni rok, koji prema načelu §. 32. m. z. počimlje teći istom sljedećega dana. Nu da i ovaj tečaj zastare, koji počimlje s danom uručbe tužbe, bude od krieposti, svakako je od potrebe, da indosant usljed tužbe mjenicu izkupi i time dodje do mogućnosti podignuti zavratnu tužbu. Bude li s toga posjednik mjenice tužbom svojom upravljenom proti indosantu odbijen, ili ako sam od nje odustane, te tako ostane u posjedu protesta i mjenice, tada naravski ne bi zastara ni mogla početi[2].

O početku zastare za *zavratnu* tužbu, koja pripada indosantu, mogla bi često puta nastati dvojba, jer taj početak nije u ovom slučaju tako jasan kao kod zavratne tužbe posljednjega posjednika mjenice, gdje se na temelju podignutoga protesta taj početak točno ustanoviti dade, odnosno kod mjenbene tužbe proti prihvatniku, u kojem se slučaju početak zastare razabire iz same mjenice. Moglo bi usljed toga nastati pitanje: imade li u slučaju parnice dokazati

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 326. dodatak 718. sl. a); *Fuchsberger* str. 241.; *Hoffmann* str. 564.; W. *Hartmann* str. 450.; *Wächter* „Encyklop." str. 973. i t. d.

[2] Vidi *Borchardt* str. 327. dodatak 719. b).

*

Digitized by Google

tuženik, da je zastarni rok jur izminuo, ili pako tužitelj, da njegovo zavratno pravo još obstoji, odnosno da je on to pravo utužio prije izmaka zastarnoga vremena? Premda i neki učitelji mjenbenoga prava i praksa sudačka prianjaju uz prvu alternativu, ipak nam je, pogledom na narav mjenbeno pravne zastare, koja se ima smatrati zagodom, uztvrditi s Graweinom[1], da je druga alternativa izpravnija, pak da s toga tužitelj dokazati ima početak zastare, odnosno, da zastarno vrieme još nije proteklo. Zavratno bo pravo mjenbenoga vjerovnika ograničeno je već po naravi svojoj na stanovito vrieme; izmakom toga vremena prestaje ono samo po sebi, te je usljed toga zagodni rok mjerilom i za obseg samoga prava. Dokaz, da odnosni rok još nije promašen sačinjava s toga temelj tužbe, tužitelju bo pripada zavratno pravo samo uz uvjet, da je on to pravo u stanovitom vremenu vršio. Ako s toga tuženik prigovori, da je odnosni rok već protekao, to ovo nije prigovor u tehničkom procesualnom smislu, on tim samo nieče po pozitivnoj formi temelj tužbi tužiteljevoj, te time ne svaljuje dokaz na sebe već na svoga protivnika[2].

Zastara zavratnoga zahtjeva *indosanta* proti počastnomu prihvatniku počimlje u isto vrieme kad i proti ostalim prednikom, dakle s danom učinjene izplate odnosno uručene tužbe[3].

Pogledom na *honorata* počimlje zastara njegovoga zavratnoga zahtjeva proti prednikom ne od dana kad je *honorant* mjenicu izplatio, već od dana kad je honorat počastnomu platcu povratio svotu mjenbenu, koju je ovaj posljednji izplatio[4].

---

[1] Vidi *Grawein* str. 179.—190.

[2] Uz ovo stanovište pristaje i *Hoffmana* str. 566. tvrdeć, da na uvjete regresa spada „die Einhaltung der Verjährungszeit ebenso, als die gehörige Präsentation des Wechsels". — Protivnoga su nazora: W. *Hartmann* str. 452.; *Wächter* „Encyklop." str. 974.; *isti* „Wechselrecht" str. 454.; *Renaud* str. 308.; *Thöl* str. 784. kod op. 11.; *Fuchsberger* str. 242.; B. *Hartmann* str. 186.; *Borchardt* str. 325. dodatak 716.

[3] Nije u redu, kad se početak zastare za mjenbeni zahtjev proti počastnomu prihvatniku stavlja naprosto na dan, kad je proti njemu dignut protest, jer ovaj početak vriedi samo za *posjednika* mjenice, a ne za indosante; za mjenbeni zahtjev ovih posljednjih valja analogno uporaviti početak zastare ustanovljen u §. 86. m. z.

[4] Vidi *Borchardt* 327. dodatak 720.

Digitized by Google

Što se tiče mjenbenoga poruka, to proti njemu zastaruje mjenbena tužba za isto vrieme, te počimlje od istoga časa, kad i proti onomu mjenbenomu obvezaniku, za koga je dotični poruk poručanstvo preuzeo. Usljed toga počimlje zastara proti poruku prednika kojega prema tomu, da li se radi o zastari mjenbene tužbe posjednika mjenice ili kojega indosanta, te se taj početak ravna po gore iztaknutih pravilih.

§. 87.

Zastara prekida se dignućem tužbe, ali samo u pogledu onoga mjenbenoga obvezanika, proti komu je tužba upravljena.

Naledjnik napadnut mjenbenom zavratom, vlastan je, da osigura svoje zavratno pravo proti zastari, poslužiti se mjesto tužbe sa ubavješću o tužbi proti predniku svojem.

Zastara zavratnih prava ubavjestitelja o tužbi počima sa časom, kada je proti njemu donešena sudbena odluka pravnu moć zadobila.

§. 88.

Ureda radi se zastara u obzir neuzimlje.

§. 89.

Za trajanja stečaja otvorena proti mjenbenomu dužniku, zastara ne počima, a prekida se, kada je jur započela.

Prekinuće zastare u najužjoj je svezi s njezinim bivstvom tako, da bez mogućnosti prekinuti zastaru ona gubi svoje pravo značenje, te se pretvara u ograničenje prava obzirom na stanovito vrieme. Samo tim, što se u zakonu nabrajaju neki slučajevi, kojimi se prekida zastara, dobiva ovlaštenik sredstvo, kojim će, ako ga za vremena opetovano upotriebi, moći svoje pravo za sva vremena uzčuvati[1].

Kod zagode naproti ne može se govoriti o prekinuću njezinom, jer kad jedanput počimlje teći vrieme, izmakom kojega stanovito pravo prestati ima, to bi svaki iznovični početak značio, da se odnosno pravo produljiti ima preko prvobitne vremenite granice, a to opet ne bi značilo drugo, nego da se umnožiti imadu pravni posljedci toga prava; to pako mogu učiniti samo one okolnosti, koje su

[1] Vidi *Grawein* str. 98.

Digitized by Google

kadre utemeljiti novo pravo. Na takove okolnosti ne spadaju medjutim oni slučajevi, kojimi se prekida zastara; njihov je zadatak, da uzčuvaju i uzdrže ono, što postoji, a ne da stvaraju nešto nova[1].

Pogledom na ovu okolnost ne će se kod *mjenbene* zastare moći govoriti o prekidanju njezinom; a slučajevi, koje zakon gradjanski (§§. 1494.—1497.) navadja budi kao zaprieku budi kao prekinuće zastare, ne mogu se u obzir uzeti u pravu mjenbenom[2]. Zakon mjenbeni spominje doduše u gornjih paragrafih dva slučaja, koja prekidaju mjenbenu zastaru, a to su: podnesak tužbe i otvorenje stečaja; nu oba ova slučaja ne mogu se, kako dobro dokazuje Grawein[3], ni po našem gradjanskom pravu smatrati prekinućem zastare; njihova narav posve je druga.

Tim naime, što je mjenbeni ovlaštenik podignuo tužbu prije izmaka zagodnoga roka, postigao je to, da mu ne može biti na štetu, ako je u doba od podnešene tužbe pak do izrečene osude zagodno vrieme proteklo, jer se po obćih pravnih pravilih uzimlje, da pravna moć osude natrag dieluje na onaj čas, kad je dotična parba započela; druge krieposti podnesak tužbe ne ima, a napose ne, da bi vrieme mjenbene zastare iznova teći počelo. Jer ako je na podnešenu tužbu izrečena condemnatorna osuda, tada ne može više biti govora o zastari prvobitnoga mjenbenoga zahtjeva, jer je sud svoju izrekao, te ne ima više objekta zastari. Zastariti može u buduće samo nova tužba, koja se osniva na pravomoćnoj osudi suda, a za ovu zastaru nije mjerodavno zastarno vrieme prava mjenbenoga, već prava gradjanskoga, i to po §.-u 1479. o. g. z. vrieme od 30 godina; odnosni bo zahtjev ne osniva se više na mjenici, već na pravomoćnoj osudi, te se ne može ni staviti putem mjenbenim, već običnim gradjansko pravnim. Ako li se pako tužba ne bi uredno produžila (§. 1497. o. g. z.), ako se dakle tužitelj parnice okani, te ju opet kasnije započme, tada se medjutim nastalo zagodno vrieme ima u obzir uzeti na štetu tužitelja, akoprem odnosno pravo još nije bilo zastarielo u vrieme, kad je tužba podnešena.

Ako se u zakonu mjenbenom pokraj podneska tužbe kao razlog, kojim se prekida mjenbena zastara, navodi još ubavjest o tužbi i otvorenju stečaja, to se i ovi razlozi ne mogu smatrati kao

[1] Vidi *Grawein* str. 101.

[2] Drugačije misli *Pirka*; vidi „Mjesečnik“ od godine 1875. str. 257., zatim od g. 1876. str. 18.

[3] Vidi *Grawein* str. 115.—126.

Digitized by Google

uzroci, koji prekidaju zastaru, već kao okolnosti, koje po izričnoj odredbi zakona, mjenbeno pravo, ograničeno na stanovito vrieme, *produljuju,* te usljed toga početak zastare odgadjaju na drugo vrieme. Ove su okolnosti, kako Grawein veli, „rechtserzeugender", a ne „rechtsschützender Natur".

Ako se s toga u mjenbenom pravu i govori ob okolnostih, koje prekidaju zastaru, to one toj namieni samo prividno odgovaraju; u istinu je njihovo bivstvo posve druge naravi.

Na takove dakle okolnosti, koje po izričnoj odredbi mjenbenoga prava „prekidaju" zastaru, spada:

I. *Dignuće tužbe,* t. j. predaja tužbe kod suda; dakle ne kao što po njemačkom pravu istom uručba tužbe u ruke tuženikove. Da se u ostalom bude mogla zastara tužbom prekinuti od potrebe je, da bude zahtjev tužbe glasio na izplatu[1] i ona upravljena proti kojemu od mjenbenih obvezanika ili kojemu od njegovih pravovaljanih zastupnika[2]. Bude li to učinjeno, tada se zastara prekida samo pogledom na onoga mjenbenoga obvezanika, proti kojemu je odnośna tužba predana, a nipošto pako proti ostalim; isto tako dolazi ovo prekinuće zastare u prilog samo tužitelju, a ne ostalim mjenbenim vjerovnikom[3].

Usljed toga teći će zastara uzprkos podignute tužbe i nadalje proti prednikom tuženoga i proti njegovim sljednikom, na koliko su oni prednici tužitelja, proti prihvatniku, ako je podignuta zavratna tužba, proti poruku, počastnom prihvatniku i ostalim suprihvatnikom i suizdatnikom. Nu bude li tužba podnešena proti baštinikom mjenbenoga obvezanika, tada će time biti prekinuta zastara i proti svim subaštinikom[4].

---

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 245.; *Borchardt* str. 329. dodat. 724.; *Wächter* „Encyklop." str. 976.

[2] Vidi *Borchardt* str. 329. dodatak 723.

[3] Protivan nazor zastupa B. *Hartmann* na str. 191. na koliko je zastara prekinuta proti prihvatniku ili izdatniku mjenice vlastite; to bo prekinuće djeluje u prilog prednika i sljednika tužitelja, jer da medju njimi postoji odnošaj korrealni. Nu ovaj nazor ne stoji, jer je i ovlast svakoga mjenbenoga ovlaštenika i obveza svakoga obvezanika posve samostalna. — Vidi u ostalom protivnu razložbu kod *Borchardta* str. 329. dodatak 725.; *Wächter* „Encyklop." str. 977. u opazci 13.; *Fuchsberger* str. 244.

[4] Drugačije po njemačkom pravu, po kojem zastaru prekida *uručba* tužbe tuženiku, ako ona i ne bude uručena svim baštinikom. — Vidi *Fuchsberger* str. 246.; *Wächter* „Encyklop." str. 977. op. 12.

Digitized by Google

Bude li tužba natrag povučena ili odbijena, tada se zastara ne prekida; ona već po gore iztaknutih načelih teče neprekidno[1].

S istih razloga moramo uztvrditi, da ne prekida zastare ni tužba podnešena sudu ne nadležnomu.

II. *Ubavjest o tužbi.* Po načelih navedenih u §. 86. m. z. počimlje mjenbena zastara pogledom na zahtjev indosanta proti izdatniku i ostalim prednikom, ako ne bude platio dobrovoljno, onim časom, kad mu bude tužba uručena. Nu jer se može dogoditi, da parnica, zametnuta povodom ove tužbe, bude trajala dulje od vremena zastarnoga, to može po takovoga indosanta nastati pogibelj, da će njegovo mjenbeno pravo proti prednikom zastariti prije, nego li se bude mogao poslužiti zavratnim pravom. Indosant bo, ako ne bude hotio platiti prije, ne može zavratne tužbe podignuti dok ne dodje do mjenice i do protesta; u tu pako svrhu valja mu čekati dok sud pukne. Bilo je s toga od potrebe pružiti indosantu u ruke sredstvo, kojim će moći zapriečiti štetne posljedice zastare za slučaj onaj, ako u toj parnici podlegne, te ako usljed toga bude valjalo zastarom segnuti proti prednikom. Ovo sredstvo jest ubavjest tužbe, s kojim je spojena ta posljedica, da za onoga indosanta, koji se je poslužio tim sredstvom, ne počimlje zastara s danom uručene tužbe, već kasnije.

Indosant naime, koji bude tužen zavratnom tužbom na izplatu, može svoga prednika, proti kojemu je za slučaj ako parnicu izgubi voljan dignuti regres na izplatu, ubavjestiti o parnici. Ovaj navještaj parnice ne ide za parbenim postupkom proti ubavještenomu, a ne smiera ni na to, da se proti njemu izhodi kakova sudbena rješitba, već jedino da bude ubavješten o parnici i da se pozove, da sudjeluje kod nje[2].

Ova ubavjest obavlja se načinom ustanovljenim u gradj. p. postupku[3].

Posljedica ove ubavjesti jest, da zastara mjenbenoga zavratnoga prava za ubavjestitelja ne počimlje s danom uručene mu tužbe.

---

[1] Vidi §. 1497. o. g. z.; zatim *Grawein* str. 117. i sl.; *Rehbein* str. 86. toč. 8. — Protivan nazor vidi kod W. *Hartmanna* str. 455.; *Fuchsberger* str. 248. i 249.; *Volkmar* str. 277 ; i dr.

Rješitbe austrijskih sudova u protivnom smislu navodi *Borchardt* ibid. str. 335. dodatak 740. u opazci 1).

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 457.

[3] Vidi §§. 24., 25. i 26. g. p. p.

Digitized by Google

već s danom kad proti njemu podignuta zavratna tužba bude konačno rješena i odnosna odluka suda pravnu moć zadobila. Ubavjest tužbe ne prekida s toga u istinu zastare, već odgadja samo usljed naročite ustanove zakona početak njezin na drugo vrieme. Samo u tom smislu može se reći, da je navještaj surrogat tužbe. Zato punim pravom naš zakon ne veli, da navještaj tužbe prekida zastaru, a ni ne odredjuje poput zakona njemačkoga *obćenito* pravilo, da navještaj zastupa tužbu obzirom na prekinuće zastare.

Po našem zakonu nam je s toga uztvrditi:

a) da se navještajem tužbe može poslužiti samo *indosant* i to onaj, koji je zavratnom tužbom tužen, dočim po zakonu njemačkom to pravo pripada svakomu *tuženiku.* S indosantom ravan je u tom pogledu i onaj mjenbeni poruk, koji je za indosanta preuzeo mjenbeno poručanstvo;

b) da ubavjest tužbe odgadja početak zastare samo pogledom na onoga *prednika,* koji je o tužbi ubavješten, a ne pogledom na ostale zavratne obvezanike. Jer je pako indosant vlastan regresom ustati ne samo proti jednomu od svojih prednika, nego, obzirom na narav zavratnoga regresa, i proti više njih ili proti svim (§. 49. m. z.), to će moći ubavjestiti i sve te prednike, te će u tom slučaju kriepost ubavjesti, na koliko se tiče zastare, nastupiti obzirom na *sve ubavještene* prednike. U tom smislu ima se shvatiti odredba stavke druge §. 87. m. z., po kojoj je naledjnik vlastan poslužiti se ubavješću tužbe proti *predniku svojem.* Bilo bi s toga sgodnije, da se je ovdje mjesto jednobroja upotrebio višebroj, a ne bi tomu priečila okolnost ona, što je i u prvoj stavci §. 87 upotrebljen jednobroj, jer se ovdje po sebi razumieva, da se zastara prekida proti *svakomu* onomu obvezaniku, proti komu je tužba upravljena, a tih može biti i više, dočim je u stavci drugoj bila namiera označiti one *prednike,* koji se ubavjestiti mogu, a to su svi oni, proti kojimi se i tužba upraviti može;

c) da se pod prednici imadu razumievati i oni, koji su preuzeli poručanstvo za kojega prednika, i počastni prihvatnik, ali ne obični prihvatnik; proti ovomu posljednjemu ne može se početak zastare odgoditi ubavješću tužbe. Ubavjest bo tužbe dieluje samo za indosanta pogledom na izdatnika i ostale prednike. Obzirom na mjenbena prava proti prihvatniku mjenice ne može ubavjest tužbe odgoditi početka zastare, jer se početak zastare za mjenbeno pravnu tužbu proti prihvatniku računa za sve mjenbene obvezanike od do-

Digitized by Google

spjetka mjenice, a ubavjest se može po naročitoj odredbi zakona upotriebiti samo proti prednikom.

Drugačije po pravu njemačkom, po kojem ubavjest tužbe, učinjena po tuženiku, *u obće* zastupa tužbu obzirom na „prekinuće" zastare.

III. *Stečaj mjenbenoga obvezanika.* Bude li nad imovinom mjenbenoga obvezanika otvoren stečaj, tada se po ustanovah našega zakona proti njemu odgadja početak zastare, a bude li vrieme zastarno već počelo teći, tada se ono prekida. Odredbom ovom, koja bi po naravi svojoj više spadala u stečajni red, stoji naš zakon u suglasju s našim stečajnim redom, po kojem se otvorom stečaja prekidaju svekolike parnice, koje proti prezaduženiku teku u obziru njegove imovine[1], te daljnja razprava predaje sudu stečajnom. Nije dakle po našem zakonu, kao što drugdje, potrebita istom prijava mjenbene tražbine kod stečajne masse — u kojem slučaju se može punim pravom uzeti, da ova prijava ima istu narav obzirom na zastaru kao što i podnesak tužbe — već se može zastara prekinuti odnosno početak njezin odgoditi bez ikakovoga uticaja mjenbenoga ovlaštenika.

Stečaj se ne može s toga poput ostalih uzroka, kojimi se u privatnom pravu prekida zastara, smatrati takovim sredstvom, koje ovlaštenik pravodobno i opetovano rabiti može u svrhu, da svoje pravo uzčuva za sva vremena; već se ima stečaj smatrati takovim stanjem u imovini mjenbenoga obvezanika, za vrieme kojeg mjenbenomu vjerovniku nije možno proti njemu postupati mjenbenim postupkom; pak zato je trebalo naročite odredbe zakona, kojom se mjenbeno pravo, ograničeno vremenom, produljuje i preko stečajnog razdobja, a početak zastare mjenbenoga prava odgadja do časa, kad dotični stečaj bude dignut.

Razumieva se medjutim po sebi, da će otvorenje stečaja u pogledu zastare biti od rečenoga upliva samo na onoga mjenbenoga ovlaštenika, kojega mjenbeno pravo još nije zastarom prestalo.

---

[1] Tako po zakonu skandinavskom (§. 80.), švicarskom (čl. 806.). Zakon njemački kao što ni mjenbeni zakonici ostalih europskih država ne imaju u tom obziru posebne ustanove, nu u stečajnom redu ima odredba, koja odredjuje, da se zastara prekida prijavom tražbine kod stečajne masse. — U kraljevinah i zemljah zastupanih u carevinskom vieću stoji na istom stanovištu stečajni red od 25. prosinca godine 1868. u §. 8.

Digitized by Google

Onim časom kad bude stečaj dignut nad imovinom mjenbenoga obvezanika, počimlje proti njemu iznovice teći mjenbena zastara, na koliko se usljed povedenoga i dovršenoga stečajnoga postupka u obće ne bude moralo uzeti, da je prestalo svako daljnje pravo tražbine, ili da je mjenbena tražbina usljed obavljene likvidacije izgubila svoju narav. U koliko nastane jedan ili drugi slučaj treba prosuditi po propisih stečajnoga reda, po kojem valja odlučiti i o času, kad se stečaj ima smatrati zaključenim.

Od spomenutog pravila, da se otvorenjem stečaja početak zastare mjenbene proti mjenbenomu obvezaniku odgadja na kasnije vrieme dok bude stečaj dignut, postoji iznimka u slučaju §. 113. i §. 114. stečajnoga reda[1]; u tom bo slučaju ne staje razloga uporabi propisa §. 89., jer se mjenbeni zahtjev u ova dva slučaja može staviti i kod redovitoga mjenbenoga suda, kod kojega se postupa po postupku mjenbenom.

Osim ovih slučajeva, u kojih se navodno po mjenbenom zakonu prekida mjenbena zastara, ne ima niti jedan slučaj te krieposti. Navlastito pako ne prekidaju mjenbene zastare maloljetnost i druge okolnosti, koje po gradjanskom pravu zastaru izključuju.

Posebnom ustanovom, kojoj slične ne nalazimo u mjenbenom pravu ostalih naroda, odredjuje naš zakon u §. 88. m. z., da se zastara ureda radi u obzir ne uzimlje. Ne gledeć da ovakovoj ustanovi u mjenbenom pravu b š ne bi pripadalo posebno mjesto, nije ona u suglasju ni sa naravju zagode. Sudac ima odluku izreći na temelju faktičnih okolnostih, koje su stranke navele, te prema tomu izreći, postoji li još odnosno pravo ili ne; suvišno je s toga zahtjevati napose od tuženika, da se on u formi prigovora pozvati ima na zastaru[2].

---

[1] §. 113. „Vjerovnici vlastni su na pokretne stvari prezaduženikove, koje su radi duga mjenbenog založene ili zakonito zaustavljene, voditi ovrhu i za vrieme stečaja kod onoga suda, kod kojega bi se voditi mogla izvan stečaja, nego imadu svoje prošnje za ovrhu upraviti proti zastupniku masse".

§ 114. „Tko posjeduje mjenicu koga trećega kao zalog za svoju tražbinu napram prezaduženiku, vlastan je, neprijaviv se kod stečajne masse njegove, sam dignuti izplatu od dužnika mjenbenoga na račun svoje tražbine i massi stečajnoj predati samo višak, koj možebiti preostane".

[2] Vidi potanju razložbu kod *Graweina* str. 167.—174., a napose na strani 173.

Digitized by Google

§. 90.

Ako mjenbena obvezanost izdatnika ili prihvatnika mjenice utrne sa zastare ili s toga, što su nuždni za občuvanje mjenbenih prava čini propušteni, to oni prema posjedniku mjenice ostaju gradjansko pravnim putem i to samo u toliko obvezani, na koliko bi se njegovom štetom obogatili.

Proti naledjnikom, kojih je mjenbena obveza utrnula, tužbi takovoj ne ima mjesta.

O posljedica mjenbeno pravne zastare zakon mjenbeni napose ne govori, osim što se u gornjem paragrafu pozivlje na slučaj „ako mjenbena obvezanost izdatnika ili prihvatnika mjenice *utrne*". Ako se ovom stavkom posve jasno i ne izriču posljedice, koje nastaju zastarom mjenbenoga prava, ipak se razabire iz nje, da te posljedice ne sastoje samo u prestanku mjenbenoga postupka, nego da one još i dalje sižu. Već tim, što je pravo iz mjenice ograničeno vremenom, sljedi, da ono preko toga vremena obstojati ne može, te da je izmakom toga vremena sasvim prestalo[1] i to tako, da više ne postoji niti kao obligatio naturalis. Nu i bez obzira na to nastaje ova posljedica već iz same naravi mjenice; jer ako je mjenica posebna imovinska vriednost, ako se mjenbeni poslovi sklapaju obzirom na ovu vriednost kao poseban imovinski objekt, te ako je ona tražbina, za koju je mjenica u promet stavljena, s njom u tako uzkoj svezi, da s izplatom mjenice prestaje i ona sama, morati će prestati i svaki zahtjev, koji se na temelju mjenice staviti može, čim mjenica prestane biti onim, što po naravi svojoj u istinu jest.

Buduć je pako zastarom mjenica prestala biti posebna imovinska vriednost, te postala pukim komadićem papira bez ikakove vriednosti, to je naravska posljedica, da su prestali *sri* oni zahtjevi, koji su nastali obzirom na mjenicu, da se na temelju zastariele mjenice ne može više staviti ne samo mjenbeno pravni nego niti obični gradjansko pravni zahtjev, da će se s toga morati zabaciti svaki zahtjev, koji bude osnovan na zastarieloj mjenici, te napokon da mjenica, koja je zastarom izgubila svoju kriepost, ne pridržaje niti narav obične obveznice.

Razumieva se po sebi, da će ovaj posljedak zastare u svom podpunom obsegu moći nastati istom onda, bude li zastarom utrnula obveza svih mjenbenih obvezanika. Nu buduć po zakonu postoji.

---

[1] Vidi *Grawein* str. 162.

Digitized by Google

različito vrieme zastare obzirom na osobu i mjenbenog ovlaštenika i mjenbenog obvezanika, to valja pogledom na gore iztaknute posljedice zastare razlikovati. Što se prije svega tiče mjenbenoga ovlaštenika, to gore navedeni posljedci nastaju bez obzira na to, da li je zastarielo pravo posljednjega posjednika ili kojega indosanta. Što se pako tiče mjenbenoga obvezanika, to će mjenica izgubiti i svoju narav i svoju mjenbenu kriepost, te će prestati obveza *svih* mjenbenih obvezanika onda, čim bude zastario mjenbeno pravni zahtjev proti prihvatniku. Bude li pako zastarom prestalo samo *zavratno* pravo budi posljednjega posjednika mjenice budi kojega indosanta, to je mjenica doduše izgubila svoju kriepost, te je i prestala svaka obveza, ali samo pogledom *na sve zavratne obvezanike* tako, da svaki od njih staviti može prigovor zastare bez ikakovoga obzira na kasnijega posjednika mjenice.

Sve ove posljedice nastaju ne samo kod zastare nego i kod mjenbeno pravnoga propusta (kod mjenice prejudicirane), koji je kako drugdje spomenusmo, po naravi svojoj različit od zastare, te joj je ravan samo obzirom na posljedice.

Od navedenoga medjutim pravila, po kojem zastarom odnosno mjenbeno-pravnim protestom prestaje *svaki,* dakle ne samo mjenbeno, već i gradjansko pravni zahtjev, ustanovljuje zakon obzirom na izdatnika i prihvatnika prividnu iznimku, jer dopušta proti njima tako zvanu tužbu *ob obogaćenju*, akoprem je mjenbeno pravo proti njim zastarielo. Nu u istinu nije ova tužba iznimkom od gornjega pravila, jer se ona osniva na drugom od mjenice sasvim neovisnom temelju. Mjenica kao poseban imovinski objekt cirkulira u prometu bez ikakova obzira na one pravne odnošaje, koji su povodom što je ona u obće izdana te od pojedinoga posjednika stavljena u promet. Zastarom odnosno mjenbeno pravnim propustom uništena je pravno mjenica kao poseban imovinski objekt, izplata vriednosti, koju zastupa mjenica, ne može se s toga tražiti ni putem mjenbenim niti običnim gradjansko pravnim. Nu usljed odnošaja, koji su bili povodom cirkulaciji mjenice, imenito usljed odnošaja podmirbe i valute, može se dogoditi, da će mjenbeni obvezanik tim, što je zastarom ili propustom svaka obveza iz mjenice prestala, pridržati ne zasluženu korist na štetu mjenbenoga vjerovnika; to pako nije zakon htio dopustiti, te je s toga dozvolio posebnu tužbu ob obogaćenju, koja niti je kakova tužba na odštetu, niti se može smatrati kao kakova condictio gradjanskoga prava, već kao tužba specifično osnovana na mjenbenom zakonu, koji je pogledom na izdatnika i

Digitized by Google

prihvatnika, uporaviv načelo *nemo cum alterius damno locupletior fieri debet*, jedino htio rješiti pitanje: na koliko je proti ovim osobam u obće dozvoljen zahtjev sbog obogaćenja[1]?

---

[1] Već u konferenciji u Lipskom zametnula se bila razprava ne samo o naravi ove tužbe nego u obće i o tom, da li ovakovoj ustanovi ima mjesta u zakonu mjenbenom; a kasnije se je o čl. 83. njemačkoga mjenbenoga reda, koji doslovce odgovara §. 90. našega zakona, zametnula obsežna prepirka, koja se je većinom vodila u onom smjeru, kako se je shvaćala narav mjenice. Potanje prosudjivanje ove prepirke jest predmetom posebnoga studija, pak zato upućujemo naprosto čitatelje na neke razprave o tom predmetu, a napose na: Zapisnike konferencije u Lipskom str. LXXIII., zatim str. 192.—195.; *Liebe* str. 217.—225; *Kuntze* strana 115.; *Kitka* str. 371.—379.; *Kheil* str. 324.—327.; *Blaschke* str. 295.—298.; *Brauer* str. 140.—141.; *Thöl* str. 793. i 794.; *Volkmar* i *Löwy* str. 311.—322.; W. *Hartmann* §. 162. str 502. i sl.; *Renaud* str. 316.—323.; *Wächter* „Encyklop." str. 142.—154.; *isti* „Wechsellehre" §. 174.; *isti* „D. W. R." §. 118.; *Haimerl* str. 244.—248.; *Hoffmann* str. 594.—597.; *Fuchsberger* str. 298.—306.; *Borchardt* str. 454.—466. — Od posebnih razprava napisanih o tom pitanju u pojedinih časopisih upozorujem napose na razpravu *Siebenhaarovu* pod naslovom: „Interpretation des Art. 83. d. allg. d. W. O." u svezku 18. njegovog arkiva str. 1. i sl. — M. *Savić* „Može li se predbilježba stečena za mjeničnu tražbinu opravdati tužbom udešenom po §. 90. m. z.?" u „Mjesečniku" od g. 1878. str. 448. i sl. Pisac se razilazi od gornje razložbe, on nalazi izvor tužbi ob obogaćenju u mjeničnom obećanju pak tvrdi s toga, da je ova tužba „tužba mjenična". — Starije ugarsko pravo, t. j. zak. čl. XV.: 1840. ne poznaje takove tužbe, jer po §. 209. zastarom prestaje samo pravo na mjenbeno pravni postupak, dočim je tužitelju slobodno na temelju pogodbe, usljed koje je nastala mjenica, zahtjevati svoju tražbinu putem gradjansko pravnim.

Francezko pravo, koje daje mjenbeno pravni upliv valuti i podmirbi, odredjuje, da propustom i zastarom zavratnoga zahtjeva prestaje mjenbeno pravni zahtjev za posjednika mjenice proti indosantom i proti izdatniku samo u toliko, u koliko on bude mogao dokazati, da je trasat u vrieme dospjelosti podmiren. Posjedniku mjenice ostaje ipak u tom slučaju *pravo tužbe* proti trasatu (čl. 170. i 171. code d. com.); ova tužba zastaruje prema propisom čl. 189. (Vidi razložbu o posljedica „déchéance" i „praescription", kod Ch *Lyon-Caen* i L. *Renault-a* str. 698. i sl.) — Zakon belgijski suglasan je u tom pogledu s francezkim (čl. 61., 62. i 82.), tako isto i zakon srbski (§§. 145., 146. i 147.). — Zakon švicarski (čl. 813.) slaže se u načelu sa zakonom njemačkim, te dopušta još ovu tužbu naročito i proti trasatu i domicilijatu, a kod mjenica vlastitih proti prvomu indosantu (§. 827. toč. 12.) Ova tužba pripada samo *vlastniku* mjenice. — Zakon skandinavski (§. 93.) dozvoljuje *posjedniku* mjenice proti *svakomu* mjenbe-

Digitized by Google

Da pako kod prometa s mjenicom nastati može *neovlašteno* obogaćenje, o tom ne može biti dvojbe. Vidi se to onda, ako uočimo najobičniji postupak spojen s izdavanjem mjenice. Izdatnik dobiva obično za mjenicu, koju je izdao, naknadu — valutu —, on jamči, da će se vriednost u vrieme dospjelosti izplatiti po prihvatniku; da pako ovaj to u istinu učini, morati će ga izdatnik podmiriti, t. j. pružiti mu potrebita sredstva za ovu izplatu. Nu može se dogoditi, da izdatnik, premda je dobio za mjenicu valutu, ipak ne bude podmirio prihvatnika, odnosno, da ovaj posljednji ne bude platio mjenice, akoprem je upravo obzirom na ovu izplatu već podmiren. Ako sada mjenica izgubi svoju kriepost zastarom ili propustom, tada će doći do probitka izdatnik u iznosu primljene valute, a prihvatnik u iznosu primljene podmirbe, bez da je jedan ili drugi za taj probitak dao kakovu uzvratu, akoprem je to morao učiniti, i to izdatnik tim, da podmiri prihvatnika, a ovaj da izplati mjenicu.

Indosant se ne može u ovom smislu neovlašteno obogatiti obzirom na posebne odnošaje, koji su kod naledje podlogom za promet s mjenicom. Indosant ne sudjeluje kod stvaranja mjenice kao posebnoga imovinskoga objekta, on ne ima dužnosti brinuti se za podmirbu prihvatnika. Indosant dobiva kod prenosa mjenice istina bog takodjer valutu, ali za ovu valutu daje on indosataru u zamjenu mje-

---

nomu obvezaniku, dakle i proti indosantu, koji se je obogatio na njegovu štetu, tužbu ob obogaćenju i onda, ako je mjenbeno pravo prestalo propustom ili zastarom — Po zakonu talijanskom (čl. 326.), premda je propustom ili zastarom *zavratnoga* zahtjeva propalo pravo mjenbene tužbe (decadenza), ostaje *izdatnik* ipak obvezan *posjedniku* mjenice za svotu, u iznosu koje bi on (izdatnik) stekao neovlašteni dobitak ili posjednik štetu. Proti izdatniku mjenice vlastite i prihvatniku dozvoljava se ova tužba samo u slučaju čl. 316., t j. kad je mjenica domicilirana i domicilijat označen. (*Vidari* str. 285.) — Revidirana ruska osnova (čl. 160.) odredjuje, da za slučaj propusta kod mjenica tezica, i za slučaj amortizacije izgubljene mjenice tezice, izdatnik ostaje obvezan posjedniku mjenice do iznosa svote, koju je ovaj posljednji u vrieme dospjelosti mogao tražiti, ali samo u toliko, u koliko nije u vrieme dospjelosti podmirio trasata ili onoga, koji je njemu izplatio mjenbenu svotu. Ako li je izdatnik namaknuo podmirbu, tada je dužan na zahtjev posjednika mjenice ovomu ustupiti svoja prava na povratak podmirbe proti trasatu neprihvaćene mjenice ili proti svómu vlastitomu platcu Ali i ova tužba prestaje poslje 5 godina, računajuć od dospjelosti mjenice Ovoj tužbi ob obogaćenju ne ima mjesta sbog zastare mjenbeno pravnog zahtjeva, a isto tako niti proti indosantom. Ovo je stanovište sasvim različito od prvobitne osnove.

Digitized by Google

nicu, za koju je on već svomu predniku dao protuvriednost, t. j. valutu. On dakle ne može doći do probitka na štetu drugih. Moglo bi se doduše u pojedinom slučaju dogoditi i kod indosanta, da će usljed prometa mjenice neovlaštenim načinom doći do dobitka — kamo se u ostalom ne može brojiti slučaj ako je mjenicu dobio na dar, ili ako kod toga prenosa u obće privriedi kakovu korist, koja više manje za jednoga od kontrahenta kod svakoga posla nastaje —; nu bilo bi spojeno s velikimi potežkoćami, kad bi se dopustio zahtjev radi obogaćenja proti indosantom, pak zato je i naš zakon poput njemačkoga proti indosantom sasvim izključio gornju tužbu[1].

Tužba radi obogaćenja ne može se staviti putem mjenbenoga, već putem običnoga gradjanskoga postupka i to uz sljedeće uvjete:

1. Tužitelj mora biti valjanim načinom legitimiran, a to će biti samo na temelju valjane mjenice, kojoj, osim što je zastariela ili prejudicirana, ne smie manjkati niti jedan od uvjeta potrebitih za valjanost mjenice u obće. Legitimacija ova obaviti će se onako, kao što bi se bila morala obaviti za slučaj, da je tužitelj podigao redovitu mjenbenu tužbu proti prihvatniku odnosno izdatniku, kad mjenica ne bi bila zastariela odnosno prejudicirana; dakle prema pravilom navedenim kod §. 36. m. z. Usljed toga treba tužbi priložiti mjenicu, koja mora prema tuženiku biti zastariela odnosno prejudicirana. Ako je mjenice ne stalo, tada ju može nadoknaditi sudbena odluka, kojom je ona amortizirana[2]. Nu samo onaj posjednik mjenice ovlašten je na ovu tužbu, koji bi bio na nju ovlašten, kad mjenica i ne bi bila zastariela, odnosno prejudicirana. Zato se ne će moći ovom tužbom poslužiti niti onaj, na koga je mjenica indosirana nakon što je već zastariela ili prejudicirana, niti indosant, koji je izkupio mjenicu prejudiciranu[3].

2. Mjenbena tužba radi obogaćenja može biti upravljena samo proti izdatniku i prihvatniku, a nipošto proti indosantu, jer ga zakon naročito izključuje. Isto tako ne može tuženikom biti ni trasat

---

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 507.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 511.; *Borchardt* str. 455. dodatak 807. c); *Fuchsberger* str. 302., 303. i 304. — Protivnog je nazora *Volkmar* i *Löwy* str. 319.; *Renaud* str. 318. u opazci 9.

[3] Vidi *Borchardt* strana 454. dodatak 807. b); *Fuchsberger* str. 303.

Digitized by Google

ni domicilijat[1], pak makar oni bili podmireni, jer niti jedan od njih nije bio u mjenbenoj svezi. Tužba radi obogaćenja ne može se podignuti ni proti počastnomu prihvatniku niti proti mjenbenomu poruku. Proti onomu prvomu zato ne, jer on izplatom stupa na mjesto posjednika mjenice, a proti ovomu posljednjemu ne zato, jer za njega ne postoji ni odnošaj valute ni odnošaj podmirbe.

Kod naručene mjenice ne može se ova tužba dignuti proti naručitelju, jer on nije bio u mjenbenoj svezi, a tužene mogu biti samo osobe takove, koje su bili mjenbeni obvezanici i to po naročitoj odredbi zakona samo izdatnik i prihvatnik[2].

U ostalom ne može tužitelj tužbom radi obogaćenja u isto doba ustati proti prihvatniku i izdatniku, jer je zastarom odnosno propustom prestala svaka solidarnost, koja je postojala samo pogledom na izplatu mjenbene svote, te jer je ova tužba posve samostalna i osnovana samo na razlogu, što se je upravo dotični tuženik obogatio. Usljed toga se i kaže u §. 90. m. z. „izdatnika *ili* prihvatnika[3].

Isto tako ne postoji više solidarna obveza niti za suprihvatnike i suizdatnike[4], ako ih je više zajedno mjenicu prihvatilo ili izdalo. Gornja tužba može se podignuti samo proti onomu od njih, kod kojeg su nastale materijalne predpostave te tužbe.

3. Tuženik se je morao obogatiti na štetu tužitelja, t. j. u njegovoj imovini treba da je nastao višak za onoliko, za koliko se je umanjila imovina tužiteljeva, i to usljed prometa s onom mjenicom, koja je zastarjela ili prejudicirana[5]. Ovo obogaćenje treba da je nastalo bez pravovaljanoga razloga, da mu dakle nije temeljem pravni kakav posao, već jedino okolnost, što je mjenica zastarjela ili prejudicirana. Da li i kojim se je načinom u pojedinom slučaju obogatio izdatnik odnosno prihvatnik, imati će se odlučiti od slučaja do slučaja. Najobičnije biva to kod izdatnika, koji je mjenicu

---

[1] Vidi W. *Hartmann* ibid. str. 515. — Donekle protivan nazor berlinskog vrhovnog sudišta vidi kod *Borchardta* str. 464. dodatak 821. b). I *Hoffmann* je protivnoga mnienja ne samo glede domicilijata nego i glede trasata str. 596.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 515.; — protivnoga je nazora *Kheil* str. 327.

[3] Vidi *Volkmar* str. 321.

[4] Vidi *Borchardt* str. 456. dodatak 809. a).

[5] Vidi *„Mjesečnik“* od g. 1884. str. 469. i 470.

Digitized by Google

načinio posebnim imovinskim objektom te ju stavio u promet; ako li sada u vrieme dospjelosti on ne bude izplatio ili sam ili po prihvatniku svote, na koju ona glasi, to se je on za iznos te svote obogatio, a tužitelj je u iznosu ove svote pretrpio štetu. Obzirom na prihvatnika biti će najnaravniji slučaj, kad će se on obogatiti neovlašteno na štetu tužitelja, kad bude od izdatnika podmiren, ali ne bude došlo do izplate, jer je mjenica prejudicirana ili zastariela; prejudicirana će medjutim biti mjenica pogledom na prihvatnika samo onda, bude li domicilirana i domicilijat označen[1].

Da se je tuženik u istinu obogatio u gornjem smislu, imati će po općih pravilih postupka dokazati tužitelj[2].

Budući da se tužba radi obogaćenja ne može smatrati tužbom o naknadi štete u smislu §. 1489. o. g. z., to ona ne zastaruje za 3 već za 30 godina[3]. Jer pako ova tužba nije tužbom mjenbenom, to se ni postupak ne će voditi po propisih za postupanje u poslovih mjenbenih (minist. naredba od 25. siečnja 1850. br. 53. d. z. l.), već po propisih ministarske naredbe od 16. rujna 1852. (g. p. p.); nu tim još nije rješeno pitanje, imade li se tužba radi obogaćenja, na koliko ona nastaje iz §. 90. m. z., podignuti pred sudom trgovačkim ili ne, jer valja razlikovati: 1. one tužbe, koje spadaju na nadležnost trgovačkih sudova; i 2. tužbe, kod kojih se postupati ima po mjenbenom postupku[4].

Kod tužba navedenih pod točkom 1. valja postupati po propisih sudovnika i zakona od 3. listopada 1876. (kom. XXXI. Sbornika), a kod onih, koje spomenusmo kod točke 2., po ustanova mjenbenoga postupka. Usljed toga imati će se i tužba radi obogaćenja staviti pred sudom trgovačkim, na koliko nastanu uvjeti §. 1. zakona od 3. listopada 1876., t. j. na koliko je mjenica, o kojoj se radi, došla u promet na temelju kojega trgovačkoga posla, navedenoga u §§. 258.—261. trg. zakona te ako je tuženik protokoliran trgovac, ili u protivnom slučaju, ako je dotični posao, usljed kojega

---

[1] *Siebenharr* na str. 41. dopušta proti prihvatniku tužbu radi obogaćenja samo u slučaju mjenice domicilirane, kod koje je domicilijat naveden, te drži, da je zakon njemački mislio samo na ovaj slučaj; u svih ostalih slučajevih, da proti prihvatniku ovoj tužbi mjesta ne ima.

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 512.

[3] Vidi *Borchardt* str. 463. dodatak 817.; *Blaschke* str. 297. u opazci 9.

[4] Vidi *Blaschke* „der österr. Wechselprocess“ str. 5.

Digitized by Google

je mjenica došla u promet, na strani tuženikovoj poslom trgovačkim.

Za razpravu, koja se ima povesti povodom gornje tužbe, biti će nadležan onaj sud, u području kojeg se nalazi platište mjenice[1].

XVI. Prava vjerovnika mjenbenoga.

§. 91.

Izdatnik mjenice, naledjnik, prihvatnik i jamac solidarno su obvezani prema svakomu posjedniku mjenice. Ova solidarna obvezanost proteže se na sve, što je posjednik mjenice radi neizpunjene mjenbene obveze vlastan iskati.

Sudeć po načelih, navedenih u ovom poglavju, čini se, da nije baš sretno odabran gornji naslov, jer se tu ne radi toliko o pravu mjenbenoga vjerovnika koliko ob obsegu obveze mjenbenoga obvezanika. Tako već gornji paragraf izriče više puta naglašeno načelo, po kojem su svi mjenbeni obvezanici *solidarno* obvezani svakomu posjedniku mjenice. Ova solidarna obveza, osnovana na naravi mjenice, na običaju i na zakonu, smiera osigurati konačnu izplatu mjenbene vriednosti, te se proteže na sve „što god je posjednik mjenice radi ne izpunjene mjenbene obveze vlastan iskati". Obsèg pako toga zahtjeva dade se izvesti iz razložbe §. 50. i §. 51. m. z., te će svaki od mjenbenih obvezanika solidarno jamčiti ne samo za mjenbenu svotu, nego i za troškove protesta, za poštarinu, proviziju, zatezne kamate i ine troškove, kamo prema okolnostim imenito spadaju i troškovi sudbeni.

Posljedice ovoga solidarnoga jamstva navedene su kod razložbe §. 49. m. z.[1]; isto tako razložena je potanje na pojedinih mjestih ove knjige i obveza mjenbenih obvezanika, navedenih u stavci prvoj ovoga paragrafa.

---

[1] Vidi rješitbe sudova kod B. *Hartmanna* strana 230.; i kod *Blaschkea* str. 295. u opazci 3.

[2] Vidi gore str. 377.

Digitized by Google

§. 92.

Dužnik se mjenbeni može služiti samo takovimi prigovori, koji proizticu iz samoga prava mjenbenoga ili koji mu pristoje neposredno proti svagdašnjemu tužitelju.

Ova ustanova, koja je doslovce prenešena iz njemačkoga zakona (čl. 82.), bila je radi svoje obćenitosti, a napose sbog one točke, po kojoj se tuženik služiti može onimi prigovori, koji mu pripadaju neposredno proti svagdanjemu tužitelju, povodom mnogim razpravam, te se je imenito judikatura vrlo obilno bavila sadržajem ovoga paragrafa; usljed toga i imade sila božja sudačkih rješitba, koje se odnose upravo na gornju ustanovu, nu koje se radi različitog njezinog shvaćanja ni malo ne sudaraju[1]. Usljed ove razlike, koja u ostalom vlada ne samo u praksi nego i u nauci mjenbenoga prava, već se pomišljalo o tom, ne bi li bilo sgodnije, da je ova ustanova iz mjenbenoga prava izostala te se uvrstila možebiti u postupak mjenbeni[2].

Kako medjutim pokazuju razprave konferencije u Lipskom[3], nisu sastavitelji njemačkoga zakona (čl. 82.) smierali dirati u one prigovore, koji se tiču *samoga postupka,* već im je bila namiera uvrstiti u zakon takovu ustanovu glede prigovora, koja se odnosi li na pravo materijalno. Kako je medjutim čl. 82. njemač. zakona doslovce prešao i u naš zakon, ne ima sumnje, da je ista nakana bila i sastaviteljem našega zakona. Usljed toga moramo punim pravom uztvrditi, da se propisi gornjega paragrafa ne tiču prigovora, koji se odnose na sam postupak, kao što primjerice: prigovor nenadležnosti suda, prigovor pravomoćne osude, nagode, ili da je tužitelj bezuvjetno odustao od tužbe itd. Ustanova gornjega paragrafa tiče se samo onih prigovora, koji spadaju na pravo *materijalno.* Ove pako prigovore dieli zakon u dva skupa, naime u takove, koji

I. proizticu iz samoga mjenbenoga prava, i

II. pripadaju tuženiku neposredno proti dotičnomu tužitelju.

---

[1] Vidi sabrane odnosne rješitbe sudova kod *Borchardta* na str. 361.—453.

[2] Vidi *Rehbein* str. 90.

[3] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. LXXVII. i LXXVIII., zatim str. 168. i sl.

Digitized by Google

Ad I. Na prigovore prve vrsti spadaju oni prigovori proti podignutoj tužbi, kojimi se dokazati nastoji, da *ne postoji mjenbeno pravo,* koje se tužbom zahtjeva, bilo u obće bilo samo obzirom na tuženoga. Ti su prigovori naravi *absolutne,* oni se mogu prigovoriti svakomu tužitelju. Podloga tim prigovorom obično se osniva na ustanova prava mjenbenoga; ali se ona može osnivati i na obćih pravnih načelih, na koliko se ta načela u pojedinom slučaju uporaviti moraju i na mjenbene odnošaje[1] Ovi prigovori se osnivaju na tom, što ili 1. mjenica, koja je temeljem tužbi, ne ima sva svojstva potrebita za valjanost mjenice; ili 2. što tuženik, akoprem je podpisao formalno valjanu mjenicu, nije preuzeo mjenbene obveze radi posebnih okolnostih, koje su postojale u vrieme kad se je on na mjenici podpisao; ili napokon 3. što je njegovo jamstvo za izplatu mjenice, koje je doduše pravovaljano postojalo, prestalo budi još prije nego je mjenica dospjela, budi istom nakon vremena dospjelosti[2].

Na prigovore navedene u točki *prvoj* spadaju ne samo oni prigovori, kod kojih se tužitelj poziva na okolnost, da mjenica ne odgovara svim zahtjevom §. 3., već i oni prigovori, iz kojih proizlazi, da izjava tuženikova, koja se doduše nalazi na valjanoj mjenici, ili ne odgovara svim zahtjevom, koji se po zakonu zahtievaju za valjanost dotične izjave, ili da su odnosnoj izjavi pridodani takovi dodatci, koji izključuju mjenbenu obvezu tuženika, n. pr. dometak „bez obveze", „bez jamstva", — ili napokon da je krivotvorena (exceptio falsi) budi mjenica u svom bitnom sadržaju, budi mjenbena izjava tuženika.

K prigovorom spomenutim u točki *drugoj* računa se:

a) prigovor, da podpis tuženikov, na kojem tužitelj osniva svoj zahtjev, nije istinit, bez obzira na to, radilo se o neistinosti podpisa izdatnikovog, prihvatnikovog, indosantovog ili drugoga koga. Mjenbeno bo jamstvo preuzimlje se podpisom stavljenim na mjenici, ako li pako odnosni podpis ne potiče od onoga, na koga glasi, tada se ne može govoriti o mjenbenom jamstvu onoga, čije je ime na mjenicu stavljeno. Simo spada u obće prigovor, da je mjenica lažna ili krivotvorena[3];

---

[1] Vidi *Thöl* str. 739.

[2] Vidi ovu razredbu kod *Siebenhaara* „Interpretation des Art 82. d. Allg D. W. O " u njegovom „A. f. d. W. R. und H. R." str. 245. svez. 18.

[3] Vidi razložbu §§. 81.—83. m. z.

Digitized by Google

b) prigovor, da tuženik nije bio mjenbeno sposoban u vrieme, kad je podpisao mjenbenu izjavu. Prigovor ovaj osniva se na §. 1. i §. 2. mjenb. zakona;

c) prigovor, da je tuženik doduše podpisao mjenbenu izjavu, ali da mjenice nije *predao,* već da je ona došla u promet proti njegovoj volji; mjenbena bo izjava stavljena na mjenici ne postaje u pravilu perfektnom samo pukim podpisom, već ujedno i predajom[1]. Simo spada n. pr. slučaj, bude li već podpisana mjenica ukradjena, izgubljena itd.[2];

d) prigovor sile u pravilu ne spada u ovaj skup prigovora. Samo u koliko bi netko fizičnom silom *(vis absoluta)* bio prisiljen staviti svoj podpis na mjenicu ili ju predati u promet, mogao bi se prigovor sile upotriebiti proti svakomu posjedniku mjenice, jer u tom slučaju radi pomanjkanja svake volje ne može u obće biti govora o pravnom kakovom poslu.

Na prigovore navedene pod točkom *trećom* spada:

a) prigovor, da mjenica nije predočena na prihvat i protestirana sbog ne prihvata u slučajevih navedenih u §§. 19, 20. i 24. m. z.;

b) prigovor, da je mjenica prejudicirana, jer nije u vrieme predočena na izplatu i sbog ne izplate protestirana (§§. 31., 41. i 43. m. z.);

c) prigovor, da je mjenica doduše za vremena protestirana, ali da protest ne odgovara propisom mjenbenoga zakona (§. 99. m. z.);

d) prigovor zastare; njom se bo oslobadjaju jamstva svi mjenbeni interesenti;

e) prigovor, da je stanovita mjenbena izjava, na kojoj se temelji mjenbeni zahtjev, uništena (prekrižena, razderana itd.);

f) prigovor, da je mjenica plaćena nu ipak s ograničenjem niže označenim.

Veći dio prigovora, koji spadaju u ovaj skup, moći će u ostalom tuženik i mukom mimoići, jer će se sudac morati ureda radi osvrnuti na odnosne okolnosti. Tako spada simo napose prigovor, da odnosna izprava ne ima svih potrebština mjenice; prigovor naveden u točki trećoj pod a), b), c) i e).

---

[1] Vidi iznimku u pogledu prihvata gore na str. 252. i sl.
[2] Vidi *Thöl* str. 742.

Digitized by Google

Ad II. Da se prosude prigovori, koji spadaju u ovaj skup valja vazda na umu imati izvor i narav mjenice. Mjenica, koja ima svoj izvor u kreditu, te koja nije ništa drugo nego poseban imovinski objekt, obzirom na koji nastati mogu najraznovrstniji pravni poslovi, dolazi u promet upravo obzirom na te poslove i u tom očekivanju, da će se u odredjeno vrieme i na ustanovljenom mjestu izplatiti novčana vriednost, na koju ona glasi. Sbudne li se to, tada su i oni pravni poslovi, usljed kojih je mjenica došla u promet, konačno rješeni, u protivnom pako slučaju nastaje dvostruki odnošaj, s jedne strane jamče svi mjenbeni obvezanici, t. j. svi oni, kojih se podpisi na mjenici nalaze, solidarno za izplatu *bez ikakova obzira na one poslove, koji su bili povodom prenosu mjenice,* s druge pako strane ostaju ti poslovi i nadalje mjerodavni za prosudjivanje onoga odnošaja, u kojem se *medjusobno* nalaze oni, koji su sklopili one poslove, usljed kojih je mjenica prešla iz jedne ruke u drugu, ili usljed kojih je pojedini mjenbeni obvezanik bio prinukan podpisati stanovitu mjenbenu izjavu. Ovaj pravni odnošaj, u kojem se usljed tih poslova nalaze oni, koji su ih medjusobno sklopili, posve je neovisan od onoga pravnoga odnošaja, koji je kod drugoga posjednika mjenice bio povodom daljnjemu prenosu mjenice, ili koji je za drugoga mjenbenoga interesenta bio mjerodavan za njegovu mjenbenu obvezu. Usljed toga postoji pogledom na mjenicu kao poseban imovinski objekt toliko medjusobno neovisnih pravnih odnošaja, koliko imade imena na mjenici. U ovom odnošaju treba tražiti pravo vrelo ovomu drugomu skupu mjenbenih prigovora, naime prigovorom, koji pripadaju tuženiku neposredno proti tužitelju. Misao ove zakonske ustanove ne može s toga biti druga nego li ta, da tuženik ne može tužitelju prigovoriti takovih prigovora, koji potiču usljed odnošaja, *koji postoji medju tužiteljem i trećom osobom,* ako se ti prigovori ne osnivaju na samom mjenbenom pravu, t. j. na koliko ne spadaju u skup prvi. Svi drugi prigovori, na koliko ih izrikom ne zabacuje mjenbeno pravo, dopuštaju se i u postupku mjenbenom.

Ovim je naročito iztaknuta razlika medju prenosom mjenice putem mjenbeno pravne naledje i gradjansko pravnog ustupa, kod kojeg tuženik cesionaru može staviti i one prigovore, koji mu pripadaju proti cedentu; ako li se pako kakova tražbina „prenosi po redu na više osoba, može dužnik istina prebiti iskanje to za svoje iskanje, što ga je on imao u vrieme ustupa prama prvomu držaocu kao i prema posljednjemu držaocu“ (§. 1492. o. g. z.). Ovi su pri-

Digitized by Google

govori s toga naravi *relativne,* te se nazivlju i prigovori osobni, jer se *osnivaju* na odnošaju pravnom, koji postoji neposredno medju tužiteljem i tuženikom.

Pogledom dakle na načelo, da se obvezanik mjenbeni ne može služiti prigovori ex persona indosantis vel tertii, na koliko nisu osnovani na samom mjenbenom pravu, spadaju na ovaj skup prigovora primjerice sljedeći:

1. *Exceptio doli.* Izmedju svih prigovora ovoga skupa ovaj je prigovor ne samo jedan od najčešćih i najznamenitijih nego i toli raznovrstan, da se za njegovu uporabu jedva dade ustanoviti pravilo, koje bi moglo služiti sigurnim mjerilom za sve pojedine slučajeve. Prigovorom ove vrsti, bili oni doli generalis ili specialis, podlogom je vjera i pouzdanje, na kojem počiva kredit a usljed toga i izvor mjenice. Kadgod se mjenbeni zahtjev tužitelja osnivao bude na zloporabi pouzdanja ili na povredi vjere, kadgod tužitelj bude došao do mjenice postupkom neovlaštenim ili činom nedopuštenim, sudjelovao on kod toga ili sam neposredno, ili posredno preko treće osobe, svagda će biti mjesta ovomu prigovoru[1].

Nije ovdje možno potanko navesti sve slučajeve, u kojih ima mjesta ovomu prigovoru, to valja prema postojećim odnošajem odlučiti od slučaja do slučaja; nu kao bitni uvjet, da se uzmogne staviti *exceptio doli* jest, da onaj, proti komu se taj prigovor stavlja, imao bude *malam fidem,* t. j. da ili sam znalice sudjelovao bude kod nepoštenoga i nedopuštenoga čina, kojim se vriedja vjera i pouzdanje, ili ako je takav čin počinio treći tko, da je on za to znao[2].

2. *Prigovor izplate*[3]. Prema okolnostim može ovaj prigovor izplate spadati ne samo u ovaj nego i u prvi skup prigovora. Narav toga prigovora protumačuje se iz naravi mjenice. Mjenica ima se izplatiti u vrieme u njoj ustanovljeno; samo pogledom na ovu okolnost ima ona posebnu imovinsku vriednost. Bude li platio trasat, odnosno prihvatnik ili domicilijat, te bude li mjenica povraćena a obavljena izplata potvrdjena na njoj samoj, tada više ne može biti

---

[1] Vidi *Rehbein* str. 95., zatim rješitbe sudova kod *Borchardta* i *Fuchsbergera* prigodom razložbe čl. 82. njem. mjenb. reda.

[2] Vidi razpravicu W. M. *Werner* „Die exceptio doli im Wechs. Recht".

[3] Načela, uglavljena glede ovoga prigovora u sudačkoj praksi navedena su kod *Borchardta* na str. 386. dod. 781.

Digitized by Google

govora o kakovom mjenbeno pravnom zahtjevu. Ako li bi se ipak kojim god slučajem na temelju ovakove mjenice zahtjevala iznovična izplata *makar od koga,* tada će moći *svatko,* i prihvatnik i zavratni obvezanik, svakomu posjedniku takove mjenice s uspjehom stavit prigovor izplate.

Ne bude li na mjenici, izplaćenoj bilo po trasatu, prihvatniku ili domicilijatu, napisana namira, tada izplatom nije polučen podpun prestanak mjenice kao posebnog imovinskog objekta, jer se iz nje same ne razabire, da je dotična vriednost izplaćena, te da je s toga prestala njezina narav kao posebnoga imovinskoga objekta. Istom onda može se taj prestanak prigovoriti svakomu, kad mjenica ili bude uništena, ili kad se iz nje same bude moglo razabrati, da je ona izgubila svoju narav kao mjenica; ovo pako posljednje nastati će onda, kad na njoj napisana bude namira ob obavljenoj izplati. Dok toga ne bude nije ni prihvatnik izplatom svoje obveze rješen; tim mu medjutim nije učinjena nikakova krivica, jer je on po §. 39. mjenb. zak. dužan platiti samo uz povratak mjenice providjene namirom. Bude li se s toga na temelju ovakove nekvitirane mjenice opet zahtjevala izplata, tada će se po prihvatniku, odnosno trasatu ili domicilijatu, koji je mjenicu platio, prigovor izplate moći prigovoriti *samo onomu, komu je mjenica u istinu plaćena.* Ovaj prigovor osnovan je na pravnom odnošaju, koji je izplatom nastao medju onim, koji je mjenicu platio i onim, koji je izplatu primio. Proti trećemu, koji u dobroj vjeri izplatu zahtjeva, ne ima mjesta ovomu prigovoru. Dodje li pako netko do mjenice, znajući da je ona dospjela i izplaćena, te uztraži li od prihvatnika iznovice izplatu, tada će se ovaj posljednji, u koliko ne nastane slučaj naveden u §. 14. mjenb. zak., moći poslužiti prigovorom *exceptio doli,* a ne *exceptio solutionis.* Onomu pako, koji je stekao mjenicu načinom, o kojem govori §. 14. mjenb. zak., moći će prihvatnik staviti prigovor isto onako kao što i onomu, komu je platio, jer naledja stavljena na mjenicu u slučaju §. 14. m. z. ima narav cesije.

Prednikom, koji budu usljed zavrate mjenicu izkupili, ne će prihvatnik (odnosno trasat ili domicilijat) moći staviti gornjega prigovora. Dodje li usljed toga dotle, da će prihvatnik, premda je platio prijašnjemu posjedniku, morati platiti i predniku, moći će od onoga prvoga zahtjevati povratak izplaćene svote *(condictio indebiti).*

Digitized by Google

Bude li namira, nalazeća se na mjenici ob obavljenoj izplati, izbrisana, tada se smatra kao da je ni ne ima.

Navedena pravila o prigovoru izplate vriede bez obzira na to, da li je mjenicu izplatio prihvatnik odnosno trasat, ili *za njega* tko treći, bio to domicilijat ili druga osoba.

Bude li mjenicu izplatio izdatnik, remitent ili koji indosant, to prihvatniku na temelju ove izplate ne pripada prigovor izplate. Samo onda, kad bi postojeće okolnosti pokazale, da platac izplatom sa svoje strane nije imao nakane samo sebe rješiti obveze mjenbene, već da je u obće namjeravao izplatiti mjenicu i tim ostale mjenbene obvezanike rješiti daljnje dužnosti za izplatu mjenbene vriednosti, mogao bi prihvatnik takodjer staviti prigovor izplate. Da li je nastala jedna ili druga okolnost, to je quaestio facti.

Na koliko se osim prihvatnika (odnosno trasata ili domicilijata) prigovorom izplate poslužiti mogu ostali mjenbeni obvezanici ovisi o pojedinom slučaju, na kojem taj prigovor počiva; napose pako vriedi u tom p gledu sljedeće:

a) *svaki mjenbeni interesent* moći će staviti prigovor izplate, ako je mjenicu platio prihvatnik (trasat odnosno domicilijat) ili makar tko drugi s nakanom, da u obće izplati mjenicu, te da time daljnje dužnosti rješi sve mjenbene obvezanike, ako je podjedno ta izplata kvitirana na mjenici. Ne bude li izplata kvitirana, ne ima mjesta tomu prigovoru; bude li ipak posjednik mjenice u zloj vjeri, može mu se prigovoriti *exceptio doli;*

b) ako je mjenicu platio koji sljednik, tada tuženomu *prednika* ne pripada prigovor izplate; slj dnik bo njegov kanio je izplatom osloboditi od zavrate sebe i svoje sljednike te doći u priliku, da se uzmogne poslužiti regresom na izplatu proti svojim prednikom. Tuženi pako prednik obvezan je na zavratu ne samo onomu sljedniku, koji je platio, već i svim onim mjenbenim interesentom, koji se nalaze medju njim i tim sljednikom. Samo *iznimice* mogao bi prednik upotriebiti prigovor izplate kao *exceptio doli*[1];

c) bude li mjenicu izplatio prednik tuženikov, tada valja pogledom na sve sljednike toga prednika analogno uporaviti ista ona načela, koja obzirom na prigovor izplate vriede u slučaju onom, kad je izplatio mjenbenu svotu prihvatnik; dakle, bude li obavljena

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 381 opaz. 15.; *Rehbein* str. 92. sl. d).

Digitized by Google

izplata kvitirana na mjenici, tada svakomu sljedniku pripada napram svakomu posjedniku mjenice prigovor izplate, inače samo u toliko, u koliko se bude mogla uporaviti exceptio doli. Sam pako prednik, koji je usljed zavrate platio mjenicu, moći će i u slučaju nekvitirane izplate prigovoriti ovaj prigovor onomu, komu je platio, jer se on osniva na neposrednom odnošaju medju tužiteljem i tuženikom; trećemu pako posjedniku mjenice moći će taj prigovor staviti onda, bude li se mogla u obzir uzeti exceptio doli;

d) bude li mjenbenu izjavu podpisalo više njih, bude li dakle na mjenici više suizdatnika, suprihvatnika itd., te ako jedan od njih plati mjenicu, tada će ostali, budu li pozvani na izplatu, moći staviti prigovor izplate isto tako, kao što bi mogao staviti i onaj, koji je mjenicu platio, *na koliko se ta izplata bude vidila iz same mjenice.* U protivnom slučaju moći će oni staviti svoj prigovor kao *exceptio doli.*

Prigovor, da je prihvatnik mjenbenu svotu položio kod suda, podpuno je ravan prigovoru pravovaljane izplate, na koliko je ta depozicija u redu obavljena[1], te se može valjano prigovoriti svakomu posjedniku mjenice po svakom mjenbenom obvezaniku[2].

3. *Prigovor, da vriednost mjenice nije doduše izplaćena u gotovu,* ali da je ona podmirena drugim načinom, a napose novom mjenicom ili novim prihvatom. Što se napose tiče ove posljednje okolnosti, valja medjutim pripomenuti, da pukom predajom nove mjenice za podmirbu prijašnje, ili prihvatom druge mjenice nije još podmirena vriednost prijašnje, pak makar vjerovnik ove posljednje novu mjenicu indosirao i za nju valutu dobio, jer tim još nije rješeno pitanje: ne će li on morati tu valutu usljed regresa povratiti? Samo onda, bude li prihvatnik u vrieme dospjelosti novu mjenicu izplatio, ili bude li usljed zastare ili prejudiciranja vjerovnik prijašnje mjenice rješen svake zavrate i dužnosti povratiti valutu, ili bude li na njega nova mjenica prenešena bjelom naledjom i on ju pukom predajom dalje prenese tako, da tim po novoj mjenici ne dolazi u posebni mjenbeni odnošaj, — samo tada smatrati će se prijašnja mjenica podmirena[3].

4. *Prigovor sile, straha, prevare, bludnje i pijanstva.*

---

[1] Vidi razložbu kod §. 40. m. z.
[2] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 381.
[3] Vidi *Rehbein* ibid. str. 99. toč. 4.

Digitized by Google

Svi ovi prigovori ne tiču se samoga bivstva mjenice, pak zato ne mogu preći okvir onih osoba, kojih se neposredno tiču; oni djeluju na treće jedino onda, kad im se može prigovoriti *dolus*. Iznimice mogao bi se prigovoriti trećemu prigovor sile, kad bi se radilo o fizičnoj sili, a prigovor pijanstva u onom slučaju, kad bi se mogao dovesti u savez s prigovorom mjenbene nesposobnosti.

Kod ove vrsti prigovora moglo bi nastati pitanje: na koliko se u mjenbenih poslovih dopušta prigovor *višje sile (vis major)?*

U našem kao ni u njemačkom zakonu nije to pitanje izrikom rješeno; dočim se u nekih novijih o tom nalaze naročite ustanove[1]. Usljed toga se to pitanje rješiti ima u duhu samoga mjenbenoga zakona, u smislu kojeg se niti na slučaj niti na višju silu u mjenbenom pravu ne uzimlje obzir, te se posjednik mjenice ne može izpričati niti jednim niti drugim, ako mu je mjenbeno pravo prestalo propustom ili zastarom.

Strogost ovakovoga tumačenja, koje proizlazi iz naravi mjenice te odgovara sigurnosti mjenbenoga prometa, ublažuje se tim, što je zakon upravo obzirom na to preko dana dospjelosti dozvolio još dva dana, da se uzmognu preduzeti čini potrebiti za uzdržanje mjenbenog prava (§. 41. m. z.), te što kod obćih nesgoda i nesreća

---

[1] Tako ustanovljuje zakon švicarski (čl. 813.), da mjenbena obveza prestaje i onda, budu li *zastara* i *mjenbeno pravni propust* nastali usljed višje sile.

Revidirana *ruska osnova* (čl 159.) ne dopušta prigovora višje sile, naročito u slučaju ako je njezinim nplivom nastao mjenbeno pravni propust, osim ako bi zakonom odredjen bio moratorij.

Zakon skandinavski odredjuje u §. 92., da se ne gubi mjenbeno pravo usljed propusta čina, propisanih za uzdržanje toga prava, ako tko te čine ne bi mogao izpuniti usljed zakonskih ustanova (zakonskog moratorija itd.) ili bude li u obće promet prekinut ili se dogodio kakav izvanredni dogodjaj *(vis major)* pod uvjet, da odnosnu obvezu izpuni čim zaprieka prestane. Ova ustanova skandinavskog prava odgovara podpuno francezkoj praksi, koja drži da *force majeure* odvraća štetu, koja bi mogla nastati usljed mjenbenoga propusta, te da i ovdje vriedi obće pravilo *„ad impossibila nemo obligatur“*. (Vidi W. *Hartmann* str. 403.; *Borchardt* str 236. u opazci 2.)

U razpravah konferencije u Lipskom bilo je o tom govora, te je napokon odlučeno, da o tom ne ima u mjenbeni red doći posebna ustanova. (Vidi zapisnike o toj konferenciji str. 202., 243. i 244.)

Digitized by Google

vlast zakonodavna pomaže posebnimi zakoni, kojimi se odredjuje tako zvana nuždna prolongacija[1].

5. Prigovor, *da je koja od bitnih sastavina na mjenicu napisana istom naknadno* nakon što je mjenbeni obvezanik mjenbenu izjavu bio već podpisao. (Vidi niže razložbu kod §. 93.)

6. Prigovor *kompenzacije,* tumači se kod §. 94. m. z.

7. Prigovor *prolongacije*[2].

8. Prigovor *simulacije.* Ovaj prigovor mogu staviti samo one osobe, koje su *neposredno* sudjelovale kod prividne pogodbe, kojom je mjenica prešla iz jedne ruke u drugu; jer samo pogledom na nje vriedi ono, što su stranke htjele, a ne ono, što su izjavile; n. pr. tuženik indosirao je mjenicu, ali je s tužiteljem (indosatarom) ugovorio, da naledja ima samo kriepost punovlastne naledje, a on da ima na račun indosantov samo mjenbenu svotu pobrati, pak ako ju ne dobije, mjenicu povratiti; ili indosant na mjenicu stavi bielu naledju, te se s tužiteljem dogovori, da mu predaje mjenicu samo u zalog itd.[3] Napram *trećim* osobam ima mjesta ovomu prigovoru samo u toliko, u koliko se toj osobi predbaciti može *dolus.* Za taj slučaj najobičniji je prigovor simulacije onda, kad mjenica indosirana bude prividnom naledjom i sa znanjem indosatara u nakani, da se time mjenbenomu obvezaniku (n. pr. prihvatniku) oduzmu oni prigovori, kojimi bi se on uspješno mogao oduprieti da je mjenicu utužio indosant. Da se u ovom slučaju uzmogne ovaj prigovor staviti, nije od potrebe da tužitelj poznaje *one prigovore,* kojimi se je htio indosant ugnuti. Nu ne će biti mjesta ovomu prigovoru, ako je indosant stavio samo prividnu naledju, u istinu se je pako dogovorio s indosatarom, da to ima biti punovlastna naledja, a indosataru gornja prava nakana indosantova nije bila poznata[4].

---

[1] Vidi gore str. 302. — W. *Hartmann* str. 401.—404.; *Volkmar* str. 171. i 172.; *Cohn* „D. E e. W. O. f d. r. R." str. 194.—196. i dr.

[2] Vidi gore str. 301.—307.

[3] Vidi *Borchardt* str. 445.

[4] Vidi *Borchardt* strana 445; *Fuchsberger* str. 290.—292.; *Wächter* „Encyklop" str. 365. i 366.; *Winter* str. 118. čini se da nije dobro shvatio, kad je ovaj prigovor umjestan. Vriedno je čitati liepu razpravu, koju je u polemici s menom pisao o prividnoj naledji J. *Pirka.* Vidi „Mjesečnik" od godine 1875. str. 217. i 258.—262., zatim od g. 1876. str. 72.—75.

Digitized by Google

9. Prigovor, *da je pravni posao,* usljed kojega je mjenica došla u promet, *zabranjen, nevaljan,* ili da se ne može utužiti. Ovaj prigovor može se upotriebiti samo medju neposrednimi kontrahenti, a napram trećoj osobi samo onda, kad je ona u zloj vjeri[1]. Simo spada n. pr. slučaj, kad se prenos mjenice osniva na pogodbi, na koju se mogu uporaviti §§. 127., 1272. i 1432. o. g. z., ili kad bi se tuženik u smislu gradjanskoga prava mogao poslužiti pravnim sredstvom kondikcije (§§. 1431.—1437. o. g. z.).

10. Prigovor, *da nije primljena valuta ili podmirba,* može se uporaviti samo medju neposrednimi kontrahenti onda, ako je izplata jednog ili drugog medju strankami ugovorena kao protučinitba za predanu ili prihvaćenu mjenicu[2].

Svi ostali prigovori jednoga i drugoga skupa, na koliko nisu ovdje naročito spomenuti, prosuditi će se prema gore iztaknutoj naravi mjenbenih prigovora, bilo po pravilih zakona mjenbenoga, bilo opet po ustanova zakona gradjanskoga, na koliko se one mogu u sklad dovesti sa svrhom i s naravju mjenice.

§. 93.

Dužnik se mjenbeni s prigovorom, da je na mjenici onda, kad je prihvat ili ina koja izjava na nju se napisala, bitna potrebština koja manjkala, u obće nemože služiti proti trećem posjedniku mjenice, koj je istu dobrom vjerom stekao; a proti drugim može se s rečenim prigovorom samo u toliko služiti, na koliko je kadar dokazati, da je naknadna izpuna učinjena proti ustanovljenoj pogodbi.

Odredba ovoga paragrafa u uzkoj je svezi s propisom §. 6. m. z., te su baš analogne ustanove čl. 7. njemačkoga mjenbenoga reda dale povod prepirkam, koje je austrijska vlada mislila rješiti

---

[1] Vidi *Rehbein* str. 93. toč. 6.

[2] Po izjavi nekih učitelja (*Volkmar* na str. 296.; *Rehbein* str. 93. toč. 7. a.) i odluci mnogih sudova ne dozvoljava se ni jedan od ova dva prigovora, jer da je obveza mjenbena samostalna i neovisna od causae debendi. Nu shvati li se mjenica kao imovinski objekt, tada ne ima nikakova razloga ne dopustiti medju kontrahenti prigovor neprimljene valute ili podmirbe, koji će obično imati istu narav kao što i *exceptio non adimpleti contractus* ili *compensationis.* — Vidi u ostalom rješitbe sudova navedene s odnosnimi motivi kod *Borchardta* str. 430.—443. dodatak 798.

Digitized by Google

naredbom ministarstva pravosudja od 6. listopada 1853.[1], a naše zakonodavstvo gornjom odredbom §. 93.

Pita se naime, imadu li se potrebštine mjenice napisati u isto doba ili stanovitim redom, te je li obvezatan podpis izdatnika, prihvatnika, indosanta itd., bude li on stavljen na izpravu, koja još ne ima svih svojstva označenih u §. 3. m. z.? Pogledom na narav mjenice, kao što i pogledom na okolnost onu, da se svaka mjenbena izjava izjavljuje obzirom na gotovu već mjenicu kao poseban imovinski objekt[2], mogla bi se obvezatnom smatrati samo ona mjenbena izjava, koja je napisana na gotovoj već mjenici, dakle na izpravi, koja odgovara svim potrebštinam §. 3. mjen. zak.; nu jer se nigdje u zakonu ne ustanovljuje red, kojim se imadu na mjenicu napisati pojedine njezine sastavine, te jer bi ovakova ustanova često puta bila nepravedna i po promet tegotna, budući bi se s jedne strane sbog ništetnih razloga moglo prigovarati mjenbenom poslu, dočim bi se s druge strane moglo riedkokad ili nikada ustanoviti, kojim su redom i u koje vrieme napisane pojedine sastavine mjenice, općenito je prihvaćeno načelo, da nije mjerodavno vrieme, kad je bitna koja potrebština napisana na mjenicu, već da se formalna valjanost mjenice prosudjuje po času, kad se bude sastavljao protest, odnosno mjenica producirala kod suda. Do toga časa slobodno je izpuniti i nadoknaditi potrebštine mjenice[3].

Na ovu okolnost proteže se i ustanova gornjega paragrafa, koji dopušta, da se bitne sastavine mjenice mogu naknadno izpuniti. Ako dakle netko podpis svoj stavi na bjelicu (in bianco), tada on nosi i pogibelj naknadnoga izpunjenja, te ne će moći prigovoriti trećemu poštenomu posjedniku mjenice, da je ona naknadno

---

[1] Spomenuta naredba ministarstva nalazi se u br. 200. d. z. l. te glasi: „Prigovor, da je u vrieme, kad je na mjenicu stavljen prihvat ili druga koja obvezatna izjava (naledja, aval), nije bilo podpisa izdatnikova ili druge koje u čl. 4. navedene bitne potrebštine mjenice, te da je mjenica istom kasnije izpunjena, ne može se u nijednom slučaju uvažiti proti trećem poštenom posjedniku mjenice; proti onim pako, koji su sudjelovali kod naknadnog izpunjivanja samo onda, bude li dokazano, da je neizpunjena još izprava upotrebljena protupravno tim, što je ona izpunjena neovlašteno ili proti učinjenoj pogodbi".

[2] Vidi gore str. 153.

[3] Vidi *Renaud* ibid. str. 70.; *isti* „Kritik des Entwurfs einer W. O. f. das russische Reich" u Buschovom Archivu svez 43. str. 48.; *Volkmar* str. 48.; *Kitka* §. 68. str. 258.—265.

Digitized by Google

izpunjena, b lo prema ili proti učinjenomu dogovoru. Samo proti onomu, koji bi kod naknadnoga izpunjenja nepošteno radio, moći će se rabiti taj prigovor, koji ipak ne će imati narav prigovora *falsi* već *doli*. Nu po naročitoj ustanovi zakona ne će postojati *dolus* onda, bude li mjenbeni vjerovnik naprosto naknadno izpunio manjkajuće potrebštine mjenice, pa makar i bez znanja i privole dužnika, već istom onda, bude li mjenica naknadno izpunjena proti naročito ustanovljenoj pogodbi; dakle n. pr. onda, bude li ugovoreno da mjenica ima glasiti na 100 for., a ona je izpunjena na 200 for., ili da dospjeva za tri mjeseca poslje vida, a izpunjena bude na jedan mjesec itd.

Kako se vidi gornja je ustanova našega zakona širja od spomenute odredbe austrijskoga ministra financija, jer se ovom naredbom dopušta prigovor naknadnog izpunjenja samo proti onim, *koji su sudjelovali* kod naknadnoga izpunjivanja, ako je ujedno dokazano, da se je ne izpunjena izprava protupravno upotrebila tako, da je izpunjena *neovlašteno* (unbefugt) ili *proti učinjenoj pogodbi*. Po našem naproti zakonu biti će mjesta rečenomu prigovoru ne samo proti onomu, koji bude *sudjelovao* kod naknadnoga izpunjivanja, već i proti svakomu, komu se bude moglo dokazati, da je postupao dolozno; ali taj dolus ne postoji kod izpunjivanja *bez posebne ovlasti*, već samo kad bude izprava izpunjena *proti pogodbi*. Da je to učinjeno imati će dokazati onaj, koji se bude služio tim prigovorom[1].

Ne ima medjutim dvojbe, da će se i po našem zakonu i po spomenutoj naredbi ministarstva moći i kod naknadnoga izpunjivanja u svakom slučaju vjerovniku, koji je *in dolo*, moći staviti prigovor exceptio doli, samo će ovisiti ob okolnostih svakoga pojedinoga slučaja, u koliko će biti ovaj prigovor opravdan[2].

---

[1] U slučaju kolizije §. 1. m. z. s §. 93. m. z. pripada prednost §.-u 1. mjenb. zak. Vidi razložbu u „Mjesečniku" od godine 1883. str. 727.

[2] Vidi *Renaud* „Kritik itd." str. 48. Revidirana ruska osnova stilizirana je u tom pogledu mnogo bolje, jer dopušta u čl. 154. prigovor naknadnoga izpunjivanja u obće proti svakomu, tko se nalazi *in dolo*. Ovako shvaćena stvar gubi u obće narav prigovora naknadnoga izpunjenja, te se shvaća u obće kao *exceptio doli*.

Digitized by Google

§. 94.

Obračunu uzajamnih tražbina ima samo onda mjesta, kada dužniku proti svagdašnjemu tužitelju pripada istinita i dospjela novčana tražbina budi mjenbena, budi ustanovljena pravovaljanom sudbenom odlukom ili sudbenom nagodom.

Ni nauka[1] ni pozitivni zakoni nisu suglasni na koliko se u mjenbenih parnicah dopustiti može prigovor kompenzacije, akoprem je judikatura, osnovana na njemačkom i austrijskom pravu, prilično o tom na čistu[2]; napose dopušta ova sudbena praksa kompenzaciju i u poslovih mjenbenih na koliko je ona u obće dopustiva po pravu gradjanskom (§. 1438. i sl.).

Prijašnje ugarsko pravo ne dopušta kompenzacije u nijednom slučaju, dočim od postojećih mjenbenih zakona riedko koji ima posebnih ustanova o njoj[3].

Naš zakon, hoteć na put stati svim dvojbam, nadovezao je na ustanovu §. 92. ne samo propise o prigovoru glede naknadnoga izpunjenja mjenice (§ 93 m. z.), nego i pravila, kojimi se odredjuje načelo o dopustivosti prigovora kompenzacije (§. 94. mjenb. zakona).

---

[1] Vidi *Haimerl* u njegovom „Magazin für R. u. Staatswissenschaft" svez II. str. 98.—114.; *Kitka* str. 86.—95.; *Kalessa* str. 134.; *Volkmar* i *Löwy* str. 152. i 307.; *Blaschke* str. 282.; *Thöl* §. 321.; *Wächter* „Encyklop." str. 178.; i dr.

[2] Vidi *Borchardt* str. 397. i 398. dodatak 781. toč. 48.—51.; B. *Hartmann* str. 209.

[3] §. 124. zak. čl. XVI.: 1840. glasi: „Kompenzaciji mjenbenoga duga ne ima mjesta u nijednom slučaju kod postupka mjenbeno pravnog; pače niti onda kad je izdatnik mjenicu trasirao na sebe ili na vlastitu odredbu, te kad bi sam proti prihvatniku podigao tužbu na izplatu".

Od novijih zakona dopuštaju u Danskoj i Norvežkoj zakoni o mjenbenih tužba kompenzaciju bez posebne protutužbe onda, ako je ona osnovana na šteti, koja je po tuženika nastala, jer je propuštena ubavjest kakova, koju odredjuje skandinavski mjenbeni zakon, ili ako se radi o protutražbini proti stečajnoj massi.

Glede francezkog prava vidi *Wächter* „Encyklop." strana 386.; isto tako navodi *Wächter* na str. 178. u opazci odredbe glede kompenzacije navedene u mjenbenom pravu za Mexiko, Hollandiju, Portugalsku i Španjolsku.

Digitized by Google

Po propisu navedenom u gornjem paragrafu nije naš zakon u poslovih mjenbenih izključio svaki prigovor kompenzacije poput zak. čl. XV.: 1840., ali ga je ograničio uz sljedeće uvjete:

Samo ona tražbina može se kompenzirati s tražbinom mjenbenom, koja pripada mjenbenomu obvezaniku neposredno proti dotičnomu tužitelju, te koja je ili istinita i dospjela *mjenbena* ili takova dospjela *novčana* tražbina, koja počiva budi na pravovaljanoj sudbenoj odluci budi na sudbenoj nagodi[1].

U ovom smislu glasio je glede kompenzacije *nemjenbenih* tražbina i § 3 naredbe ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850 br. 53 d. z. l.[2], kojom je za Ugarsku, Hrvatsku i Slavoniju, vojvodinu srbsku i tamiški Banat uveden bio prvobitni mjenbeni postupak, koji je medjutim dokinut čl. XIV. naredbe ministarstva pravosudja, od 16. rujna 1852., kojom se uvadja priv. gradj. postupnik.

Kao što kod svake kompenzacije (§ 1438. g. z.), tako je i kod kompenzacije u poslovih mjenbenih prvim uvjetom, da tražbine, koje se kompenzirati kane, budu *zamjenite;* ovaj zahtjev stavlja i naš mjenbeni zakon tim, što izrikom dopušta kompenzaciju samo onda, kad dužniku pripada tražbina kakova *neposredno* proti tužitelju. S toga su od kompenzacije i u mjenbenih poslovih izključene tražbine trećih osoba.

Daljnji je zahtjev za kompenzaciju u poslovih mjenbenih, da tražbine budu *istovrstne* pogledom na svoj objekt. Buduć je pako

---

[1] Stilizacija gornjega §. 94. ne može se smatrati sretnom, jer dopušta kompenzaciju samo za *istinitu* i *dospjelu novčanu tražbinu,* koja po slovu našega zakona ima biti ili mjenbena, ili takova, koja se osniva budi na pravovaljanoj sudbenoj odluci budi na sudbenoj nagodi. Buduć da je svaka mjenbena tražbina ujedno i novčana tražbina, mjenica bo može glasiti samo na stanovitu svotu novaca, a svaka novčana tražbina, osnovana na pravovaljanoj t. j. konačnoj sudbenoj odluci ili sudbenoj nagodi ujedno istinita (likvidna), to bi korektnije imao glasiti §. 94.: „. . . kada . . . tužitelju pripada ili istinita i dospjela mjenbena ili dospjela novčana tražbina osnovana budi na pravomoćnoj sudbenoj odluci budi na sudbenoj nagodi". U ovom smislu stiliziran je i njemački prevod magjarskoga izvornika u Ráthovoj sbirci, on odgovara, kako se uvjerismo, u istinu i magjarskomu tekstu.

[2] Ustanova §. 3. glasi: „Kompenzacija zamjenitih tražbina dozvoljava se u mjenbenom postupku samo onda, kada mjenbeni dužnik tužitelju prigovoriti može protutražbinu, priznanu pravomoćnom osudom ili sudbenom nagodom, koja je dospjela te koja pripada dužniku neposredno proti tužitelju".

Digitized by Google

objektom svake mjenbene tražbine opredieljena svota novca, to sljedi, da će se moći kompenzirati ne samo mjenbene tražbine medjusobno, nego i tražbina mjenbena s tražbinom novčanom. Gornji zahtjev zakona u podpunom je dakle suglasju s općimi načeli kompenzacije.

Nu radilo se o kompenzaciji mjenbene tražbine s tražbinom mjenbenom ili novčanom, svakako je od potrebe, da ta tražbina bude *dospjela*, i napokon da bude istinita t. j. *likvidna*. Ova likvidnost smatrati će se medjutim uglavljenom kod kompenzije s novčanom tražbinom samo onda, bude li ona *absolutna*, t. j. bude li se osnivala na pravomoćnoj osudi ili na sudbenoj nagodi.

Kod kompenzacije jedne mjenbene tražbine s drugom, biti će dovoljna i *relativna* likvidnost[1].

Gornja ustanova § 94 m. z. tiče se u obće prigovora kompenzacije, pak se zato proteže koli na onaj slučaj kad se radi o kompenzaciji mjenbenih tražbina osnivajućih se na jednoj te istoj mjenici, toli na kompenzaciju takovih mjenbenih tražbina, koje potiču s različitih mjenica[2].

U koliko za slučaj stečaja otvorena nad imovinom mjenbenog obvezanika ima mjesta kompenzaciji, valja prosuditi po propisih stečajnoga reda, buduć se u tom slučaju pred stečajnim sudom voditi imadu i razpre o mjenbenih zahtjevih, u koliko stečajni red glede njih ne ustanovljuje posebne iznimke[3].

XVII. Zakonarstvo inozemsko.

Prometom i trgovinom prolazi mjenica iz ruke u ruku ne samo unutar granica one države, u kojoj je izdana, te za obseg koje vriede propisi mjenbenoga prava stvorenog po zakonodavnoj vlasti dotične države, već se često sbiva, da jedna te ista mjenica prolazi iz jedne države u drugu, te da se s toga pogledom na jednu te istu mjenicu sklapaju poslovi u raznih državah, a osobe, koje kod sklapanja tih posala sudjeluju, da su državljani sad jedne sad druge

---

[1] Vidi *Krichstetter* „Com. z. oesterr. allg. bürg. G. B." kod razložbe §§. 1438.—1443.

[2] Vidi *Blaschke* str. 283., koji drži, da u prvom slučaju prigovor kompenzacije proizlazi iz mjenbenoga prava, pak da se može prigovoriti svakomu mjenb. vjerovniku.

[3] Vidi §§. 64., 111., 113. i 114. stečaj. reda.

*

Digitized by Google

države. Pogledom na okolnost ovu s jedne, a obzirom na to, što se zakonodavna vlast pojedine države ne može protezati preko granica njezina teritorija s druge strane, mogla bi nastati potreba, da se pravni odnošaji nastali obzirom na jednu te istu mjenicu imadu prosudjivati sad po jednom, sad po drugom zakonu. Kad bi mjenbeno zakonodavstvo pojedinih država bilo posve suglasno, te kad ne bi bilo razlike ni u drugih privatopravnih ustanovah, koje kadkada nadopunjuju nedostatnost mjenbenoga zakona, tada pogledom na gornje okolnosti ne bi nastalo nikakovih potežkoća; nu jer toga ne ima, to nastaje pitanje: po kojih načelih valja postupati za slučaj onaj, kad nastane nesuglasje medju zakoni pojedin h država; imade li se uporaviti zakon domaći ili tudji; imade li se ta uporava protegnuti na sve pravne odnošaje nastale pogledom na jednu te istu mjenicu ili samo pogledom na neke od njih? Na pitanje ovo odgovara samo donekle medjunarodno privatno pravo; ono odredjuje, da pripadnici tudje države uživaju istu pravnu zaštitu, koju i vlastiti državljani, da se pred domaćimi sudovi s njimi ima postupati isto tako, kao i s ovimi, da privato-pravne odnošaje, nastale u inozemstvu, valja isto onako štititi, kao da su nastali u vlastitoj državi, te napokon, da u stanovitih slučajevih domaći sudovi kod odluka svojih uporaviti imadu i zakone tudje[1].

Naš mjenbeni zakon, osloniv se na ova načela medjunarodnoga prava, nastoji u ovom poglavju donekle rješiti one oprieke, koje bi nastati mogle usljed gornjih okolnostih; nu zakon tih oprieka ne izcrpljuje podpuno, pak zato će se za slučaj nedostatnosti morati prigodice uporaviti načela i pravila općega gradj. zakona.

Odnosne ustanove našega mjenbenoga zakona u podpunom su suglasju sa sličnimi propisi njemačkoga mjenbenoga prava, te je i sam naslov ovoga poglavja, akoprem nije posve korektan, prenešen iz njemačkoga mjenbenoga reda. Odgovaralo bi naime mnogo više naravi stvari, kad bi oznaka ovoga poglavja u naslovu glasila „uporaba inozemnih zakona“, kako to biva u revidiranoj ruskoj osnovi, ili „medjunarodno mjenbeno pravo“, ili drugačije kako, ali nipošto „zakonarstvo inozemsko“.

Pogledom na uporabu inozemnih propisa rješava zakon u sljedećih paragrafih pitanje o mjenbenoj sposobnosti inozemaca, ob objektivnih potrebština mjenbene izjave, te napokon ob obliku onih

[1] Vidi *Wächter* „Das. W. R.“ str. 14.; W. *Hartmann* str. 58.

Digitized by Google

čina, koji su preduzeti u inozemstvu za vršenje ili občuvaje mjenbenih prava.

§. 95.

Pasivna mjenbena sposobnost inozemaca ima se u pravilu polag zakona one države prosuditi, kojoj mjenbeni obvezanik kao podanik pripada.

Obvezan je ipak inostranac, koj je polag zakona domovine svoje mjenbeno nesposoban, s mjenbenih obveza, koje je u tuzemstvu na se uzeo, ako je po ovom zakonu mjenbeno sposoban.

Pogledom na različito znamenovanje pojma „inozemac" od potrebe je ponajprije ustanoviti, tko se smatra „inozemcem" u smislu mjenbenoga zakona? Rješavajuć to pitanje, valja u obzir uzeti državopravni položaj, što ga po nagodi zauzimlje kraljevina Dalmacija, Hrvatska i Slavonija.

Zakonskim člankom L: 1879. zajedn. hrv.-ug. sabora (Sbornika komad VII. br. 31. od god. 1880.) izrečeno je doduše, da je „u svih zemljah krune ugarske jedno te isto državljanstvo", nu kraj svega toga nije ipak pripadnik hrvatske zemlje sa svom svojom državnopravnom osobnosti sav podvrgnut ugarsko-hrvatskoj državnoj vlasti, nego samo djelimice, naime u svih onih predmetih, koji su u smislu nagode (zak čl. I. 1868. hrvatskoga sabora) pridržani zajedničkom hrvatsko-ugarskom saboru i središnjoj hrvatsko-ugarskoj vladi. Glede svih ostalih predmeta pripada kraljevini Hrvatskoj pravo podpune „samouprave" tako glede zakonarstva kako glede izvršbe; u pogledu tih predmeta uživa kraljevina Hrvatska atributa države[1]. Medju ove posljednje predmete spada i privatno-pravno zakonarstvo, izuzev pravo trgovačko i mjenbeno, koje po § 9. nagode spada u skup prvi.

Usljed toga se pod „inozemcem" ne će razumievati samo podanik tudje države u smislu zak. čl. L: 1879., već pripadnik, ili kako Vojnović dobro razlikuje, indigena one zemlje, koja ima partikularno pravo, pogledom na koje valja razlikovati medju ovozemcem i inozemcem. Buduć je pako mjenbeno pravo sadržano u zak.

---

[1] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k ob. aust. grad. zakonu" knjiga I. str. 85.; dr. *Vojnović* u ocjeni ovoga Tumača napisanoj u „Mjesečniku" od g. 1880. str. 316.

Digitized by Google

članku XXVII. 1876. zajedničkoga sabora, po nagodi zajedničko za obseg ciele kraljevine Ugarske, to bi se pojam inozemca u smislu mjenbenoga prava imao sudarati s pojmom tudjinca kako ga shvaća zak. čl. L: 1879. tako, da bi se i pogledom na ustanove mjenbenoga prava pod „inozemcem“ razumievati imao svatko, tko nije ugarsko-hrvatski državljanin. Tako se s istoga razloga u zapadnoj poli monarkije izraz „inozemac“ uzimlje u oprieci s pojmom „austrijskoga“ državljanina.

Nu pogledom na to, što mjenbeni zakon glede pasivne mjenbene sposobnosti ustanovljuje samo načelo, da je pasivno mjenbeno sposoban svatko, tko se pravovaljano može pogodbom obvezati, a daljnje se pitanje, tko se može obvezati pogodbom, rješiti ima po pravu gradjanskom, po kojem se pod riečju „inozemac“ razumievati ima svatko, tko nije hrvatski indigena; što nadalje kraljevini Hrvatskoj glede prava gradjanskog pripada pravo zakonarstva i izvršbe[1]; te napokon što glavno težište kod prosudjivanja mjenbene sposobnosti pada na pitanje: tko se može pravovaljano pogodbom obvezati, a ovo se pitanje rješiti ima po pravu gradjanskom a ne mjenbenom, to držim, da se dotle, dok obzirom na poslove mjenbene to pitanje ne bude rješeno u samom mjenbenom zakonu, za područje kraljevine Hrvatske pod „inozemcem“ u smislu §. 95. m. z. razumievati ima svatko, tko nije indigena hrvatski, a za područje Ugarske i Erdelja svatko, tko nije indigena ugarski, te da se s toga pojam „inozemac“ u slučaju § 95. m. z., akoprem je mjenbeno pravo zajedničko, ne sudara sa pojmom „tudjinac“ navedenim u zak. čl. L: 1879. zajed. hrv.-ug. sabora. Da je ovo shvaćanje i od praktične vriednosti upravo glede prosudjivanja pasivne mjenbene sposobnosti vidi se od tuda, što je ne samo faktično različno pravo gradjansko u kraljevini Hrvatskoj od onoga u kraljevini Ugarskoj, već što je svaka od ovih kraljevina u tom obziru posve suverena, te što se upravo zato sbiva i sbiti može, da onaj, koji je mjenbeno sposoban u Hrvatskoj ne bude u Ugarskoj i protivno.

Analogno valja shvatiti i izraz „inozemstvo“, o kojem je govor u sljedećih paragrafih. Pak jer se ovdje radi jedino ob uporabi materijalnoga *mjenbenoga* prava, koje je zajedničko, to se pod izrazom „inozemstvo“ u § 96. i 97. m. z. razumievati ima svako mjesto, koje leži izvan territorija kraljevine Ugarske.

[1] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k o. a. gr. z.“ knjiga I. str. 85.

Digitized by Google

Da se vratimo k samoj razložbi § 95. Tu se govori samo o pasivnoj mjenbenoj sposobnosti inozemaca, a ne ima spomena o toj sposobnosti kod ovozemaca. U pogledu ovih valja nam se uteći k propisom prava gradjanskoga (§§ 4. i 37. o. g. z.), te na tom temelju izjaviti, da će se pasivna mjenbena sposobnost hrvatskoga indigene imati prosudjivati *vazda po naših domaćih zakonih* bez obzira na to, gdje je dotični mjenbeni posao sklopljen, da li u ovozemstvu ili u inozemstvu; razumieva se u ostalom po sebi, da će ovoj uporabi domaćih zakona biti samo onda mjesta, u kolike odnosni mjenbeni posao imade izvesti pravnih posljedica i u ovoj zemlji.

Ova mjenbena sposobnost hrvatskoga indigene prosudjivati će se po domaćih zakonih i onda, ako dotičnik ima stalno svoje prebivalište izvan Hrvatske[1].

Pogledom na mjenbenu sposobnost inozemaca valja pravilo, da se ta sposobnost prosudjivati ima po zakonih one države, kojoj dotični inozemac kao državljanin pripada, bez obzira na to, da li je mjenbena izjava odnosnoga inozemca izjavljena u ovozemstvu ili inozemstvu ili možebiti u državi, u kojoj dotični inozemac ima svoje stalno prebivalište, nu kojoj on kao podanik ne pripada. Ne odlučuje dakle po našem zakonu mjesto stalna prebivališta, već jedino državno-pravna pripadnost onoj državi, kojoj je dotični inozemac podvrgnut kao državljanin svojom državo-pravnom osobnosti[2]. Ovaj se nazor osniva na izrazu „*podanik*“, koji se rabi u § 95. m. z. Samo u onom slučaju, kad bi se dogodilo, da tko ne bude podanikom nijedne države, jer je n. pr. državljanstvo u svojoj domovini izgubio izseljenjem, a nije ga stekao u drugoj kojoj državi, valjalo bi i u mjenbenih poslovih uporaviti analogiju § 34. u. g. z., te prosuditi mjenbenu sposobnost inozemca po zakonih njegova prebivališta, a kad dotičnik ne bi imao ni prebivališta, odlučili bi zakoni otčeva prebivališta u vrieme, kad se je dotični inozemac rodio. A kad se ne bi dalo ustanoviti ni otčevo prebivalište, kao n. pr.

---

[1] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač itd.“ str. 87. 89. i 90. knjiga I.

[2] Protivno mnenje glede njemačkoga zakona zastupa W. *Hartmann* na str. 59.; po njegovu nazoru ima se pasivna mjenbena sposobnost inozemca prosudjivati po zakonu onoga mjesta, gdje dotični inozemac ima svoje stalno prebivalište. Po nazoru *Wächterovu* „D. W. R.“ str. 16 odlučuje mjesto prebivališta onda, kad unutar granica jedne države na raznih mjestih postoji različito pravo.

Digitized by Google

kod skitalica i cigana, onda bi moralo biti mjerodavno pravo njegova svagdanjega boravišta[1].

Od ovoga pravila, da se pasivna mjenbena sposobnost inozemca prosuditi ima po zakonih one države, kojoj dotični mjenbeni obvezanik kao podanik pripada, odredjuje druga stavka § 95. m. z. u interesu prometa s mjenicami iznimku, usljed koje je onaj inozemac, koji po zakonih one države, kojoj kao podanik pripada, nije mjenbeno sposoban, ipak mjenbeno pravno obvezan, ako je mjenbenu obvezu preuzeo u ovozemstvu, te ako je mjenbeno sposoban po zakonih ovozemstva. N. pr. po srbskom mjenbenom pravu (§ 77) nisu pasivno mjenbeno sposobni seljaci, koji se zanimaju ratarskim poslom; nu bude li takav seljak, koji je podanik kraljevine Srbije u Zemunu podpisao prihvat na mjenicu, biti će on na temelju toga prihvata ipak mjenbeno pravno obvezan, ako se je po ustanova našega gradjanskoga zakona kadar obvezati.

Iznimka ova od općega načela proteže se medjutim samo na slučaj onaj, kad je u prilog odnosnoj mjenbenoj izjavi, da se pasivna mjenbena sposobnost inozemaca prosudjuje po zakonih ovozemnih, t. j. kad usljed te uporave odnosna mjenbena izjava u kriepostí ostaje. Ne će se s toga ova iznimka moći uporaviti na slučaj, ako dotični inozemac po zakonih države, kojoj kao podanik pripada, bude mjenbeno sposoban, dočim po naših domaćih propisih ne ima pasivne mjenbene sposobnosti. U tom je slučaju on ipak mjenbeno obvezan[2].

§. 96.

Bitne potrebštine u inozemstvu izdanih mjenica i mjenbenih izjava imadu se prosuditi polag zakona onoga mjesta, gdje su iste učinjene.

Nego ako izjave učinjene u inozemstvu, odgovaraju zahtjevom zakona tuzemnoga, tad se nemože na temelju zakona inozemskoga pobijati valjanost pravna izjava, koje budu iza toga na mjenicu napisane, ter koje su u tuzemstvu učinjene. Mjenbeno pravnu kriepost imadu i one izjave, koje nastanu medju

---

[1] Ovako razlaže dr. *Derenčin* u svom „Tumaču k ob. aust. gr. zak." odnosnu ustanovu §. 34. o. g. z.

[2] Vidi *Wächter* „d. W. R." str. 18.

Digitized by Google

tuzemci u zemlji inostranoj, makar ove izjave odgovarale samo i zahtjevom tuzemskoga zakona.

Kao što u običnih gradjansko-pravnih poslovih[1], tako će se i kod mjenbeno-pravnih izjava morati uporaviti načelo: „*locus regit actum*“ bude li se pitalo o zakonih, kojih se držati valja kad se bude radilo o *formi* stanovitoga mjenbeno-pravnoga posla. Bude li s toga stanovita mjenbena izjava izjavljena u *ovozemstvu*, tada valja objektivne potrebe takove izjave prosudjivati po zakonih domaćih; u protivnom slučaju, t. j. bude li mjenbena izjava izdana u *inozemstvu* odlučuju zakoni onoga mjesta, gdje je odnosna izjava na mjenicu stavljena. Da li je izjava mjenbena stavljena na mjenicu u ovozemstvu ili u inozemstvu ima se vazda rješiti po mjestu, gdje je odnosna izjava izdana. Usljed toga morati će mjenica u pogledu njezinih bitnih svojstva vazda odgovarati propisom kriepostnim u mjestu izdatbe, označenom na samoj mjenici.

Isto, što o izdatbi mjenice, vriedi i ob ostalih mjenbenih izjava, pak usljed toga odlučuju o formalnoj valjanosti naledje, prihvata, po učanstva i intervencije zakoni onoga mjesta, gdje su te izjave stavljene.

Od ovoga pravila dozvoljava zakon mjenbeni dvie iznimke za one mjenbene izjave, koje su izjavljene u inozemstvu.

Prva od njih proteže se jednako na sve mjenbene izjave, bez obzira, bile one izjavljene po ovozemcu ili inozemcu, odnosno u korist jednoga ili drugoga, te smiera tamo, da one mjenbene izjave, koje su izjavljene *u inozemstvu*, te koje ne odgovaraju propisom zakona onoga mjesta, gdje su te izjave izjavljene, — ne prieče valjanosti kasnijih mjenbenih izjava izjavljenih u *ovozemstvu*, ako one prijašnje izjave izjavljene u inozemstvu odgovaraju samo *zahtjevom zakona ovozemnoga*. Tako n. pr. mora po propisih francezkoga prava (čl. 110) u mjenici biti označena valuta, i mjenica sama glasiti „po odredbi“. Bude li izdana mjenica u Parizu, te ne budu li u njoj označene ove dvie po francezkom pravu bitne potrebštine, tada prema gore iztaknutom glavnom načelu ovakova mjenica ne vriedi ni u obsegu onoga teritorija, u kojem je kriepostan naš mjenbeni zakon. Nu ako ta izprava ipak ima sve potrebštine, koje za valjanost mjenice zahtjeva naš zakon, dakle napose ako ona bude označena kao mjenica, to će ipak biti valjane kasnije mjenbene iz-

[1] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k ob. aust. gr. z.“ str. 91. knj. I.

Digitized by Google

jave stavljene na tu izpravu, dakle prihvat obični i počastni, naledja i mjenbeno poručanstvo; t. j. te izjave imati će podpunu mjenbeno-pravnu kriepost, budu li na tu izpravu napisane u *ovozemstvu*. Ili nadalje, po čl. 137 „cod. de com" valjana je naledja, te se njom prenosi vlastničtvo mjenice samo onda, bude li ona datirana, providjena potvrdom o primljenoj vriednosti i imenom onoga, po naredbi čijoj je ona izdana; u protivnom slučaju vriedi takova naledja po čl. 138 samo kao puka punomoć, ali ne kao prenos mjenice. Ako ipak iza ovakove naledje sljedile budu još druge naledje, koje su na mjenicu napisane u ovozemstvu, tad se njihova valjanost prosudjuje samo po zakonu ovozemnom.

Kako se vidi, ova se iznimka proteže na načelo „*locus regit actum*" samo djelimice t. j. u toliko, u koliko se izpravi stanovitoj, koja se ne može inače smatrati mjenicom, jer ne odgovara zakonom onoga mjesta gdje je izdana, daje kriepost mjenice ako samo odgovara propisom ovozemnini; inače se ta iznimka ni malo ne tiče toga načela, već ga dapače potvrdjuje, jer s jedne strane mjenbene izjave, koje ne odgovaraju propisom zakona inozemnih u području kojih su one izjavljene, ne imaju mjenbeno pravne krieposti, dočim se s druge strane izjave stavljene na takovu mjenicu u ovozemstvu prosudjuju, baš prema načelu „locus regit actum", po načelih zakona ovozemnoga.

Prva strana druge stavke §. 96. mjen. z. u svojoj podpunosti samo je iznimka od načela izraženoga u § 6. m. z., po kojem iz izprave, kojoj manjka koja bitna potrebština mjenbena, niti nastaje kakova obveza mjenb na niti imadu izjave stavljene na takovu izpravu mjenbene krieposti[1].

Iznimka ova opravdava se s jedne strane pogledom na samostalnost svake pojedine mjenbene izjave, a s druge pogledom na sigurnost samoga prometa s mjenicami. Ova sigurnost zahtjeva bez dvojbe, da se uporaba tudjih često puta nepoznatih zakona što više ograniči, te da se kolizija raznih zakona prosudjuje vazda po onom pravu, po kojem se dotična izjava u krieposti uzdržati može[2].

---

[1] Vidi *Blaschke* str. 43. u opazci 4.

[2] Vidi *Wächter* „Encyklop" str. 98., u opazci 8; W. *Hartmann* str. 62. i 63.; *Blaschke* str. 43. u opazci 4.

Digitized by Google

Ova iznimka osnovana je kako se vidi na istih razlozih na kojih i odredba § 35. o. g. z.[1]!

Druga iznimka tiče se mjenbenih izjava stavljenih na mjenicu u *inozemstvu*, ali samo u toliko, u koliko na njihovu temelju stupa u mjenbenu obvezu *ovozemac napram ovozemcu* Ako se na ime ovozemac u inozemstvu mjenicom obveže, pak ako ta obveza svojim vanjskim oblikom i ne odgovara zakonom one države, u kojoj je ta izjava izjavljena, to će ona ipak biti pravovaljanom, te će mjenbeno vezati odnosnoga ovozemca, ako samo odgovarala bude zakonu ovozemnom, ali samo u toliko, u koliko tom izjavom dotični ovozemac dolazi u obvezu napram drugomu ovozemcu.

Kad je zakon gornjom ustanovom već kanio ustanoviti pravila glede objektivnih potrebština izjavljene mjenbene izjave, imao je još za korak dalje poći te odrediti, po kojih se zakonih u slučaju kolizije prosuditi ima njezina *pravna kriepost*?

Da je odgovor na ovo pitanje od velike praktične važnosti, ne može biti dvojbe; osvjedočiti će se o tom svatko, tko medjusobno prispodobi ustanove mjenbenoga prava raznih država; spominjemo n. pr. samo naledju poslje dospjelosti, kojoj je drugi sadržaj i druga pravna kriepost po našem, a drugi opet po njemačkom mjenbenom pravu. Ako takova naledja stavljena bude n. pr. u Njemačkoj na mjenicu, koja je prešla u teritorij iztočne pole monarkije, tada je od važnosti znati, hoće li se pravni sadržaj te naledje prosuditi po pravilih njemačkoga ili našega mjenbenoga prava, jer su prema tomu i posljedice takove naledje različite. Nu naš zakon poput njemačkoga na ovo pitanje ne odgovara, već prepušta odgovor nauci i judikaturi. Jedna i druga slažu se doduše glede toga u toliko, što se za prosuditi gornje pitanje valja držati pravila „*locus regit actum*“, ali se razlikuju pojedni nazori obzirom na to, da li se to pravilo odnosi na mjesto, gdje se mjenbena obveza izpuniti[2] ima, ili na

[1] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k ob. aust. gr. z.“ knjiga I. str. 215. kod opazke 4.

[2] Ovo stanovište zagovaraju *Wächter* „Encyklop.“ str. 99.; *isti:* „D W. R.“ str. 22.; *Rehbein* str. 105. toč. 7 ; *Renand* str. 34.; *Kreis* str. 19. i sl.

Digitized by Google

mjesto, gdje je ona nastala[1]. Posljedice, koje bi nastati mogle u praksi usljed razlike ovih mjesta, ublažuju se tim, što se mjesto izvršbe obično sudara s mjestom, na kojem je mjenbena obveza nastala, budući da ono nije identično s mjestom izplate označenim na mjenici. Ova identičnost postoji samo pogledom na prihvatnika i izdatnika mjenice vlastite, ali ne pogledom na zavratnoga obvezanika, koji mjenicu izplatiti može i na mjestu svoga prebivališta (§§ 50. i 51. m. z.).

Da se navedeni priepor rješi misli se neke strane, da bi valjalo segnuti za ustanovami zakona gradjanskoga; nu kako je znano gradjanski zakon baš u tom pogledu ima znamenitu prazninu[2]; ali kad toga ni ne bi bilo sudimo, da bi gornje pitanje u prvom redu valjalo rješiti pogledom na analogiju ustanova zakona mjenbenoga[3], i pogledom na narav same mjenice. Uzev u obzir jednu i drugu okolnost, dolazimo do zaključka, da će se u slučaju kolizije različitih mjenbenih zakona pravna kriepost pojedine mjenbene izjave morati prosuditi po zakonih onoga mjesta, na kojem je odnosna mjenbena izjava izjavljena Čim se naime u prvoj stavci gornjega paragrafa odredjuje, da se bitne potrebštine svake mjenbene izjave prosudjivati imadu po zakonih onoga mjesta, gdje je dotična izjava izjavljena, ne samo da je najdosljednije nego je i najnaravnije, da se obzirom na uzku svezu, koja postoji medju potrebšt nami i pravnom posljedicom stanovitoga pravnoga posla, — i pravna kriepost odnosno i pravne posljedice mjenbene izjave prosudjuju po zakonih istoga mjesta; potrebštine bo i pravne posljedice stanovitoga pravnoga posla sačinjavaju jednu cjelinu[4]. Pokraj toga valja na um uzeti, da je svaka mjenbena izjava sastavni dio mjenice kao posebnoga imovinskoga objekta[5], da je ona posve jednostrana, te da se ima prosuditi samo po svojoj vanjskoj formi, u kojoj se prikazuje. Ne ima dakle opravdanoga razloga, da se i njezina pravna kriepost prosu-

---

[1] Ovaj nazor zastupaju imenito *Thöl* str. 86.; *Hoffmann* str. 604 i 605.; W. *Hartmann* str. 64.; *Blaschke* str. 44. kod op. 8.; *Resch* str. 258.; *Wächter* „Wechsellehre“ str. 764.; *Borchardt* str. 470. dodatak 838.; *Volkmar* str. 330.; *Kuntze* u Endemannovom „Handbuchu“ str. 329.

[2] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k o. austr. gr. z.“ knjiga prva str. 218

[3] Vidi gore str. 51.

[4] Vidi *Hoffmann* str. 604.

[5] Vidi gore str. 43. i 44.

Digitized by Google

djuje po drugom mjestu, a ne po zakonih onoga mjesta, gdje je izjavljena.

Pogledom na ovu okolnost bit će za prosudjivanje obveze izdatnikove mjerodavni propisi onoga mjesta, gdje je mjenica izdana, indosantove, gdje je naledja na mjenicu stavljena, a prihvatnikove gdje je mjenica prihvaćena. To isto načelo vrieditи će za mjenbenoga poruka i za počastnoga prihvatnika.

Ne bude li se moglo pouzdano ustanoviti, gdje je stanovitá mjenbena izjava izjavljena, što će imenito moći nastati kod naledje i kod prihvata, tada valja razlikovati medju prihvatom i naledjom. Za prihvat morati će se u tom slučaju uzeti, da je on na mjenicu stavljen na mjestu odredjenom za izplatu, jer se u pravilu ovo mjesto sudara s mjestom prebivališta trasatova, ako ne bude označeno posebno mjesto izplate[1]. Kod naledje naproti odlučiti će u tom slučaju mjesto indosantovog prebivališta. To isto vriedi i za počastnoga prihvatnika, jer on po naravi svoje obveze nije ravan običnomu prihvatniku već indosantu. Za mjenbenoga poruka vrieditи će ista pravila prema tomu, da li je preuzeo mjenbeno poručanstvo za izdatnika, prihvatnika ili indosanta; kod izdatnika ne može u tom pogledu biti dvojbe, jer je mjesto izdatbe na mjenici označeno, te se vazda uzeti mora, da je izdatnik na tom mjestu mjenbenu obvezu preuzeo.

Izplata mjenbene svote ima se ravnati po propisih mjesta, na kojem se ta svota platiti mora, a *zastara* mjenbene obveze po zakonih onoga mjesta, gdje je odnosna mjenbena izjava izjavljena[2].

Što se napokon tiče *postupka* u mjenbenih poslovih odlučuju zakoni onoga mjesta, gdje se parnica vodi.

§. 97.

Formalne potrebštine čina, preduzetih u inozemstvu za vršenje ili občuvanje prava mjenbenih, imadu se prosuditi polag zakona onoga mjesta, gdje su ti čini preduzeti.

Ustanova ovoga paragrafa, prem je malo ne rieč po rieč su-

---

[1] Vidi gore str. 121.

[2] Ovo stanovište odgovara gore razvijenoj naravi „mjenbene zastare". Vidi potanku razložbu o tom kod *Graweina* „Verährung und gesetzliche Befrfstung" str. 205.

Digitized by Google

glasna s propisom čl. 86. njem. mjenb. zakona[1], ipak je u toliko jasnija, što ne može dati povoda prieporu, koji još ni danas nije na čistac izveden, da li se ova odredba tiče samo *vanjske* forme, ili se po njoj ima prosuditi i daljnje pitanje: po kojem zakonu valja odlučiti, da li su stanoviti čini *u istinu potrebiti* za izvršbu ili občuvanje mjenb. prava, te kada i kojim načinom se oni obaviti imadu? Naš zakon govori naime o „formalnih potrebština", a ne samo o „formi čina" kao što to čini zakon njemački, ne može s toga biti dvojbe, da se gornja ustanova proteže samo na *vanjsku* formu odnosnih čina[2].

Svakako bi bilo uputno, da se naš zakon nije poveo za zakoni ostalih država, već da je u podpunom obsegu posebnom odlukom rješio gornje i u praksi i u nauci toli prieporno pitanje[3]. Usljed toga ne će preostati nego u pojedinom slučaju na to pitanje odgovoriti analogno onomu stanovištu, koje razložismo u pogledu pravne krieposti mjenbenih izjava; zato će kod kolizije pojedinih

---

[1] Čl. 86. njemač. zakona počimlje riečmi: „Ueber die Form etc" dočim naš zakon po njemačkom prevodu govori „über die formellen Erfordernisse".

[2] U teoriji i praksi vrlo se različito shvaća dotična ustanova čl. 86. mjenb. zak. Jedan i to veći dio učitelja njem. mjenb. prava drži, da se je tom ustanovom jedino kanilo rješiti pitanje o vanjskoj formi dotičnih čina; tako *Hoffmann* str. 606.; *Renaud* str. 36.; W. *Hartmann* str. 63.; *Blaschke*. str. 44. na kraju; *Thöl* str. 85.; *Wächter* „Wechsellehre" str. 765.; *isti* „W. R." str. 24.; *isti* „Encyklop." str. 101; *Kreis* str. 18.; *Kuntze* u Endemanovom Handbuchu str. 330; *Gareis* str. 642 toč. III.; *Borchardt* str. 473. dodatak 845. b) i c), zatim str. 434. točka a); *Rehbein* str. 103. i 104. str. toč. 5. i 6.; B. *Hartmann* str. 232. Opravdanost ovoga nazora dade se izvesti i iz razprava konferencije u Lipskom; vidi „Protokolle" str. 146. na kraju. Drugi dio učitelja drži medjutim protivno, da se je gornjom ustanovom kanilo rješiti i pitanje, koji zakon za slučaj kolizije odlučiti ima i o *potrebi* preduzeti takove čine; tako imenito *Volkmar* str. 324.; *Resch* str. 258. op. 6.; *Haimerl* str. 253.; *Kheil* str. 332. i 333,; *Brauer* str. 143. na kraju; *Theumann* str. 222.; *Borchardt* str. 473. dodatak 845. a).

[3] Od pozitivnih zakona jedini zakon englezki rješava konačno ovaj priepor u odsjeku 73. točki 3. Prema načelu *„lorcus regit actum"* ustanovljuje se naime ovdje, da je mjerodavno pravilo onoga mjesta, gdje se dotični čini preduzeti imadu.

Revidirana ruska osnova nije ovoga pitanja htiela rješiti, jer se prema odnosnoj obrazložbi ono rješiti dade istom na temelju sklopljenih medjunarodnih ugovora.

Digitized by Google

zakona o potrebi spomenutih čina obzirom na izjavljenu mjenbenu izjavu imati odlučiti zakoni onoga mjesta, *gdje je* dotična izjava *izjavljena*. Bude li s toga n. pr. mjenica trasirana u inozemstvo a indosirana u ovozemstvu, morati će se ona prema propisom našega zakona predočiti na izplatu i protestirati, da se uzdrži mjenbeno pravo regresa proti tomu indosantu. Isto ovo pravilo vriedi i obzirom na notifikaciju[1].

Što se naproti tiče *vanjskoga* oblika onih čina, koji su potrebiti za uzdržanje ili za izvršbu mjenbenoga prava, to u tom pogledu vriedi pravilo *locus regit actum*; t. j. odlučuju zakoni onoga mjesta, gdje se ti čini preduzimlju. Pod ovim vanjskim oblikom, ili pod formalnimi potrebštinami čina, kako ih zakon nazivlje, razumievaju se svi oni formalni uvjeti, i svi oni modaliteti uz koje se dotični čin može obaviti. Dakle se po tom ne ravna samo vanjski oblik prosvjedovnice, nego i mjesto, gdje se dotični čin obaviti ima, da li n. pr. u poslovnici ili u stanu obvezanika, vrieme kada se dotični čin preduzeti mora, da li u obično poslovno ili drugo vrieme, da li samo na djelatni dan ili u nedjelju ili svetac[2]. Po istih načelih ravna se i pitanje: na koliko se uvažiti imadu dani oduhe[3], i tečajem kojeg vremena te kojim se načinom notifikacija obaviti ima u slučaju podignutoga protesta? Pitanje pako, da li se u obće notifikacija obaviti mora ili ne, ravnà se pogledom na pojedinoga mjenbenoga obvezanika po mjestu, gdje je dotična mjenbena izjava izjavljena, jer je notifikacija uvjetom za neke zahtjeve, kao što za izplatu kamata i za naknadu troškova[4].

XVIII. Prosvjed.

Ne bi bilo uputno iz običnoga znamenovanja rieči „prosvjed“ zaključivati na značenje njezino i u poslovih mjenbenih, isto tako kao što se ni rieč „protest“, koja se u medjunarodnom prometu

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 474, dodatak 845. slovo d) i f).

[2] Vidi *Hoffmann* str. 609. i 610.; *Kreis* str. 19., *Rehbein* str. 103. toč. 5.; *Kuntze* u Endemannovom „Handbuchu“ str. 330.

[3] Drugog je mnenja *Hoffmann* na 610 str.

[4] Vidi razložbu kod §. 45 m. z. — Istoga je nazora i *Rehbein* str. 104. točka 6. — Vidi u ostalom *Borchardt* str. 474. dodatak 846. točka d) i f).

Digitized by Google

rabi za ono, što mi zovemo „prosvjed“[1], ne uzimlje u vulgarnom smislu.

Već od prvoga početka od kada nalazimo tragova protestu, t. j. počam od 13 i 14. vieka[2], bio je protest izprava, kojom se je konstatiralo, da stanovita mjenbena obveza nije izpunjena. Ovaj protest bio je važan, jer se je samo onda mogla zahtjevati podpuna naknada[3], kad je njim dokazano bilo, da obvezi mjenbenoj nije zadovoljeno[4]. Ovakove izprave sastavljali su već od davna notari, javni bilježnici, a zvale su se one protest od *„protestor“*, nešto posvjedočiti. Nu jer „protestor“ takodjer znači: uzkratiti, protiviti se, ograditi se, to se je mislilo, da u protestu leži i neka pravna ograda. Ovo mnienje nastalo je po nazoru Thölovu[5] od tuda, što je u prvo doba sam trasat, ako mjenice nije prihvatio ili platio, na hrbtu njezinom označio, da odbija prihvat odnosno izplatu; to je on učinio oznakom P. ili S. P. (super protestu, sopra protesto). Kad je kasnije bilježnik sastavljao izpravu o tom, tada se je cieli postupak razširio tako, da je najprije posjednik mjenice nju predočio na prihvat odnosno na izplatu, pa kad je trasat dotično prihvatnik to odbio, tada je notar tu funkciju preuzeo, t. j. on je *još jedanput* za posjednika mjenicu predočio, pa kad ona nije bila prihvaćena ili izplaćena tad ju je on za trasata protestirao, t. j. mjesto njega izjavio, da se prihvat odnosno izplata uzkraćuje, te je ovu okolnost u posebnoj izpravi konstatirao. O pravnoj kakovoj ogradi u cielom tom postupku nije bilo ni govora; pak ako se u protestu možebiti kadkada i nalazi kakova pravna ograda, to ona,

---

[1] Čini mi se, da bi bilo shodnije kad bi se u nas i u pismu isto onako kao što se faktično čini u govoru, mjesto riečî „prosvjed“ rabio izraz „protest“, jedno s toga, jer taj izraz više odgovara internacijonalnomu karakteru prava mjenbenoga, a drugo zato, jer se za izpravu, kojoj sastavine propisuje §. 98. m. z., ne može razlogom rabiti izraz „prosvjed“ već „prosvjedovnica“, dočim se riečju „protest“ valjano označiti može i ono, što bismo mi morali označiti oznakom „prosvjedovnica“.

[2] Vidi *Biener* str. 112, *isti* str. 60; zatim *Endemann* „Studien“ str. 133.

[3] Što se je razumievalo pod naknadom, vidi *Endemann* „Studien“ str. 234 i sl.; u glavnom sve ono, što se je radi neizvršbe mjenbene obveze moglo zahtjevati preko mjenbene svote.

[4] Vidi *Endemann* „Studien“ str. 207.

[5] Vidi *Thöl* str. 304. opazka 2.

Digitized by Google

kako dobro primjećuje Wächter[1], nije drugo, nego puka posve suvišna formalnost; jer ne bude li u posebnoj izpravi — u protestu — konstatirana bezuspješna predočba na prihvat odnosno na izplatu, tada ta pravna ograda i onako ne bi ništa koristila; bude li pako to učinjeno, tad se čuvaju mjenbena prava i bez te ograde. Protestirati znači dakle u mjenbenom pravu nešto konstatirati, nešto posvjedočiti; pak budući da je to konstatiranje, to svjedočanstvo, po mjenbenom pravu potrebito obzirom na uspjeh takovih čina, koji su važni i znameniti u mjenbenom poslovanju, te budući napokon izprave, u kojih se ti čini konstatiraju, imadu glede toga podpunu moć dokaza pod uvjeti označenimi u zakonu, to je *protest izprava, izdana u zakonom označenoj formi, kojom se posvjedočuje, da su obavljeni stanoviti mjenbenopravni čini, i podjedno označuje uspjeh njihov*[2].

Nu protest nije samo puko dokazalo o stanovitih mjenbeno pravnih činih, već je on *absolutni* i *bitni* uvjet za izvršbu stanovitih mjenbenih prava tako, da se bez protesta ta prava nipošto zahtjevati ne mogu, bez obzira na to, da li je protest propušten krivnjom ili slučajem. Ova dvostruka narav protesta u tako je uzkoj medjusobnoj svezi, da se jedna od druge odjeliti ne da; ona se pokazuje imenito u onih slučajevih, u kojih je protest uvjetom regresa. Posjednik bo mjenice, prije nego se zavratom obrati na svoje prednike, morati će realiziranje svoga prava ponajprije tražiti od onih, koji su mu u prvom redu na to obvezani, pak istom onda, ne bude li tomu njegovomu zahtjevu zadovoljeno, moći će izvršbu svoga prava u drugom redu tražiti od zavratnih obvezanika. Da je pako on to učinio, morati će dokazati načinom, koji ne dopušta nikakove dvojbe o tom, te koji će odgovarati brzomu postupku u mjenbenih parnicah. Taj pako način ustanovljuje zakon tim, što odredjuje, da se o tom sastaviti ima *javna izprava,* koja treba da ima sva zakonom ustanovljena svojstva. Ta javna izprava, t. j. taj protest, jest *izključivi* i *jedini* oblik, kojim se dokazati može, da su stanoviti mjenbeno pravni čini obavljeni; samo ono, što je u protestu navedeno, smatra se dokazanim, te je usljed toga i svako drugo dokazalo ne dopušteno.

Kod protesta razlikujemo dvie osobe, jedna je *protestant,* koja protestira, dakle ona, koja zahtjeva sastavak javne izprave, ili kako

---

[1] Vidi *Wächter* „Wechsellehre" str. 303.
[2] Vidi *Gareis* str. 594.

Digitized by Google

se obično veli, koja „diže“ protest; druga je *protestat,* t. j. osoba, od koje se je zahtjevala izvršba stanovitoga mjenbeno pravnoga čina, te koja tomu zahtjevu zadovoljila nije; a izprava, koja je o tom sastavljena, zove se *prosvjedovnica* ili *prosvjednica* ili naprosto *protest.*

Svaki protest sastoji dakle iz dva, ili ako je komu s voljom, iz tri diela: iz zahtjeva, da se izpune stanoviti čini odredjeni u mjenbenom zakonu, iz sastavka izprave, i iz same izprave. Prva dva diela nazivlju se protestiranje, a treći protest ili prosvjedovnica; nu jer su oni jedan od drugog nerazdruživi, jer sačinjavaju jednu cjelinu, to se i ova ukupna cjelost nazivlje jednim imenom: protest.

Prema razlikosti čina, koji se protestom konstatirati i dokazati imadu, može protest biti različitoga sadržaja, te se prema tomu i protest dieli u različite vrsti. Te vrsti su sljedeće:

1. *Protest sbog neprihvata;* to je protest, kojim se posvjedočuje, da je mjenica predočena na prihvat, pak da ili u obće nije prihvaćena ili barem ne načinom podpunim. *Protestant* može kod ovoga protesta biti *svaki posjednik* mjenice, on je pukim posjedom na protestiranje legitimiran[1]; *protestat* pako jest ili *trasat* ili *nuždni adressat*[2].

Posjednik mjenice u pravilu nije dužan sastaviti ovaj protest, ako ne će da se posluži regresom sbog neprihvata; on naime može počekati dok mjenica dospije, te se onda, ne bude li plaćena, poslužiti regresom sbog neizplate.

Dva su medjutim slučaja, kad je posjednik dužan mjenicu protestirati sbog neprihvata; jedan od njih nastaje kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida, a drugi kod mjenica domiciliranih, kod kojih je izdatnik odredio predočbu na prihvat. O jednom i drugom slučaju bio je govor na drugom mjestu[3].

Bude li posjednik mjenice ujedno i trasat, te ne bude li htio mjenice prihvatiti, morati će mjenicu protestirati proti samomu sebi, bude li se htio poslužiti regresom na sigurnost[4].

Kod duplikata mjenice ne će se svagda moći umah mjenica protestirati sbog neprihvata, jer ako je jedan primjerak poslan na

---

[1] Vidi gore str. 237.

[2] Vidi gore razložbu kod §. 29. str. 294, a napose kod §. 56. str. 412. i sl.

[3] Vidi gore razložbu kod §§ 19. i 20. napose str. 243 i sl.; zatim str. 273.

[4] Vidi gore str. 178.

Digitized by Google

prihvat, a na drugom je označeno kod koga se nalazi onaj prvi exemplar, tada će posjednik ovoga drugoga primjerka moći dati sastaviti protest radi neprihvata istom onda, kad protestom dokaže, da mu nije izručen primjerak poslan na prihvat[1]. Kod indosirane kopije ne nastaje ovaj slučaj ni onda, bude li na njoj označeno, gdje se nalazi izvornik poslan na prihvat[2].

Protestom sbog neprihvata dokazuju se sljedeće okolnosti, te se prema tomu taj protest može dati sastaviti u sljedećih slučajevih: kada trasat prihvat mjenice posve odbije (§§. 17. i 25. m. z.), ili poslanu mu mjenicu pridrži; simo spada slučaj, kad trasat nije mjenbeno sposoban (§. 1. m. z.), ili kada je nesposoban za izplatu u smislu §. 29. m. z.; kada trasat svoj prihvat stegne samo na jedan dio mjenbene svote ili kad ga inim načinom ograniči (§§. 22. i 25. m. z.); kada trasat kod mjenica, koje glase stanovito vrieme poslje vida, prihvata ne datira (§. 20. m. z.); kada prezentant ne bude mogao naći stana ili poslovnice trasatove (§. 102. m. z.), ili kad trasata nije bilo kod kuće ili u poslovnici (§. 99. toč. 3. m. z.); i napokon kad nuždna adresa ne prihvati mjenice (§§. 29. i 56. mjen. zakona).

2. *Protest sbog neizplate* jest onaj protest, kojim se posvjedočuje, da je mjenica na izplatu predočena prema njezinom sadržaju, t. j. u označeno vrieme, na odredjenom mjestu i opredieljenoj osobi, pak da ili u obće nije plaćena, ili ne načinom odredjenim u mjenici.

Protestant je kod ovoga protesta posednik mjenice, koji je legitimiran u smislu §. 36.[3], a protestat je ili trasat odnosno prihvatnik, ili domicilijat kod mjenica domiciliranih[4], ili napokon počastni prihvatnik odnosno nuždni adresat[5].

Buduć da je protest sbog neizplate bitnim uvjetom za regres[6], to će posjednik mjenice biti *dužan* protestirati ju radi neizplate, osim slučaja navedenoga u §. 42. m. z.; ne bude li on htio poslužiti se tim regresom, ne staje i potrebe tomu protestu; buduć se

---

[1] Vidi gore razložbu kod §. 73. na str. 489.
[2] Vidi gore razložbu kod §. 76. na str. 498.
[3] Vidi gore str. 343.
[4] Vidi §. 43. m. z.
[5] Vidi §. 61. m. z.
[6] Vidi gore razložbu kod §. 41. m z. na str. 343.

*

Digitized by Google

pako ovaj regres gubi onda, ako ne stane mjenice, to je ovaj protest i u tom slučaju posve suvišan i nepotreban[1].

Protest sbog neizplate mora se sastaviti i onda, bude li već sastavljen protest sbog neprihvata, pak makar već tom prilikom trasat izjavio, da mjenice ne će platiti. Isto tako nije suvišan ovaj protest ni onda, bude li sigurno, da trasat odnosno prihvatnik ne će mjenice izplatiti, jer je dokaz pravovaljane prezentacije bitnim uvjetom za regres obzirom na svakoga prednika, koji taj protest nije naročito odpustio.

I kod tezice vlastite potrebit je ovaj protest, jer je ona u svakom pogledu ravna tezici.

Bude li mjenica trasirana na mjesto takovo, na kojem ne ima osobe, koja bi u smislu §. 98. m. z. bila ovlaštena sastavljati proteste, to posjednik mjenice nije usljed toga rješen dužnosti protestirati ju; na ovu okolnost uzeo je zakon obzir, kad je za sastavak protesta odmjerio još dva dana iza dospjelosti mjenice[2]. U ostalom biti će slobodno onomu, koji prima mjenicu, ograditi se se proti protestu na tako zvanih *nuzgrednih mjestih* (Nebenplätze), medju koja se brojiti imadu svakako i ona mjesta, na kojih ne ima osoba ovlaštenih za sastavljanje protesta[3]. Kojim će se načinom ograditi primatelj mjenice proti tomu ovisi o njem; on može to učiniti i izvan mjenice pismeno ili ustmeno; ako onaj, koji mjenicu prenosi, na takovu ogradu pristane, tada ima ta okolnost istu krieposti, kao da je protest odpušten; samo ne će ovakav odpust imati krieposti mjenbeno pravne, t. j. on će vrieditи samo napram onomu, komu bude taj odpust podieljen, a ne napram njegovim sljednikom[4].

Slučajevi kad nastaje potreba mjenicu protestirati sbog neizplate stranom su navedeni izrikom u zakonu, a stranom se dadu izvesti iz pojma samoga protesta ove vrsti. To će biti imenito od nužde:

a) kada prema odredbi §. 37. m. z. prezentat mjenice ne plati u vrsti novca, koja je na mjenici napisana, a posjednik njezin ne će da se zadovolji s ponudjenom izplatom;

b) kad prema §. 38. m. z. prezentat izplati samo jedan dio mjenbene svote;

---

[1] Vidi gore razložbu §. 78. m. z. na str. 509. i sl.
[2] Vidi §. 41. m. z.
[3] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 763.
[4] Vidi gore str. 354.

Digitized by Google

c) kada prezentat izplatu mjenice sasvim uzkrati (§§. 41., 43. i 61. m. z.);

d) kada onoga, komu se mjenica na izplatu predočiti ima, ne bude kod kuće ili u poslovnici (§. 99. toč. 3.), ili kad se njegov stan odnosno njegova poslovnica ne budu mogli naći (§. 102. mjen. zakona).

3. *Protest sbog nepružene sigurnosti* jest onaj protest, kojim se posvjedočuje, da se je od *prihvatnika*, koji je postao nesigurnim za izplatu, zahtjevala sigurnost, a on da je nije dao.

Protestant kod ovoga protesta može biti svaki faktični posjednik mjenice bez obzira na legitimaciju odredjenu u §. 36. m. z.; protestat pako jest prihvatnik; ako li ima na mjenici više prihvatnika, tada se mjenica protestira proti onomu, koji je postao nesposobnim za izplatu. Okolnosti s kojih je prihvatnik postao nesigurnim na izplatu, ne imadu se konstatirati u protestu, jer se prema ustanovi §. 29. m. z. ovim protestom samo ima dokazati, da posjednik od prihvatnika nije sigurnosti dobio[1].

4. *Protest počastni ili protest za intervenciju* jest onaj, kojim se posvjedočuje, da je mjenica honorirana bilo počastnim prihvatom bilo počastnom izplatom. Protestant i protestat kod ovoga protesta jest počastni prihvatnik odnosno počastni platac[2].

5. *Protest sbog neizručbe mjenice* jest onaj, kojim se posvjedočuje, da se je zahtjevala izručba bilo duplikata bilo prvobitne izvorne mjenice, pak da tomu zahtjevu nije zadovoljeno. Usljed toga može ovaj protest biti dvovrstan prema tomu, da li se sastavlja protest, jer „čuvaoc" nije izručio ili primjerka poslanoga na prihvat ili izvorne mjenice, od koje je prepis načinjen i indosiran originalnom naledjom. U prvom slučaju zove se protest sbog neizručbe duplikata[3], u drugom sbog neizručbe izvorne mjenice[4].

Protestant je kod prve vrsti protesta posjednik onoga primjerka, na kojem je navedeno kod koga se nalazi primjerak poslan na prihvat; nu ovaj posjednik mora biti legitimiran prema odredbi §. 36.[5]; protestat pako jest „čuvaoc" primjerka odredjenog

---

[1] Vidi u ostalom glede ovoga protesta razložbu kod §. 29. na str 294.

[2] Vidi potanju razložbu kod §. 58. na str. 419., i kod §. 61. na str. 433.

[3] Vidi gore razložbu kod §. 73. m. z. na str. 489.

[4] Vidi gore razložbu kod §. 76. m. z. na str. 499.

[5] Vidi gore str. 485. i 489.

Digitized by Google

za prihvat. Kod protesta sbog neizručbe izvorne mjenice jest protestant po §. 36. legitimirani posjednik indosirane kopije, na kojoj se nalazi ostavna klauzula[1], a protestat je „čuvaoc" izvornoga primjerka mjenice.

Pokraj ovih protesta, koje navodi zakon mjenbeni, spominju se još neke druge vrsti[2], koje većim dielom ne imaju nikakove juristične važnosti. U obće se ne dadu potanko ni navesti sve vrsti protesta; ali kao pravilo može se spomenuti, da je probitačno protest sastaviti svagda, kadgod ne budu podpuno izvedeni propisi mjenbenoga zakona ili izpunjene odredbe sadržane u mjenici, te kad bi s toga razloga mogla nastati kakova šteta po posjednika mjenice.

§. 98.

Mjenbene prosvjede preduzimlje na sjedištih javnih bilježnika, ter u pridruženom mu okružju kotarskoga sudca, javni bilježnik u ostalih pako kotarih kotarski sudac, kotarski pristav, te bilježnici i podbilježnici kotarskoga suda.

Ostaje nepromjenjena ustanova §-a 213-og XXXV. zak. čl. od god. 1874. odnoseća se na pridržanje dosadanjega djelokruga imenovanih mjenbenih bilježnika.

Svrha, kojoj služe mjenbeni protesti, ne zahtjeva baš odlučno, da se sastavak njihov povjeri samo takovim osobam, koje su vlastne izdavati javne izprave[3], jer bi protesti pod stanovitimi uvjeti mogli imati moć podpuna dokaza te se smatrati absolutnim uvjetom za izvršbu stanovitih prava i onda, kad budu sastavljeni u formi iz-

---

[1] Vidi gore str. 498.

[2] Tako n. pr. *kontraprotest,* kojim se posvjedočuje, da *prednik* obvezan na regres ne će povodom zavrate da pruži sigurnosti ili da mjenice plati. Ovaj protest nuždan je ondje, gdje je propisana zavrata *per ordinem.* Nu buduć po našem zakon postoji zavrata *per saltum,* to je ovaj regres suvišan. Nadalje *protest pokazni* (Deklarationsprotest), kad je protestat i protestant jedna te ista osoba. Njemci imadu posebna imena za neke vrsti protesta, tako zovu *„Protest gegen die Wand"* onaj protest, koji se sastavlja, kad je zatvoren stan protestata ili njegova poslovnica; *Abwesenheitsprotest* kad u poslovnici ili u stanu nije bilo moći naći protestata; *Windprotest* ili *Platzprotest,* kad protestat ne stanuje na mjestu označenom, ili kad u obće nije bilo moći pronaći njegova stana ili njegove poslovnice.

[3] §. 114. g. p. p.

Digitized by Google

prava privatnih[1]. Istina je doduše, da će protest *kao javna* izprava biti sigurnijim dokazalom, nu promet s mjenicami zahtjevao bi osobito ondje, gdje je sudjelovanje uredovne osobe spojeno s neprilikami, da se dozvoli sastavak protesta i u formi izprave privatne. Ovu potrebu uvidiše i neki noviji zakoni kao što belgijski[2], talijanski[3] i englezki[4], te dopuštaju, da se protest sastavi i bez sudjelovanja javne vlasti ili uredovne osobe. Svakako bi bilo od potrebe, da se broj onih osoba, koje su vlastne sastavljati proteste razširi, te da se ne ograniči li na javne bilježnike i sudce; imenito bi dobru uslugu u tom pogledu mogli činiti činovnici poštarski[5].

Po našem zakonu mogu valjane proteste sastavljati samo javni bilježnici u svom sjedištu i u onih mjestih, koji spadaju u područje onoga kotarskoga suda, kojemu pripada ono mjesto, na kojem javni bilježnik svoje sjedište imade; u ostalih pako kotarih kotarski sudac, kotarski pristav, te bilježnici i podbilježnici kotarskoga suda. Osim toga vlastni su još mjenbene prosvjede sastavljati mjenbeni bilježnici, u koliko oni još postoje prema odredbi §. 213. zak. čl. 35. 1874. sabora ugarskoga. Ne gledeć na to, što druga stavka gornjega paragrafa za kraljevinu Hrvatsku ne ima nikakove važnosti, jer u nas niti ima više mjenbenih bilježnika[6] niti za nas ima valjanost zak. čl. 35. 1874., moramo odlučno prigovoriti stilizaciji gornjega paragrafa, jer nipošto ne odgovara karakteru zakona zajedničkoga. Gornjom ustanovom uzet je naime obzir samo na postojeću organizaciju sudova u Ugarskoj, te su prema tomu i nabrojene osobe kotarskoga suda, koje su vlastne sastavljati proteste. Tih pako osoba po našoj organizaciji u tom broju neima. Zakono-

[1] §. 117. g. p. p.

[2] Po zakonu od 10. srpnja 1877. može protest sbog neprihvata ili neizplate uz privolu posjednika mjenice nadomjestiti i privatna izjava onoga, koji ne će mjenice da prihvati ili izplati. Ova izjava treba da se ubilježi ili na mjenici ili u posebnoj izpravi, da je datirana te da ju podpiše onaj, koji uzkraćuje prihvat ili izplatu (čl. 5. i 6.).

[3] Sličnu odredbu poput Belgije ima i zakon talijanski (čl. 307.).

[4] Po engleskom pravu (odsjek 94.) može u slučaju onom, gdje ne ima notara, protest sastaviti svaki imućni stanovnik mjesta uz sudjelovanje dvojice svjedoka.

[5] Vidi Cohn, „d. Entwurf e. r. W. O.“ str. 207. i 208. — Vidi gore str. 346. kod opaz. 1.).

[6] Oni prestadoše već uvedenjem bilježničkoga reda od 21. svibnja 1855, te je car. patentom od 7. veljače 1858. točkom III. samo pridržana i nadalje povlast onim mjenbenim bilježnikom, *koji su još postojali* za vrieme kad je uveden navedeni bilježnički red.

Digitized by Google

davac imao bi bio samo izreći načelo, a provedbu toga načela prepustiti provedbi.

Prema načelu pako, na kojem se osniva gornja ustanova zakona, moramo uztvrditi, da na sastavljanje mjenbenih protesta nisu ovlašteni samo sudci, kako ih shvaća zakon o sudačkoj vlasti[1] i zakon o karnostnoj odgovornosti sudaca[2], nego svi *činovnici* kotarskoga suda, koji spadaju u kategoriju perovodnog osoblja.[3] Prieporним bi se moglo činiti pitanje: jesu li proteste vlastni sastavljati perovodni činovnici sudbenih stolova? Meni se čini, da nisu, jer je pravilo gornjega paragrafa osnovano na tom, da se ta povlast podieli članovom inokosnoga, a ne sbornoga suda. U ostalom držim, da ni praktična potreba ne zahtjeva, da se ta ustanova tako razširi, jer se u sjedištu svakoga sudbenoga stola nalazi barem kotarski sud, ako već ne ima javnoga bilježnika.[4]

§. 99.

Prosvjed ima sadržavati.

Na drugom mjestu spomenusmo, da svaki protest sastoji iz dva diela: iz protestiranja i iz prosvjedovnice, t. j. iz izprave sastavljene o protestiranju. Na protestiranje i na sastavljanje prosvjedovnice ovlaštene su samo osobe navedene u prijašnjem paragrafu, te je kriv nazor, po kojem se misli, da samo prosvjedovnicu sastaviti imadu javni bilježnici ili na to ovlaštene sudbene osobe, a

---

[1] Čl. 8. zakon od 28. veljače 1874. o sudačkoj vlasti.

[2] Čl. 1. zakona od 28. veljače 1874. o karnostnoj odgovornosti sudaca.

[3] Dakle i kotarski i sudbeni pristavi, koji su pridieljeni na službovanje kotarskomu sudu, ali ne prislušnici. jer oni po zakonu od 24. studenoga 1874. nisu činovnici, već imaju samo karakter javnih urednika (§. 8.). Nije s toga sasvim korektno kad *Winter* u svom „Tumaču“ na str. 125. veli, da prosvjede u nas preduzimlju samo *izpitani sudci*.

[4] Za sastavljanje protesta po javnih bilježnicih odredjuje tarifa izdana k bilježničkom redu od 21. svibnja 1885. proglašenom za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju car. pat od 7. veljače 1858. u §. 14. točki 7. svotu od 1 for., ako mjenica ne nadilazi svote od 200 for.; u svakom drugom slučaju valja u to ime platiti svotu od 2 for. Za proteste, koje sastavljaju sudci ne plaća se posebna pristojba osim one, koja se za svaki protest bez razlike platiti imade u smislu stavke $^{20}/_{99}$ pristojbene tarife sadržane u knjizi: „Uredovna sbirka zakona i propisa o biljegovini i pravnoj pristojbi“ izdanoj po kr. ugar. ministru financija. Vidi gore str. 140.

Digitized by Google

protestiranje da se može prepustiti drugim osobam. Na ovaj zaključak ovlaštuje nas s jedne strane uzka sveza, koja postoji medju protestiranjem i sastavkom izprave, a s druge okolnost ona, što se u § 98. veli, da mjenbene prosvjede *„preduzimlju“* javni bilježnici i na to ovlaštene sudbene osobe; „preduzimanje“ (doslovni prevod njemačkoga zakona „aufnehmen“) pako svakako je širji pojam, te sadržaje u sebi i akt protestiranja i sam sastavak (Ausfertigung) prosvjedovnice.

Da osoba ovlaštena na preduzimanje protesta uzmogne sastaviti prosvjedovnicu treba, da preduzme neke čine, koji će joj služiti podlogom za sastavak odnosne izprave. Pravila po kojih se ti čini, t. j. protestiranje, obaviti imadu izvode se iz pojedinih ustanova zakona mjenbenoga, te ih nije trebalo napose spominjati u ovom poglavju. U glavnih crtah biti će postupak protestiranja sljedeći:

Posjednik mjenice predati će ju bilježniku (eventualno sudbenoj osobi). Bude li se mjenica imala predočiti na izplatu, napisati će posjednik njezin na nju već unapried *namiru* o izplaćenoj mjenbenoj svoti, da ju bilježnik, bude li mjenica plaćena, umah uzmogne izručiti. Dodje li zaista do sastavka prosvjedovnice izbrisati će bilježnik naprosto tu namiru.

Bilježnik dobiv mjenicu potražiti će protestata u poslovnici ili u stanu njegovom u mjestu, u kojem se prema sadržaju mjenica predočiti ima dakle, kod predočbe na izplatu, na mjestu odredjenom u mjenici za izplatu, odnosno u mjestu domicila itd Doba dana, kad se predočba obaviti ima, ustanovljena je u § 102. m. z. Bude li protestat sporazuman, moći će mu bilježnik mjenicu predočiti i gdje drugdje osim poslovnice ili stana, a ne će smjeti ni s njegovom privolom to učiniti na mjestu geografički različitom od mjesta označenoga u mjenici. To se ne će moći učiniti ni onda, ako je protestat medjutim možebiti promjenio svoje prebivalište, na koliko se, kao što kod prihvata, mjenica ima predočiti na prebivalištu trasatovu, jer odlučuje samo prebivalište označeno na mjenici

Ako bilježnik ne može naći poslovnice ili stana protestatovog morati će postupati prema drugoj stavci §. 102. m. z.

Ne bude li protestata kod kuće odnosno u poslovnici, ili ako je on bolestan te usljed toga po izjavi ukućana nesposoban odgovoriti na upite stavljene mu kod predočbe, biti će dovoljno ovu okolnost pripomenuti u protestu.

Digitized by Google

Kada bilježnik protestata nadje u stanu ili u poslovnici, imati će se uvjeriti o njegovoj identičnosti s osobom, kojoj prema sadržaju mjenicu predočiti ima; nu u tu svrhu moći će se redovito zadovoljiti s izjavom protestata; zatim će mu predočiti mjenicu i staviti mu zahtjev prema dobivenom nalogu t. j. zahtjevati prihvat, izplatu, izručbu duplikata itd.

Ako protestat ne zadovolji zahtjevu imati će bilježnik o cieloj toj razpravi sastaviti protest, te se ne će smjeti zadovoljiti s pukom zabilježbom ili tako zvanim notiranjem protesta. Da se naime prištede troškovi protesta, da se zaprieči nesigurnost, koja po prednike nastaje tim, što se mjenica protestom mora vraćati odkud je došla, običaj je na nekih mjestih, da posjednik mjenice, ako trasat ne prihvati ili ne plati, o protestiranju ne da umah sastaviti protesta, već da sam akt protestiranja napose ubilježiti dade, a prosvjedovnica, bude li od potrebe, da se kasnije sastavi. Ovo biva imenito onda, ako trasat ne može umah da plati, već ako obeća to kasnije učiniti; ne učini li toga, tad se naknadno sastavlja protest[1]. Naš zakon, koji je glede protesta sasvim suglasam sa zakonom njemačkim, ne dozvoljava ovakovoga notiranja, akoprem neki, kao što Thöl[2], misle, da je po njemačkom zakonu to dopušteno. No mi ne možemo nigdje u zakonu naći uporišta, po kojem bi bili ovlašteni zaključiti, da je dopušteno ovakovo notiranje, dapače držimo, da nas upućuju svi izrazi, kojimi se na pojedinih mjestih zakona govori o protestu, da se protestiranje i sastavak prosvjedovnice smatrati moraju kao jedan akt, koji se mora dovršiti u vremenu odredjenom za „dignuće" protesta[3]. S ovim notiranjem protesta ne smije se zamjeniti opazka, kojom se na mjenici ili na kopiji označuje, da je sastavljen protest; ova opazka važna je imenito ondje, gdje se s naledjom protestirane i prejudicirane mjenice postupa inače, nego li s naledjom poslje dospjelosti, stavljenom na drugu koju mjenicu[4]; ovakova opazka običaje se staviti kod svake protestirane mjenice.

---

[1] Ovakovo notiranje naročito dozvoljava samo pravo englezko u odsjeku 30; a zagovara ga i udruga za kodifikaciju medjunarodnoga prava. — Vidi *Cohn* „der E. e. russ. W. O." str. 209.

[2] Vidi *Thöl* str. 318.

[3] Nije ipak od potrebe prosvjedovnicu sastaviti na mjestu, gdje se je obavilo protestiranje, to će se moći učiniti i kasnije, ali svakako prije nego li izmine vrieme odredjeno za „dignuće" protesta.

[4] Ovakovu opazku naročito odredjuje ruska osnova.

Digitized by Google

Odnošaj, u kojem se nalazi javni bilježnik odnosno sudbena osoba ovlaštena na sastavljanje protesta, jest dvostruk: s jedne strane je javni bilježnik mandatar *posjednika* mjenice (ali nipošto svih indosanta), u ime kojega on protestira, te je njemu odgovoran za točnu izvršbu toga naloga[1]; dočim je s druge strane on podjedno uredovna osoba, koja kao takova može sastavljati javne isprave, koje imadu *publicam fidem*. U svojstvu prvom vlastan je on primiti i ponudjenu mu izplatu[2], ali nije vlastan bez posebna naloga sklapati s protestatom glede odnosne mjenice u ime protestanta posebnih kakovih gradjansko-pravnih pogodba[3].

Ob okolnostih uglavljenih kod protestiranja ima javni bilježnik, odnosno na to ovlaštena sudbena osoba, sastaviti posebnu izpravu (prosvjedovnicu, protest), koja u svojem vanjskom obliku treba da odgovara onim zahtjevom, što ih zakon od protesta traži. Prieporno je medjutim pitanje, jesu li ovi zahtjevi naravi *absolutne* tako, da nepodpunost samo jednoga od njih čini sam protest nevaljanim i usljed toga nesposobnim, da bude podlogom za regres? Oni, koji ovo stanovište zagovaraju oslanjaju se na to što tvrde, da je protest ne samo dokazalo nego i svečana forma, koja je uvjetom za regres, a zakon da smatra sastavine protesta tako bitnimi, kao što i sastavine mjenice. Protivnici ovoga nazora drže medjutim, da bi značilo žrtvovati formu materijalnomu pravu i bivstvu same stvari, kad bi se sve sastavine, što ih zakon propisuje za protest, smatrale tako bitnimi, da bi usljed pomanjkanja makar jedne od njih, sam protest bio bez ikakove pravne krieposti. Zakon doduše ustanovljuje za protest stanovite zahtjeve, ali, tako misle privrženici ovoga nazora, tim se nije smjeralo odrediti ništa drugoga, nego da je protest vezan na stanoviti sadržaj i na stanovitu formu, taj pako sadržaj i ta forma služe samo u tu svrhu, da se ustanovi identičnost mjenice i dokaže, da nije izvršeno ono, što se je od mjenbenoga obvezanika tražilo na temelju mjenice. Sve što ide za tom svrhom, da se imade smatrati bitnom, a sve drugo nebitnom satavinom protesta. U pojedinom slučaju imao bi tu okolnost prosuditi sudac[4].

---

[1] Vidi *Hoffmann* str. 613.; B. *Hartmann* str. 235.; *Wächter* „Encyklop." str. 790., i dr.

[2] Protivni nazor vidi kod *Borchardta* str. 476. dodatak 851.

[3] Vidi *Fuchsberger* str. 310.; B. *Hartmann* str. 237.

[4] Ovoga je mnienja napose *Hoffmann* str. 613.; W. *Hartmann* str. 392.; *Blaschke* str. 241. u opazci 1); *Renaud* str. 109., i dr. Rješitbe sudova u tom smislu vidi kod *Borchardta* na str. 478. opaz.

Digitized by Google

Meni se ovo posljednje stanovište čini podpuno opravdanim i pogledom na zakon i pogledom na svrhu protesta. Pogledom na stilizaciju zakona ne može se uzeti, da je zakonodavac pojedine sastavine protesta, koje se navode u §. 99. smatrao onako absolutnimi, kao što su sastavine mjenice, o kojih je govor u §. 3., jer bi to i ovdje bio naročito iztaknuo, kao što je učinio obzirom na sastavine mjenice[1]. Pa kad zakon u §. 99. nije naročito rekao „bitne potrebštine prosvjeda jesu", kao što je to učinio kod bitnih potrebština mjenice u §. 3., tada ne ima nikakova povoda u samom zakonu sastavine protesta smatrati tako bitnimi kao što su sastavine mjenice. Pogledom na gore iztaknutu narav protesta od od potrebe je medjutim ipak, da u njem budu označeni oni mjenbeno-pravni čini, koje je protestant zahtjevao, zatim uspjeh toga zahtjeva i točna oznaka mjenice, obzirom na koju su ti zahtjevi stavljeni. Ove okolnosti treba da se jasno i podpuno budu mogle razbrati iz protesta; nepodpunost i nejasnost glede drugih sastavina navedenih u §. 99. ne mora vazda imati za nuždnu posljedicu nevaljanost samoga protesta Da li će u pojedinom slučaju ova posljedica doista nastati, morati će prigodice prosuditi sudac, te odlučiti, imade li se ova nepodpunost smatrati bitnom ili ne prema tomu, na koliko ona smeta svrsi i naravi protesta.

Kad s toga zakon u uvodu gornjega paragrafa odredjuje, da „protest ima sadržavati" niže označene sastavine, to je tim kanio opredieliti sadržaj i oblik protesta, ali ipak tako, da nepodpunost i netočnost u pojedinih sastavinah, dapače ni samo pomanjkanje koje sastavine, ne čini protest absolutno nevaljanim.

Usljed toga možemo obzirom na sadržaj i oblik razlikovati protest *podpun* od protesta *nepodpunoga*. Protest podpun jest onaj, koji u cjelosti svojoj odgovara svim onim zahtjevom, što ih zakon u §. 99. traži, svaki drugi protest biti će nepodpun. Nepodpun protest po sebi još nije nevaljan, o tom imati će prema konkretnom slučaju odlučiti sudac, koji će ujedno i prosuditi na koliko nepodpun protest može služiti podlogom za regres.

854. a); B. *Hartmann* na str. 239. — Protivni nazor zastupaju napose: *Wächter* „Encyklop." str. 800. i 801.; *isti* „D. W. R." str 355.; *Volkmar* str. 333 ; *Resch* str. 263. u opaz. 2 ; *Kuntze* u Endemannovom „Handbuchu" str. 332.; *Rehbein* str. 109. toč. 4. Rješitbe sudova izrečene u tom smislu vidi kod *Borchardta* str. 498. dodatak 888.

[1] Vidi §. 6. m. z.

Digitized by Google

Od ovog nepodpunog protesta razlikuje se protest *neistinit*, t. j. takav, u kojem se navode okolnosti, koje ne odgovaraju istini. Prieporno je pitanje, je li proti ovakovom neistinitom sadržaju protesta dopušten protudokaz? Kod odgovora na ovo pitanje imadu po našem sudu odlučiti pravila postupnika, a po tih pravilih takav protudokaz nije izključen ni kod javnih izprava, kakovom se smatrati ima protest[1]. Ovo stanovište nipošto ne stoji u oprieci s gore iztaknutim načelom, po kojem je protest jedini oblik, kojim se dokazati može, da su stanoviti mjenbeno pravni čini obavljeni, te po kojem se dokazanim smatrati može samo ono, što je u protestu navedeno, a svako drugo dokazalo, da je ne dopušteno. Ponajprije valja znati, da protest nije samo dokazalo nego i *absolutni i bitni uvjet* za izvršbu stanovitih mjenbenih prava, ali takovim uvjetom smatra se i ono, što protestu predhoditi mora, a to je s jedne strane predočba mjenice odnosno stanoviti mjenbeno pravni zahtjev, a s druge strane neizvršba toga zahtjeva; pak ako se usljed toga uzimlje, da se ono, što u protestu nije navedeno, ni sbilo nije, to još ne sljedi, da nebi bilo moguće, da se nije dogodilo ni ono, što se u protestu navadja, ili da se nije barem dogodilo onako, kako se u protestu spominje. A zatim se ne da tajiti, da je navod neistinitih okolnostih u protestu prilično sličan krivotvorenju izprave; ne može pako biti dvojbe o tom, da se stranci dopustiti mora prigovor, da je izprava stanovita lažna ili krivotvorena[2].

Sastavine protesta jesu po zakonu sljedeće:

1. Vjerni prepis mjenice ili prepiska i svih naledja i bilježaka, koje se na mjenici ili na prepisku nalaze;

Očita nakana ovoj zakonskoj ustanovi ne može biti druga, nego da se protestom dokazati ima, da je protestirana upravo ona mjenica, na temelju koje se traži mjenbeno pravni zahtjev. Usljed toga morati će se iz protestirane mjenice u protestu navesti sve one okolnosti, koje su nuždne, da se uzmogne bezdvojbeno razpoznati njezina identičnost i pravni odnošaj, koji je nastao iz te mjenice.

Ta svrha postići će se doduše najsigurnije tim, ako se protestirana mjenica doslovce prepiše u protest, ali ne će biti od štete,

---

[1] Vidi §. 113. g. p. p.. koji glasi: „Javne izprave imadu moć podpuna dokaza glede čina o kojih su zakonito izdane *Tko bi ih rad pobiti kao neistinite* ili *protuzakonite, dužan je to dokazati.*"

[2] Vidi potanje razložbu o tom kod *Fuchsbergera* str. 313—315.

Digitized by Google

ako se kod toga prepisa izostavi sve ono, što ne bude od važnosti za prosudjivanje spomenute identičnosti. Koje su pako u mjenici navedene okolnosti tako važne, da se samo na njihovu temelju bez ikakove dvojbe razpoznati bude mogla identičnost protestirane mjenice, to se načelno izreći ne da, jer često puta glede toga odlučuju i sasvim nuzgredna mjesta u mjenici. To pitanje valja rješiti od slučaja do slučaja prema konkretnim odnošajem, pak zato je naš zakon u tom pogledu korektniji od njemačkoga, jer ne traži poput onoga „doslovčani" već samo „vjerni" prepis mjenice. Ovakova stilizacija odgovara podpuno svrsi protesta i dosadanjoj sudačkoj praksi, koja je protest priznavala valjanim i onda, ako u njem mjenica i nije baš rieč po rieč točno prepisana[1].

Nu jer zakon svakako zahtjeva ako i ne doslovni, ali ipak vjerni *prepis,* to ne će biti dovoljno u protestu navesti sastavine mjenice u izvadku, već će biti od potrebe mjenicu prepisati; jer se pako ne zahtjeva doslovni već samo vjerni prepis, to će moći bez uštrba na valjanost kod tog prepisa izostati svi navodi u mjenici, koji nisu bitni. Tako n. pr. ne će obično smetati valjanosti protesta ne bude li označeno, na kojem se mjestu nalaze biljege, ili budu li izostavljeni poslovni znakovi, ili ne bude li na odnosnom mjestu stavljena opazka „neizpunjena naledja" itd. Ne će nadalje protest biti nevaljan, bude li se kod prepisa mjenice uvukla pisarska koja pogrješka, ili budu li izostavljena nečitljiva mjesta na mjenici; samo treba, da se ta okolnost na odnosnom mjestu označi. Bitni pako nedostatak protesta biti će onda, bude li medju mjenicom i prepiskom navedenim u protestu razlike kod datuma, vremena dospjelosti, mjenbene svote, imena kojega mjenbenog interesenta, bude li naledja koja sasvim izostavljena ili mjesto podpune naledje stavljena naledja biela ili punovlastna, ili mjesto prekrižene naledje neprekrižena itd.

Što je rečeno za mjenicu i naledje, to isto vriedi i za bilježke, koje se moraju navesti kod prepisa u protestu; zato ne smie manjkati oznaka domicila; datum prihvata kod mjenica, koje glase na vid; nuždna adresa; počastni prihvat; oznake: „ne po naredbi", „bez obveze", „bez protesta", „do ovdje kopija", „effektivno"; oznaka mjenice kao „Prima", „Secunda", „Tertia" itd.

---

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 216—218.; B. *Hartmann* str. 240.; *Borchardt* str. 479. dodatak 856.

Digitized by Google

Prepisati se ima u protest izvorna mjenica, te nije od potrebe, da se ona pripoji protestu, jer ima služiti još u druge svrhe. U onih slučajevih, u kojih je za regres potrebita kopija, ili gdje je ona nuždna pokraj izvornika za legitimaciju, morati će se prepisati i izvorna mjenica i kopija, te će u pogledu vjernog prepisa kopije valjati ista pravila, koja spomenusmo glede izvornika.

Ovo suglasje medju izvornom mjenicom (odnosno kopijom) i prepisom nalazećim se u protestu treba da postoji obzirom na ono doba, kad je mjenica protestirana, jer i jest glavna svrha protesta konstatirati ono stanje, u kojem se je mjenica nalazila u vrieme kad je protestirana. Ne bude li s toga suglasja medju mjenicom i protestom, biti će dopušten dokaz, da su promjene na mjenici nastale nakon što je ona protestirana.[1]

Prepis mjenice obično je sadržan u kontekstu protesta, premda je u stvari sve jedno, na kojem se mjestu prosvjedovnice taj prepis nalazi; pak zato se on može pridodati kao dodatak, samo je potrebe, da i prepis i prosvjedovnica vazda sačinjavaju jednu stvarnu cjelinu. Obično se u tom slučaju kontekst protesta izrikom pozivlje na prepis mjenice, koji se nalazi na drugom kojem mjestu prosvjedovnice. Ako se mjenica izgubi, tad će ju kod protesta moći zamjeniti *duplikat*, a samo u iznimnih slučajevih kopija.[2]

Slobodno je proti jednomu te istomu protestatu u jednoj prosvjedovnici protestirati više mjenica; zakon barem toga nigdje ne zabranjuje, a dade se ova tvrdnja izvesti i po analogiji sljedećega paragrafa (§. 100 m. z.).[3] Prieporno je samo pitanje: hoće li u onom slučaju, ako su te mjenice suglasne, biti od potrebe u protestu navesti „vjerni prepis“ svake, ili će biti dovoljno prepisati samo jednu od njih, a glede ostalih spomenuti, da su suglasne s prepisanom mjenicom. Učitelji mjenbenoga prava u tom su pogledu raznih nazora, akoprem veći dio pristaje uz ono stanovište, po kojem se svaka od protestiranih mjenica ima u protest napose prepisati.[4]

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 319. i 320.; *Volkmar* str. 335. na kraju: *Wächter* „D. W. R.“ str. 356.; *Rehbein* str. 110. toč. 4. c).

[2] Vidi gore razpravu kod §. 76. m. z.

[3] Vidi u ostalom *Fuchsberger* str. 318.

[4] Tako misle napose: *Haimerl* str. 260.; B. *Hartmann* str. 241.; *Volkmar* str. 334.; *Blaschke* str. 242.; *Resch* str. 264.; *Kreis* str. 221.; *Borchardt* str. 482. dodatak 857. b).

Protivnoga su pako nazora: *Thöl* str. 308.; *Renaud* str. 109.; W. *Hartmann* str. 393.; *Fuchsberger* str. 318.; *Wächter* „Encyclop.“ str. 794.; *isti* „D. W. R.“ str. 362.

Digitized by Google

Meni se ipak protivno stanovište čini izpravnijim, jer se njim izbjegava s jedne strane svakom suvišnom piskaranju, dočim s druge strane ono podpuno odgovara i svrsi točke prve ovoga paragrafa, jer se identičnost protestirane mjenice može dovoljnim načinom i tako uglaviti, ako se naprosto u protest stavi opazka, koja pokazuje, da su mjenice, koje se protestiraju, podpuno suglasne s onom mjenicom, koja je u prosjedovnici prepisana. Na koliko se ovakovom opazkom ne bi dala konstatovati ta identičnost, tada bi naravskim načinom bilo od potrebe prepisati sve mjenice.

2. ime ili tvrdku onih osoba, za koje i proti kojim se diže prosvjed;

Budući da samo onaj može s uspjehom mjenicu protestirati, tko je legitimiran kao mjenbeni ovlaštenik, od potrebe je u samom protestu navesti ime ili firmu protestanta; jer pako protest pravnih posljedica imati može samo onda, bude li sastavljen pogledom na pravoga mjenbenoga obvezanika, to je od potrebe u protestu spomenuti i ime ili firma protestata.

Tko je legitimiran na protestiranje mjenice, te tko se kod pojedinih vrstih protesta smatrati ima protestatom, spomenusmo na drugom mjestu, samo nam je još pripomenuti, da je i za protestanta dovoljna formalna legitimacija na temelju mjenice, a nije od potrebe, da dotični protestant bude u istinu vlastnikom njezinim.

Ako je mjenbeni obvezanik proti komu se ima mjenica protestirati umro, ili ako je postao pravno nesposobnim zadovoljiti mjenbenomu zahtjevu, tada nije protestant *obvezan* zahtjev svoj staviti na njegove nasljednike ili zakonite zastupnike, on može u tom slučaju smatrati, da mu je mjenbeni zahtjev odbijen; svrha bo protestu jest samo konstatirati, da se je stanoviti mjenbeni zahtjev stavio u pravo vrieme i na pravom mjestu, pak da taj zahtjev nije izpunjen; — razlog toj neizvršbi stvar je nuzgredna. U ostalom ne će biti *zabranjeno* mjenbeni zahtjev staviti na nasljednike ili zazakonske zastupnike protestatove.[1]

Nije od potrebe, da se ime ili firma rieč po rieč slažu s faktičnim imenom ili firmom, samo ne smie nastati nikakove dvojbe ob osobi protestantovoj odnosno protestatovoj, za to će n. p. biti dovoljno reći: „komercijalna banka u Zagrebu“, mjesto: „hrvatska komercijalna banka u Zagrebu“, „štedionica u Samoboru“ mjesto

[1] Vidi *Rehbein* str. 111. toč. 6.; B. *Harmann* str. 242.

Digitized by Google

„samoborska štedionica“, ali ne će biti dovoljno: „štedionica u Zagrebu“, jer su u Zagrebu tri štedionice, te će u konkretnom slučaju biti od potrebe svaku od njih navesti s podpunom firmom.

Ne treba nadalje izrikom spomenuti za koga i proti komu se mjenica protestira; dovoljno je ako se samo iz stilizacije protesta ova okolnost jasno razabire.

Isto tako nije od nužde konstatirati identičnost protestatove osobe s onom, od koje se zahtjeva izvršba mjenbeno pravnoga zahtjeva; dovoljno je, da se u protestu označi odnosna osoba u onom svojstvu, u kojem se je sama prikazala.

Nu bude li se mjenica protestirala u vrieme i na mjestu, na kojem se ona protestirati može *samo s privolom* protestata, dakle izvan poslovnih ura i izvan poslovnice odnosno stana protestatova (§. 102. m. z.), biti će dužnost bilježnika odnosno sudca osvjedočiti se ob identičnosti protestatove osobe s onom osobom, koja je tu privolu dala. Ova identičnost mora se razabrati u ovom slučaju iz same prosvjedovnice.[1]

3. poziv upravljen na osobu, proti kojoj se prosvjeduje, odgovor osobe ove ili naznaka, da nije dala nikakova odgovora ili da se nije mogla naći;

Prema sadržaju ove točke imati će se u prosvjedovnici navesti uspjeh protestiranja mjenice, te će se usljed toga morati iz nje razabrati kakav je zahtjev stavljen, na koga, i koji je uspjeh toga zahtjeva. Oznaka osobe, koja se po ovoj točki zahtjeva, mnogo je širja od oznake, koja se zahtjeva po točki 2.); jer dok se prema prijašnjoj točki navesti može ime ili firma protestata odnosno protestanta načinom označenim u mjenici, ima se po ovoj točki spomenuti stanovita *opredieljena* osoba, na koju je odnosni zahtjev bio stavljen. Razlika medju oznakom po točki 2) i po točki 3) vidi se najjasnije, kad je protestat stanovita firma, jer se u tom slučaju dotični zahtjev ne će staviti na firmu, već na osobu, koja je vlastna *zastupati* firmu.

Nije medjutim nuždno, da se ova osoba označi baš imenom svojim; često puta to nije ni moguće, već je u obće dovoljno, da se ta osoba obćenito označi te navede je li se bilježnik dotično sudac razgovarao s protestatom ili s drugim ukućanom odnosno sa zastupnikom posla.

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 326.; *Rehbein* str. 111. točka 5. na kraju; *Borchardt* str. 492. dodatak 868. e).

Digitized by Google

Ne će u ostalom biti od potrebe točno rieč po rieč u protestu navesti ni zahtjev, koji je stavljen, niti odgovor, koji je na odnosni zahtjev dan, već će biti dovoljno ako se samo iz sadržaja prosvjedovnice bude moglo točno razabrati, što se je zahtjevalo i kojim uspjehom. Isto tako mora se u onih slučajevih, u kojih je predočba mjenice nuždna, iz same prosvjedovnice vidjeti, da je mjenica u istinu predočena.

Razloge, s kojih je odbijen stavljeni zahtjev, ne ima bilježnik odnosno sudac izpitivati; ali ako stranka svojevoljno navede razloge, s kojih odbija zahtjev, imati će se ti razlozi u prosvjedovnici spomenuti, jer su oni često puta od upliva za daljnje ravnanje ostalih mjenbenih interesenta;[1] ako je n. p. protestat odbio izplatu na duplikat, jer je Prima već plaćena, ili ako je nuždna adresa odbila prihvat na predočenu Secundu, jer je trasat izjavio, da odbija prihvat buduć je već prihvatio Primu.

Da se medjutim iz prosvjedovnice uzmogne podpuno razabrati uspjeh protestiranja, valjati će ubilježiti bude li na stavljeni zahtjev uzkraćen svaki odgovor ili ako se protestat ne bude mogao naći. Imenito je od važnosti ova posljednja okolnost, jer samo tim, što je u prosvjedovnici konstatirana odsutnost protestatova, dade se opravdati, zašto mjenica nije predočena.

4. u slučaju počastnoga prihvata ili plateža naznaku: tko je počast ponudio i dao? za koga? i kako?;

Potanja razložba ovih okolnostih, koje valja spomenuti u protestu za slučaj intervencije, navedena je kod tumačenja §. 58. na strani 419. i §. 61. na str. 431. Iz ove razložbe razabire se, da je i naš zakon poput njemačkoga pogrješno stiliziran, jer bi mjesto riečih „i dao“ imao korektnije glasiti „ili dao“.[2]

5. mjesto, godinu, mjesec i dan, gdje i kada se je taj poziv, — točka 3. — učinio, dotično bezuspješno pokušao;

Buduć je mjenbeni obvezanik dužan izpuniti mjenbenu obvezu samo onda, bude li se izvršba zahtjevala na opredieljenom mjestu;[3]

---

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom na ste. 149

[2] Vidi *Volkmar* str. 342.; *Borchardt* str. 496. dodatak 881. a); *Rehbein* str. 113.

[3] Tako se izplata može tražiti samo u mjestu označenom u samoj mjenici; prihvat na mjestu trasatova prebivališta; izručba duplikata u mjesta prebivališta depozitarova itd itd.

Digitized by Google

buduć da je nadalje neopravdan svaki zahtjev na neprikladnu mjestu, te mu mjenbeni obvezanik nije dužan zadovoljiti, a mjenbeni ovlaštenik radi toga mjenice na tom mjestu valjano ni protestirati ne može, to je od potrebe, da u samom protestu navedeno bude mjesto, gdje je dotični mjenbeno pravni čin preduzet. To mjesto opredieljeno je ili mjenicom ili zakonom, pak zato treba, da se iz protesta vidi, da je mjenbeni zahtjev stavljen na tom mjestu. Iz toga se već razabire, da se tu ne radi o lokalu, u kojem je protestiranje mjenice preduzeto već o mjestu u političkom smislu rieči;[1] to mjesto mora biti navedeno u protestu, a oznaka lokala može i izostati. Samo u onom slučaju biti će od potrebe navesti lokal kad bi mogla nastati dvojba o tom, da li je prema odredbi §. 102. mjenica prezentirana u poslovnici ili u stanu protestata, te da li je usljed toga protestat privolio, da se predočba obavi izvan poslovnice ili njegova stana.

Ako bilježnik ili sudac protestata nadje i ovaj mu bez ikakova prigovora odgovori na stavljeni upit, i tim se mučke izjavi sporazumnim s prezentacijom, biti će suvišna svaka posebna oznaka lokala; ako naproti protestat ne bude htio dati nikakova odgovora, ili ako bilježnik dotično sudac ne nadje protestata, biti će od potrebe svakako u protestu spomenuti, je li mjenica predočena u poslovnici ili u stanu protestata.

Da se medjutim izbjegne svakoj dvojbi i svakomu krivomu shvaćanju biti će najsigurnije, da se u protestu navede i mjesto u političkom smislu i lokal gdje je mjenica prostirana.

Nije u ostalom neobhodno potrebito mjesto protestiranja navesti izrikom u samom kontekstu protesta, jer se u pravilu uzimlje, da je mjesto označeno kod datuma protesta ono, gdje je obavljena protestacija; dovoljno je u tom slučaju u kontekstu samo pozvati se na to mjesto, n. p. danas uputio sam se gosp. Petroviću *ovdje*. Ako li je medjutim prosvjedovnica izdana na drugom, a protestacija obavljena opet na drugom mjestu, ili ako kod datuma u obće

---

[1] Protivnog je nazora *Vokmar* str. 338.; *Hoffman* str. 623.; W. *Hartmann* str. 394.; *Theumann* str. 226.; *Renaud* str. 108. — *Blaschke* na str. 245. ne izjavljuje jasno svoga stanovišta, nu čini se, da više prijanja uz nazor, po kojem bi trebalo u protestu naročito označiti lokal

Uz stanovište gore označeno navlastito pristaje *Wächter* „Encyklop." str 798.; *isti* „D. W. R." str. 360; *Rehbein* str. 112. toč. 9. a); *Borchardt* str. 493. dodatak 872.

Digitized by Google

ne bude navedeno posebno mjesto, tada je od neobhodne potrebe u samom kontekstu naročito spomenuti mjesto protestiranja.[1]

Pokraj oznake mjesta treba, da u protestu naveden bude i *datum*, kada je protestiranje mjenice obavljeno Ova naznaka vremena ima se obaviti načinom kako ga razložismo kod §. 3. točke 8.,[2] a potrebita je ona s toga, jer je po §. 41. m. z. protest vezan na stanoviti točno opredieljeni rok, te jer je s pravovremenim protestom u uzkoj svezi notifikacija i zastara mjenice. Dvojba bi mogla nastati samo glede toga, imade li se u prot stu navesti i doba, kad je mjenica protestirana. Povod ovoj dvojbi mogao bi dati §. 102. m. z. gdje se izrikom navode ure, tečajem kojih se protestacija obaviti može. Nu jer se u točki petoj §. 99. ne traži izrikom, da bude naveden sat, kad je mjenica protestirana, jer je nadalje protest takav akt, koji obavlja uredovna osoba, te o kojem se sastavlja javna izprava, to ne će biti u pravilu nuždno u prosvjedovnici navesti sat kad je protestirana mjenica, jer se predmnieva, da je protestiranje obavljeno u pravo vrieme, te će biti zadatak tuženika, da dokaže protivno t. j., da mjenica nije protestirana za vrieme poslovnih ura.[3] Bude li mjenica protestirana izvan poslovnih ura, to će se morati u prosvjedovnici naročito navesti, da je to učinjeno s privolom protestata, jer inače ne će biti protest valjan.[4]

Na kojem se mjestu u protestu navesti ima oznaka vremena kad je protestiranje mjenice obavljeno, zakon ne odredjuje; pak zato nije od potrebe, da se ta oznaka navede u kontekstu protesta; biti dovoljno bude li vrieme navedeno u početku prosvjedovnice ili makar na kraju pred podpisom bilježnika odnosno sudca. Ova posljednja oznaka najviše je u običaju, te se u tom slučaju kontekst prosvjedovnice redovito pozivlje na taj datum (n. p. dana itd.).[5] Kadkada se vrieme označuje napose u kontekstu a napose opet na kraju prosvjedovnice; nu u tom slučaju se mora jedan datum sudarati s drugim, jer će inače sam protest biti nevaljan, osim kad bi očice postojala pisarska pogrješka, koja bi se bez zaprieke mogla izpraviti iz sadržaja same prosvjedovnice.[6]

[1] Vidi *Wächter* „Encyclop.“ str. 797. i 798.; *isti* „D. W. R.“ str. 361.

[2] Vidi gore str. 124. i sl.

[3] Vidi *Borchardt* str. 494. i 495. dodatak 877.

[4] Vidi *Rehbein* str. 112. točka c).

[5] Vidi *Borchardt* str. 494. dodatak 873.

[6] Vidi *Rehbein* str. 112 točk. 9. b); *Borchardt* str. 494. dodatak 874.

Digitized by Google

6. napokon podpis osobe prosvjedujuće uz udar službenoga pečata.

Premda u stvari ne odlučuje, kojim će redom u prosvjedovnici navedene biti pojedine okolnosti, o kojih se u ovom paragrafu veli, da imaju biti sadržajem protesta, to će ipak podpis bilježnika odnosno sudca te službeni pečat morati stajati na kraju prosvjedovnice, t. j. nakon izjava napisanih o samom aktu protestiranja. Nije s toga dovoljno, ako bilježnik odnosno sudac podpiše samo prepis mjenice, koji je možebiti prosvjedovnici pridodan kao dodatak, već treba da podpiše i protest i taj prepis, ako ovaj nije uvršten u sam kontekst prosvjedovnice.

Uz podpis bilježnikov odnosno sudčev treba da bude udaren i službeni pečat, te je prosvjedovnica bez toga pečata nevaljana,[1] ali ne treba, kao što kod drugih bilježničkih spisa, podpisa dvojice svjedoka niti podpisa protestatovog niti posebnog perovodje.[2]

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 497 dodatak 884. c).

[2] Za prosvjede izdane u inozemstvu nije dovoljno, da ih podpišu i pečatom provide osobe, koje su vlastne sastavljati proteste. Po postojećih propisih (vidi dvorski dekret od 16. travnja 1818. br. 1436., od 20. listopada 1837. br. 234., i od 3. veljače 1838. br. 249. sbirke pravosud. zakona) odredjuje se, da bilježničke i druge javne izprave, zatim izprave privatne, ako su izdane u inozemstvu, moraju biti ovjerovljene po austro ugarskom poslanstvu ili austro-ugarskom konzulatu ili po poslanstvu odnosno po konzulatu accreditiranom kod austro-ugarske vlade one tudje države, u području koje je dotična izprava izdana.

Pogledom na zapadnu polu monarkije i na Ugarsku valja analogno uporaviti §. 8 izvanparb. postupnika, pak zato ne će tamo sastavljeni protesti trebati kod nas posebne legalizacije

Što se pako tiče protesta sastavljenih u ovozemstvu, kojimi se tkogod poslužiti kani u inozemstvu, to se ti prosvjedi moraju ovjeroviti po predsjedničtvu banskoga stola, te po njem priposlati zemalj. vladi odjelu za pravosudje, koja ih odpravlja ministarstvu vanjskih posala, na koliko s pojedinimi vanjskimi državami u tom pogledu ne bude postojao poseban dogovor. (Vidi §. 286. izvanp. p.; naredbu minist. od 13. veljače 1854. br. 40. d. z. l.; zak. čl. XXXVI : 1880. zajed. hrvat. ugar. sabora, po kojem usljed ugovora sklopljenoga s njemačkom carevinom mjenbeni prosvjedi izdani po javnih bilježnicih ili sudovih, providjeni njihovim uredovnim pečatom, ne trebaju daljnje legalizacije. — Sbor. kom XIV. br. 64. ex. 1880).

Digitized by Google

§. 100.

Kad se izpuna iste mjenbeno-pravne obveze ima iskati od više osoba, tad je za više takovih poziva dovoljna jedna prosvjedovna izprava.

Da se izbjegne suvišnim formalnostim i ne otegoti razvoj mjenbenih poslova dozvoljava zakon, da se sastavi samo jedna prosvjedovnica u slučaju onom, kad se na temelju iste mjenice traži od više osoba izvršba mjenbenog zahtjeva. Ovakav slučaj može imenito nastati kad se na mjenici nalazi nuždna adresa ili počastni prihvat (§§. 56. 58. i 60.),[1] zatim kod počastne izplate (§§. 61., 62. i 64.)[2], i napokon kod duplikata ili kopije (§§. 73. i 76.).[3] U svih ovih slučajevih dovoljna je po zakonu jedna prosvjedovnica, ali nije već po naravi same stvari dovoljno samo jedno protestiranje, jer će ono morati biti tolikokratno, koliko ima i osoba od kojih se traži izvršba mjenbenoga zahtjeva. Tako će n. p. u prvom od navedena tri slučaja bilježnik odnosno sudac morati se najprije s mjenicom uputiti trasatu i od njega tražiti, da mjenicu prihvati, pak ako ovaj odbije zahtjev, otići će k nuždnom adresatu te mu priobćiti, da je trasat prihvat odbio i zahtjevati od njega, da on mjenicu honorira. O svem tom sastaviti će se jedna izprava — prosvjedovnica — pa makar se prema okolnostim ovo protestiranje otegnulo i preko jednoga dana.[4]

Nije medjutim baš *nuždno*, da u svih gore navedenih slučajevih bude sastavljena samo jedna prosvjedovnica, jer se u zakonu samo veli, da je *dovoljna* jedna prosvjedovnica, ne može s toga biti zaprieke, da se prema okolnostim ako bude od potrebe sastavi i više njih. Ova okolnost nastati će imenito onda, ako proti svim osobam ne bude vlastan protestirati mjenice jedan te isti bilježnik odnosno sudac. U ovom slučaju smatrati će se svaki od sastavljenih protesta kao posebna samostalna cjelina, te će morati odgovarati zahtjevom prijašnjega paragrafa

Da se na zahtjev jednog protestanta može proti jednom protestatu protestirati i više mjenica jednom prosvjedovnicom, priznato je i u teoriji i u praksi makar u zakonu o tom ne ima izrična spomena.[5]

---

[1] Vidi gore str. 414.
[2] Vidi gore str. 435. i 444.
[3] Vidi gore str. 489. i 498.
[4] Vidi *Volkmar* str. 343.
[5] Vidi gore str. 607.

Digitized by Google

§. 101.

Dužne su prosvjedujuće osobe izvorni prosvjed bezodvlačno posjedniku mjenice ili ovlašteniku njegovu izdati.

Obvezane su podjedno podignute prosvjede podpunim sadržajem dan po dan i redom data unieti u sobiti u tu svrhu vodjeni od lista do lista tekućimi brojevi providjeni i ovjerovljeni zapisnik, te dotičnim strankam ili pravnim nasliednikom njihovim uz naknadu trošaka, kad god se zaište, budi jednostavni budi ovjerovljeni prepisak izdati.

Premda je ustanova ovoga paragrafa u bitnosti suglasna s odnosnim propisom čl. 90. njem. mjenb. reda, ipak je ona bolja od njemačkoga zakona, jer konačno rješava dva pitanja, koja su barem s neke strane bila prieporna.

Ponajprije je ustanovom prve stavke ne stalo svake dvojbe o tom, da se unutar roka odred enoga za protest ne ima samo obaviti protestiranje mjenice, nego ujedno i sastaviti prosvjedovnica te podpisati po bilježniku odnosno sudcu. Ova okolnost dade se doduše izvesti već odtuda, što protestiranje i sastavak prosvjedovnice sačinjavaju jednu cjelinu, te se jedan dio od drugoga odjeliti ne da; što su nadalje i notifikacija i zastara mjenbena u uzkoj svezi s protestom; što bi u tom pogledu ne stalo svake sigurnosti i nastale znatne pomutnje u prometu s mjenicami, kad bi se posvjedočenje ob obavljenom protestiranju moglo obaviti u kasnijem roku i time u dvojbu staviti početak zastare i vrieme, za koje obaviti valja notifikaciju[1]; te što se napokon iz §. 41. m. z. točke 2. izvesti mora, barem kod regresa na izplatu, da se najdulje u drugi djelatnik obaviti ima ne samo protestiranje, nego i sastaviti prosvjedovnica, t. j. dokaz o predočbi i neobavljenoj izplati. Nu uz sve to mogli bi ovi razlozi bezdvojbenim dokazom biti o gore navedenoj okolnosti samo kod protesta sbog neizplate, da nije zakon svakoj daljnjoj sumnji na put stao tim, što odredjuje, da se *posjedniku* mjenice ili *njegovu ovlašteniku*[2] ima izdati prosvjedovnica *bezodvlačno,* t. j. umah čim bude obavljen akt protestiranja.

Drugo prieporno pitanje: imade li se stranci izdati izvorna

[1] Vidi *Volkmar* str. 339.

[2] Vidi gore str. 285. u op. 1.

Digitized by Google

prosvjedovnica ili samo prepis, rješeno je gornjom ustanovom tako, da se stranci dotičnoj izdati ima *izvorni* prosvjed[1].

Pravna posljedica ove zakonske odredbe jest, da su protesti sadržani u registru, koje o njih voditi imadu javni bilježnici odnosno sudci, samo *prepisi,* pak da se usljed toga prosvjedovnica ne može ni izpraviti ni nadopuniti iz odnosnoga registra;[2] nadalje, da nije slobodno proti sadržaju prosvjedovnice upotriebiti dokaz pozivom na prosvjed, kako je on napisan u odnosnom registru[3]; i napokon, da o valjanosti prosvjedovnice ne odlučuje, je li nije li ona unešena u dotični registar[4].

Ako uza sve to zakon odredjuje, da su osobe „prosvjedujuće“[5] dužne voditi posebne ovjerovljene zapisnike (registre), u kojih se pojedini listovi imadu numerirati tekućimi brojevi, te u koje se prosvjedovnice unašati imadu podpunim sadržajem redomice od dana do dana, to nije svrha ovoj ustanovi zakona dopustiti, da se prosvjedovnice, koje se već nalaze u cirkulaciji, mogu naknadno izpravljati, ili da se uz pripomoć tih registra, nakon izmaka vremena odredjenog za protest, mogu naknadno sastaviti izprave, za koje bi se htielo, da imadu svojstvo protesta[6], već smiera ova odredba očito zatim, da mjenbeni interesenti uzmognu ugledati u te registre, te prema okolnostim zahtjevati, da im se izda prepis, a s druge strane, da se time podpuno osigura vjerodostojnost samih prosvjedovnica, jer je usljed toga mnogo težje protest, koji nije u

---

[1] Njemački mjenbeni red ne odredjuje u tom pogledu ništa, akoprem bi se iz smjera čl. 90. moralo zaključiti, da je zakonodavac pošao sa stanovišta, da se izvornik ima uručiti stranci, a prepis pridržati kod bilježnika; nu u Prusiji je zavladala praksa, da se izvornik pridrži, a prepis izda stranci. Vidi *Rehbein* str. 113. toč. 12.; *Volkmar* str. 343.

[2] Vidi *Fuchsberger* str. 331.; *Wächter* „Encyklop.“ str. 790.; *Hoffmann* str. 612., 617., 628.; W. *Hartmann* str. 391.; i dr.

[3] Vidi *Borchardt* str. 483. dzdatak 858. a).

[4] Vidi *Volkmar* str. 343.

[5] Bilo bi svakako izpravnije, da se je zakon poslužio drugim izrazom, jer se pod „prosvjedujućimi“ osobami mogu razumjevati vlastnici odnosno posjednici mjenica, koje se imaju protestirati. Pravo rekuć oni i jesu osobe „prosvjedujuće“, a bilježnici odnosno sudci su samo njihovi mandatari, koji za nje prosvjede „preduzimlju“, kako se veli u §. 98. Taj izraz §. 98. imao se je pridržati i u §. 101.

[6] Vidi *Borchardt* str. 499. dodatak 889. u opazc 1.

Digitized by Google

vrieme sastavljen, natrag datirati te ga prikazati kao da je pravodobno sastavljen[1].

U ostalom kad zakon mjenbeni i ne bi izrikom bio obvezao bilježnike odnosno sudce, da su strankam ili njihovim pravnim nasljednikom na zahtjev dužni izdati budi jednostavni budi ovjerovljeni prepis prosvjedovnice, to bi se ova okolnost već po sebi razumievala[2], a mogla bi se ona izvesti i iz bilježničkoga reda[3].

Zato punim pravom ob ovoj obvezi ne ima spomena u nijednom od postojećih mjenbenih zakona[4].

Prepis ovaj može biti dostatnim dokazalom, da se dokaže, da je mjenica u obće protestirana i protest valjano sastavljen, jer zakon mjenbeni nigdje izrikom ne spominje, da se prosvjedovnica mora doprinieti u izvorniku, kad se stavlja mjenbeni pravni zahtjev.[5] Jedino onda, kad se zahtjeva platežni nalo·, ima se i prosvjedovnica priložiti u izvoru.[6]

Moglo bi se samo staviti pitanje, da li gore navedeni registri u obće imadu značaj javne izprave?

Odgovor na ovo pitanje pravo rekuć ni ne spada u obseg materijalnoga mjenbenoga prava; s tim pitanjem ima se baviti nauka o mjenbenom postupku. Ustano a gornjega paragrafa dostatan nam je medjutim povod, da i ovdje na ovo pitanje jestno odgovorimo. S jedne bo strane može se gornja svrha, koja je razlogom ovoj ustanovi, podpuno postići samo onda, ako se tim registrom dade značaj javne izprave, a s druge opet strane govori zato i ona okolnost, što zakon ne obvezuje samo osobe, koje su vlastne sastavljati proteste, da su dužne voditi te registre, te što su te osobe obve-

---

[1] Vidi *Resch* str. 273.

[2] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom sjednicu XXIII. od 18. studenoga 1847. str. 152.

[3] Vidi §§. 66.—68. bilježničkog reda. U obće mi se čini, da ciela ustanova ovoga paragrafa više spada u pravo formalno nego li materijalno, pak s toga drž m pogledom na ustanovu zak. čl. I.: 1868. hrvatskoga sabora, da o tom nije bio za nas ni nadležan odlučivati zajednički hrvatsko-ugarski sabor, već sabor hrvatski. Dokazuje to i čl. 176. „Code de comm", iz kojega je ovaj paragraf djelimice prešao u njemački mjenbeni red, a po njem i u naš zakon.

[4] Za Dansku i Norwežku postoji sličan propis, ali ne u mjenbenom pravu, već u uvedbenom zakonu.

[5] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 790. u opazci 46.

[6] Vidi §. 5. naredbe ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850. br. 52. d. z. l. (mjenb. postupnik).

Digitized by Google

zane voditi ih pod uredovnom svojom odgovornosti, već što se u gornjem paragrafu izrikom propisuje i poseban oblik tih registra, koji svakako takodjer pruža jamstvo za izpravnost i istinitost njihovu.[1]

XIX. Mjesto i vrieme predočbe i inih mjenbenih čina.

§. 102.

Predočba radi prihvata ili plateža, prosvjed kao što u obće oni čini, koji se u smislu ovoga zakona imadu radi vršenja ili občuvanja mjenbenih prava obaviti u koje stanovite osobe, imadu se preduzeti u njihovoj poslovnici ili u pomanjkanju takove u njihovu stanu, i to prije podne izmedju 9 – 12 sati, poslie podne pako izmedju 2—5 sati. Takovi se čini mogu na drugom mjestu na primjer na burzi obaviti samo uz privoljenje dotičnika.

Da se poslovnica ili stan nisu mogli naći ima se kao dokazano uzeti samo onda, ako se je prosvjedujuća osoba u tu svrhu pri redarstvenom mjestnom uredu, dotično kod občinskoga poglavarstva bez uspjeha opitala, ter ako se to u prosvjedu ubilježi.

U prometu s mjenicami prihvaćeno je načelo, da svaki posjednik mjenice, koji pogledom na svoju mjenicu od druge osobe štogod zahtjevati ima, tu osobu potraži, te da ju pozove neka izpuni njegov zahtjev. Ovakav zahtjev ili se spaja s predočbom mjenice u svrhu, da ta treća osoba mjenicu prihvati ili izplati, da pruži zahtjevanu sigurnost, da označi domicilijata, da potvrdi predočbu na uvid itd., ili se bez posebne predočbe zahtjeva duplikat ili izručba izvornika.

Ovi zahtjevi u pravilu su uvjetom za izvršbu mjenbenih prava i za občuvanje mjenbenih zahtjeva. Da su ovi zahtjevi u istinu stavljeni, te da eventualno nisu izpunjeni, morati će se konstatirati protestom, jer je, kao što gore razložismo, protest uvjet svakomu regresu. Nu svako konstatiranje ovakovoga bezuspješnoga zahtjeva predpostavlja, da je posjednik mjenice sam kao osoba *privatna* bez uspjeha odnosni zahtjev stavio, jer službeno uredovanje javnoga bi-

[1] Vidi *Fuchsberger* str. 329. i 330.

Digitized by Google

ježnika odnosno sudca u tom pogledu nije drugo, nego opetovanje zahtjeva, što ga je bio stavio posjednik mjenice[1].

Da medjutim stavljeni zahtjev (uztražio ga posjednik mjenice ili službena osoba, koja je vlastna sastavljati proteste) bude imao onaj pravni posljedak, što mu ga zakon daje, niti je od potrebe, da se je dotična osoba o tom zahtjevu izjavila, niti da ju je prezentant u istinu našao. Dovoljno je, bude li onaj, na komu je dužnost staviti takav zahtjev, pokušao, da se s dotičnikom sastane, te da ga onda upita, je li nakan odnosnomu zahtjevu zadovoljiti. Da se medjutim i ovakav pokus dostatnim uzmogne smatrati, treba da se dotična osoba potraži na takovom mjestu i u takovo doba, glede kojeg se pouzdano očekivati može, da će se u redovitih okolnostih u istinu naći.

U pogledu toga mjesta i toga vremena odredjuje gornji paragraf posebnu ustanovu, koja se jednakim načinom proteže i na posjednika mjenice i na onu službenu osobu, koja je zvana da protestom konstatira neuspjeh stavljenoga zahtjeva.

Samo na tom mjestu i u to vrieme mogu se pravovaljano staviti svi oni zahtjevi, koji se odnose na vršenje ili občuvanje mjenbenih prava.

Što se ponajprije tiče *mjesta,* to se ustanove gornjega paragrafa ne protežu na mjesto u geografskom ili političkom smislu, već samo na *prostor,* dakle na lokal, gdje se odnosni zahtjev staviti ima. O mjestu u političkom smislu govori se na drugih mjestih zakona, tako u §. 3. toč. 7. i 8.; u §§. 24., 43., 50., 51., 56., 61., 85., 86. i 87. Pogledom dakle na taj lokal, gdje se dotični gore navedeni zahtjevi staviti mogu, vriedi ponajprije općenito pravilo, da je prije svega odlučno ono mjesto, koje je možebiti navedeno u mjenici kod adrese ili kod prihvata. Ne bude li to učinjeno, tada treba obzir uzeti na propis gornjega paragrafa, po kojem se odnosni zahtjev prije svega staviti ima u *poslovnici* dotične osobe. Pod poslovnicom se redovito razumieva onaj prostor, koji je opredieljen za obavljanje trgovačkih, obrtnih ili inih posala, kojimi se dotičnik zanima, te koji je prikladan za poslove mjenbene. Može se s toga poslovnicom smatrati pisarna odvjetnika, ali ne može pisarna činovnika, a ne uvjek ni trgovina trgovca ili radionica obrtnika. Sve

[1] Ako medjutim ova predpostava ne nastane, zato ipak protest ne gubi svojih pravnih posljedica, samo se ne će od protestata moći zahtjevati naknada troška, bude li on pozivu uredske osobe zadovoljio. — Vidi *Volkmar* i *Löwy* str. 344.

Digitized by Google

ovisi o tom, da li se po postojećih nazorih ili prema vladajućem običaju na dotičnom mjestu običavaju obavljati poslovi mjenbeni. Pak zato će se od slučaja do slučaja prema postojećim okolnostim imati odlučiti, je li dotično mjesto u istinu poslovnica ili nije. Odluka o tom prepušta se u prvom redu onoj službenoj osobi, koja je zvana sastavljati proteste[1].

Samo onda, ako dotična osoba, od koje se traži izvršba odnosnoga zahtjeva, ne bi imala poslovnice u ovom smislu, ima se zahtjev staviti u stanu dotičnika. Imade li dotična osoba poslovnicu ili ne, valja prosuditi prema okolnostim od slučaja do slučaja Tri su slučaja u tom pogledu moguća:[2] Ili dotičnik spada u red takovih osoba, koje se u svom poslovanju redovito služe poslovnicom, kao što n. pr. trgovci; u tom slučaju moći će se zahtjev na dotičnika u njegovom stanu pravovaljano staviti samo onda, ako se protestom konstatira, da on u istinu ne ima poslovnice, ili ako je s tim sporazuman[3]. Ili je dotičnik takovom osobom, koja obično ne ima posebne poslovnice, u tom slučaju biti će odnosni zahtjev valjano stavljen i onda, ako se protestom i ne bude konstatiralo, da se je uzalud tražila poslovnica dotičnika; ako dotičnik misli, da se je uza sve to mogla pronaći poslovnica, morati će dokazati ne samo da je dotični protest nevaljan, već i razloge tomu[4]. Iste ove okolnosti nastati će i onda, ako se niti iz mjenice niti iz protesta ne može razabrati spada li dotičnik u jednu od spomenutih kategorija.

Za valjanost stanovitoga zahtjeva, potrebitoga za izvršbu odnosno za čuvanje mjenbenog prava, mjerodavna je ona poslovnica eventualno onaj stan, što ga dotična osoba zauzimlje u vrieme, kad se odnosni zahtjev stavlja; istom onda, kad se sadanja poslovnica odnosno sadanji stan ne bi mogao naći, imati će se postupati prema zaključnoj stavci gornjega paragrafa. Isto pravilo vriedi ne samo onda, ako je dotičnik svoj stan ili svoju poslovnicu medjutim promjenio, ili se preselio promjeniv svoje prebivalište, nego i za onaj slučaj, budu li u mjenici poslovnica ili stan krivo označeni, jer oznaka stana ili poslovnice nije drugo nego li uputa za posjednika mjenice odnosno za onu službenu osobu, koja protest sastavlja, da ga uzmogne laglje naći.

---

[1] Vidi *Borchardt* str. 500. i 501. dod. 891 ; *Wächter* „Encyklop." str. 168 ; *Rehbein* str. 119. točka 8.

[2] Vidi B. *Hartmann* str. 247.; *Fuchsberger* str. 342. i sl.

[3] *Rehbein* str. 119. toč. 9.

[4] Vidi *Rehbein* str 119. toč. 9.

Digitized by Google

Ne će biti od potrebe napose izpitivati poslovnicu ili stan trasata odnosno prihvatnika, bude li u mjenici naročito navedena osoba, koja će na stanovitom mjestu u prebivalištu trasatovu kao zastupnik njegov odnosno prihvatnika izplatiti mjenbenu svotu, n. pr. platiti će se kod P. Markovića u Gajevoj ulici. Po istom pravilu ima se postupati i kod mjenice domicilirane. Na drugom kojem mjestu izvan poslovnice, eventualno ne bude li dotičnik imao poslovnice, izvan njegova stana, mogu se zahtjevi potrebiti za čuvanje odnosno vršenje mjenbenoga prava staviti samo u sporazumku stranaka. Ali i ovaj sporazumak može se protezati samo na lokal a nipošto na mjesto u političkom smislu rieči, u koliko se prema mjenb. zakonu stanoviti čini mogu staviti samo u političkom mjestu označenom na mjenici ili opredieljenom po zakonu. Tako se n. pr. izplata može zahtjevati samo u mjestu platišta, te se ovo mjesto, da se uzdrži pravo regresa, ne može promjeniti niti sporazumkom stranaka; ali ne će biti zaprieke, da se n. pr. duplikat ili izručba izvornika uztraži *dogovorom stranaka* budi u kojem gradu, trgovištu, selu, gdje se dotičnik već bude nalazio.

Sporazumak dotični treba da se utanači medju mjenbenim ovlaštenikom i onim, od koga se odnosni zahtjev traži, a može taj sporazumak biti ugovoren izrikom ili mučke, ako dotičnik, ne prigovoriv mjestu, izpuni stavljeni zahtjev.

Ako se poslovnica ili u pomanjkanju njezinom stan ne budu mogli pronaći, tada je od potrebe, bude li se radilo o protestu, da se „prosvjedujuća“ osoba t. j. javni bilježnik odnosno sudac, koji sastavlja protest, ponajprije upita kod one oblasti, koja upravlja mjestnim redarstvom, te ako ovdje ne uzmogne za nje doznati, da taj bezuspješni upit u protestu konstatira. Ne će s toga trebati posebnoga upita kod redarstvene oblasti, ako pro estat u svojoj dosadašnjoj poslovnici ili u svom dosadanjem stanu ne bude prisutan.

Pogledom na osobu, na koju se staviti imadu zahtjevi potrebiti za čuvanje i izvršbu mjenbenih prava, dakle pogledom na pitanje: u čijoj poslovnici odnosnosno stanu valja izjaviti dotični zahtjev, ne ima u ovom paragrafu potanje ustanove, jer se tu govori samo o „stanovitoj osobi“, pak zato će se na to pitanje odgovoriti po općih načelih prava mjenbenoga i u smislu pojedinih ustanova zakona mjenbenoga. Po tih pako načelih i ustanova odlučuje samo sadržaj mjenice, na koje se osobe obratiti ima posjednik njezin sa svojimi zahtjevi; sve one osobe, koje u mjenici nisu navedene, ne postoje pravno za posjednika mjenice, on ih može, a u stanovitih

Digitized by Google

slučajevih upravo i mora, mimoići[1]. Ako se usljed toga u poslovnici predoči mjenica, a u njoj ne bude ni principala ni osobe, koja ga je zvana pravovaljano zastupati, ne će biti nikakove zaprieke protestu, jer je stvar principaleva pobrinuti se, da u poslovno vrieme bude valjano zastupan u poslovnici[2]. Bude li prezentat pod stečajem, tada će u pravilu njegova poslovnica biti zatvorena, nu uz i sve to imati će se pokušati dotični zahtjev staviti prezentatu u njegovoj poslovnici eventualno u njegovom stanu. Ne će pako trebati stavljati zahtjev na upravitelja stečajne masse[3], akoprem bi se iz pojedinih ustanova i iz smisla i duha stečajnoga reda to moglo zaključiti; ali prezentant iz mjenice ne može znati tko je i gdje je upravitelj stečajne imovine, a česa u mjenici ne ima to ga ne može ni vezati. S istoga razloga ne će se mjenica morati predočiti ni skrbniku bude li prezentat pod skrbničtvom, niti nasljednikom njegovim ako je umro, te će biti dovoljno za protest ako se u njem konstatira jedno i drugo te posvjedoči, da se zahtjev nije s toga razloga izpunio.

Svi zahtjevi, koji se prema navedenoj razložbi staviti mogu u poslovnici eventualno u stanu, treba da se preduzmu u redovito poslovno vrieme a to je doba od 9—12 satih prije i od 2—5 sati poslje podne. U njemačkom zakonu nije doba dana za obavljanje spomenutih zahtjeva napose ustanovljena, jer se je s jedne strane mislilo, da su poslovne ure običajem ustanovljene, a gdje toga ne ima, da je slobodno pojedinim zemalj. zakonom te ure ustanoviti[4].

[1] Vidi *Hoffmann* str. 631.; *Wächter* „Encyklop." str. 702.; *Borchardt* str. 503. dodatak 897. a)

[2] B. *Hartmann* str. 249.

[3] Vidi *Wächter* „Encyklop." str. 702.; *isti* „Wechsellehre" str. 448.; *Hoffmann* str. 631.; *Borchardt* str. 503. i 504. dodatak 897.; tu se navode i protivne rješitbe imenito austrijskih sudova; *Fuchsberger* str. 325., *Haimerl* str. 265., W. *Hartmann* str. 247. Protivno stanovište zauzimlju *Brauer* str. 147.; *Kitka* str. 206.; *Resch* str. 276., *Kheil* str. 347. u op. 3.

Revidirana ruska osnova (čl. 136.) izrikom odredjuje, da se u slučaju stečaja mjenica predočiti ima prezaduženiku a ne upravi stečajne masse. — Vidi gore str. 295. i 345.

[4] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 150 i 151. Prvobitna ruska osnova opredjelila je takodjer posebne ure kad se takovi zahtjevi staviti mogu (§ 149.), nu u revidiranoj osnovi (čl. 134) izostavljena je ovakova ustanova, te se samo u obće propisuje, da se ti zahtjevi staviti mogu za vrieme poslovnih ura. Izmedju postojećih mjenbenih zakona ustanovljuje samo zakon skandinavski posebno doba dana od 9—7 satih, u koje se ti zahtjevi mogu staviti (§. 89.).

Digitized by Google

Moglo bi se medjutim pitat: mogu li se ti zahtjevi staviti i u drugo doba dana, ako su stranke glede toga sporazumne?[1] Obzirom medjutim na ustanovu gornjega paragrafa, gdje se o sporazumku stranaka govori samo pogledom *na mjesto*, a ne pogledom na poslovne ure, izjaviti nam je, da se taj sporazumak ne može protegnuti na ovu posljednju okolnost, jer bi to zakon bio naročito spomenuo. Ovakovo shvaćanje odgovara ne samo zakonu, nego i sigurnosti mjenbenoga prometa, koji zahtjeva točne ustanove vremena, koje se voljom stranaka ne mogu mienjati[2].

§. 103.

Kad mjenica dospjeva u nedelju ili koj po Gregorijanskom kalendaru obći blagdan, tad se platež može zahtievati istom na najbliži sliedeći djelatnik.

Ustanova ova proteže se na izdatbu mjenbenih dvogubaka i prepisaka, na izjavu radi prihvata, na dignuće prosvjeda, ter na izpunu ma koje iz mjenice proiztičuće obveze.

Svi čini, koji su u mjenbenom prometu potrebiti za izvršbu ili za čuvanje mjenbenog prava, mogu se izvesti odnosno pravovaljano zahtjevati samo u djelatni dan a ne u nedjelju niti u obći blagdan. Ako usljed toga mjenica dospeva u nedjelju ili obći svetac, tada se izplata zahtjevati može istom u najbližji sljedeći djelatni dan, te se kako na drugom mjestu razložismo[3], usljed toga i sam dan dospjelosti pomiče do sljedećega djelatnika. Isto ovo pravilo vriedi ne samo onda, kad se radi o izplati mjenbene ili zavratne svote, nego i onda, kad se radi o zahtjevu, da se izda duplikat, da se mjenica prihvati, sastavi protest ili izpuni ma koja mjenbena obveza. Ako s toga rok, do kojega se najkasnije ima izpuniti stanovita mjenbena obveza ili obaviti koji od mjenbeno-pravnih čina, pada u nedjelju ili obći svetac, tada valja tu obvezu izvršiti odnosno taj čin preduzeti sljedeći djelatni dan. Pod općimi blagdani ne mogu se pogledom na mjenbene poslove smatrati oni dani, koji se po odredbi državne vlasti ili po zaključku pojedinih općina ili usljed običaja stanovitih prediela svetkovati imadu kao praznici, već samo oni blagdani, koji su u *gregorijanskom* koledaru kao takovi ozna-

[1] Po nekih njemačkih zakonih i po revidiranoj ruskoj osnov slobodno je, ako su stranke sporazumne, mjenbene zahtjeve staviti izvan poslovnih ura

[2] Vidi *Cohn* „d. E e. W. f. d. russ. R.“ str. 202.

[3] Vidi razložbu kod §. 41. na str. 349.

Digitized by Google

čeni[1]. U ostalom nisu absolutno nevaljani oni zahtjevi mjenbeni, koji se stavili budu u nedjelju ili obći svetac, gornjom bo ustanovom nije se smjeralo drugo nego odrediti, da se prezentat odnosno protestat na te dane nije dužan izjaviti o zahtjevu, koji je na njega stavljen; ako li on s toga na to privoli budi izrikom budi muče ne ima zaprieke za pravovaljanost odnosnih zahtjeva[2]. Nu ovakova privola ne bi kriepostnom bila, kad bi *dan dospjelosti* pao u nedelju ili obći svetac, jer se u tom slučaju prema razložbi navedenoj u §. 41. i dan izplate razmiče do sljedećega djelatnoga dana, te se mjenica ne bi mogla protestirati ni s privolom protestata prije toga dana.

XX. Manjkavi podpisi.

§. 104.

Izjave mjenbene obavljene na mjesto podpisom imena s križem ili inim ručnim znakom neimaju u pravilu mjenbeno pravne krieposti.

---

[1] Meni se čini, da i ova odredba našega zakona nije sretnija od ustanove zakona njemačkoga, gdje se naprosto spominju obći blagdani. Po ovoj odredbi jasno je samo to, da se kao blagdani u smislu zakona mjenbenoga ne mogu smatrati ni blagdani crkve grčko-iztočne ni blagdani židovski, ali bi se imali za takove smatrati blagdani crkve evangeličke, jer su i to blagdani po kolendaru gregorianskom, pa ipak, barem za Hrvatsku i Slavoniju, ovakova odredba nipošto ne stoji u suglasju s razmjerom stanovnika evangeličke vjeroizpovjesti, kojih svih skupa ne ima više od 1·24% dočim ima žitelja crkve grčko-iztočne 26·3%. Nu ne samo za Hrvatsku nego ni za Ugarsku nije ova ustanova opravdana pogledom na razmjer privrženika evangeličke vjeroizpovjesti (ima ih 23% svih žitelja).

S ovoga razloga kao i obzirom na to, što su se do sada kao obći blagdani obzirom na poslove mjenbene smatrali praznici *rimokatoličke* crkve držim, da bi se i gornja ustanova zakona imala tumačiti u tom smislu tim više, jer je i nakana zakonodavca mogla samo ta biti, da ustanovi za obće blagdane takove dane, u kojih promet redovito miruje, a to su obći blagdani crkve rimokatoličke. — Što se ima razumievati pod običmi blagdani vidi W. *Hartmann* strana 368. i sl.

[2] Vidi *Resch* str. 278. u op. 3.; *Wächter* „Encyklop." str. 1067.; *isti* „Wechsellehre" str. 450.

Digitized by Google

Mjenbena izjava onih, koji imena svoga ne mogu podpisati radi mane tjelesne, valjana je, kad u mjesto podpisa imena izjava bude učinjena ručnim znakom, ovjerovljenim po sudcu ili po javnom bilježniku.

Temeljno je načelo mjenbenoga prava, koje potvrdjuje prva stavka gornjega paragrafa, da mjenbene obveze nastaju samo podpisom. Ovo je pravilo izrečeno i na pojedinih mjestih zakona mjenbenoga, tako u §§. 3., 10., 21., 66. i 110. Od ovoga pravila izuzimlje zakon u drugoj stavci gornjega paragrafa samo slučaj onaj, ako netko, tko radi tjelesnih mana pisati ne može, mjenbenu izjavu izjavi ručnim znakom, te ako taj ručni znak bude ovjerovljen po sudcu ili po bilježniku.

Ova, na prvi pogled dosta jednostavna, ustanova može biti povod raznim dvojbam, izmedju kojih mi je na prvom mjestu spomenuti priepor o dosegu njezinu pogledom na subjektivnu mjenbenu sposobnost. U tom obziru mi se prije svega čini, da se iznimka druge stavke proteže samo na osobe, koje su pasivno mjenbeno sposobne[1], te da mjenbena izjava osobe mjenbeno nesposobne ne može pravovaljanom postati niti onda, ako ona bude ovjerovljena u smislu gornje ustanove, jer nevaljanost izjave osobe mjenbeno nesposobne ne nastaje usljed nedostatnostih u vanjskoj formi, nego s razloga unutarnjih, koje razložismo kod §. 1. m. z.

Težji je odgovor na daljnje pitanje: da li se propisom druge stavke gornjega paragrafa ustanovljuje ujedno i posebna kategorija osoba mjenbeno nesposobnih, ili se samo za neku kategoriju ljudih ta sposobnost steže na formalne neke granice? Po gornjoj naime ustanovi valjana je mjenbena izjava izjavljena ručnim znakom samo onda, ako potiče od onih, *koji ne mogu pisati sbog tjelesne mane;* iz ove ustanove sljedi bezdvojbeno, da zakon ovaj oblik mjenbene izjave nije htio opredieliti za tako zvane *analphabete,* t. j. za one, koji pisati ne znadu, već da ju je stegnuo samo na one, koji pisati znadu ali sbog tjelesnih mana pisati ne mogu. Zato će izjava nepismenih osoba, učinjena ručnim znakom, pak makar ona i bila ovjerovljena po sudu ili po javnom bilježniku biti bez mjenbene krieposti. O tom ne bi smjela postojati nikakva prepirka, jer ne ima dvojbe, da zakon za one, koji pisati ne mogu sbog tjelesnih mana, njihovu mjenbenu sposobnost steže na neke formalne granice, koje postoje u tom, da se njihov ručni znak mora legalizirati po sudu ili po javnom bilježniku.

[1] Vidi *Kitka* str. 275.

Digitized by Google

Buduć pako oni, koji pisati ne znadu, ne mogu mjenbene izjave izjaviti ni podpisom, jer pisati ne umiju, ni rukoznakom, jer zakon takovim izjavam, pa makar bile i legalizirane, ne daje nikakove mjenbeno pravne valjanosti; buduć usljed toga za takove osobe ne staje mogućnosti, da se mjenbeno obvežu onim načinom, koji je jedini dopustiv u mjenbenom pravu, jer ustmene obveze zakon mjenbeni ne poznaje, to nastaje opravdano pitanje: nisu li gornjom ustanovom osobe one, koje pisati ne znadu, u obće izključene od mjenbenih posala, te neizravnim načinom uvrštene u kategoriju osoba mjenbeno nesposobnih? Jedni odgovaraju na ovo pitanje ničeno te tvrde, buduć se i osobe, koje pisati ne umiju mogu pogodbom obvezati, to se one mogu i mjenbeno obvezati, samo ne *svojim* očitovanjem, obavljenim na mjenici rukoznakom, nego po punomoćnicih prema odredbi §. 105. m. z. Ovo stanovište prihvaća i kr. trg. i mjenb. sud u Budimpešti, a potvrdjuje ga i ugarsko prizivno sudište[1].

Ne ima dvojbe, da je zakon mjenbeni glede toga pitanja nejasan; nu sudeć po smislu i duhu njegovu držim, da je zakonodavac ovom ustanovom upravo htio izključiti od mjenbene sposobnosti osobe, koje pisati ne umiju, te da ih s toga valja brojiti u red osoba, koje ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti.[2] Jer u protivnom slučaju čemu u obće ustanova druge stavke gornjega paragrafa? Zar ne bi bilo laglje te praktičnije i po one, koji sbog tjelesnih mana pisati ne mogu, obvezati se po punomoćniku, nego li istom svoj rukoznak dati legalizirati? Zašto se je zakonodavac upravo u ovoj točki odmaknuo od zakona njemačkoga, koga je u svih svojih ustanovah tako vjerno sljedio, te koji je upravo u ovoj točki dosta jasan?

Ja ne dvojim, da su zakonodavca sklonuli razlozi narodnoekonomički, da se odmakne od uzora svoga, od zakona njemačkoga, jer nije htio dopustiti, da se mjenbenimi poslovi bave ljudi, koji se nisu kadri uputiti o bivstvu i naravi mjenbene obveze, te jer je htio ograničiti poslove mjenbene kod seljaka, koji najviše takovimi poslovi padaju u ruke lihvara; ta pako nakana zakonodavca osujetila bi se sasvim, kad bi se gornja ustanova za-

[1] Vidi dotičnu rješitbu u „Mjesečniku“ od g. 1884. str. 55. — Vidi *Winter* „Tumač“ str. 127.; zatim razpravu dra *Hoffmanna* o tom pitanju u „Obzoru“ od g. 1877. br. 116.

[2] Vidi gore str. 84.

Digitized by Google

kona mogla mimoići tim, da osobe nepismene, premda se ne mogu mjenbeno obvezati svojim očitovanjem, mogu sklopiti mjenbenu obvezu posredovanjem t. j. putem punomoćnika[1].

U ostalom možemo za podkriepu gornjega shvaćanja navesti i okolnost, da ustanova §. 104. m. z. nije ništa nova u razvoju mjenbenoga prava iztočne pole naše monarkije, jer je po svom sadržaju u novi zakon prešla iz prijašnjega mjenbenoga zakona (zak. čl. XV.: 1840.) s tom razlikom, da je ovdje bila mnogo jasnije i odlučnije izrečena[2]. Tu se naime izrikom odredjuje, da se *samo onaj može pravovaljano obvezati, koji je vješt pisanju*, te se ovjerovljenim rukoznakom mogu obvezati samo oni, koji sbog tjelesnih mana nisu kadri podpisati svoga imena. Ako se dakle u mjenbenih poslovih ne može pravovaljano obvezati onaj, koji pisati ne zna, to je izvan svake

---

[1] Vidi potanju razložbu toga pitanja u mojoj razpravi: „Mogu li se osobe, koje ne znadu pisati, mjenbeno pravno obvezati". „Mjesečnik" od g. 1878. — Njemački zakon, rješavajuć pitanje, na koliko se mjenbene obveze izjaviti mogu ručnim znakom polazi s drugoga gledišta od gornje ustanove §. 104. Po njemačkom pravu ne ima se gledati na to, da li onaj, koji je stavio ručni znak, zna pisati ili ne; nepismenost ne upliva na samu mjenbenu izjavu. Njemački zakon priznaje pravovaljanom svaku mjenbenu izjavu, izjavljenu ručnim znakom, na koliko je samo taj znak ovjerovljen po sudu ili po javnom bilježniku (čl. 94.) bez obzira, da li taj znak potiče od onoga, koji ne zna ili koji ne može pisati. Od novijih zakona izjavljuje se o tom pitanju samo zakon švicarski (čl. 820.), nu ipak tako da u obće ručnim znakovom *ne priznaje* mjenbene krieposti bez obzira, da li su oni ovjerovljeni ili ne. — Revidirana ruska osnova rješava ovo pitanje s drugoga gledišta, jer se obazire na slučaj, kad netko, tko pisati ili ne zna ili sbog bolesti pisati ne može, drugoga umoli, da podpiše; tada je takav podpis valjan samo onda, kad je po bilježniku ovjerovljen (čl. 141.). Tu se dakle ne radi o podpisu ručnim znakom, nego o podpisu po zastupniku. Vidi *Renaud* „Kritik des Entwurfes e. W. O. f. d. russ. R." u Buschovom arkivu svez. 43. str. 46.

[2] U § 14. slovu h) zakonskog članka XV.: 1840. spominje se doslovce sljedeće: „. . . ako *izdatnik* ne zna pisati, tada imade njegov rukoznak i podpis pridodan tudjom rukom samo onda pravnu valjanost, ako mjenica bude . . . . . ovjerovljena. Nakon tri godine iza proglašenja ovoga zakona *može samo onaj preuzimati mjenbene obveze* sa kriepošću u zakonu ustanovljenom, *koji je vješt pisanju;* pak s toga će se gornja odredba uporaviti samo još na one, koji *sbog tjelesnih mana* nisu kadri vlastoručno podpisati svoga imena".

Digitized by Google

dvojbe, da se takova osoba uvrstiti mora u kategoriju onih, koji ne imaju pasivne mjenbene sposobnosti[1].

Ustanova gornjega paragrafa užja je od slične ustanove njemačkoga zakona[2] ne samo zato, jer načinom navedenim u stavci drugoj mjenbenu izjavu izjaviti mogu *samo* oni, koji umiju, ali sbog tjelesnih mana ne mogu pisati, nego i s toga, jer se po svih pravilih tumačenja ta odredba tako shvatiti mora, da se nijedan drugi slučaj osim onoga, koji je naročito u zakonu naveden, ne može izuzeti od pravila izrečenoga u prvoj stavci; zato ne će biti valjana izjava onih, koji znadu i mogu pisati, ali ipak nisu izjave mjenbene podpisali, nego su stavili mjesto nje ručni znak, pak makar taj znak i bio legaliziran, jer n. pr. nisu htjeli podpisati[3]. Po njemačkom pravu naproti moći će se ovjerovljenim ručnim znakom mjenbeno obvezati i onaj, koji može pisati, te koji tjelesnom manom u pisanju nije zapriečen[4].

Da medjutim izjava, učinjena ručnim znakom, bude mjenbeno pravno kriepostna, mora biti ovjerovljena po sudu ili po javnom bilježniku; drugačije ovjerovljenje, n. pr. putem svjedoka, ne će biti dostatno.

Što se tiče forme, kojom se ovjeroviti ima ručni znak, ne ima zakon mjenbeni posebnoga propisa; u tom pogledu valja uporaviti ustanove, koje u obće vriede za legaliziranje podpisa po sudu ili po javnom bilježniku[5].

---

[1] Ovako shvaća ovu ustanovu starijega zakona i *Apathy* na str. 10. §. 10. toč. 7., koji medju osobe s pasivnom mjenbenom sposobnošću broji „one, koji čitati i pisati nemogu, *ali samo onda, ako su u tom zapriečeni tjelesnimi manami*".

[2] Čl. 94.: „Očitovanja mjenbena, obavljena na mjesto imeni križevi ili inimi znaci, imadu samo onda kriepost mjenbenu, ako su znaci ovjerovljeni sudbono ili po bilježniku".

[3] Gradjansko pravo u §. 886. i gpp. u §. 118. dopuštaju podpis izprave uz uvjete navedene u tih paragrafih ručnim znakom samo onda, kada dotična stranka ili pisati ne umije ili sbog tjelesnih mana pisati ne može.

[4] Vidi *Resch* str. 281. u op. 6.

[5] Glede legaliziranja podpisa odredjuje §. 79. bilježničkog reda: „Legaliziranjem potvrdjuje bilježnik, da je stranka izpravu pred njim podpisala vlastoručno, ili da je stranka podpis, koji se već na izpravi nalazi, za svoj priznala. Ako bilježnik stranke ne poznaje osobno, treba da se istovjetnost njezina potvrdi po dvojici svjedoka, koji su mu osobno poznati. Klauzula o legaliziranju ima se napisati na samu izpravu; bilježnik ima to podpisati i pečatom svojim obskrbiti. Ako je

Digitized by Google

Kakove vrsti dotični ručni znak biti ima, ovisi o volji stranaka, te nije neobhodno nuždno, da to bude upravo križ, jer zakon u obće govori o ručnom znaku, a ne o podkrižanju[1].

Osobe, koje sbog tjelesnih mana pisati nemogu, te koje mjesto podpisa na mjenici očitovanje mjenbeno izjaviše ručnim znakom, legaliziranim po sudu ili javnom bilježniku, jamče mjenbeno pravno isto onako, kao da su se obvezale vlastoručnim podpisom svoga imena ili svoje firme.

Moglo bi se na prvi mah činiti, da je ustanova gornjega paragrafa u oprieci s odredbom paragrafa 3. o bitnih potrebština mjenice, navlastito s onom točkom, gdje se veli, da ime izdatnikovo ima biti podpisano[2].

---

potrebno, da se legalizira bilježnikov podpis pri takovoj izpravi, kojom se tko želi poslužiti u inozemstvu, tad se imadu obdržavati oni propisi, koji postoje glede drugih izprava za inozemstvo namienjenih".

U §. 285. izvan parbenog postupnika nalazi se glede legaliziranja sljedeća ustanova: „Da se potvrdi pravost pisma ili podpisa na kojoj izvornoj izpravi, treba to svagda kod samoga suda zaiskati ili pismeno ili ustmeno. Sud će prositelja osobno preslušati u zapisnik, da li pismo ili podpis na izpravi priznaje za pismo svoje ili za podpis svoj. Ako onaj, koji je izdao izpravu, ne bude osobno poznat uredniku sudbenomu, tad mora sud, prizvavši dva podpuno vjerodostojna svjedoka, pribavit si izvjestnost o tom, da je on onaj isti, za koga se izdaje. U obliku propisanom za ine uredovne izprave, ima se svjedočba napisati na samoj izpravi, koja je radi ovjerovljenja predložena. Ako sudac ne umije onoga jezika, u kojem je izprava sačinjena, tad se k ovjerovljenju ima prizvati tumač, koj će kazati sudu bitni sadržaj pisma".

Legaliziranje podpisa mogu po §. 90. sudovnika na zahtjev stranaka preduzimati i sudovi kotarski bez ograničene nadležnosti. Biti će svakako probitačno, ako za valjanost legalizacije i nije neobhodno nuždno, da se konstatira, da dotičnik, koji se je mjenbeno obvezao, sbog tjelesnih mana pisati ne može.

[1] Njemačko službeno izdanje našega mjenbenoga zakona razlikuje se donekle u tom obziru od hrvatskoga izvornika, jer se mjenbene izjave onih, koji sbog tjelesnih mana pisati ne mogu, smatraju valjanimi onda, „wenn statt ihrer Unterschrift ein gerichtlich oder notariell beglaubigtes *Kreuzzeichen* beigesetzt wird". Čini se, da ovaj njemački prevod nije izpravan ni po magjarskom izvorniku, jer se i ovdje govori u obće o ručnom znaku „kézjegygyel".

Da se podpis imena sa židovskimi slovi ne ima smatrati ručnim znakom, razložismo na drugom mjestu. Vidi gore str. 95. i 96.

[2] Vidi gore str. 115.

Digitized by Google

Bude li ručni znak pravovaljano legaliziran, tada se ta oprieka rješava samim zakonom, jer odnosna mjenbena izjava ima istu pravnu kriepost, kao da je dotičnik ime svoje vlastoručno podpisao. Drugačija je stvar ako ručni znak ne bude legaliziran prema zahtjevu zakona, ili ako on bude legaliziran ali potiče od osobe, koja se prema gornjoj razložbi ni legaliziranim rnčnim znakom ne može obvezati. U prvom slučaju valja razlikovati, da li je dotična izjava učinjena samo ručnim znakom bez posebne oznake imena, ili je uz ručni znak po trećoj osobi podpisano ime onoga, koji se je htio obvezati. Ako je na mjenicu stavljen samo ručni znak bez navoda imena, te ako je taj znak stavljen mjesto izdatnikova podpisa, tada nije samo nevaljana odnosna mjenbena izjava, nego ni izprava sama ne ima kriepostі mjenice, jer joj manjka jedna od bitnih sastavina. Tiče li se rukoznak druge osobe a ne izdatnika, tada će biti nevaljana samo odnosna mjenbena izjava, ali mjenica naproti, kao takova, budu li inače izpunjeni svi uvjeti §. 3., biti će podpuno valjana. Ako je uz ručni znak podpisano ime dotičnika, te ne bude li dvojbe, u kojem se je svojstvu on kanio obvezati, tada ne će biti nevaljanom čitava mjenica ni onda, ako se ta izjava tiče izdatnika, jer je zadovoljeno formalnom zahtjevu, te se za prosuditi valjanost ili nevaljanost mjenice ne pita niti za istinitost niti za unutarnju valjanost podpisa; nu onaj čije je ime podpisano ne će biti mjenbeno pravno obvezan, pak makar uz taj podpis i stavio svoj ručni znak, jer takova mjenbena izjava ne ima mjenbene kriepostі, t. j. takovom izjavom niti se stiču prava niti stvaraju obveze. Ista ova posljedica nastaje i u drugom slučaju, t. j. ako ručni znak bude legaliziran ali potiče od osobe, koja se ne može obvezati ni legaliziranim ručnim znakom, jer po §. 2. m. z., ako se na mjenici kojoj nalaze izjave osoba, koje ne imadu pasivne mjenbene sposobnosti, ova okolnost ne ima nikakova upliva na valjane obveze ostalih[1].

Napokon valja ovdje jošte rješiti pitanje: mogu li osobe sljepe izjaviti pravovaljanu mjenbenu izjavu i kojim načinom?[2] Ako one spadaju u kategoriju osoba mjenbeno sposobnih, te ako su one napose vješte pisanju, tada ne može biti dvojbe o tom, da su i one kadre mjenbeno se obvezati; nu obzirom na to, što sljepac sam vlastitimi osjetili ne može razabrati ni sadržaja mjenice ni svoga

[1] Vidi *Kitka* str. 266. i sl.; *Resch* str. 280. u op. 3.

[2] Vidi gore str. 84.

Digitized by Google

vlastitoga podpisa, to će se s takvimi sljepci morati postupati kao s osobami, koje sbog tjelesnih mana pisati ne mogu, a kod legalizacije njihova rukoznaka valjati će napose uporaviti one propise, koji su propisani za sastavak bilježničkoga spisa s osobami sljepimi.[1]

§. 105.

Tko podpiše mjenbenu izjavu koju kao punovlastnik čiji, a k tomu neima punovlasti, jamči sam osobno, te istim načinom kako bi bio jamčio i tobožnji vlastodavac, da je bila podieljena punovlast.

Istim načinom jamče osobno i oni štitnici (tutori) i ini zastupnici, koji prekoračujuć vlast svoju podpišu mjenbenu izjavu koju.

I u mjenbenih poslovih mogu se stranke dati zastupati po posebnih zastupnicih; posljedicom takvoga zastupanja biti će, da će dotičnim mjenbenim poslom biti ovlašten dotično obvezan ne zastupnik nego onaj, koji ga je na zastupstvo ovlastio.

U pogledu zastupanja u poslovih mjenbenih vriede obća pravna pravila, na koliko formalna narav mjenice i potrebe prometa ne budu iziskivali drugi postupak; napose pako valjati će odlučiti po pravilih gradjanskoga i trgovačkoga prava, te po posebnih propisih, gdje takovi postoje, tko je ovlašten drugoga mjenbeno-pravno obvezati[2].

---

[1] Vidi §. 52. bilježničkoga reda. Njemačko pravo ne odlučuje ovoga pitanja kao što ni naš zakon, a učitelji mjenbenoga prava raznoga su mnienja, akoprem bi se cielo pitanje po pravu njemačkom dalo laglje rješiti nego li po zakonu našem. Neki misle, da su sljepci u obće mjenbeno ne sposobni, tako *Theumann* str. 20.; drugi naproti drže, da se i oni mogu mjenbeno obvezati, ali uz one opreze, koje njem. zak. propisujc u čl. 94. za mjenb izjave izjavljene rukoznakom, eventualno uz obdržavanje posebnih postojećih propisa. Vidi *Rehbein* str. 18. toč. 25.; *Borchardt* str. 12. dod. 21. a); *Fuchsberger* str. 345.; *W. Hartmann* str. 141. i dr.

[2] Budući da po obćih načelih (§. 1018. og. z.) kod prosudjivanja onih pravnih posala, koje netko sklapa po svom zastupniku, gledati valja jedino na pravnu i djelatnu sposobnost mandanta a ne mandatara, to se osobe, koje pisati ne znadu, budući nisu mjenbeno sposobne, ne će moći obvezati ni po svojih punomoćnicih, jer *„potest quis per alium facere, quod potest facere per se ipsum“*. Vidi gore razložbu kod §. 104., zatim moju razpravu u „Mjesečniku“ od god. 1878. na str. 154. i sl.

Zastupstvo u poslovih mjenbenih, na koliko se ne temelji na zakonu (kao što n. pr. kod maloljetnika) ili na odluci suda ili

Digitized by Google

Usljed toga može i oblik, kojim se daje punovlast za zastupanje u poslovih mjenbenih, biti ustmen ili pismen. Poseban oblik, kojim se može povjeriti zastupanje u poslovih mjenbenih, opredjeljuje i sam mjenbeni zakon kod punovlastne naledje[1]; nu tom naledjom ograničen je mandatar u toliko, što ne može svoga mandanta obvezati, on bo ovlašten je samo čuvati prava svoga indosanta[2].

Onaj tko podpisuje mjenbenu izjavu kao zastupnik treće osobe imati će tako podpisivati, da se već iz samoga podpisa vidi, da postoji punovlastni odnošaj medju onim, koji je podpisan i trećom osobom, dakle n. pr. „Petrović punomoćnik Pavlovića", ili „Pavlović po zastupniku Petroviću", ili „p. p. Pavlovića—Petrović" (ako je Petrović prokurista Pavlovićev), ili „u zastupanju Pavlovića Petrović", ili naprosto „za Pavlovića Petrović"[3].

Zastupanje u poslovih mjenbenih može biti različito; ovdje je medjutim govor samo o takovom zastupanju, kojim se netko putem zastupnika *mjenbeno-pravno obvezati* kani. Pogledom na vanjsku formu ove vrsti zastupstva, može se dogoditi, da će dotični zastupnik podpisati odnosnu mjenbnu izjavu: 1) svojim imenom bez posebnoga dodatka o punovlastnom odnošaju; 2) svojim imenom uz dodatak, da je on zastupnik, ali bez oznake imena mandantovog; 3) imenom mandanta s dodatkom, da postoji punovlastni odnošaj ali bez oznake imena odnosnoga zastupnika; i napokon 4) imenom mandanta bez ikakovoga posebnoga dodatka.

---

na organizaciji pojedinih udruga, treba da bude napose podjeljeno, pak makar inače bila komu podjeljena i neograničena punovlast (Vidi gore str. 218.) Donekle je iznimka kod prokure, jer je prokurista već tim što je imenovan, bez ikakve posebne ovlasti, vlastan svoga principala obvezati, dakako samo u toliko, u koliko se ti mjenbeni poslovi odnose na obavljanje trgovine u obće. Trgovački punomoćnik naproti, pak makar dobio i punomoć generalnu treba da bude naročito i napose ovlašten obvezati principala mjenbeno-pravno. (Vidi gore str. 219.) Kod javnog i kommanditnog trgovačkog družtva vlastni su u ime družtva sklapati mjenbene obveze oni, kojim je povjereno zastupstvo. (Vidi moje „*Udrugarstvo*" str. 89. i sl., 180. i sl., 223. i sl.). Kod udruga akcijonarnih i zadruga ovlašteno je na zastupstvo, dakle i na sklapanje mjenbenih posala, ravnateljstvo. (§§. 182. i sl., §§. 240. i sl. trg. z.)

[1] Vidi gore str. 215. i sl.

[2] Vidi gore str. 219.

[3] Vidi gore str. 117.

Digitized by Google

Ad 1. U tom slučaju jamči sam zastupnik mjenbeno pravno; oni bo čini, koji su kadri proizvesti obvezu mjenbenu, imadu se prosuditi jedino po vanjskoj formi[1], a zastupnik, koji je podpisao izjavu mjenbenu, ukazuje se faktično kao osoba, koja se je obvezala mjenbeno pravno. O tom ni u literaturi ne ima prepirke.

Ad 2. Na temelju takove izjave ne jamči ni zastupnik ni njegov punovlastnik. Zastupnik ne jamči, jer se iz samoga podpisa vidi, da se njim nije kanio mjenbeno obvezati, već da je htio podpisati samo kao punovlastnik, ovaj pako nije obvezan mjenbeno, jer njegovo ime na mjenici u obće nije označeno. I o tom su učitelji mjenbenoga prava prilično suglasni.[2]

Ad 3 i 4. Prije svega treba rješiti pitanje: je li u istinu potrebno, da zastupnik uz ime mandanta stavi svoj vlastiti podpis, ili je dovoljno, da samo podpiše ime njegovo? Učitelji prava mjenbenoga u tom su pogledu različitoga mnienja; nu veći dio ih drži, da za valjanost obveze mandantove nije od potrebe navesti imena odnosnoga zastupnika;[3] treba samo, da u istinu postoji odnošaj punovlastni te da zastupnik radi po nalogu mandanta. Manji dio pisaca polazi s protivnoga stanovišta;[4] a napose zagovara živo ovaj protivni nazor *Blaschke.* Meni se čini, da je ovo posljednje stanovište izpravnije jedno s toga, jer se u mjenbenom pravu zahtjeva, da onaj tko se mjenbeno pravno obvezuje vlastoručno podpiše odnosnu mjenbenu izjavu, tako u §. 3. toč. 5., u §§. 10., 22 ; a drugo s toga, što zakon mjenbeni izri om odredjuje, kako se imadu na mjenici pisati izjave onih, koji ne stavljaju svoga vlastoručnoga podpisa; to čini zakon u poglavju ovom, gdje s jedne strane odredjuje u §. 104. kako će se obvezati mjenbeno pravno oni, koji pisati ne mogu, a s druge u paragrafu gornjem, gdje se ustanovljuje mjenbeno jamstvo onoga, koji *podpisuje* mjenbenu izjavu kao punomoćnik.

Stilizacija gornjega paragrafa nuždna je posljedicu načela, po kojem mjenbene obveze nastaju samo *podpisom;* mjenbeni zakon,

[1] Vidi gore str. 43.

[2] Protivnoga je mnenja *Renaud* str. 51. na kraju.

[3] Vidi *Wächter* „Das W. R." str. 126. kod op. 8.; *isti* „Encyclop." str. 1014. kod op. 2.; *Volkmar* i *Löwy* str 353.; *Ortloff* „Der Wechselverkehr" str. 158. toč. 3.; *Renaud* str. 151.; *Hoffmann* str. 199.; *Thöl* str. 220. kod op. 4.; *Borchardt* str. 58. i 59. dodatak 123. i 124.; *Rehbein* str. 19. toč. 29.; *B. Hartmann* str. 45. kod toč. 7.

[4] Vidi *Kuntze* str. 339.; *W. Hartmann* str. 107. kod op. 8.; *Resch* 282 u opazci 1.; *Blaschke* str. 105. i 106.

Digitized by Google

da osigura promet s mjenicami htio je mjenbenomu vjerovniku pružiti sigurnost, da ne će izgubiti mjenbeno pravnoga jamstva za slučaj onaj, ako bi mandatar ili prekoračio svoju punovlast, ili ako bi radio bez punovlasti, jer za taj slučaj obvezuje *mjenbeno pravno* samoga mandatara; to pako moglo se je učiniti samo za slučaj, kad se podpis mandatarov nalazio bude na mjenici, jer bez podpisa ne ima ni mjenbeno-pravnoga jamstva. Ako dakle zakon i nije razpravio svih propisa o mjenbeno-pravnom zastupstvu već rješio samo slučaj, kad bi nastala dvojba ob ovlasti dotičnoga zastupnika[1], ipak je polazio sa gledišta, da je sam punovlastnik podpisao mjenbenu izjavu.[2]

Pogledom na ovo stanovište držim, da u slučaju navedenom pod 3) i 4) nije mjenbeno pravno obvezan ni mandant ni dotični zastupnik; dapače se u slučaju navedenom pod 4) dotični podpis smatrati ima kao podpis lažan.[3]

Bude li stanovita mjenbena izjava napisana na mjenici po zastupniku načinom gore navedenim, tada istom može nastati pitanje: da li je dotičnik u istinu bio ovlašten kao punomoćnik za mandanta raditi u poslovih mjenbenih, i ako jest, da li je radio u granicah podieljene mu ovlasti?

---

[1] Vidi zapisnike konferencije u Lipskom str. 154.

[2] I trgovački zakon ustanovljuje, da prokurista, odnosno trgovački punomoćnik, tako podpisivati ima, da uz firmu principala stavi svoje ime i dodatak, koji pokazuje, da postoji punovlastni odnošaj (§§. 40. i 44. trg. zak). Pak ako se ipak uza sve to u praksi i drugačije podpisuje, nije to pogrješka niti proti intenciji zakonodavca, koji je htio samo odrediti, kako bi prokurista imao obično podpisivati, niti proti temeljnomu načelu zakona trgovačkog, koji ne odredjuje pozitivnoga oblika za sklapanje posala trgovačkih.

[3] Ovakovo shvaćanje cieloga ovoga pitanja opravdava i austrijski zakon od 19. lipnja 1872. br. 88. d. z. l., kojim se ne samo razširuje nego i *razjasnjuje* ustanova čl. 95. njem. mjenb reda, koji je posve suglasan s §. 105. našega zakona. Ustanova dotična razjasnjuje se tim, što se veli, da će se za slučaj onaj, ako netko stanovite mjenbene izjave sam ne podpiše, već mjesto njega druga osoba, samo onda moći na temelju takove izjave postupati po mjenbenom postupku, ako ta druga osoba tu izjavu *sama podpiše i primetne dodatak, koji pokazuje, da postoji punovlastni odnošaj. Razširuje* se pako dotična ustanova mjenb. reda tim, što se još povrh toga zahtjeva posebna punovlast vlastoručno podpisana po mandantu, ili ako je ovaj stavio sam svoj rukoznak, da taj rukoznak bude ovjerovljen bilo po sudu, bilo po javnom bilježniku. — Ovaj zakon poznat je pod imenom *Jaczinsky-ove novele.*

Digitized by Google

Ako jest i jedno i drugo, tada je iz odnosnoga mjenbenoga posla ovlašten i obvezan mandant a ne punomoćnik. Ako dotičnik ili nije imao punovlasti, ili ako je tu punovlast prekoračio, tada je po naročitoj ustanovi gornjega paragrafa na temelju učinjene mjenbene izjave obvezan osobno onaj, koji je radio kao punomoćnik, ili koji je dotičnu punovlast prekoračio. Pravilo ovo vriedi ne samo za one, kojim je dana punovlast voljom mandanta nego i za one, koji dotičnu punovlast osnivaju bilo na zakonu, sudačkoj odluci, ili na organizaciji pojedine udruge; dakle se ovo pravilo proteže na štitnike i tutore isto onako kao i na druge zastupnike.

Obseg za mjenbeno jamstvo onoga, koji se je izdavao za punomoćnika, ili koji je svoju punovlast prekoračio, ravna se prema tomu, kako bi bio jamčio tobožnji vlastodavac, da je u istinu podielio punovlast odnosno, da se je dotični punomoćnik kretao u granicah dane mu punovlasti. Zakon u gornjem paragrafu označuje obseg toga jamstva tim što veli, da tobožnji punomoćnik jamči *„osobno te istim načinom* kako bi bio jamčio i tobožnji vlastodavac, da je bila podieljena punovlast". Ova stavka zakona, koja je u ostalom rieč po rieč suglasna s odnosnom ustanovom prava njemačkoga, razno se shvaća i tumači, te ne ima još ni danas suglasja o njezinom smislu.[1]

[1] S jedne se strane tvrdi, da obveza tobožnjega punomoćnika ima isti *sadržaj* kako bi imala i obveza tobožnjega mandanta, ali da je ipak u toliko samostalna, u koliko se ne prosudjuje po okolnostih, koje možebiti postoje medju tobožnjim mandantom i trećom osobom; zato da i zastara mjenbeno pravnoga zahtjeva ne počimlje proti tobožjemu punomoćniku onim danom, kad bi imala početi proti tobožnjemu mandantu. — Tako *Wächter* „Encyclop." str. 1015.; *isti* „D. W R." str. 128.; *isti* „Wechsellehre" str. 113.; *Borchardt* str. 520. dod. 926.; donekle i *Kreis* str. 45. S druge naproti strane se misli, da se i način i trajanje jamstva tobožnjega punomoćnika imade ravnati prema onom položaju, što ga je on namienio tobožnjemu mandantu, pak zato, da će mjenica pogledom na punomoćnika zastarjeti i prejudicirati pod istimi uvjeti i za isto vrieme, kako bi bila i proti tobožnjemu mandantu, a usljed toga, da se čini potrebiti za sačuvanje mjenbenog prava, kao što n. pr. predočba, protest, ubavjest itd., imadu preduzeti kod tobožnjega mandanta. Ovako tumače *Volkmar* i *Löwy* na str. 353. i 354 rieči zakona „istim načinom". Budući pako tobožnji mandatar jamči još i *osobno,* to on po mnenju istih pisaca može jamčiti sad strožje sad blažje od mandanta prema tomu, kakova je njegova mjenbena sposobnost. Ako je dakle tobožnji mandant mjenbeno sposoban, a falsus procurator nije, tada on uz sve to ne jamči mjenbeno pravno i opet obratno. — Ovo stanovište usvojiio u cjelosti i *Resch* str. 284.; a

Digitized by Google

Ja držim, da pogledom na tobožnjega punomoćnika valja imati dvoje na umu: jedno, da on jamči *istim načinom*, kako bi bio jamčio tobožnji vlastodavac, a drugo, da on jamči *osobno*. *Istim načinom* ne znači upravo onako, t. j. niti istim obsegom niti istim sadržajem, kao što tobožnji mandant, već je smisao tih rieči taj, da *falsus procurator* jamči u istom onom svojstvu, u kojem bi bio jamčio i tobožnji mandant, dakle kao izdatnik, prihvatnik, indosant, prema tomu, da li je falsus procurator podpisao u ime tobožnjega mandanta kao izdatnik, prihvatnik, idosant itd. Ne ima se dakle gornja ustanova zakona shvatiti tako, da tobožnji mandatar ne će mjenbeno pravno biti obvezan n. pr. onda, ako mandant nije bio mjenbeno sposoban, niti tako, da mu se mogu staviti isti prigovo i, koji i tobožnjemu mandantu. Ovakovo shvaćanje bilo bi u odrješitoj oprieci s riečju *osobno*, koja ne može drugo značiti nego, da falsus procurator za izvršbu obveze mjenbene ne jamči *ex dolo* nego *mjenbeno pravno* na *temelju svoga podpisa* kao što svaki drugi mjenbeni obvezanik. Čim pako to stoji, tada njegova obveza mora biti samostalna i neovisna od obveze ostalih, dakle i od obveze tobožnjega mandanta. U kratko dakle: mandant, koji je ili prekoračio svoju punovlast ili u obće radio bez punovlasti jamči isto onako, kao da se je sam kanio mjenbeno-pravno obvezati, samo se *njegovo svojstvo* kao mjenb. obvezanika ravna prema položaju, što bi ga bio zauzimao tobožnji mandant. S toga se i zastara ima prosudjivati jedino po onih odnošajih, koji nastaju u osobi tobožnjega mandanta.

Dodje li kod ove vrsti mjenica do tužbe sbog neizvršbe obveze mjenbene, tada će za slučaj onaj, bude li tužba upravljena proti mandantu, tužitelj morati dokazati, da je punomoćnik bio ne samo ovlašten na podpis, nego da je imao i potrebitu punovlast u dostatnom obsegu. Bude li pako tužba smjerala proti punomoćniku, koji je ili radio bez punovlasti ili ju je prekoračio, morati će tužitelj dokazati, da je bez uspjeha izvršbu obveze zahtjevao

---

slažu se s njim *Rehbein* str. 122. točka 4.; *Thöl* str. 221.; *Renaud* str. 53.; *B. Hartmann* str 354. toč. 2.; *W. Hartmann* str. 108. i 109.; samo su donekle druge misli glede zastare, koja da se ravna prema okolnostim nastalim u osobi tobožnjega mandatara a ne mandanta.

Winter u svom „Tumaču“ na str. 128. drži, da se rieči „istim načinom“ imadu tako tumačiti, da tobožnji punomoćnik ne jamči iz svoga podpisa ako n. pr. tobožnji vlastodavac nije imao pasivne mjenbene sposobnosti, i zatim da je vlastan rabiti sve one prigovore, koje i tobožnji vlastodavac.

Digitized by Google

od tobožnjega mandanta, te da je ovaj radio bez punovlasti odnosno, da ju je prekoračio[1].

XXI. Pravo založno i pravo pridržanja

1. Pravo založno.

§. 106.

Posjednik može se iz predmeta, na koje je putem privatnim stekao pravo založno, ako dužnik obvezi svojoj u valjano doba nezadovolji, namiriti putem mjenbenim, ter u tu svrhu:

1. pokretnine polag propisa mjenbenoga postupnika upotriebiti za podmirenje svoje;

2. papire na burzi tečaj imajuće može na dan dospjetka na mjestnoj burzi, ako li pako na mjestu dospjetka neima burze, na treći dan iza dana dospjetka na najbližjoj burzi prodati dati ili pridržati jih polag tečaja onoga dana do iznosa tražbine svoje. Držan je ipak obavjestiti o tom dužnika u dvadeset i četiri sata sliedeća nakon izvršenja jednoga od pomenutih čina. Kao najbliža burza smatra se za cjenite papire, koji se na tuzemskoj burzi bilježe, burza tuzemska, a za ine cjenite papire burza inozemska;

3. mjenbene ili ostale tražbine može utjerati, ili do iznosa tražbine svoje pridržati.

Posjedniku mjenice pripadaju ova prava i za taj slučaj ako je dužnik medjutim pod stečaj pao.

Dužan je ipak u svakom slučaju, u koliko je podpuno podmirenje našao predati dužniku dotično stečajnoj imovini mjenicu izvornu, kao što i možebitni višak.

---

[1] Vidi *Wächter* „Encyclop." str. 1015. i 1016.; *isti* „D. W. R." str. 128.; *Thöl* str. 221.; *Ortloff* str. 159. toč. 4.; *W. Hartmann* str. 109.

U onom medjutim slučaju, kad je ovlast na zastupanje ustanovljena samim zakonom kao što n. pr. kol prokure, biti će mandant na temelju izjave mandatarove mjenbeno pravno obvezan i onda, ako ga je on (mandant) u njegovom poslovanju ograničio, a mandatar je tu granicu prekoračio; ako ga je n. pr. ovlastio, da ga može obvezati do 200 for. a on ga je obvezao na 2000 for. Mandant će moći u tom slučaju od prokuriste zahtjevati odštetu, ali se ne će moći otresti mjenbeno pravnoga jamstva, da plati 2000 for.

Digitized by Google

§. 107.

Skrivi li posjednik propust takav, koj ima posljedicu, da se izgubi predmet založni ili tražbina založna budi sasvim budi djelomice, tad je držan dužniku štetu naknaditi.

Da se i mjenbene tražbine zalogom osigurati mogu, o tom nije bilo dvojbe, premda pozitivno mjenbeno pravo skoro nigdje u tom obziru ne ima posebnih ustanova[1] i to punim pravom jer cielo to pitanje i onako ne spada u okvir prava mjenbenoga[2]. Iznimkom je u tom obziru iztočna pola naše monarkije, gdje su već stariji zakoni (zak. čl. XV.: 1840. u §§. 193.—200.) nastojali za poslove mjenbene napose urediti založno i priuzdržno pravo. Znamenito je u tih starijih propisih, što se prvi put kani to pravo osnovati sa gledišta *objektivnoga,* a ne kao posebna povlastica staliža trgovačkoga. Kad je kasnije i u iztočnoj poli monarkije uveden njemački mjenbeni red, naročito su odredbom §. 7. carskoga patenta od 25. siečnja 1850. u krieposti ostavljene one ustanove starijega zakona, koje govore o pravu založnom i priuzdržnom; najnoviji mjenbeni zakon preuzeo je, ako i ne doslovce a ono ipak u bitnosti, te odredbe zakona starijega.

Pogledom na ove odredbe nije za Hrvatsku i Slavoniju od nikakove važnosti ona ustanova mjenbenoga postupnika, kojom se u §. 22. odredjuje, da mjenbeni vjerovnik poradi duga mjenbenoga ima pravo voditi ovrhu na gibive stvari založene ili zakonito zaustavljene, ako vlastnik njihov padne pod stečaj, pred sudom onim, pred kojim bi to moguće bilo učiniti i da nije stečaja[3]. Ustanova ova osnovana je na misli, da je nepravedno zahtjevati od mjenbenoga vjerovnika, da podmirbu svoju, koja počiva u zalogu, preda massi stečajnoj, te da se prot vi naravi mjenbene tražbine, ako mjenbeni vjerovnik svoju tražbinu stavlja kao vjerovnik stečajni.

Razlog ovaj uvažio je i naš zakon, te se je u predzadnjoj stavci §. 106. m. z. osvrnuo na slučaj, ako mjenbeni dužnik padne

[1] U zakonu englezkom u odsjeku 27. točki 3. nalazi se odredba o založnom pravu na mjenicu; a u članku 26. zakona belgijskoga ima ustanova, da naledjom prelazi vlastničtvo mjenice „avec les garanties hypothécaires".

[2] Vidi *Cohn* „der Entwurf einer W. O. für das russ. Reich" str. 46.

[3] Ni u zapadnoj poli monarkije, gdje je u krieposti isti mjenbeni postupnik, nije ova ustanova više od praktične važnosti, jer su stečajnim redom od 25. prosinca 1868. svakomu re lnomu vjerovniku podieljene iste pogodnosti.

Digitized by Google

pod stečaj; nu jer se promet s mjenicami više nego li ijedna druga vrst prometa osniva na vjeresiji, a sama mjenica glavnu svoju podlogu upravo i ima u kreditu, kredit pako u mnogih slučajevih silno treba sigurnosti, to se je mislilo, da treba u sam mjenbeni zakon uvrstiti ustanove takove, koje će što više osigurati pokriće zahtjeva mjenbenih; a kao najbolje sredstvo, da se ta svrha postigne, služi u prvom redu pravo založno i priuzdržno. S tih se je razloga držalo, da je nuždno neovisno od stečaja za poslove mjenbene napose urediti, kao poseban pravni institut, založno i priuzdržno pravo. Da li je tomu mjesto upravo u pravu mjenbenom, to je dakako drugo pitanje.

Nu zakon mjenbeni nije podpuno rješio pitanja o založnom pravu, on se bavi samo sa *zalogom ručnim,* a ne ima ustanova o zalogu nepokretnih stvarih za tražbine mjenbene. Usljed toga imati će se po običem pravu rješiti pitanje: može li se u obće mjenica prenotirati i intabulirati, i ako da pod kojimi uvjeti[1]. Ali i o ručnom zalogu izjavljuje se zakon mjenbeni samo djelimice, njegove se ustanove odnose samo na *realiziranje* založnog prava, koje je dano za dug mjenbeni.

Pod kojimi će uvjeti i kojim načinom vjerovnik mjenbeni za tražbinu svoju moći steći založno pravo, u tom pogledu odlučuju propisi prava gradjanskoga; a u koliko se radi o poslovih trgovačkih, propisi prava trgovačkoga[2]. Nu kao što se ustanove trgovačkoga prava o trgovačkom ručnom zalogu uporaviti mogu samo za onaj slučaj, kad je založno pravo nastalo pogodbom — izuzev zakonsko založno pravo komisijonara, odpravnika i vozara, koje je napose uredjeno u §§. 279., 280., 388., 411.-413. trg. zakona — isto tako se mogu i propisi prava mjenbenoga o pravu založnom uporaviti samo onda, ako je netko za mjenbenu tražbinu stekao založno pravo *„privatnim putem"*, t. j. sporazumno s dužnikom mjenbenim, dakle na temelju založne pogodbe. Na založno pravo nastalo bilo na temelju zakona ili sudačke odluke ili posljednje volje ne protežu se ove ustanove zakona mjenbenoga ne samo usljed izričnе ustanove samoga zakona, nego i usljed naravi same stvari; mjenica bo, akoprem je sama po sebi poseban imovinski objekt, ipak ima izvor svoj u pogodbi, te predstavlja vriednost pogledom

[1] Vidi gore str. 282. kod opazke 2. i 3.

[2] Vidi poglavje 6. djela II. o. g. z., §§. 1368.—1372. o. g. z., — zatim §§. 301.—308. trgov. zakona. — Mjenica, za koju je dan zalog, zove se obično mjenica *pokrivena* — ein gedeckter Wechsel.

Digitized by Google

na stanovitu tražbinu[1], pak s toga se i sigurnost za izplatu te vriednosti — dakle i zalog — može ugovoriti samo voljom stranaka[2]. Založno dakle pravo, koje za mjenbenu tražbinu nije stečeno putem založne pogodbe, ne može se realizirati načinom dozvoljenim u zakonu mjenbenom; za realiziranje tako stečenoga založnoga prava vriede propisi općega gradjanskoga prava. Isto tako odlučuju ovi propisi i pogledom na formu, pod kojom se može sklopiti ta pogodba, samo je prieporno pitanje: imade li se na mjenici samoj ubilježiti, da je za tražbinu mjenbenu dan zalog, i ako da, kakova je kriepost takovoj klauzuli?

Thöl[3] misli, da se ovakova založna klauzula ne samo može na mjenicu staviti, nego da joj je dapače i ta kriepost, da se založno pravo samom mjenicom prenosi na svakoga daljnjega mjenbenoga vjerovnika; nu s druge se strane drži, da se ovakova založna klauzula ne bi mogla uvrstiti u mjenicu, jer ako i ne bi usljed toga mjenica bila nevaljanom, to da bi se ipak takova klauzula smatrala kao da i n je napisana[4].

Uporište, kako da se rješi ova prepirka, pruža nam ustanova §. 27. m. z., po kojoj „dana sigurnost jamči ne samo zavratniku nego i svim ostalim sljednikom onoga, koj ju dade, *u koliko bi oni proti* njemu uzeli zavratu sigurnosti radi“[5]. Istina je doduše, da se ova ustanova zakona mjenbenoga proteže samo na slučaj, kad se sigurnost traži putem regresa na sigurnost, nu tim više morati će se *per analogiam* ovo načelo mjenbenoga zakona protegnuti i na zalog, što ga mjenbeni obvezanik na temelju založne pogodbe daje mjenbenomu vjerovniku. Kao što prolongacija pravno upliva samo na one koji ju ugovoriše[6], tako može i založna pogodba vrieditи samo za one stranke, koje ju sklopiše, jer i ovdje vriedi pravilo: *actus inter alios gestus tertio nec prodest nec nocet.* Založna pogodba je pravni posao, koji, isto tako kao što i dogovor o valuti i o podmirbi, leži izvan mjenice, ona ne može s toga biti od upliva na ostale mjenbene interesente, ona se ima prosudjivati jedino po pro-

[1] Vidi gore str. 43.

[2] Vidi §. 25. m. z. Ne budu li stranke sporazumne o danoj sigurnosti, ima se dotični iznos, koji se ima osigurati, položiti pri sudu. Vidi gore str. 281.

[3] Vidi *Thöl* str. 599.; *Wächter* „Wechsellehre“ str. 230.

[4] Vidi *Wächter* „Encyklop.“ str. 707. kod op. 3 ; *Brochardt* str. 523. dodatak 932.

[5] Vidi gore str. 283. i sl.

[6] Vidi gore str. 305.

Digitized by Google

pisih prava gradjanskoga. Pak upravo zato biti će i založna klauzula stavljena na mjenicu bez ikakove mjenbeno pravne valjanosti, ona će se isto tako kao što i klauzula o prolongaciji smatrati kao da i nije napisana. S ovim stanovištem u suglasju je i nazor Wächterov[1], koji drži, da se Thölovo mnenje ne da opravdati već s toga, jer je naledja svojstvo tražbine mjenbene ali ne tražbine, za koju je dan zalog. Nu ako koji od mjenbenih ovlaštenika bude zahtjevao zalog od takovoga svoga prednika, koji je jednomu od *svojih* sljednika za izplatu vriednosti iste mjenice već založio budi pokretnu budi nepokretnu stvar, tada se dani zalog može protegnuti i na njega, dakako uz uvjete, pod kojimi je po općem gradj. pravu moguće, da se založi jedan te isti predmet nekolicini ovlaštenika.

Usljed svega toga sljedi, da zalog dan za mjenbenu tražbinu niti uz založnu klauzulu napisanu na mjenici ne jamči već po sebi za izplatu mjenice sljednikom mjenb. obvezanika, već istom na temelju posebne založne pogodbe medju mjenbenim obvezanikom i svakim pojedinim od mjenbenih ovlaštenika[2].

Kao što se u obće po pravilih gradjanskoga odnosno trgovačkoga prava prosudjivati ima pitanje o postanku zaloga za zahtjeve mjenbene, tako se po istih propisih rješiti imadu i sva ostala pitanja, koja bi mogla nastati u tom pogledu. Napose pako valja odlučiti po propisih gradjanskoga prava, kojim se načinom zalažu obične tražbine,[3] a po ustanova prava trgovačkoga, kako se zalažu tražbine uknjižene u knjige trgovačke.[4]

Što se napose tiče papira, koje budi glase na donosnika budi se mogu naledjom prenieti, to će se način, kojim će se na nje steći založno pravo, prosudjivati takodjer po propisih budi gradjanskoga budi trgovačkoga prava prema tomu, da li se ti papiri zalažu za tražbinu nastalu iz posla trgovačkoga ili ne.[5] Po jednom i drugom pravu stiče se založno pravo na papire, koji glase na donosnika pukom predajom, a inače predajam *indosiranoga* papira.[6] To isto

---

[1] Vidi *Wächter* „Ecyclop." str. 707. kod op. 2.

[2] Vidi gore str. 284.

[3] Vidi §. 452 o. g. z.; zatim *Dr. Derenčin:* „*Tumač* k obć. aust. gr. zak." knjiga druga str. 247. toč. 20. i str. 374.; Dr. Anton *Randa:* „Das Eigenthumsrecht" §. 12. str. 280. i sl.

[4] Vidi §. 304. trg. zak.

[5] Vidi §. 301. trg. zak.

[6] Vidi §. 303 trg. zakona; §§. 427. i 1393. o. g. z.

Digitized by Google

pravilo valja i za slučaj onaj, ako se založi mjenica.[1] Konačna bo svrha zalogu mjenice jest, da se založni vjerovnik bude mogao iz mjenice podmiriti i na temelju njezinu zahtjevati izplatu ne bude li dužnik u vrieme svoga duga platio, a to će moći učiniti onda, bude li se u smislu §. 36. m. z. mogao legitimirati ili tako, da posljednja naledja bude glasila na njega kao posljednjega indosatara, ili da ona bude naledja biela. Ovaj posljedniji postupak sgodniji je već s toga, jer bude li založni vjerovnik podmiren bez da je morao realizirati mjenicu, to će ju naprosto povratiti založnomu dužniku, a da ne treba iznovice indosirati ju na onoga, koji ju je založio.

Nu kao što se mogu papiri, koji su sposobni za naledju založiti i bez da budu *napose* indosirani — zakon bo trgovački u §. 303. ne traži za zalog takovog papira, da bude indosiran i predan u ruke vjerovnika, nego zahtjeva, da bude papir *providjen naledjom* predan vjerovniku — isto tako može se i na mjenice steći založno pravo naprosto dogovorom stranaka i predajom mjenice.[2] Nu ovakav postupak, akoprem u obće dopustiv, ipak nije ni malo shodan; založni vjerovnik neće se u tom slučaju, osim ako je posljednja naledja naledjom bielom, moći podmiriti sam neposredno iz založenoga papira, već će morati udariti postupkom propisanim za realiziranje zaloga po obćem gradjanskom odnosno trgovačkom pravu, dakle isto onako kao što zakon mjenbeni odredjuje za pokretnine u obće. (Vidi točku 1. ovoga paragrafa).

Ne ima dakle dvojbe, da je najsigurniji put, kojim se zalažu mjenice naledja bilo podpuna bilo biela; založni bo vjerovnik tim načinom dolazi u sgodu, ne bude li za vremena dug njegov podmiren, da ustane mjenbenom tužbom proti prihvatniku odnosno mjenbenom zavratom proti prednikom; po naravi bo naledje stiče on samostalna i neovisna prava, te mu se ne mogu staviti ni prigovori odnoseći se na založni odnošaj ni oni, koji se tiču osobe založnoga dužnika.[3]

Važno je samo pitanje: može li se naledji, kojom se zalaže mjenica, primetnuti dodatak, koji će pokazati, da je ona u istinu založena?

---

[1] Mjenica založena za kakovu tražbinu zove se *mjenica ostavna* ili mjenica *za sigurnost* (Kautionswechsel, Depotwechsel).

[2] Vidi *Labaud:* „Das kaufmännische Pfand- und Retentionsrecht" u Goldschmidtovom „Zeitschft. f. d. g. H. R." svez. IX. str. 250.

[3] Vidi *Wächter* „Encyclop." str. 705.; *isti* „D. W. R." str. 445.

Digitized by Google

Da se takav dometak staviti ne mora o tom ne može biti dvojbe, jer zakon toga nigdje izrikom ne propisuje; a što se tiče fakultativnoga dometka klauzule ove vrsti, to je teorija rješila danas već definitivno priepor o tom upravo na temelju mjenbenoga prava ne samo za mjenice nego i za ostale trgovačke papire, koji su sposobni za indosiranje.[1]

Zakon mjenbeni poznaje samo takove naledje, kojimi se ili prenosi vlastničtvo same mjenice ili pravo zastupati indosanta; svaka naledja može usljed toga biti ili redovita ili punovlastna; sva ograničenja, koja su po mjenbenom pravu kod naledje dopuštena[2] osim naledje punovlastne — ne mienjaju bivstva redovite naledje, t. j. ne zapriečuju prenos samoga vlastničtva. Kad bi se pako naledji primetnuo dometak, koji bi pokazivao, da se mjenica prenosi samo za sigurnost, ili da se ona zalaže, tim bi se izjavilo nešto što je baš u oprieci sa naravju same naledje. Naledjom prenosi se vlastničtvo mjenice, založna pako klauzula takav prenos izključuje. Takovom klauzulom ovlastio bi se posjednik mjenice, da mjenbenu tražbinu realizira onda, kad nastanu uvjeti potrebiti za realiziranje založnoga prava; ta pako okolnost niti se vidi iz same mjenice niti spada na nju, a sljednici založnoga vjerovnika ne bi takovom naledjom bili legitimirani zahtjevati izplatu mjenice.

Usljed toga ne može se prenos mjenice napisan na mjenicu uz dodatak, da se njim mjenica zalaže smatrati naledjom. Takova izjava može se u najboljem slučaju uzeti kao privola založnoga dužnika, kojom za postojeći dug mjenicu naprosto zalaže bez posebne naledje, a bude li uz to mjenica predana založnomu vjerovniku, to on tim stiče založno pravo kao što na svaku drugu pokretninu, te će ga moći realizirati pod uvjeti navedenimi pod točkom 1. ovoga paragrafa.

Što se tiče dužnostih založnog vjerovnika i odnošaja njegovog napram založnomu dužniku, a imenito obveze njegove pogledom na pohranu samoga zaloga, vriede takodjer propisi prava gradjanskoga[3] odnosno trgovačkoga,[4] u koliko ne bi mjenbeni zakon imao poseb-

---

[1] Vidi *Labaud* u navedenoj razpravi str. 246.

[2] Kao što n. pr. dodatak „bez jamstva", „bez obveze", „ne po naredbi", „bez protesta".

[3] Vidi §. 459. o g. z.; Dr. *Derenčin:* „Tumač k općem aust. gr. z." str. 421. knjiga druga.

[4] Vidi §. 271. zakona trgov. u smislu kojeg će založni vjerovnik morati čuvati zalog brigom redovita trgovca.

*

Digitized by Google

nih propisa. Medju takove dužnosti spada po mjenbenom pravu ponajprije dužnost ubavjesti ob obavljenoj prodaji zaloga (vidi niže), dužnost povratiti založnomu vjerovniku izvornu mjenicu nakon što bude podpuno namiren, i napokon dužnost priposlati mu višak, ako je kakav od prodaje preostao, na koliko se ne bude u smislu postojećih propisa imao za to brinuti sud, koji ovrhu provadja.[1]

Napose ima založni vjerovnik, komu je založena mjenica, za vremena predočiti ju na izplatu i za slučaj neizplate protestirati, ako mjenica dospije dok bude u zalogu. Bude li pako mjenica plaćena imati će za svoj dug podmirbu u rukuh, te će morati samo višak, ako kakav preostane, priposlati založnomu dužniku. Ne bude li založni vjerovnik na to pazio, te bude li usljed toga mjenica njegovom krivnjom prejudicirana, morati će založnomu dužniku naknaditi tim nastalu štetu (§. 107. mjenb. zakona), u tu pako svrhu morati će založnomu dužniku ne samo priposlati višak medju iznosom vriednosti, na koju mjenicu glasi i njegovom tražbinom, već će se on smatrati podmirenim za sve one zahtjeve, za koje mu je založena mjenica služiti imala kao sigurnost.[2]

Razumieva se po sebi, da će založni vjerovnik biti dužan bditi nad tim, da mjenica ne bude prejudicirana, samo onda, bude li ona založena naledjom bilo podpunom bilo bielom, jer se inače on ne će moći legitimirati valjanim načinom na izplatu.[3] Ne bude li mjenica založena naledjom već samo dogovorom stranaka i predanjom, tada je njegova dužnost brinuti se samo za to, da se ona ne ošteti i ne izgubi; bditi pako nad tim, da ne bude prejudicirana imati će i u buduće založni dužnik. Isto tako kao što kod mjenica, biti će i kod založenih tražbina dužnost založnoga vjerovnika bditi nad tim, da se za vremena i načinom redovitim obave sve formalnosti, koje su potrebite, da se tražbina uzdrži; jer bude li ona krivnjom založnoga vjerovnika izgubljena sasvim ili samo djelimice usljed toga, što su propušteni čini potrebiti za uzčuvanje dotične tražbine, biti će dužan naknadit založnomu dužniku svu usljed toga nastalu štetu. Da se u ostalom založni vjerovnik za to učini odgovornim od potrebe je, da prema okolnostim svakoga po-

[1] Vidi §§. 557—571. gr. p. p.; Dr. *Derenčin:* „Ovršni postupak" str. 132.

[2] U ovom je smislu tumačio ovu naknadu štete i §. 196. zak. čl. XV.: 1840.

[3] Vidi §. 36. m. z.

Digitized by Google

jedinoga slučaja bude legitimiran na sve one čine, koji su potrebiti za sačuvanje tražbine; u tu svrhu biti će prema naravi tražbine često potrebito, da ona bude na založnoga vjerovnika indosirana ili cedirana.

Mnogo obsežnije nego li o drugih odnošajih bavi se zakon mjenbeni realiziranjem prava založnoga. U tom pogledu odredjuju se sljedeća pravila:

1) *Založni vjerovnik vlastan je pokretnine, koje ima u zalogu, upotriebiti za svoju podmirbu po pravilih postupka mjenbenog.*

Budući da po postupku mjenbenom, isto tako kao što i po postupku gradj. parbenom, vjerovnik sam nije vlastan bez intervencije suda realizirati svoga prava, budući da se nadalje založni vjerovnik iz zaloga podmiriti može samo prodajom, a ovršna prodaje se u mjenbenom postupku po sudu dozvoliti može samo na temelju: a) pravomoćnog platežnog naloga;[1] b) pravomoćne „presude ili odluke" suda, kojom se mjenbenomu obvezaniku pod prietnjom mjenbene ovrhe nalaže, da izplati mjenbenu svotu[2]; i c) sudbene nagode kojom se je mjenbeni obvezanik naročito podvrgao mjenbenoj ovrhi[3], — to sljed, da će i kod posala mjenbenih založni vjerovnik, koji se bude htio podmiriti prodajom zaloga, morati prije svega ustati mjenbenom tužbom proti založnomu dužniku[4]. — Postupak u ovoj tužbi ravnati će se po propisih mjenbenoga postupnika, a prodaja zaloga moći će se obaviti na temelju posebne ovršne molbe. Kako i kojim će načinom sud razpravljati o toj molbi, te kako će se obaviti dotična ovrha, o tom na temelju §. 26. mjenb. postupnika odlučuju ustanove gradjansko-parbenoga postupnika odnosno zakon od 17. prosinca 1876. sabora hrvatskoga o preinaci nekojih ustanova

[1] Vidi §. 5. naredbe ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850. (mjenb. postupnik).

[2] Vidi §. 18. mjenb. postupnika.

[3] Vidi §. 19. mjenb. postupnika.

[4] Nije s toga izpravan nazor Winterov, da je vjerovnik vlastan čim mjenica dospije tražiti dražbu založenih mu pokretnih stvari. S tom tvrdnjom stoji u oprieci dalnja stavka, gdje se tvrdi, da se rieči ovoga paragrafa „polag postojećih propisa mjenb. postupnika" imadu shvatiti tako, da glede ovrhe dotično dražbe valjaju ustanove gradj. postupnika odnosno ovršne novele od 17. prosinca 1876., jer se po nijednom od ova dva zakona ne može umah zahtjevati dražba, čim koja tražbina dospije. Vidi njegov „Tumač" na str. 130.

Digitized by Google

gradj. parb. postupnika[1]. Iznimka od ovoga pravila nastaje samo pogledom na one mjenbene tražbine, koje nastadoše usljed trgovačkih posala, na koliko budu nastali preduvjeti §. 305. i 306. zakona trgovačkoga. Po trgovačkom na ime zakonu može vjerovnik založno pravo — na koliko je ono prema propisom toga zakona medju strankam' ugovoreno za podmirbu tražbine nastale iz posla trgovačko ; — realizirati ne samo uz intervenciju suda pošto je prije svega podigao tužbu proti založnomu dužniku i time došao do izprave, koja mu daje naslov za ovrhu, nego je on vlastan podmiriti se iz zaloga i načinom drugim, kojim se postupak kod realizacije založnog prava znatno skraćuje. On može naime: ili a) od suda nadležnog zahtjevati umah prodaju založenih predmeta bez da mora prije podignuti tužbu proti mjenbenomu obvezaniku ; ili b) sam prodati zalog bez svake intervencije suda ali ipak javno, t. j prema ustanovam zakona od 9. kolovoza 1853. br. 208 d. z. l. (postupnik iz anparbeni). Postupkom navedenim pod a) moći će se založni vjerovnik poslužiti onda, ako je pokretna stvar založena za tražbinu mjenbenu nastalu usljed trgovačkog posla, ako je zalog dan na temelju pismene pogodbe, i ako je mjenbena tražbina dospjela[2]. U ovom slučaju postupati će nadležni trgovački sud i odrediti prodaju zaloga ili cielog ili samo jednog diela, a da ne mora prije saslušati mjenb. dužnika. Još povoljniji je postupak naveden pod b), a moći će ga založni vjerovnik upotriebiti onda, ako je zalog dan za mjenbenu tražbinu nastalu iz posla trgovačkoga bez obzira na to, da li je založna pogodba sklopljena ustmeno ili pismeno ako je tražbina dospjela, i ako su stranke uglavile pismeno, da se vjerovnik iz zaloga podmiriti može i bez sudbene intervencije[3].

Kako se iz svega vidi, nastaje po mjenbenog vjerovnika priviligiran položaj u realiziranju založnog prava samo onda, kad je zalog dan za mjenbenu tražbinu nastalu iz posla trgovačkog, inače ne ima razlike u tom pogledu medju vjerovnikom običnim i ovlaštenikom mjenbenim, osim što je u smislu mjenbenog postupnika postupak na mjenbenu tužbu hitriji od postupka, koji se povadja na tužbu običnu. Moglo bi se dakako sada pitati: ne bi li se ova povlast, koja se glede realiziranja zaloga daje tražbinam nastalim na

[1] Vidi dr. *Derenčin:* „Tumač k općem austr gradj. zakonu" knjiga druga str. 431 i str. 435 ; *isti:* „Ovršbeni postupak" str. 9. na kraju i sl.

[2] Vidi §. 305. trg. zakona.

[3] Vidi §. 306. trg zakona.

Digitized by Google

temelju posla trgovačkoga, dati imala u obće svakomu mjenbenomu vjerovniku i to tim više, jer je narav mjenbenoga zahtjeva svagda jednaka, jer se kod mjenice i onako ne imaju u obzir uzeti okolnosti, koje leže izvan nje? Ne upuštajući se u potanju razpravu ovoga pitanja, uztvrditi ću naprosto, da bi interes prometa s mjenicami zahtjevao ovakav obzir, jer narav samoga mjenbenoga zahtjeva odlučno traži, da se obzir uzme na što bržu podmirbu mjenbenoga ovlaštenika. — U mnogo povoljnijem položaju nalazi se ovlaštenik mjenbeni kod realiziranja prava založnog onda, kad ima u zalogu papire, kojih se kurz notira na burzi, ili mjenbene i druge tražbine, jer može

2) *papire, koje imadu poseban kurz na burzi ne samo prodati sam bez intervencije suda, nego i bez da prije ustane mjenbenom tužbom proti obvezaniku mjenbenom.*

Skok medju ovom ovlasti i onom, koju razpravismo pod točkom 1) bez sumnje je velik, te mu ne ima primjera niti u pravu trgovačkom, koje kod prava založnog ne razlikuje, da li su založeni papiri, koji imadu poseban kurz, ili druge pokretnine.[1] Zakon je taj skok učinio ne pogledom na mjenbeni zahtjev nego pogledom na narav samoga zaloga t. j. tih papira Svaka naime odvlaka kod prodaje založenih vrjednostnih papira, osobito onih, koji se notiraju na burzi, može prouzročiti, da zalog usljed promjene kurza gubi na svojoj vriednosti, te da vjerovnik usljed toga štetuje. Ta kolika bi promjena mogla nastati u vrjednosti tih papira od časa dospjelosti mjenice pak do vremena same prodaje kad bi založni vjerovnik kod realiziranja svoga zaloga morao postupati kao što pod točkom 1)!

Da se tomu na put stane dozvoljuje zakon založnomu vjerovniku, da može takove vrjednostne papire, koji se notiraju na burzi, prodati već na dan dospjelosti, ako se u mjestu gdje mjenica dospjeva nalazi burza; ako li pako na mjestu dospjelosti ne ima burze, tada ih može

[1] S toga je po pravu trgovačkom slobodno prodati takove papire bez da bude prije podignuta tužba proti dužniku i bez intervencije suda samo pod uvjeti §§. 305. i 306 trg. zak. Jedino će vjerovnik, ako nastanu uvjeti §. 305. moći vrjednostne papire, koji imadu sajamsku ili burzovnu cienu, prodati i putem privatnim po o obi na to ovjerovljenoj Nu budući je zakon mjenbeni zakon specijalni, koji uredjuje odnošaje nastale na temelju posala mjenbenih, to će se imati uporaviti ovi propisi prava mjenbenoga a ne ustanove zakona trgovačkog i onda, kad se budu za tražbine mjenbene, nastale usljed posala trgovačkih, u zalog davali vrjednostni papiri, kojih se kurz notira na burzi.

Digitized by Google

založni vjerovnik prodati na najbližjoj burzi, ali ne na dan dospjelosti nego istom treći dan iza toga dana. Ne bude li založni vjerovnik htio prodati založenih papira, tada ih može do iznosa svoje tražbine pridržati i sam polag kurza onoga dana, kad bi ih bio imao prodati na dotičnoj burzi. Nije dakle vlastan mjenbeni vjerovnik založene papire prodati po kurzu gdje drugdje a ne na burzi, n. p. u kakovoj mjenjačnici; zakon bo odredio je prodaju na samoj burzi s toga, jer se od burzovne prodaje nada boljemu uspjehu buduć se time, ako ništa drugo, prištediti mogu provizije, koje se n. p. u mjenjačnicah plaćaju kod prodaje vrjednostnih papira.[1] Nu jer se i na samoj burzi mjenjaju ciene tim papirom, činilo se je zakonodavcu nuždno točno opredieliti dan kad se ta prodaja obaviti ima, te time založnog dužnika sačuvati ne samo od svake štete, nego i od zloporabe založnoga vjerovnika. Ovaj će s toga, ako se u mjestu gdje se mjenica platiti ima, na dan dospjelosti nalazi burza, morati te papire prodati onaj isti dan kad mjenica dospjeva; nu jer po §. 33. m. z. mjenbeni obvezanik dolazi *in mora* istom onda ako ne plati mjenice do 12 satih u podne, to će založni vjerovnik moći založene papire prodati istom poslje 12 ure. Ne bude li burze u mjestu, gdje se mjenica platiti ima na dan dospjelosti, tada može založni vjerovnik prodati papire istom treći dan iza dana dospjelosti na burzi najbližjoj.

Kao najbližja burza smatra se burza ovozemna za sve one vjerovnjske papire, koji se notiraju na toj burzi. Buduć pako u smislu zak. čl. XII : 1867 zajedničkog hrvat.-ugar. sabora burze spadaju medju takove predmete, u pogledu kojih svakoj poli monarkije za sebe pripada posebno zakonodavstvo i uprava, buduć se nadalje u smislu istoga zakona glede svih predmeta, koji nisu zajednički cieloj monarkiji, jedna državna pola napram drugoj smatra inozemstvom, to se pod tuzemnom burzom razumieva samo takova, koja se nalazi u iztočnoj poli monarkije.

---

[1] S istoga razloga shvaća se u ovom smislu i §. 479. g. p. p. Vidi Dr. *Derenčin:* „Ovršni postupak" str. 91. Nu jer će s razloga niže navedenih založni vjerovnik riedko kada doći u priliku, da na samoj burzi proda te papire, i jer se kurz papira i onako proglašuje bilo bi sgodnije, da je zakonodavac pridržao pravilo § 197. zak. čl. XV. od g. 1840., te založnoga vjerovnika naprosto ovlastio, da založene vrjednostne papire može prodati ili si ih pridržati uz kurz, što su ga ti papiri imali na dan dospjelosti.

Digitized by Google

Budući pako po §. 9. hrv. ugar. nagode trgovina u obće spada na poslove zajedničke medju Hrvatskom i Ugarskom koli obzirom na zakonodavstvo toli na upravu, to će se i za Hrvatsku smatrati ovozemnom burzom ona, koja se nalazi u Ugarskoj; budući se napokon u Ugarskoj nalazi za sada samo jedna takova burza, na kojoj se bilježe papiri vrjednostni i to ona u Budimpešti, to se pod ovozemnom burzom razumieva burza budimpeštanska. Za one naproti vrjednostne papire, koji se ne bilježe na budapeštanskoj burzi ali se notiraju na burzi takovoj, koja se nalazi u inozemstvu, odlučuje kurz inozemne burze i to one, koja je najbližja mjestu izplate.

Kako i pod kojimi se uvjeti papiri vrjednostni mogu prodati na burzi odlučuju propisi, koji u tom pogledu valjaju na dotičnoj burzi. Budući da će usljed tih propisa riedko koji založni vjerovnik doći u priliku, da sam bude mogao prodati na burzi založene papire, pak makar se mjesto izplate i nalazilo ondje gdje se burza nalazi, te budući će mu i za slučaj onaj, ako mjesto izplate ne bude identično s mjestom gdje se nalazi burza, težko biti i putem posrednika upravo na treći dan prodati te papire na burzi, to će se obično založni vjerovnik poslužiti u tom slučaju drugom alternativom, t. j. on će te papire pridržati za sebe uz kurz gore navedenoga dana.

Kada založni vjerovnik bude založene papire prodao u smislu gornjih pravila, ili ih uz navedeni kurz za sebe pridržao, biti će dužan za dvadeset i četiri sata ubavjestiti mjenbenoga obvezanika o tom. Ovaj se rok računa od časa, kad je jedan od spomenutih čina izveden. Budući je pako za obavljanje tih čina u zakonu točno ustanovljen dan, to će se i ta ubavjest morati učiniti najkasnije drugi odnosno četvrti dan iza kako je mjenica dospjela. Nije medjutim od potrebe, da u roku od 24 sata mjenbeni obvezanik bude već ubavješten ob učinjenoj prodajih tih papira; založni vjerovnik učinio je svoju dužnost, ako je tu ubavjest u to vrieme mjenb. obvezaniku odpravio. U tom pogledu valja uporavit ista pravila, koja spomenusmo gore kod notifikacije.[1]

Oni vrjednostni papiri, koji se ne notiraju na nijednoj burzi, kao n. pr. mnoge vrsti akcija, spadaju u red pokretnina, te valja s njimi postupati, budu li založeni za tražbinu mjenbenu, po pravilih navedenih pod točkom 1).

[1] Vidi gore str. 372

Digitized by Google

Založni vjerovnik može:

3). *mjenbene ili ostala tražbine utjerati, ili ih do iznosa tražbine svoje pridržati.*

I ova ustanova zakona mjenbenoga kadra je u veliko pospješiti realiziranje založnoga prava kod mjenbenih zahtjeva, jer dopušta založnomu vjerovniku realizirati zalog bez ikakove sudbene intervencije. Nu da se založni vjerovnik poslužiti uzmogne pravom navedenim u ovoj točki od potrebe je, da za utjerivanje dotičnih tražbina bude legitimiran, a to će biti samo onda, ako založena mjenica bude valjenim načinom na njega indosirana, ili ako posljednja naledja bude naledjom bielom; a kod ostalih tražbina, ako založena tražbina bude založnomu vjerovniku ustupljena. Po običnom postupku, bilo na temelju gradjanskoga ili trgovačkoga prava, ne ide ovlast založnoga vjerovnika tako daleko.[1]

Ne bude li mjenbena odnosno druga koja tražbina založena naledjom dotično cesijom, tada će se kod realiziranja založnoga prava s njom postupati kao što sa svakom drugom pokretninom prema pravilom navedenim pod točkom 1).

Založni vjerovnik moći će usljed toga prema gornjoj ustanovi mjenicu ili kakovu tražbinu založenu za obvezu mjenbenu, utjerati putem propisanim za mjenice ili za odnosne tražbine, a moći će ju takodjer pridržati za sebe do iznosa svoje tražbine.

Moglo bi samo nastati pitanje: što će učiniti založni vjerovnik za slučaj onaj, ako mjenica, sbog koje je zalog dan, prije dospije od mjenice odnosno od tražbine založene? U tom slučaju on tražbine utjerati ne može; ne bi mu dakle preostalo drugo nego ili pridržati za sebe dotičnu mjenicu odnosno tražbinu ili zahtjevati sudbenu prodaju u smislu točke 1. ovoga paragrafa. Nu meni se čini, da se izraz „utjerati" ne ima tumačiti tako strogo; svrha bo ovoj zakonskoj ustanovi jest samo pripomoći založnomu vjerovniku, da što bržje dodje do podmirbe, a to će on često puta moći postići i tim, da mjenicu uz izplatu valute dalje indosira odnosno, da dotičnu tražbinu cedira. Ako založni vjerovnik ne bude htio mjenice odnosno tražbine za sebe pridržati, biti će ovakov način realiziranja založnoga prava povoljniji po mjenbenoga obvezanika nego

[1] Vidi §. 461 o g. z., zatim §§. 473—478. g. p. p; Dr. *Derenčin* „Tumač k obćem austr. gr. z." razložba §. 461. na str. 425. i sl. knjiga II.; *isti* „Ovršni postupak" str. 86. i sl. Po pravu trgovačkom može založni vjerovnik založenu tražbinu, bila ona kojemudrago vrsti, realizirati bez da prije tužbu podigne, odnosno bez intervencije suda samo pod uvjeti §. 305. i § 305. trg. zak

Digitized by Google

li put sudbeni Ne samo dakle, da se ne protivi točki 3 §. 106. m. z. nego je s njom u podpunom suglasju, ako se mjenbenomu ovlašteniku prizna pravo, da se za svoju založnu tražbinu podmiriti može i tako, da založenu ali još ne dospjelu mjenicu odnosno tražbinu uz izplatu valute indosira dotično cedira.

Bude li založena mjenica dospjela prije od mjenbenoga zahtjeva radi kojeg je založena, pak ako založni vjerovnik, protestirav založenu mjenicu, ustane regresom na izplatu proti založnom dužniku prije nego li dospije mjenica s bog koje je zalog dan, moći će mu založni obvezanik staviti prigovor, da mu je založio utuženu mjenicu za mjenbeni zahtjev, koji još nije dospio.[1]

Ako mjenbeni obvezanik padne pod stečaj, tada se u pravilu sve parnice, dakle i zahtjevi mjenbeni, razpraviti imadu po sudu stečajnom,[2] kod kojeg se ne razpravlja po postupku mjenbenom. Samo iznimice mogu se zahtjevi mjenbeni i nakon otvorenoga stečaja proti mjenbenomu obvezaniku tražiti putem postupka mjenbenog. Iznimke te, koje spominje već i stečajni red u §§. 113. i 114. jesu sljedeće:

1. Ako je za mjenbenu tražbinu založena i zakonito zaustavljena pokretna stvar, tada je založni vjerovnik vlastan voditi ovrhu i za vrieme stečaja kod onoga suda, kod kojega bi ju vodio, da nije stečaj otvoren nad imovinom prezaduženika, samo je dužan molbu za ovrhu upraviti proti zastupniku stečajne masse. Postupak kod toga suda ravna se po propisih mjenbenoga postupnika

2. Ako je kridatar za kakovu svoju tražbinu založio mjenicu na temelju koje osniva svoj mjenbeni zahtjev proti trećoj osobi, ne ima založni vjerovnik svoga zahtjeva prijaviti kod stečajne masse, već je vlastan neposredno od mjenbenoga obvezanika zahtjevati izplatu odnosno proti njemu postupati, samo je dužan višak, ako koji preostane, predati stečajnoj massi.

Zakon mjenbeni ne samo da je potvrdio ove iznimke. nego ih je i razširio u toliko, što založnomu vjerovniku dopušta, *da sva gore navedena prava* može vršiti i onda, ako je založni dužnik pao pod stečaj.[3]

Ako se je založni vjerovnik podmirio prodajom zaloga, tada je dužan izvornu mjenicu povratiti mjenbenomu obvezaniku odnosno

[1] Vidi *Wächter* „Encyclop." str. 706.

[2] Vidi §. 64. stečajnoga reda.

[3] I mjenbeni postupnik u §. 22. priznaje isto pravo založnomu vjerovniku.

Digitized by Google

stečajnoj massi. Dužnost ova, kad ju i ne bi *u posljednjoj stavci* naročito nalagao §. 106. m. z., dala bi se izvesti iz §. 39. m. z., po kojoj je obvezanik mjenbeni dužan platiti samo uz povratak mjenice. Na temelju ove ustanove držim, da će i založni vjerovnik, kad bude podmiren, morati izdati namiru o svojoj podmirbi. U kojoj se slici ta namira izdaje razloženo je kod §. 39.[1] Ako založni vjerovnik kod realiziranja zaloga dobije više nego li mu je bio obvezan dužnik založni, ima mu višak priposlati čim to bude možno prema redovitom tečaju posala, na koliko založni dužnik ne bude odredio što drugoga, ili na koliko sud na taj višak nije možebiti stavio zabrane.

Ako je založni dužnik podmirio založnoga vjerovnika bez da je ovaj morao zalog prodati, morati će mu dani zalog bezodvlačno povratiti.[2]

Ustanova § 1483. o. g. z., po kojoj se vjerovniku, doklegod ima zalog u rukuh, ne može prigovoriti, da je propustio izvršbu prava zaloga, te po kojoj to pravo sve dotle ne može zastariti, ne vriedi onda, ako je zalog dan za zahtjev mjenbeni i ako je taj zahtjev zastario.[3] Zato govori ne samo pravna narav mjenbene zagode, po po kojoj izmakom vremena od dotičnoga prava ne preostaje upravo ništa, nego i ustanova §. 28. točke 3. m. z.[4]

2. Pravo pridržanja.

§. 108.

Posjednik mjenice može se u pogledu dospjele mjenbene tražbine svoje služiti pravom pridržanja onoga novca, te onih pokretnina i cjenitih papira dužnika svoga, koji su zakonitim putem u faktični mu posjed ili pod razpoložbu njegovu dospjeli.

Ovo se pravo ipak nemože izvršiti, ako je gore spomenute predmete budi dužnik budi treći koj prije predaje ili prigodom predaje izručio opredieljene razpoložbe radi u posjed vjerovniku.

Posjednik mjenice može se i glede nedospjele tražbine svoje poslužiti pravom pridržanja kada je dužnik pao pod stečaj ili

[1] Vidi gore str. 336.

[2] Vidi *Borchardt* str. 219. dodatak 464. toč. 9.

[3] Protivno stanovište vidi kod *Borchardta* na str. 324 dodatku 713 toč. e).

[4] Vidi gore str. 287. i str. 534 u opazci točku 6). Temeljito razlaže ovu okolnost *Grawein* „Verjährung“ str. 162—166.

Digitized by Google

kad je bez uspjeha ostala ovrha koja vodjena proti dužniku radi novčanoga duga kakova.

U tom slučaju niti naputak dužnikov niti opredieljena razpoložba neizključuju vršenje prava pridržanja, ako su spomenuti učini nastali iza predaje predmeta ili ako je o njih vjerovnik obavješten iza preuzeća predmeta.

Posjednik mjenice, kojemu u smislu §-a ovoga pripada pravo pridržanja, dužan je, kada se posluži tim pravom odmah obavjestiti dužnika.

§. 109.

Pravo pridržanja može se i putem tužbe izvesti, a glede pravne krieposti jednako je s ručnim zalogom.

Pored založnoga prava razpravlja zakon napose o pravu pridržanja ili pravu priuzdržnom *(jus retentionis)*, te ga shvaća kao ovlast mjenbenoga vjerovnika, usljed koje on može svomu mjenbenomu obvezaniku uzkratiti izručbu njegove stanovite pokretne stvari dotle, dok ne bude podmiren za svoj mjenbeni zahtjev. Premda ovo pravo pridržanja mjenbenomu ovlašteniku pruža ne samo sigurnost za njegov zahtjev, nego mu i daje u ruke sredstvo, kako će prisiliti obvezanika mjenbenog, da obvezi svojoj zadovolji, to mi se čini po strogom shvaćanju, da ove ustanove, isto tako kao što ni one o pravu založnom, ne bi spadale u okvir zakona mjenbenoga. I doista novije mjenbeno pravo ni malo se ne bavi tim pitanjem, već prepušta, da ga rješi bilo obće bilo trgovačko pravo; pak zato u novijih mjenbenih zakonicih o pravu priuzdržnom ni spomena ne ima. Drugačije medjutim po zakonu našem, koji se je u tom pogledu poveo za prijašnjim ugarskim pravom,[1] te je napose, po uzoru novijih *trgovačkih* zakonika, obsežnije i temeljitije uredio to pravo nego li je ono bilo uredjeuo u prijašnjem zakonu.

Pravna institucija priuzdržanoga prava za mjenbene zahtjeve nije u ostalom u Hrvatskoj ništa nova uza sve to, što je u nas bio kriepostan njemački mjenbeni zakon, te što je gradjanski zakon ovo pravo posve izključio barem u pogledu tražbina nekonekšnih[2]. Po članku naime 7. car. patenta od 25. siečnja 1850., kojim je u nas uveden njemački mjenbeni zakon, ostala je i u buduće

[1] Vidi §. 198. zak. čl. XV : 1840.

[2] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k obć. austr. gradj. zak." strana 489. i sl., knjiga druga.

Digitized by Google

u krieposti ona ustanova zak. čl. XV.: 1840., koja govori o pravu priuzdržnom, a mjenbeni postupnik (§. 22.) i stečajni red (§. 113.) takodjer spominju pravo pridržanja kod mjenica.

Gornje ustanove mjenbenoga zakona osnovane su na istoj podlozi, na kojoj i slične odredbe zakona trgovačkoga (§. 309. i §. 310. trgov. zakona). Razlike postoje u samoj stilizaciji zakona samo u toliko, u koliko to zahtjeva sama razlika pravnih posala, u pogledu kojih je to pravo dozvoljeno.

Priuzdržno pravo mjenbenoga zakona ravno je, isto onako kao što i po zakonu trgovačkom, po svojih pravnih posljedica pravu založnom; ono pruža mjenbenomu ovlašteniku sredstvo, kojim se može podmiriti za svoj mjenbeni zahtjev, jer ga ovlaštuje, da pridržane predmete može prodati isto onako, kao što i one, u pogledu kojih je stekao pravo založno.

Uvjeti, pod kojimi je po mjenbenom zakonu dozvoljeno vršiti pravo priuzdržno, tiču se: subjekta, objekta, tražbine i posjeda.

1. Što se tiče *subjekta,* to se je vlastan priuzdržnim pravom služiti samo posjednik mjenice i to, kao što se već po sebi razumieva, samo onaj, koji se može legitimirati u smislu §. 56. m. z., jer se samo on može smatrati mjenbenim ovlaštenikom; on može to pravo vršiti napram svakomu od mjenbenih obvezanika, dakle ne samo napram prihvatniku, nego i prema zavratnim obvezanikom[1].

2. *Objektom* retencije mogu biti sve pokretnine i svi vriednostni papiri *mjenbenoga obvezanika,* dakle takovi predmeti, koji su njegovim vlastničtvom. Izključene su ne samo nekretne stvari, nego i predmeti trećih osoba, pak makar renitent, budući u bludnji, držao, da su stvari, koje se nalaze u njegovom posjedu, vlastničtvom dužnika a ne osobe treće[2].

3. *Tražbine* treba da budu *mjenbene* i *dospjele,* t. j. pravo priuzdržno moći je vršiti samo onda, kad se radi o izplati vriednosti, na koju mjenica glasi, te kad nastupi vrieme, da se u smislu §§. 30.—35. m. z. ta izplata zahtjevati bude mogla.

---

[1] I trgovačko pravo ne ograničuje redovito priuzdržnoga prava samo na trgovce; jedino kod tako zvanog izvanrednog prava pridržanja dozvoljeno je vršiti priuzdržno pravo samo trgovcu proti trgovcu (§. 309. trgov. zak). Po njemačkom trgov. pravu ograničeno je u obće pravo priuzdržno samo na trgovce proti trgovcem (čl. 313.).

[2] Vidi *Laband* „Das kaufmännische Pfand- und Retentionsrecht" u Goldschmidtovom „Ztschrft-u" svez. IX. str. 489.

Digitized by Google

4. Zakon zahtjeva, da dotični predmet bude u *faktičnom posjedu* renitenta. Nu podjemo li sa stanovišta, da je za pojam posjeda uz *corpus possessionis* potrebit i *animus domini*, to ćemo gornju ustanovu zakona, na koliko se tiče posjeda, morati shvatiti tako, da renitent dotične predmete ili mora *faktično držati* (detenirati) u fizičnoj vlasti, ili da barem s njim razpolagati može po svojoj volji, kao što n. pr. biva kod tovarnoga[1] ili skladištnoga lista[2], jer kod retencije ne može biti govora o posjedu kako ga shvaća današnja nauka[3], budući da renitent nije voljan držati stvar kao svoju već protivno kao tudju, koja mu ima služiti kao sredstvo podmirbe. Kad se dakle kod prava priuzdržnoga govori o posjedu stanovitog predmeta, tada se razumjeva vazda samo *detencija* dotične stvari.

Bilo bi s toga korektnije, da se i u zakonu mjesto „u faktični posjed" rabi izraz takav, kojim bi se izrikom izreklo, da se tu radi samo o detenciji; tad bi se mogla izbjeći i rieč *„faktični"*, koja je ovdje posve suvišna. Nu zakon je tim htio označiti fizično držanje stanovite stvari u oprieci s pukom mogućnosti sa stvarju razpolagati bez da se ona nalazi u rukuh mjenbenog vjerovnika; ali i ovakova oznaka suvišna je, jer zakon ne zahtjeva za retenciju samo fizičnu detenciju pokretne stvari, već smatra dovoljnim, ako je dotični predmet došao samo pod razpoložbu renitenta.

Nu da se uzmogne vršiti pravo retencije nije svejedno, kojim je načinom mjenbeni vjerovnik došao do odnosnih predmeta Zakon u gornjem paragrafu zahtjeva, da su dotične stvari *„zakonitim putem"* došle „u faktični posjed". Kad bi se tu radilo u istinu o posjedu, a ne samo o pukoj detenciji, tada ne bi bilo ništa naravnijega, nego da se pod izrazom „zakonitim putem" razumjeva posjed zakonit, t. j. takav, koji se je stekao naslovom, na temelju kojeg se može steći pravo vlastničtva[4]. Ali jer se tu ne radi o posjedu, nego o pukoj detenciji, morati ćemo i izraz „zakonitim putem" shvatiti u drugom smislu, naime tako, da detencija predmeta, koji se pridržati kane, napram založnom dužniku ne bude pogrješna, vitiozna, to će pako biti vazda,

---

[1] §. 415. trg. zak.

[2] §. 434. trg. zak.

[3] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač" k obć. aust. g z." knjiga druga str. 48. i sl.; dr Anton *Randa* „der Besitz nach österr. Rechte".

[4] Vidi dr. *Derenčin* „Tumač k obć. austr. gr. z." knjiga druga str. 73.

Digitized by Google

kada vjerovnik do dotičnih predmeta dodje *vi, clam vel precario,* a ne će biti onda, kada ti predmeti *voljom* dužnika dodju u ruke vjerovnikove[1] bilo tim, da ih je sam mjenbeni obvezanik, bilo netko treći u njegovo ime ili po njegovom nalogu ili makar uz njegovu naknadnu privolu predao vjerovniku. Nije medjutim nuždno, da postoji suvislost kakova medju mjenbenom tražbinom i priuzdržanim predmetom, jer takozvana koneksnost nije potrebita.

U savezu s ovim propisom stoji daljnja ustanova mjenbenoga prava u drugoj stavci gornjega paragrafa, na temelju koje ne ima mjesta pruizdržnomu pravu onda, kada ili prije ili prigodom predaje budi dužnik budi treći tko opredieli, što se ima učiniti s odnosnimi predmeti, dotično u koju svrhu prelaze oni u detenciju vjerovnika. Zakon naime mjenbeni dopušta, poput zakona trgovačkoga, izvršbu priuzdržnoga prava i bez da stranke naročito ugovore, da će dotični predmeti moći služiti za podmirenje vjerovnika, ali on ne dopušta vršiti toga prava onda, ako se budi usljed izrične izjave budi usljed okolnostih razabire protivna volja stranaka. Usljed toga može se punim pravom uztvrditi, da zakon mjenbeni predmnieva, da dužnik privoljuje uz izvršbu priuzdržnoga prava na svih onih njegovih pokretnih stvarih, do kojih će njegov vjerovnik doći „putem zakonitim". Čim pako ne stane podloge ovoj predmnjevi, bilo usljed naročite odredbe dužnika ili onoga, koji dotičnu stvar predaje, bilo usljed izrične obveze vjerovnika, bilo napokon tim, da je vjerovnik do odnosnih predmeta došao *vi, clam vel precario* — ne će se moći vršiti pravo priuzdržno[2]. Ova predmnjeva treba da postoji u vrieme kad je dotična pokretna stvar prešla u detenciju mjenbenoga vjerovnika; ako je s toga kasnije, nakon što je vjerovnik već došao do detencije, dužnik mjenbeni odredio, što se ima učiniti s dotičnim predmetom, tada ovakova naknadna odredba ne može priečiti izvršbe priuzdržnoga prava.

Ne ima medjutim dvojbe, da je ovom ustanovom zakona, koja u ostalom podpuno odgovara naravi stvari, izvršba priuzdržnoga prava znatno otegoćena, jer će se riedko kada dogoditi, da dužnik vjerovniku predaje svoju stvar u puku detenciju, osim ako mu ju

---

[1] Zakon trgovački ne govori o „zakonitom putu", već dopušta pravo retencije na onih predmetih, koji su „s privoljenjem dužnika" došli u faktični posjed vjerovnikov (§. 309. trg. zak.). — Ustanova mjenbenoga prava svakako je širja od one u zakonu trgovačkom.

[2] Vidi *Laband* „Das kaufmännische Pfand- oder Retentionsrecht" u Goldschmidtovom „Ztschft.-u" svez. 9. str. 493.

Digitized by Google

je naročito zato predao, da može vršiti pravo priuzdržno. Ova okolnost medjutim ne umanjuje nipošto važnost priuzdržnoga prava, jer će se to pravo moći vršiti svagda, čim prestane prvobitna *causa detentionis*, ako izvršba obveze, na temelju koje je vjerovnik došao do detencije, u obće dopuštala bude daljnju detenciju[1].

Da li ta okolnost u obće nastaje, valja odlučiti od slučaja do slučaja. Ako je n. pr. mjenbeni vjerovnik kupio od mjenbenoga obvezanika konja na pokus, te mu taj konj ne bude po volji, jer ne ima sva ugovorena svojstva, pak ga s toga stavi na razpoloženje prodavalcu, da si ga odvede — ne će biti zaprieke retenciji, dokle taj konj nakon učinjene ubavjesti ostane u pohrani kod mjenbenoga vjerovnika. Ne će pako biti mjesta retenciji, ako mjenbeni obvezanik mjenbenomu vjerovniku preda stanovitu stvar s nalogom, da ju preda trećemu komu, ili da ju kao komisionar proda.

Od ovoga pravila, uz obdržavanje kojeg je dopuštena izvršba priuzdržnoga prava, dopušta mjenbeni zakon iznimku za slučaj onaj, kada mjenbeni obvezanik postane nesigurnim za izplatu. U tom slučaju dobiva priuzdržno pravo podpuno praktično znamenovanje. Ti slučaji jesu oni isti, koje zakon navodi u §. 29., te koji su uvjetom na regres za sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika, dakle:

1) kad je mjenbeni obvezanik pao pod stečaj; i 2) kada radi ma koje novčane tražbine povedena ovrha bude bez uspjeha ostala. O znamenovanju ovih slučajeva nesigurnosti valja analogno uporaviti ista ona pravila, koja razložismo na drugom mjestu.[2]

Nastane li u imovinskih odnošajih mjenbenoga obvezanika jedan od ova dva slučaja, tada dopušta zakon mjenbeni izvršbu takozvanog *izvanrednoga* priuzdržnoga prava,[3] kod kojeg se gore navedeni uvjeti za izvršbu običnoga priuzdržnoga prava na toliko ublažuju, što je izvršba ovoga prava dozvoljena i onda:

1) ako mjenbeni zahtjev, pogledom na kojeg se to pravo bude kanilo vršiti, *još ne bude dospio*. Ustanova ova u suglasju je i s propisom stečajnoga reda (§. 68.), po kojem se svi dugovi prezaduženikovi — uz neke iznimke — u toliko imadu smatrati kao dospjeli, što ih je stečajna massa, ne gledeć na rok za to ustanovljeni, vlastna odmah izplatiti;

---

[1] Vidi *Hahn* „Commentar zum allg. deutsch. H. G." svez. II. str. 183.

[2] Vidi gore str. 291. i 292.

[3] Po zakonu trgovačkom (§. 309.) dozvoljeno je pod stanovitimi uvjeti ovo izvanredno priuzdržno pravo samo onda, kad su obje stranke — dužnik i vjerovnik — trgovci.

Digitized by Google

a) ako je mjenbeni obvezanik opredjelio kako se ima postupati s onimi predmeti, koji su prešli u detenciju mjenb. ovlaštenika, dakle i onda ako prvobitna *causa detentionis* i ne bude smierala na vršenje priuzdržnoga prava te prije nego li ta causa prestane.

Mjenbeni ovlaštenik moći će dakle za slučaj nesigurnosti mjenbenoga obvezanika vršiti priuzdržno pravo na pokretnih stvarih, koje se nalaze u njegovoj detenciji i onda, ako mu je mjenbeni obvezanik te stvari predao s posebnoga kakovoga naročito uglavljenoga razloga, ili ako se je mjenbeni ovlaštenik naročito obvezao, da će s upitnimi predmeti postupati na način ugovoreni; samo je od potrebe, da gore navedene okolnosti, koje utemeljuju nesigurnost mjenbenoga obvezanika, nastale budu *nakon* što su dotične stvari prešle u detenciju mjenb. ovlaštenika; ili ako su nastale prije toga, da mjenbeni ovlaštenik za nje još nije znao do toga vremena. Ako je mjenb. ovlaštenik znao, da je obvezanik mjenbeni nesiguran, da su dakle nastale gore navedene okolnosti, pak ako je ipak uza sve to preuzeo dužnikove stvari, glede kojih je ovaj posljednji razpoložio na stanoviti način, ako ih je dakle preuzeo *sub causa*, koja prema odredbi stavke druge gornjega paragrafa izključuje retenciju, tada ne ima mjesta priuzdržnomu pravu.

Isto tako ne će biti mjesta retenciji ni onda, budu li stranke kod predaje dotičnih stvarih izrikom ugovorile, da se ne može vršiti priuzdržno pravo ni za onaj slučaj, ako mjenbeni obvezanik u smislu gornjih pravila postane i nesigurnim. Ovo doduše ne izriče naročito zakon mjenbeni, nu ne može o tom biti dvojbe, jer je kod prelaza pokretnih stvarih u detenciju mjenb. ovlaštenika prije svega mjerodavna volja stranaka.

Čim se je mjenbeni ovlaštenik poslužio pravom retencije, t. j. čim je pridržao stvar, na koju mu u smislu ustanova zakona mjenbenoga pripada pravo priuzdržno, dakle čim ne bude htio izdati stvari, koja se nalazi u njegovoj detenciji, čim je dakle odlučio, da će tu stvar držati zato, da na njoj vrši pravo priuzdržno, — dužan je *odmah* o tom ubavjestiti mjenbenoga obvezanika, da se ovaj uzmogne pobrinuti, kako će ga drugim načinom podmiriti. Zakon ne propisuje roka, do kojega ta ubavjest ima biti poslana, već naprosto odredjuje *„odmah“* t. j. čim to prema konkretnim okolnostim bude moguće.

Zakon ne opredjeljuje onih posljedica, koje će stignuti mjenbenoga ovlaštenika za slučaj onaj, ako toj dužnosti ne zadovolji; nu budući je pravo priuzdržno glede svoje pravne krieposti jednako

Digitized by Google

s pravom spojenim s ručnim zalogom, te buduć je intencija ove ubavjesti ista, koja i kod ručnoga zaloga, to ćemo morati *per analogiam* uztvrditi, da će posljedica propuštene ubavjesti biti ona ista, koja i kod ručnoga zaloga, t. j. mjenbeni ovlaštenik biti će dužan nadoknaditi štetu, koju je pretrpio mjenbeni obvezanik tim, što je krivnjom njegovom držao, da može slobodno razpolagati s predmeti, koji se nalaze u njegovoj detenciji, dočim je medjutim on (mjenb. ovlaštenik) odlučio, da ne će slušati odredba mjenb. obvezanika, nego da će na odnosnih predmetih vršiti pravo priuzdržno.

Imati će se medjutim odlučiti prema faktičnim okolnostim, da li je mjenbeni ovlaštenik, koji se je poslužio pravom retencije, u istinu krivcem propuštene odnosno zakašnjene ubavjesti, te da li je protivna stranka usljed toga u istinu pretrpjela štetu.

Što se tiče odnošaja, u kojem se nalazi renitent napram mjenb. obvezaniku, odnosno njegovih dužnostih napram priuzdržanim predmetom, to je ovaj odnošaj analogan onomu odnošaju, u kojem stoji založni vjerovnik napram založnomu dužniku, a dužnosti renitentove obzirom na pridržani predmet ravne su dužnostim založnoga vjerovnika, — zato će se pitanje o brizi i skrbi, koju je renitent dužan posvetiti pridržanomu predmetu imati analogno rješiti po onih propisih, gradjanskoga odnosno trgovačkoga prava, koji u tom pogledu vriede i za ručni zalog.

Pravo priuzdržno, akoprem u bivstvu svojem različito od prava založnoga, ipak je glede pravnih posljedica ravno ručnomu zalogu. Pravilo ovo izriče i §. 109. m. z.; pravo bo priuzdržno, kako ga uredjuje naš zakon, ne pruža mjenbenomu ovlašteniku samo sigurnost, nego podjedno i sredstvo za njegovu podmirbu, on ima u pridržanih predmetih ovršni objekt za svoj mjenbeni zahtjev, te se može prodajom toga objekta podmiriti.

Put koji vodi do realiziranja priuzdržnoga prava označen je u §. 109., te se prema tomu to pravo može izvesti *samo putem tužbe*, t. j. onim načinom, koji je u §. 106. točki 1. ustanovljen za realiziranje prava založnoga na stvari pokretne. Usljed toga se priuzdržane stvari, pak sastojale one u vrjednostih papirih, koji se notiraju na burzi ili u tražbinah, ne će moći prodati na temelju puke ovršne molbe dotle, dok mjenbeni ovlaštenik na temelju prije podignute tužbe ne steče naslov za ovrhu; a još manje će on moći sam prodati te stvari bez svake intervencije suda ili ih pridržati za sebe polag kurza, što ga te stvari možebiti imaju na burzi.

*

Digitized by Google

Tužba ova voditi će se po načelih mjenbenoga postupka, te valjaju glede toga pravila, koja spomenusmo glede tužbe, koja mora predhoditi ovršnoj molbi za prodaju ručnoga zaloga o kojem je spomen u §. 106. toč. 1.

Na temelju pravomoćne osude izrečene povodom ove tužbe, odnosno na temelju pravomoćno izdanog platežnog naloga, moći će mjenbeni ovlaštenik zaiskati ovršno pravo zaloga na pridržane pokretnine.[1] Nu slobodno će mu biti u smislu §. 109. m. z. zaiskati ujedno *i* u gore navedenoj tužbi bez posebne molbe, da mu se prizna pravo podmiriti se iz pridrža ih pokretnih stvarih, odnosno, da mu se na pridržane stvari podieli založno pravo.[2]

Istom, na temelju pravomoćne osude suda steći će mjenbeni ovlaštenik pravo založno na priuzdržane stvari, te će moći zahtjevati realiziranje toga zalog u smislu propisa gradj. parb. postupnika dotično ovršne novele. Ne će se pako moći u tu svrhu služiti priviligiranim položajem založnoga vjerovnika, kako ga odredjuje §. 106. m. z. u točki 2 i 3, jer se te ustanove protežu samo na *pignus conventionale* a ne na *pignus judiciale*, koji stiče mjenbeni ovlaštenik na priuzdržanih stvarih. Da je zakonodavac htio renitentu dati na priuzdržanih predmetih ovaj priviligirani položaj, što ga ima založni vjerovnik po §. 106. m. z., bio bi to naročito iztaknuo, a ne bi bio na prosto izrekao, da pravo pridržanja ima

---

[1] Vidi §. 23. ovršne novele od 17. prosinca 1876.; Dr. *Derenčin:* „Ovršni postupak" str. 69.

[2] Samo u tom smislu ima se shvatiti u §. 109. navedena riečca „*i*". Istina je doduše, da te rieči ne ima ni u magjarskom izvorniku ni u službenom njemačkom prevodu mjenbenoga zakona; istina je nadalje, da je naš mjenbeni zakon sastavljen bez obzira na ustanove ovršnoga postupka, koji kod nas vriedi; nu jer je hrvatski tekst kod nas izvornik, te se samo prema slovu toga teksta mogu u nas tumačiti ustanove mjenbenoga prava, to držim, da nismo ovlašteni tu riečcu „*i*" smatrati suvišnom tim više, jer ona bez smisla nije. Naproti je dužnost tumačenju staviti ju u savez s onimi ustanovami, koje kod nas post je po pravu gradjanskom (§. 450 o. g. z.) i po parbenom postupniku, u pogledu kojeg Hrvatska ima pravo zakonodavstva. U savezu s timi propisi ima riečca „*i*" smisla, te se ima tumačiti po mojem sudu onako, kako je gore razloženo Ne čini mi se s toga, da se ta riečca, ako se i jest možebiti pogrješno uvukla u hrvatsko izdanje zakona, ima izpustiti kako misli *Winter* u svom „Tumaču" na str. 132.

Digitized by Google

istu kriepost s ručnim zalogom, već bi bio barem pridodao dometak „stečenim privatnim putem“.[1]

Uspjeh gornje tužbe ne će medjutim ovisiti o tom, da li je mjenbeni ovlaštenik ubavjestio mjenbenoga obvezanika o tom, da je počeo vršiti pravo priuzdržno, jer će uručbom tužbe biti ovaj i onako o tom ubavješten. Nu ako je usljed toga tu ubavjest prekasno dobio, jer nije učinjena *odmah,* biti će ipak mjenbeni ovlaštenik dužan na naknadu štete. Da li je kakova šteta nastala, o tom odlučuje za slučaj prepirke sudac.

Ako je mjenbeni obvezanik pao pod stečaj, moći će mjenbeni ovlaštenik pravo retencije vršiti isto onako kao da i nije stečaj otvoren; njegovo pravo retencije tim ne prestaje.[2] Dapače mu, kako gore razložismo, pripada po zakonu i izvanredno priuzdržno pravo.

---

[1] Nije s toga po mojem sudu izpravno kad *Winter* u svom „Tumaču“ na str. 132. tvrdi, da će mjenbeni ovlaštenik „istom kad ovom tužbom uspije steći i to *ipsa lege* pravo zaloga, koje može *po ustanova §§. 106. i 107.* realizirati.

[2] Vidi §. 22. mjenb. postupka.

Digitized by Google

Dio III.

Mjenica vlastita.

Na drugom smo mjestu[1] označili mjenicu *vlastitu* kao onu mjenicu, u kojoj izdatnik, — *ne spomenuv napose one osobe, koja će u mjestu označenom za izplatu mjenbenu svotu izplatiti,* — *izrično* obećaje, da će tu svotu *glavom* platiti. Već u ovoj oznaci vidi se bitna razlika medju običnom tezicom i mjenicom vlastitom; ta razlika ne sastoji samo u pukoj formi tim, što izdatnik formulom „platiti ću" obećaje, da će *glavom* platiti mjenbenu svotu, nego i po svom sadržaju tim, što on u prvom redu obećaje mjenbeno pravno, da će on sam tu mjenicu izplatiti, a ne kao što kod tezice, da će ju izplatiti istom onda, ako ju ne plati osoba ona, koju je on na mjenici označio. Dok se usljed ove razlike kod mjenice tezice mjenbeni ovlaštenik ponajprije obratiti ima na trasata odnosno prihvatnika, da ju ovaj plati, morati će kod mjenice vlastite tu izplatu zahtjevati prije svega od izdatnika, jer ovaj kod ove vrsti mjenica preuzimlje funkcije trasata odnosno prihvatnika; on bo je ovdje glavnim obvezanikom kao što prihvatnik kod tezica, kod kojih izdatnik preuzimlje samo funkciju obvezanika zavratnoga. Po ovom svom sadržaju slična je mjenica vlastita tezici vlastitoj, ona se od nje s toga razlikuje samo po formi[2], dočim se od *običnih* tezica razlikuje i po formi i po sadržaju. Pogledom na ovu okolnost moramo uztvrditi, da glavna razlika medju tezicom u obće i mjenicom vlastitom počiva u formi a istom u drugom redu, i to kod *običnih* tezica, da se ta razlika proteže i na sadržaj.

Usljed toga može se dogoditi, da će mjenica po formi svojoj odgovarati tezici a po sadržaju mjenici vlastitoj, i opet obratno po

[1] Vidi gore str. 88.
[2] Vidi gore str. 148. i sl.

Digitized by Google

formi ovoj posljednjoj a po sadržaju onoj prvoj. U prvom slučaju govorimo o *tezici vlastitoj,* a u drugom o *domiciliranoj vlastitoj mjenici* s označenim domicilijatom. Nu jer kod mjenice poglavito odlučuje forma, to se svaka od ovih vrstih prosudjuje prema toj formi. Zato se i tezica vlastita, akoprem i kod nje kao kod vlastite mjenice, samo pod drugom formom, izdatnik obećaje, da će izplatiti vrjednost njezinu — ima vazda prosudjivati po pravilih, koja valjaju za svaku drugu tezicu; jednom rieči: tezica vlastita ili je tezica, ako ima sve potrebštine, ili nije u obće nikakova mjenica, ako joj koja bitna okolnost manjka[1].

Isto se tako i domicilirana vlastita mjenica s označenim domicilijatom prosudjivati ima vazda kao mjenica vlastita, akoprem je po svom sadržaju slična tezici, jer je i ovdje obveza izdatnika mjenice eventualna isto tako kao što i kod tezice; mjenbeni ovlaštenik treba naime, da se radi izplate ponajprije obrati na domicilijata, pak istom onda, ako ovaj ne plati, na izdatnika[2].

Vlastita mjenica razvila se je uzporedo i uz iste okolnosti kao što mjenica tezica. Kampsori izdavajuć mjenice obećivali su često puta, da će *sami* za primljenu valutu izplatiti naputnicu odnosno mjenicu na kojem vanjskom mjestu u drugoj vrsti novca[3]. Moglo bi se dapače uztvrditi, da su i najstarije mjenice bile mjenice vlastite, jer su u prvom početku trgovci izdavali naputnice na svoje vlastite podružnice[4]. Čim se je više razvijao promet, imenito onaj na sajmovih, razvilo se je tako rekuć samo sobom, da su se naputnice[5] običavale izdavati na poslovne prijatelje, dužnike, bankire, kod kojih je bilo ili novca u pologu ili kredita; i tako su mjenice vlastite sve to više došle u zakutak. Pokraj ovih praktičnih razloga bilo je i juristčkih, koji su mjenicu vlastitu potisnuli. Dok se je mjenica shvaćala kao izprava o zamjeni novca, dok se je usljed toga dobitak na temelju mjenbenoga posla dao opravdati prenosnimi troškovi spojenimi s prenosom novca, dotle nije bilo zaprieke niti sa gledišta nauke kanonističke, da su trgovci izplaćivali mjenice samo po svojih filijalka. Nu čim je više

---

[1] Vidi gore str. 152.

[2] Vidi gore str. 270. i sl.

[3] Vidi gore str. 17.; W. *Hartmann* str. 467.; *Kuntze* u Endemannovom „Handbuchu" str. 340.

[4] Vidi *Endemann* „Studien" str. 197.

[5] Vidi gore str. 17.

Digitized by Google

prodirala misao, da mjenica ne ima služiti za zamjenu novca[1], nego da ima biti podlogom za pozajmljivanje novca uz stanovitu cienu, tada se već nije mogla mjenica vlastita dovesti u suglasje s vladajućom naukom o lihvi, jer nije bilo razlike medju izdatnikom mjenice i onim, koji ju ima platiti. Dok si je naime kod tezice izdatnik mogao računati stanoviti dobitak, budući je preuzeo obvezu, da će izposlovati izplatu mjenice kod osobe treće, nije se mogao trpieti dobitak kod mjenice vlastite, jer bi tada izdatnik neposredno za svoj vlastiti novac tražio dobitak — a to je bilo zabranjeno. Takova se izprava nije smatrala mjenicom već zadužnicom, kod koje je svaka diferencija medju valutom i svotom, koja se platiti ima, bila kažnjivom poput obične lihve[2].

Ako je uza sve to bilo tako zvanih kommanditnih mjenica, opravdavale su se one tim, jer se je držalo, da su tobože filijalka i glavni posao poslovi različiti, pak da zato izdatnik i onaj, koji će mjenicu platiti, nisu osobe identične. U obće se je medjutim vlastita mjenica po nazorih kanonističkih smatrala mjenicom zabranjenom, jer ona nije bila drugo nego prikriveni oblik zajma pod formom mjenice. Takove zabranjene mjenice zvale su se u obće, pak makar bile i mjenice tezice, *mjenice suhe, cambia sicca;* odtuda nastade, da se vlastite mjenice još i danas nazivlju tim imenom, akoprem je pojam suhih mjenica širji od pojma mjenica vlastitih; *cambia sicca* i *cambia usuraria* to je jedno te isto[3].

Nu kao što se je promet po malo znao otresti spona kanonistične nauke, tako je on i s mjenice svalio sve predsude te ju je učinio slobodnom i pribavio joj podpuno zakonsko priznanje[4].

Mjenice vlastite dopuštaju danas svi europejski zakonici; razlikuju se ipak u tom, što neki, kao što zakon talijanski i ruski,[5] o njih razpravljaju kumulativno s mjenicami tezicami, dočim ostali prije svega govore o tezica a zatim o mjenica vlastitih. Pak ako mnogi od postojećih zakona mjenicu vlastitu i ne smatraju mjenicom u pravom smislu poput tezice, to ipak jednu s drugom uzporedjuju,

---

[1] Vidi gore str. 21.

[2] Vidi *Endemann* str. 198.

[3] Vidi *Endemann* str. 294.

[4] Vidi potanje o razvoju vlastitih mjenica: *Biener* str. 94. i sl., zatim str. 189. i sl.; *Wächter* „Wechsellehre" str. 778.; W. *Hartmann* str. 467.

[5] Isto tako i osnova novoga ruskoga mjenbenoga zakona.

Digitized by Google

te protežu ustanove o tezici i na mjenice vlastite s promjenami, koje iziskuje narav same stvari[1].

Mjenice vlastite, ako i nisu u prometu onako gibke kao što tezice, ipak se često i rado rabe u životu imenito kod onih, koji ne spadaju u red trgovaca. Po onoga, koji kredita treba, najlaglji je način putem mjenice vlastite doći do novca, a po kapitalistu to je jednostavan i siguran put kako će uložiti svoj novac[2]. U većem prometu ne rabi se ova vrst mjenica rado ni onda, kad bi inače bilo uputno poslužiti se mjenicom vlastitom; jedno s toga, da se ne podvoji o kreditnoj sposobnosti izdatnika kao da mu je upravo trebalo podvrći se mjenbenoj strogosti, da uzmogne doći do novca, a drugo zato, jer se u prometu nalazi veća sigurnost u tezici, kod koje za izplatu vriednosti ne jamči samo izdatnik nego i prihvatnik.[3]

Narav mjenice vlastite u ničem se ne razlikuje od naravi mjenice tezice; i kod nje stvara izdatnik abstraktni dug, koji je odjeljen od *causae debendi,* te se obvezuje na izplatu stanovite svote novca u stanovito vrieme i na stanovitom mjestu. Ova narav mjenice vlastite tim se manje razlikuje od naravi tezice, jer trasat i onako nije drugo nego organ, kojim se izdatnik služi za izplatu

---

[1] „*Code de Comm.*" smatra mjenicom samo tezicu, „*la letrre de change*" dočim je mjenica vlastita, „*billet à ordre*", papir koji je sličan mjenici, ali se ipak od nje bitno razlikuje. Ne samo da tezica „doit être tirée d'un lieu sur un autre", dočim je „billet à ordre" obično plativ u mjestu gdje je izdan, već se tezica kao takova po sebi smatra „un acte de commerce", dočim kod „billet à ordre" to ovisi o poslu, na koji se mjenica vlastita odnosi. Vidi u ostalom narav francezkih „billets à ordre" i razliku njihovu od tezica kod *Ch.-Lyon-Caen et L. Renault* na str. 59. i 60.; 709. i sl. — Ova potonja razlika izostala je naročito po novom belgijskom zakonu, te je jedna vrst s drugom podpuno izjednačena. Isto tako izjednačuje i pravo englezko mjenice vlastite „promissory notes" s tezicami „bills of Exchange". Švicarsko obvezno pravo izjednačuje s vlastitimi mjenicami i one papire, u kojih se obećaje izplata, te koji u kontekstu nisu označeni kao mjenice, ali izrikom glase po naredbi, u koliko u ostalom imadu sva ona svojstva, što ih zakon zahtjeva od mjenica vlastitih (čl. 838—842.)

Starije ugarsko pravo razpravlja takodjer kumulativno o tezicah i mjenicah vlastitih; razlike medju jednom i drugom vrsti navedene su na pojedinih mjestih čl. XV. : 1840.; tako u §§. 15., 17., 51., 68. i sl.

[2] Vidi potanko nabrojene slučajeve za uporabu mjenica vlastitih kod *Wächtera* „Wechsellehre" str. 774. i sl.

[3] Vidi W. *Hartmann* str. 468.; *Thöl* str. 606.

Digitized by Google

mjenice[1]; kod mjenice vlastite izdatnik takovoga organa ne postavlja, već on sam izjavljuje, da će izplatiti vriednost mjenice. Usljed toga valjati će i za mjenice vlastite ista ona pravila, koja spomenusmo kod mjenica tezica, na koliko sama forma i sadržaj mjenice vlastite ne iziskuje nuždnih razlika. Razlike ove nastaju ponajviše usljed toga, što je kod tezice napose označena osoba, koja će vrjednost mjenice izplatiti, dočim kod mjenice vlastite izdatnik izrikom obećaje, da će tu svotu sam glavom platiti. Dok se dakle kod tezice za obstanak njezin zahtjevaju tri osobe — izdatnik, remitent i trasat — potrebite su za mjenicu vlastitu samo prve dvie. Dok se kod tezice izdatnik na izplatu obvezuje u drugom redu, naime onda, ako ne plati prihvatnik, preuzimlje kod mjenice vlastite izdatnik tu obvezu u prvom redu; njegov je položaj onaj isti, što ga kod tezica zauzimlje prihvatnik. Glavne dakle modifikacije onih propisa, koje razvismo u pogledu tezice, ticati će se onih ustanova, koje se tiču prihvata, a sve ustanove o tezica, koje se odnose na prihvatnika, kao glavnoga mjenbenoga obvezanika, imati će se protegnuti na izdatnika mjenice vlastite, koji je u tom svojstvu ravan prihvatniku, jer ni on, kao što ni ovaj, ne spada u red zavratnih obvezanika.

Mjenice vlastite nazivaju se različitimi imeni; one se zovu:

a) mjenice *suhe,* jer riedko kada dolaze u cirkulaciju, ili kao što drugi misle, jer ne nose kamata. Ova oznaka ne spada medjutim najnovijemu razvoju mjenbenog prometa. Već početkom 16. stoljeća bilo je govora o suhih mjenica *(cambia sicca);* ali to nisu bile samo mjenice vlastite, nego u obće sve zabranjene mjenice[2]; istom kasnije počela se ta oznaka rabiti samo za mjenice vlastite;

b) mjenice *mrtve (cambium mortuum)* nazvane s istih razloga, kao što imenom mjenica suhih;

c) mjenice *depozitne* ili ostavne, jer se obično izdavaju onda, kad netko pozajmi novaca, te se vjerovniku davaju u ostavu kao sigurnost. Ali ni ova oznaka nije korektna, jer su depozitne mjenice pravo rekuć one, koje se izdavaju o novcu danom u pohranu; takova pako mjenica može biti ne samo mjenica vlastita, nego i mjenica tezica[3]. Ali ni onda, ako se pojam depozitnih mjenica shvati u drugom smislu, imenito ako se tim imenom označe one mjenice,

---

[1] Vidi gore str. 39. i sl.

[2] Vidi *Endemann* „Studien" str. 294.

[3] *Thöl* str. 605. kod op. 5.

Digitized by Google

koje su *založene* za sigurnost kakove tražbine (mjenica *jamčevna*, Kautionswechsel), ne može se taj pojam stegnuti samo na mjenice vlastite[1];

d) mjenice *samice, sola-mjenice;* jer se redovito izdavaju samo u jednom primjerku, te se skoro nikada, niti naknadno, o vlastitoj mjenici ne izdavaju duplikati.

Svi ovi nazivi nisu medjutim od budi kakove vriednosti, oni su dapače kadri samo pomutiti pojmove. Najbolje i najnaravnije se ove vrsti mjenica označuju imenom *mjenica vlastitih.*

§. 110.

Bitne potrebštine mjenice vlastite jesu:

1. naznaka kao mjenica, koja se u kontekst mjenice ima uzeti, ili ako je mjenica izdana u jeziku nemagjarskom, izraz jezika nemagjarskoga, koj ovoj oznaki odgovara;

2. naznaka novčane svote, koja se platiti ima. Ako se iznad svote mjenbene ugovore još i pripadci, takav se ugovor u obzir neuzimlje;

3. ime one osobe ili tvrdke, kojoj ili po naredbi koje ima se platiti;

4. naznaka vremena kad se ima platiti (4. točka §-a 3-ega);

5. podpis izdatnika s imenom mu ili tvrdkom;

6. naznaka mjesta, godine, mjeseca i dana izdatbe.

Kao što tezica ima i mjenica vlastita svoje bitne sastavine tako, da se stanovita izprava, koja ne ima svih tih „potrebština" ne može smatrati mjenicom vlastitom. Razlog s kojeg se je činilo nuždnim ustanoviti u samom zakonu takove bitne sastavine isti je kao što i kod tezica.[2] Te sastavine su u glavnom one iste, koje i kod tezica, u koliko bivstvo mjenice vlastite ne traži kakovih posebitostih; zato medju bitnimi „potrebštinami" mjenice vlastite ne ima takovih, koje se mogu ticati li tezice; simo spada oznaka „trasata" (točka 6. §. 3. m. z.), i mjesto gdje se mjenica platiti ima po trasatu (točka 7. §. 3. m. z.). Uz ove iznimke valjaju glede „bitnih potrebštinah" mjenice vlastite sva ona pravila, koja glede toga pitanja razložismo kod tezica.[3] Usljed toga treba da se svaka izprava, za koju izdatnik hoće da bude mjenicom vla-

[1] Vidi gore str. 91. i 456. u opazci 1).
[2] Vidi gore str. 92.
[3] Vidi gore str. 93. i sl.

Digitized by Google

stitom, označi kao „mjenica“, i to istim onim načinom kako to razložismo kod tezica.[1] Obično se mjenica vlastita u kontekstu označuje kao *mjenica samica*, ili kao *mjenica vlastita* („platiti ću na ovu mjenicu samicu“ ili „mjenicu vlastitu“).

Nu ovakova posebna oznaka nije od potrebe, jer se mjenica već po svojoj formi ukazuje kao vlastita ili kao samica.

U mjenici vlastitoj treba nadalje, da bude navedena i mjenbena svota, a budu li uz mjenbenu svotu spomenuti još drugi pripadci, tada se oni u obzir ne uzimlju, t. j. oni se smatraju kao da nisu napisani.[2] I oznaka remitenta spada na bitne potrebštine mjenice vlastite, ova oznaka treba da bude navedena isto onako kao kod tezica.[3] Nije medjutim dopušteno kod vlastitih mjenica kao što kod tezica, da se mjesto oznake remitenta mjenica izda po vlastitoj odredbi, ne s toga, jer bi se to protivilo naravi mjenice već s toga, jer se mjenice vlastite po vlastitoj odredbi protive pozitivnomu pravu.[4] Ni onda ne bi ovakova mjenica bila valjanom, kad bi bila indosirana na treću osobu, jer da bude naledja valjana treba, da prije svega postoji valjana mjenica, a naledja, makar i na treću opredieljenu osobu, ne može nadoknaditi ove potrebštine.[5]

Vrieme kad će se mjenica platiti ima se kod vlastitih mjenica označiti isto onako kao što kod tezica.[6]

Napokon se zahtjeva za valjanost mjenice vlastite, da ju podpiše izdatnik imenom ili firmom, te da bude datirana oznakom mjesta gdje, i vremena kada je izdana. U jednom i drugom pogledu valjaju ista ona pravila, koja su gore navedena za mjenice tezice.[7]

---

[1] Vidi gore str. 94. i sl. Po talijanskom zakonu (čl. 250.) ne mora se mjenica vlastita označiti upravo riečju „mjenica“ (cambiale), već je mjesto toga dovoljno ako se rekne: „platiti ću mjenbenim načinom“ *(paghero cambiario)* ili „vriedi mjenbeno pravno“ *(vaglia cambiario)*.

[2] I glede naznake svote valja kod mjenica vlastitih ono isto, što u tom pogledu spomenusmo kod tezica. Vidi gore str. 97. i sl.

[3] Vidi gore str. 100. i sl.

[4] Vidi potanju razložbu o tom gore na str. 145.

[5] Vidi *Wächter* „Encyklop.“ str. 322. u opazci 9. — Po englezkom pravu može se mjenica vlastita izdati i na vlastitu odredbu ali ona dobiva narav vlastite mjenice istom onda, kad bude indosirana (odsjek 83. točka 2.).

[6] Vidi gore str. 107. i sl.

[7] Vidi gore str. 115—118. zatim str. 125.

Digitized by Google

Često se puta dogadja, da se na vlastitoj mjenici nalazi adresa: „Sola na mene samoga“, ili da se uz podpis izdatnikov stavi dometak „prihvaćam“.[1] Ovakovi dometci ne imaju medjutim nikakove vriednosti, njimi se u ničem ne mienja mjenbena obveza izdatnika, ako samo mjenica ima sve bitne sastavine, koje se zahtjevaju za valjanost mjenice.

Pokraj ovih bitnih sastavina mjenice vlastite rabe se često puta kao što i kod tezice i nebitni dodatci, i to imenito oznaka valute. Oznaka podmirbe i ubavjesti kod ove vrsti mjenica već po naravi stvari odpada; ali se sbiva, da se nalazi takova klauzula, kojom se potanje označuje odnošaj izdatnika napram remitentu. Ova klauzula nije od vriednosti, ali ni ne čini mjenice same nevaljanom.

Pravila, koja kod tezica razložismo o nebitnih dodatcih mjenice, vriede i za mjenice vlastite, napose pako valjaju propisi o biljagovanju jednakim načinom za ovu vrst mjenica kao što i za tezice.[2]

Kako se iz svega vidi navodi zakon za mjenice vlastite dvie potrebštine manje nego li za mjenice tezice; ovdje bo odpada potreba označiti trasata, koji postoji samo kod tezica, a mjesto potrebštine navedene za tezice pod točkom 7. §. 3 odredjuje zakon za mjenice vlastite sljedeću ustanovu

§. 111.

Kod vlastitih mjenica, na kojih nebude osobito platište naznačeno, smatra se mjesto izdatbe kao platište, ter ujedno kao prebivalište izdatnika.

Akoprem narav mjenice nuždno zahtjeva, da u njoj označeno bude mjesto, gdje će se mjenica platiti[3], to ipak zakon za mjenice vlastite izrikom toga zahtjeva ne stavlja. U tom pogledu suglasan je zakon naš sa zakonom njemačkim, u kojem je odnosna „potrebština“ izostavljena s toga, jer se je u konferenciji u Lipskom[4] držalo, da nije uputno mjesto izplate smatrati kao bitnu sastavinu vlastite mjenice, jer da se obično to mjesto u tih mjenicah niti ne

[1] Vidi *Borchardt* str. 526. dodatak 940.
[2] Vidi gore str. 126. i sl.
[3] Vidi gore str. 120.
[4] Vidi zapisnike iste konferencije sjednicu XXIII. od 18. studenoga 1847. str. 157.

Digitized by Google

označuje. Nu jer je po naravi same mjenice ipak nuždno znati mjesto, gdje će se ona platiti isto onako kao što je od neobhodne nuždne poznavati vrieme izplate, bilo je od potrebe u samom zakonu odrediti, što će biti za slučaj onaj, ne bude li u mjenici vlastitoj napose spomenuto mjesto izplate. Toj potrebi zadovoljava zakon gornjom ustanovom tim, što ustanovljuje predmnjevu, da se mjesto, gdje je mjenica izdana smatrati ima kao platište mjenice i ujedno kao prebivalište izdatnika. Ovo je u ostalom *praesumtio juris et de jure,* te nije dozvoljen protudokaz, niti da se mjenica ima izplatiti na drugom kojem mjestu, niti da je prebivalište izdatnikovo drugdje a ne u mjestu gdje je mjenica izdana; kod mjenice bo vriedi samo ono, što je u njoj navedeno. Bude li s toga izdatnik htio, da mjenica bude plaćena na drugom mjestu a ne na onom, gdje je izdana, morati će to naročito na mjenici spomenuti.

Buduć se pako mjesto gdje se mjenica platiti ima obično sudara s mjestom izdatnikova prebivališta,[1] to će se mjesto izplate, ako je napose na mjenici navedeno, smatrati i kao prebivalište izdatnikovo, ako ne bude napose navedeno drugo mjesto kao izdatnikovo prebivalište. Isto tako smatrati će se platištem mjenice ono mjesto, koje bude pokraj izdatnikova podpisa navedeno kao njegovo prebivalište, ako i ne bude napose *navedeno* posebno platište.[2] Ova predmnjeva proteže se medjutim samo na one čine, koji su nuždni za realiziranje prava mjenbenoga (protest, regres itd.), a ne ima upliva na pitanje o mjenbenoj sposobnosti; glede nje odlučuju propisi onoga mjesta, gdje izdatnik faktično stanuje.[3]

Bude li u mjenici vlastitoj navedeno više mjesta izplate, bilo alternativno bilo kumulativno, tada po analogiji točke 7. §. 3. m. z. vriedi prvo imenovano mjesto kao platište mjenice.[4] Bude li pako platište označeno izrazom „platiti će se gdjegod", ili „na svih mjestih", tada se takova mjenica vlastita ne će smatrati nevaljanom kao što to biva kod tezica, jer se takav dometak smatra kao da nije ni napisan, te se platištem mjenice ima smatrati mjesto, gdje je mjenica izdana. Ovakav dometak ne ima u ostalom kao što ni

[1] Vidi gore str. 121.

[2] Vidi *Theumann* na str. 240. u opazci 2).

[3] Vidi *Borchardt* str. 531. dodatak 950. a).

[4] Vidi gore str. 123.

Digitized by Google

kod tezica ni procesualnoga znamenovanja, kako to misle komentatori njemačkoga prava.[1]

§. 112.

Sljedeće ustanove ovoga zakona, dane u pogledu tezice, valjaju i za mjenice vlastite:

Pogledom na suglasje naravi i bivstva mjenice vlastite s mjenicom tezicom, te pogledom na gore iztaknutu razliku medju jednom i drugom, ne ima dvojbe, da se ustanove pozitivnoga prava obzirom na jednu i drugu vrst ne mogu u veliko razilaziti; dapače biti će od potrebe jednako postupati s jednom i drugom vrsti mjenice, u koliko to samo dopušta suglasje medju tezicom i mjenicom vlastitom. Usljed toga nije se niti naš zakon poput njemačkoga napose obazrio posebnimi ustanovami na odnošaje, koji nastaju usljed prometa s mjenicami vlastitimi, već je naprosto označio one ustanove mjenica tezica, koje se imadu uporaviti i na mjenice vlastite. Drugo je dakako pitanje, je li ovo nabrajanje pojedinih paragrafa podpuno?

Iz raznih prepiraka, koje nastadoše upravo na temelju toga nabrajanja čini se, da gornji paragraf isto tako kao što i odgovarajući mu čl. 98. njem. zakona imade dosta praznina, koje su se u našem zakonu mogle lahko izpuniti pogledom na izkustvo učinjeno kod njemačkoga zakona. Zakon polazi redom paragrafa valjanih za tezice, te odredjuje, da za mjenice vlastite od tih propisa valjaju sljedeći:

1. §§. 4. i 6. o vanjskoj formi mjenice;

Zakon ne spominje §. 1. i §. 2., jer su u njih sadržane obćenite ustanove o mjenbenoj sposobnosti, koje se jednako tiču i mjenice vlastite i tezice. To i jest razlog, da su te ustanove uvrštene za sebe u dio I. mjenbenoga zakona.

§. 3. nije se mogao protegnuti na mjenice vlastite, jer se u njem izrikom označuju bitne potrebštine tezice; tomu paragrafu podpuno odgovara za mjenice vlastite §. 110.

§. 4. i §. 6. izrikom se protežu na mjenice vlastite, te se u cjelosti svojoj imadu uporaviti kod ove vrsti mjenica.

---

[1] Vidi gore str. 124.; *Wächter* „Encyklop." str. 323.; *Resch* str. 286. u op. 5.; *Rehbein* str. 126. točka 8.

Digitized by Google

O paragrafu 5. ne ima u gornjoj ustanovi ni spomena pak zato držimo, da se mjenice vlastite ne mogu izdati na vlastitu odredbu[1]. Isto tako se ne spominje ni propis §. 7., jer se kod ove vrsti mjenica ne može govoriti o *jamstvu za prihvat,* dočim se o jamstvu za izplatu izdatnika govori na drugom mjestu, buduć je jamstvo njegovo u tom pogledu slično jamstvu prihvatnika.

2. §§. 8—16. o naledji i o ustupu mjenice;

Mjenica vlastita može se istim načinom prenieti kao što svaka druga tezica; i ona kao što i ova ima svojstvo prenosivosti. Narav i pravno bivstvo naledje jednako je kod jedne i druge vrsti mjenica. Indosant mjenice vlastite isto je onako obvezan kao što kod tezice, a kod mjenbeno pravnoga ustupa isti mu je položaj kod vlastitih mjenica kao što kod tezica. Prenosivost može se u ostalom oduzeti mjenici vlastitoj kao što i tezici tako zvanom *recta-zaporkom,* i to ne samo po izdatniku, nego i po kojem od indosanta. Isto tako može indosant naledji svojoj primetnuti dodatak „bez obveze"; on može mjenicu indosirat poslje dospjelosti, on može staviti naledju punovlastnu; a može naprosto mjenicu i ustupiti. U svih tih slučajevih, kao što u obće glede naledje, vriede i kod vlastitih mjenica ista ona pravila, što ih navedosmo kod tezica.

3. §§. 19. i 20. o predočbi mjenica povidnih s razlikom, da se predočba ima učiniti izdatniku.

Propisi §. 17. i §. 18. ne protežu se na mjenice vlastite, jer govore o predočbi na prihvat, a kod ove vrsti mjenica prihvata ne ima. Nu jer mjenica vlastita kao što i tezica glasiti može „na vid" ili stanovito vrieme „poslje vida", bilo je od nužde s potrebitimi promjenami i na mjenice vlastite protegnuti propise §§. 19. i 20. Ovo se je moglo tim prije učiniti, jer kako na drugom mjestu razložismo[2], svrha predočbi, o kojoj govore rečeni paragrafi, nije toliko, da se njom poluči prihvat, koliko da se ustanovi dan dospjelosti.

Mjenice vlastite, koje glase „na vid", vrlo su riedke; takovom se mjenicom obvezuje izdatnik, da će platiti mjenbenu svotu čim mu se mjenica na izplatu predoči. Posjednik mjenice može to učiniti kadgod ga bude volja; nu da mjenbeni obvezanici ne budu

[1] Vidi gore str. 145.
[2] Vidi gore str. 239.

Digitized by Google

odviš dugo u neizvjestnosti ob udesu mjenice, mora se ona na izplatu predočiti u roku, odredjenom na mjenici samoj budi po izdatniku budi po kojemu indosantu, ili ako u mjenici samoj ne bi bilo takove posebne ustanove, za dvie godine od dana, kad je mjenica izdana[1]. Ne bude li mjenica, glaseća na vid, najkasnije u to vrieme na izplatu predočena i eventualno sbog neizplate protestirana, tada pogledom *na indosante* nastaju iste posljedice, što ih navedosmo kod tezica[2], t. j. tada se proti njima gubi pravo zavrate. Drugačije je medjutim pogledom na izdatnika. Izdatnik mjenice vlastite zauzimlje mjenbeno pravno sasvim drugi položaj od izdatnika tezice. On je u pogledu svoje obveze ravan prihvatniku,[3] pak zato njegova mjenbena obveza i kod mjenica glasećih na vid nije ovisna o tom, da se mjenica na izplatu predoči unutar gore označenoga roka. Izdatnik takove mjenice vlastite ostaje poput prihvatnika tezice mjenbeno pravno obvezan uza sve to, što mjenica nije na izplatu predočena; njegova mjenbena obveza dospjeva po izmaku od dvie godine poslje dana izdane mjenice, te će od toga vremena početi proti njemu teći i zastara. U obće vriede u tom pitanju glede izdatnika sva ona pravila, što ih gore spomenusmo obzirom na prihvatnika.[4]

S istoga stanovišta valja prosuditi i pravila o predočbi mjenica vlastitih, koje *dospjevaju stanovito vrieme poslje vida.* I glede njih se imadu uporaviti ista ona načela, što ih o toj vrsti mjenica spomenusmo kod tezica s tom razlikom, da se pravila što ih gore navedosmo za prihvatnika imadu uporaviti na izdatnika mjenice vlastite[5] Da se dakle uzmogne ustanoviti dan dospjelosti za ove mjenice valja ih izdatniku predočiti na uvid u roku ustanovljenom u §. 19. m. z., izdatnik pako dužan je tu predočbu na mjenici potvrditi te ju datirati, a ne bude li to učinjeno, tada valja protest sastaviti. Ne bude li mjenica za vremena ili u obće predočena na uvid, ili ne bude li obavljena predočba na mjenici potvrdjena i datirana, te o tom protest sastavljen, tada se gubi pravo regresa proti prednikom ali ne proti izdatniku, koji uzprkos tomu i nadalje ostaje obvezan. Da se pako uzmogne ustanoviti vrieme kada mjenica dospjeva obzirom na obvezu izdatnikovu, valja u obzir uzeti ona pravila,

[1] Vidi gore str. 310. kod §. 31.
[2] Vidi gore str. 312.
[3] Vidi *Wächter* „Ecyklop." str. 325. u op. 2.
[4] Vidi gore str. 312. i 313.
[5] Vidi gore str. 239—246.

Digitized by Google

što ih gore spomenusmo u pogledu prihvatnika kod onih tezica dospjevajućih stanovito vrieme poslje vida, kod kojih niti je prihvat datiran niti radi toga mjenica protestirana[1].

4. §. 29. o zavrati na sigurnost s razlikom, da joj ima mjesta u slučaju nesigurnosti izdatnika;

Na §§. 21—28. ne pozivlje se zakon u gornjoj ustanovi, jer se propisi tih paragrafa tiču prihvata i posljedica, koje nastaju usljed neprihvata. Ti propisi ne mogu se uporaviti na mjenice vlastite, kod kojih ne ima mjesta prihvatu Nu zato će se kod mjenica vlastitih moći analogno upotriebiti propisi §. 29 za slučaj onaj, ako izdatnik postane nesigurnim za izplatu, i to uz iste predpostave i na jednaki način kao što kod tezice za slučaj onaj, kada prihvatnik postane nesigurnim za izplatu.

5. §§. 30.—40. o dospjetku i platežu s razlikom, da svotu mjenbenu položiti može izdatnik;

Kad mjenica vlastita dospije ima se se na izplatu predočiti izdatniku. Ova predočba, zatim legitimacija posjednika mjenice, obračun vremena dospjelosti, te pravo na deponiranje mjenbene svote, ravnaju se po onih propisih, koji vriede za mjenicu tezicu s tom ipak primjetbom, da se prava i dužnosti, o kojih je govor u §§. 30.—40 obzirom na prihvatnika mjenice, imadu protegnuti na izdatnika. Zato će prema propisu §. 40. izdatnik mjenice vlastite doći *in mora* istom onda, ako ne plati kad mu se mjenica na izplatu predoči[2], te će ga istom od toga vremena moći stignuti posljedice *morae solvendi*. Isto tako slobodno je izdatniku, ako se izplata u vrieme ne zaište, naprosto pridržati mjenbenu svotu ili ju deponirati pri sudu.

6. §§. 41. i 42, te 45.—55. o zavrati platežnoj;

Zakon se u gornjoj ustanovi ne pozivlje na §. 43. i §. 44, u kojih se govori o uzdržanju mjenbenoga prava proti prihvatniku u obće, a zatim proti prihvatniku domicilirane mjenice, u kojoj je domicilijat imenovan. Pogledom na ovu drugu okolnost dade se opravdati postupak zakona, jer se u § 113 spominju analogne ustanove glede vlastite mjenice, ali se ne može opravdati što se zakon ne

[1] Vidi gore str. 243.
[2] Vidi gore str. 339.

Digitized by Google

pozivlje na §. 44. Usljed toga porodio se priepor: je li od potrebe, da se uzdrži mjenbeno pravo proti izdatniku, mjenicu pravodobno predočiti na izplatu te ju eventualno protestirati[1]. Nu pogledom na to, što je položaj izdatnikov kod mjenica vlastitih jednak položaju prihvatnikovu kod tezica, ne bi smjelo biti dvojbe o tom, da za uzdržati mjenbeno pravo proti izdatniku vlastite mjenice ne treba mjenice protestirati. Zato govori i §. 113, koji inače ne bi napose propisivao, da se vlastita domicilirana mjenica s označenim domicilijatom mora protestirati pod prietnjom gubitka mjenbenoga prava proti izdatniku. Ne ima dakle dvojbe, da se ustanova §. 44. analogno ima uporaviti i na izdatnika mjenice vlastite, pak zato bi, da se odkloni svaka dvojba, bilo svakako od potrebe, da se je zakon u gornjoj ustanovi pozvao i na §. 44. m. z.[2]

Ustanove o regresu sbog neizplate tiču se i mjenica vlastitih, ali samo u toliko, u koliko se odnose indosanta. Što se tiče izdatnika, to proti njemu ne ima mjesta regresu sbog neizplate, jer on nije zavratni već isto tako kao što i prihvatnik tezice glavni obvezanik. Iznimka nastaje pogledom na izdatnika vlastite domicilirane mjenice kod koje je domiciljat imenovan (Vidi niže §. 113). Protest sbog neizplate ima se kod vlastitih mjenica sastaviti proti izdatniku (odnosno proti domicilijatu).

7. §§. 61.—64. o platežu počastnom;

Po ovoj odredbi zakona mogle bi se na vlastite mjenice protegnuti samo one ustanove o intervenciji u poslovih mjenbenih, koje govore o počastnoj izplati, budući se gornja točka ne pozivlje na §§. 56.—60. I doista imade učitelja prava mjenbenoga, koji drže, da počastnomu prihvatu kod mjenica vlastitih mjesta biti ne može[3], jer da prihvat u obće ne leži u naravi vlastite mjenice. Nu pogledom na pojam i svrhu intervencije kako ju gore[4] razložismo, ne može biti opravdana razloga, zašto se kod vlastitih mjenica ne bi moglo govoriti o počastnomu prihvatu. Dakako, da kod ove vrsti mjenica odpada onaj razlog intervenciji, koji leži u neprihvatu, ali može bez sumnje postojati povod intervenciji u tom, što je izdatnik postao nesigurnim za izplatu, te što zahtjevane sigurnosti pružio

[1] Vidi *Volkmar- Löwy* str. 361; obsežno razpravlja o tom pitanju *Blaschke* na str. 112. i 113. u opazci 2

[2] Vidi W. *Hartmann* str. 473. kod op. 16.

[3] Vidi W. *Hartmann* str. 417.

[4] Vidi gore str. 401.

Digitized by Google

nije. Istina je doduše, da prihvat ne leži u svrsi mjenice vlastite,[1] ali ne prihvat u obće, već samo prihvat obični; prihvat počastni posve je druge naravi, on smjera za drugim ciljem;[2] taj cilj ne leži izvan okvira mjenice vlastite, pak zato ne može biti dvojbe, da se počastni prihvat može staviti i na mjenicu vlastitu, pak da se u tom slučaju *per analogiam* imadu uporaviti isti oni propisi, koji vriede i za tezice, akoprem zakon toga naročito ne ističe.

Istina je, da postoji medju tezicom i mjenicom vlastitom u pogledu intervencije doste znatna razlika; nu ta razlika, jer ne zasjeca u bivstvo same stvari, još ne opravdava postupak zakona. Buduć naime intervencija postojati može samo u korist kojega od zavratnih obvezanika, buduć kod mjenice vlastite, usljed položaja što ga zauzimlje izdatnik, zavratnih obvezanika ne ima dokle god ona ne bude indosirana, to će faktično počastnomu prihvatu kod mjenica vlastitih biti i smisla i mjesta istom nakon što bude mjenica indosirana; pak i onda ne može počastni prihvat postojati u korist samoga izdatnika, jer on ne spada u red zavratnih obvezanika[3], osim ako je mjenica domicilirana, u kojoj je domicilijat naveden.

Pogledom na sve navedene okolnosti imao se je zakon u gornjoj točki pozvati i na §§. 56—60[4], a ne samo na one ustanove koje se protežu na počastnu izplatu. Intervenirati može kod mjenica vlastitih i nuždna adresa i treća osoba, te vriede u tom pogledu pravila, što ih navedosmo kod mjenice tezice. Napose će se moći upotriebiti i §. 65, koji je, kako se čini, samo pometnjom izpušten[5].

8. §§. 66.—69. o jamstvu mjenbenom s razlikom tom, da se jamstvo, ako nije u mjenici napisano, za koga da je preuzeto, smatra preuzetim za izdatnika;

Pravila o intercesiji u poslovih mjenbenih, kako ih na drugom mjestu razložismo u pogledu tezica, imadu se u cjelosti svojoj uporaviti i na mjenice vlastite s tom jedinom iznimkom, da se pred-

[1] Vidi W. *Hartmann* str. 417.

[2] Vidi gore str. 402. i 408.

[3] Vidi gore str. 404

[4] Izmedju postojećih zakona priznaje švicarsko pravo izrikom, da i kod vlastitih mjenica ima mjesta počastnomu prihvatu, naravski samo za slučaj nesigurnosti izdatnikove. Ne bude li kod tih mjenici napose imenovan honorat, tada se takovim smatrati ima prvi indosant, (čl. 827. toč. 8).

[5] Zakon njemački pozivlje se u čl. 98. toč. 7. na čl. 65., koji doslovce odgovara našemu §. 65.

Digitized by Google

mnjeva, o kojoj je govor u §. 67. m. z.[1], proteže samo na izdatnika mjenice.

9. §§. 74.—76. o prepiscih mjenice;

Ustanove o duplikatih mjenice ne imaju se uporaviti na mjenice vlastite, jer se gornja ustanova ne pozivlje na §§. 70—73. Narav same vlastite mjenice ne zahtjeva doduše, da se kod nje izključi uporaba duplikata; napose pako mogli bi se duplikati kod ove vrsti mjenica rabiti sbog sigurnosti.[2] Nu s jedne strane nisu kod mjenica vlastitih duplikati nikada bili u običaju, dokaz tomu što se one redovito nazivlju „mjenice samice", dočim bi se s druge strane moglo lahko dogoditi, da bi izdatnik kod više primjeraka jedne mjenice lahko došao u onaj isti nepovoljni položaj, u kojem se nalazi i prihvatnik kad prihvati više primjeraka jedne te iste mjenice, t j. da plati toliko puta, koliko je izdao primjeraka.[3] Obzirom na ove okolnosti nije se zakon pozvao na odnosne ustanove o duplikatih. Usljed toga se misli s neke strane, da su duplikati izdani kod mjenica vlastitih nevaljani, jer da im manjka svako uporište i u zakonu i u običaju.[4] Meni se ovakovo shvaćanje ne čini opravdanim, jer zakonodavac nije ni htio ni mogao zabraniti duplikate kod mjenica vlastitih samo tim, što se nije pozvao na §§. 70—73; ovaj postupak zakonodavca može imati samo taj smisao, da je tim oduzeta posjedniku mjenice povlast, da od izdatnika može zahtjevati duplikat kao što to može učiniti kod tezica.[5] Čim pako izdatnik nije obvezan izdati duplikat mjenice vlastite, riedko kada će se dogoditi, da će se faktično izdati takav duplikat, jer će se izdatnik vazda, i to punim pravom, bojati, da tim ne bude višekratno obvezan poput prihvatnika, koji prihvati više primjeraka jedne te iste mjenice.

Ako se medjutim kod mjenica vlastitih i ne izdavaju duplikati, može više puta nastati potreba, da se načini prepis. Dakako, da se taj prepis ne će sastaviti u svrhu, da se izvornik uzmogne poslati na prihvat, ali će biti dosta drugih povoda, da i kod vlastitih mjenica bude trebala kopija Ako se to sbude, tada u tom

---

[1] Vidi gore str. 457.
[2] Vidi gore str. 465.
[3] Vidi gore str. 480.
[4] Vidi W. *Hartmann* str. 192.
[5] Vidi *Blaschke* str. 87. op. 3.; *Hoffmann* str. 652.

Digitized by Google

pogledu valja uporaviti one iste ustanove, koje glede propisa valjaju i kod mjenica tezica

10. §§. 77.—83. o mjenica izgubljenih i lažnih s razlikom, da u slučaju §-a. 77-oga ima platiti izdatnik.

Ako se izgubi mjenica vlastita, tada će se usmrtbeni postupak povesti upravo onako, kako je to propisano i kod mjenica tezica s tom ipak razlikom, da će kod mjenice vlastite smjerati proti izdatniku sve mjere, koje su kod amortizacije tezica, upravljene proti prihvatniku, da se vlastniku izgubljene mjenice osigura izplata.

Pravila o lažnih i krivotvorenih mjenica kako ih razložismo kod tezica, vriede i za mjenice vlastite.

11. ustanove §§. 85.—109. uključivo, na koliko se protežu obća načela mjenbene zastare na zastaru prava zavratnih proti naledjnikom, na tužbeno pravo vjerovnika mjenbenih, na zakonarstvo inozemsko, na mjesto i vrieme predočbe, ter ine mjenbeno pravne čine, na podpise manjkave, te na pravo založno i na pravo pridržanja.

Na §. 84. ne pozivlje se zakon, jer je u §. 114. uvrstio za izdatnika mjenice vlastite sličnu ustanovu, kakova se nalazi u §. 84. Sve ostale ustanove mjenbenoga zakona počam od §. 85. pak do uključivo §. 109., te sva pravila kako ih razložismo kod odnosnih paragrafa, imadu se istim načinom kao što kod tezica uporaviti i kod mjenica vlastitih s tom razlikom, da sve ono, štogod je tamo rečeno pogledom na prihvatnika mjenice tezice, ovdje uporaviti valja na izdatnika mjenice vlastite.

§. 113.

Vlastitu obitovanu mjenicu valja predočiti radi plateža obitavaocu, ili ako takav nije imenovan samomu izdatniku i to na onom mjestu, kamo je mjenica obitovana. Na istom valja mjestu dignuti prosvjed, ako mjenica ne bude izplaćena.

Ako se u obitavaoca nedigne prosvjed u valjano doba, posjednik mjenice gubi ne samo pravo zavrate proti naledjnikom, nego i tužbu mjenbenu proti izdatniku.

Mjenicu neobitovanu, zatim obitovanu mjenicu takovu, na kojoj nije posebita osoba kao obitovaoc označena, napokon onu obitovanu mjenicu, na kojoj je obitovaoc podjedno posjednik

Digitized by Google

mjenice, netreba na dospjetku prosvjedovati radi občuvanja mjenbene tužbe proti izdatniku.

Kao što tezica tako se može domicilirati i mjenica vlastita, a to će biti onda, bude li u mjenici naznačeno prebivalište izdatnika različito od mjesta odredjenoga za izplatu mjenice. Buduć medjutim zakon mjenbeni (§. 111.) postavlja predmnjevu, da se mjesto gdje je mjenica izdana smatrati ima i kao platište mjenice i kao prebivalište izdatnikovo, ako ne bude označeno posebno platište, te buduć se nadalje mjesto, gdje se mjenica platiti ima, obično sudara s mjestom prebivališta izdatnikova, to se često označuje kao domicilirana vlastita mjenica ona, kod koje izdatnik obećaje mjenicu platiti na mjestu različnom od mjesta, gdje je mjenica izdana.[1] Nu ovakova oznaka nipošto nije opravdana, jer se kod mjenice vlastite često puta iz nje same može razabrati razlika medju mjestom izdatnikova prebivališta i mjestom platišta odnosno mjestom, gdje je mjenica izdana, te jer bivstvo domiciliranja mjenice leži u razlici prebivališta glavnoga mjenbenoga obvezanika i platišta mjenice.[2]

Usljed toga ne će se moći smatrati domiciliranom vlastitom mjenicom ona mjenica, u kojoj je mjesto, gdje je izdana različito od mjesta prebivališta izdatnikova;[3] to je obična mjenica, koja je plativa na mjestu prebivališta glavnoga obvezanika.

Uvjeti za domiciliranje vlastite mjenice jesu oni isti, što ih na drugom mjestu spomenusmo glede mjenice tezice s tom razlikom, da se primjetbe, koje ih gore spominjemo pogledom na trasata odnosno prihvatnika, imadu protegnuti na izdatnika mjenice vlastite.[4]

Kao što se domicilirane tezice diele u takove, u kojih je domicilijat označen i takove, u kojih on nije naveden,[5] isto se tako diele u ta dva skupa i domicilirane vlastite mjenice. Domicilirana vlastita mjenica s označenim domicilijatom jest ona, u kojoj je u mjestu različitom od prebivališta izdatnikova označena osoba ili firma, koja će u mjestu domicila mjenicu izplatiti.[6]

---

[1] Vidi *Theumann* str. 243.; W. *Hartmann* str. 473.

[2] Vidi *Braun* „Die Lehre vom Domicilwechsel" str. 1. i sl.; zatim stranu 264—266. ove knjige, nadalje *Wächter* „D. W. R." str. 490.

[3] Vidi gore str. 670.

[4] Vidi gore str. 266. i sl.

[5] Vidi gore str. 270.

[6] Vidi gore str. 269.

Digitized by Google

Položaj pravni i domicilijata kod mjenica vlastitih jest onaj isti, što ga zauzimlje domicilijat i kod tezica.

Domicilijata može imenovati samo izdatnik,[1] a takovim može biti imenovan indosant i posjednik mjenice. Odnošaj među domicilijatom i domicilijantom je naravi gradjansko-pravne. Ako domicilijat mjenicu vlastitu plati, tada će naknadu za učinjenu izplatu moći tražiti samo od izdatnika.

Domicilirana mjenica vlastita može glasiti na vid i stanovito vrieme poslje vida, te se u ovom posljednjem slučaju mora predložiti na uvid izdatniku u mjestu njegova prebivališta, a na izplatu domicilijatu ako je takav imenovan.[2]

Vlastita domicilirana mjenica ima se predočiti na izplatu u mjestu domicila, a ne u mjestu gdje je izdana odnosno u mjestu izdatnikova prebivališta, i to izdatniku ako nije napose imenovan domicilijat, inače pako domicilijatu a ne izdatniku.

Ne bude li mjenica izplaćena ima se ona protestirati u mjestu domicila, i to kod domiciliranih mjenica bez označenoga domicilijata u svrhu, da se uzdrži pravo regresa proti indosantom — na koliko koji od njih nije napose odpustio protest klauzulom „bez protesta“[3], a kod onih, kod kojih je naveden domicilijat još i u tu svrhu, da se uzdrži mjenbena pravna tužba i proti izdatniku. U tom je slučaju izdatnik mjenice vlastite ravan prihvatniku mjenice tezice, te jamči isto onako kao što svaki drugi zavratni obvezanik[4]. Iznimka od ovoga pravila postoji onda, ako je domicilijat i posjednik mjenice jedna te ista osoba; u ovom slučaju nije od potrebe mjenicu protestirati proti domicilijatu, da se uzdrži pravo tužbe mjenbene proti izdatniku.[5] Isto tako ne ovisi mjenbena obveza izdatnika vlastite mjenice o predočbi na izplatu i o protestu sbog neizplate ako mjenica vlastita ne bude domicilirana, ili ako jest domicilirana ali nije domicilijat imenovan.

U ostalom vriede i za domicilirane vlastite mjenice ista ona pravila, što ih razložismo u pogledu mjenica tezica.

---

[1] Vidi gore str. 270.
[2] Vidi gore str. 273.
[3] Vidi razložbu kod §. 42. m. z.
[4] Vidi razložbu kod § 43. m. z.
[5] Vidi razložbu kod §. 44. m. z.

Digitized by Google

§. 114.

Mjenbeno pravo proti izdatniku mjenice vlastite zastaruje u tri godine računajuć od dospjetka mjenice.

Mjenbena obveza izdatnika mjenice vlastite zastaruje u isto vrieme kao što i obveza prihvatnika tezice, dakle za tri godine od dana dospjelosti. To je naravna posljedica okolnosti, usljed koje je izjednačen položaj izdatnika mjenice vlastite s prihvatnikom tezice.

U ostalom vriede i glede zastare mjenice vlastite sva pravila, što ih spomenusmo u pogledu mjenice tezice; napose pako, da je zastarom mjenice vlastite prestala svaka, dakle ne samo mjenbeno nego i gradjansko pravna obveza; jedino može pod stanovitimi uvjeti proti izdatniku postojati još tužba *ob obogaćenju*. U pogledu ove tužbe vriede pravila navedena u tom pogledu kod mjenica tezica.[1]

Prelazne i uvedbene ustanove.

§. 115.

Bitne potriebštine mjenica i mjenbenih izjava izdanih prije uvedenja zakona ovoga, kao što i pasivna mjenbena sposobnost osoba, koje su prije uvedenja zakona ovoga obvezu mjenbenu na se uzele, valja prosuditi na temelju dosadanjih zakona

§. 116.

Ustanove zakona ovoga o pravu tužbe, te o pravu zavrate kao prava iz mjenice proizličućih, zatim ustanove o občuvanju i utrnuću ovih prava protežu se i na one poslie uvedenja zakona ovoga dospjevajuće mjenice, „koje su izdane prije, nego li je ovaj zakon u život stupio".

§. 117.

Mjenice one, kojih je zastara jur odpočela prije uvedenja ovoga zakona, imadu se u pogledu zastare, prava tužbe kao što prava zavrate prosuditi polag dosadanjih zakona.

---

[1] Vidi gore str. 557. i sl. Mjenica vlastita, koja je zastarjela, ne može dakle imati krieposti obične obveznice.

Digitized by Google

§. 118.

Ministar pravosudja ovlašćuje se, da može sve dotle, dok postupak u parnicah gradjanskih nebude uredjen zakonom protežućim se na sve vrsti parnih posala, postupak u poslovih mjenbenih ustanoviti putem naredbenim.[1]

§. 119.

Opredieljenje roka, kada imade u život stupiti zakon ovaj, kao i izvršba zakona ovoga povjerava se ministru pravosudja, dotično u Hrvatskoj i Slavoniji banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.[2]

---

[1] Vidi „Prilog" na strani 683.
[2] Vidi gore str. 68.

Digitized by Google

Prilog.

Postupak u parnicah za poslove mjenbene uredjuje sljedeća:

Naredba ministarstva pravosudja od 25. siečnja 1850.

(Br. 52. drž. zak. lista).

Da se postupak u mjenbenih poslovih koliko moguće pojednostruči i uskori: dostojalo je Nj. c kr. Veličanstvo na predlog ministra pravosudja i po savjetu ministarskoga vieća, previšnjom odlukom od 25. siečnja 1850. odobriti sljedeći privremeni propis, i to za one krunovine, u kojih je obći gradjanski zakonik u krieposti izuzam lombardezko-mletačku kraljevinu i vojničku krajinu:

§. 1. Mjenbene tužbe, proizticale one iz tezica ili iz vlastitih mjenica, imadu se podnositi zemaljskomu sudu onoga mjesta, koje je za platište odredjeno, ili zemaljskomu sudu mjesta onoga, gdje obtuženik stanuje ili gdje se za vrieme bavi, a ako se ondje gdje je stolica zemaljskoga suda, nalazi sud trgovački, to se podnositi imadu samo njemu.

§. 2. U onih krunovinah, u kojih još nije u život uvedeno novo ustrojenje sudova, imadu se mjenbene tužbe podnositi ili mjenbenomu sudu onoga mjesta, koje je za platište urečeno; ili gdje obtuženik stanuje ili se za vrieme bavi; ili pako polag obćenitih oblastnih propisa nadležnim sudovom; nu ako se u onom mjestu, gdje će se parnica voditi, nalazi mjenbeni sud, to se tužbe samo ovomu podnositi imadu.

§. 3. Osobe od vojničkoga stališa imadu se tužiti radi mjenbenih dugova kod nadležnoga vojničkoga suda.

§ 4. Pod nadležnim sudom platišta ili platežnoga mjesta može držatelj mjenice jednom istom tužbom potjerati svekolike mjenbene dužnike; pred drugimi sudovi izvan platežnoga mjesta može držatelj mjenice više mjenbenih dužnika samo onda jednom tužbom potjerati, ako u kotaru njegovom stanuju. Mjenbeni jamci spadaju u obće pod isti sud, pod koj spada i glavni dužnik, i mogu se s njim zajedno istom tužbom potjerati.

Digitized by Google

§. 5. Ako se tužba osniva na tudjoj ili vlastitoj mjenici, providjenoj svimi za valjanost potrebitimi svojstvi, pak ako proti takovoj mjenici nenadje se sumnje ili prigovora, a još k tomu ako je naveden, osim izvorne mjenice, i izvorni prosvjed i izvorni povratni račun zajedno sa tečajnom ceduljom (na koliko su ova pisma za osnutak tužbe potrebita): ima se na zahtievanje tužitelja naložiti tuženomu mjenbenomu dužniku (pri čem nije potrebito, da se predbježno posluša), da za tri dana plati iznosak mjenice i ostale dokazane troškove, jer in če da će se proti njemu odrediti mjenbena eksekucija.

§. 6. Ako je više osoba, proti kojim se podiže mjenbena tužba: to treba dostaviti svakomu obtuženiku po jedan podpuni primjerak tužbe zajedno sa prilozi. Ako se potrebiti primjerci skupa s prilozi nisu predali, to se dostavljaju obtuženikom po onom redu, kako su u tužbi ili u prošnji imenovani, u koliko broj sa prilozi providjenih primjeraka dotiče; i u odluci ima se navesti, kojim izmedju obtuženikah nisu rečeni primjerci dostavljeni. Proti ovim tužba krieposti neima.

§. 7. Oni mjenbeni dužnici, kojim je naloženo, da iznosak mjenice za tri dana plate, moraju uz isti rok podnieti sudu i razložiti sve svoje prigovore. Ovaj rok teće od dana, koga im je sudbeni nalog dostavljen; nu u isti rok neračunaju se dani, kojih su učinjeni prigovori poštom išli O tom se po mjenbenom pravu naredi što skorije ročište (Tagsatzung) radi ustmenoga razpravljanja. Proti dozvoljenomu platežnomu nalogu neima rekursa.

§. 8. Akoprem još razprava ova teče, to se tužitelju ipak, ako zahtieva, eksekucija sigurnosti radi dozvoliti mora.

§. 9. Zahtieva li tužitelj, da se samo povede mjenbeno postupanje, ili nemože li se poradi kakvoga nedostatka u podnešenih pismih zadovoljiti njegovomu zahtjevanju, da bi se izdao nalog radi plateža: tad se ima što skorije narediti ročište, pri kom će se tužba po mjenbenom pravu ustmeno razpravljati; i ako tužba glasi na više obtuženika, koji stranom u kotaru drugih zemaljskih sudova, u drugih krunovinah ili u inostranoj kojoj državi stanuju: tad se ročište razprave radi tako narediti ima, da moguće bude svakomu obtuženiku doći na odredjeni rok ili glavom ili po svom punovlastniku.

§. 10. U mjenbenih poslovih imadu se sve tužbe i prošnje odmah obaviti, i sudovi moraju razprave, koliko moguće, uskoravati.

Digitized by Google

§. 11. U mjenbenoj parnici ima se ustmeno postupati. Pismeno postupanje dopušta se samo onda, ako obje stranke vlastoručno podpisanim pismenim ili osobno pred sudom izjavljenim očitovanjem za pismeni postupak mole, i ako u porazumljenju ustanove rok, kojega će svoja parnična pisma podnieti.

§. 12. U mjenbenom postupanju imadu se obdržavati propisi, sadržani u §. 18. do zaklopno 20, 22, zatim 25 do zaklopno 50, 53 i 54 naredbe o priekom postupanju u gradjanskih pravdah, uvedene uslied previšnje odluke od 18. listopada g. 1845, (§§. 19 do zaklopno 21, 23 zatim 26, do zaklopno 51, 54 i 55 previšnje odluke od 6. ožujka 1848 o uvedenju priekoga postupanja u Dalmaciji) nu sa sliedećimi promjenami:

a) prošnja, kojom se tko opravdati želi, što na ročište nije došao, ima se podnieti za tri dana, računajuć od onoga dana, kojega je prestala zaprieka, radi koje na ročište nije doći mogao; a prošnja, da se poradi minuloga roka postavi u prijašnje stanje, ima se podnieti za tri dana po minulom roku;

b) u presudi, kojom se proglašuje obtuženik da je parnicu izgubio, ima se odrediti rok od tri dana, za koj izpuniti mora dužnosti svoje, ako je rad, da ga mjenbena eksekucija mine.

Ovaj rok počima teći, ako se proti presudi neapeluje s prvim danom po dostavljenoj mu presudi; a ako se je apelovalo, s prvim danom pošto odluka zakonitu moć zadobije;

c) dokaz prisegom uč nit se mora za 24 ure, računajuć od onoga dana, kojega je presuda zakonitu moć zadobila;

d) prijave radi apelacije i revizije, kao i ovamo odnoseća te tužbena pisma i rekursi proti odlukam prvoga i drugoga suda imadu se podnieti za tri dana po dostavljenoj presudi ili odluci.

§. 13. Ako se protegne prvo ročište, koje je na tužbu urečeno bilo, ili ako sud naredi, da se imadu svjedoci poslušati ili stvar razvidjeti: može tužitelj u prvom slučaju u samom ročištu ili poslje, a u drugom slučaju po dostavljenoj mu odluci zahtjevati, da se obtuženiku dade sudbeni nalog, neka za tri dana dade sigurnosti za svoj dug, ako neželi mjenbene eksekucije. Nu prošnji ovoj ne ima mjesta, ako se je ročište proteglo radi zapreke, koja se je od strane tužiteljeve pojavila, ili ako tužitelj u ročištu nije izneo u izvoru ona pisma, koja su za osnutak tužbe potrebita.

§. 14. Ako je obtuženik proti presudi prvoga ili drugoga suda, kojom mu se bezuvjetno nalaže izpunjenje dužnosti, ili kojom mu se odlučna prisega dosudjuje, — poprimio put apelacije ili re-

Digitized by Google

vizije: može tužitelj odmah iskati, da se dade obtuženiku sudbeni nalog, neka za tri dana pod kaštigom mjenbene eksekucije dade za svoj dug dovoljne sigurnosti.

§. 15. Ako su obtuženika pri prvom sudu osudili, a pri apelaciji uvjetno ili bezuvjetno oprostili ga; pak ako je on već sigurnosti dao prije nego mu je dostavljena presuda prizivnoga suda: ostat će tako dotle, dok presuda prizivnoga suda zakonitu moć nezadobije, ili dok vrhovni sud odluke neizreče.

§. 16. Ako se u §§. 13. i 14. napomenuti sudbeni nalozi za ustanovljeno vrieme neizvrše: prosto je vjerovniku po propisu §. 18. eksekuciju povesti proti osobi i imetku dužnikovu.

§. 17. Osiguranje se ima dati na način, koj je u §. 25. mjenbenoga reda ustanovljen.

§. 18. Ako dužnik neizpuni uz ustanovljeni rok dužnosti, koja mu je presudom ili odlukom naložena pod kaštigom mjenbene eksekucije: to vjerovniku na volju stoji povesti eksekuciju ili proti osobi ili proti imetku dužnikovu. Prosto mu je, odmah čim platežni rok dospije i čim presuda zakonitu moć zadobije, bez predbježne eksekucije na imetak, iskati, da se dužnik zatvori. Na imetak može se eksekucija voditi prije i poslje izvršenja eksekucije osobne; nu vjerovnik, koji je osobnu eksekuciju izhodio, nije vlastan, doklegod se obtuženik u zatvoru radi duga nalazi, iskati ili nastaviti eksekuciju na njegov imetak.

§. 19. Na sudbene nagode imade mjesta mjenbenoj eksekuciji samo onda, ako joj se je dužnik u obziru kojega mjenbenoga duga naročito podvrgao.

§. 20. Mjenbeni vjerovnik može i onda, ako se je baš i dala sigurnost za mjenbeno potrebovanje, radi plateža eksekuciju voditi proti osobi dužnikovoj, a nemora zato danu sigurnost iz rukuh izpustiti, ako se on danim osiguranjem ne može odmah namiriti.

§. 21. Dugovni zatvor, bio on dosudjen radi sigurnosti ili radi izplate mjenbenoga duga nemože neprekidno duže trajati nego godinu dana

§. 22. Mjenbeni vjerovnik imade pravo, na gibive, poradi mjenhenoga duga založene ili zakonito zaustavljene stvari, ako vlastnik njihov pod konkurs padne, eksekuciju povesti pred sudom onim, pred kojim bi to moguće bilo činiti izvan slučaja od konkursa. Prošnje radi eksekucije imadu se upravljati proti zastupniku masse.

Digitized by Google

§. 23. Povrata u prijašnje stanje ne može se više podieliti na štetu takovoj osobi, koja u glavnoj parnici nije nepošteno radila, ako je ona svoje mjenbeno pravo, koje je prama trećemu komu imala, medjutim tečajem vremena sasvim ili stranom izgubila, ili ako se njim zato, što je ostalo vrieme prekratko bilo, nije više poslužiti mogla.

§. 24. Razprava o povrati u prijašnje stanje poradi nadjenih novih d kaza ima se skopčati s razpravom glavne stvari, i jedna i druga jednom istom presudom riešiti. U prošnji radi povrate mora se dakle izložiti i to, što se zahtieva u glavnoj stvari.

§. 25. U mjenbenoj parnici imadu se samo nedjelje i zakonito priznane obćenite svetkovine smatrati kao praznici. Svi rokovi teku neprekidno bez obzira na praznike. Samo ako posliednji dan kojega roka pade u nedjelju ili koju obćenitu svetkovinu, produži se rok do prvoga sliedećega težatnika. Nijedna stranka nije dužna doći pred sud, kad po svojoj vjeri svetkovinu ima.

§. 26. U koliko se u ovoj naredbi nenalazi osobitih propisah za mjenbene parnice: u toliko valjaju i u mjenbenih poslovih obćeniti zakoni o sudbenom postupanju.

§. 27. Ovaj propis ima se počamši od 1. svibnja 1850. u život uvesti u svih krunovinah, u kojih valja obćeniti gradjanski zakonik, izuzamši lombardezko-mletačku kraljevinu i vojničku krajinu. Propis ovaj ima se uporaviti na sve parnice, o kojih se razprava prije rečenoga dana nebude zaglavila. U ovom propisu sadržane naredbe glede vodjenja eksekucije valjaju i za one slučajeve, u kojih je sudbena presuda ili platežni nalog prije spomenutoga dana zakonitu moć zadobio.[1]

---

[1] Ustanove ove naredbe u mnogom su promjenjene kasnijimi zakoni i naredbami. Bio bi zahvalan zadatak imenito praktičnih naših pravnika, da ih protumače i razlože. Ja se u taj posao nisam mogao upustiti, jer je knjiga ova i onako premašila obseg, koji joj je izprvice bio namienjen.

Digitized by Google

Digitized by Google

SADRŽAJ.

Strana

Predgovor 2

Uvod.

§. 1. Pojam mjenice 5
§. 2. Mjenbeni posao i oznaka osoba, koje kod toga posla sudjelovati mogu 7
§. 3. O postanku mjenice 12
§. 4. Teorije o naravi mjenice 24
§. 5. Nastavak 39
§. 6. Mjenbeno pravo i mjesto mu u sustavu pravnom 45
§. 7. Medjunarodni karakter mjenbenog prava 47
§. 8. Izvori mjenbenomu pravu 50
§. 9. Pozitivno mjenbeno pravo europskih država 52
§. 10. Obći njemački mjenbeni red 58
§. 11. Mjenbeno pravo u Austriji 60
§. 12. Razvoj mjenbenog prava u Ugarskoj 63
§. 13. Razvoj mjenbenog prava u Hrvatskoj i Slavoniji 66
§. 14. Literatura 69

Zakonski članak o mjenbenom zakonu.

Dio I.

O sposobnosti mjenbenoj (§. 1. i §. 2.) . . . . . 74—87

Dio II.

O tezici . . . . . 87—92
I. Potrebštine mjenice (§. 3.) . . . . . 92—125
Nebitni dodatci na mjenici:
a) Oznaka valute . . . . . 126—129
b) Oznaka podmirbe . . . . . 130—132
c) Oznaka ubavjesti . . . . . 132—134
d) Oznaka „po naredbi“ 134
e) Biljegovanje mjenice 134
Dodatak:
Propisi o biljegovanju mjenica . . . . . 135—140
(§§. 4.—6.) . . . . . 140—155
II. Izdatnik (§. 7.) . . . . . 155—157
III. Naledja (§§. 8.—15.) . . . . . 158—220
IV. Ustup (§. 16.) . . . . . 220—228

Digitized by Google

Strana

V. Predočba radi prihvata (§§. 17.—20.) . . . . . 226—246
VI. Prihvat (§§. 21.—24) . . . . . 246—274
VII. Zavrata na sigurnost i to:
1. Radi neprihvata (§§. 25.—28.) . . . . . 276—288
2. Radi nesigurnosti prihvatnika (§. 29) . . . . . 288—298
VIII. Izpuna mjenbene obveze:
1. Dan pl ežni (§§. 30.—35.) . . . . . 308—319
2. Platež (§§. 36.—40.) . . . . . 319—342
IX. Zavrata radi neplateža (§§. 41.—55.) . . . . . 342—400
X. Posredba i to:
1. Prihvatnik počastni (§§. 56.—60) . . . . . 408—428
2. Platež počastni (§§. 61.—65.) . . . . . 428—448
XI. O mjenbenom jamstvu (§§. 66.—69.) . . . . . 448—462
XII Pomnožaj mjenica i to:
1. Dvogubke od mjenica (§§. 70.—73.) . . . . . 463—491
2. Prepisci od mjenice (§§. 74.—76.) . . . . . 491—500
XIII. Mjenice izgubljene (§§. 77.—80) . . . . . 500—516
XIV. Mjenice lažne i krivotvorene (§§. 81.—83.) . . . . . 516—530
XV. Zastara mjenice (§§. 84.—90.) . . . . . 530—568
XVI. Prava vjerovnika mjenbenoga (§§. 91.—94.) . . . . . 563—579
XVII. Zakonarstvo inozemsko (§§. 95.—97.) . . . . . 579—591
XVIII. Prosvjed (§§. 98.—101.) . . . . . 591—618
XIX. Mjesto i vrieme predočbe i inih mjenbenih čina (§§. 102—103.) 618—624
XX. Manjkavi podpisi §§. 104.—105.) . . . . . 624—637
XXI. Pravo založno i pravo pridržanja i to:
1. Pravo založno (§§. 106.—107.) . . . . . 637—652
2. Pravo pridržanja (§§. 108.—109.) . . . . . 652—661

Dio III.

Mjenica vlastita . . . . . 662—667
§§. 110.—114. . . . . 667—681
Prelazne i uvedbene ustanove (§§. 115.—119) . . . . . 681—682

Prilog.

Postupak u parnicah za poslove mjenbene . . . . . 683—687

Digitized by Google

Alphabetični registar.

(Brojevi označuju dotičnu stranu).

A

Adresa u mjestu trasatova prebivališta kod koje se mjenica ima platiti. 361.
Adresirana mjenica. 91.
Amortizacija domiciliranih mjenica, kod kojih je domicilijat naveden. 511.
— i njezin upliv na regres. 511.
— mjenice. 504.
— posljedci njezini. 508.
— posljedci njezini obzirom na posjednika mjenice. 512.
Analphabeti nisu mjenbeno sposobni. 626.
Austrija — mjenb. prava razvoj. 60.
Aval 450.

B

Bilježnici javni. 599.
Biljegovanje mjenice. 134.
— prosvjeda. 140.
Biela naledja. 185.
— nadopunjenje njezino. 186.
— ovlast izpuniti ju. 193.
— pravne njezine posljedice. 192.
— prednosti njezine 189.
Blagdan 623.
Brisanje hotomično bitne potrebštine. 154.
— naledje. 400.
Burza 648.

C

Cambium irregulare. 20.
— manuale. 14.
Cambium minutum. 14.
— plateale. 20.
— regulare. 20.
— siccum. 664, 666.
Cesija mjenice vidi ustup.
Check 89.
Copia vidi prepis.

Č

Čuvaoc duplikata i njegov pravni položaj. 483.
— izvornoga primjerka. 498.

D

Dan dospjelosti 107. 298.
— za mjenice sajamske 319.
— i dan izplate. 298.
— izplate 107, 298.
Dani izplatni obći. 300.
— odnhe. 299.
Datiranje mjenice. 125.
— prihvata kod mjenica poslje vida. 243. 673.
Dato-mjenice 111.
— kada dospjevaju. 316.
Datum krivotvoreni. 125.
Deponiranje mjenbene svote 339, 393, 509.
Depozitne mjenice. 91, 666.
Dignuće tužbe. 551.
Djelatnik 349, 623.
Djelimična izplata. 333.
Djelimičan prihvat. 255. 257.
Dnevne mjenice 110, 308.
Dobre mjenice. 91.
Dodatci nebitni. 126.

Digitized by Google

Dokaz obavljene ubavjesti. 372.
Dometak „bez obveze“, „bez jamstva“. 167.
— „ne po naredbi“ kod mjenice 168.
— kod naledje. 199.
— „po naredbi“. 103.
— o valuti. 128.
— „za inkasaciju“, „za punovlast“. 216.
Domicil 265.
— ako je navedeno više domicila. 271.
Domicilijat 268, 270. 679.
— tko može biti. 270.
— ako je izdatnik, trasat, ili posjednik mjenice. 360.
— tko ga može imenovati. 270. 680.
Domicilirana mjenica, gdje se ima predočiti na prihvat. 272.
— amortizacija njezina. 511.
— kad se mora predočiti na prihvat. 273.
— predočba njezina na izplatu. 356.
— potreba za nju. 266.
— postanak njezin. 264.
— vlastita. 663, 689.
Dospjelost — dan. 107, 298.
— mjenice poslje vida, kad prihvat ne bude datiran ni mjenica protestirana. 243.
Duplikat — pojam. 463.
— svrha. 464.
— oblik njegov. 466.
— može se zahtjevati kad se mjenica izgubi. 471.
— pravni odnošaj medju duplikati. 465, 473.
— izplata na —. 473.
Dugačke mjenice. 91.
Dužnost mjenb. vjerovnika kad bude podmiren iz zaloga. 652.
— notifikacije. 368.
— onoga, koji vrši pravo priuzdržno (renitenta). 658.
Dužnost počastnog prihvatnika. 419.
— založnog vjerovnika. 643.
Dvogubka vidi duplikat.

E

Europskih država mjenb. pravo. 52.

F

Falsus procurator. 636.
Fingirana zavratna mjenica. 398.
Forma vidi oblik.
Formalne potrebe mjenb. izjava izjavljenih u inozemstvu. 590.

G

Gdjegod kao oznaka platišta. 124.
Godine oznaka. 108.
Gradjansko pravna cesija mjenbenog zahtjeva. 221.
Gregorijanski koledar — obračun. 317.
— odlučuje o mjenbenih praznicih. 623.

H

Historički rązvoj intervencije. 400.
— mjenice. 12.
— mjenice vlastite. 663.
— naledje. 158.
— prihvata. 227.
Historički postanak domicilirane mjenice. 264.
Hrvatska i Slavonija — mjenb. prava razvoj. 66.
Honorant i honorat. 402.
Honorat kod počastne izplate. 429.
Hotomično brisanje bitne potrebštine. 154.

I

Identičnost domiciljata s trasatom, posjednikom mjenice ili izdatnikom, posljedice njezine

Digitized by Google

pogledom na predočbu za izplatu. 360.
Identičnost osobe prezentantove s osobom ovlaštenom. 329.
Intercesija vidi poručanstvo.
Inozemstvo. 582.
Inozemac u smislu zakona mjenbenoga. 581.
Inozemsko zakonarstvo. 579.
Intabulacija mjenice. 639.
Intervencija historički razvoj. 400.
— pojam, uvjet. 401.
— počastna u širjem i užjem smislu. 403.
— počastna u užjem smislu. 407.
— povod joj. 402.
— treće osobe. 417.
— svrha njezina. 402.
Intervenient. 402.
— kad više njih ponudi počastnu izplatu. 445.
Intervenirati — tko može? 403.
— za koga se može? 404.
Intervent. 402.
Izbrisane naledje. 327.
Izdatnik. 44, 115.
Izdatnikovo jamstvo. 156.
Izgubljene mjenice. 500.
Izgubljeni pojedini primjerci mjenice. 503.
Izjava mjenbena — izjavljena u inozemstvu 585.
— onih, koji pisati nemogu. 625.
Izmišljene mjenice. 528.
Izplate dan. 107, 298.
Izplatni dani obći. 300.
Izplata djelimična. 333.
— mjenice domicilirane. 356.
— koji su joj posljedci. 341.
— tko je ovlašten primiti. 320.
— mjenbene svote kod amortizacije. 509.
— na duplikat. 473
— na više prihvaćenih primjeraka. 481.
— prije podignutog regresa. 373.
Izseljenika nepovlaštenih mjenb. sposobnost. 81.
Istinitost naledja kod izpitivanja legitimacije. 328.
Izručba mjenice kod izplate. 335.
Izvanredno priuzdržno pravo. 657.
Izvor mjenice. 40.
Izvori mjenb. pravu. 50.
Izvršba mjenbene obveze. 298.

J

Jamčevna mjenica vidi ostavna mjenica.
Jamstvo mjenbeno vidi poručanstvo.
— indosantovo. 195.
— izdatnikovo. 156.
— prihvatnikovo. 260.
Jezik mjenice. 95.
Julijanski koledar. 317.
Jus rententionis vidi priuzdržno pravo.

K

Kamati. 98, 379, 389.
Kampsori. 13, 21.
Kampsuar. 21.
Kasatorička klauzula. 108, 467.
Klauzula vidi dometak.
Komanditne mjenice. 148, 664.
Kompenzacija. 577.
— na sajmovih. 19.
Kolendar gregorijanski odlučuje o mjenbenih praznicih. 623.
Kontraprotest. 598.
— gregorijanski. 317.
— julijanski. 317.
Konkurencija — nuždnih adresa. 417.
— kod počastne izplate. 444.
Kratke mjenice. 91.
Krivotvorenje bitnih svojstva mjenice. 523.
— nuzgrednih izjava na mjenici. 527.
Krivotvoreni datum. 125.

Digitized by Google

Krivotvorene mjenice. 517.
— upliv njezin na obvezu mjenbenu. 522.
Kumulacija. 387.
— tužba. 377.
Kurz mjenice. 382, 390.
— regulacija mjenb. kurza. 18.

L

Lažne mjenice. 517.
Lažnih podpisa upliv. 517.
Legaliziranje ručnog znaka. 628.
Literatura mjenb. prava. 69.
Loše mjenice. 91.
Legitimacija bielom naledjom. 192.
— cesionara. 222, 225.
— ident čnost osobe prezentantove s osobom ovlaštenom kod —. 329.
— jesu li za nju potrebite istinite naledje? 328.
— kod naledje biele. 324.
— kod naledje poslje dospjelosti. 211.
— osobe, koja nije u mjenbenoj svezi. 326.
— posjednika kopije. 498.
— prednika, koji je opet došao do mjenice. 326.
— počastnoga platca proti mjenbenim obvezanikom. 441.
— punovlastnog indosatara. 217.
— za izplatu. 322.
— za izplatu izvan mjenice. 331.
— za predočbu na prihvat. 237.
Lokal. 619.

M

Mjenbeno pravo — izvori mu. 50.
— literatura. 69.
— razvoj njegov u Austriji. 60.
— u Hrvatskoj i Slavoniji. 66.
— u Ugarskoj. 63.
— kako se ono stiče i čuva proti poruku. 461.
Mjenbeno poručanstvo —. 448.
Mjenbeni red njemački. 58.
Mjenbena sposobnost. 75.
— izseljenika nepovlaštenih. 81.
— inozemaca. 582.
— maloljetnika. 79.
— sljepih. 84.
— vojnika. 82.
Mjenbena strogost. 5, 7.
Mjenbeni postupak. 683.
— ustup. 221.
— zahtjevi mogu se staviti samo u djelatni dan. 623.
Mjenčarenje. 529.
Maloljetnika sposobnost mjenbena. 78.
Manjkavi podpisi. 624.
Medjunarodni karakter mjenb. prava. 47.
Medjunarodno mjen. pravo. 580.
Medjutimnica. 8.
Mjenbena izjava izjavljena u inozemstvu. 585.
— izjavljena u inozemstvu, koje ima formalne potrebe. 590.
— onih, koji pisati nemogu. 625.
Mjenbena obveza tobožnjega zastupnika. 635.
Mjenbeno jamstvo, vidi poručanstvo.
Mjenbenoga kurza regulacija. 18.
Mjenbeni posao. 8.
Mjenbenoga posla nacrt. 8.
— uglavak. 8.
Mjenbeni praznici. 624.
Mjenbeno pravo. 45.
— europ. država. 52.
Mjenica — adresirana. 91.
— bjelica. 103.
— depozitna. 91, 456, 642, 666.
— dnevna. 110.
— dnevna — kada dospjeva. 308.
— dobra. 91.
— domicilirana. 266.
— dugačka. 91.
— izvor njezin. 40.
— jamčevna. 456.
— kako se biljeguje. 135.

Digitized by Google

Mjenica komanditna. 148, 664.
— kratka. 91.
— loša. 91.
— mrtva. 664.
— mjestna. 90, 120.
— naručena. 90.
— na donosnika. 101.
— na vid. 112.
— na vid kada dospjeva. 310.
— na vid može li se iznovice predočiti na izplatu? 311.
— na vid predočba njezina na prihvat. 236.
— narav njezina. 24, 39.
— na vlastitu odredbu. 142.
— neposredna. 91.
— posredna. 91.
— nevaljana. 153.
— običajna. 109.
— obročna. 108.
— ostavna. 91, 456, 642, 666.
— pivnična. 528.
— po datumu. 111.
— po datumu, kad dospjeva. 316.
— podrumska. 528.
— podružnička. 148.
— pojam njezin. 5.
— pokrivna. 639.
— poslje vida. 113.
— poslje vida — kada dospjeva. 313.
— pokazna. 112.
— postanak njezin. 12.
— prejudicirana. 350.
— privremena. 91.
— quitirana. 336.
— recta. 168.
— sajamska. 113.
— samica. 468, 470, 667.
— suha. 664, 666.
— tudja. 89.
— udaljena. 90, 120.
— uzvratna. 393.
— vlastita. 88, 662.
— vlastita trasirana. 148.
— vriednostna. 97.
— zavratna. 21, 393.
Mjenjači. 13.
Mjestna mjenica. 90, 120.
Mjesto — ako je označeno više mjesta. 123.
— izplate. 120.
— izplate kod mjenica vlastitih. 670.
— na svih mjestih. 124.
— razlikost njegova kod tezice vlastite. 150.
— u političkom smislu. 122.
— za obavljanje mjenbenih čina. 619.
— za predočbu na prihvat. 238.
Mora solvondi. 338.

N

Nacrt mjenbenoga posla. 8.
Naknadno izpunjenje potrebština mjenice 575.
Naledja — „bez jamstva“, bez obveze“. 197.
— „bez obveze“ kod mjenica na vlastitu naredbu. 146.
— biela kod mjenica na vlastitu naredbu. 146.
— djelimična. 179.
— historički razvoj. 158.
— izbrisana i prekrižena. 327.
— na osobu, koja stoji već u mjenbenoj svezi. 176.
— na prepisu. 496.
— oblik njezin. 182.
— podpuna. 183.
— nepodpuna (biela). 185.
— pojam, 166.
— poslje dospjelosti. 202.
— poslje dospjelosti po njemačkom pravu. 211.
— pravna narav njezina. 161, 165.
— pravni njezini posljedci. 172.
— pravni njezini posljedci obzirom na indosanta. 195.
— punovlastna. 215.
— punovlastna kod recta-mjenice. 171.
— recta. 199.

Digitized by Google

Naledja više primjeraka iste mjenice na razne osobe. 475.
— zabrana njezina. 168.
— zabrana prenosa u naledji. 199.
Namira ob učinjenoj izplati. 336.
Naputnica 13, 15.
— trgovačka. 89.
Naručena mjenica. 90.
Narav legitimacije. 322.
— mjenice. 24. 39.
— mjenice vlastite. 665.
— pravna adrese glaseće za izplatu mjenice na mjesto trasatova prebivališta. 361.
— protesta. 593.
— punovlastne naledje. 215.
Naznaka kao mjenica. 93.
— vremena. 106.
Nebitni dodatci mjenice, 126.
— naledje. 184.
Nedjelja 623.
Nepismenost razlog mjenbenoj nesposobnosti. 626.
Nepodpuna naledja. 183. 185.
Nepodpun prihvat. 250, 255.
Neposredna mjenica. 91.
Neprekinut red naledja. 323.
Nevaljana mjenica. 153.
Neograničen prihvat. 249, 255.
Njemački mjenb. red. 58.
Nestegnut prihvat. 249, 255.
Notifikacija vidi ubavjest.
Novac, vrst novca kod izplate. 332.
Nuždna adresa. 402, 405.
— na kopiji, je li posjednik indosirane kopije dužan na nju obzir uzeti? 500.
— kod više — koja ima prednost. 414.
— obveza predočiti joj mjenicu. 412.

O

Običaj 45.
Običajne mjenice. 109.
Oblik duplikata. 466.
— kojim se zalaže mjenica. 642.
Oblik mjenb. izjave izjavljene u inozemstvu. 585.
— mjenbenog ustupa. 223.
— naledje 182.
— nuždne adrese. 405.
— prepisa mjenice. 493.
— prihvata. 248.
— počastnog prihvata. 409.
— recta zaporke. 168.
— ubavjesti. 370.
— zavratne mjenice. 395.
— zavratnog računa. 385.
— zastupstva u poslovih mjenbenih. 632.
Obračun vidi kompenzacija.
Obročne mjenice. 108.
Obseg obveze mjenb. obvezanika. 563.
— prihvatnikove obveze. 260.
Obveza avalista. 452.
— cedenta 224.
— indosanta. 195.
— izdatnikova. 156.
— na ubavjest. 368.
— počastnog prihvatnika. 423.
— poruka mjenbenog. 458.
— predočiti mjenicu na prihvat odnosno na uvid. 239.
— predočiti mjenicu nuždnoj adresi. 412.
— prihvatnika. 260.
— prihvatnikova kad nastaje kod mjenica na vid, koje nisu ni predočene ni protestirane. 313.
Odnošaj izvorne naledje na kopiji napram izvorniku mjenice. 496.
— medju cedentom i cesionarom kod mjenbenog ustupa. 224.
— pravni čuvaoca duplikata. 483.
— pravni domicilijata napram domicilijantu. 271.
— pravni domicilijata napram prihvatniku. 269.
— pravni prihvatnika napram domicilijatu. 358.
— pravni sastavitelju protesta napram protestantu. 603.

Digitized by Google

Odnošaj renitenta napram mjenb. obvezaniku i njegove dužnosti. 659.
Odpustna klauzula. 353.
Odpust protesta. 351.
Odpustiti protest ne može prihvatnik kod mjenica domiciliranih s označenim domicilijatom. 358.
Ograničen prihvat. 250, 255.
Ograničenje legitimacije kod izgubljenih mjenica. 515.
— pravnih posljedica naledje. 215.
— roka za predočbu kod mjenica poslje vida. 241.
Opoziv prihvata. 250, 254.
Osobe koje mogu sastavljati proteste. 599.
Ostavna klauzula na duplikatu. 483.
— na prepisu. 494.
— mjenica. 91, 456, 642, 666.
Ovjerovljenje vidi legaliziranje.
Ovlast izpuniti biele naledje. 193.
— na deponiranje mjenbene svote. 341.
— odpustiti protest. 352.
— predočiti mjenicu na prihvat. 232.
Oznaka podmirbe. 130.
— po naredbi. 134.
— trasata, njezino znamenovanje. 230.
— ubavjesti. 133.
— valute kod naledje. 167.
— valute kod mjenice. 126.

P

Pasivna mjen. sposobnost inozemaca. 582.
Perfekcija prihvata. 251.
Pismo ubavjestno. 133.
Platež počastni. 428.
Platište kod mjenice vlastite. 669.
— mjenice tezice. 123.
Počastna intervencija u užjem smislu. 407.
Počastna intervencija u užjem i širjem smislu. 403.
— **izplata.** 402, 428.
— kod mjenice na kojoj se nalazi nuždna adresa ili počastni prihvat. 430.
— treće osobe. 435.
— posljedice njezine. 439.
— povod joj. 429.
Počastni platac, tko može a tko ne može biti? 429.
— **prihvat.** 402.
— kod mjenice vlastite. 676.
— pojam i svrha. 408.
— prihvatnik, komu je obvezan i pod kojimi uvjeti. 423.
Početak zastare. 545.
Podmirba. 130.
— kod naledje. 167.
Podpis izdatnika. 116.
— po zastupniku. 117, 632.
Podpisi manjkavi. 624.
Podpuna naledja. 183.
Podpun prihvat. 249, 255.
Podružnička mjenica. 148.
Pojam domicilirane mjenice. 266.
— duplikata. 463.
— intervencije. 401.
— mjenice. 6.
— mjenice vlastite. 88, 662.
— mjenice tezice. 88.
— naledje. 166.
— počastne izplate. 428.
— počastnog prihvata. 408
— prepiska 401.
— prihvata. 226.
— prolongacije. 301.
— protesta. 593.
— zavratne mjenice. 393.
Pokazne mjenice. 112.
Pomanjkanje bitne sastavine mjenice. 154.
Pomnožaj mjenice. 462.
„Po naredbi“. 103, 134.
Ponuda na izplatu od više interesenta. 445.
— više obvezanika, da će mjenicu

Digitized by Google

izkupiti, — tko od njih ima prednost? 374.
Poručanstvo mjenbeno. 448.
— pravo i nepravo. 456.
— prikriveno. 448.
— očito i prikriveno. 456.
Poruk mjenbeni njegova obveza. 458.
— njegova prava. 461.
Poručanstvo pojam. 456.
— oblik. 457.
Posljedci amortizacije. 508.
— amortizacija obzirom na posjednika mjenice. 512.
Posljedica ako posjednik mjenice odbije intervenciju za izplatu, odnosno ako ne predoči mjenice na izplatu nuždnoj adresi ili počast. prihvatniku. 436.
— ako se u protestu ne ubilježi uspjeh intervencije. 438.
— deponiranju mjenb. svote. 340.
— djelimičnog prihvata. 257.
— izplate. 341.
— kad je protest odpušten. 352.
— kad se promaši rok predočbe kod mjenica poslje vida. 241.
— naledje poslje dospjelosti. 202, 207.
— odpustu protesta. 354.
— ograničenog prihvata. 258.
— perfekcije prihvata. 255.
— počastnoga prihvata pogledom na počast. prihvatnika. 423.
— počast. prihvata pogledom na sljednike honorata. 425.
— počastne izplate. 439.
— pravna kad se odbije izplata, koju ponudi mjenbeni obveznik. 375.
— prenosa recta mjenice. 169.
— prenosa kod recta naledje. 199.
— propuštene prezentacije i protestacije kod mjenica na vid. 312.
— propuštene ubavjesti. 371.
— propuštene ubavjesti honorata. 421.
— ranije izplate. 375.
Posljedica ručnog znaka, koji nije legaliziran. 630.
— solidarne obveze mjenb. obveznika. 377.
— ustupa mjenbenog. 223.
— zastare. 556.
— zastupstva u poslovih mjenbenih. 635.
Poslje dospjelosti — naledja. 202, 207.
Poslovnica mjenbenog obveznika. 619.
Posredba vidi intervencija.
Posredna mjenica. 91.
Postanak mjenice. 12.
Postupak na sajmovih. 19.
— kod poštarskih ureda u poslovih mjenbenih. 372.
— kod protestiranja. 601.
— u mjenbenih parnicah. 683.
Poštarski nalog pomagalo za predočbu mjenice na prihvat. 346.
— uredi — postupak kod njih u poslovih mjenbenih. 372.
Potrebe domicilirane mjenice. 266.
— formalne mjenb. izjave izjavljene u inozemstvu. 590.
Potrebštine mjenice. 92.
— njihovo naknadno izpunjenje. 575.
— mjenice tezice. 93.
— mjenice vlastite. 667.
— protesta. 605.
Potvrda djelimične izplate. 337.
Povratak izplaćene mjenice. 337.
Povod intervenciji. 402.
— počastnoj izplati. 429.
Povlastice sajamske. 19.
Prodiljka. 182.
Prava indosatara. 174.
— počastnoga platca. 440.
— poruka mjenbenog. 461.
— punovlastnog indosatara. 218.
— zavratna indosanta, koji je mjenicu odkupio. 388.
— zavratna posjednika mjenice. 379.

Digitized by Google

Pravna kriepost mjenb. izjave izjavljene u inozemstvu. 587.
— kriepost naledje poslje dospjelosti. 203.
— narav adrese za izplatu mjenice u mjestu trasatova prebivališta. 361.
— narav mjenice. 25.
— narav naledje. 161, 165.
— narav nuždne adrese. 407.
— narav obveze izdatnikove. 157.
— narav prihvata. 229.
— narav tezice vlastite. 151.
Pravni odnošaj avaliste. 453.
— čuvaoca duplikata. 483.
— medju duplikati. 465, 473.
— prihvatnika napram domicilijatu. 358.
— sastavitelja protesta napram protestantu. 603.
— položaj domicilijata. 269, 357.
— onoga, koji je izkupio mjenicu. 375.
Pravne posljedice ako se mjenica domicilirana ne predoči domicilijatu na izplatu. 358.
— kad se odbije izplata ponudjena od mjenb. obvezanika. 375.
— krivotvorene mjenice. 523.
— lažnog podpisa. 518.
— naledje. 172.
— naledje biele. 192.
— naledje obzirom na indosanta. 195.
— prolongacije. 305.
— solidarne obveze. 377.
Pravo priuzdržno vidi priuzdržno pravo.
— **založno** vidi založno pravo.
Praznina u redu naledja. 323.
Prebivalište oznaka njegova kod više trasata. 119.
— izdatnika vlastite mjenice. 670, 689.
— trasatovo. 121.
Predbilježba mjenice. 282.
Predgradje kao mjesto izplate. 122.
Prednosti biele naledje. 190.
— kod više nuždnih adresa. 414.
— za izplatu kod više nuždnih adresa ili počastnih prihvatnika. 431.
Predmnjeva honorata, ako ga ne označi počastni prihvatnik. 422.
Predočba mjenice putem poštarskog naloga. 346.
— mjenice na izplatu, kad je navedeno više nuždnih adresata odnosno počastnih prihvatnika. 435.
— na izplatu kao uvjet zavrate sbog neizplate. 344.
— na izplatu kod domicilirane mjenice. 356.
— na izplatu. 338.
— nije uvjetom mjenbenog prava proti prihvatniku. 339.
— niti proti izdatniku mjenice vlastite. 675.
— na prihvat. 226, 232.
— legitimacija. 237.
— mjesto gdje se ima mjenica predočiti. 238.
— obveza predočiti mjenicu na prihvat. 240.
Predočbeni rok kod mjenica poslje vida. 240.
Prejudicirana mjenica. 350, 535.
Prekinuće zastare. 549.
Prekrižene naledje. 327.
Prenosivost mjenice. 104.
Prenos mjenice s bielom naledjom. 188, 194.
— recta — mjenice. 170.
Prenotacija mjenice. 639.
— mjenice — postupak kod izplate mjenbene svote. 335.
Prepis pojam. 491.
— oblik. 493.
— ne ima se predočiti ni na prihvat ni na izplatu. 498.
Prezentant i prezentat kod prihvata. 232.
Prigovori koji pripadaju neposredno proti dotičnomu tužitelju. 567.

Digitized by Google

Prigovori kompenzacije. 577.
— u mjenbenih razprah, koji proiziču iz samog mjenb. prava. 565.
Prihvat. 246.
— djelimičan. 255, 257.
— historički razvoj. 227.
— in bianco. 250.
— je li posjednik mjenice ovlašten ili obvezan predočiti ju na prihvat. 232.
— kod starih sajamskih i nesajamskih mjenica. 228.
— mjenice na vid. 236.
— mjenica sajamskih. 235.
— na sajmovih. 18.
— oblik prihvata. 248.
— ograničen. 250. 255.
— opoziv. 250, 254.
— perfekcija. 251.
— počastni — pojam i svrha. 408.
— pojam. 226.
— podpun, neograničen. 249.
— pravna njegova narav. 229.
— predočba. 232.
— qualificiran. 255.
— rok za predočbu. 233.
— stegnut. 255, 257.
— uvjetan. 255.
— više primjeraka iste mjenice. 479.
Prihvatnik 44, 296.
— ima nadoknaditi troškove protesta ako se posjednik i ne bude poslužio pravom regresa. 359.
— kad je nesigurnom za izplatu. 291.
— ne ima se ubavjestiti. 370.
— obveza njegova kod mjenica domiciliranih s označenim domicilijatom. 358.
Prikriveno poručanstvo. 448.
Pripadci u mjenici. 98.
Pristojba mjenbena. 380, 389.
Pristojbena tarifa. 138.
— počastnog prihvatnika. 447.
Priuzdržno pravo izvanredno. 657.
Priuzdržno pravo pod kojimi se uvjeti može vršiti. 654.
Priuzdržnog prava realiziranje. 659.
Privremenica. 8.
Privremena mjenica. 91.
Prodaja zaloga vidi realiziranje zaloga.
Prodiljka. 183.
Prokura naledja. 215.
Prolongacija. 301.
— dobrovoljna i nuždna. 302.
— ne oslobadja dužnosti mjenicu protestirati. 347.
Propisi o biljegovanju mjenice. 135.
— za mjenice tezice na koliko se tiču mjenica vlastitih. 674.
Propust mjenbeni. 535.
— ubavjesti — posljedice. 371.
Prosvjed vidi protest.
Prosvjedovnica. 594.
Protestacija na sajmovih. 19.
Protestant. 593.
Protestat. 594.
Protest, biljegovanje. 140. 600.
— da se opredieli dan predočbe kod mjenica poslje dospjelosti. 243.
— historički razvoj. 592.
— ima se stranci izdati bezodvlačno. 615.
— izdan u inozemstvu. 613.
— izdan u ovozemstvu za inozemstvo. 613.
— može li svaki mjenbeni ovlaštenik tražiti izručbu protesta. 285. 615.
— neistinit. 605.
— ne može odpustiti prihvatnik kod mjenica domiciliranih s označenim domicilijatom. 358.
— odpust. 351.
— počastni, za intervenciju. 419, 597.
— podpun i nepodpun. 604.
— pojam. 593.
— pokazni. 598.

Digitized by Google

Protest proti više osoba. 614.
— sadržaj. 600.
— sadržan u registru nije original nego prepis. 616.
— sastavine. 605.
— sastavine njegove nisu absolutne. 603.
— sbog neizplate. 347.
— sbog neizručbe mjenice. 597.
— sbog neizručbe prihvaćenog exemplara. 489, 498.
— sbog neizručbe originala. 278.
— sbog neizplate. 595.
— sbog neprihvata. 234, 594.
— sbog nepružene sigurnosti 597.
— sbog nesigurnosti prihvatnika. 294.
Provizija vidi pristojba.
Punovlastna naledja. 215.
— naledja kod recta mjenice. 171.
Punomoćnik vidi zastupnik.

Q

Qualificiran prihvat 255.
Quitirana mjenica. 336.

R

Račun zavratni. 385.
Razlika medju intervencijom nuždnog adresata i počast. prihvatnika te osobe treće. 436.
— medju naledjom i cesijom. 166, 220, 225.
— medju običnim i počastnim prihvatom. 427.
— medju prepisom i duplikatom. 492, 499.
— medju počastnom intervencijom i intervencijom nuždne adrese. 417.
— medju punovlastnim indosatarom i prokuristom te trgovačkim punomoćnikom: 219.
— medju tezicom i mjenicom na vlastitu odredbu. 144.
— zastare od zagode. 533.
Realiziranje prava priuzdržnog. 659.
Realiziranje prava založnog. 645.
Recta naledja. 199.
— zaporka — mjenica, — naledja. — 168.
Registri za protest 616.
— imadu značaj javne izprave. 617.
Regredient. 275.
— kod zavrate sbog neizplate. 342.
Regres vidi zavrata.
Regressus per ordinem. 276.
— per saltum. 276.
Regresat. 275.
Regulacija mjenbenog kurza. 18.
Remisar. 23.
Remitent. 44, 100.
— sam izdatnik. 142.
Retrasant retrasat. 394.
Ricorsa mjenica. 148.
Rimesa. 387.
Rok do kojeg se ima sastaviti protest sbog neizplate. 348.
— do kojeg se mjenica može prihvatiti. 247.
— predočbe kod mjenica poslje vida. 240.
— za predočbu na prihvat. 233.
Ručni znak. 625.
— kakove ima posljedice ako ne bude legaliziran. 630.

S

Sadržaj mjenice tezice. 93.
— mjenice vlastite. 660.
— protesta. 600.
Sajmovi. 17.
Sajamske mjenice kada dospjevaju. 319.
Samica mjenica vidi Sola mjenica.
Sastavine mjenice nebitne. 126.
— mjenice vlastite. 667.
— tezice. 93.
— protesta. 600.
— protesta nisu absolutne. 603.
Sigurnost dana, komu ima jamčiti? 284.
— kad se ima vratiti? 286.
— način, količina i sredstva. 281.

Digitized by Google

Skontracija. 19, 158.
Sljepe osobe forma, kojom se mjenbeno obvezuju. 630.
— njihova mjenb. sposobnost. 84.
Sola mjenice. 468, 470, 667.
Solidarnost obveze mjenb. obvezanika. 563.
Sposobnost mjenbena. 75.
— mjenb. žena. 77, 85.
Sredstva za sigurnost. 281.
Stan mjenb. obvezanika. 620.
Stečaj mjenbenog obvezanika. 554.
— kako upliva na njegovu obvezu i na založno pravo mjenb. vjerovnika. 651.
— kako upliva na pravo priuzdržno. 661.
Stegnut prihvat 255, 257.
Suizdatnik. 451, 457.
Suprihvatnik. 451, 457.
Supodpis. 450.
Sustav kumulacije. 387.
— notifikacije. 363.
Svetak. 623.
Svota novčana. 97.
— označena brojevi i slovi. 140.
— više puta označena. 141.
Svrha intervenciji. 402.
— zavrate na sigurnost. 275.
— sbog neizplate. 342.
— u obće. 275.

T

Tečaj vidi kurz.
Tečajna cedulja. 385.
Teorije o naravi mjenice. 25.
Tezica. 88.
— vlastita. 148, 663.
Tjelesne mane kako uplivaju na formalnost mjenbene izjave? 625.
Trasat 22, 44, 88, 118.
— ne ima prednosti kod konkurencije više nuždnih adresa. 417.
Trasirana vlastita mjenica. 148
Troškovi kod zavrate. 380, 389
— intervencije. 441.
Troškovi spojeni s izdanjem duplikata. 472.
Tudja mjenica. 89
Tužba na izručbu duplikata. 485.
— na izručbu izgubljene mjenice. 515.
— na podmirbu. 263.
— ob obogaćenju. 557.
— uručena može li nadomjestiti predočbu kod mjenica na vid? 311.
— zavratna za sigurnost. 295.

U

Ubavjest kod izdavanja mjenice. 133.
— kod zavrate. 362.
— honorata 420.
— o tužbi 552.
Ubavjestni sustavi. 363.
Ubavjestno pismo. 133.
Udaljena mjenica. 90, 120.
Ugarska mjenb. prava razvoj. 63.
Uglavak mjenbenoga posla 8.
Uknjižba mjenice. 282.
Ulica kao mjesto izplate. 122.
Upliv amortizacije na regres 511.
Usmrtba mjenice vidi amortizacija
Uso mjenice 109.
Ustup mjenice. 221.
— mjenice drugim a ne mjenbeno pravnim načinom 226.
— mjenbeni oblik. 223.
— razlika medju njim i naledjom te gradj. pravnom cesijom 116, 220, 225.
Uvjetan prihvat 255.
Uvjet intervencije. 401.
— počastnoj izplati. 430.
— pod kojimi je obvezan počastni prihvatnik 423.
— pod kojimi je regresat dužan platiti mjenicu. 399.
— pod kojimi se može vršiti pravo priuzdržno 654
— za regres na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika. 293.

Digitized by Google

Uvjet za regres na sigurnost sbog neprihvata. 278.
— zavrate sbog neizplate. 343.
Uzmjenica vidi zavratna mjenica.
Uzvratna mjenica. 393.

V

Valuta 126.
— kod naledje. 167.
Više intervenienta kad ponudi počastnu izplatu. 445.
— nuždnih adresa, kojoj pripada prednost 414.
Vlastita domicilirana mjenica. 663, 684.
— mjenica. 88, 662.
— mjenica na vlastitu naredbu. 145.
— mjenica narav njezina. 665.
— tezica. 148, 663.
Vojnika mjenb. sposobnost. 82.
Vriednostne mjenice. 97.
Vremena naznaka. 106.
Vrieme dana, do kojeg mjenbeni obvezanik izpuniti ima svoju obvezu. 315.
— dospjelosti. 107, 298.
— izplate. 107, 298.
— kad je mjenica izdana. 125.
— tečajem kojeg se može zahtjevati exemplar odredjen za prihvat. 491.
— za obavljanje mjenbenih čina. 622.
Vrst novca kod izplate. 333.

Z

Zabrana naledje. 168.
— prenosa kod mjenice. 168.
— prenosa kod naledje. 199.
Zahtjevi za amortizaciju mjenice. 505.
Zakonarstvo inozemsko. 579.
Zalog mjenice u kojoj formi biva. 642.
— nepokretni za mjenbene tražbine. 282, 639.
Založna klauzula na mjenici. 640.
Založnog dužnika odnošaj napram založnomu vjerovniku. 643.
Založna klauzula kod naledje. 543.
— pogodba. 640.
Založno pravo 638.
— kako se može steći. 639.
— postanak. 639.
— realiziranje. 645.
Založnog vjerovnika dužnosti. 643.
Zamjena novca. 14
Zaštita od štetnih posljedica, koje mogu nastati kod mjenica nestalih. 501.
Zastara mjenice 531.
— mjenb. prava proti izdatniku mjenice vlastite 681.
— proti prihvatniku. 538.
— proti zavratnim obvezanikom. 534.
— proti prihvatniku kod mjenica na vid. 236.
— prekinuće. 549.
— početak. 545.
— proti počastnom prihvatniku. 542.
— razlika od zagode. 533.
— zavratnih prava posjednika mjenice i indosanta. 544.
Zastupstvo u mjenb. poslovih. 117, 631.
Zastupnik tobožnji kako je obvezan. 635.
Zavrate — pojam. 275.
— jednostavna, direktna. 387.
— po sustavu kumulacije. 387.
— na povratak. 275.
— na sigurnost. 275.
— na sigurnost sbog neprihvata. 277.
— na sigurnost sbog nesigurnosti prihvatnika. 280, 289.
— na sigurnost kad je na mjenici više prednika. 280.
— na sigurnost — tko je vlastan tražiti. 279.

Digitized by Google

Zavrata na sigurnost sbog neprihvata. 277.
— na temelju duplikata, na kojem je ostavna klauzula 488.
— ograničena i neograničena 276.
— proti indosantom na kopiji, na kojoj ne ima ostavne klauzule. 495.
— sbog neizplate. 342.
Zavratna mjenica. 21, 148, 393.
— prava indosanta, koji je mjenicu odkupio. 389
— posjednika mjenice. 379.
Zavratna svota. 379, 388.
— tužba za sigurnost. 295.
— ovlašt obvezanik. 275.
— računenik 275.
Zavratni 385.
Znamenovanje oznake trasata. 230.

Ž

Žena, mjenb. sposobnost njezina 77, 85.
Židovski, jezik na mjenici. 95, 629.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google